UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Visual Library

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Th: 6219.

I

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

C. X, 4.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Preceptorii

Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

¶ Tabula siue directoriū tangens materias ꝑm alphabeti seriem in hoc libro contentas. In qua quidē tabula q̄so diligēter lector attende: ꝙ numerus poſt quamlibet clauſulam ſignat numerum folioꝝ: ⁊ litere A B C D E F G H ſequentes denotant cuiuſq; quattuor colūnarū cuiuſlibet folij partes: vt ſi poſt numerū foliorū ſequit̄ A. ponit̄ in prima parte. j. col̄. ſi B. in ſecūda j. col̄. ſi C. in prima parte. ij. col̄. ſi D. in ſecūda. ij. col̄. Et ſic de reliq̄s intelligēdū eſt.

Abel iuſti munera fuerūt accepta apud deuz Folio. c. xij. C.

Abraam fuit prohibitus ab īmolatione filij ſui ⁊ non Jepte ab īmolatiōe filie ſue quare hoc. c. xxiiij. F.

Abraā docuit egiptioſ aſtronomiā. c. ix. B

Abſoluere ⁊ diſpenſare in iuramento quis poteſt. xxxj. H

Abſolutio gratis impēdi debet clxxviij. E

Abſtinētia ⁊ ſobria vita ē deo grata lij. C

Abſtinentia plurimum valet pro caſtitate cc. G.

Accidiam ⁊ ſomnolentiam repellit tribulatio. xlj. D.

Accidia ⁊ negligentia orantium valde culpatur. lxiiij. B

Accidia ſurgentiū ad orationes cj. C

Accidia ⁊ ſomnolentia in diuinis multum deo diſplicet Ibidem

Actꝰ mr̄imonij excuſat̄ ex tribꝰ c. xliij. F.

Actus matrimonij quādoq; culpandus eſt c. xliiij. G.

Actus quidam matrimonij valde reprobatur. c. xlv. B. C. D.

Adiurare demonem vtrum liceat. xvij. F. ⁊. xxxiij. F.

Adiurare aliquem per nomen dei vtrū ſit licitum. xxxiij. E

Adoranda ſunt ſex iiij. C.

Adoratio per om̄ia membra corpis eſt exercenda. iiij. D. in fine.

Adoratio debet fieri verſus oriētem. Ibidem. iiij. E. in fine.

Adoratio conuenientior in eccleſia eſt propter ſeptem Ibidem. G

Adoratio latrie quid. v. A

Adoratio ſanctorum in celo qualis debet eſſe. vj. E.

Adulterij malum grauatur propter octo mala que inde oriuntur c. xlj. D

Adultere permittebant̄ occidi. Et nota exemplum de adultera c. xlij. G. H.

Adulterum virum mulier vt reuocet quid faciat c. xliij. C

Adulteri exemplum nota Ibidem. D

Adulterans mulier grauius peccat q̄ꝫ vir propter tria cxliij. F. in fine

Adulterij magnitudo patet in horribili exemplo cxliiij. B

Adultera a viro in quibus caſibus non poteſt accuſari Ibidem. D

Adulterij grauitas notatur per horribile exemplum Ibidem

Adulterium vbiq; punitur cxcviij. E

Adulatores ⁊ mal laudatores reprehenduntur clxxxvij. B.

Aduocati boni vel mali nota pulchra per totum clxxxvij. G

Aerē viciare pñt demones xxj. D

Agni paſchalis comeſtio fuit figura noui c. iij. E.

Alchimie ars nota valde pulchra ſup hoc c. lxv. B. C.

Alearū ludus damnoſus eſt lvij. H.

Amatoria cantica componere tribus modis eſt peccatum xcix. E.

Amor carnalis qualis eſt cxxxij. B

Amor vtrū magꝫ cōſiſtit circa viſum an circa tactū. c. xxxij. E. Nota exm̄. ibidē. F.

Amare melius eſt q̄ꝫ amari Ibidem. G.

Amoris carnalis ⁊ ſpiritualis diuerſa ſigna nota c. xxxiij. B

Amor mr̄ieꝝ īfinita mala facit. c. xxxiij. E.

Amore carnali plures perierunt. Nota exempla c. xxxiiij. C.

Amoris carnalis remedia Ibidem

Amazones quales c. xxvij. H

Ambitio reprobatur lxxxvij. D. in fine

Ambitioſoꝝ nota exempla c. xix. G.

Aīe q̄d facere poſſunt poſt mortē xviij. A

Aīe vniꝰ dānū plꝰ q̄ꝫ mille corpoꝝ. xxviij. B

Anima plus eſt q̄ꝫ omnis temporalis ſubſtantia xxx. E.

Aīe defūctoꝝ q̄tuor mōis ſoluunt̄. lxiij. A

Animarum bona poſſidens tenet̄ eiſdem

Tabula

subuenire. lxx.A.
Anime liberantur de purgatorio per missam. lxxxvj.A.
Animalia bruta occidere licet c.ix.E.
Appetitus inordinatus fit quadrupliciter. cxc.E.
Arioli quales sunt xiiij.lb.
Aristoteles deceptus equitabatur a muliere. c.xxxiiij.A.
Arma chri adorant ipdulie ix.D
Arma clericꝫ vtꝫ liceat portare c.xxvij.A
Armonia demones sufferre nō pnt lv.B
Ars magica est valde pernicioſa xviij.A
Ars magica ducit hoiem ad eternā dānationē. Nota exm valde horribile. Ibi.B
Ars mechanica diuiditur in septem scientias. xliij.B.
Artiū liberaliū studiū ꝛ philoſophie: vtrū sit meritorium lxxiiij.D
Artifices falsi ꝛ mercatores mali sunt quasi vsurarij c.lxxiij.D.
Aruſpices quid sunt xxij.E.
Astrologi quid sunt xxij.lb
Astrologi aliqñ vera pnūciant xxiij.F.
Astrorū iudiciū obſeruare propter victualia licitum est. Ibidem.F.
Auaricia ꝛ tenacitas reprobatur in diuitibus. lij.lb
Auaricia sola iuuenescit i senib⁹. lxxxiij.E
Audire cantica amatoria est peccatum tripliciter c.B.
Aues portantes ad chorū peccant lxiiij.lb
Augures quid sunt: ꝛ auſpicioꝝ duo genera. xxv.A
Aurū ꝛ argentū ad qđ pſunt liij.E.

B

Bachus habet multa mala liij.lb
Baliſtas ꝛ venena vēdentes vtrū peccent c.xxv.A
Balneare aliquis feſtiuis diebus non debet. xliiij.B.
Baptiſati participes sunt oīm bonoꝝ eccleſie. lxiij.D.
Baptiſm⁹ est neceſſari⁹ ꝓpter qnqꝫ.lxx.lb
Bellū iuſtū mouet mltipliciter.c.xxvj.D.
Bellū iuſtū requirit multa. Ibidem.B.
Bñdictiōes vñ ortū habent xix.B
Benedicere superior poteſt inferiori ꝛ nō econuerſo xxxiij.lb.
Benedictio parentū est maxime amplectē da. xxxiiij.D
Benedicite est ſemper neceſſarium dicere ante cibi perceptionem lij.B.
Beneficiorꝫ pluralitas est multum periculoſa. lxxxviij.E.
Beſtijs maledicētes aut creaturis irrationabilibus peccant mortaliter: nota plura ibidem de hoc xxxv.B.
Bigamus non poteſt vti priuilegio clericali. lxxxv.A
Blaſphemia habꝫ fieri triplicit. xxxvj.B
Bonitati ſpūſſancti non est blaſphemandum. Ibidem.lb.ꝛ.xxxvij.E.
Bona tēporalia dat deus malis propter quinqꝫ. xlj.lb.
Bona duo oīni tpe ſunt faciēda. lxiiij.B.
Brutorꝫ animaliū operatio ex triplici cauſa procedit. xxv.D.

C

Cantus est quadruplex. xcix.A.
Cantare ex vana gloria ꝛ elatiōe. Nota exempla pulchra cj.B.
Cantum ꝛ totū diuinū officiū beat⁹ hieronymus: Gregorius ꝛ Gelaſius compoſuerunt. Ibidem.B.
Cariſtiam facientes ſunt pauperum homicide c.xxv.D.
Carminationes vnde ortum habeant. xix.B.
Carminantes infirmos vtrum peccēt mortaliter. Ibidem.B.
Carnifices ꝛ ceteri officiatores peccant grauiter venalia ſua vendentes in feſtis. xlvij.B.
Cartule ꝛ ligature cū characteribus ignotis ſunt ſuperſtitioſe xix.lb
Caſtitas octo modis frangitur c.xxx.C.
Caſtitatis exēplum pulcherrimū cxl.lb.
Caſtitatem volens ſeruare mulierum conſortia fugiat cc.C.
Caudate mulieres quales ſunt: nota pulchra. cc.iij.B.
Claues eccleſie due ſunt: ꝛ duplex iudiciū xciij.lb.
Clerici vnde dicuntur. lxxxiiij.A.
Cliuenſes comites vnde orti ſunt clvij.D
Cogitationū turpiū nota exm.cxxxvij.B.
Cogitatiōes turpes habētes peccāt nota

ibidem multa de malis cogitationibus ꝛ motibus cxcix.IB
Cogitationē p̄cedunt duplices mot⁹.cc.A
Cognatio est triplex lxx.F
Cognatiōis spūalis tres sūt spēs lxx.IB
Cognoscimus deum ex tribus iij.IB
Cognoscere vxorem ante purificationem: vtrum sit mortale peccatum cxlv.F
Collo suspendere reliquias sanctor vtrū sit peccatum vij.B
Collo pōt triplex scriptura ligari xix.D
Collectores frugum in festis sine magna necessitate peccant xlvj.F
Cometa ad quid apparet xxiiij.A
Cōitas pōt interdici duplici rōne xcv.F
Cōmunitatis bona dilapidare est graue peccatum clxvj.B
Cōcubine sacerdotū eq̄ diaboli sunt cl.IB
Compater alterius vtrū quis fieri possit per p̄curatorem lxxj.B
Concupiscentiam p̄hibuit lex mosayca tripliciter cxc.B
Concupiscētiam carnis vitare monemur ex quatuor cxcviij.D
Concupiscentia quando est mortale peccatum ꝛ quando veniale cxcviii.F
Cōcupia ad modum ignis inextinguibilis aīam inflāmat: ꝛ iō fugiēda est cxcix.B
Cōcupiscētia accipit tripl'r cxcix.D
Concupiscētiam sedam volens vitare debet obseruare nouem cc.D
Concupiscētie naturalis pulchrum exemplum c.xxxi.B
Confiteri nolentes peccant xcvi.B
Confiteri tenemur deo ꝛ homini ex triplici statuto Ibidem.C
Cōfiteri vtile est ꝓpter multa Ibidem.E
Confessio qualis debet esse xcvi.G.
Confessores non debent grauem penitentiam imponere xcviii.B
Confessionis non bone. Nota exemplum. cxlviii.A.
Consanguinitatis ꝛ affinitatis gradus nota cxlvi.C
Consensus malus potest fieri dupliciter. cxvi.E.
Consentientes malis pari crimine innodantur. clxviii.D.
Consilium quid est: ꝛ cōsilia mala dantes grauiter peccant lxxx.IB
Consiliis non debēt interesse pueri. Nota exemplum pulchrum lxxxi.F.
Consilium quare debet esse cxvi.G
Constellatio nulla metuenda est in hominis natiuitate xxiii.A.
Continentia sup statum cōiugalem habet sex p̄rogatiuas cxl.IB
Cōtinētia clericor vtr necessaria ē.cl.C.
Contumeliarū ꝛ conuiciorum differentia clxxxvi.A.
Contumeliam repellere quandoq; expedit ꝓpter duo clxxxvi.C.
Contumacia est triplex xcv.B
Cōtritio plurimū valet nota exm̄ xcvii.A
Conuenticula occulta laicorum sunt vitāda. lxvii.B
Conuiuari vtrum licet christianis diebus dominicis lii.C
Conuiuia sunt triplicia Ibidem
Conuiuiū exhilarant verba grata ꝛ honesta. Et ibidē multa de cōuiuiis lii.E.F
Cor durum quale est nota cxiiii.IB
Chorisare vtrū sit peccatum lviii.IB
Chorisans debet habere septem lix.B
Chorea oīa pctā in se cōmittit Ibidem.F
Chorea si bona debeat esse oportet q̄ sex in se habeat lx.A
Corona triplici solet coronari imperator romanor xcii.C
Corpus christi sumendū est a bonis ꝛ qualiter lxi.E
Corpus christi laici sumunt sub vna specie ꝛ quare hoc ciii.D
Corrige lineas.xvi.ꝛ.xvii.ī q̄rta col'.folii lxxxv.ꝛ sic lege. Eis īterdicit'.vt ptz ꝛ c'. ꝛ hec verba (eī qui honorat seruū alicuius dñi honorat) pone in.xx.lineā.ii. col'.folii.lxxxvi.inter sic ꝛ dominum.
Creauit nos deus ad multa cii.C
Cupiditas est radix oīm malor cxci.A
Chyromantici quid sunt xxv.F.
Cytharistę ꝛ alij lusores quid lvi.C

Dare vtrum beatius sit q̄ accipere. clxxxvii.B.
Debitoribus suis iurās persoluere ꝛ nō faciens vtr sit piurus xxxii.E
Decimas bene dantes consequuntur duo bona. clxiii.B

Tabula

Decime duplices sunt. Ibidem plura de decimis habentur.
Decipi hoiesi cur de⁹ permittit xviii.E
Delectatiõis parũ sufficit ad vitam lv.D
Demonum ministerio vtruz licite quis vti possit. xii.C
Demonũ iploratio ẽ valde pniciosa. xii.lb
Demonum inuocatio q̃p periculosa sit. Nota per exemplum. xiii.B
Demones vtrũ sciãt futura xiiii.lb.
Demones veniũt ad nr̃a festa li.B.
Demones maxime infestant hominem in morte. Nota exemplum ciii.lb
Derisio quantũ malũ sit vide clxxxv.D
Desperatio prouenit ex malis operibus. lviii. in fine.D.
Desperatio pctõ x̃ pessima est cx.B.
Detractio fit multis modis cxvii.B
Deuotionẽ in horis canonicis impediẽtia sunt sex lxiiii.C
Deũ nostrũ cognoscimus ex trib⁹ iii.lb
Deus cur homines p se nõ docet. lxxv.D.
Deus cur non dedit hominib⁹ angelum in prelatum. xc.C.
Diabolus q̃ verum aliquando dicit vnde hoc est xv.A
Diabolus multos decipit. Ibidẽ. B.C.D
Diabolus peccauit in tribus xxxiiii.B.
Diabolus in habitu scholaris decepit multos. Nota exemplum. cxxiiii.C
Dies hebdomade fm planetas vocantur. x.F.B. z vltra.
Dierũ obseruatio mala est. xxiiii.F.
Dies sabbati vtrum sit in dominicam diez mutata. xliii.A.
Dies dñica est deuote celebranda z multa ibidẽ de ꝑuilegiis dñice diei. Ibidẽ.B
Diffamari bonos aliquando cur deus permittit cxviii.A.B
Discantus vt̃ licite fieri possit in ecclesia in horis canonicis c.E.
Disciplina triplex debet esse in mẽsa. liii.A
Discordie exm̃ pulchrũ nota clxxxv.lb
Dispensat solus deus in preceptis secũde tabule. ii.D.
Dispensare in iuramento quis z qualiter potest. xxxi.lb
Diues fieri p diabolũ est magnũ periculũ xiiii.B.
Diuitie nimis diligi non debent. Nota pulchra. clxxiii.B.
Diuinationis species multe sunt xii.A.
Diuinationẽ oẽm fugere debet q̃ non vult damnari xv.E
Diuinatio qualiscunq; ab ecclesia damnat̃ Ibidem.F.
Diuinare velle per somnia est valde periculosum xxii.F
Docentẽ audire plus ꝑdest q̃p ꝑ se legere. lxvii.D.
Doctor vel prelatus aperte malus põt tripliciter considerari. lxxxix.D
Dñica die nihil aliud agendum est nisi vacandum diuinis xliii.lb
Dormire cuz sorore valde periculosum est. Nota exemplum cxlvii.A
Dulia q̃d sit vi.E.

E

EBrietas z gula mala sunt vicia liii.lb.
EBrietas cibi z potus multa mala inducit liiii.C.
EBrietas ꝑlo induxit seruitutẽ. Ibidẽ.B.
EBrietas q̃tuor mala facit. Ibidẽ nota bñ.
Ecclesia in ꝑceptis diuinis dispẽsat dupliciter. xlv.F.
Ecclesia vtrum melius regatur per bonuz iuristã an ꝑ bonũ theologũ lxxxviii.C
Ecclesia sct̃a tanq̃ mater est honoranda. cvi.lb.
Ecclesia multis modis violatur. cvii.B.
Ecclesia dei est multũ honoranda. cviii.B
Ecclesia dei quare sustinet meretrices in ciuitatibus cxxxvii.A
Electio malorum prelatorum cur euenit. lxxxix.E.
Elemosynam de rebus dominorum vtruz possint dare famuli lxxvii.B.
Elemosynaz dare tenetur quilibet christianus. cxciii.C.D.
Elemosyna faciẽda est ĩ occulto. Ibidẽ.E
Elemosynarum vtilitas quãta sit: nota diligenter cxcv.B.
Ementes z vendentes in festis grauiter peccant. xlvi.B.
Emptionis z venditionis decem sunt modi peccandi. clxxiiii.F
Epilenticus quõ curat̃: nota pulchra medi

camina super hoc xx.F
Episcopis ꝛ sacerdotibus qui maledicunt grauiter peccant xxxv.D
Euãgelium ponere super infirmos licitum est ꝛc. xx.G.
Eucharistiam sumere debent christiani omnes semel ad minus in anno cij.E et.ciij.A.
Eucharistia datur homini in agone propter tria. Ibidem.G
Eucharistie raptus vel irreuerentia nota exempla multa. clxj.L.D.ꝛ vltra.
Exactiones in clero prohibentur vbicꝫ. cxcix.A.B.
Excõmunicationẽ prelatoꝝ non curantes peccant grauiter xciij.G
Excõicatio est timenda propter multas rationes.xciiij.A.ꝛ vlterius.
Excõmunicatio in quibus casibus non est tenenda xcv.D.
Excõmunicatio habuit ortum ex quadruplici lege xciiij.L
Excõmunicatio est multũ timenda:nota p exempla Ibidem.E
Excõmunicatio est duplex Ibidem.F
Excõmunicatus perit in corpore ꝛ anima xcv.A.
Excõmunicationem fugiunt etiam aues ꝛ bestie Ibidem.D
Exemplũ malum valde nocet lxxviij.G
Exemplum malum prelatorum nota horribile lxxxix.B

F

FAmam malam habere bonos cur deus permittit cxviij.B
Famã quomodo quis tenetur reddere Ibidem.F
Fama bona multum vtilis est homini. clxxx.H.
Familiaritatẽ dei ostendunt eius flagella xlj.E.
Ferie sunt triplices xlix.F
Festiuitates septẽ habuerũt iudei.xlviij.L
Festa quando inchoanꝫ l.B.
Festa que ab ecclesia celebranꝫ.Ibidẽ.E.
Festa cur multipliciter varianꝫ lj.A.
Festa cur in eccl̃ia multiplicanꝫ.Ibidẽ.F
Festis aliqb9 cur octaue assignanꝫ.Ibi.G
Feudalia bona ꝛ de vasallis nota,clxiij.B
Fictio damnatur clxxxviij.L
Fide eius vtrũ vtẽdũ sit qui per demonia iurauit xxix.G
Fides bona quatuor cõfert hoĩ.clxviij.H.
Fideles debent esse famuli ꝛ famule in seruitio.lxxvij.H. Nota pulchrũ exemplũ demonis sup hoc.lxxviij.A. ad longum
Filius ꝛ filia possunt priuari hereditate in multis casibus lxix.D
Filij tenenꝫ parẽtib9 subuenire in necessitate.Nota pulchra exẽpla Ibidem.G ꝛ vltra.
Filie aut puelle a tribus debent cohiberi. lxxij.L.
Flagella dei sunt patienter toleranda. xl.G.
Focariste sacerdotes puniũtur tripliciter. cl.G.
Folio.xlv. vltima linea columne.ij. legaꝫ quia cum pro qui cum.
Et folio.lxxj.prima linea.j.columne legatur ꝛ non econuerso. pro econuerso.
Fornicatio est multipliciter damnosa ꝛc. cxxxiij. per totum.
Fornicatio simplex est peccatum ꝛ errant contradicentes.cxxxv.E.ꝛ vltra.
Fortunatus vnus magis est q̃ ali9. xxij.L
Fortunatus bene quis dicitur xxiij.E.
Fortitudo bona ꝛ mala nota bene.cxcj.G
Forum tenere festiuis diebus cõtingit tripliciter. xlvj.L.
Fugiens reus ad ecclesiam vl̃ cimiterium defenditur cvij.F
Furari vtrum liceat vt quis det elemosynam. cxciij.B
Fures vtrum interfici debeant clix.A
Furtum vtrum sit grauius peccatum q̃ homicidium clvij.B
Furtum est cõtra omnes leges. Nota per totum sermonem.clviij.ꝛc.
Furti bonoꝝ ecclesiasticoꝝ.Nota horribile exemplum. clxj.H.
Furtum ĩ republica potest fieri multis modis clxiij.A
Furtum in tribus casibus non est peccatũ. cxcvi.F.

G

GAudiũ mõi ex oĩ pte vanũ ẽ. xcix.B.
Gengulphus sanctus vir adulteram habuit vxorem cxlij.H.

Tabula

Gentiliū ꝛ poetaꝝ libros vtrum liceat clericis studere clxxv.A
Genuflectere debemus humiliter quando cantatur vel dicitur. Et homo factus est xliij.E, et. lxij.G.
Glorificant flagella creatorem nostrum. xl.G.
Gloriantes de sua pulchritudine periclitãtur: nota exemplum cxcj.H
Gratiam specialem habent audientes missam. lxij.G
Gradus peccantium grauat peccatum. cxxxvj.C.
Gradus consanguinitatis ꝛ affinitatis nota cxlvi.C
Gubernatores reipublice sunt honorandi. lxxix.D.
Gubernatorum malorum iniquitate mundus periclitatur. vt patet per exemplu. Ibidem
Gula ꝛ comessatio sunt magna peccata. lij.B. H

HAstiludium ꝛ torneamentũ sunt ludi periculosi lvij.G.
Herbas virtuosas ꝛ lapides preciosos licet ad collũ suspendere xx.D.
Hereditatis priuatio ad filios vel filias potest fieri in multis casibus. lxix.D
Heredes impediuntur propter adulteriũ. Nota pulchra exempla. cxlij.C
Histrionum officium vtrum sit peccatum. lvj.B.
Homicidiũ triplex inhibetur cxj.D
Homicidium cordis tripliciter committitur. Ibidem.
Homicide quotquot sunt signum habent in facie sicut cayn cxij.D
Homicidij grauitas patet ex septem cxxiij.A.
Homicidium cum manu cõmittitur septez modis Ibidem.D
Homines parui status reuerẽtiores sunt ad deum q̃z diuites v.B
Homo si septem consideraret: nunq̃ peccaret. ccj. H.
Honorantur sancti ꝓpter septẽ vj.E
Honor parẽtũ cõsistit in septẽ lxviij.F
Honor est premium virtutis citij.D
Horas canonicas dicere tenentur omnes beneficiati: ꝛ quomodo tenentur vide ibidem multa lxiij.A
Hore canonice quare habent certas horas. lxv.A
Humilitas est principium discipline. lxxiij.G.
Humilis verus quis est cxv.D
Humores quatuor sunt in corpore humano. cxlvj. J

IActantia cõsideratur dupliciter: nota pulchra super hoc exempla. clxxxvi.E.
Jesu nomen ligare ad collum hois cõtra infirmitatem vtrũ sit licitũ xix.B
Jeiunare dominica die ꝛ quinta feria nemo debet xliiij.C
Ignorantiam instruunt flagella ꝛ tribulatio. xlj.B
Incantatores quid sunt xix.B
Incestus habet fieri quadruplr cxlv.H
Incestuosi morte subitanea vt plurimum moriuntur. Nota exemplum cxlvij.H
Incestus committitur in viginti casibus. cxlviij.E.
Incestuosi exẽplum horribile. Ibidem.F.
Incubi ꝛ succubi pessima neqcia nota exempla per totum sermo. clvi.B.
Indictio quid sit xcij.D
Infamia est multis modis periculosa. cxviij.G.
Ingrati sunt multi homines cvij.B
Ingenium pueri quomodo probatur. lxxiij.E.
Ingenia modernoꝝ vtrum sint subtiliora veterum ingeniis Ibidem.H
Inimicꝰ hominis nullus maior est q̃z diabolus xiij.B
Iniurie malorum vtrum sint tolerande. cxiij. H.
Iniuria est duplex cxiiij.C
Innocentem occidere non est leue peccatum. cxxj.C
Innocentie status si mansisset non habuisset prelaturã aliquã xcij.D.
Inobedientia vnde oritur xcii.A.
Interdicti tempore quid seruandum sit. xcv.F.
Inuentores rerum tenentur res inuentas restituere. lxvij.F

Alphabetica

Iota cur christus in euangelio dixit. j. lb.
Iram prohibet lex euangelica cix. D
Irascuntur quidam faciliter. Nota exemplum. cxiiii. F
Judex sciens aliquem false iuraturū vtrū peccet admittendo hoc xxx. E
Judex sciens hominem innocentē vtrum eum iudicare debeat cxx. lb
Judex vtrum licite possit penam relaxare cxxi. F
Judicātes sine previo examine vel discussione. Nota exempla pulchra cxix. E
Judices boni ⁊ mali. Nota exemplum ad longum cxix. C
Judices mouent per decem rōnes esse clementes cxxii. D
Judiciū durū erit his q̄ presunt xc. E
Judiciū peruersum habet quinq; psonas tanq̄ homicidas cxix. D
Judiciū illud secretū in westphalia in layca lingua vtrum sit licitum cxxi. lb
Judicium falsum multa mala in se cōtinet. c.lxxix. G
Judei miro modo blasphemant cōtra christianos xxxvi. D
Judei vtrum omnia punierint sm legem talionis cxv. E
Juramentum quid sit xxvi. F
Juramētū metu extortū vtr liget. xxxi. D
Juramentum licitum tres comites habet. xxvij. G
Juramentū alicuius ciuitatis vel vniuersitatis vtrum possit remitti xxxi. F
Juramenta dolosa contingunt multipliciter xxxij. C
Jurans per euangeliū an per deum quid plus liget xxviij. G
Jurans male dupliciter reus fit xxxij. F
Jurans iocose peccat mortaliter. xxxiij. C
Jurant diuersi diuersimode xxvij. B. C
Jrātes false puniunt grauiter. xxviij. B
Jrare est licitū in multis casib⁹ xxvii. E
Jrare p creaturas tripliciter fit. xxix. C
Jrare per execrationem valde terribile e. xxx. A
Jrare falsum permittens aliquem valde peccatur Jbidem. C
Jrare falsum aliquem audiens et tacens quic Jbidem.
Jurare incaute sex modis ptingit. ibid. lb
Jurare per membra christi contingit tripliciter xxxij. G
Jurare illicite fit sex modis Jbidem. lb
Justicie pars est duplex j. F
Justicia semp debet exerceri lxxx. A
Justiciā multi plati nō diligunt lxxxix. lb

¶ Ik lra comprehendit sub lra. L.

L

Labor parentū in pueros vtrū sit meritorius. xlij. C
Laborans quidā in festo btē Adarie magdalene fuit horribilit punit⁹. xlv. lb
Laborātes in die dnica vindicant. xliij. G
Laborantes dominicis ⁊ festiuis diebus multipliciter puniunt xliij. F
Laborare festiuis diebus licitum est in septem casibus xlv. A
Laborare festiuis diebus licitum est ꝓpter deum xlv. D
Laborare corpaliter multum valet p castitate conseruanda ccj. B
Laborare aliquid plura mala repellit. lxxij. E
Laboratores fraudulenter opantes ⁊ officiatores mali grauiter peccāt clxvj. A
Lapidum preciosorum diuersa est natura. xx. C
Largitione rerum temporaliū sunt quinq; dicenda xciii. D
Latria est vna spēs venerationis vij. G
Laudare debemus deum cum cantu ⁊ iubilatione xcix. A
Laus vocalis erit in patria cij. D
Legis veteris ⁊ noue nota differentiam. cxc. D
Lepra quedam est ipsa excommunicatio. xciiij. F
Lex romanor quomodo data fuit j. lb
Lex vetus ad quid est vtilis ij. A
Lex humana vtrū puniat concupiscentiaz animorum cxc. D
Lex euangelica prohibet dicta facta ⁊ cogitata cxc. E
Litigare q̄ntū malū ē: nota exm. clxxv. lb
Locū primū tenere in ecclesia vel in mensa vtrum sit peccatum cvj. A
Loquacitas mala est liij. A.

Tabula

Loth sancti filie excusantur ab incestu. c.xlvij.F
Ludus illicitus ꝛ vanus reprobat. lv.B
Ludo vel loco quinq; modis peccat. lv.D.
Ludor sex sunt genera lv.F
Ludi seculi ꝛ vanitatū vtrum debeant fieri lvj.E
Ludi scenici quantū malum faciunt. lvj.H
Ludus scacor vtilis est lvij.A
Ludus q̄libet dz in se habere tria. Ibiō.E
Ludentiū nota horribilia exēpla lviij.E
Luminaria celi ad vtilitatē hominū facta sunt x.E
Luxuria quantū peccatū sit lj.B
Luxuria cōmittitur octo modis cxxx.C
Luxuria est diabolo gaudiosa: nota exemplum. cxxxv.C
Luxurie peccato plus peccant spūales q̄ layci seculares cxxxvj.C
Luxuriam vitare possumus per dei gratiam cxxxvij.C
Luxuriosor sacerdotum nota horribilia exempla cl.B
Luxuriosi sacerdotis terribile exemplum. cxlix.E
Luxuriosor sacerdotum exempla horribilissima. cl.H.
Luxuriam multa mala sequunt. Nota ibidem per totum sermonem.

M

Magister honorandus debet in se habere quattuor lxxii.H
Magistros nō honorantiū nota terribile exemplum lxxvi.E
Mala quattuor debem⁹ petere a nobis remoueri lxvi.C
Mala persecutoribus suis vtrum sancti viri possint imprecari xxxiiii.B
Malum facere non licet propter quodcūq; bonum cx.C.D
Maledictionis verba vtrum malum causent in homine xxxiii.B
Maledixisse legitur deus creaturis tripliciter xxxiiii.A
Maledictio variatur ſm diuersas regiōes xxxv.B
Maledicentes sanctis dei grauiter peccāt xxxvi.B
Malefici quales sunt xv.H
Malefici vtrū possint horiz ledere. xvi.B
Maleficia tollere vtrū sit licitū xvii.A
Malefica quedam terribiliter ꝛ inaudite fuit punita xviii.B
Mandata dei non seruantes sequunt mulla mala iii.B
Manna fuit signum corporis christi multz rationibus cii.B
Maria virgo gloriosa est semper deuote ꝛ reuerenter honoranda ciiij.B
Maria virgo est exemplar omniū virtutū. Ibidem. E
Marie beate missam sciens ꝛ non aliam: nota exemplum cv.E
Maria virgo est semper adoranda venerāda ꝛ salutanda cvj.C
Mathematici geneatici: ꝛ astrologi quales sunt xxij.H.
Matrimoniū post simplex votum non est dirimendum xxxviij.H
Matrimoniū vtrum soluatur propter fornicationem cxlj.E
Matrimonij cōiunctio fit quadruplici ratione cxliiij.F
Mechari non est bonum cxxx.A
Medici licite possunt sanare hominem in sabbato xlv.B
Medici corpales esse vtrū possint sacerdotes lxxxv.B
Medicinā studere vel operari interdicitur clericis. Ibidem. (B.in fine.
Memoriā hois sex sunt q̄ adiuuant. lxxvj.
Mēdaciū est magnū pctm̄. nota ibidē mīta pulchra de gñib⁹ mēdacior. clxxxij.D.
Mendicātes sani peccant exceptis quattuor ordinibus mendicantiū: cxciiij.E.
Mensure vel ponderū triplex est fallacia, Nota exempla clxxiiij.F. in fine
Menstruorum tpe debitū exigere vtrum sit semper peccatum cxlv.
Mercatores falsi grauiter peccant. notaq; totum clxxiiij.
Merces detenta laborum est peccatū amittans in celum lxxvi.B
Meretrix quedam voluit decipe religiosum. Nota exemplum cxxxj.B
Milites quales esse debeant cxxij.E
Ministri iudicū peruersi peccāt moaliter cxxii.B.in fine.
Miscōie opera sp sunt facienda. xlv.C.

Misericordiam cum disciplina debent habere sacerdotes lxxxvij.C
Missam legere de aliquo sancto nō canonizato vtrū quis possit vij.A
Missam integrā nō audiētes dñicis dieb⁹ et festiuis peccāt mortaliter xliiij.A
Misse celebratio dicitur oblatio duplici ratione lxj.C
Missa fit oñi die ꝓpter quinqz. Ibidē.D.
Missa vna tñ in die debet celebrari preter in natiuitate xē. Ibidem.lb
Missam celebratur⁹ i se dz hꝫ tria. lxij.A
Missam audire dñicis dieb⁹ quilibet christianus est obligatus Ibidem.B
Missam audientes quō se habere debent. Nota per totum. Ibidem.D. z vltra.
Missa liberat aīas de purgatorio. lxiij.A
Monachoꝝ tria sunt genera xcij.lb
Moneta perfecta quattuor requirit: ꝑ totum vide clxv.A
Monetas falsificātes peccāt grauit. ibidē
Moniales lasciuas tripliciter punit ecclesia cliiij.F
Moniales z monachi luxuriantes grauissime peccant: nota per totū clij.G
Monstrū diaboli est vna mulier ccij.E
Montis veneris vbi pulcherrime dicunt esse femine vtrū sit aliq̄ veritas xvij.B
Mors priuat hominem multis bonis, cxcij.B
Motus duplices precedunt cogitationem cc.A
Mulieres cito credunt phitonissis xē. xv.circa finem.A
Mulier peccauit in duobus xxxiiij.B
Mulierum z meretricum fallaciam nota per exempla cxxxij.lb
Mulieres esse cōes volebāt quidā philosophi per sectam suam cxxxvj.A
Mulieres bone q̄les debēt esse.lxxii.D.E
Mulieres oñes ꝓpter beatā Mariā virginem sunt diligende cv.B
Mulieres caste laudantur. Ibidem.C
Mulieres impregnate quomodo se debēt habere cxxiij.G
Mulieres non debent ordinari ad bellum cxxvij.G
Mulieres vetule copulatrices sūt diabolo peiores. Nota exēpla pulchra, cxxxj.E
Mulieres peccāt multipliciter in vanis ornatibus: nota per totū cciij.B
Mulieres meretrices debent discerni ab aliis aliquo signo visibili cciiij.D
Mundum eternum fuisse voluerūt philosophi xlij.F
Mūdus regit̄ principaliter ꝑ duo. xcij.F.
Murmur q̄d sit. z murmurare est magnuz peccatum xl.E
Murmurant quidam inutiliter xlj.G
Musica quid est z vnde lv.F
Musicis instrumētis vtrum sit licituz deo seruire. lvj.circa finem.A
Mutilantes seipsos peccant quadrupliciter: nota sup hoc exm̄ cxxv.E

N

Negociatio est duplex clxxiiij.E
Necessitas nō habet legē xlvj.B
Nigromantici quales sunt xiiij.C
Noe cur maledixit filio filij sui xxxiiij.E
Nomen dei inuanum accipitur multipliciter xxvj.E
Nominis christi inuocatio valet cōtra morbos hominum xx.G
Nominare personas in confessione valde malum est. nota exemplū cxvij.F
Nummus vnde dicitur z vnde venit, lxv.G
Nuncij mortis sunt tres lxxxiij.lb,

O

Obediunt inferiora superioribus naturaliter lxxvj.lb
Obedire z honorare superiores inducunt nos tria lxxix.E
Obedientia vera patet per quattuor. xc. lb.
Obedire debemus quinqz xcj.A
Obedientem deo sequuntur multa bona, Ibidem.D
Obedientia vera consistit in tribus. Ibidem. lb
Oblatio in antiqua lege propter quattuor fiebat. vj.C
Oblatio nulla deo acceptior est q̄z que fit i missa lxiij.B.in fine.
Oblatio est de lege nature Ibidem. E.
Oblatio quorundā nō recipitur. Ibidē.G.
Oblationes offerre est de necessitate p̄cepti: z hoc quattuor modis. clxiij.D.

Tabula

Oblationes quorundã ecclesia non recipit Ibidem. E
Occidere aliquẽ pctm̃ est grãde cix. D
Occidere seipm nemo debet cx. A
Occidentes maleficũ sm legẽ non peccant cxj. C
Occidere hoiem se defendẽdo vtrũ peccet cxxvij. D
Octaua triplex lj. B
Oculoꝝ custodia valde necessaria ẽ. cc. D
Oculoꝝ custodia est necessaria cxxx. B
Odiẽtes aliquẽ peccãt grauiter. cxj. E
Odium triplex inuenitur in sacra scriptura. Ibidem. F
Odiũ oritur ex duplici causa iij. B
Odium continuum est inter deum ⁊ diabolum ⁊c. cxij. E
Odiunt mali bonos. Ibidem
Offensa in facto fit tribus modis j. B
Offerre curet oĩis christianus aliquid in missa lxij. E
Oppressio infantũ nota cxxiij. B
Ofones q̃dã dicunt aduratiões. xxj. A
Orationi oĩis clericus beneficiatus vl̃ sacerdos est obligatus lxiiij. B
Orans ⁊ non intelligens vtrum peccet. Ibidem. D.
Orare deuote etiam tenetur quilibet laycus lxv. D. E
Orationi triplici quilibet christiañ obligatur Ibidem. E
Orationis modum nota lxv. B
Oratio dominica precellit omnes orationes lxvj. B
Oratio vbi debeat fieri Ibidem. D
Oratio deuota cito exaudit̃ xcj. D
Oratio deuota ad deum req̃ritur in bellũ gerente cxxix. F
Oratio fugat luxuriam ccj. A
Ordines spiritualium officiorum sunt septem lxxxiiij. C
Ordines quattuor sunt dati coadiutores ipsis curatis ꝓpter tria xcvij. B
Ordo iudiciarius multa requirit: vide per totum cxxj. A. B
Ornamenta mulierũ q̃ vana sunt. Nota p totum ccij. B. ⁊ longius
Ornantes se lubrice mulieres peccant valde lj. D
Ornare se mulieres vtrum licite possint. cciij. B
Ornatus mulierũ rep̃hẽsibilis est cxxxj. D
Parentes nõ faciliter maledicere debent pueris suis xxxiiij. E
Parentibus suis maledicentes graiter peccant xxxv. C
Parẽtes honorare debemus lxviij. B
Parentes tres honorare debemus. Ibidem. E
Parentes vtrum plus ament filios vel ecõuerso. Nota pulchra super hoc exempla. Ibidem. F
Parentes non honorantes confunduntur sepe. Nota exemplum lxx. B
Participantes in aliquo peccato qualiter peccant lv. E
Pascha est sanctius inter omnia festa christianorum xlviij. B
Passionem Christi vtile est meditari. ccj. B
Pater vtrum plus diligendus sit vel mater lxviij. B
Paterfamilias tenetur familie sue in sex. lxxviij. D
Pater noster est deus multiplici ratione. xcviij. B.
Patientia cuiusdam religiosi clxix. B
Patiẽtia est magn̄ virt⁹. cxv. A. et. lxxxvj. D
Patiens esse volens quattuor debet seruare cxiiij. B
Patientia quanta virtus nota exemplum. cxv. C
Pauperes se debent consolari diuitijs spiritualibus clxxiiij. B
Pax in westphalia raro vel nunq̃ est propter quattuor cxxix. B
Peccata purgantur per flagella. xlj. E
Peccata quattuor notantur per quattuor demones lj. B. ⁊ vltra
Peccata portare nõ debem⁹ lj. B. in fine.
Peccata venialia remittuntur homini sex modis lxij. F
Peccatis seruiens vere est seruus. lxxix. A
Peccata sex odit deus singulariter. cxj. F
Peccatum mortale potest dici dupliciter. cxxx. B
Peccati vtilitas quanta est ccj. B

Alphabetica

Pena corporali deus punit plerūq; alium pro alio tripliciter cxvj.A
Pene sunt medicine peccantiū cxiiij.G
Penitere vtrū possit senex malus.lxxxij.G
Penthecoste estū q̄re institutū est.xlix.A
Percutere primū vtrū sit licitū cxiij.G
Percutienti vnam maxillam vtrū sit altera prebenda Ibidem.
Periurantes solēniter peccāt q̄uis xxvj.F
Periurium est maius peccatum q̄ homicidium xxviij.B
Periurus q̄dā subito mortuꝰ fuit. Et plura exēpla nota sup hoc: ibidē. xxviij.E.F.
Persecutores ecclie enormit peccāt.cviij.F
Petere debemꝰ a deo tria bona lxvj.C
Pictura ad quid in ecclesijs viij.D
Philosophi deum verum cognouerunt: z tamen ydola adorauerunt x.B
Phi poterant saluari lege nature j.D
Philosophi peragrarunt munduz propter tria lxxv.F
Placitari diebꝰ festiuis nō lz xlviij.A
Planete septem sunt x.F
Policia quid sit lxxxij.D
Potestas oīs a deo est xcij.C
Precepta diuina q̄liter sunt seruāda j.A
Precepta diuia cur sunt scripta. Ibidē.B
Precepta diuina cur nō sunt scripta in decem tabulis Ibidem.C
Precepta diuina quare data sunt in duabus tabulis Ibidem
Precepta diuina cur data sunt in tabulis lapideis Ibidem.G
Precepta diuina sunt obseruanda propter tria. ij.C
Precepta diuina seruans consequit multas vtilitates ij.G
Precepta diuina cur tm̄ sunt.x. iij.F
Precepta triplicia fuerunt in lege iudeorum. cxv.E
Precium deseruitum retinere est grande peccatum cxcvij.E
Prelati negligentes culpant xlvij.F
Prelaturam appetere vtrum quis potest sine peccato cxcj.C
Prelati spirituales debent in se habere septem. lxxxvij.D
Prelationem appetere vtrum quis potest sine peccato. Ibidem.F.
Prelationem fugere vtrum quis potest sine peccato Ibidem.G.
Prelati mali vtrum debeant honorari. lxxxix.C. in fine
Prelati quare sunt instituti xc.B
Prelatio non erit aliqua post hanc vitā in patria. xcij.E
Principatuū sex sunt genera lxxix.F
Principatus actus sunt tres. xcij.D. in fine
Probitas sanctorum non est blasphemanda. xxxvij.C
Prologi biblie aliq̄lis expō. lxxv.G.H
Proprium capit dupliciter xcvij.E
Pueri debent instrui in septem lxxj.C
Pueri imbuendi in artibus habebunt septem. lxxiij.E
Pueros multos dat deus quādoq; pauperibus xlij.C
Pueros multos diuitibus nō dat propter causam Ibidem.D.
Pulchritudo corporis causat q̄ttuor mala cxcj.D.
Pulchritudo non est curanda propter tria cxxxix.D. in fine.
Purgatio est duplex cxix.A.

Q

Questio dubia de elemosyna vtrū liberet a peccato: z quomodo hoc fiat nota pulchra. cxciij.G
Questio dubia vtrum aliquis sanctoꝝ fuerit sine carnali concupiscentia in hac vita. cxcix.B.

R

Rancoris signa sūt duplicia. cxiiij.E
Rapina quattuor habet gradus: z notanť ibi multa pulchra de rapina per totum sermonem. clxvj.D.z vltra.
Raptorum nota exempla. clxvij.C
Raptus virginum nota cxxxviij.E.
Rebellantis attractiua est tribulatio. xl.H.
Reconciliari ecclesia violata quomodo debet. cvij.B.z vltra.
Redditus pecuniarum aut aliarum rerum emere vtrum sit licitum. Et nota multa pulchra de hoc per totū sermo. clxxij.A
Reges quando vnguntur iurant tria. xxvij.B.
Regnum per successionem hereditariam

ꝯtinuari melꝰ est q̄ꝑ electionē. lxxx. F
Religionē non reformatam nemo intrare debet xciij. F
Religiosi vel moniales luxuriantes graui ter peccant: nota exemplū per totum ſermonem cliij. G
Religiosi ⁊ monachi proprietarij grauiter peccant: nota exempla clxiiij. C
Reliqe ſctoꝝ multa bona faciunt vij. C
Reliquas ſctoꝝ vendētes peccāt. Ibidē. D
Reliquiarū oſtenſio ⁊ prohibitio. Ibidem
Rem alienam ſeruantes vſq; ad mortē graiter errant cxcvij. H
Repeti vtrū poteſt qđ ludo perdit lviij. A
Reprehendentes malos odiuntur. Nota exemplum cxiij. A
Res inuenta vtrum ſit ſemper reſtituenda clxvij. G
Res aliena quomodo reſtituenda eſt nota. cxcviij. A
Reſiſtere malo cōtingit dupliciter cxx. B
Reſtitui debent ablata: alias damnationē inducūt: nota ꝑ totū ſermonē cxcv. A
Rethe diaboli eſt mulier cclj. H
Retinentium aliena nota terribilia exempla cxcvij. D
Reuelari ſtatum alicuius poſt mortē vtrū a morīēte requirere licet. xiiij. D. in fine
Reuelare peccatum alterius non debet qs faciliter cxvij. C
Rex qui iuſte vult regere debet in ſe multa habere lxxx. A

S

Sabbatū beate virgini ſpecialiter conſecratur xj. G
Sabbato ieiunandum eſt Ibidem
Sabbatum cuſtodiri debet propter ſex rationes xlij. F
Sabbatum deputatum eſt beate virgini ꝓpter ſpeciales cōnes xlviij. D
Sabbato die in veteri lege quinq; fiebant lxj. B
Sacerdos ſolus pōt ꝯſecrare. Ibidem. D
Sacerdotes boni ſūt honorādi. lxxxiij. H.
Sacerdotes vnde dicantur et quales eſſe debent lxxxv. E
Sacerdotii dignitas quanta eſt Ibidem
Sacerdotes quidam non honorant ꝓpter malam eorum vitam lxxxvj. H
Sacerdos ꝓprius eſt triplex xcvij. D
Sacerdos qualis debet eſſe xcviij. A
Sacerdotes ſunt ſanctificati cvj. F
Sacerdotes multis gratijs ⁊ ꝓuilegijs ſunt dotati propter chriſtum clj. C.
Sacrm venerabile ſumūt multiuarie. v. E
Sacrilegium luxurie: nota ſup hoc multa per totum cxlix. A
Sacrilegiū furti habet fieri multis modis: nota ꝑ totum ſermonem. clx. E
Salomon rex vtrum ſit ſaluatus vel ne. cxxxiij. G
Salutatio beate Marie virginis multum eſt proficua cvj. C
Sanguis ſacer quando imploratur cur fiunt miracula v. G. in fine
Sancti alicuius imago ante canonizationem vtrum licite poſſit depingi vij. B
Sanctorum vigilijs tria conſiderare debemus. vj. G
Sanctorū reliquias ad collum ſuſpendere vtrum ſit peccatum vij. B
Sanctoꝝ imagines quomodo debent adorari. viij. D
Sancti veteris teſtamenti ab eccleſia non celebrant exceptis machabeis l. G
Satiſfactiōis effectus eſt duplex. xcviij. D
Satiſfacere vtrum alter pro altero poteſt Ibidem.
Scabini multa mala faciunt lxxxj. H
Scoba platearū eſt mulier vana cum veſtibus ſuis cciij. G
Scolares tenentur magiſtris ſuis exhibere reuerentiam. lxxij. H
Scolares quales debent eſſe lxxiiij. B
Scribere libros diebus dominicis vtrum liceat xlvij. E
Scriptura triplex pōt collo ligari xix. D
Scientia neceſſaria eſt prelato. lxxxviij. A
Secretū dicit tripliciter. cxvij. D
Senes ſunt honorandi quadruplici ratione lxxxij. E
Senex malus vtrū poſſit penitere. ibi. G
Senū male ꝯditiones ſunt lxxxiij. C
Sentētia excōicatiōis non eſt timenda in ſeptem caſibus xcv. D
Serpens qualis fuit primo xxxiiij. B
Serui et ancille in multis peccāt. lxxvj. F
Serui ⁊ ancille debent dominos ſuos ho-

norare in sex lxxvij.E
Seruorum quadruplex genus inuenitur. lxxvj.F
Signa celi quid operantur xiiij.A.B
Simulatores duodecim falsa ostendunt. Nota per totum clxxxv.D
Simulationis siue fictionis pulchrũ exemplum nota clxxxviij.F.G
Simonia quid sit ⁊ cõmittitur quadrupliciter. Nota pulchra exempla per totum. clxxvj.F
Societas iniqua caueri debet liij.D
Somnia obseruantes xxj.F
Somnia tribus modis peccatũ inducunt. Ibidem.
Somniis non est credendũ xxij.C
Somniũ sanctoꝝ quale fuit. Ibidem.E
Sortibus vti vtrũ sit peccatũ: ⁊ de sortilegio nota multa xxv.G
Spoliatores ecclesie qualiter puniuntur. cviij.D
Studio scientiarum multi diuersimode vacant lxxiiij.F
Stuprũ facere inducunt sex cxxxix.A
Subdiaconis lex continentie imponitur. lxxxv.B
Superbia nostra humiliabitur per flagella dei xlj.F
Suspitio mali oritur ex multis cxxj.E
Susurrones vide clxxxv.G

T

Tabernarii quanta mala faciunt: nota liiij.B
Tabernatores ceruisie grauiter peccant xlvii.B
Tactus mulierum valde periculosus est. cc.F
Talmuth librum iudei preferunt multum. xxxvi.C
Taxillatores ⁊ aleatores sunt mali homines: nota sup hoc ibidem clxxviii.H.
Theolonia ⁊ guidagia imponẽtes cõmittunt furtum clxiiii.F in fine
Temerariũ iuramentũ quale est. xxxiii.B
Tempestates aeris ex multis causis fiunt xj.C
Tpalia dat deus malis ꝓpter q̃nq̃. xlj.H
Terra maledicit̃ ꝓpt̃ pctã hoĩm. xxxiiii.A
Thesaurisatores mali: sunt vsurarii. clxxi.H. in fine: nota multa ꝯsequẽter ꝑ totũ
Testamenti veteris ⁊ noui quadruplex est differentia j.D
Testamentarioꝝ malorum vide exempla plura clxii.D
Testimoniũ falsum triplicem habet deformitatem clxxix.G
Testes mali damnantur cxxii.H
Testibus tria sunt notanda. Et multa ibidem de testibus clxxx.B
Traditionis vel proditionis. Nota exemplum cxxvi.B
Traditores mali sũt Nota exm̃. clxxxvi.H
Traditionis exemplũ notabile cxc.B
Tribulantur christiani plus ceteris gentilibus xl.H
Tribulatiões auferri a nobis vtꝝ petere a deo liceat xli.A
Trinitas sancta vtrũ depingi possit. ix.A.
Tyrãnus oñdit maliciam suam lxxx.E

U

Uanitas ludoꝝ ⁊ secl̃i: nota pulchra super hoc lv.D.E
Uanitas mulierum in ornamentis: nota per totum ccii.B
Uasa consecrata licet conflare in tribus casibus cxciii.C
Ue triplex erit in inferno lx.C
Uectores ⁊ quadrigantes in multis peccant xlvi.H
Uendẽtes res suas carius ꝓpter solutiõis dilationem sunt vsurarii clxxi.B
Uenditionis ⁊ emptionis multe sunt fraudes clxxiiii.F
Uenditor vtrũ teneat̃ dicere viciũ rei vẽdite: nota pulchrũ exm̃. clxxv.C
Ueneno interficere aliquem quale peccatum est vide cxxiiii.H
Ueniã inimicꝭ vtꝝ teneamur dare. cxiiii.D
Uenialia peccata remittuntur homini sex modis lxii.F
Uerba sacra vtrũ grãdines ⁊ tempestates compescant. xvij.E
Uerbum dei est deuote audiendũ septupliciter lxvi.H
Uerbum dei negligenter audiens: est reus ⁊c̃. lxvij.H
Uerũ aliq̃n dic̃ diabolꝰ ⁊ vñ hoc ẽ. xiiii.F
Ueritati euangelice non est blasphemanꝭ

Tabula

dum. xxxvj.lb. et.xxxvij.F
Ueritas vtrum odio potest haberi.cxiij.D
Uesperum multipliciter accipitur l.L.
Uestes mulieris vir portare non debet ꝛ ecõuerso nota multa ibidem que solent fieri in carnispriuio lvj.F
Uestes sanctor an sint venerande. vij.F.
Ueiule ꝛ mulieres cur se occupant in maleficijs plus ꝑ viri xviij.B.in fine.
Uexatio dat intellectum. Exemplu super hoc triplex xlj.B
Uicia tria sunt que regnant in mũdo.liij.B
Uigilie sanctor quare dicunt. l.D
Uincentes tentationes coronant xlj.F
Uindictam sancti quomodo petũt. cxvj.A
Uindicare nõ debem9 nosmetipsos propter multa. cxiiij.lb
Uindicta triplex inuenitur in sacra scriptura, cxiij.F
Uinum quomodo inuentum fuit liiij.F
Uiolatur ecclesia in multis casib9. cvi.B
Uirgines aliquas violari quare permisit deus ipsis invitis cxxxviij. lb.in fine
Uirginum defloratio siue stupr̃ est graue peccatum cxxxviij.A
Uirginitas est laudabilis virtus ciiij.G
Uirginum conuersatio qualis debet esse. cxxxix.B
Uirginitas perdita an possit resuscitari vl etiam recupari Ibidem.lb
Uirginitas est in mente et non in corpore. cxl.B
Uirginum deflorator omniu malorum inde sequentium reus est. Nota exempla. Ibidem.E
Uisu solo perpetrat adulteriũ cxcviij.G
Uita mala prelator pernicios est subditis lxxiij.L
Uitas duas nobis mõstrauerũt lb ieremias et Jonas prophete lxxxviij.A
Uitam longam vtrum licitum sit petere a deo cxciij.B
Uiuere in heremo vtrũ sit perfectius ꝑ in vita cõmuni xciij.L
Uiuunt homines moderni non ita diu sicut antiqui ꝛ quare hoc cxcii.L
Uocis fractio ꝛ exaltatio reprehẽsibilis est Nota exempla c.F.
Uoluntas vtrum semper pro opere reputatur. ccviij.lb
Uota sua transgredictes peccãt. xxxvij.G
Uotum est duplex. Ibidem
Uota revocantes vtrũ peccent xxxviij.D
Uota non implentes horribiliter puniunt Ibidem.F
Uotum inordinate factum non est obligatorium xxxix.F
Uoti fractio in sacerdotibus ꝛ spiritualib9 notatur cxlix.B
Uouere non possunt pueri etiam serui ꝛc̃. xxxviij.A.B
Uouere non potest mulier. Ibidem
Uouentis verba sicut sonuerunt sic debet votum impleri xxxix.D
Usura quantũ malum sit: ꝛ vsurarij peccãt contra omnẽ legem. Nota exempla pulchra p totum sermonẽ. clxix.D
Uxorem interficiens propter adulterium: vtrum sit homicida cxlj. lb
Uxor vtrum plus diligi debeat an parẽtes lxix.A.

X

Xp̃iani cur plus tribulantur ꝑ gentiles ꝛc̃. xl.lb
Xp̃ianus quilibet tenetur cõmunicare existens in extremis ꝓpter tria.c.3.G
Xp̃s cur opabat in die sabbati xlv.B
Xpus gessit in se septem sacros ordines. lxxxiiij.L
Xp̃s debet honorari tripliciter cij.E.

Y

Ydolatrie error est septuplex ix.F
Ydolis immolare est maximũ peccatum cxxiiij.F
Ymagines sctor quõ debẽt adorari. vij.G
Ymago fit propter quattuor. Ibidem. lb.
Ymagines sanctorum vtrum poni debeãt in ecclesia vii.G
Ymaginis irreuerẽtia grauiter punita fuit ꝛc̃. ix.B.L
Yperdulia quid vj.E
Ypocrisis fit multis modis clxxxvij.G

Z

Zodomiticũ vicium graue pctm̃ est in matrimonio cxlv.B.in fine
Zodomitici vicij multi sũt gradus Nota p totũ sermonem clv.L.

Finit Registrum.

A ¶ Incipit Prohemiũ in preceptorium nouũ ⁊ perutile cum suo registro clero ⁊ vulgo deseruiens studiosissime collectũ. Per reuerendũ patrem (vtiq; magistrũ in omni facultate peritum) fratrẽ Gotschalcum hollen ordinis sancti Augustini: sacri eloquij preconis celeberrimi: feliciter.

Si vis ad vitã ingredi: serua mãdata dei. Matthei. xix. Ista sunt ꝟba nostri saluatoꝛ: in quib⁹ explicatur summa nostre toti⁹ salutis quantũ ad duo. Primo quantũ ad premiũ retributiõis diuine: ibi. Si vis ad vitã ingredi. Secundo quãtum ad meritũ operatiõis humane: ibi. Serua mandata.

¶ Circa quod sciendum ꝙ diuina p̃cepta
Primo sunt addiscenda.
Secundo opere adimplenda.
Tertio sunt nunq̃ obliuiscenda.

¶ Primo sunt addiscenda exemplo ꝓphe: dicẽtis. Da mihi intellectũ: vt discã mãdata tua. Nã q̃libet adult⁹ tenet̃ scire p̃cepta dei ĩplicite ad minus. s. ꝙ hoc sit p̃ceptum. Nõ adorabis deos alienos. Non assumes
B nomen dei tui inuanũ ⁊c̃. Et nemo potest excusari de ignorantia: si potest eam scire ⁊ addiscere. ideo dicit̃ de reg. iu. libro. vj. Ignorãtia facti nõ iuris excusat. Ideo in decẽ sensib⁹ significant̃ q̃nq; exterioribꝰ ⁊ q̃nq; interioribꝰ: ergo in chartis scribũtur ⁊ in ecclesia suspẽdunt̃: vt nemo se valeat de ignorantia excusare. ¶ Dubitat̃ primo cur diuina p̃cepta sunt scripta: aut cur fuerit necessariũ ea tradere in scp̃turis: cũ tñ sunt de lege nature? Rñdet sctũs Tho. in iij. sen. di. xxxvij. ꝙ hoc fecit deus quatuor de causis. Primo q̃a ratio naturalis ĩ qua scripta erant hec precepta: erat obtenebrata apud multos per cõtrariam consuetudinem: qua multi in peccatũ p̃cipitabantur. Secũdo si in aliquib⁹ rõ vigebat: tñ amor boni ĩ eis deficiebat: vnde per quãdam coactionẽ legis ex obligatione ad bonũ inducendi erãt. Ideo dicit mgr̃ sen. lib. iij. dist. xxxvij. Et q̃ homo nõ legebat in corde: iterauit in tabulis vnde ⁊ voce forinsecus rediret ad cor. vbi inueniret quod extra legerat. Hec mgr̃. Tertio vt opera virtutis nõ solum natura inclinaret: sed etiã diuinum preceptũ. Quarto vt magis memorie commẽdarent̃ ⁊ frequẽtius in cogitatiõe ꝟsarent̃. Ideo dicit venerabilis Linconiẽsis in li. de cessatione legaliũ. c. xv. Naturalẽ inquit legẽ siue positiuam scribi superfluũ esset: donec hominis memoria ita labilis esset: ꝙ legẽ sibi positam sine scripture aminiculo retinere non posset. Non est scriptura nisi ad supplẽdum defectum memorie. Homines aũt p̃mi tp̃is habuerunt memorie magnã viuacitatẽ: qua potuerunt legẽ sine obliuiõe retinere. hec ille. Ideo dicit Isido. li. j. Ethy. c. iij. Usus inquit literarũ repertus est ꝓpter variarũ rerũ memoriã ne obliuiõe fugiãt lr̃is alligant̃. Et dicũt̃ lr̃e q̃si legittere: q̃a iter legẽtibus prebent. hec Isidorus. ¶ Secundo dubitat̃ cur diuina precepta non sunt scripta in decẽ tabulis aut sex vel octo: sed tm̃ in duabus. Rñdetur ꝓpter duo. Primo propter duo testamẽta significãda. vnũ fuit datũ ĩ mõte synai ad Gala. iiij. Aliud. s. nouũ in mõte syon: dicente propheta. De syon exibit lex ⁊ verbum dñi de hierl̃m. Et inter illa duo testamẽta est quadruplex differẽtia. D
Prima q̃a antiquũ fuit datũ in tabulis lapideis. Nouũ vero p̃mo in cordibus discipulorum. Hiere. xxxj. Post dies illos dabo legẽ meam in visceribꝰ eorũ: ⁊ in corde eoꝝ scribã eã. Ergo lex chr̃i nõ fuit primo scripta ĩ ꝑgameno vl̃ lapide sicut lex moysi: sed in nobiliori materia. s. in cordibus fideliũ. Secũda dr̃ia. Primuꝫ testm̃ seu lex obligat solum gentẽ israeliticã: cui sola data fuit: de q̃ ps̃. Annũciãs verbũ suũ iacob iusticias ⁊ iudicia sua israel. Non fecit taliter om̃i natiõi. Sed testamẽtũ nouũ oẽs natiões obligat sicut lex nature. de q̃ Esa. xlij. Legẽ eius insule expectabũt. Ideo dixit chr̃s Mar. vl. Eũtes in mundũ vniuersum p̃dicate euãgelium om̃i creature. Iõ dicit Egidius doctor nr̃. ij. sen. dist. xxviij. q. j. Possumus inq̃t dicere de ph̃is qui fuerunt in lege nature: ꝙ poterãt saluari in illa lege: etiam existẽte lege moysi: qui[illegible] lex non fuit data om̃i populo. Sed n[illegible]

E mō saluari existēte lege chr̄i: q̄ est data oī
ppl̄o. Tertia dr̄ntia. Testm̄ vet⁹ qd̄ est lex
moysaica ꝓmittebat tꝑalia bona in p̄miū
suis obseruatorib⁹: ⁊ penā tꝑalē suis trās-
gressorib⁹: vt ptz Leuit. xxv. ⁊ Deutrono.
xxviij. Lex vero noua ꝓmittit obseruanti-
bus spūalia bona. s. regnū celorū: ⁊ trans-
gressorib⁹ gehennā ignis. Cōstat ꝙ incom
parabiliter bona spūalia excedunt tꝑalia.
de primo ptz Mat. v. Beati paupes spū:
qm̄ ipsoꝝ est regnū celorū. Quarta differē
tia est: q̄a testamento veteri successit aliud
testamētū. s. nouū: sed huic testamento nū
q̄ꝫ succedet aliud: qꝛ morte chr̄i cōfirmatū
est. Ergo chr̄us dixit. Hic est calix noui ⁊
eterni testamēti. Ergo multū ꝑfectius est
nouū testamentū q̄ꝫ antiquū. Que duo te-
stamenta p̄sentata fuerūt in duabus tabu-
lis. Scd̄a ratio q̄re fuerūt data ī duabus
tabulis: est ꝓpter duplicem charitatē. dei
scz ⁊ ꝓximi. in qua tota lex pendet ⁊ pro-
phete. Matth̄. xix. Dicit mgr̄. sent. lib. iij.
dist. xxxvij. Tria prima precepta fuerūt in
prima tabula: que ordināt nos ad dilectio-
nem dei. Alia septem que ordinant nos ad
F dilectionē proximi in scd̄a. Nam deus tri-
nitas est pr̄ ⁊ filius ⁊ spūssanctus. Patri
attribuit̄ maiestas: filio veritas: spūisctō
bonitas. In pr̄e summa maiestas humilit̄
adorāda. In filio summa v̄itas asserēda.
In spūsancto summa bonitas sincere ado
randa. Ergo in prima tabula sunt tria mā-
data s̄m tria approp̄ata trib⁹ ꝑsonis. In
primo mandato precipit̄ humilis adoratio
diuine maiestatis: cū dicit. Nō habebis de
os alienos. In scd̄o p̄cipit̄ fidelis assertio
diuine veritatis: cū dicit̄. Nō assumes no-
men dei tui inuanum. In tertio diuine bo
nitatis sincera dilectio p̄cipit̄: cū dr̄. Me-
mēto vt diem sabbati sanctifices. In secū-
da tabula ꝯtinent̄ p̄cepta ordinātia homi-
nem ad ꝓximū: que significant̄ ꝑ duo pre-
cepta legis nature: scz hoc facies alijs qd̄
tibi vis fieri: ⁊ nō facies alteri qd̄ tibi non
vis fieri. Et īmo hoc est duplex ꝑs iusticie
scz innocētia ⁊ bn̄ficentia. Mandatū bn̄fi-
cētie est honorare patrem ⁊ mr̄em. Man-
datū innocētie est: vt caueas ab om̄i offen-
sa ꝓximi. s. in aīo: in verbo ⁊ facto. Offen-
sa in facto fit trib⁹ modis s̄m tria coñiūcta. G
Primo in persona propria. sic dr̄. Non oc-
cides. Scd̄o in ꝑsona coniūcta. sic dr̄. Nō
mechaberis. Tertio in rebus. ideo sic dr̄.
Non furtū facies. Scd̄o fit offensio verbo
⁊ sic dr̄. Non falsum testimoniū dices. Of
fensa in anīa duas hz radices: s̄m dupli-
cē cōcupiscētiā: qꝛ est concupiscētia carnis
⁊ oculoꝝ. Cōtra ꝯcupiscentiā carnis dr̄.
Nō ꝯcupisces vxorē proximi. Cōtra cōcu-
piscētiam oculoꝝ dr̄. Non cōcupisces rem
ꝓximi tui: non domū: nō ancillā ⁊c̄. ¶ Ter-
tio dubitat̄ quare fuerunt data in tabulis
lapideis ⁊ nō in ꝑgameno aut ligno? Re-
spōdetur s̄m ꝙ dicit Rabi salomon. ꝙ fuit
zaphyr⁹: ⁊ poterat legi ex vtraqꝫ parte qd̄
fuit miraculū. Data aūt fuerūt in tabulis
lapideis ꝓpter eorū stabilitatē ⁊ duratio-
nis eorūdem perpetuitatē. Nā chr̄o adue
niente legalia veteris legis cessauerūt: qꝛ
presente re figurata cessat figura: sed lega-
lia figurabāt chr̄m dicēte apl̄o. j. ad Coꝝ.
x. Omnia in figura ꝯtingebāt illis. Judici
alia sunt in dr̄ntia: vt oculū ꝑ oculo: den-
tem pro dēte ⁊c̄. Ad illa nō obligamur ni- H
si ex statuto nostrorū supioꝝ: sed moralia
scz decē p̄cepta remanserunt: qꝛ ad illa ob
ligamur sicut iudei: ⁊ durabūt vsqꝫ in finē
mūdi. Ideo chr̄s dicit notanter Matth̄.
v. Nec iota vnum nec apex peribit a lege.
Querūt doctores cur chr̄s dixit Jota. qd̄
est grecum: ⁊ nō Joth. qd̄ est hebreū. Cuz
tamen chr̄s fuit hebreus? Respōdetur ꝙ
Jotha est x littera in alphabeto hebreoꝝ.
Et significat Jotha decalogū qui non pe-
ribit nec cessabit per christū. Sic etiam lex
duodecim tabularum fuit data in tabulis
eburneis romanis propter eorum stabilita
tem. de quibus dicit̄. vij. dist. ca. moyses.
in glosa. et Isid̄. libro. v. ethym̄. sic etiā s̄m
Eusebium in cronicis: ꝙ anno Noe. ccccc.
cum deus delere disponeret homines pro
pter maliciam eoꝝ: homines aūt illius tē-
poris: qui ꝑ ingeniū diuinitus traditū per
tot annoꝝ vite spacia diuersarum discipli-
narum reparatores erant: cū p̄dixisset eis
Adā spū dei plenus exterminationē om-
nium rerū: vnam ignis: alteram aquarum
virtute: in hac multitudine fore venturam

A facien̄tes duas colūnas: vnam ex lateribus: alterā ex lapidibus studijs suis inuentas. In his scp̄serūt ne delerent̄ a memoria que sapiēter inuenerūt: quarū lapidea fert̄ diluuiū euasisse: ⁊ hacten⁹ in syria p̄manere. Sic deus gl̄iosus popl̄o israelitico dedit. x. p̄cepta in tabulis lapideis in signū ꝙ ista solū eēnt ꝑpetua cum hoīe alijs scz legalib⁹ cessantibus. Sed diceres. Si lex vet⁹ est taliter reiecta p̄ter decaloguz. ad q̄d valet nobis cur eā legim⁹. Est ḡ inutilis ⁊ ꝯtra apl̄m dicentē. Quecūq; scp̄ta sunt ad nr̄am doctrinā scp̄ta sunt? Rn̄detur ꝙ adhuc est vtilis. Nā q̄dā sunt hystorica: q̄ res narrāt gestas. Hec p̄stāt nobis magnā vtilitatē: sic̄ est trāsgressio ade. q̄a monet nos ad diuinū p̄ceptū obseruāduz. Et historia diluuij monet nos timere diuinā iusticiā: ꝑ quā de⁹ om̄ia punit. Sil̄r ⁊ historia zodomorū iusticiā diuinā in malorū vitationē. Percipim⁹ ⁊ ei⁹ misc̄diam ꝑ Loth euasionē p̄cibus abrae. Sic de submersione egyptioruz ⁊ liberatione hebreorum. Et sic tales historie letificant corda iustorū. Ps̄. Justicie dn̄i recte letificantes corda. Sc̄do q̄dam sunt ꝓphetica q̄ magis vtilitatem nobis p̄stant. Sic de creatione

B mūdi quam Moyses ꝓphetauit habem⁹ veram fidem: ꝙ mūdus non fuit ab eterno cōtra Aristo. Quia Aristoteles hoc subtilissime ꝑ naturales ratiōes ꝓbat in libris de celo ⁊ mūdo. ⁊ etiā in. viij. physi. Moyses autē manifestissime dicit. In principio creauit de⁹ celū ⁊ terrā. Terra aūt ⁊c̄. Sil̄r ꝓphetie de chr̄o futuro. Tertio ibi sunt sapiētialia q̄ ꝯferūt vtilitatē nobis in cognitiōe diuīoꝝ: q̄nq; in cōmendatione morū ⁊ extirpatione vicioꝝ. De quibus pōt dici illud ps̄. Declaratio sermonum tuoꝝ illuminat: ⁊ intellectū dat paruulis. Quarto ibi sunt legalia: q̄ docēt ꝙ deo est offerēdum. Judicialia ꝓximi malū corrigēdū: sic oculū ꝓ oculo: dentē ꝓ dente. Maleficos nō patieris viuere in terra ⁊c̄. Et p̄cepta taliter sunt scripta: vt ea discamus ⁊ sciam⁹. Quia illud est necessariū scire: sine quo vita eterna haberi nō pōt: dicente saluatore nostro. Si vis vitā ingredi: serua mādata dei. ¶ Sc̄do sunt opere adimplēda, vt patet p̄me Joānis. ij. Qui dicit se n̄osse deū: ⁊ mandata eius non seruat mendax est ⁊ C veritas in eo nō est. Jacobi. j. Factor operis: hic beatus in facto suo erit. Ad Roma. vj. Non auditores legis sed factores iustificabunt̄. Jō scripta sunt nobis decez digitis in manu in signum quod debemus ea opere ꝑficere. ¶ Sunt aūt obseruāda propter tria. Primo propter mandantis auctoritatē. Sc̄do ꝓpter obseruantis vtilitatē. Tertio ꝓpter transgrediētis penalitatē. ¶ Primo ꝓpt̄ mandantis auctoritatem: q̄r ille qui mandat non est hō aut creatura aut miles aut dux rex aut īpator terrenus: sed deus gloriosus ps̄. dicente. Tu mādasti mādata tua custodiri nimis. Circa hoc ponā talē cōclusionē. Nullus princeps creat⁹ est tāte potestat; q̄d valeat dispensare in p̄ceptis diuine maiestatis: q̄a dicit Bern̄. in. li. de p̄ceptis ⁊ regula: q̄a nulli licet dispensare in precepto q̄d a suo superiori est impositū. Sed p̄cepta decalogi sunt imposita a deo qui est supior omnibus: ergo nulli licet in p̄ceptis hm̄oi dispēsare. Jō dr̄ Act̄. iiij. Oportet magis obedire deo q̄ꝫ hoībus. Idē. xi. dist. iij. qui resistit. Ibidē impatores si in errore essent ibidem. ca. iulianus. īmo dicunt doctores ꝙ D de⁹ nō posset nobiscū dispēsare cōtra p̄cepta p̄me tabule vt ꝙ idola adorem⁹ ⁊ ꝑiurare ꝑ nomē ei⁹: ⁊ ꝙ ei⁹ sabbata nō seruaremus. Pōt tn̄ ipse dispensare in precept; sc̄de tabule: sed nō hō vt patet ꝑ Augusti. in li. lxxxiij. q. Jō nō peccauerūt filij israel spoliando egyptios. cōtra illud. nō furtum facies: nec ozee. Accipies fornicariā contra illud. Non mechaberis. Nec peccauit abraam interficere volēs filium suū innocentē. contra illud. non occides: q̄a in his dispensauit deus non hō. Correlariū primū nullius p̄ceptoris quātūcunq; cōtēptibilis sic iussa vilipēdunt̄ sicut summi creatoris: ptz ꝑ spēm argumētatiōis quā ph̄s inductionē vocat. de singulis ptz. nam descendendo a romano pōtifice vsq; ad infimū ī gradu. s. accolitat⁹: ⁊ a maiestate imperiali vsq; ad opilionē: q̄ sub se habent ministros quib⁹ habēt impare: si inuenirent ipsos rebelles ⁊ inobedientes: nōne dicēt

E ipsis: tolle quod tuum est ⁊ vade: nō poteris amplius villicare. Q̄z eñ iussa summi monarche, ſ. dei sic vilipendūtur. patet ex euidentia facti: dicente ꝓpheta Hiere. v. Circuite vias hierl̄m: ⁊ si inuenietis virū facientē iudiciū querētem fidē ꝓpitī ero eis. Aspicite ⁊ cōsiderate: q̄rite in plateis eius: sic discurrēdo ꝙ oēs status inuenietis ꝙ nullus curat p̄cepta diuīa. Correlariū scd̄m bñdict⁹ gl̄iosus ⁊ sp̄ bñdict⁹ deus sic excedit oēs creaturas ī bonitate. sic excedit eas in clemētia ⁊ pietate. ptz exq̄ tāta mala tulerat; sciens ꝙ nullus hō talia toleraret nō se vindicando: sed tēpus pñie condonando. Uñ Dauid sctūs hec viscera miscōie non ignorans de tribus penis sibi positis: quā illaz eligere vellet: vt ꝓ pctō nūeratiōis ppl̄i puniret: elegit illā q̄ in solius dei manu cōstituta erat dicens. Coarto vndiqz nimis: melius est vt incidam in man⁹ dñi. ſ. eligēdo pestilentiā: multi eñ sunt miscōie eius q̄z in manus hoīm. ij. Regū vlti. imo bñficia p̄stat offendentib⁹. In vl̄i oriri solē suū facit sup bonos ⁊ malos tēporalia ⁊ naturalia largiter dās tā malis q̄z bonis: vt ad se cōicanꝫ: aut eos hic re
F munerat ꝓ bonis opib⁹ h̄ pactis. Correlariū. Nō est gaudēdū sz lachrymose flēdum: hoiem impune delicijs affluere: nec a peccatis cessare. Nā ideo chr̄s legit fleuisse sup hierl̄m videns ciuitatē. Lu. xix. Aspicies eā ꝓsperari ī pace tpali ⁊ rerū abūdantia nec a ꝓposito peccandi velle acquiescere. Nō ignorās quāta calamitas eā erat secutura: q̄ tunc absc̄dita erat oculis eoz. Dicit eñ Augu. Nihil infelicius infelicitate peccantiū: hoc mō agunt periti medici circa egrotū qñ de ei⁹ vita desperāt. Ecōtra ꝺo circa illū de cui⁹ sanitate recuperanda cōfidentiā hñt p̄cepta dādo: ꝓhibendo aspas potatiōes ⁊ amaras mīstrādo: cauteria ignita apponēdo. Sic reuera gaudēdū est de bonis: dū aduersitatib⁹ p̄emunt qd̄ est signū paterne dilectiōis. Aliud est signū eterne dānatiōis. Testes aūt sūt duo de quib⁹ in euangelio. Lu. xvi. Dines iste epulo: ⁊ mēdicus lazarus. O infelices homines q̄ magis formidant penas bursales p̄incipū aut cōsulat⁹: ne eoz p̄cepta transgrediant q̄z penas eternales: ⁊ tñ p̄cepta diuina transgrediunt ꝓ eos. Utinā de⁹ ap posuisset suis p̄ceptz penas bursales ⁊ pecuniarias: minime ꝓ hoīes trāsgrederent q̄ magis timerent penā bursalē q̄z eternalem. ¶ Scdo sunt ope adimplenda ꝓpter seruantis vtilitatē. Consequit eñ hō multas vtilitates. Prima est bonoz tēporaliū multiplicatio. vcz Leuiti. xxvj. vbi dr̄. Si in p̄ceptis meis ambulaueritis: ⁊ mandata mea custodieritis ⁊ fecerit; ea: dabo vobis pluuias tp̄ib⁹ suis: ⁊ terra gignet germen suū: ⁊ pomis arbores replebunt. Apprehendet messium tritura vindemiam ⁊ vindemia occupabit sementē ⁊ comedetz panem vestr̄ in saturitate ⁊ absq̄ pauore habitabitis in terra vestra. Dabo pacē ī finibus vr̄is: dormietis ⁊ non erit qui exterreat. Aluferā malas bestias: ⁊ gladius nō trāsibit terminos vr̄os. Persequimini inimicos vestros ⁊ corruēt coram vobis. Persequent q̄nq̄z de vr̄is centū alienos: ⁊ centum ex vobis decem mīlia. Cadēt inimici vr̄i gladio in conspectu vestro. Respiciam vos ⁊ crescere faciam; multiplicabimini ⁊ firmabo pactum meū vobiscū. Comedetis vetustissima vetez: ⁊ vetera nouis supuenientib⁹ ꝓijcietis. Ponam tabernaculum meū in medio vr̄i ⁊ nō abijciat vos anima mea. Ambulabo inter vos ⁊ ero vr̄ deus vosq̄z eritis ꝓpl̄us me⁹ ⁊c̄. Secūdo sequit dei benedictio. Deut. xxviij. vbi dr̄. Si audieris vocē dñi dei tui: atq̄z facies ⁊ custodies oīa mādata eius que ego p̄cipio tibi hodie: faciet te dñs de⁹ tuus excelsiorem cunctis gentib⁹ qui versant in terra. Uenient sup te vniuerse bñdictiōes iste: ⁊ bñdictus eris in ciuitate: bñdictus eris in agro bñdict⁹ fructus vētris tui ⁊ fructus terre tue: fructusq̄z iumentoz tuoz ⁊ greges armentoz tuoz: ⁊ caule ouiū tuaz. Benedicta horrea tua: ⁊ bñdicte reliquie tue: bñdictus eris ingrediens ⁊ egrediens ⁊c̄. ibi dē. Tertio sequit pacis mltiplicatio. Esa. xxviij. Utinā attendisses ad mādata mea: facta fuisset vt flumen pax tua. i. abūdās. Itē dr̄ sup Leuit. xxvj. Dabo pacē finib⁹ vr̄is. Quarto sequit irrōnabiliū subiectio. Uñ Augustī. sup canonicā ioh̄is omel. vij.

A O hō subdere ei q̄ sup te est: infra te erūt il
la quib⁹ p̄positus es: qr em̄ p pctm̄ hō dese
ruit eū sub q̄ esse debuit: iō subditus est eis
supra q̄ esse debuit. Supra te de⁹ est: sub te
pecora: agnosce eū q̄ supra te est: vt agno-
scant te q̄ infra te sunt. Ideoq; cū Daniel
agnouisset supra se deū: agnouerūt illū su-
pra se leones. Si aūt supiorē ꝯtēnis subde
ris inferioribus: ꝓpterea supbia egyptio-
rum in ranis ⁊ muscis domata est. Hec
August. Nam ꝓpter inobedientiā manda-
ti om̄ia inferiora nobis rebellant. Geñ. iij.
Quia comedisti de ligno ex quo tibi prece
peram ne comederes. Maledicta terra in
opere tuo: spinas ⁊ tribulos germinet tibi
qr Josue. x. Mandata dei custodiuit: ideo
sol ⁊ luna ei obediunt. Sol inq̄t contra ga-
baon ne mouearis: ⁊ luna cōtra vallē hey
lon. Sic legimus ꝙ bestie obedierunt san-
ctis p̄cepta diuina obseruādo: vt pz in leo-
ne de Hieronymo. ⁊ in vitaspatꝝ de mul-
tis alijs. Quinto sequitur spūssancti inha
bitatio. Joānis. xiiij. Si diligitis me: man
data mea seruate: ⁊ ego rogabo p̄rem me-
um ⁊ aliū pacletū dabit vobis. Ergo p op-
B positū qui non seruat: nō spm̄sanctū: sz ma
lignū habebit in corde suo. Sexto sequitur
amicabilis dilectio. Johā. xv. Vos amici
mei estis si feceritis ea q̄ precipio vobis.
Nā multi studēt ꝙ sint amici principum et
regū: sz magis curare deberent ꝙ sint ami
ci dei omnipotentis. Septimo sequit̄ vite
eterne acquisitio. Matth. xix. Si vis vitā
ingredi serua mādata dei. Sic etiā per op
positū multa mala eos sequunt̄ qui mādā-
ta nō seruant. Primo depaupatio. vt Le-
uiti. xxvj. vbi dr̄. Si nō audieritis me nec
feceritis oīa que vobis precipio. sequit̄ ibi-
dem. Visitabo vos velociter in egestate et
ardore q̄ cōficiat. i. puniat oculos vestros
⁊ cōsumat aīas vestras. Frustra seretz fru
mentum qd̄ ab hostib⁹ deuorabit̄: ponā fa
ciē meā contra vos: corruetis coram hosti-
bus vestris fugietis nemine ꝑsequēte. Se
cūda pena est maledictio diuina. ps̄. Ma-
ledicti qui declinant a mādatis tuis. Deu-
tero. xxviij. Si nolueris audire vocez dei
tui: vt custodias ⁊ facias oīa mandata ei⁹:
veniēt sup te oēs maledictiones iste. Ma-
ledict⁹ eris in ciuitate: maledict⁹ in agro:
maledictū horreū tuū: maledicte reliquie C
tue: maledict⁹ fruct⁹ ventris tui ⁊ fructus
terre tue: armēta boū tuarū: ⁊ greges oui-
um tuarū: maledict⁹ cū ingrederis ⁊ egre-
deris: mittet dn̄s sup te famē ⁊ esuriem ⁊
increpationē in om̄ia opa tua. sequit̄ ibi-
dem. Adiūget tibi dn̄s pestilentiā: donec
cōsumat te: ꝑcutiet te dn̄s egestate ⁊ febri
frigore ⁊ ardore: estu ⁊ aere corrupto: ⁊ ce
lum sup te eneū: ⁊ terra quā calcas ferrea
Tertio est oīm creaturaꝝ rebellio atq; in-
crepatio. Nā om̄es creature obediūt deo.
vñ ps̄. Preceptum posuit: ⁊ nō preteribit.
Angel⁹ obedit. vñ ps̄. Angelis suis man-
dauit de te: vt custodiāt te in omnib⁹ vijs
tuis. Demones obediūt. Sol luna ⁊ stelle
a quib⁹ omnib⁹ homo in die nouissimo re-
darguet̄. Quarto sequit̄ hoīs a suo statu
eiectio. Cui⁹ exēpluz patuit in p̄mo patre
Adō. Postq̄ mādatū diuinū transgressus
est: cecidit in multas infirmitates ⁊ mise-
rias: dicente dn̄o Geñ. iij. Quia de ligno
comedisti: ex quo p̄ceperā tibi ne comede-
res: maledicta terra in ope tuo. In labori-
bus comedes ex ea cūctis dieb⁹ vite tue: D
spinas ⁊ tribulos germinabit tibi. In su-
dore vult⁹ tui vesceris pane tuo: donec re-
uertaris in terrā. Sequit̄ ibidē. Misit euz
de⁹ de paradiso voluptatis vt oparet̄ ter-
rā de qua sumpt⁹ est. Eiecitq; adā: ⁊ collo-
cauit añ paradisum voluptatz cherubin ⁊
flāmeū gladiū ad custodiendū viā ligni vi
te. De illa trāsgressione loquit̄ btūs Aug.
xiiij. lib. de ciui. dei. c. xij. Tam breue inq̄t
p̄ceptū ad obseruandum tā breue memoria
ad retinendū. Ubi p̄sertim nondum volun
tati cupiditas resistebat: qd̄ de pena trans
gressiōis postea subsecutū est. Tāto maio-
ri iniusticia violatū est: quāto faciliori pos
set obseruantia custodiri. Hec Aug. Aliud
exēplum ptz in Saul. j. Regū. xv. Qui pro
pter trāsgressionē diuini p̄cepti de regno
fuit reiectus. Quinto sequit̄ eternalis dā-
natio: qr non seruātes p̄cepta dānant̄ post
hanc vitā. De quib⁹ Ecc̄i. xlj. Ue vobis im
pij viri qui dereliquistis legē dei altissimi.
Si nati fueritis in maledictiōe nascemini:
⁊ si mortui in maledictione erit pars vr̄a.

E Quibus finaliter dñs dicit. Ite maledicti in ignem eternũ. Mat. xxv. ¶ Tertio sunt nunq̃ obliuiscenda. vt ptz Deut. vj. ⁊. xj. vbi dicit. Ponite hec ꝟba in cordibus vestris: ⁊ suspẽdite ea pro signis in manibus vr̃is: ⁊ inter oculos vestros collocate. Docete filios vr̃os: vt illa meditent̃. Qñ sederis in domo tua: ⁊ ambulaueris in via ⁊ accubueris atq; surrexerꝫ: scribesq; ea super postes ⁊ ianuas dom⁹ tue ⁊ multiplicent̃ anni tui ⁊ filioꝝ tuoꝝ. Hec ibi. Hec ergo scripta sunt nobis in pedib⁹. i. decem pedicis: qñ inspicimus pedes nostros ꝙ sumus memores mandatoꝝ dei. Non tamen debemus scribere ea sicut pharisei scripserunt: magis ad eoꝝ ostentationẽ q̃ obseruationẽ: sicut dr̃ Math. xxiij. Omnia faciunt vt videant̃ ab hoĩbus. Dilatãt em̃ philacteria sua ⁊ magnificãt fimbrias. Sup quo dicit glosa. Datis preceptis per moysen intulit dñs. Ligabis ea in manu tua ⁊ erũt nota ante oculos tuos: id est: sint tibi in opere ⁊ meditatione. Sed pharisei male interp̃tantes scribebant decalogũ in mẽ
F branulis ⁊ ligabant in fronte: p qd̃ religiosi viderent̃ ppl̃is. Jusserat etiam moyses vt in quatuor angulis pallioꝝ facerẽt fimbrias: vt p hoc esset discretio israelitici populi ab alijs gẽtib⁹. Illi ꝟo faciebant grandes fimbrias: ⁊ in eis ligabant acutas spinas: vt eundo vel sedendo quasi sic cõmoti recordarent̃ mandatoꝝ dei. Hec om̃ia fecerũt: vt ab hoĩbus viderent̃ ⁊ laudarẽtur. Nos aũt non sic. Nõ em̃ debemus ea scribere in domib⁹ ⁊ in libris ad ostensionem: sed ad recordationẽ ⁊ obseruationẽ. ¶ Dubitat̃ cur nõ sint nisi decem? Rñdetur ꝙ denarius est primus limes in numeris: ⁊ in impletione decalogi consistit prima pfectio spũalis. Secunda rõ vt p obseruationẽ decem mãdatoꝝ resartiat̃ decimus ordo angelorum qui cecidit. Tertio sicut ppl̃s egyptioꝝ ꝓpter impietatem idolatrie ⁊ ppl̃i dei opp̃ssionem exterminat⁹ erat decem plagis: sic ppl̃s hebreoꝝ a deo vocat⁹: ad cultũ dei reformaret̃ decem preceptis. Quarta q̃a decem cõsistit ex tribus ⁊ septem: ternarius significat psonarũ trinitatẽ: que summe credenda est. Septenarius aũt moris pfectionẽ: q̃a est numerus pfectus: ⁊ in fide ⁊ in moribus pfecta vita hoĩs cõsistit. Quã vitam adipisci nobis concedat p̃ceptor mandatoꝝ: qui eternaliter viuit sine fine in secl̃a seculoꝝ. Amẽ. G

Explicit prologus.

¶ Incipit preceptoriũ diuine legis.

Preceptum Primum

Non adorabis deos alienos Exodi. xx. Legitur ibidem. Ego sum dñs deus tuus: qui eduxi te de terra egypti aliena: ⁊ de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile: nec similitudinem que in celis neq; in terris neq; eoꝝ que sunt vt colas ea ⁊c̃. Ad illi⁹ mãdati explanationem concurrũt tria. Quedam ptinent ad mandati cognitionẽ. Ista debent p̃mitti. Quedam ad mandati integrationẽ: ⁊ ista debẽt interponi. Quedaꝫ ad mãdati obseruationẽ. Ista debent subiungi. ¶ Primo dico ꝙ q̃dam sunt ad mandati cognitionẽ q̃ debent p̃mitti: ⁊ est noticia creatoris ⁊ recreatoris. Jõ dicit. Ego sum dñs de⁹ tuus: qd̃ ptinet ad ei⁹ cognitionẽ. Dñs insinuat dei potentiã: deus filij sapientiã: tuus spũssancti clementiã. In hoc ꝙ dicit ego: notat identitatẽ essentie: dñs deus tuus trinitatẽ psonaꝝ. Añ adorationem illi⁹ noticia p̃exigit̃ q̃d sit deus. Rñdet Boe. iij. de cõso. ꝓsa. x. dicẽs. Oꝝ deo nihil meli⁹ cogitari possit. Cui cõcor. Ansel. ꝓsolog. Et credimus inq̃t deum aliquid q̃ nihil melius cogitari possit. Et Augusti. li. v. de do. chr̃ia. dicit. c. iiij. ꝙ deus est res: quã ceteris rebus oĩbus añponũt. Uñ ꝓpha. Magnus dñs ⁊ laudabilis nimis: ⁊ magnitudinis eius nõ est finis. Ps̃. cxliiij. vñ dicebat ph̃s Empedocles: ꝙ deus est spera ĩmortalis: cuius centrũ est vbiq; circũferentia nusq̃. ¶ Nota ꝙ deum cognoscimus ex tribus.

Per exempla creaturaꝝ.

Per dogmata scripturaꝝ.

Per inspirationes supernoꝝ.

¶ Primo p exempla creaturaꝝ. Sap̃. xiij. A magnitudĩe creature cognoscibiliter po

A terit creator hoꝝ videri. Uñ laudam⁹ aliquē artificem: ⁊ eū cognoscim⁹ magr̄m ꝓpter artificiū. Sic̄ ex pulchritudine creaturarū oīz deū creatorē pulchrū cognoscim⁹ Jō dicit Boe. li. iij. de ꝯsol. metro. ix. Tu cūcta sup̄mo Ducis ab exēplo pulchrū pulcherrim⁹ ip̄e. Mūdū mēte gerēs siliq̄ imagine formās. Itē Alan⁹ in anticlaud. Sūme pr̄ eterne de⁹ viuēsq̄ ptās. Qui rerum spēs mundi sensibus vmbrā: Exterius pingēs terrestris imagine forme. Jō dicit̄ ad Rom̄. j. Inuisibilia dei per ea q̄ facta sunt a creatura mūdi ītellecta cōspiciunt̄. Sup quo dic̄ mgr̄ sent̄. Sicut ex motu corporis aīam quā non vides intelligis: sic ex motu toti⁹ mūdi ⁊ regimine oīm creaturaꝝ creatorē ph̄i gētiles cognouerūt. Propter hoc dicit btūs Aug. v. de tri. c. iiij. de magnis. ⁊ v. de puis. Neq̄ diuinoꝝ libroꝝ tantuz auc̄tas deū p̄dicat esse: sed oīs q̄ nos circū stat creatura. Idē dic̄ venerabilis Linco. in dictis suis dicto. lxxij. Sic̄ inquit om̄es lr̄e loquūt̄ creatorē: sic oēs spēs creature validissima ⁊ limpidissima voce eundem cōfitent̄ amatorē. Ideo dicebat Job. c. xij Interroga iumēta ⁊ docebūt te: volatilia celi indicabūt tibi: loquere ⁊ rn̄debūt tibi:
B ⁊ enarrabūt pisces maris. Sup q̄ Grego. Pisces maris ⁊ volucres celi ⁊ iumenta querimus: dū illoꝝ naturas cōsideramus: q̄ nobis cōcorditer respondēt ꝙ cūcta dn̄s fecerit: q̄a dū oculis nostris suas spēs ingerunt: a semetipsis non esse testant̄. Per hūc modū loquit̄ Augu. li. x. cōfes. ca. vij. Interrogaui terrā vtrū esset de⁹ meus: ⁊ om̄ia que in ea sunt: ⁊ dixit mihi non sum. Interrogaui mare ⁊ abyssuz ⁊ reptilia aīarū viuaꝝ: ⁊ rn̄derunt mihi nō sum de⁹ tuus: q̄re supra nos. Interrogaui auras flabiles ⁊ q̄siui: ⁊ dixit vniuersus aer cū incolis suis. Fallit̄ anaximenes nō sum de⁹ tuus: q̄re supra inq̄unt. Hec Augu. ¶ Scd̄o q̄ ptinēt ad mādati integrationē: ⁊ illa debent interponi. Et suut duo: vnuz est affirmatiuū ⁊ aliud negatiuū. De affirmatiuo dr̄ Matth̄. iiij. Dn̄m deū tuū adorabis: et illi soli seruies. ⁊ Deut. vj. Itē ps̄. Quoniam ip̄ius est mare ⁊ ipse fecit illud ⁊ aridā fundauerūt manus ei⁹. Uenite adoremus ⁊ plorem⁹ corā dn̄o. ¶ Circa qd̄ sciendum ꝙ sex sunt affirmatiue adoranda. C

Primo deus gloriosus.
Secundo humanitas christi.
Tertio corpus christi in altari.
Quarto sancti in patria.
Quinto imagines sanctoꝝ.
Sexto crux christi ⁊ eius arma.

¶ Primo ⁊ principaliter est adorādus deus gloriosus semp benedict⁹: ⁊ hoc latrie: qui est cultus soli creatori debitus: s̄m magistrum senten. li. iij. dist. ix. Tali adoratione nulla creatura est adoranda: quia talis adoratio deo debet̄ in signū summe excellentie: vt dicit Aug⁹. x. de ciui. dei. Quia ipse solus excellens est. Rex regum dominus dominantiū. Apoc̄. xviij. ¶ Secundo adoremus chr̄i humanitatē: eadē adoratione scz latrie. Adorabunt eū omnes angeli eius. Hebre. j. Adorate scabellū pedum eius: qm̄ sanctū est. De hac dicit magr̄ senten. li. iij. dist. ix. dicens. Alijs autē placet chr̄i humanitatē vna adoratiōe cū verbo esse adorandū: non ꝓpter se sed ꝓpter euz cui⁹ scabellū est: cui est vnita. Nec propter se sed ꝓpter illū est adoranda: nec qui hoc facit idolatrie reus iudicari potest. Subdit allegans Joannem Damasce. li. iij. ca. viij. dicens. Christus est deus perfectus quem adoramus cuz patre ⁊ spiritusancto vna adoratione. Sequit̄. Non em̄ nudam carnem adoramus: sed vnitam diuinitati ⁊ vnam hypostasim dei verbi duab⁹ in se reductis naturis: timeo carbonem tāgere ꝓpter ligno copulatū ignē: ⁊ infra ex verbis btī Aug. Ego inq̄t dn̄icam carnem immo pfectam in chr̄o humanitatē ideo adoro nisi quia a diuinitate suscepta ⁊ deitate vnita est: ⁊ nō aliū ⁊ aliū: sed vnū eūdemq̄ deum ⁊ hominē filium dei esse cōfiteor. Deniq̄ si hoīem separaueris a deo: illi nūq̄ credo nec seruio: velut si quis purpuraz vel diadema regale iacens inueniat: nunquid ea conabit̄ adorare? Cum vero rex ea fuerit indutus: periculum mortis incurrit: si ea cum rege adorare quis contempserit. Hec Aug⁹. ⁊ magr̄. Ista adoratio per omnia membra corporis est exercēda. Cuius exemplū patet in iudeis: qui in adora- D

E tione mouēt oīa membra sua: quasi dicerent. Oīa ossa mea dicēt. Domine quis similis tibi? Primo per oculos ipsos in celum eleuādo. Psal. Leuaui oculos meos in montes: vnde veniet auxiliū mihi. Per manus ad deū expādendo exemplo moysi. Exodi. xvij. Moyses expandit manus ad deum contra amelech. Per genua ad deum curuādo: cuius magnitudinē formidamus. Ideo salomon vtrūq; genu in terrā fixit. iij. Reg. viij. ⁊ deū adorauit Esa. xlv. Mihi curuabit omne genu dicit dñs. Item totum corpus in terram pternendo ante illum misericordiā inuocamus. Exemplum in Judith eiusdē. ix. Que induens se cilicio posuit cinerē sup caput ei⁹: ⁊ pternēs se corā dño clamauit ad deū: ei⁹ miaz petēdo vt ppm liberaret ab exercitu Holofernis. Et hoc rōnabr: q; aiam ⁊ corp⁹ ⁊ oīa bona corpalia habem⁹ a deo: ergo cū his debem⁹ deo seruire. Scō hec adoratio situ est determinā̄da: q; nos debem⁹ deū adorare ysus oriētē q̄ fuit lex pitagore saraceni versus meridiē: q̄ fuit lex hermetis trismegesti: ⁊ ꝯsonat legi machometi. Quedā ad occidētē: vt lex moysi ⁊ iudeorū. vt ptz Exō. xxvj. Quia planete vol uunt ab occidēte i oriētē sm lumen viuificū: sed lex chr̄iana pcepit adorari ad orientē. Et rō hui⁹ est multiplex: qa sic sol in oriente orit: sic chr̄s est sol iusticie: cui⁹ nomē oriēs vocat. Scda dns crucifix⁹ ad orientē respiciebat: vt damasus dicit li. iiij. c. iiij hoc significat sacerdos: q̄ orat in missa ad oriētē. Sz rōnale diuiox pte. v. in plogo dicit q; respiciebat ad occidētem. Jō nos oramus ad orientē tanq̄ ad deū respiciendo. Tertia rō: qa de⁹ plātauerat paradisū ad orientē. Adam aūt a paradiso exclusus habitauit in occidente: ad quā patriā aspiramus: ad ipam aspicientes deū adorem⁹ Quarta dns assumptus in celū ad orientē ferebat. Jta apli ipm adorauerūt. Ps̄. Qui ascendit sup celum celi ad orientem. Quinta chr̄s vēt⁹ ab oriēte veniet. Uñ ipse dicit Mat. xxiiij. Sicut fulgur exit ab oriente ⁊ apparet in occidēte. Jta erit aduētus filij hominis. Sexta in templo dñi speciosa porta dñi ad orientē sita fuit. Sz ista nō habem⁹ ex pcepto: sed ex cōsuetudine roborata. vt ptz. xj. di. ca. eccliarū. Ubi dicit q; scriptura ir̄arū versus orientē orare nos docuit. ¶ Tertio hec adoratio in sacro loco est frequentanda. ps̄. Introibo ad domū tuā: adorabo ad templū sctm̄ tuum: cuius vbiq; locoruz possumus adorare deum. Uñ iuxta illud Joā. iiij. Uenit hora quando neq; in monte hoc: neq; hierosolymis adorabūt patrem: sed veri adoratores adorabunt patrem in spiritu ⁊ veritate: q; de⁹ vbiq; pōt adorari. ps̄. Si ascendero in celum tu illic es: si descendero ad ⁊c̄. Uñ ppha. Celū ⁊ terram ego impleo: pōt ergo deus adorari in campo: in domo: in cubiculo. Mathē. vj. Tu aūt cum orabis intra in cubiculū: ⁊ clauso ostio adora patrē tuū. Fit tñ illa adoratio cōuenientior in ecclesia cōsecrata ppter septē. Primo ppter p̄sentiā angeloz. Assistunt em̄ angeli adorantibus: vt oīones dño offerāt. sm illud. In cōspectu angeloz psallā tibi ⁊c̄. Unc angelus ad Thobiā. Ego obtuli oīonem tuā dño. Scō ppter p̄sentiā sanctaz reliquiaz. Uel ppter imagines sctōz que incitant ad deuotionē. Tertio ppter multorū deuotorū cōcursum: ex quoz vnione fit oratio exaudibilior. Juxta illō Mat. xviij Si duo ex vobis cōsenserint sup terrā de omni re quācunq; petierint fiat illis a pre meo. Et si hoc dr̄ de trib⁹ vel duob⁹: quid tunc vbi multi sunt cōgregati. Quarto ppter absentiam diabolorū. j. Pet. v. Et aduersarius vester diabolus tanq̄ leo rugiens ⁊c̄. Uā sicut leo timet strepitū rotaz: ignē accēsum: gallū albū ⁊ catulū coraz se verberari: sic diabolus timet strepitum rotarū. i. cant⁹ sctōz. Ignē accensum. i. deuotoruz oīones. Uñ diabolus dixit beato Bartholomeo. Oīones tue incendūt me. Gallū albū. i. reliqas sctōz. Catulū verberatū. i. chr̄m ꝑberatū vel flagellatuz. Hec omia sunt in eccla q̄ diabolus fugit: igitur ibi nō pōt esse: ⁊ p ꝯs nō pōt nos in oīone tētare. In eccla igit̄ debem⁹ pot⁹ deum adorare. Ps̄. In ecclis bñdicite dñm de fontib⁹ isr̄l. Quito: q; eccla est cōsecrata in honore alicui⁹ sancti. Piū q̄ est credere: q; patron⁹ eccle spēalē curā habeat ve

A nientiū ad locum dñi sui. Inuenit de sctō Jacobo ⁊ multis aliis: spēabr iuuātes sua loca visitātes: qz orantib⁹ nō modicum necessariū est adiutoriū sctōz: q̄ sunt potētes apud deū. Job. v. Ad aliquē sctōz quertere. Sexto sunt ibi reliqe sctōz: qa nullū altare dedicat sine reliquijs sctōz. Ergo qñ oras ad altare inuoca illos sctōs spēabr q̄rū reliqe in altari ꝓtinent. Nulli dubiū est qn coopent ad efficaciā nre oronis cū fuerit venerate. Septio ibi est corp⁹ chri ꝓtinue rōne cui⁹ ōlibet eccīa excellit tēplum salomonis: in q̄ nūq̄ tantū bonū fuit. In p̄sentia aūt chri si qs bona fide orat citi⁹ exaudit q̄ in alio loco. Si latro fuit exaudit⁹ ꝓpter p̄sentiaz chri in cruce: quanto magis propter p̄sentiam sacramēti eucharistie.

¶ De adoratione latrie.

TErtio debemus adorare latrie corpus chri in altari. Ps. Adorabūt eū oēs reges terre: oēs gētes seruient ei. Uñ Urbanus. iiij. ⁊ ponit in clemen. de reliquijs sanctoz. c. si dñm. O excellentissimū sacrm. O adorandum venerandū colendū necnon ⁊ glificandū ⁊ p̄cipuis magnificandū laudibus. Debet enim adorari latrie. vñ p̄cipit de cele. mis. c. sane. q̄ q̄libet sacerdos frequēter doceat plebē su ā: vt cuz in missarū celebratiōe eleuat hostia saluatoris reuerenter se inclinent. Idē factāt cum eā portant ad infirmū. hec ibi. ¶ Dubitat q̄liter hec adoratio debet fieri? Rñdet q̄ sic: scz primo genua flectendo. Uñ apls. Flecto genua mea ad deum p̄rem. Idē ad Phil. ij. In noie Jesu oīe genu flectat celestiū terrestriū ⁊ infernoz. Sed ꝓtra ꝫ faciūt quidaz insulsi ⁊ indeuoti: qui stant erecti cum capite coopti capucijs ⁊ peplis: imo aliq̄ auertūt dorsum ad altare. Ideo q̄rit magr heinric⁹ de hassia sup Sen. Quare parui status hoies reuerētius se habent ad deū: puta orare flexis genib⁹: pstratis corpib⁹: q̄ alij diuites qui stant erectis ceruicib⁹? Rñdet q̄ huius cā est multiplex. Prima est supbia: qa p̄speritas tpaliū ⁊ felicitas: ceruicē erigit supbire faciēs: humiliare negligēs. Itē August. Difficile est q̄ nō sit supb⁹ q̄ diues est. Tolle supbiā: ⁊ diuitie non nocebūt. Scda cā: ne genib⁹ terrā tāgentes: vestimenta p̄cio C
sa maculēt q̄bus induunt. Et sic p̄ponunt dilectionē vestimētoz ne maculent: honori creatoris sui: qui nō pepercit vnigenito filio suo: sed p nobis oīb⁹ tradidit illū. Tertia cā est: ne nimis fatigēt corpa delicata: q̄ gerūt ⁊ delicate nutrierūt ab infantia. Non sunt assueti se exercere in laboribus duris: sed paupes assueti sunt laboribus duris: ō min⁹ curant se humiliare flectendo genua sua q̄q̄z p totaz missam: qō diuites abhorrēt vix in eleuatione corpis chri. Quarta cā est: qz genua flectere non p̄nt: impediti rostris calcioz ⁊ ligaturis caligarū. Quinta est: qz nō credunt se multū indigere deo: ex quo sic abundant in tēporalibus: sed pauptas ad deum currere facit. Hiere. xxvj. Dñe in angustia q̄runte. ¶ Scdo debēt se eleuare: vt videāt corpus chri. De q̄bus in clemē. de hereticis. ca. Ad nostrum. Ubi dr de illis q̄ in eleuatione corpis chri nō debent assurgere nec eidē reuerentiā exhibere asserētes q̄ esset imp̄fectiōis eisdē si a puritate ⁊ altitudine suz contēplatiōis tñ circa sacrm eucharistie aut circa passionē hūanitatz chri aliq̄ cogitarent. Nonulla etiam alia sub simulata quadā sanctitatis specie dicūt: faciūt ⁊ cōmittūt: q̄ oculos diuine maiestatis offendūt: ⁊ graue in se cōtinent periculū aiarū. Nos igit sacro approbante cōcilio sectam ipam cū p̄missis erroribus dānamus ⁊ reprobamus oino ⁊c. hec ille. Arguebāt eñ sic. Nemo debet cessare a maiori bono: vt vacet minori. Sed magis bonū est contemplari diuinitatē q̄ humanitatē. ḡ ⁊c. Rñdet Paulus de lazaro q̄ p̄supponebāt falsum: qz hūanitas chri est vnita deitati: vtz de summa tri. ⁊ fi. catho. c. j. Jō tintinabula añ eleuationē ⁊ in eleuatiōe pulsant vt q̄libet se reuerenter eleuet ⁊ genua curuet ad corpus chri adorandū. Dicit rōnale diuinoz. lib. iiij. q̄ in veteri testamento tube clangebant tpe sacrificij: vt hoies se deuote p̄pararēt ad hoc: sic similiter i eleuatione corporis chri pulsant squille: vt se p̄pararēt ad corp⁹ chri adorandū. ¶ Tertio debent oculis intueri reuerenter. Uñ ps. Ad te leuaui oculos meos: q̄ habitas in celis.

B

D

E ¶ Sed diceres: si in pctis mortalibus possum corp⁹ chr̄i corpalibus oculis intueri? Rñdet Tho. in. iiij. dist. ix. ꝙ ea q̄ in sacr̄o gerunt̄ exterius: debent rñderi his q̄ interius geruntur. Uñ sm ꝙ hō ad chr̄m accedit interius mente. Ita ad eius sacr̄m debet accedere. Quidam enim non accedūt neq; fide neq; charitate: tales arcēdi sunt ab inspectatiōe sacramēti: ⁊ a sumptione. Quidā aūt accedūt fide sine charitate: tales possunt videre nō sumere: q̄ per charitatē quis chr̄o incorporat̄: ergo nō peccat existens in pctō mortali: videndo corpus chr̄i: nisi q̄s hoc vellet dimittere ꝓpter humilitatem se reputando indignū videre sicut publicanus: qui nō audebat oculos in celū eleuare: sed ꝑcutiebat pectus suū. Luce. xij. Tertij accedunt fide ⁊ charitate: tales sumere pñt. ¶ Quarto debent manus suas eleuare atq; plicare. ps̄ Eleuatio manuū meaꝝ sacrificiū vesp̄tinū. ¶ Quinto debent orare deuote. Luce. xviij. Oportet semp orare. i. ꝓ loco ⁊ tpe. vñ dicit glo. extra de cele. mis. sane. sup̄ verbo inclinent:
F ꝙ in eleuatiōe corpis chr̄i possumus dicere ista verba. Salue lux mūdi ꝟbum pr̄is: hostia vera: viua caro: deitas integra: verus homo. Hec glosa. Aliq̄ dicūt. Tu rex gl̄ie: tu pr̄is sempitern⁹ es filius. Tu ad liberandū ⁊ c̄. Sed alij illitterati debēt dr̄e. Pr̄ nr̄ q̄ es in celis. ¶ Prima cōclusio si filius dei dimitteret hūanā naturā assumptā sicut nunq̄ faciet: tūc ista natura humana nunq̄ esset adoranda latrie: nec inuocāda vt pctā dimitteret aut vitā eternam daret. ptz q̄ tūc esset pura creatura: q̄ non est latrie adoranda: q̄ hūc honorē sibi deus reseruauit. Esa. xlij. Honorē meū alteri non dabo. ¶ Scd̄a ꝯclusio si inueniret̄ sup̄ terram sanguis qui effluxerat de latere chr̄i. Uel aliq̄d de circūcisione eius non sub speciebus panis ⁊ vini nō eēt adorādus sicut sanguis in sacramēto sub spēbus panis ⁊ vini. Ptz hoc q̄ nō est diuinitati coniūct⁹ sicut ille ergo nec est adorandus vt ille: sicut nec sanguis chr̄i in triduo mortis sue. ¶ Tertia cōclusio: si inueniret̄ alicubi cruor ⁊ color sanguineus a deo creatus vl̄ de alia re in spēm trāsubstantionat⁹ neq; sub speciebus sacramētalibus non est adorandus vel honorandus: nisi hoc prius auctoritate romani pontificis fuerit approbatū ptz de reliquijs ⁊ venera. sctōꝝ. ca. cuz ex co. vbi Innocētius. iij. mandat ꝙ antique reliquie sctōꝝ extra capsam nullatenus extendant̄ ⁊ nouiter inuente nō p̄sumantur venerari absq; approbatione romani pontificis. Ubi p̄latis ꝓhibet̄ ne ꝑmittāt chr̄i fideles eoꝝ eccl̄ias causa deuotionis visitantes varijs figmentis ac falsis documētis decipi: sicut in plerisq; locis occasione questus fieri consueuit. Et rō huius est: q̄a nec in se habet aliquā sanctitatē: cū sit res irrōnabilis. Nec est diuinitati coniunctus sicut sanguis sub spēbus panis ⁊ vini: aut alicui sancte rei vnitus: nisi ꝙ a deo de nouo creatus vel trāsubstantiat⁹ de aliq̄ substantia ex qua maiorem non accepit sanctitatē: q̄ statua salis in quaz vxor Loth fuit transubstantiata. Geñ. xix. Et sanguis ex egypto trāsubstantiatus ex aq̄. Exod. vij. Uel aliquis lapis a deo nouiter creatus. ¶ Sed diceres ibi fiunt miracula qñ implorat̄ sacer sanguis: sic ꝙ dicunt̄ infirmi curati mortui suscitati captiui redempti. ⁊ sic de alijs. Rñdet August. xviij. li. de ciui. dei. ⁊ allegat̄ in. c. j. q. j. teneam⁹. Qui facit miracula nihil est. s. q̄ ad vitā eternā: q̄ mali miracula facere pñt deo permittente. Uñ demones existentes in ydolis multa fecerunt miracula: quando eos infirmi implorabant: ⁊ magi pharaonis scz Jamnes ⁊ Mambres verterunt virgas in dracones ⁊ aquā in sanguinē. Exo. vij. Et symon magus ⁊ antichr̄s cū suis satellitib⁹. Non tñ ꝓpter hoc est eis aliquis cultus exhibendus latrie aut dulie: cū nullā ī se sanctitatē habeāt: sed potius ꝑfidiam: vt ptz de reliquijs ⁊ venera. sanctoꝝ. ca. Audiuimus. Dicit̄ igit̄ de quodam ebrioso occiso in ebrietate: quem populus ꝓ sancto venerabat̄: quod papa om̄ino inhibuit: etiaz si ibi fierent miracula. Sicut species panis ⁊ vini in corpore nullam sanctitatē habēt sed sunt signa sanctitatis: scilz qd̄ sub istis speciebus sit corpus chr̄i. Sic nec in colore sanguineo: nec talis color sanguine⁹ est signū quod sub illo sit verum corpus chri-

A sti: ex quo forte posset dici sanctus. Alioquin iste color esset in omni sacro eucharistie. Deberēt ergo oēs principes chr̄iani ⁊ prelati ad hoc laborare si alicubi talis color sanguineus adoraret ⁊ implorarēt tā ꝯ deus: ꝙ de medio tolleret sicut fecit rex ezechias qui confregit serpentē eneū: cui populus iudaicus honores soli deo debitos exhibebat. iiij. Regū. xviij. ca. Quē tñ deus precepit erigi. Idem obligantur episcopi in eorūz diocesibus. Et hoc est quod dñs predixit. Deute. xiij. Si surrexerit in medio tui prophēta ⁊c̄. Nota ibidem. Et Deut. vj. Dominū deū tuū adorabis: ⁊ illi soli seruies: nec propter scandalum phariseoꝝ aut pusilloꝝ huius veritas dimittenda. Matth̄. xv. Dimittite eos quia ipsi cecci sunt ⁊ duces cecoꝝ. Ubi Beda ⁊ est regula iuris. Utilius scandalum nasci permittit ꝯ veritas deseratur maxime a speculatore. Ezechiel. xxxiij. Si speculator viderit gladium venientem ⁊ non sonuerit buccina ⁊ populus se non custodierit veneritꝙ gladius ⁊ tulerit de his animam. Ille q̄dez de iniquitate sua captus est: sanB guinē aūt eius de manu speculatoris req̄rā. Sed posito ꝙ sacerdos p negligentiam aut ignorantiā vel impotentiam non consecraret: sicut allegat extra de presb. non bapti. ca. veniēs. De quodam q̄ nō fuit baptisat⁹: ⁊ tñ celebrauit: ⁊ p ꝯñs nō ꝯsecrauit q: baptism⁹ est ianua oīm sacroꝝ. Item si quis adorasset Jacobū minorē: credēs eū fuisse chr̄m quia fuit sibi similis. Utruz tales adorantes peccēt vel nō? Ñdet magr̄ Joānes cleincock: ꝙ in isto casu non adorassent iacobū nec hostiā nō cōsecratā sed chr̄m quē credebāt eē istū: nec isti errāt circa obiectū fidei: sed circa exteriora. Itē si diabolus transfiguraret se in spēm chr̄i: et alicui simplici adhereret: ⁊ talis eū adoraret? Ñdet decretū. xxix. q. j. ca. j. ꝙ talis error nō est piculosus. Itē eadē adoratione dz adorari. ſ. latrie sanguis christi in calice ⁊ nō calix: si q̄dam adorāt calicē tanꝯ sepulchrū: qđ nō fieri dz ppter idolatriaz ſz tali adoratiōe nō debet adorari sanguis q̄ miraculose appet ī hostia ꝯsecrata aliqñ Quia ē pura creatura: ⁊ nō sanguis chr̄i: quia miraculose procreatur propter perfidiam quorundā hoīm euacuandā. ¶Sexto est munerib⁹ adimplēda: exēplo triū regum dicentiū. Uenimus cū muneribus adorare eū. Matth̄. ij. Nā in antiqua lege offerebant deo quatuor. Primo vt recognosceret offerens: ꝙ omnia q̄ habebat a deo: habebat tanꝯ a p̄mo p̄ncipio: similiter ⁊ ea ordinabat in deū tanꝯ in vltimū finem in honorem dei sua offerendo. Uñ Dauid dicebat. j. Paral. xxix. Tua sunt oīa que de manu tua accepim⁹ dedim⁹ tibi: vñ in oblatione sacrificioꝝ recte facta protestabat hō ꝙ de⁹ esset p̄mū p̄nciptū creatiōis reꝝ ⁊ vltim⁹ finis ad quē oīa sunt referenda. Scō ne dijs sacrificarēt (Jō Exod. xxj. dr̄. sacrificās dijs eradicabit) sed deo soli Nā idolatre dijs suis solebant sacrificare de bonis suis: immo aliqñ pueros suos interficiebāt ī honore deoꝝ suoꝝ. vtz Leui. xviij. Qui dederit idolo moloch de semine suo morietur. Nota ibidē Nico. de lyra. Solebāt etiā ī eoꝝ p̄sentia choreisare bibere ⁊ comedere. vt ptz Exo. xxij. j. Corꝝ. x. Scptū est: sedit pplus māducare ⁊ bibere: D ⁊ surrexerūt ludere. Tertio vt interiorem deuotionē signis exterioribus repñtarent. Offerēs ℔ denariū ad missam hoc dz primo fieri in signū interioris deuotionis: q̄a offerēs ad missam signū est ꝙ hz deuotionem ad missam. Jō dicit ppha. Si voluisses sacrificium dedissem vtiqz holocaustis nō delectaberis: seqr̄. Sacrificiū deo spūs cōtribulat⁹ cor cōtritū ⁊ humiliatū de⁹ nō despicies. Scō fit ppter sacri veneratione. Nā debem⁹ venerari ⁊ adorare deū cū oīnibus bonis nr̄is. Tertio in signū ministri sustētatiōis: quia q̄ altari fuit: de altari viuit. Quarto ī signū misse pticipationis: q: q̄uis oēs exñtes in charitate: fiunt pticipes misse: fiunt tñ singularit pticipes misse q̄ audiunt missam: ℔ dicit singularit: qñ vult offerre hostiā p oīb⁹ circūstantib⁹. Et magis fiūt pticipes qui offerūt ad missam: q̄a dic: vel q̄ tibi offerūt. Quarto offerebāt: vt nr̄m offertoriū significarent. vtz in abel ⁊ cayn: q̄ abel obtulit agnū qđ significabat offertorium.

¶De adoratiōe scōꝝ ī celis q̄ dulia dicit.

E Quarto adorant sancti in celo: nõ latrie: sz dulie. Et est dulia seruitus q̃ debet alicui nõ ꝓpter se: sed ꝓpter aliũ: sic adoram⁹ sctõs nõ ꝓpter ipsos: sed ꝓpter deum: q̃a de⁹ in ipsis venerat. Sed ypdulia debet creaturꝫ excellẽtissimis vt beate ꝟgini inq̃tũ est mr̃ dei. ¶ Notandũ q̃ sanctos honoram⁹ ꝓpter septem. Primo ꝓpter honorez diuine maiestatis: cũ sctis honorẽ impẽdimus deũ in sanctis honoramus: ⁊ ip̃m mirabilẽ in eis p̃dicam⁹: qꝛ qui sanctis honorẽ tribuit: illũ spẽaliter honorat q̃ eos sctĩficat. iõ dicit ps̃. Laudate dominũ in sctis ei⁹. ¶ Scd̃o ꝓpter auxilium nr̃e infirmitatis: q̃a ꝑ nos salutẽ hr̃e non possum⁹: ideo sctõꝝ intercessionib⁹ indigemus: iõ dr̃ Job. iiij. Ad aliquem sctõꝝ conuertere: ⁊ voca si est q̃ rñdeat tibi. Jõ clamat eccl̃ia. Sctẽ Petre: ora ꝑ nobis. Non em̃ adoramus sctõs tanq̃ ꝑncipales largitores: sed intercessores: ideo nõ dicim⁹ sctẽ petre da nobis h̃ vel illud: sz ora ꝑ nobis. Jdeo dr̃ de cele. mis. c. cum marthe. q̃ scti nostris or̃onibus non indigent: cum om̃ia eis ad vota succedũt: sed nos or̃onib⁹ eorum indigemus. Legit̃ in libro de spũ Guidonis: q̃ adiuratus dicebat fratribus religiosis. Jte ⁊ emẽdate vos: nisi essent orationes sanctoꝝ qui in celo sunt: totus mundus periret. Jtem si in vita presenti oraue runt ꝑ peccatorib⁹: quãto magis nũc in vita beata. Cui⁹ exemplũ patuit in moyse: qui orauit ꝑ populo qñ fecerunt vitulũ: vt patz Exo. xxxij. Dixit ei dñs. Dimitte me vt irascat̃ furor meus contra eos: vt deleam eos. Orauit moyses. Dimitte populo hanc noxam: aut dele me de libro in quo me scp̃sisti. Jtẽ Jacobi vl. Helias erat hõ similis nobis: orauit vt non plueret super terram: ⁊ non pluit annis tribus ⁊ mensibus sex: ⁊ rursum orauit. Et celum dedit pluuiã: ⁊ terra dedit fructũ suũ: ergo nũc etiam possunt orare ꝑ nobis: imo nisi orarent: tot⁹ mundus periret ꝓpter pctã que nũc fiũt. Osee. iiij. Non est veritas: non est miscd̃ia: nõ est scia dei in terra: sed maledictum: furtũ: homicidiũ: adulteriũ ⁊ rapina: sanguis sanguinẽ tetigit ⁊c̃. ¶ Tertio venerant̃ ꝓpter exẽplũ nostre securitatꝫ. Si em̃ hoies mortales sil̃es nobis potuerunt: ita ꝑ sua merita sublimari: constat q̃ nos sil̃r poterim⁹: cũ man⁹ dñi abbreuiata nõ sit. iõ dt̃ Berñ. in ser. de vigilia scti Petri dicens: q̃ in vigilijs ⁊ festiuitatib⁹ sctõrũ tria cõsiderare debem⁹. s. bti auxiliũ: qꝛ si potẽs erat in terra: potẽtior erit in celis ante faciẽ dei: si dũ adhuc viueret misert⁹ est pctõrib⁹ ⁊ orauit ꝑ eis: multo amplius mõ orabit: qꝛ btã patria ei⁹ charitatẽ non minuit: sz augmẽtat. Scd̃o ꝓpter ei⁹ exemplũ: vt q̃lia vestigia dereliquit: pari rõne nos ambulem⁹. Tertio ꝓpter nr̃am confusionẽ ⁊ opprobriũ. Quia hõ ille sil̃is nobꝫ fuit passibilis ex eodez luto format⁹: ex q̃ ⁊ nos: quid g̃ qd̃ nõ solũ difficile est: sed impossibile credim⁹: vt faciam⁹ opa que fecit ⁊ sequamur vestigia ei⁹. Sic g̃ in festiuitatibus sctõꝝ gaudere debem⁹ ⁊ cõfundi: qꝛ eos imitari nõ possum⁹ ⁊ gaudere: q̃a patronũ p̃misim⁹. hec Berñ. ¶ Quarto propter debitũ mutue vicissitudĩs. Sancti em̃ in celo de nobis festũ faciũt: qꝛ dr̃ Lu. xv. Gaudiuz est angelis dei super vno pctõre pniam agẽte. Sic etiã anĩe btõꝝ gaudent de nr̃a cõuersatiõe. Jgit̃ nos debem⁹ hic in terris ꝑagere festa de ipsis. ¶ Quinto ꝓpter exẽplũ nr̃e imitationis: qꝛ nobis dederũt viã ad virtutes. vñ Grego. in ꝓlogo moral̃r. Ad oñdendã innocẽtiã venit abel Ad docẽdum mũdiciã venit enoch. Ad insinuandã longanimitatẽ spei ⁊ opis venit noe. Ad manifestãdum obediẽtiã venit abraã. Ad demõstrãdũ vite cõiugalis castimoniã venit isaac. Ad insinuandũ laboris tolerãtiã venit iacob. Ad repñtandũ mansuetudinẽ venit moyses. Ad ostẽdendum patiẽtiã inter flagella venit iob ⁊c̃. ¶ Sexto ꝓpter eoꝝ dignitatẽ: qꝛ sunt amici dei. Vñ Joã. Jã non dico vos seruos: sed amicos: qꝛ sunt filij dei Joan. j. Dedit eis potestatẽ filios dei fieri. Sũt etiam coheredes. Apl̃s. Si filij ⁊ heredes. ¶ Septimo qꝛ corpa eoꝝ fuerũt tẽpla spũssancti: ⁊ sũt alabastra spũalis vnguẽti. si em̃ ex rupe ⁊ firma petra aqua ĩ heremo emanuit: ⁊ ex maxilla azini sampsoni sitienti potum prebuit: nõ est mirũ si de ossibus sctõꝝ fluit liquor. Jtẽ eoꝝ corpa fuerunt organa spũs-

A sancti. vñ Aug. de ciuitate dei. c. Non sunt
contēnenda: sed plurimū venerāda sctōꝝ
corpa: q̄bus dū adhuc viuerēt spūssanctꝰ
quasi quibusdā organis ad oīe opꝰ bonuꝫ
vsus est. vñ apl̄us. An experimentū q̄ritis
eiꝰ qui in me loquit̄ chr̄s? De sctō stepha-
no dr̄. Non poterāt resistere sapie ⁊ spiri-
tui q̄ loq̄bat̄. vñ Ambro. in examerō. Hoc
est p̄ciosissimū q̄ hō diuine vocis fit orga-
nū. ¶ Dubitat̄ an aliq̄s posset legere mis-
sam de aliq̄ sancto nō canonizato: ꝑ eccle-
siā q̄tūcunq̄ notoriū sit eū claruisse mira-
culis? Et vtrū imago sancti alicuius añ ca
nonizationē posset publice depingi? Rñ-
det mgr̄ Heinricꝰ de vrimaria super illud
ca. Cū marthe de cele. mis. dicēs. Q̄ idez
iudiciū videt̄ de talibus qđ de scripturis
apocrifis. De quibus scripturis apocrifis
dicit Hugo. xv. di. c. Sancta romana. Q̄
scriptura apocrifa: que ideo sic nominat̄:
q̄ auctor eiꝰ ignorat̄: legi potest in occulto
⁊ nō in manifesto. Ita forte videtur dicen-
dum de isto sctō q̄ aliquis ipsum posset ho
norare in priuato: q̄ cum sacerdos in mis-
sa gerit ꝑsonam totius ecclesie. Ideo non
debz de tali sancto nō canonizato missam
B legere q̄tūcunq̄ ꝯstat ip̄m miraculis cla-
ruisse. De pictura tñ secus videri sentien-
dum: q̄ non videt̄ hoc statuto aliq̄ prohi-
bitū: p̄sertim cū in altari bruta anīalia qñ
q̄ figuratiue depingunt̄: q̄ deuotionē sim-
pliciū poterūt augmētare. Sed contra di-
ctum Hugonis videt̄ esse q̄ etiam apocri-
fa aperte legunt̄ in missa: sic plures episto
le legunt̄ de libro sapiētie: q̄ tamē ꝑm Hie
ronymū inter apocrifa cōputant̄. Ad qđ
respondet ibidē Hugo: q̄ hoc fit ex institu
tione eccl̄ie: que sic officiū ordinauit: q̄ be-
ne facere potuit: cū etiā ꝑ seipsam dictare
talia potuit: sicut dictauit collectas prefa-
tiones ⁊ huiusmodi. ¶ Queritur vtrū su-
spendere reliquias sanctorū ad collum sit
peccatū: sicut cōmuniter nobiles nūc faci-
unt? Respōdet sctūs Thomas secunda se-
cunde. q. xcvj. arti. iij. Si portant̄ ex fidu-
cia sanctoꝝ dei: quorū sunt reliquie: non
erit illicitum: vt meritis illius sancti pre-
seruetur a peccatis. vt recitat frater Jor-
danus in vitaspatrū. de quodaꝫ canonico
Haluerstadeñ. q̄ habuit quasdam reliq̄as C
alicuius sancti: qui volens facere actū lu-
xurie cū quadam muliere: recordatus q̄a
reliquias apud se habebat: volēs prius re-
liquias ꝓpter reuerentiā deponere. Inte-
rim fortiter ante ianuā q̄dā pulsauit: quem
compulsus fuit intromittere: ⁊ sic ab illo
actu malo fuit impeditus ex merito illius
sancti cuius fuerūt reliquie: quem postea
ī maiori habuit veneratiōe. Scđo vt ex me
ritis illius sancti preseruet̄ a periculo cor-
poris. Cuius exemplū recitat magr̄ in li-
bro apum. Q̄ in partibus hollandie reli-
quie sctē Katherine virginis: in hospitali
quodā celebre ꝯtinebant̄: has nūcij ad di-
uersas ecclesias deferebāt. Et accidit vna
dierū q̄ in via positi fluxū maris insolitū
obuiam sibi venire viderent: turbati sunt
vsq̄ ad mortē. Tūc vnꝰ cōfidentia plenus
fecit circulū cum capsa: vbi intra erāt reli-
quie in harenā: ⁊ flexis genibus in or̄one
intra circulū adiutoriū beate Katherine
inuocabat. Mira res veniēs fluxus circu-
lū circuit ⁊ eleuauit se mare ⁊ spumās in-
tumuit: ita vt patulo desup ascenderet: ad D
cubitos quatuor. In circulo aūt facto nec
vna aque gutta defluxit. Uiri aūt qui in-
tra fuerunt nouē erant: quoꝝ vnum vidi-
mus. Tertio potest hoc fieri vt ab inimi-
cis defendant̄. Si aūt portant̄ propter va
nam gloriā aut supbiā: aut ꝓpter aliquam
aliā supstitionē. est oīno illicitū. Sed quid
de illis q̄ vēdunt reliquias sanctoꝝ. Rñde
tur q̄ peccant mortaliter. vt patz extra de
re. ⁊ ve. sctōꝝ. ca. Cum ex eo. vt dr̄. Cum
ex eo q̄ sctōꝝ reliq̄as exponūt venales et
eas passim oñdūt: chr̄iane religioni detra
ctum sit sepiꝰ: ⁊ ne in posterū detrahatur
presenti decreto statuimus: vt antique re-
liquie oīno extra capsam nullatenus ostē-
dant̄ nec exponant̄ venales. Inuētas aūt
de nouo nemo publice venerari p̄sumat:
nisi prius auctoritate romani pōtificis fue
rint approbate. Prelati vero nō ꝑmittant
eos q̄ ad eoꝝ ecclesias cā veneratiōis ac-
cedūt: varijs figmētis aut falsis documen
tis decipi: sicut in pluribꝰ locis occasione
q̄stus fieri cōsueuit. Ubi dicit glo. Cā huiꝰ
ꝓhibitiōis ē multiplex. Primo ꝓpter dece

E ptionē: qꝛ aliqñ oñdunt̄ reliquie false pro
veris occasione q̄stus: īmo vere reliq̄e non
debent ostēdi ꝓpter q̄stū: sicut cōiter nunc
fit: imo q̄ spūalia vēdit vel eis annexa: ca
pitale crimē cū symonia cōmittit. j. q. j. qui-
studet. Cōtra quos Bern̄. in apologetico
suo dicit. Hoc totū facit auaritia qd̄ ē ido-
lorū seruitus: ⁊ nō req̄rim⁹ fructū: sed da-
tū. Sed q̄ris: quo miro inquā mō tali q̄dā
arte spargit̄ es vt multiplicet̄: expēdit̄ vt
augeat̄: ⁊ effusio copiā parit. Ip̄o quippe
visu sumptuosaꝝ ⁊ mirādaꝝ vanitatū ac-
cendunt̄ hoīes magis ad offendendum q̄ꝫ
ad orandū. Sic opes opibus hauriunt̄: sic
pecunia pecuniā trahit: qꝛ nescio q̄ pacto
vbi ampli⁹ copia diuitiaꝝ cernit̄: vbi liben
tius offert̄. Auro tectis reliquijs signant̄
oculi ⁊ aperiunt̄ loculi: ostēdit̄ forma pul-
cherrima scti vel sctē esse alicui⁹: ⁊ iō cre-
dit̄ sanctior q̄ coloratior. Currunt ad oscu-
landū: īuitant̄ ad donandū: ⁊ magis mirā
tur pulchra q̄ꝫ venerant̄ sacra. Ponūt̄ de-
niq̄ꝫ in eccl̄ia gēmate non corone: sed rote
circūsepte lampadib⁹ non min⁹ fulgentes
F in certis lampadib⁹. hec Bern̄. Scd̄o non
debēt ostēdi extra capsam ꝓpter vilipensi-
onē. Tertio nō debēt ostēdi extra capsam
ad vēdendū vel emendū: qꝛ esset symonia
sicut multi nequā infideles vēdūt quasdā
ꝑtes ligni de ebeno: qd̄ est lignū incombu-
stibile sub specie ligni crucꝫ. Eben⁹ ē arbor
q̄ secta durescit in lapidē: ⁊ nō pōt in igne
cōsumi. Unde ꝟsus. Ebenus est spēs ligni
quā si dabis igni. Non ignis lignū cremat
est mirabile signū. Itē reliquie nō debent
furari: q̄tenus ī loco honestiori reponant̄
qꝛ sacrilegiū est q̄tiēs aufertur sacrū de sa-
cro. vtꝫ. xvij. q. iiij. c. Quisq̄s. Sed hoc de
bet fieri auc̄te romani pōtificis. i. pape: vt
ptꝫ de ꝯsecra. dist. j. c. Corpa. vbi dr̄. Cor
pora sanctoꝝ de loco ad locū nemo trans-
ferre p̄sumat sine auc̄te principis. i. pape.
Tertio querit̄ de vestib⁹ sanctoꝝ: an sint
venerande? Respondet̄ ꝙ vestimenta san
ctorum dupliciter possunt considerari. Pri
mo inquantū est quoddā lineū pānum: sic
nulla debet̄ veneratio. Scd̄o inq̄ntū fuit
vestimentū illius sancti: sic per tactū ⁊ in-
duitionē est sanctificatū: vt sunt vestimen-
ta beate ꝟginis aquisgrani: ⁊ tunica dñi G
sic debet venerari dulie: non latrie: corpa-
le: in quo omni die corpus chr̄i cōficit̄: qd̄
est sanctius: q̄ꝫ tunica chr̄i: quia tunicā suā
sanctificauit in corpe mortali: corpale ꝟo
cū corpe īmortali ⁊ glorificato: sic etiā de-
bent venerari vestimenta alioꝝ sctōꝝ mar
tyrū virginū ⁊ cōfessoꝝ. Iō dicit Aug. lib.
j. de ciui. dei. ca. viij. si p̄ma vestis aut anu
lus aut si quid hmōi tanto carius est poste
ris: quāto erga parētes est maior effect⁹:
nullo mō spernēda sunt corpora q̄ vtiq̄ꝫ fa-
miliarius atq̄ꝫ coniūctius q̄ꝫ quelibet indu
menta gestamus.

¶ De adoratione imaginū sanctoꝝ.

Quinto adorātur imagines sctōꝝ: ⁊
hoc dulie. Ideo dicit archidiacon⁹
de conse. dist. iij. super capl̄o. vene-
rabiles. Qꝛ due sunt spēs veneratiōis: scꝫ
latria ⁊ dulia. ꝟ. Dulia fit seruo: debet̄ la-
tria chr̄o. Et subdit. Adoram⁹ chr̄m diligē
do ip̄m sup oīa ei reuerētiam exhibendo.
Sed adoram⁹ inq̄t crucem ⁊ imagines re
uerentiā eis exhibēdo nō eis credēdo vel
super oīa diligendo: vel sacrificia offeren- H
do hoc esset idolatriaꝫ exercere. Hec ille.
Glosa etiā decreti: vbi supra. ca. venerabi-
les. ꝙ ī latria exigit̄ charitas dilectiōis: ⁊
multitudo sacrificioꝝ ⁊ veneratio. In du
lia vero vnū exigit̄ solū qd̄ est veneratio q̄
possumus quālibet rem sacram adorare. i.
ei reuerentiā exhibere. hec glo. Ex q̄ patꝫ
ꝙ cultus latrie includit dilectionē dei pro-
pter se: fidem: spem ⁊ ꝓstrationē: non solū
corporū: sed etiā mētis. Dulia ꝟo includit
dilectionē seu venerationē propter aliud.
Nā quicq̄d veneramur dulie: veneramur
propter aliud. In veteri testamento sancti
patres adorauerūt angelos nō ꝓpter se sꝫ
ꝓpter deū cuius fuerūt nūcij. Reges etiā
⁊ principes adoram⁹ dulia ꝑ genuflectio-
nē membroꝝ. Coram papa se reges ⁊ prin
cipes ꝓsternūt: ⁊ eius pedes osculant̄: nō
ꝓpter se sed ꝓpter chr̄m: cui⁹ ip̄e vicarius
est in terris: sic adoram⁹ imagines sctōꝝ.
¶ Circa qd̄ notādum ꝙ imago dr̄ q̄si imi-
tago s̄m Isidoꝝ. ⁊ fit ꝓpter q̄tuor. Primo
vt ignorate rei noticiā amplectamur. Se-
cundo vt ad faciendam sil̄em rem informe

A mur. Tertio vt p eā recordemur. Quarto vt eū cuius est imago veneremur. ¶ Primo fit imago: vt ignorate rei noticiam amplectamur. Sic legit in gestis Alexandri magni. q regina candacis inter alios legatos misit pictorē peritissimū: qui diligēter cōsideraret z depingeret figurā z formā alexādri: z afferret eā sibi. Qd factuz est. Post paucos dies cum Alexander venisset in specie militis in ciuitatem regine: introduxit eū in cubiculū suuz ostendēs ei sua magnalia. Dixit Alexāder. Jsta admiratiōe digna essent: si apud grecos essent. Rñdit regina. Veritatē dicis Alexander. Qui vt suū nomē audiuit vehementer expauit. Que ait. Quare mutata est facies tua: quia vocaui te Alexādrū? Et ille. Domina antigonus vocor nō Alexander. Et illa. Ostēdā tibi q tu es Alexāder. Et ostēdens ei imaginē suam dixit. Agnosce hāc imaginē. Jlle aūt cepit tremere z pallescere. Et illa ait. Jndos z medos superasti: mō sine militibus z sine aliquo cōflictu cecidisti in manus regine cādacis. Cur irasceris z pturbaris? Quid nunc facere pōt
B impialis glia tua? Et ille. Jrascor q̄a non habeo gladiū vt occiderē te z postea meipsum. Et illa. Ne contristeris: liberabo te de manibus barbarox. ¶ Scō fit imago vt ad faciendam similez rem informemur. Sic legitur septimo politicox: q gesta virtuosox debēt depingi: vt ea iuuenes videant z sīlia faciāt. Vñ narrat quidam exposito: Juuenalis lib. j. q nobiles romani sic exposuerūt actiones suas: q p singulos dies summo mane adibant archas triūphales. Jn quib9 anteceſſores sui pingebātur cū armis z cautelis quib9 vicerant hostes suos: vt sic iuuenes visis illis accederent ad virtutes per imaginatiōes gestox. Sic etiā pingunt gesta sanctoruz: cum libris z instrumentis vt eos imitemur. Sic nunc in thalamis pigunt gesta fatuox magz q̄ sanctox. De quibus Hugo in de claustro anie. Epi domos non impares ecclesie cōstituunt. Pictos delectantur habere thalamos: vestiunt imagines preciosis colorum indumentis. Pauper sine vestibus incedit z vacuo ventre clamat ad ostium. O mira delectatio: troianos gestat pies pictos purpura z auro vestitos: chīanis negant veteres panni: grecox exercitui dant arma: hectori clype9: auro splendidus: pauperi ad ianuā clamanti nō porrigit panis. Hec ille. De illis dicit beatus Bernhardus in apologetico. Jn claustro inquit coram legentib9 fratribus: quid facit ibi illa ridiculosa z piculosa difformitas mira q̄dam diffōrmis formositas z formosa deformitas. Quid ibi imunde symee: quid feri leones: quid monstrosi centauri: quid semihoies: quid maculosi tygrides: quid milites pugnātes: quid venatores tubicinantes. Videas sub vno capite multa corpora z rursus in vno corpe capita multa cernūtur: huic in q̄drupede cauda serpentis: illi vt in pisce caput q̄drupedis: ibi bestia prefert equū capram trahens retro: hinc cornutū animal equū gestat posteri9: tā multa deniq̄ tanq̄ mira diuersax formax apparet vbiq̄ varietas: vt magis legere libeat in marmoribus q̄ in codicibus. Hec ille. ¶ Tertio fit imago: vt p eam recordemur. Sic pigit passio christi z sanctox: de
D quib9 de cōsec. dis. iij. c. perlatū ad nos fuerat q inconsiderato zelo succensus sanctorū imagines sub hac quasi excusatiōe adorari debuissent cōfregeris. Si quidē quia eas adorari vetuisses oīno laudamus: fregisse vo reprehendim9 dicit sic frater a quo fratre in sacerdote aliq̄ auditū est q fecisti. Aliud est em̄ picturam adorare. Aliud p picture hostiā q̄d sit adorandū addiscere. Nam quod legentib9 scriptura: hoc idiotis prestat pictura cernētibus: qui ipa ignorantes vidēt quid sequi debeant. Jn ipsa legunt qui lras nesciūt. Hec ibi. Ex his ptz q imagines in ecclesijs habentur. Primo ppter simpliciū ruditatē: vt qui nesciunt legere in libro: legāt saltem in pariete. Scō ppter affectuū tarditatē: vt qui ad deuotionē nō mouent ex auditis moueantur ex visis. Tertio propter memorie labilitatem: vt si a memoria labātur audita vt sepe cōtingit: q p vnam aurē intrat: p aliā exijt: saltē memorialiter tenent visa z principaliter depicta: sicut dī Hume. xx. Cum pplis fuerit pcussus a serpentibus ignitis.

E dixit deus moysi: fac serpentē eneū ⁊ pone eū pro signo: qui pcussus aspexerit: viuet. sup quo dicit Rabisalomon. q in serpente nō erat virtus sanandi: sed aspicientes serpentē recognoscebant afflictionē illam sibi a deo iuste factā: petētes ab eo misericordiā. Hic serpēs figurabat chm̄: per cuius intuitū fide ⁊ deuotione sanamur a morsib⁹ sathane. ¶ Quarto fit imago vt eū cuius est imago veneremur. vt dī Roma. j. Mutauerūt gloriam incorruptibilis dei in similitudinē imaginis corruptibilis hoīs volucrū ⁊ q̄drupedum. Sic nos non facimus imagines: vt eas tanq̄ deos adoremus. vt ptz de ꝙsecra. dist. iij. c. Venerabiles. Imagines chr̄iani non deos appellant neq̄ seruitūt eis vt dijs: neq̄ spem salutis ponūt in eis: neq̄ ab eis expectāt futurū iudiciū: sed ad memoriā ⁊ recordationem primitiuorū venerantur eas: vt adorent ⁊ nō seruiāt eis cultu diuino: nec alicui creature. Hec ibi. ¶ Sed arguunt nos iudei ⁊ calumniant nos per illud Exo. xx. di. Nō facies tibi sculptile: neq̄ oēm similitudinem: q̄ in celo desup: ⁊ q̄ in terra deorsum: nec eor̄ que sunt in aquis non adorabis eos neq̄ coles. Ego sum dñs deus tu⁹ fortis: ⁊ zelotes visitās iniquitates patrū in filios in tertiā ⁊ q̄rtā generationes.

F Sed ꝙtra iudeū sunt ppij codices sui. vt ptz supra Nūe. xxj. vbi dñs dixit. Fac serpētē ⁊ pone eū p signo: vbi fecit moyses imaginē. Itē i fabricatiōe tabernaculi. Exod. xxv. Duo cherubin erāt supra ppiciatoriū cū alis extēsis: q̄ erāt in forma humana: ⁊ mutuo se respiciebāt: ⁊ erāt intra sctā sctōrū vbi dabant rūsa. Vñ Nume. viij. ca. dī. q dū ingressus esset moyses i tabernaculū audiebat vocē loquentē sibi de medio duorū cherubin. Rñdent q tales imagines nō erāt humane: ⁊ nihil significabāt. Oppositum ptz. iij. Reg. vij. vbi in fabricatione tēpli legit. Sculpsit q̄q ex tabulis illis que erant ex ere cherubin: ⁊ leones q̄si in similitudinem hoīs stantis. Itē. ij. Parał. iiij. ⁊ in trāslatione chaldaica dicūtur iuuenes: sz q̄d repsentabant? Rñdet. angelos q̄ assunt deo ⁊ sp sunt añ sedē dei. Dañ. vij. Milia militū ministrabant ei ⁊c. Itē Esaie vj. Vidi dñm sedentē super soliū excelsum ⁊ cherubin stabant sup illud. Idē ptz. iij. Regum. vj. q Salomon fecit duo cherubin ex lignis oliuarum in templo. Sed adhuc instant contra nos immo vos adoratis genua curuando ante imagines. Respondet q adoramus eos vtie nō latrie: quo modo Abraam adorauit filios Heth. Gen. xxiij. ⁊ Dauid saul. j. Regum. xxiiij. qui tñ fuerunt sancti. ¶ Scō se opposuerūt greci romane ecclesie destruentes imagines sctōr̄. Quia dicit Eusebius in cronica sua et Martinus. q circa annuz dñi. d. cc. xviij. magna fuit altercatio inter grecos ⁊ latinos: vtrū imagines deberent poni in tēplis sctōr̄. Quo tpe Leo. iij. impator fuit excōicatus: ꝓpter hoc q fecit destrui imagines ꝓpter hoc impiū fuit ablatum a grecis ⁊ translatū p stephanū. ij. ad gallicos. ¶ Prima cōclusio hr̄e imagines in mūdo isto est exēplatū a dño nr̄o Jesu chr̄o: ꝓbat. Nā sm Joā. Damas. chr̄s imaginē suā in pannū impressit ⁊ misit regi abagaro. Itē romani hnt faciē chr̄i: quā ipsemet in panno impressit: quē sibi obtulit veronica: q̄ in eccl̄ia sctī Petri certis tēporibus monstratur. Dicit Martinus in cronica ⁊ habet idē in legēda de dedicatiōe: q tempore Cōstātini imperatorꝭ i basilica saluatoris rome imago saluatorꝭ nō ope humano sz diuino: ꝓpho apuit: ⁊ māet vsq̄ hodie. ¶ Scōa ꝯclusio: hr̄e imagies btē Marie ⁊ aliorꝝ sctōr̄ fuit exēplatū p̄mo tpe apl̄orū. probat. Nam sanctus Lucas euangelista depinxit plures imagines btē Marie virginis: quarū quattuor aut quinq̄ rome monstrant. ¶ Tertia cōclusio: licet meritorie possint hr̄i imagines chr̄i hūanitatis: nō pōt tñ hr̄i imago diuitatis chr̄i. Prima ps patz p Joan. damasce. lib. iiij. ca. viij. Inuisibilis inq̄t ⁊ incorporei ⁊ incircūscriptibilis dei q̄s pōt imaginē facere: q̄si diceret: null⁹ artifex. Et subdit. Sūme igit̄ insipiētie ⁊ impietatꝭ ē velle figurare id q̄d est diuinū. In veteri nāq̄ testamento nō erat vsus imaginū: q̄a de⁹ ꝓpt̄ viscera misc̄die sue sm veritatē factus est homo ꝓpter nostrā salutē. Sequit̄: ambulauit in terra cū hominibus cōuersatus est: miracula fecit

A passus est: crucifixus: resurrrexit ⁊ assumptus est: ⁊ oīa ſm veritatē facta ſunt ⁊ viſa ab hoībus: ⁊ ſcripta ſunt ad memoriam ⁊ ad doctrinā nr̄am. Sequit̄. Nō om̄es ſciunt neq; lectioni vacant. Patres cogitauerunt velut quoſdam triūphos in imaginibus hec deſcribere ad velocem memoriā. hec Damaſcen⁹. ¶ Quarta ꝯcluſio: q̄uis trinitas non poſſit depingi vt in ſe exiſtit: pōt tñ depingi vt mūdo apparuit. Prima ꝑs pz ex ꝯcluſiōe p̄cedēti. Scd̄a ꝑs ex cōi practica. Naz pr̄ in diuinis poteſt depingi in effigie antiq̄ dierū: in qua vidit ip̄m daniel. vt ptz Dañ. vij. Et ſpūſſanctus in ſpecie colūbe. In qua forma deſcendit ſuper chr̄m. Mat. iij. ⁊ Mar. j. Et filius ī forma humanitatis: hoc pz qꝛ nō eſt maior rō cur pater non poſſet depingi in tali forma qua appuit in mūdo ſicut filius ⁊ ſpūſſanctus. ¶ Quinta cōcluſio: q̄uis imagines nō ſint latrie adorāde: non tñ ſunt frangende aut deſtruēde. Probat̄ de ꝯſe. diſt. iij. c. ꝑlatū ad nos nuper fuerat ꝙ inconſiderato zelo ſuccēſus ſub excuſatiōe ſctōꝝ imagies ne adorari debuiſſent: cōfregerꝫ ſiq̄dem: quia B eas adorari vetuiſſes oīno laudamus: fregiſſe vero rep̄hendim⁹. hec ille. Uñ legitur in cronica Henrici: ꝙ ſanctus leo papa anno dñi. cccc. xliiij. cōgregauit ſynodum in calcedonia: in eccl̄ia ſctē Eufemie v̄ginis ⁊ martyris: ⁊ ibi ſtatutū eſt: ꝙ q̄cunq; imagines ſctōꝝ īhoneſte tractauerit: aut irreuerētiā exhibuerit: a cōione fideliū ſeparetur. Itē Cōſtātin⁹ papa excōicauit philippū impatorē: eo ꝙ imagines chr̄i ⁊ btē virginis ⁊ ſctōꝝ dehoneſtauit. Itez poſt hec Leo terti⁹ impator cū filio ſuo cōſtantino anno dñi. d. cc. xviij. om̄es imagines chr̄i ⁊ beate v̄ginis ⁊ ſctōꝝ in medio ciuitatis cōſtātinopolitane ꝯcremari fecit: ⁊ m̄ltos de ppl̄o ſibi nō cōſentientes decollari p̄cepit. Iō Gregori⁹ papa terti⁹ ip̄m excōmunicauit: ⁊ vrbē rhomanā cū italia ab ei⁹ imperio recedere fecit: ⁊ tranſtulit imperiū a grecis ad gallicos. Que trāſlatio fuit per Stephanū. ij. inchoata: ⁊ ꝑ Gregoriū tertiū cōſummata. Nō ſunt ḡ imagines ſctōrū frangēde aut dehoneſtāde. Cui⁹ exemplū recitat Cirillus in epl̄a ad btm̄ Auguſtinū dicēs. Quidā heretic⁹ peſtifer ⁊ arrianus in eccleſia ſyon glorioſi Hieronymi imaginē cernens. Utinā inq̄t ſic te dum C viuebas meis manib⁹ tenuiſſem: qꝛ te meo gladio iugulaſſem: his dictis gladiū euaginās tota vi imaginis gutturi īfixit. Quā magnus iſte gl̄ioſus Hiero. tot faciens mirabilia: potuit eq̄dem imbecillis imaginis gutturi īfigere dextera: ſed imagine gladium ⁊ gladio manuz quouſq; reus innotuit extrahere nullaten⁹ fuit cōpos. Mox q̄q; ex ꝑcuſſionis loco tāq̄ ex hoīs viui ſanguinis vnda fluit: q̄ vſq; mō pro miraculo declarādo fluere nūq̄ ceſſat. Eadez q̄q; hora q̄ res ſic acta eſt iudici in atrio exñti idem glorioſus Hierony. cū gladio gutturi infixo apparens pro hmōi offenſione vindictam poſtulauit. Narrans ſibi facta ⁊ hec dicēs abijt. Stupefactus iudex cū ceteris qui aſtabāt ad eccl̄iam ꝓperans hereticū manu gladiū imaginis gutturi infixum tenentē repperit. Qui ꝓtin⁹ vt hij viderant non fuit compos a gladio manum remouere. Captus itaq; hereticus in ſua permanens duritia ob aliud ſe non dolere niſi qꝛ viuū non teneret hieronymū a ppl̄i multi- D tudine lapidibus ⁊ lignis iugulat̄. hec Cirillus. Item Rome eſt q̄dam imago virginis marie depicta: quā quidā iudeus cernens lapidē contra eā ꝓiecit: ⁊ mox exiuit ſanguis. Qui ſanguis adhuc ibi apparet. Etiā nota alia exempla in ſermone de maledictione. Non ergo ſunt deturpande: q̄a ep̄us cōſecrans imagines dat ſingulares indulgentias venerantibus eas. Nota legēdā de exalta. ſctē crucis. ¶ Sexto adoramus arma chr̄i. ſ. coronā lāceā ⁊ c̄. hyp̄dulie inq̄ntū ex contactu ad mēbra chriſti ſunt ſanctificata: ⁊ eius ſanguine ſanctificata. Ideo dicit Damaſ. lib. iiij. precioſum lignū: vt ſanctificatum contactu ſancti corporis ⁊ ſanguinis decenter eſt adorandū: claues indumenta ⁊ lancea ⁊ ſacra ei⁹ tabernacula que ſunt preſepe: ſpelūca: ſepulchrū ei⁹ in ſyon. Dauid ait. Adoramus in loco vbi ſteterunt pedes eius: ſequitur infra. Si amatorū diligibilis eſt lectus: q̄to magis nr̄i ſaluatoris domus lectus ⁊ hortus eſt deſiderabilis. dicit Aug. lib. iiij. de

Ciui. dei. c. ij. ⁊ li. v. c. xviij. Idē dicit Valerius li. v. q ab vrbe cōdita. xxxix. rome in medio fori q̄dam hiat⁹ erat: de quo fum⁹ validus ascendebat: q̄ romanor̄ ppl̄os occidebat. Cōsulebāt romani deos suos quō ab hac peste liberari possent. Respōderūt dij: q illud qđ romani optimū haberent in hiatū p̄cipitarent: tunc pestis cessaret. Tandem deuētū est ad militiā q̄ ciuitas defendebat: q in militia p̄cellebāt romani ceteras natiōes: iuxta illud Virgilij. Tu regere imperio: ⁊ a militia ad aureū militē strenuissimū: quē reputabāt optimū iaculū totius ciuitatis: quē adierūt miseriā ciuitat⁊ ei exponētes. Et rūsum eidē offerētes: q nō nisi p eū ciuitas possit liberari cum rogantes q̄ten⁹ i hiatū descēderet: q̄r precibus annuens ⁊ bonū cōe diligēs: armauit se ⁊ i hiatū se p̄cipitē dedit: ⁊ sic pestis cessauit. Quid p illud nisi infernus intelligit de q̄ fum⁹ diaboli ascendit intoxicās totuz mūdū: sed aure⁹. i. chr̄s se armauit cū cruce lācea ⁊ corona ⁊ sic descēdit ad inferna: ⁊ sic puteū clausit ⁊ celum aperuit.

¶ Non adorabis deos alienos.

Contra illū p̄ceptū peccauerūt quidam gētiles q̄ homines p dijs adorauerunt ſm q dicit Jsi. li. viij. ca. xj. d. Quos pagani deos asserūt homies olim fuisse ꝓdunt. Et p vniuscuiusq vita vel meritis coli apud suos post mortē ceperūt: vt apd egyptū isis apud cretā iupiter Idem dicit Lactā. in li. de ỹa ⁊ falsa reli. c. viij. dicens. Nemo est tā inconsiderat⁹ q̄ nō intelligat fuisse mortales. Cā huius erroris est sextuplex. Pria fuit dolor nimius de amici alicui⁹ p̄dition sicut p̄ amisso filio nimis dolens: imaginem sibi fieri fecit vt ex contēplatiōe imagis hr̄et aliq̄d solatiū: ⁊ in ꝓgressu ꝓpter amorē defunctorū colere imagies ceperūt hec cā tāgit. Sap̄. xiij. di. Acerbo eñ luctu dolens p̄ cito sibi rapti filij fecit imaginē: vt illū q̄ tunc q̄si mortu⁹ fuerat colere tāq̄ deū cepit ⁊ constituit inter suos seruos sacra ⁊ sacrificia. Hic prim⁹ fuit cirophanes apud egyptios Idē dicit mgr̄ in sco. his. sup Gene. de Nino rege assirioꝝ q̄ fecit imaginē belo patri suo mortuo: quā summa reuerentia honorauit. Jta vt etiā reis ad eā venientib⁹ parceret: ⁊ ꝓcessu tp̄is ceperunt cū hoies honorare vt deū: ⁊ deos multiplicare quē q̄dam vocauerūt beel: alij baal: alij baalim alij beelzebub. De p⁹ fuerūt hoies cōpulsi ad adorandū a tirannis. vt p̄z Sap̄. xiij. vbi s. dr̄. deinde iterueniēte tpe q̄lescēte q̄suetudie hic error tāq̄ lex custodit⁹ ē: ⁊ tirānor̄ impio celebrabāt figmēta. hec ibi vt p̄z. xxiij. q. iij. inueniunt. Qui nolebāt adorare statuā mittebant i ignē. ¶ Secūda cā fuit vesana superbia p̄ncipū: qui nō attendētes ifirmitatē suā: voluerūt se vt deos adorari sic Nabucho. q̄ ꝓcepit principi holoferni militie sue vt oēs deos terre sue extermīaret: vt ipe sol⁹ diceret de⁹. vt p̄z Judith. iij. Nota mgr̄m i hist̄o. sup actus apl̄oꝝ: q̄r Gaius cesar mādauit se adorari. ¶ Tertia causa fuit adulatio siue desideriū: qđ minores hēbāt acq̄rēdi gr̄az maiorū. Hāc cām ponit Aug. li. x. de ciui. dei. ca. viij. q multa vsurpata sunt de cultu diuino q̄ honorib⁹ deferunt hūanis siue humilitate siue adulatiōe pestifera. Hāc cām tāgit etiā lactāti⁹ in li. de vera ⁊ falsa reli. c. xv. di. Nō est dubiū q̄n illis tp̄ibus homines regē ipsum summis laudibus ac nouis honorib⁹ iactare ceperūt: vt etiā deos appellarent. Seq̄r. Sicut fieri solet in adulatione p̄ntis potētie. hec ibi. Et adhuc modernis tp̄ib⁹ tales honores p̄ncipibus attribuūt: vt si de⁹ est gr̄osus: ipsi gr̄ossissimi: si bonus ipsi optimi. ¶ Quarta causa fuit amor reipublice: vt illos pro dijs adorarent q̄ bñ reipublice p̄fuerunt. Cui⁹ exēp̄z in octauiano: quem romani p deo adorare voluerunt: q bñ ⁊ pacifice impabat. Unde Lactan. vbi supra. Dij crediti sunt reges maximi ac potentissimi ob merita virtutū suarū aut munerū aut artiū reptarū cū cari fuissent his qb⁹ impauerūt i memoriā sunt cōsecrati. hec ille. Aut fuerunt vbiū cōditores: sicut Romul⁹ est deificatus a romanis. vt̄z p Aug. iij. de ciui. dei. c. xv. Ubi dicit Auguſt. q in ei⁹ morte acciderat solis defectio quā imperita multitudo nesciens meritis Romuli attribuebant multo magis chr̄m debuissent adorasse p deo: qa in eius morte eclipsat⁹ est sol. Sed

A quare eū ꝑ deo recipe noluerūt. Cā huiꝰ fuit multiplex. Prima quia ipsis romanis nō prꝰ apparuerat. Scōa cā ꝺa fides chr̄i oim deoꝝ cultū (cui romani seruiebant) euacuabat. Tertia cā ꝺa mundi despectū ꝑdicabat: romani aūt ābitiosi erāt. Quarta qꝝ videbaꝯ eis deꝰ nimis supbus ⁊ inuidus: qui cōsortem hr̄e noluit. De illis dicit Lactanꝯ. vbi supra. Ut gratiā referre bene meritis viderenꝯ ⁊ successores allicerent ad bene ꝑerādi cupiditatē. Hac rōne romani cesares suos cōsecrauerūt: ⁊ sic paulatim religiosiores eē ceperūt. Ut fuerūt vbiū conditores: seu viri fortitudine insignes: seu femine castitate mirabiles: summa veneratiōe coluerūt: vt egyptus ysidez mauri iubā: macedones cubarū: peni vranū: latini fanū: romani quirinū: athene minerua. ¶ Quita cā fuit operū magnitudo: vt magna ⁊ ardua oparēt finxerūt se eē filios deoꝝ. Hāc rōnem tāgit Aug. li. iij. de ci. dei. ca. iiij. ex dictis Varronis di. Utile eē ciuitatiꝰ vt se viri fortes etiā si falsū sit a dijs genitos esse credāt: vt eo mō animꝰ humanꝰ velut diuine stirpis fiducia gerens res magnas aggrediendas ꝑsumat audaciꝰ: agat vehemētiꝰ: ⁊ ob hoc impleat ipsa
B securitate feliciꝰ. hec Aug. Ali legiꝯ in histo. Alexandri magni q̄ accepto vulnere a sagitta dixit. Oēs me clamāt filiū esse Jouis: sed istud vulnꝰ ostēdit me filiū esse homis. De illꝯ dic̄ Lactan. vbi s. di. ꝑterea impietas eoꝝ q̄ successerāt: plūmū cōtulit ad errorē: q̄ vt diuia stirpe nati viderenꝯ diuinos honores parētiꝰ detulerūt deferriq; iusserūt. hec ille. Illꝯ edificauerūt sīachra ⁊ diabolꝰ illa intrauit: ⁊ rn̄dit eis ad iterrogata q̄ tūc adorauerūt. ps. Oēs dij gētiū demonia. ¶ Sexta cā fuit exm̄ ꝑhoꝝ ꝝrūdam q̄ deū verū adorādū cognouerūt. Nō tn̄ docuerūt deū adorādū: sed ipsi cū ppⁿo idola adorauerūt. Hāc rōem tangit apⁿus Ro. j. di. Quāuis deū cognouerūt nō tn̄ vt deū gl̄ificauerūt: sz euanuerūt i cogitationiꝰ suis di. se esse sa. stul. f. s. sequit ibidez. Mutauerunt gl̄iam incorruptibilis dei in sīlitudinē imagis corruptibilis hoīs volucrū q̄drupedū ⁊ serpētū ⁊c̄. De illis dicit Aug. in li. de ỹa ⁊ falsa reⁿ. q illi pr̄i in tē plis ad orauerūt qō i scholis culpabāt. Sz Aug. vj. de ci. dei. c. j. rep̄hendit Sene. qui in li. ꝓtra supstitiōes idola rep̄hēdit: q̄ tn̄ i tēplis adorauit ⁊ dixit: qō adoramus non ptinet ad rem sed ad morem potiꝰ dixisset adorē. Cām q̄re sic adorabāt ponit Lactā. in li. de origie errorz: q̄ mortē Socratis timebant: quem tamen populus interficiebat ꝓpter hoc q vnum solum deum adorare docuit. Dicit Lactantius vbi supra. q Cicero falsa cognouit idola: que tamen adorauit cum vulgo: ne religiones publice perirent: quem Lactantius similat scienti vitam malam esse: tamen incedens per eam offendit se propter hoc vt alios sequentes in viam ducat malam. Ad offensam oculos eruit proprios: vt alios faciat cecos: pedes in laqueum ponit: vt secum alij capiātur. ¶ Septimo venit a diabolo instigatiue. Jdeo dicit Apostolꝰ. j. ad Corinthi. iiij. Deus huius seculi scilicet diabolus excecauit mentes infidelium. Nam cupit adorari ab homine tanq̄ deꝰ. Jdeo dixit chr̄isto: cui ostendit omnia regna mūdi: hec omnia dabo tibi: si cadens adoraueris me. Mat. iiij. Tales idolatre sunt primo maledicti. Deu. xxvij. Maledictus homo q̄ facit sculptile ⁊ ꝓflatile abominationem dn̄o: opus manuū artificū: ponitq; illud in absc̄dito: ⁊ respōdit ois ppⁿus ⁊ dicit Amē. Jō dic̄ ꝓpha. Simulachra gētiū ⁊c̄. Os habēt ⁊ nō loq̄nt: oculos hn̄t ⁊ nō videbūt: sequit. Sīles illis fiant qui faciūt ea ⁊ oēs q̄ cōfidunt in eis. Scō sunt artifices. Sap. xiij. Infelices sunt ⁊ inter mortuos spes illoꝝ q̄ appellauerūt deos opa manuum. Tertio sunt deridendi. Hiere. j. Vana sunt ⁊ opus risui dignum.

¶ Non adorabis deos alienos.

Secundo contra hoc preceptū peccauerunt qui adorauerūt stellas: solez ⁊ lunā ꝑ dijs: sm̄ q dicit Aug. li. iij. de ciuita. dei. ca. xxij. q dei culturam exhibebant greci hominiꝰ: caldei astris: egyptij bestijs ⁊ serpentiꝰ: Romani anseris. De illis dicit Sapi. xiij. Aut ignē aut citatū aerem aut gyrū stellaꝝ aut nimiā aquā aut solem ⁊ lunam: rectores orbis terrarū deos putarunt. De illis dr̄. iiij. Regū. xxj.

C

D

E Extruxit altaria vniuerse militie celi. A
quorum cultu dñs volens retrahere ppl'm
israeliticũ dicit Deute. iiij. Ne forte oculis
eleuatis ad celuz videas solẽ ⁊ lunã: ⁊ oĩa
astra celi: ⁊ errore deceptus adores ⁊ co-
las ea que creauit dñs de⁹ tu⁹ in ministeri
um cunctis gentib⁹ q̃ sub celo sunt. Sed si
luminaria celi sunt facta ꝓpter gl'iam dei:
facta sunt tamẽ cõiter ꝓpter vtilitatem ho
minum. Sed qꝛ ppl's iudaic⁹ fuit pron⁹ ad
idolatriã moyses: vt populũ reuocaret ab
idolatria ponit Geñ. j. cãm finalẽ stellarũ
dicẽs. Fiant luminaria in firmamẽto celi.
Prima vtilitas est: quia debẽt dirigere no-
ctẽ. Dies fit ad opandũ: nox ad quiescen-
dum. Quia homo nõ põt continue labora-
re: sed oportet ip̃m somnũ capere in fatiga
tionis remedium. Secunda vt sint in si-
gna naturaliũ effectuũ imp̃ssionũ: pluuie:
siccitatis: caloris: frigoris: serenitatis et
tẽpestatis. Nõ aũt sunt signa euentuꝝ vo-
luntariũ: vt guerraꝝ tractatuũ ⁊ ꝯsilioꝝ.
Tertia vtilitas vt distinguãt diuersas par
tes tp̃is. Estatis veris autũni ⁊ hyemis:
F q̃bus varia disponunt̃ ⁊ ordinant̃ vsui hu
mano necessaria. Quãtũ ad hoc subdit̃: in
tp̃a dies ⁊ ãnos: vt diuersificẽt dies men
ses ⁊ ãnos. Quarto deseruiũt hoĩ quãtũ
ad lucẽ. Jõ dicit: vt luceant in firmamẽto
celi. His cõsideratis trahit̃ hõ a cultu stel-
larũ: qꝛ ordinata sunt ad ꝟuitiũ hoĩs: ⁊ sic
cõsiderat se astris nobiliorẽ. ¶ Sed q̃dam
gẽtiles adorauerũt solẽ: quẽ gentiles con-
secrauerunt apollini: vñ solem appollinez
vocant. Hic apollo inuenit artem medici
ne: qꝛ videbat̃ vitã prestare hoĩbus curan-
do eos: cõsecrauerũt ei solẽ: cui⁹ calore cũ-
cta animãtia viuunt: ⁊ primũ diẽ ab eo no
minauerũt. ⁊ dr̃ Sontag. Sed nos chr̃ia-
ni nõ solẽ hũc materialẽ quẽ videm⁹ adora
re debem⁹: sz chr̃m q̃ est sol iusticie. Quia
ip̃e illuminat oẽm hoĩez venientẽ in hunc
mũdum. Joã. j. Et vt ipse de se dicit. Ego
sum lux mũdi. Joan. viij. vel dr̃ Sonetag.
qꝛ in illa die debemus nos cum deo recon
ciliare. ¶ Scd̃s vocat̃ luna quasi luminũ
vna. vt dicit Jsid̃. Illã gẽtiles consecraue
runt diane: q̃ dicit̃ fuisse soror apollinis: ⁊
dicebat̃ dea viatoꝝ. Et dicit̃ diana q̃si du
ana: qꝛ die ac nocte lucet. Et scd̃am feriaz
ab ea gẽtiles noĩabãt: ⁊ dicebat̃ montag. G
quẽ errorẽ q̃dã chr̃iani sectãt̃ adorãtes lu-
nã in nouilunio ostẽdẽtes ei denarios: ac
si ptãtẽ hr̃et dãdi pecuniã ⁊ diuitias. Que
dã mlieres oñdũt ei mãmillas vt fiãt fete.
Tales idolatre sunt aruspices horaꝝ ĩspe-
ctores: in agẽdo: ambulãdo aut mr̃imoniũ
cõtrahẽdo. Cõtra tales dr̃. xxvj. q. v. Nõ
licet chr̃ianis traditiões gẽtiliũ obseruare
vel colere elemẽta aut lune aut stellaꝝ cur
sus: aut inanẽ signoꝝ fallaciã ꝓ domo fa-
ciẽda: aut ꝓpt̃ cõiugia sociãda. Scp̃tũ est
em̃. Oĩa q̃cũq; facitꝫ ĩ ꝟbo aut ĩ ope: in no-
mine dñi nr̃i Jesu chr̃i facite: gr̃as agẽtes
deo. Nõ tñ rep̃hẽdunt̃ semiatores ⁊ ligno-
rũ ĩcisores. Quia luna ẽ mr̃ oĩm humidita-
tũ: si secarẽt ligna ĩ plẽilunio corroderent̃
a ꝟmib⁹. Nec nauigatores: qꝛ luna ꝑ suuz
motũ causat fluxũ maris ⁊ vẽtũ. Nec etiã
medici obseruãtes signa. Vñ dicit ipocras
in p̃ncipio p̃nosticoꝝ de luna dicens. Est
q̃ddã celeste sidus in q̃ oportet medicũ pro-
uidere: cui⁹ ꝓuidẽtia est mirabilis ⁊ stupẽ
da. Et galienus in cõmento de dieb⁹ creti H
cis dicit. Certã rem q̃ non fallit attẽdit me
dicus quam docuerunt astrologi egiptio-
rũ ꝙ ꝑ cõiunctionẽ corpis lunaris cuz stel
lis fortunant̃ fiũt egritudies termiabiles
ad bonũ cũ cõtrarijs ꝟo cõtrarie. hec ille.
Jgit̃ nõ dianalis luna est adorãda: sz de⁹:
q̃ hãc ꝟtutẽ dedit lune. ps̃. Lunã ⁊ stellas
q̃ tu fundasti. Sed cur de⁹ voluit sic lunaz
ꝟm incrementũ illuminare orbiculariter?
Rñdẽt ꝓpter multa. Primo vt firmamen-
tũ redderet̃ ex hoc singulari mõ pulchri⁹.
Scd̃o vt opus dei apparẽs mirabilius ho
minẽ magis incitaret ad cognitionẽ ⁊ ad
laudẽ creatoris ex opibus suis. Tertio ꝓ-
pter distinctionẽ q̃ttuor ꝑtiũ mẽsis ⁊ diuer
sificationẽ dierũ ĩ ꝯplexiõe ⁊ q̃litate varia
q̃ in illo incremento oriunt̃ ꝓut cõuenit in-
ferioribꝰ. ¶ Terti⁹ planeta vocat̃ mars ⁊
fuit de⁹ belli. Et dr̃ mars ꝟm Jsido. a ma-
re: qꝛ ꝑ mares fiebãt bella: cui⁹ belli ip̃e di-
cit̃ de⁹. Tñ quedã sunt natiões vbi femine
⁊ mares sil' pugnãt ⁊ in pugnã vadunt vt
schite. Quedã sole femine: vt amazonum.
Quedã nisi soli mares: vt romanoꝝ ⁊ ali-

A arũ gentiũ. Jõ dicit magr̃ Egidi⁹ in de regi. prin. lib. iij. ꝙ mulieres non debent bellare: q̃a bellatores debẽt esse mente cauti: sed mulieres deficiũt ĩ industria. Secũdo debẽt esse impauidi respectu mortis: sed femine sunt pauide: q̃a sunt frigide cõplexionis. Tertio debent esse robusti corpis ad portandũ arma: sed femine molles sunt: ꝯ non debent bellare: sed viri tm̃: ꝓpter hoc dicit̃ mars a marte q̃ fuit deus belli. Sed nos christiani plures deos bellorꝝ veneramur: vt sunt principes terraꝝ. ps̃. Dij fortes terre vehementer eleuati: vt sunt dux de burgundia. ⁊ ep̃us Coloñ. ⁊ alij principes: qꝛ mirabilia opati sunt in terris istis. Illos veneramur tanq̃ deos bellorũ. Illi scz gentiles vnũ deũ belli: sed nos plures. Uel dicitur mars a morte: q̃a effector mortis. Opinabant̃ em̃ bellorꝝ p̃sulẽ apte hũani sanguinis effusione placandũ. Ideo tertia feria ab eo noĩat̃ ⁊ vocat̃ dingstag. vñ ding in antiquo vulgari sonat iudiciuz: vt patet in his vocabulis holding. vreding. q̃a iudiciũ mortis tribuebant marti gentiles. Dies martis dingstag apud gentiles

B teutonicos vocabat̃: ⁊ in signũ illius iudiciũ sanguis in ꝑtib⁹ vuestphalie die martis celebratur: qđ iudiciũ vrigeding appellat̃. Sed nos christiani nõ martẽ sz chr̃m qui est verus deus bellorꝝ adorem⁹: qꝛ ipse dat certantib⁹ victoriã. ¶ Quartus planeta dicit̃ Mercuri⁹ de filia athlantis genitus: q̃ dr̃ fuisse inuentor multaꝝ artiũ: ꝯ in numero deoꝝ reputat⁹ est. Et dr̃ mercuri⁹ quasi medius currens: qꝛ sermo in medio currit inter hoĩes: ⁊ dicit̃ apud grecos hermes. Hec stella que mercurius dicit̃ fuit sibi cõsecrata s̃m gentiles. Quarta feria ab eo denoĩata est: ⁊ vocat̃ apud nos gudensdag vel vuonestag in ꝑtib⁹ gelrie: q̃a apud romanos ⁊ lumbardos godan. ꝛ vodan dictus erat. Et saxones inuadẽtes italiã reuersi eisdẽ vocabul' vsi sunt. Sz nos chr̃iani nõ mercuriũ (q̃ fuit inuentor multarum artiũ) adorare debem⁹ sz chr̃m apud quẽ oẽs sunt thesauri sapĩe ⁊ scĩe dei absconditi: ⁊ ipse ẽ q̃ dat sapĩam postulãtib⁹. Jac. j. Et quartã feriã debem⁹ deo ⁊ ꝯsecrat̃ sue traditioni ꝑ ieiuniũ. vtz de ꝯse. dist. iij. ca. ieiunia. vbi dr̃. Quarta feria iudas traditionẽ dñi cogitauit: ⁊ sexta feria crucifix⁹ est: ꝯ q̃ in his dieb⁹ sine nc̃citate soluit statuta ieiunia vel cũ tradẽte tradere vel crucifigentibus videt̃ crucifigere. Hec ibi. Ergo multi religiosi sunt q̃ quarta feria non vescunt̃ carnib⁹. ¶ Quint⁹ planeta vocat̃ Jupiter: qui fuit filius saturni: qui expulit pr̃em suũ de creta: ⁊ regnauit pro eo ⁊ pro summo deo apud gentiles celebrabat̃. Et dixerunt gentiles hunc iouem hr̃e ptãtem oĩm cãꝝ q̃ fiunt in hoc mũdo. Dicit Augu. v. de ciuita. dei. ca. xxvj. ꝙ ioui tonitrua ⁊ fulgura attribuebãt. Ideo q̃nta feria fuit ab eo denoĩata apud gẽtiles: ⁊ dicebatur donerstag. qꝛ habuit ptãtem tonandi: qđ falsum est: qꝛ hoc deus omp̃s causat: vt pz Job. xxxviij. Quis dedit vehementissimo imbri cursum: ⁊ viam sonantis tonitrui vt plueret sup terram. Sequit̃: quis est pluuie pr̃. quis genuit stillas roris? De cuius vtero egressa est glacies. ps̃. Oĩa q̃cũq; voluit dñs fecit in celo ⁊ in terra ⁊ in mari: educens nubes ab extremo terre: fulgura in pluuiã fecit. Qui ꝓducit ventos de thesauris: sed mlti chr̃ianoꝝ adhuc venerãt̃ Jouẽ: ne tonitruũ aut vẽtus eis noceãt errore excecati. Fiũt eĩ ille tẽpestates a deo aliqñ ꝓpter pctã. vtz Geñ. vj. Uidens aũt de⁹ ꝙ mlta malicia eẽt in terris intẽta ad malũ om̃i tẽpore. Sequit̃. Delebo oẽm hominem quem creaui a facie terre: ab homine vsq; ad animantia: ⁊ factũ est diluuiũ. Secũdo venit ꝓpter quorundã deuotorũ impetrationẽ. Cuius exemplũ ponit Gregori⁹ in li. dialo. de Scolastica: vt fratrem suũ cõpelleret ad secũ manendum: tantam tempestatẽ ⁊ pluuiã impetrauit: ꝙ sanct⁹ Benedict⁹ non fuit ausus ponere pedẽ extra domũ sororis. Tertio venit ꝓpter quorundam hoĩm defensionẽ: sic stelle pugnauerũt cõtra zyzaram. Judi. v. Et sic dicit Aug. v. li. de ciui. dei. de Theodosio. ij. imperatore q̃ pugnãs cõtra Eugeniũ tirãnũ p̃cibus a deo impetrauit victoriã ⁊ impugnando quecũq; iaculabant̃ de manib⁹ iaculabant̃ in aduersarios de ꝑte Anthonij vehemẽs vent⁹ ⁊ tempestas inuasit eoruz tela: vt in eoꝝ corpora retorqueret: vt poe-

E ta Claudian⁹ q̃uis a chr̃i noie alien⁹ i ei⁹ laudibus dixit. O nimium dilecte deo cui militat ⁊ hic. Et cõiurata veniunt ad classica venti. Sic etiã roma p̃tecta fuit anno ab vrbe condita. cccc. quadragesimotertio. Sm Martinum in chronica. Hannibal venies de campania cũ grandine tanta se effudit: vt agmine turba vix ad castra possent redire. Deinde cuz serenitas rediisset: ⁊ iterato se ad pugnam disposuissent: rursus violentior venit tẽpestas: compellens eos ad tẽtoria redire. Nos igitur chr̃iani nõ Jouẽ sed chr̃m debemus adorare: ⁊ ei quintã feriã in memoriã sui sanctissimi corporis institutiõe cõsecrare. ¶ Sext⁹ planeta vocat ven⁹: q̃ fuit soror Jouis: propter ei⁹ pulchritudinẽ est deificata ⁊ in celũ trãslata. Et dr̃ ven⁹ a vi vel venerori: quia venerabat ꝓpter eius pulchritudinem: eo q̃ adhuc sunt iuuenes ⁊ viri hanc deam venerantes amorẽ hereũ habẽtes diligẽtes mulierẽ vltra deũ: ⁊ oĩa creata: ⁊ hec dea amoris ornat se peplis corallis ⁊c. in capite ⁊ in pedib⁹ ⁊ i corpe cũ vestib⁹ caudatis: vt ad venerationẽ ⁊ amorem viros alliciat. Prouerb. vl. Fallax ⁊ vana est pulchritudo. Mulier timẽs deũ ipsa laudabitur. Illi deo offerunt oĩa bona sua tpalia: sic etiã mulieres adorant deũ amoris: ⁊ dicit priapus: ⁊ alio noie beelphegor vocat. Et dicebat simulachrũ ignominie: quia cũ magno mẽbro virili formatũ. De illo dicit priapo Jsi. li. viij. Ethymo. c. xj. Quod fuit quidã iuuenis de lapsace ciuitate ⁊c. ⁊ abilla dea feria sexta appellata ẽ. Et dicitur Freitag. Sed nos chr̃iani non venerem sz chr̃m adorare debem⁹: ⁊ ei⁹ passioni sextã feriã cõsecrare: ⁊ sic apud christianos illa Feria dr̃ Freitag. q; tũc. s. illa die sumus liberati a ptãte diabolica. ¶ Septimus planeta vocat Saturnus: qa q̃ndaz fuit rex crete: expulsus a regno p filiũ Jouem fugit in italiã ad Janum p̃mũ regem italie: ⁊ ibi docuit rudes homines agros colere: ⁊ domos edificare: ⁊ nũmos ereos prius instituit. Jdeo post mortẽ ei⁹ pro deo colebat. Et hec stella q̃ dicitur Saturnus ei fuit cõsecrata. Et ab illa est septima feria noiata: ⁊ vocat Sambstag. quasi dies saturni. Nos christiani hãc diem non saturno: sed virgini marie hãc diem singulariter consecramus ꝓpter quatuor. Primo qa btã virgo in sabbato quo chr̃s fuit in sepulchro stetit in fide ap̃lis decedentibus. Scda causa est: q; sicut a ieiunio sexte ferie fit transit⁹ per sabbatũ ad solennitatez dñice: ita a miseria p̃sentis vite vel peccati fit transit⁹ ad statũ gr̃ie vel gr̃e per beataz virginẽ. Tertia qa tali die legit btã virgo multotiens miracula fecisse: ⁊ bñficia peccatorib⁹ p̃stitisse. Quarta est: qa apud grecos fuit q̃dam imago btẽ virginis: cuius velamen a nona sexte ferie diuina virtute recedebat: ⁊ post nonã sabbati sil'r dei virtute redibat. Cui⁹ miraculi rõ potuit esse: vt ostẽderet q̃ p̃cipue tali die facies b. virginis pctõrib⁹ orantibus intẽdebat: ꝓpter qõ greci diem illam solennem indixerunt. Deinde ad latinos hec consuetudo deuenit. Hec dies sabbati est ieiunanda cuz lacticiniis. vt patet de cõse. distin. iij. c. Sabbato vero ieiunandũ rõ euidentissima demõstrat. infra. sicut sexta feria propter passionem domini ieiunamus: sabbatum pretermittere non debemus: qm̃ inter tristiciam ⁊ leticiã tẽporis illius videt inclusum. Jdẽ pz. xij. di. c. illa. dicit Augusti. Mater mea mediolanũ me secuta: inuenit ecclesiam non ieiunantem sabbato: ceperat fluctuare quid ageret. Tunc cõsuluit de hac re beatissime memorie Ambrosium episcopũ: ⁊ ille ait. Cũ romã venio sabbatũ ieiuno: sic ⁊ tu ad quãcunq; ecclesiam veneris eius mores serua: hoc tibi.

¶ Non hebebis deos alienos.

Tertij q̃ peccant contra istud preceptum sunt diuinatores per manifestam demonum inuocationẽ: quod est maximũ peccatũ: quia ibi fit expressum pactum cum demone. de quibus Esa. xxvj Dixistis. pcussimus fedus cũ morte: ⁊ cum inferno fecimus pactũ. Et adhuc grauius esset: si sacrificiũ vel reuerẽtia demoni inuocato exhiberet. Jsti dicũt diuinatores quasi deo pleni: naz vsurpant sibi quod est diuinũ. s. pnũciare futura aut occulta. Juxta illud Esaie. xlj. Annũciate que futura sunt ⁊ sciemus qm̃ dij estis vos. Nam di-

A cit san. Tho. scda scde. q. xcv. Quidam p̄dicant futura ꝓut in suis naturalib⁹ ⁊ causis necessarijs existunt: sic astrologi ꝓnunciant eclipsos futuros. Quidam prenunciant futura ꝓut tales effectus preexistūt in suis causis naturalib⁹ non ex necessitate semper ⁊ frequenter vt in pluribus: sic astrologi ꝑ cōiecturā ⁊ cōsiderationē stellarū prenūciare pñt de pluuijs ⁊ siccitatibus: ⁊ medici de sanitate vel morte: tales nō peccāt. Sed prenūciare tales effectus ꝓut in se existunt antequā fiāt: hoc est dei propriū. Si q̄s ergo futura p̄noscere aut p̄nūciare quocunq; modo presumpserit: nisi deo reuelante: sicut ꝓphete manifeste sibi vsurpant qđ dei propriū est: ⁊ maxime velle scire illud qđ futurū est: aut occultuz demonstrare per manifestā inuocationē demonis. Taliū multe sunt spēs. vt pz. xxvj. q. iiij. c. igit̄ genus diuinatiōis a ꝑsis fert̄ allatum. ¶ Primi vocantur geomantici a geos qđ est terra. ⁊ mancos diuinatio: ⁊ ē qñ diabolus apparet in lapide aut ferro aut speculo aut vngue. Si ī aqua vocatur B ydromantia: si in aere aeromantia: si in igne pyromantia. Taliter inuocantes demonē: qui volūt inuestigare furtū alicui⁹ rei graui⁹ peccāt q̄ꝫ fur. Probatur quia furtm̄ peccat cōtra preceptū secunde tabule. In qua dr̄. Non furtum facies. Sed diuinator peccat contra preceptū p̄me tabule. In q̄ dicit̄. Non adorabis deos alienos. Sed peccatū cōtra primam tabulā est grauius peccatum q̄ꝫ contra secūdam: quia ille immediate peccat contra deum. Sed fur peccat cōtra ꝓximum. Ideo dicitur extra de sortilegijs. c. In tabulis aut codicibus aut alijs furta non sunt querenda. Et idem in c. ex tuaꝝ litteraꝝ Alexander tertius suspendit vnum sacerdotem per integrū annuz: quia cum quodam sortilego ad priuatum locū accessit non ea intētione vt demonē inuocaret: sed vt inspectiōe astrolabij furtū cuiusdā eccl̄ie posset recupare licet hoc ex bono zelo fecisset: grauiter tñ peccauit qđ fieri nō debet: qꝛ diabolus sepius infamat innocētem: quaten⁹ suscitet lites ⁊ discordias inter homines. Secundo q̄a querit ab his adorari. ¶ Dubitatur vtrum homo possit licite vti ministerio demonū: videt̄ ꝙ sic: quia licet ministeriū recipere ⁊ auxiliū a peccatoribus: sicut elemosinam spūalem: puta instructionem: vel etiā corporalē sicut panez vel hmōi. Ergo a demonibus. Itez a malo seruo pōt quis exigere seruitiū ⁊ recipere: ergo si aliquis sanct⁹ diabolū supauerit: pōt licite ei imperare ⁊ eius obsequium recipere. Itē videtur hoc esse licituz exemplo apl̄i: qui tradidit incorrigibiles sathane in interitum carnis: vt spūs eoꝝ salui fierent. Sed in contrariū est ⁊ pro veritate arguendū sic. Nō pōt a diabolo recipi consiliū absq; peccato ergo nec ministeriū. Añs patet. iiij. Regū. j. vbi punit̄ ⁊ reprehendit̄ rex israel qui misit ad consulendū deū accaron. Itē ex quo diabolus est dolosus: constat ꝙ nullū diligit nisi in malū suū: vt ꝑ ip̄m ꝑuertatur: ergo qui suscipit ab eo obsequium: cōmittit se discrimini: ⁊ omnis talis mortaliter peccat. ¶ Pro respōsiōe ad dubiū sit hec p̄ma conclusio. Secluso dei miraculo aut angelorū ꝯcursu: nulla est potestas coercēdi demones ꝑ caracteres: figuras aut verborū ꝓlationes: ꝓbat̄ ꝑ illud Job. iiij. Non est potestas sup terrā: que valeat ei cōparari qui factus est vt nullum timeret. Per hoc designat̄ ꝙ potestas demōis maior est postate cuiuscūq; creature corporalis. Idem dicit sanctus Thomas secūda scde. q. cv. arti. iiij. vbi dicitur. Demones enim in cursu huius vite nobis aduersarij constituuntur. Non autem nostre ditioni subduntur sed diuine ditioni ⁊ angeloꝝ. Idē Augu. lib. iij. de doctrina chr̄iana. dicit ꝙ spirit⁹ desertoꝝ reguntur per spiritū iustū. Ideo dicit Guilhelmus Parisiensis in libro de demonibus. Nihil est inquit ꝙ possit eos cogere: nisi angeli sancti ⁊ creator altissimus. Nam ꝙ diuina potestas possit eos cogere: chr̄iano nō debet esse dubiū. Nam Lu. iiij. dicit̄: ꝙ chr̄s dixit demoni. Exi ab illo ⁊ factū est. Itē homo vel angelus domino auxiliante: ⁊ specialiter concurrēte pōt demonē expellere. Ideo scribit̄ Luce. x. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super demones serpentes ⁊ scorpiones ⁊ super oēm virtutem inimici. Et Math. vlti.

E In nomine meo demonia eiscient. ¶Sed cõtra p̃dicta arguit illud Thobie. vj. q̃ angelus Raphael dixit: q̃ si de iecore piscis ponerẽ sup carbones: fumus eius exterminat omne genus demoniorũ: siue a viro siue a muliere. Secũdo p melodiam expelluntur demones: sicut habẽ de Dauid. j. Reg. xvj. Ad primum respondet Nicolaus de lyra. ibidẽ dicens q̃ fum⁹ non fecit hoc sed per fumũ designabat virtus expulsiua meritoria Thobie. Cuius merito raphael expulit demonem saram liberãdo propter q̃d dicit ibidem. ca. viij. q̃ Raphael reprehendit demonẽ & ligauit eũ in superioribꝰ egypti. Sic etiam Dauid deuotio ad deum compescuit demonẽ nõ cithara. Et sic patet q̃ nõ potest cõpelli diabolus aliqua virtute corporali sed spũali. Sequitur correlarie. Licet demones per inuocationẽ vocati nonnũq̃ veniũt: hoc tñ non coacte sed fraudulenter: quatenus ipos inuocatores decipiãt: q̃ sunt capitales hostes & inimici hoĩs: ꝙa nulla virtus nature corporee lapidis vel ligni vel metalli vel herbe est: F que posset demones ad aliquid cõpellere: q̃uis fingant se cõpelli ab hoĩbus & aliq̃ subdi: vt p hoc familiaritatẽ cũ hominibꝰ contrahant: & finaliter eos fallant. Patet etiã falsitas scribentium in libris suis magicis & in suis exorcismis experimentis & carminibus & certis verbis & caracteribus & figuris signis & adiurationibus: q̃ possint eos cogere ad rñendũ veniendũ manendũ & opandum: & hoc virtute artis sue: nõ innixe virtute diuine: quales sunt quidã bibuli: quandoq̃ cõcubinarij & lusores habentes quandoq̃ exorcismos non approbatos & indiscretos. Non attendentes dictum saluatoris dicentis: q̃ hoc genus demoniorũ non eiscitur: nisi ieiunio & oratione. Itez deberent exorcismos suos ostendere suis episcopis presertim doctoribus theologie vel iuris an vti possent. Ex his etiam patet falsitas & error aliquorum falsoꝝ astronomorũ dicẽtium se posse facere imaginẽ sub certa constellatiõe: que p virtutem suã possit cogere demones: vt veniant ad illam imaginẽ ad operandum. quedam mira: & ad dandum responsa: q̃ falsum est: q̃ non coacte sed voluntarie ve niũt: vt homines credãt aliq̃ numen esse in stellis: & sic stellas adorent. Sicut vnaꝝ vetulam noui: que credidit solem esse deaꝝ vocans eam sanctã dominã: & aliquando per solem benedixit propter euꝝ sub certis verbis cũ obseruantia quadã superstitiosa: que dixit se plus q̃. xl. ãnis credidisse hoc & multas infirmitates curasse. Insuper sic homines hodie inueniuntur tam layci q̃ clerici litterati & illitterati cum primo viderint nouilunium flexis genibꝰ adorant: vel deposito caputio vel pileo capite inclinato adorant & honorãt: imo plures etiaꝝ ieiunãt ipso die nouilunij: siue sit dies dominica. In qua ẽm ordinationes ecclesie nõ est ieiunandũ ꝓpter resurrectionis leticiã: q̃ omnia habent speciem idolatrie ab idolis relicte. De quibus Hiere. vij. scribitur: q̃ fecerunt placentas regine celi scꝝ lune offerendo ei eas. Sed volentes hoc palliare dicunt q̃ non honorant lunã ieiunando: sed deũ & sctõs q̃ incidũt in mense lunatiõis vise. Ecce qualis est ista excusatio: qua ieiunant quando non est ieiunandũ. s. dominica die: sed quando ieiuniũ est preceptum ipsi minime ieiunant. ¶Secunda conclusio. Sicut demonum inuocatio est illicita & multum periculosa. Sic eorũ auxilij imploratio est ipi homini valde pernitiosa. Patet primo ex parte dei: quia zelus dei hoc non patitur: q̃ pro consilio ad aliquẽ recurratur nisi ad ipsum: presertim in his que excedunt humanum iudicium. Quod euidenter ostenditur quarto Regũ primo. Vbi reprehenditur & punitur rex israel qui misit ad consulendum deum accaron. Sic nãq̃ legitur ibi. Cecidit ochozias rex israel per cancellos cenaculi sui q̃d habebat in samaria & egrotauit misitq̃ nũcios dicẽs ad eos. Ite consulite beelzebub deũ accarõ vtrũ viuere q̃am de infirmitate hac. Angel⁹ aũt dñi locut⁹ ẽ ad helitã thesbytẽ dicens. Surge & descende in occursum nuncioꝝ regis samarie & dices ad eos. Nunq̃d nõ est deus in israel &c. In signum huius precepit deus destrui idola & aras eorũ diuinos magos & ariolos. Sic fecit Saul ex zelo diuine legis. j. Regum. G H

A xxviij. Quia ꝓpter illas deus offenditur valde: ⁊ ad puniendũ irritat̃. Unde in reuelationibus sancte Birgitte legit̃: ꝙ virgo mater maria dñi reuelauerat cuidam quantum filio suo sortilegia vel maleficia displiceant ſm quod scripsit epo neapolitano. Non inquit scias: ꝙ in ciuitate neapoli committuntur horrenda peccata: ꝙ multi hoies ⁊ femine cõsulunt malignos sortilegos ⁊ diuinatores ⁊ c̃. Aut propter amorem mulierum aut propter diuitias consequendas. Tales sunt maledicti a domino ⁊ gr̃a spũssancti priuati: neq; idonei ꝙ gratia intret corda eorũ. Ideo dicit Augusti. in lib. de doc. chr̃iana. Oẽs hmõi artes ⁊ noxie superstitiones dãnande ⁊ fugiende sunt a chr̃iano: q̃ ex q̃dam pestifera societate hoim ⁊ demonũ fiũt. Scdo hoc idem patet ex ꝑte demonũ. Quia ille qui semꝑ hz malã volũtatẽ: ab illo nũq̃ est auxiliuz accipiendũ: sed demonũ volũtas semꝑ est mala. s. ad furta ⁊ ad adulteria: ad discordias: ⁊ in aliq̃d quod sit saluti hoim contrariũ. Dicente Petro in. j. canonica sua. ca.
B iij. Tanq̃ leo rugiẽs circuit: querens quẽ deuoret. Tertio ex ꝑte homis: q̃a infideliter agit cõtra deũ pctõ infidelitatis deum offendendo: in hoc ꝙ ad suum aduersariũ recurrit: q̃si deus non sit omp̃s. Item peccato idolatrie: alteri a deo virtutẽ diuinã attribuendo: ⁊ oblationib⁹ ⁊ sacrificijs honorãdo. Item pctõ inobedientie ꝓhibitionis dei ⁊ ecclesie: eo ꝙ hz familiare cõmerciũ cũ aduersario dei p̃ris ⁊ filij eius ⁊ ecclesie. Propter qd̃ apl̃us dicit. ij. ad Cor. vj. Que cõuẽtio chr̃i ad belial: lucis ad tenebras. Itẽ peccat contra seipsum pctõ improuidentie cõmittẽdo se periculo magno contra sapiẽtis cõsiliũ. Ecci. v. Ne credas inimico tuo ineternũ. Sed quis maior inimicus hominis q̃ diabolus: q̃ semper querit hominis perditionẽ? Cui⁹ exemplũ dicit Cesarius: ꝙ fuit quidam conuersus ad quem diabolus venit in specie angeli dicens. Disce fortiter quia futurũ est ⁊ a deo diffinitũ vt halberstadeñ. fias ep̃s. Letus ille studuit fortiter. Altera die venit idem dicens. Jam mortuus est ep̃us festina venire ad ciuitatem. Statim miser de monasterio exiens: eadem nocte in domo cuiusdam honesti sacerdotis hospitatus est. Ut aũt gloriose ad sedem veniret ante lucem surrexit: equũ sui hospitis strauit: ⁊ eũ abstulit. Mane familia dom⁹ damno cognito eum sequens apprehendit. Et tracto ad seculare iudiciũ ꝓ furto damnat⁹: non cathedram vt ep̃us: sed sicut fur patibulum ascẽdit. ¶ Sed diceres. Nũquid apostol⁹ vtebatur ministerio demonũ cum tradiderat quendam sathane. vt patz. j. ad Cor. v. Respondet̃ ꝙ Paulus nõ vtebatur ministerio diaboli cum pacto expresso vel tacito: sed magis diuino iudicio ⁊ imperio ipsius apostoli: cui subijciebantur maligni spũs. Diceres secundo: ꝙ a malo homine ⁊ a malo seruo potest q̃s accipere auxiliuz vel consilium: ergo etiã a diabolo. Respondet ꝙ non est simile: quia ipse non est membrum omnino precisum: quia ⁊ si actualiter non est vnitum: potest tamen reuniri. Diabolus autem penitus est abscisus et damnatus. Item non sic indigemus subsidijs diaboli: quia possumus habere subsidium dei ⁊ angeloruz ⁊ proximi nostri ⁊ tribuit patientie meritum. Item seruitiuz diaboli non est ad hoc deputatum a deo: nisi fiat speciali priuilegio. Sed poti⁹ diabolus deputatus ad temptandum ⁊ exercendum: ⁊ sic seruit nobis: licet intendat nos impugnare: sed de malo suo facit de⁹ bonũ nostrũ. ¶ Sed adhuc diceres. Quid noceret mihi si adiutus fuero siue hoc fiat per diabolũ vel per quemcunq; aliũ dũmõ obtineam subsidium sufficit mihi? Respondetur ꝙ immo valde nocet. Quia si prodest in corporalibus: nocet tamen in spiritualibus ⁊ anime eternaliter. Unde Augustin⁹ libro. iij. de ciuitate dei. Qui talis fuerit nõ sanus sed eger est: nõ prudẽs sed stultus est: in egritudine assidua laborat: ⁊ in cecitate noxia stult⁹ est ⁊ demens permanebit. ¶ Tertia conclusio. Demon licet põt alicui thesaurũ abscõditũ reuelare: furem aut furtũ manifestare: egritudinem sanare: futura ꝓnunciare: nullaten⁹ tñ lz eorũ auxilium ꝓ illis vel alijs sil̃ibus implorare. Ista omnia patẽt q̃r solet cõiter dici ꝙ abscõditi thesauri tꝑe antichr̃i ꝑ demo-

E nē antichr̄o reuelenť: sic etiā pōt furta ⁊ fu
rē manifestare. Et certū est ꝙ ip̄e stimulat
ad furta cōmittēda: sicut ad alia pctā mor-
talia. Sic sepe rn̄sum dat ꝙ aliq̄s furatus
sit qui tn̄ est innocens quatenus sic discor-
dias seminet: cum mgr̄ discordiarū ⁊ erro
ris sit. Etiam scit egritudines sanare: quia
ipse optimus medicus est cognoscens val-
de rerū naturas. s. herbarū ⁊ lapidū que
deo ꝑmittēte celeriter possunt applicari: ⁊
morbos curare. Etiaꝫ pōt egritudines im
mittere: sicut dicit Aug. in li. de doc. chr̄ia
na. ⁊ habeť. xxvj. q. iiij. ca. Sciendū. ꝙ ipsi
demones ea plerunqꝫ p̄nūciare solent que
ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sepe pote-
statem morbos immittere: ⁊ ipsum aerem
viciando morbidū reddere ⁊ ꝑuersis ama
toribꝰ terrenoꝝ cōmodoꝝ mala facta sua-
dere: de quoꝝ moribꝰ certi sunt: ꝙ sint eis
talia suadētibus consensuri. Suadent em̄
miris ⁊ inuisibilibus modis per illā subtili-
tatem corꝑa hoīm nō sentientiū penetran
do ⁊ se cogitationibus eoꝝ ꝑ quedā imagi
naria vasa miscendo: siue vigilantium siue
F dormientiū. Aliqn̄ aūt nō ipsi faciūt: sed q̄
nālibꝰ signis futura p̄noscūt ⁊c̄. Sequiť ꝙ
pn̄t alicui suā mortē predicere ⁊ infirmita-
tes p̄nunciare. Sed non est tutū ꝑ infirmi
tatis remotiōe eoꝝ auxiliū inuocare: vtꝫ
iiij. Reg. j. in Ochosia rege israel. Corre-
lariū primū: ꝙ hmōi vani diuinatores: sor
tilegi: nigromantici ⁊c̄. debent puniri: et
qn̄qꝫ expelli vl' acriter corrigi: ne alios red
dant nequiores: qꝛ dicit apostolꝰ. j. ad Co
rinth̄. v. Modicū fermentū totam massam
corrumpit: ⁊ vna ouis cōtagiosa: totū oui-
le facit morbidū. Hoc tenentur pre ceteris
curati ⁊ p̄lati q̄bus incumbit dn̄icū gregē
informare: quatenus huiusmodi pernitio-
sos ⁊ periculosissimos errores valeant ex
tirpare: quoniam horū obseruantia multū
vergit in animarū periculuꝫ ⁊ scandalum
ecclesie ⁊ dei blasphemiā. Et esset multuꝫ
expediens: ꝙ essent viri docti in magnis
ciuitatibus ⁊ villis circūiacentibus: quo-
rū doctrinis ⁊ eruditionibus hee superstiti-
tiose ⁊ noxie vanitates delerētur ⁊ in vil-
lis esset necessariū: maxime q̄a inter rusti-
cos viget talis error. Qꝛ periculosa sit de-
monū inuocatio patet ꝑ tale exemplū: qđ G
ponit Cesarius di. v. ca. iiij. Cum plures
ex diuersis regionibus scolares in ciuita-
te Tholosa studerent in arte nigroman-
tie: iuuenes aliqui de sueuia atqꝫ bauaria
stupenda quedam incredibilia a suo magi
stro audientes. Utrū nam vera essent pro-
bare volētes dixerūt illi. Magr̄ volumus
vt ea que nos doces oculotenus ostēdas:
quatenꝰ aliquē ex studio fructū capiamꝰ.
Quos cū auerteret ⁊ nō acquiescerent eo
ꝙ natio illa ⁊ gens sit mirabilis. Hora igi-
tur idonea illos in campum duxit: gladio
circa illos circulum fecit: monēs sub inter-
minatione mortis: vt infra se cohiberent
⁊ ne rogātibꝰ aliq̄d darent ⁊ ab offerenti-
bus aliq̄d reciperent: p̄cepit illis: secedens
ab eis paululū demones carminibus suis
aduocauit. Mox assunt illi in formis mi-
litū armatoꝝ militie ludos circa iuuenes
exercentes. Nūc lapsum simulabant nunc
lanceas ⁊ enses cōtra eos extendebant oī
bus modis satagentes: vt illos extra cir-
culū traherēt. Qui cū sic nihil proficerent
tunc in puellas speciosissimas se transfor- H
mantes: choreas circa illos ducebant va-
rijs anfractibꝰ iuuenes inuitātes. Ex qui-
bus vna forma ceteris prestantior vnum
ex scolaribꝰ elegit: ad quez q̊tiens venisset
chorisando: totiēs anulū aureum ei porri-
gendo: ei intus suggerendo: ⁊ foris motu
corꝑis ad amorem suuꝫ inflāmando. Que
cū ꝑ multas vices actitasset victꝰ iuuenis
cōtra anulū digitū extra circulū porrexit.
Quē illa mox ꝑ eūdem digitū extrahens:
nūq̄ cōparuit. Capta preda cōuētus mali
gnantiū in turbinem resoluiť: fit clamor ⁊
strepitus discipuloꝝ. Accurrit magr̄ de ra
ptu ꝯsotij ꝯquerunť oēs. Quibꝰ ille rn̄dit:
Ego sine cā sum: vos me coegistis: ego vo-
bis predixeram. Non eū amodo videbitis.
Ad quod illi. Nisi nobis illū restituas: in-
terficiemus te. Timens tandem vitam sci-
ens bauaros furiosos respondit. Ego tem-
ptabo si spes aliqua sit de illo. Uocansqꝫ
principem demoniorū: fidele suum ministe
rium ad memoriam illi reuocans dixit di-
scipline eius multum esse derogandu: se-
qꝫ a discipulis suis esse occidendum nisi iu

A uenis restitueretur. Cui diabolus. Crasti
no consiliũ propter te in tali loco celebrabo
Tu esto presens. Et si aliquo modo illum
per sententiã obtinere poteris gratũ habe
bo. Quid plura? ad imperiũ principis cõsi-
liũ malignantiũ cogit̃: de violẽtia in disci-
pulũ facta a magistro cõquerit̃. Ab aduer
sario rñdet̃. Dñe inq̃t nõ illi feci iniuriam:
nã magistro suo inobediens fuit: legem cir
culi nõ custodiuit. In hũc modũ illis con-
tendentibus: diabolus demonẽ quendam
sibi collateralẽ de sentẽtia interrogauit di
cẽs. Olim ꝟe tu semꝑ curialis fuisti cõtra
iusticiã nõ ꝑsonã accipis. solue q̃stionẽ hu-
ius litꝫ. rñdit ille. Ego iuuenẽ mgr̃o suo re
stituendũ iudico. Moxq̃ ad aduersarium
conuersus dixit. Redde illuꝫ: q̃a nimis im
portunus eras. Ceteris sententie eiꝰ assen
sum ꝑbentibus: ad mandatũ iudicis eadeꝫ
hora scolaris ab inferis reducit̃: ⁊ magr̃o
suo restituit̃. Consiliũ soluit̃ ⁊ ad discipu-
los reducta ꝑda magr̃ letus reuertit̃. Cu-
ius vultus erat ita macer ⁊ pallidus: color
tã immutatꝰ: vt hora eadẽ a sepulchro vi-
B deretur suscitatꝰ. Qui socijs apud inferos
visa recitãs q̃ꝫ deo cõtraria ⁊ execrabilis
foret illa disciplina magis exemplo q̃ꝫ ver-
bo oñdit. Et a loco recedẽs in quodaꝫ mo-
nasterio monachũ se fecit. Ualde ꝯ pericu-
losum est illis etiã q̃ ex inuocatione demo-
nis nitunt̃ querere thesaurum occultuꝫ vt
ditent̃. Sicut legit̃ de quodam qui diu stu
duit qualiter diues fieri posset. Tãdem di-
xit ipe. Exquo alꝫ nõ possuꝫ fieri diues di
tabor ꝑ diaboluꝫ: ⁊ quesiuit magum inter
iudeos ⁊ chr̃ianos: ⁊ nõ iuenit. Cogitauit
ergo. Ego ipse expiar si potero ꝑ diabolũ
fieri diues: iuit in viã quandam vmbrosaꝫ
⁊ saxosam dicens. Ubi es q̃ semper queris
decipere hoĩes? Ego sum hic vt dem me ti
bi. Prima vice nõ venit: nec secũda: sed ter
tia die venit ⁊ dixit. Quid petis. Qui rñ-
dit: vt me diuitẽ facias. Cui diabolꝰ. Pri-
mo adorabis me. Tũc ille incuruauit se ⁊
adorauit illum. Et diabolus ludificauit il-
lũ: q̃a tunc habuit ptãtem in eũ. Et fecit ꝙ
om̃es illi lapides videbant̃ ei esse aurũ. Et
dixit ei Diabolus. Accipe satis de auro.
Tũc ille onerauit se de lapidibus. Cuꝫ ve-
nit domũ: posuit lapides in quẽdam locũ: C
⁊ inceperãt ardere: ⁊ cõbusta est domus ⁊
quicquid in ea fuit: ita ꝙ ipsemet vix eua-
sit. Et dixit. Non curo: ibo ad locum vbi
plurimum aurum dimisi. Et accedens in-
uenit lapides: qui prius videbantur ei au-
rum purissimum. ¶ Secundi vocantur ni-
gromantici: vt patet. xxvj. q. v. c. Nec mi-
rum. vbi dicitur. Nigromantici sunt quo-
rum precantationibus videntur resuscita-
ti mortui diuinare: ⁊ ad interrogata re-
spondere. Nigros enim grece: latine mor-
tuus mãcos diuinatio vocatur. Ad quos
suscitandos cadaueri sanguis addit̃. Naꝫ
amare sanguinẽ demones dicũtur. Ideo-
q̃ quocũq̃ mõ fit nigromantia cruor aqua
miscetur: ⁊ a colore sanguinis facilius pro
uocat̃. Contra quos Deutero. xviij. Non
sit in te qui a mortuis veritatem querat: q̃a
diabolus in specie mortuorũ sepius appa-
ret. vt patet. j. Regum. xxviij. Ubi mulier
phitonissa ad instantiam Saul videbat̃ re
suscitare Samuelem: vt regi ad interroga
ta responderet. Sic nanq̃ legitur ibi. Di-
xit Saul seruis suis. Querite mihi mulie- D
rem habentẽ phitonẽ: ⁊ vadã ad eaꝫ ⁊ sci-
scitabor per illam. Et dixerunt serui eius
ad eum. Est mulier phitonẽ habens in en-
dor. Mutauit ergo habitũ suuꝫ vestitusq̃
est alijs vestimentis: ⁊ abijt ipse ⁊ duo vi-
ri cum eo. Ueneruntq̃ ad mulierem nocte
⁊ ait illi. Diuina mihi in phitone ⁊ suscita
mihi quẽ dixero tibi. Et ait mulier ad eũ.
Ecce tu nosti quanta fecit Saul ⁊ quomo-
do eraserit magos ⁊ ariolos de terra. qua
re ergo insidiaris anime mee vt occidar?
Et iurauit ei Saul in domino dicens. Ui-
uit dñs: quia non eueniet tibi. Super quo
dicit Aug. ꝙ non fuit Samuel: sed diabo-
lus dicens. Quõ poterat esse vt arte ma-
gica attraheret̃ vir a natiuitate sanctus
vita ⁊ operibus iustus. Item si samuel ve-
re apparuisset: non vtiq̃ vir iustus permi-
sisset se adorari: qui ꝑdicauerat solũ deum
verũ adorãdũ. Item quõ hõ dei q̃ cũ abra-
am in refrigerio erat diceret ad verum pe-
stilentie ⁊ dignum ardore gehenne. Cras
mecũ eris. ¶ Dubitatur vtrũ liceat ab ali-
quo moriente requirere ꝙ reuelet sibi sta-

tum suum. Respõdet sanctus Thoñ. quadam conclusione quodlibeti sui. Cum peccatũ sit cõtra naturã (vt patz per Damas. lib. ij.) reqrere impletiones naturalis desiderij non est pctm̃. Hõ eñ naturaliter scire desiderat. j. Metaphysice: nisi aliqua inordinatio iungatur. Nulla autez inordinatio in hac acquisitiõe videtur si aliquis inquirat a moriente cognoscere statũ eius post mortem: subijciendo se diuino iudicio. Uñ nulla rõ videtur quare debeat dici hoc esse peccatũ: nisi forte ex dubitatione fidei de futuro statu quasi temptando inqrat. ¶ Tertij vocañ phitones a phitone apolline. Dicuntur autẽ phitones ventriloqui: qui habent in ventre demonẽ verba exterius pferentem. De quo Leui. xx. Vir siue mulier in quibus phitonicus vel diuinationis spũs fuerit morte moriañ. Lapidib9 eũ obruet omnis populus z sanguis eoz sit super eos. De his dr̃. xxvi. q. vij. c. Non obseruetis vbi dr̃. Qui autez talibus credunt aut ad domũ eorũ euntes: aut ad suas domos introducũt: sciãt se fidẽ chr̃ianam z baptismũ preuaricasse: paganum z apostatã: retro abeũtem z dei inimicuz: z iram dei grauiter incurrere nisi digna penitentia emendatus deo reconcilieñ. Hec ibi. Unde Petrus bleseñ. epistola. lxiiij. Dũ Saul phitonissam consuluit cuz filijs suis in montib9 gelboe merebañ interfici. Sic Ochozias qui ceciderat p cancellos: dum vite diuturnitatẽ scrutañ vita ei9 taz qñ tela succidiñ. ¶ Dubitañ vnde est q aliqñ verũ dicũt: cum diabolus sit pater mẽdacij? Rñdetur q hoc venit propter multa. Primo añt superiori ẏtute coacti sunt verũ dicere: vt patet Actuũ. xvi. c. de illa ventriloqua q̃ clamauit post aplos. s. paulum z eius socios dicens. Isti hoies sunt serui dei excelsi: qui annunciant vobis salutis viam. Ubi dicit magister in Scolastica hysto. Hoc factũ est a spũsancto Spiritum phitonicuz vrgente vt verũ diceret per eã. Secũdo fit vt finaliter decipiat demon qui intendit perditionẽ hominum ex huiusmodi suis responsis. Sic aliquando si dicit verum: intẽdit tamen hoies assuefacere ad hoc q ei credatur: vt in fine ducat hominem in illud quod est saluti hominum contrariũ. Unde Athanasius exponẽs illud. Luce. iiij. Increpauit illum. obmutesce. q̃uis inquit verum fatetur demon. compescebat tamen chr̃s eius sermonem ne simul cum veritate etiam suam iniquitatẽ pmulget vt nos assuefaciat. Tertio fit vt intelligat qualem fidem habeat vt patet Deutero. xiij. vbi dicit. Si surrexerit in medio tui prophęta aut qui somnium vidisse se dicat z predixerit signum atq portentum z euenerit quod locutus est z dixerit tibi. Eamus z sequamur deos alienos quos ignoras z seruiam9 eis. non audies verba prophete illius. Quia temptat vos dominus vt palam fiat vtruz diligatis eum an non? Quarto fit aliqñdo hoc a casu q verum dicunt cum diabolus sit pater mendacij: fingunt se scire quod nesciunt: vt habeant butirum caseũ vel pecuniam. Unde quidam sacerdos volens quandam vetulam cõfundere ne sui parrochiani ei credant misit zonam suam ad eam: qa ex illis solebat diuinare. Que sola zona inspecta cum sacerdos esset impinguatus ipsa iudicabat sacerdotem esse impregnatũ. ¶ Quarti vocantur arioli z sunt qui in viscerib9 animaliũ sup aras immolatorum diuinant: vt patet. xxvj. q. iiij. caꝑ. Igitur gen9. Contra quos Deutero. xviii. Quando ingressus fueris terram: quam dominus de9 tuus datur9 est tibi: caue ne imitari velis abominationes illarum gentium. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam suaz ducẽs per ignem: aut qui ariolos sciscitetur. scz querendo ab eis futura. ¶ Dubitañ vtruz demones sciant futura? Respondet Augustin9. z ponitur. xxvi. q. iiij. c. Sciendu q sic: quia celeritate motus non soluz cursus quarumlibet rerum hominum vel ferarum: verum etiam volatus auium incõparabiliter vincãt. Etiã sunt p̃diti acumine sensus. Etem̃ ex his duob9 multa que hoies mirañ sciũt. Scdo ꝓpter longũ tẽpus hñt multã expientiã rez: quã ꝓpter vite breuitatem hoies hr̃e nõ pñt. Tertio ipsi multa faciũt q̃ hominib9 predicere solẽt sicut morbos z infirmitates. Ideo di-

A cit August. vbi supra. Accipiũt eñ potestatem morbos immittere ⁊ ipsum aerem viciando morbidũ reddere ⁊ peruersis amatorib⁹ terrenoꝝ cõmodoꝝ malefacta suadere. De quorum moribus certi sunt ꝙ sint eis talia suadẽtib⁹ cõsensuri. hec Augusti. Quarto ex signis reꝝ p̃dicunt futura. Ad q̃ signa sensus hoĩm venire non p̃nt. Sicut medic⁹ signis p̃nunciat mortẽ: q̃ hui⁹ artis ignar⁹ nõ potest dicere. Quinto hoc facit ex reuelatione dei ⁊ angelorum bonorũ.

¶ Circa predicta subiũgã tria documẽta. Primo nigromantici diuini ⁊ arioli ⁊c̃. si aliquãdo predicũt veritatẽ: tñ nullo mõ fides est eis adhibenda: qui vult deo tenere fidelitatẽ: qꝛ diabolus mendax est ⁊ pater eius. Cuius exemplũ patet in p̃ma matre nostra que decepta fuit: eo ꝙ credidit serpenti dicenti sibi. Nequaquã moriemini: sed eritis sicut dij: scientes bonum ⁊ malum. Sed quanta pena ei subsecuta est legant in principio Genesis. De credulitate prime femine nostre mulieres obtinuerũt adhuc vnã buccellã: qꝛ cito credunt phito-
B nissis. Audiant illi quid accidit Siluestro ij. pape. Hic primo floriaceñ. cenobij monachus fuit: sed dimisso monasterio homagiũ diabolo fecit: vt sibi omnia ad nutũ succederẽt. Quod diabolus ꝑmisit impleri. Hic veniens in hispaniã causa discendi intantum ꝓfecit: ꝙ sua doctrina maximis viris placuit. Habuit in discipulos Ottonem imperatorẽ: Rupertũ regẽ francie: q̃ cõposuit hãc sequentiã. Sancti spũs assit nobis gr̃a. Hic fuit primo ep̃us remensis. Post rauẽnas. tandẽ papa. Et tunc q̃siuit a diabolo q̃ꝫdiu viuere deberet ĩ papatu. Rñdit q̃ꝫdiu non celebraret in hierusalem. Gauisus aũt valde sperans se longe esse a fine: sicut lõge esse a volũtate ꝑegrinationis in hierl̃m vltra mare. Et cum in q̃dragesima in eccl̃ia que dr̃ hierl̃m: in laterano celebraret strepituꝫ demonũ sensit: sibi mortẽ adesse suspirãs ingemuit. Licet sceleratissimus esset: tñ de misc̃dia dei nõ desperans: reuelando corã hoĩbus peccatuꝫ suũ: ⁊ mẽbra oĩa q̃bus diabolo obsequium p̃stiterat iussit abscidi. Et deinde truncum mortuũ sup̃ bigam poni iussit: vt vbicunqꝫ aĩalia eũ ducerẽt ⁊ sisterẽt ibi sepeliretur. C
Qd̃ ⁊ factũ est: sepultusqꝫ est in lateranensi ecclesia. Et ĩ signũ misericordie cõsecute sepulchrũ ipsi⁹ tam ex tumultu ossiũ q̃ꝫ ex sudore: p̃sagiũ est morituri pape: sicut in eodem sepulchro est litteris exaratũ. Taliter etiam decepit iudeos. vt idem Martinus dicit tẽpore Theodosij secundi iunioris. Quib⁹ apparuit in specie moysi in cripta. ⁊ ꝓmisit eos velle ducere ꝑ mare rubrum sicco pede. Et plurimi submersi sunt: ⁊ qui euaserunt ad fidem sunt reuersi. Aliud exemplum patet de quodam scriptore nigromantico: cui demon apparens promisit ꝙ foret rex anglie: ⁊ ꝙ cũ tanta multitudine duceretur in medio regni anglie sicut vnq̃ꝫ etrvardũ filiũ Heinrici viderat equitare. Sic ꝑ demonẽ in angliam ductus est: vt sibi videbatur cuꝫ multitudine magna. Et finaliter a diabolo dimissus: ⁊ a proceribus anglie suspẽsus est. Dicit etiam Eusebius in cronica: ꝙ anno ab vrbe condita. cccc. lxiiij. pyrrhus rex epirotaꝝ volẽs pugnare cõtra romanos delphicũ apollinis adijt q̃ dedit ei rñsum ambiguum dicens. D
Dico te pirrhe romanos vĩcere posse. Qui aggressus romanos perdidit prelium ex amphibologia deceptus. Nã talis propositio verificari põt siue infinitiuus construatur cũ accusatiuo sequente vel precedente. vt dicendo. Dico romanos posse vincere te: ⁊ econuerso. dico te posse vincere romanos. Tale etiam exẽplum legitur de quodam conuerso: qui superbie spiritu inflatus dignitatem secularem quam attingere non potuit male cupiuit. Nam diabolus deceptorijs suis verbis euꝫ aggressus taliter dixit. Disce fortiter quoniam veraciter in tali loco episcopus eris. Qui modicum prout laico possibile erat discẽs de monasterio apostatauit ⁊c̃. Simile exemplum legitur in Uitaspatrum: ꝙ quidam monachus vite probate fuit in heremo. Cui diabolus apparuit in specie boni angeli: dicens ꝙ pre multitudine laboꝝ suorum excederet omnes alios in heremo cõstitutos. Unde post multiplicem reuelationem sibi factam: quam semper veram repperit: exquo ipsum angelum lucis cre-

E didit demũ ostẽdit sibi ppl'm chr̃ianũ cũ fidei p̃ncipib⁹: apl'is ⁊ martyrib⁹ tenebrosuz ac tetrũ ⁊ multiplicit̃ deformatũ locũ habẽtem. Sed ecõtra locũ iudeoꝝ ⁊ plebẽ sibi ostẽdit lumine choruscantẽ ⁊ ĩ summo gaudio exultantẽ suadẽs sibi vt si vellet ipsorũ gaudio particeps fieri: ꝙ se ꝑmitteret circũcidi: qd̃ ⁊ fecit: ⁊ sic dãnat⁹ est. ¶ Secũdum documentum. Qui vult vitare eternam damnationẽ debet fugere oẽm diuinationem: vt ꝓbat̃ Deutero. xviij. Qñ ingressus fueris terrã: quã dñs de⁹ tuus daturus est tibi: caue ne imiteris abhominationem gentiuz illarum nec inueniat̃ in te qui lustret filiũ suũ aut filiã ducens ꝑ ignẽ aut qui ariolos sciscitetur ⁊ obseruet somnia aut auguria: nec sit maleficus nec incãtator nec phitones consulat nec diuinos nec querat a mortuis veritatem. Oĩa hec abominabitur: ꝓpter hmõi scelera delebit te in introitu tuo. hec ibi Leui. xix. ibidem. Non declinetis ad magos nec ab ariolis aliq̃d sciscitemini vt polluami ꝑ eos: ⁊ Leuitici. xx. Anĩa q̃ declinauerit ad magos ⁊ ariolos ⁊ fornicata fuerit cum eis ponã faciẽ meã cõtra eã: ⁊ interficiã illã de medio populi sui. Ibidem. Uir siue mulier in quibus fuerit phitonic⁹ spũs vel diuinatiõis morte moriat̃ ⁊c̃. Qualiter istud pctm̃ est punitũ pz. iiij. Re. j. in ochozia rege israel cui mandauit Helias. Nũquid nõ est deus israel: vt eatꝫ ad cõsulendũ beelzebub deũ accarõ. Quãobrem hec dicit dñs de⁹. De lectulo sup quẽ ascendisti non descẽdes: sꝫ morte morieris. Sic etiã saul mortuus est ꝓpter iniq̃tates suas: q̃ preuaricat⁹ est preceptum dñi: vtz. j. Reg. ⁊c̃. ¶ Tertiũ documentũ. Oĩs diuinatio q̃litercunqꝫ exerceatur merito ab ecclesia reprobat̃. Probatur Si pctm̃ est occultum eis debet imponi penitentia. xl. dieꝝ: vtz extra de sortilegijs. c. in tabulis vl' in codicib⁹. Si aũt peccatũ est notoriũ eucharistia ei deneget̃: vt ptz de conse. di. ij. c. ꝓ dilectiõe. Si aũt est clericus est deponendus ⁊ in monasterio detrudendus. vtz. xvj. q. iiij. ca. Non oportet sacris officijs deditos vel clericos magos aut incantatores existere aut facere philacteria q̃ aĩaꝝ suaꝝ vinculo comprobantur. Hos aũt qui talibus rebus vtũtur proijci ab ecclesia iussimus. Et ibidem capitulo. G Si quis ep̃us aut p̃sbyter diaconus vel q̃buslibet ordinibus clericoꝝ aut aruspices aut incantatores aut ariolos aut certe augures vel sortilegos vl' qui ꝓfitent̃ artem magicam aut aliquos eoꝝ similia exercentes cõsuluisse fuerit deprehensus ab honore dignitatis sue suspensus monasterij curam excipiet. Ibiqꝫ penitentie ꝑpetue deditus scelus admissum sacrilegij absoluat. Et ibidem. c. aliquanti si predictam penam sufferre noluerit est excõmunicandus. vt patet ibidem in. c. Si quis cleric⁹ aut monachus vel secularis diuinationes vel auguria crediderit obseruanda vel sortes q̃s mentiũtur esse sanctoꝝ quibuscunqꝫ putauerint intimandas cum his qui eis crediderint ab ecclesie cõmunione pellantur. Ibidem. Quod si serui sunt: verberib⁹ castigentur. si liberi macerentur. vtz. xxvj. q. iiij. c. cõtra idoloꝝ. Etiam tales infames sunt: vt patet. ij. q. viij. quisquis. Non ipsi sed etiã qui ad eos concurrũt nullaten⁹ ad accusationẽ admittant̃. Scd̃m leges capite plecti debent. Ad limen etiam alterius H accedere non debent alias concremant̃ ⁊ bona eoꝝ om̃ia publicant̃ ⁊ diuinator gladio vltore feriri debet. C. de maleficijs. l. nemo. Ubi sic dicit̃. Nemo aruspicem consulat aut mathematicũ: nemo ariolum: augurẽ ⁊ narũ praua confessione cõticescat. Chaldei ⁊ magi ⁊ ceteri quos maleficos ob facinorũ magnitudinem vulgus appellat nec ad hanc partẽ aliq̃d moliantur. Si leat omnibus ꝑpetuo diuinãdi curiositas. Et em̃ supplicium capitis feriet gladio vltore ꝓstratus quicunqꝫ iussis nostris obsequium denegauerit. Et. l. culpa. Ubi sic. Culpa similis est tam prohibita discere q̃ꝫ docere.

¶ Non adorabis deos alienos.

Quinti vocantur malefici qui peccãt ⁊ faciunt contra illud preceptum. Et sunt illi qui per inuocationem faciunt apparere demones in aliqua effigie visibili ad dãdum responsa. De q̃b⁹. xxvj. q. v. ca. Nec mirũ. Ubi dicitur. Magi sunt qui vulgo malefici ob facinorum magnitu-

A dinem nuncupant: ⁊ allegāt ibidem decretū Augu. in lib. de ciui. dei. dicentis. Nec mirū de magorū prestigijs quorū in tantū ꝓdigere maleficioꝝ artes: vt etiam moꝛtui in illis signis resisterent: vertentes virgas in draconeſ aquam in sanguinem: ⁊ infra. Nec magi nec angeli mali: quibus ministris illa operabantur fuerunt creatores draconū. Insunt enim rebus coꝛporeis per omnia elementa quedam occulte seminarie rōnes quibus cū data fuerit opoꝛtunitas tēpoꝛis ꝓrumpant in species debitas suis modis ⁊ finibus. Et sicut non dicūtur angeli q̄ ista faciūt animaliū creatoꝛes: sic nec agricole segetū vel quoꝛūcunq; in terra gignentiū creatoꝛes dicendi sunt: q̄ꝫuis nouerint ꝓbere quasdam visibiles opoꝛtunitates ⁊ cās vt illa nascantur. Hec ibi. Poterāt etiam demones virgas a magis ꝓiectas ꝑ motū localē imperceptibiliter sensui hūano tollere ⁊ loco eoꝝ serpentes aliūde poꝛtare. Videmus eñ q̄ aliqui mimi per subtilitatē manuū ⁊ localē motū aliqua sic transmutant: q̄ hoīes non ꝑcipiunt. Multo foꝛtius demones quoꝝ subtilitas ⁊ celeritas maioꝛ est. B Utrū malefici ⁊ incantatoꝛes possunt veraciter hoīez ledere in anima ⁊ in reb⁹ ⁊ in coꝛpe: Rñdent doctoꝛes: q̄ malefici omnibus istis modis pñt ꝓcreare lesiones in hominibus ⁊ in coꝛ reb⁹ coopante demone: in quib⁹ ipe demon pōt hoī nocere. Non aūt malefici faciūt ista ꝓpꝛia actiōe: sed talia fiunt ꝑ demones. Primū in coꝛporū mutatione: ⁊ hoc ſm apparentiā ⁊ nō ſm existentiaz. Cui⁹ exemplū ponit bea. Aug. li. xviij. de ciui. dei. c. xvij. et ponit. xxvj. q. v. ca. Nec mirū. dicens. Legit etiā in gentiū libris: q̄ quedam maga ꝑ artes suas socios Ulixis mutauit in bestias. Legit etiam q̄ de sacrificio q̄ archades deo suo Baccho īmolabāt: ex quo q̄cunq; sumerēt in bestiarum formas cōuerterent. Et eandez hist oꝛiam quā hic tangit Augusti. recitat etiā Boetius libꝛo. iiij. metro. iij. de cōsol. dicēs. Vela Naricij ducis. Et vagas pelago rates cures appulit insule: pulchꝛa qua residēs dea Solis edita semine miscet hospitibus nouis facta carmine pocula. Quos vt in varios modos vertit herbipotens manus hunc apꝛi facies tegit. Ille marmaricus leo dente crescit ⁊ vnguibus. Hic lupus nup additus flere dū parat vlulat ⁊ c̄. vult dicere: q̄ cū Ulixes q̄ naric⁹ dicebat rediens de obsidione troianoꝝ veniret ꝑ mare cogente vento in quandam insulam in q̄ moꝛabat quedam dea noīe Circe: ⁊ dicebat filia solis ꝓpter pulchꝛitudinē: hec fuit perita in arte malefica: ita q̄ ex diuersis herbis cōmiscuit quoddā poculuz: ⁊ dedit hospitibus. s. socijs vlixis: qui moꝛ fuerūt mutati in figuras diuersoꝝ aialiū. Isti videbat q̄ fuit aper in facie. Illi q̄ leo marmaricus. i. de india hic lupus dum voluit flere de sua mutatione incepit vlulare ⁊ c̄. Dicit tamen ibidē Boetius. Quāuis ipsi exterius videbantur mutati. Interius tamen ⁊ in mente mansit ratio ⁊ cognitio. Dicit Aug. vbi supꝛa. Quod cū ipse esset in italia audiebat de quibusdam mulieribus: ⁊ in illa regione ⁊ in illis artibus imbutis que dare viatoꝛibus in caseo solebant: q̄ in iumēta ilico verterent ⁊ necessaria que q̄ poꝛtarent postq̄ opera ꝑfecerunt iteruz ad seipsos redirent: nec tamen in eis fieri mentem bestialem: sed rōnalem seruari sicut dicit Apuleius in libꝛis quos asini aurei titulo inscribit. Similem hist oꝛiam recitat magr̄ in specu. hist o. lib. xviij. c. xvij. Egyptius q̄dam cuz amoꝛe vesano aliene vxoꝛ arderet nec ad effectū ꝓcupiscētie ꝑ uenire posset: eo q̄ ille virginitatis sue cōiugem nimis amaret: maleficū ꝑcatus est: vt aut ab eo amari se faceret: aut a marito ꝓpꝛio repudiaret: q̄ multis illectus muneribus solito sue artis ingenio fecit eam equā videri: itaq; vir ei⁹ turbatus q̄ equā in suo lectulo videret iacentem: ingemiscens flebat adductis presbyteris quid illa patereť: cōquerit nec sic q̄dez calamitatis cām agnouit. Illigatam ergo in moꝛem iumenti in desertū deduxit ad quendam qui Macharius dicebatur. Ad cuius cellulaz veniens: monachi arguebant cum quid cū equa in monasterio vellet facere. Uxoꝛ inquit mea fuit: sed iam terti⁹ dies q̄ conuersa est in equam. Quod cum sancto Macharío retulisset. Vos inquit equi estis ⁊ C D

equorum oculos habetis. Illa nāq; mulier est: nec in illa natura transmutata videtur: nisi in eorū oculis qui pstigij vanitate falluntur. Mox aquam benedictā ei infundens: & ore completa subito eam feminam videri fecit: & cum viro in domum eā reuerti iussit. Isto mō etiā delusi fuerunt socij Diomedis: sicut dicit Augusti. vbi supra: q̄ conuersi fuerunt in aues. Ideo dicit ibidem: q̄ demones si aliquid tale faciunt aut eorum fit ministerio: permittente deo nihil de rebus creant: sed specietenus res ipsas a deo creatas immutant: vt videantur quod non sint. Et subdit. Non solum animū: sed nec corpus quidem vlla ratione crediderim demonum vel potestate in membra vel in liniamenta bestialia veraciter posse conuerti. Hec ille. Possunt etiaz demones deludere sensus hominum a ratione obiecti. Nam alia & alia situatiōe videt obiectū alterius coloris & alterius sicut patet in collo columbe. Sicut collū aliter & aliter vertit: aliū & aliū colorē ptendit: sic etiaz demones pnt deludere sensus hoim: vertēdo rem ad aliū & aliū situ: & sic apparet nūc rubea & nūc alba. Scdo rōne medij. Videmus em̄ q̄ remus vel alius baculus im aqua videt fract⁹: qui tñ in se integer est. Sol i suo ortu rōne vapor se interponentium: in medio q̄liq; videt rube⁹ & q̄liq; maior: sic res aliter & aliter apparet rōne medij: sed diabolus potest variare mediū: ergo potest facere rez apparere varijs modis. Tertio ratione organi: nam modica immutatio in sensu ludificat sensum: vt appareat sibi qd̄ non est vel qualiter nō est: sicut patet in freneticis: q̄ ppter ascensum fumositatū ad cerebrum vident mira q̄ nō sunt. Idē patz in dormientibus: sed demones pnt mutare organa sensuuz: sicut fit in somnis. Sic poterunt hoies illudere: q̄ sibipsis & alijs aues vel lupi videant. Sed tūc queritt. Si illa membra & lineamenta humana in sua proprietate remanent immutata: quō sibipsis & alijs vident in forma auiū & asinor? Respondet Aug. vbi s. ca. xviij. q̄ hmōi hoim corpora iacent alicubi longe ab hoim cōuersatione sopitis sensibus p demones occultata. In qua occultatiōe & sensuū oppressiōe videtur sibi sic mutati esse: & onera portare sicut in somnis talia somniantib⁹ contingere solet. Quō aūt in illa effigie bestiarum & onerū portatione alijs videant imaginat q̄ demones taliū bestiarū fantasmata formant: & forte assumūt: & in illa bestiarum forma onera illa si vera sunt corpa portāt vt illudat sic hominib⁹. Nā qdā noie Prestantius pri suo contigisse indicabit: vt venenum illud per caseum in domo sua sumeret & iaceret in lecto suo dormiens: qui tamen nullo mō poterat excitari. Post aliquos aūt dies eū velut euigilasse dicebat: & quasi somnia narrasse q̄ passus est & caballū se factū & cetera. De socijs aūt Diomedis in aues cōuersis. Imaginat Aug. q̄ a demonib⁹ interēpti fuerūt: qui p illis aues ex alijs locis occulte pduxerunt. Et sic repente p illis socijs suppositē cōuerse fuisse crediderunt. Hec ille. Scdo demones pnt hoies ledere in corpe suo q̄ ad infirmitatē & sanitatē ex dei pmissione. exēplū pz in Job. ca. ij. dr ibi. Egressus est sathan a facie dñi: & percussit Job vlcere pessimo: a planta pedis vsq; ad verticem capitis. De hoc. xxvj. q. iij. c. sciendū. Dicit Aug. Accipiūt em̄ ptātes demones morbos imittere: & ipm aerē viciando morbiduz reddere & puersis amatorib⁹ terrenorū cōmodorū mala facta suadere: de q̄uz morbis certi sunt: q̄ sint eis talia suadētibus cōsensuri. Hec ille. Jō idē Aug. refert lib. iiij. de ciui. dei. ca. xxvj. de tito latino rustico romano patrefamilias: cui dictū est in somnis in senatū nūciare: vt ludi scenici instaurarent. Qui cū postero die iussa facere nō esset ausus: secūda nocte seueri⁹ iperatū ē & amisit filium q̄ nō fecit. Tertia nocte dictū est cū etiā nō auderet: incidit in morbū acrem & horribilē. Titus vero ex amicorū sententia ad magistratus rem detulit atq; in lectica allatus est in senatū: expositoq; somno & recepta valitudine pedib⁹ suis san⁹ abscessit: tanto stupefact⁹ senatus miraculo quadruplicata pecunia ludos censuit istaurari. Quis nō videat qui sanum sapiat subditos hoies malignis demonib⁹: a quoruz dñatiōe nō liberat nisi gr̄a chr̄i. hec Aug.

Hoc idē pōt facere maleficus virtute ⁊ arte demonis: sic qñ malefic⁹ facit imagines cereā vel terreā quicquid molesti infertur tali imagini p maleficū: vel alia lesura q̄cunq; imagini inferunt ⁊ realiter vel visibiliter demon ipm eodem mō ledit dei permissione si re⁹ demeruit. Ideo dicit Petr⁹ bleseñ. ad q̄ndā amicū suū epla. lxj. Suggestione inquit diaboli quedam mulieres terreas siue luteas formant imagines: vt sic hostes vel amasios torqueant vel incendāt. Juxta illud Virgilianum. scimus vt hic duresc̄it ⁊ hoc in cera liq̄sc̄it, hec ille. Sed tūc dubitat an licitū sit talia maleficia tollere. Rñdet aut talia pñt tolli sine superstitione. s. p exorcismus aut p orōnem vel intercessionē sanctorū: vel sīli mō: sic licitum est amoueri: ⁊ sic legit. xxxiij. q. j. si p sortilegias atq; maleficas occulto: sed nūq; in iusto iudicio dei pmittente ⁊ diabolo preparante cōcubit⁹ nō sequitur. Hortandi sunt quib⁹ ista eueniūt: vt corde contrito ⁊ spū humiliato deo ⁊ sacerdotib⁹ de oīb⁹ pctis suis purā ꝯfessiōem faciāt ⁊ p exorcismos ⁊ p cetera ecclesiastice medicine munera: B minister ecclesie tales quantum annuerit dñs: qui abimelech ac domum eius abrae orationibus sanauit. Si aūt non pñt tolli nisi p motū supstitionis vel p noua opera maleficioꝝ: sic etiā illicitū est fm apostol. Nō sunt faciēda mala: vt inde eueniāt bona. ¶ Dubitat vtrū aliq̄ veritas subsistat ī his que de mōte veneris dicūtur: vbi cum pulcherrimis feminis dicunt q̄daz frui luxuria ⁊ voluptate ad placitum? Rñdet Wilhelm⁹ in lib. de vniuerso. q̄ totū ficticium est: ⁊ demones sic hoies illudunt: vt in veritate eis fieri videatur: qd̄ tñ in apparentia fit. Vñ refert q̄ quidam miles se sic putabat frui quadam femina luxuriose. Qui euigilans repperit se in luto: realiter amplecti quoddam cadauer mortue bestie.

¶ Secūdo q̄rit vñ est q̄ malefici instrumēta siue malicie p sacra ecclesie vel alia diuina tangi pcurant: vt filū trahendo per sacrū crisma quo amantes vel amare volentes se colligent vel imaginē cereā sub palla altaris ad tēpus ponēdo ⁊ sic de aliis? Respōdet q̄ hoc fit demonis instinctu triplici de causa. Primo vt non soluz peccent p infidelitatē: sed etiā sacrilegi sint diuina quantū in eis est ꝯtaminando. Secūdo vt sic creatorem suū plus offendant. Sic graiter peccāt illi: q̄ clauū illū fabricant cum quo oculi furū eruuntur: infra primā missam in nocte chr̄i: q̄ sic nō solum peccant illi per infidelitatē: sed etiā frangūt festa sacratissima. Tertio vt sub specie boni apparentis plures simplices facilius decipiant q̄ tantū diuinis reb⁹ ⁊ oīonibus a deo putant esse talia maleficia. ¶ Tertio demones nocēt in tpalib⁹ deo pmittēte. Cuius exīm patet in Job. j. c. vbi dr. Ignis dei cecidit de celo tactas oues puerosq; cōsumpsit ⁊ ego sol⁹ effugi vt nunciarē tibi. Ad huc eo loquēte venit alius nūcius ⁊ dixit. ¶ Caldei fecerūt tres turmas ⁊ inuaserunt camelos ⁊ tulerūt eos. Sequit. Ecce ali⁹ intrauit ⁊ dixit. Filijs ⁊ filiab⁹ tuis vescēbus domo fratris tui p̄mogeniti. repente ventus vehemēs irruit a regione deserti: ⁊ pcussit quatuor angulos dom⁹ ⁊ corruens oppressit liberos tuos. Eādem potestatem habēt malefici virtute demonum. Non em̄ faciūt ista virtute ppria: sed talia facīt p demones. verbi gra. Scoba quaz malefica intingit in aqua vt pluat non causat pluuiā: sed demon talibus visis (si de⁹ pmiserit) ptātem habet in aerē in ignez in ventos in tonitrua. Maga quidem signuz dat p scobam: sed demon illud pcurat: vt pluat. Dicit magr̄ Johānes cleincock super illud Mat. ix. Imperabat ventis. Eudiui inquit quosdam referētes se nouisse ī norwegia quandā phitonissam vendentē ventos in vno panno tres nodos hītes. Si prim⁹ nodus apiebat fuit vētus placidus. Sc̄s fortior. Si tertius tempestas. Et possibile est vt ait q̄m qui voluit vt mali spūs essent in aere: pmisit etiam vt talia facerent. Vñ Isi. viij. li. ethi. ca. ix. dicens ex verbis Virgilij de quadam maga di. hec se carminibus promittit soluere mentes. Qui vult ast alijs duras immittere curas. Sistere aquā fluuijs ⁊ vertere sidera retro. Sub pedib⁹ terrā ⁊ descēdere montibus ornos. Legit de eodez virgilio in vita sphoꝝ. q̄ fuit q̄dā nigromanticꝰ q̄ in por

C

E ta neapolis campanie dicit fecisse muscam eneā: q̄ omnes muscas ab vrbe expelleba t Ibidē. Cū neapolis letali peste sanguisu- gaz vexaret liberata est a Virgilio cū san guisuga aurea piecta in puteū. Qua post multoz annoz curricula extracta z puteo purgato innūerabilis exercitus sanguisu- gaz aquas ciuitatis inuasit. Nec prius po tuit pestis sedari q̄z illa sanguisuga aurea in pfundo eiusdem putei mitteretur. Hec ibidem. Sicut ille hoīb⁹ pfuit arte magica ita alij nocent in bonis tpalib⁹. ¶ Dubita- tur vtrū per sacra verba licet ptra grādies seu tēpestates pcedere? Respondet q̄ sic. Certum est eīm q̄ demones grandines ful mina z tempestates: deo permittente pro curare possunt. Unde licite demonum ver sutijs resistitur cū aliquis resistere potest. Hanc eīm ob causam vniuersaliter vel cō- muniter in ecclesia campane cōtra auram pulsant: vt per tubas deo consecrates de- mones recedant a suis maleficijs cum etiā populus excitatus deum contra tempesta tes inuocat. Et ob hāc causam cum eucha F ristie sacramento z sacris verbis ad aurā sedandam proceditur: ex antiquissima con suetudine ecclesiaz in germania. His con- cordare videntur ciuilia iura. C. de male- ficis. vbi dicitur q̄ qui faciūt illud id est im pedientes illud ne labores hominum: ven- torū grandinis lapidatione sternant: non pena sz premio digni sunt. ¶ Dubitat vtrū liceat demonem adiurare? Ānōdet sanctus Thomas scda scde. q̄ demones possum⁹ adiurare per virtutez dñi nr̄i Jesu chr̄i: z tanquā inimicos repellere: ne nobis noce- ant spūaliter z corpaliter fm ptātem da- tam nobis a chr̄o. Lu. x. Dedi iquit vobis ptātem calcandi sup serpentes z scorpio- nes z sup oēm ptātem inimici: z nihil no- cebit vobis. Uerūtamen in hoc nolite gau- dere: q̄a spūs vobis subijciunt⁹ rc̄. Non est tñ licitū adiurare ad aliquid discēdum ab eis vel obtinendum per eos. Quia ꝫ perti net ad societatem aliquā cum eis habendā ppter q̄d Chrys. sup Math. c. j. dicit. Sa- lutiferū nobis dogma dat ne credam⁹ eis quantūcūq; nobis denūciāt veritatē: nisi forte ex speciali instinctu vel revelatione diuina. Hā aliqui sancti ad aliq̄s effectus demonibus vtebant⁹. sicut legit⁹ de sctō Ja- cobo apl̄o q̄ p demones hermogenem fe- cit ad se duci. ¶ Quarto demones nocēt hoīb⁹ in fama. vt ptz in epla beati Cyril li ad Augustinum de miraculis beati Hie- ronymi. q̄ diabolus se trāsformauit in for- mam sancti episcopi Siluani. Qui demō primo feminā nobilem in nocte in lecto p uocare cepit ad luxuriā: z hoc verbis z fa ctis. Que cum clamaret demon in specie epi sancti: se sub lecto femine abscondit: vbi requisit⁹ z inuent⁹ mentit⁹ est se esse epm siluanum. In crastino disparente diabolo vir sanct⁹ diffamatus est grauissime. Tan dem circa sepulchrū Hieronymi in bethle- em virtute sancti Hieronymi ab infamia purgat⁹ est. Sic etiā malefici possunt deo permittēte: imo possunt hoīem ducere in- fra spaciū vni⁹ hore a triginta miliaribus eo inuito. Sed vtrū hoc verū sit? Respon- det Guilhelmus q̄ sic: quia sicut bonus an gelus in cyncinno capitis duxit Habacuck de iudea in chaldeā per centum dietas: sic etiam pōt spiritus malignus. Qz autē ma- leficiati aliqui amore mulierz capti dicunt se non posse ptinere: q̄n oportet eos curre re ad amasias. Uerū est in pte: z in parte falsum est. Nam si vellent gratiā dei inuo- care z facere q̄d in se est: vt reuerterēt de peccatis: de⁹ eis illa peccata dimitteret et gratiā infundendi robur resistendi demo- ni tribueret: z sic cos ad peccandum nemo cogere posset vel mouere localiter. Igitur nō est mirum si in potestate demonis sunt positi: si eorum dñs scz diabolus eis domi natur: z eos trahit ad libitum. Exēplū pa- tet in naui pdito gubernaculo: que ad libi tum proijcitur. Dubitat. Uñ est aut q̄s fa- cit illos strepitus qui quandoq; audiūtur in domib⁹ vbi proijciūtur lapides vel con- mittant impulsatiōes? Respōdet fm Guil helmū z Cassianū in collationib⁹ patruz: q̄ ista vt frequēter fiūt opere demonū: qui plus nocere hominib⁹ pro tunc nō possunt q: sunt ligati diuina virtute. Aliquādo eti- am fiūt per studiū malignoz hominū: qui domos volūt euacuari hominibus vel lu- crari temporalia sub titulo falsē apparitio

A ñis animaꝝ: vel fiũt per bonos ⁊ lascivos socios qui insequuntur ancillas aut dominas sub specie animaruꝫ. Vel fieri possunt ex curiositate hoĩm volentiũ terrere chr̃ianos ex ioco. Anime em̃ dãnate nõ possunt talia facere: quia non legit̃ eis admissum. Anime aũt que sunt in purgatorio sunt in charitate: ergo eis talia trufatoria ⁊ inutilia nõ cõueniũt. Sed cum decidissent anĩe de purgatorio: forte tunc tales anime vtilia ⁊ salubria opa facerent ⁊ se ostenderẽt vt sic a viuis suffragia peterẽt: sicut beat⁹ Grego. ponit exẽplum in. iiij. dialo. Ergo nõ est dubiũ: quin demones vt frequenter tales inquietudines faciant. Nam legit̃ in Chronica Hermãni Anno dñi. d. ccc. lv. In ciuitate maguntina maligni spirit⁹ ad ostia domoꝝ currebãt: qui malleis pulsando ⁊ aliquãdo lapidibus hoĩes excitando plurimas domos incenderunt. Quinto nocent hominibus in vsu rationis: sicut patet in obsessis. Hec ars sicut magica est valde periculosa. Primo q̃a est a demonibus inuenta. sicut dicit Aug. lib. xj. de ciui. dei c. vj. Neq; em̃ potuit nisi primum ipsis docentibus disci: quid quisq; illoruꝫ appetat: quid exhorreat: quo inuitet̃ nomine: quo cogat̃. Unde magice artes eorumq; artifices extiterunt. Hec Aug⁹. xxvj. q. ij. qui sine saluatore. Ubi dicitur. Hec vanitas magicarũ artium ex traditiõe maloꝝ angelorum in toto terraruꝫ orbe plurimis seculis valuit. Hec ibi. Ex hoc patet ꝙ ars magica nõ est ars ꝓprie: sed deceptio demonis. Neq; per modũ artis tradi potest: quia talis inuocatio fit ꝑ diuersa ad placitũ signãtia: nullã veritatẽ seu virtutẽ super demones hñtia. Uñ Aug⁹. de ciui. dei. xxj. dicit ꝙ demones alliciunt̃ per creaturas q̃s nõ ipse sed deus cõdidit. Hec ille. Idẽ Aug. xxj. de ciui. dei. c. xiiij. zoroastes demonũ instinctu dicit̃ ꝑmus inuenisse artes magicas dicẽs. Nam ipse solus qñ nat⁹ est fertur risisse. Nec ei boni aliq̃d monstrosus risus ille portendit. Nam magicarũ artium fuisse ꝑhibetur inuẽtor. Hec ille. ¶ Dubitatur cur plus mulieres ⁊ vetule se occupant in maleficijs q̃ viri? Respondetur ꝙ mulieres citius credunt diabolo q̃ viri: ꝯ facili⁹ possunt decipi q̃ viri a diabolo. Secũdo: quia minus vigẽt ratiõe ⁊ intelligentia: hinc est ꝙ ipse magis sunt superstitionibus illaqueate. Ideoq; maligna suggestione cogitatum est a diabolo: ꝙ quedam verba maximã sanitatem ꝑtendentia cõmisceri solent ⁊ obsecratiões ⁊ auditu stupẽda: sicut ꝑ incarnationẽ dñi: ꝑ passionem eiusdem: per viscera miscdie dei: ꝑ sanguinez: ꝑ sudorem: ꝑ quinq; vulnera: aut ꝑ appositionẽ euangelij Johãnis. s. In principio erat verbuꝫ. Aut circa ieiunia ⁊ orones q̃ fiũt cum q̃busdam pr̃ noster ⁊ Aue maria gr̃a plena: que omnia fiunt vt latens venenum magis pallietur. Et ex hoc diuinatores ⁊ malefici se volunt excusare dicẽtes: ꝙ ibi sunt verba sanctissima que diabolus vtiq; sperneret: ⁊ ergo diabolicuꝫ non est. Ecce fraudem ⁊ doluꝫ diaboli qui primos decepit parentes dicens. Nequaq̃ moriemini. sed eritis sicut dij. Sic hic. Nequaquã est malũ: cũ tot verba sancta proferantur. Sꝫ hoc magnũ nephas est: sic nomen dñi inuanum polluto ore ⁊ maledicto tractare. Uiri ergo qui pre ceteris sunt ⁊ debent esse prestantiores: talibus maleficijs fidem non adhibeant. ¶ Secundo est periculosa: quia est cõtra legem diuinam: vt ptꝫ Deutro. xviij. Quando ingressus fueris terram: quã dñs deus tuus datur⁹ est tibi: caue ne imiteris abominationes gentium illarum: nec inueniat̃ in te qui lustret filium aut filiam suam ducens per ignem. Sequitur ibidem. Nec sit maleficus nec incantator. Sequit̃. Hec om̃ia abominatur dominus: ⁊ propter hmõi scelera delebit eos in introitu terre. Ideo multa mala induxit dominus super filios israel: eo ꝙ inuoluti erant illis artibus. vt ptꝫ. ij. Paralyp. xxxiij. vbi dicit̃. ꝙ rex manasses obseruabat somnia: ⁊ sectabat̃ auguria: maleficis artibus inseruiebat: ⁊ habebat secum magos ⁊ incantatores ⁊c̃. Sequit̃ infra. Idcirco induxit super eos principes ⁊ exercitus regis assyriorũ ceperũt manassen ⁊ vinctum cathenis atq; compedib⁹ duxerũt eum in babylonem. Hec ibi. Ex hoc patet ꝙ cõitates debent esse sollicite ad hanc pestem mortiferã ⁊ deo odibilem extirpan

dam: ne deus totam cõitatem plagaret: q; non vult eam dimittere impunitã. ſm illũ Malach. iij. Accedam ad vos in iudicio ⁊ ero testis velox maleficis ⁊ adulterꝫ ⁊ periuris ⁊ c̃. Sed cur de⁹ sic p eos hoies permittit decipi? Respõdetur ſm Aug. lib. de ciui. dei. ⁊ ponit. xxvj. q. v. c. Nec mirum. vbi dicit Aug. Vis pretẽtis p demonũ fallatiã illudit curiositas hũana quãdo illud imprudẽter appetũt scire: qđ nulla eis ratione competit. Hec ptãs ideo datur immũdis spiritib⁹ vt puersos sibi aptẽt ⁊ prauos homines seducãt illos. ſ. qui spernunt veritatẽ ⁊ credunt mendacio: ⁊ iuxta pauli sententiaꝫ sanam doctrinam non ferunt sed ad sua desideria coaceruant sibi magistros ⁊ pruriẽtes auribus. Et a veritate q̃dem auditũ auertũt: ad fabulas aũt cõuertent ⁊ onerati pctis ducunt variis desideriis. Hec Aug⁹. Sia hec fiũt demonis arte. Ideo dicit in legenda beati Bartholomei: q; erat in idolo astaroth demon q̃ predixit se curare languentes q̃s infirmos fecit ⁊ cecos quos ledebat ⁊ c̃. Et dicit in p̃fata legenda. q; erant sine vero deo: ⁊ ideo necesse erat vt a falso deo ludificarent: ipe eis̃ sua arte infert dolores ⁊ infirmitates dãna ⁊ pericula in hoib⁹ ⁊ aialib⁹ eorũ: ⁊ etiã in bonis tẽporalib⁹: ⁊ dat responsa vt sacrificent ei: ⁊ q; ab eo recedent. In iustis eiñ pmittit in purgationẽ peccatorum eorum. In malis vt manifesti fiãt in quali fide sunt quemadmodũ pmittit deus fieri hereses: vt electi probent: ⁊ nõ credentes agnoscant. ¶ Tertio talis ars ẽ periculosa: quia ab ecclesia est reprobata. vtꝫ. xxvj. q. ij. q̃ sine saluatore. vbi dicit. Omnis inquisitio ⁊ omnis curatio que a diuinis vel magis ab ipsis demonibus ⁊ idolorũ cultoribus expetitur: mors potius dicẽda est q̃ vita ⁊ q̃ ea sectant: si se non correxerint ad eternã damnationem tendunt: q; oportet q; faciũt expressum vel tacitũ pactũ cuꝫ demone. Juxta illud Esa. xxviij. Dixistis percussimus fedus cum morte: ⁊ cũ inferno fecimus pactuꝫ. Tales mulieres vel viri deberent cum scobis flagellari ⁊ expelli de ciuitate: vt alij caperent inde exemplũ. ¶ Quarto sunt periculose artes ille: quia sunt in legibus ciuilibus sub magna pena p̃hibite: qa eorũ pena est decapitatio. Si accedũt ad domum alicuius debẽt cremari. Item bona eor̃ debent publicari: vt p̃ C. de maleficis ⁊ mathematicis. l. nullus. Ideo dicit Augustin⁹ libro. vij. de ciuita. dei. c. xxxv. q; fuerunt ille artes prohibite ante christi aduẽtũ in ciuitatibus gentiũ. ¶ Quinto sunt periculose: quia ducũt hominẽ ad eternam damnationẽ. Cuius exemplum patet in Speculo historiali. libro xxv. ca. xxvj. q; in anglia fuit quedam mulier malefica. Cuꝫ quadã die cõtuaretur cornicula quam habebat in delicijs vocalibus solito nescio quid cornicata est. Quo audito. domine cultellus de manu cecidit simul ⁊ vultus ei⁹ expalluit. Ingemiscens diutissime ait. Hodie ad vltimum sulcũ p̃uenit aratrũ meum. Hodie audiam ⁊ accipiã grande incõmodũ. Adhuc ea loquente venit ad eam nuncius: dicens. Hodie mortuus est filius tuus ⁊ tota familia subita ruina interijt. Quo audito continuo dolore sauciata decubuit: vocariq; p̃cepit superstites liberos. i. filios monachum ⁊ monacham. Quibus singultiẽdo ait. Ego miserabili quodã fato meo demoniacis artibus semper inseruiui ego viciorũ oĩm sentina ⁊ illecebraruꝫ magistra fui: ⁊ sperabam tm̃ in religione vestra: ah meipsa desperaui. Nũc ergo q; scio me demones habiturã exactores in pena: quos habui suasores in culpa rogo vos per materna viscera vt mea tẽptetis alleuiare tormenta. Nam de aia mea sniam dãnatiõis nõ reuocabitis. Corpus g̃ meũ insuite in corio ceruino: et includite in lapideo sarcofago ⁊ operculuꝫ ferro ⁊ plumbo circumstringite ⁊ lapidem ipsum tribus magnis catenis circumdate Si tribus noctib⁹ ita secure iacuero quarta die infodietis me in humo: quãq̃ verear ne terra velit me recipere propter maleficia mea. Psalmicines quinquaginta sint in noctibus ⁊ misse cantent pro me tot diebus. Factũ est vt preceperat ⁊ nihil valuit. Primis enim duabus noctibus cum chori clericor̃ p̃s. canerent circa corpus singuli demones ostiũ ecclesie immani obice clausum; cui negocio confringentes duas ca-

A thenas extremas diruperunt media que operosior elaborata erat illibata durauit. Tertia nocte circa gallicantū strepitu aduenientiū hostium om̄e monasteriū visuz est a fundamentis moueri. Unus aūt ceteris vultu terribilior ⁊ statura celsior: ianuas maiori vi concussas in fragmenta deiecit ⁊ arroganti gestu accessit ad sarcofagū inclamatoq; nomine vt surgeret imperauit. Qua respondente. Nequeo pre vinculis. Solueris inquit malo tuo: statimq; cathenam: que ceteroruz ferociam clauserat nullo conamine vt stuppā dirupit operculum tumbe pede depulit: ⁊ app̄hēsam manu palam omnibus ab ecclesia extraxit ad fores vbi paratus erat equus niger: super quez misera illa imposita ⁊ mox ab oculis intuentium cum toto sodalitio disparuit. Audiebantur tñ clamores miserabiles ꝑ quatuor fere miliaria.

¶ De incantatoribus.

SExti qui transgrediuntur hoc preceptum sunt incantatores. Et dicūtur incantatores: quia artē verbis peragūt. vtz. xxvj. q. iij. ca. Igit̄ gen⁹ diuinationis: vt sunt carminatrices. Querit̄ vñ B ortū habeāt bñdictiōes ⁊ carminationes q̄s vetule hodie sup̄ infirmos ⁊ etiā viri q̄dam faciunt. Respōdet̄ ꝙ p̄ncipiū hoꝝ fuit sacratissimū. Nam apl̄i ⁊ etiam viri sancti aliqñ (s̄m illud Marci. vlti. In nomine meo demonia eijciēt ⁊ sup̄ egros manus imponent ⁊ bene habebunt) infirmos visitauerunt ⁊ or̄ones super eos ⁊ sacra verba ꝓtulerunt: deinde deuoti sacerdotes similia rite ꝑegerunt: ꝓpter qd̄ deuotissime or̄ones ⁊ exorcismi scti repiunt̄ hodie in antiq̄s ecclesijs ad oīa q̄ homines facere ⁊ pati poterant ꝑ deuotos viros: applicati olim ⁊ sine oī sup̄stitiōe. Sz nūc sup̄stitiosi hoīes ex instinctu diaboli multa vana et illicita inuenerūt: q̄bus hodie vtunt̄ circa infirmos homines ⁊ iumenta q̄ omni modo sunt falsa ⁊ cōtra fidē catholicā. Et sic grauiter peccant ille ꝑsone q̄ sic carminant pueros ⁊ etiā pecora. ¶ Querit̄ vtrū licitū sit nomē iesu in lamina vel in carta scriptū ligare ad collū hoīs ꝯtra īfirmitatē vl̄ morbū: Uidet̄ ꝙ nō per decretū. xxvj. q. iij. Si q̄s ariolos. vbi dr̄. Si q̄s talibus philacterijs vsus fuerit anathema sit. Itez si q̄stio C esset vera sequeret̄ ꝙ liceret morbos hoīm vl̄ aīaliū ꝑ sacra ꝟba adiurare. Cōsequēs est falsum. Et oppositū sepi⁹ ꝓbat̄. In contrariū est. Non minus licet portare nomen iesu chr̄i ad collū ligatū q̄ꝫ figurā ad frontē: sed scd̄m est licitū ḡ ⁊ primū. Añs ptz in autentica legenda sancti edmūdi archiep̄i cantuarieñ. q̄ dū esset studēs ⁊ quadā vice socios suos precederet solitarius in prato subito velut a summo celi cardine speciosus forma p̄ filijs hoīm dñs iesus chr̄s lapsus est in forma pueri ⁊ sctm̄ edmundum simplici salutatiōe preuenit dicēs. Salue mi dilecte. Et ab eo requisiuit an ipsuz cognosceret. Et rñdit. Non. Tūc puer iesus. Mirabile est ꝙ non me cognoscis cum in scholis sedeam a dextris tuis. Et adiecit. Respice in faciē meā. Qd̄ cum ille fecisset repperit in facie ei⁹ illud bñdictum nomen sine titulo hoīs exaratū Jesus nazaren⁹. Subdit puer. Scribe hoc nomen meum in frōte tuo singulis noctibus ⁊ a cunctꝫ malis me ꝓtegēte eris secur⁹. Itē in legenda D btī Bernardi legit̄ ꝙ cū ipse btūs Bernardus eiecisset demoniū de q̄dam muliere ⁊ recessisset: demon iteꝝ illam mulierē inuaderet. Tūc vir mulieris currens ad sanctū Bernardū q̄d acciderat ei indicauit. Statim btūs bernardus collo eius precepit alligari cartā ꝯtinentē hec ꝟba. In nomine dñi iesu chr̄i p̄cipio tibi demon vt amodo hanc mulierem contingere non presumas. Ergo ꝓ rñsione ad dubiū ponā distinctionem. Et secundo subiungā per documenta respōsionem. ¶ Est ergo notandū ꝙ triplex scriptura potest scribi in cartulis que ad collum ligantur. Una est scriptura non continens nisi verba diuina: quoꝝ significata cōmuniter habentur sine caracterib⁹ ignotis ⁊ admixtione aliquorū verborum quoꝝ nomīa cōiter non habent̄: vt si quis scriberet ad illas cartas euangelium ioannis. In principio erat verbum ⁊ or̄onem dominicam. ¶ Secundo pōt esse scriptura contraria huic continens cōtraria verba sup̄stitiosa ⁊ caracteres ignotos ⁊ fictos ⁊ hmōi. ¶ Tertio potest esse scriptura mi-

Exta ex his duobus: que cōtineat verba bona ⁊ mala ⁊ deuota ⁊ supstitiosa: qualia sunt nomina demonū cum signis fictis et caracteribus ignotis. Et sicut distinxi de triplici scriptura: ita potest distingui de triplici ꝓlatiōe ꝟboꝝ cōtra aliquod malum fugandū vel aliqđ bonū procurandū. Istā distinctionē ponit archidiaconus in rosario suo super canone. non liceat. xxvj. q. v. ¶ Istis p̄suppositis sit hoc p̄mū documentū. Oīa breuia exarata cōtinētia ꝟba supstitiosa sunt simpl̄r ꝓhibita atq; damnosa. Probat̄ ꝑ illud. xxvj. q. v. c. Si quis ariolos. vbi dr̄. Si q̄s hmōi philacteriis vsus fuerit anathema sit: sicut q̄dam portant in collo aut in bursa cartulas cū multis caracteribus ⁊ ꝟbis ignotis hn̄tes fidez in his qn̄ illas portāt: ꝙ non cōburant̄ aut suspēdantur aut submergant̄ aut nō captiuent̄ ab inimicis suis vl̄ diligant̄ a mulieribus. Sed illi tot demones secum portant: quot nomina ibi sunt ignota in illis literis ⁊ cartulis. ¶ Isti peccant primo cōtra diuinam legem: que dicit beatus vir qui sperat in eo scz deo. Sed isti spem suam ponunt in istis cartulis: quasi in illis sit aliquid numinis. De quibus Esaie. xxviij. Posuimus mendaciū spem nostram. Secundo peccāt contra legem canonicā que ponitur. xxvj. q. v. c. Si quis ariolos. Idem dicit beatus Augustinus: ⁊ ponūtur eius verba. xxvj. q. ij. Ad genus superstitionis et magice artis ꝑtinent omnes ligature atq; remedia: que medicoꝝ disciplina cōdemnat: siue in quibusdam p̄cantationibus siue notis q̄s caracteres vocant: siue in quibusdā rebus suspendendis in collo atq; ligandis. Tertio peccant contra naturam: quia isti caracteres aut verba ignota quēdam producunt effectū. Aut ergo hoc habēt a natura aut a dignitate aut ab institutōe diuīa. Primo non a natura: quia tunc omnibus portantibus ea prodessent: quia quod inest a natura vbiq; ⁊ semper inest. Sed hoc est falsum: quia solum prosunt aliquando illis q̄ adhibēt fidem: qđ fit quodam pacto implicito demonū. Noui em̄ quandā mulierem que patiebat̄ dolorem oculoꝝ. Accessit autem scholas iterrogās an ne ibi esset scholaris sciens scribere literam cōtra infirmitatem oculoꝝ: que etiam ꝓmisit ꝓpinam. Uenit vnus dicens se scire scribere talem litteram: quā ⁊ scripsit ⁊ clausit: ligans eā in quodā panno p̄cipiens ei ꝙ nō aperiret. Mulier aūt accipiēs illam litteram portauit ⁊ sanata fuit. Finaliter aūt volens scire scripturā illius littere ⁊ virtutē verboꝝ aperuit eā: ⁊ cuidā tradidit ad legendum. Continabat em̄ verba ignota ⁊ scādalosa cum caracteribus: ⁊ ī fine fuit scriptū. Diabolus eruat tibi oculos: ⁊ reimponat tibi lutum in eos. Sed vnde habuit sanitatem nisi a demone? q̄a adhibuit fidem huic littere. Secūdo illa ꝟba nō hn̄t hoc a dignitate: q̄a tunc dignius esset portare pat̄ noster quod fecit chr̄s aut euangeliū ioānis. Tertio nō habent hoc ex institutione sicut verba q̄bus cōsecrat̄ corpus chr̄i. Talia ergo scripta sunt totaliter repudianda. Unde dicit Aug⁹. libro. vij. de ciuitate dei ca. xxxiiij. ꝙ quidam custos porcoruz repperit vnum librū continentē scripturam ꝑnitiosam: qui liber fuit allatus ad cōsulatum romanorū: quem cōsulatus destruxit ne veniret ad noticiam alioꝝ ⁊ inficeret eos. Si hoc gentiles: quod nō facerēt chr̄iani? Legitur Act. xix. ꝙ multi ex eis qui fuerant ephesi cōtulerant libros ⁊ combusserūt coram om̄ib⁹: ⁊ computato precio eoꝝ inuenerūt pecuniam denarioꝝ q̄nquaginta milium. Ita fortiter crescebat verbum dei et cōfirmabat̄. Si hoc fecerūt illi de libris diaboli ⁊ inutilib⁹: quid facere nō deberent chr̄iani? Hodie ꝓchdolor apud q̄sdā christianos magis cōparant̄ scp̄ture fabulose: q̄ religiose: ⁊ prophane q̄ sane. Audiui ꝙ quidam voluit vendere librū artis magice ꝓ mille florenis: ⁊ ali⁹ emit. ¶ Scđm documentū. Om̄es cartule ⁊ ligature cōtinētes nomē chr̄i ⁊ verba ꝟtuosa: sunt culpabiles: si eis iungant̄ caracteres ignoti atq; verba supstitiosa. Probat̄ per Augustinum sup Joānem. sermone. vij. Fingūt inquit spūs maligni vmbras quasdam honoris sibimetipsis: vt sic decipiant eos qui sequūtur christū. Sequit̄. Jā non possunt seducere chr̄ianos vt dēt venenū. Ergo addunt mellis aliquid: vt ꝑ illud quod dulce

A est: lateat illud qd̄ amarum est. Hec Aug. Idē tenet archidiaconus in rosario. xxvj. q. vlti. c. Nō obseruetis. vbi dr̄. Qui in collectionibus herbaꝝ carmina dicūt aut pictatiolas pro quauis infirmitate scriptas sup̄ hoīes aut aīalia ponunt p̄ter simbolū: scz Credo in deū p̄rem oīpotentē creatorem celi ⁊ terre ⁊ in Jesum chr̄m filiū ei⁹ vnicū dn̄m nr̄m ⁊ c̄. Et or̄onem dn̄icam. s. Pater nr̄ q̄ es in celis sanctificetur nomen tuū ⁊ c̄. Sequit̄. Sciant se fidē chr̄ianā p̄uaricasse. Noui mulierē que voluit facere diuortiū inter duos se mutuo amantes ꝓpter qd̄ deberet salariari: scripsit in cartulis duos caracteres ignotos cū tamē alijs deuotis verbis ⁊ cetera. Et dedit cartulas vt portarēt: ⁊ nulla seq̄bat̄ diuisio. Secundo scripsit hec eadē in caseo: ⁊ dedit illis ad comedēdum. Accepit pullū nigrum ⁊ diuisit p̄ mediū: ⁊ obtulit vnā partē diabolo: ⁊ aliā dedit ad comedēdū illis duobus. Tūc sequebat̄ maximū odiū inter eos sic ꝙ vnus aliū videre non poterat. Unde hoc: nisi q̄a demon habuit tunc offertoriuz suū. Ergo in illis caracterib⁹ ignotis semp̄ B fit cum demone pactuz implicitū vel explicitum. Ex his patet correlarie: ꝙ grauiter peccant illi q̄ sapientes volūt fieri p̄ artem notoriā. Ideo sctūs Thomas scd̄a scd̄e. q. lxxxxvj. arti. j. Dicit ꝙ ars notoria inefficax est ⁊ illicita: q̄a vtitur quibusdaz ad scientiam requirēdam: que nō habent ꝑm se virtutem causandi sciam: sicut in inspectione quarundā figurarū: ⁊ in ꝓlatione quorundam ignotoꝝ nominū. Ideo hmōi ars non vtitur his vt causis: sed vt signis non diuinit⁹ institutis sicut sacr̄a: sed a demonibus. Et infra dicit ibidem. Etiam hmōi ars inefficax est ad sciam acquirēdam: q̄a nō fit per modum naturalem hoī scz adinueniendo vel addiscendo. Ergo ille effectus expectat̄ a deo vl̄ a demonib⁹. A deo sicut Salomon. iij. Regum. iiij. Et christus discipulis dicens Luce. xxj. Ecce ego dedi vobis os ⁊ sapiam: quibus non possunt resistere oēs aduersarij vestri: sed demon nō potest illuminare intellectum hominis ergo. ¶ Tertium est documentum: ꝙ herbas virtuosas sine additione superstitiosorū verboꝝ licitū est ad colla suspendere infirmoꝝ: ꝓbat̄. Sicut se hn̄t lapides virtuosi cōtra certas infirmitates: sic se vidētur hr̄e multe herbe cōtra infirmitates: sz lapides p̄ciosi ꝓpter eoꝝ virtutes licite in collo suspēdunt̄ aut in anulo portant̄. Un̄ dicit archidiacon⁹ in rosario. xxvj. q. iiij. non liceat: ꝙ ex illo capl̄o colligit̄ ꝙ in herbis est virtus sic̄ ⁊ in verbis. Et infra. Nec mirū si est in lapidib⁹. Rōnem multiplicem hui⁹ assignat Albert⁹ in libro mineraliuz. Pro cui⁹ cōfirmatiōe recitat magr̄ in scholastica historia sup̄ Exod̄. ca. v. ꝙ cum filia regis ethyopū noīe thauru⁹ maxime diligeret moysen nolens eius p̄sentia carere: ipse moyses vir peritus astrorū duas sculpsit imagines: vnā memorie: aliā obliuionis: ⁊ anulis eas inseruit: quarū vnam scz memorie obtinuit: ⁊ aliam filie regis dedit. Sic ꝙ illa virtute lapidis ⁊ imagīs obliuiscebat̄ de moyse. Et licet multi lapides habeāt diuersas v̄tutes ꝯtra diuersas infirmitates: mlti tn̄ lapides p̄ciosi reputant̄ plus ex fama ⁊ opinione hoīm: q̄z ex veritate: ꝓut prolixe ꝓduxit laureatus poeta Frācisc⁹ petrarcha lib. j. de remedio vtriusq̄z fortune. c. xxxiiij. dicens. Si oīm que de his dicunt̄ aut scribunt̄ ꝑs septima vera esset; sed nec septuagesima vera est neq̄z profecto centesima: ꝙ si vt Plinius ait: nulla fraus vite lucrosior: q̄s miret̄ si ⁊ nulla numerosior. Sequit̄ ibidē. Uulgi habz opinio ebrietati resistere ametistos. Parum ne igit̄ cause sit: cur ebriosoruz poculis hec gēma deseruit? Sequit̄. De qua triūphare sobrietas sola potest. Hec ille. Sic etiaz herbe virtuose possunt portari ad collum. Hoc est verū si sine aliqua sup̄stitione portant̄ aut carpunt̄: vt carpenda per anuluz aureū aut argenteū: aut herbā carpendo in die dn̄ica aut infra missam. Si non carpatur: nō deberet hr̄e illam virtutem: hoc est superstitiosam: aut portare hanc herbā propter aliqua fortuita extrinsece ventura illicitum est. Unde Aug. lib. ij. de doct. chr̄iana. c. xxix. Aliud est inq̄t dicere. Illā herbam si biberis: venter tuus non dolebit. Et aliud est dicere. Illam herbam si collo suspēderis: venter tuus non dolebit.

E Ibi probat contemperantia salubris: hic superstitiosa significatio dānat. Solent em̄ homines in almania in vigilia sancti Johānis baptiste portare in zonis aut cingulis herbam que dicitur arthemisia. Ad qd valeat nondum legi. Sed fertur q̄ fiat cōtra punctur̄ cuiusdam nescio auis vel vermis. Illa naturaliter timet arthemisiaz: quod ad collum portetur per modum serti vel cinguli. Si aūt portet propter aliquem euentum fortuitū a vetulis p̄dicatum: puto q̄ tunc sit superstitiosum talem herbā portare. Unde archidiacon⁹ in rosario dicit. xxvj.q.vij.c. Non licet cingere domus lauro aut viriditate arborūz non est peccatū: nisi illis qui credūt aliquid sibi acquiri aut deperire nisi hoc ipsi faciant ex consuetudine: alias condemnemus gallicos qui coronas deferunt lauri. Unde dicebat Joannes de deo: q̄ hoc intelligendum est cum quis ponit in hoc spem preter deum. Hec archidiacon⁹. Sed qd est de illis qui portant reliquias sanctor̄ ad collum. De illis
F dictum est superius in sermone de adoratione sanctorum. Si portantur ex fiducia dei ⁊ sanctorum non est illicitum. Sed si portant nō ex fiducia dei: sed ponēdo spez suam in aliqua creatura est illicitum. Dicit etiam lilium medicine particula scōa.c. xxxiij. q̄ cum aliq̄s epilenticus. i. patiens morbum caducum cū est in p̄erisimo: id est in passione sua. Si aliquis ponit os super aurē patiētis: ⁊ dicat ter illos versus: Pculdubio statim surget. versus. Caspar fert myrrham. Melchior thus. Balthasar aurū. Hec tria qui secum portauerit nomina regum. Soluit a morbo dñi pietate caduco. Et subdit ille autor. Si scribantur ⁊ portent in collo: pfecte epilenticus curetur. Dicit etiaz q̄ pater vel mater vel amici ieiunent tribus diebus: ⁊ postea vadant ad ecclesiam ⁊ audiāt missam; ⁊ postea sacerdos fidelis dicat illud euangeliū qō dr̄ in ieiunio q̄tuor tēpor̄ p⁹ festū exaltatiōis crucis. vbi dicit. Erat spumāz ⁊ stridens. Et hoc genus demonior̄ non eiicit nisi in ieiunio ⁊ oīone. Postea sacerdos scribat illud euangeliū ⁊ suspendat ei ad collum. Proculdubio pfecte curet. Anglici etiam confidentissime credūt ⁊ asserunt: q̄ si de auro ⁊ argento: qō rex anglie offert super crucē in die parasceues: fiat anulus ex̄ cito epilentico ponit ad digitum in passione existens tam cito surgit: ⁊ nunq̄ plus patitur ex̄diu tenet anulum in digito. Si quis etiam haberet anulum talem ⁊ non daret patienti si videret iacentem statim anulus perderet illam virtutem. Ex his sequitur q̄ licitum est bibliam seu euangelium ponere subtus membrum infirmor̄. Patet per Augustinū omel. vij. super iohannē super illud iohannis. Rabbi quod interpretatur magister. Nam cum caput inquit tibi dolet laudamus si euangeliū ad caput posueris ⁊ nō ad ligaturā cruris. Sequit infra. Si ergo euangeliū ad caput ponit vt quiescat dolor capitis: ad cor vero ponitur vt sanet a peccatis. Hec Augustinus vbi supra. ¶ Documentū quartum. Contra morbum hominū vl animaliū licite adhibetur christi nominis inuocatio aut deuote oīonis vel adiurationis suffragiū p̄suppositā illa triplici distinctione in primo dicto. Sicut potest fieri tripliciter in scriptura: sic etiā in prolatione verbor̄. Patet. Nam Act. iij. habet. Petrus ⁊ Johānes ascenderunt in templum ⁊ in nomine Jesu christi claudum curabant dicēdo. In nomine iesu chr̄i surge ⁊ ambula. Idē patz de oratione contra dolorē vel morbū per beatum Augustinū. ix. cōfes. ca. iiij. qui ad dolorez dentium precibus ⁊ orationibus amicorū suorum fuit liberatus: dolore inquit dentium tunc cruciabas me: ⁊ cum intantū ingraueſceret vt non valerem loqui: ascēdit in cor meū admonere omnes amicos meos qui aderāt: vt deprecarent pro me deum salutis omnimodo. Et scripsi hoc in cera: ⁊ dedi eis vt legerent. Mox vt genua supplici affectu flexim⁹ fugit dolor ille. Hec Augustinus. Idem patet in legenda Tiburtij ⁊ Susanne. Cum Tiburtius quadam die transiret: occurrit homini qui de alto lapsus fuerat: ⁊ ita caput ⁊ oīa mēbra quassauerat: vt de sola sepultura ei⁹ ageretur iuxta quem ipse accessit: et cepit dicere super vulnera eius oratiōnē dominicam et symbolū. Et ita factus est homo solidatis

membris ⁊ incolumis quasi nihil contigisset ei mali. Tertio nō minus est licitum uti certis oratiōibus deuotis sine admixtiōe superstitiosorum verborū ad expellendum corporalem morbū q̄ ad expellendum demonem ⁊ malignū spiritū. Sed per orationem deuotā demonē expellere licitū est: g̃ maior est vera. Minor patet ex cōsuetudine ecclesie que ante baptismū puerorū utitur adiurationib⁹ quibus demon expellitur. Et chr̃s Marci vlti. dixit. In nomine meo demonia eijcient. Et. xxxiij. q. j. si per sortiarias. Ibi dicit q̄ maleficia debēt curari p exorcismos. Tertio licitum est deum adiurare p sanitate mentis ⁊ corporis ut de⁹ liberet nos a malo mentis ⁊ corporis. Ideo dicimus. Per mysteriū sancte incarnationis tue. Libera nos dn̄e. Per natiuitatē tuā. Li. nos do. Per circūcisionem et oblationē tuā. Li. nos do. Per baptismum ⁊ ieiuniū tuū. Libera nos dn̄e. Per passionem ⁊ crucem tuam. Libera nos domine Per mortē ⁊ sepulturā tuā. Libera nos d. rē. Tales orationes dicuntur adiurationes ⁊ obsecratiōes. Ergo supra vuln⁹ vel cōtra febres possum licite dicere. Jesu chr̃e p vlnera tua rogo te: vt vuln⁹ hoc hominis vel alalis sanes. Sicut socrum symonis liberasti a febribus: ita hūc hoiem sine tū nominibus ignotis ⁊ signis superstitiosis qualia signa nonnunq̄ antique vetule facere solent. Nā magr̃ in scholastica historia super actib⁹ apl̃orū. c. xix. dicit q̄ apud athenas quidā cecus coraz Paulo ⁊ Dionysio trāsiuit. Et dixit Dyonisius Paulo. Si dixeris illi ceco. In nomine chr̃i Jesu vide ⁊ viderit: statim credam. Sed forte nosti verba magica cum quibus facis. Respondit Paulus. vt tollat omnis suspitio dicas tu illa verba. In noīe iesu chr̃i nati de virgine vide. Quod cum fecisset Dyonisius statim cecus vidit. Et credidit Dionisius. Et factus est chr̃ianus. Nec tamen volo dicere: q̄ tam audacter ⁊ quasi preceptorie sicut apl̃i dixerūt: dicere debēt. Neq̄ etiam omnes debent dicere indifferenter: sed solum viri sancti. Unde dicit Monaldus in summa sua titulo de sortilegio. q̄ peccant mortaliter. Quid de carminantibus ⁊ carminatricib⁹ q̄ carmināt infirmos? Rndeō. Si nil superstitiosuz dant aut docent aut faciunt: sed tm̄ vtunt licitis p̄cibus ⁊ adiurationibus: sicut p passionē ⁊ crucē ⁊ sīlia et si talia fecerint non peccant: nisi post p̄hibitionē factā ibi ab eccl̃ia. Sed tamen dicendum est: q̄ p̄hibendi sunt viri ⁊ mulieres a talibus: quia multa inutilia ⁊ superstitiosa solēt admisceri: nisi forte sit sacerdos aut religiosus aut discretus aut etiam laicus siue vir siue mulier excellētis vite ⁊ p̄bate discretionis: qa fusa oro fit sup infirmū: nō sup pomū ⁊ pirū aut cingulū aut similia. Juxta illō Marci vlt. Super egros manus imponēt ⁊ bñ habebunt. Hec sunt hmōi p̄sone p̄hibēde a talibus: nisi forte q̄ ad exēplū illoz indiscreti ⁊ superstitiosi carminantes sibi vsurpēt abusum muniētes se exemplo illoz. Hec monaldus. Nam modernis tp̄ib⁹ carminatrices faciūt multas superstitiones. Signāt em̄ morbos hoim cum caracterib⁹ ignotis ⁊ verbis superstitiosis Quedā em̄ vetule mēsurant caput dolentis cū cingulo aut cū filo non bulito: dicendo in aurē infirmi. Ignis nō indiget calefactiōe ⁊ ceruisia nō indiget potatione rē. aut alia ẏba ⁊ signa diabolica. Jō eccl̃ia inhibet illa: vtz. xxvj. q. viij. ca. Admonēāt fideles sacerdotes pp̄os vt nouerint magicas artes incantationesq̄ q̄buslibet infirmitatib⁹ hoim nil posse remedij conferre. Nō em̄ p̄nt aialib⁹ languentib⁹ claudicātibus vel etiam moribundis q̄cq̄ mederi sed esse hec laq̃os ⁊ insidias antiq̄ hostis q̄b⁹ ille p̄fidus genus hoim decipe nitit. Et si q̄s hec exercuerit si cleric⁹ degradet: si laicus anathematiset. Hec ille. Ibidē. c. non observetis. Haz demones sepe immittunt morbos in hoibus: vt tales carminatrices demonē inuocēt ⁊ honorent: vtz. xxvj. q. iij. ca. sciendū, ⁊ dicit Augusti. Sciendum est illos plerūq̄ p̄renunciare ea que ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sepe potestatem morbos immittere: ⁊ ip̄m aerem viciando morbidū reddere ⁊ puersis atq̄ amatoribus terrenoz cōmodoz malefacta suadere. Hec ibi. Q̄ aūt aerem possunt viciare: patet p Valeriū libro primo de miraculis. vbi dicit. Triennio cōtinuo vexata pestilē

Etia ciuitas romana: cum finem tanti mali tamq; diuturni neq; diuina miscdia: neq; humano auxilio imponi videretur cura sacerdotū inspectis sibillinis libris animaduertūt nō aliter pristinā recupare salubritatē posse: nisi ab epidauro insula esculapius. i. filius apollinis esset accersitus. Missis itaq; legatz vnicā fatalis remedij opem auctoritate sua: que iam erat in terris amplissima simulachrū romani portauerūt z statim pestis cessauit. hec Ualerius. Audiui de q̄dam medico peritissimo: q̄ debebat curare vnū habentē tibiam putridam: adhibuit oīe genus medicaminis ad curandum: sed finaliter nō potuit. Quo dimisso adducta fuit vna vetula que suis carminibus tantū demonē infestauit: q; diabolus respōdit de crure dicēs: q; esset ibi ipsemet quintus in crure: z nulla arte posset expelli nisi p artē illi⁹ vetule: que demones inde expulit: z hominē in crure sanauit. Cur hoc diabolus fecit nisi per fidiam illius vetule confortaret z cōfirmaret. Noui quendam in italia qui habuit illam gratiā: si tñ gratia debeat dici: qui sanauit oīes epilēticos cum quibusdam verbis z signis legēdo euangelium super eos: quod legit feria quarta in quatuor tēporibus: vbi dicit. Et erat spumans z stridens z c̄. legēdo illud versus quatuor partes mundi. Citatus fuit tandē p suos superiores: z interrogat⁹ ab eis: quibus verbis z modis hoc pficeret: dixit eis verba signa z modū: z patres viderunt q; multas superstitiones immiscuit z inhibuerunt sibi ne deinceps hꝰ faceret.

¶ Non adorabis deos alienos.

Septimi qui peccant contra illud preceptum sunt illi q̄ somnia obseruāt. De quibus Deutero. xvij. Non sit inte qui ariolos scisciteur: nec qui obseruet somnia: sicut quidam gentiles: quibus demones in somnis apparuerunt reuelando eis futura. Hec vocatur diuinatio somniorum. Circa quod notādū: q; tribus modis contingit peccare circa somnia. ¶ Primo credendo illud fantasma q̄d incubus dicitur ſm medicos: q̄d in somnis contingit: z appet q; sit q̄dā vetula antiqua calcās corpora; cadens super hominez tanq; saccus auene z multas alias fatuitates credunt vulgares de fantasmate: q̄d est sane fidei contrarium. Dicunt aūt medici q; euenit illis qui frequenter dormiūt resupini super nimia repletione cibi z potus. Uel euenit ex vapore corrupto z a caloze resoluto oppilans z aggrauans cerebrum z coꝛita q; spiritus plenarie non potest se diffundere ad totum corpus: imo primo deficit spiritus in extremis. Ideo videtur patienti: q; illud fantasma incipit ascendere a pedib⁹ z inde ad totum corpus. Cui enim ista frequenter accidunt nisi mediā aliquod istorum: incurrit aut apoplexiam aut spasmuz aut paralisim aut mortem subitaneam.

¶ Secundo peccant: qui credunt ea q̄ fiūt in somnis vera esse z veraciter fieri. Sicut quedam vetule fatenī se cum diana paganoꝛum dea vel herodiada cum innumera multitudine mulierum super quibusdaz bestijs: nocturnis horis multarū terraruz spacia pertransire z eius iussioni velut domine obedire. Asserūt etiam ab illis creaturis se in melius vel deterius cōmutari: aut in aliā spēm vel similem posse transformari. De quibus dicī. xxvj. q. v. c. episcopi eoꝛūq;. Ubi dicit decretum. Si quidem ipse sathanas qui transfigurat se in angelum lucis: cum mentē cuiusq; mulieris ceperit z hanc per infidelitatē sibi subiugauerit ilico trāsformat se in diuersarū species personarum atq; similitudines: z mentem quam captiuam tenet in somnis deludens modo leta: modo tristia: modo cognitas: modo incognitas personas ostendens per deuia queq; deducit. Et cum solus spiritus hoc patī infidelis: hoc nō in aīa: sed in coꝛpe euenire opinat. Quis eīm in somnis z nocturnis visionibus non extra seipsum educitur: z multa videt dormiendo que nunq; vigilando viderat? Quis enim tam stultus z hebes sit qui hec oīa que ī solo spū fiunt etiā in coꝛpoꝛe accidere arbitratur? Cuz ezechiel visiones dī in spiritu: non in coꝛpoꝛe vidit z audiuit: sicut ipse dicit. Statim fui in spiritu. Et Paulus nō audet se raptū in coꝛpe dicere. Sequitur. Qui talia credit z hīs similia pdit fidem z qui rectam fidem non habet hīc nō est eius

A sed illius in quē credit id est diaboli. Nam de dño scriptum est. Omnia per ipsuz facta sunt. Quisquis ergo credit posse fieri aliquam creaturā: aut in melius aut in deterius commutari aut transformari in aliam speciem vel in aliam similitudinem: nisi ab ipso creatore: qui omnia fecit: z per quem omnia facta sunt: vcludubio infidelis est z pagano deterior. Hec ille. Stulte sunt ergo mulieres aut viri: qui credunt illa vera esse. Aliqñ em videtur alicui laico in somnis q̄ sit epus aut sacerdos: nunquid euigilans propter hoc est sacerdos aut epus. Ponit Joānes q̄ddam exemplum q̄ q̄daz frater ordinis heremitarum sancti Augustini intrauit vnā villam vbi inuenit vnam feminam dicte opinionis. Cum frater ille perfidiā verbis conaret expellere: illa ptinaciter se credere plus affirmauit. Cui frater. Sinas me esse p̄sentē cum de proximo recedas. Respondit illa. Ita si placet me recedente videas p̄sentibus etiam testib⁹ idoneis. Igitur vt deliram illam zelator animarū cōuinceret: adueniente die recessus quēvetula p̄fixerat affuit ille frater cū fide dignis hominibus. At illa cubellaz in qua pasta formari solet supra scāmnum posita intrauit: z vt sederet cepit dicere applicatis verbis maleficis z vnguento reclinato capite obdormiuit: statim ope demonis ad cōfirmandā p̄fidiam somnia de dña veneris habuit z alijs superstitionib⁹ z in iubilo quodam cepit clamare cum motibus corpis: z cubella cecidit de scamno z caput modicū cōtriuit. Frater ille clamauit iam euigilatā dicens. Ubi queso es ancum diana fuisti q̄ testimonio p̄sentiū nunq̄ de cubella recessisti. Et sic ab errore fuit reuocata. Contra hunc errorē videt valere: qō in vita beati Germani altisiodorensis legit: q̄ cū declinasset ad quoddā hospitiū vidit cū omnes de domo cenassent mensam iterū preparari. Qui cū adiuratus inquisiuisset quibus talia ꝓpararent. Dicunt ei: q̄ bonis mulieribus que de nocte incedebant. Unde vir sanctus vigilans cum demones in forma aduenissent humana z ad mensam sedissent illam. Illis qui de domo erant in lectis suis quiescentibus vir sanctus surrexit: z demones abire nō permittens: excitauit eos qui de domo erant inquirens ab eis si personas illas agnoscerent. Qui rñderunt q̄ sic: addentes q̄ vicini erant eor. Unde vir sanctus misit illos ad domos vicinorū vt viderent an essent ibi. Quod cū retulissent viro sancto ibi esse: coegit demones indicare setpsos: z cōfessi sunt se demones esse: z sic hoibus illudere. ¶ Tertio peccant in somnijs: quia somnia obseruant diuinantes. Contra illud Eccī. xxxiiij. Somnia ne cures: somnia extollunt imprudentes. Ibidem multos errare fecerunt somnia: z exciderunt sperantes in illis. Unde quidam dum multum attenderet somnis somniauit se diu victurum. Cuncq̄ multa bona congregrasset in annos plurimos repente defunctus est. Circa qō notādum: q̄ somnia fiunt sex modis fm btm Gregoriuz. iiij. dial. Primo ex corporis complexione z repletione: vnde qñ in aliquo corpe abundat aliquis humor accedens ad organū fantasie: tūc fantasia formatidolū simile illi humori: z apparet hoi q̄ est in aqua: sic etiam contingit ebriosis: qñ humor dulcis est z flegmatic⁹ z descēdit a capite z apparet hoi q̄ gustet dulcia. Silr colera abūdante somniat homo frequēter de incendijs. Sic narrat Albertus quēdam somnia esse picem ardentez fuisse infusam in ventrē ei⁹. Causa fuit q̄a in eo abūdauit colera nigra ī magna quantitate. Talia somnia sunt signa futuraz infirmitatū. De talib⁹ informant medici ad iudicandū de cōditionibus infirmi. Secūdo causat ex frequenti cogitatione. Unde hoies solliciti z cogitatiui circa aliqua negocia frequenter somniant de eisdem. Et hec est causa: quare frequenter somniant de amicis suis. Et certius est de eis q̄ extraneis: quia amici maxime sunt solliciti de se inuicē. Tertio causat ex celestiū corporum influentia. Nam corpora celestia influendo virtutem corporibus nostris alterant corda nra in somnio. Et tūc contingit fantasiam sibi formare species z idola conformia qualitatib⁹ causatis in corpore a celo. Et sic apparent aliqui effectus futuri sicut de bellis vel pluuia. Sic musce percipi

E unt pluuiã futurã ⁊ boues cũ fortiter pungũt ⁊ illi auare comedũt. Quarto fiunt reuelatiõe sanctoꝝ angeloꝝ: sicut ptz Mat. ij. de angelo qui apparuit in somnis Joseph dicens. Accipe puerum ⁊ matrẽ eius ⁊ fuge in egyptum. Tale fuit somniũ Symonidis: de quo narrat Ualerius in lib. j. c. iiij. Symonides cum ad littus nauẽ applicuisset inhumatũqꝫ corpus iacens repperisset: ⁊ illud sepulture mãdasset admonitus ab eo per somnium ne ꝓximo die nauigaret. Et sic in terra remansit. Alij enim qui inde soluerant nauigando fluctibus ⁊ procellis in cõspectu eius obruti sunt. Ipe letus fuit ꝙ vitam suam somnio redemit. Hoc somnium ab aliquo spiritu bono potuit fieri in recompensationẽ ipsius symonidis. Quinto oriũtur a maloꝝ spirituum inspiratione: sicut ptz de vxore Pilati: que ociosa in die parasceues dormitauit ⁊ multa passa fuit ꝑ visum: vt diabolus per eam chr̃i passionẽ impediuisset. Unde mandauit viro suo: dicens. Nihil tibi ⁊ iusto illi. Multa em̃ passa sum hodie per visum propter eum. Math. xxvij. Talia sunt somnia

F diuinatoꝝ: qui faciunt pactum cum demone. Isto modo est simpliciter diuinare illicitũ ꝑ somnia: non tñ primis quattuor modis. Sexto oriunt̃ diuina reuelatiõe: sicut somniũ ioseph. Gene. xxxvij. Audite somniũ meum. Sed est differentia. Aliquibus em̃ datur reuelatio rei future: sed nõ intelligentia: sicut somnia pincerne ⁊ pistoris ⁊ somnia Pharaonis de septem bobus. Et alij oẽs habuerũt reuelationẽ futurorum per somnia: sed nõ intelligentiã. Alijs dat̃ reuelatio simul cum intelligẽtia: sicut Joseph qui interpretatus est somnia pincerne ⁊ pistoris ⁊ Pharaonis. Est igitur valde periculosum velle diuinare per somnia ꝓpter multa. Primo quia ignoramus quo spũ nobis reuelant̃. An ab angelo bono aut malo aut a deo vel cõplexiõe. Sed quid de sanctis qui somnia tenuerũt ⁊ diuinati sunt ꝑ somnia vt Joseph ꝑ angeluz (Math. ij. sic) monitus est in somnis. Et de Joseph pr̃iarcha. ⁊ de Gedeon Judicum. vij. ⁊ Daniel ⁊ c̃. Respondet Grego. in. iiij. li. dial. dicens ꝙ scti viri talia somnia q̃ in eis diuinitus fiũt: a somnijs alijs que ex illusionibus demonũ vel alia causa fiunt quodã sopore intimo vt nõ decipiantur discernunt. Scdo ꝓpter inuidiã malorũ spirituũ: qui nitunt̃ ducere in errorem. Tertio ꝓpter diuersitatẽ significationis. Quia aliqñ signũ contrariũ est illi qd̃ reuelat̃. Aliqñ simile ⁊ sic de alijs. Ideo applicando ad vnũ particulare statim decipit̃. Tale fuit somniũ Almichar. De quo Ualerius li. j. c. v. dicit. Cũ obsideret syracusas inter somniuz audisse se voces credidit nũciantes futurũ: vt proxima die in ea vrbe cenaret. Letus igit̃ ꝑinde ac diuinitus ꝓmissa victoria exercitũ pugne disponebat. In qua inter siculos ⁊ penos orta dissensione castris eiꝰ: syracusani subita irruptione oppressis ipsum ducem intra menia pertraxerunt. Ita magis spe q̃ꝫ somno deceptus cenauit Syracusis captiuus.

¶ Non habebis deos alienos.

Octaui q̃ peccãt ꝯtra illud p̃ceptum sunt qui volũt diuinare de futuris absqꝫ demonũ inuocatione. Sed occulte se demon ingerit illis. Et sunt ibi multe species. Primo si q̃s vult scire futura ex cõsideratiõe motus ⁊ situs siderũ: ⁊ vocãtur geneatici: ⁊ dicuntur etiam astrologi. Geneatici ꝟo dicunt̃ ꝓpter nataliũ considerationes dieꝝ. De illis dr̃. xxvj. q. iij. c. Igit̃ genus. Ubi dicit̃. Geneatici appellati sunt ꝓpter natalicioꝝ cõsiderationẽ dierum. Geneses em̃ hoĩm ꝑ duodecim celi signa describũt syderũqꝫ cursus: nascẽtium mores actus ⁊ euẽtus p̃dicere conantur. i. quali signo fuerit natꝰ aut quẽ effectum habeat vite q̃ nascit̃ interp̃tant̃. Hi sunt qui vulgo mathematici dicũt̃. Cuiꝰ supstitionis genꝰ: cõstellatiões latini vocant. i. nationes syderũ. Quõ se habeat cũ q̃uis nascit̃. Primũ autẽ stellarũ interpretes magi nuncupant̃: sicut de his legitur q̃ in euãgelio natũ chr̃m annunciauerũt. Postea hoc noĩe soli mathematici dicti sunt. Cuius artis scĩa neqꝫ ad chr̃m fuit ꝯcessa: vt christo edito nemo exinde natiuitatẽ alicuiꝰ de celo interp̃tet̃. Horoscopi dicti sunt: q̃ horas natiuitatis hoĩm speculent̃. Hec ibi Aug. in li. de natura hoĩm ⁊ demonũ. Unde di-

A cit idez Aug.li.iiij.cõfes. Illos planetarios q̃s mathematicos vocãt ꝯsulere nõ desistebã. ¶ Cõclusio. Prima. Nulla constellatio in celo: in hoĩs natiuitate cõsiderãda q̃ꝫtũ ad homĩs viciũ vel virtutẽ: est simplr metuẽda. Probat̃: qꝛ dr̃ Hieremie.x. A signis celi nolite metuere: sicut gẽtes faciũt Ideo dic̃ Chrys. sup Mat. Si hõ est adulter aut homicida propter stellã: magna est iniquitas stelle: maior qui illã creauit. Unde dñs qñ posuit stellas in firmamẽto: nõ dixit. Fiãt lũinaria in firmamento celi: vt habeãt ꝑtãtem sup nascẽtes furandi: adulterãdi: occidẽdi ⁊ sic de alijs. Sed q̃d ait. Ut sint in signa tp̃a dies ⁊ annos vt luceant in firmamento celi. Jõ btũs Grego. in omel. sup Math. ponit exẽpluz de Jacob ⁊ Esau: q̃ ĩ eadẽ hora sub vna cõstellatiõe sunt nati: tñ vnus bonus fuit: alter malus. Itẽ rex ⁊ rustic⁹ vna hora nascuntur: ⁊ tñ rex succedit in regno pr̃i: ⁊ nõ rustic⁹. Itez q̃ in aq̃rio nascit̃: piscator erit. Dicunt quidam. Quid tũc de getulia terra q̃ piscatores nõ habz. Ideo dic̃ ps̃. Ego cognoui ꝙ
B magn⁹ est dñs deus nr̃ pre omnibus dijs. Oĩa q̃cunqꝫ voluit fecit in celo ⁊ in terra ⁊ in om̃ib⁹ abyssis. Educens nubes ab extremo terre: fulgura in pluuiaz fecit. Educens ventos de thesauris suis. Item fecit celũ ĩ intellectu. Fecit luminaria magna. Solem in potestatẽ diei. Lunã ⁊ stellas in potestatẽ noctis. vñ Catho. Mitte archana dei celũ inq̃rere q̃d sit. Qd̃ statuit de te sine te deliberet ipse. Itẽ Gualter⁹ ĩ alexandreide. Fata regũt stellas ⁊ q̃s ab origine cursus. Que loca q̃s motus vel quid portendere magnus. Ille sator rerũ dedit. hoc certo ordine seruant. Nec quicq̃ꝫ mutare queũt de mẽte ꝓfunda quicq̃d ab eterno ꝓuiderit illa futurũ. Sed terre incũbẽs extẽdit littora thetis Gurgitis augmento seu tellus obruat vrbes. Concursum lateꝝ seu morbid⁹ influat aer. Seu tenebris fuscare diem seu cornua lune. Caligare velit seu tardi⁹ ire galerum. Om̃ia descendunt a summo culmine reꝝ. Quo nisi cõsulto nihil est ꝙ sydera possunt. Hec ille. Confundatur ergo stulticia mathematicorũ quibus non mulieꝝ rixosa loquacitas: sed solida scripture veritas opponit̃. vt dicit Frãciscus petrarcha libro.j.c.iij. Mathematici (inquit discipulus) mihi leta ꝓnũciant. Respondet. Miseri hoĩes futura sola qui nouerint preteritoꝝ atqꝫ presentium ignari ⁊ que in celo fiũt ita nunciant quasi consilio celestiũ interfuerint recentiqꝫ nunc inde veniant: memoria cum tamen interim quid in terris: quid in patria: quid in domo: q̃d in thalamo suo fiant nesciant. Sic penitus verum est. Cum caput talium legit quod est ante pedes nemo spectat. Celi scrutant̃ plagas. Hec ille. Unde ad quẽdam fatidicum quedam muliercula accessit nocturno tempore lucescentibus stellis dicens. Magister nunc surgite quatenus meo nato recenter fata dicatis: quia celũ clarescit. Cunqꝫ ille repente surgeret: offendit tibiam suam ad scamnuz. Et ille dolorem tibie cum clamore ⁊ gemitu ostendit. Hec audiens mulier: magistrum derisit dicens. Mirum est quomodo poteritis ea videre que in celis sunt: cum non cernitis ea que circa pedes vr̃os sunt. Ex illo sequit̃ ꝙ false loquuntur illi qui dicunt. Hoc est sibi innatũ vt furet̃ aut occidat: vel natus est in tali tp̃e ꝙ erit dãnat⁹ vel sile: aut erit ibi guerra vel pax in tali loco aut tali tp̃e; qꝛ ipsa dependent directe ab hoĩs voluntate ⁊ libero arbitrio: sup qd̃ celi ⁊ stelle nullam hñt causalitatẽ: qꝛ intellect⁹ non est corpus aut virtus in corpe: vt pz.iij. de anĩa. Nullũ aũt corpus põt aliq̃d imprimere in rem incorporeã. Celũ est quoddã corpus ⁊ aĩa incorpea ⁊c̃. Hoc em̃ esset ponere intellectũ nõ differre a sensu: qd̃ Aristoteles in.iij. de anima imponit his qui dicebãt. Talis est intellectus in terrenis hominibus: qualẽ in die inducit pr̃ viroꝝ ideoꝝ id est sol. Uelle ꝯ diuinare de his q̃ dependent ex libero arbitrio: est valde sup̃stitiosum. Et sic operatio demonis se immiscet. ¶ Scd̃a cõclusio: q̃ꝫuis hõ nõ suscipiat directe influxum stellaꝝ ꝑm potẽtias intellectuales: suscipit tñ celi influxum atqꝫ dominium ꝑm vires corpales. Probat̃. Non solum corpa nr̃a: verũ etiã corpa inanimata sortiunt̃ aliquã virtutẽ sup̃celestẽ: sicut magnes attrahit ferrum: non ex aliqua effica

E cia qualitatis actiue vel passiue elementi: sed per impssionem corporis celestis. Sic similiter multi lapides ⁊ herbe quasdam virtutes ⁊ efficacias habent respectu aliquorum effectuum ⁊ operatione corporalium: quas alij lapides non habēt ⁊ herbe ꝓpter diuersam impssionē cōstellatiōis alicuius vnus homo habet aliquaꝫ efficaciā ⁊ virtutē: quā alius nō habet ꝓpter diuersam constellationē. Sic vnus medicus in sanando: vnus agricola in plantando: vnꝰ miles in expugnando ꝙ aliꝰ. Quātum ad electionē illoꝝ actuū oēs sunt pares: sed quātū ad executionē vnus est magis fortunatus alio ꝓpter celi influxum sicut em̄ est in actibꝰ virtuosis: sic etiā est in actibus viciosis. He tñ virtutes impresse hoīem non necessitāt ad virtutes ⁊ ad vicia: sed bene inclinant. Ut qui natus in Saturno: inclinatus est ad auariciaꝫ: sub venere ad luxuriā: sub sole ad dominiū: sub marte ad bella: sub luna ad fallaciam. Sequitur correlarie: ꝙ astrologi aliqñ vera ꝓnunciāt ſm ꝙ dicit sctūs Thomas scđa scđe. q. ix. arti. v. in rñsione ad primum argumentū. Dicit ꝙ astrologi ex cōsideratione astroꝝ aliqñ vera ꝓnunciant. Qđ contingit dupliciter. Primo q̄a plures homines passiones corporales sequunt̄. Ideo actꝰ eoꝝ disponūtur: vt in pluribus ſm inclinationē celestium corporuꝫ. Pauci aūt sunt. i. soli sapientes: qui rōne hmōi inclinationis moderent̄: ⁊ precipue in plurib⁹ euentibus q̄ dependent ex multitudine. Alio mō propter demones se immiscētes. vñ Aug. sup Gene. ad lr̄am. Fatendū est qñ a mathematicis vera dicūtur: ex instinctu q̊dam occultissimo dici: quē nescientes humane mentes patiuntur: quod cū ad decipiendos homines fit spūum īmūdoꝝ ⁊ seductoꝝ opatione. Sequit̄. Quapropt̄ bono chr̄iano siue mathematici siue q̄libet impie diuinātiū ⁊ maxīe dicētes vera cauendi sunt: ne cōsortio demonioꝝ aīam chr̄ianā pacto q̊dam societatis irretiant. Tertio sequit̄ ꝙ licitum est iudiciū astroꝝ obseruare ad victualium ꝓuisionē: q̄a ad immutanda inferiora corpa virtus astroꝝ se extendit puta ad serenitatē tempestatē sanitatē ⁊ infirmitatem: corporis vbertatem ⁊ sterilitatē fructuū. Si q̄s vtitur iudicio astrorū ī istis sine aliqua superstitiōe admixta: non peccat: sicut Thales milesius fecit: q̄ fuit vnus de septem sapientibus: de quibus dicit̄ in vita sphilosophorū de quodaꝫ philosopho qui vidit in stellis magnam caristiam olei esse venturā: ⁊ emit omne oleum. Et sic anno sequenti quādo defecit oleū solus vendidit: ⁊ sic ditatus est. Non enim puto esse maius peccatū vti sic iudicio astrorū q̄ꝫ obseruare certū tempus solis ⁊ lune in seminando: nautas vitare nauigationes in plenilunio: ⁊ medicos ſuare dies circa egritudines creticas. Graue esset dicere om̄es tales peccare. ¶ Tertia conclusio: certius iudicium habetur de hominis complexione: q̄ꝫ de homīs nascentis constellatione. Probatur per Aug. lib. v. de ciuita. dei. c. xxxij. ꝙ eq̄litas euentuū ex duobus gemellis non est reducēda in corpa celestia: sed in vniformitatē complexionis. Quod probat ex dictis Ciceronis: qui dixit ypocratem nobilissimum medicum in scripto reliquisse duos fratres ita conformiter affici: vt simul egrotare inciperent ⁊ aggrauari simul ⁊ alleuiari. Cum causam tante conformitatis quererē. Rñdit quidam astrologus causam esse constellationem in qua nati simul fuerūt. Et quidam medicus dixit causam esse vniformitateꝫ cōplexionis ⁊ nutrimenti. Dicit Augꝰ. ibidem ꝙ multo acceptior fuit rñsio medici q̄ꝫ astrologi: q̄a medicus assignabat causam immediatam ⁊ ꝓpinquā: scꝫ vniformitatē cōplexionis. Astrologus ꝟo cām remotā scꝫ cōstellationem sic ex complexiōe. Et ex phisonomia phisonomisauit Aristoteles in lib. de phisonomia ꝑ signa q̄ non necessitant: sed inclinatū ostēdunt ad aliq̄ vicia. Ideo dicit idē in lib. ꝓbleumatū: ꝙ om̄is caluus naturaliter est luxuriosus: os magnum voracē signat: nares acute anterius iracundum hoīem ostendunt: cum ima narium solida sunt ⁊ rotunda fortē ⁊ magnum signat q̄si leoneꝫ: nasus aquilinus liberalem signat. Labia magna ⁊ pendentia clamorosum et ad ferendū iniuriā debilē: ⁊ tales sunt canini. Oculi magni ⁊ cremantes veracem.

A Parui oculi sine fide ⁊ iusticia hoiem esse
lignāt ⁊c. Talia signa nō necessitant: vt fre
quēter imo p cōtrariā cōsuetudinē hō tra
hitur a talib⁹ vicijs. Exēplū ponit Aristo.
q discipuli ypocratis pictura ei⁹ portaue
rūt ad philomonē: q̄ dixit q hō iste cui⁹ est
hec imago est vir luxuriosus. Illis aūt in
dignantib⁹ retulerūt ypocrati: q̄ dixit phi
lemonē indicasse verū: sed amore philoso
phie ⁊ honestatis dixit se concubinas vin
cere ⁊ vicisse. Sed dubitaf: q̄d est de stel
lis q̄ comete vocantur: q̄ sunt frequenter p̄
sagiū alicui⁹ mali. Respōdet Linconiēsis
q sicut natura inferius facit lapidem in te
nebris lucentē: sc̄z carbūculū sine ei⁹ inflā
matione. Ita suo mō nihil phibet p astra
formari aliq̄d mixtum lucidum ex materia
subtili ⁊ leui in regione supioris aeris ⁊ il
lud est cometa. Sc̄do rñdet Aristo. dicens
B q illi comete q̄ q̄nq; apparēt sunt a deo mi
raculose in celo maxime aereo facte ad p̄
signandum mortē principuz: vt sic territi se
emendent: ⁊ post expletū ministeriū a deo
miraculose destruunf. Hec opinio magis
cōuenit ortui illi⁹ stelle q̄ tribus magis ap
paruit tpe natiuitat⁹ christi. Et dico notā
ter quātū ad modū factiōis ⁊ significatio
nis: quia comete ꝫm phos ⁊ astronomos
sunt signa: ⁊ signāt mortē regū. Illa autez
significabāt ortū regis reguz. Iste signant
guerras ⁊ discordias hoim. Illa aūt erat
stella pacis ⁊ recōsiliationis celestiū ⁊ ter
restrium. Ista signāt ventosam cōmotionē
illa signat amarosam placationem. Ergo
non fuit cometa. ¶ Quarta cōclusio. Per
solū respectū ad statū causaz agētiū nullū
hf certū de futuris iudiciū. Probaf: nā ad
hoc vt ex signis causalib⁹ fiat iudicium cer
tum: tria requirunf. Primo vt sciatur suffi
cienter illoz signoz virtus ⁊ status respe
ctu inuicē q̄ non est possibile naturalr ꝫm
illud Sap̄. ix. Que in prospectu sunt memi
nimus cū labore: q̄ in celis sunt: q̄s inuesti
gabit: q̄si dicat nullus. Secundo requirit
q cognoscaf modus applicatiōis taliuz si
gnoz ⁊ causaz ad determinatā naturā: sz C
talis modus sciri nō potest nec vbi magis
vel minus aut melius applicetur vl peius
Tertio requirif q p̄sciat materie vel pas
se dispositionē vtrū sit apta vel inepta respe
ctu actionis vel influentie talium causarū
verbi gratia. Quis medicus sciat q medi
cina est laxatiua quantū de se ⁊ sciat cū q̄
quō applicef sorti adhuc nescit exinde fu
turū esse an talis effectus sequaf vel cōtra
rius si nescit qualiter corpus sortis sit com
plexionatū intrinsece. Ita est a fortiori in
astrologo. Scit em̄ regionē aliquā esse di
spositā ad pluuiā: q̄ tū impulsu ventoz im
peditur a pluuia. Ista est sīa Ptolomei in
centilogio suo. ppositione. viij. ⁊ xvij. Se
quif q̄ q si reges ⁊ principes habent apud
se astronomos: hoc est magis ad iocū ⁊ so
latiū: sicut habēt fatuos ⁊ mimos ⁊ iocula
tores: ⁊ nequaq̄ vt taliū iudicijs cōfidant:
aut in agendis sequanf pro republica: relic
to cōsilio viroz prudentiū ⁊ exptoz. Nec
vnquā profecerūt gubernatores reipublī
ce: qui talibus inniti consueuerūt: vt ex hi
storijs colligi potest. ¶ Quinta conclusio. D
Sicut contingit hoiem ex constellatione
ad bonum vl malum esse inclinatū: sic etiā
ex eadē cōstellatione cōtingit eundem esse
bene vl male fortunatū. Fortuna bona di
cif q̄n alicui euenit aliq̄d bonū preter suam
intentionē. Sed pōt aliq̄d bonum vel ma
lum alicui euenire preter intentionez suā.
q̄d in nō euenit p̄ter intentionem supioris
cause: cui subijcif. Cum igif hō in suis ele
ctionibus ⁊ ex suis actib⁹ q̄s elegit ex libe
ro arbitrio subijciaf plene ipi deo: q̄tū ad
inclinationē: ⁊ ipsis angelis q̄tū ad intel
lectus illuminationē: ⁊ celestibus corpori
bus q̄tum ad corpis dispositionē. Jō cum
hō ex diuina opatiōe inclinaf ad aliquod
bonū agendū ⁊ eligendū sibi vtile: ⁊ ex an
gelica illūinatiōe illustraf ad illud bonū p
sequendum ⁊ ex corpoz celestiū impssione
disponif: vt illud bonuz sibi vtile operetur
cuius tñ vtilitatem ipse ignorat. Tunc dici
tur bene fortunatus cū hoc ex corpoz cele
stiū impssiōe hō cōsequif i sua natiuitate.
Jdeo plus dicit q eē bñ fortunatū est esse

E beñe ñatū ⁊ eē male fortunatū est eē male natū. Sed tales dispositiões derelicte vel inclinatiões in corpib⁹ ex ipsis cõstellationibus non necessitant sed inclinant. Ergo possumus agere cõtrariū. Nec sic inclinat quis ad malū agendū: q̃n semp possit agere cõtrariū. Si ergo intelligam⁹ per bonã vel malã fortunaz inclinationes q̃ nos inclinant ad bonū vel maluz verū est hoiem esse bene vel male fortunatū. Si aũt intelligamus tales dispositiões nos ad malum necessitãtes oĩno est negandū hoiem esse bene vel male fortunatū. Ponẽdo casum. Si quis esset in cõstellatione fortunat⁹ necessario vt submergeret: si q̃s talẽ ad ignẽ pisceret nõ cõbureret: nõ necessitat cõstellatio ad submergendū. Si aũt nõ vteretur esset nouũ miraculũ triũ puerorũ. ¶ Scõi sunt qui diuinare volũt sine manifesta demonũ inuocatione ⁊ dicunt aruspices. de quibus. xxvj. q. iij. c. Igitur genus. Vbi dicitur. Aruspices dicunt ideo quasi horarũ inspectores. Dies em̃ ⁊ horas in agendis negocijs operibusq; custodiunt quid per singula tpa debeat obseruare homo. Hec ibi. Contra quos apꝰs ad Galath̃. iiij. dicit. Dies obseruatis ⁊ menses ⁊ tempora ⁊ annos. Timeo aũt ne forte sine causa laborauerim in vobis. vbi glosa. Dies obseruant vt qui dicũt. Hoc die non est incipiendum. Menses aũt colunt q̃ cursus lune pscrutantes dicunt: in tali luna nõ est aliq̃d inchoandũ. De quibus dicitur. xxvj. q. v. Non licet chr̃ianis tenere traditiones gentilium ⁊ obseruare vel colere elemẽta aut lune aut stellarũ cursus aut inanẽ signorũ fallaciam pro domo faciẽda. Vel ꝓpter segetes vel arbores plãtandos vel coniugia socianda. Scriptũ est em̃. Om̃ia quecunq; facitis in verbo: aut in ope: oĩa in nomine dñi nostri iesu chr̃i facite gr̃as agẽtes deo Hec ibi. Cum igit̃ cõsulunt: q̃n est bonum contrahere matrimoniũ. Quibus respondit: q̃n vir accepit bonã ⁊ deuotã mulierẽ. Et tũc bonũ est accipere virũ: q̃n mulier sapientẽ ⁊ iustum accipit virũ. Quãdo autẽ accipit peccatorẽ ⁊ lusorẽ: tũc malũ est accipere virum. Sic pariformiter quãdo q̃s mutat domũ si transfert se de domo antiqua ad domũ nouaz: tunc mutare domum est bonum. Dicit Sobelinus in chronica sua: q̃ ex plagis egypti est q̃ quidam dies dicũtur egyptiaci: quorum duos in singulis mensibus notamus ad memoriam tm̃. Non em̃ credendum est: vt dicit Jsidorus licet egyptij astrorũ periti: deꝓhenderunt hos dies nefastos in inchoatione opis itineris vel minutionis: sed tm̃ ad memoriam sunt vocati. Et sic forte egyptij vocauerunt hos dies: vt videt ex dictis Jsidor. ⁊ pꝑtim illos dies: in quibus plage facte sunt. Quod si ita est sequit̃ q̃ ꝓ vnũ annuz ad minus his plagis vexati sunt. Contra hos etiam peccant quidam rustici: qui ex dispositione vnius diei vel certorũ dieruz totius anni statum scire volunt: vel ex specie vermis q̃ crescit in pomo quercus hoc scire volunt: que magis sunt signa precedentis anni q̃ꝫ sequentis. Taliter fuit quidam frater ordinis nostri deceptus: qui tenuit istas cõsiderationes ⁊ prenosticãs serenitatẽ multoꝝ annoꝝ ⁊ dieꝝ ex dispositione vnius diei. Frater cõfidens de sua ꝓnosticatione incepit ire per longum iter ⁊ fefellit eũ suũ faticinũ ⁊ secuta fuit pluuia ⁊ tempestas magna per omnes istos dies. Nõ tamen reꝓhendunt seminatores ⁊ lignoꝝ incissores: q̃a luna est mater oĩm humiditatũ. Si g̃ secarẽt ligna in plenilunio corroderentur a vermibus. Nec nautigatores: q̃a luna per suũ motuz causat fluxum maris ⁊ ventũ. Nec medici obseruantes signa. Vñ dicit ypocras in ꝓncipio prenosticoꝝ dicẽs. Est q̃ddã sidus i quo oportet medicũ ꝓuidere. Cui⁹ ꝓuidentia mirabilis est ⁊ stupẽda. Et Galien⁹ in cõmento de dieb⁹ creticis dicit. Certã rem q̃ nõ fallit attẽdat medic⁹: quam docuerũt astrologi egyptioꝝ: q̃ ꝓ ꝓiũctionẽ corꝑis lunarꝫ cũ stellis fortunatꝫ fiũt egritudies termiabiles ad bonũ cũ ꝓtrarijs ꝯo ꝓtrarie. Hec ille. Sz oẽs alij obꝑuãtes dies ⁊ horas et menses grauiter peccant. vtz. xxvj. q. vlti. c. Non obseruetis dies q̃ dicunt egyptiaci aut kalendas Januarij. In quibus cãtilene q̃dam ⁊ comessatiões ⁊ adinuicẽ donaria donant̃: q̃si in principio anni boni fati augurio: aut aliq̃s mẽses ⁊ tẽpa aut dies

A ⁊ annos ⁊ lune ⁊ mensis solisq; cursum: ꝙa qui has ⁊ quascūq; diuinatiões ⁊ fata ⁊ auguria obseruat aut attendit aut cõsen tit obseruantibus inutiliter ⁊ sine causa: ⁊ magis ad sui damnationem q̄ ad suam sa lutem tendit. Et ibidem. c. Quis existima ret q̄ magnū pctm̄ sit dies obſuare ⁊ men ses ⁊ annos ⁊ tpa: sicut obseruant q̄ certis dieb⁹ siue mēsib⁹ siue annis volunt vel no lunt aliq̄d inchoare: eo q̄ fm vanas do ctrinas hoīm fausta vel infausta existimēt tēpora nisi hui⁹ mali magnitudinē ex timo re apli pēsaremus qui talibus ait. Timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. Sequit. Intellige lector ad tantū periculum anie ptinere supstitiosas tēpoꝝ obser uatiões: vt dicat apls. Timeo ne forte ⁊c. Hec ibidem. ¶ Tertio vocantur augures de quib⁹. xxvj. q. iij. c. Igitur genus. Augu res sunt q̄ volatus auiū ⁊ voces intendūt aliaq; signa rerū: vel obseruationes impro uisas hominib⁹ occurrētes ferunt. Idez ⁊ auspices. Sequit. Duo autē genera auspi cioꝝ sunt. Unū ad oculos: alterū ad aures pertinet. Ad oculos. s. volatus. Ad aures B vox auiū. Hec ibi. De his Deute. xviij. ca. Non sit in te q̄ auguria obseruet. Primum est q̄ pertinet ad oculos: vt qñ armigeri vi dent coruū volantem sperant consequi vi ctoriam aut signū ⁊c. De quibus dicit Pe trus bleſen. in epla. lxv. scribens ad quen dam amicū suū dicens. Non te inuoluas il lorum errori: qui occursum leporis timent: qui mulierem sparsis crinib⁹: qui hominez orbatum oculis: aut mutilatū pede: aut cu cullatū hre obuiam detestant: qui de locū do gloriant auspicio: si lup⁹ eis occurſauerit: qui colūbam si sinistra in dextram auis sancti Martini volauerit: si igressu suo re motum audierit: si hoiem gibbosum habue rit aut leprosum. Hec ille. Formidant eñ tales occursuz leporis. Mallem ego quod mihi occurreret lepus q̄ lupus: ꝙa de lepo re comedere possem non de lupo: nisi q̄tū ad pellem tantū preferr lupus lepori. Ta les eñ gaudent ⁊ letant si occurrit eis me retrix: sed dolent ⁊ timent si monachus q̄ est minister dei. Ergo dolent cum ipsi sunt serui diaboli. De illis dicit Aug⁹. lib. v. de doctrina chriana: q̄ formidāda sunt pacta cū demonib⁹: ad que ptinent milia in amis C sarū obseruationū: puta si in mēbris aliq̄d salierit: si iunctim ambulantib⁹ amicis lu pus aut canis aut puer medius iteruenerit. Tales etiā sunt q̄ credunt si possunt ha bere pollicem furis quem ponūt ad cerui siā: q̄ tunc bene possunt vendere ceruisiā. Etiā si mures vestimēta corrodunt. Sic q̄ dam interrogauit sapientē quendā. Qua le omen est: q̄ sorices corroserunt caligas suas? Respōdit. Ne mireris: si sorices cor roserunt caligas: sed bñ esset mix: si calige corrosissent sorices. Secūdū genus est ad aures quo ad voces auium: vt dū noctua clamat sup domū: credunt hoiem inde mo riturū. Si pica clamat: prenosticant aduē tum hospitum. Si cucul⁹ clamat: q̄t voces format: tot annos vite psignat. Uñ q̄dam mulier obseruabat augurium cuculi: que infirmabat grauiter nolens cōfiteri. Sa cerdos interragās cur ꝓfiteri nollet: dixit q̄ cucul⁹ ei in suo clamore assignauerat vi ginti annos. Que mox moriebat: ⁊ dānata fuit. Sic recitat Cesarius de q̄daz mo nacho: cui cuculus suis vocib⁹. xxx. annos D vite assignauit. Qui ab ordine suo aposta tauit: dicens in corde suo. In vltimis duo bus annis reuertar ⁊ agam pniam: nunc volo gaudere in mundo. Qui mortuus est i apostasia post spaciū annoꝝ duoꝝ. Sed notandum est q̄ dicit sanctus Thomas se cūda secūde. q. xcv. arti. vij. q̄ garritus aui um: vel quecunq; dispositiones in rebus cōsiderate manifestum est q̄ non sunt cau se futurorum euentuum: vl vnde ex eis fu tura cognosci possint: sicut ex causis. Re linquitur ergo iam: q̄ si ex eis aliqua fu tura cognoscantur: hoc erit inquantū sunt effectus aliquarum causarum. Causa eñ operationum brutorū animalium ⁊ instin ctus ex triplici causa potest pcedere. Uno modo ex causa corpali: cū bruta animalia non habēt nisi sensitiuā aiam: cui⁹ oēs po tētie sunt actus corporaliū organoꝝ: ⁊ sub iacet eoꝝ ania dispositioni corporū celesti um ⁊ aeris cōtinentis: ex qua veniūt alic̄ futuri euentus. In hoc tñ duo cōsiderare oportet. Primū vt hmōi operationes non

D

E extẽdant nisi ad cognoscẽda futura: q̃ cau sant p motꝰ celestiũ corpoꝝ. Scõo vt non extendant nisi ad ea q̃ aliq̃liter possunt ad hmõi aialia ptinere: consequunt em̃ p corpora celestia quẽdã naturalẽ instinctũ ad ea que eoꝝ vite sunt necessaria. Sicut sunt imutationes q̃ fiunt p pluuias ⁊ ventos ⁊ hmõi. Scõo causat ille instinctus ex deo: vt patet in colũba q̃ descendit sup chr̃m: ⁊ coꝝuo q̃ pauit heliã: ⁊ de apibus plurimis in quodam phõ. s. Platone: q̃ dum infans iaceret in cunabulis: apes mel labris pueri inferebant: singularẽ eius dulcedinẽ futuram p̃signãtes. Sile legimꝰ de btõ Ambrosio. Itẽ de sancto Fabiano legimus: q̃ sup caput eiꝰ descẽdit colũba de celo: p̃signans eius miraculosam electionem in summũ põtificẽ. Itẽ de duabꝰ aquilis ale xãdri magni: que vt fertur in die natiuitatis eius tota die supra culmẽ domꝰ patris eius sederunt. Cõ omen fm augures duplicis imperij europe asieq̃ preferentes. et sic de pluribus alijs: fm qõ narrat in policraticon lib. j. cap̃. xij. Uelle diuinare illis

F duobꝰ modis in auibus non est pctm̃. Tertio venit talis instinctus ex demonibꝰ qui vtunt hmõi operationibꝰ brutoꝝ aialium ad implicandas anias vanis opinionibus talis est superstitiosa ⁊ illicita. Tales debẽt expelli ab ecclesia: vt ptz. xxvj. q. iij. ca. Si quis clericus vel monachus vel secularis diuinationẽ vel auguria crediderit obseruanda. Sequit ibidẽ. ab eccle cõtione pellatur. Idem ibidẽ. c. cõtra idoloꝝ. ⁊ c. augurijs. Quarti vocant chyromãtici: ⁊ dicunt a chyros qõ est manꝰ ⁊ mancos diuinatio q̃si diuinatio manuũ. Tales ex ptractione lineaꝝ pnosticant infinitas fatuitates: q̃busdã diuinãt futuras infirmitates: aliq̃bus diuitias: aliquibꝰ euforcuniũ aut difforcuniũ. Quinti vocant incantatores qui incantant bestias vel hoies: ne a feris deuorent. Un quidã sctũs volens ire p cãpos vidit diabolũ in specie humana custodientẽ porcos: sciscitatꝰ ab eo q̃nam esset. Rñdit: diabolus. Et ille: cur custodis porcos? Rñdit. Incãtati sunt a q̃dã vetula. vt igit eam cõfirmẽ in sua pfidia: volo custodire ne a bestijs deuorent.

C Non adorabis deos alienos. B

Dnt qui peccant cõtra hoc pceptũ sunt sortilegi. Dicit sanctus Tho. vbi supra arti. vj. Sortes ppie dicuntur cum aliquid fit: vt eius euento cõsiderato aliq̃d occultũ innotescat. Si q̃ratur in iudicio sortiũ quid cui sit exhibẽdũ: siue illõ sit res possessa: siue honor aut actio aliqua vocat sors diuisoria: si aũt inq̃rat q̃d agere oporteat vocat ꝓsultatoria. C Querit ergo vtrũ sortiri seu vti sortibꝰ sit pctm̃? Uidet q̃ non. xxvj. q. ij. c. j. dicit. q̃ aũt sortes exq̃rere pctm̃ nõ sit: exẽplis ⁊ auctoritatibꝰ pbat. Cũ em̃ nachor de anathemate furtũ subripuisset: ⁊ ob eiꝰ pctm̃ ppls cessus apõ hay terga dedisset: pcepit dñs iosue: vt sortibꝰ exq̃reret: q̃ peccante ppls in manibus hostiuꝝ cadere meruerat. Josue preceptum accipiẽs misit sortes. Primum sup tribus: deinde sup familias: deinde super personas: ⁊ sors cecidit sup nachor: q̃ fuit furatus de anathemate. i. de re maledicta. vtꝝ Josue. vij. Sequit ibidez. Saul q̃z cũ pugnasset cõtra philisteos ⁊ iurasset

H se interfectuꝝ quicũq̃ ante solis occasum de ppło comederet sorte deprehendit filiũ suum Jonathan mel comedisse. Quẽ cum morti tradere vellet: ppło supplicãte reuocauit sniam. Jonas q̃q̃ cum a facie dñi fugeret: a nautis sorte deprehensus in mari proiectus: ⁊ a cete sorptus est. De zacharia etiam legitur: q̃ sorte exist vt incensum poneret. Mathias vero sikr a beato Petro sorte electus est in apłatum: ⁊ iude successorem. Hoc exemplis probat vti sortibus malũ nõ eẽ. In ctrariũ dicit. xxvj. q. ij. c. His ita rñdet. q̃ antequã euangeliuꝝ claresceret: multa pmittebant que in corpore pfectionis penitꝰ sunt eliminata. Copula nanq̃ sacerdotalis vel cõsanguineorũ nec legali nec euãglica auctoritate nec apłica phibetur. Ecclesiastica tñ lege penitus interdicitur. Sic ⁊ sortibus nihil mali inesse mõstratur: prohibetur tamẽ fidelibus ne sub hac specie diuinationis ad antiquos idolatrie cultus redeant. Idẽ dr ibidem. c. nõ statim. et. c. nõ exẽplo. dicit Beda. Non exẽplo Mathie vel q̃ Jonas prophęta a sorte deprehẽsus sit indifferenter

A sortibus est credendū. Cū priuilegia singulorū (vt ait Hiero.) cōem legē oīno facere nō possunt. Dicendū est ergo q talis determinatio euētus aliqñ expectaī a fortuna tñ: tūc nullū est viciū si mittant sortes inter hoīes ad determinandū q̄s quā partez alicui⁹ rei accipiat: qđ de cōi cōsensu omnium cōmittit fortune. Causa tñ motiua pōt esse pctñ: vt si propter cupiditatē ꝓpriam vel aliud viciū non possunt concorditer dividere: vel ex ꝓiectiōe taxillo⁹: qui plura vel pauciora pūcta ꝓiciat: vel ex festucis ꝓpositis quis breuiorem vel longiorē accipiat. Talis determinatio illi⁹ occulti euentus non est pctñ. Scō potest fieri q talis determinatio non solum expectaī a fortuna: sed etiā a dispositione stellaꝝ: z sic cum actus stellaꝝ ad hoc se non extendit superstitiosum z illicitum est: z non caret occulto pacto demonū. Tertio pōt fieri talis determinatio a diabolo sicut legit Ezech. xxj. q rex babylonis stetit in biuio. i. in capite duarum viaꝝ cōmittens sagittas: z interrogauit idola: z ea cōsuluit: z hoc est illicitū

B z a canonib⁹ phibitum. vt patet. xxvj. q. iij. q aūt sortilegi z diuini si cessare nolu erint: excōicandi sunt: ḡa est quoddā genus culture idoloꝝ. Ibidē. ca. sortes. sub anathemate prohibet. Et. c. si quis clericus. z c. cōtra idoloꝝ. Quarto pōt fieri determinatio a deo vel sanctis angelis: hoc nō est illicitum ꝑm se si fiat cum reuerentia debita. Juxta illud Prouer. xvj. Sortes mittūtur in sinū: sed a dño tēperant. Pōt etiā in hoc q̄drupliciter peccatuz incidere. Primo si absq; vlla necessitate ad sortes recurratur: hoc em̄ videt ad dei tētationem pertinere. Vñ Amb. sup Lucaz. Sorte eligitur qđ humano iudicio nō comprehendit. Secūdo si quis in necessitate absq; reuerētia sortib⁹ vtaī: imo cum magna deliberatione z p̄missa oīone debet fieri exēplo apostoloꝝ in electione Mathie. Actī. x. Unde Beda sup actus apl̄oꝝ. z ponit. xxvj. q. ij. c. Nō exēplo mathie. Si qui tamen inquit necessitate aliq̄ cōpulsi deū putāt sortibus exēplo apl̄oꝝ esse cōsulēdū videant hoc ipsos apl̄os non nisi collecto fratrū cetu p̄cibus fusis ad deū egisse. Tertio si diuina oracula ad terrena negocia cōicant. C

De hoc scribit Aug. ad inq̄sitiones ianuarij. z ponitur. xxvj. q. ij. c. Hi quid tñ. mihi displicet cōsuetudo si ad negocia secularia z ad vite huius vanitatez diuina oracula velle cōuertere. Quarto si in electionibus ecclesiaꝝ que ex inspiratiōe spūssancti fieri debent aliqui sortib⁹ vtaī. Vñ dicit Beda sup actus apl̄oꝝ. Mathias ante pentecosten ordinandus sorte queriī: quia nōdum erat plenitudo spiritussancti in ecclia effusa. Septē aūt diaconi postea nō sorte: sed electione discipuloꝝ sunt ordinati: secus autē est in corporalib⁹ dignitatib⁹ que ordinaī ad terrena disponenda. Jdeo in electione illaꝝ possunt hoīes vti sortibus: sicut in diuisione rerū temporaliū: vt dictū est. Si ꝯo aliqua necessitas alia ab electione dignitatis ecclie immineat: licitum est cum debita reuerentia sortibus diuinū implorare auxiliū. vnde Aug. in epla ad Honoratum. Si inter dei ministros sit disceptatio qui eoꝝ tēpore persecutiōis maneant: ne fuga oīm z qui eoꝝ fugiant ne morte oīm ecclesia deseratur. Si hec disceptatio aliter nō poterit terminari quātū mihi videī qui maneant z qui fugiant: sorte eligendi sunt: z hoc modo vsi sunt sortibus viri sancti in veteri testamento. vt Josue z Saul. j. Regū. xiiij. z zacharias Luce. j. z mathias Actī. j. Sed q̄d de iudicio ferri candentis vel aque bulīētis. Rñdet sctūs Thomas vbi supra arti. iij. dicēs: q hmōi illicitum est iudicium: q: ordinaī ad iudicādum occulta: qđ diuio iudicio reseruatur. D

Scō quia hmōi iudiciū non est diuina auctoritate sancitū: imo poti⁹ phibitū. vtz in decreto stephani pape. ij. q. ij. c. cōsuluisti. vbi dī. Nā ferri candentis vel aque feruentis examinatiōe sz cōfessiōe torq̄ri a q̄libet sacri non cessent canones. Sequitur. Spontanea em̄ cōfessione vel testiū approbatione publicata delicto habito pre oculis dei timore cōmissa sunt regimini nostro iudicare: occulta vero z incognita sunt illi reseruanda: q̄ sol⁹ nouit corda filioꝝ hominū. Sic z de monomachia. ij. q. v. c. monomachiā. Dicit ibidē. Quis dauid cum golia semel pugnauit; nusq̄ tamen ꝑ lege te-

E nēda diuia sanxit auctoritas. Cū hmōi sectantes deū tentare videanť. Itē patet extra de pur. vul. c. significasti. cum sup furti crimine q̄dam accusareť coactus est inire duellum: in quo alijs pctis suis p̄pedientibus cecidit: postea furtum apud alios est inuentum. Ideo talia iudicia scz ferri candentis aque bulientis ꝛ monomachie ibidem inhibētur in c. cur suscepi. ꝛ in vltimo dilecti: q̄a de⁹ in illis tentať. extra de purgatione. c. ex tuay. ne clerici vel monachi. Et. C. de gladiatoribus. l. vnica.

Explicit primum preceptum.

¶ Incipit secundum p̄ceptum.

Non inuanum assumes nomen dei tui: qđ exponit Magr̄ senten. libro iij. dist. xxxiiij. dicens. Non iurabis pro vllo. ¶ Nomen dei inuanum accipiť multipliciter. Primo qñ ad laudem dei nō ordinatur. Sapi. iij. Vani sunt oēs hoīes: in quib⁹ non subest scientia dei. ¶ Secūdo qñ false ꝛ dolose p F nunciať. vt in ps. Vana locuti sunt vnusq̄sq̄ ad p̄ximum suū. s. verba dolosa in corde locuti sunt. ¶ Tertio quādo inutiliť ꝛ sine fructu agiť ꝛ cogitať. ps. Dns scit cogitationes hominū: qm̄ vane sunt. ¶ Quarto qñ iniuste ꝛ neq̄ter affirmať. Job. xj. Vir vanus in superbiam erigitur. Itē ps. Qui nō accepit inuano aiam suam: nec iurauit in dolo p̄rimo suo. ¶ Quinto qñ illud qđ p̄mittitur non seruať. ij. Paraľ. xxij. Non vos decipiat Sedechias: neq̄ vana promissione deludat. Istis em̄ modis nomen dei inuanum assumiť. i. cum pctō. Primo peccant ꝓtra illud p̄ceptū q̄ solenniter piurant: siue hoc fit p nomē hebreū: sicut sunt decem nomina hebraica ipius dei: vt sunt Adonay tetragrāmaton ꝛc. Siue sint nomina latina vt deus: vel exprimentia diuinā essentiā: vt p summā maiestatē aut veritatem. Contra quos Leui. xix. Nō periurabis in noie meo: nec pollues sanctū nomen meuz. Quia iurare p deū (sm Aug.) est deum in testem vocare. Ideo diffiniūt iuramentū dicentes. Qz est affirmatio vel negatio de aliquo sacre rei attestatiōe affirmatiua. Est em̄ triplex forma iuramēti sm tria tēpora. In veteri lege iurabāt sic. Viuit deus viuit ania mea. vt. xxij. q. j. Et iurabant. Viuit dns. j. Regū. xiiij. In primitiua ecclesia iurabant sic. Testis est mihi deus. Unde ad Rom̄. j. Testis est mihi conscientia mea: hoc dico coram deo. xxij. q. j. si pctm̄. Hodie vero sic iurať. Sic adiuuet me deus ꝛ oēs sancti: eleuādo manum in altū cū duob⁹ digitis: in signum q̄ deum vocant in testem ꝛ oēs sanctos. Vel tres cū pollice: in signuz q̄ vocat in testem sanctam trinitatē: ꝛ habuit forte originem ex illo qđ scribiť Apoc̄. x. Angelus leuauit manū in celum: ꝛ iurauit per viuentē in secula seculoz. Non erit ampli⁹ tēpus pnie scz post hanc vitam. Aliqui iurāt p sancta euangelia: vel ponēdo manus sup reliq̄as sanctoz. Aliqui iurant ponēdo manū dexteram sup pectus: sic iurant spūales psone: in signū q̄ iurant per eū quē habent in corde. i. deum. Vel per veritatem euāgelij quam habēt in pectore. Alij dicūt simpliť. Juro. ꝛ est iuramentū. Hic modus seruať in vniuersitate bononiē. Aliqui iurant. Si feci illud: patiar hoc. Hoc eueniat mihi vl filijs meis. De illo iuramento loquiť mgr̄ senten. li. iij. dist. xxxix. dicens. Est q̄ddam genus iuramenti grauissimū: qđ fit p execrationem: vt cuz homo dicit. Si feci illud hoc contingat mihi vel filijs meis. Illo iuramento cōiter hoīes vtunť in ira ꝛ in furore. Sic petrus cepit iurare ꝛ anathematizare. Matħ. xxvj. Aliqui iurant se velle veritatē dicere in piculo aſe sue: ꝛ est iuramentū. vt ptz extra de frigidi. ꝛ malefici. c. fraternitatē. Judeus ꝫo debens iuramētum facere sm speculū saxonum. debet stare nudis pedibus super cutem porcinam ꝛ denudare brachium suū ponēdo eundē super librum moysi sic dicendo. Si illud non est verū qđ dico: fiat mihi sic datan ꝛ abyron: q̄s terra viuos cōsumpsit. Fiat mihi sicut sodome ꝛ gomorre ꝛc. cuz multis alijs execrationib⁹ q̄ in illa forma cōtinenť. De illa multiplici forma iurandi loquiť glosa. xxij. q. j. sup capi. iurabāt. ꝛ quāto res sanctior per quam quis iurat: tanto magis iuramentum est obligatorium. vt patet. xxij.

A q.j.monet. Documentū primum. Homo qui non potest incredulitatē proximi deuitare: potest in necessitate p iuramentū deum in testem vocare. vt patet. Deuter. vj. Dominū deum tuum timebis: z per nomē eius iurabis. Hiereñ. iiij. Jurabunt viuit dñs in iudicio veritate z iusticia. Mathei v. Reddas domino iuramenta tua. Ad Hebre. vj. Juramentū ad confirmationez veritatis ordinatur: z oñis cōtrouersie finis est iuramentū. Item ibidem. Oñes p maiores suos iurant. Jdeo dicit sanctus Thoñ. in scōa scōe. q. lxxxix. arti. j. q particularia facta hoīm nō possunt p rationē necessariam confirmari: sed per testes. Sz humanum testimonium non est sufficiens ppter duo. Primo ppter defectum veritatis humane: quia plurimi in mendaciū labuntur. ſm illud. Os eorū locutū est mendacium. Secūdo propter defectū cognitionis: quia homines nō possunt cognoscere occulta cordiū vel etiam absentia. De quibus tamen homines loquunt. Et ergo expedit rebus humanis: vt certitudo aliqua de his habeatur. Jdeo necessariuz fuit re B currere ad diuinū testimoniū: q: de⁹ mentiri non pōt: neqz eū aliquid latet: z sic iurare est deum in testē vocare. hec Tho. Sed testimoniū diuinū qñqz inducit ad asserendū pñtia vel pterita. Et dr iuramentuz assertoriū. Aliqñ ad cōfirmandū aliqd futurū: z dr promissoriū. Hec Thomas. ibidez. Vel sub alijs ꝟbis. Juramentū quoddam est fidelitatis seruande: qd facit superior inferior: vt imperator pape z c̄. vt ptz de iure iuran. ca. Romani principes in cle. Item qñ reges vngunt iurant archiepo: dicentes. In chr̄i noīe hec promitto ppło chr̄iano mihi subiecto. In primis me precepturum vt eccl̄ia dei z populus chr̄ianus verā pacem omni tempore seruet. Secundo vt rapaces z oñes iniquitates omnibus gradibus interdicam. Tertio vt in omnibus iudicijs equitatem seruem. Tunc archiepiscopus dat sibi gladium dicens. Accinge gladium tuum super femur tuū potentissime. Sic etiam iurant barones regibus z ducibus z milites q velint tueri ecclesias dei pupillos z orphanos. Qualiter autez hoc iuramentum seruant videant ipsi. Sic C iurant consules cōmunitati. Sic iurant cives cum intrant cōmunitatem ciuitatis: q velint seruare fidelitatem. Sic iurat seruus domino. Sic iurant canonici intraturi prebendam vel collegium: quia iustum est q qui vult gaudere priuilegijs cōmunitatis: q etiam iuret fidelitatem cōmunitatis illius. Sed sepius euenit q cōmunitates z collegia habent statuta iniqua z aduersantia ecclesiastice libertati. Et si quis talia statuta iurauerit: talis non teneť obseruare illa statuta iniqua vt patet de iure iurando. ca. Contigit libro. vj. vbi dicitur. Contingit in nonnullis ecclesijs de earuz consuetudine obseruari: q ipsarum prelati cum primo ad ecclesias ipsas accedunt non admittantur nisi iurent statuta z consuetudines ipsarum ecclesiarum scripta et non scripta inuiolabiliter obseruare. Inter laicos etiam in multis ciuitatibus castris z terris in suis potestatib⁹ rectoribus vel officialibus assumendis idem cōtingit z in ipsis statutis z consuetudinibus predictis reperiuntur interduz aliqua illicita D seu libertati ecclesiastice obuiantia: ne sub tali generalitate iurandi sic iurantib⁹ peccādi occasio prebeatur. Precipimus a quibuscunqz scientibus continere predictis cōsuetudinibus z statutis: illicita z impossibilia vel libertati ecclesie repugnantia iuramenta huiusmodi non prestari. Et si iurare contingat ad obseruanda dumtaxat licita: possibilia z non obuiantia ecclesiastice libertati iurantiū debet referri intentio: z iurantes ad hmōi iuramenta illicita non teneri. Aliud est iuramētuz veritatis reuelande: z est quādo quis requirit ad dicendū veritatē: aut de presenti aut de pterito. Sic fit in visitatiōibus z purgatiōib⁹ canonicis: in iuramento calumnie quod solet exigi a iudicibus z prelatis: de quo habetur extra de iureiuran. ca. j. vbi declarat glo. q volens contestari litem debet iurare quinqz que comprehendunt sub his metris. Jllud iuretur q lis sibi iusta videtur. Et si quereť verum nō inficieť. Nil promittetur nec falsa probatio detur. Ut lis tardetur dilatio nulla petetur. Allegā-

E tur tamen in glosa.xxij.q.j.ca.omne.multi casus in quibus licitum est iurare. Primo in federibus contrahendis. vt patet xxij.q.j.ca.Omne.vbi dicit.Omne quod in pacis federa euenit tunc solidius subsistit cum iuramenti hoc interpositio roborat.Et omne quod amicorum animas consiliat: tunc fidelius durat cum eos sacramenti vincula ligant: oñe eñ q̃ a testib⁹ stipulatur verius cõstat cum illud iurationis adiectio affirmat. Sic dr Gene.xxvj. Sit iuramentũ inter nos: ⁊ fedus ineam⁹ Secundo pro veritate declaranda aut dicenda. Sic iurat Apostolus ad Roma.j. Testis est mihi deus:cui seruio in euangelio meo:q̃ sine intermissione vestri memoriam facio.Tertio pro pace amicor̃ reformanda.ij.ad Cor.j.vt.s.c.oñe.Quarto pro obedientia facienda: vt subditi prelatis abbates episcopis:ciues cõsulatui ⁊c.Ita iurauerũt filij iepte:quẽ si atuerũt sibi ducem dicẽtes.Dñs qui audiuit:ipse mediator ac testis est q̃ nostra pmissa facimus. Quinto p sui fama vel proximi purgãda. F Exodi.ij. Jurabit q̃ non extendit manum suam in rem proximi. Idez patet extra de pur.ca.Sexto p cõsuetudine bona seruãda. Exodi.xxxiiij. Oẽs filij israel iurauerũt sic iurant p̃bendã intraturi consules ciues ⁊ hmõi.Correlariũ primum. Juramentũ q̃uis nõ sit ab hoie spõte vel volũtarie desiderandũ:cum tñ necessitas instat si bñ fit non est tanq̃ malũ refutandũ.Probat: qa chr̃s iurauit di. Amen amen dico vobis. Itez ps. Jura.dñs ⁊ nõ peni.⁊c. Itẽ apli iurauerũt. Itẽ iurauit angelus p viuentẽ in secula seculor̃. Apocal.x. Ergo si iuramentũ semp esset pctñ chr̃s peccasset:apli ⁊ sancti pr̃es peccassent: ꝯñs est falsuz: iõ dr extra de iureiurã.c.si chr̃s.Licet eñ inquit iuramentum phibuisse videat:ne per hmõi iuramentũ trãsferret ad creaturam honorificentia creatoris.q̃re tñ in euangelio p̃misisset.Dico vobis nolite iurare oñino statum subiũxit. Neq̃ p celũ qr thronus dei est. Neq̃ p terrã qr scabellum pedũ ipsius est:neq̃ p hierosolymam qr ciuitas dei est:neq̃ p caput tuũ quia nõ potes vnũ capillũ facere album aut nigrum. Et q̃uis nõ sit p creaturã iurandũ: si tamẽ iuret p creaturã seruandũ est: dũmodo sit licitũ quod iurat. Sequit. Jacobus quoq̃ non simpliciter prohibuit iuramentũ sed voluntatem iurandi.Cum ait. Ante oñia fratres mei nolite iurare: quontã ad iurandũ non debet quen q̃ spontanea inducere voluntas: sed necessitas trahere oportuna. Hec ibi. Idem patet.xxij.q.j.ca. In nouo testamẽto dictum est ne oino iuremus:qđ quidem mihi ppterea dictum esse videt nõ qr iurare pctm̃ est:sed qr p̃iurare īmane pctm̃ est: a q̃ nos longe esse voluit:qui oino ne iuremus sponte cõmonuit. Itẽ ibidem in c.noueritis verũ iurare non esse pctm̃. Itẽ ibidẽ.c. Ita g̃ pcepisse dñm intellige ne iuretur:ne q̃sq̃ licut bonũ appetat iusiurãdũ ⁊ assiduitate iurãdi ad p̃iurũ p ꝯsuetudinẽ delabat. Itẽ in c.iiij. Tu malũ non facis q̃ bñ vteris iuratione. Jõ dr extra de iureiurã.c.si chr̃s. Tũc potes iqt sine culpa iurare: dũmõ illos tres comites habeat iuramentũ. De quib⁹ ait ppha. Jurabũt: viuit dñs in iudicio ⁊ veritate ⁊ iusticia. In iudicio. i. discretione vt deliberatione. dicit glosa. Ergo sp iurare volentes deberẽt se p̃mo deliberare: īmo iudices deberẽt eis p̃cipere q̃ valde bñ se deliberẽt. Ergo pueri añ.xiiij.annum iurare nõ p̃nt.vtz.xxij. q.v.c.pueri añ.xiiij.annũ nõ coganť iurare. Idẽ in.c.paruuli.qr nõ h̃nt discretionẽ. Itẽ ebrij nõ dñt iurare:sed debẽt esse ieiuni.vtz.xxij.q.v.c.honestũ. Etiã videt vt q̃ in sctis audet iurare:hoc ieiun⁹ faciat cuz oñi honestate ⁊ timore dei.Scõ dz fieri in v̄itate.glo.s.cõscie.vt hoc sciat firmiter verũ esse:qr si deest v̄itas periurũ est: qa iuramẽtũ p̃ncipaliter ordinat ad cõfirmationẽ v̄itatis cui falsitas opponit. Sed q̃dã sunt sophiste verbor̃ iurantes illud qđ apparet verũ:qđ tñ est falsum. De quibus Jsiõ.in li.de summo bono:quẽ allegat magister senten.li.iij.dist. xxix.dicens. Hoc etiã sciendũ est q̃ q̃cunq̃ arte verbor̃ quis iurat:deus tñ q̃ conscie testis est ita hoc accipit sicut ille cui iurat intelligit. Uñ in vita scti Nicolai legit:q̃ vir q̃dam ab vno iudeo quandam summam pecunie mutuo accepit:iurãs sup altare scti Nicolai: cũ aliũ

A fideiussorē habere neqret q̄ citius posset sibi redderet. Illo diu tenente pecuniā iudeus eā postulat: sed ipse eā sibi reddidisse affirmat. Trahit eū ad iudiciū: ⁊ iuramentū indicit debitori. Ille baculum cauatum quē auro minuto pecunie repleuerat secuꝫ tulerat ac si eius āminiculo indigeret. Volens ꝯ facere iuramentū iudeo baculū tradidit reseruanduꝫ. Jurauit ille q̄ plus sibi reddiderat q̄ debebat. Facto aūt iuramēto baculum suum repetijt. Et iudeus astutie ignarus eum sibi reddidit. Rediens qui fraudem fecerat in quodam biuio oppressus corruit somno. Et curr⁹ cū impetu veniens eū necauit: ⁊ baculū cū auro fregit ⁊ effudit aurū. De illis dicit ps̄. Quis ascendit in montē dñi ⁊ c̄. sequit. Qui non iurauit in dolo proximo suo. Sic oēs mercatores faciūt q̄ iurant falsum qꝫ sciant verū: ⁊ econuerso. Tertio dꝫ esse iustū qꝫ iuratur ⁊ licituꝫ. xxij. q. iij. c. In malis ꝑmissis rescinde fidem: in turpi voto muta decretū: vt si quis iurat q̄ vult aliquem occidere. vtꝫ. xxij. q. iij. ca. qꝫ dauid ⁊ c̄. Tale

B iuramentū nō debet impleri. ¶ Documentum scd̄m. Coꝛā deo maⁱ⁹ pctm̄ est periurium q̄ quodcūq̄ homicidium. vtꝫ in. c. xxij. q. v. c. Ille. vbi dr̄. q̄ periurio vincit homicidā. Idem tenet mgr̄ sen. li. iij. dist. xxxix. Idem tenet sc̄us Tho. in primo q̄dlibeto. q. xviij. ⁊ ꝓbat eā dicens: q̄ piurare est vicio ꝯra deū: ⁊ est nois dei derogatio. Homicidiū aūt lꝫ sit ꝯra deū: tm̄ est imediate p̄ncipaliter cōtra ꝓximū. Sc̄do piurio est nois dei derogatio ⁊ q̄si blasphemia. Idcirco tenet scd̄m locum post idolatriaꝫ. vtꝫ ex ordine p̄ceptoꝝ. Tertio omne pctm̄ qꝫ est cōtra mādatū p̄me tabule est graui⁹ q̄ si esset ꝯtra mandatū scd̄e tabule. Quarto qꝛ maⁱ⁹ dānū est in amissione vni⁹ anie q̄ mille coꝛpoꝝ. vtꝫ. xxiij. q. iij. si bon⁹. Eādem opinionē tenet venerabilis mgr̄ Egidius de roma doctoꝛ nr̄ⁱ in sexto quodlibeto q. xxiij. q̄ periurio p se est maⁱ⁹ pctm̄ q̄ homicidiū. Idem tenet Jacobus de viterbio iij. qꝫlibeto. q. xxiiij. Sed ꝯra hoc sunt q̄dam doctoꝛes: vt Thomas de argentina sic arguens. Illud est maius pctm̄ qꝫ magis punit: sed homicidiū magꝝ punit: ergo maius pctm̄. Maioꝛ patet. Deute. xxv. ꝑm mensurā delicti erit plagaꝝ mod⁹. Minoꝛ est nota: qꝛ homicidium punitur morte: nō aūt piurio. Ergo rñdet Egidi⁹ vbi supra. In iudicio diuino plus punit piurio: licꝫ iudicio humano plus homicidio. Cōtra hāc opinionē est Bartho. brixensis. super c. ille. vbi s̄. q̄ periurus magis peccat: arguēs sic. Per illud qꝫ hr̄. xiij. dist. c. duo mala. Vbi dr̄ q̄ in pctō piurij duplici culparū zelo punimur q̄a deū offendimus: ⁊ nos tm̄ modo maculam⁹: sed in pctō homicidij tripliciter iugulamur: qꝛ dei p̄ceptū cōtemnimus: ꝓximis impia crudelitate nocemus: ⁊ nos crudeliori mortis gladio trucidam⁹. Constat aūt q̄ grauius peccatū est vbi concurrunt tria mala q̄ vbi duo. Dicit ergo q̄ graui⁹ pctm̄ est homicidiū q̄ periurio: sed graui⁹ damnū incurrit hō p piurio q̄ per homicidiuꝫ. vt ptꝫ ex ꝓbis Aug. xxxiiij. q. iij ◉. si habes. vbi dicit q̄ maius dānuꝫ est in amissione vni⁹ anie q̄ mille coꝛpoꝝ: sed in piurio amittit aīa: i homicidio coꝛpus. Sed in cōtrariū est qꝫ dr̄. xxij. q. v. c. Ille. q̄ qꝛ piurio vincit homicidiū. Nā periura- D re cōtinet in mādato p̄me tabule: in quib⁹ ꝑm Bern̄. nō pōt dispēsare: nec deus nec hō. Sed inter mādata scd̄e tabule cōtinet homicidium: in quibus deus potest dispēsare nō hō. Dicta aūt iuristaꝝ nō est difficile soluere: dicēdo q̄ verꝫ est homicidiū esse maius pctm̄ q̄ piurio: qñ simul cum culpa homicidij cōcurrit culpa periurij: sic intelligit illud decretū. Si aūt accipit vtrunq̄ p se non est graui⁹ pctm̄: nec est maius damnum in amissione vni⁹ anie q̄ multoꝝ coꝛpoꝝ: nisi q̄ maⁱ⁹ pctm̄ est illud p quod cōmittitur. Sequit coꝛrelarie q̄ nos diligenter debem⁹ cauere a periurio: qꝛ est maximū pctm̄ post idolatriā. Quia p tres digitos quos eleuat vel ponit sup reliqas designat: q̄ coꝛpus ⁊ aīam ⁊ res dat in potestatē diaboli: imo ꝑm Guilhelmū lugdun̄. qui sciēter piurat manuꝫ dat diabolo cum qua tangit reliquias sc̄oꝝ donec ipse peniteat de periurio: man⁹ illa est diaboli: ⁊ qñcūq̄ signat se cum manu diaboli signat se: tales piuri ꝯfundunt in p̄senti. Nā legitur: q̄ q̄daꝫ supra sepulchrū sancti pācratij

E martyris periurauit ⁊ mox manū retrahere non potuit: ⁊ sic coram oībus erat cōfusus astantibus: ⁊ subito mortuus est. Dicit Eusebi⁹ ī chronica sua. q anno dñi. ccxiij. Narcissus ep̄s p quosdam testes falsos infamatus de q̄dam crimine: quor⁹ prim⁹ iurauit. Si nō sic: igne consumor. Scōs ego regio morbo cōsumor. Tertius ⁊ ego lumi nibus priuor: q̄re tūc ep̄us cessit ⁊ vitā heremiticā ducens in abditis. Primus testis statim post ex pua scintilla cuz tota domo ⁊ sua familia pustus fuit. Scōs regio mor bo a pede vsq; ad verticez cōsumptus fuit. Tertius videns alior⁹ interitū penituit: ⁊ innocentia p̄sulis innotuit. ¶ Contigit in sta dem ciuitate: q quidam iurauerūt sup cor pore chr̄i stantes in quodā campo: iurādo sibe pro pace seruāda. Et depost in loco pe dum nunq̄ gramina creuerunt: sed vndiq; ⁊ circūquaq; creuerunt. Sibe vidi in Gri pesiwolde: vt mihi retulerunt incole ciuita tis: q q̄dam periurus in cimiterio sctē Ber F trudis foris ciuitatē fuit sepult⁹. Quē de mon nocte sequēti sedēs in equo nigro de cimiterio vocauit. Et defunctus de sepul chro surgens: q̄ saltus horribiles fecit circa sepulchrū suū. Finaliter fuit coact⁹ rece dere de cimiterio: ⁊ vestigia suor̄ pedum reliquit in terra: immo ī lapide durissimo ad pfunditatez dimidij pedis: ⁊ depost ab illo tpe nunq̄ creuerūt ibi gramina: sz vndiq; ⁊ circumquaq;. Et amici illius defun cti sepius illa vestigia cooperuerūt cum lu to ⁊ pulueribus: sed semp die sequenti rea perta inuenerūt. Legit in gestis Saliui: q venerunt due sorores cuiusdā ducis francor̄ ad regē Karolū: conquerētes de fratre suo q hereditatē earū auferret eis. Ci tatus sup hoc a rege negauit. Rex fecit eū iurare sup caput Saliui: q nihil sororibus suis teneret ex his q̄ ab eo petebant. Qui cum letus iurasset medius crepuit: ⁊ p se cretum ani stercora proruperunt: ⁊ ex ocu lis ⁊ naribus sanguis exiuit: ⁊ sic vitam fi niuit. Quidam ciuis ī ciuitate Gothingen false iurauit in presentia cōsulatus. Et fa cto iuramento manum retrahere non po tuit. Tales oēs infames sunt. vt patet. vj. q.j.ca. Infames. ⁊ nunq̄ deinceps testari possint. vt ptz extra de testib⁹. ca. testimo nium. Et eis imponenda est penitentia. xl. diex cum septē sequentib⁹ annis. vt patet vj.q.j.c. Quicūq; scienter periurauerit qua draginta diebus in pane ⁊ aqua: ⁊ septem sequentes annos peniteat: ⁊ nunq̄ sit si ne penitentia: ⁊ nunq̄ in testimonium reci piatur. Hec ibi. ¶ Documentū tertiū: quā to res sanctior est per quam iurat: tāto am plius iurans ad seruandū iuramentū ob ligat. vbat. q: dicit. ij. q. l. c. si q̄s. ¶ Que ritur: q̄s magis teneat an ille qui per deū an ille q̄ supra sacra euāgelia iurat? Huic q̄stioni Joānes chrys. rñdet dicens. Scri pture ppter deū facte sunt: nō deus ppter scripturas. Jō dicit Raymun. q qui iurat per deū multū obligat: qui ꝯo per deum ⁊ euangelia: magis obligat: ⁊ qui in istis ad iungit sanctor⁹ reliquias: adhuc magis ob ligatur: ⁊ ita crescentib⁹ solēnitatibus cre scit obligatio. Sic etiaz quāto per quod iu ratur magis sanctū est: tanto magis est pe nale periurīū. vt dr. xxij.q.j.ca. monet te. Sed pōt esse iuramentū q̄ fit per euange lia cū deliberatione ⁊ solennitate: ⁊ fit ma gis obligatorīū: q̄ q̄ fit per deū sine deli beratione: sic ⁊ periurīū. Sic grauius pec cat q̄ in facto periurus est q̄ qui voluntate: de q̄b⁹. xxij:q.v.c. Qui periurare parat⁹ est anteq̄ iuret periurus esse videt: q̄a deus nō solū ex operibus iudicat: sed ex cogitatio nibus ⁊ corde. Hec ibi. Si tamē actus exte rior⁹ supuenerit: tāto periurīū est mai⁹: sicut plus peccant q̄ periurāt p crucē cōsecratā q̄ nō cōsecratā. vt ptz. xxij.q.v.c. q̄ periu rat. Sic etiā plus peccat rex vl̄ pnceps pe riurus q̄ miles vel rustic⁹ ppter maius scā dalū. Item Aristoteles mgr̄ alexādri scri bit ei in q̄dam epla dicens. Caucas alexā der ne infringas fidem datā ⁊ federa con firmata. Nam hoc cōuenit infidelib⁹: inue nibus ⁊ meretricibus. Serua promissa fide liter: quia oēm infidelitatez cōsequit finis malus: ⁊ si ex fidelitate infringenda aliq̄d boni eueniet: tamen ipsa species est mala ⁊ exemplū est reprobor̄: ⁊ de genere malor̄ ergo fides plura facit: scias q̄ q fit p fidem hoīm cōgregatio: ciuitatū inhabitatio: vi ror̄ cōmunio: regū dñatio. Per fidem ca-

A stra tenenť: ciuitates seruantur: reges dominanť. Caueas ḡ fidelissime princeps fidem datam infringere: serua firmiter tua iuramenta ⁊ federa etiã si sint grauia. Nã causa destructiõis regni barbaroꝝ ⁊ schytarum fuit: ꝙ reges coꝝ vtebanť iuramentis ad fraudem ⁊ deceptionẽ hominũ ⁊ pximarũ ciuitatum fidem frangẽtes ⁊ federa que fuerũt ad salutem humani generis stabilita. Et ideo equitas iustissimi iudicis hoc amplꝰ sustinere non potuit. Hec phs Ideoq; in gestis regis eiusdem Alexandri legitur: ꝙ cũ suo exercitu ira permotus iret cũ magno impetu ad quandam ciuitatem noĩe Lapsacũ diruendã ⁊ euertendã. Ciuis aũt vnus illiꝰ ciuitatꝫ anaximenes phus audiẽs regem Alexandrũ sic venire exiuit ciuitatem obuiam regi: vt ꝓces porrigeret pro salute ciuitatis. Quod cum rex hoc cerneret: ne postulare volens materiam audiendi haberet. Rex in loquendo phm iuramento ꝓuenit di. Juro p deos ꝙ nihil hoꝝ que petieris faciam: tunc sapienter phs attendens regis iuramentũ respõdit. Peto ergo domine vt lapsacum ciuitatem diruas ⁊ destruas. Quã petitionẽ attendens alexander salutem vbi concessit. Maluit eñ iram ⁊ voluntatẽ quã habebat contra ciuitatẽ dimittere q̃s cõtra iuramẽtũ venire. Sed hoc ꝓncipes ⁊ reges nunc minime aduertũt ad sua iuramenta seruãda: peiores ergo sunt q̃s gentiles. Sic etiam grauius peccãt cõsules cõitatis nõ obseruantes iuramenta q̃s singulares psone. Quia bonũ quãto cõius tãto diuinius: ergo per oppositũ: malũ quãto cõius: tanto peius. Nam summa cura fuit olim gentilibus obseruare ꝓmissa ⁊ iuramenta ⁊ singulariter cõitatibus. Cuiꝰ exemplũ ponit btũs Augusti. li. iij. de ciuitate dei. c. ij. de saguntinis amicis romanoꝝ qui eis iurauerũt fedus ⁊ amicitiã per falsos deos q̃s sagũtinos Hãnibal obsidebat cõtra romanos: ⁊ prius q̃s ciuitas caperẽť tñ cruciabantur fame: ꝙ suoꝝ mortuoꝝ cadauerib⁹ pascebanť: ⁊ tñ miles quidã Hãnibalis amicus saguntinoꝝ volens tñ vitam ciuium saluare ꝓmisit eis vitam ⁊ locum aliũ vbi possent sibi ciuitatẽ cõstruere dũ tñ saguntum Hãnibali cũ oñi auro ⁊ argento iporũ redderẽt: ipsi tẽpore deliberatiõis accepto: maximũ ignẽ in medio ciuitatis accenderũt: ⁊ primo in eũ omne aurũ ⁊ argentũ cũ omni reliqua suppellectili proiecerũt: ⁊ postea cesis vxoribus ⁊ liberis se in ignem vnanimiter precipitauerunt ne fedus iuramenti romanis frangerent. hec Aug. B C

¶ Nõ accipies nomẽ dei tui tãtũ inuanũ.

Secundo peccant contra illud preceptum qui iurãt per creaturas: quod potest fieri tripliciter: scilicet creaturam tanq̃ deum venerandũ. Aut ꝓ nomẽ deoꝝ falsoꝝ iurando aut ad aliquã penaꝫ in iuramento se obligando. Primo nõ est iurãdum per creaturam eam tanq̃ deũ venerando. Ideo dicit chs Math. v. Dico vobis non iurare oino. Statim subiungit. Neq; per celũ: qz thronus dei est: neq; per terrã: qz scabellũ peduz ipsius est: neq; per hierosolymam: qa ciuitas regis magni est neq; p caput: qa nõ põt facere vnum capillum albũ aut nigrũ. Nõ illiꝰ tãgit extra de iureiur. c. Si chs. ne per hmõi iuramẽtũ trãsferať ad creaturã honorificentia creatoris. Est etiã ista snia bti Tho. ij. ij. q. lxxxix. ar. v c. in resp̃õe ad primũ argumẽtũ. Dns inqt phibuit iurare p creaturas ita ꝙ eis adhibeať diuina reuerẽtia. vñ subdit ibidẽ auctoritate Hiero. di. ꝙ iudei p ãgelos ⁊ celũ ⁊ cetera hmõi iurãtes creaturas venerabanť dei honore. Quos increpat dicens Mat. xxiij. Ve vobis duces ceci qui dicitis q̃cũq; iurauerit p tẽplũ dei nihil est quicũq; aũt iurauerit in auro tẽpli soluet. Et sunt stulti ⁊ ceci. Quid est eñ manifestius aurũ vel tẽplũ q̃ aurũ significat. Nam p auariciã excecati fuerũt iudei ⁊ statuerũt ꝙ q̃cũq; iurauerit p tẽplũ ⁊ inuẽtꝰ fuerat mendax: nõ erat reus ad emendã: sed q̃ iurauerat p aurũ tẽpli reus erat. Ideo Deut. vj. dr. Dñm deũ tuũ timebis: ⁊ per nomen eiꝰ iurabis. Vñ magr sen. li. iij. di. xxxix. q̃rit vtrũ liceat iurare p creaturã cũ tñ in lege scriptũ sit. Reddes autẽ domino iuramẽta tua? Rñdeť ex dictis Hieronymi sup Math. Judeis inquit quasi paruulis cõcessum fuit iurare p creatorẽ tñ ⁊ p̃ceptũ: vt si iurare cõtigerit nõ nisi per crea- D

E torē iurēt nō ꝑ creaturā: q̄a iurātes per an
gelos ⁊ elementa creaturas venerabant̄
honore dei. Et melius erat hoc exhiberi
deo q̄ꝫ creaturis. Hec ille. Sed obijcitur ꝑ
illud quod legit̄. xxij. q. j. c. monet te: ⁊ ibi-
dem ponit mgr̄ vbi s̄. ꝙ ioseph vir sctūs ꝑ
creaturas iurauit. Unde dixit fratribꝰ suis.
Per salutem pharaonis non exibitis hinc
Gen̄. xliiij. Itē iuramus ꝑ euangelia ⁊ san
ctos: que creature sunt. Rn̄det ꝙ iuramen
tū indicit̄ ad confirmationē veritatis. Un-
de dicit apl̄us ad Heb. vj. ꝙ oēs cōtrouer-
sie ad confirmationē finis est iuramentū.
Ueritatem autē plene scire de his que du-
bia sunt nullus scire potest: nisi deus q̄ nec
falli nec fallere potest. Ideo solū ꝑ deū est
iuramentū faciendū. Sed iurare ꝑ creatu
ram intelligit̄ tripliciter. Uno mō creatu-
rā tanq̄ꝫ aliq̄d diuinū venerādo: qd̄ ꝑtinet
ad infidelitatē. Sicut em̄ concessum fuit fi
lijs israel: vt hostias deo immolarent ne
eas offerrent demonibus: sic potius per-
missum fuit vt per deum iurarent q̄ꝫ ꝑ crea
turas: ne inciderent in crimen idolatrie.
F vt patet. xxij. q. j. c. cōsidera. ⁊. c. monet te.
Ibidē em̄ dr̄. Deus aūt ꝑ creaturas iura-
re prohibuit: ne vel more gentiliū aliq̄d nu
mē diuinitatis creaturis inesse videretur.
Scd̄o intelligit̄ q̄ in creatura presidet illuz
in testē inuocando: qꝛ cū deus sit creator ⁊
cōseruator ⁊ rector oīm creaturarū iuran-
do ꝑ creaturā inquātuz in ea relucet potē
tia diuine maiestatis: sic licituz est. Sic iu-
rauit Joseph per salutē pharaonis. Cum
omnis potestas a deo sit s̄m apl̄m. Sic iu-
rant hassones ꝑ salutē Lātgrauij semper.
vtz de iureiur̄. l. qui per salutem. Sic eti-
am licitū est iurare ꝑ euāgeliū inquātū re-
lucet veritas diuina in euāgelio. vtz. xxij.
q. j. si aliqua. Sic ꝑ sctōs inquantum in eis
relucet diuina gratia vl̄ sanctitas. Tertio
mō ip̄m iuramentū tanq̄ꝫ ꝑtē vilē contem-
nendo. vtz. xxij. q. j. Monet. vbi dicit̄ ꝙ nō
debemꝰ iurare ꝑ creaturas: ne creaturas
cōtēptibiles iudicādo per eas ꝓmissa pro
nullo ducerem⁹. Ideo dr̄. xxij. q. j. c. Cle-
ricum ꝑ creaturā iurantē acerrime obiur-
gandum esse: si ꝟo ꝑstiterit in vicio excom-
municandū. hec ibi. Si tamē iurat̄ ꝑ crea
turā oīno est seruādū. vt ptz extra de iure G
iur̄. c. si chr̄s. vbi dicit̄. Si tamē iuret̄ per
creaturā seruandū est ⁊ dūmō sit licitū qd̄
iurat̄: q̄a teste veritate qui iurat in celo iu-
rat in throno dei: ⁊ in eo q̄ sedet sup̄ eum.
Hec ibi. Glosa dicit. Multa fieri non de-
bent facta tamen tenent. xxvij. dist. si vir.
Scd̄o modo nō est iurandū ꝑ falsos deos.
vtz Exo. xxiij. Per nomē extraneoꝝ deo-
rū nō iurabitis: qꝛ iurare est actus latrie q̄
nullo mō est exhibendus idolis. Item non
pn̄t esse testes veritatis: sed cū iuramꝰ illū
ꝑ quē iuramus ī testē inuocamus: sic sarra
ceni iurāt ꝑ machometū: gentiles ꝑ deos
suos falsos. ¶ Documentū primū. Quam
uis ꝑ nomē falsoꝝ deoꝝ nō sit iurandū: si
tn̄ aliq̄d licitū iurat̄ ꝑ noīa eorūdē est om̄i-
no seruandū. vt patet. xxij. q. j. c. monet te.
Utrū eius fide vtendū sit: qui vt eā seruet
ꝑ demonia iurauerit. Ubi te volo prius cō
siderare vtrū si quispiā ꝑ deos falsos iura-
uerit se fidem seruaturū: ⁊ eā non seruaue
rit: non tibi videt̄ bis peccasse. Sequit̄ ibi-
dē. Nūc ꝟo iurauit ꝑ quos non debuit: ⁊
contra pollicitā fidē fecit q̄ non debuit: bis H
vtiq̄ꝫ peccauit. Hec Augusti. ad publicolā.
Idē tenet mgr̄ sen. li. iij. dist. xxxix. sub eis-
dem ꝟbis: qꝛ licet peccauit iurādo ꝑ falsos
deos: tn̄ fidē quā ꝓmisit. i. pactū debet ser
uare: qꝛ fides hosti seruāda est. vtz. xxiij.
q. j. nolite. ¶ Scd̄m documētū. Si christia
ni ⁊ alij principes christianoꝝ nō possunt
aliter inire pacta aut recipe iuramēta sar
racenoꝝ nisi ꝑ noīa falsoꝝ deoꝝ licite ⁊ si
ne peccato pn̄t recipe iuramenta per noīa
idoloꝝ. vtz in. c. monet. xxij. q. j. vbi dicit̄.
Qui vtit̄ fide illius quē constat iurasse per
falsos deos: ⁊ vtit̄ non ad malū: sed ad bo
nū ⁊ licitū: non peccato illius se sociat: ꝙ
per demonia iurauit sed bono pacto eius
quo fidem seruat. Sequit̄ infra. Cui q̄stio
ni possunt illa testimonia suffragari: q̄ ipse
cōmemorasti de Laban ⁊ Abimelech. Si
tn̄ abimelech ꝑ deos suos iurauit: sicut la-
ban ꝑ deū suum sochoth: qd̄ iuramentum
recepit Jacob Gen̄. xxxi. qui tamen sctūs
fuit. Sic in lib. machabeoꝝ ca. viii. romani
pacem formasse cum iudeis: intelligendi
sunt iurasse ꝑ falsos deos: sicut iudei iura-

A uerunt per verũ deũ. Tertio modo iurat̃ p creaturã: scz sibi aliquod malũ vel penã imprecando ⁊ hoc iuramento: de quo magister senten. li. iii. dist. xxxix. dicit. Est q̃dã gen⁹ iuramẽti grauissimũ qõ fit p execrationem: vt cũ homo dicit. Si illud feci patiar hec: ⁊ illud contingat filiis meis: si illud iuramentũ falsum est: tũc est periculosum: quale fuit iuramentũ petri cum cepit iurare ⁊ anathematisare. ℳat. xxvi. q̃ iuramento hoies cõiter vtũtur in ira ⁊ furore. De illo mõ iurãdi dicit sctũs Thomas. scda scde. q. lxxxix. arti. vi. Alius modus inquit est p execrationẽ: ⁊ in hoc iuramẽto adducit̃ creatura aliq̃: in qua diuinũ iudiciũ exerceat̃. Sic solet hõ iurare per caput suũ p filiũ suum: aut p aliã rem quã diligit. Sic iurauit apls. ii. ad Corin. i. dicẽs. Ego testẽ deũ inuoco in aiam meam. Hec Thomas. Et sunt multi modi iurandi per execrationẽ. Aliq̃ dicunt. Nunq̃ ab oculis viuus recedã si mentior. Vel deus nunq̃ misereat̃ aie mee si nõ fecero: vel deus plaget me igne vel lepra si nõ fecero qõ iuro.

B Et ſm Augu. per que sic iurans se obligat: valde terribile est se vel suos sic mendaciter obligare: vel etiam in causa vera immo stultum est sine magna necessitate. Exemplum legit̃ q̃ vsurarius quidam in morte compũctus rogauit duos amicos suos: vt pecuniam quã traderet eis restituerẽt. Et primus obligauit se sub pena lepre: alius sub pena cecitatis. Qui post obitum ipsius negligentes fuerũt. Volẽtes primitus cum ista pecunia lucrari aliq̃d ⁊ postmodũ restituere. Et mox in illis infirmitatib⁹ cõsumpti sunt ambo put se obligauerant. ¶ Tertii sunt q̃ peccãt ꝓtra illũ p̃ceptum: ⁊ sunt q̃ plena volũtate se disponũt periurare ⁊ añq̃ iurent videnť periuri censendi: q; deus non iudicat ex op⁹ sed ex cogitatiõib⁹. Ideo dr̃ in decre. xxii. q. v. c. Qui periurare paratus est añq̃ iuret periurus esse videť: qa deus nõ ex op⁹ sed ex cogitationib⁹ iudicat ⁊ corde. hec ibi. Ergo si vnq̃ ad iudicium accessisti de illa intẽtiõe q̃ iurare voluisti ⁊ nõ p̃fecisti: penitere: q; corã deo periurus es. Exemplũ ptz de duob⁹: quor; vn⁹ cõcessit alteri summã pecunie: ⁊ q̃n̄ termi-

C nus solutiõis aduenit simpliciter negauit: ⁊ iurare voluit. Cumq̃ flecteret ḡnua ad iurandum obmutuit: ⁊ nihil loqui potuit: sed erect⁹ econuerso loquelã accepit. Qui iterũ secũdario genua flexit ⁊ periurare voluit: qui iterũ obmutuit: ⁊ sic omnib⁹ manifeste innotuit q̃ periurare voluit: ⁊ iam corã deo periurus fuit. ¶ Quarti sunt q̃ peccant cõtra hoc p̃ceptũ q̃ sciẽter iuramenta falsa ⁊ iniqua recipiunt: ⁊ tales mortaliter peccant. vñ dr̃ in decre. xxii. q. v. c. Ille qui homine ꝓuocat ad iurationẽ: ⁊ scit eũ falsum esse iuraturũ: vincit homicidam: q; homicida corp⁹ occisurus est: ille aiam: imo duas animas: eius scz quã iurare ꝓuocauit ⁊ suam. Ibidẽ dr̃ capko p̃cedenti. Si quis periurauerit ⁊ alios sciẽs in periurium duxerit: quadragita dies peniteat in pane ⁊ aqua ⁊ septẽ annos sequẽtes: ⁊ nunq̃ sit sine penitẽtia: ⁊ alii si cõsciι fuerint similiter peniteant. Sed diceres sic. Nullus posset alium cogere ad soluẽdum: si nullus deberet exigere iuramentũ. Rñ. q̃ posset eũ ad iudicium citare: ⁊ iusticiam ab eo exigere. Et si sibi negauerit ⁊ iurat: quid prodest alteri falsum iuramentũ suũ. Et sic aiam suam ⁊ illius simul dãnat: poti⁹ deberes illa bona dare illi q̃ damnare sic animã tuã ⁊ illius: ⁊ deus tibi remuneraret: vt si velit ille saluari tenet̃ sibi soluere pecuniam: vel bona p; quib⁹ vult iurare. Sed diceres. Ex hoc sequeretur cõfusio mea: quia credent homines me iniustã causam habere cũ ab eo iuramẽtũ nollem. Rñdet̃ q̃ propter malos homines qui vt frequenter malum iudicant nõ debes deum offendere ⁊ animã tuã perdere. Sed hoc deberent attendere illi qui audẽt dicere: si quis tres denarios teneret̃ mihi: deberet iurare si nollet soluere. Legit̃ q̃ quidaz bonus homo citauit quendã ad iudiciũ ꝓpter quandã summaz pecuniarum: ⁊ ille instãter negauit: ⁊ se ad iuramẽtum exhibuit: quod alius ab eo accepit: licet sciret eum falsum iurare. ℳox sequenti nocte raptus fuit ad iudicium: et vidit christuz sedere in sede maiestatis sue exigẽs rationẽ illius ab eo: qui ei iurauit ⁊ de anima sua ꝓpria: quos cognouit ambos esse damnãdos. Tũc iudex ab eo que-

fuit cur iuramentū ab eo recepisset? At ille. Quia mihi meū negauit. Et iudex. Nōne potius debuisses perdere talem substātiam q̄ ipius animā ⁊ tuam? nōne anima plus est q̄ oīs talis substantia? Tūc talis iudex iussit eum flagellari. Qui euigilans omnia que acciderant sibi enarrauit ⁊ in signū hui⁹ plagas in dorso ⁊ in corpe ostendit ⁊ nullo mō potuit sanari donec penituerat. Sed tūc queriē si iudex scit eū falsum iuraturū an debet cogere eū ad iuramentū ⁊ ei⁹ recipe iuramentuz? Rñdet archidiaconus in rosario suo sup cap. ille. xxij. q. v. q̄ iudex nō peccat: ⁊ pōt eius recipere iuramentū q̄uis scit eum falsum iuramentū facturū. Hoc idem tenēt theologi. Unde btūs Augustī. allegat in sermone de decollatione Joannis baptiste. q̄ quidaz Tutus nomine de yponēsi ecclia ppt falsum iuramentū qđ a vicino suo receperat: grauiter in nocte sequenti fuit a spiritibus flagellatus. Jdeo dicunt theologi q̄ ideo non peccat iudex: quia ipe nō requirit iuramētū ppter se sed ppter alios: ⁊ sicut minister legis: cuius ipse nō est dispensator sed executor: vñ nō pōt remittere iuramētum qđ fm ordinē iuris exhibēdū est. Jtez ideo nō peccat q̄ nō ipe compellit eū iurare sed lex q̄ hoc mādat. Uñ sicut nō peccat iudex interficiēs hoiem cōuictum fm allegata ⁊ pbata quantūcunq̄ sciat ipse eum innocētem: quia non ipse eum interficit sed lex. vt dī. xxiij. q. v. ca. si homicidium. Sic non peccat iudex requirens iuramentum in iudicio seruando iuris ordinem quantumcunq̄ sciat iurantem falsum esse iuraturum. Debet tamen statuta ⁊ legem imponens iuramenta cum magna grauitate pēsare. Et debet diligenter inquirere si alio modo potest veritatem inquirere aut indagare anteq̄ statim iurare cōpellat. Uel deberet recurrere ad superiorem. Hec via tutior esse videt iudici. Si autez esset dubius ⁊ ignorat vtrū sit falsum iuraturus vel non: tūc non peccat iudex si iuramentū ab eo requirit. Hec Augustī. de anchona super Mathe. Jdem tenet Thomas in. ij. ij. q. xcviij. arti. iiij. Sed qđ est de illo qui audit aliquē iurare falsum ⁊ ipse scit ⁊ tacet, Rñdet Thom. scđa scđe. q. xcviij. arti. iiij. allegans illud Leuit. v. Si peccauerit anima ⁊ audierit vocem iurantis falsum: testisq̄ fuerit quod ipse vidit aut conscius est nisi indicauerit: iniquitatem suā portabit. Rñdet Thom. di. q̄ sicut Augustī. dicit. Moyses non expressit in predicta auctoritate cui sit indicandū periurū alterius ⁊ ideo intellexit q̄ debeat indicare talibus q̄ magis pōt prodesse q̄ obesse periurio. Similiter non exp̄ssit etiā quo ordine debet manifestare. Jdeo videtur esse seruandus ordo euangelicus cū sit peccatū periurij occultū: ⁊ precipue quando non vergit in detrimentū alteri⁹: qz in tali casu nō haberet locum ordo euangelicus. Hec Thomas.

¶ Non accipies nomē dei tui inuanum.

Quinti qui peccant contra illud preceptū sunt oīes illi qui iurāt se velle facere aliquod malū: vt occidere hoiem aut luxuriari aut illū velle verberare aut se velle vindicare: aut illi elemosynam non dare aut nō hospitare: tales oēs peccāt mortaliter. Contra q̄s Jsi. in li. de summo bono. ⁊ ponitur. xxij. q. iiij. c. in malis promissis rescinde fidem: in turpi voto muta decretū. Sic iurauit Dauid velle occidere Nabal. vt ptz. j. Reg. xxv. ⁊ ponit xxij. q. iiij. c. q̄ Dauid iurauit per sanguis effusionē sed non impleuit. Maior pietas fuit q̄ si impleuisset. Jtem ibidem iurauit Dauid temere: sed non impleuit iuratiōem maiori pietate duct⁹. Talia iuramēta nūq̄ sunt implenda. vtz. xxij. q. iiij. ca. Si aliquid forte nos incautius iurare contigerit qđ obseruatū in peiorē vergit exitū: libere illud salubriori cōsilio mutandū nouerim⁹ hec Beda. Uergit aūt in peiorē exituz sex modis. Primo qñ fm se ē malū: ⁊ est mortale pctm̄ in se: vt cū q̄s iurat se illū occidere velle aut cōmittere adulteriū: in q̄ casu peccat iurādo ⁊ iuramentū implēdo talis q̄libet sic iurans auctoritate ppria: pōt cōtrauenire iuramēto sz imponēda ē ei pnia de temerario iuramēto. Jō dī. xxij. q. iiij. Uideo dauid piū hoiem ⁊ sanctū: iuratiōnē temerariā incidisse ⁊ maluisse non facere qđ iurauerat: q̄ iuratiōnē suā hois fuso sanguine implere. Jbidē añ. c. iurauit dī.

A Dauid de duob⁹ pctis minimū elegit. Secundo vergit in deteriorem exitū: qñ qs iurat qđ in se est veniale. Talis etiā pōt ꝓtra uenire ꝓpria auctoritate. Tertio cū qs iurat qđ i se licitū ē: sz de nouo aliqđ emergit qđ est illicitū qđ fuit imꝑmeditatū non peccat iurādo sed peccat illud illicitum implēdo: ꝙle fuit iuramentū Herodis: q̄ iurauit puelle saltāti se datuꝝ quicqđ petisset. hoc eñ iuramentum poterat esse a principio licitū intellecta debita ꝙditiōe: scz si peteret qđ dare liceret: sz impletio iuramenti fuit valde illicita. Vñ Ambroſ. in li. de officijs. z ponit. xxij. q. iiij. c. est etiā cōtra officium nōnunq̄ soluere iuramētū: vt Herodes q̄ iurauit qñ quicqđ petitura esset dare filie herodiadis: necē ioannis prestauit ne promissum negaret. Hec ille. Detestabile eñ valde fuit peccatū herodis: qa sub ꝓtextu iuramenti miscuit homicidiū epularū conuiuio. Recitat eñ Hiero. Cum q̄dam comes dormiret in sinu meretricis: z diceret ei meretrix: nunq̄ vidisse hoiem decollatū: mandauit vt cuidā qui reus erat mortis caput in cōuiuio truncaret. De quo vehementer fuit reprehensus: quod epulas sanguini cōmiscuerat: z mortem q̄uis noxij hominis in delicias alterius prestitit. Tale peccatum Herodis nullo modo fuit excusabile: imo vehementer fuit aggrauatum ꝓpter malam intentionē. Dicit enim Hieron⁹. q̄ Herodes ideo iurauit: vt future occisionis machinas ꝓpararet. Nam causam occidendi non videbat: populū timebat q̄ eū tanq̄ ꝓphetā habebat. Secundo propter rei illicite iurationē. Nam iurauit ꝓpter filie saltationē. Tertio ꝓpter iusti interfectionē: qui nunq̄ peccauit: talis etiā sic iurās pōt ꝓpa auctoritate ꝓtra uenire suo iuramēto. Quarto ꝭgit i exitū deteriorē: z iō nō est obseruādū: qñ excludit opus pietatis ex charitate faciendū: vt qñ iurat aliq̄s q̄ nihil dabit isti vel illi ex charitate: vel non dabit elemosynā illis fratribus aut monialibus z c̄. Quinto qñ excludit opus de genere bonoꝝ: vt cum quis iurat q̄ nunq̄ erit epūs aut monachus vel sacerdos: z q̄ nō celebrabit vsq̄ ad mensem vel q̄ non ieiunabit ꝓ pctis in pane z aqua vel q̄ non dicet psalteriū. Sexto cū excludit opus indifferens pia intentione ꝓ deo aut ꝓximo faciendū: vt si quis iurat q̄ non loquaꝫ martino: vel domū eius non intrabit: vel q̄ nō coquet ad furnū eius: vel non molet ad molendinuꝫ eius: si aliquis iuret hmōi indifferens: credo q̄ propter hmōi iuramenta non debet declinare a talibus si ea velit facere pia intentione: z ꝓpter deum z salutē anime sue: z ꝓpter tollendum scandalum ꝓximi: cōtra quem sic iurauit. In istis vltimis trib⁹ q̄uis hmōi iuramenta nō sunt obligatoria nec imponenda fit penitentia ꝓ transgressiōe earū tanq̄ pro mortali: non expedit tamen ꝓpter reuerētiam sacramēti: cum est scandalū simpliciū qui reputant se incurrere ꝑiuriū z inde incurrūt in facilitatem labendi in ꝑiuriū: vel petenda est absolutio a supiori: qui hmōi iuramenta debet faciliter relaxare: vel potius ostēdere sic iurātes non fuisse obligatos z imponere pniam de temerario iuramento. Cōcordat Tho. cū hoc in scripto.

¶ Sexti q̄ peccāt ꝓtra hoc p̄ceptum sunt q̄ dicūt q̄ iuramentū qđ quis ꝓpter metum corpis vel per vim vel p metū extortum iurauit se aliq̄d facturū vel daturū: q̄ hoc nō sit obligatoriū. Contra quos dī extra de iureiu. c. veruꝫ. vbi dicit. An a sacri vinculo absoluent: q̄ illud inuiti ꝓ vita seruāda z rebus fecerūt. Sequit. Cetez vt agatur consultius: z auferat via ꝑiurandi nō eis ita expresse dicat: vt iuramēta nō seruent. Hec ibi. Ergo iurās reuerti ad carcerem vel captiuitatem tenet seruare iuramētū: vt determinat Aug. j. đ ciui. dei. c. xiiij. cōmendans marcū regulū ciuem romanū: q̄ cum esset duct⁹ captiuus a carthaginensibus: z missus romam ab eisdē pro cōmutatione captiuoꝝ mortuoꝝ. Ille romam veniens: venit in senatū z captiuos reddi et cōmutari negauit esse vtile: eo q̄ illi essent adolescentes z boni duces. Ipe aūt ꝓtute deficiens: z cum retineretur a propinq̄s z amicis redire maluit q̄ fidem hosti nō seruare: qz iurauerat p falsos deos se reuersurū: poti⁹ reuerti tñ voluit q̄ suū iuramētum nō seruare: q̄uis sciret q̄ eum occidere vellēt. Patet ergo q̄tumcūq̄ fuerit me-

B

C

D

E tus ꝙ semper iurans obligat̃ dũmodo pos
sit seruare sine interitu salutis. i. si non ver
git in peiorem exitum. Et si alicubi inuenia
tur rñsum ꝙ nõ tenet̃: intelligit̃ dictum in
odium violẽtoꝝ: vel cũ quibus iurauerat
se datuꝝ res eccl̃iasticas. vt patz extra de
iure iur̃. c. Si ꝟo. Extra qđ vi metus. c. ad
audiẽtiam. Põt tñ qui sic iurauerat petere
ab epõ vt cogat illũ absoluere a iuramẽto
extra de iureiur̃. c. ex ministratione. sed si
non poterat ad hoc induci soluat ⁊ postea
repetet: qꝛ licet iurauerat soluere: nõ tamẽ
iurauit nõ repetere. ex de iureiur̃. c. debi-
tores. extra ꝙ vi metus. cau. ad audientiã.
Si aũt iurauerit ꝙ soluerit ⁊ nõ repeteret
tunc denũciet ecclesie ꝑm formã euangeli-
cam. Si peccauerit in te frater tuus: vt sic
eccl̃ia compellat ip̃m ad pn̄iam: in qua ve-
niet absolutio iuramenti vel restitutio ma-
li accepti. Si vero iurauit ꝙ non denũcia-
ret iuramentũ est illicitũ quo ad hoc ⁊ ideo
nõ est seruãdũ. Cum his etiã cõcordat tho
mas in sum. q. lxxxix. ar. vij. ⁊ pe. ⁊ Inno-
centi⁹ extra de his q̃ vi metus. cã fiũt in glo
F sa. sup. c. ad aures. ⁊ Bern̄. sup. c. abbas.
⁊ Hostiẽ. in glo. super. c. ad aures. Cũ au
tem quis est cõpulsus ab alio sciẽter periu-
rare: ambo sunt periuri: ⁊ peccant mortali
ter. vt dicit Raym̄. c. x. quid de illo. xxij. q.
v. qui compulsus. Ponat̃ casus ꝙ vniuer-
sitas alicuius ciuitatis vel collegij obliga-
uit se iuramento: ⁊ aliqui iurantes mor-
tui sunt. ¶ Queritur: vtrũ successores sunt
periuri si transgrediantur? Respondet̃ ꝑm
Raymun. §. xv. Itez pono ⁊ dico ꝙ sunt
piuri. Obligatio em̄ iuramenti ꝑsonalis
est: ⁊ nõ transit ad successores: q̃tũ ad per-
iurium periculi: tenent̃ tamen adimplere.
Archidiaco. extra de iureiur̃. c. veritatis.
Concordat Thomas in sum. arti. ij. Sed
quid si hoĩes alicui⁹ ciuitatis vniuersitatꝫ
aut societatis iurant se aliq̃d facturos nũ-
quid pñt sibi iuramentũ remittere? Respõ
det Guilhelm⁹. ⁊ idẽ notat Joannes de li
gnano de iureiur̃. in cle. capi. vnico. ꝙ hoc
põt ĩtelligi quatuor modis. Primo si iura-
mentũ fit de his q̃ pertinẽt ad cultum dei:
seu ad religionem vel pietatẽ nõ possunt si
bi mutuo remittere. Ut si duo iurẽt ꝙ ibũt
vltra mare ad militãdũ ꝓ fide: vel ꝙ intra G
bũt religionẽ vel ꝙ dicẽt duo vel tria psal-
teria adinuicẽ. Aut si artifices iurãt vt de
lucro suo portionẽ dabunt alicui eccl̃ie fa-
bricãde: vel in alios pios vsus non pñt sibi
mutuo remittere. ¶ Scđo mõ põt intelligi
si iuramẽtũ fit de tp̄alibus si tale sit ꝙ abs-
q̃ iuramẽto tenent̃ facere: tunc etiam non
possunt remittere mutuo: vt si carnifices
iurent ꝙ nõ vendant carnes infectas: ⁊ ꝙ
mercatores nõ sophisticabũt merces suas
⁊ hmõi. ¶ Tertio mõ potest intelligi si iu-
ramentũ fit sup̄ re tẽporali: sic tñ ꝙ illđ qđ
iurant nõ tenebant̃ facere absq̃ iuramen-
to: tũc illđ qđ iurat̃ si spectat ad cõmodum
vel incõmodũ iurantiũ: pñt sibijnuicem re
mittere: vt si iurat aliq̃s ꝙ faciet alteri do-
mũ vel scribat librũ: ⁊ ille reddet ei merce-
dem: silr̃ quãdo duo socij iurãt se cõicare si
bi omnia bona sine lucro. Si aũt spectat ꝙ
iurat̃ ad cõmodũ alioꝝ magis q̃ iurantiũ
nõ possunt sibi remittere: vt si artifices iu-
rant: ꝙ de mercibus. xx. solidoꝝ non reci-
piant de lucro nisi vnũ solidũ: vel ꝙ nõ tra
hent pannum dum mẽsurant ementibus. H
¶ Quarto mõ si obseruantia iuramenti sit
alijs dãnosa: tale iuramentũ nõ est obliga
toriũ: vt si sutores iurãt ꝙ certo tẽpore nõ
laborabũt propter hoc vt carius vendant:
vel carnifices nõ mactabũt aĩalia nisi sub
certo nũero vt carius vẽdãt: tenent̃ ⁊ de-
bent sibi mutuo iuramentum remittere.
¶ Tertio querit̃: quis põt in iuramẽto di-
spensare ⁊ q̃liter? Rñdet Aug. de ancho-
na sup̄ Math̄. dicens. ꝙ dispensatio iura-
menti potest dupliciter intelligi. Primo ꝙ
ip̃m iuramentũ nõ seruet̃: sic in iuramẽto
dispensare est impossibile per hoĩem: qꝛ ob-
seruatio iuramenti cõtinet̃ sub diuino pre-
cepto: ⁊ indispensabile est iuramentũ: ⁊ p̃-
cipue mandata prime tabule. Scđo intel-
ligit̃ ꝙ cõtentũ vel inclusum sub iuramen-
to nõ includat̃ vel cõtineat̃: ⁊ sic põt cũ iu-
ramento dispensari: vt negocium quod ca
dit sub iuramento non cadit sub eo: qꝛ forte
qđ sub iuramento est cõtentũ: repugnat co
mitibus qui iuramẽtum sequuntur. Qñq̃
em̄ repugnat iusticie ⁊ equitati: vt si quis
iurat hoĩem velle occidere vel adultera-

ri: ⁊ in talibus non indiget dispensatione.
A Qñq̃ repugnat iudicio discretionis ⁊ maturitati: ⁊ sic oĩa iuramẽta q̃ dubia sunt an sunt licita vel nõ: vtrũ sunt expediẽtia vel nõ. Sed q̃ ĩcauta vocant̃ dispẽsabilia sunt. Dicit sctũs Tho. in illo iuramẽto põt quilibet episcop⁹ dispẽsare. Quãdoq̃ repugnat iurãtis potestati: vt cũ ꝓmittit̃ aliquid sub iuramẽto: qd̃ est manifeste licitũ ⁊ vtile: ꝫ in casu fit illicitũ ⁊ impossibile. In tali iuramento nõ videtur habere locum dispensatio: nisi aliquod melius occurrat faciendum ad cõmunẽ vtilitatem: quod maxime videtur pertinere ad potestatem pape: qui habet curam vniuersalis ecclesie vel etiam absoluta relaxatio: quia solus papa a licito iuramento absoluit. vt patet. xv. q. vj. Alias. Idem pontifex romanus zachariam regem francorũ non tam pro suis iniquitatibus: q̃ꝫ pro eo quia tante potestati erat inutilis a regno deposuit: ⁊ Pipinum Karoli imperatoris patrem in eius locuꝫ substituit: omnesq̃ꝫ francigenas a iuramento fidelitatis absoluit. Quãdoq̃ꝫ repugnat
B iuramẽtum superioris auctoritati: sicut cũ puella est in domo patris: sic est sub eius potestate: ⁊ vxor sub potestate viri. Iuramentũ puelle per patrẽ: ⁊ vxoris per virũ reuocari põt. vt dicit̃ Numeri. xxxviij. Sic pñt reuocari iuramenta seruoꝝ a dño: vt pꝫ di. liiij. c. si seruus. vxoris a marito suo. xxxiij. q. v. ca. matrimoniũ. monachi a suo abbate. ij. q. iiij. c. monachus. Qñq̃ꝫ repugnat reipublice vtilitati. Sic cum papa totius reipublice vtilitatem ⁊ cõmunitatem habeat videre ⁊ cõsiderare dispensare potest. Idcirco oĩa iuramẽta ꝑ eũ cõsiderata vtilitate reipublice dispẽsabilia sunt dispẽsare in iuramentis sine aliqua cõmutatiõe in melius solus papa põt. Eps̃ si nõ potest simpliciter absoluere a iuramento: põt tñ in meli⁹ cõmutare. Nec h̃ est venire contra iuramẽtũ vl̃ infringere. vtꝫ extra de iur. c. ꝑuenit. dicit Innocen. eodẽ titu. in glo. c. debitores. ꝙ eps̃ in iuramẽtis dispensat si sunt dolo. metu. vel vi extorta. xv. q. vj. ca. j. ij. extra eo. cũ cõtingat ĩmo dispẽsare potest qñq̃ꝫ ex cã in iuramẽtis licite prestitis vtꝫ. xv. q. vj. nos sanctoꝝ.

¶ Non assumes inuanum nomen dei tui. C

Septimi qui peccant cõtra hoc preceptum sunt qui iurant proximo suo in dolo. vñ ps̃. Quis ascẽdet in montẽ dñi: aut q̃s stabit in loco sctõ eius? Sequit̃ nec iurauit ĩ dolo ꝓximo suo. vñ Aug. sup ps̃. ⁊ ponit̃. xxij. q. ij. c. In dolo iurat q̃ aliter factur⁹ est q̃ꝫ ꝓmittit cũ ꝑiuriũ sit nequiter decipere credẽtes. Hec ibi. Talia iuramẽta contingũt multipliciter. s. emendo et vẽdendo. Scd̃o aliq̃d sil̃e ꝓmittẽdo. Tertio in verbis decipiendo. ¶ Primo emendo: hodie em̃ cõpletũ est illud Apoca. xviij legitur ꝙ nemo põt emere vel vendere nisi habeat caracterẽ bestie: ꝑ bestiã significat̃ diabolus: cuius imago est falsitas: ⁊ caracter falsa mẽdacia ⁊ ꝑiuria. Iõ dicit Raymũdus. Quotiẽs causa decipiẽdi ꝑiurant vel mentiunt̃ sciẽter: peccant mortaliter ⁊ tenent̃ ad restitutionem siue in paruo siue in magno. Nã cum aliquis vult aliq̃d vendere: ⁊ iurat ꝑ deũ viuũ ꝙ non vult rẽ istã aliter dare: et iurat sic mentiendo contra mentem suam peccat mortaliter quotiens iurat. Sic ⁊ ecõuerso qui debet illam rem D
emere: si dicit per deuꝫ non amplius volo dare pro illa re q̃ꝫ intantum: ⁊ si intendit plus dare: ⁊ loquit̃ contra mentem suaꝫ ⁊ iurat sic mentiendo: peccat totiens quotiens iurat. O quot talia peccata cõmittuntur ab aliquibus qui semꝑ cõsueuerũt nec emere nec vendere nisi iurando ⁊ mentiẽdo sic dolose ⁊ fraudulẽter iurant suã rem meliorem esse q̃ꝫ sit. Insuꝑ aliqui iurant in paruis rebus deceptorie qui vendunt̃ coclearia poma vel pira panes vl̃ alleca: vel etiam rustici qui vitulos vl̃ oues vendunt qui quãdoq̃ꝫ falsa iuramẽta committũt ad decipiendum proximos suos: vt multa lucrẽtur: cũ tamẽ quilibet chr̃ianus ꝓ regno vel toto mundo ꝑiurare non deberet. Cõtra quos Ecci. xxxiij. Vir multũ iurãs replebitur iniquitate. ¶ Scd̃o fit false aliq̃d ꝓmittẽdo. O quot iuramenta fiũt q̃ iurantes minime implere intendunt. Sic iurant milites qñ asscribunt̃ militie: ꝙ volunt tueri orphanos ⁊ viduas. Sic iurant scabini ꝙ volunt tueri eccl̃iam dei: ⁊ spoliatores ⁊ incensores earundẽ suspẽdere. Sed par-

uos fures suspendunt: magnos aũt dimittunt. Sicut iurãt cõsules q̃ volunt rẽpublicã regere ⁊ gubernare ⁊ iusticiã ministrare ꝑm possibilitatẽ eoꝝ. Sic iurant omnes officiatores ciuitatis. ſ. sutores ⁊ macellarij ⁊c̃. Sic etiam iurant debitores se velle soluere in tali termino: qõ minime implere intẽdũt. Querit vtrũ q̃ sic iurat debitorib⁹ suis sit ꝑiur⁹? Rñdet Hostien. Si qñ iurat credebat se nõ posse soluere ꝑiurabat. Si ꝯo ab initio credebat se probabiliter posse soluere non ꝑiurabat. Et si postea fecit posse suũ non est ꝑiurus. Sed postea lapso termino si posset ⁊ nõ faceret ꝑiurus esset. O q̃ grauiter ⁊ multotiens illi mẽdaces delinquunt: q̃ proximis suis ad certum terminũ ꝓsoluere ꝓmittũt qõ tñ nõ intẽdunt cuꝝ postea posse suũ nõ faciũt: ⁊ sic solutionem de die ī diẽ ꝓtra volũtatẽ dñi ꝓducũt. Sꝫ si aliquis pauꝑ creditori alicui ꝓmitteret se soluturũ sup̃ certo termino: ⁊ posset suũ facere: ⁊ impedimentũ interueniret q̃ soluere non posset. Tũc tali pauperi propter deum ꝓlongatio concedenda esset: ⁊ creditor cum tali charitate ⁊ cõpassione posset illi terminũ prolongare: qõ deus in extremis suis tꝑs vite sue prolongaret: ⁊ sic posset penitere ⁊ dei gr̃iam promereri. Ergo multũ reprehẽsibiles sunt illi qui suos creditores angustant in termino aduenient̃e ⁊ ad damnũ ipsoꝝ solutionẽ ab eis extorquent: cũ tñ libẽter soluerent si possent. Et talibus immiſericordibus remetiet eadeꝫ mensura. Añ Greg. Dei miscõiam non põt ꝓmereri: q̃ miſericors ꝓximo nõ fuerit. Et Beda sup epl̃am Jacobi. Sine miscõia iudicabit ille: q̃ cũ facere posset miscõiam nõ facit. Ex q̃ maiorẽ miscõiam faciẽs a dño miscõiam consecut⁹ est. ¶ Tertio iurãt in dolo ꝙbis decipiẽdo. Contra quos magr̃ sententiarũ libro. iij. dist. xxxix. ⁊ ponitur xxij. q. v. c. Quacũq; arte verboꝝ quis iuret: deus tamen qui cõscientie testis est ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intellꝫit. Dupliciter aũt reus fit quia dei nomẽ in uanum assumit: ⁊ proximũ in dolo decipit. Cuius exemplũ patet in legẽda sancti Nicolai. ⁊ xliij. dist. de hoc nota superius. ¶ Sed octaui sunt qui peccãt cõtra hoc ꝓceptum: vt q̃ iurant execrabiliter. ſ. per mẽbra chr̃i: qõ contingit tripliciter. Primo irreuerenter: vt ꝑ caput chr̃i: ꝑ nasum: ꝑ capillũ ⁊ c̃. de q̃bus dr̃. xxij. q. j. Si q̃s per capillum dei vel caput iurauerit: vel alio modo blasphemia ꝓtra deũ suũ vsus fuerit: si in eccl̃iastico ordine est deponat̃: si laic⁹ anathematiset̃. Hec ibi. Añ legitur: q̃ miles quidam iurauit ꝑ oculos dei: ⁊ statim ceciderunt oculi de capite suo super terrã. Scõm leges qui sic iurat: vltimo supplicio punit̃. In aut̃. vt nõ luxurient̃ ꝓtra naturã circa mediũ. De apl̃o legit̃ q̃ q̃sdaꝫ blasphemos excõicauit: ⁊ sathane tradidit. Scõo fit cũ abominabilis est execratio et iuratio: sicut ꝑ pudibunda ꝑ lutũ vel aliud simile. Tertio cũ q̃s iurat ꝑ vulnera chr̃i: ꝑ mortẽ ⁊ passionẽ seu sanguinẽ. Hec cñ iuramenta sunt ab oñibus diligẽter cauẽda: q̃a sonãt in irreuerentiã ⁊ blasphemiã dei p̃cioſa sua vulnera inuanuꝫ assumere: vnde nobis salus effluxit. Chry soſt. super Matẖ. Oĩs salus hoĩm in chr̃i morte posita est. Añ si talia iuramẽta ex deliberatione contingũt sunt mortalia pctã toties quoties cõtingũt: ꝓpter qõ etiã in aliq̃b⁹ certis ciuitatib⁹ ⁊ villis talia iuramẽta sic puniunt̃: q̃ q̃cunq; in talib⁹ offendit: aurẽ vel linguã vel digituꝫ pdit. Añ legit̃ q̃ sanct⁹ Ludouicus rex francie quendã ciuẽ parisius qui sic blasphemauit in penã sui peccati ⁊ terroꝛẽ alioꝝ ferro candenti in labijs suis cauteriari p̃cepit. Et cum aliqui principes ⁊ nobiles ipsius indignati essent: ⁊ ex hoc sct̃m Ludouicũ arguerẽt. Rñdit eis. Libẽter vellẽ talẽ indecentiã sustinere ī labijs meis q̃diu vixero: dũmodo hoc viciũ de regno meo tolleret̃: ⁊ chr̃s ꝑ talẽ blasphemiã ampli⁹ nõ offenderet̃. ¶ Noni qui peccãt ꝓtra hoc p̃ceptũ sunt q̃ iurãt illicite qõ fit sex modis. Ex persona sicut impuberes ⁊ puuli añ. xiiij. annũ iurantes. Illoꝝ iuramẽta nõ sunt tenenda vt patet. xxij. q. v. c. pueri añ. xiiij. annũ iurare nõ compellant̃. Idẽ dr̃ in c. puuli. Itẽ non debet esse ebrius sed ieiunus qui vult iurare: vt patet xxij. q. v. c. honestum. Etiam videt̃ vt q̃ in sanctis audet iurare hoc ieiunus faciat cũ omni honestate ⁊ timore dei. Itẽ ex ꝑsona

iuramentū est illicitū rōne cui iurat: vt cuz
A clericus laico iurat qđ non licet. xxvj. q. v.
c. Nullus ex ecclesiastico ordie cuicūz laico
qcūz supra sacra euāgelia iurare p̄sumat.
Sed simplr cū ꝟitate z puritate dicāt: est
est: z nō nō. Sed si est aliqđ qđ sibi objciat
put iudicauerint q̄ eiusdē sunt ordinis aut
corrigat aut expurget. Hec ibi. Jōcz dicit
extra de iureiur. c. nimis. q̄ clerici non de-
bent laicis p̄stare iuramēta fidelitatis cū
nihil tpale ab eis possideant. Sic nec reli-
giosi aut monachi debēt iurare laicis: sed
suis superioribus. Scđo dr illicitū ex tpe vt
qs iurat i dñicis dieb⁹: vtz extra de ferijs
ca. Omnes. Ubi dr q̄ in dñicis diebus nec
sacra nisi p pace vel alia necessitate p̄sten
tur. glo. sup ꝟbo pace. q̄ pro pace oī die iu
rare qs pōt cuz sit opus pietatis. vtz. xxij.
q. j. c. Omne. Vel alia necessitate puta p fi
de vel obediētia. Pro fama. vt de elec. ca.
significasti. Sic est etiam illicitū iurare ex
tpe: vt a septuagesima vsqz ad octauā pa-
sce: ab aduētu vsqz ad octa. epiphanie: vt
ptz. xxij. q. v. c. decreuit sancta synodus vt
a septuagesima vsqz ad octauā pasce: z ab
B aduentu vsqz ad octauā epiphanie: necnō
in ieiunijs quatuor temporuz z in letanijs
maiorib⁹: z in diebus dñicis: z in diebus
rogationū: nisi de concordia z pacificatio-
ne nullus supra sancta euangelia iurare p̄-
sumat. Hec canon. Tertio modo cuz quis
iurat temere. Et dicit temerariū iuramen
tum: quod cuz vitare potest scienter incur
rit. vt patet extra de iureiuran. c. tua nos.
Quia ad iurandū nō debet quēcūz sponta-
nea volūtas inducere: sed necessitas trahe
re importuna. vt tenet in c. Si chr̄s. de iu-
reiuran. Sic etiā iuramentū factū cōtra p
missum dicit temerariū: nec tenet vt patet
i c. ex lr̄is. extra eo. Quarto cū quis iurat
indiscrete: vt Josue gabaonitis. Josue. ix.
qđ tñ iuramentū fuit seruandū: q̄ dicit ibi
dem. Jurauimus eis in nomine dñi israel
Idcirco non possumus eos cōtingere. Jō
Nicolaus de lyra declarat ibidem triplici
rōne: q̄ illud iuramentū obseruare tenebā
tur. Primo q̄ venerūt in noie dei israel vo
lentes eius cultui subijci. Jdeo preceptuz
dñi de interfectione habitatoz non vide-
batur contra eos currere. Secundo quia
fuit primū pactum quod fecerūt extraneis C
gentibus: si illud fregissent fuissent diffa-
mati tancūz transgressores iuramēti z fidei.
Tertio q̄ deus est prior ad miserenduz cūz
puniendū. Jdeo Josue ex familiari cōsilio
spūssancti eoz mortē mutauit i seruitutē.
Quinto dr illicituz ex re p quā iurat: vt si
res p quā iurat non est sacra. vtz. xxij. q. j.
c. clericū per creaturas iurātem acerrime
obiurgandū: si p̄stiterit in vicio excōicān-
dum. Sexto cū quis iurat qđ in se est illici
tum: de q̄ supra satis dictū est. Septimo in
loco Eccī. xix. Jurationi non assuescat os
tuū. Quidāem adeo assueti sunt iurare q̄
semper iurant in loco: z tales ꝑm Tho. se-
cūda scđe. q. xcviij. peccāt mortaliter: quia
ille q̄ ociose p̄iurat non euitat diuinā reue
rentiā. Cū ex loco assumit nomē dei inua-
num in testimoniū falsitatis. Cōtra quos
Eccī. xxxiij. Vir multum iurās replebitur
iniquitate: qm̄ iuramentū est sicut medicīa
corpis: que nuncūz appetit nisi in necessita-
te magna corpis: sic iuramentū non debet
appeti nisi in necessitate: qm̄ aliter non pōt D
euadere incredulitatē p̄rimi. Nota qui al-
teri iurat fidelitatē obligat ad ista que cō-
tinent in his metris. Jncolumē facile tu-
tum q̄z possit honestū. Utile consiliū fidus
dabit auxiliūmq̄z. Que sic exponūt. Jncolu
men id est oē venenū: infirmitatē captiōez
z oēm corpis lesionē p posse suo vitabit.
Facile. i. ne illud qđ dñs intendit facere:
qđ de facili facere posset reddat ei difficī-
le: sicut multi faciūt latenter impedimēta
faciēdo. Tutūmq̄z scz ne sit dño in damnuz:
secreta sua reuelādo alicui qui possit obes-
se vl̄ de minatiōibus. Possit id est possibile
ne illud qđ dñs facere intendit: z ei est pos
sibile reddat impossibile. Honestum ne sit
ei in damnū de rebus que ad honestatē p-
tinent: sicut ne vxorem vel filiā vel sibi affi
nes aut sibi cōmissas dehonestat. Nec ver-
bum nec factū per qđ fama dñi diminui po
test dicat vel faciat. Utile ne sit ei in dam-
nū de suis possessionib⁹ vel de suis rebus
z sua vtilitate i nullo impediat: sed ipaz fie
ri bona fide procuret cōsilium: scz nō dabit
contra ipsum: sed quicquid boni ad vtilita-
E

E tem poterit suadebit. Et fid⁹ dabit. Tu q̄ es fidelis vasallus dño. s. dabis auxilium. de persona tua. corde ⁊ opere.

¶ Non assumes nomen dei inuanum.

Decimi qui peccant contra illud preceptum sunt qui adiurant deum: sicut p̄nceps sacerdotū dixit ad christū. Adiuro te ꝑ deū viuū: vt dicas mihi si tu es filius dei viui. vtz. Mat. xxvj. Sup quo Origenes dicit. Nō est licitū aliquem adiurare. Dubitat̄ ergo vtrū adiurare aliquē ꝑ nomen dei sit licitū? Rñdet Aug. de anchona sup Math. ꝙ hoc pōt cōtingere tripliciter. Primo ꝑ moduz deprecationis ⁊ obsecrationis: ⁊ sic minores pñt adiurare maiores. Isto mō Raab meretrix adiurauit exploratores: q̄ missi erāt a filijs israel: ꝙ capta ciuitate ꝑ eos ip̄a ⁊ domus patris eius seruaret̄ a morte. vt ptz Josue. ij. Scdo mō pōt fieri ꝑ moduz dilectionis et deuotionis: ⁊ sic eq̄les pñt adiurare eq̄les amici amicos. ſm quē moduz Raguel adiurauit Thobiā: vt ꝑ duas hebdomadas moraret̄ apd eū. vtz Tho. viij. Tertio mō
F pōt fieri ꝑ modū violentie ⁊ coactionis. ⁊ sic superiores pñt adiurare īferiores: sicut iudex cogit adiurare subditū suū: ⁊ adiurat ip̄m ad dicendam veritatē quā querit. Et si hō sic adiuraret nō suum subditū: peccaret volēdo ei violētiā inferre: sicut princeps sacerdotū. Scdo dubitat̄: vtrū liceat demones adiurare? Rñdet ibidem vbi s̄. dicēs: ꝙ trib⁹ modis cōtingit adiuratiōem fieri. Primo ꝑ moduz obsecrationis ⁊ deprecationis. Scdo ꝑ modū deuotiōis ⁊ dilectionis Tertio ꝑ modū violentie ⁊ coactionis. Primis duob⁹ modis nō pōt quis adiurare demones sine pctō: q̄ demonib⁹ nullā reuerentiā exhibere nec eos ī aliquo dep̄cari. Silr nō debem⁹ ad eos obseruare aliquā deuotionē: q̄ vt inimicus reipublice grauissime esset puniēdus: q̄ beniuolentiā ⁊ familiaritatē ipsis inimicis reipublice ostēderet. Cū igit̄ toti generi hūano inimicent̄ ⁊ oēs hoīes conant̄ a via veritatis auertere ꝑ modū deuotionis vl̄ dilectionis nō licet eos adiurare. Sed q̄ licet militib⁹ impatoris ꝯtra inimicos reipublice signis ⁊ vexillis vti ad fugandū eos ne eis noceant. Jō licitū est chr̄ianis ꝑ ꝟtutē G
noīs chr̄i ⁊ ꝑ vexillū ⁊ signū sancte crucis ipsos demōes adiurare ne nobis noceant corꝑalit̄ nec spūalit̄. Jō die ac nocte debemus eos sic adiurare dicendo. Per signuz crucis de inimicis nr̄is libera nos de⁹ nr̄.

¶ Non assumes nomen dei inuanum.

Undecimi q̄ peccāt ꝯtra hoc p̄ceptuz sunt maledicti: qui mala proximo optant cū verbis. Cōtra q̄s Math. v. Beati eritis cū maledixerint vobis homines: ⁊ dixerint om̄e malū aduersus vos mētientes. Sequit̄. Gaudete ⁊ exultate q̄niā merces vr̄a copiosa est in celis. j. Petri iij. Non reddentes malum pro malo: neq̄ maledictū ꝓ maledicto: sed ecōtrario: bñdicentes. Jō dic̄ apl̄s. Maledicimur ⁊ bñdicimus. Querit̄ vtrū ꝟba maledictionis aut imp̄cationis alicuius sonatiua sunt alicuius pene vel mali in hoīe causatiua. Uidet̄ ꝙ nō: q̄ sepi⁹ audiuim⁹ verba maledictionis ab hoībus ꝓlata: ex q̄b⁹ null⁹ effectus sequit̄. Ergo. Ideo dicit ps̄. Maledicet ille ⁊ tu bñdices ⁊c̄. In ꝯtrariū ptz. iiij Reg. ij. de helizeo qui maledixit puerꝫ. Et H
egressi sunt duo vrsi de silua ⁊ lacerauerūt xlij. pueros. Idem ptz Geñ. ix. de canaan. Pro declaratione vlteriori ponamus hic tria documenta. ¶ Primū est. Nullus inferior īmo oīs supior sicut pōt inferiori benedicere: sic pōt ecōtrario eidem inferiori cuz effectu realiter maledicere. Probat̄ per illud q̄d dicit̄ ad Hebreos. vij. vbi dicit̄. Sine vlla ꝯtradictiōe q̄d min⁹ est a maiori bñdicit̄. Ergo sequit̄ etiam ꝙ ei pōt maledicere realit̄ cū effectu. Ideo dicit canon dist. xxj. ca. Deniq̄ si in epl̄a ad Hebreos legimus ꝙ minor a maiori bñdicit̄: restat profecto ꝙ exigente rōne etiā maledicat̄. Ubi dicit glosa ꝙ ꝯtrarioꝝ eadē est rō. Sequit̄ ergo ꝙ nō sunt timēde maledictiōes īferiorū a p̄latis: q̄ tales nō pñt sortiri effectum. Sicut q̄ñ nos maledicimus pape cardinalibus suis ep̄is ⁊ sacerdotib⁹ nr̄is: quia tales nō possunt sortiri effectum: q̄ tales sunt nr̄i supiores. Ergo nō ꝓdest nobis q̄ñ dicimus. Maledict⁹ sit ille ep̄s Coloñ. vel talis sacerdos ⁊c̄. Correlariū primū. Sicut diuina bñdictio est ab om̄i creatura optan

A da: sic eius maledictio est maxime formidan
da. Quia ipse oi creatura supior: ꝗ sua ma-
ledictio ⁊ bñdictio sp sortit effectũ. Nam
legit creaturis maledixisse tripl̃r propter
pctm̃ hoīs. s. aut rõne subuẽtiõis: aut rõne
significationis: aut ratiõe instigatiõis ad
pctm̃. Primo rõne subuentionis. Sic male-
dixit terre: dicendo. Gene. iij. Maledicta
terra ī ope tuo. In Hebreo habet. Male-
dicta sit terra ꝓpter te. i. ꝓpter pctm̃ tuuz.
Sequit ibidẽ. Germinabit spinas ⁊ tribu-
los. Et maledixit terre ⁊ non aq̃s propter
tria. Primo qꝛ de fructu terre ⁊ non aquis
cõtra vetitũ ⁊ ꝯtra p̃ceptũ dei p̃mus hõ co
medit. Scd̃o: qꝛ de aqua non bibit post co
mestionẽ: ergo maledici nõ meruit. Tertio
pctm̃ cõtractũ de fructu terre ꝑ aquã bap-
tismalem abluendũ erat. Vñ dicit glosa ꝙ
aīalia terrestria plus maledictionis hñt q̃ꝫ
aq̃tica: qꝛ plus viuunt de maledicta terra.
Jõ chr̃s post resurrectionẽ de pisce mãdu-
cauit: ⁊ nõ de terrestri aīali. Jõ adhuc ꝓ-
pter pctã hoīm ⁊ inobedientiam terra ma
ledicit. vtz Deut. xxviij. Si non audieris
B me maledictus eris in agro: maledictus in
horreo. Jõ de die in diẽ deteriorat ꝓpter
pctã hoīm. Scd̃o maledixit diabolo ratio-
ne instigationis: dicẽdo Gen. iij. Maledi-
ctus eris inter oīa animãtia terre. Naz vir
in vno peccauit: qꝛ cõsensit mulieri. Jõ in
vno fuit punit⁹: cuz dixit ei de⁹. In sudore
vult⁹ tui vesceris pane tuo. Mulier pecca-
uit in duobus: quia superbiuit: ⁊ vetitum
fructũ comedit. Jõ in duobus fuit punita.
Cõtra supbiã fuit ei dictũ. Sub ptãte viri
eris. Et ꝙ de fructu comedit. Ideo in fru-
ctu suo punita fuit: cũ dixit ei de⁹. In do-
lore paries filios tuos. Sed diabolus pec-
cauit in tribus. Ideo quia supbiuit: menti
tus est ⁊ inuidit. Jõ dixit deus serpẽti: q̃a
fecisti hoc maledict⁹ eris int oīa aīalia ter-
re. Dicit glo. mgr̃i. Serpens p̃us habebat
faciem gr̃osam: iam sup oẽs bestias factus
est horribilior. Sup pectus tuũ gradieris.
Prius hẽbat pedes ⁊ staturã erectam: sed
pedes sunt amoti: ⁊ sic reptando incedit
terrã comedens. Prius lignoruz fructibus
vescebatur. Inimicitias ponam inter te ⁊
mulierez: qꝛ odiosus eris humane nature.
Sed ista expositio nõñ placet Nicolao de
lyra: qꝛ de⁹ nõ dirigit sermonẽ suũ in aīal C
brutũ non intelligens. Scd̃o qꝛ serpens in
nullo peccauerat: sed solũ demon mouẽdo
linguã suã. Tertio: qꝛ statura erecta nõ cõ-
petit alicui aīali sed tm̃ hoī: vt dicit poeta.
Pronaq̃ cũ spectẽt aīantia cetera terram.
Os hoī sublime dedit: celumq̃ videre Jus
sit: ⁊ erectos ad sidera tollere vultus. Jõ
aliter exponitur s̃m beatum Augustinum
ibidẽ dicens. Sup pectus tuuz gradieris.
Per pect⁹ intelligit hic superbia: quia ince
dens ad suasionẽ hoīm a supbia incepit q̃
est initiũ oīm maloꝝ. Ecci. xj. Terrã come-
des. i. hoīes terrena diligentes incorpora-
bis tibi eos decipiendo. Per mulierẽ intel-
ligit hic rõ inferior ꝑ semẽ ei⁹ operatio bo-
na aut ei⁹ suggestio praua: qꝛ diabolus me
diante suggestiõe praua impugnat rõnem
q̃ dr̃ vir sensualitati delectabilia p̃ponen-
do. Ipa cõteret caput tuũ. s. in p̃ncipio tẽ-
ptationis resistendo. Cogitent ꝗ illi q̃ꝫtum
peccant q̃ alijs suadẽt peccare: si diabolus
ꝓpter hoc fuit maledictus. Tertio hoc fit
rõe significatiõis. Sic chr̃s maledixit ficui D
vtz Mat. xxj. vbi dr̃. Reuertens aũt in ci-
uitatẽ ⁊ vidẽs fici arborẽ secus viaz venit
ad eaz ⁊ nihil inuenit in ea nisi folia tm̃: et
ait illi. Nũq̃ ex te fruct⁹ nascat in sempiter
nũ: ⁊ arefacta est cõtinuo ficulnea. Et vi-
dentes discipuli mirati sunt di. Quõ conti
nuo aruit ficus illa? Sup quo Origenes
dicit: ꝙ hoc fecit ꝓpter misticã significatio
nem iudeoꝝ. Fueruut enim iudei ficus va
cua in qua non erant nisi folia verboꝝ sine
fructu bonoꝝ operũ. Istis maledictiõibus
maledicta ẽ creatura a deo ꝓpter peccata
Ideo dicit August. ⁊ ponit. xxiiij. q. iij. c.
Deus quibus maledicit meritum designat
ei⁹ cui maledicit: ⁊ sententiã verã promit:
que non fallit: nec peccati q̃litas neq̃ pec-
cantis affectus: hõ qꝛ hec non põt scire ne-
q̃ mentem alterius videre aut cognoscere
⁊ c̃. hec Augus. Correlariũ secũdũ. Sicut
bñdictio parentũ est maxime amplectẽda
sic eoꝝ maledictio est maxime formidãda:
vt patet Gen. ix. vbi dr̃. Maledictus cha-
naan. Eris seruus seruoꝝ fratrũ tuorum.
Et bñdixit dñs deus sem: ⁊ chanaan erit

E seruus eius. Dilatat de⁹ Japhet. Ubi ex maledictiõe parentũ introducta est ꝑma seruitus: q; propter pctm̃ filij: Noe maledixit filio filij sui: ⁊ secuta est ꝑma seruitus. Dubitaꝭ cur maledixit filio filij dicens. Male dictus chanaan: ⁊ non filio q̃ peccauerat: scz cham. Rñdeꝭ q⁹ de⁹ oĩb⁹ bñdixit ingredientibus archã noe: inter q̃s fuit Cham. Ergo noe non fuit ausus eũ reiscere in maledictiõem. Aliter rñdet Aug. in epla contra maximinũ hereticum dicens. Merito ei⁹ semen maledictũ erat: q; pfem de virili membro: id est de fonte seminis irriserat. Hec ille. Idem ptz Geñ. xvii. qualiter Jacob ⁊ Esau pris bñdictionem optabant: ⁊ ei⁹ maledictiõem formidabant. Nã Isaac bñdicens Jacob dixit ibidẽ. Det tibi dñs de roze celi ⁊ pinguedine terre abũdantiã vini ⁊ olei: ⁊ adorent te ppli ⁊ seruient tibi trib⁹: ⁊ curuenꝭ añ te filii mris tue. Et q̃ bñdixerit tibi: sit ille bñdict⁹: q̃ vero maledixerit tibi sit ille maledict⁹. Capiant ergo moderni parentes exemplũ q⁹ nõ maledicant pueris suis: quia talis maledictio vt F frequenter sortiꝭ effectũ. Cui⁹ exẽplus potuit btũs Aug. xxii. de ciui. dei. c. ix. dicẽs. Decẽ q̃dẽ fratres q̃z septẽ mares ⁊ tres femine de cesarea capadocie maledictione matris tali pena sunt diuinitus puniti: vt horribiliter quaterenꝭ oẽs tremore mẽbrorũ. In q̃ fidelissima spẽ oculos suoz ciuiũ nõ ferẽtes in romana vrbe vagi facti sunt. Ex his ad nos venerunt duo: frater ⁊ soror: in multis aliis locis miseria diffamante tã cogniti intrauerũt eccliam sancti Stephani orantes vt sibi placareꝭ de⁹: ⁊ salutẽ pristinã redderet. Et ibidem fuerũt sanati. Aliud exẽplũ dictionari⁹ ponit in dictiõe maledicere: dicens q⁹ tpe suo accidit in piccardia circa ciuitatem maleasensem. Que dã mulier irrita cõtra filiũ suũ dixit. Quicq̃d habeo in te dedi diabolo: q̃ submergere possit te. Statim puer ducens ad pratũ pecora. Et dũ trãsiret p quẽdam riuũ diabolus cũ magno impetu ipm ad fundũ trahebat: ⁊ eũ submersisset nisi popul⁹ circũstãs ad clamorẽ pueri occurrens: ipm cũ deuotis pcib⁹ liberasset. Ideo dr Eccli. iii. Maledictio matris eradicabit fundamenta filioz. Corrolariũ tertiũ. Sequiꝭ q⁹ magꝭ timenda est maledictio patrũ spũaliũ q̃z carnaliũ. Cui⁹ exm̃ ptz. iiii. Reg. ii. vbi dicit. Ascendit autẽ Helyseus in bethel. Cunq̃z ascenderet p viã pueri pui egressi sunt de ciuitate: ⁊ illudebãt ei dicentes. Ascende calue: ascende calue. Qui cum respexisset vidit eos: ⁊ maledixit eis in nomine dñi. Egressiq̃z sunt duo vrsi de silua: ⁊ lacerauerũt ex eis. xlii. pueros. Dicit Aug. lib. ii. de mirabilib⁹ sacre scripture ca. xxiiii. Helyseus inq̃t nõ ꝓpter cõuiciũ aut iracundiã mot⁹ puer; maledixit: scz q; ipi pueri parui vt moris erat: tũc idolis fuerũt consecrati iusta vindicta plexit. Jõ dr. xxiiii. q. iii. c. Cũ viri sancti maledictionis sniam proferunt non in hac ex voce vltionis: sed ex iusticie examine prumpunt: intus subtile iudiciũ respiciunt: ⁊ mala foris surgẽtia qua maledictione ferire debeant agnoscũt. Et eo maledicto non peccant quo ab interno iudicio non discordant. hec ibi. Dubitatur vtrũ sancti viri sine pctõ possint imprecari mala eoz psecutoribus. Rñdet Augusti. de anchona sup Mat. di. q̃ q̃stio est dubia ꝓ tãto. Quia saluator Mat. vi. apls ⁊ sctis viris loquiꝭ. Benedicite persequentibus vos: ⁊ nolite maledicere. Et apostolus ait. Nulli malũ p malo reddentes. Sciendu; ergo q⁹ decet sanctos mala pene imprecari peccatoribus ⁊ vias dñi peruertẽtibus nõ optatiue: scz idicatiue. Sic dicit Dauid. Constitue super eũ pctõrem: ⁊ diabol⁹ stet a dextris ei⁹. Cũ iudicaꝭ exeat cõdemnatus: ⁊ oro ei⁹ fiat in pctm̃. Fiant dies eius pauci: ⁊ epatum eius accipiat alter. Fiant filij eius orphani: ⁊ vxor eius vidua. Illa dixit pphet̃a de iuda non p modu; optantis sed pphetantis. Secũdo hoc decet sanctos nõ liuore vindicte: sed amore iusticie: nec finaliter ad eorum maledictionem: sed ad eoz correctionem: ne amplius peccent: ⁊ ad bonoz q̃s opprimunt ⁊ subuertunt liberationem. Hoc ꝓbaꝭ iure diuino ⁊ ecclesiastico humanoq;. Dicit enim pphꝫ. Persequar inimicos meos: ⁊ comprehendã eos: nec cõuertar donec deficiãt. Helyas ignẽ de celo postulauit: vt deuoraret duos principes quinquagenarios. vtz. iiij. Regu;. i.

A Paulus Actu.xiij. dixit resistenti eius predicationi. O plene dolo ⁊ oñi fallacia fili diaboli: nimice oñis iusticie: cur non desinis subuertere vias dñi. Ecce manus dñi sup te: ⁊ eris cecus. Sic Petrus fecit ananie ⁊ saphire: q̄ mentiti fuerūt spūisancto. vtz Actu.v. Jō dr̄. xxiij.q.iij.c.cum ergo. In nouo etiā testamēto Petrus apls simoni legit̄ maledixisse cū ait. Pecunia tua sit tecum in pditiōem. Sic etiā papa maledicit q̄busdam i tertiā aut quartā generationē q̄ est maxime timenda. Scōm documentū est. Grauiter videnr̄ peccare ⁊ mortaliter q̄ prio ex ira aut rācore maledicūt verbaliter. pbat̄. Nihil excludit a regno dei: nisi pctm̄ mortale: sed maledicere prio excludit hoiez a regno dei: ergo ē peccatū mortale. maior ptz. minor est apli ad gal. v. di. Maledici regnū dei nō possidebūt. Item dicit. Benedicite ⁊ nolite maledicere. Ad Ro. xv. Itē. j. ad Cor. vj. Neq̄ maledici neq̄ rapaces regnū dei possidebunt. Dicit san. Tho. ij. ij. q. lxvj. q̄ maledictio de qua nūc loq̄mur est p quā pnunciat̄ malū ꝓtra aliquem impcando vel optādo q̄d fm se repugnat charitati. Jgit̄ ē peccatū mortale. B Hec aūt maledictio variatur fm diuersas regiones. Nā italici optāt primis fluxum sanguis. Jō cōiter homines ibi moriunt̄ in fluxu sanguis: gallici morbū caducum: teutonici apostemata: turingi febres: ⁊ sic de alijs. Dicit s. Tho. vbi. s. q̄ illud pctm̄ tanto est grauī q̄to psonaz cui maledicimus magz amare ⁊ venerari deberem⁹. Cōtingit tn̄ venziale esse aliq̄n: vel ppter puitatē mali q̄d alijs impcat̄ vel etiam ppter effectū ei⁹ qui profert dū ex leui motu vl̄ ex ludo: aut ex subruptiōe aliq̄ talia ꝟba pfert q̄ pctā verboz maxime ab effectu pēsant̄. hec ille. Cōtigit aliq̄n nullū esse pctm̄. vtz supra in sanctis viris. Sequit̄ correlarie q̄ peccāt mortalit̄ q̄ maledicūt bestijs ⁊ creaturis irrōnabilibus: vt faciunt ancille vaccis porcis ⁊ capris: ⁊ serui equis q̄ nō incedūt ad nutū eoz ⁊ hoc in ira aut rancore. Dubitat̄ vtz maledicere creature irrōnabili sit sp pctm̄? Rñr q̄ hoc fieri pōt q̄druppliciter. Prio rōne loci: sic dauid maledixit montib⁹ gelboe ppter homicidiū ibi factū. vtz. ij. Reg. ij. Scōo rōne tpis. Sic Iob maledixit diei natiuitatz ppter culpā originalem: quā nascendo in die ꝓtraxit. vtz Job iij. Sic nō licet alicui maledicere: nisi ex singulari reuelatiōe dei. Tertio si ꝓsiderat̄ iquātū ē creatura dei: ⁊ sic maledicere creature ē pctm̄ blasphemie. Quarto ꝓsideratur quātū i se est: ⁊ sic ei maledicere ē ociosum ⁊ vanū: ⁊ p ꝓns illicitū. Scōo sequitur. Correlarie peccant mortaliter qui sibi ipsis maledicunt: sicut q̄dam faciūt q̄n sunt in infortunio. de quibus ps̄. Cuius os plenū ē maledictiōe ⁊ amaritudie ⁊ dolo. Sicut q̄dam dicūt. Si non vult me deus portet me diabolus supra oēs arbores. Item q̄dā maledicūt sibi in infirmitate. Sicut q̄dam p̄sbyter existens in infirmitate dixit. O dñe abstulisti mihi sanitatem corpis ⁊ ego auferam tibi aiam meā di. Demon veni auferas animā meā. Statim affuit diabolus: ⁊ subito mortuus est. Tertio adhuc grauius peccāt qui maledicūt parentibus suis. Leui. xix. Qui maledixerit patri vel mri morte moriat̄. Contra illud Thobie. iiij. Honora pr̄em tuū ⁊ gemitus mris tue D ne obliuiscaris. Quarto adhuc grauī⁹ peccant qui maledicunt vxoib⁹ suis: sicut quidā dixit vxori sue. Vade in nōine diaboli: ⁊ statim diabolus inuasit eā. cōtra q̄s apostolus. Viri diligite vxores vestras: sicut christus dilexit eccl̄iam. Quinto peccāt q̄ maledicūt ep̄is sacerdotib⁹ clericis ⁊ summis pontificibus. Cōtra quos Exo. xxij. Diis nō detrahes: ⁊ principi ppli tui non maledices. Grauius eñ peccant q̄s si proprio patri carnali malediceret: q̄a quanto psona maior est q̄s honorare tenemur: tanto pctm̄ grauī⁹ est quod in ipm̄ cōmittimus sed summ⁹ pōtifex est sup̄m⁹ in christianismo: ergo sibi maledicere est maxim pctm̄. Jdeo dr̄ extra de maledicis. ca. innotuit. vbi dicit papa ad quēdā ep̄m. Quia nobis p lras retulisti q̄ hic clericus multis coraz astantibus verba q̄dam in dep̄ssionem officij ⁊ bñficij nr̄i protulit ipsuz a temeritate sua cōpescas vt pena illius alijs terroꝛē incutiat: ne de cetero cōtra romanā eccl̄iam in talia ꝟba prūpat. hec ibi. Sexto peccāt q̄ maledicunt diab'o'o. de q̄. xxiiij.q.iij.ca. C

Et si igit michael. vbi dicit Hiero. Si igitur michael nō fuit ausus diabolo ⁊ certe maledictiōib⁹ dignissimo iudiciū inferre blasphemie: quanto magis nos ab omni maledicto puri esse debem⁹. Verebat diabol⁹ maledictū: sed p os archāgeli blasphemia exire nō debuit. Hec Hiero. Et qō ih dicit Hiero. dicit etiā Judas i canonica sua di. Cū michael archāgelus altercaret dispu tans de corpe moysi: nō ē ausus ei inferre pctm̄ blasphemie. Sed dixit. Imperet tibi dñs: nā voluit diabol⁹ oīdere iudeis corpus moysi: qō si habuissent ip̄m p deo adorassent. Qō phibuit archangel⁹ michael ⁊ ipe noluit diabolo maledicere: multomagis nos nō debem⁹ ei maledicere: q̄ dicit Eccl. xxij. Dū maledicit impius diabolum maledicit ipse aīam suam. i. maledicto culpe ⁊ pene subiicit: cū diabolus sit creatura dei. Septio peccāt adhuc grau⁹ q̄ maledicūt sctis dei. ps. Maledi. il. ⁊ tu bene. Recitat Cyrill. in epla ad btm̄ Aug. de quodā cardinali noīe Celestino: q̄ cū die q̄dā pñs in cōuētu cardinaliū ore audaci ⁊ temerario i gliosum Hieronymū iniurie ꝟba promeret: dolore subito viscex ipellente ad occulta nature loca pperans: oīa viscera ei⁹ ptin⁹ emanauerūt: ⁊ anteq̄ recederet ide expirauit. Cōtra q̄s dī ex. ō maledicis. c. statuim⁹: vt si q̄ cōtra deū vel aliquē sctōx suox: ⁊ maxīe b. virginē linguā in blasphemiā publice relaxare p̄sumpserit: vt p eām suū pene subdank inferi⁹ annotate: vicz vt dñicis dieb⁹ p̄ foris⁹ ecclie manifeste dum agunk missax solēnia blasphem⁹ exñs vltimo illox die dñico palliū ⁊ calciamēta nō habeat: ligat⁹ corrigia circa collū. Septez q̄s dieb⁹ p̄cedētib⁹ i sextis feriis in pane ieiunet ⁊ aq̄: ecclīam nullaten⁹ ingressurus. Quolibet quoq; predictox dierū tres si poterit ⁊ aliquādo duos reficiat pauperes siue vnū. Et si nec ad hoc eius suppeterēt facultates id i penā aliā cōmutek. Qui etiā si renuerit recipe ac pagere pniam supradictam ecclie interdicak ei ingressus: ⁊ in obitu ecclīastica careat sepultura: p talem p̄terea ptātem: coactiōe si necesse fuerit epi dioceſ. adhibita ꝟra eū: blasphem⁹ si dives fuerit. xl. solidox alioquin. xxx. vl. xx.

Et si ad hoc non sufficiat. v. solidox vsualis monete pena mulctek: nullaz in hoc misericordia habiturus: qō etiā iter alia cōitatū statuta ponatur. hec ibi. Quantū aūt pctm̄ sit maledicere btē virgini: ptz exīm in spe. histo. li. viij. c. cx. q extra castrum Rodolfi est q̄dā abbatia q̄ dolis vocak: ⁊ super q̄da colūna ip̄ius ecclie est q̄dam imago lapidea ad honorē btē marie virgis sculpta. Ad quā cū quedam paupcula mulier veniret orandi gr̄a: aderant ibi duo brabantiores: qui improperātes mulieri imaginem beate virginis blasphemabant. Unus etiā lapides ad imaginē p̄icies ⁊ vno lapide pcussit ⁊ confregit brachiū pueri Jesu. Et cum manus illa lapidea cecidisset exierunt gutte sanguinis a brachio: ac si esset hominis viuentis: statimq; in eodem loco qui lapidem ꝑcerat expirauit. Alter vero cum vellet morientem inter brachia sua colligere: vt ei p̄beret aliquod adiutoriū statim arreptus est a demonio ⁊ in sequenti die defunctus. Cum turba multa conueniret: vt imaginem ⁊ sanguinem de lapide fluxum videret: ipsis videntibus p̄dicta imago scidit vestimenta sua. s. ornatum lapideū ⁊ collū suū qō firmatuz erat monili lapideo ⁊ pectus denudauit vsq; ad mammillas propter ignominiā ⁊ iniuriā que illata fuerat sibi ⁊ filio suo. Hoc contigit anno dñi. Mb. c. lxxxvij. tpe q̄ guerre erāt int philippū ⁊ regē anglie. Et ille qui scripsit hist̄oriam sanguinem ⁊ imaginem vidit denudatam. Dicit etiam Cesarius. disti. vij. c. xliij. de duobus lusoribus in Clarevalli quox cuz vni male succederet fortune alterius inuidens: vt furori suo satisfaceret: in deū cepit euomere verba cōtumelioſa quē socius su⁹ eodē maligno spū afflatus compescēs: ait. Sile: tu enim nescis maledicere: statimq; nimiū deū blasphemans: cū tādem in mr̄is iniuriā p̄sumperet: vox desuper audita ē. Mea iniuriā quoquo modo sustinui: mr̄is aūt mee cōtumeliā nequaq̄ possum tolerare. Adoxq; super ipsam tabulā visibili vulnere inuisibiliter pcussus spumans expirauit. Octauo peccant adhuc grauius: ⁊ sunt qui maledicūt deo: vt sunt taxillatores q̄ perdūt vt sepius visum est

A q̄ taxillatores fecerunt crucē super tabulā q̄ pcussa sanguis erupit. Tales assimilantur diabolo ⁊ damnatis: q̄ maledicūt deo vt dicit Joānes in Apocal'. Nono peccāt q̄ maledicunt diuine voluntati: scz qñ nimis pluit aut ningit aut tonitruat sicut faciunt armigeri. ¶ Documentū tertiū: verba maledicta ḥomini illata sunt patienter toleranda: ⁊ maledicenti nequaq̄ sunt irrogāda. Patet exemplo Christi: de quo dicitur j. Petri. ij. Qui cum malediceretur: nō maledicebat. Mathē. v. Beati eritis cum maledixerint vobis ḥoies: ⁊ dixerint oē malū aduersum vos mentientes. Sequit'. Gaudete ⁊ exultate: qñ merces vestra copiosa est in celis. Ideo dicit apl'us. ij. Petri. iij. Non reddentes malū p̄o malo neq̄ maledictū p̄o maledicto: sed econtrario benedicentes. Unde Paulus. Maledicimur et benedicimus. Ideo dicit Grego. j. lib. dialogo. Qualis vnusquisq̄ apud se lateat cōtumelia illata ꝑbat. Nam sicut superbi honoribus: sic plerūq̄ ḥumiles sua despectione gratulantur. Hec ibi.

B Duodecimi qui peccant cōtra illud p̄ceptum: sunt blasphematores dei ⁊ sanctoꝝ suoruz. Et ḥabet fieri blasphemia triplr. Primo cum attribuitur deo q̄d ei non cōuenit: vt q̄ sit pct̄or aut corpus ḥēat: sicut iudei christo dicebant. Primo ei blasphemabāt dicendo eū esse legis p̄uaricatorē. Jo. ix. Nō ē hic ḥō a deo: qui sabbatū nō custodit. Scōo eum vocabāt templi dei destructorem. Mathē. xxvij. Hic dixit possum destruere templū ⁊c̄. Tertio publicū pct̄orē. Jo. ix. Scim⁹ q⁹ hic ḥō peccator est. Quarto publicanoꝝ fautorez. Lu. vij. Ecce ḥō vorator ⁊ bibēs vinum: ⁊ amicus publicanorum. Quinto falsi testificatorez. Jo. viij. Tu de teipso testimonium dicis et testimoniū tuū nō est verū. Sexto a demōe possessum. Jo. viij. Demoniū ḥēs. Septimo samaritanuz ⁊ p q̄ñs futuri status negatorē Jo. viij. Samaritan⁹ es tu: q⁹ samaritani negabant resurrectionem mortuorū. In virtute beelzebub miraculoꝝ patratorē. Lu. xj. In beelzebub p̄incipe demonioꝝ eijcit demonia. Nunc etiā eadē et multa peiora sibi imponūt; vtz in libris eorū qui thalmud intitulaꝝ vbi infinite blasphemie ⁊tinenꝝ cōtra chr̄m. Scōo fit blasphemia qñ negaꝝ aliq̄d a deo q̄d sibi cōuenit: vt q̄ non sit op̄s vel trin⁹ in personis et vn⁹ in substantia: sicut iudei garriūt cōtra nos. Aut q̄ de⁹ nō sciret oīa aut q̄ chr̄s nō esset de⁹: sicut arriani q̄ dixerūt christū ē purā creaturā. Cui⁹ heresis destructio ptz in legēda sctī Hilarij. Sic etiam iudei christo blasphemāt negātes ip̄m esse deū: ſz purū ḥoiem ⁊tra oēs p̄phetas. Uñ in li. thalmud continenꝝ infinite tales blasphemie cōtra deū ⁊ chr̄m. Nā in scōo li. dr̄: vt dicit Rabi iudas: q̄ ḥoze diei sunt duodecim. In tribus p̄imis ḥoris deus studet in thalmud lege. Ergo sequit' si studet in thalmud q̄ non ḥz plenitudinē scie. Sequit' ibidem q̄ alijs tribus ḥoris deus ludet cū leuiathan, i. cū draconе. p̄s. Draco iste quez formasti ⁊c̄. Ex ḥoc sequit' q̄ si deus ḥ̄et delectatiōem in ludo nō esset in eo plenitudo delectatiōis. Item i. iij. lib. legit' q̄ dixit de⁹. Afferte sup me sniam: quia ego minoraui lunam. Itē in geser gesuber dicit rabi aman q̄ de⁹ ita dicat. Juraui subuersionē ḥierl'm ⁊ penitet me super me: afferte absolutionē ⁊ veniā. Ergo sequit' ex ḥis q̄ si indiget absolutiōe ⁊ venia q̄ in deū pct̄m cadit q̄d est falsum. Itē sup illo verbo Hier. Reliqui domū meam: dimisi hereditatem ⁊c̄. dicit rabi Johel: q̄ tres sunt custodie angelorū: ⁊ sup tertiā est deus sedēs ⁊ clamans: sicut leo di. Ue mihi ⁊ maledictus ego: q⁹ templū ⁊ iudeos dissipaui. i. dimisi domū meā ⁊ cōbussi palatiū meū ⁊ captiuaui filios meos inter gētes. Cōtra q̄d arguit'. Si de⁹ flet: ⁊ sibijpsi maledicit: sequit' q̄ est impotēs ⁊ miser: q̄d est falsum. Itē legit' in geser nassim: q̄ chr̄s magnas penas sustinet i inferno: eo q̄ deriſit ꝛba sapiētū in thalmud. Itē legit' ibidez q̄ deus ter lachrymatur in die p̄ diuersitatib⁹ iudeoꝝ i maiorē damnatiōem chr̄ianoꝝ. Itē dicit rabi symeō q̄ optim⁹ chr̄ianoꝝ q̄libet arte sine pct̄o decipi pōt: ⁊ melio⁹ est eū occidere q̄ caput serpētis conterere. Et pl'a alia absurda in thalmud cōtinenꝝ. Ex ḥis ptz q̄d iudei facerēt si christianis p̄ualerēt. Miro mō blasphemāt ꝛtra fidē catholicā: cōtra

ecclíam: ꝓtra chr̃m: ꝓtra b. virginẽ. Unde legit̃ in li. eodem. ca. iiij. ꝙ oĩs blasphemia ꝓhibita est eis ꝑter blasphemiã eccl̃ie: naz eucharistiã lutũ vocãt. Cũ portaꝝ̃ i platea cũ cãpanella turpiter blasphemant. Item in li. iij. legit̃ ꝙ statutũ est inter eos ab oĩ bus cõiter sapientib⁹ ꝙ ter singulis diebus in oꝝone quã efficatiõe oĩbus oꝝonibus asserũt maledicũt ꝛ oĩbus iudeis q̃ chr̃ianitatẽ induxerũt. Hec aũt oꝝo continetur in thalmud: ꝛ dicere solẽt eã stãdo cũ cõiũctis pedib⁹: ꝛ nec loquuntur: nec aliq̃d aliud faciũt: tunc etiã si serpens in talo vel in pede tũc morderet eos: illã oꝝonez nõ prętermitterẽt: neq; interrumperẽt viri ꝛ mulieres hanc oratiõnem dicunt sub silentio. Sacerdos ꝛo alta voce dis: ꝛ alij r̃ident Amen. Forma oꝝonis ẽ ista. Cõuerte nos de⁹ nr̃: ꝛ oẽs gẽtes dispgant̃: ꝛ in numerũ paruũ rediganꝯ: ꝛ ampli⁹ non insurgant ꝛ oẽs inimici gentis tue isr̃l destruant̃: ꝛ oẽ regnũ neq̃tie chr̃ianoꝝ eradicetur ꝛ cõfringaꝯ ꝛ destruaꝯ. Fac dñe illud qõ petimus i diebus nostris velociter: quia tu es de⁹ nr̃ bñdictus frangens inimicos ꝛ destruens impios. Hec ibi. Sed ipsi clamant ꝛ non exaudiunt̃: q; manus eoꝝ sanguine plene sunt. Esa. j. Quia deus spreuit eos. sed quõdam cũ essent serui dei ipos semp liberauit. Primo per moysen a pharaone. Item per preces hester liberati fuerunt a sententia mortis: quã ꝑnceps aman impetrauerat sup eos a rege assuero. Samson liberauit eos de manu philistinoꝝum. Judith de manu holofernis. Et per oratiõnẽ Danielis fuerunt liberati a captiuitate babylonis: in q̃. lxx. annis fuerũt. Itẽ ꝑ Judam machabeum ab antiocho rege. Hunc aũt ꝓiscit eos dñs: q; plus q̃ mille ꝛ quadringentis ꝛ quinq̃ginta nouem annis clamauerũt ad deũ: ꝛ nõ sunt liberati de manib⁹ chr̃ianoꝝ: imo expelluntur de regno ad regnũ ꝓpter blasphemiaz quã christo ꝛ matri ei⁹ bñdicte inferũt: vtz i thalmud superius allegato. Quẽ libꝝ̃ preferũt libris moysi ꝛ prophetis ad magis credendum. Sed iudei orientales istos iudeos vocant hereticos: eo ꝙ preferunt thalmud libris moysi ꝛ prophetis. Contigit anno domini M. cc. xxxix. Cum deuotissimus princeps rex francie Lodouicus sub pena mortis cõ gregare fecit librum iudeoꝝ qui thalmud dr̃: tunc hmõi libri diuersa exemplaria ad cõburendũ parisi⁹ allata sunt. Flentes aũt iudei adierũt archipsulẽ qui cõsiliarius regis summ⁹ erat: ꝛ pecuniã ei ꝑ cõseruatione liborꝝ innũerabilẽ obtulerũt. Qua accepta regẽ adijt: ꝛ voluntatẽ suã inuenilẽ mox vertit. Redditis ergo libris iudei solennem diẽ agi constituũt oi anno: sed i vanũ. Aliud spũ dei ordinãte reuoluto anno die certo ꝛ loco quo libri execrabiles redditi sunt iudeis archiep̃s ad consiliũ regis veniẽs diroviscęꝝ doloꝝe coꝛreptus est ac eadẽ die cũ eiulato magno finem accepit. Fugit aũt rex de loco cum tota familia verens ne cũ archiepo diuinit⁹ ferireꝯ. Unde multo post vt ꝑus iudeoꝝ libri congregati sunt sub pena mortꝫ ꝛ in maxia mltitudine cõbusti sunt. ¶ Tertio committit blasphemia cũ attribuit̃ creaturꝫ q̃ dei est ꝓpriũ: vt ꝙ angeli sint creatoꝝes: aut deos falsos esse adoꝝãdos ꝛ sic de alijs. ¶ Notãdũ ꝙ nõ est blasphemandũ diuie maiestati: sctõrũ ꝓbitati: spũ ssancti bonitati: ꝛ euangelice veritati. Primo nõ est blasphemandum diuine maiestati: q; in ve. te. tale pctm̃ legitur esse grauit̃ punitũ. vtz Leuiti. xxiiij. de quodã qui balsphemauit nomẽ dñi. Tunc moyses consuluit dñm. Rñdit dñs. Educ foras blasphemum extra castra: ꝛ lapidabit eũ vniuersus ꝑpus. Et loqueris ad filios isr̃l. Qui blasphemauerit nomen dñi morte moriaꝯ: lapidib⁹ eũ obruet oĩs multitudo. Jõ ꝓpter blasphemiam sennacherib: angelus interfecit vna nocte. c. lxxxv. milia hoim. vtz. iiij. Regum. xix. Holofernes fuit a femina occisus: quia cum achioꝝ potentiã dei celi cõmendauerat dixit Holofernes. Qm̃ ꝓphetasti ꝙ gens israel defendaꝯ a deo suo: ego oñdaz tibi ꝙ non est deus nisi Nabucho. ꝛ c. Recitat b. Grego. in li. dialo. ꝙ quidam puer quinq̃ annoꝝ blasphemauit deũ: ꝛ a demone rapt⁹ fuit de manib⁹ pr̃is. Helinand⁹ recitat in chronicis vbi loquit̃ de morib⁹ gothoꝝ: ꝙ tempoꝛe alberti regis gothoꝝ quidã blasphematoꝝ magn⁹ dei dũ semel esset cũ rege ꝛ te

neret quasdã res añ ipm: venerũt quidam
A nigri hoies ⁊ ceperũt eũ. Quos cũ ipse vi
dit ⁊ clamaret ad regem. Adiuua me rex.
Rñsum fuit regi. Quiesce rex quia noster
est iste. Satis eũ dimisim⁹. Et sic ablat⁹ est
viuus ab ocłis suis. Est enim blasphemia
magna ingratitudo hois ad deũ. Qui cuz
mẽbro in q̃ illo deus hoiem p̃ ceteris hono
rauit eũ in honorat. s. in lingua: quia deus
dedit hoi loq̃laz vltra omnia aialia. Ergo
blasphem⁹ est valde ingrat⁹: ⁊ ideo dete
riores sunt iudeis: qui eũ blasphemabant
mortalẽ: sed isti immortalẽ nunc in celo re
gnantẽ. Item est deterior oĩbus creaturis
Allie eñ creature deũ laudant ostẽdendo
dei potentiã sapiam ⁊ bonitatẽ: sed ipse vi
tuperat. Nam magna ingratitudo esset in
ferre alicui burgensi contumeliam: maior
esset si militi: adhuc maior si regi contume
lie inferrẽt: imo etiã pena mortis. Quan
ta ingratitudo est deo oĩpotenti ⁊ pena in
ferre cõtumeliã imo in infinitũ maior. Itez
est pctm̃ diabolicũ ⁊ infernale: quia dãna
B ti blasphemant deũ. vtz Apoca. xvj. Blas
phemauerunt deũ celi p̃ doloribꝰ ⁊ vulne
ribus suis. Naz sicut aliquis ex loquela co
gnoscit de qua patria sit. vtz. Matth. xxvj.
Vere tu ex illis es: naz ⁊ loq̃la tua manife
stũ te facit. Sic etiaz blasphemia eũ oñdit
esse filiũ diaboli ⁊ de patria infernali. Itẽ
grauiter peccãt q̃ audiunt blasphemiam ⁊
non corrigũt: ⁊ pmittũt blasphemiã fieri i
domib⁹ suis. Peiores sunt iudeis sic̃ dicit
glo. sup illud Act. vij. Continuerũt aures
suas ne blasphemiaz audirent. In signum
etiã doloris scindebant vestimẽta sua. vtz
Matth. xxvj. Princeps sacerdotum scidit
vestimenta sua. Sic in tabernis deus blas
phemat in q̃ ludit ad taxillos: q̃ est tẽpluz
diaboli in quo diabol⁹ honorat. Grauiter
peccant q̃ pñt ista ꝓhibere ⁊ nõ faciũt ⁊ q̃
locãt suas domos eis taxillos ⁊ cãdelas.
Dubitat vtz magz peccet chr̃ian⁹ blasphe
mans q̃ iudeus vel gẽtilis. Rñdet Alber.
q̃ sic: qz maiorẽ ingratitudinẽ ostẽdit chr̃ia
nus: qz maiora bñficia recepit. Ideo magz
obligat: ⁊ peccãdo magis offendit. Aliam
rõnem ponit Tho. di. Qui maiorez cogni
tionẽ hz de deo plus peccat. Sed chr̃ian⁹
maiorẽ cognitiõem hz de deo q̃ iudeus vl' C
gentilis: q̃ chr̃ian⁹ pl' peccat: ⁊ p ꝑns i in
ferno pl⁹ puniunt chr̃iani q̃ alij: nõ tñ pec
cant arrepticij q̃rũ lingua mouet violent
a diabolo: sed peccat ipse diabol⁹ mouens
linguã suã. Sc̃do nõ debem⁹ blasphemare
sanctoz ꝓbitatẽ. iuxta illud Apoc. ij. Blas
phemaris ab his q̃ se dicunt esse iudeos et
nõ sunt: sed sunt synagoga sathane. Ratio
hui⁹ est: qz sicut de⁹ in sctis laudat: sic ecõ
trario in sanctis suis blasphemat: q̃ q̃ lau
dat sanctos et⁹ laudat deũ. ps̃. Lau. do. i
san. eius. Sic etiã q̃ blasphemat sanctũ ali
quẽ diuinã blasphemat maiestatẽ: qđ gra
uiter ab eccl'ia ꝓhibet: vtz extra de male
dicis. c. statuim⁹. Qđ statutũ nota supius
i sermõe de maledicis. Qđ etiã a deo gra
uiter ẽ punitũ. Cui⁹ exñ ptz i iuliano apo
stata. Cũ venisset i cesareã capadocie ciui
tatẽ vidit basili⁹ i eccl'ia sancte marie i visu
multitudinẽ angeloz ⁊ in medio eoz quã
dam feminã in throno stantẽ ⁊ astantibus
dicentẽ. Vocate mihi cito mercurium qui
iulianũ apostatã occidat: q̃ me ⁊ filiũ meũ
supbe blasphemat. Erat aũt mercurius mi
les q̃dã q̃ ab ipo iuliano p̃ fide chr̃i erat in- D
terfect⁹ ⁊ in eadẽ eccl'ia fuit sepult⁹. Stati
m̃ sctũs mercuri⁹ cũ armis suis que ibi ob
seruabant affuit: ⁊ visus ab eo in prelium
se p̃pauit. Exꝛgefact⁹ basilius ad locũ vbi
sanct⁹ mercurius cum armis suis quiesce
bat ibat ⁊ monumentũ suuz aperiens nec
corpus ibidem repperit: nec arma inuenit.
Tunc custodẽ quis arma asportauit inter
rogauit. Ille vero sub iuramento affirmat
ea eodẽ vespe ibi fuisse vbi seruabant. In
de ergo basilius recedens ⁊ mane illuc ve
niens inuenit ibidẽ corpus eius ⁊ arma ⁊
lanceã sanguine cruentatã: ⁊ ecce quidam
de exercitu rediens dixit: cũ iulian⁹ impa
tor in exercitu morarẽt quidaz miles igno
tus cũ armis suis ⁊ lancea veniens ⁊ vr
gẽs calcarib⁹ equũ audaci mente iulianũ
impetijt: ⁊ lanceam fortiter vibrans ipsum
valide per mediũ pforauit: ⁊ subito ascen
dens nusq̃ cõpuit. Ipse vero iulianus duz
adhuc spiraret sanguine suo manũ imple
uit: ⁊ in aere iecit dicens. Vicisti galilee:
vicisti. Sic in his vocibus miserabiliter ex-

E pirauit: ⁊ ab oĩbus insepultus relinquitur ⁊ a ꝑsis excoriat⁹ est: ⁊ de corio suo regi ꝑ sarũ substratoriũ efficitur: vt illius exẽplo discant alij non esse blasphemandũ deo et sctis ei⁹. ¶ Tertio nõ debem⁹ blasphemare spm̃sanctum. vtz Mat. xij. Qui dixerit verbũ blasphemie in spiritũsanctum: nõ remittetur ei neqꝫ hic neqꝫ in futuro seculo. Idẽ dr̃ Mar. xxj. Et allegat̃. xxv. dist. ca. q̃lis. Dicit Aug. in li. de pctõ in spm̃sanctũ ꝙ in oĩbus sacris scripturis nulla inuenit̃ questio maior ⁊ difficilior ista. In predicto tñ libro hanc questionẽ sic soluit. Quod nõ oĩs blasphemia nec non om̃e verbuz quod quis loquit̃ ꝯtra spm̃sctm̃ est irremissibile hic ⁊ in futuro: qꝛ si sic esset: tũc oẽs q̃ contradicunt dono chr̃i ⁊ ecclesie vnitati siue pagani siue iudei siue heretici siue scismatici: cũ tales cõtra spm̃sanctũ dicunt: cõtra ecclesiã dicũt nũq̃ꝫ remissionẽ ꝯsequerent̃ ⁊ nũq̃ꝫ lucraret̃ eccl̃ia. Quod absit vt sn̄ia tã dura ab ore chr̃i ꝓcesserit: q̃ vult oẽs homines saluos fieri: ⁊ ad pn̄iam reuocare. Dictũ est ergo indefinite. Qui dixerit ꝟbũ cõtra spm̃sctm̃ nõ remittet̃ ei in hoc seculo

F neqꝫ in futuro. Per qd̃ dat̃ intelligi ꝙ non om̃e ꝟbũ dictũ cõtra spm̃sctm̃: sed aliquod verbũ qd̃ neqꝫ hic neqꝫ in futuro seculo remittet̃. Qd̃ ostendit Aug. ꝙ sit cor impenitens: q̃ esse nõ credit veniã pctõꝝ: ⁊ habet cor induratuz. Tale cor peccat contra spm̃sctm̃: qñ in tali duricia perseuerat vsqꝫ ad mortẽ: ⁊ sic tale pctm̃ nõ remittetur ei hic neqꝫ ĩ futuro seculo: sed de nullo est tñ desperãdum. Hodie em̃ quis est paganus et cras chr̃ianus: hodie iude⁹ ⁊ cras fidelis: hodie heretic⁹ ⁊ cras catholic⁹. ¶ Quarto non debem⁹ blasphemare euãgeliũ dei et sacros canones: qꝛ ille spm̃sanctũ blasphemat qui sacris canonib⁹ derogat. vt patet xxv. q. j. c. violatores. Et verbum dñi tunc blasphemat̃ cũ contemnit̃. vtz. xxxiij. q. v. c. Cũ caput. Refert Petrus damianus. ꝙ in Burgũdia erat q̃dã clericus superb⁹ et ambitiosus q̃ quandam ecclesiã s. Mauricij sibi vsurpauerat q̃dam potente milite sibi multũ obsistente. Dũ aũt q̃dam die missa cantaret̃ ⁊ in fine euãgelij diceret̃. Oĩs q̃ se exaltat humiliabit̃: euãgeliũ derisit dicens: falsum est. Nã si ego me meis hostib⁹ humiliassez: tot hodie diuitias ecclesie nõ hr̃em. Et ecce fulmẽ instar gladij in os ei⁹: ꝑ qd̃ ꝟba blasphemie euomuit introiuit: ⁊ subito eũ extinxit. hec ĩ vita. s. mauricij. ¶ Non assumes nomen dei inuanum.

G Tredecimi qui peccant contra illud preceptum: sunt qui transgrediũtur vota sua que deo promiserũt quod magis est q̃ꝫ iuramentuz. vtz ꝑ. s̃. Tho. ij. ij. q. lxxxix. articu. viij. di. ꝙ obligatio voti causat̃ ex fidelitate quã deo debem⁹. s. vt ei ꝓmissum soluamus. Obligatio autez iuramenti causat̃ ex reuerentia quã debem⁹ ei ex qua tenemur quod verificemus illud quod ꝑ nomen eius ꝓmisimus. Oĩs autez infidelitas irreuerentiã continet: sed non conuertitur. Uidetur em̃ fidelitas subiecti ad deũ maxime esse reuerentia. Ideo votũ ex rõne sua magis est obligatoriũ q̃ꝫ iuramentum. Ergo magis peccat transgressor voti q̃ꝫ periurus. Dicit magister senten. lib. iiij. di. xxxvij. ꝙ votum aliud est cõmune: aliud singulare. Cõe. i. quod faciũt homines in baptismo cuz spondent renunciare diabolo ⁊ pompis eius. Singulare cuz quis sponte promittit seruare virginitatez aut obedientiam aut aliquid hm̃oi. Singulare votũ aliud est priuatũ: aliud solenne. Priuatum est in abscondito factũ: solenne in conspectu ecclesie. Solennisatur votum dupliciter. Aut ꝑ sacri ordinis susceptiõez vel approbate religionis professionem. vt patet. li. vj. de vo. ⁊ vo. re. c. vnico. Illud impedit matrimonium cõtrahendum. ⁊ dirimit cõtractuz. vtz ibidẽ. ĩmo si cõtradixerint actu sunt excõicati. vt patet in cle. de cõsangui. ⁊ affi. c. vnico. Eos q̃ diuio timore postposito in animarũ suaruz periculũ scienter in gradib⁹ consanguinitatis ⁊ affinitatis cõstitutione canonica interdictis: aut cũ monialib⁹ cõtrahere matrimonialiter non verent̃: necnon religiosos ⁊ moniales aut clericos in sacris ordinibus constitutos: mr̃imonia ꝯtrahẽtes: ⁊ ĩter eas sciẽter eadẽ celebrantes refrenare metu pene ab hm̃oi eorũ temeritatis audacia cupientes ipsos excõicationis sn̄ie ipso facto decernim⁹ subiacere. Hec ille. Documentum

H

A primũ qui nõ est sui iurꝫ ac ptãtis nõ potest se obligare voto sctitatis. Jstud documentũ pbat. s. Tho. in. iiij. sen. dist. xxxvij. dicẽs q nemo debet facere sacrificiũ de alieno. ergo ꝛc. Jtẽ tenet. ij. ij. q. lxxxviij. arti. viij. dicens: q nullus põt se firmiter obligare ad id qõ i volũtate est alteri⁹. Et quicũqꝫ est subiect⁹ nõ est sue ptãtis. Jdeo nõ põt se p votũ firmiṫ obligare ad id sine cõsensu superioris. Sequitur corrolaric. Primo q seruus non põt vouere ſm Tho. vbi supra: qꝛ est i ptãte dñi quantũ ad personales actiões. Scõo sequiṫ q non põt se obligare voto monach⁹: qꝛ est in ptãte prelati sui. Jõ nullũ votũ nec pegrinatiõis nec ieiunij est firmũ nisi de ꝯsensu sui prelati: qa nõ est sue ptãtis. Jmmo si aliquid añ itroi tũ religiõis faceret cessat. vtꝫ de vo. ꝛ vo. re. ca. scripture. vbi dicit. Deus fracti voti aliqten⁹ nõ hꝫ qui tpale obsequiũ i perpetuã noscit religiõis obseruãtiã cõmutare. Non eñ est illa neẽria certi delicti satisfactio: cui⁹ totũ vite tps obediẽtie impẽditur sui cõditorꝫ. de pe. dis. j. his auctoꝛitatib⁹.

B Tertio sequiṫ: q neqꝫ pueri possunt vouere. ſm Tho. vbi. s. ꝛ hoc duplici rõne. Primo: qꝛ vt in plurib⁹ patiunṫ rõnis defectũ: hoc tñ cõtingit in aliqbus accelerari. Secundo: qꝛ sunt in ptãte parentũ vel tutoꝛũ. Jõ eoꝝ vota nõ sunt obligatoꝛia: si pr̃ vel tutoꝛ contradixerit. Jõ dr̃ Deuṫ. xxx. Mulier si qppiã vouerit ꝛ iuramẽto cõstrinxerit: que est in domo pr̃is sui ꝛ in etate puellari: ꝛ si cognouit pr̃ votũ qõ pollicita est ꝛ iuramentum quo obligauit aiam suam ꝛ tacuerit: voti rea erit. Si autem statim vt audierit cõtradixerit pater: ꝛ vota ꝛ iuramẽta ei⁹ irritauerit: nec obnoxia tenebiṫ spõsioni eo q ꝯtradixerit pr̃. Jdẽ est de filio i domo pr̃is añ annos. xviij. qui non põt vouere cõtinentiã: sed si vouet aliud cꝫ continentie votũ obligaṫ: nisi pater cũ hoc viderit cõtradixerit ꝛ reuocet statim. vt patet xxxij. q. ij. ca. mulier. Quia q̃ potest se obligare diabolo: põt se obligare deo. vt patet de delictis puerorũ. Querit san. Tho. vbi supra. vtrũ filiusfamilias postqꝫ puenit ad pubertatem vouere possit. Rñdet. Qui venit ad annos pubertatis: quãtũ ad ea que pertinẽt ad suam psonã: puta q p votũ obliget se religiõi: vel q mr̃imoniũ cõtrahat nõ autẽ est sue ptãtis quantũ ad dispõnem domesticã: vñ circa hoc non potest vouere aliqd qõ sit ratũ sine cõsensu pr̃is. Jdeꝫ est de filia q̃ est in domo pr̃is. vtꝫ. s. Quarto sequiṫ q neqꝫ mulier maritata: quia ẽ sub ptãte viri. Gen. iij. sub ptãte viri erꝫ. Jõ dr̃ Deuṫ. xxx. Mulier si maritũ habuerit ꝛ vouerit aliqd ꝛ semel verbũ de oꝛe ei⁹ egredi ens aiam illi⁹ obligauerit iuramẽto q̃ die audierit vir ꝛ non contradixerit: voti rea erit: reddat quodcũqꝫ promiserat. Si autẽ audiens statim contradixerit: irritas fecit pollicitatiões eius. ¶ Dubitaṫ vtrũ i votis pficiendis ꝛ dimittẽdis vir ꝛ vxoꝛ ad paria iudicẽtur. Rñdet Ray. quãtũ ad votũ continentie ſm oẽs vir ꝛ mulier ad paria iudicanṫ. xxxij. q. j. si quis vxoꝛẽ. Jn voto añt abstinẽtie dicũt quidam. Cuꝫ vir sit caput vxoꝛis potest tale votum facere inuita vxoꝛe. xxxiij. q. v. manifestum: nisi fiat p̃iudicium vxoꝛi in debito reddendo. Jn voto ꝛo peregrinatiõis dicẽdũ est: q neuter cõiugũ põt altero inuito facere. Ut patet xxij. q. vij. ꝛ. xxxiij. q. v. Jdeo fallit in hoc voto hierosolymitano: qõ in fauoꝛem terre sancte ꝛ fidei chr̃iane potest vir sine licẽtia vxoꝛis facere ꝛ implere. vtꝫ de vo. ꝛ vo. r. c. ex multo. vxoꝛ tñ si non vult remanere sequaṫ virũ. ¶ Dubitaṫ vtrũ pr̃: maritus ꝛ tutoꝛ peccent reuocando vota subiectoꝛũ. Respõdeṫ q nõ: qꝛ vtuntur iure suo: ꝛ a canone cõcesso. Nec vouentes peccant non implendo. vt ptꝫ. xxxiij. q. v. quia voluit. s. monachus filius vxoꝛ ꝛ ẽ. quia ſm san. Tho. vbi supra. Jn eoꝝ voto intelligiṫ cõditio. s. si suis supioꝛib⁹ placet. Quinto nõ potest clericus mouere peregrinationem sine licentia prelati. vt patet de vo. et vo. redem. c. magne. vbi dicitur. Clericus absqꝫ sui epi licentia ꝛ ẽ. ¶ Secundum documentũ cꝫuis vouere sit liberũ: tñ votum adimplere est necessariũ: pbaṫ: qꝛ dicit extra de vo. ꝛ vo. re. c. magne. Clamauit iqt vox pphetica: vouete ꝛ reddite dño deo vr̃o: vt p̃mũ ad cõsiliũ: scõm ad p̃ceptũ referaṫ. Cũ scriptũ sit in euange. Nemo mittens manum ad aratruꝫ: et respiciẽs retro C D

E aptus est regno dei. Itē ibidē dicit̄.c.licet vniuersis liberū sit arbitrium in vouendo: vsq; adeo tñ solutio est necessaria: vt post votū sine ꝓprie salutis dispēdio alicui non liceat resilire. hec ibi. Et illud tenetur facere cito ⁊ non tarde secūdo aut q̄rto annis: sicut q̄dam faciunt qui vouēt peregrinationem aut ieiuniū aut dare aliq̄d alicui sancto: ⁊ differunt illud scd̄o ⁊ q̄rto annis vsq; ad mortē: ⁊ tūc cōmittunt illud amicis qui postea parū curant. Contra illud qd̄ scribitur Deut̄.xxiij. Cū votū voueris dño deo tuo: non tardes reddere: qꝛ req̄rit illud deus tuus. Si moratus fueris tibi reputabit̄ in peccatū. Itē Eccī.v. Si quid deo vouisti non moreris reddere: displicet ei infidelis ⁊ stulta ꝓmissio. Sicuti sapiēs pecuniam quā tenet̄ soluere citius q̄ꝫ pōt soluit: timens ꝙ si ip̄am ꝑderet non posset eā soluere. Sic vero que deo ꝓmisimus cito ⁊ celeriter soluere debemus: ne forte per mortez soluēdi ptātem ꝑdamus: qꝛ ꝑm guilhelmū si votū est absolutū tenet̄ statim cum pōt illud implere: nisi aliud in mente habuerit. s.

F ꝙ in illo die vel termino voluerit implere tunc poterit vsq; in illum diē vel terminū p̄fixū licite expectare ⁊ non vltra: nisi hoc fiat auc̄te apl̄ice sedis: patz extra de voto ⁊ vo.re.c. Non est voti dicendus trāsgressor qui qd̄ vouit auc̄te sedis apl̄ice distulit adimplere. Legit̄ ꝙ q̄dā ī magna necessitate cōstitutus: vouit deo ꝙ vellet īgredi religionē: sed postq̄ꝫ cōualuit parum attēdit votū. Qui denuo infirmatus vocās ad sequendam virum sanctū. Ante cui⁹ aduētū venerūt ad eum duo vrsi volentes eum dilacerare. In aduentu sancti viri dixit: ora pro me pater: quia hic duo vrsi sunt volentes me deglutire. Uir sanctus orauit ⁊ euanuerūt: ⁊ ipse sanatus surrexit. Eo sanato non curauit votū. Tunc tertia vice fuit infirmatus: q̄ vidit in visione ignem inferni ⁊ exercitum demonioꝝ volentium eū trahere ad locum sibi deputatum. Qui iterū misit pro illo sancto viro rogās quatenus ꝑ eo oraret. Qui orauit: ⁊ euanuit illa demonum turba. Uir sctūs eum admonuit ꝙ q̄ꝫcito esset sanat⁹ ꝑficeret votū. Qui minime curauit: sꝫ distulit vsq; ī seniū. Qui nō diu depost subita morte defunct⁹ est: ⁊ visi fuerūt duo demones eū iugulātes. Legit̄ in specu. histo.lib. xxvij.ca.xvij. ꝙ in festo sancti Marci euangel̄. apud ꝛvisang. quidam naute intrauerūt nauim: ⁊ cū eis plures negociatores q̄ ꝓpter lanam emēdam in angliā ibāt. Et cū securius trāsire se sperabant plusq̄ꝫ trecentas marcas secum in marsupijs portātes circa maris medium: viderūt piratas nauigantes: in naui eoruz lanceas gladios ⁊ clypeos corruscantes. Tunc singuli ad alterutrum p̄ timore pctā sua cōfessi sunt: ⁊ q̄dā p̄sbyter laico cōfitebat̄. Predicti negociatores iā d̄ vita desperantes marsupia sua cum tota pecunia btē ꝟgini obtulerūt flētes ⁊ orātes ad btāz virginē: vt eos de piratarꝝ manib⁹ liberaret: ⁊ totā illā pecuniā ad restituendā eccl̄iam retineret. Piratis appropinquātib⁹ magr̄ nauis exhortat⁹ est p̄sbyterū: ⁊ assumptis dei genitricis reliquijs piratis sibi nocendi ptātē interdicit. Mox ille philacteriuz cum capillis btē marie assumēs cum timore ⁊ deuotione ī eminentiorē locū puppis ascendit: manu ꝯtra hostes eleuata ex auctoritate chr̄i ⁊ mr̄is ei⁹ fortiter adiurās: ne vltra veniant: neq; ptātem nocendi sibi habeant interdicit. Statim dum signū crucis de eodem philacterio fecit ꝯtra hostes vehemēs ventus ⁊ cōtrarius nauē retulit. Malus nauis frangit̄: pars mali sup̄ vnū ex ipsis decidēs ip̄m excerebrauit: ⁊ ī mare mortuū precipitauit. Post modicum nauis sana cū mercatorib⁹ ad portū peruenit negociatores liberati sacculos suos q̄s obtulerunt resumpserunt. Cunq; tota anglia circuita magnos aceruos lane emendo suam pecuniam expēdissent: ⁊ ipsa lana magnā domū implessent eadem nocte qua in crastinū transire debuerāt dom⁹ illa cū tota lana cremata est. Sil̄e exm̄ hr̄ in eodez speculo.li.viij.c.lxxxvij. Correlariū p̄muz ꝙ religiosi sacerdotes aut seculares vidētur maxime peccare: q̄ vouētes simpliciter vt matrimoniū contrahant videntur licentiare. ptz qꝛ dr̄ extra qui cle. vl̄ vouē. mat̄. cō.pos.c.rursus. ꝙ non min⁹ votū simplex obligat apud deum q̄ꝫ solenne. Idez patet xvij.q.j.ca. Uouentibus deo virginitatem

nō solū nubere ſz etiā velle damnabile eſt. A Ibidē c. Ananias deo pecunias vouerat q̄ poſt diabolica victꝰ ꝓſuaſiōe ſubtraxit: ſed q̄ morte mulctatꝰ eſt ſcitis. Si q̄ mortis periculo dignꝰ fuit q̄ eos q̄s dederat nummos deo abſtulit: cōſidera quāto piculo i diuino iudicio dignus eris q̄ non nūmos: ſed temetipſum omnipotēti deo: cui te ſub monachico habitu deuoueras ſubtraxiſti Idem ponit c. q̄ bona. ſi q̄. 7. xxvij. q. j. c. Viduas. vbi dr. Ille vero virgines q̄ nec dum ſacro velamine ſunt tecte: tñ in ꝓpoſito virginali ſp ſe ſimulauerūt ꝓmanere: licet velate nō ſint: tñ ſi nupſerit aliqñ aliquāto tēpore his agenda pñia eſt. Glo. x. annis. ſequit ibidē: quia ſponſio eaꝝ dño tenebat. Si em̄ inter hoīes ſolent bone fidei cōtractus nulla ratione diſſolui: q̄to magis iſta pollicitatio quā cum deo pepigit ſolui ſine vindicta nō debet. Idē in c. nubēdi licētia q̄buſdā tribuit: illis vicz q̄ virginitatez vel caſtitatē viduale nequaq̄ ꝓfeſſe ſunt: quibuſdam aūt nō tribuit illis vicz q̄ virgines B vel cōtinētes eē decreuerūt. Idē patet ic. ſi qua virgo. Peccāt etiam parentes amici 7 cōſanguinei: q̄ tales detrahūt a ꝓpoſito virginitatis. q: dicit. xxvij. diſt. ca. Si nupſerit virgo non peccat: niſi illa que ſemet diuino cultui dedicauit. Harū em̄ ſi q̄ nupſerit habebit dānationē q: primā fidē irritā fecit: hec ibi. Si q̄s alteri ſuadet dānationē grauit peccat. Sequit q̄ grauit peccāt ille mlieres q̄ dicūt. Ego potiꝰ vellē q̄ filia mea haberet tres vl quatuor pueros a tribus vel quatuor preſbyteris: q̄ q̄ monialis aut begutta. Sic etiam grauiter peccāt qui diſſuadent homini a religione aut ſacerdotio qui hoc vouerūt. Cuiꝰ exemplum ſcribit beatus Hiero. in epiſtola ad leuitā dicens. Pretaxata nobiliſſima femina iubente viro ſuo qui patruus Euſtochij virginis ꝓpoſitū ob matris deſideriū 7 habitū eius cultūq̄ mutauit 7 neglectū crinem mundano more texuit: vincere cupiēs virginis ꝓpoſitum 7 matris deſiderium. Et ecce eadem nocte cernit in ſomnis veniſſe angelum terribili facie minantem penas 7 hec verba frangentē. Tu ne auſa es viri imperium p̄ferre chriſto? Tu caput virgis dei audes tuis ſacrilegis attractare manibus q̄ tā nūc areſcēt: vt ſentias excruciata q̄d feceris: finito q̄nto mēſe ad inferna duceris. Sin aūt ꝓſeuerauerz i ſcelere: 7 marito ſil' orbaberis 7 filijs. Dia p ordinē expleta ſunt: 7 ſerā miſere pniaz velox ſignauit interitus. Hec Hiero. Corrolarium ſecundum. Quāuis matrimoniū poſt votuz ſimplex non ſit contrahendū: ſi tñ eſt contractum: nulla rōne eſt dirimendū: ꝓbatur q: dicit. xxvij. diſt. c. quidam. vbi dicit ſic. Quidā nubentes poſt votum aſſerūt adulteros: ego autem dico q̄ grauiter peccant q̄ tales diuidunt. Idem c. Si vir votū virginitatis hūs adiungit vxori: poſtea nō dimittat vxorem: ſed tribus annis peniteat. Idem tenet ſ. Tho. in. iiij. ſen. quia multa non p̄t fieri q̄ tū facta tenent. Tales nunq̄ ſine peccato p̄t exigere debitū: q̄uis exacti tenentur reddere. Jō deus ordinat q̄ acquirunt viros litigioſos aut ebrioſos cū quibus raro cōcordāt: 7 ecōtra. Si autem D talis fecerit votum ſolenne 7 nubit eſt excōicatus. ¶ Tertiū documentū. Sicut ſonuerunt verba vouentis ſic debet votum adimpleri aut taxare illud ſm cōſiliū ſapientis. Probat q: dr Leuiti. xxvij. Homo ſi vouerit domū ſuā 7 ſctificauerit eam dño ſuo: cōſiderabit ſacerdos vtrū bona an mala ſit: 7 iuxta preciū q̄d fuerit ab eo conſtitutum venundabit. Si aūt ille qui vouerit voluerit redimere eā: dabit q̄ntam partez eſtimationis ſupra 7 habebit domum. Q̄d ſi agrum poſſeſſionis ſue vouerit 7 conſecrauerit dño. iuxta menſurā ſementis eſtimabit p̄ciū. Ex his ſequit q̄ non bene perſoluunt vota ſua qui vouent aliqñ ſctō Anthonio vnā vaccam pro qua dant vnū ſolidum aut imaginē cere triū talentoꝝ quaz redimunt atq̄ ponūt tres vel quatuor denarios ad locum. Recitat enim Euſebius in chronica ſua de Clodoneo: qui fuit primus rex chr̄ianus francorum: qui promiſit equum ſuū velociſſimū beato Martino ſi eius interceſſiōe poſſet inimicos ſuos debellare. Qui obtenta victoria obtulit equū 7 volens redimere equum obtulit centum ſolidos pro equo redimēdo: ſed equus mā ſit immobilis. Quo viſo obtulit adhuc cen-

E tum ⁊ factus est mobilis. Tunc dixit rex. O sancte Martine tu es bonus auxiliator sed carus mercator. Legitur in legēda sancti Nicolai: ꝙ nobilis quidam rogauit beatū Nicolaū: vt sibi filiū a dño impetraret: promittens se filium ad ecclesiam eius ducturū: ⁊ cyphū aureū ei oblaturū. Filiꝰ nascit̄ ⁊ ad etatem ꝑducit̄ ⁊ ciphus fieri iubetur. Qui dum ei valde placeret: suis aptauit vsibꝰ: ⁊ aliū eq̄ valentē fieri p̄cepit. Nauigantibus itaq̄ ad eccl̄iaꝫ sancti Nicolai iubet pr̄ filio: vt in illo cypho quem primo sibi fecerat: aquā sibi afferret. Puer autem cū vellet haurire aquā: cuꝫ cypho in mari cecidit ⁊ statim disparuit. Pater amare flens: nihilominꝰ votuꝫ perfecit. Ueniens ergo ante altare sancti Nicolai cuꝫ obtulisset secundū cyphum tanq̄ꝫ proiectꝰ cecidit de altari. Cū aūt eū eleuasset ⁊ sup altare iterū posuisset: rursus de altari longius ꝓiectus est. Eleuās eū sup altare tertie adhuc longius ꝓiectus est. Mirātibꝰ oībꝰ ad tam grande spectaculū ecce puer sanꝰ ⁊ incolumis venit p̄mū cyphū in manibus portans: ⁊ coram oībus narrauit ꝙ qñ in mari cecidit: statim b. Nico. affuit: ⁊ eum illesum seruauit. Pr̄ letus ex hoc effectus ambos cyphos obtulit. ¶ Quartū documentum: q̄uis votū qđ ordinate fit sit meritoriuꝫ: tñ factum inordinate aut in casu aliq̄ non est obligatoriū. Probat̄: qꝛ primo non obligat si quis vouerit aliquid impossibile. Quia ē regula iuris li. vj. ꝙ ad impossibile nemo obligat̄. Secundo si vouet̄ ꝓpt̄ metū q̄ cadit in cōstantē virū. vtꝫ extra de his que vi me. cau. fi. ca. ad audientiā. vbi dr̄. qꝛ ꝟo que vi metꝰ ve causa fiunt carere debēt robore firmitatis ⁊ c̄. Ibidē in ca. platū. allegat̄ casus. ꝙ quidam nobilis cū vxorē suspectā hr̄et: milites sui ex eius precepto eā ad quandā siluam ducētes euaginato gladio occidere voluerunt. Sed tandem pietate ducti sub tali ꝯditiōe ei pepcerūt ꝙ ī monasterio hītū suscipet monachalem. Tandem sublato de medio viro mulier p̄dicta de monasterio exiens aliū maritum accepit. Rñdit papa ibidē di. Si legitime ꝓbatum fuerit non timore mortis dictam mulierē religionē intrasse, Aut quod fecit postmodū habuisse ratū ip̄a debet ad monasteriū redire. Ergo a cōtrario si timore mortis fecit poterit exire. Tertio non ligat votū qđ q̄s facit qñ est amens vel furiosus aut dormiens: qꝛ tales nec dissentire nec cōsentire pñt. Idē ī infirmitate ⁊ extra se positꝰ si vouerit non tenet: nisi post compos cōsentiat extra de reg. iu. c. si tenor. ⁊ xvij. q. ij. ꝯsaldꝰ. Quarto q̄s vouet aliquid malū sic̄ iudei crudele votum fecerūt accedentes ad p̄ncipes sacerdotū ⁊ dicentes. Deuotione deuouimus nihil nos gustaturos donec occidamꝰ paulū Act̄. xxiij. Tale votū nemo dꝫ īplere. vtꝫ. xxij. q. iiij. ca. In malis promissis rescinde fideꝫ: in turpi voto muta decretū. Dicit Eusebiꝰ in chronica sua de origine lōgobardoꝝ ꝙ quidaꝫ rex eoꝝ alboyn noīe intrauit italiam: ⁊ obsedit tycinēsem ciuitatē (q̄ nunc papia dr̄) ꝑ tres annos. Quibꝰ trāsactis post aliquātos menses tradita est ī manus eiꝰ ciuitas Qui cum introisset portā q̄ dr̄ scti Johis. equus sup quē sedebat fixit se ī medio porte. Quē cū ille tūderet calcaribus ⁊ oīes qui circūstabāt cederēt verberibꝰ oīo moueri nō potuit equus. Tūc vnꝰ ex lōgobardis dixit ad regem. Memēto dñe rex quid vouisti: ⁊ frāge tā durū votū ⁊ ingredierꝫ ciuitatē fere em̄ chr̄ianus ppl̄s est ī hac ciuitate vouerat em̄ alboyn anteaq̄ꝫ vniuersum ppl̄m occidere gladio q̄ se tradere nollet ei. Qđ votū cū dirupit: equꝰ se cōtinuo mouit: ⁊ sic ciuitatē ītrauit. Quīto qñ est stultū sic̄ votū iepte Judi. xj. q̄ vouerat si ꝑcuteret filios amon: qđ prīo sibi occurreret deo vellet offerre. Quo reuertente occurrit sibi vnica filia sua. Quod votū fuit stultum: qꝛ hō nō est aīal immolaticiū. Et si occurrisset sibi canis nūq̄d īmolassꝫ? Sic etiā vouēt multe mulieres ꝙ nolūt balneare feria q̄nta ꝓpt̄ vētū. Tale ē etiā votū q̄rūdā qui vouēt ieiuniū triū aut q̄tuor dieꝝ sine oī comestiōe. De q̄bꝰ hr̄ exem̄ ī vitaspa. de duobꝰ q̄ ꝑ vastā heremū īcedētes vouer̄t se nullā escā sumere nisi q̄ sibi diuinitꝰ missa esset. Cumq̄ꝫ ꝑ solitudinem oberrassent nimia fame defecti cuidam genti ferocissime occurrūt: q̄s ad occidēdū hoīes nō p̄da sed solū mētꝫ feritas mouet. Qui panes ipsis

A obtulerũt: vn⁹ ex his subueniẽte discretiõe velut a dño sibi oblatos cum gaudio ⁊ grã rũactiõe suscepit. Alĩ⁹ ꝓo recusans cibum tanq̃ ab hoste ⁊ non a deo sibi oblatum famis defectiõe cõsumpt⁹ est. Sexto cum qs vouet aliq̃d sub cõditiõe non teneꝫ exequi votũ nisi ſtãte cõditiõe ⁊ die determinato. Q̃ñ ſm Ray mũdũ. si conditio defecerit votũ nõ obligat. xxxij. q. viij. nõ solũ. extra de cõdi. appo. c. verũ. Hoc intelligas vbi tota obligatio ponit in euẽtu cõditiõis aliter si fuerit concausa teneꝫ implere. Septimo cũ mai⁹ votũ ipedit minus: vtz q; p ingressum religiõis oñe aliud votũ soluit. vtz de vo. ⁊ vo. re. c. scripture. vtz supra. Octauo q̃ñ dispensatum est in voto. extra de vo. ⁊ vo. re. c. magne. vbi dr. Cum igitur in lege veteri in qua non min⁹ ꝑceptũ dñi obligat q̃ votũ hodie in eccl̃ia. In qua dño mãdabant offerri q̃dam que dño redderẽtur: vt primogenita leuitar: q̃dam redimerentur vt aliar tribuũ: q̃dam cõmutarent in aliud vt sicut ꝑmogenitum asini q̃ oue cõmutabat: ex hoc attendentes q votũ cõmutari B possit in opus aliud pietatis. Dicit Raymũd⁹ q ad voti cõmutatiõem duo requir̃ scz cã ⁊ superior auctoritas. Cã. si vouẽs sit senex debilis vel infirm⁹ vel si redemptio ⁊ cõmutatio melior videat ⁊ magꝭ deo accepta q̃ pegrinatio ⁊ abstinẽtia. Considerandũ est etiã vtrũ vouẽtes hẽant cãm redimendi ꝑpetuam vel tẽporalem: ⁊ sic idulgeatur dilatio vel redẽptio. Extra eo. c. q sup his. Scda auctas ẽ q; nemini Iz auẽte ꝑpria redimere vel cõmutare vota: sed debet fieri auẽte epi. Extra eo. c. v. In votis vero religionis cõtinentie ⁊ obediẽtie papa nõ põt dispensare. vtz de statu mona. c. cũ ad monasteriũ. dicunt tñ alij opposituz q põt dispensare. Item solus papa dispensat in voto terre sctẽ: in voto peregrinationis apl̃or petri ⁊ pauli: ⁊ in voto scti Jacobi. ¶ Nono q̃ñ accidit impotentia: vt si dives vouit edificare eccl̃iam ⁊ si depauperat nõ obligat. Sed q̃d ẽ de illis qui vouent aut ꝑmittũt suis cõfessorib⁹ aliq̃ peccata que fecerũt ⁊ cõfitent amplius nolle ꝑpetrare. De hoc etiã hr̃ exñ in lib. apum q̃ illi eidẽ contigit qui librũ illũ cõposuit.

Quod q̃dã dives semel ꝓfitebat q̃dã hor C rendũ pctm̃ ⁊ nõ semel Iz sepi⁹ illud pctm̃ cõfessus fuit. Tandem extorsit ab eodẽ ꝑmissum q nollet eũ absoluere nisi prius ꝑmitteret: q deinceps vellet desistere a tali peccato: ⁊ sic absoluit eũ. Sequẽti anno reuersus fuit cũ eodem pctõ. Tunc eũ misit ad epiſcopũ: asserẽs q nollet se deiceps intromittere: tñ motus precib⁹ suis ⁊ aliorum eũ absoluit accepta cautiõe de recidiuatione. Ille idem feria tertia pasche recidiuauit in idẽ pctm̃ minime curãs de promissione. Nox ignis cecidit de celo: ⁊ euz totaliter cõbussit ⁊ extinxit: ⁊ sic dãnatus est. ¶ Quintũ documentum. Maioris meriti est bonũ opus vouere: q̃ illud sine voto exercere. Illud probat. s. Tho. ij. ij. q. lxxxviij. arg. vj. per tres rões. Primo ille actus qui est a pfectiori ꝑtute est nobilior: sed vouere act⁹ latrie est: ergo est nobilior. Sũt ẽ nobiliores illi act⁹. s. ieiunare ⁊ continere si fiũt ex voto: q; sic ptinent ad diuinũ cultũ: q̃si q̃dam dei sacrificia. Scõ: q̃a p votũ immobilit volũtas firmat in bonũ. Facere aũt ex volũtate aliq̃d firmata i bo- D nũ ptinet ad pfectiõem virtutis: vt patet p ph̃m in. ij. ethi. sicut etiam peccare mente obstinata aggrauat pctm̃. Tertio q̃a ille q̃ vouet aliquid ⁊ facit plus se deo subiscit q̃ ille qui solum facit. Subiscit em̃ se deo non solũ q̃ tũ ad actum: sed etiã q̃tũ ad ptãtem q; decetero nõ põt aliud facere. Sicut pl⁹ daret hoi q̃ daret ei arborẽ cũ fructibus q̃ si daret ei fructũ tm̃. vt dicit Anshel. in lib. de similitudinib⁹. Sequit ex hoc ꝓmo: q virgies claustrales sunt maioris meriti q̃ seculares: q; ille ppetuo se ad cultuz latrie dedicauerũt: alie ꝓo nõ. Scõ sequit q sicut i ptinẽdo magꝭ merent sic in transgrediendo magis peccãt ⁊ demerent: q; de illa dr̃. j. ad Corin. vij. Si nupserit virgo nõ peccat. De ista dicit. xvij. q. j. Nouentibus deo virginitatẽ non solũ nubere: sed etiam velle damnabile est. Nõ autẽ talis transgressio voti displicet deo. ptz Geñ. vj. Videntes filij dei filias hoim q essent pulchre acceperunt sibi vxores ex oibus quas elegerant. Nota si illud peccatũ tm̃ displicuit deo: q filij seth qui fuerunt filij dei accepe

E rant filios cayn̄: vt tot⁹ mund⁹ ꝓpter hoc
perijt: q̄tū displicet deo qn̄ persone secula-
res se miscent cū spiritualibus. ⁊ econtra.
¶ Non assumes nomen dei inuanum.

Decimi quarti q̄ peccant contra istud
preceptum sunt qui murmurant cō-
tra deuz. Et est murmur querela cū
impatiētia ī his q̄ deberet homo facere fer
re vel sustinere patienter: contra quos dr̄
Sap̄. j. Custodite vos a murmuratiōe que
nihil ꝓdest. Et. j. ad Cor. x. Neq; murmu-
rauerit sicut q̄dam ex ip̄is murmurauerūt
⁊ perierūt ab exterminatore. Et Nu. xiiij.
dr̄. Usq; q̄ hec multitudo pessima murmu-
rat cōtra me. Dixit dn̄s ad Moysen ⁊ aa-
ron. Dic ergo eis: in solitudine hac iace-
bunt corpa vr̄a oēs q̄ murmurati estis: ⁊
supra hoc nō intrabitis ī terrā super quam
leuaui manū meam p̄ter Caleph ⁊ Josue
Et propter istd̄ peccatū misit dn̄s ignitos
serpentes in ppl̄m. Jō dicit b. Augusti. in
sermone de murmure. Neq; murmurauc-
ritis sicut quidam ex ipsis murmurauerūt
F ⁊ a serpentib⁹ perierunt. Quare a serpen-
tibus: quia serpens venenosus est: ⁊ om̄is
qui murmurat venenum diaboli in lingua
portat. Primo quidam murmurant eo ꝙ
s̄m merita hoīm non tribuit ꝓsperitatem ⁊
aduersitatē in vita p̄nti. Et hec est etiā an
tiqua querela gentiliū ⁊ ph̄or ꝓpter quā
dixerūt plurimi mundū istū nō regi a deo
sed a casu: iuxta illud Anticlaudiani ī prin-
cipio. Sepe mihi dubia traxit sn̄ia mentē.
Curarent ne superi terrā: aut null⁹ inesset
rector. Et incerto fluerent mortalia casu.
Et idem dicit Boe. li. j. de cōsolatione me-
tro q̄nto dicens. O stelliferi cōditor orbis
⁊c̄. Sequitur ibidem. Omnia certo fine gu
bernas: hoīm solos respuis actus. Meri-
to rector cohibere mō. Nam cur tanta lu-
brica versat fortuna vices premit insontes
debita sceleri noxia pena. At peruersi resi-
dent celso mores solio sanctaq; calcāt. In-
iusta vice colla nocentes latet obscuris cō
dita virtus ⁊c̄. De hoc etiam leguntur pro
phete murmurasse: tn̄ nō murmurauerūt:
sed poti⁹ admirātes exclamauerūt. Qua-
re impij sunt sublimati confortatiq; diui-
tijs. Job. xxj. ⁊ Hiere. xij. dr̄. Quare via
malor ꝓsperat̄: ⁊ bene est omnib⁹ qui pre-
uaricant̄ ⁊ iniq̄ agunt. Et ps̄. ait. Usq; quo B
dn̄e vsq; q̄ pctōres gl̄iabuntur. Rn̄r ꝙ fla-
gella ⁊ infortunia valent ad multa: q̄r per-
mittit de⁹ bonos flagellari propter multa:
q̄r flagelluz ⁊ infortuniū s̄m Aug. sup ps̄.
gl̄ificat creatorē: cōpellit nobilitatem: eru-
dit ignorantē: custodit virtutē: protegit in-
firmitatē: excitat torporē: humiliat supbiē
tem: purgat penitentē: coronat vincētem.
Hec Aug. Sunt igitur flagella patienter
toleranda: quia sunt.
Creatoris glorificatiua.
Rebellantis attractiua.
Ignorantis imbuitiua.
Uirtutum custoditiua.
Infirmitatis protectiua.
Somnolentie excitatiua.
Familiaritatis ostensiua.
Superbie humiliatiua.
Peccatorum purgatiua.
Uincentis coronatiua.
¶ Dico primo: ꝙ sunt creatoris glorificati-
ua: q̄r sancti viri dū tribulant̄ tūc laudant
deū. Sic gl̄ificauerunt ⁊ laudauerūt deū H
tres pueri in fornace ignitissima: et quasi
vno ore benedicebāt deū dicentes. Bene-
dictus es dn̄e de⁹ patrū nostror. Sic etiā
Job cum deo permittēte tribularet̄ dixit.
Dn̄s dedit dn̄s abstulit: sit nomē dn̄i bene-
dictū. Sup quo b. Grego. Job percussus
damno rerū: morte filior: vim doloris ver
tit in laudem creatoris dicens. Sit nomen
dn̄i bn̄dictū. Dubitat̄ cur chr̄iani p̄ ceterꝫ
gentilib⁹ ⁊ sarracenis magis tribulantur.
Hanc q̄stionē mouet Uictorinus btō Aug.
Et rn̄det Aug. ꝑ illd̄ dictū euāgelij. Seru⁹
sciens voluntatē dn̄i sui ⁊ nō faciēs plagis
vapulabit multis. Ser. ne. vo. do. su. pla.
pau. va. Cū igit̄ chr̄iani magis sciāt volū-
tatem dei q̄ alij: q̄r hn̄t legē ⁊ euāgeliū: se-
quit̄ ꝙ magis digni sunt plaga q̄ alij: quia
seru⁹ nesciēs volū. do. sui pla. pau. vapu.
¶ Scd̄o sunt rebellantis attractiua: vide-
mus em̄ ꝙ hō supbus s̄m voluntatem car-
nis ⁊ pompā mundi viuēs deū non curat:
sed cū de⁹ talē punit tunc coact⁹ ad deum
clamat dicente ps̄. Ad dn̄m cū tri. cla. ⁊c̄.
Ideo ꝓbat Boe. li. ij. ꝓsa. viij. ꝙ melior est

A fortuna aduersa ꝙ̄ prospera di. Plus reor aduersam fortunā prodesse ꝙ̄ prosperā. Illa eñ sp spem false felicitatis cū videtur tibi blanda mentit. Hec scz aduersa fortuna sp vera ē ⁊ in se instabilē mutatiōez demōstrat: illa fallit: hec instruit: postremo felix a vero bono deuios blanditijs trahit. Aduersa plerunq; ad vera bona reduces vnco trahit. An hec inter minima existimādū putas: q; amicoꝝ tibi fidelium mentes hec aspa horridaq; fortuna detexit. Hec Boetius. Querit: nūqd possumus deū rogare vt auferat a nobis tribulatiōes ⁊ flagella que patimur. Videtur q; nō: q; dicit Jaco. Beatus vir q̄ suffert tēptationez. Jaco. j. Itē nemo debet rogare vt auferat ab eo illud qd̄ pficit sibi ad salutez: sz tribulatiōes sunt hmōi. ꝗ ⁊ c̄. In oppositum est illud. ij. Co. xij. Propt qd̄ ter dūm rogaui: vt auferret a me stimul⁹ carnis. et ps. ait. Ad dñm cū tribularer clamaui. Et illd̄. Clamauerūt iusti. Ans̄r. q; hoc fit tripl̄r. Primo qñ quis rogat deū: vt totaliter ab oi tribulatione ⁊ temptatiōe absoluat i hoc seculo: ⁊ illd̄ nō est licitū: cū vita hois sit tēptatio ⁊ bellum B ⁊ nemo coronabit nisi q̄ legitīe certauerit. talis peteret ꝓtra salutē aie sue. Scdo petit ꝗs nō simpl̄r: sed si deo placuerit. Sic chr̄us orauit: pat̄ trāseat a me calix iste: sin autē: fiat voluntas tua. Tertio mō: vt det ei potentiā vincendi vel patientiā tolerandi tribulatiōes. Tertio sunt ignorātis imbuitiua. Nā p flagella multa expit̄ q̄ añ ignorauit. Dicit enim Esa. Uexatio dat intellectū. Jō dicit Franc̄. petrarcha. li. j. de re. vtri. fortu. c. lxxij. Nulla rex humana certior magra ꝙ̄ aduersitas: ⁊ nulla discutiendis erroribus aptior. Jdeo dicit Aug. li. xiiij. de ciui. dei. c. xij. Audeo inquit dicere supbis eē vtile cadere in aliqd̄ apertū manifestūq; pctñ: vñ sibi displiceāt qui taz sibi placendo ceciderunt. ps. Imple facies eoꝝ ignominia: ⁊ querent nomen tuū dñe Lyra sup eodē ps. ponit duo exēpla. Primo de Sēnacherib: qñ angel⁹ percussit. c. lxxvij. milia hoīm: ⁊ cōfusus recessit: nō q̄siuit nomen dei: sed idoli sui. Jdeo a propriis filijs in tēplo occisus est. iiij. Regum. xxix. ⁊ ij. Paralipo. xxxij. habet q; videns populū ita ꝓstratū cū magna ignominia i terrā suā reuersus est. Dic̄ Nico. de ly. vbi supra: q; plurimi q̄z amici iterfecti sunt imputātes supbie Sēnach. qa blasphemauit deū isrl̄ disponebāt eū iterficere: ppt̄ qd̄ se cōuertit ad deū suū orandū ꝓmittēs si illd̄ periculū euadere posset vellet ei īmolare duos filios suos. Qd̄ illi itelligētes eū iterfecerūt. Aliud exñ de Nabucho. q̄ elat⁹ i mēte sua dixit. Nōne hec est babylon magna ciuitas: quā edificaui i robore ⁊ for. mea. Sed adhuc eo loquēte vox d̄ celo ruit. Tibi d̄r Nabuchod̄. rex: regnū tuū transiet a te ⁊ ab hoīb⁹ te ejciēt: ⁊ cū feris erit habitatio tua: ⁊ fenū sic bos comedes. vtz da. iiij. Ille rex qui deum cognoscere noluit: humiliat⁹ deū cognouit: ⁊ ad deum redijt Hec habentur in. c. xxiij. q. iiij. c. Nabuch. Tertiū exñ patuit i Paulo q̄ persequebat ecclīam dei nesciēs ⁊ ignorās. Sed cū deus eū ꝓstrauit in via dixit. Domine q̄d me vis facere. Act. ix. O quot adhuc percutit q̄ tñ se nō emēdant nec deum recognoscūt. D Jō b. Gre. in omel̄. q̄dam di. Cū recognosco Job i sterq̄linio: Joannē esuriētem in heremo: Jacobuz decollatum ab Herode gladio: cogito q̄liter deus cruciabit in futuro iudicio q̄s reprobat: si ita dure affligit quos amat. ¶ Quarto est ꝓtutū custoditiua ⁊ ifirmitatis sanatiua: sic̄ dixit Thobi. Magn⁹ es dñe i eternū ⁊ in oia secula regnum tuū: q; tu flagellas ⁊ sanas. Thob. xiij. Exñ ptz in petronella que i infirmitate succubuit. Cū eñ interrogaret Petrus q̄re cā nō sanaret. Rñdit. nō expedit ei. Ut autē sciatis q; hēo ptātem dixit ei. Surge petronella ⁊ miniſtra nobis: statī surrexit sana miniſtrās illis. Et cōpleto miniſterio recidiuauit i infirmitatē. Jō dic̄ apl̄s. Uirtus dei i ifirmitate pficit̄. ij. Coz. xij. Itē cū infirmor tūc fortior suz. i. victor efficior. ¶ Quito est somnolētie excitatiua: sic̄ eñ dormiēs excitat̄ cū pūgit̄: sic plerunq; tardi ⁊ pigri: dū a deo tribulant̄ ad bonū excitantur. Ans̄ b. Aug. i li. de vera innocētia. Cū dñs inquit permittit vt aliqua tribulatione vexemur tūc misericors est: quia tūc excitat fidem: ⁊ differens adiutoriū: nō auxilium negat. Huius figuraz habemus

Actu. xiij. de Petro. Qui cū esset in carcere dormiens angelus percusso latere eius excitauit eū dicēs. Surge velocit. ¶ Sexto est familiaritatis exterīua. Jdeo dicit apūs ad Hebre. xij. Quem enī diligit dominus castigat. Flagellat omnem filiū quē recipit. Jdeo dicit Gregoriꝰ. xxvj. moral. c. vj. de magnis. ⁊. xvj. de paruis. Electorum est inquit hic conteri: vt ad pmia eterne hereditatis valeant erudiri. Nostrum est hic flagella percipere: quibꝰ seruat de eternitate gaudere. Jdeo ad Joannē dr. Ego quos amo arguo ⁊ castigo. Item in Exo. xxvj. c. de magnis. ⁊. xvj. de paruis. Manifestū inqt iudiciū pditiōis est: qñ affectantis in iniquitatibꝰ sequēs fauet affectus: ⁊ nulla ꝓtrarietas ipedit quod mens peruersa cōcepit. hec ille. Nota exemplum huius in legenda san. Amb. de illo q̄ nūq̄ habuit aliq̄ infortuniū. Septio est pctō purgatiua. Jō dicit. Vasa figuli pbat fornax: ⁊ hoies iustos tēptatio tribulatiōis. Eccī. xxvij. Aug. dic. in li. de ver. do. Attēdite inqt mūdū istū tāq̄ fornacē artificis in vno angusto loco hec tria sunt: aurum palea ⁊ ignis. Palea vrit: aurū purgatur. Sequit. Sāctos enim viros in seculo isto aliqñ tribulat p pctis leuibꝰ: vt quādo moriunt sine pena purgatorij ad celū scādāt: sed vtq̄ sit p peccatis vel pro vindicta ignorat: vtz. vij. q. j. cū pcussio. ¶ Octauo ē superbie hūiliatiua. Cuiꝰ exm̄ hēmus i paulo apō qui de se dicit. ij. Cor. xij. Ne magnitudo reuelationū me extollat: datꝰ est mihi stimulus sathane qui me colaphizet. Jdeo legit in vita Alexandri magni: q̄ cū esset grauit vulneratꝰ i bello dixit. Si oēs filiū iouis me esse dicitis: istud me esse hominem pbat. ¶ Nono sunt vincentis coronatiua. vtz. ij. Thimo. ij. vbi dicit apostol. Bonū certamē certaui: cursum cōsummaui: fidē seruaui: de reliq̄ reposita ē mihi corona iusticie: quā reddet mihi iustꝰ iudex i illa die. Et Jaco. ait. Beatꝰ vir qui suffert tētationem: qm̄ cuz pbatus fuerit accipiet coronā vite. Nā q̄tiēs quis vincit: totiens sibi i celo corona pparat. Cuiꝰ exm̄ hr̄ i vitaspa. de q̄dam iuuene: qui veniēs ad quēpam heremitā vouens vt cum eo maneret oibꝰ diebꝰ vite sue. Cū q̄daz vice senē dormiente iuuenis vigilaret: tentauit ipm iuuenē demō de exitu monasterij suadēs vt ad seculū rediret. Jntelligēs iuuenis suasionem restitit ei primo. ij. iij. iiij. v. vj. vij. Cūq̄ euigilasset senex: vidit in capite iuuenis. vij. coronas aureas. Cūq̄ iuuenis sibi narrasset ordinem rei: itellexit eum illas coronas habuisse ppt victoriā. Scōo q̄dā murmurāt: q̄ bona tpalia nō largit oibus equaliter fm meritū ⁊ dignitatē: fm illud Mat. ij. Murmurabant aduersus patrem familias dicē. Hi nouissimi vna hora fecerunt: ⁊ pares illos nobis fecisti: qui portauim̄ pondus diei ⁊ est. De q̄ Aug. li. ij. de ci. dei. c. ij. dic. Nescim̄ inquit quo iudicio dei bonꝰ ille sit pauper: malꝰ iste sit diues. Ille tristet: iste gaudeat: quē p suis pditis moribꝰ cruciari debuisse arbitramur. Hec ille. Jdē Aug. li. j. de ciui. dei. c. viij. Si nō ea deꝰ q̄busdam petentibus euidentissima largitate ꝓcederet: nō ad eū ista pertinere dicerem̄. Item si ea petentibꝰ omnibꝰ daret: nō nisi ppter talia pmia seruiendum illi arbitremur: nec pios nos faceret talis seruitus: sed potius cupidos ⁊ auaros. Hec Aug. Murmurant etiā aliq̄ dicētes. Quare deus dat malis tam multa tpalia: qui ei non seruiunt nec eum diligunt. Rñr q̄ hoc nō facit sine cā: sed ppter. v. rōnes. Prima est: vt p tpalia bñficia conuertant ad deū. Cū enī nolūt timere penā gehenne vt desistant a peccatis: tūc deꝰ ex sua bonitate benefacit eis vt sic eos alliciat ad se: ⁊ se conuertāt ad deū. pō. Dedit eis regiones gentiū: ⁊ labores populoꝝ possederunt. Ergo si es peccator ⁊ deꝰ tibi benefacit dando tibi sanitatem ⁊ diuitias ⁊ honores. Tunc cogitare debes si deus in pūti tibi benefacit cū es inimicus eiꝰ: quid tūc non faciet. Scōa rō est: vt exemplū benefaciendi nostris inimicis nobis ostendat: vt patet per btm̄ Greg. dicēs. Omnis chr̄i actio nra est instructio. Ergo quando cognoscis deum benefacere inimicis suis: tunc tu debes exemplū accipere: vt sic etiā facias inimicis tuis. Math. v. Orate p persequentibus ⁊ calūniantibꝰ vos: q̄ ipse solem suum oriri facit sup bonos ⁊ malos. Tertia rō est: vt

A nullus deo principaliter p temporalib⁹ seruiat: que etiã decreuit ⁊ malis dare. Sed seruitiũ debet fieri deo ex charitate quaz habet ad deũ. Etiã spem debet hr̃e ad deũ q̃ de⁹ sibi hic ĩ tpalib⁹ ad necessitatẽ puidebit: ⁊ in futuro vitã eternam sibi dare velit. ℳath. vj. Primũ querite regnum dei ⁊ iusticiã ei⁹: ⁊ hec omnia adijciẽtur vobis. Quarta vt ex psperitate ꝯtinua filij dei ⁊ filij diaboli cognoscanť. Quia hñs sp prosperitatẽ in tpalib⁹: ⁊ ex hoc se non emendat est signũ eterne dãnatiõis. vñ Grego. ℳagn⁹ flux⁹ tpaliũ est eterne dãnationis ĩdiciũ. Cuius exemplum patuit in illo diuite: de quo legiť in vita sancti Ambrosij. Nota ibidem. Quinta ratio est: vt mali hic remunerentur pro suis operibus: que ĩ peccato mortali faciũt: q; cũ istis bonis operibus q̃ in pctõ mortali faciunt nihil merentur quo ad vitã eternaz. Sed exquo nullũ bonũ manet irremuneratum: tunc oportet q̃ hic ĩ terris per ista bona tpalia remunerentur. Si ergo mali q̃ꝫ orant q̃ꝫ elemosinã dant aut ieiunant ⁊ sic de aliis: talia opa remuneranť hic ĩ pñti vita per bona tpalia. Et tales indurati timere deberent: q̃ lignũ aridũ cũ pinguedine pfusum vehementi⁹ ardet. Sic qui in crapula ⁊ voluptate bona eoꝝ ꝯsumũt vt vehemẽti⁹ in inferno ardebunt. Apoc. xviii. Quantũ se glificauit ⁊ in deliciis fuit: tantũ dabiť ei de luctu ⁊ tormento. Ut ergo aut hic mali remunerenť p bonis operib⁹ q̃ faciũt in pctis mortalibus: aut vt eos ad bonũ alliciat dat eis bona tpalia. Cuius exẽ ponit Albertus de padua sup illud. Quis ex vobis arguet me de pctõ. Nota ibidem. Tertio q̃daz murmurãt cõtra deũ de inequalitate pueroꝝ. Quia sepe dat paupib⁹ multos pueros q̃ eos pascere nequeunt: ⁊ q̃ꝫ diuitib⁹ q̃ eos libẽter haberent dat paucos vel nullos. Rñr q̃ hoc non fit sine cã. Cũ eñ dñs paupibus multos dat pueros hoc facit ĩ signũ dilectiõis: ⁊ nõ est diffidẽ dũ q̃n pascet eos. ps. Qui dat iumẽtꝭ escã ipoꝝ. ⁊ pul. cor. inuo. eũ. Et tñ illis brutis animalibus non promisit vitã eternã: nec eos sua morte redemit sicut nos. Jõ dr̃ ℳat. vi. Nolite solliciti esse dicentes, Quid mãducabim⁹ aut q̃d bibemus. Subdit: Primo q̃rite regnũ dei ⁊ iusticiã ei⁹: ⁊ hec omnia adiicientur vobis. Item ps. Nunq̃ vidisti iustũ derelictũ ⁊ c̃. Scõo dat paupib⁹ q̃ñq̃ multos pueros: vt eos nutriẽdo premia mereanť in celis. Circa q̃ nõ q̃rit vtrũ labor sit meritorius: quẽ parẽtes hñt in pueris. Rñr q̃ sic: dũmõ talis intẽtio sit in parentibus: q̃ intẽdant pueros nutrire ad honorem dei: vt boni serui chr̃i fiant: ⁊ q̃n parẽtes ipsi sunt in gr̃a laboꝝ q̃s habẽt cũ pueris cedũt eis ad meritũ. s. lactando balneando: calciando: vigilãdo: informãdo: corrigendo q̃n delinquũt. Jsta oĩa erunt eis meritoria: ſm illud apli. Diligentib⁹ deum oĩa coopanť in bonũ. ad Roma. viii. Tertio dat deus multos pueros paupib⁹ in signũ eterne beatitudinis. ps. Labores manuũ tuarũ mãducabis beat⁹ es ⁊ bñ erit tibi. Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus dom⁹ tue. Filii tui sicut nouelle oliuarũ. Ergo sicut deus multiplicat hic finem bonoꝝ pauperum: sic in celo vult eoꝝ gaudiũ: q; omnes q̃ nati sunt de ipsis ⁊ ad celum pueniunt: deũ eternaliter laudabunt. B Et hoc erit eis spẽale gaudiũ in ppetuũ. Ergo paupes nõ debẽt conqueri de multitudine pueroꝝ: sed deũ laudare: ⁊ sic agere gratiarũactiones. Sed diuitib⁹ nõ dat multos pueros: ⁊ hoc ppter tres causas. Primo ppter ipsos parentes qui sunt auari ne amplius peccẽt per auariciam ppter multitudinẽ pueroꝝ: q; quãdo q̃s est auarus si haberet multos pueros fieret magis auarus: ⁊ sic deũ plus offenderet. Secũdo ppter oppressionẽ pauperũ: ne intantum exactiones faciant in suis subditis. Si eñ ante grauabant suos quid nõ facerent si haberẽt multos pueros. Tertio ppter pueros ne damnentur cũ suis parẽtibus: nam cum parẽtes habẽt res iniustas scienter: tunc deus ex miscõia sua talibus parentibus subtrahit generationẽ ne pueros generent ad damnationẽ: quia non solum parentes: sed etiam heredes damnabuntur propter res iniustas. Ergo quilibet diues timere debet ne possideat iniustas res q̃ libẽter vellet hr̃e pueros. Cuius exemplũ patet de vsurario q̃ reliquit duos fi C D

E lios ⁊ vnus patri succesſit. Et poſt mortez patris ſe mutuo mordebant vt canes: ⁊ inuicem maledicebant ⁊c.

Explicit ſecundum preceptum.

¶ Incipit tertium preceptum.

Memẽto vt die em ſabbati ſctifices. Queritur primo quare ad hoc preceptum additur hoc verbuz memento: cum nõ addatur ad alia precepta? Reſpondeť q hoc eſt propter tres rõnes. Prima eſt qz de hoc precepto obſeruationis ſabbati prius mentio facta fuit. Geñ. ij. ⁊ Exod. xx. Ergo ad rem memorandã de illis q̃ prius dicta ſunt additur memẽto. De ſanctificatione ſabbati ſcribiť. Geñ. ij. Bñdixit de⁹ diei ſeptimo. Etiã Exo. vj. fit mẽtio de ſabbato: vbi prohibetur ne manna colligať in ſabbato. Secunda rõ: qz hoc mandatuz non obligat ad ſemp: ſed ſolũ in certo die. Modo interruptio tpis ſolet inducere obliuionem. Tertia rõ eſt: qz hoc p̃ceptũ quo ad determinationẽ diei non fuit p̃ceptum morale: nec eſt ſcriptũ in hominis corde: ſicut alia p̃cepta moralia. Ergo citius poterat fieri obliuio circa ipſuz q̃ circa alia precepta. Ergo ſibi addiť hoc verbum memento. Hoc eñ preceptũ referť ad ſpũſſancti bonitatẽ: ⁊ iſtud preceptũ fuit homini datũ ꝓpter ſex rationes. Primo propter diuini cultus vacationem: vt iſta die homo ſimpliciter deuotiõi ſtuderet: ⁊ quicq̃d boni alio tẽpore neglexerat: hoc iſto die reſtauraret. Ideo dr̃ Gene. j. Bñdixit domin⁹ diei ſeptimo: ⁊ ſanctificauit illum. i. ad vſum eum applicauit Ideo dicit magr̃ ſen. lib. ij. diſt. j. Sicut factus eſt homo ꝓpter deũ vt ei ſeruiret: ita mũdus fact⁹ eſt ꝓpter hoiez: vt ei ſeruiret ⁊ poſit⁹ eſt homo in medio vt ei ſeruireť: ⁊ ipe ſeruiret. Si g̃ totus mundus hoi ſeruit per totã ſeptimanã: cur hõ nõ deberet deo ſeruire per vnicã diẽ: qui mundum fecit ꝓpter hoiem. Scdo eſt datũ propter erroris gentilium extirpationẽ. Voluerũt eñ pĥi gentiles probare mũdum fuiſſe ab eterno. Ad cui⁹ erroris extirpationẽ mãdauit diem ſeptimũ: in q̃ facta ẽ ꝓſummatio vniuerſi ſemp hr̃e i memoria dicẽs Exod. xx. Memento vt diẽ ſabbati ſanctifices. Cui⁹ opinionis fuit Ariſtoteles. vtz i. viij. phyſico. ⁊ multi alii qui poſuerũt mundum eſſe ab eterno ⁊ non creatum. Ideo dicit magiſter ſen. li. ij. di. i. Creationẽ rez inſinuãs ſcriptura deũ eſſe creatorẽ initiumq̃ tpis atq̃ oim viſibiliũ ⁊ inuiſibiliũ creaturarũ moyſes in p̃mordio ſuo oſtẽdit dicens. In principio creauit deus celũ ⁊ terram. Hijs etenim verbis moyſes ſpũ dei afflatus in principio a creatore deo mundum factũ refert elidens errorẽ quorundã: plura ſine principio fuiſſe principia opinantiũ. Plato nanq̃ tria initia. i. principia eſtimauit deuz ſcz ⁊ exemplar ⁊ materiã. Hec ille. Tertio ꝓpter cupiditatis repreheſionem. Preuidit eñ deus tãtã eſſe cupiditatẽ: vt nili aliqua dies eſſet quieti anĩe ⁊ corporis deputata hõ non daret quietẽ ſibi nec ſuis familiaribus ⁊ aialib⁹. Itẽ Exo. xx. dictũ eſt. Memẽto vt diẽ ſabbati ſctifices: ſtatim ſequiť. Nõ facies in ea oñe op⁹ tuũ nec filii tui ⁊ ancilla tua ⁊ aialia tua ⁊ aduena q̃ eſt intra portas tuas. Quarto ꝓpť diuinã benedictionẽ. Bñdixit eñ de⁹ diẽ ſeptimũ ⁊ ſctificauit illũ. vtz Geñ. i. Iſta eñ benedictio ſm Aug. nõ eſt aliud q̃ multiplicatio benedictionis diei. Licet eñ i ſex dieb⁹ oẽs res ⁊ creature ſingule fuerũt create diſtincte ⁊ ornate: nõ tñ ante diẽ ſeptimũ cepe rũt ſeipſas multiplicare: vt capra produceret hyrcũ: ⁊ gallina gallũ: plãta plantã. Sed poſt diẽ ſeptimũ tũc oẽs creature dederũt operam ꝓductiõi ⁊ multiplicatiõi ſibi ſimiliuz: vt ſe multiplicarẽt: ⁊ vnũq̃dq̃ ꝓduceret ſibi ſike: excepto hoie q̃ tanq̃ decorat⁹ diuina ſcia eius ſpẽale mãdatũ debebat expectare qñ ſibi placeret: ⁊ generatiõi opam daret. Conueniens ergo fuit vt talis dies in q̃ fuit data creatur⁊ p̃dicta bñdictio ad dei cultũ dedicareť. Quito ꝓpť dei quietationẽ: qz tali die reqeuit deus ab oñi ope qũ patrauerat. vtz Gene. j. Idẽ Exodi. ij. dr̃. Sex eñ dieb⁹ fecit dñs celum ⁊ terraz mare ⁊ oĩa q̃ in eis ſunt: ⁊ reqeuit in die ſeptimo. Idcirco benedixit dñs diei ſabbati ⁊ ſanctificauit eũ. Que ẅba exponit magr̃ ſen. li. ij. di. xv. dicens. Reqeuiſſe dicit de⁹

die septio: nõ q̃si opãdo lassus: sed ab vni
A uerso ope reqeuit: q̃ nouã creaturã facere
cessauit. Hec ille. Non tñ cessauit a creatu-
re ꝓducte cõseruatiõe. Quia si per vnũ in-
stans subtraheret suã cõseruationẽ creatu
ra mox annihilaret. Jõ dr̃ in euãgelio Jo
annis. Pr̃ meꝰ vsq; mõ opat̃ ⁊ ego operor.
Sexto ꝓpt̃ chr̃i ĩ sepulchro figurationẽ:
nã chr̃s sabbato quieuit ĩ sepulchro: nã sex
diebꝰ chr̃s ꝑfecit opꝰ redemptiõis: dñica
die venit sup̃ asinã ⁊ c̃. sabbato quieuit ĩ se-
pulchro. querit̃ vtrũ dies sabbati a iudeis
celebrata sit ab eccl̃ia in diẽ dñicam totali-
ter transmutata? Uidet̃ ꝙ nõ: q̃a papa nec
eccl̃ia põt dispẽsare ꝯtra legẽ nature: sed
sabbatũ est seruandũ ex lege nature. ḡ ⁊ c̃.
Itẽ Exo. xxxj. dr̃. Custodite sabbatũ meũ
pactũ em̃ meũ erit sempiternũ: ḡ est ĩmuta
bile. In oppositũ est eccl̃ia q̃ hoc de facto
statuit. Rñdet sctũs Tho. ij. ij. q. cxxij. art̃.
iiij. Et Aug. de anchona in li. de ecclesiasti
ca ptãte. q. l. art. ij. di. ꝙ in obseruatiõe sab-
B bati aliq̃d fuit morale ⁊ reale: ⁊ ꝑ ꝯñs mã-
siuũ ⁊ ꝑpetuũ non recipiẽs dispẽsationẽ:
puta ꝙ dies aliq̃ laudibꝰ ⁊ ꝟuitio dei sctĩfi-
caret̃ ⁊ deputaret̃ ad laudẽ eiꝰ. Aliq̃d ꝟo
fuit cerimoniale ⁊ significatiuũ solum: per
ꝯñs mutabile recipiens dispositionẽ: puta
ꝙ est determinatio talis diei vl̃ talis opis
Primũ ergo ĩ celebratione sabbati semper
manet: qꝛ sicut illi vna die vacabãt diuino
cultui: ⁊ deputabãt illam diẽ ad laudẽ dei
⁊ seruitiũ eius sic nos facimus. Sed secũ-
dum nõ manet. s. determinatio talis diei
scz sabbati. De quo primo loquũtur rõnes
assumpte. Ubi notãdũ ꝙ sabbati dies mu-
tata fuit ab eccl̃ia in diem dñicam rationa
biliter. Primo ꝓpter figurationem. Nam
quies ⁊ sanctificatio que fit die dñica figu
rat requiem animarũ ⁊ corporũ quã expe
ctamus in octaua etate. Et sicut in octaua
die puta dñica quiescimus ab omni opere
⁊ vacamꝰ laudibus dei. Sic in octaua eta
te q̃escimus corpe ⁊ mente ab om̃i labore.
Juxta illud Esaie. xxxij. Sedebit populus
meus ĩ pulchritudine pacis: ⁊ ĩ tabernacu
lis fiducie ⁊ in requie opulẽta. Merito er-
go deuote debemus celebrare diem dñicã
quia tunc figuramus talẽ requiem: ĩmo re-
colere eã debemus. Scdo ideo est mutata C
ne iudaisare videamur. Ideo scribit beatꝰ
Gregoriꝰ ciuibꝰ romanis: ⁊ ponit̃ de cõse.
dist. iij. ca. Peruenit ad me quosdam ꝑuer-
si spũs hoies praua inter vos aliqua ⁊ san
cte fidei aduersa seminasse: ita vt ĩ die sab-
bati aliq̃d operari ꝓhibeant. Quos q̃d ali-
ud nisi antichristi predicatores dixerimꝰ:
qui veniẽs diẽ sabbati atq; dñicuz ab om̃i
faciet opere custodiri. Hec ibidem. Ne er-
go videamur iudaisare non debemꝰ diem
sabbati celebrare. Tertio qꝛ in tali die. s. do
minica totus mundus creatꝰ est: ḡ merito
mutauit sabbatũ in diẽ dñicam: vt recole-
ret tale magnũ beneficiũ: ꝟm qd̃ dicit mgr̃
sent̃. li. ij. di. j. dicens. Credamus ḡ creatu
rarum terrestrium visibilium ⁊ inuisibiliũ
causam non esse nisi bonitatẽ creatoris: q̃
est deus vnus ⁊ verus. Cuius est tãta bo-
nitas: vt summe bonus btĩtudinis sue qua
eternaliter btũs est: alios velit esse partici-
pes. Cogitent ḡ illi q̃ ingrati sint qui non
celebrant deuote diem dñicam: cum in illa D
die deus creauit celũ ⁊ terram ꝓpter eos.
Quarto: q̃a decẽ p̃cepta fuerunt eadẽ die
data: ḡ qui volunt deuote celebrare debẽt
recolere p̃cepta diuina. Sz prochdolor in
nulla die ita transgrediunt̃ p̃cepta diuina
sicut in die dñica. Quinto: q̃a in die dñica
primo cecidit de celo manna filijs israel: si-
cut Origenes dicit. Exod̃. xvj. Ex diuinis
inquit scripturis hoc constat: ꝙ in die dñi-
ca deus pluit manna: ⁊ ĩ sabbato nõ pluit.
Primo em̃ cadebat pruina quasi stramen
manne ⁊ postea mãna. Scdo ros q̃si eius
operimentũ. Intelligant inquit iudei iam
tũc p̃latã esse dñicam nr̃am iudaico sabba-
to. Ibidem dicit idem. Quid illis videtur
de eo ꝙ dicit sex diebus colligetis: die aũt
septimo colligetis duplũ. Apparet inq̃t sex
tam diẽ noĩari illã q̃ est añ sabbatũ q̃ apud
nos pasceue dicit̃. Sabbatũ aũt septĩa di-
es est. Quero q̃ die cepit celitus dari man
na. Apparet ꝙ die dñica. Hec Origenes.
Sexto ꝓpter chr̃i incarnationẽ. Uñ dicit
mgr̃ historie ĩ scholastica historia sup̃ euã-
gelia. c. v. Natus est inq̃t chr̃s ĩ die dñica:
nam eadẽ die q̃ dixit dñs: fiat lux: ⁊ facta
est lux: visitauit nos lux oriẽs ex alto. Hec

E ille. Debem⁹ ergo tali die bñficiũ incarnationis recolere. Jõ semp in illis dieb⁹ canitur Credo. in quo cantat̃. Et incarnat⁹ est de spũsancto: ⁊ hõ factus est. Et sic debemus nos humiliter genuflectere: ne contingat nobis sicut cuidam laico qui se noluit cũ alijs inclinare. Quem diabolus terribiliter percussit dicẽs. Si ꝓpter me sicut ꝓpter te christus esset incarnat⁹: imꝑpetuum me inclinarẽ. Cogitãt ꝯ q̃ ingrati sunt de bñficio incarnationis qui nõ celebrant deuote dñicam diẽ. Septimo ꝓpter christi resurrectionẽ. Jõ dicit cañ. lxxv. dist. c. ꝙ dies dñica tãtis diuinaꝝ dispensationũ mysterijs est cõsecrata: vt quicq̃d a domino insigne est ꝯstitutũ in hui⁹ diei dignitatem sit gestũ. In hac inq̃t mundus sumpsit exordium. In hac ꝑ resurrectionem mors interitum: ⁊ vita accepit principiuꝫ. Ideo ꝑcepit sancta eccl̃ia ꝙ dies pasce semꝑ debet celebrari in dñica. vt patet de cõse. di. iij. dist. c. Nosse vos volum⁹ ꝙ pascha domini die dñica annuis tẽporib⁹ sit celebrãdum. Istis enim tẽporibus hermes doctor
F fidei ⁊ scripture fulsit inter nos. Sequitur infra. Eidez hermeti angel⁹ dñi apparuit in habitu pastoris: ⁊ precepit ei vt pascha die dñica ab omnibus celebraret̃. Unde ⁊ nos apl̃ica auctoritate instituimus oẽs eadem seruare. Itẽ dicitur ĩ capl̃o celebritatem: ⁊ in alijs multis capitulis ibidẽ. Debemus ergo deuote recolere in die dñica: qualiter dominus noster in illa die resurrexit cũ quatuor dotibus corꝑis: scꝫ claritate corporis agilitate subtilitate ⁊ immortalitate q̃s in nr̃a resurrectione nos etiam habebimus. ¶ Octauo est hec dies scꝫ sabbati mutata in diem dñicã ꝓpter spũssancti missionẽ: q̃a tali die venit spũsctũs sup discipulos in linguis igneis: ⁊ loquebant̃ varijs linguis. vtꝫ in actibus apl̃oꝝ. Igit̃ in tali die debem⁹ meditari q̃liter spũssanctus venit sup discipulos chr̃i cõgregatos in linguis igneis: ⁊ loquebant̃ varia idiomata. ¶ Nono ꝓpter generalẽ resurrectionẽ q̃ fit etiã die dñica. Et eadẽ die etiã iudicabimur. Que omnia bñ debem⁹ recolere. ¶ Decimo quia fuit prima dies oĩm dierũ. Ergo cuꝫ deuotione debem⁹ celebrare dñicam. ¶ Undecimo propter erroris extirpationẽ. Nã ſm gentiles dies dñica est prim⁹: qꝛ in exordio diei illius sol qui principalis planeta est incipit dñari. Inde vocabant eã diem solis atqꝫ venerabãtur solem tanq̃ deũ ſm Bonauenturaꝫ. Ex hoc quidam mos inoleuit ꝙ in ortu solis tales idolatre vertebant se ad solẽ ⁊ venerabantur eã ꝑ capitis inclinationẽ: sicut Leo papa dicit in sermone quodam. Merito ergo dies dñica instituta est: vt iste ꝓphan⁹ error extirparet̃: ac debita reuerentia in illa die deo exhibeatur. Jõ dicit. Memẽto q̃si diceret qꝛ vn⁹ est de⁹. s. adorandus. Legit̃ in speculo historiali lib. xxvij. ca. xlvij. ꝙ in gabacensi parrochia dum pr̃familias die dñica segetum mixturã pro penuria famis moleret in vsus familie subito iusta dei indignatiõe arsit farina cum pudoris nigredine ad exẽplũ posteris ne q̃s ꝑsumat sil̃e. Ex his sequit̃ primo ꝙ dies dñica est dies magne solennitatis ⁊ reuerentie multe dignitatis ⁊ excellentie: magne tranquillitatis ⁊ indulgentie: iocunditatis ⁊ leticie. Dixi primo ꝙ est dies magne solennitatis ⁊ reuerentie. Jõ dr̃ extra de ferijs. c. oẽs dies dñicos a vespa in vesperũ cũ om̃i veneratione decreuim⁹ obseruari ⁊ ab om̃i illicito opere abstinere: vt mercata in eis minime fiant nec placitum nec aliq̃s ad mortem vel ad penã iudicet̃: nec sacramẽta nisi ꝑ pace vl̃ alia necessitate prestent̃: puta ꝑ fide vel ꝑ obediẽtia: ⁊ sic de alijs. Ideo dr̃ de cõse. di. iij. ca. Jeiunia. In die dñica inquit canon nihil aliud agendũ est nisi vacanduꝫ diuinis. Nulla vero opatio in illa sancta die agatur: nisi tantũ hymnis ⁊ canticis spũalib⁹ ⁊ psalmis dies illa agat̃. ¶ Scd̃o est multe dignitatis ⁊ excellẽtie. Ideo dicit̃. lxxv. di. c. ꝙ dies dñica tantis diuinarũ dispensationũ mysterijs est cõsecrata: vt quicquid a dño insigne cõstitutuꝫ est: ĩ huius diei dignitatẽ sit gestũ. In hac inquit mundus sumpsit exordium. In hac per resurrectionẽ mors interitũ: ⁊ vita accepit principiũ. Ideoqꝫ nulla alia die episcopi cõsecrari debent nisi in illa: vt patet in ca. iam allegato. ⁊ extra de ferijs. ca. ij. habet̃ idem: ꝙ diebus dñicis nõ debẽt fle-

A cti genua causa orōnis nisi q̄s ex deuotione facere velit excepta cōsecratione epōꝝ vbi cōsecrans ⁊ cōsecratus genua flectere debent. Ideo p̄cipit̄ omnib⁹ chr̄ianis ꝙ tali die debent audire missaꝫ. vtꝫ de ꝯse. di. j. c. Missas dn̄ica die secularib⁹ totas audire spēali ordine p̄cipimus. Ita vt añ bn̄dictionē sacerdotis egredi ppl's non presumat. Qd̄ si fecerit ab ep̄o publice cōfundatur. Ubi dicit glosa ꝙ cōtra p̄ceptū faciūt q̄ diebus dn̄icis non audiūt integrā missam nisi aliq̄ spēalis necessitas cogat. Sed diceres: hoc p̄ceptū cogit nisi seculares. Ergo clerici ⁊ religiosi pn̄t nō audire missam integram. Respōdet̄ negādo cōsequentiā. Quicquid em̄ pfectionis spūalis secularibus precipit̄: hoc in susceptione sacri ordinis: vel in ingressu religionis cleric⁹ vel religiosus quasi in mandato recipit. Naꝫ diebus dn̄icis sacerdotes specialiter debent celebrare. vtꝫ de ꝯse. di. ij. c. Quotidie eucharistiā accipere nec laudo nec vitupero: om̄ibus tn̄ dn̄icis diebus cōicandū esse exhortor. ¶ Tertio est dies magne trāquillitatis ⁊ indulgentie. Idē em̄ p̄ceptū quod

B olim dabatur de die sabbati ⁊ de eius celebratione eccl'ia nunc precepit de die dn̄ica Unde dixit dn̄s Exo. ij. Memēto vt diem sabbati sctīfices. Sex em̄ dieb⁹ operaberꝫ ⁊ facies oīa opa tua: septima aūt die sabbatū dn̄i dei tui est. Non facies in ea omne opus nec tu nec filius tuus ⁊c̄. Ista om̄ia nunc sunt celebranda ⁊ obseruanda in die dominica: quē nobis celebrē fecit christus qui in illa resurrexit. Et licet ab omni opere sit abstinendū: potissime tn̄ abstinenduꝫ est a carnalibus operationibus. Nam vt deduci pōt ex statutis patruꝫ dieb⁹ dn̄icis nō dn̄t fieri balneatiōes cōmessatiōes tripudia ⁊ chorisatiōes ⁊c̄. Uñ in canone de conse. dist. iij. c. puenit. Recitat papa ꝙ ciues romani pposuerūt corā eo p̄dicationē quorūdā q̄ in suis p̄dicatiōib⁹ dixerūt: ꝙ in dieb⁹ dn̄icis nullus debeat balneare. Rn̄det papa dicēs. Si p luxuria ⁊ voluptate in illa die dn̄ica lauari appetit hoc fieri: nec reliquo die concedimus. Si aūt p necessitate corpis hoc nec die dn̄ico prohibemus. Ex qua auctoritate ptꝫ grauit̄ peccare om̄es illos qui nō ppter necessitatem corporis: sed potius causa voluptatis ad balneum currunt quocūqꝫ etiā die feriali ⁊ spēal'r oēs religiosi multuꝫ peccant. Nam Aug. in regula. Lauacrū corpis cū necessitas cogit minime deneget̄. Sine g̊ necessitate nō est balneandū sed p necessitate. Dicit Eusebius lib. v. histo. eccle. ca. j. ꝙ serui chr̄i qui habitabāt Uienne ⁊ Lugduno vrbib⁹ scripserūt fratrib⁹ cōmorātib⁹ ī asia psecutionē quā patiebant̄ ī gallia. Conquesti em̄ fuerūt ꝙ eis phibebat̄ domoꝝ inhabitatio: deīde vsus balneaꝝ. Et ista ē grāmatica Eusebij. Dicit em̄ Eusebius li. iiij. ca. xiiij. de btō Joāne euāgelista: q̄ cū apd̄ ephesum balnea lauandi gr̄a fuisset ingressus: ⁊ vidisset ibi cherinthum hereticū exilijt cōtinuo ⁊ discessit nō lot⁹ dicēs. Fugiamus hinc ne ⁊ balnea ipsa corruant in quibus cherinthus lauat̄ veritatis inimicus. Ex quib⁹ patet ꝙ sanctis licitū fuit ītrare balnea. ¶ Quarto est dies iocunditatis ⁊ letitie. Ideo nemo debet ieiunare die dn̄ica. vtꝫ de ꝯse. dist. iij. c. Ieiuniū dn̄ice diei ⁊ q̄nte ferie nemo celebrare debet: vt inter ieiuniū chr̄ianoꝝ ⁊ gētiliū ⁊ veraciter credentiū ⁊ infideliū atqꝫ hereticoꝝ vera et non falsa discretio habeat̄. Itē ibidē. c. ne quis ieiunet die dn̄ica. Rō huius est: qꝛ dies dn̄ica dies leticie est. Sed ieiunabilis dies: est dies tristicie. Si g̊ quis vellet ieiunare in die dn̄ica vellet ꝙ dies leticie fieret dies tristicie.

¶ Sabbata sanctifices.

Primi peccantes cōtra illud p̄ceptū sunt qui manualiter aliq̄d operant̄ in diebus dominicis ⁊ alijs diebus festiuis. Contra quos dicit̄ Exo. xx. Memento vt diem sabbati sanctifices. i. diuino cultui totaliter applices de diuinis bn̄ficijs meditando: ⁊ deo gr̄as agēdo. Sex em̄ diebus opaberis illa que sunt necessaria p vita humana sustentanda. Septima aūt die sabbatū dn̄i tui est. Nō facies in ea om̄e opus. Illa etiā que necessaria p victu erant: non fuit licitum coquere vel parare vtꝫ Exodi. xvj. ⁊. xx. Nec tu nec filius tuus ⁊ ancilla tua ⁊ iumentū tuū ⁊ aduena id est gētilis cōuersus ad ritū iudeoꝝ. Rō

E huius sequit̄: qꝛ in sex dieb⁹ fecit de⁹ celuz
ꝛ terram mare ꝛ oīa q̄ in eis sunt: in septi-
mo aūt quieuit ab oī ope. Jō bn̄dixit dn̄s
diei sabbati ꝛ sctīficauit illū. Hec ibi. Jtez
Exo. xxxj. Dixit dn̄s. Sabbatū meū custo-
diatis: quia signum est inter me ꝛ vos ī ge
nerationib⁹ vr̄is: vt sciatis qꝛ ego dn̄s qui
sanctifico vos. Custodite sabbatū meū: q̄a
sanctū est. Et sequit̄ ibidez. Qui polluerit
illud morte moriat̄: ꝛ qui fecerit in eo opus
peribit aīa illius de medio populi sui. Hec
ibi. Ex his ptz q̄ꝫ stricte fuit iudeis p̄cepta
obseruatio sabbati: loco cui⁹ nos chr̄iani
habem⁹ diē dn̄icā. Sed nos chr̄iani sum⁹
peiores iudeis: q̄ valde stricte seruant sab-
batū suū. Nā iudeus nō caperet mille flore
nos ꝙ faceret vnā ꝑuā suturā ī tunica sua
sꝫ chr̄ianus caperet vnū denariū ꝛ sueret
integrā tunicā in die dn̄ica. Etiā iudei pu-
niunt terribiliter transgressores sabbati.
vt ptz Nūe. xv. q̄ collegit ligna in die sabba
ti: qui fuit ꝓpter hoc lapidatus: vtz ibidē.
Sed raro vel nunq̄ꝫ tales transgressores
apud chr̄ianos puniunt̄. Sed si nō puniū-
F tur ab hoīe: a deo puniētur hic ꝛ ī futuro.
Primo hic puniūtur in tp̄alibus: q̄a tales
ex hoc non ditant̄: qꝛ q̄cq̄d lucrant̄ in tp̄ali
bus ꝑdunt in spūalib⁹ q̄ sunt bona aīe. In-
sup̄ ex diuina ꝑmissiōe captiuant̄: a rapto
rib⁹ spoliant̄: vel equi eoꝝ ledunt̄ ꝛ moriū
tur: aut vacce ꝛ dom⁹ eoꝝ comburunt̄ vel
alia infortunia talib⁹ accidunt: ꝛ sic depau
perant̄. Scd̄o tales puniunt̄ in corpe: q̄a
aliqn̄ infirmant̄ per mensem vel duos: vel
qn̄q̄ꝫ cadūt ꝛ frangunt crura vel brachia:
tunc oportet eos festiuare cum potius de-
berent laborare: quia ante laborauerūt cū
festiuare debuerūt. Quia ſm Salomonez
per que quis peccat: per hec ꝛ torquetur.
Tertio puniunt̄ in aīa quod est maximum
qꝛ quotiēs festū soluunt: totiēs mortaliter
peccāt: ꝛ aīam ꝓpriam occidunt. vtz Exo.
xxxj. Qui polluerit sabbatū: morte moria-
tur. Nā tales violatores peccant in pr̄em:
cuius potētia mūdū creauit. In filiū: cui⁹
sapīa mūdū redemit. In spm̄sanctū: qui in
tali die missus est in mundū. Ex his ptz ꝙ
ī dieb⁹ dn̄icis ꝛ alijs festis debet se hō ab-
stinere ab om̄i ope seruili, ſm illud Leuit̄,
xxiij. Om̄e opus seruile non facietis ī eo. G
Et est op⁹ seruile op⁹ mechanicū: q̄ ars di-
uidit̄ in septem scientias. vt dicit Hugo li.
ij. didascalon. c. xxj. Quaꝝ prima est agri-
cultura. Et cōtinet in se oēm modum colen
di terrā. Cuius artis inuentor primus fuit
Cayn. vtz Gen̄. iiij. Tales omnes tenent̄
sabbatizare. Sed q̄ꝫuis non arant in festo:
p̄parant tn̄ currum vel liniūt rotas vel re-
formant aratrū: ꝛ in hoc putant se non dis
soluere festa: qd̄ falsum est. Secūda dicit̄
lanificiū: ꝛ cōtinet oīa genera texendi: aut
suendi vestes: vt sunt sutores: sartores. Ta
les etiā debēt sabbatizare: sꝫ sutores si nō
suūt calceos: p̄parāt tamen coriū aut deni
grant illud: vel liniūt: vel ꝑmittūt ꝙ famu-
li eorum repetiant sotulares vt lucrentur.
Sartores etiā quāto noctes ꝛ vigilie sunt
sanctiores: tanto magis laborāt: immo fa-
muli eoꝝ vt lucrent̄ repetiant vestimenta
antiqua. Tales oēs peccāt mortalit̄. Ter-
tia est armatura ꝛ cōtinet oēm modum fa-
brefactoꝝ in ligno: in metallo. Tales eti-
am tenentur celebrare. Sed quid facit car
pētarius si nō laborat secādo: acuit tamen
instrumenta sua: faber linit folles suas aut H
cōflatoriū p̄parat in diebus dn̄icis. Quar-
ta est nauigatio: ꝛ cōtinet oēm modū mer-
catorū emendo vendendo vel mutādo. Si
mercatores nō emūt aut vendūt: sedent ta
men computādo ꝛ inspiciēdo libros suos
computationū ꝑ totū diem celebrē: vt cum
socijs suis computent. Inter illos macella-
tores ꝛ pistores: qui pinsunt in sacris no-
ctibus: ꝛ si nō: p̄parant tn̄ furnū: aut secāt
ligna: aut p̄parant pastū fermentādo: aut
cribrant: ꝛ putāt se in hoc nō frāgere festa.
Quinta est venatio: ꝛ cōtinet in se oēm mo
dum piscationis aucupij ꝛ venaturam: vo-
lentes ergo in dieb⁹ dn̄icis ire piscatū: aut
aucupatū aut venatū frāgūt festa. Sexta
dicit̄ medicina: ꝛ ꝯtinet oēm modū facien-
di electuaria. Igit̄ illi peccant q̄ dieb⁹ dn̄i-
cis cōponunt spēs. Septima dr̄ theatrica
que cōtinet oēm modū ludendi: pugillandi
saltandi ꝛ currēdi. Om̄ia ista ꝓhibita sunt
dn̄icis dieb⁹. Sil'r etiam peccant textores
q̄ꝫuis non laborant in dieb⁹ sacris: tn̄ p̄pa-
rant fila ꝛ stamina: vt sint promptiores in

die sequẽti: aut voluũt fila in girgilla: i glomo: ⁊ sic de aliis. Et etiã tales frangunt festa: ⁊ peccãt. ¶ Excipiunt tñ septẽ casus in quib⁹ licitũ est aliquid opari manualiter. Primo in corporis necessitate. Jõ Math. xij. excusauit dñs discipulos euellẽtes spicas in die sabbati. Uñ legit ibidez. In illo tpe abijt ihesus p sata. Discipuli aũt ei⁹ esurientes ceperunt euellere spicas ⁊ manducare. Pharisei aũt videntes hoc dicebant. Ecce discipuli tui faciũt qd̃ non licet eis in sabbato facere. Ait illis. Non legistis quid fecerat dauid qñ esurijt ⁊ qui cum eo erãt quõ intrauit domũ dei ⁊ panes ꝓpositionis comedit: quos non licebat ei edere: neq; his qui cũ eo erant nisi sacerdotibus: vt ptz. j. Regũ. xxj. Jsta fuit necessitas corporis: ergo hoc fieri licite potuit: q: nõ est culpabile qd̃ necessitas infert. vt ptz. xxx. q. j. c. ad limina. Jtẽ necessitas nõ habz legẽ. j. q. j. remissionem. Jtem necessitas facit licitum ⁊ c. extra de reg. iu. c. q nõ est. Jtẽ necessitas non subiacet legi. extra de obs. ie. c. ꝙsiliũ. Jtẽ dicit Aug. in li. de ope monachoꝝ. q discipuli nõ arguunt hic de furto q: fm legẽ iudeoꝝ fur non erat q̃ de agris nihil secũ portabat ⁊ in agro fructũ comedit. Sic etiã est de vuis ⁊ vinea. vtz Deutro. xxiij. vbi dr. Si ingressus fueris vineam ꝓximi tui: comede de vuis quantũ placuerit: ⁊ nullũ efferes tecũ. Et ibidem etiã ponit de spicis. ¶ Scõo hoc potest fieri i ꝓximi infirmitate. vt ptz Mat. xij. Dñs curauit hoiem habentẽ manũ aridã in die sabbati. Uñ dr ibidem. Uenit dñs in synagogam eoꝝ. Et ecce hõ manũ hñs aridam ⁊ iterrogabãt eũ dicẽtes. Si licet sabbato curare: vt accusarẽt eũ. Jpe aũt dixit illis Quis erit ex vobis hõ qui habet ouẽ vnã: ⁊ si ceciderit sabbatis in foueã: nõne tenebit ⁊ leuabit eã: quãto magis melior est hõ oue? Jtaq; licet sabbatis benefacere. Hec ibi. Jo. vij. Mihi idignamini: q: totum hominẽ saluũ feci tñ sabbato. Jnde est q̃ medici licite pñt hominẽ sanare in sabbato sine pctõ: ⁊ opa miscẽdie exercere: dũmodo teneãt regulã q̃ ponit extra d̃ peni. ⁊ re. c. cũ infirmitas. Sed cur chr̃s fecit illa i die sabbati? Rñdet ꝓpter tria. Primo vt se dominũ oñderet sabbati. vtz Mat. xij. dñs ⁊ filius hois etiã sabbati. Scõo vt verũ itellectũ illi⁹ ꝓcepti daret: q: non est cessandũ ab opibus miscẽdie: q: licet sabbatis bñ facere. Math. xij. ⁊ Luce. vj. Quia is cõmittit in legẽ: q̃ verba cõplectẽs contra legis nitit voluntatẽ. vtz extra de reg. iu. li. vj. Sicut dr de quodam fratre minore q̃ aliuz religiosum per aquã baiulauit. Qui dũ in medio fuisset q̃siuit si aliquẽ hret denariũ. Qui cũ diceret sic. Ille dixit. Nõ licet mihi pecuniã portare. Et sic eũ ad aquã ꝓiecit. Sed hec nõ fuit intẽtio regule sue. De quib⁹ ait apls. Cauteriatã hñtes ꝙsciam. Tertio vt plures hoies audientes eũ ⁊ videntes edificaret. Lu. xiij. Cũ curasset mulierem q̃ habuit spiritũ infirmitatis annis xviij. ⁊ erat inclinata: nec poterat sursum respicere. Quã cũ curasset Jesus: archisynagog⁹ dicebat turbe. Sex sunt dies i qb⁹ oportet opari. Jn his q̃ venite ⁊ curamini. ¶ Tertio in ecclie vtilitatẽ. vñ Math. xij. Chr̃s posuit exẽplũ de sacerdotib⁹ q̃ faciebant ꝺ ꝺ q necessaria erant in tẽplo in die sabbati: ⁊ tñ sine crimine fuerũt apud eos. Sic excusant illi q̃ arant vel laborant pauperib⁹: aut q̃drigant in puis solẽnitatib⁹: aut ecclie aut cõitati ꝓ reparatiõe pontiuz aut murorũ: ⁊ sic de aliis. Quia fm Guilhelmũ qui dicit. Nõ credo q dñicis diebꝰ vel pcipue i maioꝝ solennitatib⁹ scz beate Marie virginis ⁊ apkoꝝ liceat id fieri. De ceteris aũt festiuitatib⁹ ⁊ diebꝰ feriatꝫ paschẽ: penthecostes: quo ad hoc credo q liceat sequi cõsuetudinẽ regionis: quã scit eps loci ⁊ nõ reprobat. Si aũt dubitatur: vtrũ si eps sciat talia ⁊ sustineat recurrere debet sacerdos loci ad epm: vt sup hoc ratificet ab eo. Ad hoc aũt q talia licite sustineant oportet q non reuocent laborantes ab audiẽdo diuia q̃ tenẽt audire. Et q ꝑncipaliter talia fiãt ꝓpter deũ: non ꝓpter affectum carnalem aut spem remuneratiõis terrene. Et q necessitas pauptatis hoc videatur exigere cui fit. Jdẽ est de ministris ecclesie pauperib⁹ ꝑsertim qui reddit⁹ non habent in lignis ⁊ lapidib⁹. Jta tamen q labor non perueniat ad multã fatigationẽ ⁊ tediũ ex diuturnitate laborandi. Qui cũ

E hmõi festa repꝛesentant quietez eterne patrie ꝛ delectationẽ: non credo ꝙ debent in eis laboꝛare ꝑ totã diẽ vel vsq; ad nimiam fatigationẽ: vel vt ꝓpter hunc laboꝛem dimittant audire missam: qꝛ dimittere illud ad qđ tenenť ꝓpter id ad qđ non tenenť: est pctm̃. Hec Joãnes in sũma cõfessionũ. Sed cõsulendum esset sacerdotib⁹ ne hoc facerẽt: qꝛ Mathꝫ. xviij. dr̃. Ve homini illi per quem scandala fiũt. Quia si hoc sacerdotes permittunt facere: laici faciliter inducunť ad faciendũ sitia dicentes. Si hoc sacerdotes permittũt facere: cur nos non possum⁹? Quarto põt fieri in supꝛioꝛis potestate. Añ Joan. vij. Dñs mandauit circũcisionẽ fieri in sabbato: nec ꝑ hoc soluebatur lex moysi: cuꝫ ipse esset dñs sabbati. Idem est si papa vel ecclesia hoc permitteret. Jõ nõ peccant qui capiũt alleca in diebus dñicis. vt patet extra de feriis. c. licet vbi legiť. Licet tam veteris q̃ noui testamenti pagina septimũ diem ad humanam quietẽ spẽaliter deputauerit ꝛ tam euꝫ q̃ alios dies maiestati altissimi deputatos: necnõ natalicia sctoꝝ martyꝝ eccľia decreF uerit obseruanda; ꝛ in his ab omni opere seruili cessandum. Et infra. Indulgem⁹ vt liceat parrochianis vr̃is diebus dñicis et aliis festis ꝑterq̃ in maioꝛib⁹ anni solennitatibus si alleca terre se inclinauerint: eoꝝ captioni ingruente necessitate intendere: ita ꝙ post factã capturã ecclesijs circũpositis ꝛ chr̃i paupibus cõgruã faciant portionem. Hec ibi. Sed dubitať: quõ ecclesia põt dispensare in ꝑcepto diuino. Respondetur dupliciter. Primo ꝙ ista non est legis dispẽsatio: sed potius interꝑtatio: qꝛ ecclesia habet diuinã legem interꝑtari q̃liť debeat intelligi. Scđo qꝛ eccľia in suis statutis vtiť instinctu spũssancti. vtz. xxv. q. j. ca. violatoꝛes. Cũ ergo ꝑcepta sunt data a deo: sic eccľiastica aucte ꝛ instinctu spũssancti põt in quibusdaz reuocare ꝓpter necessitatem hoim̃: non tamen sunt excusati alij piscatoꝛes q̃ piscanť festiuis diebus: sicut multi vagi faciũt. ¶ Quito põt fieri in defensione cõitatis. Jõ scribiť. xxij. q. viij. ca. Si nulla vꝛget. vbi dr̃. Si vꝛget necessitas ꝑ defensione pr̃ie vel legũ paternaruz nullo tpe ẽ bellorꝫ ꝑparatiõi parcẽdũ. Sic legim⁹ Mach. ij. ꝙ illi scti machabei q̃rum B aliq̃ ꝓmiserunt se interfici añq̃ vellent bellare sabbatis: postmodũ alij ꝑhabita deliberatione dixerũt. Omnis hõ qui venit ad nos ad bellandũ in die sabbati pugnemus aduersus eũ ꝛ nõ moꝛiamur sicut frẽs nostri. Sed tñ nõ sunt excusati q̃ vadũt cũ balistis ad sagittandũ colũbas aut aues ꝓ lucro. Sexto ꝓpter rei necessitatẽ: vt si domus incẽderet posset extingui: ꝛ sic de alijs Dicit Joãnes i summa cõfessionũ. Credo inq̃t si iacentibus in agris bladis ꝛ segetibus aut fenis in ꝓatis: ꝛ imineat tẽpestas aut pluuia q̃ coꝛrũpat aut deteꝛioꝛet multũ: tũc dñi rex nõ sunt ꝓhibendi ea remouere ꝛ indẽnitati sue ꝑcauere: non tñ sunt excusati barbitõsoꝛes aut sufferatoꝛes eq̃rũ: nisi hoc fecerint ꝓpter necessitatẽ quibus hmõi opa impendũt. Si aũt faciũt ꝓpter questũ imꝓobũ lucrandi: nõ põt excusari. Item peccant molendinarij terentes frumenta in molendina ad ventum ꝛ ad aquã sine magna necessitate. De molendinis aũt q̃ trahunť per iumẽta credo ꝙ debent quiescere dieb⁹ feriatis: cum fm legẽ nõ solũ hoies sed etiã iumẽta debẽt q̃scere in sabbato: vtz Exo. xx. In alijs autem molendinis ad ventũ ꝛ ad aquã in necessitate: seruãda est cõsuetudo regiõis nõ ꝓhibita a ꝑlatis: cũ absq; magno ope hominis possint expleri. Itẽ peccant cursoꝛes ꝛ viatoꝛes qui ꝓ pecunia vadũt: cũ fm legẽ iudei nõ poterant ire in sabbato vltra mille passus qđ dicebať iter sabbati. vtz Act. j. nisi sit magna necessitas. Septimo potest hoc fieri ꝓpter opis medietatẽ: vt cũ op⁹ qđ q̃s agit est valde parũ. Alij oẽs mortaliter peccant ꝛ grauiter. Cui⁹ exẽplũ ptz in legẽda scti ẏpoliti: ꝙ bubulcus q̃dam noie petrus: cuꝫ in festo btẽ marie Magdalene plaustrũ iunxisset: ꝛ boues sequẽtes ꝓbis maledictis vrgeret: protinus boues ꝛ aratrũ a fulmine assumiť: ꝛ ipse Petrus q̃ imprecatus fuerat atrociꝰ toꝛquebatur supplicio. Nam ignis eũ arripuit adeo ꝙ carnibus ꝛ neruis tibie ꝛ crurib⁹ consumptis ossa paterẽt: ꝛ ipa tãdẽ tibia a sua cõpage penit⁹ soluebať. Tũc ille eccľiaz beate vir-

A ginis accedēs tibiā ipam in quodam fora-
mine ipsius ecclie abscondit ⁊ btām virgi-
nem lachrymis ⁊ pcibus pro sua liberatiōe
rogabat. Et ecce nocte q̄daz btā virgo san-
cto ypolito: vt petrū sanitati pristine resti-
tueret impauit. Statimq; sctūs ypolitus
tibiā de foramine accipiens in loco suo q̄si
surculū arbori in momento inseruit. In q̄
visione tantos dolores sensit: vt suis cla-
moribus totā familiam excitaret. Qui sur-
gentes ⁊ lumē accendētes: cuz duo crura
⁊ duas tibias hr̄e ꝓspiciūt. Sed deludi pu
tantes ipm iteꝝ cōtrectabāt vt bona mem-
bra ipm habere cōspicerēt. Qui iuxta eum
stantes integra mēbra hr̄e cōspiciunt.

¶ Sabbata sanctifices.

SEcūdi qui peccāt ꝓtra hoc p̄ceptum
sunt q̄ emūt ⁊ vendunt in dieb⁹ dñi-
cis ⁊ alijs festis q: dr̄ extra de ferijs
c. Oēs dies dñicos a vespe in vesperū cuz
oñi veneratione decreuimus obseruare ⁊
ab omni illicito ope abstinere: vt mercata
in eis minime fiāt. Hec ibi. Itē directe fa-
ciūt ꝓtra hoc p̄ceptū. Sabbata sanctifices
B Item Exo. xxxj. Qui polluerit illud mor-
te moriat: ⁊ qui fecerit in eo opus seruile:
peribit anima illius de medio populi sui.
Nam legit Nume. xv. Factū est cuz essent
filij israel in solitudine: ⁊ inuenissent ho-
minem colligentē ligna i die sabbati obtu-
lerunt eū Moysi ⁊ Aaron ⁊ vniuerse mul
titudini: ⁊ recluserūt eū in carcerē nescien
tes quid de eo facerent. Dixitq; dñs moy-
si. Morte moriat hō iste. Obruat eū ois po
pulus lapidib⁹ extra castra. Cūq; eduxis-
sēt eū foras: obruerūt eū lapidib⁹: ⁊ mortu⁹
est sicut p̄ceperat dñs. Sed nūquid est ma
gis pctm̄ emere aut vendere in festis ex cu
piditate: quā colligere ligna ex necessitate
sua? ¶ Querit ergo vtrū emere aut vēde-
re in diebus dñicis aut in festiuitatib⁹ san-
ctorum sit semp pctm̄ mortale aut violatio
sabbatoꝝ an non? Ubi dr̄ q̄ sic: ppter au-
ctoritates supius allegatas: quia est cōtra
preceptū ecclesie. Ergo est mortale pctm̄.
In ꝓtrarium est necessitas: quia nō est cul
pabile quod necessitas infert, vt ptz. xxxiij
q. j. ca. ad legitimam. Item necessitas non
habet legē. j. q. j. remissionem. Item neces-
sitas facit licitū q̄d nō est licitum. extra de C
reg. iu. q̄d non est. Item necessitas nō sub-
iacet legi. extra de obseruatione ieiunioꝝ
c. cōsiliuz. Ad hanc questionē respōdet ma
gister Aug⁹ de anchona sup Nbat. dicens
q̄ q̄stio est dubia ppter illud q̄d dr̄ de ꝑse.
dist. iij. Jeiunia. In die dñica nihil aliud
agēdū est nisi deo vacādū. Et subdit. Nul-
la opatio i illa sctā die agat: nisi solū hym-
nis ⁊ cāticis spūalibus illa dies trāsigat.
¶ Sciendū est vt dicit quidaz doctor q̄ te-
nere foꝝ dieb⁹ festiuis ⁊ dominicis tripli-
citer contingit fieri. scilicet.
¶ Causa ineuitabilis necessitatis.
¶ Causa cupiditatis.
¶ Causa naturalis vtilitatis.
Primo causa ineuitabilis necessitatis. ¶ Cō
tingit em̄ quinq; considera tis cōditiōib⁹ tē-
poꝝ ꝑsonaꝝ ac negocioꝝ q̄d nisi fieret fo-
rū die dñica vel festiua in emendo vel ven
dendo res aliquas magnū detrimentū im-
peti arent p̄dicte ꝑsone: q: forte sunt artifi
ces: vñ alijs dieb⁹ eoꝝ artificijs eos opor-
tet intēdere: vt victū ⁊ vestitū pro eis ⁊ p
illis q̄ꝝ curā hñt impendant. Et tales exq̄ D
missam audiūt: ⁊ horā aliquā deputāt ad
vacandū cultui diuino a pctō p̄sit excusa-
ri potissime si in talib⁹ operibus mens eoꝝ
nō multū a diuino distrahat seruitio. Hec
ille doctor. Dicit Joānes i summa confes-
sio. titulo de ferijs. q. xij. allegans glosam.
extra de ferijs. c. oēs. sup ꝟbo mercatum:
dicēs. Si aliquis hoc facit pro sua necessi-
tate aliquādo non cōsuetudinarie non cre-
do q̄ peccat mortaliter. ¶ Scōo pōt fieri
causa cupiditatis. Scribit em̄ Eccli. ij. q̄
peccatori dedit deus curā supfluā ⁊ aflic-
tionē animi: vt p noctē non requiescat et
cuncti dies eius doloꝝib⁹ pleni sint. Talī-
bus em̄ quib⁹ nō sufficit tēpus ad vendēn-
dū ⁊ emēdum rōne anxietatis ⁊ cupidita-
tis peccatū est emere aut vendere domini-
ca die: q: cupiditas cum charitate stare nō
pōt: immo cum auget cupiditas diminui-
tur charitas: vt dicit Augusti. Idem dicit
Joā. in summa cōfessio. vbi. ē. dicens. Si
aūt hoc ducit in cōsuetudinem: aut hoc fa-
cit ex improba cupiditate lucrandi: sicut fa
ciunt mercatores: qui ppter frequentanda

mercata ad nundinas vix aut nūq̄ intrant ecclias suas: credo q̄ peccent mortaliter. In locis autem illis vbi spēaliter inhibita sunt ab ep̄o hmōi mercata aut nūdine: peccant qui cōtra hāc inhibitionem faciūt: ⁊ si episcopus excōicauit omnes q̄ veniunt ad hmōi phibita mercata: si aliqui de aliena dioceli scienter veniūt: incidūt in illā excō-municationē: cum rōne delicti efficiañ de iurisdictione illius epi. Hec Joannes. Rō huius est: qr difficile est inter ementis vendentisq̄ cōmercium non interuenire pctm̄. vt ptz de pe. di. v. c. q̄litas: qa tali tpe maxime vitandū est: cū graui⁹ rōne temporis peccāt. vtz de peni. di. v. c. cōsideret q̄litatem. Jdeo dr Esdre. ij. xxiij. c. Et dicit ibi Neemias. In diebus illis vidi in iuda torcularia calcari in sabbato: portantes aceruos ⁊ onerātes sup asinos vinū ⁊ vuas ⁊ ficus ⁊ oē olus inferētes in hierlm in die sabbati. Sequit ibidē. Et tiri habitauerūt in ea inferētes pisces ⁊ oīa venalia ⁊ vendebant in sabbato filijs iuda. Et obiurgaui optimates iuda ⁊ dixi eis. Que est hec res mala quā vos facitis: ⁊ pphanatz die sabbati? Nunquid nō hec fecerūt pres vestri? Sequit ibidē. Clauserūt ergo ianuas ⁊ p̄cepi vt non aperirēt eas vsq̄ post diem sabbati. Sequit. Et manserūt oīa venalia foris hierlm ⁊ negociatores ⁊ vendentes. Hec ibi. Sequitur correlarie ex his q̄ messores fruguz ⁊ collectores sine magna necessitate in sabbatis sunt festi violatores. Probat: qr no est minus pctm̄ colligere fruges in die sabbati q̄ calcare torcularia aut colligere vuas. Si talia prohibuit neemias: vt patet supra ī auctoritate. Excusantur tamen illi si iacentib⁹ in agris segetibus aut in pratis fenis si immineat tēpestas aut pluuia que corrumpat talia: nō sunt phibendi dñi illaz rerum ea remouere ⁊ c̄. vt patet supra in sermone proximo. Si quis hoc facit sine magna necessitate: peccat mortaliter ⁊ frequēter patitur defectum ⁊ detrimentū in segetib⁹ suis aut per cōbustionē aut tēpestatz destructiōem. Noui em̄ ego quendā hoiem in comitatu Rauensborgēsi villanum: cui accidit quod hic narro. Nā semel tēpestas destruxit omnia frumenta circūquaq̄ exceptis suis segetibus cum aliozuz mixtis. De hoc vicini sui ammirantes interrogauerūt eū quid feciſſet q̄ sua frumēta illesa manserūt in tā horribili tēpestate: q̄ tm̄ inter nra frumenta mixta fuerūt. Qui rndet q̄ de nullo alio hāc gram habuit nisi q̄ dieb⁹ festiuis nūq̄ collegit frumenta sua aut metere solebat: sed totaliter vacaret deo. Ergo ⁊ c̄. Nam si aliqñ deuote celebrantes festa patiunt dānū tūc de⁹ eis in alijs hoc recupat. Qō patet in tali exēplo qō ponit magr in libro apuz. Fuerūt tres messores simul metētes ⁊ iter illos fuit vnus deuot⁹ q̄ bene celebrabat festa. Qñ ille audiebat campanā p vespis sonantē: mox cessabat ab omni ope ⁊ ecclīaz visitabat. Accidit q̄ illi tres mutuo meterent frumēta in agro. Pulsabat cāpana p vespis. Mox ille dixit sodalib⁹ suis. Tempus est cessem⁹ ab ope qa sabbatum instat cū vespe pulsant. Jpo cessante alij eū deriserunt ⁊ ab ope cessare noluerūt: ⁊ sic euz in ope metēdi anticipauerūt. Sequēti die post sabbatū reuersi hij tres ad opus consuetum. Jnclinauit se ille deuotus ⁊ iuenit nummū aureū satis magnū ⁊ spissum in q̄ erat talis scriptura in circūferentia. Deus vester me compegit ⁊ in aurū me redegit pauperi q̄ nō fregit diem festum celebrem. Quē ille retinuit alijs dolentib⁹ q̄ cuz eo nō inceperūt festiuare. Secūdo sequit correlarie q̄ etiā peccant mortaliter vectores ⁊ quadrigantes ⁊ festa sctōz minime celebrantes. vt dicit Neemias vbi. s. Onerātes super asinos vinū ⁊ vuas: ficus ⁊ oīne olus in hierlm inferentes in die sabbati: qr non est minus pctm̄ onerare plaustrū ⁊ vehere cū equis q̄ onerare asinuz aut equū ⁊ portare onus. Sed vltimum est pctm̄ ergo ⁊ primū: grauiter ergo peccant illi q̄ in diebus festiuis cū quadrigis afferūt ceruisiam. Sic etiam illi qui vehūt blada in diebus feriatis. Et si ꝓpter preceptum ciuitatis currus ⁊ equi non possunt ingredi ciuitatē portant ceruisiā foris ciuitatē implēt vasa: ⁊ fit fraus precepto. Excusañ tñ vectores merciū ad nundinas aut ad loca remota q̄ sine graui incōmodo non possunt diebus festiuis vacare quadrigando. Sed

A qd est de vectoribus salis. Rñdet. Si exe-
unt ꝓpter bonũ cõe: ⁊ non in die festo: ⁊ si
quiescerent incurrerent ipi ⁊ cõitas nota-
bile damnũ: saluo iudicio meliori excusan-
tur sicut ⁊ ꝑcedentes: debẽt tñ abstinere in
magnis festiuitatib⁹ a q̃drigãdo. Cui⁹ ex-
emplũ patuit ĩ diocesi narbonensi. Ibi fue-
runt duo vectores: vn⁹ illoꝝ qñ institit fe-
stiuitas q̃euit cuꝫ equis ⁊ quadriga. Alius
ꝑo nunq̃ pepcit sctõꝝ solẽnitatibus. Acci
dit aũt ꝙ mutuo eorum curribus oneratis
exirent supueniente die festo. Tũc vnus il
le sabbati sabat more solito: ali⁹ recessit cũ
iumẽtis suis. Anno finito cõuenerũt simul
in vnũ locũ. Tũc ille qui nunq̃ celebrabat
extraxit de marsupio suo. l. florenos im-
properando alteri dicens. Tales florenos
vltra oẽs expẽsas lucrat⁹ sum: ⁊ tñ nunq̃
diẽ celebraui celebrẽ nec tenui. Tu autẽ q̃d
qui deuot⁹ es ad deũ ⁊ ad sanctos: ⁊ sem-
per deficis in tpalibus. Illis verbis dictꝫ
mira res accidit. Oẽs illi floreni in ꝑsentia
multoꝝ in cineres redacti sunt: ⁊ sic ille cõ
B fusus discessit. Correlarie sequit̃ tertio ex
illa auctoritate supius allegata: ꝙ carnifi-
ces: pellifices: sartores: sutores: mercato-
res sua venalia ĩ dieb⁹ feriatis vẽdentes
peccãt grauiter: ⁊ sunt ecclie dei inobediẽ
tes. Probat̃: qꝛ dicit Neemias vbi. s̃. In-
ferentes pisces ⁊ oĩa venalia vidi ⁊ vẽde-
bant in sabbatis filijs Juda: ⁊ obiurgaui
optimates iuda ⁊ dixi eis. Que est hec res
mala quã vos facitis ⁊ ꝓphanatis diẽ sab-
bati. Non hec fecerunt pr̃es vr̃i. Hec ibi.
O vtinã nũc esset Neemias talis q̃ talia re
dargueret: ⁊ spẽalit̃ carnifices q̃ stãt ꝑ to-
tã diẽ dñicã aut aliã festiuã diem vẽdendo
carnes suas: false iurãdo: diuinũ cultũ ne-
gligendo ⁊ ꝑdicationẽ postergendo: alios
etiã a diuino cultu distrahẽdo: ⁊ verba va
na ⁊ inutilia ꝓferendo. Peccãt etiã illi su-
tores q̃ dñicis dieb⁹ ⁊ alijs festis vendunt
sotulares: ⁊ apiũt fenestras suas sic̃ alijs
diebus ferialib⁹. Peccant mercatores qui
suas mercãtias summo mane exponũt ad
vẽdendũ dñicis dieb⁹ ⁊ festiuis anteq̃ au
diant missam. Peccãt etiã tabernarij ⁊ ta-
bernatrices: q̃ istis ebriosis hoĩb⁹ in festis
vendũt potũ aut ceruisiã: q̃ten⁹ ruant in vl
teriora pctã: tales vẽditores ceruisie debe- C
rẽt cessare a vẽditione: ⁊ sic ipsi cessarent a
potatiõe ⁊ ebrietate. qꝛ dr̃ de iniuria ⁊ dã-
da. c. si culpa. Qui occasionẽ dãni dat: dã-
nũ dedisse videt̃. O quot iuramenta quot
blasphemie ebrietates rixe cõtumelie ⁊ de-
tractiones ibi fiunt q̃bus ꝑticipes fiũt. De
his oĩb⁹ dr̃ Lu. xvij. Sicut factũ est in die
bus Loth. Edebant ⁊ bibebant emebant ⁊
vẽdebãt. Sequit̃: q̃ aũt die exijt Loth a zo
domis pluit ignem ⁊ sulphurem de celo et
om̃es ꝑdidit. Sic erit in die illa qua filius
hoĩs reuelabit̃. De his etiã Joan. in Apo-
cal. dicit. Negociatores terre flebunt. Itẽ
carnifices q̃ sine necessitate vendũt in die-
bus festiuis carnes crudas peccant: nõ tñ
peccãt mortal̃r si carnes in festo preparãt:
⁊ in die sequenti vẽdant: si pri⁹ nõ poterãt
cõmode ꝑparare aut ꝑparatas ſuare. Sꝫ
quid fiet qñ erunt tria vel quatuor festa si-
bi ĩmediate subsequẽtia? Dicendum ꝙ tũc
prudenti discretiõe vtendũ est: sempq̃ de-
ferendũ solenniori diei. Scd̃s casus est de
tabernarijs quoꝝ abusio non sine grauis- D
sima culpa est: qui summo mane aperiũt ta
bernas: etiam in quacũq̃ solẽnitate nunq̃
audiendo missam vel intrando ecclesiam:
q̃si sint parochiani diaboli: ad quoꝝ eccle-
sias. i. tabernas habent recursum: quem
habent sacerdotes chr̃i in ecclesijs dei. Hi
siquidem sunt arcendi ne aperiãt nisi hora
debita: quia multi sunt q̃ visitant ecclesiaꝫ
postq̃ inebriati fuerint in tabernis: tũc va-
dunt ad ecclesiam chr̃i: nõ solum sine meri-
to: verũetiã cum demerito ⁊ aĩe detrimen
to: qꝛ dr̃ de iniurijs ⁊ dãno dato. c. Si cul-
pa. Qui occasionẽ dãni dat: damnũ dedis
se videt̃. Sic omnium malorũ que in taber
nis fiunt: sunt participes tabernarij et ta-
bernatrices: scꝫ non audiendo missam: ne-
gligendo verbum dei: ⁊ de periurijs: blas-
phemijs: rixis: ebrietatibus: ⁊ sic de alijs
omnibus sunt rõneꝫ reddituri apud distri-
ctum iudicem. Et aliqui vendunt eis ali-
qua potus incitamẽta: quod deterius est.
Tertius casus est de hortulanis qui ven-
dunt herbas ⁊ fructus: de quib⁹ dicendũ
est: ꝙ illos fructus atq̃ herbas qui dieb⁹
illis cõsumunt̃ vendere ⁊ emere licet: pre-

E dicatione ⁊ missa ⁊ alijs ad que tenentur non ꝑtermissis. Etiam panes ⁊ carnes coctas cũ conditionib⁹ iã ꝑmissis. ¶ Quartus casus est de vẽdentib⁹ quasdã merciũculas maxime ad mulierũ ornatũ ⁊ ad vanitatẽ: vñ multa peccata mulierib⁹ eueniunt: aut alia puerilia que vẽdere solent in diebus festis ⁊ in locis sacris. Talia emere ⁊ vẽdere nequaq̃ licet: tum ꝓpter diez festum. Tum sunt incitamenta luxurie vanitatis ⁊ gule. De quibus. xvj.q.vij.c. Et hoc diximus. Origenes super illo. Dominus erat eijciens emẽtes ⁊ vendentes de templo. Nam tanto zelo contra tales accensus est vt manibus proprijs eos extra templum proiecerit: ⁊ es nũmularioꝝ subuertit: quod cõtra quoscũq̃ scelestos alios nunq̃ fecisse legit̃. Querit̃ vtrũ liceat scribere libros diebus festiuis causa deuotionis. Rñdet Johes gerson in tractatu suo de laude scriptoꝝ dicens: ꝙ scriptor facit opus bonũ de genere. Qđ si prouenit ex charitate est meritoriũ vite eterne: nec dicendum est seruile. Ideo inquit. Nihil impedit libros vel tractatulos aut codicillos
F cã deuotionis scribere dieb⁹ festiuis habito moderamĩe: q̃le sapiẽs iudicabit in hoc opere: qđ vtiq̃ seruile nõ censendũ est. Sz ad honorem ecclesie plus aliqñ vergens q̃ multiplicatio vocalis orõnis. Et hoc ẽ verum dũmõ non scribat pro precio. Quarto sequit̃ correlarie: ꝙ maxime cõsciẽtie prelatorũ tẽporaliũ grauant̃ qui talia vident et sciunt: ⁊ tamen ꝑ eos dissimulant̃. Probatur: quia dicit̃ talib⁹ prelatis. Ezechie. iij. ⁊ .xxxij.c. Si dicente me ad impium morte morieris: nõ annunciaueris ei: neq̃ locutus fueris: vt auertat̃ a via sua impia ⁊ viuat: ipe ĩpi⁹ in iniq̃tate sua morieť: sanguinẽ aũt ei⁹ de manu tua requirã. Hoc attẽdere deberẽt ꝑlati spũales q̃ sciũt ⁊ tolerãt ista neq̃ ista corrigunt in synodo. Hoc attendere deberẽt tꝑales prelati principes ⁊ barones rectores ciuitatis q̃ talia sciũt: ⁊ tamen ista nõ inhibẽt neq̃ manũ apponũt Quia pñt illud facere vnico precepto: aut verbo: quod nos ꝑdicatores vix in centum sermonibus aut nunq̃ facere possum⁹. Audiãt quid scribitur, lxxxvj. dist, c, faciẽtis, ꝓculdubio culpam habet: q̃ qđ põt corrigere negligit emẽdare. Scriptum quippe est vtz Leuiti. xx. Non solũ qui faciunt: sed etiam qui cõsentiũt facientib⁹ participes iudicantur. Sequit̃. Negligere cum possis perturbare ꝑuersos: nihil aliud est q̃ fouere. Nec caret scrupulo societatis occulte: qui manifesto facinori nõ desinit obuiare. idẽ dicitur. lxxxiij. distin. ca. Error cui non resistitur approbat̃: ⁊ veritas cũ minime defensat̃ opprimit̃. Idem. xxiij.q.iij.ca. Qui potest obuiare ⁊ ꝑturbare ꝑuersos: ⁊ non facit: nihil est q̃ fouere impietatem eoruz. Idem. xj.q.iij.c. Qui peccãtib⁹ cõsentit et defendit aliũ delinquentẽ: maledict⁹ erit apud deũ ⁊ hoĩes. Et infra. Si q̃s alteri⁹ errori cõsentit: sciat se cũ illo sil̃i mõ culpabilẽ iudicandũ. Hec Isid. Idez dicit̃. ij.q. vij.ca. Negligere. Non sic fecit Neemias de quo supra dixi. inq̃t ⁊ clauserũt ianuas ⁊ ꝑcepi vt non aperirent eas vsq̃ post sabbatũ: ⁊ de pueris meis cõstitui sup̃ portas vt null⁹ inferret onus ĩ die sabbati: ⁊ manserũt negociatores ⁊ vẽdẽtes vniuersa venalia foris hierl̃m semel ⁊ bis: ⁊ cõtestat⁹ sum eos ⁊ dixi eis. Quare manetis ex aduerso muri? si scđo hoc feceritis: mittã manũ ĩ vos. Itaq̃ ex tꝑe illo nõ venerũt ĩ sabbato. Hec ibi. Utinam hic esset talis Neemias q̃ sic manũ apponeret ad diuina precepta obseruanda. Et si foras ciuitatẽ vellent vendere aut emere aut implere vasa sua cũ ceruisia: ⁊ sic facere fraudem precepto ciuitatis: ꝙ talis apponeret manũ suã sicut Neemias fecit. Fuit q̃dam mercator diues ⁊ abundans in quadam ciuitate in italia: q̃ ex ꝑcepto ⁊ statuto ciuitatis tenebatur sua mercata occultare ⁊ includere sicut alij: q̃diu hoc fecit augebat̃ ĩ diuitijs ⁊ bonis tꝑalibus. Qui postea se trãstulit ĩ aliã ciuitatez propter illud preceptũ: cogitauit em̃ si in aliã ciuitatẽ veniret: vbi non tenereť seruare tale ꝑceptũ: ꝙ tunc magis ditareť. Qui postq̃ ꝑ annũ in eadẽ ciuitate morã traxerat: totaliter fuit depauꝑat⁹ ⁊ oĩbus bonis spoliatus. Cogitauit intra se. Melius est vt reuertaris ad pristinum locũ ⁊ obseruas statuta ciuitatis ⁊ dei: sic ecõuerso diteris, Qđ ⁊ factũ est, Naz hoc

A dñs minat⁹ est nobis. Leuiti. xxvj. Si non audieritis neq; feceritis omnia mandata mea: visitabo vos velociter in egestate et ardore ⁊c. Nota ibidem. Et sequit infra. Tūc placebūt terre sabbata sua cūctis diebus solitudinis ⁊c. Sicut patet in multis alijs terris desertis que iam sabbatisant. i. deserte sunt ꝓpter hoim pctā: vtz in comitatu sterneborgēsi ⁊ pborgeñ. ⁊ sic de alijs.

¶ Sabbata sanctifices.

TErtio peccāt ꝯtra illud p̄ceptum: q̄ tenent placita in diebus festiuis. ¶ Contra illud q̄ dī extra de ferijs ca. Omnes dies dñicos a vespa in vesperū cū omni veneratiōe decernim⁹ obseruari: ⁊ ab omni illicito ope abstinere: vt mercata in eis minime fiant nec placita. Hec ibi. Clarius habet. xv. q. iiij. ca. Placita secularia dñicis diebus nō agant vel alijs p̄cipuis festis. Sequit insup. Sācta synod⁹ decreuit vt nulla iudiciaria ptās licētiā habeat sua auctē chr̄ianos ad placitū trahere ⁊c. Hec ille. Ex his patet q̄ si superiores vobis mādarent interesse placitis dieb⁹ solennibus: nō tenemini obedire. Patet ex his q̄ B maxime peccant principes ⁊ barones magistri ciuiū ⁊ ciuitates: officiales ⁊ cōmunitates tenentes placita in dieb⁹ dñicis ⁊ solennib⁹. Sicut cōmuniter videm⁹ in claustris religiosoꝝ: q̄ finito sermone semp cōueniunt in festis ad placita. Posset tn̄ illo die: vt dicit Guilhelm⁹ in glo. super verbo Placita. xv. q. iiij. p pace tractare: ⁊ quando causa est debiliū ⁊ miserabiliū p̄sonaꝝ que alio die nō posset expediri. Sūt etiam multū reprehensibiles illi q̄ cauillationes faciunt in diebus festiuis in loco sacro vel in cimiterio aut in eccl̄ia vbi requiescunt corpora fideliū. Sic etiā peccāt cōtra illud p̄ceptum oēs iudices ⁊ prelati: qui iudicant in diebus dñicis vel festiuis. vtz extra de ferijs. ca. Oēs dies dñicos precipimus cum omni veneratione celebrari. Sequit. Nec aliquis ad mortē vel ad penam iudicetur. Idem dī de ferijs. ca. conquest⁹. Vbi dicit q̄ debent iudiciales strepitus dñicis diebus quiescere: qui ob reuerentiam dei noscitur esse statuti. Et infra. Nec processus habitus teneat nec sententia quam contingit in huiusmodi diebus promulgari: nisi C necessitas vel pietas vrgeat: scilicet debilium ⁊ miserabilium personarum: quia in operibus misericordie distinctio dierū nō est habenda. vt. lxxvj. distinctio. capi. vtinam. Idē clarius habetur. xv. q. iiij. cap̄lo nullus episcopus. vbi dicitur. Nullus episcopus ⁊ infra ponit⁹ die dñico causas iudicare p̄sumat. Hec ibi. Idem dicitur in ca. Nullus episcoporum vel clericoruꝝ die dñico p̄positū cuiuscunq; caute negocium audeat vētilare: nisi hoc tm̄ vt deo statuta solennia peragant. Hec ibi. Sic etiaꝝ tunc peccant cōtra illud p̄ceptū iurātes. vt patet de ferijs. ca. Omnes in fine. Nec sacramenta in illis sunt p̄standa: nisi pro pace ⁊ alia necessitate. Glosa. super verbo necessitate scilicet pro fide aut obedientia aut fama: ⁊ sic de alijs. Qui ergo talia supradicta faciunt sunt peiores iudeis qui talia nō faciunt in sabbatis eoꝝ aut festis. Circa quod notandum q̄ iudei habuerūt septē festiuitates: ⁊ de ill⁹ septē nos hērū⁹ tres. Prima vocat sabbatū. Hec dies fuit celebris ꝓpt dei bñdictionē: ꝓpt dei sctificationē ⁊ ꝓpt dei q̄etationē. vtz Ge. j. vbi dī. Benedixit deus diei septimo ⁊ sanctificauit illū: ⁊ req̄uit in illa die ab oi ope q̄ō patrauerat. Hec festiuitas intm̄ p̄ualuit apud hebreos q̄ ignis in domib⁹ eoꝝ non accendebat: ⁊ cibus necessari⁹ in die precedenti p̄parabat. Cultioꝝib⁹ indumētis populus in die sabbati ornabatur: ⁊ a fortiori debēt hoc facere chr̄iani in die dñico. Itē lautioꝝib⁹ cibis ⁊ epulis pp̄s i sabbato vtebat. Tēplū oronis gr̄a plus q̄ alijs dieb⁹ frequentabat lex tūc pp̄o exponebat. Cāt⁹ ⁊ psalmodia solēnius agebat. Opis discursus ⁊ euagatio pp̄o prohibebat. Unde tm̄ mille passus ambulare poterāt: q̄ō dicebatur iter sabbati. vtz Act. i. Sed hanc diem sabbati nos chr̄iani nō habem⁹ sz loco illi⁹ habem⁹ diem dñicā: in q̄ hec supiora magis facere debem⁹ q̄ iudei i sabbatis. Sed hec dies modo deputata est btē virgini p̄pter spēales rōnes. Primo propter fidei ecclesie in ea quietationē. Ut sicut caro chr̄i tota die sabbati quieuit i sepulchro: sic tota fidei eccl̄ie q̄ illa die pdita ⁊ mortua erat:

E in sola virgine intelligit̃ quieuisse: ⁊ in ea tanq̃ in monumento sepulta fuisse. Scd̃o ꝓpter doloris participationē. Scribit̃ em̃ de cōse. di. iij. c. sabbatū: toto illo biduo ab hora sepulture chr̃i vsq; ad horam resurrectionis ei⁹ oēs populos in errore fuisse: ⁊ tota die sabbati ieiunasse: q̄ sabbatū inter tristiciā ⁊ leticiā passionis ⁊ resurrectiōis chr̃i vocat̃ esse inclusum. Multo ꝯ magis est credibile tota die illa sabbati ꝟginē gloriosam vtputa chr̃i mr̃em ieiunasse ⁊ ī merore fuisse. Uolentes ꝯ esse participes gaudij ⁊ leticie: dignū est ꝙ illo die nobis sociemus eā in eius tristicia ⁊ merore ꝑ ieiunium ⁊ macerationē carnis. Jō dr̃ de cōse. dist. iij. c. Sabbatū eē ieiunandū rō euidētissima demonstrat. Nā si diem dn̄icam ob venerabilem resurrectionem dn̄i nr̃i Jesu chr̃i nō solū celebram⁹ in pascha: verūetiā ꝑ singulas hebdomadas ipsius diei imaginem frequētamus: sicut sexta feria ꝓpter passionē dn̄i ieiunam⁹: sabbatū ꝑtermittere nō debem⁹: qm̄ inter tristiciā ⁊ leticiam temporis illius videtur inclusum esse. Hec
F ibi. Idez dr̃. xij. dist. c. illa. Tertio propter ei⁹ ad christū īmediatā appropinquationē Sicut em̃ dies sabbati ꝑcedit diē dn̄icā: sic dignū est ꝙ laus virginis ꝑcedat laudem chr̃i. Ideo eccl̃ia laudes officiūq; eius ante officium chr̃i ⁊ alioꝝ sanctoꝝ ordinauit. Quarto: q̄ tali die legit̃ beata ꝟgo multo tiens miracula fecisse: ⁊ beneficia pctōrib⁹ prestitisse. Quinto: q̄ apud grecos fuit q̄dam imago. Nota hoc exempluz superius in primo ꝑcepto de diebus septem in septimo die. Secunda festiuitas fuit paschalis ⁊ dicebat̃ pascha quasi trāsit⁹: eo ꝙ angelus dn̄i transiuit ꝑ egyptum ⁊ percussit primogenita egypti: ⁊ ea die egressus est populus de egypto: ⁊ transiuit mare rubrū ⁊ tūc agnus īmolabatur ⁊ assus comedebatur cum lactucis ⁊c̄. vt patet Exod̃. xij. Et de sanguine agni posuerūt sup̄ postem vtrumq; ⁊ sic transeūte domino primogenita egyptioꝝ interficiebant̃: ⁊ popul⁹ hebreorum a crudeli seruitute liberabat̃. Et post comestionem agni populus precedente columna ignis ⁊ nubis illesus per mare rubrum de egypto ducebatur. Pharao aūt cuz exercitu suo submersus fuit. Ideo in memoriam illorum beneficioruz semper celebrant festum pasche: et in memoriam interfectionis egyptiorum ⁊ liberationis iudeorū inualuit consuetudo: vt semper de duobus damnandis ad mortem vnus iudeorum in pascha interficeretur ⁊ alter seruaretur. vt patet Mat. xxvj. Istud pascha fuit figura christianoꝝ quo mediante sanguine agni īmaculati omnes electi a seruitute demonū sunt redempti: per quem verum faciūt transitū a carne ad spiritum: et de veteri homine ad nouū: de vmbra ad lucem: de mundo ad celū: de figura ad veritatem: de seruitute ad glorie libertatē. Sequitur correlarie primo: ꝙ inter omnia festa christianoꝝ celebranda sunt paschalia sanctiora reputanda. Probatur: quia dicit Isidorus lib. vj. Ethymolo. capitulo. viij. Pascha festiuitatum omnium prima est. Ideo dicit rationale diuinorū. parte. vij. in prohemio. ꝙ pascha est festū filij. Quia tūc chr̃s a morte resurrexit. Et dicitur solennitas solennitatum anthonomatice ſm Grego. sicut sctā sanctoꝝ: cātica canticoꝝ: H eo ꝙ alia sctā ⁊ cātica antecedāt. Inde ē ꝙ omnes dies dn̄icos reciprocam⁹. i. oēs dies dn̄ici sunt octaue illius festi. Dicit̃ etiā festiuitas festiuitatū: q̄ tunc om̄es cōicare tenent̃. vt ptz de peni. ⁊ re. c. Oīs vtriusq; sexus. Hoc idē patet rōne. Quia oīs finis nobilior est his q̄ sunt ad finem. Cōceptio em̃ natiuitas ⁊ alia festa chr̃i fuerunt ordinata ad hominis receptionez: que cōpleta fuit in die pasche. Et ergo est festiuitas nobilior ⁊ sanctior. Dicit rōnale diuinoꝝ ꝙ in plerisq; regionibus mulieres secunda die festi pasche verberabant maritos suos: die ꝟo tertia mariti vxores suas: sicut antiquitus licebat seruis dn̄os saltem in crimine adulterij accusare impune. Hoc aūt fit ad denotandū ꝙ debent seinuicem corrigere: ne alter ab altero debitum exigat. Hec rōnale. Sed mulieres licentiant ancillas ad varias leuitates. Ideo dicebatur libertas decembrica. Quia tunc prelati ⁊ domini licentiauerūt seruos ad ludum pile ⁊c̄. Ex hoc sequitur correlariū scd̃m falsum esse ⁊ incongruū a prelatis eccl̃ie pronunciari fe

stum alicui⁹ martyris ad instar paschę cele-
A brari. Probatur: quia nulla festiuitas est
ita celebris sicut paschа: vt pbatū ē: cui⁹
in aliquibus ille quatuor festiuitates ma-
iores sunt pares: scz q tempore interdicti
possint tūc celebrari diuina: vt ptz de sent.
excō. li. vj. c. Alma mater. Sed tamē festū
paschę p̄cellit: vt pbatū est. Sed posset ha-
bere bonum intellectuz: vtputa sicut in die
paschę celebrāt ab operibus immūdis: sic
in illo die. Tertiuz festum fuit pentecoste:
quod fuit solenne multum apud hebreos ⁊
fuit. l. dies a paschа: qđ cōmune habem⁹ cū
iudeis: q⁹ sicut pp̄us isrł quinq̄gesima die
a paschа venerūt ad montē synai: ⁊ ibi su-
sceperūt legem: vt patet Exo. xix. Ita de
die resurrectionis christi. l. die dat⁹ est spi-
ritus sc̄tus ī linguis ignеis sup apl̄os: ⁊ da
ta est lex euangelij. Et quātum lex euange
lij p̄cedit legem veterem: tm̄ festū nostrum
pentecostes p̄cedit iudaicū. Sed nostra
lex euangelica est multū excellentior ⁊ no
B bilior lege iudaica. vt ptz in plogo. Quar-
ta festiuitas vocaŧ neomenia: a neos qđ ē
nouū ⁊ mene defectus. Et erat solennitas
mensium. In omnibus ꝺo nouilunijs faci-
ebant festum ꝓpter beneficium diuine gu-
bernationis: eo q in nouilunio cōiter ma-
gis appet cōmutatio: ⁊ bñficiū diuine gu-
bernationis: tūc buccinabāt tubis ⁊ cornī-
bus. Juxta illud. Buccinate in neomenia
tuba in insigni die solennitatis vr̄e. Quod
eм̄ fecerunt iudei in honorē dei: hoc fece-
rūt gētiles in honorē dyane. Jō p̄incipiuz
mēsium vocaŧ kalende quasi colēde vt di
cit Jsidorus. Vel dicunt a calo grece: qđ
est voco latine: q⁹ tubis ⁊ buccinis hec so-
lēnitas p̄nūciabaŧ. Et fuit multuz celebris
⁊ insignis. Jdeo spēalibus hostijs honora-
baŧ. Ad illud festū nō obligaŋt chr̄iani.
Sed prochdolor plures sunt chr̄iani non
imitantes iudeos: sed gentiles q̄ in nouilu-
nio cum primo viderint lunam flexis geni-
bus adorant eam. Vel depōsito caputio vł
pileo capite inclinato eā adorant: imo plu-
res ieiunant illo die nouilunij: siue etiaz sit
dies dñica. Jn q̄ fm ordinē ecclie non est
ieiunandū ꝓpter resurrectiōis leticiā: q̄ est
species idolatrie ab idolis relicta. De qui-
bus Hiere. vij. Fecerūt placentas regine
celi. i. lune: offeredo eas lune. Sed q̄dā vo- C
lentes hoc palliare dicunt q̄ non adorant
lunā ieiunando sed oēs sc̄tos: quoꝝ festa ⁊
ieiunia incidūt in mense lunatiōis vīe. Ec
ce q̄lis ista excusatio: q⁹ ieiunant q̄ñ nō est
ieiunandū. s. die dñica q̄ñ nō est ieiunādū
aut ieiuniū statutū: sed nō ieiunāt q̄ñ est ie-
iunandū ⁊ ieiunium ab ecclia institutū. Et
non celebrant q̄ñ est festū ab ecclia institu-
tū: sed celebrant q̄ñ vident nouiluniū. No-
ui quandam vetulam que semꝑ celebrabat
diem nouilunij: q⁹ credidit lunā esse sc̄tām
dñam. Jn qua existimatione fuit plus cꝫ
xl. annis. De hac materia habetur supra ī
primo p̄cepto de septez diebus. Quinta
festiuitas vocaŧ festū tubaꝝ. De q̄ Leuitī.
xxiij. Locutus est dñs ad moysen dicens.
Loquere filijs israel. Mense septimo. Pri-
ma die mensis erit vobis sabbatum memo-
riale clangentibus tubis: ⁊ vocabiŧ sanctū
omne opus seruile non facietis in eo. Hec
ibi. Jstud festum celebrabant in memoriaz D
liberationis ysaac ab immolatione. vt ha-
beŧ Gen. xxij. Jdeo illa die dangebāt cum
cornib⁹ pecorū: quia aries immolatus p̄o
ipso inter frutecta cornib⁹ adherebat: tūc
offerebant. vt dr̄ Nūe. xxix. vitulos duos:
arietem vnum: ⁊ agnos agniculos septez.
Sexta fuit festiuitas ⁊ vocabaŧ afflictiōis
⁊ ꝓpitiatiōis: qđ fiebat decimo die mēsis
septimi: qđ habuit tria noīa. s. expiationis
afflictiōis ⁊ ꝓpitiationis. Nam eodez die
intrauit summ⁹ pōtifex cū sanguine vitule
rufe: ⁊ expiauit sancta sanctoꝝ. Jdeo dice
baŧ dies expiatiōis. Et eadem die ieiuna-
uit pp̄s a septio anno ⁊ citra ꝓ reatu vitu
li in deserto. Jdeo vocabaŧ dies afflictio-
nis. Eadē dies vocaŧ etiā ꝓpitiatiōis dies
q⁹ tali die audierūt placatū fuisse deum su
per trāsgressiōe vituli in deserto. Decimo
die mēsis septimi dies expiationis erit ce-
leberrimus ⁊ vocabaŧ sanctus: affligetisq̄
aīas vestras in eo: ⁊ offeretis holocaustū
domino: omne opus nō facietis in tēpore
diei hui⁹: q⁹ dies ꝓpitiatiōis ē: vt ꝓpitiet
vobis dñs deus vester. De hac festiuitate
dr̄ Leui. xxiij. c. Dis aīa q̄ afflicta non fue
rit die illa ꝑibit de pp̄lis suis. Tunc offere-
B

E bāt(vt dr̄ Nume.xxix.)vitulos duos arie
tē vnū:agnos agniculos septez.Septima
festiuitas fuit.xv.die mensis septimi: ⁊ vo
cabat̄ festū scenophegie:q̄ tabernaculoruz
fixio dicebat̄ in memoriā expeditionis:qn̄
recedentes de egypto in tabernaculis mo-
rabant̄.vt dicit Isido. Et dr̄ scenophegia
a scenon grece qd̄ dr̄ latine tabernaculuz.
Hec solēnitas in septēbri sp̄ celebrabatur:
qn̄ collectis fructib⁹ de omnibus decimas
dn̄o obtulerūt. Tūc gaudio ⁊ leticie spēa-
liter vacauerūt:frōdib⁹ ⁊ ramis domos su
as ornauerūt.Arboris pulcherrime p̄ma
cedrina in manib⁹ portabant.De illa festi-
uitate legit̄ Leui.xxiij. Quītadecima die
mēsis hui⁹ septimi erūt ferie tabernaculo-
rū: ⁊ septē dieb⁹ offerebant holocausta. Il-
lud festū celebrabāt in memoriā illi⁹ benefi
cij:quo de⁹ eis ꝓuidit q̄draginta annis in
deserto:non solum quo ad cibū:sed etiā q̄ꝫ-
tum ad vmbraculū cōtra estum.Dicunt he
brei ꝙ tūc offerebant septē vitulos ſm nu-
merū gentiū distinctarum septuaginta lin
F guis. Prima die.xiiij.vitulos: secūda die
xiij.⁊ c̄. numerum semp̄ minorādo:per qd̄
significabāt ꝙ om̄es essent subijciēdi regi
messie:quē adhuc futurū expectāt. Sz ad-
huc habuerūt duo festa accidentalia: q̄ nō
fuerunt legalia: ⁊ que non receperunt cuz
lege:sed ex quodā accidenti superuenerūt
scz festum phurim id est hester: quod cele-
brabant:qr tūc fuerūt liberati a morte quā
Aman ꝓcurauerat p̄ regē Assuerū.vt ptz
Hester.xiij.⁊ festum dedicationis templi.
de quo.iij.Regum.viij.Ad om̄ia ista festa
excepto pascha ⁊ pēthecoste non sunt chri
stiani obligati:nec etiam festo dedicatiōis
templi.

¶ Sabbata sanctifices.

Memento vt diē sabbati sanctifices.
Dicit archidiaconus sup̄ capitulū.
Pronunciandū de conse.di.iij.ꝙ fe
rie dicunt̄ a ferio ferias.i.cesso cessas: q̄a
tunc debem⁹ cessare a vicijs ⁊ alijs seruili
bus operibus.Uel dicunt̄ ferie quasi forie
eo ꝙ p̄stant vacationē ab alijs q̄ agi cōsue-
uerunt in foro.Uel dicunt̄ ferie quasi festi
ue.Et sunt triplices:q̄a alie sunt tempora-
nee:alie repētine ⁊ alie solennes.Tēpora
nee sunt q̄ dant̄ pro fructibus colligendis G
⁊ sunt duoꝝ mēsium. Unus gr̄a messium.
Alius gratia vindemiarum. He ferie ſm
diuersas qualitates seu cōsuetudines regi
onum:modo citius:modo tardius inducū-
tur. Nam messis in calidis regionibus in
festo sancti Joannis vel circa incipit. In
mōtanis circa festū Michaelis. Et in his
non debet fieri processus iudicialis nisi de
cōsensu ꝑtiū.vtz extra de ferijs.c.Cōque-
stus.vbi dr̄.Licet dieb⁹ feriatis q̄ gr̄a vin-
demiarum vl̄ messiū ob necessitates hoīm
indulgent̄ procedi valeat strepitus iudicia
lis:si de cōsensu partiū ꝓcesserit vel volun
tate.hec ibi. Dicit Hostien̄. sup̄ eodem ca.
In om̄i inquit terra dāde sunt ferie siue in
ducie pro messibus:etiā si non crescit in an
nona.Quia hoīes granū cōiter comedūt:
⁊ habēt necesse sibi aliquo tēpore ꝓuidere
Sed ꝓ vindemijs non dabunt̄ nisi sint vi-
nee:vel vbi saltem est cōmunis vsus vini.
Alie ferie dicunt̄ repentine ⁊ he sunt vt di
cit quidam doctor de ferijs: quas impator
indicit:vel ꝓpter victoriam: qr hostes sub-
iugauit:vel q̄a vxorē duxit: vl̄ qr fili⁹ eius H
natus est.Et repētine dicunt̄:qr repēte si-
ue subito inducūtur: qr non sunt certe:īmo
repentine.Nullus aūt p̄terq̄ꝫ p̄nceps has
indicere potest:quia si alij fecerint carebūt
nomine ⁊ p̄ cōsequēs effectu. vt ptz.C.de
ferijs.l. A nullo iudice p̄sumi debet vt au-
toritate sua ferias ꝯdat. Nec em̄ impiales
ferias vocari oportet: quas administrator
ediderit:ac p̄ hoc si nomine eximunt̄ ⁊ fru
ctu carebūt. Alie sunt ferie solēnes siue fe-
stiue.de quibus ad p̄ns est intentio:qr alie
spectant ad forum cōtentiosum.De illis dr̄
de ꝯse.di.iij.c.ꝓnūciādū.⁊ extra de ferijs
c.conquestus.Dicūt q̄dā ꝙ ex discreta mul
tiplicatione dieꝝ celebriū quos supioꝝ au
ctoritas instituit ipsi nesciant quid mandu
cent:⁊ q̄bus induant̄ cuz tota sua familia.
Hoꝝ stulticie taliter respondebo. Nā scri-
bit̄ Leuiti.xxv. Qn̄ ingressi fueritis terrā
quā ego dabo vobis:sabbatisate sabbatuz
dn̄i.Sex annis seres agrū tuū: ⁊ sex ānis
putabis vineā tuā:colligesq̄ꝫ fructus eius.
Septimo autem anno sabbatum erit terre
agrum nō seres ⁊ vineā nō putabis.Tunc

A subditur ibidem. Si dixeris quid comedemus anno septimo si non seuim⁹ neq; colligimus fruges nr̃as. Sequitur ibidem. Dabo b̃dictionez meam vobis anno sexto: ⁊ faciet fructus trium annoz: seretisq; anno octauo: ⁊ comedetis veteres fruges vsq; ad nonũ annũ. Sic dico q̃ festiuitates ab ecclesia institutas sabbatisantes abstinendo ab opib⁹ manualib⁹: non debent ex hoc defectũ rez tẽpoz aliũ formidare. Nam de⁹ oñipotens ipsis alijs modis plurimis hic ⁊ in celis copiosissime recompensabit. Et cõtemptoz̃es deo permittẽte infirmitates seu alia infoꝛtunia incurrent. Nemo etiam putet se tale tẽp⁹ amisisse: sicut seneca reprehendit sabbata iudeoz dicẽs q̃ pdãt septimã partẽ etatis sue. Sicut recitat Augustin⁹ li. vj. de ciui. dei. c. ij. qõ falsum est: quia tũc seruit dño deo: ꝛ alijs seruit coꝛpi suo. In festiuitatibus homo sibi pcurat cibum anime: in alijs aũt diebus sibi pcurat cibum coꝛporis. Quia non in solo pane viuit homo: sed in oñi verbo qõ pꝛocedit de oꝛe dei. ¶ Sed dubitaꝝ qñ festa ichoanꝝ.

B Quc festa ab ecclesia celebꝛantur.
Cur festa multipliciter variantur.
Cur festa in ecclesia multiplicantur.
Cur aliquib⁹ festis octaue assignantur.

¶ Ad pꝛimã questionẽ rñdeꝝ Leuiti. iij. A vespa vsq; ad vespeꝛ celebꝛabitis sabbata vr̃a. Idẽ ptz extra d̃ feriis. c. oẽs dies dñicos a vespa vsq; in vesperꝛ cũ oi veneratione p̃cipim⁹ obseruari. Idẽ ptz extra de feriis. c. qñ ꝛ pte. vbi dicit Alexãder. iij. Licz scriptũ sit a vespera ꝛ vesperũ celebꝛabitis sabbata vr̃a: festoꝛ tñ p̃ncipiũ ⁊ finis ẽ iuxta q̃litatẽ ⁊ diuersaꝛ regionũ ꝯsuetudinẽ debẽt attẽdi: ⁊ sic magnitudo dieꝛ exigit pꝛius incipe ⁊ tardius terminari. Hec ibi. Cõsideradũ tñ q̃ dies diuersimode ichoatur. Nã astronomi incipiunt diẽ a meridie ⁊ durat vsq; ad meridiẽ sequẽtis diei. Saraceni incipiũt diem ab oꝛtu solis: ⁊ durat vsq; ad occasum. Sic etiam incipit ecclesia quo ad iudiciũ ⁊ sniam ferendã. vtz extra de officio iudicis delegati. ca. cõsuluit. Judei incipiũt diem a vespis ⁊ durat vsq; ad vespas sequẽtis diei. ꝑm illũ Gen. j. Erũt vespe ⁊ mane dies vn⁹. Sed eccl̃ia diuersimode incipit diẽ. Pꝛimo quo ad ieiunium C incipit post cenã: ⁊ durat in sequẽtẽ diẽ totam. vtz de cõsecra. dist. iij. c. de esu tñ. Secũdo q̃ ad iudiciũ ⁊ cõtractus faciendos a media nocte. vtz. c. cõsuluit. Tertio incipit qñq; dies in initio noctis ad sequentẽ diez ⁊ hoc q̃tuz ad oꝛdinũ celebꝛationẽ. vt ptz di. lxxv. q̃ a pr̃ib⁹. Quarto incipit aliqñ a quarta feria post occasum solis vsq; ad sextam feriam in oꝛtu solis q̃tũ ad treugaruz obseruationẽ. vtz extra de treugis ⁊ pactz c. i. Quinto incipit a vespera ⁊ durat vsq; ad vesperã sequẽtis diei: quo ad festoꝛ celebꝛationẽ. vtz supꝛa in c. oẽs. ⁊ c. qñ. extra de feriis. Vesperũ tamẽ multipliciꝝ accipiꝝ. Aliqñ em̃ accipitur p̃ actu pulsandi. Aliqñ pꝛo psalmis qui cantantur in vesperis: ⁊ si quis vellet reincipere laboꝛẽ illius finitis seu inchoatis: nõ esset decens. Aliqñ accipiꝝ pꝛo extrema pte diei. Aliqñ accipitur pꝛo occasu solis infra nr̃m oꝛizontẽ. Et sic determinant doctoꝛes q̃ a vespa id est post occasum solis vsq; ad vesperam id est occasum solis debemus sabbatisare q̃tum ad laboꝛis initiũ ⁊ finem: ⁊ sunt vigintiq̃tuoꝛ hoꝛe q̃ sunt dies naturalis. Debet tñ illũ fieri citi⁹ vl̃ tardi⁹ ꝑm q̃ magnitudo dieꝛ exigit inchoari vl̃ termiari laboꝛẽ: vel ꝑm consuetudinẽ regionũ. vtz in ca. qñ. extra de feriis. Sed q̃d est de vigiliis sctoꝛ. Rñdet rõnale diuinoꝛ par. vi. c. Vigilie sctoꝛ ideo dicunꝝ: q̃ antiquit⁹ i pꝛecipuis festiuitatib⁹ tria nocturnalia agebantur officia: ⁊ popul⁹ q̃ ad festum venerat tota nocte in laudibus in ecclesia vigilabat: quod adhuc rome in plerisq; locis magnis festiuitatib⁹ p̃sertim patronoꝛ eccl̃iaꝝ obseruatur: sicut in herfordia fit in nocte sancti Lamberti. Sed q̃a lusoꝛes ⁊ cantoꝛes cõueniebãt ⁊ turpib⁹ cantilenis ⁊ saltationibus ⁊ comesationibus ⁊ potationib⁹ et fornicationib⁹ intẽdere inceperũt pꝛopter hec ⁊ multa alia incõuenientia que fiebãt hmõi vigilie sunt interdicte: ⁊ institutum est: vt loco earũ fiant ieiunia: q̃ ieiunia adhuc retinet nomen officij. Nam cõmuniter nõ ieiunia: sed vigilie nuncupanꝝ. vt patet lxxvi. di. c. nosse. Sed q̃dam pehdoloꝛ magis in vigilijs sanctoꝛ fornicantur ⁊ se ine-

E briant̄ magis q̄ꝫ in alijs noctibus. ¶ Scd̄o
querit̄: q̄ festa ab eccl̄ia celebrant̄? Rn̄det
decretalis extra de ferijs. c. cōquest⁹. Illi
dies ob reuerētiā diuini nois noscunt̄ esse
statuti. Natalis scz dn̄i: sancti stephani: io
annis euangeliste: innocentū: sancti silue-
stri: Circūcisionis: Ephie: Resurrectiōis:
passionis: pentecostes: ascensionis: natiui-
tatis sancti ioānis baptiste. Oīm festiuita-
tum virginis gloriose. Duodecim apl̄orum
⁊ p̄cipue Petri ⁊ Pauli: sancti Laurentij
dedicationis beati michaelis: solennitas
oīm sanctoruz. Ac diebus dn̄icis ceterisq̄
solennitatib⁹: quas singuli ep̄i in suis dio-
cesib⁹ cū clero ⁊ ppl̄o duxerint solenniter
venerādas. Hec ibi. Idem dicit canon de
cōse. di. iij. c. ꝓnunciandū. Et dicit ibidem
glosa. ꝙ intelligitur de sctis canonizatis.
Correlariū primū. Non stat in plebanoruz
aut ep̄oꝝ voluntate: q̄ sancti habeantur in
celebritate. Probatur: q̄a nemo debet pro
sancto publico venerari aut coli aut inuo-
cari cum hymnis ⁊ laudib⁹: nisi sit canoni-
zatus ab eccl̄ia. Sz hoc nō pōt facere ep̄s
F aut pleban⁹: sz solus papa. Ideo dr̄ extra
de reli. ⁊ venera. sanctoꝝ. Audiuim⁹. Ubi
dicit Alexander terti⁹. Audiuimus ꝙ qui-
dam īter vos diabolica fraude decepti ho-
minē q̄ndā in potatiōe ⁊ ebrietate occisuz
quasi sctm̄ more fideliū venerant̄: cum vix
ꝓ talib⁹ in ebrietatib⁹ perēptis eccl̄ia per-
mittit orare. Dicit em̄ apl̄s. Ebriosi em̄ re-
gnū dei nō possidebūt. Illū ꝟo non presu-
sumatis de cetero colere: cuz etiā si per eū
miracula fierent: nō liceret vobis ip̄m pro
sctō absq̄ auēte romane eccl̄ie venerari.
Hec ibi. Rō huius est: q̄a maiores cās de-
bēt referri ad apl̄icā sedē. vt extra de bap.
⁊ ei⁹ effectu. c. maiores. Sed hoīez aliquē
ꝓ sctō venerari est vna de maiorib⁹ causis
q̄ cōcernit fidē: sz papa ē caput fidei chr̄i-
ane. Scd̄o ideo q̄ alij inferiores a papa fa
ciliter possent errare: putando illū esse san
ctū qui nō est sctūs: sicut ptz in legēda scti
martini. Sed papa cū eccl̄ia nō pōt errare
vtz Luce. xxij. vbi dr̄. Ego ꝓ te rogaui pe-
tre vt non deficiat fides tua. Idē. xxiiij. q.
j. c. a recta. Pōt tn̄ priuata or̄one venerari
atq̄ inuocare illū quē credit sctm̄ atq̄ eius
p̄rociniū inuocare: pōt etiā q̄libet ep̄us cle
rus ⁊ ppl̄s simul eligere festum alicui⁹ scti B
canonizati ꝑ eccl̄iaz. vtz extra de ferijs. c.
cōq̄st⁹. vbi dr̄. Ceterisq̄ solennitatibus q̄s
singuli ep̄i in suis diocesibus cum clero et
ppl̄o duxerint solenniter celebrandas ⁊ c̄.
Patet ḡ ibi: ꝙ debet fieri ab ep̄o ⁊ clero sil̄
talis institutio festiuitatis. Patet etiam ꝙ
nō pōt pleban⁹ aut ep̄s aliquē sctm̄ non ca
nonizatū indicere in kalendariū cum lr̄is
rubeis tanq̄ꝫ celebrē. Ex his etiā ptz quare
alique habentur festiuitates in vna dioce-
si q̄ minime celebrent̄ ī alia. Correlariū se-
cundū. Sācti veteris testamēti q̄ꝫuis boni
⁊ sancti reputant̄: eoꝝ tamē festa ab eccl̄ia
romana nō celebrant̄. Ptz q̄ in capl̄o con-
quest⁹. extra de ferijs. ponunt̄ scti ferian-
di. Inter q̄s non ponunt̄ sancti veteris te-
stamēti. Rōnem huius ponit mgr̄ Aug. in
summa de eccl̄iastica ptāte. q. xvij. arti. ij.
Quia ad canonizationē sctōꝝ req̄rit tem-
pus plenitudinis gr̄e. Sed gr̄a est veritas
q̄ ꝑ Iesum chr̄m facta est. vtz Ioā. primo.
Sancti autē veteris testamēti q̄ꝫtumcunq̄
sanctitate pollerent non fuerūt in tp̄e ple- H
nitudinis gr̄e: immo talis plenitudo in le-
ge illa tenebat̄ īclusa figuratiue ⁊ enigma
tice. Iuxta illud. j. ad Coꝝ. x. Om̄ia in fi-
gura cōtingebant illis. Scd̄am rōnem po-
nit ibidem: q̄a claritas diuine visionis eis
fuit clausa: ⁊ nondum soluta p̄cio humane
nature ꝑ mortez chr̄i. In hui⁹ figura dicit
apl̄s ad Heb. xj. ꝙ in secūdo tabernaculo
solus pōtifex semel in anno nō sine sangui-
ne introibat. Hoc significante spūsancto
nonduz ꝓpalatam esse sanctoꝝ viam. Un̄
Aug. in libro de simbolo. pertractans illud
verbū. Domū tuam dn̄e decet sanctitudo.
Dicit ꝙ nullius solēnitatem eccl̄ia solenni-
zat: p̄usq̄ꝫ domus sanctitatis fundaretur.
Ideo in tēpore plenitudinis gr̄e prius so-
lēnitatē beate virginis ⁊ ioannis baptiste
solennisat q̄ꝫ alicui⁹ alterius: q̄a illa sanctū
sanctoꝝ generauit. Ille digito demonstra
uit ⁊ baptisauit ⁊ c̄. Sed excipiunt̄ tn̄ ma-
chabei qui in veteri testamento passi sunt:
quoꝝ festa eccl̄ia solennisat ꝓpter singula
re martyrium: q̄ passi sunt ꝓ lege dei. Ut
inde capiamus exempluz: vt simus parati

mori pro nostra lege: sicut ipsi mortui sunt
A pro lege moysi. Alias rationes nota in eo-
rũ legeda. ¶ Tertio queritur: cur festa variã
tur? Rñdet rõnale diuinorũ dicens: ꝙ apo
stolus dicit. j. ad Cor. xv. Qꝛ sic alia ẽ cla-
ritas solis: alia est claritas lune: alia clari-
tas stellarũ. Stella em̃ differt a stella ĩ cla-
ritate: sic etiã sancti differũt in vita beata.
Dignũ ergo ẽ ꝙ sint reputatiõis magne ⁊
veneratiõis in eccl'ia militãte: q̃a sunt ma-
gne reputatiõis in eccl'ia triũphante. Sic
dr̃ Jo. xv. In domo pr̃is mei mansiones
multe sunt. Sic in domo eccl'ie varia festa
sunt. Ideo p̃ncipalia festa sunt chr̃i. s. ꝯce
ptionis: natiuitatis ⁊ resurrectionis: quia
ipse sanctus sanctorũ ⁊ sol iusticie. Deinde
festa btẽ virginis: q̃ est sic̃ luna. Deinde fe-
sta apostolorũ: q̃ sunt sic̃ stelle maiores. De
inde aliorũ sanctorũ. Sup oĩa illa festa ex-
cellit festũ pasche. vtꝫ supra ĩ p̃cedẽti ꝑmõe
Correlariũ p̃mũ. Quanto festiuitates ma
iores sunt: tãto hoĩes debent esse deuotio-
B res. dicente ps̃. Diẽ festum agẽt tibi. s. de-
uote orando: ⁊ meditando statũ illius san-
cti: cum vestib⁹ se ornando: ⁊ lautius come
dẽdo. Sed nũc ꝓchdolor quãto festa sunt
maiora: tanto nunc hoĩes sunt peiores: qd̃
instinctu diaboli solet fieri. Naꝫ ad nostra
festa venit p̃mo quidã diabolus qui voca-
tur asmodeus. de quo Thob. viij. dr̃. ꝙ oc-
cidit septem viros sare. Qui diabolus in-
trat corda illorũ luxuriosorũ: qui nõ parcũt
festiuitatib⁹ magnis aut ꝑuis qñ cõmittũt
pctm̃ luxurie. De hoc dicit̃. xxxiij. q. iiij. c.
quotiẽscũqꝫ. ait Aug. ꝙ non solum ab infe
lici cõcubinarũ amplexu: sed etiaꝫ ab vxore
ꝓpria est abstinendũ. Idẽ dr̃ in. c. si causa.
Dicit Alexãder de hales. in. ij. sentẽ. Qui
nulla necessitate duci⁹: sed causa satiãde li
bidis tp̃e orõnis debito sic̃ sunt dies festi:
⁊ nõ cã ꝓcreationis ꝓlis copulã carnaleꝫ
instãter petit: mortalit̃ peccat. Secus autẽ
esset si peteret cã vitãde fornicationis in se
vel in reliq̃. Sed quid de reddẽte debitũ ta
li tp̃e? Rñdet Alexander ꝙ petẽs illo tp̃e
peccat sic̃ dictũ est. Sꝫ reddẽs põt nõ pec-
care: qꝛ reddit qd̃ alienũ est cũ omni anxie-
tate. Quãtũ aũt pctm̃ sit in festis cõmitte-
re actũ luxurie: ptꝫ triplici exẽplo. Primo
exẽplo Ose. ij. Reg. vj. q̃ ascenderat ad so- C
lẽnitatẽ quã fecit rex Dauid: dũ voluit re-
ducere arcam dñi in hierl'm: qui tetigit ar-
cam cum ruere vellet: ⁊ mox a dño ꝑcussus
est. Dicunt hebrei ꝙ in nocte p̃cedenti dor-
miuit cum vxore propria: ideo fuit indispo
situs se ĩmiscere diuĩs. Si ḡ Osa fuit ꝑcus-
sus q̃ cũ vxore ꝓpria dormierat ⁊ tetigerat
arcam dñi: q̃lia supplicia habebũt qui taꝫ
grauib⁹ criminib⁹ implicant̃ in festis. Se-
cũdo exẽplo illi⁹ mulieris de qua dicit gre-
gorius in p̃mo lib. dialogorũ: que fuit inui-
tata ad q̃ddã festũ. Ad qd̃ cũ mane esset ac-
cessura: stimulo carnis victa se a viro suo
non potuit cohibere. Maneqꝫ surgẽs iuit
ad festũ. Quã dñs indispositã cernens eã
tradidit diabolo vexandam: qui arripiens
eam tamdiu torsit quousqꝫ ab ea fortunati
ep̃i tudertini p̃cibus cogeret̃ exire. Cogi-
tent ergo adulteri ⁊ adultere mulieres q̃d
sint passure ad festa ꝓcaciter ꝓcedentes: si
diabolus illã excussit q̃ nõ adulterũ: sed vi-
rum ꝓpriũ cognouit. Tertio exemplo illi⁹ D
curialis. de quo dicit Grego. in. iiij. dial'. q̃
in nocte sctẽ pasche incestũ cõmisit. De ma-
ne aũt ad eccl'iaꝫ iuit: eo ꝙ erubescebat vul
tus hoĩm si in tanta solennitate ad eccl'iaꝫ
non iuisset: qui infra. vij. dies subita morte
p̃uẽtus diem clausit extremũ. Cũ em̃ esset
corpus eius traditũ sepulture de sub terra
ebuliuit ignis: q̃ ei⁹ carnẽ ⁊ ossa oĩbus cer-
nẽtibus fundit⁹ cõcremauit. Ne igit̃ nobis
talia cõtingãt: caueam⁹ ĩ festis ꝑagere hu-
iusmodi horrẽda pctã luxurie. Scd̃o venit
quidã demon ad festa nr̃a q̃ vocat̃ beelze-
bub. De quo Jo. viij. In beelzebub princi-
pe demoniorũ eijcit demonia. Ille demon
cum socijs suis eq̃tat sup capita mulierũ et
caudis earundẽ q̃ instinctu illius diaboli ⁊
sociorũ ei⁹ se ornãt vt multos ad luxuriam
trahãt ꝯtra monita apl'i Petri. Non tortis
crinibus aut auro ⁊ margaritis tectis ac ve
ste p̃ciosa ad anĩas incautas illaqueãdas.
Tertio venit ibi q̃dã demon q̃ dr̃ mãmon:
tentat de auaritia. De quo Mat. vij. Ille
equitat sup scapulas sacerdotũ: q̃ vt mul-
tas oblatiões hr̃e possent: multa fingũt cir
ca eorũ festa. s. ꝙ habeant multas indulgẽ-
tias: vt deuorare possent plebẽ sic̃ escã pa-

E nis. Ille demon cum socijs suis plures instigat ire ad festa. s. caupones mercatores histriones. De quibus Job. xxij. Gaudent ad sonitum organi: ⁊ in puncto ad inferna descēdūt. vñ Greg. dicit de q̊dā ioculatore in p̊mo dialo. q̄ ad festū q̊ddam cū simia ⁊ cimbalo gesticulaturus accessit: q̊ pulsante cimbalo ep̄s audiens mox clamauit. Heu mortu⁹ est ille. Et ita factū est. Post paruā em̄ morā lapis de tecto lapsus est: ⁊ caput ei⁹ impetijt: ⁊ letale vuln⁹ inflixit ei. Quidā etiā incitant̄ ire ad festa: vt videāt amasias suas: q̊s asmodeus incitat: cōtra illud Mathei. v. Qui viderit mulierē ad concupiscēdā eā: iā mechat⁹ est eā in corde suo. Itē apl̄s. Oīs fornicator nō hēbit ptē ī regno dei. Quidā etiā veniūt ad furandū et ad bursas abscīdendas: quos māmon instigat. Quarto ibi venit q̄dā demon q̄ vocatur rixoldus. de q̊ dr̄ in specul̄. histo. li. iij. c. xlv. ꝙ solet suscitare lites: q̄ sedet in scapulis ebriosoꝝ: qui cū inebriati fuerint litigāt ⁊ blasphemāt deū in excelsis. Quinto venit quidā demon q̄ dr̄ exterminans. De
F quo dr̄ Apoc̄. ix. Qui sedet super scapulis illoꝝ qui homicidiū cōmittūt. Nam dicūt rustici: si nemo est occisus aut vulneratus in festis ceruisia non valuit. De illis festis dr̄. j. Mach̄. j. Dies festi eius conuersi sunt in luctū: sabbata ei⁹ in opprobriū. Nam si iudei viderent sabbata nr̄a q̄d dicerēt: nisi illud Treñ. j. Viderunt eā hostes ⁊ deriserūt sabbata ei⁹. Quarto q̄rit̄. Cur festa in eccl̄ia multiplicant̄? Cām hui⁹ ponit Hieronim⁹ in epl̄a ad chromatiū ⁊ heliodoꝝ. Et ponit̄ in p̊ncipio kalendarij dicēs. Cuꝫ Cōstantin⁹ august⁹ cesareā fuisset ingressus: ⁊ diceret Eusebio cesariēsi ep̄o: vt peteret aliq̄ bñficia eccl̄ie cesariensi ꝓfutura legit̄ respondisse Eusebiū: opib⁹ suis ditatam eccl̄iam nulla petēdi bñficia necessitate cōpelli. Sibi tñ desideriū inuiolabile extitisse: vt q̄cq̄d vbiq̄ in republica rhomana gestū sit erga sanctos dei per iudices iudicibus succedētes in vniuerso orbe rhomano sollicita perscrutatiōe per monumenta publica discutiendo ꝑquireret q̄ martyruꝫ a q̊ iudice: in q̄ ꝓuincia: in q̄ ciuitate: ī qua die: q̄ve passione ꝑseuerantie sue obtinuit palmā: de ipsis archiuis sublata ipsi Eusebio regio iussu dirigerent. Vñ factū est vt idoneus relator existēs in eccl̄ia: historiaꝫ texeret: ⁊ oīm pene martyrū ⁊ prouinciaꝝ oīm ac romanoꝝ trophea diligens historiograph⁹ declararet q̄ten⁹ om̄i die sacrificiū deo offerētes eoꝝ noīa meminissent. Sequit̄ infra. Qm̄ ꝑ singulos dies diuersarū ꝓuinciarū diuersarūq̄ vrbiuꝫ plus q̄ꝫ octingentoꝝ ⁊ nongētoꝝ martyrū nomīa sunt notata: vt null⁹ dies sit q̄ nō vltra q̄ngentoꝝ numerū reꝑiri possit ascript⁹: excepto die kalendarū Januarij. Hec Hiero. Dicit etiā de illis sctis q̄ maiora pro fide fecerunt eccl̄ia canonizauit: ac eorū festa celebrat. Correlariū p̊mū: vt merita sanctoꝝ nobis valeāt suffragari: cōgruū fuit festiuitates eorū multiplicari. Patet hoc: q̄a vtilis est eoꝝ celebratio in septeꝫ: que nota superi⁹ in p̊mo p̄cepto. vbi dr̄ q̄re sancti adorant̄ a nobis. ¶ Quīto q̄rit̄. Cur aliquib⁹ sctis octaue assignant̄ ⁊ celebrant̄? Rñdet rōnale diuinoꝝ. ꝑte. vij. in ꝓhemio dicēs: ꝙ octauā diē leuitic⁹ liber insinuat dicēs. Dies octau⁹ erit celeberrimus atq̄ sctissimus. Sane octaue sctōꝝ ideo celebrātur. qꝛ sicut prim⁹ dies significat natiuitatē eorū. s. q̄liter nascant̄ in celo: ⁊ in societatem sctōꝝ angeloꝝ ⁊ sctōꝝ patrū assumāt̄ quādo aīe eoꝝ a corꝑib⁹ seꝑant̄. Ita ⁊ in octauis recolētes resurrectionē corꝑis cōgratulamur resurrectioni eoꝝ. Et q̊rundā sanctorum celebrant̄ octaue: ne mysteriū hoc lateat. Non etiā oīm ne vilescat. Si enim nō valeam⁹ oīm sctōꝝ festa celebrare: quāto min⁹ octauas eoꝝ. Sed est triplex octaua: scꝫ deuotiōis de q̄ dictum est. Scd̄a est octaua suppletionis vt natītatis dñi: qꝛ in ea supplemus q̄d min⁹ factū est in festo natiuitatis. Tertia est octaua significatiōis: vt octaua agnetis. In ea em̄ significat̄ ꝙ btā Agnes in octaua die visa est in gloria; vt patet in eius legenda.

¶ Sabbata sanctifices.

Secundo exponit̄ hoc p̄ceptum Memēto vt diem sabbati sctīfices. i. sctē ⁊ immaculate sine pctō viues. Nullum peccatum in eo cōmittendo. ꝑm illud Hiere. xvij. Nolite portare onera ī die sab-

A bati. Ubi glosa exponit onera id est peccata. Statuit deus nanq; solennitates ⁊ dies festos: vt cessaremus a vicijs ⁊ operibus mundanis ⁊ diuinis insisterem⁹. Sed insidiante humani generis inimico: quod statutũ fuerat ad dei gloriam ⁊ nostrã salutem: iam conuersum est ad dei ignominiam ⁊ nostrã dãnationẽ. Ideo cõqueritur dñs illud Esa. j. Kalendas vestras ⁊ solẽnitates vestras odiuit aĩa mea: ⁊ facta sũt mihi molesta. Laboraui sustinẽs scilicet vsq; ad tẽpus ⁊ annos. Quoniã odiui ⁊ proieci festiuitates vestras. Heu magna cõfusio christianoꝝ. Judei adhuc seruãt sabbatũ literale cum tanta diligẽtia. Et chr̃icole insensati tanta solertia polluunt sabbatuz spirituale. Nã olim quidam fuit lapidatus quia collegit in die sabbati ligna: vt patet Nume. xv. Sed plus est colligere peccata mortalia q̃ ligna. Ergo magis essent lapidandi illi q̃ isti. Quid ergo dicere possent iudei ⁊ sarraceni si viderent nostra sabbata? nisi illud Treñ. j. viderunt eam hostes eius: ⁊ deriserũt sabbata eius. Et quid dicit dñs deus nisi illud qđ dixit iudeis Esa.
B j. Neomenias ⁊ sabbatũ ⁊ festiuitates alias nõ feram. Iniqui enim sunt cetus vr̃i. Incensum abominatio est mihi. Nam tria sunt vicia q̃ regnant in mũdo. s. cõcupiscentia carnalis auaritia tẽporalis: sup̃bia mẽtalis: hec magis exercent̃ in festiuitatib⁹ q̃ alijs dieb⁹. De quibus Joãnes in canonica sua dicit. Om̃e qđ est in mũdo est concupiscẽtia carnis: ꝯcupiscẽtia oculoꝝ ⁊ superbia vite. Prĩo cõiter hoĩes in festis ĩ peccato carnis: vt est ebrietas ⁊ gula exercẽt se. de q̃bus. xliiij. di. c. j. dr̃. Sũt aũt comesationes nõ solũ sacerdotib⁹: sed etiã laicis noxie: q̃ festiuos dies ⁊ solẽnes non aliter digne se celebrare putãt: nisi comesatiõib⁹ seruiant. Idẽ di. xliiij. c. Cõmesatiões ⁊ ebrietates ita cõcesse ⁊ licite putant̃: vt ĩ honorẽ btissimoꝝ martyꝝ nõ solũ per dies solẽnes ꝙ vnusq̃sq; nõ lugendum videat: qui hoc nõ carneis oculis inspicit ⁊ c̃. sed spũalibus. vt dicit glo. ibidẽ. Idẽ dr̃ di. iiij. ca. Deniq;. De ip̃o vero die dñico hesitamus quidnã dicendũ sit: cum oẽs laici ⁊ seculares illa die plus solito ceteris diebus accuratius cibos carniũ appetãt. Et nisi quadã noua auiditate vsq; ad medias noctes se ingurgitent: non aliter se huius sancti tẽporis obseruationẽ putãt suscipe: qđ vtiq; nõ rõni: sed voluptati ĩmo cuidam cecitati mentis ascribendũ est. hec Grego. ¶ Queritur ergo vtrũ chr̃iani qñ debẽt festa celebrare liceat eis tunc amicos ad cõuiuia vocare. Pro rñsione huius q̃stionis opus est distinctione quã ponit Joãnes in policraticon li. vj. dicens. ꝙ sunt triplicia cõuiuia: scz phisica ciuilia ⁊ plebeia. In primo regnat frugalitas. In secundo societas ⁊ honestas. In tertio voluptas. Prima sunt phisica id est naturalia. Et ph̃oꝝ est comedere atq; bibere parce ⁊ moderate: sicut ph̃i naturales comedebãt vt viuerẽt: non em̃ viuebãt vt comederẽt. Tale ꝯuiuiũ habuerunt sancti pr̃es in heremo: vt sanctus Anthoni⁹ ⁊ sanctus Paulus circa fontez. Nota in historia sancti Pauli. De illo conuiuio dicit Boeti⁹ li. ij. de cõso. metro. vj. O felix nimiuz prior etas: contenta fidelibus aruis. Nec inerti perdita luxu. Faciliq; sera solebant ieiunia soluere glande. D
Non bacchica munera voret liquido confundere melle. Idem dr̃. xxxv. dist. ca. Ab exordio conditionis humane nec vescebamur carnibus. Sequit̃. Post diluuium autẽ cũ datiõe legis: quã nullus implere potuit carnes suggeste sunt ad vescendum. Sequit̃. Postq̃ aũt chr̃s venit in fine temporꝝ: ⁊ o traxit ad a. i. extremitatem traxit ad principiũ: nec repudiũ nobis dare p̃mittit̃: nec nos circũcidimus nec comedimus carnes dicẽte ap̃lo. Bonũ est vinũ non bibere: nec carnes nõ comedere. hec Hiero. Talib⁹ cõuiuijs dñs nr̃ multotiens interfuit ⁊ ip̃emet fecit ĩ deserto quãdo quinq; milia hominum saturauit in deserto de quiq; panibus ⁊ de duob⁹ piscibus. Joan. vj. Et in chana galilee: vbi erat mater iesu ⁊ ipse vocatus ad nuptias ⁊ discipuli eius. Joannis. ij. Etiam in bethania ante sex dies pasche: vbi Martha ⁊ maria fecerunt sibi cenam: ⁊ Lazarus erat vnus de discũbentib⁹. Joan. xij. etiã in domo Leui. Math. ix. In domo pharisei. Luce. vij. Et in domo p̃ncipis phariseorum intrauit sabbato

E manducare panem. Luce. xiiij. Talia conuiuia facere in festis non est peccatum. Ergo dicit notanter euāgelista, panē vt ostēdat tale cōuiuiū fuisse sobrietatis: non superfluitatis. Scōm dī cōuiuiū ciuile siue modestū: i quo regnat socialitas ⁊ honestas. Uñ policraticō li. viij. c. viij. Ciuiliter inqt cōuiuari est hilari vultu: larga manu: diligēti officio amenare cōuiuiū: ⁊ qđ in vsum suppetit habita consideratione loci ⁊ tpis singulis dispensare. In quo cōuiuio difficile est abstinere a pctō saltem leui vel veniali. Et illa cōuiuia fiūt sine ingurgitatione. Tale cōuiuiū fecit abraā in die ablactationis ysaac, vt patet Geñ. xxj. Sic filij Job. vt patet Job. j. Ibant filij eius ⁊ faciebāt cōuiuia vnusquisq; in domo sua. Talia debēt fieri ex charitate: sic q; in eis nulla absentū vita mordeat: nullus ex irrisione reprehēdatur. Nec in eis inanes fabule: sed sacre scripture vel lectionis ỹba audiant. Sola necessitas corpis reficiat. vndē Grego. xx. di. ⁊ A. gellius li. iij. dicit. Cōuiuiū debet fieri ad numerū mensaꝝ: vt non sit minus q; inter tres nec maius q; inter nouē. A. gellius li. iij. noctiū atticaruꝫ recitat verba varronis. Cōuiuiū inqt cōstat ex q̄t tuor q̄ sunt locus: tēp⁹: apparatus ⁊ hoies nō loquaces: vt in foro: nec multos oportet esse sicut i cubiculo. Cū sacerdos qdā diceret in cōuiuio. Nos debem⁹ semp p̄mo manus lauare: sed vltimo potare. Rñdit hospes rōnabiliꝫ. Quia p̄mo debetis esse mūdi: ⁊ vltimo nūq; ebrij. Oportet etiā in conuiuijs hoies esse discretos in sermone q; castos. Uñ Macrobi⁹ i li. saturnaliū. Non minus inqt ỹba grata ⁊ honesta q; dulcedo vini hilarēt cōuiuia. Idē puerbiū. Miles qdā voluit audire cōfessionē vxoris sue q̄ renuens ait. Non debetis: qꝛ non habetis suppelliciū ⁊ stolam q̄ requirunt. Quibus inductis audiuit mulieris cōfessionez. Tūc ait mulier. Iuuenis dum eram iuuenē dilexi armigerū: postea militez: inde fatuum: nunc sacerdotem amo. Quo audito insan⁹ ait: an viueret sacerdos ille. Respondit q; sic: sed teneret celare cōfessionē. Sic q; post triduū afflicto dixit ei mulier. Uos estis nūc fatu⁹: ⁊ sacerdos cum audit; nūc cōfessionem qui p̄ius eratis armiger ⁊ miles. hec ⁊ similia valent in cōuiuijs recitari. Ita conuiuia possunt fieri in diebus festiuis: dummodo ibi fiunt octo conditiones. Prima est cibi bñdictio. j. ad Thimo. iiij. Sanctificat eñ cibus perverbū dei: ⁊ oronē. vnde ps. Edent pauperes ⁊ saturabunt ⁊ c. Nā illi q̄ sunt beneficiati ⁊ literati: obligati sunt ad mense bñdictionē: sicut ad horas canonicas. Unde dicit magr Johannes cleincock super illud Matḥ. vj. Panem nostrum quotidianū da nobis hodie. vñ versus. Ut bos accedit: q̄ panē nō benedicit. Asellus surgit qui nec beneficia promit. Rō sua est qm i mēsa recepit beneficiū in p̄ti. s. panē a deo datū. Ergo magr dz dicere bñdicite q; horas canonicas quas dicit ꝓpter bñficiū qđ expectat in futurū. Jō dī in decretis di. xliij. Uñ aūt cōuenerint p̄s byteri ad aliqđ cuiuiū p̄or illoꝝ versum ante mēsam incipiat ⁊ cibū benedicat. Tunc fm ordinem sedeant alter alteri honorē p̄bentes. Laici ad min⁹ debēt dicere vnū pater nr̄ cum signo crucis: ne cōtingat illis sicut cuidaꝫ moniali, de qua Grego. in dial. q; in horto lactucā comedit sine signo sctē crucis: ⁊ sic diabolū cum lactuca comedit. Item quidam cōuersus bibit vinū in ciuitate sine signo crucis: ⁊ sic diabolū cum vino bibit. Secūdo cauendū est a nimia tenacitate erga pauperes. De quib⁹ dñs dicit Luce. xiiij. ad eum qui illum inuitauerat. Cum facis prandiū aut cenam noli inuitare amicos tuos neq; frēs neq; diuites: ne forte ⁊ ipi reinuitent: ⁊ fiat tibi retributio. Sed cū facis conuiuiū voca pauperes debiles claudos ⁊ cecos. Et beatus eris: quia non habent vñ retribuere tibi possent. Videāt q; illi tenaces ne cōtingat illis: sicut illi diuiti ad cuius ianuā iacebat lazarus cupiēs saturari de micis: ⁊ nemo illi dabat. Timeo q; adhuc multi sunt imitatores illius diuitis qui multa habēt fercula: sed carent miscōia: ⁊ talibus eueniet qđ illi diuiti, de quo ibidem legit. Mortuus est diues ⁊ sepultus in inferno. vñ Ambrosi. ⁊ ponitur. xlvij. di. c. siē hoc nō minoris criminis est hñti tollere: q; cum abundas indigenti denegare. Egentiū panis est quem tu reti-

A nes: nudoꝝ indumentuꝫ est qđ tu recludis
miseroꝝ redemptio: est pecunia quaꝫ tu in
terra fodis. Et singulariter cauere debent
prelati ecclesie: qꝛ oia illa q̄ habent p̄ter vi-
ctum ꝛ vestitū eoꝝ non sunt: sed pauperū
ꝛ si retinēt est rapina ꝛ sacrilegiū ſm q̄ di-
cit sanctus Bern̄. ad Henricū senonensez
Unde ꝓpha. Qui obturat aures ad clamo
res pauperū: ipse clamabit ꝛ nō exaudiet.
Uideant ne eis cōtingat sicut cuidā q̄ dice-
bat petrus. De q̄ legit in vita Joān̄is ele-
mosynarij. Nota ibidem: q̄liter ille fuit ra-
ptus ad iudiciū. Tertio dꝫ carere loquacita-
te. Unde Hugo venerabilis in lib. de clau-
stro aie. In mēsa debet esse triplex disciplī
na, ſ. disciplina tacendi: disciplina viden-
di ꝛ disciplina cōtinēdi. De p̄ma dicit taci-
turnitas in epulis necessaria est. Qđ forte
ideo dic̄ ꝓp̄t mēse lectionē. vtz i religiosis
Unde Aug. in regula. Ne sole fauces sumant
cibū: sz ꝛ aures esuriāt ✠bū dei. Ideo dr̄
in cano. dist. xliij. c. Pro reuerentia dei ꝛ
sacerdotū id vniuersa statuit synod⁹: vt q̄a
B solent crebro in mensis ociose fabule inter-
poni in sacerdotali cōuiuio diuinarū scri-
pturarū lectio misceat. Per hoc em̄ anie
edificantur ad bonū: ꝛ fabule non necessa
rie p̄hibent. Hec ibi. Ideo Hugo vbi supra.
Lingua q̄ in omni tpe ꝓna ad pctm̄ labit:
periculosius tm̄ p crapulā cū inflāmata fue
rit ad loquēdū relaxat. Propterea em̄ di-
ues q̄ iter epulas loq̄citati seruierat: in in-
ferno posit⁹ vehementius in lingua arde-
bat. Hec Hugo. Jō ꝓbat venerabilis doc-
toꝛ Egidi⁹ roman⁹ ordinis heremitarum
sc̄i Aug. in li. ij. de regimine p̄ncipū parte
iij. triplici rōne: q̄ p̄ncipes nō debēt abun-
dare eloquijs in mensa. Primo: q̄a hoc re-
pugnat ordini naturali: qꝛ in. j. Politi. dr̄.
Tūc vnūq̄q̄ꝫ ſm naturaꝫ pficit: q̄n vnum
organū ordinat ad vnuꝫ opus. Si ordina
tur ad duo: oportet circa alterū cessare q̄n
laboꝛat: alꝫs opus nature nō esset opus in-
telligētie: sed cōfusiōis. Cū igit̄ lingua con
gruat ad duo opa, ſ. loquelā ꝛ gustū. vt ptz
iij. de aīa. Jō in comedendo cessabit locu-
tio. Secō hoc ꝛtradicit bonitati moꝛū. Nā
per cibū ꝛ vinū hoies calefiūt ꝛ audaces
fiūt. Sic per multiloquiū vident esse ebrij:
q̄ est cōtra bonos moꝛes. Tertio qꝛ hō ha- C
bet duos meat⁹ i gutture. Qñ em̄ comedi
tur est clausus meat⁹ ad pulmonē. Sz q̄n
loquit̄ clausus est meat⁹ ✠sus stomachuꝫ.
Si q̄s vellet loqui in comedendo: tūc cib⁹
intraret pulmonē: ꝛ sic sequeret tussis ma
gna. Et singulariter homines debent se ca
uere a detractiōe in cōuiuijs. vñ Aug. scri
pſit hos ✠sus añ mensam suam. Quisquis
amat dictis absentū rodere vitam. Hanc
mēsaꝫ vetitā nouerit esse sibi. Jtē dicit Hu-
go vbi supꝛa: q̄ seruanda est disciplina ocu
loꝝ: qꝛ non decet sibi p̄cipue: vt hō habeat
vagos oculos neq̄ curiosos: ꝛ vt amplius
dicam videat impudenter ea q̄ apud alios
agunt̄: ꝛ circūluctādo p̄spiciat: sed potius
dimissis luminibus ea tm̄ q̄ sibi antepositā
sunt attendat. Jtē i tactu debet eē disciplī-
na: nō sic̄ q̄dam faciūt. De quib⁹ ibidē sub-
dit. Alij bibentes digitos mediotenus po-
culis imergunt. Alij vnctas manus ad ve-
stimenta sua detergētes rursus ad cibaria
porrigunt. Alij nudis articulis coclearis
vice olera sua piscant. Jta in eodem iure D
man⁹ ablutionē ꝛ ventris restaurationem
querunt. Alij semicoꝛrosas crustas ꝛ p̄mis
sas colyridas: cibarijs iterando infigūt: ꝛ
reliquias dētiū suoꝝ offas facturi demer-
gūt. Quarto debēt cauere ab iniq̄ societa-
te. vicz cū publicis pctōꝛib⁹ non debemus
ire ad cōuiuia: aut stare cū eis in mēsa. Jō
dicit apostol⁹. j. Coꝝ. v. Si q̄s frater no-
minat̄ iter vos fornicatoꝛ aut auarus aut
idolis seruiēs: aut maledict⁹ aut ebrioſus
aut rapax: cum hm̄oi nolite cibuꝫ sumere.
Dicit notāter. Si q̄s noīat̄: in signū q̄ cum
famosis ꝛ infamatis in his vicijs non de-
bemus cibū sumere: nisi q̄s faceret cā con-
uersiōis. sic chr̄s Math̄. ix. Comedit i do-
mo Mathei ꝛ pharisei ꝛc̄. Neq̄ etiā cum
excōicatis debemus hr̄e cōuiuia. vñ ✠sus.
Os oꝛare vale cōio mensa negat̄. Jtē ne-
q̄ cum iudeis. xxviij. q. j. c. Dēs deinceps
clerici siue laici iudeoꝝ cōuiuia vitēt: nec
eos ad cōuiuiū quisq̄ accipiat. Quia cum
apud chr̄ianos cōibus non vtant̄ indignū
atq̄ sacrilegum est eoꝝ cibos a chr̄ianis su
mi cū ea que apl̄o p̄mittēte nos sumimus
ab ipsis iudicent̄ immunda, vtz Leuiti. xi.

E Quinto cauere debent a supbia ꝛ pompo
sitate. ſ. ꝑmo ſupiorem locum male optādo
ꝛc̄. Dubitaꝭ: vtrū ſe ponere ad ꝑmū locuꝫ
in cōuiuio ſit pcm̄: Rñdet magr̄ Aug⁹. de
anchona ſup Mathēum ſuper illum locū.
Amant enim primos recubitos in cenis.
Mat. xxiij. di. q̄ hoc pōt eſſe triplicit̄. Pri-
mo ratione officij: vt ſint decani: paſtores
ꝛc̄. ꝛ illi ex officio debent hꝫe primū locū.
Secundo ratione ſtatus: vt ſunt clerici ſa-
cerdotes ꝛ religioſi: illi debent honorari
ꝛ in primo loco collocari. Neq; iſti peccāt
ponendo ſe ad primum locum. Tertio ra-
tione appetit⁹: ꝛ ſic eſt pcm̄ rōne ſupbie ꝛ
ambitionis. Jō dñs non dixit. Accipiunt
primos recubitus: ſed amant. Secundo ex
vaſis aureis non bibendo. Recitat magi-
ſter Joānes cleincok ordinis noſtri ſuper
illud Actuuꝫ. iij. Argentum ꝛ aurum non
eſt mihi: q̄ quidā eps dum quendā pueruꝫ
haberet legentē ſibi ad miſſam audiuit p̄-
dictum textum legere a puero. ſ. argentuꝫ
ꝛ aurum ꝛc̄. Subiūxit epiſcopus. Jn hoc
p̄cellimus ſanctuꝫ Petrum: q̄a aurea vaſa
F ꝛ argentea habemus. Cui puer lector mē-
ſe diuinitus inſpiratus reſpondit. Sed q̄d
ſequitur dñe eṕe non habetis: quod petr⁹
habuit. Reſpondit eṕs. Quid eſt hoc? Di-
cit puer. Surge ꝛ ambula. Quaſi diceret
puer. Vos habetis aurum ꝛ argētum: ſed
Petrus habuit poteſtatem miracula ꝛ vir
tutes faciendi: quibus potuit dare homini
bus ſanitatē corpis. Ergo ait beatus Ber
nardus in epiſtola ad Eugeniuꝫ. Jn auro
ꝛ argento ſuccedis cōſtantino: ꝛ non Pe-
tro. Nam multi ſunt qui cumulant vaſa au
rea ꝛ argentea: ꝛ parum cogitant de pau-
peribus: qui forte aliquādo nō habēt vaſa
lignea. De quib⁹ loquit̄ Bernardus ſuper
canti. ſermone. lxxv. Unde hanc illis exu-
berare exiſtimas rerū affluentiam: veſtiū
ſplendorem: cōgregationē vaſoꝝ aureoꝝ
ꝛ argenteoꝝ niſi de bonis crucifixi. Non
ſic fuit de illo rege: de quo legit̄ q̄ voluit
vti vaſis fictilib⁹. vñ ihūs. Fictilib⁹ cenaſ-
ſe ferūt anachontica regem querenti vnā
cauſam. Reſpondit rex cū ſim ſicilie: figu-
lo ſum genitore. Hoc dixit ꝛ vt ſemper eſ-
ſet memor ſui originis voluit comedere de
vaſis fictilibus. Sic ꝛ nos debemus: quia
ſumus de terra orti. Dicit Valerius. Cum
Diogenes portaret ciphum ad potandum
vidit quendam puerū manu cōcaua potan
tē: ſtatim proiecit ciphum ad terraꝫ. Igno
rabam q̄ natura mihi vas ad bibendū pre
parabat. Legitur de Karolo magno q̄ ſe-
mel fuit raptus ad infernū: ꝛ vidit ibi pa-
trem ſuū Pipinū de vaſis bibentem aure-
is ꝛ argenteis ſulphurem ꝛ picem dicens
ei q̄ illa ſibi eſſet maior pena mūdi: auiſan-
do eum ne talib⁹ vaſis amplius vteretur.
Sexto cauendum eſt ne fiat in loco ſacro:
vt in eccleſia. vt patet. xlij. diſt. c. Non opor
tet i baſilicis ſeu in eccleſijs agapere id eſt
conuiuium pauperū facere ꝛ intus māduc-
care ꝛ accubitus ſternere. Jdem dī capi.
Nulli: quia dicit Auguſtinus. Jn oratorio
nemo debet agere aliquid niſi ad quod fa-
ctum eſt. Sic olim fecerūt gentiles in tem-
plis deoꝝ ad honorem deorū ſuorum. vtz
Judicū. xvj. quomodo in templo dagon fe
cerūt cōuiuiū: quos Sampſon oēs inter
fecit. Septio debet cauere a guloſitate et
ebrietate. Uñ apoſtol⁹ ad Roma. xiij. Non
in comeſationib⁹ ꝛ ebrietatibus ꝛc̄. Non
in cōtentione ꝛ emulatione: ſed induimini
Jeſum chm̄. Octauo debent referri gra-
tiarūactiones. vt ptz. xliij. di. ca. Quādo
vbi dī. Poſt refectionē ſimiliter hymnum
dicant ad exempluꝫ dñi qui in cena feciſſe
hoc legit̄. Jō dicit Apoſtolus. j. ad Theſ.
iij. In oñibus gratias agite. Si conuiuia
iſto modo fiāt licite: poſſunt fieri in diuer-
ſis diebus ſolennibus aut feſtiuis. Tertiū
cōuiuiū dicit̄ plebeum ſiue vulgare: i quo
regnat voluptas ꝛ vanitas. Eſa. v. Citha
ra ꝛ lira in cōuiuijs veſtris: ꝛ opus dñi nō
reſpicitis. De quo Eccli. vij. Ubi⁹ eſt ire
ad domum luctus q̄ ad domum conuiuij.
Tale cōuiuiū fecit Aſſuer⁹ rex cūctis prin-
cipibus ſuis ꝛ fortiſſimis perſarū. Heſter
j. Tale cōuiuiū fecit Balthaſar. De q̄ Da-
niel. v. Dum Balthaſar faceret magnum
cōuiuiū in Babylone: ꝛ letaret valde cuꝫ
principib⁹ ꝛ amicis: ſubito appuit manus
ſcribens ꝛc̄. Tale cōuiuiū fecit herodes in
quo Joannes Baptiſta occiſus eſt. Tale
etiā cōuiuiū fecerūt philiſtei cum cepiſſent

A Sampsonē in templo dagon deo. vt patet Judicuz. xvij. ⁊ oēs ibidem a Sampsone interfecti sunt. Sic multi hodie sunt q̄ valde solenniter celebrāt festum Bacchi id est deo vini. De quo festo loquitur Augustin⁹ li. vj. de ciui. dei. c. x. sic Bacchanalia summa celebrantur insania: vbi Varro ipse cōfitetur a bacchantibus fieri nō potuisse nisi mēte cōmota. Hec Aug. Nam dicit q̄ sacerdotes in festo bacchi bibebant de quodam fluuio: de q̄ facti fuerunt insani ⁊ dementes. Sic se putabāt bene celebrare festum illius: sed illud festum magis celebratur q̄ aliquod festum ecclesie. Habet enim iste deus templum. Templum insolentie. Habet sabbatū somnolentie. Habet altare influentie. Habet sacerdotes laboriosos. Cantores luxuriosos. Lectores mendosos. Primo habet templum insolentie: quod est taberna. De quo templo dī Apoc̄. vij. Seruiunt eīs ei die ac nocte in templo suo. Habac̄. vj. Templum luxuria ⁊ comessationibus erat plenū. Nam currunt citius ad tabernam que est ecclesia diaboli
B vbi colitur bacchus cum rixis: contumelijs ⁊ blasphemijs q̄s vadant ad ecclesiam dei. Et illi tabernarij sunt parochiani diaboli: qui sic aperiunt tabernas summo mane: ⁊ illi sunt participes oīm malorum: que illi ebriosi cōmittunt: quia dī extra de iu. iur. ⁊ dam. da. Qui occasionez damni dat damnū dedisse videt. Sed ipi vēdunt eis ceruisiam in sabbatis vltra medietatez noctis. Ergo sunt causa illoz malox. Secundo habet sabbatū somnolentie. Sabbatuz id est requies. Certe cultores cum in templo diu seruierunt necesse habent ꝓfunde dormire ⁊ tarde surgere. Joānis. ix. Non est hic homo a deo qui sabbatum nō custodit: nam qui in sabbato seruit deo nr̄o ille de ceco facit videntem. Sed bacchus facit de vidente cecum. Deus noster facit de infirmo sanū: sed ille deus facit de firmo insanum. Ille facit surdū audientē: iste facit de audiente surdū. Ille mortuos facit viuos: iste viuos facit mortuos. Ille dat remissionē omnium peccatox ꝓ indulgētijs: iste dat pro indulgentijs viginti annorum tremorem omniū membrox: septem annorum fluxū lachrymarū de oculis. Nam ex C
cultu illius dei id est ebrietate multa mala venerunt in mundū que quotidie videm⁹. Tertio habet altare influētie: quod est mēsa sua. De qua Psal. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueuz. Est enim de diabolo sicut de aucipite. Auceps eīm vbi maiorem copiam cibi ponit: ibi semper laqueum sum abscondit: vt dum auis auidius comedit certius capiatur. Eodem modo est inter fercula ⁊ pocula que super mensam ponuntur vbi collocat laqueuz gule. Scit eīm q̄ hominē inebriatū potest ducere ad multa mala. Nam immoderatus vsus potus ⁊ cibi.

Primo est complementum voluptatis.
Est attrimentum honestatis.
Est experimentum fatuitatis.
Est detrimentum libertatis.

Primo est cōplementum voluptatis. Ideo dī. xxxv. di. ca. Ante oīa a clericis vitetur ebrietas: q̄ est oīm vitiorū fomes atq̄ nutrix: q̄ inde generat luxuria. vtz ibidem c. venter mero estuans cito spumat in libidinem. Cuius exemplum patet in Loth: de q̄ D
xxxv. di. c. i. vbi dī q̄ Loth quem Zodoma non vicit vina vicerunt. vtz Gen. xx. Et allegat idē. xxxii. q. iii. c. dixit sara. vbi dī. Deniq̄ ⁊ Loth sancti filie hanc cām querende posteritatis habuerūt: ne genus deficeret humanum: ⁊ ideo publici muneris gratia priuatā culpaz ꝓtexuit. hec Ambrosius. Dicit glo. sup verbo protexuit. i. diminuit: non aūt extinxit. Et malū factū excusat ꝓpter bonaz intentionē: vt obstetrices ⁊c̄. Est ergo origo ⁊ principiuz oīs mali. Quia inde venit luxuria: homicidiū: blasphemie ⁊c̄. quod ptz in tali exemplo. Vaz fuit quidam diues ⁊ magnus potator: q̄ī potationibus cōsumpsit omnia que habuit finaliter: tandē desperatus pre verecūdia factus est errabūdus in agris ⁊ siluis. Cui suasor malox hostis antiquus obuiauit dicens ei. Cur erras ⁊ tristaris? Respōdit. Ditissimus erā ⁊ omnia bona mea in potationibus cōsumpsi verecūdor apparere vestibus cōscissis ⁊ laceratis ī ꝓspectu amicorū meorum. Cui diabolus. Si velles mihi ꝓmittere te occisurū patrem ⁊ matrē: tūc

E deñuo per me deberes ditari. Ñndit. Nequa ꝓ̃ faciam hoc facinus. Tũc diabolus. Saltẽ ꝑmittas ꝙ te sek in hebdomada vis inebriare vsq̃ ad amissionez rõnis. Quod ꝑmisit se facturũ. Sciens diabolus ꝙ cum hret in eo ebrietatẽ: hret cãm oĩm maloꝝ. Ille ꝯo ditat⁹ ꝑ diabolũ cõtinuauit potatiões nõ sek in hebdomada: ſz oĩ die. Quẽ mr̃ sua egrediẽs dolẽs eũ cecidisse in puteum mala eũ verbis correxit. Ille ꝯo extracto pugione matrẽ transfixit ⁊ interemit. Accurrit pr̃ redarguẽs eũ de tanto facinore: quẽ vna cũ matre interfecit. Ecce q̃d nõ facit ebrietas? Scõo ẽ attrimẽtũ hoñesta tis. Cõfundit eñ ⁊ deturpat taz aĩe q̃ corporis nobilitatẽ. Uñ Innocentius in li. de vtilitate cõditionis hũane. Quid turpius ebrioso: cui fetor in ore: tremor in corpore: qui promit stulta: promit occulta. Cui mẽs alienatur: facies trãsformatur: vbi regnat ebrietas: ibi nullũ latet secretum. Uñ fingitur a quibusdam ebrietatis imago sic depicta fuisse. Imago puerilis cornu habens in manu: ⁊ in capite habẽs coronam de vitro. Talis est ebrius: quia est puer insensatus. Modo pueri cornu habent in manu. In signũ ꝙ nullũ celãt secretũ: sed clangẽdo revelant. Coronã hz vitreã: qr reputat se gloriosum ⁊ divitẽ: cum tñ aliq̃ vix habet obulũ. Tertio est experimẽtũ fatuitatiſ qr si hõ dispositus est ad aliq̃ mala in ebrietate experiẽ Eccli. xxxj. Uinũ corda superboꝝ arguit. i. oñdit. Refert Josephus ĩ li. de causis rer̃ naturaliũ: ꝙ noe primo inuenit vitẽ siluestrẽ. i. labruscã. Que cuz esset amara accepit quadruplex genus sanguinis. ſ. leonis: agni: porci ⁊ simie: ⁊ de huiusmodi sanguine admixta terra fecit simũ vt amaritudine vitis repulsa dulcoratum fructum redderet. Cumq̃ de vino eius bibisset inebriatus est ⁊ nudat⁹ in tabernaculo expergefact⁹ est. Cõgregatis filijs eius vim ⁊ naturã eius ostẽdit dicẽs. Ideo de sanguine istoꝝ aialiũ apposui: vt discerẽt hoies ꝑ vinũ q̃nq̃ fieri leones ꝓpter iram q̃nq̃ agnos sine mente: q̃nq̃ porcos ꝓpter luxuriã: q̃nq̃ simeas ꝓpter curiositatẽ. Jõ scribit Aristo. Alexãdro. Uñcũq̃ hoies bibunt vinũ multũ ad ebrietatẽ: tu te abstine

F

as a potu ⁊ ebrietate: ⁊ videbis mirabilia ab hoĩbus. Et de facto si q̃s faceret hoc videret mirabiles fatuitates hoĩm. Quarto est detrimentũ libertatis: q̃a ꝑma radix seruitutis venit ꝑ ebrietatez. vtz Gene. ix. Cũ Noe ebr⁹ fuit derisus fuit a Cham filio suo. Et maledixit filio filij dicens. Maledictus chanaan: eritq̃ seruus seruoꝝ fratrũ tuoꝝ. Et ĩ hoc facto significanť quatuor mala q̃ ebrietas facit. Primo priuat hominem vsu rõnis ⁊ sensus: qõ signat Noe dormitio. Nam vna res videnť sibi due ⁊ tubat cũ lingua. Secũdo spoliat hoiem diuitijs suis. vñ frequẽter magni potatores finaliter fiũt paupes: qõ signat Noe denudatio. Tertio reddit hoiem derisibilem inimicis ⁊ amicis: quia derisit eũ Cham filiⁿ suus. Quarto expoliat plem ⁊ reddit miserabilẽ: qõ signat eius Maledictio. Cogitent g̃ illi q̃ alium sciẽter inebriant qualiter peccant: ⁊ spẽaliter in diebus festiuis: qõ est duplex pctñ. Quarto habet iste de⁹ sacerdotes laboriosos: vt sunt braxatores: venditores: tabernatrices ⁊ tabernarij q̃ valde fideliter seruiunt bacho: summo mane tabernas ꝑparãdo. Isti sunt parrochiani diaboli. pñ. Moyses ⁊ Aaron in sacerdotibus eius. Moyses assumptus de aq̃s interptať ⁊ significat ceruisiã: que est cereris vis in aqua quã ꝑparãt illi sacerdotes. Et aaron q̃ vitulos iugulat signat macellatores qui deseruiũt gule. Quinto habet cantores luxuriosos q̃ cantilenas lasciuas cantant. Esaie. v. Ue qui mane surgitis ad ebrietatẽ ⁊ potandum vsq̃ ad vesperũ: imo aliquando ad mane vsq̃ alterius diei. Sexto habet lectores mendosos. i. hystriones ioculatores ⁊ rimatores: ⁊ sic de alijs: cuz istis maxime offenditur deus gloriosus et transgrediunť festa dei ⁊ sanctoꝝ suoꝝ: ⁊ totiens peccam⁹ contra illud ꝑceptũ. Memento vt diem sabbati sanctifices.

Sabbata sanctifices.

Secundum peccatũ quo violať sabbatũ est illicitus ludus ⁊ van⁹. De quo dr̃ Exodi. xxxij. Cras solẽnitas domini est. Et sequiť ibidẽ. Sedit ppls manducare ⁊ bibere: ⁊ surrexit ludere. Nam in festiuitatibus sanctoꝝ ⁊ dominicis diebus

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

A solent homines exercere multas fatuitates: ꝛ ſpēaliter tūc exercent ludos varios quibus feſta eccleſie violātur. De hiſ dicit dominus Eſa.j. Calendas veſtras ꝛ ſolēnitates veſtras odiuit anima mea. Queritur ergo vtrū iocari ꝛ ludere in feſtiuitatibus ſanctoꝝ ſit ſemp peccatum mortale et violatio ſabbatoꝝ? Videtur q̄ non: qa virtus moralis ſemp pōt fieri. Sed ludere et iocari eſt virtus moralis: ſm qō ꝓbat Ariſto. in. iiij. Ethico. in fine. Credunt eñ aliqui omnia verba vel facta iocis deſeruientes eſſe ocioſa: qō non eſt verū. Nam ocioſum eſt illud quod caret debito fine. Quicquid ergo de ſe eſt ordinabile in debitū finem nō eſt ocioſum. Luſus aūt ſi ſit liberalis ꝛ honeſtus ꝛ moderatus ordinari habet in bonū finem: qꝛ eſt quodāmō neceſſarius in vita. Ideo dī. iiij. Ethi. q̄ ludus videť eſſe requies ꝛ quid neceſſarium ī vita. Sicut ergo ad ſenſus corporales: vt auditus ꝛ viſus: qꝛ laborāt in ſentiendo: natura ordinauit ſomniū ꝓpter eoꝝ requiem B ꝛ eſt neceſſarius in vita: ſic quia ſtudendo in negociis eccľie aut cōmunitatis vel regni inſiſtendo vel alia faciendo cōtinue laboramus alique delectatiōes iocoſe ſi ſint moderate ꝛ honeſte ꝛ non ocioſe interponunť curis vel laboribus nr̄is. Quare cuꝝ in talibus contingit peccare ꝛ benefacere: oportet circa ipſos iocos dare virtutē aliquā p quā debite nos ꝛ bñ habeam⁹ ad ludos. Jn ip̄is eñ iocis quidā ſupabundant deſiderantes facere riſum. De quibus dicitur. iiij. ethi. q̄ magis conantur riſum facere q̄ decora dicere: hmōi ſunt hyſtriones q̄s p̄s homolochus notat. P̄s enim tales aſſimilat auibus rapientibus predaꝝ ſacrificataꝝ in templis gentilīū. Sicut eñ aues ille non curabāt qualitercūq̄ poſſent aliq̄d de ꝓda illa capere. Sic volentes riſum facere oīno ꝛ prouocare alios ad cachinnum non curant qualitercūq̄ poſſint capere dicta vel facta alioꝝ ꝛ cōuertere ea ī ludum ꝛ cachinnū. Vt ergo ſupabūdant in ludo. Illi vero a ꝓtrario deficiūt: ꝛ illi vocanť duri ꝛ agreſtes. Hmōi aūt non ſunt ſuſtinentes aliquem ludū nec dicentes aliquod ridiculum: imo dicentibus ſunt moleſti. Sed eſt quedam virtus media q̄ vocať C eutropolia q̄ eſt reprimens ſuꝑfluitates ludi ꝛ moderans duricias. Et dicť eutropolia ab eu qō eſt bonū ꝛ tropos cōuerſio. Et ſic legunť p̄ luſiſſe ꝓut ait ſeneca ī li. de tranquillitate animi: q̄ ſocrates cum pueris nō erubeſcebat ludere: ꝛ plato laxabat animū publicis curis fatigatū: vt ī animo acriores ꝛ requietiores ſurgerent. Exemplum ponit de agris fertilibus: q̄ ſicut cito illos exhauriat nunq̄ intermiſſa fecunditas: ita animoꝝ impetus aut aſſidu⁹ labor frāgit vires. Sed recupanť paulatim p ludos. Ideo inq̄t legū conditores feſtos inſtituerunt dies: vt ad hilaritatem pulbice cogerenť hoies: interponētes tpamētū laboribus ſuis. Hec Seneca. Idem legimus de ſancto Joanne Euangeliſta: ſicut narrat Caſſiodorus li. vij. q̄ cum molliter perdicē demulceret vidit eum quidā iuuenis: ꝛ miratus eſt tantū virū ſic facere. Cui ſctūs Joānes ait. Quid geſtas in manu? Et ille arcū. Et ait Joānes. Cur eum non ſemper extenſum portas? Et ille. Ne iugi D curuatione fortitudo eius molleſcat ꝛ depereat. Sic (ait ſanctus Joannes) non te etiam offendat hec parua laxatio. hec ille Ideo dicit Catho. Jnterpone tuis interdum gaudia curis. Sed hoc debet eſſe parum: qꝛ dī. ix. ethicoꝝ. Parū delectationis ſufficit ad vitam quaſi p condimento: ſicut parum ſufficit de ſale p̄ cibo. Ideo reprehenſibiles ſunt illi qui maiorē partem tp̄is expendunt in iocis ꝛ ludis: ſicut in alea. ſ. in ſcakario ꝛ in beſſelen ꝛc̄. De quib⁹ Sapieñ. xv. Eſtimauerūt vitam noſtrā eſſe ludum. ¶ Sed requirunť adhuc quinq̄ ſm hermannuꝝ de ſchildtz ſeu quinq̄ modis peccatur mortaliter in ludis ꝛ iocis. Primo ſi ex leuitate animi vel ioco ita grauis cōtumelia fieret q̄ hominis honorem totaliter auferret: ſicut q̄ ex leuitate animi hominem grauiter vulneraret vel lederet in corpore mortaliter peccaret. ¶ Secundo cū quis in ioco mendaciū dicit: ꝛ illud ſcienter cum iuramento affirmat. Ūñ beatus Tho. in. ij. ij. q. xcviij. dicit. Non excuſatur a mortali pctō qui iocoſe ꝓiurat: qꝛ non euitat diuinā irreuerentiā immo ꝯtum ad ali

E quid magis aget. ¶Tertio cum quis in loco primū sciēter z ex ppōsito ad iracundiam prouocat. Nam oīa pctā que sic prouocatus in tali ira committit siue in verbo siue in factis ille prouocans reus erit. Hoc illi nō attendunt q̄ annosos homines deridēt z prouocāt z alios hoīes passionatos qui subito puocanť ad iram. Et in hoc volunt recreari: qō tū vergit in periculū animarū suarū: z grauiter pro talibus derisionibus in extremo iudicio punienť: q̄a oēs maledictiones z blasphemie z iuramenta que ille prouocatus dicit lugebūt ipi: q: dicit regula iuris. Qui dat occasionem damni z damnū dedisse videtur. z extra de iureiuran. z dam. da. ca. si culpa. ¶Quarto qū fit ppter malū finē quē quis in loco intendit. s. iocando cum muliere vel virgine tangendo vel amplexando loquēdo vel arridendo ea intentione: vt eam ad malum actū alliciat: vel fm btūm Thomā. cuz quis ad iocum assumit turpia verba vel facta q̄ de se sunt pctā mortalia: peccat mortaliť. ¶Quinto cum hoc facit in locis z tpibus sacris: tunc frangit festa: q̄a qō vno tpe est licitum: non est licitum in tpe sacro. ¶Circa qō notandum q̄ sex sunt genera ludorum. scz ludus musicalis sensuū recreatiuus ludus diuinalis deuotionis excitatiuus: ludus moralis humane vite instructiuus: ludus periculosus z mortis illatiuus. ¶Primus ludus vocať musicalis qui est sensuū recreatiuꝰ: vt est ludꝰ citharę: lire aut fistularū z tubaꝝ z sic de aliis: quoꝝ primꝰ inuentor fuit tubal: vt patet Gen. iiij. Tubal fuit pater canentiū in organo z in citthara quia ipse primo inuenit notas fm sonitum malleoꝝ. De isto scribiť Sap. xv. Estimauerunt ludum esse vitam nr̄am: z cōuersationē vite compositā ad lucrū. Tales sunt hystriones qui totū eoꝝ ludum ordināt ad lucrū tpale. Fuit em̄ iste ludus p̄mo inuentus ad dei laudē z veneratione. Jdeo dic̄ ps. Laudate eū in psalterio z citthara z c̄. ibidē. Secundo ad maloꝝ spūm coertionē. Ut Joānes in policraticon li. j. c. vj. Sancti pres patriarche inquit musicam multis laudibus extulerūt: vū in eius virtute maligni spūs cohibenť. Et ponit ibi exemplū de Saul quem vexabat spūs nequā z David percussit citharā: z recessit ab eo spūs nequā. vtz. j. Regū. xvj. Dicunt mathematici q̄ multi demones armoniam hmōi ferre non pūt. Narrat Boetius in plogo de arte musica de empedocle pho: q̄ adeo peritus fuit in arte canendi: q̄ cum quadam vice eius hospitem iuuenis quidā furibundus inuaderet eo q̄ frēm eius accusatiōe damnasset ipse adeo dulciter canendi modū dr̄ inflexisse: q̄ adolescentis iracundiaz tpauit. Dicunt doctores sup illud. j. Reg. xvj. Si dauid expulit demonē de saule: h̄ fecit deuotio ipsius Dauid: quā demō sufferre non poterat. Vel hoc fecit virtute crucis cuius citthara fuit figurata: q̄a componiť ex tribus lignis sicut crux chr̄i. Et sicut chorde extēduntur i ea: sic fuit chr̄istus in cruce extensus. Tertio ludi sunt inuenti ad moꝝ instructionē. Unde Aug. lib. v. de ciui. dei. ca. j. recitans verba Scipiōis dicit. Sicut in fidibus z in tibijs z in cantu ac vocibus cōcentus quidam tenendus est ex distinctis sonis: quarum discrepationes aures erudite ferre non pūt quousq̄ concors efficiať sic ex summis z ex infimis medijs interiectis ordinibus moderata ratione concordia in ciuitate cōtinetur: z que armonia in musicis z in cantu dicit etiam esse in ciuitate cōcordia. Jtem dicit Joannes in policraticon lib. iiij. ca. ix. Si inquit citharedus alijq̄ fidicines multa diligentia procurant faciuntq̄ dulcissimam dissidentiū chordarū cōsonantiaz chordis non ruptis sed tensis proportionabiliter z remissis: quāta sollicitudine debent principes moderari: nunc rigore iusticie: nunc remissione clementie vt subditos faciant q̄si vnanimes esse in domo. Hec ille. ¶Quarto inuenti sunt ad grauis tristicie repulsionem. Sic reges z principes z alij magnati habent fidicines z citharedos ad repellendum curas varias z tristitias. Nam diuerse armonie habent excitare diuersas passiones. Alique em̄ excitant audaciā: sicut patet in tubis bellicis. Alique excitant deuotionē: vt patet in organis q̄ dauid dr̄ primitꝰ inuenisse ad cultū dei. vtz. ij. Reg. vj. Percussit Dauid in organis armigatis.

A Peccant ergo illi qui in organis cantant cantica secularia. Aliq̃ excitant leticiaz sicut cithara: lira: fistula: ⁊ sic de aliis. Nam bestie delectant in lira ⁊ musica: ⁊ sepius homini applaudunt ꝓpter sonum musice. Cuius exemplũ ponit Aug⁹. j. de ciui. dei ca. xiiij. de arione q̃ fuit dulcissim⁹ citharista. Qui dum fuit ꝓiectus in mari a delphinis fuit ad littus portatus: qa dicit Jsido. xij. Ethimo. q̃ delphini gregatim vadant ad melodiam. A fortiori hõ in his delectat. Alique causant fletũ ⁊ lamentationem. Et talibus vtebant olim antiqui in sepulchro potentũ: ⁊ dicebant tibicines quasi lugubre carmẽ cantẽtes. Sed oĩb⁹ his abutunt ad lasciuiã ⁊ vanitatẽ: ⁊ fiunt instrumenta eterne damnatiõis q̃ sunt hoĩ data ad corpis recreationẽ. Jõ dicit Job. xxij. c. Tenẽt tympanũ ⁊ citharã ⁊ gaudẽt ad sonitũ organi: ⁊ in puncto ad inferna descendũt. Q̃ ergo vtimur illis in festiuitatib⁹ ad lasciuiã frangim⁹ festa. Querit ergo vtrũ sit nunc licitũ seruire deo in noua lege in musicis instrumẽtis: sicut fuit i anti
B qua lege: vt sunt cithara: lyra: tympanũ ⁊ tuba: dicẽte ꝓpha. Cõfitemini dño i cithara ⁊ in psalterio decacordo ⁊c. Respõdet sctũs Tho. ii. ii. q. xci. arti. ii. in responsione ad quartũ argumentuz dicens q̃ hmõi musica instrumenta magis animũ mouẽt ad delectationem: vt per ea formeť bona dispositio. Jn veteri autẽ testamento erat vsus taliũ instrumẽtoz. Tum qa populus erat magis durus ⁊ carnalis. Jdeo erat p hmõi instrumenta ꝓuocandus: sicut ⁊ p p missiões terrenas ad cultum dei. Scõa rõne videamur gentilisare. Nã gentiles solebant idolis suis seruire in istis instrumentis. vtz Dañ. iii. Cũ audieritis sonũ fistule cithare ⁊c. Querit magr Henricus de vrimaria. vtrũ officiũ histrionũ sit pctũ? Rñdet q̃ officium histrionum ordinať ad habendũ solatiũ q̃ nõ est fm se illicitum: nec fm se sunt in pcti statu: dũmodo ludo vtanť moderate. Et debẽt tria obseruare. Primum vt in ipso ludo finem non ponant sed intẽdant solatiũ hominum: q̃ ducit in laudem dei ⁊ virtutis opationẽ. Scõm q̃ nec verba turpia nec facta immisceãt ludo suo. Tertium vt nec locis nec tpibus sine negociis aut personis inhonestis aut indebitis ludum suũ exhibeant: sed oppositũ facientes peccãt. Et de talib⁹ dr. lxxxvi. dis. c. Donare histrionibus res suas vitiuz est immane: non virt⁹. Jdem dicť in. c. qui venatoribus. Dicit glo. sup illud. ca. donare. Dare talibus causa vane glorie pro exercitio sui vitii immane pctũ est. Sequitur in glosa. Sed quid de citharistis ⁊ aliis qui variis vtunť instrumentis? Nunq̃d licituz est audire ea vel aliquid dare? Respõdeť. Ad voluptatẽ vel luxuriã nõ. Quia deum manibus stimulat qui populũ vocibus delectat. vt patet. xcii. dist. c. in sancta. Sed ad laudẽ dei bene vel ad aliam iustam causam: puta recreationis quia debilis est vel infirmus. vt dr de cõse. di. v. c. ꝓuenit. Dicit Thom. Qui moderate eis subueniunt non peccant. Secus tñ si superflua eis dant vel q̃ dant illis qui exercent ludos illicitos: nisi essent in extrema necessitate. Similiter fm Guilhelmũ dare aliquid adulatoribus est pctũ mortale: nisi fieret ꝓpter appetitũ vane glorie: vel nisi aliqs desideraret laudari in pctis. Illis ẽo qui sic abutuntur debet eucharistia negari. vt ptz de cõse. di. ii. c. p dilectione. Necq̃ ad ordines ꝓmoueri. ¶ Scõs est ludus diuialis ⁊ deuotionis excitatiuus: qui aliqñ fit saltãdo ii. Regum. vi. Dixit Dauid ad Mycol. Ui uit dñs quia ludã ante dñm qui elegit me potius q̃ ꝑem tuũ. Nota ibidez historiam qñ Dauid saltauit ante arcam: ⁊ despexit eum Mycol vxor sua. Sed si talis ludus fieret ad vanitatẽ esset pctũ: ꝑsertim diebus festiuis. vtz de cõse. di. iii. c. Jrreligiosa ꝛsuetudo est quã vulgus per sanctoz solẽnitates agere cõsueuit. Populi q̃ debent diuina officia attẽdere saltationib⁹ turpibus inuigilant: cantica non soluz mala canẽtes sed officiis religiosoz pstrepũt. Hec etiã vt pcul ab omnibus ꝓuinciis depellanť: iudicio sacerdotum cõmittanť. Hoc idem non debet fieri in locis sacris: vt ptz de vita ⁊ ho. cle. c. cum decorem. vbi dicit. Jnterdũ ludi theatrales non solũ ad ludibrioz spectacula inducunť in eis monstra laruarũ: verũetiaz in aliquib⁹ festiuitatib⁹ C D

E diaconi presbyteri ac subdiaconi insanie
sue ludibria exercere presumunt. Et infra.
Mandamus ne ꝑ hmōi turpitudinem ec-
clesie inquinet̄ honestas: prelibatā ludibri-
orum cōsuetudinē vel potius corruptelam
curetis a vestris ecclesijs extirpare. Sup
quo glo. Non tamen prohibet̄ hic presen-
tare presepe dñi Herodem ⁊ magos: ⁊ q̄li
ter Rachel filios suos plorabat: ⁊ que tan-
gūt festiuitates illas: cū talia potius indu-
cant hoīes ad compunctionem q̄ꝫ ad lasci-
uiam vel voluptatē. Sicut in pascha reprē
sentare sepulchrum: ⁊ qualiter chr̄s resur-
rexit: sicut ptz de cōse. dist. ij. c. semel. ⁊ di.
iiij. queris circa finem. Sed de alijs ludis
seculi ⁊ vanitatibus quid est dicendū. Re-
spondet̄: ꝙ isti ludi non debent fieri ꝓpter
quinqꝫ. Primo: quia sabbatum infringunt
si fiunt dominicis diebus vel alijs festiuis
diebus. Contra illud Exod. xxxj. Qui pol
luerit sabbatum morte moriatur. de conse.
dist. iij. c. Jeiunia. dicit̄ ibi. Dominica die
nihil agendum est nisi deo vacādum. Nul-
la vero operatio in illa sancta die agatur:
F nisi tantum hymnis ⁊ psalmis ⁊ canticis
spiritualibus dies illa agatur. Hec ibi.
Sunt ergo prohibita omnia genera ludo-
rum in festis: siue fiant saltando: siue luctā
do: siue sagittando: siue aliam vanitatem
exercendo. Secundo quia populus a diui-
nis retrahitur: ⁊ singulariter a sermoni-
bus ⁊ ecclesiarum visitationibus. Nam iu
dei habebant in sabbatis recitationem le-
gis ⁊ prophetarum. vt patet Act. xiij. Prin
cipes vestri ignorantes Jesum ⁊ voces ꝓ-
phetarum: que per omne sabbatum legun-
tur. A fortiori hoc debēt hr̄e chr̄iani. Ter-
tio qꝛ ppl's inde deteriorat̄. Vñ Frāciscus
petrarcha de re. vt. fortu. li. j. c. iij. In cir-
co ac theatro q̄ duo loca semꝑ bonis mori-
bus aduersa fuisse notissimū est: q̄ si q̄s ma-
lus ierit redibit pessimus. Naꝫ bonis illud
iter ignotū est: q̄ si casu aliq̄ ignari adeant:
cōtagio nō carebūt. Hec ille. Quarto pro-
pter malū qd̄ in his ꝑpetrat̄: q̄a vir vtitur
veste muliebri: ⁊ ecōtra. cōtra illd̄ Deu. xxij
Non induet̄ mulier veste virili: nec vir vte-
tur veste feminea. Abominabilis est enim
apud deū qui facit hec. Idem ptz dist. xxx
c. Si q̄ mulier suo proposito iudicans vtile G
vt virili veste vtat̄: ⁊ propter hoc viri ha-
bitum imitet̄ anathema sit. Hec ibi. Sed
adhuc magis peccant qui vtunt̄ vestib⁹ re-
ligiosoꝝ aut monialiū: sicut q̄dam faciūt in
carnispriuio. Tales grauiter debent puni-
ri. vtꝫ in aut̄. de sanctis. ep̄is. §. vltimo. col.
ix. ⁊. C. de ep̄ali audi. l. minime. Nam Jo-
annes octauus papa q̄ fuit mulier legit̄ sic
decepisse eccl'iam. Sicut dicit Joānes bo-
cacius ī li. de claris mulierib⁹. ⁊ martin⁹ ī
chronica sua. Quinto ne videamur imita-
ri gentiles ⁊ idolatras: qui hmōi ludos in-
stituerunt in honore deoꝝ suorū. De quo
prima ad Coꝝ. x. Sedit ppl's manducare
⁊ bibere: ⁊ surrexit ludere. Et perierunt
vna die viginti tria milia hoīm: sicut legit̄
Exo. xxxij. Tales ludos instituerunt rho-
mani in honorē deoꝝ suoꝝ: ⁊ vocabantur
ludi scenici ſm Isid. xviij. lib. Ethymol. a
scena q̄ fuit domuncula q̄dā in medio thea
tri: in q̄ cantabant̄ carmina poetaruꝫ. Vñ
in illis ludis ꝑncipales ꝑsone fuerunt poe- H
te: quibus seruierūt mimi ⁊ hystriones sal
tantes: ⁊ effigiētes motibus corꝑis ea q̄ a
poetis canebant̄. In quibus ludis multa
canebant̄ turpia ⁊ inhonesta tā de dijs q̄ꝫ
de hominib⁹. Isti ludi fuerunt instituti ro-
me: sicut dicit Aug⁹. li. j. de ciui. dei. c. xxj.
Cum ingens pestilentia nec humanis cōsi-
lijs nec ope diuīa leuaretur ludi scenici in-
ter alia celestis ire placamina instituti di-
cunt̄. Etiā dij precipiebant tales ludos fie
ri. vt ptz ꝑ eundē Aug. lib. iiij. de ciui. dei.
c. xxvj. de latino rustico. de quo supra ī pri-
mo p̄cepto in q̄nto membro. Sed que mala
orta sunt ex illis vanis ludis. patet de ciui-
tate Lucana ī prouincia Tussie. In q̄ quā
do erat in flore fecerunt multa solatia. In
ter alia quendā fecerunt papam: aliqui im-
peratorem: aliqui regem francie: aliqui fe-
cerunt dñm de luca: ⁊ ille erat sup oēs pre-
dictos. Qui stans in tanto culmine: misit
pro illo q̄ erat loco pape vt veniret ante eū
⁊ faceret sibi reuerentiā ⁊ homagiū. Qd̄
factū fuit. Sil'r misit pro imperatore ⁊ pro
alijs regib⁹: ⁊ isti sil'r fecerunt. Quo facto
dñs Lucanus dixit. Est ne maior dñs in
terra q̄ꝫ sunt isti? Responsum est ei ꝙ sic.

Et q̃s est inq̃t? Rñderũt chr̃s. Et dñs Lu
A can⁹. Ubi est? Et illi dixerũt. In eccl̃esijs.
Qui vocauit dños suos dicẽs. Jte p oẽs
ciuitates ⁊ citate chr̃m q̃ coraz me debeat
compere. Qui iuerunt: ⁊ vnũ in forma sa-
cerdotis inuenerũt parati ad missam ire.
Adduxerũt illũ qui fecit reuerẽtiã dño de
luca. Quid plura? In illo anno diuisa est
ciuitas: ⁊ extunc de malo in pei⁹ se habuit
⁊ infra paruũ tẽp⁹ plus q̃ quinq̃ vicibus
est vẽdita: ⁊ ciues q̃ plures occisi sunt. Er-
go cessare ab illusiõe chr̃i debet⁊ si nõ vul-
tis puniri. Et q̃ talia faciũt poti⁹ iudaisant
q̃ euãgelisant. ¶ Terti⁹ lud⁹ dicit moral:
⁊ est humane vite instructiu⁹: q̃lis ẽ ludus
scacoꝝ: qui inuent⁹ est non solũ ad sensus
hoim recreandos: sed etiam ad moꝛes ho-
minũ corrigẽdos. Dicit Sobellin⁹ in chro-
nica sua. q̃ est inuẽtus a grecis in ocio tro
iani belli. Et Ouidius in libro de vetula
dicit: q̃ Ulixes fuit inuentoꝛ ludi scacoꝝ
in ocio Troiani belli. Et commendat sub-
tilitatem ingenij ipsius inuentoris: decla-
rans quomodo ipse ludus factus est ad-
instar motus celi. Alij dicunt q̃ sit inuen-
B tus in Babylonia: tempoꝛe regis Baby-
lonie in Euilmerodach. De quo dicit ma-
gister in scholastica hystoria. q̃ erat valde
lasciuus ⁊ crudelis: qui sui patris coꝛpus
Nabuchodonosoꝛ in tricentas diuisit par-
tes: ⁊ dedit tricentis vulturibus ad come-
dendum. Tempoꝛe illius hic ludus inuen-
tus est a quodam philosopho Xerses no-
mine. Hic tamen tãte iusticie extitit: vt mo
ri potius eligeret q̃ simulationem sequẽs
in delitijs regalibus spreta iusticia vitam
finiret. Nam cum populus videret regis
vitam detestabilem: ⁊ eum nemo culpare
auderet: rogatu ppli morti se exposuit. Cũ
igitur rex predictus vidisset hunc ludum ⁊
multos milites barones ⁊ duces cum pre-
dicto ludo ludere miratus ludi pulchri-
tudinem ac insueti solatij nouitatẽ interesse
voluit ludum discere desideraꝛuit. Tũc phi
losoph⁹ dixit regẽ nõ posse facere nisi pri⁹
formã discẽtis assumeret. Tunc respondit
rex. Hoc esse cõgruũ formãq̃ discipuli as-
sumens. Tunc p̃s formã tabularij ⁊ scaco
rũ ac moꝛes regis nobilũ ac popularium
deseribẽs. Et sic eum ad coꝛrectionẽ moꝛũ
⁊ virtutũ p ludũ attraxit. Audiẽs rex coꝛ- C
rectionẽ suã ꝓpter quaz multos sapientes
occiderat cõminatoꝛio precepto philoso-
phum interrogauit dicens: quare hunc lu-
dum inuenisset. Respõdit p̃s. O dñe mi
rex tuã vitam desidero gloriosam quam vi
dere non possum: nisi iusticia ⁊ bonis moꝛ
bus sit insignita: ⁊ sic a populo diligaris.
Opto ergo te de alio foꝛe regimine: vt ti-
bi prius dñeris: q̃ non iure alijs sed violen
tia dñaris: q; violenta imperia durare nõ
p̃nt. Querit hic vtrũ ludus scacoꝝ sit licꝛ
tus. Rñ. q̃ est licitus ⁊ pmissus laicis: sal-
tẽ q̃a in ingenio naturali cõsistit nec cõmit-
titur viriꝫ fortune: vt notat Accur. C. de
epis ⁊ cle. in autẽ. interdicimus. Idem di-
cit Accur. de cleri. vt ibi notat. Sed Ja. ⁊
Ra. ⁊ petr⁹ de bella ptica tenent in cõtra-
riũ. Et est rõ fm illos: q; rõ taxillorꝝ prohi-
bitionis ludi in personis clericoꝝ fuit vita-
tio in diuinis officijs. Et in. ca. clerici offi-
cia de vi. ⁊ ho. cle. vt ab eis retrahant. Et
que rõ magis habet locũ in ludo scacoꝝum
qui est plixioꝛ q̃ in ludo taxillorꝝ: qui est bre D
uioꝛ. Sed Henricus boick dicit in ca. cleri-
ci officia de vi. ⁊ ho. cle. Salua eoꝝ reue
rentia q̃ illa non est causa principalis phi
bitionis ludi taxillorꝝ: sed turpia ⁊ inho-
nesta facta ipsi⁹ ludi: ex q̃bus crimina mul-
ta oriunt. Unde sustinẽdo glosam Accursij
posset dici q̃ esset licit⁹ ⁊ honestus tpibus
⁊ hoꝛis congruis: quibus diuinis vacare
non debent: ⁊ dũmodo per hoc non negli-
gunt seruire dño. Uñ clericus beneficiat⁹
ad hoc vt appareat bonus ⁊ bonum exem
plum prebeat minoꝛibus nũq̃ recedat psal
terij de manu sua fm Hiero. de cõse. dist.
v. c. nunq̃. Et tñ hoc intellige ciuiliter. s.
hoꝛis debitis ⁊ statutis ⁊ cõsuetis. ⁊. xxx.
vj. di. ca. Si quis vult. ⁊. xxx. di. c. si laicus
Et ita intelligitur de vsu pallij. c. j. ⁊ de in-
frigidatis. ca. vl. Et scias q̃ ludens ad sca-
cos debet seruare cõsuetudinem illius pa-
trie in qua ludit: vt notat Archidiaconus
viij. di. c. que cõtra moꝛes. Sed an religio-
si possint ludere. Respõdet hẽricus boick
in capto clerici officia: q̃ tales nõ possunt
ludere etiaz ludo alꝰ honesto: nec cũ alijs
lb

E ñec inter se: quia cũm sint mortui quo ad mundum debent stare in monasterio soli & tristes. vt ptz. xvj. q. j. ca. placuit. Non debent se talibus immiscere: ex quibus veniẽt frequenter multiloquia in quib⁹ nõ deest peccatũ & rixe: cõtumelie: contentiões oñia debent euitare. Ergo etiaz omnia ꝑ que veniẽt ad illa. Item ad hoc facit de statu regulariũ. c. ne in agro. in cle. §. porro. Ut igit talis ludus & oñis alius decenter fieri posset debet in se habere tria: scz condecentiã honestatis: carentiã supfluitatis prouidentiam opportunitatis. Primo debet habere condecẽtiam honestatis: vt videlicet ludus talis deceat personas assistẽtes. Uñ alius ludus conuenit clerico siue religioso: & alius militi armigero vel famulo: alius decet senez & alius iuuenem. Fingit enim Esopus fabulam de asino & catulo: quia asinus considerans catulum ociosum: mirabiliter tñ acceptũ & gratuz dño: deliberauit apud se q̃ posset esse cã quare dñs catulũ (nihil opis facientẽ) tantũ diligeret: & apprehẽdit ꝙ quotiẽs dñs domũ rediit catulus ei occurrit & pedibus voce omnibusq; modis quibus potuit dño semper applausit. Uisum est g̃ esse expediens asino effigiare catulũ: & sic gr̃am dñi ꝓmereri. Igitur dño de rure veniente occurrit ei asinus cuz impetu pedes anteriores humeris dñi allisit: & clamore valido rudire cepit. Dñs turbatus & lesus auxiliũ cõuocat famuloz. At illi asinũ validissime verberauerunt & a dño abiecerũt. Isto modo multi sunt qui putant ꝙ eos deceat omnis ludus: & tamẽ in rei veritate inde displicẽt vñ se reputant placituros. Ideo religiosi & clerici ab hiis ludis debent se abstinere. Uñ ait Ambro. in de officijs li. j. ꝙ licet inquit honesta sint ioca ac suauia: tñ ab ecclesiastica aberrãt regula. Scõm est carentia superfluitatis ne vel nimis frequẽter aut cõtinue fiat. vñ Tul. li. j. de offi. Ludo inquit & ioco vti decet: sed sicut somno etiã quietibus. Tertiũ est ꝓuidentia opportunitatz ne fiat in loco sacro vel in tpe sacro: alias violant festa: q: tũc est tẽpus orandi & non ludendi: & tempus ecclam intrandi & frequentandi: non in cartis vel in scackis ludendi. vtz ō ꝑse. di. iij. c. Jeiunia. sicut patuit supra. ¶ Quartus est ludus periculosus & aliqñ mortis illatiuus vt est hastiludiũ vel torneamentũ: que sunt q̃dam nundine vel ferie: in quibus milites ex edicto cõuenire solent ad ostentationẽ viriũ suarũ & audacie. Que ideo ꝓhibent: qa inde sepe animarũ pericula veniũt. Et qui facit cõtra p̃cepta eccl̃ie peccat mortaliter. Pena vero taliũ est qui in torneamentis moriuntur. i. letale vulnus accipiunt: licet post penitentiã eis eucharistia non neget ꝙ carebũt eccl̃iastica sepultura. extra de torne. c. j. Non solũ est ꝓhibitus a lege diuina sed etiam imperiali. ff. ad. l. aqui. l. nam ludus. Nisi saltem hoc fieret causa discẽdi ad aliquem bonum finem: vel ob defensionẽ patrie vel reipublice. Et quicunq; ibi aliũ occiderit etiam a casu reus est homicidij: et irregularis est: quia talis ludus noxi⁹ est Ideo quicq̃d ex eo sequit imputandum est ei: & si fit in dieb⁹ festiuis violat sabbatũ. ¶ Quintus est ludus dãnosus & pecunie lucratiu⁹: vt est ludus alee. dicit em̃ Isi. li. xviij. ethimol. ꝙ ludus alee inuentus est a grecis in ocio troiani belli ꝑ quendaz militẽ alea dictũ: & ab illo ludus nomen accepit. Alij dicũt ꝙ sit inuẽtus a quodã romano q̃ fact⁹ fuerat leprosus: q̃ cum spretus & eiectus esset a cõmunitate cogitauit intra se ꝙ si posset vellet deo facere tantã displicentiã: quãtaz sibi fecerat. Mox affuit diabolus docens eum facere asserem quadratũ & etiã tabulã quadratam & etiaz lapidẽ quadratũ habẽs in vno latere vnũ oculũ & in alio latere duos & in alio tres & sic de alijs dicens. Cum ꝓiciũt vnũ oculũ: hoc faciũt in contemptum diuine vnitatis. Si duos in contemptũ chr̃i & matris eius. Si tres in ꝓtẽptũ sctissime trinitatis. Si quatuor in cõtemptũ quatuor euangelistarũ. Si quinq; in cõtemptum quinq; vulnerum chr̃i. Si sex i ꝓtẽptũ sex opex misc̃die. Si septem: in cõtemptũ septẽ donoz spũssancti. Si octo: in cõtemptũ. viij. beatitudinũ. Si nouem: in contemptũ. ix. choz angelorum. Si decem in cõtemptũ decem preceptorum &c. Sed leges cõcedunt ludere ad vnum solidũ vel ꝓ esculentis & poculen-

A tis. C. de vsu alee. l. aleaꝝ ludus: ⁊ similit̄ cōcedunt ludum ꝑ pecunia q̄ viribus innitit̄ dūmodo fiat sine dolo. ff. de aleatoribꝰ l. solutū. Sed in foro cōscientie est pctm̄: et ꝟm canones tales lusores debent excommunicari. vt dr̄ dist. xxxv. §. j. Unde patet ꝙ peccāt mortaliter ꝟm glosam ⁊ hoc si ducitur in cōsuetudinē. Unde etiam ꝟm leges hospes tenens lusores: actione iniuriaruꝫ priuat̄. ff. de aleato. li. j. Est tñ pctm̄ ex ꝑte persone: vt si clericus vel pres byter a fortiori vel monachus. Uñ. xxij. dist. c. epus. Ludere in alea nō debet epꝰ ꝑs byter ⁊ diaconus. De vi. ⁊ ho. cleri. c. clerici offi. vbi dr̄. Clerici ad aleas ⁊ taxillos non ludant nec etiam ludis debent interesse: nec participes erunt ludētibus nec inspectores ludi. In auten. de sanctis. epis. §. interdicimus. col. ix. Sed nūq̄d pōt repeti illud qđ in alea ꝑdit̄. Dicūt doctores ꝙ non: sꝫ pauperibꝰ eroganda illa pecunia. arti. xiiij. q. v. non sane. Cū turpitudo versat̄ in vtraqꝫ

B ꝑte melior est cōditio possidentis. ff. de cō. ob tur. c. l. vl. Si tñ ille ꝑdidit q̄ non habet ptātem res suas alienandi tenet̄ ad restitionem non illi: sed ei cui eius cura incumbit vt filius familias monachꝰ seruus. Sed ꝟm Bonauenturā ⁊ Innocentiū ⁊ hostiensem. Si lusit voluntarie ex cupiditate tūc si amisit nequaq̄ꝫ repetere pōt. Si autē est in iudicio anime tenet̄ restituere: vel lusit inuitus ⁊ tractus ꝑ vim vel minas in principio ludi repetere pōt. Si autē lucratꝰ est tenet̄ restituere non ꝑdenti: ⁊ hoc in vindictam pcti. Sed debet pauperibꝰ erogare. Extra de simonia. c. dilectꝰ. Sil'r tenet̄ restituere si falsos hꝫ taxillos aut false iactauit. Per hunc ludū festa maxime soluūtur si fiet in diebus solennibus: sicut cōmnniter fieri solet in nocte christi ⁊ pasce ⁊c. immo om̄ia precepta diuina transgrediunt̄. Primum nō adorabis deos alienos: q̄a lusor facit taxillum deum suum. Unde Augusti. Hoc pre ceteris colitur: quod ꝑ ceteris diligit̄. Patet: qꝛ ipe ad preceptū taxilli largit̄ aliquando medietatem substantie immo aliquando totam: qđ non faceret ad ꝑceptū dei: ⁊ in hoc est largior beato martino: qui dedit dimidietatem pallij sui: sed ipsi dant nō paupi: sed diabolo totā substātiā suā. s. vestimēta: immo aliqñ camisiam: vt sic nudi sequant̄ dñm suuꝫ. i. diabolum. Item ibi est execrabilis iuratio ⁊ blasphemia: ⁊ sic transgredit̄ scđm ꝑceptum. s. nō assumes nomen dei tui inuanū. Tertio ibi transgredit̄ tertiū ꝑceptū. s. sabbata sanctifices. Quarto agit̄ cōtra quartū ꝑceptū. s. honora pr̄em ⁊ mr̄em: qꝛ inhonorat deuꝫ ⁊ mr̄em suam cui est inobediens. Quinto ibi est homicidiū. s. in corde: q̄a dicit Joānes. Qui odit fr̄em suū homicida est: ⁊ aliquando in effectu. Sexto ibi est furtū ⁊ cōcupiscētia rei aliene: q̄ est radix oīm maloꝝ. Sꝫ multi sunt participātes ī tali ludo damnabili. Primi sunt ꝑlati ⁊ superiores non prohibentes: ⁊ etiā ꝑentes filioꝝ. vtꝫ. lxxxvj. di. ca. facientis. vbi dr̄. Non caret scrupulo cōsensiōis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare: ⁊ ꝑcipue illi qui dāt eis pecuniā: qꝛ dr̄ extra de iure. ⁊ dā. da. ca. si culpa. Qui occasioneꝫ damni dat: damnū dedisse videt̄. Secūdo participāt vxores ⁊ filij qui maritos non monent vt a ludis abstineant: etiam aliqñ participant in lucro. D Tertio ꝑticipāt q̄ domos ⁊ loca ad ludendum accommodant: q̄ sunt participes oīm maloꝝ q̄ ibi fiūt. Ideo pijssimi imꝑatores statuerunt leges: ꝙ si quis cū apud quē in alea lusum esse dr̄ verberauerit aut dānificauerit: siue ei aliq̄d subtractū fuerit qñ ludebant: iudiciū ei nō dabit̄. vtꝫ. ff. de aleatoribꝰ. l. Pretor. Quarto fiūt participes q̄ faciūt tabularia ⁊ vēdentes taxillos ⁊ cartulas. Quinti sunt mutuantes pecuniā vel ludos fouentes vel lumen prestantes ⁊ inspicientes Eccl'i. xiij. Qui tetigerit picem: inq̄nabit̄ ab ea: ⁊ qui cōicauerit superbo induet suꝑbiā. Qđ aduertens Thobias ait. c. iij. Nunq̄ꝫ cum ludentibus miscui me: nec cū his qui in leuitate ambulant. Uñ hr̄ in auten. de sctissimis epis §. Interdicimus. coll'. ix. ꝙ clerici inspectores ipsius ludi tribus ānis a ministerio arceri debent. Sexto participāt cōitates ⁊ ꝑncipes non inhibentes hmōi: qui ex officio vel iuramento tenent̄ punire lusores ⁊ nō faciūt. Sed finale malū inde ꝓueniens est desperatio ⁊ eterna damnatio. Nam cōtigit in ciuitate

E Mutine in italia: ꝙ vnus fuit tantum desperatus de ꝑditiõe denarioꝝ: ꝙ ter se suspendit: sed in ꝑmis duabus vicibus a vicinis fuit liberatus. In tertia dãnatus. Secũdus iussit vxorem ⁊ filios ire dormitum ⁊ cõgregauit multitudinẽ lignoꝝ ⁊ stramĩnũ: ⁊ incendit vt se ⁊ om̃ia cremaret. Sed auxilio vicinoꝝ fuit liberatꝰ. Tertiꝰ ascendit murum ciuitatis: ⁊ affuit demon in specie griffi: subito ducens eũ cũ corpe ⁊ aĩa in baratrũ inferni. Aliud exemplum scribit Cyrillus in epl̃is ad beatũ Augustinũ de miraculis beati Hieronymi de quodã nepote suo Ruffus nomĩe: qui ĩ decimooctauo anno de corpore exiuit. Eo mortuo rogauit btm̃ Hieronymũ: vt quid nepoti suo acciderit reuelaret. Gloriosus Hieronymus eius annuens precibus eo orante die quadaꝫ hora nona tantꝰ fetor euenit ꝙ naribus nullatenꝰ poterat tolerari. Hic cum cogitaret vnde tantus esset fetor: eleuatis oculis sursum vidit super verticem nepotẽ suum igneis cathenis circũligatum ad instar fornacis que flãmas fetidissimas erũpebat. Ad hãc visionem territus cepit per
F quirere voce tremebũda si ipse esset nepos suus. Respondet. Utinam nunq̃ fuissem. Nam tam diris cruciatibus non essem deputatus. Nunc scias me tartareis mansionibus perpetuis temporibus permansurum. Qui tandem ab eo interrogauit: cur fuisset damnatus. Respondet. Pro nulla scias me causa fore damnatum: nisi quia in ludis maxime delectabar. At q̃a in morte accepta penitentia: quã stulta ignorãtia suadebat postposui cõfiteri: diuinã nõ merui adipisci veniam. Hec dicens ab illius oculis euanuit: ⁊ horribilis fetoris idẽ mãsit: vt nullus auderet intrare. ¶ Aliud exemplum ponit ibidem dicens. In samaria quindecim nondum expletis diebus: dum quidam miser ludens quasi omnia que habere poterat consumpsit gloriosum nomen Hieronymi cepit ausu temerario blasphemare. Quem vix finientem verba videntibus ⁊ stupentibus cunctis: mox e celo fulmen veniẽs interemit. ¶ Aliud exempluꝫ ibidem. Tribus alijs in tyro ludentibus hoc accidit: dum illi vellent incipere ludere ludũ suũ dixerunt. Quamcũq̃ vis exercere Hieronyme vim exerce: quia te inuito ludum istum terminabimus. Quo quidem primordiato se terra aperiens illos solum absorbuit: vt ex eis amplius nil fuerat visum. G

¶ Sabbata sanctifices.

Tertiũ pctm̃ quo violatur sabbatum cõmuniter est saltatio ⁊ chorea: dicente cañ. de cõse. dist. iij. ca. Irreligiosa cõsuetudo est quã vulgus ꝑ sctõꝝ solẽnitates agere cõsueuit. Populi q̃ debent diuina officia attendere: saltatiõibꝰ turpibus inuigilãt cantica nõ soluꝫ mala canentes: sed officijs religiosoꝝ perstrepũt. Hec etem̃ vt procul ab oĩbus ꝓuintijs depellantur iudicio sacerdotuꝫ cõmittant̃. Jõ dicit Aug. ĩ li. de decẽ chordis. Meliꝰ inquit facere in agro suo aliquid vtile q̃ in theatro seditiosus existeret. Et melius femine eoꝝ die sabbati lanã facerẽt: q̃ tota die in neomenijs suis saltarent impudice. Hec Aug. Itẽ de ꝯse. di. iiij. c. Qui die solenni pretermisso eccl̃ie ꝯuẽtu ad spectacl̃a vadit excõmunicet̃. Idẽ dr̃. C. de fer. le. dies festos maiestati altissime dedicatos nullis voluimus voluptatibꝰ occupari. Sequit̃ ibideꝫ. Nihil eodẽ die sibi vẽdicet scena theatralis circense certamẽ aut femĩaꝝ lachrymosa spectacula. Querit̃ vtrũ chorisare in diebꝰ dñicis ⁊ festiuis sctõꝝ sit pctm̃ mortale ⁊ violatio sabbati? Circa qd̃ notãdũ ꝙ chorisare non est de se malũ siue illicitũ siue fiat post cantũ hũanũ siue post ludũ instrumẽtoꝝ misicaliũ: qd̃ ptꝫ Exo. xv. vbi dr̃. Sũpsit maria ꝓphetissa tympanũ ĩ manu sua egresseq̃ sunt mulieres post eã cũ tympanis ⁊ choris dicẽtes. Cantemꝰ dño gl̃iose ⁊ c̃. vbi ptꝫ ꝙ luserũt cũ instrumentis musicalibus ⁊ duxerũt choreas: qd̃ fecerũt ad laudandũ deũ: q̃a fuerũt liberati a captiuitate egyptiaca: ⁊ eorũ inimici fuerunt submersi in mari rubro. Secũdo hoc ptꝫ exemplo filie Jepte: de qua Judicũ. xj. dr̃ ꝙ filia vnigenita Jepte occurrit patri suo cum tympanis ⁊ choris cantãs in instrumẽtis musicis ⁊ chorisans cũ virginibꝰ suis cum pr̃ eius rediret ⁊ expugnasset filios amon ⁊ talis nõ reprehendit̃ in sacra scriptura. H

A Tertio patet hoc exēplos acre scripture. s. ex ꝑmo Reg. xviij. q cū Dauid reuerteret de pugna: z interfecto Goliath phylisteo ferret caput ipsi⁹ abscissum a trunco in hierusalē. Egresse sunt mulieres de vniuersis vrbibus israel cantantes chorea sqz ducentes in occursum regis Saul laudantes at qz dicētes. Saul ꝓcussit mille: z Dauid decem milia. Quarto ptz hoc idem. ij. Regū. vj. Cū Dauid duxit arcā dñi in ciuitatem suā: tunc ipse Dauid ꝓcutiebat in organis armigatis: z saltabat totis viri⁹ ante arcam dñi: z tamen de illa chorea nō est reꝓhensus: sed laudat⁹. Quia cū mycol filia Saul Dauid de tali chorea reprehenderet dicēs. Q̄ gl'iosus fuit hodie rex sicut vn⁹ de scurris. Ait Dauid. Ait dñs quia ludam añ dñm z vilior fiam q̄ elegit potius me q̄z patrem tuū. Et deꝓst facta est Mycol sterilis ꝓpter hoc q regē derisit. Quinto ptz Luce. xv. de filio ꝓdigo reinuēto: q pr̄ su⁹ cū amicis suis cecinit symphoniam z choros. Sed sciēdū ad hoc q homo chorizet sine pctō: req̄runt septē: sicut pōt elici ex dictis Bonauenture z Alberti magni: B z alioꝝ doctoꝝ circa di. xvj. quarti sentē. z ex dictis autoris summe ꝯtutum z pisani. Requirit primo: q chorizans sit persona secularis. Non em̄ spūalibus personis et religiosis monachis aut monialibus: presbyterꝭ aut clericis licet chorizare. Cuius causa prima est: quia chorizare z ludere z iocari non decet spirituales personas quia sunt electi in sortem domini z ministerium dñi. vt patet. xxj. di. c. cleros. Secunda causa est: quia per hoc scandalizantur faciliter seculares. Videant ergo ille mulieres cum chorizant cum monachis z presbyteris quantū peccent. Et etiam illi viri qui chorizant cum monialibus z faciūt de claustro theatrum. De hoc enim tripudiat diabolus z gaudet totus exercitus diabolorum. ¶ Secundū est: q chorizent solum viri mutuo seorsum a feminis: z femine seorsum a viris. Ex hoc patet i exemplis supra positis: quia ibi non legitur viros se miscuisse cum mulieribus. Ideo Exo. xv. dicit. Sumpsit ergo Maria tympanum in manu sua: z egresse sunt omnes mulieres post eam. Ibi nō legitur: q viri egressi sunt post eam: neqz etiam cum Dauid saltauit ante arcam: legitur q habuit mulierem secum. Ratio huius est: quia dicit Hieronymus in quadam Omelia. Nō credo inquit viro si dicat se illesum euasisse a spectaculis talium: cuz Dauid eo q vidit Bersabee prouocatus sit ad adulterium. vt patet. ij. Regum. xj. Si ergo solus visus ꝓcurauit regem dauid ad libidinem quantū non debent ꝓuocare cantus tactus oscula amplexus mulierum chorizantiū: z impudice cogitationes z visus: cū dñs dicat Mat. v. Qui viderit mulierē ad cōcupiscendā eam iam mechatus est eam in corde suo. Secūdo hoc idem patet: quia periculū est se dare voluntarie ad pugnam: vbi inimicus. s. diabolus multos habet gladios ad occidēdum. Sed diabolus habet multos gladios in chorea ad iugulandum animam viri z econtra tot. s. quot ibi sunt mulieres pulchre ornate: z quelibet illaꝝ est gladi⁹ diaboli: mediante quo occidit virum spūaliter in anima. Et si non potest ope facit saltem voluntate. Añ Hiero. Gladius igneus est D spēs mulierū. Similiter piculosum est bellare cum inimico: qui habet gladiū extractū extra vaginā: mlto piculosi⁹ est si habz multos gladios euaginatos. s. pallia z supertunicalia remouendo z denudando se z pepla deponendo vt collum videat etiā vsqz ad māmillas: tunc fortius incitant viros ad luxuriaz. Eodē modo est de viris q̄ aliqñ satis impudice se denudant vsqz ad ioppas: in quibus coram mulieribus chorizant. ¶ Tertiuz est qđ requiritur ad choream: q nō vtat turpibus aspectibus z gestibus inordinatis lasciuis aut luxuriosis ꝓ quos ꝓximus possit ꝓuocari ad luxuriā alias peccat mortaliter. Ideo dicit Mat. xviij. Qui scandalisauerit vnum de pusillis istis qui in me credūt: expedit vt suspendatur mola asinaria in collo z c. ¶ Quartum est q sit post musicā aut cantū qui non sit turpis aut de re mala: sed debet esse de re bona z virtutibus aut bonis moribus: sicut patuit de sorore moysi z oībus de quibus supra dictū est. Ex his patet q nō sunt licite choree que fiunt post musicā aut can

E tū q̄ fiūt de re turpi sicut est luxuria in quibus laudaꝫ amor carnalis aut alia opera diabolica. ¶Quintum est q̄ chorizet ex bona intentiōe ꝛ ꝓpter aliquē finem bonum scz cā recreationis cuius indiget vl vt laudet deū vel vt regratiet deo sup̄ aliq̄ bñficio sibi p̄stito. vtz de maria sorore moysi et aliis. Si em̄ chorea fit ꝓpter malum finez tunc est mala: vel cū quis chorizat propter malam laudē. s. vt laudeꝫ: qa scit bene chorizare. Sicr si facit propter hoc vt aliquem puocet ad iram vt sic habeat occasionē ledendi eū. Sepe em̄ aliqui stulti ꝛ vindicatiui hoies occasionē contra ꝓximū suū habentes q̄runt talē occasionē in chorizando ꝛ sic puocant eos ad iram: ꝛ inde aliquando sequuntur homicidia: sicut fieri solet in dedicationib⁹ eccl̄iaꝝ vel vt ꝓximum ad libidinē instigent. Sicut heu cōiter nunc fit inter iuuenes mulieres ꝛ viros que mutuo fiūt philocapti. Similit si fieret hō vt honor vel reuerentia idolo exhibeaꝫ: qualis fuit chorea filiorꝫ israel chorizantes circa vitulū. De quo Exo. xxxij. Jdeoq̄ vocatur dancz in nr̄a lingua: q̄ de tribu dan fuerūt p̄cipaliores in illo peccato: ꝛ tale est F grauissimū pctm̄. ¶Sextū est q̄ hō debet chorizare: vt non ex sua chorea sequaꝫ aliq̄ malū: vt sunt odia: rixe ꝛ lesiones: homicidia ꝛ scandala pessima proximorum: aut aborsus mulierū que aliq̄n saltant cum tanta violentia q̄ faciūt aborsum: ꝛ fetus moriꝫ ꝛ damnaꝫ vel mulier iuuencula infirmaꝫ. Aut vetule q̄ aliq̄n saltant q̄ iacēt i lecto octo dieb⁹. Si etem̄ ista mala sequi possent esset pctm̄. ¶Septimū est q̄ non fiat chorea i locis sacris. vt ptz extra de cel. missa. c. graui. in cle. q̄ nō est chorizandum in cimiteriis ꝛ in locis sacris vel q̄ non fiat chorea in dieb⁹ festiuis. Si in his diebus chorizant vel etiā tpe tristitie peccant mortaliter: sicut patet supra in p̄ncipio de cōse. di. iij. c. Jrreligiosa cōsuetudo est ꝛc. nota. s. Et totiens violaꝫ sabbatum quotiens cōmittunꝫ ibi pctā mortalia: sicut cōiter nunc fit. Jstis septē cōditionib⁹ nō obseruatis immo ibi cōmittunt oīa peccata mortalia. Naz ibi est superbia q̄ est initiū oīs pcti: ꝓpter quā lucifer celuz p̄didit: q̄ non ex humilitate solent hoies chorizare nunc: sed magis ex elatione: ꝛ pulchre se ornant cū vestib⁹ ꝛ appetūt alijs preferri ꝛ cōtemnunt alios nō hñtes preciosas vestes. Etiam appetunt chorizare cū magno ꝛ nobili aut pulchro: ꝛ de hoc gloriaꝫ ꝛ aliquādo q̄runt vanam gloriam mutando vestes suas in eadem chorea. Et aliquando mulieres faciunt monstra quia caput ornant vestibus virorꝫ. s. caputijs ꝛ mitris virorum: ꝛ corpus cū vestibus mulierum: immo q̄ō peius est alique iduūt simplr vestimēta virorꝫ: ꝛ econtra viri induūt vestimenta mulierum. De quibus nota in sermone precedenti. Jnsup̄ se ornant cū coloribus vt pulchriores appareant ceteris: ꝛ sic habēt super se signū diaboli. Sequiꝫ ergo q̄ sunt filij diaboli. Secundo est ibi inuidia: quia si vna p̄sona plus honoratur ꝛ habet meliora vestimenta: tūc cetere persone quādoq̄ ei inuidēt. Vel si chorizant cū illa ꝛ non cuz eis: tunc inuident: vel si melius chorizat q̄ ipse. Tertio ibi cōmittiꝫ luxuria. Nam tales chorizantes ꝛ pulchre se ornantes plurimorꝫ corda videntiū ad luxuriam ꝛ malā cōcupiscētiā accendūt. vtz Mat. v. Qui viderit mulierē ad cupiscendam eam: iam mechatus est eam i corde suo. Quarto ibi est auaritia: q̄ talia ornamēta vestiuz non hñtes sepe cōtra deū affectāt tales vestes ꝛ pulchritudinē: ꝛ hoc ad malū finē peccādi. Quinto est ibi ira: q̄ sepe irascuntur q̄ vna p̄sona pl⁹ p̄ferꝫ i chorea q̄ ipse. Jtē ibi est accidia q̄ ad cultuz dei: sunt em̄ celeres ad seruiēdū diabolo. Naz fistulatores sunt cantores diaboli ꝛ chorizantes sunt monachi ꝛ moniales diaboli: sicut monachi et moniales cātantes horas suas scilicet matutinas: missam ꝛ veſperas: ꝛ sic de alijs. Unde recitat Guilhelmus lugdunen. diffiniendo choream sic dicēs. Chorea est circulus cui⁹ centrū est diabolus: ꝛ circūferē tia angeli eius: ergo astantes sunt angeli diaboli. Et sic patet q̄ oīa ista pctā mortalia cōmittunꝫ in festis si q̄s chorizat in festo. Est ergo minus malū arare in sabbato q̄ chorizare: quia q̄ laborat simpliciter peccat frangendo sabbatum. Sed chorizans cōmittit oīa pctā mortalia: tales deum rur

A sum crucifigunt. ¶Vbi notandum q̄ sex sunt in chorea que requirunt ad arte bene chorizandi. Primo si vultis bene chorizare z in hoc diabolo bñ placere z damnatiõez aīe incurrere: tunc debetis alte saltare. Et hoc iõ vt eo pfundius ad infernum cadere possitis. Quia sicut dicit Aug. quilibet saltus qui fit in chorea est saltus in pfundū inferni. Jõ quanto altius in chorea saltaueritis tanto profundius ad inferna cadetis. Et magna stultitia ē sic saltare: immo si videres aīal brutũ: equũ: vaccam vel asinũ sic saltare tunc diceres q̄ esset aīal brutum z fatuum. Sed tu es animal rõnale z assimilas te hirco vel alio aīali irrõnali: contra dictuz pſ. qui ait. Nolite fieri sicut equus z mulus: in quib9 nõ est intellect9. Ergo si non vultis ad infernũ cadere: sed celũ ascendere fugite choream z caueatis vos ab illa. Et hoc est cõsiliũ: q: multo melius est cũ deo z sanctis in celo regnare q̄ in inferno cũ demonibus z damnatis eternam penaz sustinere. Secundo requiritur ad choream: q̄ brachia late extendant vt
B choream faciant: z hoc vt Jesu christo irreuerentiã z irrisionẽ seu cõtemptum facere possint. Quia talis extẽsio brachiorum signat extensionẽ chr̄i in cruce: q̄ fuit expansus q̄ omnia ossa sua poterant dinumerari. dicẽte pſ. Dinũerauerũt oia ossa mea. Item oñes vene in suo beatissimo corpore fuerunt extense. Et sic misericordiã dei derident z iusticiam dei contra se excitãt. Jdeo q̄ nõ vultis ex iusticia dei cõdẽnari: eius misericordiã nolite irridere: z cauete a chorea. Item quotienscũq; deuoti homines manus suas leuant: totiẽs deo sacrificiũ manuũ suaz offerunt. dicente pſ. Elevatio manuũ meaz sacrificiũ vespertinũ. Sic econuerso chorizantes quotiens manus suas extendunt diabolo sacrificiũ offerũt z seipos. vñ Bernar. i pſona chr̄i dic. Ego te acq̄siui manibus crucifixis: z tu te cõsumis manib9 diabolo dedicatis. ¶Tertio qõ req̄rit ad choream est caput erigere z alta voce cantare: z hoc signat inclinationem capitis chr̄i in cruce. Mathẽ. xxvij. Clamãs voce magna emisit spirituz. Pre cuius voce mota est terra: petre scisse sunt: sol obscurat9 est. Et tali clamori christi fit magna irreuerentia per talem cantũ z sonitũ stimularũ miserabilius z horribilius clamabunt z lugebunt in inferno dicẽtes. Ve ve q̄ vnq̄ natus sum. Melius mihi esset si natus nõ fuissem: maledictus sit vẽter qui me pctõrem portauit. Per secundũ ve clamabunt sup se z sup propria membra sua dicentes. Ve vobis pedes mei maledicti: qui me miseruz portastis q̄ per magnũ z malũ gressum z salt9 illicitos celi ianuam clausistis mihi. Ve vobis manus cur per malum tactũ z illicitam extensionem coronã glorie me priuastis. Nam propter vos ducor ad ignem de quo nunquã egrediar. Ve tibi maledicta lingua quãta mala mihi fecisti: q̄ turpia verba protulisti: z frequenter illicitos cantus cantasti. O maledicti oculi: qui per illicitum visum dei visiõe me priuastis: z nunc̄ vnam lachrymam p peccatis meis fudistis. Jam incipit fletus miserabilis z intolerabilis coram oib9 demonibus z damnatis. Ve tibi cor q̄ mihi dedisti: q̄ tuis cogitationibus malis z illicitis eternis gaudijs me priuasti. Tertium ve C clamabunt: dicentes. Ve pre amaritudine: ve pre multitudine: ve pre eternitate penarum. ¶Quartum q̄ ad choreã req̄rit est: q̄ cũ manib9 se firmit teneãt z cũ manibus z brachijs se inuicẽ teneant z amplectũtur ne chorea de facili corrumpatur. Et hoc signat q̄ ideo fieri debeat: vt diabolus eos firmius teneat in manu z ptãte sua. Nam i chorea existẽtes sunt in ptãte diaboli: quia sunt i seruitio eius. Et iste diabolus vocatur schickendantz. quia recipit te i potestatẽ suam cum accedis in chorea. Sed diceres si chorizans est i potestate diaboli: cur nõ statim diabolus exercet potestatẽ suaz in talem hoiem? Rñr q̄ hoc libenter faceret si de9 omnipotẽs hoc permitteret. Vñ legit q̄ in epatu cameracẽsi quedam puella choreis z cãtilenis assidua erat: que pter pulchritudinẽ corporis sui multos ad malã cõcupiscẽtiã alliciebat. Quã semel cã tantem in chorea confestim turbo rapuit: z in altum deferentes spũs maligni crudeliter verberauerũt: z diuersis flagellis diuersimode flagellabant. Jctus q̄dem audi-

E ebant plurimi sed videri non poterant: flē-
tem puellā audierunt ⁊ clamantē. Et post
modicū interuallum cecidit mortua nimis
horribilis ad videndum: q̄a collum eius ⁊
oīa membra eius fuerūt crudeliter fracta.
¶Quintū est q̄ pulchre se ornāt. Nam ca-
put eor̄ cū coronis caputijs ⁊ peplis ⁊ cor-
pus cum varijs indumentis ⁊ signat vt
chorizantes deformiores ⁊ nigriores ⁊ dia
bolo similiores in inferno fieri possent. Nā
quanto plus caput ornant cum coronis et
corpus cū indumentis: tanto oportet eos
habere penas ī inferno: quia quelibet tuni
ca superflua ⁊ quilibet color varius specia-
lem penam habebit ī inferno. Et sicut chri-
stus fuit coronatus spinea corona: sic in si-
gnum ⁊ derisionē christi ornāt capita sua.
¶Sextū q̄ requirit ad choreā ē: q̄ habeat
multos circūstantes in signuz q̄ hēbit de-
mones circūstantes q̄ intantū peccāt sicut
chorizantes. Nam ipsi occasionē dāt chori-
zandi: quia si circūstantes non aspicerēt:
tūc ipsi non chorizarent. Insup eis placet
F choreа ⁊ in ea delectant: alias non aspice
rent: de q̄ grauiter in inferno torquentur.
Quia in quo mēbro saluator plus offendit
in eodē grauī offensor torquet. Vñ patet
q̄ antique vetule que circūsident choreas:
potius deberent intrare ecclias vel came-
ras suas: ⁊ cōsiderare sua pcta preterita ⁊
in iuuentute cōmissa q̄ ibi sedere circa cho
ream ⁊ pcta sua augmentare. Etiam ⁊ ter
tio p hoc q̄ astāt approbāt choreā tā q̄ lici-
tam ⁊ non redarguūt: q̄ tñ sicut mō fit ē il-
licita. ¶Quarto peccant ergo astantes in
hoc q̄ considerant dispōnes verba ⁊ mo-
res chorizantiū. Et tūc ex his sic cōsidera-
tis iudicant chorizantes: qđ est ꝓtra euāge
liū. Lu. vj. Nolite iudicare ⁊ non iudicabi-
mini: nolite cōdēnare ⁊ nō cōdēnabimini.
Item q̄nto p̄uocāt ad malas cogitatiōes
⁊ ad libidinem ⁊ sic phīlocaptant. Sed ali
qui volūt se excusare a pctis suis dicētes.
Quō ante cētū ānos hoīes chorizauerūt:
sic ⁊ hodierna die merito facere possunt.
Rñr q̄ añ centū annos hoīes intrauerunt
infernū: sic ⁊ adhuc hodierna die faciunt.
Quia mala cōsuetudo nō excusat pctm̄: im
mo quāto diuturnior tāto piculosior: pro-
ut dicit. xxiiij. q. j. c. scisma. Plaga est vlcī- G
cta huius peccati. vtz tā in veteri q̄z in no-
uo testamento. In veteri ptz Exo. xxxij.
vbi dicit. Cū descendisset moyses de mon
te synai ⁊ portasset secuz duas tabulas la
pideas ⁊ vidit vitulum ⁊ choros: iratusq̄z
valde p̄iecit tabulas lapideas ⁊ cōfregit
eas. Deinde assumptis secum filijs leui in-
terfecit. xxiij. milia hoīm. In nouo patet
Mar. vj. q̄ saltatrix Herodis fecit amputi
tari caput Joannis baptiste: qui tāte san-
ctitatis fuerat q̄ eum dñs per se cōmenda-
uit dicens. Inter natos mulierum non sur
rexit maior Johanne baptista. De plaga
illius ptz in specu. hīstoria. li. xxvj. ca. x. q̄
anno domini. M. c. xiij. tēpore Henrici secū
di imperatoris cōtigit in q̄dam villa saxo-
nie vbi erat ecclesia sancti magni martyr̄
In qua in vigilia natalis domini Rober-
tus p̄sbyter quidaz p̄mam missam in no-
cte inchoauerat. Et in cimiterio Otber-
tus quidā cū. xviij. sodalibus viris quinde
cim ⁊ feminis tribus choreas ducens ⁊ cā
tilenas seculares perstrepētes: ita q̄ sacer H
dotem impediebant vt ipse eorū verba in
tra missaz solennia inuitus resonaret. Il-
le mādat eis vt tacerēt. Quo neglecto im-
precatus est eis dicens. Placeat deo ⁊ san
cto magno: vt ita cantātes p̄maneatis vs̄q̄
ad annum. Et verba pōdus habuerunt.
Filius p̄sbyteri Joannes nomine sororē
suā cantantē p brachium arripuit ⁊ statim
illud a corpe euulsit: sed gutta sanguis nō
exiuit. Illa vero toto anno cū ceteris per-
mansit sic choreas ducēs ⁊ cantans ⁊ plu
uia nō cecidit sup eos non frigus nō calor
non fames: nō sitis: non lassitudo eos affe
cit. Indumenta ⁊ calceamenta nō sunt at
trita: sed quasi vecordes cātabant. Primū
vs̄q̄ ad genua deinde vs̄q̄ ad femora ter-
re dimersi sunt. Fabrica tecti aliquando
super eos nutu dei erigebatur vt pluuias
arceret. Euoluto anno Helibertus colo-
niensis ep̄s eos absoluit a nodo: quo ma-
nus eor̄ ligabant ⁊ ante altare scti magni
reconciliauit eos. Filia autē p̄sbyteri cū
alijs duabus ꝓtinuo exanimata est: ceteri
aūt cōtinuis p̄ximis trib⁹ noctibus dormi-
erunt: ⁊ aliq̄ postea obierūt: ⁊ miraculis vt

A ferk choruscauerunt qꝛ valde penituerunt hec in speculo historiali.

¶ Sabbata sanctifices.

Tertio modo exponitur illud preceptum. Memēto vt diem sabbati sanctifices: id est vt illa die purissime cōtemplationi ⁊ perfecte quieti mentis potissime intendas ab om̄ibus mundanis occupationibus te subtrahendo ⁊ cultui diuino vacādo: ⁊ singula dei bn̄ficia ꝑtractādo deuotissime: eiqꝫ regratiando. ſm illud Esaie. Miserationum dn̄i recordabor: laudem eiꝰ dicam ꝓ oībus que reddidit nobis dn̄s deꝰ nr̄. de his dicit Orige. sup Exod. Si desinas inq̄t ab oībꝰ secularibꝰ opibus ⁊ nihil mundanū geras: sed spūalibꝰ opibus vaces: ad eccl̄iam cōuenias: lectionibus diuinis aurē p̄beas: ⁊ de celestibus cogites: ⁊ de futura spe sollicitudinem geras venturū iudiciū p̄ oculis hēas: non respiciens ad pn̄tia ⁊ visibilia. Hec est cōuersatio sabbati chr̄iano. hec Orige. Forte diceret aliq̄s. Paup sum: tantuz hēo laborare pro
B oībus indigentijs ꝙ bene obliuiscar cōtemplationis ⁊ or̄onis. Huic rn̄deo ꝙ talis debet diligenter addiscere an sua occupatio maior sit q̄ꝫ illiꝰ eximij regꝫ dauid q̄ habuit regnū latissimum ⁊ terras plurimas gubernare: q̄ tn̄ de seipso dicit. Meditatio cordis mei in cōspectu tuo semp. Et alibi. Septies ī die laudē dixi tibi. Circa qd̄ est notandū ꝙ in veteri lege q̄nqꝫ solebant fieri in die sabbati que deus mandauit fieri. Primo sacrificioꝝ oblationē. Scd̄o deuotam or̄onem. Tertio legis ⁊ ꝓphetarū recitationē. Quarto elemosynaꝝ largitiōez Quīto deuotā meditationē. Hec etem̄ magis debent fieri in noua lege q̄ꝫ in antiqua si volumꝰ deuote celebrare sabbatū. ¶ De sacrificiorū oblatiōe dr̄ Nu. xxviij. In die sabbati offeretis duos agnos immaculatos: vnū offeretis mane ⁊ alterū vespere. Sed magis hoc debet fieri in noua lege. s. in missaꝝ celebratiōe: in tp̄aliū oblatiōe: in pctōꝝ cōtritiōe ⁊ misse deuote auditione. De illo sacrificio dicit̄ Malachie. j. Ab ortu em̄ solis vsqꝫ ad occasum magnū nomē meū in gentibꝰ: ⁊ in oī loco sacrificat̄ ⁊ offert̄ noī meo oblatio munda. Jō dicit ps̄. Immola deo sacrificium laudis. Item alibi. Sacrificiū laudis honorificabit me: et etiā vocat̄ sacrificiuz iusticie. ſm illud ps̄. Sacrificate sacrificiū iusticie ⁊ oblatiōes. Et alibi. Tūc acceptabis sacrificium iusticie. Quia in illo sacrificio deus maxīe laudat̄: ⁊ ibi relucet iusticia diuīa inq̄tum est figura oblationis chr̄i ī cruce. vn̄. s. Tho. iij. ꝑte. q. viij. ar. j. dicit. Notandum ꝙ duplici rōe celebratio huiꝰ sacr̄i oblatio dicit̄ Primo sicut dicit Augusti. ad Simplicium solent imagines earū rerū noībꝰ appellari quarū imagines sunt sicut intuentes tabulam aut parietem dicimus: Ille est Cicero ille Salustius. Sed celebratio huius sacramenti est quedam imago representiua passionis chr̄i: que vera fuit immolatio. Unde Ambrosiꝰ dicit sup epl̄az ad Hebreos. In chr̄o oblata est hostia ad salutem sempiternam potens. Qd̄ ergo nos ꝑ singulos dies offerimus ad recordationem mortis eiꝰ est. Secūdo mō q̄tuz ad effectū passionis quia per hoc sacramentū participes efficimur dominice passionis fructu. In quadā em̄ dominicali or̄one dr̄. Quotiens huiꝰ hostie cōmemoratio celebrat̄ opus nostre redemptionis exercetur. Ergo hoc sacerdos in missa repn̄tat in casula ⁊ alijs vestibus. Illud offertoriuz offertur omni die ꝓpter quinqꝫ ſm Tho. in. iiij. distin. xiij. Primo quia oportet medicinā paratā esse ꝯtra quotidiana pctā. Secundo vt lignum vite semp sit in medio paradisi. Tertio vt chr̄s nobis quotidie vniat̄ sacramētalit̄: ⁊ nos ei spūaliter. Quarto vt apud nos sit iugis memoria passionis dn̄ice. Quinto vt vero agno loco typici vtamur: p̄terquam in die parasceues: qꝛ tunc nullus debet celebrare. Quia cessat figura pn̄te re figurata Missa est figura passionis chr̄i: sed passio chr̄i tunc est p̄sens. Pro declaratiōe huiꝰ materie ponam tres cōclusiones. Prima ꝙ solus sacerdos rite cōsecratus nulla macula deturpatus est minister deputatus ad corpꝰ chr̄i offerēdū. Patet ꝑ illud quod dr̄. xxv. di. c. ꝑlectis. Ad presbyterum inquit ꝑtinet sacr̄m corpis ⁊ sanguinis domini in altari dei cōficere. Ideo datur tali potestas in consecratione sua cū dicit̄ si-

bi ab epo. Accipe potestatem offerendi sa-
E crificiū in ecclesia tam pro viuis q̄ pro de-
functis. Et dat sibi ad manus calix cuz vi-
no z aqua mixta: z patena cū pane azimo
z tūc dicuntur sibi verba p̄scripta. Accipe
z̄c. z imprimitur sibi caracter i anima q̄ est
potestas spūalis ad corpus chr̄i ꝓficiēdū.
Et illa potestas est equalis in omnibus tā
malis q̄ bonis: sicut dicit Augu. in sermo-
ne de sacro altaris: z ponitur. j. q. j. c. In-
tra catholicam eccl̄iam i ministerio corpo-
ris chr̄i nihil a bono maius z nihil a malo
minus perficitur sacerdote: q̄ non in meri
to cōsecrantis sed in verbo efficitur creato
ris z in virtute spūssancti. Idem dicit̄ de
cōse. di. ij. c. Panis est in altari z in. c. reue
ra. Sed missa mali sacerdotis non est deo
accepta adeo sicut boni: q̄uis sit eque ve-
ra. Correlariū primū. Nulla creatura pre-
ter sacerdotē pōt tante sanctitatis aut po-
testatis existere: q̄ valeat corpus domini
in altari offerre aut cōficere. Patet q̄ nec q̄
femina sancta: quia non est caracteris su-
sceptiua: vt dicit. s. Tho. in. iiij. dist. xxv.
q. iij. arti. j. Si mulieri omnia adhibeantur
que in ordinibus fiūt: non tamen ordinem
F suscipet. Quia cū sacramentū sit signuz in
his q̄ in sacro aguntur requirit̄ non solum
res sed significatio sicut in extrema vnctio
ne exigitur q̄ sit infirmus vt significet̄ cu-
ratione indigens. Cum ergo in sexu femi-
neo non possit significare aliqua eminen-
tia gradus: nam mulier statū subiectionis
habet. Ideo nō pōt ordinez suscipere. hec
ille. Item nec̄ aliq̄s rex magnus est adeo
potens q̄ possit corpus chr̄i cōficere dato
q̄ pferret verba: nō tamen consecraret: qa
non habet caracterem. Etiam nec̄ angelus
cadē rōne. Correlariū secūdum. Qui
est in corpe aut in anima viciatus ab im-
molatione huius sacramenti de iure est repro
batus. Probatur p illud. xlix. dist̄ c. Hinc
etem supna voce ad moysen dr̄. s. Leuiti.
xxj. Loquere ad aaron. Homo de semine
tuo p familias suas hīs maculam nō offe-
rat panes deo suo: nec accedat ad minister-
iū eius. Ubi repente subiungit. Si cecus
fuerit z̄c. Super quo dicit Nicolaus de
Lyra. Si maculam habuerit. i. notabilem
deformitatem: quia tales videntur cōtem- S
ptibiles: ne ex hoc vilesceret sacerdotale
officiū. Si cecus fuerit. i. ignarus diuine
legis. Si claudus. i. iniustus: quia est offi-
ciū diffinitoris in foro consciē. Naso defor-
mis. i. indiscretus: qa est officium discreto-
ris in lepra. Fract9 pede. i. ineptus ad gra-
diendū in via mor: qa sacerdotiuz est offi-
ciū precursoris. Mancus. i. impotens ope-
rari virtuose. Gibbus id est superbus. Lip-
pus. i. videns obscure in pertinentibus ad
salutem. Si habēs albuginem in oculo: id
est auarus. Habens iugē scabiem. i. castri
margiam hīs. Impetiginē habēs. i. luxu-
riam. Hernioſus. i. ruptus z ponderosus
ad terrena affectuosus. Correlarium ter-
tium. Peccant sacerdotes ociosi ab immo-
latione torpentes raro istud sacrificiū imo
lantes. de q̄b9 dr̄ extra de cele. missa. c. do-
lentes referimus. vbi dr̄. Sūt aliq̄ q̄ missa-
rum solennia vix celebrāt quater in anno.
Contra quos apls. ij. Cor. vj. Hortamur
vos ne in vacuum gratiam dei recipiatis:
quia in illis sacerdotibus raro missam cele
brantibus talis ptās est vana: q̄n raro de- b
ducitur in actū. Et aliquando habent talia
beneficia q̄ de iure tenent̄ celebrare pro sa
lute fundator: z non curant: subleuant tn̄
pondus fructuū. Un̄ btūs. Gre. in omelia.
Cū crescūt dona: crescūt z rōnes donor.
Ideo cum sacerdoti sit data ptās nobilissi-
ma reus negligentie erit nisi illa vtatur ad
honorē dei z salutē suam z alior. s. viuo-
rum z mortuorū ꝑm illud. j. Pet. iiij. Unus-
quisq̄ sicut accepit gratiā in alterutrū illā
administrātes nisi forte ex familiari instin-
ctu dimitteret. Hō sacerdotib9 preceptum
est. Hoc facite in meaz cōmemorationem.
Sed alij econtrario prochdolor: nunc cele-
brant magis propter pecuniam q̄ propter
deū: immo duas missas celebrant pro mo-
dico lucro q̄ est magna peruersitas: z cōtra
illud qō dr̄ extra de cele. mis. c. te referēte.
vbi dicit̄. Cum cuilibet sacerdoti quacūq̄
prefulgeat dignitate vnaz in die celebrare
missam sufficiat: nā valde felix est qui vnaz
digne celebrat. hec ibi. Excipitur tn̄ casus
necessitatis z dies natalis in q̄bus q̄libet
pōt tres missas celebrare, vtz ibidem. c. cō

A suluisti. Etiã in necessitate qñ funus est p̃sens pōt dicere vnã missam de die ⁊ aliam ꝓ defunctis. Sunt etiaz q̃dam sacerdotes q̃ sunt valde indeuoti nullã habẽtes penitus deuotiõem ad missaꝝ celebratiõem accedentes ad altare ex q̃dam cõsuetudine ⁊ in pctis mortalib⁹. Debet eñ quilibet sacerdos celebraturus in se habere tria. Primo horaꝝ canonicaꝝ ꝑsolutionez. Debet eñ dicere matutinas ⁊ primã cũ deuotiõe vtz de cele. missa. c. dolentes. ⁊. c. p̃s byter. Secũdo orationũ spẽaliũ p̃libationẽ: ⁊ est cõsilij: vt q̃libet dicat aliq̃s deuotas orationes: qꝛ ꝑ eas mens ad deuotiões excitat̃ ⁊ spũs ad deũ dirigit̃ ⁊ reliquie peccatoꝝ astrigunt̃. Tertio debet habere pctõꝝ purã cõfessionẽ: vt nullũ pctm̃ i ꝯscia habeat. Perpẽdant illi sacerdotes peruersi qui in nocte p̃cedenti iacuerunt cũ meretricibus: ⁊ de mane sine verecundia inconfessi celebrant. Contra quos dr̃. xlix. di. ca. Sacerdotes nomen dñi despiciunt: ⁊ q̃ꝫtum ad se pertinet panẽ pollutũ offerunt qui ad altare indigne accedunt nõ aduertentes dictũ

B apl̃i. j. ad Corin. ix. Quicunqꝫ manducauerit hunc panẽ indigne: iudicium sibi mãducat ⁊ c̃. O iudas infelix melius tibi fuisset si nunq̃ꝫ natus fuisses. Secunda cõclusio. Quilibet chr̃icola nõ legitime impeditus audire missam in dñicis dieb⁹ est obligat⁹. Probat̃ ꝑ illud qđ dicit̃ de cõse. dist. j. ca. Missas omni die dñica secularibus totas audire speciali ordine precipimus: ita vt ante benedictionẽ sacerdotis egredi ppl̃s non presumat. Qđ si fecerit ab ep̃o publice confundat̃. Dicit̃ glo. super verbo precipimus. Hoc dico inq̃t preceptũ esse. vñ contra preceptũ faciunt qui diebus dñicis nõ audiunt missas: nisi aliqua necessitas cogat. Hec glo. Idem dr̃. c. sequẽ. s. cum ad. Sed diceres. Hoc preceptum non cogit nisi seculares cum dicit secularib⁹. Ergo clerici ⁊ religiosi pñt dimittere missaz. Respõdetur negando consequentiã. Quicq̃d eñ ꝑfectiõis spũalis secularib⁹ precipitur hoc in susceptione sacri ordinis vel in ingressu religionis clericus ⁊ religiosus quasi in mandato recipit. Nam in diebus dominicis sacerdotes spẽaliter celebrare debent, vtz de cõse. di. ij. ca. Quotidie accipere eucharistiã nec laudo nec vitupero: om̃ibus tñ dñicis diebus cõicandum hortor. Tenetur ergo q̃libet in festis audire missam. Sz quidaz sunt valde steriles auditores. Quidam eñ fidem nõ attendũt ⁊ quidam propter pulchras mulieres limina eccl̃iaꝝ frequentant. Alij corꝑe in eccl̃ia: ⁊ mẽte sunt in domo aut in foro ⁊ tractant temporalia. Alij ore loquũtur: sed cor eoꝝ longe a deo vagari ꝑmittunt. Alij cito sine causa recedunt: q̃dã tarde veniũt. Alij in eleuatione ⁊ in auditu campane cito veniũt ⁊ currũt ⁊ statim facta eleuatiõe recedunt. Alij stãt in cimiterio garrulãdo ⁊ tractando ibi noua. Alij sunt excõmunicati: ⁊ tñ intrant ecclesiam ⁊ audiunt missam. Et si sacerdos scienter celebrat in p̃sentia excõicati etiam religiosus exemptus ip̃o facto est interdictus ab ingressu eccl̃ie. vtz extra de priuil̃. c. [illegible]ruz. Et si interim celebrauerit fit irregularis. vtz de sen. excõ. c. cũ medicinalis. ji. vj. Scđo hoc debet facere ieiunus tam celebrãs q̃ꝫ ministrãs: ⁊ audiẽtes debẽt eẽ ieiuni. vtz de ꝯse. di. j. c. Sacr̃a altaris nõ nisi a ieiunis hominibus celebrentur. Idẽ patet. c. solent. ibidem. Et extra de tẽ. or. c. lr̃as. Nõ eñ minister debet p̃us comedere offam ⁊ postea legere euãgelium: sic etiam audiẽtes. Et hoc ꝓpter maiorẽ deuotionẽ Qñ eñ hõ ieiunus est: tunc est ad deũ deuotior. Tertio debet fieri stando: sed non semper. Aliqñ genuflectere: aliqñ inclinare se debet. Naz in principio misse quando sacerdos dicit. cõfiteor. tunc oẽs circũstantes debent flectere genua sua confitendo cum ip̃o eoꝝ pctã aut dicere pr̃ nr̃: vt deus sui misereat̃. Scđo pōt sedere quãdo legit̃ epl̃a ⁊ cantat̃ graduale ⁊ alleluia ⁊ significat illa tria: ꝙ chr̃s in triduo illo qñ eum mr̃ sua ꝑdidit sedebat inter doctores. Sed quidaz etiã stant qñ legit̃ epl̃a vt multi nobiles: q̃a Paulus cuius epl̃e leguntur fuit nobilis. Aut ideo qꝛ comꝑat dicta sua euãgelio: s̃m qđ ip̃e dicit: s̃m euãgelium meũ: aut ꝓpter suꝑstitiõem vt aliq̃ mulieres impregnate. Credunt eñ sed false si sederent qñ legit̃ epl̃a ꝙ puer quẽ portant in vtero incurreret fistulam. i. talẽ morbũ: q̃ aperta

C

D

est insañia diaboli. Scdo debem⁹ stare qñ
E legit euangeliũ. vtz de ꝯse. dist. j. c. apl'ica
vbi dicit Anasta. papa. apl'ica auc̃te mãda
mus dũ sancta euangelia in eccl'ia legunt
vt sacerdotes ⁊ ceteri nõ sedẽtes: sed vene
rabiliter curui in conspectu euangelij stan
tes verba dñica intente audiant: ⁊ fideli-
ter adorent. i. venerent. Cõtra qd̃ faciũt q̃-
dam vertentes dorsa ad euangelium. Vñ
Joannes de mãdauilla in tractatu de de-
scriptione terre sctẽ dicit ꝙ saraceni viden-
tes lr̃as soldani genuflectunt se ante eas ⁊
ipsas adorant: ⁊ portantibus oẽm huma-
nitatẽ oñdũt quã possunt. Sic nos literas
oĩpotentis regis audire debemus reueren
ter. Debent etiaz stare capitib⁹ discooptis
in signũ ꝙ inter deũ cui⁹ ꝟba ibi leguntur
nullũ debet esse mediũ: vt influxũ gr̃e faci-
li⁹ recipe valeãt: vel ne caputiũ eũ impedi-
at ĩ auditu. Sed q̃dam nõ solũ qñ legit euã
geliũ hñt caputiũ in capite: sed etiã pilleũ:
sic nõ frigescũt in pedib⁹. Layci etiam non
debent stare cũ clericis in sancta sanctorũ.
vtz de cõ. di. ij. c. scriptũ est. A fortiori mu-
lieres non debẽt appropinq̃re altari ⁊ cho
F ro: nisi qñ volunt cõicare aut offerre: quia
gratũ est deo stare cũ humili reuerentia q̃
cũ arrogãti iusticia: ⁊ hoc a longe sicut ptz
in publicano qui stetit a lõge ⁊ percussit pe
ctus suũ dicẽs ⁊c̃. Nemo etiã debet veni-
re ad eccl'iaz cũ falcone aut cane venatico
Quarto debet reuerenter se inclinare po-
nẽdo se super genua quãdo sacerdos vult
eleuare corpus dñicum. De hoc nota supe
rius in sermone de adoratiõe corpis chr̃i.
Quinto qñ legit Pr̃ nr̃ ⁊ illud verbum au-
ditur. Et dimitte nobis debita nostra: tũc
debetis tundere pectora vr̃a. Quia pecca
ta venialia delent per pectoris tunsionem
vtz de pe. di. j. c. medicina. Circa quod no
tandum ꝙ pctã venialia remittunt hoĩ sex
modis in missa: qui deuote audit missam.
Primo qñ dicit confiteor cum sacerdote in
principio misse: ⁊ est generalis cõfessio vbi
remittuntur pctã venialia: dũmodo nõ ob-
stant mortalia. Secundo quotienscũq; no-
minat Jesus ĩ missa. Actu. x. Huic oñes
ꝓphete testimoniũ perhibẽt in noĩe ipsius
remissionẽ pctõꝝ accipe. Tunc q̃libet de-
bet deuote se inclinare. vtz de emunitate
eccl'ie. c. decet domum dei. li. vj. Tertio qñ G
dr̃. credo. ⁊ dr̃ illud verbũ ⁊ hõ factus est:
tunc quilibet debet reuerenter cadere ad
genua. Quarto qñ eleuat hostia: si q̃s tũc
reuerenter se inclinet. Quinto quando di
cit. Et dimitte nobis debita nostra: si quis
tunc humiliter ꝑcutit pectus suuz. Sexto
ꝑ presbyteri bñdictionem ⁊ aque bñdicte
aspersionem. vtz. xxviij. dist. presbyterum.
Nec sunt tot stelle in celo: nec tot arene in
mari: quot sunt gratie ĩ missa. Valet enim
primo ad corpis cõseruationẽ: quando q̃s
deuote audit missam: tũc non senescit. Pa-
tet figura huius ĩ ligno vite: quod renoua-
uit omnem corruptionem. Cui⁹ figura est
hoc sacramentũ. Idem patet in manna q̃-
diu fuerunt filij israel in deserto ⁊ come-
derunt manna non fuerunt eoꝝ vestimen-
ta attrita nec sotulares. Secũdo valet mis
sa ad bonorum temporaliuz multiplicatio-
nem. Cuius exemplum patet in vita Joan
nis elemosynarij de duob⁹ sutoribus. Ter-
tio valet ad gratie augmentationem. Sũt
etiã spẽales gr̃e: vt si q̃s illa die audiuisset H
missam ⁊ moreret tm̃ valeret ac si cõmuni-
casset. Quia dr̃ de cõse. di. ij. c. Ut quid pa-
ras dentẽ ⁊ ventrẽ. Crede ⁊ manducasti.
Quam etiã bonum sit audire missam patet
ꝑ tale exemplũ. Sacerdos q̃dam de dacia
andreas nomine cũ conuicaneis suis ter-
ram sctãm adiuit. Transito ergo mari in
die sctõ summo mane recedere voluerunt.
Quib⁹ sacerdos dicit. Sanctissimus dies
est pasche ⁊ locus dominice resurrectiõis
audiatis prius missam ⁊ postea recedem⁹.
Negantib⁹ omnib⁹ ⁊ recedentibus sacer-
dos remansit: ⁊ dicta missa facto prandio
solus cepit insequi precedentes. Quem
vt attigit q̃dam in equo sedens: quid est ait
ꝙ solus ꝓperas ꝑegrinus? Et ille factum
narrans. Hac inq̃t de causa solus a socijs
sum derelictus. Tunc ille. Ascende inquit
retro me. Et ille sic residẽs obdormiuit cir-
ca vesperam. Cum vero euigilaret ⁊ circũ
spiceret vbi esset: dixit ei ductor suus. Co-
gnoscis ne locum istũ. Respõdit. Videt mi-
hi ꝙ eccl'ia q̃ ante nos est sit ecclesia mea:
⁊ illa domus mea. Cui ductor. Recte ti-

A bi videt: glorifica chr̄m cui⁹ sacr̄m venera-
tus es. Hec dicens subito disparuit. Sa-
cerdos aūt oībus narrans magnalia quid
secū actū esset: ⁊ ꝑ regressum sociorum po
stea cōprobauit. Sic etiā ꝓpheta Abacuk
in parua hora ductus est de iudea in baby-
lonem. Tertia conclusio. Misse celebratio
atq; eius sacrificiū est oīm viuoꝝ atq; de-
functoꝝ deuotionis suffragiū. Ideo dicit
xiij. q. ij. c. Anime defunctorū quatuor mo-
dis soluūtur: aut oblationib⁹ sacerdotum:
aut p̄cib⁹ sanctoꝝ aut charoꝝ elemosynis
aut ieiunio cognatoꝝ. Ideo dic̄ sacerdos
qn̄ vult offerre. Suscipe sancte pater om̄i-
potēs sempiterne de⁹ hanc immaculatam
hostiā: quā ego indignus famul⁹ tuus offe
ro ꝓ innumerabilib⁹ pctis meis: ꝓ om̄ibus
circūstantib⁹ ⁊ ꝓ oībus fidelibus chr̄ianis
viuis atq; defunctis ⁊c̄. Cuius veritatis
multa exempla ponit. b. Gre. in. iiij. dialo.
Primū de monacho: q̄ cū in morte sua im-
proprietatis vicio repertus esset ⁊ ꝓ eo in
sterquilinio sepultus ⁊ in purgatorio tor-
B mentatus. Sed Gregori⁹ missas cuidam
fratri legendas ꝓ aīa eius iniunxit: ⁊ ipse
tertia die penas euasit. Secundū exemplū
ponit ibi de illo q̄ in fodina argenti conclu
sus fuerat ꝑ casum rupis socios opprimen
tis ⁊ necantis ⁊ volente deo viuebat. Pro
quo mulier sua credens eū mortuū obtulit
quotidie candelam panē ⁊ vinū: ⁊ sic om̄i
die ibi conclusus candelā panem ⁊ vinum
habuit donec illesus exiuit p̄ter tres dies
in quibus diabolus mulierē auerterat ne
ad altare offerret. Tertiū exempluz est de
milite capto: quē sua mulier credens mor-
tuum in bello: quotidie pro eo missam cele
brari procurauit. Qui tricesima die missa
celebrata de turri in qua erat cūctis viden
tibus nec impedire valentibus solutis vin-
culis ad vxorē liber redijt. Quartū exem-
plum est de illo quē ep̄s inuenit in balneo.
Nota in. iiij. dialogo. ⁊ in legenda de ani-
mabus. Aliud exemplū de beato Nicolao
de tolentino q̄ per missas redemit fratrem
suū de purgatorio cū multis alijs aīabus.
De quo nota Jordanum in vitas fratrum.
Correlariū p̄mū. Sicut hec oblatio om̄es
alias precellit in bonitate ⁊ in sanctitate:
sic nulla est deo acceptior in veritate. Pro- C
batur ꝑ illud de cōse. dist. ij. ca. Nihil in sa-
crificijs mai⁹ esse pōt q̄ corpus chr̄i ⁊ san-
guis. Nec vlla oblatio potior hac ē: sz hec
omnes p̄cellit. Sequitur ꝙ sicut potior est
ceteris: ita poti⁹ excoli ⁊ venerari debet.
Hec ibi. Ideo dicit deus per os Dauid re-
futando veteris legis sacrificia cōmendat
noua dicens. Non accipiam de domo tua
vltra vitulos neq; de gregib⁹ tuis hircos.
Nunquid manducabo carnes thaurorum
aut sanguinem hircoꝝ potabo. Sequitur
infra. Immola deo sacrificium laudis id
est sacrificiū eucharistie qd̄ immolatur cū
laudib⁹ diuinis: ⁊ redde altissimo vota tua
Secundo patet hoc rōne: quia missa est vi-
goris īfiniti ex valore dn̄i nr̄i iesu chr̄i qui
ibi offert sub eodem vigore sicut pendebat
in cruce. vn̄ Ambro. in li. de sacr̄is: ⁊ poni-
tur de conse. dist. ij. c. reuera dicit. Utiq; ca
ro chr̄i q̄ sepulta est ⁊ que crucifixa est ꝟe
illius carnis sacramētū est. Clamat ip̄e do
minus iesus chr̄s: hoc est corp⁹ meū. Hec
Ambro. Constat aūt ꝙ corpus chr̄i vt pen- D
debat in cruce fuit infiniti valoris ⁊ vigo
ris: alias non potuisset satisfacere pro infi-
nita offensa qua de⁹ offensus fuit. Tertio
ptz hoc idē. Nā hec oblatio nō pōt impedi
ri ꝑ maliciā ministri: qr valet ex ope opera
to ꝑ christum in vigore infinito diuinitatis
chr̄i: quā non pōt haurire vel frustrare ma
licia ministri. Sed oēs alie oblationes p̄nt
impediri ꝑ malitiam operātis q̄ sunt extra
charitatez: sicut alia opera q̄ nec valēt sibi
nec alijs ad vitā eternā. Missa vero valet
ad vitā eternā omnib⁹ in charitate existen
tibus: etiam si sacerdos sit pctōr ⁊ celebret
in damnationem suijpsius. Sed hoc nō est
equaliter. Primo participāt statim omnes
fideles ī charitate existētes statim vt sunt
baptisati. De qua participatione dicit ps̄.
Participē me fac deus oīm timentium te.
Ideo dicit sacerdos accipiendo patenam
cū pane. Suscipe sancte pr̄ op̄s eterne de-
us hanc immaculatā hostiā ⁊c̄. Scd̄o ali-
qui plus participant q̄ primi vt qui illi vel
isti misse astant ⁊ eā cū deuotiōe audiunt:
qd̄ venit ex deuota or̄one sacerdotis qui
orat ꝓ eis post generalē cōmemorationez

E oīm chr̄ianoꝝ in primo memento cū dicit: ⁊ oīm circūstantiuꝫ:quoꝝ tibi fides cognita est ⁊ nota deuotio. Ergo debēt hoies libēter audire missam. Tertio participant aliqui missam ⁊ adhuc specialius: ⁊ sunt illi qui ad missam offerunt p quibus orat sacerdos adhuc specialius dicens. Pro quibus tibi offerim⁹ vel qui tibi offerunt hoc sacr̄m laudis ,p se suisq; oīnibus. Tenētur ergo ad missam offerre contra illos qui dicunt q̄ sacerdotes postulant ex auaricia. Nam oblatio fuit in lege nature:sicut patet in Abel ⁊ Cayn q̄ non solū offerebant:sed hanc oblatiōem que in missa fit figurabāt: vt Abel agnū ⁊ Cayn fruges. Queambo exēplum figurabāt. Hoc idem patet Gen̄. xiiij. Quia Melchisedech obtulit panem ⁊ vinum: hanc oblationem in missa significans. Idem fecit Abraam q̄ obtulit arietem inter vepres. Secundo patet in hoc lege scripta. Exo. xxiij. Non apparebis in conspectu meo vacuus. i. in loco sacrificij.

F Idem patet Deut. xvij. ⁊ Nume. xxix. vbi dicit. Hec offeretis deo in solennitatibus preter dona ⁊ oblationes spōtaneas. Ps̄. Tollite hostias ⁊ introite in atria domini. Tertio patet in lege gratie de ꝯse. dist. j. c. Dis chr̄ianus ,pcuret ad missarū solennia aliquid deo offerre ⁊ reducere ad memoriam:qō deus p moysen dixit. Non apparebis in cōspectu meo vacuus. Et hoc ppter sacr̄i veneratiōem vel interioris deuotionis repr̄sentationē: vel ppter ministri sustentationē:qa q̄ altari seruit: de altari viuit. Ut ptz. j. ad Cor. ix. vel propter diuini p̄cepti impletionem:sicut dns cum leprosuz curasset dixit. Uade ⁊ ostēde te sacerdotibus: ⁊ offer munus tuū qō p̄cepit moyses in testimoniū ⁊c. Iste non emit missaz pro denario:ibi denarius nō dar̄ in p̄cium sacramenti:qō est inappreciabile:sed in testimoniū participatiōis in signū deuotionis ⁊ sacr̄i veneratiōem: ⁊ in p̄ciū sustentationis: ⁊ diuini p̄cepti adimpletionem. Quer̄ in qbus festiuitatib⁹ debēt homines necessario offerre. Respōdet ꝑm Henricū de Gandauo q̄ in quatuor festiuitatib⁹ pasce pentecostes:natiuitatis dn̄i:assumptiōis: beate virginis ⁊ patroni: quia in quatuor festiuitatib⁹ debent offerre integrū denarium. hoc dicit glo. sup̄ illo verbo psallite. Constituite die solennē in cōdensis. Quid aūt in die patroni: hoc ratiōabile videtur: q; dignū est q̄ hoies illum sctm̄ specialiter venerentur:quē in spēalem patronū elegerūt. Sed aliq̄ sunt quoꝝ oblatiōes non recipi debent: ⁊ hoc in detestationem criminis. s. vsurariorꝝ. vt ptz extra de vsurarijs. c. q; in oībus. Ubi dicit q̄ eoꝝ oblationes nullus accipiat. Itez raptoꝝ. vt ptz extra de raptoribus. c. super eo. Et Eccle. xxxiij. Qui offert de rapinis pauperū q̄si qui victimat filiuz in cōspectu p̄ris. Itē neq; meretricū. Deut. xxiij. Non mercedem prostibuli. Item q̄ opprimit paupes. xcix. dist. c. oblatiōes. Quarto mō participāt missaz aliq̄ spēalissime: vt sunt oēs illi qui ex voto ⁊ deuotissime missam pro viuis atq; defunctis vel de spiritusancto aut beata virgine procurant. Et pro illis specialissime orat sacerdos ⁊ cōmemoratiōem facit cum dicit. Pro redēptione aiaꝝ suaꝝ: pro spe salutis ⁊ incolumitatis sue: tibi reddunt vota sua eterno deo viuo ⁊ vero. Isti vltimi habēt participationē oīm p̄cedentiū. Et sic patet q̄ misse participatio est summū remedium viuoꝝ ⁊ defunctoꝝ ⁊c.

¶ Sabbata sanctifices.

Secundum qō debet fieri in sabbato est deuota oro. Quia tunc debem⁹ sibi gr̄as agere ⁊ debite eum colere ⁊ adorare: q; p totā septimanam hominis memoria est repleta mundanis occupationibus. Saltez in die dominica recordetur dei: sicut ppha dic̄. Dirigat dn̄e oro mea sicut incen. in ꝯspe. tuo. Jō dr̄ de ꝯse. dist. iij. c. Jeiunia. Qō die dn̄ica nihil agendū est nisi in psalmis ⁊ hymnis est deo seruiēdū. Pria ꝯclusio. Nullus clericus aut sacerdos bn̄ficiat⁹ est ab oratione legitime excusatus. Probar̄ p̄mo ex fideliū oblatione. j. q. j. c. Jpi sacerdotes p ppło interpellant: q; pctā ppli comedūt ⁊ suis p̄cib⁹ ea delēt atq; cōsumūt. vbi dicit glo. sup̄ ver. comedūt pctā. i. oblata p pctis suis vel suis precibus ea delent exēplo moysi Exo. xxxj. Dimitte ppło hanc noxaz: aut dele me de libro in q̄ me scripsisti. Item Joel. ij. Inter vestibu

lū ⁊ altare ploꝛabant ſacerdotes dicẽtes. A
Parce dñe parce ppꝛo tuo. Ideo p̃cipitur extra de cele.miſ.ca. dolentes. In virtute ſancte obediẽtie p̃cipim⁹ vt diuinū officiū ſcz nocturnū pariter ⁊ diurnū quātū i eis deus dederit ſtudioſe celebꝛẽt pariter ⁊ de uote. Idē dꝛ in ca. p̃ſbyter. Nec eſt excuſatus rõne excõicationis: qꝛ ſm Hoſti. tenet dicere hoꝛa p̃ ſe ⁊ priuatim: nõ in eccleſia ſicut p̃us. Nec debet dicere: dñs vobiſcũ. Concoꝛdat in hoc Ganfredus: Raymun. ⁊ ceteri. Nec rõne interdicti. vtz extra de pe. ⁊ re. c. q in te. vbi dꝛ. Concedim⁹ q clerici tpe interdicti in conuentualibus eccleſijs bini vel tres ſimul hoꝛas canonicas valeant legere ianuis clauſis: interdictis ⁊ excõicatis excluſis: ⁊ voce ita ſubmiſſa: q exterius audire non poſſit. hec ibi. Itez non excuſat rõne potationis. De quib⁹ dicit extra de cele.miſ.c. dolentes referim⁹: q nõ ſolũ minoꝛes clerici verũ etiaz aliqui eccliarũ p̃lati circa comeſationes ſuperfluas ⁊ cõfabulatiões illicitas vt de alijs taceamus fere medietatẽ noctis expendũt ⁊ ſomno reſiduũ relinquentes vix ad diurnũ cantũ auiuz excitant: ⁊ tranſcurrendo vndiq; continua ſincopa matutinũ dicunt. Sequit infra. Hec igit ⁊ ſimilia ſub pena ſuſpenſionis penitus inhibem⁹. Peccãt g̃ moꝛtaliter omnes clerici ſacerdotes ⁊ monachi non dicentes hoꝛas ſuas: imo debẽt deponi. vtz. xcij. di. c. Si quis p̃ſbyter: ⁊ tãq; ſciſmatici reputari. Sed qꝛ̃ eſt dicẽdũ de illis p̃ſbyteris q̃ hñt aliqñ duo vel tria bñficia nũquid tenent duplicare hoꝛas ſuas. Quia ſicut ſe habet vnũ bñficiũ ad vnũ officiũ: ſic ſe hñt plura bñficia ad plura officia. Sed hñs vnũ bñficiũ tenet ad vnuz officiuz: g̃ habens plura beneficia tenetur ad plura officia. Reſpondet Auguſtinus de anchona in ſumma de eccleſiaſtica poteſtate. q. lxix. arti. ij. q beneficiatus tenetur ſoluere officium: vbi recipit beneficiuz p̃ ſe vel p̃ vicarium ſuum. Peccant ergo illi valde dãnabiliter q̃ hñt tot bñficia ſi non dicant hoꝛas ſuas. Tales deberẽt ſuſpendi vel excõicari. vtz. xcj. diſtin. ca. clericus. Etiã q̃dam dicunt valde negligenter. De quibus dꝛ de celebꝛã. miſſa. in cle. c. grauí. Ubi dicit. Plericq; eccleſiaꝝ miniſtri modeſtia oꝛdinis clericalis abiecta dum deo offerre ſacrificiũ laudis: fructum labioꝝ ſuorum in puritate cõſcie ⁊ aĩe deuotione deberent hoꝛas canonicas dicere ſeu pſallere trãſcurrẽdo ſincopãdo extranea quidez ⁊ plerũq; varia ꝓphana ⁊ inhoneſta inter miſcendo colloq̃a tarde ad choꝛũ cõueniẽdo ſeu eccliam: ipamq; abſq; rõnabili cauſa añ finẽ officij exeundo freq̃nter: aues iterdum poꝛtando: ſeu faciendo poꝛtari: canesq; ſecũ ducẽdo venaticos: ac q̃ſi nihil p̃etẽdentes de clericali militia: in coꝛona: in veſtib⁹: in tõſura ⁊ diuia etiã celebꝛare ac eis intereſſe nimis indeuote p̃ſumunt. hec ibi. Et infra. Precipitur p̃latis q ꝛ tales debẽt compeſcere ſi dei ⁊ apoſtolice ſedis volũt vitare idignatiõem. Et ponunt ibi ſex impedientia deuotionem in hoꝛis canonicis. Primũ eſt qñ hoꝛe dicũtur tranſcurrendo. Hã hoꝛe canonice debẽt diſtincte ⁊ aperte legi ad intelligendũ exẽplo Eſdre: de q̃ dꝛ q legit libꝛũ diſtincte ⁊ apte ad intelligendũ. Aures vniuerſi ppli erãt intente. Debent ergo diſtincte ⁊ aperte legere ⁊ non B
trãſcurrere: ſicut q̃dã clericꝰ facere ſolebat qui ſemel dixit hoꝛas ſuas curſoꝛie ⁊ audiuit diaboluz penes ſe croſſitare ⁊ territus fuerat. Debet etiã legere diſtincte ⁊ attente ita q audiẽtes ⁊ ipimet itelligãt ſenſum ꝛboꝝ. Naz qñ q̃s hoꝛas trãſcurrit: ſenſum ꝛboꝝ nec ipe legẽs pcipit nec audiẽtes pcipe p̃mittit. Sz di. qñ nõ intelligo q̃d lego vl̃ oꝛo. ſ. pſalmos vl̃ lectiões nõ poſſuz hꝛe deuotiõem ad hoꝛas. Utrũ talis peccat ſic oꝛãs ⁊ non intelligens. Rñdet Aug. ſuper Joh̃em Omel. xxij. dicens. Si in pſalmis q̃s parũ intelligit: credit tñ aliq̃d boni eſſe q̃ decãtat ſic nõ eſt oĩno ſine fructu. Itez ſi q̃s bñ intelligat ⁊ conet intẽdere: ſed ex fragilitate diſtractus non intẽdat actualiter ei quod decãtat. Item dicit Innocen. q quis in diuinis officijs non peccat ſi illud q̃ dicit non intelligit ſi tñ coꝛ ſuum ad deũ erigit. Nec oportet eum de hoc conſcientiam facere dũmodo diligẽtiã ad intelligendũ adhibeat ⁊ cũ deuotione audiat. Exñ ponit abbas poemon in vitaſpatrum de illis q̃ incãtant ſerpẽtes: q̃ ſenſum ver-

E borũ nõ intelligũt: ꝑcipiũt tñ virtutem ver
boꝝ. Sic ⁊ nos q̃uis nõ intelligamus sa-
cram or̃onem quã oram⁹: ꝑcipit tñ diabo-
lus q̃ per eam terret̃. Scd̃m impedimentũ
est dicere sincopando. Nam integre ⁊ ple-
ne debẽt ꝑsolui: nã ip̃aꝝ ꝑsolutio seruitus
appellatur: in seruitio nãq; alicui debito q̃
libet debet esse fidelis ita ꝙ nec apicez nec
iota vnũ p̃tereat: sed integre seruitiũ suũ si
ne fraude ꝑficiat. Vñ scribit̃. xcj. distin. ca.
Presbyter. vbi dicit̃. Presbyter seruitutis
sue officia. s. septem horaꝝ officiũ qualibet
die ꝑsoluere curet. Jõ sicut ille q̃ qualibet
die alicui obligat̃ soluere septem marcas ⁊
aliquos denarios subtraheret ad plenum
creditori non satis faceret. Sic facit qui di-
cit horas canonicas sincopando: deo non
satis facit. Cui⁹ exm̃ ptz de quodã cui dia-
bolus occurrẽs cum sacco ait illi. Unde ve-
nis? Respõdit de vno collegio vbi asseruit
se in sacco collegisse dictiones ⁊ syllabas
ibidẽ in diuino officio ꝑ sincopã obmissas
vt tales in die iudicij accusaret de illis ob-
missis. Tertiũ impedimentũ est qñ in horꝫ
vana ⁊ inhonesta colloquia intermiscen-
F tur. Et notabiliter dicitur extranea ⁊ va-
na: nã homo põt querere ⁊ alius respõde-
re breuibus verbis que sunt intranea ⁊ vti
lia. s. que sunt ad diuinũ officiũ ⁊ ꝑ solutio
nem horaꝝ ꝑtinentia. Ut si q̃s legit istam
lectionẽ ⁊ alius rñdet. Ista sunt intranea.
Nã dr̃ de regulis iuris. Qd̃ non est licitum
necessitas facit licitum. Sed loquit̃ tũc de
extraneis. s. de negocijs secularib⁹ ⁊ vanis
id est inutilibus nõ licet: ⁊ maxime propha
na ⁊ inhonesta colloq̃a in diuĩo officio ꝓ-
hibentur: nã si quis bona fercula alicui de-
disset: ⁊ in fine vnuz bufonem apposuisset
aut in medio q̃lem honorem ei faceret? Si
mili mõ est in or̃onibus. Sic etiaz peccant
illi sacerdotes q̃ cubãt in lectis aut sedent
⁊ dicunt horas suas: sicut legit̃ de duob⁹
fratrib⁹ q̃ sedebãt in lecto ⁊ dixerunt ma-
tutinũ: ⁊ affuit diabolus cum fetore intole
rabili dicens. Ad talez or̃onem tenet̃ tale
incensum. Quartũ impedimentum est qñ
tarde q̃s ad horas venit ⁊ ab ecclesia absq;
ratiõabili causa ante finem officij exit. Et
est causa quare ista in diuino officio prohi-
bent̃. Nam in omni tp̃e duo boña sunt fa- G
cienda. Primo est inuocandũ diuinum au-
xilium ⁊ adiutoriũ: sine quo nihil boni inci
pere neq; ꝑficere valemus: ꝯm qd̃ dicit sal
uator discipulis suis. Sine me nihil pote-
stis facere. Contra hoc faciunt q̃dam q̃ ex
quadã pigritia ⁊ desidia post inceptum of-
ficiũ ad chorũ veniũt: ac si dicant. Diuino
adiutorio non indigemus. Labia nostra ⁊
opera nr̃a a nobis sunt: quis noster domi-
nus est? Qui enim seculari p̃ncipi deberet
loqui prius se diligenter disponeret. Mul
to magis qui cũ deo loqui vult debet se di-
sponere dicendo. Deus in adiutoriũ meũ
intende. Secundo de op̃e bono sunt post
eius cõsummatiõem deo gratie repẽdẽde.
Nam nr̃a bona op̃a ipse in nobis operat̃.
Jõ dicimus in fine. Bñdicamus dño: deo
gr̃as. Ut ei gr̃arũactiões ꝓ suis beneficijs
referam⁹ dicẽtes cũ ps̃. Bñdicam⁹ do. in
om. tem. Ergo illi grauiter peccant qui si-
ne causa rõnabili exeunt chorũ ante finem
officij. Et illi ꝑ demonẽ trahunt̃ de choro H
sicut recitat. b. Gre. in. ij. dial̃. de quodam
monacho. Qui cũ alijs fratribus in or̃o-
ne stare nõ poterat: sed mox vt fratres ad
orationẽ se dedissent: ipse egrediebatur fo
ras: ⁊ mente vaga aliqua transitoria age-
bat. Quẽ sanct⁹ Benedict⁹ egredientem
vidit ꝙ eũ quidã niger puerulus per vesti-
menti fimbriam foras trahebat: ⁊ alij frẽs
etiam viderũt aperte. Quintũ impedimẽ-
tum est: qñ quis aues ducit secũ ad choruz
⁊ ad horas portando vel portari faciendo
aut canes venaticos secum deducendo.
Ratio huius est. s. quare prohibent̃: q̃a di-
uinũ officiũ debet ꝑsolui deuote ⁊ non di-
stracto corde. Nã non ea que offerunt̃: sed
voluntatem offerẽtis respicit deus. Ut scri
bit̃. xxiiij. q. j. ca. Odi. Sed quicunq; circa
aliud se occupauerit: diuinũ officiuz deuo
te adimplere nequibit. Quapropter tem-
pore diuini officij circa op⁹ aliquod extrin-
secũ se non debet occupare: q; per hmõi te-
pescit deuotio. De talibus ⁊ sic facienti-
bus conqueritur deus per ꝓphetam. Hic
ppl̃s labijs me honorat: cor autem eorum
longe est a me. Sextũ impedimentũ est cũ
est bñficiat⁹ in ecclesia: ⁊ sine ratione dicit

officiū extra eccl'iam. Unde dicitur. x. q. iij.
A Unio. ꝙ qui beneficiatus est in eccl'ia tene
tur ipsam officiare. Oēs em̄ clerici eiusdē
eccl'ie dn̄t insimul ad eā cōuenire vt ipsam
officiēt: vt scribit̄. vij. q. j. ca. j. quia ad hoc
ecclesie sunt deputate. Possunt aūt ex cau
sa rationabili ecclesie abesse. Tertio ptz ꝙ
clericus aut sacerdos ab orōne nō excusa-
tur ex diuina electione. Naz sicut Aaron ⁊
filij ei⁹ ad hoc fuerūt electi: sicut nūc sacer-
dotes. Circa p̄dicta dubitat̄: q̄re ī istis ho-
ris orat eccl'ia. s. in matutinis: primis: ter-
tijs ⁊ c̄. Rn̄det̄: ꝙ in istis horis legunt̄ san-
cti orōnibus seu laudib⁹ diuinis vacasse.
Unde ꝓpheta. Media nocte surgebaz ad
cōfitēdū tibi. Ecce vna hora. Et alibi. Ue-
spere mane ⁊ meridie narrabo ⁊ annūcia
bo. Ecce alie tres. In tertia orabant apl'i:
qꝛ tūc recipiebant spm̄sctm̄. Itē Petrus et
Joannes ascenderūt in tēplū ad horā ora-
tionis nonā. vt dicit̄ Act. iij. In cōpletorio
dr̄ chr̄s orasse: cū post cenā effudit orōnem
ad pr̄em. Joā. xvij. Scd̄o iste hore sunt in-
signite aliq̄b⁹ opib⁹ insignib⁹ ad redēptio-
nē pertinentib⁹. In nocte em̄ natus est sal-
B uator citra horā primā diei. Resurrexit cir
ca tertiā. Spm̄sctm̄ misit circa sextā. Cru-
cifixus fuit circa nonā. Mortu⁹ est in cru-
ce vespere. Corpus ⁊ sanguinē tradidit in
cena in sacr̄m. Et fuit etiā depositus in cō-
pletorio de cruce ⁊ sepult⁹. Juste ḡ iste ho
re sunt deputate laudib⁹ diuinis. Ergo in
illis horis libenter debemus orare: maxi-
me tn̄ debem⁹ horis matutinalibus inter-
esse libēter: qd̄ est ꝯtra multos q̄ nunq̄ꝫ vel
raro surgūt ad matutinas inuētis occasio-
nibus: sufficit em̄ eis interesse diuinis lau-
dibus solū in die. Isti non vident̄ ad illam
sanctā turbā ante thronū dei (de qua apo-
cal'. vij. dr̄) ꝑtinere: q̄ die ac nocte seruiunt
ei in tēplo ei⁹. Non sunt illi de custodibus
eccl'ie: qui non tacēt laudare nomen dn̄i to
ta die ⁊ tota nocte. Esaie. lxiij. Excitantur
hmōi ꝑ Hieremiā ꝓphetā dicentē. ca. iij.
Consurge. i. cū alijs surge lauda in nocte.
Dauid em̄ nec occupationibus diurnis re
gijs: nec nocturnis delicijs vxoꝝ retrahe-
bat̄: quin in media nocte surgeret dicens.
Media nocte surgebam ad cōfitendum ti-
bi. Christus etiā interdū non solum partē
noctis: sed totam aliquando expendebat. C
Luce. vj. Erat ꝑnoctans in oratione. Pau
lus ⁊ silas non impediebant̄ angustia car-
ceris: quin media nocte laudarent deum.
Actu. xvj. O infelices somnolenti qui tan-
tis exemplis non excitant̄. Nam mulieres
solēt surgere de nocte pro sollicitudine do-
mus sue. Item artifices surgunt de nocte
pro lucro: quanto magis decet seruos dei
pro seruitio regis eterni surgere de nocte.
Fuit q̄dam valde piger ⁊ somnolentus sur
gere ad matutinas. Qui semel ⁊ bis exci-
tatus per sacristā vt cū alijs surgeret ī qua
dam magna solenitate q̄ finaliter surgere
spreuit. Ad quem diabol⁹ ingrediēs ⁊ vol-
uens eum in lectum ⁊ in lintheamina sua ⁊
trahens eū extra cellā suā per dormitoriū
collocat eū infra vnā cistaz satis magnam
⁊ ponderosam: ꝙ ille frater non poterat se
mouere. Ueniētes fratres de matutinis ⁊
audientes illū miserabiliter lamentantem
accedentes ad eū extraxerūt eū. Quē vix
dissoluere potuerūt ita fortiter innodatus
fuit ꝑ diabolū inter lintheamina ⁊ lectuz. D
Debemus ergo libenter surgere ad matu-
tinū: ne cōtingat nobis sicut illi fratri hec
cōtigerūt in conuentu nr̄o herfordensi tem
pore venerabilis lectoris Hermanni smer-
suin. Qui eūdē fratrem dissoluit: vt sepius
mihi retulit. Sunt etiam aliqui qui somno
detenti vix surgunt mane ad primaz. Con
tra quos est illud apl'i ad Ro. xiij. Hora est
iam nos de somno surgere. Causam sub-
dit. Nox precessit: dies aūt appropinq̄bit.
Nam aues valde mane incipiunt cantare
ad deū laudandū: qd̄ est cōtra verecundiā
hoīs pigritantis. Unde Ambro. in libro de
officijs. Quis chr̄ianus nō erubescat sine
psalmoꝝ modulatione diē trāsire: dum mi
nutissime aues solenni deuotiōi ortū diei
p̄ueniant ⁊ subsequant̄. Sic christ⁹ de ma
ne ibat ad locum or̄onis cōem. Joan. viij.
Diluculo iterum venit in tēplum. Sic deni
q̄ꝫ facit oīs iustus. Eccl'i. xxxix. Justus cor
suum tradit ad vigilandum diluculo. Sed
quidam dormiunt vsq̄ꝫ ad horam nonam:
tunc primo surgunt ad or̄onem. Secunda
conclusio. Nullus laicus habens vsum ra-

E tionis excusatus est ab actu deuote oratio nis. Hoc probat sanctus Tho. in. iiij. sen. dist. xv. q. ij. arti. j. Nam lex gratitudinis hoc requirit & honestatis: vt qui quotidie recipit beneficium continue debet esse gra tus benefacienti. Cū igit laici cōtinue vtā tur donis dei: ideo dixit chr̄s nō solū cleri cis: sz etiā laicis. Oportet semp orare. Sp scz tpe aduersitatis & pspitatis. Uel sp. i. in loco & tpe: qz pceptū affirmatiuū nō ob ligat nisi loco & tempore. Clerici enim se pties in die; sm illud ps̄. Septies in die laudem dixi tibi. Nā saraceni. xvij. vicibus orant in die. A fortiori debent orare chri stiani ad minus septies. Nullus ergo chri stianus est excusat⁹ ab oratione imo neqz mu tus: qz pōt orare in mēte & corde: si non po test ore. Ubi aduertēdū q̄ quilibet chr̄ian⁹ obligat⁹ est ad triplicē orōnē. s. mentalem: vocalē & corpalē. Primo est obligatus ad orōnē mētalē: ne dicat nobis illud Esaie. Hic ppls labijs me honorat: cor aūt eorum longe est a me. Jō dr̄ de pse. di. v. non me diocriter. q̄ non verbis tm̄ sed corde orandus est dns̄. Et ī orōne nil aliud debet ani mus cogitare q̄z illud qō pcat: non enī mul F titudine verborum flecti pōt deus vt homo. Quia melior est. v. psalmorum decātatio cuz cordis puritate: q̄z totius psalterij modu latio cū anxietate cordis. vt dicit in ca. nō mediocriter vbi s. Jdeo dicit Augu. in re gula. Cū oratis deū hoc verset i corde qō pferr̄ in ore. Sup quo Hugo. Sepe inquit oram⁹ & alibi corde intēdim⁹: nec ipsum qō dicimus recolim⁹. Sed illā orōnē de⁹ non exaudit: cui ipe qui orat non intēdit: qō in stinctu diaboli sepe fieri solet: sciens vtili tatē orādi & nobis inuidēs gr̄am impetrā di: immittit orantib⁹ cogitationū tumult⁹ vt mentē ab orōne diuidat: & fructū oratio nis tollat. Hec Hugo. Cuius exēplū legit in vitaspatrū de sctō Machario: qui cū ve nisset ad fratres suos orantes vidit demo nes q̄si puulos ethiopes discurrētes huc atqz illuc. Si alicui digitū super oculos po suissent statim dormitauit. Si cui in os mi sissent digitū oscitare eū faciebāt. Apō ali quos etiam in mulier̄ species vertebant. Apud quosdam edificabant aut portabāt: aut alia quecūqz agētes apparebant. Sā ctus aūt Macharius hac visione comple ta: singulos fratres discutiebat: & sic vnum quēqz delusum in sua cogitatione inuenit quemadmodū per ostensorē fuerat reuela tum. Jdeo in principio oīm canonicarum orationum solebant se fratres & alij religio si munire signo crucis cōtra infestatiōes diaboli: cum dicunt. Deus in adiutorium meum intende. Solet etiam diabolus nō nunqz aliquos orantes visibiliter molesta re atqz corporaliter. De quo nota in vitas patr̄ li. ij. c. xvj. Jdem patet de sancto An thonio. Secundo chr̄ianus est obligatus ad oronem vocalem. sicut patet p. s. Tho. in. iiij. dist. xv. Jdeoqz dicit aplus. Psallam spiritu. i. voce: psallam & mēte: & hoc ad ex citandum interiorem deuotionē. Secūdo ppter redditiōem debiti: vt. s. orās seruiat deo corde & ore. Si tm̄ vox orantem distra heret a deuotione ab eo esset cessandū. vt patet in Anna matre Samuelis pphete q̄ loquebatur in corde: & tm̄ labia eius moue bant: & vox penitus nō audiebatur. vtz. j. Regū. j. Debent tm̄ ita submissa voce orare B q̄ non infestent celebrātem & hominē oran tem. Tertio est obligatus ad orationē cor poralem. s. prosternendo se vel genua fle ctendo: sicut iudei mouent totum corp⁹ in oratione. Quidā orant iacendo. Sicut ora uit dauid qm̄ deprecat⁹ est p parulo. vtz ij. Regū. xij. Et ingressus seorsum iacuit super terrā. Et in hoc denotatur humilita tis effectus: & precipue recordatio huma ne fragilitatis & infirmitatis: sicut Job di cebat. Memēto q̄so dn̄e q̄ sicut lutum fece ris me: & in puluerem reduces me. Quidā orant sedendo. Sic orauit Moyses sedens super lapidem: quem Aaron & Hur pone bant subter eum: quando Josue superabat Amalech. vt patet Exo. xvij. Et designat contemplationis excessus seu raptus. Sic orauit sancta Monica mater Augustini: que semel fuit rapta vltra cubitū super ter ram clamādo. Volemus in celum: volem⁹. Quidam orant stando: vt Judith stās an te lectum Holofernis orabat vt dn̄s con fortaret eam. Et significatur desiderium patrie celestis. Sic orabat publicanus qui

A stans a longe ⁊c̄. vt patet Luce. xviij. Quidam orant oculis eleuatis in celum. Sic orabat chr̄s quando Lazarum suscitauit. Quidam etiam expansis manibus: sicut Moyses: ac si dicerent cū sponsa illud Cā-tico. Trahe me post te: curremus in odorē vnguentorum tuorum. Quidam flexis genibus: sic orauit Salomon quando vtrunq; genu flexit in terram. vt patet. iij. Regū. viij. Sic etiam orauit Paulus qui dicebat. Flecto genua mea ad deum patrem domini mei Jesu christi. Et significat obedientiam quam debent habere ad deum. Quidā orant pstrati sup terram. Sic orauit Helias in vertice carmeli: cū pronus in terram se posuit: ⁊ faciē suā iter genua sua ⁊ orās dñm suū vt daret pluuiā: ⁊ grādis pluuia facta est. Sic prostrati orauerūt viginti q̄tuor seniores qui ceciderunt cor̄ agno habētes singuli cytharas ⁊ phialas aureas plenas odoramentis: q̄ sunt orationes sanctor̄: ⁊ omnes angeli stabant in circumitu

B throni ⁊ senior̄ ⁊ quatuor animaliū ⁊ ceciderūt in ꝑspectu throni in facies suas et adorauerūt deū. Et significant excellentiam diuine maiestatis sup oēs creaturas. Caueant tū homines nunc: ne hmōi situs orationis faciant ppter vanam gloriā vel laudē humanā acquirendā. Contra quos ait saluator Mathē. vj. Cum oratis nō eritis sicut hypocrite: qui amant in synagogis ⁊ in angulis plateaꝝ stantes orare vt videant ab hominibus. Amen dico vobis receperūt mercedem suam. Sequit ibidē. Tu aūt cuz oraueris intra in cubiculū tuū: ⁊ clauso ostio ora patrē tuum in abscōdito ⁊ pater tuus qui videt in abscōdito reddet tibi. ¶ Sed diceres quid debeo orare. Respondet saluator noster. Sic orabitis. Pater noster qui es in celis ⁊c̄. Quam orationem tenetur quilibet scire sub pena peccati mortalis. Laici debent hanc dicere in teutonico: clerici in latino. Hec oratio precellit primo docentis auctoritate: quia chr̄us eam fecit. Secundo p̄cellit verboꝝ paucitate. Tertio precellit vtilitate. Hec oratio breuissima est. Primo ideo vt citius addiscatur. Secūdo vt melius retineat. Tertio vt nullꝰ de eius ignoratia excuset. Quarto vt eo frequētius dicat. Quinto vt tediū in dicendo remoueat. Jn qua petimꝰ oia C que nobis necessaria sunt in vita presenti ⁊ in futura. Petimus enim tria bona nobis necessaria ad vitaz beatam. Primo dei veneratiōnē ne a nobis cōtemnat. Jdeo dicimus. Sanctificet nomen tuum: vt nomē dei q̄ō in se est sanctū: a nobis semper sanctum habeat. Secūdo dei gubernationē: cum dicimus. Adueniat regnum tuum. ne diabolus in nobis regnet: sed tu domine. vel adueniat regnum tuū id est vita beata. Tertio petimus voluntatis subiectionem. cū dicimus. Fiat volūtas tua sicut in celo ⁊c̄. i. nos q̄ terreni sumꝰ faciamꝰ voluntatem tuam: sicut angeli ⁊ anime beate. Sic etiam petimus a nobis remoueri quatuor mala. Primum est vite indigētia: ⁊ hoc petimus cum dicimus. Panem nostrum ⁊c̄. Et fm Augu. noie panis oia vite humane necessaria intelligunt. Secūdus defectus seu malū est culpe: quē remoueri petimus cuz dicimus. Dimitte nobis debita nostra ⁊c̄. Tertiū malū est tentationis imminentia. Hanc remoueri petimꝰ cū dicimus. Et D ne nos inducas in ten. Quartū est mali p̄sentis ⁊ infirmitatis diffidentia cuiuslibet tribulatiōis: vel a malo culpe future perpetrande. Alias coincideret cum malo. ſ. quo petimus a malo liberari eterne dānatiōis cū dicimꝰ. Sed libera nos a malo. Tertia cōclusio. Quāuis vbiq; sit orandum deuotius tū in eccl̄ia q̄ alibi est diuinū auxiliuz implorandū. patet p illud Jo. iiij. vbi chr̄s dixit mulieri samaritane. Uenit hora quādo neq; i mōte hoc neq; hierosolymis adorabitis p̄fem. i. cultus gētilium ⁊ iudeor̄ cessabit: sed adoratores veri adorabunt patrem in spū ⁊ veritate: quia deus vbiq; est dicente propheta. Si ascendero in celū tu illic es: si descēdero ad infernum ades. Ergo potest adorari in campo ⁊ in domo ⁊c̄. Tamen oratio fit conueniētior in eccl̄ia q̄ alibi. Ergo quādo volumus orare debemꝰ venire ad eccl̄iam: que ppie locus or̄onis est. dicente domino. Mathei. xxj. Domus mea domus orationis vocabitur dicit dominus. Illius dicti rōnem nota superius i sermone de adoratione humanitatis chr̄i.

E Peccant ergo illi qui in ecclesia aliud faciunt scilicet garrulando ⁊ cachinnãdo. Cõtra quos dr̃ de emunitate ecclesie li. vj. ca. decet domum dei. Ubi sic dicitur. Ad ecclesias humilis sit ⁊ deuotus ingressus. Sit in eis quieta conuersatio: deo grata: inspicientibus placita. Sequitur. Nullus in locis eisdem seditionem excitet: conclamationem moueat: impetũve committat. Cessent in illis vniuersitatũ ⁊ societatum quarũlibet consilia ⁊ publica perlamenta: cessent vana ⁊ multofortius feda ⁊ prophana colloquia: cessent confabulatiões quelibet Sint postremo quecũq; alia que diuinum turbare possint officiuz: aut oculos diuine maiestatꝫ offender̃ ab ip̃is ꝓrsus extranea Ne vbi est pctõꝝ venia postulanda: ibi peccandi det̃ occasio. hec ibi. Legit̃ in specu. histo. li. viij. c. cxviij. ꝙ fuit quidaꝫ subdiaconus in ciuitate toletina. Qui dũ ĩ die q̃dam solenni archipresuli celebranti assisteret: vidit in fenestra demonem sedentem ⁊ scribẽtem ibidem verba que due muliercule in secretis suarũ tragediarũ ꝑ impudicicias euomebãt. Sed cũ multiloquiũ locus angustus nõ caꝑet app̃hensam cũ dentib⁹ ⁊ vnguibus pelliculã pestifer scriba detrahere cepit vt dilataret. Dumq; fortiter traheret casu impegit caput ad murum cartula de dentibus elapsa. Et tm̃ suscitauit fragorẽ: vt diaconus existimaret eccl̃iam funditus corruisse. Quo viso diaconus risit: ⁊ circunstantes mirari ceperũt cur rideret. Finita missa visionẽ eis exposuit. Ideo dicit Aug. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad qd̃ factũ est ⁊ vñ nomen accepit. Qd̃ nobis omnibus prestare dignet̃ ille qui cũ patre ⁊ spiritusancto viuit ⁊ regnat ĩ secula benedictus. Amen.

F

Tertiũ qd̃ debet fieri in sabbatis est legis ⁊ ꝓphetarũ auditio. Nam populus chr̃ianus nõ minus debet se retrahere ab auditione legis ⁊ ꝓphetarũ in sabbatis ⁊ dñicis diebus q̃ꝫ ppl̃s iudaicus: sed popul⁹ iudaic⁹ deuote audiuit in sabbatis voces ꝓphetaꝝ. sicut dicit̃ Actu. xiij. Uiri fratres audite ꝓncipes vr̃i ignorantes Jesum ⁊ voces ꝓphetarum que ꝑ om̃e sabbatũ leguntur iudicantes impleuerũt. Ideo dr̃ de cõse. dist. j. c. Qui in die solenni ꝑtermisso ecclesie cõuentu ad spectacula vadit excõicetur. Ideo dicit̃. c. seq̃nti Ep̃us nullum prohibeat ingredi eccl̃iam ⁊ audire verbũ dei siue gentilem siue hereticũ siue iudeum vsq; ad missam cathecuminoꝝ. Dicit Archidia. super verbo cathecuminorum. ꝙ hec missa durat vsq; ad offertoriũ. Et dicit̃ missa q̃a p̃ces nr̃as ferat ad deũ. Sed missa ꝓprie dr̃ in tẽpore sacrificij: quando cathecumini foras mittuntur: quando leuita clamat. Si quis remanserit cathecuminus: exeat foras. Hec archidiaconus. Sufficit enim ꝙ tam gentilis q̃ꝫ iudeus possunt interesse qñ predicatur verbum dei. vnde dicitur de cõse. disti. j. Oẽs fideles qui conueniũt in solennitatibus sacris ad ecclesiam ⁊ scripturas apostoloꝝ ⁊ euãgelistarum audiant. Ibidem ca. Sacerdote verbum dei in ecclesia faciẽte qui ergressus fuerit de auditorio excõicetur. Si chr̃us legit̃ in sabbatis synagogas intrasse. vt patet Lu. iiij. vbi dicit̃ ꝙ intrauit s̃m consuetudinẽ suam in die sabbati synagogam: ⁊ surrexit legere: ⁊ traditus est ei liber Esaie. Rõ huius est: ꝙ. s. in sabbatis debemus audire sacrã scripturaꝫ: q̃a alijs diebus sunt seculares occupati in laboribus corꝑalibus: ⁊ sic non p̃nt intẽdere verbo. Sed in sabbatis id est dominicis dieb⁹ nemo est occupatus in labore manuũ. Ergo tunc debet cibare animam suam cum sacra scriptura ⁊ lege diuina: quã nemo debet ignorare: quia dr̃ extra de regu. iu. lib. vj. Ignorantia facti non iuris excusat. Circa qd̃ sciẽdum ꝙ verbum diuinum ⁊ sacra scriptura est audienda septupliciter: scꝫ

Festinanter sine tardatione.
Apparenter sine occultatione.
Reuerenter sine derisione.
Humiliter cum subiectione.
Diligenter cum attentione.
Obedienter cum operis exhibitione.
Perseueranter sine cessatione.

¶ Primo est audienda sacra scriptura festinanter sine tardatione: dicente Jacobo in sua cano. capi. j. Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendũ: q̃ꝛ a pueritia debet hõ incipere audire

G

H

verbum dei. Ideo dr Ecclesia. vj. Fili a iuuentute accipe doctrinaz: z vsqz ad canos inuenies. Et si eam dilexeris audire sapiens eris. Exemplo Nicolai de toletina: de quo legitur q in pueritia terebat limina ecclesiarum z que ibi audierat in armariolo pectoris sui abscondebat. Ergo parentes debent filios suos docere vt visitēt sermones. Non solum debet cito incipere in iuuentute: sed etiam debet tempestiue venire in principio sermonis. Cōtra quod multi faciūt qui veniunt quando tā finitus est sermo: quia anteqz se ornent in capite cum crinibus z peplis z sotularibus preterit tēpus sermonis: z sic negligunt diuinū verbum. Et si venerint mox z incontinenti recedunt. Contra illud quod dicitur de cōse. distin. j. c. Sacerdote. vt supra patuit. Vel discurrunt de ecclesia ad ecclesiam. ¶ Secundo est audiendū apparenter sine occultatione. Non enim debetis ire ad cameras aut ad loca occulta z audire ibi verbū dei. Ideoqz precipit q in aperto z publice debent predicare. vtz Math. x. dicit enim ibi chs. Qd dico vobis in tenebris: dicite in lumine z predicate aperte. Et qd in aure auditis. i. priuatim. predicate super tecta z publice. Dicit glo. ibi q loquitur iuxta modum palestine: vbi solent in tectis residere que nō sunt cacuminata sed equalia. Ideo dixit chs. Ego palam locutus sum mūdo z in occulto locutus sum nihil. Idem dicit extra de hereti. c. cū ex iniuncto. Quidam laici merito arguendi sunt: q occulta conuenticula celebrant: officium predicatiōis sibi vsurpant: sacerdotū simplicitatē deludūt: z eoz cōsortiū aspernant qui talibus non inherent. Deus em qui est lux vera q oēm hominem venientē in hūc mūdum illuminat: intantum odit opera tenebraz vt apłos suos in mundum vniuersum p̄dicaturos euāgeliū oīi creature missurus eis preceperit apte dicens. Qd dico vobis in tenebris dicite in lumine: z quod i aure auditis: predicate super tecta. Hec ibi. Sunt ergo vitanda conuenticula occulta laicoz sed apte z publice predicationes frequentande. ¶ Tertio est audienda reuerenter sine derisione. s. vt nullū predicantem apłi ce sedis aucte missum audire erubescat. rō hui⁹ est: qz q p̄dicantē spernit: spernit eum qui misit eū. i. chm. iuxta illud Lu. x. Qui vos audit me au. z q vos spernit me sper. z q me spernit spernit euz qui me misit. Hoc dicit Hugo in suo didascalon dicens. Prudens lector vel auditor omnia libenter legat: omnes libenter audiat. Non scripturā non personam non doctrinam cuiuscunqz spernat. Sequit. Nō quantū sciat sed quātū ignoret cōsideret. Ergo ab oīibus discere q̄ tu nescis. Dicit Ysido. q delphini mirabiliter delectant in auditu melodie. Ideo ad vocem simphonie: quā naute aliqn faciunt conuenitūt: z saltant in aquis z letant intm q aliqn retia piscatoz ingrediuntur: z sic capiuntur. Non curant an seruus an dns an diues z paup sonum faciat. Mora liter. Sic nos summe delectari debemus in auditu melodie sacre scripture: que aliqn grauiter sonat de penis inferni: aliquādo alte de gaudijs paradisi. Nec psona est despicienda aut subsannanda: qa hanc melodiam p̄dicationis non facit p̄dicator sed spūs sanct⁹. iuxta illud Math. x. Non enim vos estis qui loquimini: sed spūs patr̄ vr̄i qui loquit in vobis. Sed hoc est ptra multos q ita sunt affectionati ad vnā personaz q alios spernūt: non attendentes q aliqn meliora pocula bibuntur de vase testeo qz de aureo. Legit em de beata Tecla q libētius audiuit pauluz qz barnabam: vtrunqz tn audiuit. ¶ Quarto debem⁹ audire verbum dei humiliter cum subiectione vt nullum docentem de deo vel de salute aīe hō paruipendat: dato etiam q prius audiuerit vel melius sciuerit. vn Chrys. Eadem audire etiam scientib⁹ pdest. Aliam rationem ponit Vale. lib. viij. dicens. Plus prodest homini docētem audire qz in libris studere: qa vehementior fit impssio in mentibus audientium ex visu doctoris z auditu qz ex studio in libro. Aliam rationez ponit Hieron. in prologo biblie dicens. Nescio quid latentis energie viue vocis actus habet z c. Exm habemus de sancto Anthonio. de quo legit q semel audiuit in quadā predicatione illud verbum euāgelij Mat. xix. Vade z vende omnia que habes z da

E paupib⁹ ꝛ veni sequere me. Ille reputans illud verbum ad se fore dictū: statim ad deum cōuersus fuit. Licet forte ꝑus illud verbū audiuit aut legit: tñ non tm̄ eum mouit. Simile legit de b. Nicolao de tolentino q̄ dum adhuc secularis esset audiuit ab vno fratre nr̄i ordinis illud verbum. j. Joan. ij. Nolite diligere mūdū neq; ea que in mundo sunt. Illud cordi suo ita fuit impressum q̄ statim incepit īgredi religionē: ꝛ sermōe finito mox fratrem adiit. Ergo nullus contemnat simpliciū fratrū sermonē: q̄ in simplicitate sermonū est frequenter salus ꝛ vita aīar. iuxta illud Sap̄. j. In simplicitate cordis querite illum. Exēpluz ptz in apl̄is chr̄i: q̄ quāuis nō fuerūt ph̄i aut rhetores sed rustici ꝛ piscatores: tñ cōstituti sunt super populum dei tanq̄ magr̄i ꝛ doctores. Refert Grego. in lib. dial̄. de q̄dā viro probabilis vite: q̄ tāto amore scripturarum ardebat: vt eis continuū studium impēderet. Cumq; p multos dies crescēte sciētia cresceret desiderijū: cepit tādem sapiētia elat⁹ imprudēter spretis simplicioribus scripturis ꝑfunda ꝛ obscura rimari: sic q̄ incidit in errores: sed miseratione diuina per reuelationē diuinā est admonitus: ne amplius harū scripturar̄ studijs incūberet: sed sanctorū patrū vitā ꝛ mores legeret: ꝛ sic ad pristinū statuz est reduct⁹. Ideo admonet nos Apl̄us ad Hebre. xiij. dicēs. Fratres doctrinis varijs ꝛ peregrinis nolite abduci. Legimus de sancto Hiero. q̄ fuit flagellatus: eo q̄ legeret cuz delectatione libros gentiliū ꝛc̄. ¶ Quinto verbum dei est diligenter audiendū cū attētione. In cuius figurā dñs dixit ad Ezech̄. iij. Comede volumen ꝛc̄. Sup quo dicit glosa. Volumen est sacra scriptura: quam tunc hō comedit q̄n legendo vel audiendo eam in arca memorie recōdit: ne per negligentiam de corde pereat. Ad hoc hortat quemlibet nostr̄ spūssanctus. Prouerbio. iij. dicens. Fili mi ne obliuiscaris legis mee: ꝛ precepta mea custodiat cor tuū. Longitudinē em̄ dieruz ꝛ annos vite ꝛ pacem apponent tibi. Sed heu multi sunt qui valde negligenter audiunt sacram scripturam. Dicunt em̄: sufficit nobis audire missam: de predicatione non

F est curādū. Contra quos Joañ. viij. dicit. Qui ex deo ē ꝛc̄, sed tales ex deo nō sunt ergo ꝝba dei nō audiūt. Et si audiūt: hoc faciunt cū magno tedio. Contra quos dicitur. j. q. j. ca. interrogo. vbi dicit Aug. Interrogo vos fratres ꝛ sorores: dicite mihi quid vobis plus esse videt corpus chr̄i: an verbū chr̄i? Si vultis vere respōdere: hoc dicere debetis q̄ nō sit minus verbū dei q̄z corpus chr̄i. Sup q̄ dicit Archid̄. in Rosario. Non em̄ minus prodest nobis predicatio q̄z corpus chr̄i. Archi. de cōse. di. j. quādo aūt. Quia p predicationē dimittuntur mortalia: ꝛ ita etiam videt plus prodesse. Nam licet p̄dicatio sit corpe chr̄i minor dignitate: ea tñ sumentib⁹ est mai⁹ efficiendi ptāte verbū dei. i. p̄dicatio q̄ est q̄nq̄z causa correptiōis ꝛ emēdationis: ꝛ ita p q̄ñs remissiōis. Frāgit em̄ corda nr̄a p timorem. Hiere. xiij. Nonne verba mea q̄si ignis ardēs ꝛ q̄si malle⁹ cōterēs petras. Itē cōterit p dolorē. vñ p̄s. Cor ꝓtritū ꝛ humiliatū de⁹ non despicies. Itē liq̄facit per amorez Cañ. v. Anīa mea liq̄facta est: vt dilectus meus locut⁹ est. Itē p̄s. Factū est cor meū tanq̄ cera liquescēs. Itē viuificat. ad Hebreos. iiij. Viuus est em̄ sermo dei ꝛ c̄. hec Archid̄. Ideo dicit Aug. vbi supra in ca. interrogo. Ideo quāta sollicitudine obseruamus: q̄n corpus chr̄i nobis ministratur: vt nihil ex ipso de manibus nr̄is in terram cadat: tāta sollicitudine obseruemus ne verbum dei q̄d nobis erogat: dū aliud aut cogitam⁹ aut loq̄mur de corde puro pereat: q̄z non minus reus erit qui verbū dei negligēter audierit: q̄z ille qui corp⁹ chr̄i sua negligentia in terraz cadere permiserit. Hec Aug. Dicit Joānes de mandauilla in tractatu de descriptiōe terre sctē. q̄ saraceni videntes lr̄as soldani: genuflectūt se ante eas ꝛ adorant eas: ac portantib⁹ oēm humanitatem quā possunt ostendūt. Sic nos debem⁹ reuerēter lr̄as oīpotētis dei nobis missas suscipe: ꝛ eis cū omni prōptitudine obedire. Sed multi non curant audire neq; obedire. Contra q̄s loquit Aug⁹. in tractatu de arbore interdicti dicens. Imperatoris sacr̄a. i. decreta nemo sine piculo sui sanguis contēnit: sed oīes sustinēt cū tre-

A more ⁊ veneratione: ⁊ adorant vilissimam cartulā atramēto scriptā: ⁊ velut diuinos apices adorāt: sed cum scripture diuine legūtur: verba dei tonāt: ipse dñs quodāmodo pñs pſentib⁹ loquit̄ ⁊ nō audit̄: aut fastidiose hoies audiunt: aut qō petius est fabulis vacant. Impator lōge posit⁹ de cartula loquit̄ ⁊ timet̄: ⁊ q̄si pñs in illa carta adorat̄. Testimonū dñi cuz recitat̄ ab aliquibus contēnit̄. Ipm pphe clamant: apli p̄dicant ⁊ euangelia loquūtur p̄ seipm hoibus fabulant̄ ⁊ nō audit̄. hec Aug. ¶ Sexto scriptura diuina est audiēda obediēter cum opis exhibitione. vt scz verba q̄ audit ope adimpleat. Jō dr Jaco. j. c. Frēs estote factores v̄bi: nō auditores tm̄ fallentes vosmetip̄os. Jō sequit̄. Factor operis hic in facto suo btūs erit. Nam frustra audiuntur ⁊ memoria custodiunt̄: si nō ope adimplent̄. Jō dr Math̄. vij. Non oīs qui dicit mihi dñe dñe non intrabit in regnū celor: sed q̄ facit voluntatez p̄ris mei. Uñ apostolus. Non em̄ auditores legis: sed factores iustificabunt̄. Jdeo damnabunt nos sarraceni: quia legem quam accepim⁹ a christo: non obseruamus. Sumus ergo petores illis: quia ipsi seruant legem cū studio quam acceperunt a machometo eor pphēta: immo sumus petores iudeis: qui potius intrent mortem: antequā vellent transgredi legem moysi. Cuius exemplū ptz. ij. Machabe. vij. de machabeis. qui ideo mortui sunt: quia noluerūt comedere carnes porcinas: quod est cōtra legem moysi. vt patet Leuit. xj. ¶ Septimo est ope adimplendū sine cessatione. s. pseuerando in bono opere. Quia qui perseuerauerit vsq̄ in finem: hic saluus erit. Marci. xxiiij. Quaz nobis concedat ille qui cum patre viuit ⁊ c.

Explicit tertium preceptum.

¶ Incipit preceptum quartum.

Honora patrē tuum ⁊ matrem tuam: vt lōgeuus sis super terraz: quā dominus deus tuus daturus est tibi. Exodi. xx. Dis dilectio hominis in duobus cōsistit scilicet dei ⁊ proximi. Jdeo de⁹ post precepta prime tabule: que pertinent ad dilectionē dei voluit ⁊ posuit precepta secunde tabule: q̄ ordinant hominem ad dilectionē proximi. Inter proximos etiam sunt nobis parentes propinquiores. Ergo primo ponitur p̄ceptum de honoratione parentuz. Et hoc conueniens est: quia dicit magr̄ sententia. li. iij. dis. xxxvij. Sicut primum preceptum prime tabule respicit patrez in diuinis: sic primum preceptum secūde tabule respicit carnalem patrem. Quia sicut ille est principium creationis: sic iste est principium generationis. Conueniens est ergo propter duo. Primo ex ordine nature. Nam natura primo naturaliter agit in sibi ppinqua dispositione q̄z in remota: vt ignis naturaliter calefacit partē aeris sibi propinquam magis q̄z remotā. Cum ergo natura filiorū ppinquior sit nature parentū q̄z aliorz: q̄a est orta ⁊ deriuata ab eis naturalit̄: ⁊ recipere inclinat̄ vt citius subueniat ⁊ agat in natur̄ parentū q̄z aliorz. Uñ dicit Basil⁹ q̄ ciconie naturali instinctu cum vident parentes confectos senectute: in volatu supportant eos ⁊ in pluuiis calefaciunt: ⁊ alimenta eis p̄curant. Jsta rō tangit̄ per spiritūsanctū. Eccli. vij. vbi dicit̄. Honora patrem tuum: ⁊ gemitus mr̄is tue ne obliuiscaris. Memēto q̄m nisi p̄ illos nō fuisses. Jō retribuas illis q̄m ⁊ illi tibi. Secūda rō est q: r̄a charitas debet eē ordinata. iuxta illud Cañ. ij. Ordinauit in me charitatez. Sup quo verbo dicit Ambro. q̄ oēs p̄ximos ex charitate debem⁹ diligere: non solum verbo vel lingua: sed opere ⁊ r̄itate. Ergo in tali dilectione ordo est seruādus: vt p̄mo deū: scdo parētes: tertio domesticos: q̄rto oēs alios. Jdeo dicit apl̄us. j. ad Thimo. v. Si q̄s suor ⁊ maxime domesticorū curam nō habet fidē negauit: ⁊ est infideli deterior. Quā regulam chr̄s cū suem̄is curam h̄re nō potuit: relinquēs mundum ⁊ vadens ad p̄rem: Joanni euangeliste eā cure cōmisit. Ergo honorare parentes est ōmū p̄ceptū scde tabule. Et q̄ chr̄us dixit. Honora p̄rem tuuz ⁊ m̄rem tuam: vt longeuus sis sup terram quam dñs de⁹ daturus est tibi. Jn q̄ p̄cepto quatuor ponit. Primo actuz, ibi, Honora. Scdo obiectum

E ibi. Patrē ⁊ matrem. Tertio ꝓmissum. ibi. Ut sis longeuꝰ sup terrā. Quarto locum. cū addidit ibi: qua dñs deꝰ tuus daturꝰ est tibi. ¶ Circa qđ notandū ꝙ peccant primo cōtra illud p̄ceptū: q̄ parētibꝰ carnalibꝰ debitum honorē non impendūt. Qui faciunt directe cōtra diuine legis p̄ceptū: cōtra diuine legis ꝓmissuz: ꝯtra naturalis legꝫ instinctū. Primo facit ꝯtra diuine legis p̄ceptum. In quo dicit̄. Honora patrem ⁊ matrem tuam. Eccl̄i. vij. Honora pr̄em tuuz: ⁊ gemitus mr̄is tue ne obliuiscaris. Quia mater nostra decem mēsibus nos in vtero portauit: ⁊ cum dolore nos peperit: cum magno labore nos nutriuit. Ergo gemitus illius nunq̄ debemus obliuisci. Rō illius est: quia tria nobilia recepimꝰ a parētibus nostris esse: nutrimentū ⁊ doctrinā: quoꝝ nullum recōpensare possumus. Unde Aristote. ix. Ethicoꝝ. Magistris dijs ⁊ parētibꝰ nō possumus reddere equiualēs. Ergo deo qui nos creauit: parentibus qui nos genuerunt: magistris qui nos docue-
F runt: nō possumꝰ cōdignam recompēsationē facere. Jō dixit Thobias eiusdē. c. iiij. ad filium suum. Honorem habebis ad matrem tuam ⁊c̄. Sic quilibet pater debet puerum ad hoc tenere ⁊ informare: vt matrem suam honoret. sicut ille Thobias docuit filiū suū. Et sil̄r quelibet mulier debet filium ad hoc tenere: vt patrē habeat ī honore ⁊ reuerentia. Eccl̄i. iij. Qui honorificat patrem suū vita viuet longiori. Hic honor stat in septem. Primo ī cordis dilectione. Ideo dicit Ambro. super illud Cañ. ij. Ordinauit in me charitatem. Primo diligēdi sunt parentes. Sup quo dicit Aug. ꝙ amor parentū est p̄ponēdus amori filioꝝ. Cōtra hoc faciūt q̄ parētes odiūt ⁊ optāt eis mortē: vt eoꝝ hereditatē capiāt: ⁊ s̄m motū ꝓprie voluntatis viuāt: qđ est valde rep̄hēsibile ⁊ grāde pctm̄: qđ sic ꝓbat̄: qꝛ dicit Jo. in cano. sua. Qui odit fratrez suum homicida est. Si hoc intelligit̄ de ꝓximo: q̄d tūc erit de illo qui odit parētes suos: q̄s plus diligere tenet̄. Querit̄ vtrū plus filij diligāt parētes q̄ ecōuerso. Rñr ꝙ naturaliter parētes plus diligūt filios q̄ econuerso. eo ꝙ magis sciunt parentes q̄ filij: ꝙ ab eis sunt geniti. Hoc intelligendum est naturaliter ⁊ cōiter: licet aliqñ fallat. Ergo merito parentes diligendi sunt a puerꝫ q̄s ipsi ita tenerrime diligunt. Uñ Basilius. Parētes nostros sicut ꝓpria viscera diligamus. Sed q̄uis q̄dā hoc dicunt ore corde tñ nō diligūt parētes suos. Cuiꝰ exemplū ponit̄ in historia britonum de leyr rege britannie: sicut dicit Brutus in chronica sua: ꝙ habuit tres filias. s. gormorillā: ragan ⁊ cordoillā: ⁊ nō habuit masculinā ꝓlē. Qui rex ꝯgregatas filias suas de amore suo sciscitatus est. Prima respōdens ꝑ curiam celestem testatus est ꝙ plus eum diligeret q̄ aīam in suo corpore. Cui pr̄. Quia meā senectā tue vite preposuisti: te tali maritabo quē elegeris cum tertia ꝑte regni. Ragan vero que secūda erat exēplo prioris: beniuolentiā pr̄is accipe volēs: iurando dixit aliter exprimere se non posse q̄ ꝙ eum sup oēs creaturas diligeret. Credulus pater illi aliam partem regni promisit. Sed tercia cordoylla intelligens patrē filiaꝝ adulationibus acquieuisse dixit. Nulla est mi pater filia que patrē suum plus diligere q̄ se presumat. Equidez nullam esse que hoc fateatur nisi iocosis verbis veritatem celare nitebat̄. Nempe semp te vt patrem dilexi ne a proposito diuertar meo. Et si plus vis. Quātum habes tm̄ vales: ⁊ tm̄ te diligo. Iratus pater eam expertē regni fecit: maritās eam in partibus gallicanis vltra marinas partes. Sed postea per p̄mā ⁊ secūdam filias ⁊ eoꝝ maritos fuit de regno expulsus. Per tertiā vero filiam ⁊ eiꝰ maritum honorifice receptus: ⁊ in suum regnum repositus est. Hec in paupertate fuit amica: sed alie due fuerunt adulatrices. Dubitat̄ an plus debeo diligere patrē aut matrē. Rñdet̄ patrem: quia pater ⁊ mater sunt principia generationis. Sed in generatione pater est sicut mouens ⁊ operans femina sicut patiens. Et quia s̄m Aristo. ix. li. de aīalibus. excellentior est ratio actiui q̄ passiui. Nec obstat ꝙ matres plus laborauerūt quia iste labor est inuoluntariꝰ. Dubitatur scđo an plus debeo diligere patrē vel filiū. Rñdet̄ patrem debeo plus diligere: quia ab eo plura recepi. vt dicit̄. ix.

Ethicoꝝ. Dijs magr̄is ⁊ parētib⁹ non red-
A dere possum⁹ equalēs. Dubitat̄ tertio an
plus debeo diligere pr̄em carnalē q̄ꝫ spūa-
lem. Rn̄det̄. carnalem: quia efficiendo pa-
ter carnalis plus habet rōne efficientis q̄ꝫ
spūalis: qui magis se habet vt instrumen-
tum. Dubitat̄ quarto: an plus debeo dili-
gere vxorē an parētes. Uidet̄ ꝙ ꝑentes: qꝛ
dicit̄. ix. Ethico. dijs magr̄is ⁊c̄. sed vxori
possumus reddere equiualens. Itē de di-
lectione parentū habemus p̄ceptū decal̄.
sed nō de vxore. Item. xxx. di. c. si qui filij
habent̄. dr̄ ꝙ religiosus pōt exire ad ciban
dum parentes pauperes. Sed contra Ge-
nesis. j. dicit̄. Propter hoc relinquet hō pa
trem ⁊ matrem: ⁊ adherebit vxori sue. Re-
spondetur ꝙ hoc intelligit̄ de matrimonio
contrahendo: filius debet relinquere ma-
trem ⁊ filia patrem: id est parentes nō de-
bent contrahere matrimonium cum filijs:
⁊ non intelligitur de subueniendo paren-
tibus. ¶ Secundo consistit talis honor in
obsequijs famulando. Ecclesia. iij. Qui ti-
met deum honorabit parentes: ⁊ quasi do
B minis seruiet eis: qui cum genuerūt in ope
re ⁊ sermone ⁊ om̄i patiētia. Ideo tenent̄
eos ducere cū ceci sunt: ⁊ portare cū infir-
mi sunt ⁊ claudi: vel alia seruitia eis exhi-
bere. s. eos lauare: lectū p̄parare: vl̄ eos te
gere vel suis vestib⁹ induere. Sed q̄dā ve-
recundant̄ de parētib⁹ suis si ceci sunt vel
claudi aut male vestiti. Et iō spernunt eos
aut verecundantur. Quibus accidit sicut
cuidā scholari parisi⁹ accidit. Qui cū esset
p̄ciosis indutus vestibus ⁊ multū honora-
ret̄ a studētib⁹: cūqꝫ visitasset eū pater su⁹
ī humili habitu timēs ip̄e ꝙ socij sui cōtēne
rēt eū si scirent ip̄m talem patrē hr̄e: roga-
uit patrem: vt nullo mō indicaret socijs ꝙ
ipse pr̄ suus esset. Et simulans eū esse vnū
de seruitorib⁹ pr̄is sui: fecit eum comedere
cū familia domus: quod pater patiēter su-
stinuit. Sed cū finito prandio filius cū du-
xisset ad cameram secreto ⁊ quesiuisset ab
eo qd̄ ei attulisset ostendit sibi pr̄ magnam
quantitatē pecunie quā ei attulerat dicēs
ꝙ nec aliquid ab eo hr̄e deberet. Negasti
inquit fili mi me: ⁊ ego te denegabo: ⁊ de
cetero nūq̄ꝫ comedes vel bibes ex eo quod
ego tibi mittam. ¶ Tertio talis honor con- C
sistit in obediendo. ad Ephe. v. Filij obedi-
te parentibus vestris in omnibus. Deute.
xxj. Si genuerit homo filiū cōtumacem ⁊
proteruū: qui nō audierit pr̄is aut matris
imperiū ⁊ coercitus obedire contempserit
apprehendent eum ⁊ educent illum ad se-
niores ciuitatis illius ⁊ ad portam iudicij
dicētqꝫ ad eos. Filius noster iste ꝓteruus
⁊ cōtumax est: monita nr̄a audire contem-
nit: comesationibus vacat ⁊ luxurie atqꝫ
cōuiuijs: lapidibus obruet eum populus ci
uitatis ⁊ morient̄. Et hoc chr̄us nos docuit
suo exemplo: qui suis parentibus subditus
fuit. vt ptꝫ Luce. ij. Et erat subditus illis.
Unde sciēdum ꝙ quilibet tenetur obedire
parentibus in licitis ⁊ honestis qn̄ aliquid
iubent: qd̄ bonum est ꝓ salute anime: vt ad
missam ⁊ ad eccl̄iam ire ⁊ ad verbū dei au
dire vel tacere vel loqui vel laborare. Et q̄
cunqꝫ pertinaciter vel scienter contrarium
faciunt peccant mortaliter. ¶ Quarto con
sistit in dulciter rn̄dendo cū ab ipsis corri-
gunt̄. Un̄ Eccl̄i. iij. Maledictus est a deo D
qui exasperat matrem. Tenent̄ em̄ parēti-
bus dulciter rn̄dere cū ab ipsis corrigunt̄.
Contra hoc faciūt qui dure ⁊ pertinaciter
⁊ inhoneste respōdent suis parētib⁹. Et in
hoc grauiter delinquunt. vn̄ hr̄ Marci. v.
Qui dixerit fratri suo fatue vel racha re-
us erit gehenne ignis: si hoc intelligit̄ de
hoīe aut fratre suo eū deridēdo aut scāda-
lizando: aut paruipendendo: quātum tunc
reus erit qui suū patrez nominat antiquū
fatuū vel ei maledicit: aut eum ꝑcutit. Ta-
les hereditate priuari possunt. Nam dici-
tur extra de iureiurā. c. quintauallis. Ibi
in glosa ponunt̄ multi casus in quibus pa-
ter potest filium hereditate priuare. Pri-
mus casus si filius parentibus manus ītu-
lerit. Secūdus si grauē iniuriā eis fecerit.
Tertius si eos criminaliter accusauerit de
causa q̄ non sit aduersus principē vel rēpu
blicā. Quart⁹ si cum maleficis conuersat̄.
Quint⁹ si maleficus efficiat̄. Sextus si vi-
te parentū fuerit insidiatus. Septimus si
vxori vel concubine patris se miscuerit.
Octauus si ex dilapidatiōe filij grauia su-
spendia sustinuerint. Nonus si pro perso-

E na vel debito eius inquantū potest fideiubere noluerit. Decim⁹ si ꝓhibuerit eos facere testamentū. Undecim⁹ si ꝓtra volūtatem parentū inter arenarios ⁊ mimos perseuerauerit: cum pater nō fuerit illius professionis. Duodecim⁹ si filia vitam luxuriosam egerit: cū parētes vellent eam ꝑ posse dotare. Tredecimus si parētibus furiosis curam nō impenderit. Decimusquartus si parētem captū de carcere reducere neglexerit. Hij casus ponunt in auten. vt cū appellatione cognoscit. §. causis. col. viij. ¶ Quito consistit in prouisione necessariorū: hoc tenent ꝓpter donū qđ ab ipsis receperūt. s. corpale nutrimentū. Ideo filij qui parentib⁹ nō subueniunt in necessitatib⁹ peccant mortaliter. vt ptz ꝑ glo. Exodi. ij. que dicit Hoc ꝑcipit filijs q̄ honorent parentes officio pietatis. s. ipsis in necessitatib⁹ subueniendo. vñ Ecēs. iij. Elemosyna patris non erit in obliuiōe. Possum⁹ in hoc vti exemplis. Inter q̄ ꝑcipuū ē exēplū chr̄i. Qui cū esset in angustia passiōis: tñ nō est oblitus mr̄is sue: imo curā ipi⁹ habuit ⁊ eā cōmendauit Joāni. vtz Joā. xix. Itē ipa irrōnabilia aīalia dant nobis expla. Dicit enī de grue: q̄ qñ pr̄ ⁊ mr̄ eius depilati sunt querūt eis necessaria: donec habeāt pilos aut moriant. Aliud exemplū est ciconiarū. De quibus legit: qñ senescunt q̄ filij parentes suos in nidos ponunt: ⁊ velut infantes iuxta pectus se ponūt ⁊ fouēt eos ⁊ nutriūt. Si hoc volucres faciūt: qđ nō debent facere hoīes. Ergo valde ingrati sunt q̄ parētibus non puidēt cū sibi puidere pñt. Jō dicit apls ad Ephesios. Filij reddite vicem parentib⁹: q; hoc acceptū est coā deo. Uñ exemplum scribit Ualerius lib. v. ca. iiij. q̄ debem⁹ parētibus in necessitatib⁹ subuenire. Cū quedā mulier nobilis ꝓpter qđdam flagitiū fuisset morti adiudicata: noluit eā iudex aliq̄ morte publica punire ꝓpter honorē parentele. Sed inclusa est in carcere: vt ibi fame periret. Filia vero eius q̄ erat nupta de licentia iudicis eam in carcere q̄tidie visitauit. Prius tñ diligenter perscrutabat: ne aliq̄ comestibile secum deferret. Illa vero extracto vbere singulis diebus matrē lacte alebat. Cum vero iudex miraretur q̄ tāto tpe supuiueret: repertū est q̄ ei a filia hoc fiebat. Tūc iudex pietate motus matrem filie donauit. Ubi iam talis filia reperiret: sed potius mr̄imonio habito patrē ⁊ matrez repudiaret: quod patuit in alio tali exēplo. ¶ Fuit qdaz vir diues habens tres filias: q̄s maritauit cum multis bonis. Finaliter pater finxit se depauperatum. Accessit ad domuz prime filie: q̄ ei ad tēpus ministrauit necessaria. Tandem de pñtia patris importuna dixit ei: q̄ propter mariti improbitatē non esset ausa ei vlteriꝰ aliq̄d ministrare. Audiens hoc pr̄ ingemiscens ait. Utinā haberem laqueū. Et filia. Quid faceres cū laqueo? Rñdit. Me ipsum suspendere vellē. Filia vero occulte ordinauit q̄ pr̄ inuenit laqueū q̄tenus se cito suspenderet. Pr̄ cogitans maliciam filie accepit laqueū occulte: ⁊ accessit ad secundam filiā: que fecit ei sicut ꝑma. Tandē dixit patri: q̄ ꝓpter malitiā viri non esset ausa ei aliq̄d ministrare. Qui dixit filie sue. Utinā haberē gladiū. Ait illa. Pater quid faceres cū gladio? Rñdit. Me ipm interficere vellē. Filia vero clam ordinauit: vt cito cultellum inueniret: quē pater accipiēs accessit ad tertiā filiā: q̄ eū benigne recepit ⁊ ei ꝓmisit q̄diu hr̄et buccellā panis cum eo vellet impartiri. Tandem pr̄ occulte ordinauit ꝑ vnū aliū venientē ad filiam ⁊ dicentē. Nisi daret ei vnicū filium eius: oporteret patrez mori. Que rñdit. Si haberem decem pueros mallē dare tibi anteq̄ permitterem pr̄em meū mori. Qui accipiens puerū discessit. Pater ꝛo cōsiderans beniuolentiā illius filie ab ea recessit: ⁊ fecit solēne cōuiuiū: ⁊ tres illas filias iuuauit cū maritis. Finito prandio pr̄ extrahens laqueū de mantello: dans prime filie dicēs. Ecce laque⁹ tuus suspē das tu teipam quē mihi ꝓparasti. Ad secūdaz. Ecce cultellus tuus interficias tu te. Ad tertiaz ꝛo dixit. Ecce filia mea dilecta: hic est fili⁹ tuus dilectus: quem dedisti vt me a morte redimeres: tu dost mortē meaz habebis oīa bona mea. ¶ Sexto cōsistit talis honor in indulgentia commissoꝝ. Ideo dicit quidam. Si defecerit sensu: veniam da illi. Eccī. iij. Fili suscipe senectā pr̄is tui: ⁊ nō cōtristes eū

in vita illius. Contra hoc faciūt q̄dam qui
A semel offensi a parentibus: ꝙ vix vel nunq̄ꝫ
eis parcere volūt. ¶ Septio ꝯsistit vt post
mortem eis subueniant cū bonis operibus
ꝛ missis defunctoꝝ. Cōtra faciētes cōtra-
riū ꝯquerūt̄ parētes illd̄ Job. xix. c. Qua
re me persequimini sicut deus ꝛ carnibus
meis saturamini. Et merito: q̄a multa bo-
na acceperūt aliqñ a parētibus: ꝛ vix ꝓcu
rant pro eis dicere vnam missam aut pau-
peri dant elemosynam. Nam si quis vide-
ret pauperē in magna angustia ꝛ ei nō sub
ueniret peccaret. Sic est in proposito quia
parentes nostri sunt in magnis angustijs
purgatorij si eis nō succurrimus grāde pec
catū cōmittimus. Sciendum est ꝙ quilibet
tenet̄ subuenire illis aīab⁹ quaꝝ bona hic
possidet. Et spēaliter cōquerunt̄ de illis he
redibus q̄ eis nō subueniunt de illis bonis
que hic post se reliquerunt. Et ipsi here-
des de hoc sunt reddituri rationem coraꝫ
deo: ꝙ ipsis nō subueniūt. ¶ Scd̄o hoc est
B contra legis diuine ꝓmissum. Primum est
pñtis vite elongatio. vt ptꝫ Exod̄. xx. Ho-
nora pr̄em ꝛ mr̄em tuam. Sequit̄ ibidem.
Ut sis longeuus super terram. Et Ecc̄i. iij.
Qui honorat patrem ꝛ matreꝫ suam; vita
viuet lōgiori. Et hoc est rōnabile: vt a quo
habet esse ꝛ vitam: si ei vitam ꝛ esse conser
uat: congruum est ei vt ei vita sua cōserue-
tur. Ergo ecōtra qui nō honorant: eorū vi-
ta abbreuiat̄. Quia plurimi tales improui
sa morte moriūtur. dicente ps̄. Subito de-
fecerūt ꝛ perierunt ꝓpter iniquitatē suaꝫ.
Scd̄m est filioꝝ suoꝝ iocūdatio. Eccl̄i. iii.
Qui honorat pr̄em suū iocundabitur in fi-
lijs. In plurimis em̄ hoc videmus ꝙ filij
eoꝝ in vita ꝓsperantur: ꝛ econtra qui non
honorāt eoꝝ filij sepius moriunt̄. Cui⁹ ex-
emplum ptꝫ in Cesario de illo qui inhono-
rauit matrem suam: ꝛ omnes eius filij in
breui defuncti sunt. Etiam inueniūt filios
suos duros iusto dei iudicio. sicut dic̄ Ari-
stoteles de quodaꝫ qui ꝓcussit pr̄em suum.
Interrogatus quare hoc faceret? Rñdit.
qꝛ ipe ꝓcussit pr̄em suū: ita nūc fit sibi econ-
uerso. Quia eadē mēsura qua mensi fueri-
tis: remetiet̄ vobis. Tertium est boni noīs
ꝛ fame diuulgatio. Melius est nomen bo-
num q̄ꝫ vnguentū preciosum ꝛ diuitie mul C
te. Et ecōuerso mala fama est multū timen
da. Unde Ecc̄i. iij. Male fame est qui relin
q̄t pr̄em: ꝛ maledictus est a deo qui exaspe
rat mr̄em. Quartū est diuitiarū accumula
tio. Ideo dr̄ Ecc̄i. iii. Benedictio pr̄is fir-
mat domos filioꝝ: sed maledictio matris
eradicat fundamenta. Et econtra qui eos
non honorant: talibus infortunia reꝝ eue
niūt ꝛ frequēter depauperant̄ captiuant̄ et
spoliant̄ a raptorib⁹: vel bona eoꝝ combu-
rūtur: aut equi ꝛ vacce moriunt̄. Quintuꝫ
est vite eterne cōsecutio. Et econtra: q̄ nō
honorant: eterna vita priuant̄. Exo. xxiij.
Qui maledixerit pr̄i vel matri: morte mo-
riat̄ eterna. Sextū est in p̄senti vita lauda
tio. Et ecōtra: qui nō honorāt: cōfundunt̄
sepe. Cui⁹ exēplum ponit Cesarius: ꝙ qui
dam diues cū vxore sua cessit omnibus bo-
nis vnico filio suo: vt ipse sponsam diuiteꝫ
ducere posset. Et filius promisit patri ꝛ ma
tri ꝙ abundanter q̄ꝫdiu viuerent ipsis pro-
uidere vellet. Et post aliqd̄ tempus postq̄ꝫ
spōsasset iuuenculam vnā: ipa induxit ma
ritū: vt locaret parentes suos extra domū D
suā separatim. Et sic pr̄i ꝛ mr̄i primo satis
abūdanter ꝓuidit filius. Tandem clausit
viscera pietatis: ꝛ nimis tenaciter eos ꝓ-
curauit. Quadā die dñica vidit mater car
nes ferri in domum filij: ꝛ dixit marito.
Diu est ꝙ comedistis carnes: ite hodie ad
domū filij nr̄i ꝛ inuenietis bonā assaturā.
Tempore igit̄ prandij pr̄ venit pulsans ad
ostiū. Statim fili⁹ impi⁹ assatū pullū queꝫ
ipe ad comedendū in ꝑtes diuiserat: ad ca
psam abscondebat. Intrante aūt patre in-
terrogauit filius q̄d vellet? q̄ rñdit. Uole-
bā hic prandere: putās hic aliq̄d boni esse.
Ait fili⁹. Uide: qꝛ nihil h̄ habemus. Rece-
dente pr̄e ꝛ ostio clauso pullus assatus ad
mēsam ꝑ ancillā afferri ꝛ reponi iubetur.
Que viso pullo cōuersus est in horribilem
serpentē. Que territa fugit. Accedens vir
ꝛ pullū volēs auferre: saltauit in collū ei⁹
serpens: ꝛ ei ita fortiter adhesit ꝙ nulla ar
te nec medicamīe poterat remoueri. Qui
statim accedens ad ep̄m: indicauit sibi pla-
gam dei: qui ei ꝓ penitentia iniūxit: vt iret
ad om̄es maiores villas ꝛ ciuitates regni

E francie cõuocatis iuuenib⁹ ⁊ pueris: eis fa
ctũ narraret vt suos parẽtes nõ cõtẽnerẽt
sed honorarẽt: q̃ sic nouẽ annis iuit. Et eo
comedente serpẽs comedit: eo dormiente
dormiuit. Tertio h̃ ẽ ꝯtra legis nature in-
stinctũ: qđ ptz ꝑ tale exẽplum. Quidaz ha-
bens vxorem: q̃ habuit ex ea tres filios ſm
opinionẽ suam. Cui vxor eius cũ quadam
die cuz ea litigaret: obiecit ꝙ ipse credebat
ꝙ tres hr̃et filios: sz vnus tm̃ su⁹ erat. Re-
quisito aũt viro ab ea q̃ suus esset: noluit ei
indicare. Deinde cum pater infirmaret̃ ad
mortẽ: ⁊ vxor defuncta esset: ipe faciẽs te-
stamentũ oĩa bona sua dimisit illi qui fili⁹
suus erat. Post mortẽ ꝟo eius facta est in-
ter eos cõtẽtio cui⁹ hereditas esset. Quili-
bet em̃ dicebat ꝙ ipe esset filius ille: ⁊ ꝙ si-
bi debebatur hereditas. Et cũ hoc delatũ
esset ad iudicẽ: ꝑcepit iudex vt pr̃ mortuus
alligaret̃ ad arborẽ. Et ille qui directi⁹ in
eũ sagittaz mitteret hereditatem haberet
Alligato aũt patre ad arborez: duo ex illis
sagitauerũt in eũ. Tertius vidit patrem su-
um sagittari: offensus est valde cõtra alios
F ⁊ dixit ꝙ nullo modo patrẽ suũ sagittaret.
Ex quo cogitatũ est ꝙ ipe erat verus fili⁹
suus. Et data est ei hereditas. Simile iudi
cium dedit Salomon. iij. Reg. iij. duab⁹.
mulierib⁹: q̃ litigabant de puero vno. Illã
em̃ perpẽdit esse matrem: que non poterat
pueri interfectionem tolerare.

¶ Honora patrem ⁊ matrẽ.

SEcundo peccant contra hoc prece-
ptum: qui derelinquunt in necessita-
te ⁊ egestate personas de sua paren
tela. Quia qui dixit: honora patrem ⁊ ma
trem: in illo etiam dixit: honora parente-
lam tuam. Peccant ergo illi grauiter: qui
derelinquunt fratrẽ patris aut sororẽ ma-
tris: aut alios de sua parentela. vnde Ca-
to dicit. Cognatos cole. ¶ Circa quod no-
tandum ꝙ triplex est cognatio: scilicet car-
nalis: que ex cõsanguinitate ꝓpagat̃. Se-
cũda dicit̃ cognatio spiritualis: que ex cõ-
paternitate contrahit̃. Tertia dicit̃ cogna
tio legalis que ex adoptiõe causatur. Pri-
ma dr̃ carnalis. Ista est multum colẽda ⁊
honoranda. ⁊ hec ſm Raymundũ dicitur.
vinculum personarũ ab eodẽ stipite descẽ-
dentium: carnali propagationẽ cõtractũ. G
Et dico stipitem illã personaz a qua aliqui
duxerunt originem. Unde ⁊ consanguinei
dicũtur quasi de vno sanguine ꝓcedẽtes.
Tales inuicẽ contrahere non debent vsqꝫ
ad quartũ gradum inclusiue. vt ptz de con-
sanguinitate ⁊ affini. ca. non debet. Durat
tamen ſm Hostieñ. quãtum ad successionẽ
hereditatis vsqꝫ ad decimum gradum. vtz
xxxv. q. v. Ad sedem. Tales cognati debẽt
se mutuo honorare. Ideo coniugium or-
dinatum est fieri inter extraneos: vt amor
⁊ charitas dilatent̃ ⁊ extẽdant̃: vbi natu-
ralis amor minus feruet. ſm Augus. xv. de
ciui. dei. c. xvj. Etiaz dicit idez Aug. li. xv.
de ciui. dei. c. j. Ut vehemẽti⁹ cõmẽdare-
tur societas humane vnitatis: vĩculoqꝫ cõ-
cordie nõ solum nature similitudine: verum
etiam cognationis affectu omnes necterẽ
tur: voluit deus vt ex vno hoĩe omne gen⁹
humanũ diffunderet̃. Debent ergo cogna
ti sibi mutuo cõpati: sicut membra eiusdem
corpis. j. ad Cor. xij. Si patitur vnũ mem
brũ patiunt̃ omnia. Secũda dicit̃ spiritua-
lis: ⁊ euenit ex hoc ꝙ q̃s cõfert alicui ad sa H
cramẽtũ baptismatis aut ꝯfirmatiõis. Uel
cũ q̃s sustinet siue tenet illuz cui tale sacra-
mentũ cõfert̃. Et cõtrahit̃ inter baptizatũ
⁊ eum qui suscipit. Item inter baptizatum
⁊ filiũ suscipientis: hoc dico si sint legitimi
secus si essent adoptiui: q̃a tales filij susci-
piẽtis legitime copulantur baptizato siue
suscepto: vt dicit Innocẽtius. Itẽ cõtrahi-
tur inter baptizatũ ⁊ suscipientis vxorẽ si
ante susceptionẽ cognita sit ab eo. Item in
ter suscipientes ⁊ patentes baptizati hec
cognatio impedit ⁊ dirimit cõtractũ matri
monium. Et que dixi de suscipiente intelli
ge etiam de baptizante. Et idem de sacra-
mento confirmationis. Hec aũt omnia de
cognatione spũali patent in ca. nedum li.
vj. In alijs vero sacramẽtis nulla causat̃
spũalis cognatio. extra e. q̃uis. li. vj. Per
cathecismũ vero contrahit̃ cognatio spiri-
tualis q̃ tantũ impedit cõtrahendũ: sz non
dirimit cõtractum. vt ptz extra e. ca. per ca
thecismum li. vj. Nota ꝙ baptismus est no
bis magis necessarius q̃ alia sacramenta
ꝓpter quinqꝫ. Primo quia potest cõferri si-

A ne alijs ⁊ ecõuerso. vtz de presbytero non
bap. c. si qs p̄sbyter. Scdo quia sine eo nul
la salus habet. de cõse. dist. iiij. firmissime.
Tertio quia p ip̄m venialia ⁊ mortalia di-
mittunt. de cõse. dist. iij. c. non sunt. Quar
to quia p ip̄m plena fit remissio oim pecca-
tor. de conse. dist. iij. ca. sine pnia. Quin-
to quia est fundamentũ ⁊ ianua oim sacra
mentor. vt ptz de bap. ⁊ eius effe. c. maio-
res. Et de conse. dist. iiij. c. Itaq. Ergo in
tali sacramẽto contrahitur talis cognatio
Nam sicut in generatiõe carnali contrahi-
tur cognatio carnalis ex parte patrꝫ ⁊ ma
tris. Ita ex generatione spũali cõferẽs sa-
cramentum gerit p̄sonam dei p̄ris: sed por
tans ad sacramentum gerit personã eccle-
sie m̄ris. In his concordat Thomas ⁊ pe-
trus in. iiij. di. xxiiij. Et sciẽduz ꝙ tres sunt
spẽs cognationis spũalis. Prima dicit cõ-
paternitas: que attendit inter spiritualem
patrem pueri ⁊ carnalem. Nam vnus com
patrũ semp est spiritualis pater filij: alter
carnalis. Alia est paternitas: ⁊ hec atten-
B ditur inter illũ qui suscipit ⁊ eum qui susci-
pitur siue masculus sit siue femina. Tertia
dicit fraternitas q̄ attendit inter filiũ tuũ
spiritualẽ ⁊ filios carnales. De his tribus
specieb⁹ dicunt doctores ꝙ spiritualis co-
gnatio non procedit ad nepotes ⁊ vlterio
res quia non habet gradus. Filia em̄ mea
cõtrahere potest cũ filio filij mei: non cum
filio meo: qꝛ hoc est ꝓhibitũ. art. xxx. q. iij.
c. j. Possunt tñ filij duor compatrum copu
lari siue ante compaternitatẽ siue post sint
geniti: excepta sola illa p̄sona p quam com
paternitas est contracta: que nunq̄ pōt co-
pulari alicui filior sui p̄ris spũalis. vtz ex-
tra de cogna. spiri. ca. j. ⁊ xxx. q. iij. c. sup
quib⁹. ⁊ c. pitatiũ. ¶ Querit vtrũ aliquis
posset fieri cõpater alteri⁹ p procuratorẽ.
Rñdet. Si loq̄mur solũ q̄tum ad effectum
ꝓmittendi vel etiam tenendi p ꝓcuratorez
spondere qs pōt. Sed si loquamur quãtuz
ad naturã ⁊ cõpaternitatẽ corporalez ⁊ co
gnationem spũalẽ inde sequentẽ: tunc com
paternitas cõtrahi nõ pōt: ſm Archidi. su-
per primo cap. de cogna. spiri. libro. vj. Vi-
de Bartholũ in fine legis. post mortem. ff.
de adoptio. Et qd videt cõtra, extra de ꝓ-
cura. c. fi. li. vj. Soluit ſm eũ p illud qd no-
tat extra de cõse. eccl̄iar. c. aq̄. Idẽ tenet C
Jo. an. in q̄dã questiõe sua disputata. Ter
cia dr̄ cognatio legalis: ⁊ ista venit p ado-
ptionẽ. Hec impedit m̄rimoniũ. s. ꝙ pater
adoptator non pōt cõtrahere cũ filia ado-
ptata. Nec etiã filij mei cũ ea. vtz extra de
cogna. legali. c. vnico. Ubi dicit. Si qua p
adoptionem soror mihi esse ceperit q̄diu
durat adoptio inter me ⁊ ipsam nuptie cõ-
sistere nõ p̄nt. Ergo ea finita pōt contrahe
re. Dicit glosa. in institutis de nuptijs. §. si
qua. Tales om̄es tenent honorare p̄res ⁊
patrinos. Ut igitur talis honor debitũ sor-
tiat effectũ. ¶ Notandũ est ꝙ p̄res ⁊ p̄rini
debent ⁊ tenent pueros imbuere in septẽ.
Primo in fide catholica qd maxime perti-
net ad patrinos. vtz de cõse. di. iiij. c. Uos
ante omnia. Ubi dicit Aug. Uos ante oia
tam viros q̄ mulieres qui filios in baptis-
mate suscepistis moneo vt vos cognosca-
tis fideiussores apud deum extitisse pro il-
lis quos visi estis de sacro fonte suscipere.
Ideo eos semp admonete vt castitatẽ cu- D
stodiãt: iusticiã diligãt: charitatẽ teneant:
⁊ ante omnia simbolũ ⁊ or̄onẽ dñicã vos-
metipsi tenete: ⁊ illis quos accepistis de sa
cro fonte oñdite. Hec ibi. Super quo dicit
Archi. i rosario. Cũ p̄sbyt oẽs baptisatos
de baptismo leuet oim pater est spiritualis
⁊ om̄es docere tenet. Sed q̄a nõ posset oi-
bus vacare: patrinis cõmendantur vt eos
in simbolo ⁊ or̄one dñica ⁊ moribus instru
ant. Et isti patrini dicunt fideiussores: q̄a
p pueris i cathecismo ⁊ in baptismo respõ
dent. Abrenuncio. Credo ⁊c. Sed contra
obijcit. Si patrini docere tenent filios su-
os spũales simbolum ⁊ or̄onem dñicam.
Ergo melius esset ꝙ vnus bonus ⁊ doctus
monachus virtuosus esset patrinus q̄ in-
doctus rusticus: qui quandoq̄ simbolum ⁊
or̄onem dominicam ignorat. Cuius oppo
sitũ ꝓhibet canon. xvj. q. j. c. placuit. vbi in-
hibet monachis ne puerũ de baptismo su-
scipiant. Et. xviij. q. ij. c. peruenit. vbi Gre
go. papa. abbati valentiniano scribit. Per-
uenit inquit ad nos: ꝙ in monasterio tuo
passiue mulieres accedunt: ⁊ qd graui⁹ est
monachos tuos sibi commatres facere le-

E borant ⁊ sic incautam cōmunionem cū eis
habere. Ne ergo occasione humani gene-
ris inimicus: sua eos quod absit callidita-
te decipiat. Ideo huius precepti serie com
monemus: vt neq; mulieres in monasterio
tuo deinceps qualibet occasione permit-
tas ascendere: neq; monachos tuos sibi cō
matres facere. Idē de cōse. di. iij. c. non li-
cet. ꝓhibet̄ abbatib⁹. ⁊. c. sequenti. mona-
chi. Ratio hui⁹ est duplex. Prima est ne cō
trahant incautam familiaritatē cū mulie-
ribus. Secunda ne oporteat mulieres cō-
matres osculari: sicut in quibusdam parti-
bus est consuetū. Ubi aūt ista non timeren-
tur posset tolerari: sicut fit in partibus ita
lie: vbi cōiter religiosi fiunt patrini ⁊ ma-
gistri in theologia. Hec oīa debent facere
patrini in pueritia: q; in senio talia verecū
dant̄ addiscere. Idē docet mgr̄ egidius li.
ij. ꝑte. iij. c. iiij. cū tribus rōnib⁹. Prima est:
nā fides est supra rōnē ⁊ ea q̄ sunt fidei rōe
cōprehēdi non pñt. Ergo in tali etate sunt
in fide imbuēdi: qñ rōnē non q̄rūt dictoꝝ.
Scd̄a ē q; etas illa est creditiua simpl̄r: sz
ea q̄ sunt fidei credimus. Ergo ī illa etate
sunt imbuendi q̄ ad fidē: qñ magis credunt
F sed pueri citius credunt q̄ viri aut senes.
Tertia ē q; ꝯsuetudo ē altera natura vt di
cit ph̄s. Ergo q̄to aliq̄d magis est assuetū
tāto magis est naturale ⁊ tāto feruēti⁹ ei
adherem⁹. Cū ergo ad illa magis q̄ ī infan
tia addiscim⁹ assuescim⁹. ergo ⁊c̄. Secūdo
sunt informandi in ṽtutibus moralib⁹. Uñ
Seneca in epl̄a. xcij. Nouis ⁊ virtuosis pu
eri sunt moribus erudiendi: q; in tali etate
facilius flectunt̄. Et ponit̄ exēplū de arbu
stulis: q̄ in quālibet partē flecti pñt: ⁊ tene-
ra aīalia sine labore pñt domari. Hoc etiā
Ansel. de sil̄itudinibus dicit. Mollis cera
recipit imaginē sigilli ⁊ retinet eandē cum
est indurata: sic est de etate infantuli. Et si
cut indurata cera non bñ pōt informari: sic
est etiā de etate idurata. Exēplū ponit eti-
am Aug. li. j. d̄ ci. dei. de testa vel de cipho
in quez si primo infundit̄ liq̄r preciosus: scz
balsam⁹ illū saporē semꝑ tenet. Si aūt p̄us
fetor infundit̄ tūc eundē fetorē sꝑ retinet.
Ergo primo sunt erudiēdi in virtutib⁹ mo-
ralibus ⁊ ī p̄ceptis dei: quō ea seruare de-
bent si volūt saluari. Iuxta illud Mat. xix
si vis vitā ingre. ser. man. In huius signuz G
hñt p̄cepta scripta in manib⁹ ⁊ in pedibus
scz in decē digitis ⁊ in decē pedicis. Item
q; libēter visitēt eccl̄iam ⁊ audiant missam
⁊ sermonē exēplo chr̄i: q̄ cū esset. xij. anno
rū ascēdit cū parētib⁹ suis ī hierl̄m: ⁊ sic in
cipiāt deo seruire in iuuentute. vtz Tre. j.
Bonū est viro cuz portauerit iugū dñi ab
adolescētia sua. Tertio cauendi sunt a ma
lis exemplis ⁊ societate maloꝝ: q̄a magis
sunt inclinati ad malū q̄ ad bonū: vt dicit
canon. xij. q. j. om̄is etas. Quia ad malum
ꝑ seipsos: ad bonū aūt ꝑ gr̄am. Et etiā ha-
bēt fomitē impellentē ad maluz: vt probat
Egidi⁹ in li. de regimine p̄ncipū: quia sunt
molles ⁊ mollia facili⁹ recipiunt imp̄ssionē
q̄ dura. Ergo facili⁹ recipiunt mores illo-
rū cū q̄bus cōuersant̄. Scd̄o q; faciliter q̄s
inducit̄ ad id ad qd̄ est ꝓn⁹. Cuz ergo sunt
proni ad malū: faciliter ꝑ malam societatē
ad mala inducūtur. Tertio q̄a sunt nimis
creditiui: ergo faciliter ꝑ malam societatē
eis suadet̄ bonū qd̄ est malū. Ergo cauere
debent parentes: q; eoꝝ pueris nō dēt ma H
lum exemplum. Quia dicit Grego. ⁊ poni-
tur. xj. q. iij. c. p̄cipue. Tot mortibus digni
sunt: quot exempla prauitatis in posteris
relinquūt. Sed heu aliqui informant suos
pueros ad malum verbo ⁊ exēplo: in quo
deum grauiter offendunt: sicut chorisare:
blasphemare: potare. Ergo ꝑticipes erunt
omnium illorum peccatorum. Ab illis ma-
lis exemplis sunt custodiendi quando pec-
care incipiūt quod est in septimo anno aut
citius: s̄m quod magis vel minus vsus ra-
tionis in eis accelerat̄. Uñ dr̄ extra de de-
lictis pueroꝝ. ca. j. q; pueris grādiusculis
pctm̄ nolūt q̄dam attribuere: nisi ab annis
xiiij. cum pubescere ceperunt. Quod meri
to credere debemus: si nulla essent pecca-
ta nisi que mēbris genitalibus admittunt̄.
Quis vero audeat affirmare furta mēda-
cia ⁊ ꝑiuria nō esse pctā. His plena est pu
erilis etas: q̄uis in eis non ita vt in maio-
ribus puniēda videant̄. Hec in glo. super
verbo grandiusculis. i. dolo capacibus vi-
delicet septem annoꝝ. Tales enim mētiri
⁊ verum dicere possunt ⁊ cōfiteri ⁊ nega-

re: vt dicit Augusti. in epistola ad Renatū
A epm. Sed actus carnales pficere non pos-
sunt: nisi in .xiiij. anno. Jdeo dicit glo. su-
per verbo pubescere. q añ pubertatez q̄ est
in .xiiij. anno non presumit de q̄q̄ nisi mali
cia suppleat etatē. vtz ī Salomone qui ge-
nuit in vndecimo anno: sm mgrm in hysto-
rijs. Ergo ante septimnm annū pueri non
cōmittunt aliqua pctā: sicut z naturaliter
stulti q̄ nunq̄ vsum ratiōis habuerūt. Ta-
les omnes habent vitam eternā ex merito
chr̄i: z participatiōe bonoꝝ eccl'ie. Sed di
ceret q̄s. Exquo nullum malū impunitum
manet: quis tunc illa opera lugebit que ipi
pueri z naturaliter stulti cōmittūt: Rñdet-
tur q illi qui sciēter occasionē dant eis ad
talia mala opera. verbi gra. Qui stultū in-
ebriat ex ppōsito: vel qui iubet eū quodcū-
q̄ malū facere: reꝰ erit. Sic qui iubet pue-
ris maledicere aut malefacere: erit reus il-
loꝝ pctōꝝ. ¶ Quarto imbuendi sunt pue-
ri circa sensus exteriores. Primo circa vi-
sum: vt scz turpia nullo modo videant: q̄a
talia in eoꝝ fantasijs defacili imprimunt:
B neq̄ in imaginibus neq̄ in picturis: z q̄ nō
habeant oculos vagabundos. Jdeo dicit
Hiere. ix. ca. Ascendit mors per fenestras
nr̄as: si ergo viderint turpia faciliter incli-
nantur ad faciendū similia: eo q̄ de omni-
bus vident admirari. Scō sunt instruen-
di circa auditū: vt non audiant turpia: q̄a
talia in eorūz fantasijs faciliter imprimun
tur. Jdeo dicit Aristoteles. vij. Ethicorū.
Prohibendi sunt pueri ne talia audiant: q̄
audire est proprie ipsum facere. Tertio cir-
ca gustū ne nimiū potent. Jdeo dicit Ari-
stoteles. viii. Politi. Juuenes maxime ab
ebrietate custodire oportet ne efficiant bi-
buli: z dilapidatores bonorūz. Quarto cir
ca loquelam: ne loquant falsa aut mēdosa
de ancillis aut seruis vel aliis vicinis: aut
famā alicuiꝰ denigrādo: z sup oñia q̄ nō
loquant turpia: quia cōsuetudo est altera
natura. Ergo si assuefecerint mentiri diffi-
culter possunt retrahi. Quinto circa tactū
vt non furentur aut damna primis nō in-
ferant in piris aut pomis z aliis fructibus
quia talia qui vult saluari tenet restituere
Juxta illud. Peccatū non dimittit nisi ab-
latū restituat. vt ptz de regulis iuris li. vi. C
In omnibus sunt maxime puelle aut filie
instruende: que a tribus debent cohiberi.
Primo a nimio circuitu ne sint vagabunde
propter tria. Primo quia ex nimio circuitu
dat eis male agēdi occasio z cōmoditas.
Jdeo dicit phs in Rhcto. q̄ hoies malefa-
ciunt cum possunt. Et hoc tō: q̄a promptio-
res sunt ad malum q̄ ad bonū. vtz. xii. q. i.
c. Oīnis etas: z multo plus mulieres q̄ vi-
ri: qr magis deficiunt a ratiōe. Scō q̄a ex
nimio circuitu efficiuntur puelle inuerecū-
de. Rō huius est: qr omne insolitū est vere-
cundū. Jdeo quando mulieres nō sunt so-
lite se conspectui viroꝝ p̄sentare sunt vere-
cunde. Quando aūt sunt assuete se viroꝝ
aspectibus p̄sentare inuerecūde efficiunt.
Cum ergo verecundia sit frenū mulierum
si perdant eam multa turpia ppetrant: nisi
verecundie cathena constringantur. vt ait
philosophus in politicis. Tertio ex nimio
discursu fiunt nimium impudice z lasciue.
Ratio huius est: qr fiunt ex hoc magis ho-
minibus domestice ac magis familiares.
Animalia eñ domestica permittunt se pal D
pari z tangere. Siluestria vo hec non per
mittunt neq̄ approximatum sustinent nec
tactum. Si ergo mulieres sunt domestice
erunt impudice lasciue z vane. Cuiꝰ exem
plum patuit in Dyna filia Jacob: que vo-
luit videre mulieres regionis illius: z op-
pressa est. vt ptz Gen̄. xxxiiii. Secundo co-
hiberi debent a nimia loquacitate: vt sint
modo debito taciturne: qō ostendit tripli-
citer. Primo quia ex hoc sunt magis decē-
tes z magis diligunt a viris. Cū sm phm
ii Rethoꝝ. Concupiscētia sit rei que abest
vñ quando aliquid possibile haberi videt
magis arduū z magis inaccessibile: magis
auget eius ꝯcupiscētia. Si ergo mulieres
sunt loquaces: ex hoc redduntur magis fa-
miliares z cōtemnunt z vilipendūtur. Si
aūt sunt taciturne: videtur magis inacces-
sibiles: z per ꝯns magis diligunt: q̄a oñe
qō diligit videt pulchrū: ac p hoc videtur
magis decentes. Secūdo: qr prudentes lo
quunt caute z prudenter: q̄a vigēt ratiōe.
Mulieres autē qr deficiunt a rōne: z quia
vbi est maior defectus: ibi cautius est agē-

E dum. Ideoq; mulieres nisi verba sua bene examinent: de facili prorumpunt in verba fatua ⁊ impremeditata. Hoc aũt faciũt nisi sint taciturne. Tertio debẽt esse taciturne ne sint litigiose: qꝛ qñ incipiunt litigare: augeť ꝯcupiscẽtia loquẽdi: q̃a nesciũt se ꝑ rõnem refrenare: cũ quasi careant ratione inde sequitur litigium qđ est enorme pctm̃. ¶ Tertio erudiẽde sunt ne sint ociose: sed semꝑ laboriose ⁊ oꝑose. Patet hoc triplicit ſm ph̃m. x. Ethi. Primo absq; delectatione diu vita nostra durare nõ põt. Ideo puelle aliquibus licitis oꝑationibus ⁊ honestꝫ se dare debẽt: ⁊ qꝛ vnusq̃sq; delectať ĩ oꝑe suo siue bonũ fuerit siue malum. Scđo q̃a ſm ph̃m. nescit mens humana ociosa esse. Ideo qñ occupať circa licita vagať ꝑ operositatẽ licitã: ⁊ illicita sollicitudo vitatur. Tertio qꝛ cõsurgit aliq̃ vtilitas ⁊ aliqđ bonum: q̃lia sunt oꝑa circa q̃ debẽt oꝑari seu occupari. Hoc cõsiderandũ est ſm diuturnitatem ⁊ diuersitatẽ ꝑsonarum ⁊ locorũ. ¶ Quinto debent erudiri pueri in artib⁹ mechanicis ⁊ liberalib⁹ more antiq̃rũ ꝑncipũ: q̃ ꝓbos magr̃os hr̃e cõsueuerũt ꝑ instructione filioꝝ: sicut Alexander Aristotelẽ: traianus plutarchũ: nero senecam. Unde legitur ꝙ rex romanoꝝ scripsit regi fracoꝝ: hortans eoꝝ filios instrui liberalibus disciplinis: ꝙ rex illitteratus est tãq̃ asin⁹ coronat⁹. Et Eccl̃i. vij. Filij si sunt tibi: erudi illos. Debent ergo filij nobiliũ ⁊ ꝑncipũ ⁊ diuitũ erudiri in artib⁹ liberalib⁹: ⁊ filij pauperum erudiri in artibus mechanicis. Juxta illud Cathonis. Si tibi sint filij nec opes: tunc illos Instrue: vt possint inopem defendere vitam. Ideo scribit Joan. in suo policraticon li. vj. c. x. dicit de Octauiano: ꝙ cum filijs suis bona hereditaria sufficere possent: tñ voluit pueros suos instrui ad gradum militarẽ: ad cursuꝫ: ad saltum: ad vsum natãdi: lapides iaciendi: manu exercitari fecit: ac si sua nequaq̃ nisi ꝑ virtutem possidere valerent. Filias in lanificio instrui fecit: si preter spem in extraneam paupertatẽ fortuna proiecisset: per artem sustentari valerent. Ergo huius exemplo parentes moueri debent: vt filij eoruꝫ in artibus mechanicis imbuanť. ¶ Sexto

F

debent acriter pro delictis corrigi. Unde Salomon Prouerbi. xxiij. Noli subtrahere a puero disciplinam. Eccl̃i. xxx. Curua ceruicem eius. Huius rei gratia tria inducunť exempla. Primũ est de Heli sacerdote. De quo legitur. j. Regum. iij. qui filios corrigere neglexit a deo est punitus: qui ĩ domo sedens cum filioruꝫ mors in bello ei fuisset nunciata: idem de sella corruẽs fractis ceruicibus expirauit: ⁊ poniť trãssum ptiue extra de simonia. capi. Hely. Aliud exemplũ recitat Gregorius li. iiij. dial. de quodaꝫ pr̃e qui habuit filiũ annoꝝ q̃nq; q̃ deũ blasphemare non cessauit: ⁊ pr̃ eũ nõ correxit. Jõ iusto dei iudicio in sinu patris a demone ꝑcussus ⁊ mortu⁹ est. Tertiũ est qđ narrat Boetius in li. de disciplina schola. de filio Lucretij. qui fuit absq; disciplĩa nutritus: cõsumẽs sua in aleis ⁊ meretricibus ⁊ a pr̃e crebro redẽptus de angustijs crucis: postea captus ꝓpter patrꝫ penuriã redimi non poterat. Qui cum lachrymis voce querula petijt osculũ a pr̃e: ⁊ cũ pr̃ accessit nasuꝫ illi⁹ morsu acutissimo secuit dicẽs. Quare meis ꝑmis erroribꝰ ĩcastigat⁹ euasi: ⁊ magr̃i mei monitis nõ obediui: q̃si di. Pr̃ quia me non castigasti: sed ꝑmisisti me vacare pctis: merito de te capiam vindictam. Illi⁹ exẽplo moneri debẽt parentes filios suos corrigere: non tamẽ debent percutere pueros enormiter cũ baculo aut fuste: sicut faciunt nouerce: sed cum virga.

¶ Honora patrẽ ⁊ matrem.

Tertio peccãt ꝯtra illud ꝑceptũ scholares ⁊ discipuli qui debitum honorem non impẽdunt suis magistris q̃ eos informant in moribus ⁊ sciẽtijs. Talibus em̃ tenenť honorẽ metũ ⁊ obediẽtiaꝫ. Ideo dicit Catho. Mgr̃m metue. Et Aristo. ix. Ethico. Dijs parentib⁹ ⁊ mgr̃is nũq̃ possum⁹ reddere equiualẽs. ¶ Sꝫ notãdũ ꝙ mgr̃ honorãdus ⁊ metuendus debet in se habere q̃tuor. Primo sit scĩa illustrat⁹. Scđo sit beniuolentia inclinat⁹. Tertio sit innocẽtia decoratus. Quarto sit experientia certificat⁹. Prĩo debet esse scĩa illustratus: ne sibi dicatur illud ad Roma. ij. Qui aliũ doces: teip̃m nõ doces. Itẽ Sap̃. viij. Anteq̃ loq̃ris, s. docendo: disce. Cui cõcor

G

H

dat canō li. lxx. di. c. Miserū est eū fieri magistrū qui nunq̄ fuit discipul⁹. xxj. q. j. cap. li clericat⁹. Dicit btūs Hiero. ad Rusticū. Ne sis miles anteq̄ tyro: nec pr⁹ magister q̄ discipul⁹. xlviij. dis. c. phibēt. dicit. In arrogantiā que est ruina diaboli incidunt qui in punctu hore nec dū discipuli statim mgri efficiunt. Et extra de elect. ca. officij. recitat q̄ papa noluit quendā abbatē nobilem confirmare: eo q̄ anteq̄ esset discipul⁹ voluit esse mgr. Ideo antiqui mira pro acquirēdis scientijs sustinuerūt: sicut recitat Hugo in lib. didascalon dicens. Alij calcabant honores. Alij piecerūt diuitias. Alij acceptis iniurijs gaudebant. Alij penas spreuerunt. Alij cōtubernia hoīm deserentes: vltimos recessus ⁊ secreta heremi penetrantes: soli se phie dedicabāt: vt eo melius cōtēplationi vacarent. Sequit infra. Sapiēs vir ille grecie Themistocles cum expletis centū ⁊ septem annis se mori cerneret: dixisse fert se dolere q̄ egrederetur de vita qñ sape cepisset. Unde Hiero. in p logo biblie scribens ad Paulinū. Legimus inquit in veteribus hist⁹ijs quosdā lustrasse prouintias: nouos adijsse populos: maria transisse vt eos quos ex libris nouerāt coram quoq̄ viderēt. Sic Pythagoras mē phiticos vates: sic Plato egyptuz: ⁊ sic de alijs multis ibidē numeratis. Sic Appolloni⁹ p transiuit caucasum mōtē: vt videret Hyarcum in throno aureo sedentem: potantem discipulos suos de fonte Tantali. Sed nostri moderni scholastici non curāt sic mundum peragrare pro scientijs adipiscendis: cōtenti solo nomine. s. q̄ vocantur magri. Cōtra quos saluator. Mathē. xxiij. Non vocemini magri: q⁹ vnus est magister vester in celis. ¶ Secundo debet esse beni uolentia inclinatus. De quo Grego. ⁊ ponit extra de maioritate ⁊ obedientia. c. humilis doctrina magri. Sup quo dicit glosa. Bene dicit humilis. Nam magr debet esse humilis ⁊ benignus auditoribus ⁊ humiliter docere: nō cum austeritate ⁊ potentia. vt p̄z. xlvj. dis. c. Hoc habet proprium doctrina arrogantium: vt humiliter nesciant inferre que docent ⁊ recta que sapiūt etiā ministrare recta non p̄nt. Asperitatis autem nimie increpatio nec correctionem recipit nec salutem. Talis tamen humilitas sic moderari debet q̄ non fragat regēdi auctoritas. vt dicit Augustinus in regula. ⁊ ponit. lxxxvj. di. c. Dum nimium seruatur humilitas. ¶ Tertio q̄ sit innocentia decoratus. De hoc dicit Boetius vbi supra in lib. de discipli. scho. Magistratus inquit mox honestate polleat: ⁊ debet esse in sermone verax: in iudicio iustus: in consilio prouidus: in cōmisso fidelis: constans in vultu: pius i affectu: virtutibus insignis ⁊ bonitate laudabilis. Sequitur ibidem. Nulla siquidem res pernitiosior discipulo q̄ vita contumeliosa magistri. Et sic doctrina vilescit ex ignominiosa vita docentis. Uiuat igit magister virtuose vt discipulos informet. Seneca in epistola. vij. Plus homines inquā oculis q̄ auribus credūt. Lōgum eñ iter per p̄cepta: bene ⁊ efficax per exēpla. Un dicit. ij. q. vij. c. nos. Magistri errorz sunt q̄ pei⁹ viuūt q̄ discipli. ¶ Quarto debet esse expientia certificat⁹. Jō magister Egidi⁹ ostēdit in li. de regimine prīcipū. pte. ij. c. ix. dicit: q̄ debet esse sciēs in speculabilib⁹: vt doceat i sciētia: prudēs in agibilibus vt instruat in bonis moribus. Primum probat: q⁹ ad hoc q̄ sit sciens: tria requirunt. Primo debet esse inuētiuus ex se: q⁹ q̄ nullo mō scit aliqua inuenire: sed solum alioz dicta referre: magis est recitator q̄ doctor. Scō debet esse intelligens: q⁹ nullus sufficit sibi in speculando: sed posteriores phi ex dictis prioz habuerūt iuuamēta. Ideo nō solū requirit q̄ sit inuētiuus: sed etiā intellectiu⁹ alioz. Tertio req̄ritur q̄ sit bñ iudicatiu⁹: q̄ dicta alioz sunt tenenda ⁊ q̄ respuenda. Ut aūt sit prudēs in agibilibus: ⁊ bene instruat in bonis moribus: req̄rit q̄ sit memor: caut⁹: prouidus ⁊ circūspect⁹. Primo debet esse memor recolendo p̄terita. Nam sicut volens rectificare virgā: nunq̄ eam rectificare posset nisi cognoscet ex qua pte esset obliqua. Sic volens alios rectificare: nunq̄ eos cōgrue rectificare posset: nisi hret p̄teritoz notitiam p que cognoscet quō obliquati essent. Scō debet esse puidus futuroz vt adhibeat medicamēta cōtra ea p q̄ i posterū fa-

E cilius obliq̄ri possent. Tertio debet eē circūspectus vel exptus: qꝛ debet cognoscere particulares cōditiōes pueroꝝ cū experiētia circa ꝑticularia habeat esse. Naꝫ aliq̄s debet corrigere ꝟbis: alios ꝟberib⁹: ſm qđ delictū ⁊ cōditio pueroꝝ requirit: ⁊ si clericus scholaris existat: magr̄ ꝑcutiēs eū nō incidit in canonem. vt ptꝫ de sentē. excō. c. j. vbi dicit. Neqꝫ mgr̄ si scholarem clericū intuitu discipline vel correctionis percusserit: nō pōt in ipso iniectio manuum violenta notari. Tales mgr̄i debent esse in ecclesijs: q̄ pauperes clericos doceant in grammatica. vtꝫ extra de mgr̄is. ca. j. ⁊. ca. non nullis. Etiā eccl̄ia metropolitana debꝫ habere theologū: q̄ sacerdotes ⁊ clericos doceat in sacra pagina: ⁊ illi debēt assignari prouentus prebēdaꝝ vñ ille sustentet. Et pro licentia docendi nullus premiū exigat sub obtentu alicui⁹ cōsuetudinis. vt ptꝫ ibidem in ca. qm̄. ⁊ in ca. ꝓhibeas. ¶ Notandum est secundo: ꝙ pueri imbuendi in artibus liberalib⁹ debent in se hr̄e septem. Primo debēt esse in corpe formosi. Ideo dicit Boetius in li. de disci. schola. Uidēdū est ꝙ infans cum ducit ad imbuendum in eo

F membroꝝ decens sit dispositio ⁊ partiū integraliū: ⁊ ponit ibi exempluꝫ. Legit Thimothei filiū lepra incumbentem castratuꝫ loripedem factum gibbo tumentem: doctrine mancipatū: plebeiam extitisse abiectionem: socioꝝ ridiculosam deiectioneꝫ. hec ille. Cauendum est ne tales ponantur ad studiū: ne sciētia contemnat. Unde Uirgilius. Gratior est pulchro veniēs e corpore virtus. Uñ Seneca epl̄a. lx. Minus accepta est scīa vel ꝟtus veniēs ex corpe difformi. Item tales non pñt finaliter p̄s bytera ri. vt ptꝫ Leui. xxj. Homo de semine aarō qui habuerit maculā nō offerat panes deo suo: nec accedat ad ministeriū eius. Si cecus fuerit si claud⁹: si paruo vel grandi naso: aut torto: si fracto pede: si gibbus: si lippus: si albuginem habens in oculo: si iugeꝫ scabiem: si impetiginem in corpore: vel herniosus: si mancus. Ratio huius est: quia si tales ordinarentur vilesceret sacerdotale officium. Sed ista hodie non repelluntur. vt patet. vij. q. j. Qualiter, in fine. Nisi sit defectus valde notabilis. Sed spiritualiter intellecta repellunt. vt patet. xlix. dist. ca. Hinc etenim. Exponit ibi Gregorius. per cecū ignorantē: per clauduꝫ iniustum: ꝑ nasum deformem indiscretum: ꝑ fractuꝫ in pede ineptum ad gradienduꝫ in via morum: per gibbosum superbum ⁊ c̄. vt supra. Secundo debent esse ingeniosi. Ideo dicit Salomon Sapi. viij. Puer eram ingeniosus: ⁊ sortitus sum animā bonā. Ideo dicit Hugo in Didascalon. Qui doctrine operam dāt: ingenio simul ⁊ memoria pollere debent. Uñ August. x. de trinita. His tribus inspici solēt ingenia paruuloꝝ: quāto tenacius ⁊ facilius puer meminit: ⁊ quāto acutius intelligit ⁊ studet ardentius: tāto est laudabilioris ingenij. Cui⁹ signū est mollicies carnis. vt patet in. ij. de anima. Molles quidem carne aptos mēte esse dicimus. Si aūt tales nō sunt ingeniosi ⁊ visi tant scholas perdunt tēpus. Et de talibus dicit Laureatus poeta Franciscus petrarcha in libro de re. vtri. fortu. capi. xxxviij. Sepe inquit caput vrsi facilius mollias q̄ hoīs. Caueant ergo parētes ne expensas perdāt. Caueāt rectores ne tales decipiāt sed moneāt tales ad opera mechanica. Si aūt essent ingeniosi ⁊ nō virtuosi esset grāde periculū. Uñ idē Frā. petrar. li. j. ca. vij. de re. vtri. for. Rñdit discipulo suo gl̄ianti ⁊ dicenti. Ingeniū mihi velox est. Rñdit. Ad ꝟtutes vtinā. Aliq̄n quo veloci⁹ eo ꝓpius est ruine. Sequit ibidē. Sepe magnū ingeniū: magnoꝝ initiū maloꝝ. Raro aūt magni errores nisi ex magnis ingenijs ꝓdiere. Idem sepe pueri ingeniosi moriuntur: ne sint inuentores magnoꝝ errorum: sicut fuit filius beati Augustini. De quo ipse dicit. ix. cōfessi. Adiunximus nobis ad baptismum Adeodatū puerū ex me natū carnaliter đ peccato meo. Tu benefeceras ei annoꝝ erat ferme q̄ndecim ⁊ ingenio preueniebat multos graues ⁊ doctos viros. Sequit. Horrori mihi erat ingeniū illud. Dubitat: vtrum ingenia hominum modernorū sint subtiliora veterū: quia dicit Hieronymus in prologo Biblie. Ingenia hominum quasi vina probātes. Sicut em̄ vetus vinum melius est nouo: sic quidā dixe

E runt veteres subtiliores ingenijs floruisse
q̃ modernos. Contra quorum opinionez
primo est Priscianus in primo maioris vo-
luminis. Cuius inquit auctores quanto
sunt iuniores tanto sunt perspicatiores: ⁊
ingenijs floruisse ac valuisse diligentia.
¶ Scdo contra talem opinionē est etiā ex-
perientia in artificialibus operib⁹ moder-
nis: vt sunt picture: edificia ⁊ c̄. q̄ absq̄ com
paratione sunt subtiliora antiquis. Idem
patet in scientijs humanis. Est etiā contra
illud q̄ iuuenes moderni tp̄is sunt commu
niter subtiliores: cautiores ⁊ prudētiores
q̃ iuuenes antiqui. Si autē dicat̄ q̄ antiq̄
fuerunt melioris ⁊ diuturnioris vite q̃ mo
derni: modo bonitatē cōplexiōis sequitur
bonitas ingenij. Respōdet̄ q̄ licet olim ho
mines fuerunt fortiores in naturalibus ⁊
longioris vite: ⁊ p ꝯñs q̃tū ad hoc bñ fue-
runt melioris cōplexionis q̃ hoīes hui⁹ tē
poris: non tñ sequit̄ ex illo q̄ fuerūt melio-
ris ⁊ cōueniētioris naturalis dispositiōis
p bonitate ⁊ subtilitate ingenij: q̄a ex alia
cōplexione orit̄ fortitudo hoīs ⁊ diuturni-
B tas vite: ⁊ ex alia subtilitas ingenij. Unde
s̄m Aristotelē in pbleumatib⁹. Fere om̄es
illustres in scientijs fuerunt melancolici: ⁊
tamen complexio melācolica non est nobi-
lissima. ergo. Itē pfectioris complexionis
est equus q̃ aranea vel formica: ⁊ tñ valde
ingeniosior ⁊ īdustrior est formica q̃ equ⁹.
Itē cōiter hoīes subtiliores ⁊ naturaliter
ingeniosi sunt breuioris vite: ⁊ econtra ho
mines fortes ⁊ longeui sunt tardi ingenij.
¶ Tertio debent esse studiosi. Unde dicit
Boetius in li. de disci. scho. Discipul⁹ de-
bet esse intētus ad audiēdū: docilis ad in-
telligendum: beniuolus ad retinēdum. Et
subdit. Nō sit scholarꝫ discolus. Dr̄ aūt di-
scolus q̄si a schola diuisus. Schola grece
vacatio latīe: a q̄ vacatiōe diuisus est. Er-
go discolus ē q̄ discurrit p vicos ⁊ plateas
⁊ tabernas: p meretricū cellulas: p publi-
ca spectacula ⁊ choreas: q̄dā eoꝝ addiscūt
dimicare q̄ missi sunt a parētib⁹ cū magnis
expēsis ad studēdū. Alij nocturno tēpore ī
plateis cū cytharis ⁊ lutinis discurrūt. De
talib⁹ magr̄i eorū ⁊ hospites tenentur red
dere rōnē: q̄ nō compellant eos ad studia.

Naꝫ scholares q̄ volunt pficere oportet q̄ C
sint ꝯtinuati ī studio sine desperatiōe: sicut
fili⁹ incōstantie. de q̄ dicit Boeti. in li. vbi
supra. Qui tñ ad innūera peragēda se de-
dit: sed sp in p̄ncipio de labore territus ad
aliud se trāstulit. Tādē ad acq̄sitiōez sciaꝝ
se trāstulit: ⁊ ad crathonē athenas veniēs
vt ab eo disceret: vidit in sede sua difficilli-
mas q̄stiones scriptas. Quas perlegēs ⁊
statim intelligere non valēs: studiū sapien
tie tanq̃ sibi impossibile abhorrēs ad tātā
desperationem venit: vt diceret. Miseruꝫ
est me esse hoīem. Utinā possem humanita
tē exuere: ⁊ asineitatē induere specie pmu
tata. Dicit Boeti⁹ q̄ attēdere debuisset il-
lud qd̄ obtusitas ingenij cuiuslibet operis
pmollit̄ diligentia. Iō dicit Hierony. sup
illud Prouerbio. iiij. Ego filius fui tenel-
lus. Quid inq̄t magis ad spem percipiēde
scientie erigit animum: q̃ id qd̄ eos quos
in scientia clarescere miramur aliquando
paruulos ⁊ indoctos fuisse meminimus.
¶ Dubitat̄ vtrū ph̄ie studiū ⁊ artium libe
ralium sit vel fuerit apud deum meritoriū
Uidet̄ q̄ non: quia tunc gentiles sicut Ari- D
stoteles Plato ⁊ Socrates apud deū mul-
to meruissent: qui feruentissime insistebāt
studio ⁊ amore sciētie omnibus renuncia-
uerunt. Qui tñ amore dei talia nō studue-
rūt: sꝫ ppter vanitatē. vt patet ad Rom̄. i.
Euanuerūt em̄ in cogitationibus suis ⁊ c̄.
Item quidā magister parisiensis quendaꝫ
suū scholarē socium egrotantez obnixe ro-
gauit: vt post mortem ad se rediret ⁊ statū
suum sibi renunciaret. Qui post aliq̄s dies
sibi apparuit cum cappa de pergameno to
ta sophismatibus intus scripta: ⁊ flamma
ignis tota tecta. Qui requisit⁹ a magistro
quisnā esset. Ait ille. Ego sum ille qui ad te
redire promisi. Qui de statu suo requisit⁹:
ait ille. Hec cappa quam supra me habeo
est mihi data vt eam portē pro gloria quā
in sophismatibus habui. Porro flamma
ignis qua cooperta est pelles sunt delica-
te ⁊ varie quas ferebam: que vt flāma me
cruciant ⁊ exurunt. Sed cum magister il-
lam penam facilem iudicaret: dixit ei de-
functus vt manum extenderet: ⁊ sic facili-
tatē sue pene sentire posset. Cunq̄ manuꝫ

E extēdisset: ille guttam vnam sui sudoris dimisit: que magistri predicti manum sagitta citius perforauit: ita ꝙ cruciatum mirabilem sensit: ⁊ ait. Talis sum tot⁹. Igitur ex illa acerbitate penarū territus seculum reliquit: ⁊ religionem intrauit. Unde mane scholaribus congregatis: hos versus composuit. Liquo coax ranis: cras coruis: vanaq; vanis. Ad logicaꝫ pergo que mortes non timet ergo. Incontrariū est: quia per tp̄ale studiū acquiritur circa deum ⁊ creaturas cognitio veritatis que est necessaria ad iuste ⁊ recte viuēdū: q̄a ph̄ia ostēdit debitum rerum finem ⁊ ordinē. Igit̄ est virtuosus labor ⁊ meritorius. Item actus militie tp̄alis romanoꝝ tendens ad bonū reipublice fuit meritorius glorie temporalis. vt patet. ij. de ciui. dei. ca. xv. dicente Augusti. Quibus non erat deus daturus vitam eternā: si neq; hanc eis terrenam gloriam excellentissimi imperij cōcederet: non redderet̄ merces bonis actib⁹ eoruꝫ: id est virtutibus. Pro isto dubio est notanduꝫ ꝙ studiū est vehemēs vel diligēs mentis ap-
F plicatio vel occupatio ad inueniēdum: declarandum roborandū vel defendendū veritatem: q̄a om̄is studiosus labor circa inuentionē est v̄itatis vel inuēte declarationē vel roborationē vel defensionem. ¶ Secundo notandū ꝙ multiplici rōne ⁊ intentionem quidā applicāt se studio. Quidā p̄cise intētiōe gentiliū ꝓpter cognitionē veritatis: q̄ꝛ cognitio v̄itatꝫ est p̄fectio humani ītellect⁹. Iō oēs hoīes naturaliter scire desiderant. Alij vt intitulati ꝓmoueant̄ vl̄ lucrent̄. Alij vt honorent̄ ⁊ magni habeantur: q̄ꝛ sciētia est de numero bonoꝝ honorabiliū. De quib⁹ sctūs Bernar. sup cātica sermo. xxvj.. Sūt inq̄t q̄ scire volūt eo fine vt tm̄ sciant: ⁊ turpis curiositas est. Sūt q̄ scire volunt vt sciant̄ ipsi: ⁊ turpis vanitas est: ⁊ subdit. Sunt q̄ scire volunt vt scientiam suā vēdant: ⁊ turpis q̄stus est. Sūt q̄ scire volūt vt edificēt: ⁊ hec charitas est. hec ibi. Cōstat ꝙ illi p̄mi non merent̄ in studio suo. Alij tribus bonis intentionibus se dāt studio. Primo vt p sciētias humanitus inuentas cognoscāt cās cōditiōes ⁊ stat⁹ operū dei ⁊ exinde cōsurgāt in dei laudē ⁊ dilectionē: q̄ꝛ q̄ non cognoscit subtilitatem artificij non laudat artificem. Scd̄o vt talib⁹ G
sciētijs se disponāt ⁊ habilitent suū ingenium ad aptius defendendū ea q̄ fides saluberrima chr̄iane religiōis tradit credēda. Tertio vt cognoscāt quātū humana inquisitio potuit in cognitione dei ⁊ creaturaꝝ ascendere: ⁊ quātum potuit appropinquare cognitioni supernaturali seu fidei: vt videat homo quō necesse fuit ad salutem suā fieri desup illuminatiōes. Illorum studiū apud deū est meritoriū singulariter si student vt doceant ignorātes. ¶ Quarto debent esse humiles ⁊ obsequiosi. q̄ꝛ Math. xj. dr̄. abscondisti hec a sapientibus ⁊ prudentibus ⁊ reuelasti ea paruulis. Itē ps̄. Intellectum dat paruulis. Un̄ Hugo in libro didascalon. lib. iij. ca. xiiij. dicit. ꝙ principiū discipline est humilitas. Cui⁹ cū sint mlta documēta hec p̄cipue ad lectorē pertinent. Primo vt nullaꝫ scientiam: nullam scripturā vilem ipse teneat: q̄ꝛ omnis scientia bona. Scd̄o a iuuentute: vt discere nō erubescat. Tertio vt cum scientiam adept⁹ H
fuerit ceteros non contemnat. Primo in hoc cōsistit talis humilitas: vt nullam scientiam vel scripturā vilem teneat: q̄a omnis scientia bona est ⁊ omnis scriptura ꝓdest. vt ptꝫ. xxxvij. dist. c. Legim⁹ aliq̄ ne negligant̄: ⁊ legim⁹ ne ignorem⁹: legim⁹ non vt teneam⁹: sed vt repudiem⁹. Sed q̄dam dedignant̄ studere artes: sed volunt studere theologiam: sicut q̄dam pigri religiosi arbitrantes melius esse studere theologiā q̄ꝫ logicam vel physicā: nescientes ꝙ p illas ad illam ꝑuenit̄: ⁊ nō ecōuerso. Itē quidā continue student artes: ⁊ theologiā abominātur. Tali vitio btūs Aug. īuolut⁹ erat. vtꝫ li. iij. confessionū. c. v. dicens de seipso. Institui animū meum intēdere in scripturas sctās: ⁊ videre q̄lis erat: ⁊ ecce video rem nō apertā sup̄bis neq; nudatā pueris. Sequit̄ ibidem. Uisa est mihi indigna vt eam comparem tulliane dignitati. Tumor meus refugiebat modū eius: acies mea non penetrabat interiora eius. Uerūtamen illa est q̄ crescit cū ꝑuulis: sed ego dedignabar esse paruul⁹ ⁊ turgid⁹ fastu mihi grandis videbar. Dubitat̄: vtruꝫ liceat clericis

ac laicis studere in libris gentiliū? Rñdet.
A ꝙ quidā legunt libros poetaꝝ vel gentiliū
ad voluptatē ⁊ delectationē: ornatu ver-
borū allecti: ⁊ tales peccant. Idem dicitur
xxxiij. di. c. Eps gentiliū libros non legat:
⁊ sacerdotes dei obmissis euāgelijs ⁊ pro-
phetijs videmus comedias legere ⁊ ama-
toria bucolicoꝝ ꝟsuū verba cantare. Ibi-
dem etiā legimus de btō Hiero. Qui dum
libros legeret Ciceronis: ab angelo est cor
reptus eo ꝙ vir chr̄ianus paganoꝝ figmē
tis intenderet. Et ponit hoc ip̄e in epl̄a ad
Eustochiū. Narrat etiam in vita scti Hu-
gonis cluniacēsis. ꝙ semel dum dormiret:
vidit per somnū sub capite suo cubare mul
titudinē serpentū ⁊ ferarū. Et euigilās ex-
quirēs inuenit librū Uarronis sub ceruica
li suo positū fantasijs plenū ⁊ ritib⁹ genti-
lium. Quē librū postq̄ abiecit: in pace quie
uit. ¶ Scd̄o quidā legunt in libris gentili-
um: vt eoꝝ errores detestentur: ⁊ vtilia in
eis ad vsum sacre eruditionis vertant. De
hoc legit. xxxvij. di. §. Sed ecōtra legitur
ꝙ Moyses ⁊ Daniel omni scia egyptiorū
⁊ chaldeoꝝ eruditi fuerunt. Legit etiā ꝙ
B precepit dn̄s filijs israel vt spoliarent egy-
ptios auro ⁊ argento. Moraliter instruēs
vt siue aurū sapientie siue argentū eloquē
tie apud poetas inuenimus in vsum saluti
fere eruditionis vertamus. Ibidem in ca.
si quid veri de deo sibilla vel orpheus vel
alij ph̄i dixisse ꝑhibent valet q̄dem ad pa-
ganoꝝ vanitatē vincendā: non tñ ad eoꝝ
auc̄tem cōplectendā. Hec Augusti. in li. cō
tra manicheos. Scd̄o req̄rit vt a nemine
discere erubescamus. Jō d̄r. xxxiij. disti. c.
Nullus ep̄us ꝓpter opprobrium senectutis
vel nobilitate generis a paruulis vel mini-
mis eruditis (si quid forte vtilitatis est aut
salutis) inq̄rere negligat. Ideo dic̄ Hugo
in li. didascalon: cōsiderās illd̄ Platonicū.
Malo aliena verecunde discere q̄ mea im
pudenter ingerere. Cur discere erubescis
⁊ nescire verecūdaris: pudor iste maior ē.
Hec ille. ¶ Tertio cum sciam adeptus fue-
rit: ceteros nō debet contēnere. Cōtra qd̄
multi faciūt despiciētes aliq̄s: quoꝝ inge-
nia nūq̄ attingere pñt. ¶ Quinto debent
esse deuoti ⁊ religiosi, q̄r d̄r Sap̄. j. In ma-
liuolā animā ñoñ intrabit sapiētia: neq̄ ha
bitabit in corpe subdito pctis. vñ Hugo in C
libro didascalon. Studēs in sacra scriptu-
ra non cōfidat de acumine ingenij sui: nec
de subtilitate scrutinij: nec d̄ sedulitate stu-
dij: sed de bonitate dei ⁊ pietate orationis.
Optaui inquit sapiens sapientiam: ⁊ dat⁹
est mihi sensus. Inuocaui ⁊ venit ī me spi-
ritus sapientie. Sapientie. vij. Ideo nar-
rat Augustin⁹ li. j. de doctrina christiana.
de quodam qui orando triduanis p̄cibus
impetrauit a deo plenam noticiaꝫ scriptu-
rarum nullo homine docēte. Cui cum ob-
latus esset codex legit in eo stupentib⁹ cun-
ctis. Ideo dicit chr̄s Math̄. xxiij. Non vo-
cemini magistri: vnus est em̄ magister ve-
ster in celis. Ideo dicit laureat⁹ poeta frā-
ciscus petrarcha de re. vtri. fortu. libro. ij.
c. xxxix. Sub indocto inquit p̄ceptore do-
ctus aliquis fieri potest: vl̄ per seipsum vel
quod verius est influentia celesti atq̄ inspi
ratione. Et vt Ciceronis vtar verbo ali-
quo afflatu diuino: sine quo nec doctū cer
te nec bonum virum posse fieri credēdum
est. Hoc em̄ non solum vera religio sentit D
sed gentilis quoq̄ philosophorum consen-
tit auctoritas. Sequitur ibidem. Augusti-
nus vero de seipso cōmemorat ⁊ testatur:
cui non om̄ia credere nefas est: ⁊ aristote-
licas cathegorias que īter difficillima me-
morātur ⁊ artes liberales: quas singulas
a singulis p̄ceptoribus didicisse magnū du
citur nullo hoīm tradente intellexisse. Et
nouissimū oīm Bernardū viruꝫ doctrina
⁊ sanctitate clarissimū oēs suas lr̄as q̄ruꝫ
inter cunctos sui tp̄is abundantissim⁹ fuit
in siluis: vt etiā de se ipse ait: ⁊ in agris di-
dicisse: nō hoīm magisterio: sed meditādo:
⁊ orando. Nec preceptores vnq̄ habuisse
alios q̄ quercus ⁊ fagos. Hec si facta sunt
cur nō iterū fieri possunt. Qd̄ nisi sic esset:
quid fecissent primi hoīes: quib⁹ nec magr̄
vllus fuit. Hec Franciscus Petrar. Noui
quendā baccalaureū q̄ sp̄ ante studiū ora-
bat: ⁊ mirabiliter ꝓfecit in scia vltra om̄es
suos coetaneos. Querit. cur deus hoīes
per se nō docet īmediate: sed per homīes?
Hāc questionē soluit Aug. j. lib. de doctri.
chr̄iana. c. ij. dicens. Mouente se vno tp̄e

E spūsancto repleti apli oīm linguas gentiū locuti sunt. Ergo cui talia nō puenīūt non arbitret se esse chr̄ianū; aut spiritūsctm̄ se accepisse dubitat: imo veraciter per hoiem discendū eū. Sequitur. Caueam⁹ ⁊ tales tentatiões supbissimas ⁊ periculosissimas non expectem⁹ rapi in tertiū celum: magis cogitemus apostolū paulū: licet diuia ⁊ celesti voce pstratū ad hoiem tamen missum esse: vt sacramentū reciperet: ⁊ copularet ecclesie. ¶ Secūdum exēplum ponit ibidē: dicens. Et centurionē Cornelīū cuius exauditas orationes ei⁹ ⁊ elemosynas respectas ei angelus annūciauit: petro tū imbuendū tradidit: per quē nec soluz sacramenta perciperet: sed etiam quid credendū: qd sperandū ⁊ quid diligenduz esset audiret. Tertiū ponit ibidem dicens. Certe ad illū spadonem instruendū: qui Esaiam pphetam legens non intelligebat: non angelum sed apostolū misit. Quartū exemplū Non ne cū Moyse deus loquebat: ⁊ tamen modum regendi populum a socero suo alienigena minime supbus accepit. Causam huius ponit etiā ibidem dicens. Poterat vtiq; fieri p angelū: sed ne abiecta esset humana cōditio si p hoies hominib⁹ deus ꝓbuz suū nolle ministrare videret. Quō verum esset qđ dictū est. Templum dei sanctū est qđ estis vos. si de⁹ de humano tēplo rūsa non daret. Sequit ibidem alia rō. Deniq; ipa charitas: qua sibijnuicem homies nodo vnitatis astringit non haberet aditū refundendoz sibimet animoz: si homines p hoies nihil addiscerent. ¶ Sexto debent esse ad querendum mgros curiosi: qa dicit Hiero. in prologo biblie. q viua vox habet aliqd latentis energie. Recitat ibi de multis q mundū peragrabant. Et hoc fecerūt propter tria. Primo vt varios rerum effectus: naturaliū opatiões: dispositiões insolitas ⁊ mirabiles experirētur. Et sic earum causas inquirēdo ad altiorē sciam puenirēt. Secūdo vt explorēt diuersaz gētium ritus ac mores: opiniões seu credulitates de futuris: pteritis ac psentibus: ⁊ si veritatē cōtinerent. Tertio vt q̄rerent a q̄bus addiscere possent: ⁊ audirent viros famosos in sciētijs ⁊ disciplinis. Jō dicit ibidē Hiero. Sic Pythagoras memphiticos vates: q̄ dicti sunt a memphis ciuitate egypti. Ubi fuerūt vates. i. diuinatores q̄ fuerūt sacerdotes illoz. Uel vates. i. phi: vel vates. i. astrologi vaticinātes ex astris: qa in egypto maxime viguit astronomia. Sequit in epistola Hiero. Sic Plato egyptū ⁊ archita tarentinus eandem oram italie que quondā grecia dicebat: laboriosissime peragrauit. Sequit ibidē. Capt⁹ a pyratis ⁊ venundat⁹ etiā tyranno crudelissimo paruit captus vinct⁹ ⁊ seru⁹: ⁊ tñ quia phus maior illo fuit. Etiā ad Titū Liuiū lacteo eloquētie fonte manantem de vltimis hispanie galliarūq; finib⁹ quosdā venisse nobiles legim⁹. Et quos ad contemplationē sui roma non traxerat: vnius homis fama perduxit. Lacteo fonte. i. eloquētia facili. Sequit ibidē. Appollonius ille magus vt phs in persas trāsiuit caucasum montē: albanos: schytas: massagetas ⁊ c̄. vt hyarcū in throno aureo sedentem: ⁊ de fonte tantali potantē discipulos suos. i. de natura ⁊ de moribus audiret docētem ⁊ c̄. Ponit ibidem exemplū de aplis alijsq; multis qui magros quesierunt in diuersis vt addiscerent. Nota q Hiero. dicit de tito liuio. eū lacteo fonte manantē. i. eloquētia facili ⁊ delectabili ⁊ abūdanti. Jtē dicit q Appollonius vidit hyarcuz in throno aureo. i. in cathedra deaurata: q̄ sapientiā docebat q̄ p aurū significat. potātē discipulos suos de fonte tantali. i. de seculari scia que dicitur fons tantali a tantalo phō. Naz vt fingūt poete. Tantalus fuit filius iouis: ⁊ ob culpam suā apud inferos sustinet talem penam q semp sitit ⁊ esurit. Habet em̄ aquā vsq; ad labiū inferius: dum vult bibere semper aqua refugit. Ursuz pulcherrima poma de arboze pēdent vsq; ad labium eius supius: ⁊ qñ vult ea apprehendere similiter refugiūt: sicut tangit Ouiō. in li. meta. Dicit autē fons tantali humana scientia: eo q desideriū nō satiat: sed magis inflammat: q̄ dum semp eam sitiunt curiosi semper refugit: q̄ nunq; eos ad plenū reficit. sicut dī Eccl's. viij. non saturat oculus visu: ne auris impleat auditu. Etiam de Narciso dicit in li. metamor. Ouidij. Dumq; si

A tim sedare cupit: sitis altera crescit. Quo plus sunt pote plus sitiuntur aque. Itē dicit Hiero. q̄ appolonio prexit ad ethiopiam: vt videret gymnosophistas ⁊ famosissimam solis mensam. Dicit Isiō. libro. vij. ethiū. q̄ gymnosophiste nudi per opacas in die solitudines perhibēt philosopharī adhibentes tantum pudēdis tegumenta. Olim ita philosopharī cupientes non solum se diuitijs voluptatibus honoribus ⁊ curis mūdanis nudauerūt: sed etiam quidam vsi cute p veste: solū pro sapiētia sollicitī fuerūt: sed mō studēt vt diuitias ⁊ honores acquirant. Sequitur ibidem. Vt videret famosissimā solis mensam. Dicit Valerius. q̄ quidam in Milesia regione emit iactum rethis a quibusdam piscatorib⁹ in mari iuxta templum Apollinis delphici. Contigit q̄ piscatores illo iactu mēsam aream extraxerūt: quam emptor habere voluit: piscatores aūt contradixerūt dicētes tm̄ de piscibus interc̄isse pactū. Tamen consenserūt in hoc casu: q̄ septem sapiētes qui tūc famosi erāt cōsulerent cuius mensa
B esse deberet. Sapiētes super hoc illū deū: qui ibi erat. i. apollinez consulebant. Quibus rñsum est: q̄ aurū sapiētissimo dare⁊: ⁊ sic data est apollini ⁊ consecrata siue idolo solis tanq̄ sapientissimo: q̄ deus sapientie fingeba⁊: ⁊ postea sup mēsam illam dabantur rñsa. Vel aliter fortassis: mensa illa fuit tripes apollinis: in q̄ respōsa daban⁊. Sed reuera ille phūs appollonius ⁊ alij q̄ sic mundū circuierūt potius debuissent visitasse populū israeliticum: vt vidissent mēsam aureā: q̄ erat sup arcam testamenti: ⁊ vocaba⁊ ppiciatoriū: de qua mensa verus de⁹ dedit respōsa: ⁊ scti fuissent ex rñsis veris dei: ⁊ nō ex respōsis idolor̄ qui sunt demones. iuxta illud ps̄. Omnes dij gētium demonia. Si ille tm̄ laborauit vt videret mensam solis: q̄d non facient scholares: ⁊ alij addiscere volētes: vt videant mensam sacre scripture. ¶ Septimo debent esse scientiar̄ acq̄sitar̄ non obliuiosi. dicente cathone. Que legeris memento. Nam memoria naturalis iuua⁊ per artificialez. vtz p. s. Tho. in. ij. ij. q. xlix. arti. j. Et sunt sex que adiuuant memoriā. Primus est vt eorum que vult memorari p quasdā similitudines cōueniētes assumat: nō tm̄ cōsuetas: q: illa cito euanescūt: sed incōsuetas: q̄a inconsueta magis memorant. Verbi gr̄a. de eclypsi solis ⁊ hmōi: ⁊ ppt̄ hāc cām magis memoramur eor̄ que in puericia videmus q̄a tūc apparent nobis oia noua ⁊ inconsueta. Secundum est q̄ frequenter meditetur: que vult memorie commendare. Unde Aristo. in lib. de memoria ⁊ reminiscentia dicit q̄ meditationes saluant memoriam. q̄a vt idem dicit. Cōsuetudo est altera natura. Iō q̄ multotiēs intelligimus cito reminiscimur. Tertiū est q̄ circa vnū vl̄ pauca: non circa multa se exerceat. Eccl̄sia. xxxvij. Qui minoratur actu recipiet sapiētiā. Quartū est q̄ affectum ⁊ intentionem adhibeat ad ea que vult memorari: q̄a quāto aliq̄d fuerit animo magis impssum: tanto minus elabi⁊. Uñ Tullius in rhetorica dicit q̄ sollicitudo cōseruat integras simulachror̄ figuras. Quintū est qđ multū adiuuat ⁊ defectū memorie supplet ē scriptura. Eccle. xxxviij. Sapiam scribe in tēpore vacuitatis. In huius figura dñs scripsit C bis decalogū ppt̄o iudeor̄ in tabulis lapideis. Sunt tm̄ aliq̄ qui nihil ponunt in memoria sed oia in scripto. Qui solū gloriantur de libror̄ multitudine ⁊ in libris deauratis: sed q̄d interi⁹ continē⁊ parum curāt. Legi⁊ q̄ q̄dam scholaris dum repatriaret cū multitudine libror̄: cōtigit q̄ portator libror̄ casu in aquaz cecidit: ⁊ sic oēs libros pdidit. Qđ attēdēs q̄dā alt⁹ scholarz post eā peditās in libris paup: sed ī scia diues. Qui ea q̄ audierat in scholis: nō libris: sed mēorie cōmēdauerat. Hos ihūs cōposuit Cordi non carthe tradas q̄ noueris arte. Ut si cartha cadit tecum sapia vadit. Alij sunt q̄ multū cōfidētes de memoria sua nihil cōmendant scripture. Et vtrunq̄ est viciū. Sextū est placentia rei cognite. Hanc causam innuit Plato esse in tenera etate: quare ea q̄ addiscuntur firmiter in memoria tenean⁊. Octauo debent esse formidolosi. vñ Catho. Magīm metue. Uñ apūs ad Ro. xiij. Reddite omnibus debita: cui tributū tributū: cui timorem timorem ⁊c̄. Nam videmus canes dños suos reuere-

E ri: ⁊ leones aīalia seuissima timoris signa ⁊ reuerentie suis magr̄is ostendunt. Et talis timor debet esse filialis: non ex timore seruili. Legimus em̄ ꝙ multi principes fuerunt ⁊ barones: etiā q̄uis in summo honore fuerunt imperij: nihilominꝰ tn̄ suos magistros summe honorauerunt. Un̄ de Traiano legit̄: ꝙ plutarchū mgr̄m suū summe honorauit. Silr̄ legitur de Alexandro magno dū sel̄ socratē magr̄m suū obuiam habuisset: de curru in q̊ residebat eo viso statim ad terrā ꝓsilijt: ⁊ ip̄m reuerēter suscepit. Legit̄ in li. apum. ꝙ erāt in schola duo insolentissimi scholares. Qui nō solum pati nolebant correctionem magr̄i: verūetiaꝫ ad insolentiā ⁊ dissolutiōes alios studere volentes sepissime cōpellebant. Hoc quidem magr̄ emendare non potuit. Contigit ergo mgr̄m mori: ⁊ tertio aut quarto die ī medio schole diabolū in effigie magr̄i cum virga ferrea coram oībus apparere. Nec

F mora cum toruo vultu in adolescentes dictos exurgēs cū virga illa illis mortem intētans repēte disparuit. Moxq̄ illi nimio pauore in furiā ꝟsi post dies aliquos obierūt: hīc ergo scholares aduertāt diuinū iudiciū: ⁊ mgr̄is suis obediant: ne contingat eos cū virga ferrea vapulare. Hinc ꝑ prophetam d̄r. Reges eos in virga ferrea: et tanq̄ vas figuli cōfringes eos. Et subdit. Apprehendite ergo dis. ne. ⁊ c̄.

¶ Honora patrem ⁊ matrem.

Quarti sunt qui peccant contra illud preceptum: ⁊ sunt serui ⁊ ancille nō honorantes patrēfamilias domus ⁊ matrēfamilias. Quia sicut filij tenentur honorare pr̄em ⁊ mr̄em: sic serui ⁊ ancille debent honorare gubernatorē domus q̄ d̄r pr̄familias. Quia dicit Apl̄s. j. ad Thim̄. v. Qui bene presunt duplici honore digni sunt. s. in pn̄ti ⁊ in futuro. ¶ Circa qd̄ notandū ꝙ in sacra scriptura inuenit̄ quadruplex genus seruorū. Nam aliqui dicuntur serui ex brutali ruditate ⁊ rōnis defectiōe. Aliq̄ ex morali prauitate ⁊ dei maledictione. Aliqui ex vulgari egestate ⁊ laboris obligatione. Aliq̄ ex morali humilitate ⁊ bona opatione. Primo d̄r seruus aliquis ex brutali ruditate ⁊ rōnis defectiōe: ⁊ illi naturaliter sunt serui alioꝝ: ⁊ teñeñtur alios honorare. de quibus dicit Aristo. j. politi. c. v. ꝙ intellectu vigentes naturaliter sunt alioꝝ dn̄i ⁊ rectores. Et ecōuerso. intellectu carentes naturaliter sunt alioꝝ serui. Ideo dicit. b. Aug. xix. de ci. dei. ca. xxj. ex dictis Tullij in lib. de republica. ꝙ illi qui sunt indomiti non s̄m rōnem viuentes: vtile est vt in s̄uitutē redigant̄: ⁊ sint sub seruitute. Rursum apte iusticie ⁊ iustum esse videt̄ ꝙ talibꝰ hoībus sit vtilis seruitus ⁊ pro eoꝝ vtilitate fieri. Et tūc recte fit: cum improbis aufert̄ iniuriarū licentia: ⁊ domiti melius se habebūt: q̄ indomiti deterius se habuerūt. Et subditū est dicit Aug. supra. in li. Tullij. vt illa rō formet̄ velut a natura sumptū notabile exemplū atq̄ dictū ē. Cū deus hoī: animꝰ imperat corpi: rō libidini ceterisq̄ viciosis animi ꝑtibus. Plane hoc exemplo satis edictū est q̄busdam vtile esse seruitutē. hec ille. Et illa est seruitꝰ naturalis: ⁊ ꝑtinet ad originalem iusticiā sicut inter vxorem ⁊ maritū: inter patreꝫ ⁊ filiū. Et est quasi naturalis ordo quo inferiora obediūt superioribꝰ. Ideo Aristo. j. poli. hanc probat q̄druplici exemplo. Primo in armonia: vbi est vna vox predominans. Scd̄o in corpore: vbi seruit corpus: ⁊ aīa dominat̄. Sed prudens est sicut aīa: imprudēs sicut corpus. Tertio ex cōparatione alioꝝ animaliuꝫ ad hoīem: vt equi ⁊ vacce multā salutē cōsequant̄ ꝑ industriaꝫ humanam: eo ꝙ ipsis seruiant. Sed imprudentes sunt sicut equi. Quarto ex diuersitate sexuū. s. virorū ⁊ mulierū: q̄a viri sunt p̄stantiores mulieribꝰ in rōne. Jō feminis naturaliter dominant̄. quia d̄r. j. politi. ꝙ consiliū mulierū nō est validū. Secundum genus seruoꝝ est ex morali prauitate ⁊ dei maledictione. de quo Genes. ix. Maledictus chanaan: eris s̄uus seruoꝝ fratꝝ tuorum. Beatus Aug. xix. li. de ciui. dei. c. xv tractans istā materiā dicit ꝙ nomen seruitutis: vel pōt dubitari per quos primo fuit acquisitū vel quibus primo fuit impositum vel a quibꝰ fuit deriuatū. Si ergo querat̄ ꝑ quos fuit acq̄sitū. Planū est ꝙ ꝑ primos n̄ros parētes. Quia hoī in primordio creationis nō est dictum vt dominaret̄ hoī: sed

A bestijs terre ⁊ piscib⁹ maris. Unde ⁊ primi nr̄i parentes non reges hoīm: sed ⁊ pasto res pecorū dicti sunt. Nomē igitur seruitutis non meruit natura sed culpa. Per peccatū igit̄ primoꝝ parētum nomen seruitutis fuit p̄mo acquisitū. Sed si querit̄ q̄bus fuit primo impositū. dicit Aug⁹. q̄ nusquā in codicibus scripturaꝝ legim⁹ seruū ante q̄ hoc vocabulo noe iustus: pctm̄ filij vindicaret. Cū em̄ noe post plantationem vinee inebriat⁹ nudat⁹ staret: ⁊ Cham verēda p̄ris vidisset nec cooperuisset: post eui gilationem dixit. Maledict⁹ puer Chanaan eris seru⁹ fuoꝝ fratrū tuoꝝ. Chananeis ergo fm Aug. primo nomen seruitutis est impositū in vindictā peccati. Sed si queratur a q̄bus hoc vocabulū est deriuatum dicit Augustī. q̄ in latina lingua credit̄ nomen seruitutis originē traxisse ab illis qui iure belli poterant a capientibus occidi: ⁊ serui a seruādo dicti sunt eo q̄ fuabant̄ q̄ sine pctī merito nō est. Nam q̄n iustum bellum geritur p pctō: econtrario dimicatur.

B Hāc seruitutē ostēdit magr̄ Egidius lib. iij. de regimi. p̄nci. parte. iij. ex tribus. Primo ex defensione patrie. s. vt homines fortiter pugnando defendant p̄riam: inductū ē superatos eoꝝ fuos esse. Secūdo q̄a nisi vicens speraret aliq̄d bonuz a victo: facilius ip̄m occideret. Ex his sequit̄ q̄ falsum dicit speculū saxonū: q̄ seruitus nō venit p̄pter pctm̄ neq; ex noe neq; ex abraam ⁊c. sed venit ex violentia. Cui⁹ falsitas patet sup̄i⁹ p Aug. dicentē: q̄ nomen illud culpa meruit: nō natura. Idem ptz Geñ. ix. q̄ p̄pter pctm̄ filij vindicādum Noe primo induxit fuitutē. Idē ptz in cano. xxxij. dis. c. eos: vbi dr̄ q̄ cōcubine sacerdotū si nolunt desistere: ab eīo moniti si nō se correxerint principibus indulgemus licentiam: vt eorū feminas mancipent seruituti. Idem ptz in ptibus westphalie: q̄ ppter frequentem recidiuatiōem a fide karolus impator eos seruituti dñoꝝ mancipauit: vt tradunt antique hist̄orie. Sed tales q̄ sunt seruilis cōditionis debēt tale iugū impositū cum patientia portare: ⁊ dominis suis obedire. fm q̄ dicit laureatus poeta Franci. pet. in li. ij. de re. v. fortu. c. vij. dicens. Fer fortune sarcinam patienter: quam q̄dam sponte C etiā subiere: vtq; alios a seruitio liberarēt sibi seruitutem delegere. In quibus est clarissimū paulini nomen nolani p̄sulis. Cuius spontanee seruitutis exitus felix fuit: vt debuit. Quidam paruo se p̄cio vendiderunt: vt serui effecti suos dños pcti vinculis absoluerent: atq; ad verā reducerent libertatē: in q̄bus seraphion q̄dam egyptus heremicola nobilitatus est: hec tibi magis exempla p̄fuerint q̄ lamenta. hec ille. Insup nemo debet alteri obijcere opprobriuz seruitutis. Contra q̄s dicit idē Franci. pe. in li. de re. vtri. for. ca. xiij. Nemo q̄ nascit̄ sed qui morit̄ liber est. Multum fortune licet in nascētem: in extinctum nihil. Expugnat vrbes inuictissimas: armatos fundit exercitus: potētissima regna subuertit: inexpugnabilis arx sepulchrum. Illic regnū vermibus: non fortune. Itaq; limen illud ingressi soli mortalium vite huius ab insulibus sunt tuti. Tu te liberum iactas. Non dico ad sepulchrum: sed an liber hodie in D cubiculum sis iturus. Libertas nostra tenuissimo nitens filo: sicut alia quibus fiditis omnia tremula semper ⁊ caduca sunt. Et infra. Idcirco te vt reor liberum dicis: quia dominum nullum habes: sed Anneū audi Senecā. Bona inquit etas est ⁊ forsitan habebis. Nescis qua etate hecuba seruire cepit: qua Cresus: qua Darij mater: qua Plato: qua Diogenes. His te exemplis ille admonet. Et infra. Noli ergo libertate tumescere: quando non ex liberis modo: sed ex regibus subito serui fiunt. Nec hoc miraberis: cum fm Platonis sententiam de seruis etiam reges fiant. Mutantur assidue res humane. Nihil sub celo stabile. Quis in tanta vertigine firmum aliquid ac mansurum speret. Hec ille. Tales cum patientia dominis suis seruiant: qui etiam ad sacerdotiū p̄moueri non possunt nisi manumittantur. vt patet. liij. dist. ca. j. ij. ⁊. iij. Rō huius p̄hibitionis est duplex scz seruilis vilitas ⁊ clericalis dignitas. vt liij. di. admittūt̄. ⁊ extra de ser. nō ordi. c. de seruoꝝ infi. Et si fuerit ordinat⁹ sciente domino ⁊ contradicente reuocabit̄ in seruitutem: in quocunq; gradu fuerit ordina-

Etus. Si aũt sciẽte ⁊ nõ cõtradicente eo ipo fit ingenuus. dist. liiij. ca. si seruus sciente dño. Si ignoãte domino fuerit ordinatus q; aut pẽsentatoꝛe sciente conditionẽ ordinandi: ordinatus remanebit in ordine: sed pẽtatoꝛ debet cõdẽnari dño in duplo. liiij. di. c. si seruus absente dño. Sic etiam non possunt vouere solenniter: nisi pꝛius manumittant: non tñ põt sibi dñs pꝛhibere q; nõ cõtrahat mꝛimoniũ: sicuti nõ potest sibi pꝛhibere q; nõ comedat vel bibat. Ũñ dicit apls. j. ad Thi. vj. Quicunq; sunt sub iugo serui dños suos honoꝛe dignos arbitrentur: ne nomẽ dei blasphemetur. ¶ Tertio dicitur aliquis seruꝰ ex vulgari egestate ⁊ laboꝛ obligatiõe: sicut ille qui est naturaliꝛ ingenuus põt dici suus a seruiẽdo ⁊ seruitiũ qõ exhibet alicui ꝓpter lucrũ tempoꝛale. Tales eñ sui ⁊ ancille tenent ⁊ debẽt suũ dñm. i. pfemfamilias ⁊ matremfamilias honoꝛare in sex. Primo debent eis in licitis obedire. j. Pe. ij. Serui subditi estote in oñi tẽpoꝛe dñis: non tñ bonis ⁊ modestis: sed etiã discolis. Item apls ad Eph. F vj. Serui obedite dominis vestris carnalibus cum timoꝛe ⁊ tremoꝛe in simplicitate coꝛdis vestri sicut chꝝo. Sed ꝙtra hꝫ faciũt aliqui serui ⁊ ancille q; bina vice iubent aliquid facere: ⁊ si faciunt: hoc tñ faciunt cuꝫ murmure ⁊ tristitia: aut de mane cuꝫ excitantur surgũt cum magna pigritia. Debẽt igit seruire cũ amoꝛe ⁊ dilectiõe: tũc cõtingit eis sicut Jacob: q; seruiuit pꝛo Rachel septeꝫ annis: ⁊ videbant ei dies pauci pꝛe amoꝛis magnitudine. Gene. xxix. Secundo debẽt esse fideles ĩ laboꝛe. de quo Apls ad Ephes. vj. Nõ ad oculũ seruiẽtes quasi hoꝛibus placẽtes. Sꝫ ꝙtra hoc faciũt q; bñ ⁊ fideliter laboꝛant in pẽsentia dñoꝝ suoꝝ sed quãdo doꝛsum vertunt nihil faciũt: sed vagis oculis circũspiciunt. Tertio debent esse fideles dominis suis in bonis tpalibꝰ. Mat. vij. Que vultis vt vobis faciant homines eadẽ facite illis. Sꝫ nemo vellet q; sibi fieret dãnũ in bonis tpalibꝰ. Sed contra hoc faciũt serui ⁊ ancille: q; bona suoꝝ dñoꝝ frangũt aut destruũt: vel secrete comedũt aut amicis dãt vel paupibꝰ sine cõsensu dñoꝝ suoꝝ. Itẽ debẽt esse fideles secreta dñi non reuelãdo. Itẽ debẽt facere ancille respectu dñe sue. Sꝫ q;ꝛ an famuli ⁊ ancille pñt dare eꝛynam de rebꝰ dñoꝝ suoꝝ. Ñdet tho. . iiij. sen. di. xv. q; serui ⁊ ancille nõ pñt dare eꝛynã de rebꝰ dñoꝝ suoꝝ sine cõsensu eoꝝ nisi panẽ vel bꝛoditũ q; non inferũt sibi magnũ nocumentũ. Sed hic rephendẽde sunt q̃daꝫ familie q; ꝓpter pigritiã potius fragmenta canibꝰ ⁊ poꝛcis pꝛiciũt: q̃ q; colligeꝛẽt ⁊ daꝛẽt paupibus. Item non debẽt furari bona dñoꝝ suoꝝ ⁊ dare amasijs vl alijs amicis: q; est ꝙtra pceptũ illud. Nõ furtũ facies. Unde in legenda. s. Thome legit de q̃dã famulo q; solum furtũ ficuũ inuito dño fecerat: ⁊ accedẽs ad cõionem nõ poterat sacm eucharistie accipere de manu apli. Qui in se reuersus iuit retroꝛsum ante q̃ddam altare: ⁊ flexis genibꝰ rogauit deũ vt sibi daret cognoscere illud pctm: ꝓpt qõ repulsus fuit a sacra cõione. Ñsum est sibi: q; ꝓpt fructũ ficuuꝫ qõ nõ esset confessus. Et sic denuo rediens ad cõfessionẽ accepta absolutione cõionez recepit. Quarto debent esse fideles eis fama eos cõmendando ⁊ nõ scandalizare sicut q̃dã faciũt dicendo. Ille dñs est nimis parcꝰ. Illa dña ẽ nimis austera aut meretrix aut fur: q; tenẽt ad fame restitutiõez. Quinto debẽt eis esse fideles in coꝛpoꝛe. Ũñ dic̃ Valeriꝰ li. vj. de seruo papirionis: q̃ cũ percipet q; traditoꝛes vellẽt dñm suũ occidere: suꝰ cõmutata veste cũ dño ⁊ permutato anulo domũ clam ⁊ secrete itrãs dñm emisit de thalamo: ⁊ se ad locum dñi posuit in lectũ: ⁊ traditoꝛes ipm dñm credentes occiderũt. Siꝛ in gestis anglorum legit de rege codualdo: q; dũ q̃dã vice multũ ꝙcupiscꝛeret comedere carnes ferinas pcepit cuidaꝫ seruo suo q; cũ arcu ad nemus iret venando ꝓ ipso. Cũ aũt seruus iste nihil repisset triꝛstabat valde. Sꝫ vsus est arte noua: scidit eñ femur suũ ⁊ abstraxit inde frustũ carnis: ⁊ pato veru assault poꝛtans ad regẽ: ⁊ sic q; ꝓ carnem ferinã satisfacere non potuit: ꝓ ꝓpriã carnem dño satisfecit. Sexto debẽt in omni laboꝛe deũ ꝓ oculis hꝫe. vñ Greg. Oñe bonũ quod agimus sꝙ intentionẽ ad celestia leuemus: de mane debent oꝛare ⁊ nõ cantare: sicut qui-

A dam faciunt. Item debēt missam audire ad
minas dieb⁹ dñicis. vtz de cōse. di. j. c. mis
sas. Item non debent maledicere creaturis
sicut quidam faciunt: qz dicit apls q̄ male
dici regnum dei nō possidebūt. Qui taliter
seruiūt fideliť seruiūt. Qui aūt nō seruiūt
fideliter sunt peiores diabolo: q̄ tamen ali
qñ inuentus est fideliter hoi seruiuisse. Cu
ius exm̄ narrat Cesari⁹ dissi. v. c. xxxiij. q̄
demon q̄dam adolescentis venusti speciez
induens ad quendā militē venit obsequiū
suū illi offerēs. Cui cum multum placeret
tam in decore q̄z in sermone gratanter ab
eo susceptus est. Qui mox militi seruire ce
pit tam diligenter z tam timide: tam fide
liter z tam iocunde: vt satis ille miraretur.
Nunq̄z equū suū ascendit: z nunq̄z descēdit
quin ille p̄parat⁹ esset z genuflexo strepā
teneret. Discretū quidū z hilarem semper
se exhibuit. Die q̄dā dū semel equitarēt z
venissent ante quendam fluuiū magnū: mi
les respiciēs z plures ex inimicis suis mor
talibus post se ventre cōsiderans ait seruo
B Mortui sumus. Ecce inimici mei post me
festinant: fluuius ex opposito est: nullus su
perest locus refugij: aut occidēt me: aut ca
pient me. Tunc ille. Ne timeas dñe vaduz
fluminis huiⁿ noui bene. Sequere me: bene
euademus. Rñdente milite. Nunq̄z ho
mo fluuiū istū in hoc loco transuadit. Spe
tñ euasiōis seruū ducē secutus sine periculo
venit ad littus. Et ecce eis transpositis
hostes ex opposito littore cōsistentes mira
ti sunt dicentes. Quis vnq̄z audiuit vadū
in flumine isto. Non alius nisi diabolus il
lum trāsuexit: timentesq̄z reuersi sunt. Pro
cessu vero temporis accidit: vt militis vxor
infirmaretur vsq̄ ad mortem. In qua duz
omnes medicor̄ artes defecissent ait itez
demon dño suo. Si dña mea inungeretur
lacte leonina statim sanaretur. Dicente ve
ro milite vnde hꝫ tale lac? Respōdit ille.
Ego afferā. Qui vadēs z post spaciū vni
us hore rediens vas plenū secum attulit.
A q̄cū fuisset perūcta mox meliorata pristi
nū recuperauit vigorē. Cui cuz diceret mi
les. Uñ habuisti tā cito lac istud? Respon
dit. De montib⁹ arabie attuli: recedens a
te in arabiā; z in leonis spelūcam intrans
catulos abegi ab ea: z eam mulsi. Sicq̄z re- C
uersus sum ad te. Stupente milite ad ver
ba ista z dicente. Quis es tu? Rñdit. Non
solliciteris de hoc: seruus em̄ tu⁹ sum ego.
Instante milite tandē cōfessus est dicens.
Demon ego sum: vnus ex illis q̄ cuz lucife
ro ceciderunt. Tūc magis milite stupente
subiunxit. Si natura diabolus es q̄d est q̄
tam fideliter hoi seruis? Respōdit demō.
Magna est mihi cōsolatio esse cū filijs ho
minū. Dicente milite. Non audeo de cete
ro vti seruitio tuo. Rñdit demon. Hoc pro
certo scias: q̄a si me tenueris: nunq̄z a me
vel ꝓpter me aliq̄d mali euenīet. Non au
deo inq̄t. Sed q̄cquid pro mercede postula
ueris: licet dimidium bonor̄ meor̄ libens
tradā tibi. Nunq̄z hō hoi seruiuit tam fideli
ter z tam vtiliter: qz p tuam ꝓuidentiā iux
ta fluuiū mortem euasi. Per te vxor mea
recepit sanitatē. Tūc demon. Exquo tecū
esse non possum: nihil p seruitio meo nisi
quinq̄z solidos req̄ro. Quos cuz recepisset
militi illos reddidit dicens. Peto vt ex eis
nolam compares: z super tectū illius pau
peris eccl̄ie ac desolate suspendas: vt p eā D
saltem dñicis diebus fideles ad diuinū cō
uocenť officiū: sicq̄z ex oculis eiⁿ disparuit.
Hec cesari⁹. Sz p̄familias si debet hono
rari a sua familia teneť familie sue. s. suis
z ancillis in sex. Primo in comestibilibus
prouisionem. j. ad Thim. v. dicit Apl̄us.
Si q̄s suor̄ z maxime domesticor̄ curam
nō habet fidē negauit: z est infideli deterior
Quia infidelis nondū nouit veritatez. Et
licet infideles nō sunt sub lege gr̄e: tamen
seruāt instinctum legis nature. Et talis fi
dem negauit si nō ore vel verbis: tñ opere
eo q̄ primū nō diligit. Jō dicit idē apl̄us.
ad Ephe. vj. Vos aūt dñi eadē facite illis.
Si em̄ tibi deberēt laborare z fideles esse
tunc eis ecōuerso teneris prouidere necessa
ria. Sed cōtra hoc faciunt q̄ famulos suos
fatigāt q̄si brutū aīal: z non p̄curāt eis co
mestibilia: qđ est ꝓtra charitatē. Scđo de
bēt eis esse benigni z charitatiui: sicut de
um sibi volunt esse clementē z piū. Uñ Se
neca i epl̄a. xlij. dicit sic. Cum inferiori vi
uas: quēadmodū superiorē tecū viuere ve
lis. Et q̄tiens tibi in mētem qđ tibi liceat in

E seruũ totiẽs tibi veniet in mẽtẽ tantũdẽ in te dño suo licere. Forte dicis. Ego nullu habeo dñm: forsitan inqt habebis. Nescis eñ q̃ etate hecuba seruire cepit: q̃ cresus q̃ darij mr: q̃ plato: q̃ diogenes. hec ille. Sz cõtra hoc faciũt q̃ raro bona verba ꝓtra famulos dicunt. Maledicunt eis ꝛ blasphemant dicendo fur: meretrix. Videant ille dñe ne eis cõtingat sicut cuidã dñe q̃ semp habuit iracundiã sup familiã suam: ꝛ nũq̃ boni animi fuit: ꝛ quã eius ancilla demoni acã credebat. Que accipiẽs herbas benedictas eam cepit circuire ꝛ fumigauit eam dicendo aliquid sub silentio murmurãdo. Võ cũ dña videret: quesiuit quid faceret. Respondit se demonem velle fugare: q̃ eã ad iracundiam ꝓuocaret. At illa subridendo dixit. Veni nunc: ꝛ promitto tibi q̃ nec tibi nec alicui irascar vnq̃. Que postea mitis ꝛ iocunda facta est. Isti certe nõ attendũt q̃ oĩes sum⁹ frẽs ꝛ vnus dñs: ꝛ vno sanguine redempti: ꝛ eandẽ possessuri hereditatẽ. Igit̃ dñs vel dña nõ debet spernere famulũ vel famulã: q̃ fortassis meliores aliq̃ sunt coꝛam deo: q̃ aliq̃ famulus
F est humilis ꝛ dñs est superbus: ꝛ seru⁹ cast⁹ ꝛ dñs luxuriosus vel ebriosus: ꝛ sic simil̃ ancilla. Item dñs nunq̃ debet diabolum noiare dicendo. Vade in noie diaboli: vel fac hoc. Quia dicit Greg. li. iij. dial. q̃ quidam nomie stephanus veniens de itinere vocauit famulum dicens. Veni diabole discalcia me. Ad cuius vocem mox ceperunt corrigie calceoꝝ dissolui: vt apte cõstaret q̃ qui noiatus fuisset adesse constaret. Võ dñs vidẽs vehementer expauit dicẽs. Recede: non te sed famulũ meũ vocaui. Et sic recessit. Tertio debent eos corrigere si delinquunt: q̃a ipsi tenent̃ reddere rõnem in extremo iudicio: si non ieiunent vel orent vel festiuent. vñ Aug. in epla ad comitem. Queso inquit mi frater oĩbus tibi subiectis a maiori vsq̃ ad minimum amorem et dulcedinẽ regni celestis: timorem ꝛ amaritudinem pene gehẽnalis annuncies: ꝛ de eoꝝ salute sollicitus ꝛ vigil existas: q̃a de oĩbus que ĩ domo tua sunt rõnem dño reddes. Suade ergo eis vt caueãt a superbia detractione ꝛ ebrietate: ira ꝛ luxuria: furto ꝛ periurio. hec Aug. Ergo maxime peccant illi domestici q̃ hñt familiam iacẽtem in publica fornicatione: ꝛ nõ impediũt aut corrigũt: vt alique ancille qñ locant se faciunt pactũ q̃ habeãt aliquos bonos socios eas sequẽtes: q̃ nolũt inire pactũ nisi hoc admittãt. Et tales non debent conducere. Quarto ꝓmij solutionem. Leuit. xix. Non morabitur opus mercennarij apud te vsq̃ mane. Unde Thobias docuit filium suum. Thob. iiij. Quicũq̃ tibi aliq̃d operat⁹ fuerit statim ei mercedem restitue: ꝛ merces mercennarij tui non manebit apud te vsq̃ mane. Võ tamen multi iniusti dñi faciunt qui mercedẽ debitam certo tẽpore non soluunt: ꝛ sic famulos suos furari cõpellunt. Et si aliq̃d perdiderint imponunt famulis ꝛ ancillis ꝛ illud eis in precio defalcant. Que mercedis retentio indebita est pctm̃ clamans in celũ. iuxta illud Jaco. v. Merces operioꝝ vr̃oꝝ qui messuerunt segetes vras que defraudata est a vobis clamat: ꝛ clamor eorum venit ad aures dñi sabaoth. Quito tenẽt̃ eis dare bona exẽpla. Jõ di extra de vo. ꝛ vo. redem. c. magne. Que a
G maiorib⁹ fiunt defacili trahunt̃ a subditis in exemplum. Sed ve illis qui potius familie ꝛ subditis suis sunt causa ruine q̃ forma virtutum. De quibus Grego. ꝛ ponitur. xj. q. iij. ꝓcipue. Tot mortib⁹ digni sunt quot exempla prauitatis in posteris relinquũt. Tñ prudens pr̃familias non debet multũ turbari: si aliq̃ de familia sunt mali: dũmõ sunt sanabiles: put Aug. ponit ad Vincentiũ donatistã. ꝛ ponit̃. xlvij. di. c. quantũ. Licet vigilet disciplina domus mee homo sum: ꝛ inter hoies viuo: nec mihi arrogare audeo: q̃ domus mea melior sit q̃ arca noe. Ubi inter octo hoies vnus reprobus inuent⁹ est. s. cham. Aut melior q̃ domus abrae: cui dictũ est. Eijce ancillã ꝛ filiũ ei⁹. Gene. xix. Aut melior sit q̃ domus Isaac. cui de duobus geminis dr̃ Malach. i. Jacob dilexi: Esau autẽ odio habui. Hec Augustinus. Si autẽ sunt insanabiles eijciẽdi sunt de domo: put scribit Hieron. ꝛ ponitur. xxiiij. q. ij. capl̃o. Resecande sunt putride carnes: ꝛ scabiosa ouis a caulis repellenda est ne pecora corrumpant̃. Sexto fa

A me ꝯseruationē qꝛ nemo debet familiā suā denigrare in fama: sicut q̄dam faciunt scādalisantes familiā suaꝫ. ¶ Quarto mō dr̄ seruꝰ ex morali hūilitate ⁊ bona opatiōe. de q̄ Jo. xv. Jam non dicā vos seruos sed amicos. Talis est seruitꝰ qñ q̄s deo seruit cui seruire regnare est. Jō sancti viri gl̄iabant̄ se vocari seruos dei. Nam legit̄ in vita scti Greg. pape. ⁊ idē recitat Martinus in chronica sua: ꝙ p̄mꝰ papa qui se scripsit seruū seruorū dei fuit b. Greg. q̄ ex magna humilitate vocauit se seruū seruorum dei. Et btā virgo vocauit se ancillam dñi. vtꝫ. Lu. j. Et paulus apl̄us in epl̄is suis se seruū chr̄i vocauit dicēs. Paulus seruus chr̄i ⁊c̄. Sic dauid ps̄. cxviij. Seruus tuꝰ sum ego. Et alibi. Ego seruus tuus ⁊ filiꝰ ancille tue. Tales serui sunt om̄es cultui diuīo mancipati. Sed q̄dam seruiunt peccatis ⁊ diabolo. De quibus Joan. viij. Qui facit pctm̄ seruus est peccati. Uñ Aug. li. iiij. de ciui. dei. Bonus īquit si seruit liber est: malus aūt si regnat seruus est nec vnius hoīs sed qd̄ grauius est tot dñoꝝ quot viciorū.

B Alius em̄ libidini: alius auaricie: alius ambitioni. Hec seruitus prochdolor est cōmunissima: qꝛ multi reges ⁊ dñi qui alijs hominibus dñant̄ tali seruituti subijciuntur. Ideo dixit Diogenes ph̄s alexandro regi ꝙ ip̄e esset seruꝰ seruoꝝ eius ꝓ eo ꝙ peccata que fuerunt sub Diogene erant domini Alexandri. Pro hoc legunt̄ in li. de moribus ⁊ vita ph̄oꝝ. Non em̄ illis vicijs sed om̄ipotēti deo seruiēdū est. Cui seruire tutissimū est. Sed q̄dam seruiūt ei ex timore seruili vt sunt illi qui timent penas eterne damnatiōis: ⁊ sic bonū faciūt. Et hij licet penas damnatoꝝ euadant attamē plenā retributiōem non inueniēt. Jō dicit Aug. li. ij. cōtra pelagiū. Qui timore pene ⁊ non amore iusticie bonum facit adhuc penitus a malo nō recessit qꝛ illud non facit in corde qd̄ fieri videt̄ in opere. Et hō mallet bonū nō facere si posset impunitus transire. O quot sunt tales ꝙ si infernus non esset nunq̄ꝫ bonū facerent. Recitat. b. Gregoriꝰ. in li. ij. dialo. ꝙ erat quidaꝫ monachus nomine sed non re: cui nimirum graue erat si q̄s sibi ꝓ salute aliq̄d loquerēt. Non solum aūt nō bona facere: sed nec poterat audire hic cum in extremis esset positus cōuenerūt frēs vt egressum illius aīe orando protegerēt. Tunc repēte cepit eisdē fratribus clamare. Recedite recedite. Ecce datus sum draconi ad deuorandū qui propter vestrā p̄sentiam me nō pōt deglutire. Caput meū iam ore absorbuit: date locum ne amplius me cruciet. Tunc fratres dixerunt. Signa te signo crucis. Rñdit. Nō possum. Tūc fratres ꝓstrati sup terram cū lachrymis ceperunt ꝓ redemptione illius vehemēter exorare. Et subito cepit magnis vocibus clamare dicens. Gratias ago deo qꝛ draco vestris oratiōibus expulsus est. Itē narrat Beda in gestis angeloꝝ. ꝙ tempore Cōstantini iunioris q̄dam miles valde dissolutus defunctꝰ est circa annos domini octingentossex. Qui postmodum vite restitutus ⁊ penis territus quas viderat fugit ad heremū: fecit quoq̄ꝫ cellā circa quoddam fluuium. In quo vestibꝰ indutꝰ sepiꝰ lauabat̄ permittēs sic vestimenta ad carnem congelare. Postea v̄o balneū calidissimū intrauit. Et sic continuauit illud vsq̄ꝫ ad mortem. Et cū sup isto a videntibus arguerēt. Respōdit. Si vidissetis q̄ ego vidi: eadem ⁊ maiora mecū faceretis. Secūdo quidā seruiūt deo ꝓpter cōmoduꝫ. s. vt bñ sit eis in p̄nti vita. Iste seruitꝰ s̄m Chrys. nō est ꝑfecta. Et ponit exemplum de illis q̄ alicui regi seruiūt nō qꝛ regē diligunt: sed donatiua sua expectant. Tertio quidam deo seruiūt ꝓpter suā infinitā ⁊ essentialē bonitatē: vt si non esset celum retributiōis nec infernus damnationis adhuc deo seruirent ⁊ mādata sua timore filiali custodirēt: queꝫ nobis tribuere dignet̄ q̄ viuit ⁊c̄.

¶ Honora patrem ⁊ matrem.

Quinti sunt qui peccant contra istud preceptum: ⁊ sunt illi qui debitum honorem subtrahunt gubernatoribus reipub. vt sunt cōsules ⁊ ꝓcōsules dic̄ Aristo. in. v. Ethico. ꝙ princeps est custos iusti. Ideo alteri laborat. Sequit̄ merces autem danda est principi. Hec autem est honor ⁊ gloria. Quibus aūt non sufficiunt hec efficiuntur tyranni: quia inhiāt lucris per fas ⁊ nefas. Sunt ergo honorandi q̄a

E est magnū meritū bene agere rempublicā: quia magni meriti est bene seipsuz: maius meritum est bene regere bonum cōmune. Et nō honorātes facitū ꝓtra illō. j. Pe. ij. Deū timete: regē honorate. i. rectorem reipub. Rō huiꝰ ē: qz ois ptās a dño deo est: z qui resistit ptāti: deo resistit. ad Roma. xiij. Ergo qui inhonorat principem aut rectorem reipublice inhonorat deum: cuius vicem ille gerit in terra. Et talis honor consistit in quinqz. s. Assurgere venienti. Assistere sedenti. Inclinare se transeunti. Genuflectere presidēti. Incedentē seq. ¶ Ad hoc exequendum inducunt nos tria: scilicet scriptura: vt saluator noster. Luce. ix. Assurgere docuit z honorare maiores in conuiuijs dicens. Cū inuitatus fueris ad nuptias: non recumbas in primo loco: ne forte honoratior te sit inuitatus: z tunc veniens qui te z illum inuitauit dicat tibi: da huic locum z c̄. Unde ad Ro. xiij. Reddite oībus debita cui tributum tributum: cui honorem honorem. Ideo illis talis honor debeꝫ propter gubernandi z regendi gradum quē habēt. vt hr̄ ad Hebre. viij. Obedite prepositis vestris z subiacete eis z c̄. Propter potestatem cohercendi quam habent debeꝫ eis timor timete eū qui habent potestatē mittendi vos in gehennam. Lu. xij. Tertio ꝓpter precium laboris quem a subditis tolerāt debeꝫ eis munerum largitio. Ideo dicit apls vbi supra. reddite oībus debita: cui tributum tributum: cui vectigal vectigal: cui honorem honorē. Secūdo ad hoc inducūt canonica iura. Uñ in ca. xiij. q. vlti. ca. Est ordo ꝙ hec est iusticia ꝙ minor seruiat maiori: z primuz locum ei dat in sedendo. Iō dr̄ extra de emu. eccle. ca. aduersus. Qui alteri succedit in onere debet ei succedere in honore. Idem dicit extra de pigno. c. ex lr̄is. Notandum ꝙ. iij politi. distinguit Aristote. sex genera principatuum: quibus honor paternus debeꝫ: q̄uis diuersimode. Primum genus vocatur monarchia z ē principat⁹ vni⁹ qui intendit bonū cōe z omnium ciuiū ꝟm suum statū. Talis omni honore dignus est: z iste est optimus principatus. vtz. viij. q. j. c. In apibus est vnus princeps: grues vnam sequuntur ordine litterato: roma condita simul duos reges hr̄e non potuit z c̄. Idem patet in mundo. vbi oīa ab vno deo gubernanť. Iō dicit Aristo. xij. metha. ꝙ est vn⁹ princeps. Idem patet in humana natura vbi oīa membra ab vna reguntur anima. Idem ꝓbat magr̄ Egidi⁹ libro. iij. de regi. princi. ꝑte. ij. c. iij. volens ꝙ inde sequitur pax z tranquillitas inter ciues: si plures sequitur discordia: nisi illi plures fuerint vniti in vno. Secundo inde sequiť potentia z fortitudo ciuitatis: ꝗa dr̄ in lib. de causis: ꝙ virtus vnita est maior seipsa diſpsa. Si multi traherent nauē vnus traheret: alter retraheret nauis non moueret. Si aūt in vno simul traherēt sequitur motio nauis. Sic si tota ciuilis potēcia q̄ est in pluribus principātibus congregareť in vno principe: efficatior esset iste princeps. Sed q̄ vult recte z iuste regere debet primo esse sciencia illustratus. Prouerbi. xx. Rex sapiens stabilimentū est ppli. Iō dicit Aristo. j. retho. Felix est ciuitas cuius phi sunt presides. Et Boeti⁹. iij. de cōsola. psa. iiij. Tu hanc sniam Platonis oze sanxisti beatas foze respublicas si eas vel studiosi sapientie regerent: vel eaz rectores studere sapientie cōtigisset. Uñ q̄dam rex romanorum scribit cuidam regi francoz. Rex illitteratus est quasi asin⁹ coronat⁹. Secundo debet esse parcitate mensurat⁹. Iō dr̄ Eccl's. x. Ue terre cui⁹ rex puer est: z cuius principes mane comedunt. Beata terra cui⁹ rex nobilis est: z cuius p̄ncipes vescunť in tpe suo. Nam dicit Laureatus poeta Francis. petrar. li. j. de re. vtri. fortune. ca. xc. Non cultus exterior sed interior habit⁹ z mens regia regem facit. Alexandri principis dictum fuit imperium in ſtute z decore existere. Uñ in lib. de vita z morib⁹ pho⁹rum. De Solone legiť dictū. Populi inquit rector prius se q̄ populum rectificare debet. Alioquin erit vt ille qui vmbram curuam prius rectificare conať q̄ virgam curuam vmbrā faciens. Si ergo ebrius est: quō poterat alios ab ebrietate cōpescere: que est magis periculosa in principib⁹ q̄ alijs. Cuius exemplum patet in Holoferne inebriato qui fuit a Judith occisus, Herodes ine-

A briatꝰ iuramentũ temerariũ fecit. Marci. vj. Noe derisus. Gen. ix. Tertio debet esse potestate solidatus vt puniat maleficia. Unde ⁊ ponit. xxiij. q. v. ca. Regum ꝓprium est facere iudiciũ ⁊ iusticiam ⁊ liberare de manibꝰ vi oppressos: peregrinos: pupillos ⁊ viduas: q̃ facilꝰ opprimunt a potentibꝰ. Tales opprimentes debent plectere ꝑ iusticiam. vtz. xxiij. q. v. ca. Rex debet furta cohibere: adulteria punire: impios de terra perdere: parricidas ⁊ ꝑiuros nõ sinere viuere. Quarto debet esse iusticia decoratus: qꝛ sine tali iusticia respublica stare nõ põt. Sap. j. Diligite iusticiam vos q̃ iudicatis terrã. Item Aug. li. iiij. de ciui. dei. ca. iiij. Remota inquit iusticia q̃d sunt regna: nisi magna latrocinia. vnde Hiero. ⁊ ponitur. xxiii. q. v. ca. regnũ. vbi dr̃. Iusticia regis est deũ timere ⁊ ꝑ oĩa in eo cõfidere: fidemq̃ catholicam habere: ecclesias quoq̃ defensare ac eorum ministros venerari. Cuiꝰ exẽplum patet ĩ Theodosio imperatore. sicut legit̃ in historia tripartita. lib. ix. Qd̃ cũ apud thessalonicã ciuitatẽ quidam

B iuuenes fuissent lapidati. Indignatꝰ Theodosius omnes passim interimi iussit. Ubi septẽ milia sunt occisi non precedente iudicio. Cũ aũt Ambrosius audisset hanc cladem ⁊ princeps venisset mediolanũ in tẽplum occurrens ei. b. Ambrosiꝰ ip̃m reprehendens dixit: ꝙ indignus esset sacri tẽpli limina calcare: nec illud deberet intrare ꝓpter necem. Et dixit imperatori. Recede nefande: ⁊ suscipe vinculum quo te ligauit oĩm dominus. His auditis obediuit imperator gemens ⁊ dicẽs ad Ambrosiũ. Tuuz est medicamẽtũ imponere meũ ẽ patiẽter sustinere. Et cũ allegasset dauid adulteriũ ⁊ homicidia. Rñdit Ambrosi. Secutus es errantẽ sequere ⁊ penitẽtem. Et cũ excõicationẽ sustinuisset ꝑ octo mẽses eum absoluit ⁊ fecit scribere decretũ ꝙ nunq̃ exequeret̃ sentẽtia imperatoris nisi post. xxx. dies. Hoc facto imperator ecclesiam reingredit̃. Itẽ non debet iniq̃s exaltare ⁊ bonos deprimere: blanditores ⁊ adulatores non audire. Iniustos super regni negocia nõ cõstituere: filios non sinere impios agere: viduas ⁊ pupillos defendere: exemplo egregii imꝑatoris Traiani: qui audiuit viduam ad eũ clamantẽ ⁊ iustitiã petentem: de his q̃ innocentẽ eiꝰ filium occiderant. Qui cũ equum ascẽdisset respõdit. Ego faciam tibi iusticiã cũ rediero. Rñdit mulier. Et si non redieris. Ait rex. Tunc successor meus faciet. Et illa. Quid proderit tibi si alius benefecerit? Tu mihi debitores s̃m opa mercedẽ recepturus: te non liberabit iusticia aliena. Quibꝰ ꝟbis motus imperator de eq̃ descendit ⁊ cãm examinauit. De his oĩbus dicit Aug. lib. v. de ciui. dei. ca. xxiiii. dicens. Neq̃ nos chr̃ianos quosdã imꝑatores iõ felices dicimꝰ qꝛ diutiꝰ imperarunt vel imperantes filios morte placita reliq̃rũt vl̃ hostes reipublice domuerũt. Sequit̃ ibidẽ. Hec ⁊ alia q̃dã cultores demonũ accipe meruerũt. Seq̃t̃ ibidẽ. Sed felices ideo dicimus si iusti imperãt: si ĩter linguas sublimiter salutãtiũ nõ extollunt̃ ⁊ se hoĩes esse meminerint: si suã ptãtẽ ad dei cultum maxime dilatandum maiestati eiꝰ famulatum faciunt. Si deũ timent: diligunt colũt. Si plus amant illud regnũ vbi nõ timẽt hr̃e cõsortẽ. Si ꝓpter regnum celeste corpꝰ exponũt. hec Aug. ¶ Secundũ genꝰ p̃ncipatꝰ vocat̃ tyrannia: ⁊ est precedẽti p̃cise cõtraria: ⁊ pessimꝰ p̃ncipatꝰ. De q̃ dr̃ Prouerb. xxix. Cum impii sumpserint principatũ gemit ppl̃us. Prouerbi. xxviii. Regnantibꝰ impie ruine hoĩm. vñ Frãcis. petrar. lib. ij. de re. vtri. for. c. xxxvii. Et q̃tiens inquit digni dignissimis p̃ferunt̃ quotiẽs indigni indignissimos iudicant: ⁊ alienarũ seuerior: suaꝝ q̃sq̃ fauorabilis rerum iudex. Multi se indignos dicũt pauci credunt. hec ille. Talis s̃m Aristo. v. poli. studet p̃mo excellẽtes ĩ suo p̃ncipatu perimere: qꝛ tales estimant posse se ĩsurgere ꝯtra se. vñ poeta. Asperius nihil est humili duz surgit ĩ altũ. Cũcta ferit dũ cũcta timet dũ feriet oẽs: Et se posse putat nec bestia terribilior vlla ẽ: q̃ serui rabiem in terga libera furentis. Ideo dr̃ Prouer. iii. Per tria mouet̃ terra: ⁊ quartum nõ põt sustinere. Per seruũ cũ regnauerit. Per stultum cuz saturatus fuerit cibo: Per odiosam mulierem cũ in matrimoniũ fuerit assumpta. Et ꝑ ancillã cum heres fuerit dñe sue. Tales

E cū ꝓncipatum fuerint assecute nō ꝓmittēt aliquē secū viuere. Testāte Aristo. v. ethi. ex dictis Biātis. Principatus virū oñdit. Quia malus dū habuerit posse: oñdit malicia suā: qđ est valde stultū. testāte Boe. li. ij. de cōso. psa. v. Quid est inqt qđ nō altū ꝙq facere posset: qđ sustinere ab alio non posset ipe. Busiridē accipimus necare solitum hospites ab hercule hospite fuisse mactatum. Regulus picres penorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorū cathenis manꝰ pbuit. Sic etiam Nero fuit occisus q̄ multos senatores occiderat. dicēte Boe. li. ij. psa. Nouimus quantas ruinas dederit vrbe flammata: pribus q̄ cesis fratreq̄ quondā ferens interempto maduit cruore matris effuso. Scđo tyrannus conat sapiētes destruere: quia vellet eos oēs esse ignorātes sue malitie vt nesciret ppm cōcitare cōtra ipm. Tertio amicitias hoim destruere: vt inter se litigātes ipsum facere ꝓmittant q̄cq̄d vult. Quarto regna bello ꝓcurat. Jdeo dubitat Aristo. iij. Politicoꝝ. An sit melius habere reges F ꝓ electionē aut ꝓ hereditariā successionē. Respōdent docto. q ꝙ se loquēdo melius est continuare regnū ꝓ electionē. vt ptz in papatu ⁊ impio. Papa per cardinales: imperatoꝛ ꝓ suos electores ad hoc ordiatos. vtz de elect. ⁊ elect. pot. c. veneris. Ratio huius est: qꝛ cōtingit successorē esse malum aut tyrannū vel fatuū. Sed ꝓ accidēs melius est in casu cōtinuare regnū ꝓ successionem hereditariā ꝓpter multas rōnes. Primo ꝓpter discordiā eligentiū: ꝓpter quam multa mala fiunt in partibus istis. Unde magr Egidius lib. iij. de regi. principū adducit ad ꝓpositū tres rationes. Prima: qꝛ peiores sunt mores illoruꝫ qui nup facti sunt diuites: q̄ꝫ q̄ fuerūt diuites ab ātiquo. Cuius exemplū patet in filio cuiusdā carbonarij: q̄ ꝓpter discordiā eligentiū fuerat electus in regem cuiusdam cōitatis. Veniens aūt pater ⁊ videns filiū in regalibꝰ insignijs interrogauit filiū an ipsum cognosceret? Respondit filius. Pater non cognosco meipm quomodo te deberem agnoscere? Secundo quia cōuenientiores mores ad regendum didicerunt filij regentium. Tertio merita parentū talibus inducūt q̄n- G dam necessitatem benefaciendi: ne filꝰ videatur degenerans a parētibus. Quarto quia per diutinā consuetudinē populus filijs libentius obedit: ⁊ tales q̄uis mali sint adhuc debeā eis honoꝛ: qꝛ talꝭ q̄libet gerit vicem dei: ideo deus in ipso honoratꝭ. Secundo qꝛ est persona publica: ideo in eo honoratur cōmunitas vel ciuitas. ¶ Tertiū genus ꝓncipatus est aristocratia: id est ꝓncipatus bonoruꝫ: vbi pauci regunt boni: vnde etiam inoleuit q ꝓ tales Rome regentes dicebātur optimates: quasi optimi ꝓo cōmunitate existentes. Etiā vocabantur patres conscripti: quia nomina illoꝝ fuerūt scripta literis aureis. Etiam vocabantur senatores a senio vel senectute: q̄a Romulus in ꝓncipio sui regni elegit centum viros: quoꝝ cōsilio omnia ageret: tales ꝓmo debent esse senes: quia dicit Job ca. xij. In senibus est sapientia: ⁊ in longo tpe ꝓudentia. Jdeo Roboam pdidit decem tribus: qꝛ audiuit ꝙsilia iuuenū. Unde Valeriꝰ lib. vi. ca. ij. dicit de illo qui respondit minanti q habuit multos gladios. Respondit alius: ⁊ ego habeo multos annos. H Jdeo ꝓcepit dominus moysi vocare seniores ad cōsiliū. Nume. xi. ⁊ Exo. iij. q̄a fm Tullīū. ij. Rheto. Consilium est examinandarū gubernandarūq rerum subtilis animi ꝓspectus. Secūdo consiliū debet esse sapientum ⁊ litteratoruꝫ. Jdeo Thob. docuit filiū suū. c. iiij. di. Consiliū a sapiente require. Jdeo dicit Boe. i. de consola. psa. iiij. Tu hanc sententiā Platonis ore sanxisti: beatas fore respublicas si eas vel studiosi sapientie regerent vel eoruꝫ rectores studere sapientie cōtigisset: non vnius sapientis: sed multoꝝ sapientū. Prouerb. ij. Salus populi vbi multa consilia: q̄a q̄ꝫ duo vel tres inuenire non possunt: hoc faciunt decem vel viginti. Jdeo non debent inniti ꝓprio capiti: sed sentētias aliorum audire. Grauiter peccant ergo illi qui dant consilia mala principibus ⁊ dominis ad incendia: rapinas aut guerras. Aut communitatibus: de quo cōmunitas finaliter depauperetur. Cuius exemplum ponitur in speculo hiſtoriali libro. xxv. caꝑ. xlix. de

A Karolo magno dicente de seip̄o. Ego Ka
rolus imp̄ator dono dei rex germanorum
⁊ patricius romanorū atq; imp̄ator fran-
corum: sacra nocte diei dominice post cele
brationem nocturnarum horarū ⁊ diuinū
officiū: dum irem repausare vt vellez som-
num capere venit ad me vox terribiliter so
nans. Karole exiet a te modo spirit⁹ tuus
in hora non modica. Statimq; fui raptus
in spiritu: ⁊ qui me sustulit erat candidissi-
mus: tenens in manu sua glomerem lineū
clarissimum iubar luminis emittentem: si-
cut solent comete facere qñ apparent. Ce-
pitq; illum absoluere: ⁊ dixit ad me. Acci-
pe glomeris micātis filum: ⁊ liga in nodo
firmiter in pollice tue manus dextre: quia
p̄ illū duceris in laborintheas infernorum
penas. Hoc dicto. Precessit me velociter
distorquens filum luciflui glomeris: duxit
q; me in profundissimas valles igneas que
erant plene puteis ardentib⁹ pice ⁊ sulphu
re: plumbo: cera ⁊ adipe. Et inueni ponti-
fices p̄ris mei ⁊ auunculoꝝ meoꝝ. Quos
cum pauens interrogarem: cur taz grauia
paterentur tormenta. Responderunt. Fui
B mus episcopi patris tui ⁊ auorum tuorum
⁊ dum debuimus illos ⁊ populum eorum
de pace ⁊ cōcordia admonere: semīauim⁹
discordias ⁊ fuimus incentores malorum.
Ideo nunc intēdimur in his tartareis sup-
plicijs: ⁊ nos ⁊ alij homicidiorum ⁊ rapi-
narum amatores. Huc etiā tui ep̄i ⁊ satel-
lites venient qui idē faciūt. Sequit̄ ibidē.
Deinde traxit me sup̄ montes igneos: de
quibus oriebant̄ paludes ⁊ flumina feruē-
tia ⁊ oīa metallorum genera bulientia: vbi
repperi innumeras aīas hoīm ⁊ principū
patris mei ⁊ fratrū meorū p̄cipitatas. Ali
os vsq; ad capillos: alios vsq; ad mentum:
alios vsq; ad vmbilicū: ⁊ clamauerunt ad
me eiulando. Dū viximus: alter ad alterū
adiuuimus tecū cū p̄re tuo ⁊ fratrib⁹ tuis
facere p̄lia ⁊ homicidia ⁊ rapinas pro cu-
piditate terrena. Ideo in ista bulientia flu
mina ⁊ metallorum diuersa genera torque
mur. Et dū adhuc timidus accederem au-
diui retro me aīas clamare. Potentes po-
tenter tormēta patientur. Et respexi ⁊ vi-
di super ripas fluminis bulientis fornaces
piceas ⁊ sulphureas plenas magnis dra-
conibus ⁊ scorpionib⁹ ⁊ serpētib⁹ diuersi C
generis. Ubi etiaz vidi aliquos patris mei
principes ⁊ fratrū meoꝝ ⁊ auūculoꝝ meo
rum dicentes mihi. Heu nobis Karole vi-
des ne q̄ grauia habem⁹ tormenta ꝓpter
nr̄am malitiā ⁊ sup̄biā ⁊ mala cōsilia: q̄ re-
gibus nr̄is ⁊ tibi dedimus ꝓpter cupidita-
tem. Cūq; dolendo ingemiscerem: accur-
runt ad me dracones aptis faucib⁹ plenis
igne sulphureo ⁊ pice volentes me inglu-
tire. At ductor meus triplicauit super me
filum: a cuius claritatꝫ radijs sup̄ata sunt
ora eoꝝ ignea. Uidit etiam p̄rem suum Lo
dorvicū in quodam dolio pleno feruentis
aque: ⁊ multa alia que nimis longum esset
enarrare. Ista deberēt attēdere mali con-
siliarij cōitatū dñoꝝ ⁊ principū: qui eos in-
stigant ad infinita mala. Sicut ergo consi-
liarij si sint boni: sunt reipublice vtilissimi:
sic econuerso si sunt mali: sunt pernitiosissi-
mi. s. quādo hñt zelū ꝓ cōmodo suo priua-
to ⁊ p̄sonali non pro bono cōi: qñ sunt cor-
rupti cupiditate ⁊ receptione muneꝝ: quā
do nimis dissimulant dicere veritatē: quā- D
do odio vel amore regulantur: vel inuidia
tūc cōsulēdo principē destruūt. Talis fuit
ille cōsiliator Aman: qui simplicitatem no-
bilissimi principis regis Assueri ⁊ innocen
tiam ad nefandam crudelitatem induxit.
vt patet Hester. xiij. De quibus dicit Ale-
xander poeta. Pestis adulandi bibulis stu
diosa potentum. Auribus instillans anime
letale venenum. Huic aule vitio tanta est
cōcessa ptās. Ut rerū dñis humanas sub-
trahat aures. De quolibet potest dici illud
Actu. xiij. qđ dixit Paul⁹ elyme mago. O
plene omni dolo ⁊ om̄i fallacia fili diaboli
inimice oīs iusticie non desinis subuertere
vias dñi rectas. Et nunc ecce manus dñi
sup̄ te: ⁊ eris cecus non videns solem vsq;
ad tp̄s. Et cōfestim cecidit in eum caligo et
tenebre: ⁊ circuiens querebat q̄ ei manum
daret. Tunc proconsul credidit ⁊c̄. ¶ Ter
tio debēt esse de numero bonoꝝ. s. iustoꝝ.
q̄a d̄r Job. v. Consilia prauoꝝ deus dissi-
pat. vñ Ambro. in li. de offi. Quō pōt quis
facere vtile cōsiliū nisi habeat iusticiam: ⁊
quō putabo eū idoneum: vt det mihi consi

E liū qui ñon dat sibi: ideo recitat Aug. li. v. de ciui. dei. c. xij. ex sentētia Cathonis dicentis. Nolite existimare maiores vestros armis rēpublicaz ex parua magnā fecisse. Hoc si ita esset: multo pulcherrimā eā nos haberemus: quippe sociorum atq; ciuium ꝛ preterea armorum ꝛ equorum maior copia est nobis. Sed alia fuerūt que illos magnos fecerunt que nobis nulla sunt: domi scilicet industria: foris imperium iustum: animus in consulendo liber: neq; delicto neq; libidini obnoxius. Pro his nos habemus luxuriam atq; auaritiam: publice egestatem: priuatam opulentiam. Laudamus diuitias: sequimur inertiam. Inter bonos ꝛ malos discrimen nullum. Omnia virtutis ꝑmia ambitio possidet. Hec ille. Ut patet per exemplum de Ikarolo in particula precedenti. Quarto debent esse de numero veridicorum. Non enim debent dicere placentia ꝛ adulatoria potentibus in consilio. Ideo Jethro docuit Moysen. Exo. xviij. dicēs. Prouide de omni plebe viros potentes ꝛ timentes deū: in quibus sit veritas: scilicet vite iusticie ꝛ doctrine. Ideo bilingues ꝛ adulatores debēt excludi. Sequitur ibidē. Qui oderint auariciam: quia homines cupidi de facili flectuntur a iustitia. Et ex illis constitue tribunos cēturiones ꝛ quinquagenarios ꝛ cetera. Quinto debēt esse de numero secretariorum maxime vbi fit cōsilium de bono cōmuni ne impediat. Jō dr cōsiliū a cō ꝛ sileo siles silere q; debēt sik silere secreta cōsilij. Prouer. ij. Qui fidelis est: zelat amici consiliū: nō ergo sunt boni ꝛ fideles q̄ reuelant vxoribus suis secreta cōsilij sui: nec sunt fideles q̄ dicunt aduersarijs. Ego nō facio tibi hoc in consilio nostro: sed ille. Qualiter isti obseruant sua iuramenta videant ipsi: ergo a cō silio debent excludi pueri ꝛ mulieres: que silere non ꝑñt. Unde recitat Macrobius i lib. de somno Scipionis. q; puer quidā romanus Papirius nomine patri iūctus intrauit semel senatū romanoz: vbi quoddā secretissimū habitum est consiliū: qđ non licebat alicui reuelare sub pena capitis. Cū q; Papirius domū rediisset ꝛ mater interrogaret vnde veniret ꝛ quo isset? Respondit puer se iterfuisse cōsilio señatoz cū ꝑfe. At illa. Que ꝛ qualia egerunt patres in senatu? Cui ille. Non est licitū dicere sub pena capitis. Mulier auidior audiendi secretū silentiū pueri: mō ꝓcibus mō minis animū pueri in diuersa declinare studuit. Cū q; illa penis puero nimiū esset molesta: leuis mēdacij cōsiliū accepit: vt penam effugeret ꝛ secretū teneret. Actum est i senatu inquit: vtrū melius sit vt vn⁹ vir duas habeat vxores: an q; vna pluribus nupta sit. Dum hec illa audisset statim in secreto ad certas matronas retulit: ꝛ intantū factuz est: vt romane femine postera die ad senatū cōfluerēt orātes: vt vna potius duobus nupta fieret q̄ vni due. Senatores vero q̄nā esset ista mulierū intēpies: ꝛ qđ sibi hec postulatio vellet: mirabant. Tūc puer intrans senatum: ordinē rei pandit. Et senatores multū cōmendauerūt ingeniū pueri: ꝛ statuerūt vt nullus puer in posterū senatū intraret ꝓter istū papiriū. Sexto non debent subticere veritatē ꝓpter metū maiorū: q; animus debet esse in consulendo liber. vt dicit Augustinus libro. v. de ciuitate dei. ca. xij. Quia inferiores metu supioꝝ nō debēt subticere veritatē. Ideo olim ceperūt cōsilium a minoribus: ne minores metu supioꝝ tacerent veritatē. Tales consiliarij sunt tanq̄ patres ꝛ gubernatores reipublice honorādi. Quia dicit Tulli⁹ in libro de senectute. c. iij. q; dantes cōsilium in republica plus agunt q̄ alij: nam sunt sicut gubernatores in naui. Alij quidem sentinam exhauriūt: alij cursitāt: alij malum ascendunt. Ille vero tenēs clauā ꝛ quiet⁹ sedens in puppi multa maiora facit. Non eñ viribus aut velocitate ꝛ celeritate magne res gerunt: sed cōsilio aucte ꝛ sciētia. Quartū genus est illi oppositū: ꝛ vocat ologarcia. i. principat⁹ diuitū: ꝛ apud nos cōiter dicit scabinitas: hīs vim regēdi ex antiqua diuitiaꝝ potētia ꝛ parentū. Ubi isti regūt: ibi ciuitas depopulat: ꝛ paupes extenuant ꝛ opprimunt. Tales multā mala faciūt. Nā sicut ꝑdecessores sunt reipublice ꝓmotores: sic isti sunt cōis boni dilapidatores. Ideo instant vt eligantur ad scabinatū aut consulatū: vt possint esse deuo-

A ratores paupeꝝ. Quib⁹ cōsulit̄ si sutores sint non vēdant calopedia: si fabri non vendant incudes ⁊ malleos ⁊ sic de alijs: quia fortuna posset mutari: q; est magnuz pctm̄ qui est dilapidator suoꝝ ꝓpꝛioꝝ bonoꝛuz. Quantū pctm̄ estimatis q̄ sit qui sunt dilapidatores bonī cōis. Scdo sunt pauperuz oppꝛessores: vt habeant vnde laute viuāt. Contra ꝗs dixit dñs ꝗdam loco. Vidue ⁊ pupillo non nocebis. Si leseris eos vociferabūt ad me: ⁊ ego exaudiā clamorē eorū. Ptz ex hoc q̄ est pctm̄ clamans in deū. Idē ptz Exo. iij. Tertio sunt arrogantes ⁊ derisores. Dicunt enim. Si ipsi non essent cōitas periret. Tales sunt sikes cuidā alienato a mente q̄ sp stans sub diuo nullo mō voluit intrare domū nec sedere. Requisit⁹ semel ꝙre: Rñdit q̄ ipse supportaret celuz. Si em̄ ad modicā horam sederet celuz rueret. Sunt oīno sikes babellio depicto vl sculpto q̄ in humeris ⁊ brachijs ⁊ facie pminēs totā fabricā cū onerosa fatigatione se simulat supportare. Tamē fabrica equebene staret si illud idolum tolleretur. Ita
B est de nonnullis pꝛesumptuosis scientia seculi inflatis: qui reputant se totam communitatem portare sua sapientia ⁊ discretione. Ideo ꝓpter tales malos ⁊ iniquos gubernatores reipublice mūdus totaliter periclitatur. Narrat Flauius in gestis grecoꝝ: q̄ carthaginenses qui frequenter pꝛeliauerunt contra romanos: cum in bello semel conflictū romani sustinerent consuluerūt deos suos: q̄rentes cām euēt⁹. Quoꝝ vnus respondens monuit vt post triduum ad eū debito mō redirent: ⁊ quod quererēt inuenirent. Et factū est cū tertia die cū debita reuerentia intrarēt tēplum: duos versus in fronte templi scriptos conspexerūt. scz hos versus. Ter tria sextā vndenāq; vigenaz. Et cito participes: vrbs tua magna ruet. Sed non intelligētes versus istos p̄cibus ⁊ sacrificijs cōsuluerunt deū suū sup expositione primi versus. Qui dixit eis. Cras septies circuite ciuitatē: ⁊ in fronte porte orientalis tertiā lr̄am alphabeti: scz c. inuenietis ter triplicatam: in porta meridionali sextā litterā etiā triplicatē. scz. f. in occidentali vndecimā sik̄ ter triplicatam. scz. l. in aquilonari porta iterū vicesimā ter triplicatam. scz. v. Popul⁹ itaq; suspensus ⁊ sperans de ꝓmisso ꝓuētu die statuto septenis pactis circuitionibus inuenerūt in porta prima tertiaz lr̄am. scz. c. ter triplicatam in tribus clausulis in hūc qui sequitur modū. Charitas castitas cōpassio refrigescūt. Census caro crudelitas incalescunt. Consiliū cōcordia cōiugiū euanescunt. In secunda porta meridionali inuenerunt sextā literā. scz. f. triplicatam ī tribus clausulis. scz. Fortes fideles famosi regnauerūt. Ficti falsi fatui sunt successores. Fures fallaces feminei succreuerunt. In porta occidentali inuenerūt. l. ter triplicatā. Lux veritaz latet sub liuore. Laus sctitaz lāguet sub labore. Lex ciuitatis luget sub lat. ⁊ c. In quarta porta aq̄lonari sik̄r. v. ter triplicatā in tribus clausulis: vt sequit̄. Uxor voluptas vsus nunc ꝓualuerūt. Uirtus vigor ⁊ valor nunc euiluerunt. Usura vates et vanitas insonuerunt. Romani igitur sua scelera cognoscentes humiliter correxerunt. Quintū genus vocatur politia: ⁊ est C
vbi cōitas talis regit q̄ intendit bonū com D
mune. Talis principatus vocat̄ cōitas nomine: ⁊ est vbi multi ⁊ virtuosi dñant̄: vt in partibus italie: vbi ppls dñat̄: ibi cm̄ requirit̄ cōsensus totius populi in statutis ⁊ legibus condendis: in ptātibus eligendis: et in potestatibus corrigēdis. Tales debent cōsiliare circa quinq; fm Aristo. j. rhetorice. Primo de prouentus sufficientia. Expense em̄ faciende sunt fm mensurā reddituū: ne ciues in collectis grauent̄. Secūdo de alimenti ⁊ victualium abūdantia: ne populus patiat̄ famē tēpore caristie. Tertio de ciuitatis custodia: ne sub tyranno ciuitas veniat puidendū est. Igitur debent ciuitatem custodire intus ⁊ extra. Quarto de ciuiū inuicem concordia. Unde Joannes in poli. li. iiij. Sicut inquit citharedi ⁊ alij fidicines cum multa diligentia ꝓcurant quō oberrantes corde cōpescant viciū: ⁊ eedem vnanime reddant sonum: faciūtq; dulcissimā cōsonantiā cordis nō ruptis sed tensis sic proportionabiliter quanta sollicitudine oportet principē ⁊ patrē familias moderari; nunc rigore iustitie nunc remissione cle-

E mentie: vt subditos faciat quasi vnanimes esse i domo. Quito ꝺ rigida iusticia. Sap. j. Diligite iusticiā vos qui iudicatis terrā. ¶ Sextum genus vocatur democratia: ⁊ est p̄cedenti oppositā: vbi multi regunt sub contrariis conditionibus supradictis.

¶ Honora patrem ⁊ matrem.

SExto dicit aliquis pater ex tpis diuturnitate. Sic senes ⁊ decrepiti dicuntur patres. De quo ps̄. Interroga p̄rem tuū ⁊ annunciabit tibi: ⁊ maiores tuos ⁊ dicent tibi. Tales sunt honorandi tā q̄ patres. Leui. xix. Coram cano capite consurge: ⁊ honora pſonā senis. Sap. iiij. Senectus em̄ venerabilis ē: nō diuturna. Sunt em̄ senes venerandi q̄druplici rōne. sc̄z ꝓpter examē experientie: ꝓpter moderamen insolentie: ꝓpter libamē pnie ⁊ propter medicamen incōtinentie. Primo sunt honorandi ꝓpter examen expientie: q; senectus est thesaur⁹ sapie ⁊ expientie. Job xij. c. In senibus est sapia ⁊c. Ergo vbi desunt senes ⁊ expti: ibi raro vel nunq̄ sanabitur cōitas. Propter qꝺ ꝺr. iij. Politi. Ne-
F mo em̄ eligit duces iuuenes: eo q̄ non constat eos esse prudentes. Vñ in exercitu alexandri nemo nisi sexagenarius exercitum duxit. Eccs. x. Ve terre: cui⁹ rex puer est. hinc est q̄ nec ꝓpter senectutē nec propter decrepitā etatē p̄s byteri senes dicunt: sed ꝓpter sapiam. dis. lxxxiiij. c. porro. Vñ pres byter grece latine senex interp̄tat non ꝓpter etatē: sed ꝓpter sapiam que in eis debet esse. ¶ Scꝺo sunt honorādi ꝓpter moderamen insolentie: q̄a boni senes debent arguere iuuenes insolentes. Unde narrat Ualerius libro. vj. de q̄dam sene q̄ pplm romanum increpans nō cōsensit factis malorū: ⁊ duz a multis argueret quare esset ausus sic rep̄hendere eos ⁊ dicere veritatez. Rñdet: due res licentiā mihi prebent. s. orbitas ⁊ senectus. Voluit dicere: q̄ ille qui iuuenis aspirat ad ardua sperat pmotiones ⁊ officia necesse habet adulari frequēter: sed iste fuit hō senex: iō ibi senect⁹ dedit audaciam. Item si senex habet filios vel filias pmouēdas: licet nō p se tñ propter p̄lē frequēter mentit: vel saltē dissimulat veritatē: sed certe modernis tpibus iuuenes parū curāt vt eis obediant. fm illud Esa. iij. Tumultuabit puer cōtra senē: ⁊ ignobilis cōtra nobilē. Tertio est venerāda senectus: quia est libamen pnie. Est em̄ libamē pnie. i. sacrificiū: q; se deo sacrificare solet: ⁊ debet saltē p ?tritionē cordis ⁊ despectionem veteris vite: q̄a sacrificiū deo spiritus cōtribulatus cor cōtritū ⁊ humiliatum de⁹ nō despicies. Istud sacrificiū vesptinū ē. de quo loquebat aplus. ij. ad Timoth. iij. Ego em̄ deliboꝛ ⁊ tp̄s resolutionis mee instat. ¶ Dubitat vtrū malus senex possit in fine aut in articulo mortis penitere: Uidetur q̄ non: q̄a dicit Aug. in quodā sermone ⁊ allegat a mgr̄o sn̄ia ꝓ. li. iiij. dis. ij. Si vis agere pniam q̄n peccare nō potes: pctā te dimittunt: non tu illa. Sequit. Si securus hinc exit nescio: pniam dare possum⁹: securitatē non. Item qui scit se moriturū non pōt satis facere: ideo penitet inutiliter. Item fm canones talibus nō est pnia iniungēda sed innotescenda. iiij. sen. dist. xx. Idē in canone. In oppositū est q̄ q̄diu manet in hoie anima: tādiu est liberi arbitrij. g ⁊c. Idem H
Luce. xxij. Penitens misericordiam inueniet. Rñdet. q̄ ad penitentiā vtilē duo faciunt. s. dolor de preteritis ⁊ p̄positū cauendi de futuris. Et quilibet vsum rationis habens quātumcūq̄ peccauerit: quantūcūq̄ sero pōt dolere de preteritis ⁊ habere p̄positum cauēdi de futuris. Ideo talis penitentia pōt esse q̄uis de ea confidere sit supra modum piculosum. Iō mal⁹ senex potest i articulo mortis penitere: licet hoc accidat valde raro: q; taliuz pnia sepius venit ex timore pene: nō amore iusticie sicut de Antiocho dicitur. ii. Machabe. x. Orabat aūt dñm: a quo non erat misericordiam consecuturus. Ad primū dicendum: q̄ pctā dimittunt hominem q̄tum ad effectū: ita q̄ non pōt hmōi pctā amplius operari: sed adhuc est in sua ptāte affectū peccandi dimittere. Ad scꝺm q̄ talis habet ꝓpositum satis faciēdi sub conditiōe si posset. Et hoc sufficit diuie misericordie: q̄a si hō vult facere quod in se est: de⁹ facit qꝺ i eo est quo ad mām: licet pnia nō sit ei imponēda: sed innotescenda fm canonem. Utile tamē esset eis pniam imponere sub conditione: si con-

A ualescant. Quarto propter medicamentū incontinentie. Sapiē. iiij. Etas senectutis vita immaculata. Añ Ambro. in hexame. Senectus inquit hoīs in moribus vulcior in consilijs vtlior: in constantia subeundi morte paratior: ad reprimēdum libidines fortior. Idem Ambro. dicit ad Valerium. Erubescat senectus que se emendare non pōt. Nō eñ canicies annor: sed morum cōmendanda est. Jō vr. lxxxvj. dist. c. tanta. Quāto senes sunt morti viciniores: tanto debent esse puriores. Sūt eñ q̄dam senes q̄ dolent q̄ non sunt adeo potentes in ope carnali sicut fuerūt: ꝛ si nō pñt vti opatione: vtuntur tñ imaginatione turpi atq; locutiōe. Ac fabulanť de turpib⁹ eor perpetratis. Tales sunt ī malicijs indurati. Exemplum ī Salomone. iij. Reg. xj. vbi dicit Cū esset senex deprauatū ē cor ei⁹ p mulieres. Tales etiam fuerunt illi senes. de quibus Danie. xiij. Egressa est iniquitas a senioribus qui videbantur regere populum. Jdeo homo qui vult sancte viuere in senectute debet incipere in iuuentute: nec debet nimiū cōfidere in sua virtute: sed in dei B gratia dicendo cū propheta. Ne proijcias me in tēpore senectutis. Cuius exemplum patet in vita spa. de illo qui. lx. annos caste vixerat: ꝛ tamen sexagesimo anno corruptus obijt. Propter has rōnes debent senes honorari. Sed contra hoc faciunt qui annosos homines derident: querentes in hoc recreatiōem q̄ eis vertiť in periculz animarū suar: ꝛ grauiter pro talibus solatijs in futuro puniētur: q̄a oēs maledictiones ꝛ blasphemias: quas ille sic ꝓuocatus profert ipsi lugebunt. Quia dicit regula iuris. Qui occasionem damni dat: damnum dedisse videtur. vt patet de iniuria ꝛ dam. da. lib. vj. c. si culpa. Debemus igiť eos honorare corde: ore ꝛ opere. Jn corde bona de ipsis opinādo. quia dicitur. xviij. q. ij. c. Diffinimus. q̄ de senibus presumendū est bonū: q; ꝓpter canicie quam habet est honorabilis. ſm q̄ dicit Frā. pet. lib. ij. de re. vtri. fortu. c. lxxxij. Boni senis veneranda canicies. Sequiť ibidem. Quis tam corrupto sensu tanq; obliquo pōt esse iudicio vt nō candidor libror calathos q̄ nigrantiū carbonū ciſtas aspicere: siq; transformandus sit cigno similē malit esse q̄ coruo. Jtē ore debemus eos honorare laudando cōmendando ꝛ c̄. Jtē opere eis assurgendo. vt ptz Leui. xix. Coram cano capite cōsurge: ꝛ honora psonam senis. ¶ Sed magr Egidius li. j. de regimine p̄nci. parte. iiij. recitat sex malas cōditiones senū ex dictis Aristo. ij. retho. Ne igiť deū offendant dicendū est q̄liter se debēt in his malis cōditionibus hr̄e. Prima conditio senum est q̄ sunt increduli: q̄a in multis experti sunt: ꝛ sic cognoscunt hoīes in multis mētiri ꝛ sic credunt omnes alios mētiri ꝛ deceptores esse. Jdeo dicitur. ij. retho. q̄ senes multꝫ annis vixerunt ꝛ in pluribus decepti sunt ꝓpter hanc expientiā cōtingit in pluribus eos incredulos esse. Juuenes inexpti sunt sup malicias hoīm: ideo faciliter credunt. ¶ Scdo sunt naturaliter suspicioſi. Pueri eñ qui multa mala nō fecerūt: innocentes sunt sua innocentia alios mensurant: ꝛ oīa referūt in meliorem partē: ꝛ credunt oēs esse bonos. Jdeo vr. xxij. q. iiij. ca. Jnnocens. Qui innocens est: sp bene credit: D ꝛ iudicat bene de alijs. Senes ꝺo multis annis vixerunt: ꝛ in multis peccauerunt. Peccata alior mensurāt ſm ea que gesserūt in seipis: ꝓpter quod vt plurimum credūt alios malos esse: ꝛ in peiorē partē referūt eor opa. Jō vr. ij. Retho. Senes vixerunt multis annis: ꝛ esse nō pōt q̄n in multis peccauerīt. Jdeo sunt mali ꝛ suspicioſi ꝛ oīa in deteri⁹ estimāt. Sed quō se hr̄e debent in illo defectu. Rñr q̄ sepi⁹ dñt illud dictū chr̄i in mēte reuoluere: qō hr̄ Lu. vj Nolite iudicare ꝛ non iudicabimini. Et dubia in meliorem partem debent interpretari. q; dicit in regula iuris. Que possunt bono vel malo anio fieri debēt in meliorē partem interp̄tari. Jō vr. xj. q. iij. c. non solum. q̄ vterq; reus est q̄ falsum de alio profert ꝛ q̄ crimina cito credit. ¶ Tertio sunt pusillanimes ꝛ timidi: q̄a vr. ij. Retho. Jnfrigidatio ꝓparat viam formidini. ¶ Quarto sunt cupidi ꝛ auari ꝛ tenaces. Añ Jnno. in lib. de vtilitate cōditionis humane. Senex inquit tenax ꝛ cupidus tristis ꝛ querulosus est. Nam senes res tpales faciliter

E pñt cõsumere: sed difficulter lucrari. Quia ipsi iam deficiũt in corpe: z non pñt amplius laborare. Ideo timẽt sibi deficere: z sic parci efficiunt. vñ Aug. in quodã ser. Cuz oñia vicia in sene senescunt: sola auaritia iuuenescit. Aliqui eñ sunt si centum annis possent viuere haberẽt: nec adhuc volunt aliis impartiri: nec pũt p se sumere. Et fortassis in breui moriuntur z relinquunt alienis diuitias suas vel heredibus: qui male cõsumũt: z eis in modico subueniũt. Sed quõ debẽt se habere in illo defectu. Respõdeꝛ q debẽt deo cõfidere: qui eos pauit a iuuẽtute. Ps. Jacta cogitatũ tuũ in domino: z ipse te enutriet. ¶ Quinto sunt multoꝝ ẏboꝝ: z de antiquis factis loquunt. Añ Jnno. in li. de vtilitate cõditiõis humane. Senex inquit velox est ad loquendum: tardus ad audiendum. Laudat antiquos: spernit modernos: vituperat pñs: cõmendat preteritũ. Hec ille. Nõ magis reprehẽsibile est. s. mala facta defunctoꝝ innouãt z infamãt coram iuuenibus: qui nihil sciũt de excessibꝰ antiquoꝝ. Et in hoc graviter peccant infamãdo defunctos qui nõ possunt se excusare: z iam a deo iudicati F sunt. Et quandoq; se de peccatis z malicijs suis que in iuuẽtute sua commiserunt iactant: z in hoc delectantur loqui de talibus turpibus factis cogitare z audire z hoc est signũ q habent corda impudica: z sunt inueterati diebꝰ maloꝝ: quia dicitur Math. xij. Ex abũdantia cordis os loquitur. Et sic inficiunt iuuenes: z prebent eis malum exemplum. Unde Grego. Tot mortibus digni sunt: quot in posteris exempla prauitaꝫ relinquũt. xj. q. iij. c. pcipue. Sz qualiter debent se in hoc habere. Respondetur q debent pensare dictum Apostoli: dicentis. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. Et ratio est: quia iuuenes diu retinent verba seniorum z dicunt. Jsta ẏba audiui a patre meo. Ideo si verba humilitatis z charitatis eis dixisset habuisset pmiũ: si ecõtra penã. ¶ Sexto sunt naturaliter passionati: qa sunt pleni doloribus z infirmitatibus. Añ Jnnoce. in lib. de vtilitate conditionis humane. Si quis ad senectutẽ pcesserit cor eiꝰ affligitur: caput cõcutiẽ: languet spũs: fetet anhelitus: facies rugaẽ z statura curuaẽ: caligãt oculi: vacillant articuli: nares effluunt: crines defluũt: tremit tactus z deperit actus: dẽtes putrescunt z aures surdescunt. Senex facile puocaẽ ad iram: z difficile reuocaẽ. Hec ille. Sed quõ se debent habere in illo defectu. Rñr q debẽt esse imitatores chri qui dixit Math. xj. Discite a me: quia mitis sum z humilis corde. Jn patientia vestra possidebitis aias vestras. Nam tales infirmitates sunt eis loco purgatorij: que pena est magis afflictiua. Nam si oñia cremabilia mundi simul arderent: z aliquis in medio illoꝝ staret: non sentiret tantam penam quãtam vna aia in purgatorio exñs. Ideo vr. xxv. di. c. q in aliud: q igni purgatorij nulla pena est cõparabilis. Septia cõditio est q si in pueritia male vixerunt: vir in senio veraciter conuertũtur. iuxta illud Prouer. xij. Adolescens iuxta viam suam gradiaẽ: etiã cũ senuerit ab ea non recedit. Añ Aristo. vij. ethi. Difficile est cõsuetudini resistere q assimilatur nature. Non tamen est impossibile: qa deus põt suscitare lapidibꝰ istis filios abrae: sz quõ debẽt se habere in illo defectu. Rñr q debẽt sibi ꝓponere mortem suam. Eccli. vij. Memorare novissima tua: z ineternuz non peccabis. Añ Grego. Nihil sic reuocat a pctis quantum frequens meditatio mortis. Unde Aug. in li. de claustro anime. Tres inquit sunt nuncij mortis. s. canicies: infirmitas z senectꝰ. Jnsuper debent deũ inuocare humili z cõtrito corde dicendo cum Dauid. Ne proicias me i tempore senectutis: cuz defecerit virtus mea ne derelinquas me. Et recuperare tps pteritũ cũ bõis opibꝰ. Sz diceres Amplius nõ possum ieiunare z peregrinari: mane surgere z multum orare. Respõsio. Sis patiens z habeas bonam volũtatem: z dñs recipiet volũtatem p facto. Añ Augusti. Coronat deus intus volũtatem: vbi non inuenerit facultatem.

¶ Honora patrem z matrem.

Septimo br pr spũalis persona: vt est sacerdos diaconus vl subdiaconus zc. de quo apostol. i. ad Corin. iiij. Et si decem milia pedagogoꝝ habeatis in

chꝛo: tñ nõ multos pꝛes. In chꝛo eñ ieſu ⁊ c. Hos eñ tenemur honoꝛare: non ſoluꝫ verbo: ſed imitatiõe: vt nihil ſentiamus de ſcꝛiptuꝛa: niſi qõ ipſi ſenſerũt non tranſgrediendo teꝛminos eoꝝ. De iſtis pꝛib⁹ dicit ꝓpheta. Pꝛo patꝛibus tuis nati ſunt tibi filii: ꝓpteꝛea ꝓpꝛi ꝫ fitebunt tibi. Tales ſunt honoꝛandi ꝓpteꝛ eoꝝ dignitatem. vtꝫ. xii. q. i. c. duo ſunt genera chꝛiſtianoꝝ. Eſt autẽ vnum genus qõ mancipatũ diuino officio ⁊ deditũ cõtemplationi ⁊ oꝛoni ab oĩ ſtꝛepitu tẽpoꝛaliũ ceſſare conueniꝫ: vt ſunt clerici ⁊ deo deuoti. ſ. conuerſi. Cleros enim gꝛece ſoꝛs latine. Inde hmõi vocanꝫ clerici. i. ſoꝛte electi. Oẽs eñ de⁹ in ſuos elegit. Hii enim ſunt reges. i. ſe ⁊ alios in viꝛtutibus regẽtes: ⁊ ita in deo regnũ habẽt ⁊ hoc deſignat coꝛona in capite. Hanc coꝛonã ab inſtitutione romane eccl̃ie accipiunt in ſignuꝫ regni qõ in chꝛo expectatuꝛ. Hec Hiero. Idẽ ſentit magꝛ ſenten. li. iiii. di. xxiiii. dicẽs. Coꝛona eñ ſignaculũ eſt q̃ ſignaꝫ qs in ꝑte ſoꝛtis miſterii diuini. Coꝛona regale decus ſignat: qa fuiꝛe deo regnare eſt. Vñ miniſtꝛi eccl̃ie reges eſſe debent: vt ſe ⁊ alios regant: quibus Pꝛetꝛus ait. Hos eſtis genus electum: regale ſacerdotiũ. Summitas capitis deſup denudatuꝛ: vt eoꝝ mens libeꝛa ad deum monſtꝛetuꝛ: q̃ reuelata facie gl̃iam dei cõtemplet̃. Summitas eñ capitis eſt eminẽtia mẽtis denudatio capitꝫ eſt reuelatio mẽtis. Clericus eñ dei ſecꝛetoꝝ nõ debet eẽ ignaꝛ⁹. Tondenꝫ etiã capilli vſq; ad reuelationeꝫ ſenſuũ. ſ. oculoꝝ ⁊ auꝛiũ: vt vicia in coꝛde in opa pullulantia doceãtuꝛ ꝑſcindenda. Ne ad audiendũ ⁊ intelligendũ verbũ dei ꝓpediant̃. Hec magꝛ ſen. Jõ dꝛ extꝛa de vi. ⁊ ho. cle. c. Si q̃s clericus comaꝫ relaxauerit anathema ſit. i. excõicandus. Ibidem. Clericus neq; comã neq; barbam nutꝛiat. Ibidẽ. c. clerici. vbi dꝛ. Clerici qui comam nutꝛiũt ⁊ barbam: inuiti a ſuis archidiaconis tondeanꝫ. Idẽ. xxiii. di. c. ſi q̃s. Unde magꝛ ſen. vbi. ſ. Tonſure aũt eccleſiaſtice vſus a nazareis exoꝛt⁹ videt: q̃ pꝛius crine ſeruato deinde ob vite cõtinentiã caput radebãt: ⁊ capillos in igne ſacꝛificii ponebãt. Hinc inoleuit vſus vt qui diuinis cultibus mãcipanꝫ quaſi ñazaꝛei id eſt ſancti crine depoſito inueniant̃. Hec hiſtoꝛia ponitur Numeꝛi. vi. Si adhuc aliqui crines quos eꝑs deponit in ꝓma tonſura ſeruant ꝓ ſingulaꝛi facto. Vñ dicit magꝛ vbi ſupꝛa. Hinc ad Ezechielez dꝛ. Fili hois ſume gladium acutum ⁊ duc ſup caput tuũ ⁊ barbam. In actibus eñ apl̃oꝝ pꝛiſcillã ⁊ aquilã hoc feciſſe legim⁹. Paulus q̃q; ⁊ alii quidam diſcipuli chꝛi hoc fecerunt. In hiſtoꝛiis inuenitur: q̃ romani ſct̃o Petꝛo extꝛaxerunt capillos in moduꝫ coꝛone. Inde clerici ad reuerentiam ſancti Petꝛi fecerũt ſibi abſcindi crines: in hoc ſibi volẽtes ſimilaꝛi: ne cederet in verecundiam ſancto Petꝛo: ⁊ hoc vocatuꝛ coꝛona. vnde verſus. Virginis eſt fꝛetum: clericiq; coꝛona: poete laurea: rex geſtat diadema vel impatoꝛ. Circa pꝛedicta notandũ eſt ſm magꝛm ſenten. li. iiii. di. xxxiiii. q̃ ſeptem ſunt ſpũaliũ officioꝝ gradus ſiue ordines: ſicut ex ſctõꝝ patꝛum dictis apte tꝛadit̃: ⁊ capitis nꝛi Jeſu chꝛi exemplo monſtꝛat̃: qui oĩm officia in ſemet ipſo exhibuit: ⁊ coꝛpoꝛi ſuo qõ eſt eccl̃ia eodem obſeruãdos ordines reliquit. Septez aũt ſunt ꝓpter ſeptifoꝛmẽ gl̃az ſpiritusſancti. Cuius qui non ſunt participes: ad gradus eccl̃iaſticos idigne accedũt. Hec magꝛ vbi. ſ. Hii omnes tanq; ſpũales pꝛes ſunt honoꝛandi. Pꝛimus vocat̃ oſtiaꝛius q̃ fuit pꝛimo inuẽtus a dauid in ve. te. qui poſuit pꝛimo ianitoꝛes. vt ptꝫ. i. paꝛal̃. ix. In nouo teſtamẽto ꝓ chꝛm: qñ flagello eiecit de tẽplo emẽtes ⁊ vendentes. vtꝫ. Mat. xxi. Hoꝝ officiũ eſt ſm magꝛm ſenten. lib. iiii. di. xxiiii. dicẽtẽ. Oſtiaꝛii q̃ ⁊ ianitoꝛes ſunt qui in ve. te. electi ſunt ad cuſtodiam tẽpli: vt nõ ingꝛederet̃ in illud immũdũ. vt puta canes ⁊ excõicati. Sũt aũt oſtiaꝛii dicti qꝛ pꝛeſunt oſtiis tẽpli. Ipſi eñ tenentes clauem: oĩa intus extraq; cuſtodiunt: atq; inter bonos ⁊ malos hñtes iudiciuꝫ: dignos recipiunt: ⁊ indignos reſpuũt. Hec magꝛ. Idem dꝛ. xxi. diſt. ca. cleꝛos. in fine. Idem xxv. diſt. c. plectis. Et q̃ eꝑs illũ ordinat: dicit ſibi tꝛadẽdo ei claues eccl̃ie. Sic age ⁊ ſic viue: q̃ſi redditur⁹ deo rõnẽ pꝛo his rebus q̃ clauib⁹ tꝛadũtuꝛ. vtꝫ. xxiii. diſt. oſtiaꝛius. Idẽ dicit magꝛ vbi. ſ. Utinam adhuc

E tales essent solliciti q̄ porci: canes: vacce: ⁊ alie bestie neq̄ excōicati nō intrarēt tem plū. Q̄tū aūt pctm̄ ⁊ periculosum sit q̄ excōicati sunt in eccl̄ia tp̄e diuinoꝝ. ptz p̄ beatū Grego. li. ij. dial. de duabus monialibus excōicatis a btō Bn̄dicto nota ibidē. ¶ Scd̄s vocat̄ lectorat⁹: q̄ fuit inuentus a Dauid in ve. testa. vt ptz. xxj. di. c. cleros. Cui⁹ officiū est legere p̄phetias veteris testamēti. hoc ptz. xxv. dist. c. p̄lectis. Et qn̄ ep̄s illū ordinat: tradit ei codicem in quo lecturus est dicens. Accipe codicez hmōi: ⁊ esto relator v̄bi dei habiturus si fideliter ⁊ vtiliter impleueris tuū officiū partem cum eis qui v̄bū dei fideliter ministrant. vt ptz xxiij. dist. c. lector. Dicit magr̄ sentē. vbi. s̄. q̄ chr̄s hoc officiū impleuit cū in medio senioꝝ librū Esaie aperiēs legit. Spūs dn̄i sup̄ me ⁊c̄. vt ptz Lu. iiij. vbi dicit̄. Et venit Nazareth vbi erat nutritus: ⁊ intrauit s̄m cōsuetudinē suā die sabbati in synagogam: ⁊ surrexit legere ⁊ tradit⁹ est ei liber p̄phete Esaie: ⁊ reuoluit librū ⁊ īuenit locum: vbi erat scriptū. Spūs dn̄i super me.
F p̄pter qd̄ ⁊ vnxit me ⁊ euangelizare pauperibus misit me: sanare contritos corde: predicare captiuis remissionem: ⁊ cecis visum: dimittere cōfractos: remissionē predicare annum dn̄i acceptum ⁊ diem retributionis. Et cū plicuisset librū dedit ministro ⁊ dixit ad illos. Hodie impleta est hec scriptura in aurib⁹ vr̄is. ¶ Terti⁹ vocatur exorcista qui ex greco in latinū adiurātes siue increpātes vocant̄. Inuocāt em̄ sup̄ cathecuminū vel sup̄ eos q̄ habēt spm̄ immūdum nomen dn̄i iesu christi vt egrediatur ab eis. vt ptz. xxj. distin. c. cleros. in fine. et xxv. di. c. perlectis. vbi dicit̄. Ad exorcistā p̄tinet exorcismos memoriter retinere manusq̄ sup̄ energuminos ⁊ cathecuminos ponere in exorcisando. Recitat magister ī historijs. q̄ salomon exorcismos fecit: id est coniuratiōes ⁊ gēmas: cū quib⁹ īmūdi spiritus eijciebant̄. Idē dicit Josephus. Un̄ etiā princeps sacerdotū videns q̄ Paulus eijciebat demonia solū adiurādo demōes in noīe Jesu: ⁊ sic coniurabant etiā illi. Un̄ demon vn⁹ exiens de vno obsesso: os coniurātis v̄berauit. Itē exorcista cū ordinatur: accipit de man̄u ep̄i libellū in̄ quo scripti sunt exorcismi: dicente sibi ep̄o. Accipe G
⁊ cōmēda memorie: ⁊ habeto potestatē imponendi manū sup̄ energuminum siue baptisatum siue cathecuminū. vt. xxiij. dis. c. exorcista. Et tales s̄m magistrū sentētiarū vbi supra. debent an̄ spm̄ mūdum hr̄e: qui spiritib⁹ immundis imperet ⁊ malignū expellere de corde suo: quē expellūt de corp̄e alieno ne dicat̄ eis. Medice cura temetipsuz. Hoc officio vsus est dn̄s quādo saliua sua tetigit aures ⁊ linguā surdi ⁊ muti dicens. Effeta. Et hoc officio vsus est cū demoniacos multos sanauit. Unde chr̄us in euangelio de exorcistis. Si ego in principe demonioꝝ eijcio demonia fili vr̄i. i. exorciste in quo eijciūt? ¶ Quart⁹ vocat̄ acolit⁹. De quo. xxj. di. c. cleros. in fi. Acoliti enim grece latine ceroferarij dicunt̄ a deportādis cereis qn̄ legenduz est euangelium aut offerendū est sacrificiū: tunc accendunt̄ luminaria ab eis ⁊ deportant̄: nō ad effugādum tenebras: cuz sol eo tp̄e rutilat: sed ad signū leticie demonstrandū: vt sub typo lu H
minis corp̄alis illa lux ostendat̄. de qua in euangelio legit̄. Erat lux vera: que illuminat oēm hominē venientē in hūc mundū. Idem dicit magr̄ sentē: vbi. s̄. Ad acolitū p̄tinet p̄paratio luminariū ī sacrario. Ipse cereū portat: ipse vrceolū cum vino ⁊ aqua suggesta p̄ eucharistia subdiaconis preparat. Hec ille. ¶ Ex his ptz q̄ illi qui habēt ordinem istū tenent̄ ⁊ debent iuuare sacerdotē ad missam. Contra hoc faciunt multi ciues ⁊ clerici vxorati q̄ verecundantur iuuare sacerdotez ad missam. In quib⁹ talis ptās est frustra: q̄ isti faciūt cōtra actū sibi scriptū. xxiij. dist. c. acolitus. Et cū ordinatur ab ep̄o: doceat̄ qualiter in officio suo agere debeat: sed ab archidiacono accipit ceroferariū cū cereo vt sciat se ad accēdendum eccl̄ie luminaria mancipari. Accipit ⁊ vrceolū vacuū ad suggerendū vinum ad eucharistiā chr̄i ⁊ sanguinē. Magr̄ vbi. s̄. di. q̄ hoc officium chr̄s testat̄ se hr̄e dicēs. Ego sum lux mundi: qui sequit̄ me non ambulat ī tenebris. Huius officij formā gerebant illi in veteri testamento: qui lucernas candelabri componebant ⁊ accendebant.

A Tales ordinati possunt adhuc matrimoniū ꝓtrahere. vtz. xv. q. iij. c. sane. Sz si est bigamus non debet vti priuilegio clericali vt ptz li. vj. de bigamis. ca. vnico. Altricationis antique dubiū p̄sentis declarationis oraculo decidentis bigamos omni priuilegio clericali declaramus esse nudatos z coertioni secularis fori addictos consuetudine ꝓtraria nō obstāte: ip̄is q̄q̄z sub anathemate ꝓhibemus deferre tonsuram vel habitum clericalem. Hec ibi. Si tamen est bigamus: pōt deferre tonsuram clericalez nisi obstat scandalum vxoris. vt ptz de cle. cōiug. c. Joānes. ¶ Quintꝰ vocaꝝ subdiaconus. Hic est primus sacer ordo proprio noīe: z hoc dupliciter. Primo ratione materie: q̄a tangit materiā sacram. s. calicem cōsecratū: quē nullus inferior tāgere pōt. Scōo vr ordo sacer rōne voti solennis annexi: qr habet votū solēne ꝓtinētie annexū vt patet de vo. z vo. re. ca. vnico. libro. vj. Nemo pōt hūc recipere nisi in decimoctauo anno. vt ptz extra de eta. z quali. ordi. B in cle. ca. vlti. De illis vr. xxj. distin. ca. cleros. ypodiacones grece quos nos dicimꝰ subdiacones: qui ideo appellātur sic: quia subiacent officijs z preceptis leuitarum z oblationes in templo domini a fidelibus ipsi suscipiunt: z leuitis supponendis altaribus deferunt. Hij em̄ apud Hebreos nathinnei vocaꝝ sm magistrū sententiarum vbi supra. Illoꝝ officium est calicem z patenā ad altare christi deferre: z leuitis tradere: eisq̄z ministrare in omnibus que agūtur in sacramentis chr̄i: vrceolum quoq̄z z aquam mantile z manutergiū tenere: epō z presbyteris z leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam p̄bere. Epistolas Pauli z canonicas apostolorum legere. Idem patet. xxv. dist. ca. perlectis. Hic cū ordinatur accipit patenā de manu episcopi vacuam z calicem vacuum. vt ptz. xxiij. dist. c. Subdiaconus de manu archidiaconi accipit vrceolum cū mantili z manutergio. vt patet ibidem sm magistrum sententiarum vbi supra dicentem. Hīs lex continentie imponitur: quia altari ꝓpinquātes vasa corporis christi portant. Unde implere debent illud Esa. lj. Mūdamini qui fertis vasa dñi. ibidez. Et hoc officio vsus est domin⁹ quando lintheo se precinxit z mittens aquam in peluim pedes discipulorum suoꝝ lauit z tersit. vt patet Joannis. xiij. C ¶ Sextus est ordo diaconatus. Hic sexto loco ponit ꝓpter numeri senarij pfectionem sm magistrū sententiaꝝ vbi. s. De illo dicitur. xxv. dist. c. plectis. q̄ ad diaconuz ptinet assistere sacerdotib⁹ z ministrare in oībus q̄ agunt in sacris chr̄i. s. in baptismate: in crismate: in patena: in calice: oblationes q̄q̄z inferre z c̄. Predicare euangeliū z epl̄am. Nā sicut lectorib⁹ vet⁹ testm̄ ita diaconis nouum est p̄ceptū. Ad ip̄m q̄q̄z pertinet officiū p̄cū. i. letanie z recitatio noīm. hic ordo in veteri testō a tribu leui nomen traxit. vt dicit magr̄ senten. vbi. s. Precepit iquit dominus moysi vt post ordinatiōnē Aaron z filioꝝ ei⁹ ꝓsus ad diuini cultus ministeria ordinarent z consecrarent dñm: z seruirent p israel coram Aaron z filijs eius in tabernaculo: ipsiq̄z gestarēt arcam z tabernaculum z oīa vasa eius. Hec magister. Hūc ordinem nemo debet recipere D nisi in. xx. anno. vt ptz de eta. z quali. ordi. in cle. c. vl. Cum tales ordinant sm magistrū vbi. s. solus eps manū eis īponit: qr cum ad ministeriū applicant ponit eis ornatū. i. stolā sup leuū humeꝝ: vt p hoc intelligant se accepisse iugz dñi suaue: z q̄cq̄d laboris z sustinentie in hac vita tolerat q̄si in leua portet donec in dextera. i. in eternitate requies habeat. Accipiunt z textuz euangelij: vt intelligāt se esse p̄cones euangelij chr̄i. Hec magr̄. Habet etiam plures alios actus. Idcirco vtit dalmatica q̄ est vestis larga sic dicta: qr in dalmacie partib⁹ primo fuit eius vsus in signum q̄ habet largam ptātem in sacramentis dispensandis quia absente presbytero ipse pōt baptisare z corpus chr̄i erogare. vt ptz. xciij. dist. ca. diaconi. Hoc officio vsus est christus quādo post cenā sacramētum carnis z sanguinis dispensauit: z quādo apostolos dormientes ad oratiōnē icitauit dicēs. Vigilate z orate: vt non intretis in tentationem. ¶ Septimus ordo vocaꝝ presbyteroꝝ. de quo. xxj. dist. ca. cleros. Idem ponit magister vbi supra. Presbyter grece: senior in-

E terpretatur latine. Non pro etate vl' decrepita senectute: sed ꝓpter honorem ⁊ dignitatem quam acceperunt presbyteri nominantur: qui morum prudentia ⁊ maturitate conuersationis precellere debent in populo. Dicũtur sacerdotes quasi sacrũ dantes: quia cum ordinãtur inunguntur eius manus: vt intelligant se accepisse gratiam consecrandi: ⁊ charitatis opera ad omnes debere extendere. Accipit ⁊ stolam que tenet vtrumq; latus: quia debet esse munit⁹ armis iusticie contra aduersa ⁊ prospera. Accipit enim calicem cum vino ⁊ patenaꝫ cum hostijs: vt per hoc sciat se accepisse potestatem deo placabiles hostias conferendi. Hec ille. Talis ordo non debet recipi: nisi in. xxv. vt patet de eta. ⁊ quali ordi. in cle. ca. Generalem ecclesie obseruantiam violantes antiquis iuribus in hac parte preferri decernimus: vt alio non obstante canonico possit quis libere ĩ. xviij. anno ad subdiaconatus: in vicesimo ad diaconatus ⁊ ĩ vicesimoquinto etatis sue anno ad presbyteratus ordines promoueri. Ratio hu

F ius est: quia leuite a vicesimoquinto anno seruiebãt in templo. vt patet Numeri. viij. Unde accipiens beneficium curatum ante annum vigesimum quintum ipso iure est priuatus. vt patet extra de electiõe. ca. cuꝫ in cunctis. Et curatus qui infra annum a collatione beneficij: non fuerit sacerdos: ipso iure priuatus est beneficio ⁊ residentia. vt patet de electione libro. vj. Hoc officio vsus est christus cum seipsum ĩ ara crucis obtulit idem sacerdos ⁊ hostia. Et quãdo post cenam panem ⁊ vinum in corpus suum ⁊ sanguinem mutauit. Tales omni honore digni sunt. ꝟm illud Eccl'i. vij. Honora sacerdotes: ⁊ da eis partem vt mandatum est. Sunt em̃ sacerdotes vt patres honorãdi ꝓpter septẽ. Prĩo q; sunt medici spirituales ⁊ medicinarum spiritualiũ confectores. Eccl'i. xxxviij. dr. Honora medicũ ꝓpter instãtẽ necessitatẽ. Si ꝯ medic⁹ corporalis est honorãdus: multo magꝫ medicus spũalis. Quia ipe conficit sacra q̃ sunt medicine spũales. vtꝫ de peni. di. j. c. ĩ actione. ⁊ de ꝯse. di. ij. c. si q̃tiẽscũq;. ⁊ dis. xxxiij. c. Tales. §. ex his. Nã si vuln⁹ habetꝫ in corpore cito mittetis pro medico corporali: quãto magis si hõ habet vulnus in anima G id est pctm̃ mortale: que quidem anima preciosior est om̃ibus corporibus. Dubitatur vtrũ clerici sacerdotes ⁊ religiosi possunt esse medici corporales. Rñdet magr̃ Aug. de anchona in li. de ecclesiastica ptãte dicens ꝙ hoc potest intelligi dupliciter. Primo quantũ ad consilium. Secundo quãtũ ad practicam ⁊ exercitiũ. Primo modo nõ interdicitur illis qui peritiam artis medicine bene nouerĩt: ⁊ qui visis signis ꝟm principia artis possunt cõsilium dare super curatione egritudinis. Hoc est laudabile et opus pietatis ⁊ virtutis. Secundo modo eis interdicitur em̃ qui honorat seruũ alicuius dñi honorat. vt ptꝫ in. vj. ne cle. vel mo. ca. vt periculosa. Et hoc propter tria. Primum propter negocium seculare. Practicum enim exercitium artis medicine seculare negocium est: quia que medicorum sunt promittũt medici: tractant fabrilia fabri. vt dicit Hiero. in prologo. Negocijs secularibus se intermiscere est clericis interdictum. vtꝫ extra ne cle. vel mo. c. j. Secun H dum est lucrum temporale. Esse autem turpis lucri sectatores prohibet̃ clericis ⁊ religiosis. Tertiũ est periculũ mẽtale ⁊ potentissime quãtũ ad illam partem q̃ chyrurgia vocat̃. Scdo q̃a sunt inter populũ ⁊ deum deuoti mediatores atq; fideles intercessores. vt ptꝫ Johel'. ij. Inter vestibulũ ⁊ altare orabant sacerdotes dicentes. Parce dñe ppl'o tuo. Exẽplo Moysi q̃ dixit dño. Exo. xxxij. Dimitte ppl'o hanc noxam aut dele me de libro in quo scripsisti me. Ideo dicit̃. j. q. ij. Ip̃i sacerdotes ꝓ ppl'o ĩterpellant ⁊ pctã populi comedunt: q; suis precibus ea delẽt ⁊ cõsumũt. Et quanto digniores sunt: tanto facilius in necessitatib⁹ pro quibus clamãt exaudiunt̃. Hec ille. super quo glo. Pctã populi comedunt id est pro pctis oblata. Nam si oro Moysi tantũ valuit quando orabat ꝓ populo man⁹ eleuando ꝙ tunc vincebat israel quando man⁹ remittebat vincebat amelech. vt ptꝫ Exodi. xvij. quãto magis valet oratio sacerdotis contra hostes inuisibiles. Illi dicit episcopus tradendo ei calicem cũ vino ⁊ aqua ⁊

A patenam cū pane. Accipe potestatē offerēdi sacrificium in ecclesia dei tam p viuis q̄ p̄o defunctis. vt ptz. xxv. dist. c. perlectis. Istud patet. xxxvj. dist. cap. si quis. Legit in libro Apum. q̄ quidam defunctus ad penas purgatorij ductus cuiusdam sanctissimi viri precibus reuocatus ad vitam: hic tale quid visum in purgatorio ⁊ auditum referebat dicens q̄ anima cuiusdam (quē prius in vita cognouit) grauissime torquebatur in medijs ignibus purgatorij. Subito illa exultabunda clamabat. Eya misericordissime deus nec ad finem oblitus es mei. Cui anima consors in pena. Unde inquit tibi miserrima in tam horrendis supplicijs exultatio. Et illa. Merito inquit exultatio ⁊ tripudiū: quia scire a domino est mihi datum in hoc instanti natum puerū qui longe post futurus est presbyter. In cuius prima missa quam celebrabit: ab his penis ad requiez euolabo. Illud exemplū patet de sancto patre nostro nicolao de tolentino: qui multas animas de purgatorio liberauit. vt patet in vitas fratrum. ¶ Tertio

B sunt honorandi: quia angelis principibus ⁊ regibus sunt potētiores. De qua potestate scribitur. xcvj. dist. c. duo sunt. dicit papa anastasius imperatori. duo sunt inquit quibus hic mundus p̄ncipaliter regit. Auctoritas sacra pōtificū ⁊ regalis ptās. In quib⁹ tanto graui⁹ est pōdus sacerdotū q̄nto p ipsis regimib⁹ hoīm in diuino examine rōnem reddituri sunt. Et infra. Aurū non tā p̄ciosius est plūbo: q̄ regia ptāte sit altior ordo sacerdotalis. hec ibi. Ratio huius est: q⁹ non angelis nō regib⁹ dictū est. Accipite spm̄sctm̄: quor̄ remiseritis pctā remittunt eis ⁊ c̄. Nō imperatori sed petro dictū fuit. Tali dabo claues regni celor̄. Et q̄dcunq; ligaueris sup terrā ⁊ c̄. Item nullus angelus nec aliq̄s imperator pōt corp⁹ chr̄i cōficere: sed sacerdos. Et i hoc est aliq̄ mōsikis btē marie virgini. Quia btā virgo maria p q̄nq; v̄ba p̄cepit chr̄m. vt patet Lu. i. Fiat mihi sm̄ v̄bū tuū. Sic sacerdos conficit corpus chr̄i p quinq; verba. Et sicut immediate post cōsensum marie fuit chr̄s totus in vtero ei⁹: sic imediate post p̄lationē v̄bor̄ p̄secratiōis ē verū corp⁹ chr̄i. Scdo sicut btā x̄go post ptū in manib⁹ suis chr̄m portauit: ⁊ in p̄sepe collocauit: sic sacerdos post cōsecrationē leuat corpus chr̄i locat ⁊ portat ad infirmos: ⁊ tractat illud in manibus. Tertio beata virgo fuit prius sacrata añq̄ chr̄m cōcepit. Sic sacerdos pri⁹ sctificat anteq̄ cōsecrat corpus chr̄i. Et laicus quantumcunq; sanctus ⁊ potens nihil ageret etiam si verba cōsecrationis proferret: quia talis act⁹ dep̄ēdet ex charactere. Jō dicit Bernardus. O veneranda sacerdotū dignitas: in quor̄ manibus tanq̄ in vtero virginis filius dei incarnat. Igit̄ sunt honorandi p̄e omnibus regibus principibus ⁊ militib⁹. ¶ Quarto honorandi sunt quia tota trinitas ac ipsa deitas in ip̄is honoratur. Ut patet in canone. ij. q. v. ca. habet hoc p̄prium. vbi dicitur. Congrue decenterq; dominū in eius persona vide animi cui⁹ ipse ē minister honorare. Sic dn̄m in seruo. Jdeo chr̄us dixit. Qui vos spernit me spnit. Qui me spernit: spernit eu⁹ q̄ me misit. Ergo sequit̄ a p̄trario. Qui sacerdotem honorat: deū honorat: cuius minister est. Cui⁹ exēplum ptz in Alexādro magno: qui veniēs in iudeā cum p̄posito destruendi ipsam: in visione habuit q̄ Joiade summo sacerdoti sibi obuiam veniēti honorem deberet impendere tanq̄ superiori ⁊ digniori se. Qui sic fecit: q̄a statim vt eum vidit pōtificalibus vestibus ornatū ⁊ laminam aureaz (vbi erat nomen dei scriptum sm̄ legem antiquā) in fronte pontificis: de equo descendit ⁊ dignissime veneratus est eū. De quo cū admirarentur p̄ncipes ei⁹: rn̄dit q̄ nō ipsum adorasset: sed deū: cuius principatuz ⁊ vicem gerebat iste in terris. Un̄ veniens cū eo in hierl̄m ⁊ in templum dn̄i: cū maximis donis templū honorauit: ⁊ ferocitatem deposuit contra eos: ipsosq; ab oi tributo eximit. ¶ Quinto sunt honorandi: q̄a sacratissimo oleo consecrantur. Jō dixit dn̄s per os p̄phete. Nolite tangere chr̄os meos: ⁊ in prophetis meis nolite malignari. Et quidā ali⁹ p̄ph̄a dicit. Qui vos tangit: tangit pupillā oculi mei. Jdeo sancta vr̄a ecclia excōicat omnes qui manus violentas mittant in sacerdotes: monachos aut clericos. vt ptz. xvij. q. iiij. cap.

e Si quis suadente diabolo in hmõi sacrilegii vicium vel crimen incurrerit: q̃ in clericũ vel monachum violentas manus iniecerit: anathematis vinculo subiaceat: ⁊ nullus eṗor illum p̃sumat absoluere: nisi mortis vrgente articulo. Ubi dicit glo. brixiensis. Idem est si pede ledat: vel si spuat vel p̃fundat eũ aqua. Excipiunt tamen ibidẽ quidã casus ab illo canone. Ut si quis hoc fecerit ex iocosa leuitate aut causa discipline. Uel viderit turpiter agentem cum matre: tũc percutiat eũ realiter: ⁊ nõ incurrit sniam. ¶Sexto q̃ sacr̃a nobis p̃ eos ministrant. Idco dicit canon. j. q. j. c. sacramenta. Sacerdotes licet mali sunt: honore tamen eos debemus ꝓpter sacr̃a: q̃a eque bñ baptisat malus sicut bonus: quãuis peccet ministrando sacr̃a in pctõ mortali. Etiam eque bene cõsecrat malus sicut bonus. vt ptz. j. q. j. c. Intra catholicã eccl̃iam in ministerio corporis ⁊ sanguinis dñi: nil a bono maius: nil a malo minus p̃ficitur sacerdote: q̃ nõ in ministerio cõsecrantis: sed in verbo perficitur creatoris. Hoc etiam ptz de alijs sacramentis: quia eque bene absoluit malus sicut bonus. ⁊ sic de alijs. Ingratus est ergo sacerdotibus qui eos inhonorat: quia quãdo hõ ingredit mundũ: oportet eum hr̃e sacerdotẽ: sic etiã q̃n egredit. ¶Septimo quia a chr̃o ⁊ dño deo honorant. ptz quia chr̃s dixit ad leprosos. Ite ostendite vos sacerdotibus. vt ptz. i. q. i. Nonne. Item. xi. q. i. capi. sacerdotib⁹. vbi dicit Grego. Quid mirũ si illos pietas vestra dignet honorare: quib⁹ in suo eloquio honorem tribuẽs eos aut angelos aut deos ipse etiam appellat deus. Unde scriptũ est. Dijs non detrahes id est sacerdotibus Exodi. xxv. Item labia sacerdotis custodiũt sapiẽtiã: ⁊ legem exquirũt ex ore ei⁹: quia angelus dñi exercituũ est Malach. ij. Sed multi sunt qui cupiunt honorem sacerdotij: sed vitam ⁊ mores ⁊ sciam que requirunt ad sacerdotiũ: oñino non curãt. Contra quos. i. q. i. Utilissimus reputãdus est nisi precellat scientia ⁊ sctitate: q̃ est honore p̃stantior. Oñino similes sunt illi lupo q̃ cupiebat laute viuere: ⁊ ad instigationem vulpis factus est baiulator lignor̃ in locũ azini. Tãdẽ lupus reuersus de claustro cõquestus est grauitatẽ oneruz. Dixit q̃ ei vulpes. Si possis venire ad sacerdotium quietus viueres. Respõdit. Qualiter possem venire ad talem promotionẽ? Respondit ei vulpes. Ueni mecum: ⁊ ducam te ad locum cõsecrationis. Et duxit eũ ad vnam decipulam. In qua cuz in ambobus pedib⁹ illaqueatus esset vnus malleus cecidit desup sup caput eius vsq̃ ad effusionem sanguinis. Tũc dixit ei vulpes. Stes quiete. Ista est p̃ma cõsecratio. Rñdit lupus. Quot habeo adhuc tales cõsecrationes? Rñdit. Quinq̃ adhuc habebis. Respondit lupus. Utinam nũq̃ incepissem sacerdotium. Moraliter. Sic multi cupiunt honorem sacerdotij: sed vitam ⁊ laborem sacerdotij minime curant. Octauo: quia a regibus ⁊ principibus summe honorantur xi. q. i. ca. sacerdotibus. vbi dicitur. Ecclesiastica quoq̃ testatur hystoria: quia cũ pie memorie Constantino principi scripto oblate accusationes cõtra episcopos fuissent libellos quidẽ accusatiõis accepit ⁊ ipsos conuocãs dixit. Ite ⁊ inter vos causas vestras disponite: q̃ dignũ non est vt nos iudicemus deos. Idem ptz. xcvi. dis. ca. In scripturis legit Constãtinũ dixisse. Si alique sacerdotẽ viderẽ peccare: aut aliquem eor̃ qui monacho habitu amicti sunt: chlamidem meuz explicarẽ vt cooperirẽ eum. Sed cur est q̃ nõ honorant: imo despiciuntur? Rñr. q̃ hoc est propter malam vitam eor̃. Impleta est em̃ ꝓphia Esaie ꝓphete c. vi. dicentis. Audite audiẽtes ⁊ nolite intelligere visionẽ. Uidete ⁊ nolite cognoscere. Exceca cor ꝓpli huius ⁊ aures eius aggraua ⁊ oculos ei⁹ claude: ne forte oculis videat ⁊ auribus suis audiat ⁊ corde suo intelligat vt cõuertat ⁊ sanẽ eum. Eandẽ sniaz repetit saluator ñra scribaz duriciẽ Joannis. xii. Oẽs igit moderni status clerici deberent inspicere hanc sniam Esaie. Si aliqua fides in eis esset: q̃s dubitat contra eos plus militare q̃ contra laicos: cum ipsi sint qui quotidie legunt scripturas tam in horis q̃ in studiis: ⁊ credunt ista esse carmina deliciaz. Nunquid eis deficit pro necessitate victus ⁊ amictus. Certe non. Nã

f

g

h

A abundanter prouisum est eis ab illo qui nihil horum possidet: sed sanguine suo hec & alia mercatus est. Nūquid eis deest aliqd honoris? Certe non. Nam vbiq; p̄mos recubitus habent. Pctm̄ em̄ sibi reputant qui eos non preferunt: salutant & rabbi vocāt: imo dn̄os p̄res reuerendos: imo sanctissimos. Deest eis pax & tranquillitas? Minime. Nam dotati sunt multis priuilegijs & p̄rogatiuis vltra omnes qui morant̄ in terra: q; si cōtingit insultus inimicor̄ non ipsi exponunt eor̄ corpa pro tuitione populi & possessione sacerdotū: sed laici vsq; ad sanguinis effusionē imo corpis interitionem. Quid vltra chr̄s facere debuit qō nō fecit sufficienter? Pro quib⁹ nullā recepit gratitudinē ab ipsis. Alij laborant & angustiant̄ & fluūt & exponūt se piculis terre & maris vt se nutriāt vt sacerdotes sustentēt. Et q̄mō effugiēt sniam chr̄i dicentis. Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis qui i me credūt: expedit vt suspendat̄ in collo eius mola asinaria & demergat̄ in p̄fundū maris. Alij laborant pro victu quotidiano: sed ipsi in labore hoim non sunt. Jō tenuit eos supbia &c̄. Sed induratū ē cor pharaonis. Jō chr̄ianitas occasione illor̄ plena est rapinis: guerris: spolijs: incendijs & furtis. Jta vt iam mittant̄ manus violente in vnctos dn̄i: quia clerus suis abutitur priuilegijs & iuribus. Merito pati incipiet violationem eorūdem. Regnū etiam contra regnum pugnat: chr̄ianus p̄tra chr̄ianū: frater p̄tra fratrē: subdit⁹ cōtra dn̄m: vicinus contra vicinū: sic q; vix pōt inueniri patria vbi non sit dissensio aut guerra. Monasteria depdant̄: rustici spoliant̄ & pauperum animalia replēt coquinas potentū. Quid restat nisi q; perditionis fili⁹ veniat? Exactiones raptorum soluuntur: & nihil horum restituunt.

¶ De honore pastor̄ & plator̄.

Octauo debem⁹ dare honorē paternum plat̄is & pastoribus: quor̄ prudētia gubernamur. De quib⁹ Eccl̄i. xliij. Laudem⁹ viros gloriosos & sanctos patres nostros. Tales dant scientiam ignorantib⁹. ps̄. P̄res nr̄i narrauerūt nobis &c̄. Dāt correctionē delinquentibus p̄ro-

uerbio. j. Audi fili mi disciplinam p̄ris tui. C
Jndulgēt delinquētibus. ps̄. Quō miseretur p̄r filior̄: misertus est dom̄in⁹ timentibus se. Debent em̄ habere disciplinam cum misc̄ia. vt̄. xlv. di. c. Disciplina vel misericordia multum destituitur si vna sine altera teneat̄. Sed circa subditos inesse debet rectorib⁹ iuste cōsulēs misc̄ia & pie seuiēs disciplina. Sequitur. Discēda est lenitas cum seueritate: faciēdum est quoddam ex vtroq; tpamentū: vt neq; multa asperitate exulcerētur subditi: neq; nimia benignitate soluant̄. Hoc nimirum illa tabernaculi arca figurabat: in qua cum tabulis virga simul & manna est. Quia cū scripture sacre sciētia est in boni rectoris pectore: si est virga districtionis: sit & manna dulcedinis. Hinc est q; Dauid etiam ait. Virga tua & baculus tuus: ipsa me consolata sunt. Virga enim percutimur: baculo sustentamur. Sit ergo districtio iusticie que feriat: sit & consolatio baculi que sustētet. Hec ibidē. Vidi ego multos prelatos adeo austeros: q; propter eorū austeritatem recesserūt viri ab ordine: qui facti fuissent colūne ordinis & p̄incie. Jtem subueniūt indigentibus Job. xxix. Pater erā pauperum. Subueniunt ope cōuersationis: verbo predicationis & nutrimento cibationis. Tales plati sunt vt patres honorandi. teste Aug. i regula. Honore corā vobis sit platus vester & timore ac si coram deo substratus sit pedibus. Notādum q; plati spūales in se debent habere septē si volunt honorari hic & in futura vita. Debent esse diuinitus vocati ad dignitatis eminentiam: veritate laureati studentes in scientia: largitate fecundati donantes bn̄ficia: sanctitate decorati fulgentes innocētia: equitate cōstipati: carentes iniusticia. Primo dico q; debent esse legitime vocati ad dignitatis eminentiam. teste apostolo. q̄ ait ad Hebreos q; nemo sibi honorē assumat nisi q̄ vocat̄ a deo tanq; aaron. Et. viij. q. j. ca. In scripturis. vbi dicit̄. Locus regiminis desiderantib⁹ est negādus: sed fugiētibus offerendus sicut scriptū est. Nec q̄squam assumat sibi honorē: sed q̄ vocat̄ a deo tanq; Aaron. Sed multi prelati p̄ch̄dolor sollicite vocationē D

querũt: cũ pecunia emunt ĩras ꝓmotorias sibi ꝓcurant. Cõtra quos Bern. in ꝙdam sermone. Audi inquit ꝯrelas ꝙd sup hac temeritate loquat dñs. Ipi inqt regnauerũt: sed non ex me: principes extiterunt: t ego non vocaui eos. Quid temeritatis: quid insanie. Ubi timor dei: vbi mortis memoria vbi gehenne metus. Nemo igitur debet eligi vel promoueri: nisi de quo spiritussanct⁹ inspirauit: alioquin ipsi spiritui sancto iniuria fit. Legimus ꝙ. s. Ludouicus rex francie cũ a quodam deuoto ꝯreret cur epi modo sicut olim sancti non essent. Ille vt credit nutu diuino respõdit: ꝙ tũc epi ꝓ inuocationẽ spũssancti t inspirationẽ eiusdem ab electoribus canonice eligebant. Nunc vero ꝓ supplicatiões t ꝓcuratiões t violẽtiã intronizant. Ideo sancti mõ non sunt sicut olim. Quo audito rex proposuit ꝙ de cetero nullaten⁹ ꝓ aliquo supplicaret. vñ Grego. in pastorali. Unusquisq; superbus rector totiens ad culpã apostasie dilãbit: quotiẽs ꝑesse hoibus delectatur: honoris sui singularitate allect⁹. Uñ hec vitiorum radix pullulat in corde regentium: nisi ex imitatione illius q̃ despectis angelor̃ soci etatib⁹ dixit. Ascendã sup altitudinẽ nubium: t siẽs ero altissimo. Et alio loco dñs dixit. Ue id est eterna damnatio vobis imminet qui diligitis primas cathedras. Nõ dixit qui habetis. Non arguens eos q̃ his vtũtur ex officij ordine: sed eos qui hoc dũ habent amant: vel dum non habent affectant quod procedit ex ambitione. Sed etiam ambitiosi solẽt allegare illud apostoli. Qui episcopatũ desiderat: bonũ opus desiderat. Quib⁹ responderi põt ꝙ opus bonum est: sed desiderare illud malũ est. Sicut q̃ aurũ furat bonam rem furat: quia bonum est aurũ: sed furari malũ est. Idcirco ambitiosus in tãto versat periculo. Ideo qui scienter talẽ eligunt vel ꝓmouent grauiter deũ offendunt: t participes cum eo in culpa fiunt. Uñ timenduz est ꝙ cũ eo cadunt sicut cõsentientes cum lucifero in baratrũ inferni. Dubitat vtrũ quis sine peccato plationẽ t dñationẽ posset appetere? Rñdet Aug. de anchona super Math. dicens: ꝙ aliud est ꝯrere vtrũ homo sine peccato posset appetere se esse dignũ platura vel dñio: t aliud est ꝯrere vtrũ sine peccato hõ possit ipam plationẽ t dñationẽ appetere. Nam primũ sine pctõ appetitur: immo meritũ est appetere scias t ẏtutes quibus hõ est dign⁹ platura t ꝓncipatu. Scribit em Sap. vj. ꝙ cõcupiscentia illius. s. sapientie t virtutis deducit ad regnũ ꝓpetuũ. Sed scõm sine pctõ esse non põt. Qõ patet auctoritate t rõne. Nã dicit Aug. lib. xix. de ciui. dei. ꝙ loc⁹ supior sine quo ppls regi non põt: etiam si administret vt decet tñ indecenter appetit. Bõ illi⁹ est. Illud sine pctõ appeti nõ põt: quo qs efficit iniustus vel superbus. Sz si appetit se ꝓferre alijs est iniustus: q; plus vult hre de honore q̃z sit dign⁹: sz si putat se dignũ est superbus. Etiã est ꝯra ꝓhibitionẽ apli ad Hebr. vj. dicẽtẽ Nemo sibi assumat honorem t c̃. Scõo dubitat vtrũ qs posset sine pctõ dñationem t plationẽ fugere. Rñdet ibidẽ vbi supra dicẽs ꝙ ista q̃stio est dubia exemplo chri: q̃ vt dicitur Joannis. vj. fugit in mõtem quã do sciuit ꝙ venturi erãt omes illi qs pane satiauerat vt raperent eum: t facerent eũ regem. Exemplo Jone: qui fugit Tharsis a facie domini: qñ iniunctũ est sibi predicationis officium. Hanc dubitationez soluit Grego. in pastorali. pte. j. dicens. ꝙ in platurã elect⁹ vel est virtutib⁹ pollens aut virtutibus vacuus. Si igitur est virtutib⁹ pollens: ex humilitate debet dominationem principatũ t plationẽ recusare: ex imperãtis tamẽ potestate debet ipam prelationez humiliter suscipere: q; tũc ante oculos dei vera est humilitas: qñ ad respuendum hoc qõ vtiliter subire precipit pertinax nõ est. Si vero est virtutibus vacuus: etiam coactus ipam dominationẽ t prelationẽ suscipere non debet. Talis em corpaliter t mẽtaliter principatũ fugere debet. Sic faciendã similiter est distinctio ex parte eligentium aliquẽ in prelatum. Si eligunt propter eor̃ salutem eternã cõsequendã: t electus ad hoc se credat sufficere pertinax esse non debet: parendo mandatis superiorum. Si vero ꝓpter aliqua carnalia vl tpalia commoda expectanda: magis recusare tenet. Cuius exẽplum ipe saluator dedit. Joan.

A vj. Cum eum vellent facere regē dicit eis. Queritis me: nō qꝛ vidistis signa: sed quia manducastis ex panibus meis. Ideo fugit in montem dum eū vellent facere regem. Sed quādo voluerūt eum crucifigere spōte se obtulit: vt discamus exemplo eius aduersa pro eius honore delectabiliter suscipere ⁊ ꝓspera fugere: exemplo vero Jone ⁊ Hieremie: qui recusauerūt officium predicatiōis. ⁊ Esaias qui ad exequēdū ipam spōte se obtulit dicens. Ecce mitte me ⁊ c̄. Duo precepta charitatis ⁊ duas vitas nobis demonstrant. Nā Hiere. ⁊ Jonas per cōtemplatiuā vitam soluz deo placere desiderantes p̄dicationis officium recusauerunt. Sed Esa. vtilitati ꝓximoꝝ ꝓdesse ꝑ actiuā vitā cōcupiscens ad suscipiendū predicationis officiū spōte se obtulit. hec Gregorius. ¶ Scd̄o v̄itate illustrati studētes in scia. Ideo Malachi. ij. d̄r. Labia sacerdotis custodiūt sciam: ⁊ legē exquirunt ex ore eiꝰ. Prouerbi. j. Intelligens gubernacula possidebit. Sap̄. vj. Diligite lumen sapientie oēs qui p̄estis ppl̄is. Ibidē. Si de-
B lectamini in sedibus ⁊ sceptris diligite sapientiā vt imꝑpetuuz regnetis. Uñ. lxviij. di. c. ꝓhibentur. d̄r. In arrogantiā q̄ est ruina diaboli incidunt: q̄ in puncto hore necdū discipuli fuerūt ⁊ mgr̄i efficiunt̄. Unde lxj. di. c. Miserum est illum fieri magistrū qui necdum didicit esse discipulus. ⁊ Hiero. ad rusticū monachū. ⁊ allegat̄. xvj. q. j. si clericatus. Discas inquit prius quod docere possis ⁊ rōnabilem hostiam offer deo Ne sis miles anteq̄ tyro: ne priꝰ magister sis q̄ discipulus. Ideo d̄r extra de electione. c. officij d̄r. ꝙ papa noluit quendam abbatem nobilē cōfirmare: eo ꝙ anteq̄ esset discipulus voluit esse magr̄. Rō huius ponit̄. xxxviij. distin. c. que ipsis. Ubi dicit̄ ꝙ valde periculose sunt mine euangelice: in quibus d̄r. Dum cecus ceco ducatū prestat ambo in foueā cadunt. Et extra de renun. c. cum pridem. d̄r ꝙ ꝓpter defectum scientie: pōt quis petere cessionē: quia cum ipsa circa spiritualiū administrationez sit potissimū necessaria ⁊ circa curam tꝑ aliū oportuna. Sequitur ibidem. Quia tu īquit dominus sciam repulisti: ⁊ ego te repellaz ne sacerdotio fungaris mihi. Osee. iiij. Sed C
mō surgunt prochdolor inscij: ignari ⁊ indocti. ex quibus sequitur eccl̄ie destructio. Ideo d̄r. xxxviij. di. c. Ignorantia que mater cunctoꝝ erroꝝ est: maxime in sacerdotibus dei vitanda est: qui docēdi officiū in ppl̄o dei susceperunt. Sacerdotes em̄ sanctas scp̄turas admonent̄ scire paulo apostolo dicēte ad Thimotheū. Attēde lectioni ⁊ exhortatiōi ⁊ doctrine. Ibidem in. c. Si laicis videtur intolerabilis in scia: quāto magis in his qui p̄sunt. Nec excusatione digna est: nec venia. In. ca. Nulli sacerdoti liceat canones ignorare. Dubitatur vtrū ecclesia melius regat̄ ꝑ bonū iuristaz aut ꝑ bonū theologum. Rñdet Henricus de Gādauo in quotlibeto li. x. q. xix. ꝙ melius per theologum supponendo tria. Primū ꝙ officiū p̄lati non est principaliter circa templū materiale cōstruēdum vel reparādum. Alioquin bonus lapicida deberet esse prelatus. ¶ Secundo non est circa bona tēporalia ꝓcuranda vel promouēda: qꝛ tunc agricola esset bonus prelatus. ¶ Tertio qꝛ nec est circa defensionem contra vio D
lentiā corporalē: alioquin vnus miles bellicosus esset bonꝰ p̄latus. Sed officium prelati est essentialiter circa cōmunitatē fidelium fide ⁊ moribus imbuendā: ⁊ circa administrationē sacr̄oꝝ. Sed ista fiunt melius per theologum q̄ꝫ iuristam: quia magis docet theologia ista q̄ꝫ alia. Scd̄o ep̄i sunt successores apl̄oꝝ. xxj. dist. c. In nouo. qui apl̄i non fuerunt iuriste: sed excellentissimi theologi. Et per illos ecclesia optime fuit gubernata melius etiaz q̄ꝫ vnq̄ꝫ per aliquē iuristā. ¶ Tertio qñ ep̄s cōsecrat̄ petit̄ ab eo an sciat nouū ⁊ vetus testm̄: ⁊ non q̄rit̄ ab eo an sciat ius canonicum. ¶ Quarto ius canonicū magis ⁊ principaliter ꝯsistit circa iurgia ⁊ litigia sedanda: ad q̄ chr̄s se noluit intromittere. vt ptz in illo qui dixit. Dic fratri meo vt diuidat hereditatem mecū. Rñdit chr̄s. Quis me cōstituit iudicez sup̄ te. ergo ⁊ c̄. ¶ Tertio debent esse largitate fecūdati: donātes bñficia qꝛ bona eorū que habent sunt pauperū. xij. q. ij. Aurū habet ecclesia: non vt seruet sed vt eroget. Et ibidē. c. gloria. Sed ꝓchdolor prelati ec

E clesiaꝝ iam ditant amicos suos carnales
⁊ nõ paupes: vt ait quidã. Cum factor re-
rum priuauit semine clerũ. Ad sathane vo
tũ: successit turba nepotuꝫ. Promouent. n.
cõsanguineos ⁊ dimittũt paupes. Cõtra
quos dicit̃ ve inquit qui edificãt syon ĩ san
guinibus. Legit̃ de quodaꝫ epõ: qui nimis
ad amicos carnales inclinatus fuit. Qui
statim post mortẽ ostẽsus est cuidã legato
ecclesie in via posito. Quodã em̃ mane cũ
idem legatus excitat⁹ a somno vellet ora-
re: submissus est q̃daꝫ lectus in sup̃ficie au
reus: tapetijs circumseptus in camera vbi
quiescebat. In quo residere videbatur ipse
defunctus ad modũ pontificis ordinatus.
Et in giro eius multi de genere suo per eũ
ꝓmoti ⁊ ditati choreã ducebant: ⁊ cantile
nas lugubres cantantes in hunc modum
clamantes. Maledicta promotio ⁊ exalta
tio tua. Tu em̃ es perditiõis nostre causa.
Ille vero circũquaqꝫ respiciẽs maledictio-
nem eis similiter imprecabatur. Maledi-
cti vos a deo: quia ꝓpter vos tradit⁹ sum
igni ꝑpetuo. Et hec dicens cooptoriũ ele-
uauit: ⁊ flãma de lecto cum fumo fetidissi-
F mo ascẽdit. Hec aũt visio p̃dicto legato iõ
oñsa fuit vt ipse a similib⁹ abstineret. Sed
q̃d adhuc peius est multiplicant bñficia et
occupant in p̃iudicium pauperũ clericoꝝ:
⁊ vnus interduꝫ occupat tot bñficia vnde
viginti alij possent sustentari. Et sic ocian
di ⁊ delinquẽdi via parat̃ ⁊ diuinus cult⁹
diminuitur. Sed estimo ꝙ habeãt dispen-
sationem super pluralitate beneficioꝝ. Il-
la valet quidem iure fori: sꝫ nõ iure poli. vt
ptꝫ. xvij. q. iiij. c. vlti. Sed nunquid habent
dispensationẽ super tot mala perpetrãda.
Istos s̃m beatũ Berñ. super montẽ excel-
sum valde ducit diabolus: quib⁹ omnia re-
gna mũdi oñdit ⁊ gloriam ⁊ si procedẽtes
eũ adorãt dare ꝓmittit: ⁊ postq̃ multa be-
neficia adepti eũ adorãt ⁊ venerant̃: ⁊ q̃si
deũ sequunt̃. Uñ Guilhelm⁹ eps parisien-
sis in theologia mgr̃ conuocationẽ fecerat
magr̃oꝝ: ⁊ ꝓposita questione de pluralita
te bñficioꝝ solerti ⁊ longa disputatione ꝓ-
batũ est duo bñficia dũmõ vnũ quindecim
libras parisiensis valeret ab vno teneri cũ
salute non posse. Hoc determinauit predi-
ctus eps cũ oĩb⁹ magr̃is ibidẽ: exceptis du
obus. s. mgr̃o philippo cancellario epi pa- G
risiẽsis ⁊ arnoldo ambiañ. epo. Quid aũt
dicto magr̃o Philippo cõtigit audiamus.
Agonizante enim eo in mortem: dñs Guil-
helmus eps tanq̃ bonus pastor visitauit
eum: rogans vt singulari opinioni de plu-
ralitate bñficioꝝ cederet: ⁊ omnia bñficia
excepto vno in manus ecclesie resignaret.
Sed renuit dicens se velle expiri: vtrũ eẽt
damnabile plura ab eo teneri: ⁊ sic mortu⁹
est. Et post paucos dies dicto epo parisi-
ensi apparuit in miserabili forma: dicens
se esse damnatũ ꝓpter pluralitatẽ bñficio-
rũ. Et quidam ali⁹ clericus magne lr̃ature
appuit cuidã p⁹ mortẽ dicẽs se dãnatũ ꝓ-
pter hanc cãm: qꝛ duas tenuit prebendas.
Hoc quidã ꝟbo cõfirmauit dicẽs. Nollem
ꝓ toto thesauro arabie habere vna nocte
duas p̃bendas. Sed tertium q̃d adhuc pe-
ius est quidaꝫ in bñficijs non resident: ⁊ tñ
fructus eoꝝ ꝑcipiũt: ⁊ seruitium eccl̃ie nõ
impendunt. Gaudent ⁊ iactant se hr̃e tot
bñficia vl̃ florenos annuatim: sꝫ timeãt ne
sint floreni eos ad infernũ portantes. Sed H
esto ꝙ habeãt dispẽsationẽ sup absentia ⁊
nõ residentia. Nunq̃d dispensationẽ habe-
re potuerunt sup pctis ⁊ malis q̃ ineuitabi-
liter sequunt̃ ab eoꝝ absentia ⁊ negligen-
tia. Iõ bonũ esset si etiam hr̃ent vicariũ in
tormẽtis: sicut excusando se dicũt hr̃e ĩ bñ-
ficijs. Quib⁹ minat̃ sctũs Berñ. in quibus-
dam dictis suis dicẽs. Ue tibi clerice mors
in olla carniũ: mors in hui⁹ mũdi delicijs.
Sequitur. Ob id maxime: qꝛ pctã ppl̃i con
stat esse q̃ comedis: sumptus ecclesiasticos
gratis hr̃e te reputas. Cãtando vt aiũt ti-
bi bona ꝓueniũt: sed bonũ erat tibi fodere
magis aut etiam mendicare. Sequit̃. Sol
licit⁹ esto tanq̃ redditurus rõnem: dignos
ꝓ eis gemitus fundere: dignos agere pnĩe
fructus. Alioq̃n tibi noueris imputanda: q̃
mõ inter delicias comedis. Sequit̃. Ueni-
ent ante tribunal chr̃i: audiet̃ ppl̃oꝝ q̃rela
grauis accusatio dura: q̃rũ vixere stipen-
dijs nec diluere pctã. Quib⁹ facti sunt du-
ces ceci fraudulenti mediatores. Hec ille.
Sed q̃rtũ adhuc pei⁹ est. s. ꝙ hmõi fructus
bñficioꝝ nõ verent̃ abuti ⁊ p̃rimoniũ chr̃i

in vsus illicitos cõuertũt. s. in meretricib⁹
A in caballis pinguibus: in vasis aureis ⁊ ar
genteis ⁊ varietate vestiũ. Hoc non est or
nare spõsam sed spoliare. Nõ est custodire:
sz ꝑdere. Nõ est defendere: sed exponere.
Nõ est ĩstruere: sz ꝓstituere. Nõ est pascere
gregẽ: sz mactare ⁊ deuorare: dicẽte de il-
lis dño. qui deuorat plebẽ meã sic̃ escã pa-
nis. Et comederũt iacob ⁊ locũ ei⁹ desola-
uerũt. Hec Bern̄. Sic mlti religiosi bonis
monasterij abuti non verent̄: ⁊ diuitẽ pur
pura ⁊ bysso indutũ imitãdo q̃rũt ad indu
endũ: nõ qđ vtili⁹: sz qđ subtili⁹ ĩuenit̄: non
qđ frig⁹ expellat sed qđ suꝑbire cõpellat: ⁊
cũ eodem diuite epulari quotidie splendi-
de volũt. ¶ Quarto dñt eẽ sctitate decora
ti fulgẽtes innocẽtia. j. q. j. c. Uilissim⁹ re-
putãdus ẽ nisi ꝑcellat scĩa ⁊ sctitate q̃ ẽ ho-
nor ꝑstãtior. Sz nũc ꝓchdolor idigni ⁊ ma-
li ꝓmouent̄ ad ꝑlaturam. Uñ magna cura
est multis: vt in domo sua officiales vtiles
instituãt: sed parua cura est eis vt in domo
dei ministros idoneos constituant. Sepe
ministri hominũ cum cõsilio magno eligũ-
tur: sed insufficiẽtes assumunt̄ ad statũ cle-
B ricorũ ⁊ ad eccl̄iastica bñficia. Quis em̄ ẽ
magister mechanicorum nisi sciat officiuz.
Sed hoc fallit ĩ clericis. Talis recte a dia
bolo super pinnaculum eleuatur. Cui dia-
bolus loquitur. Si fili⁹ dei es: mitte te de-
orsum per gloriam ⁊ diuitias: quod est pro
prium diaboli: quia fiũt deteriores. Et sic
hodie fit in ecclesia sicut tẽpore chr̄i. Nam
christus dimittit̄ id est vir bonus: ⁊ barra-
bas. i. malus ⁊ indignus eligitur: qui se ⁊
alios latrocinantur per malum exẽplum.
De quo horrendum ponitur in libro apum
miraculum. Clericus quidam in synodo
episcoporũ predicare compulsus angustia
batur nõ modicum: quidnam digne posset
coram tot ecclesie ꝑlatis ꝑdicare. At vbi ac
cessurus in oratione iaceret: venit ad eum
diabolus ⁊ dixit. Quid angustiaris istis
clericis ꝑdicare? Dic eis illud ⁊ nõ aliud.
Principes inferni salutant principes eccle
sie. Leti omnes referimus gratias: quia ꝑ
eorum negligentiam atq; malam vitam ad
nos fere totus mundus deuoluitur: qr cuz
ipsis prelatis eorum subditi nobis pariter
offerũtur. Inuitus quidem dico: sed altissi
mi iussione coactus. Qꝫ vera ista sunt sta- C
tus ipse proculdubio demonstrat ecclesie:
qui nullam malorũ trium q̃ in mundo sunt
scz suꝑbie auaritie luxurie comparationẽ
recipit in clericis ⁊ ꝑlatis. Superbia enim
prelatoꝝ excellit superbiam baronũ ducuz
comitũ ⁊ militum ⁊c̃. Si auariciam atten-
dis in nullis mercatoribus vel ciuibus simi
lem inuenies: qui tamẽ heredes legitimos
si haberent: intolerabilior insania videre-
tur. De luxuria vero nihil diffinire presu-
mo: quia illam solum deus omnipotẽs no-
uerit: qui rerum ⁊ cordium scrutator est. A
qua valde terrere deberent eos quorundã
clericoꝝ exempla. Noui em̄ quosdam subi
to ⁊ improuise in latrina ⁊ fetore vitam su
am fetidã terminasse. Et quendam in ipso
actu simul cum fine opis expirasse. Respõ
det clericus diabolo. Mihi non credunt:
si eis talia narrauero. Tunc diabol⁹ dedit
ei alapã maculã nigerrimã ĩ facie: q̃ deleri
nõ potuit. Dubitat̄: vtrũ mali ꝑlati debeãt
honorari. Rñdet Aug⁹. de anchona super
Mat. dicẽs. ꝙ doctor vl̄ ꝑlat⁹ apte malus D
põt cõsiderari tripl̄r. ¶ Prĩo q̃tũ ad suum
officiũ: ⁊ sic ẽ minister dei. Iuxta illđ apl̄i.
j. ad Coꝝ. iiij. ca. Sic nos existimet hõ: vt
ministros dei. ¶ Scđo q̃tũ ad suũ dñiuz ⁊
donũ gratis datũ a deo: qr dicẽte apl̄o ad
Rom̄. xiij. Oĩs ptãs a deo est. Licet em̄ ab
usus ptãtis ⁊ dñatiõis nõ sit a deo: tñ ipsa
dñatio a deo ẽ. Nec tollit̄ ꝑ pctm̄: qr dona
gratꝫ data stãt siml̄ cũ pctõ. ¶ Tertio q̃tũ
ad suũ documẽtũ: ⁊ sic doctrina quã docet
nõ est sua ĩuẽtio: sz reuelatio ĩspirata ad sa-
lutẽ oĩb⁹ ppl̄is. Igit̄ ꝑlato vl̄ doctori apte
malo vel pctõri ꝓpt̄ ei⁹ officiũ: qr est dei mi
nister: nõ ei subtrahẽda ẽ debita reuerẽtia
q̃a nõ exhibet̄ sibi honor rõne sui: sed rõne
ei⁹ cui⁹ minister existit. Propt̄ ei⁹ ꝟo dñiũ
qr ẽ suꝑior: q̃diu ẽ suꝑior: nõ est subtrahen-
da debita reuerẽtia ⁊ obediẽtia dũ ꝑcipiat
q̃ nõ sunt contra deũ: qr dñium nõ tollit̄ ꝑ
pcti cõmissionẽ. Nõ solũ ꝓpter sui suꝑioris
depositionẽ vel suspensionem: sed propter
eius documentũ: q̃a docet doctrinã a deo
inspiratã ad totius populi salutem: non est
substrahẽda sibi in eius predicatiõe intelli-

E gentia: ⁊ audiēda est eius doctrina exq̊ ve
ram doctrinam p̄dicat. Vñ dicit Chrys. su
per hūc locum: ꝙ sicut aurū de terra eligit̄
⁊ terra relinquit̄: sic auditores doctrinam
accipiāt mali doctoris: ⁊ mores relinquāt.
Quia vt frequēter de hoīe malo: bona do
ctrina ꝓcedit. Ideo legit̄. j. q. j. c. Non qua
les sacerdotes dñi: sed q̊d de dño loquan-
tur est nobis magnope p̄uidēdum. Nec in
vicarijs beati Petri apostoli nobis est attē
dendū quid sint: sed quid ꝓ correctione ec-
clesiaꝝ: q̊d pro salute nostra satagunt. Nec
enim inferiores illos dicetis scribis ⁊ pha
riseis: sedentibus supra cathedram Moy-
si. De q̊bus p̄cepit domin⁹ dicēs. Quecun-
q̊ dixerint vobis facite: s̄m opa vero eoꝝ
nolite facere. Considera ergo o impator si
illos dixit audiendos qui supra cathedraz
moysi sedebant: quanto potius illos qui su
pra cathedram Petri resident esse estimas
audiendos. Hec ille. Dubitat̄: cur euenit
electio ⁊ exaltatio maloꝝ p̄latoꝝ? R̄ndet̄
ꝙ propter quattuor. Primo propter eccle-
sie vtilitatem: nam illud q̊d facit hominem
simpl̄r bonuz est charitas: que sola diuidit
inter filios regni eterni ⁊ filios ꝑditionis
F s̄m Aug. li. xv. de trinita. Sed cōtingit qñ
q̊ ꝙ ille q̊ bonus est in se per donū charita
tis est inutilis ⁊ indispositus ad regimen
eccl̄ie ⁊ ad defendendum iura eccl̄iastica.
Ecōuerso cōtingit aliquē esse malū qui tñ
vtilis est ⁊ dispositus ad regimen ⁊ ad ma
lorū ⁊ suꝑborum subditoꝝ dep̄ssionem et
correctionē ⁊ eccl̄ie defensionē. Vñ nō ex-
pedit ꝙ semꝑ eligat̄ bonus quantū ad talē
finem vicz ad eccl̄ie vtilitatē. Secūdo pro-
pter eligentium humilitatē: qꝛ ex hoc ꝙ eli
gentes aliquē in prelatū: attribuūt eoꝝ sa-
gacitati ⁊ prudētie: deficiūt in electiōe cre
dentes eligere bonū ⁊ eligūt malum: ⁊ ex
hoc magis humiliant̄: ⁊ postmodū nō cōfi
dunt de eoꝝ prudentia ⁊ sapīa: sed totū co
gitatum suum iactant in dño in tali electio
ne: exq̊ prius innitentes eoꝝ sagacitati de-
cepti sunt: ⁊ in stultū finē adducti sunt. Vñ
Job. xij. in ꝑsona eligētium ⁊ de sua sapīa
cōfidētiū d̄r ꝙ de⁹ adducit cōsiliarios ī stul
tum finē ⁊ iudices in stuporez. Tertio hoc
venit ꝓpter subditoꝝ malignitatē: dicente
Job. Qui regnare facit hypocritaz ꝓpter G
pctā ppl̄i. Quia vicia subditoꝝ nō p̄nt bñ
extirpari ꝑ humilē ⁊ māsuetū p̄latū. Ideo
expedit qñq̊ reges prelatos esse feroces ⁊
suꝑbos ꝓpter eoꝝ correctionez. Sic rane
q̊dā tp̄e inierūt consiliū quō possent h̄re re
gem qui posset eos tueri. Noluerūt em̄ am
plius h̄re regē sui generis. Et sic elegerūt
ciconiaz q̄ postea eos vorauit. ¶ Quarto
vt malos hic remuneret: qꝛ deus nō vult il
lis prelatis dare regnū eternuz. Dat ḡ eis
regnū terrenū vt sic remuneret eoꝝ opera
bona facta in pctō mortali. Ista est ratio
beati Augustini li. v. de ciui. dei. cur deus
dedit romanis tantā potentiā. ¶ Quinto
prelati debēt esse eq̄tate cōstipati: carētes
iniusticia. De hoc Sap̄. j. Diligite iusticiā
qui iudicatis terrā. Ambro. in hexameron.
Ubi prudentia: ibi malicia: vbi fortitudo:
ibi iracundia. Ubi tēperātia: ibi impatiētia
aut alia vicia. Ubi autē iusticia: ibi concor
dia. Vñ ps̄. Iusticia ⁊ pax osculata sūt. vñ
Aug. iiij. de ciui. dei. ca. iiij. Remota iusti-
cia quid sunt regna: nisi magna latrocinia.
Sed multi sunt p̄lati q̊ iusticiā nō diligūt. H
Primi sunt acceptores muneꝝ: de quibus
Esa. v. Ue qui iustificatis impiū pro mune-
ribus: ⁊ iusticiam iusti aufertis ab eo. Ps̄.
Dextera eoꝝ repleta est muneribus. Con-
tra q̊s Deu. xvj. Nō accipiet munera: que
excecāt oculos etiā iudicū. De quib⁹ Gre-
go. ix. moral̄. c. xiij. Quib⁹ si spes muneris
substrahit̄ a defensiōe iusticie ꝓtin⁹ cessat̄
vñ Alan⁹ in li. de plāctu nature. Langues
cit ciuilitas vbi nūmoꝝ ꝑorat pluralitas.
Si aure iudicis vl̄ aduocati susurrat pecu
nia: orphei lyra: carmen amphionis: musa
virgilij: voce pecunie suffocant̄. Quid plu
ra? Ubi nūm⁹ loquit̄: tulliani eloquij tuba
tumescit. Hec ille. Legit̄ de q̊dam hystrio-
ne andegauēsi. ꝙ nō posset ad cōuiuiuz cu-
iusdā abbatis intrare. Impleuit vrceū aq̄
⁊ operuit manutergio quodā decenti: quē
cum ianitores vidissent putabant eum en-
cenium portasse: ⁊ intromiserunt eū. Qui
veniēs coram abbate ait. Nō aliter ingres-
sus mihi patuit q̄ꝫ ꝑ munus. Ecce aqua ad
lauandū manus post prandiū ⁊c̄. Secūdi
sunt dissil̄atores sceleꝝ. contra q̊s. lxxxvj.

A di.ca. Facientis. ꝓculdubio culpā habet q̄ qd̄ pōt corrigere: negligit emendare. Scriptū quippe est. s. Leui. xx. Nō solum qui faciūt: sed etiā qui cōsentiūt faciētibus participes iudicantur. Sequit̄. Negligere cum possis ꝑturbare ꝑuersos: nihil aliud est q̄ꝫ fouere. Nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. Idem. lxxxiij. di. ca. error cui non resistitur approbatur. et. xxiij. dist. iij. Qui pōt obuiare ⁊ ꝑturbare ꝑuersos ⁊ nō facit nihil aliud est q̄ꝫ fouere impietatē eoꝝ. ⁊. ij. q. vij. cap̄. Negligere. Ex his ptz ꝙ maxime peccant prelati qui dissimulant pctā subditoꝝ. Tertij sunt vindicatiui sceleruz q̄ volunt se vindicare si offensi sunt. Contra illud qd̄ dicit̄ Eccl̄i. vij. Noli esse nimium iustus. i. crudelis: quia tutius reddit̄ ratio de miscd̄ia q̄ꝫ de crudelitate. vt ptz in. c. xxvj. q. vij. Et allegat Bern̄. sup Cañ. sermo. xxiij. Discite vos subditoꝝ mr̄es esse nō dn̄os: ⁊ interdum si seueritate opus est pr̄na sit nō tyrānica. Matres em̄ fouendo: pr̄es corrigendo vos exhibeatis. Hec ille. Dubitat̄: quare prelati sunt īstituti? Respōdet Grego. in pastorali. c. xviij. dicens. ꝙ oēs natura eq̄les genuit: sed variāte meritoꝝ ordine: alios alijs culpa postposuit: ⁊ ip̄a diuersitas q̄ accessit ex vitio diuino ordine dispensat̄. Sequit̄. Antiqui enim pr̄es nr̄i non reges hoīm: sz pastores pecoꝝ fuisse memorant̄. Et cum dn̄s Noe filijsq̄ eius diceret. Crescite ⁊ multiplicamini. Protinus adiunxit. Et terror ⁊ tremor vester sit super cuncta animantia terre. Quoꝝ vicz terror ⁊ tremor esse sup animantia terre ꝓfecto: ⁊ sup hoīes esse ꝓhibet̄. Homo quippe aīalib⁹ nō aūt ceteris hominibus natura p̄lat⁹ est Ideo dictū est primis parentibus nostris. Dn̄amini piscibus maris ⁊ volatilibus celi ⁊ vniuersis animantib⁹ terre que mouētur sup terraz: vt ex qua ꝑte bestiales sunt subditi iaz debent formidini iacere substrati: vt humana saltē formidine peccare metuant q̄ diuina iudicia formidant. Hec ille. Sz q̄dā sunt pisces maris vt sunt rebelles ⁊ vitiosi: volatilia celi acerbi ⁊ ambitiosi: bestie terre auari ⁊ pecuniosi: reptilia lubrici ⁊ libidinosi: q̄ om̄es debēt subesse per correptionem prelatorum. Idem sentit Petrus raueñ. in sua epl̄ari. lib. v. dicens. Ad extollendum iustoꝝ preconia: ad reprimendas insolentias transgressoꝝ: ꝓspiciens e celo iusticia erexit in ppl̄is regnantium solia ⁊ diuersoꝝ principū ptātes. Caruisset nanq̄ libenter humana cōditio iugo dominij: nec libertatē a se quā eis natura donauerat hoīes abdicassent: nisi ꝙ prius impunita licentia sceleꝝ in euidentē perniciē humani generis redundabat. Scd̄o dubitatur. Cur deus nō dedit homini angeluz in prelatū? Respōdit ibidem Petrus vbi supra dicens. Nec angel⁹ ei prelatus esse debuit: vt gratiosiorem p̄laturā efficeret idētitas speciei. Ideo de⁹ ꝓposuit beatū Petrum in prelatū qui cecidit: vt ex sua culpa addisceret qualiter alienā miseriā toleraret. vt ptz. l. di. c. ꝯsiderandū. Si angelus esset prelatus homini: esset fortassis sibi nimis īmisericors cum peccaret. ¶ Quarti sunt iniusti cū malum exēplum prebēt subditis. vt patet Math̄. v. Nisi abundauerit iusticia vestra plus q̄ꝫ scribarū ⁊ phariseorum: non intrabitis in regnum celorū. Dicunt em̄ ⁊ non faciunt. Unde Grego. in pastorali. Grex quando pastoris vocem moresq̄ sequit̄: per exempla meli⁹ q̄ꝫ per verba ad eternam vitam gradit̄. Sic non sufficit ei bona facere occulta: nisi ⁊ faciat manifesta. Math̄. v. Sic luceat lux vestra coram hoībus: vt videant opera vestra bona ⁊ c̄. Itē non sufficit ei cauere a malo exemplo: nisi det ⁊ bonum. Luce. xij. Sint lumbi vestri p̄cincti ⁊ lucerne ardentes in manibus vestris. Pertinet em̄ primum ad declinationem a malo. Secūdum ad ostēsionem boni exempli. Itē non sufficit ei dare exemplum in vno bono: nisi det in om̄ibus ij. ad Thimo. ij. In om̄ib⁹ prebe teip̄m exēplum bonoꝝ operū. Item nō sufficit dare exemplum aliquib⁹: sed om̄ibus. Math̄. v. Ponunt lucernam super cādelabrū vt luceat om̄ib⁹ qui in domo sunt. Ad Roma. xij. Prouidentes bona non solum coram deo: sed etiaz coram oībus hoībus. Itē debent esse sicut exēplar ex quo alij libri trāscribūtur. Juxta illud poeticum. Regis ad exemplar totus cōponit̄ orbis. Mobile mutat̄

E semp cū ꝑncipe vulg⁹. Ūñ Grego. in pastoꝛali. Pastoꝛ cuꝫ ꝑ abꝛupta gradiť: neceſſe eſt vt gꝛex in ꝓcipitiū labatur. Ūñ Bernñ. in lib. de cōſideꝛatione. Conſideꝛo gꝛaduꝫ ꝛ vereoꝛ caſum: conſideꝛo faſtidium dignitatis: ꝛ intueoꝛ faciē abyſſi iacentis deoꝛſum. Attendo celſitudinē ꝯnoꝛis: ꝛ e vicino reformido periculū. Hec ille. Ūñ iudicium duriſſimū fiet ꝯis q̄ ꝓſunt. Sap̄. vj. Judiciū durū: qꝛ male intꝛauerūt: duꝛius q̄a male rexerūt: duriſſimū: quia male vixerunt. Judicium durum: quia pauꝑes exactionauerūt duri⁹: qꝛ bona pauꝑꝝ cū ſumpſerūt: duriſſimū: qꝛ chr̄o ꝛ eccl̄ie de pceptis elemoſynis non ſeruierūt. Durū iudiciū: qꝛ oues chr̄i nō pauerūt pane materiali duꝛius: qꝛ nō pauerūt pane doctꝛinali: duriſſimū: qꝛ nō pauerūt pane exēplari.

¶ Sexto debēt eē parcitate mēſurati polletes tꝑantia. vtꝫ. xxxv. diſ. c.. Eccl̄ie pncipes q̄ delicijs affluūt ꝛ iter epulas ꝛ laſciuias pudicitiā ſe ſeruare credunt ꝓphetic⁹ ſermo deſcꝛibit q̄ eijciendi ſunt de ſpacioſis domib⁹ lautiſq; conuiuijs. Et infra. An nō eſt cōfuſio ꝛ ignominia: teſum chr̄m cꝛucifixū pauperē ꝛ eſuriētem farſis ꝑdicare coꝛꝑoꝛib⁹ ꝛ ieiunioꝝ doctꝛinā rubētes buccas tumētiaq; oꝛa ꝓferre. De q̄bus Bernñ. in q̄buſdā dictis ſuis. Videas quoſdam de maioꝛib⁹ comedere lautius: bibere ſapidi⁹ indui pulchꝛius: cubare molli⁹: loqui libentius: oꝛare rarius. Hec ille. Non ſunt iſti ꝑlati ſm̄ ordinē apl̄oꝝ. ij. ad Coꝛinth̄. iiij. Uſq; in hanc hoꝛam eſurimus ꝛ ſitimus: ꝛ nudi ſumus. Sed ſm̄ ordinem ſcꝛibaꝝ ꝛ phariſeoꝝ: q̄ imponūt onera gꝛauia ꝛ impoꝛtabilia in ꝯumeꝛos ꝯoīm: digito autez ſuo nolunt ea mouere. Mat. xxiij. Dauid aūt rex ſitiens noluit bibere aquā: quā tres foꝛtes viri cū periculo poꝛtauerant: ſed libauit eam dño dicens. Propitius ſit mihi dñs: ne faciā hanc rem vt ſanguinem iſtoꝝ ꝯoīm ꝛ aiaꝝ periculum bibam. vt ptz ij. Regū. xxiij. Legiť in hiſtoꝛia tripartita. q̄ cū Theodoſius impeꝛato⁹ eſſet in q̄dam expeditione: in qua exercitus non inueniebat aquā ad bibendū quidā videntes eum eſtuantē ꝑ ſiti: obtulerunt ei potū limpidiſſimū ad bibendū confectū aꝛomatibus aq̄ F frigida ꝑfuſa. Qui vinc̄s animū ſuū noluit accipe: ſed dixit offeꝛēti: vt alij cui vellet offeꝛret. Et hoc fecit vt coꝛda alioꝝ intuentium ꝑ hoc animarenť ad tolerantiā. Similiter legiť de alexādro magno. Qui dū in loco aꝛido eſſet cū ſuis: quidam videns eum ſitientem quandā aquā modicā inueniens obtulit ei. Ille ꝯo noluit bibere: ſed refudit eam: vt ſuos ſimiliter animaret ad tolerantiā. Mira res: imo abuſio: ꝯomies ſeculares dignitatis impialis abſtinent in ſiti a potu: vt ſuo exemplo animent alios: ꝛ ꝓlati eccleſiaſtici imo religioſi non curāt: ſi ſubditi eoꝝ duram vitam ducant exemplo ſuoꝝ exceſſuum in cibo ꝛ potu ꝛ ſcā dalizantur ad moꝛtem. De quibus Ezechielis. xxxiiij. Ue paſtoꝛibus iſrael qui paſcebant ſeipſos. Nam Moyſes ꝛ Aaron pncipes ppli de eadem aqua ꝛ potu vſi ſunt in deſerto. Juxta illud apl̄i. ij. ad Coꝝ. x. Omñes em̄ eandē eſcam ſpiritalem. i. ſpūalem ſignificantē manducauerūt ꝛ eundem potum biberunt.

¶ Honoꝛa patrem ꝛ matrem. B

Ono peccant ꝙtra illud ꝑceptū qui ſunt inobediētes ꝑlatis eccl̄ie. Cōtra illud q̄ dꝛ Deute. xvij. Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis impeꝛio: q̄ eo tēpoꝛe miniſtrat dño deo tuo moꝛietur ꝯō ille: ꝛ auferes malū de iſrael: cunctuſq; ppls audiēs timebit: vt nullus deinceps intumeſcat ſupbia. Jō dicit ſaluatoꝛ nr̄ de ꝑlatꝫ ꝛ ſacerdotib⁹. Qui vos ſpernit me ſpnit: ꝛ q̄ me ſpernit: ſpernit eū q̄ me miſit. Lu. x. Hec obedientia ꝓz per exempla creaturarū: ꝑ dogmata ſcripturarū: ꝑ enigmata figurarū ꝛ ꝑ dñm oīm creaturarū. Prio ꝓz ꝑ exēpla creaturarū. vij. q. j. cap̄. In apib⁹ eſt vn⁹ ꝓnceps: ꝛ grues vnam ſequunť ordie lťato. Impatoꝝ vn⁹ iudex vn⁹ ꝓincie vni⁹. Roma aūt cōdita duos fꝛatres reges ſimul ꝯfe nō potuit ꝛ paricidio dedicať. i. maculať. Scdo ꝓz ꝑ dogmata ſcripturaꝝ. j. Reg. xv. Melioꝝ eſt obedientia q̄z victima. Jō dicit Greg. ꝛ ponit. viij. q. j. c. Sciēdū q̄ obediētia victis iure ꝓponit: qꝛ ꝑ victimas aliena caro: i obediētia ꝯo ꝓꝓia volūtas mactať. Tertio ꝓz enigmata figuraꝝ. Nā adā ſtatim q̄n fuit cre-

A atus obediẽtie legib⁹ fuit astrict⁹: ⁊ nõ obe
diẽdo de paradiso fuit reiect⁹. Gene. iij. Noe
obediendo archã faciens a diluuio fuit sal
uatus. Gene. viij. Loth angelis obediendo
ciuitatẽ dimittẽs a subuersione zodome fu
it liberatus. Gen. xix. Et vxor ei⁹ nõ obedi-
endo i statuam salis fuit mutata. Abraam
deo obediendo fuit pater multarũ gẽtium
vocatus. Gen. xxij. Quarto in chr̃o domi-
no nr̃o ⁊ oim creaturar. Ad Philip. ij. Fa
ctus est obediẽs vsq; ad mortẽ. Lu. ij. Erat
subdit⁹ illis. ¶ Notandũ q; q̃nq; sunt q̃bus
debemus obedire humiliter. Primo dñice
maiestati rõne creatiõis. Scõo spũali ptã-
ti rõne instructiõis. Tertio p̃lator voluntati rõne pfessiõis. Quarto parentũ digni
tati rõne ppagatiõis. Quinto dñor ptãti
ratione suppositõis. Primo dominice ma-
iestati ratione creationis. Actu. v. Obedi-
re oportet magis deo q̃ hoib⁹. Et sunt ꝑba
apl̃or ⁊tra seniores iudeor: q̃ ꝓhibebãt q;
non deberent ampli⁹ loq̃ in noie illo. Sic si
imperator vel dux p̃cõsul vel cuiuscũq; sta-
tus tibi aliq̃d p̃cipet qõ sit ⁊tra deũ vl̃ salu
tẽ aie tue. rñde. Oportet magis obedire õ
B q̃ hoibus. Jõ. xi. q. iij. ca. qui resistit. Si
aliq̃d ipe p̃consul iubeat: ⁊ aliud iubeat im
perator: vel si aliud impator: ⁊ aliud crea-
tor: q̃d iudicatis. Maior ptãs de⁹ est. Da
ventiã o impator. Tu carcerẽ: ille gehennã
minat. Sequit ibidem in c. Imperatores.
Si in errore essent qõ absit ⁊ p̃ errore suo
cõtra veritatẽ legẽ darent p quã iusti ꝓba-
rent ⁊ coronarent. Nõ tñ faciendũ est qõ
illi iubent: quia deus ꝓhibet: sicut iusserat
Nabuchodonosor: vt aurea statua adora-
ret. Qõ q̃dẽ facere noluerũt deo talia ꝓhi
bẽte: sicut misael danel ⁊ abdenago. Sed
viso miraculo statuit oppositũ di. Quicun
q; blasphemauerit deus sydrach ⁊c. in in-
teritũ iret ⁊ dom⁹ ei⁹ tota. Aliud exẽplum
ponit idẽ de Juliano apostata. Qui q̃ñ di-
xit militib⁹ suis christianis. Producite aci-
em obediebãt. Cñ dixit. Adorate statuaz
aut idolũ refutauerũt. Jõ dicit August. in
sermonibus ad heremitas. Ecce inq̃t frẽs
mei. Angelus obedit deo in oĩbus: ⁊ tu qui
cinis es ⁊tradicis deo. Si sol a sua semita
nõ deuiat nec luna nec stelle: ola cñ celica
suis seruiũt officijs: tu vero dei voluntati
quasi in oĩbus resistis. Ad nutũ dei campi C
floribus decorant: terra imbrib⁹ fecũdat:
frondibus crispat silua. Jn nemore cytha-
rizat auicula. Oia deo obediunt: ⁊ sol⁹ hõ
dei volũtati resistit. Sequitur infra. O q̃s
enorme viciũ est qõ fuit obediẽtie ⁊trariũ.
Per hoc diabolus celuz perdidit: ꝓ hoc hõ
paradisuz amisit: per hoc Saul regnũ: per
hoc Salomon amorẽ diuinũ. hec August.
Jdcirco minatur dñs inobediẽtibus sibi.
Deut. xxvij. multas penas dicẽs. Si nolu-
eris audire vocez dñi dei tui: vt custodias
⁊ facias oia mãdata ei⁹. Sequit. Venient
sup te oẽs maledictiões iste. Maledictus
eris in ciuitate: maledictus in agro: male-
dictũ horreũ tuum. Mittet dñs super te fa
mẽ ⁊ esuriẽ ⁊ adiũget tibi pestilẽtiã donec
cõsumat te. Et celũ qõ sup te est erit eneũ ⁊
terra quã calcas ferrea. i. dura: nulluz fruc-
tũ ꝓferens. Percutiet te dñs egestate ⁊
febri: frigore ⁊ ardore: estu ⁊ aere corrupto
Sic q̃tienscũq; peccam⁹ sumus deo inobe-
dientes: Jõ Ambro. in li. de paradiso diffi-
nit pctm̃ dicẽs. q; pctm̃ ẽ trãsgressio legis di D
uine ⁊ celestiũ inobediẽtia mãdator. Ex
his sequit q; q̃ deo est obediens: sequit sibi
or̃onis exauditio. Añ ps. Volũtatẽ timen
tiũ se faciet ⁊ depcationez eor exaudiet ⁊
saluos faciet eos. Añ Aug. i li. de ope mo-
nachor. Citi⁹ exauditur vna or̃o deuota
obediẽtis: q̃ decẽ mille obedire cõtẽnẽtiũ.
Cui⁹ exẽplũ i helia. de quo Jacobi. v. He
lias erat hõ siles nobis passibilis: ⁊ orauit
dñm vt non plueret super terraz annis tri-
bus ⁊ sex mẽsibus. Et rursuz orauit ⁊ celũ
dedit pluuiã: ⁊ terra dedit fructũ suũ. vtz
iij. Reg. xvij. vbi apparet q; deus citi⁹ ex-
audit verũ obedientẽ. Scõo sequit trinita
tis in eo inhabitatio. Joan. xv. Si q̃s dilꝫ
git me sermonẽ meũ seruabit: ⁊ ad eum ve
niemus ⁊ mansionẽ apud eũ faciem⁹. Añ
Berñ. Nihil deo acceptius: nihil angelis
charius: nihil hoi fructuosius q̃ iura obe-
dientie custodire. Sic est econtrario de in-
obedientia. Ubi em̃ illa est: ibi est habita-
lum diaboli. ¶ Tertio sequitur pacis mul-
tiplicatio. Esa. xlviij. Utinã attendisses ad
mãdata mea: facta fuisset vt flumẽ pax tua

E id est abūdans. De hac dr Leui. xxvij. Si in preceptis meis ambulaueritis ⁊ mandata mea custodieritʒ dabo vobis pluuias tpibus suis: ⁊ terra gignet germen suum ⁊ pomis arbores replebūtur. Apprehendet messiū tritura vindemiā: ⁊ vindemia occupabit sementē: ⁊ comedetis panē vm in saturitate: ⁊ absq; pauore habitabitis ī terra vra. Dabo pacē in finib⁹ vris ⁊c. Sed oia erunt nobis in cōtraria si deo sumus inobedientes. ¶ Quarto sequitur irrōnabilium subiectio. Jō dicit Aug. sup canonicā Joānis omel. vij. O hō subdere ei q̄ super est ⁊ infra te crūt illa q̄bus p̄positus es: quia p pctm̄ hō deseruit eū sub q̄ esse debuit: ideo subditus est eis supra q̄ esse debuit. Supra te est deus: sub te pecora. Agnosce eū q̄ supra te est: vt cognoscāt te que infra te sunt. Jdeo cuz Daniel agnouisset supra se deū: agnouerūt supra se illū leones: si aūt superiorē contēnis: subderis inferioribus. Propterea superbia egyptioz de ranis ⁊ muscis domata est. Hec Aug. Sed propter inobedientiā oia inferiora nobis rebellant. Genesis. iij. Quia comedisti de ligno ex q̄ tibi p̄ceperam ne comederes. Sequit ibidem.

F Maledicta sit terra in ope tuo: spinas et tribulos germinabit tibi. Sed Josue mandata dei custodiuit. Jō sol ⁊ luna sibi obedierūt. Josue. x. Legim⁹ etiā in vitaspatr̄ q̄ abbas Paulus precepit discipulo suo Joanni: vt afferret ei fimum boum qui erat ei necessarius. Et ille ait. Jn loco vbi fimus est habitat leena. Cui abbas: si venerit super te alliga eā ⁊ duces eam tecū. Juit ille ⁊ inuenit leenam. Et cū vellet sup eū ruere dixit. Abbas p̄cepit mihi vt alligem te: ⁊ adducam te ad eum: ⁊ statim bestia stetit qui tenēs eam duxit ad monasteriū. Sic legimus de beato Hieronymo. cui leo seruiuit. vtz in ei⁹ legenda. ¶ Quinto sequit dei bñdictio: cui⁹ exemplū ptz in abraam qui obediuit deo exiens in locum ad quem p̄ceperat dñs obediuit deo: volens īmolare filiū suū vnicū. Jdeo dñs ad eum dixit. Quia fecisti rē hāc: ideo benedicens benedicam tibi. Et q̄ bñdixerit tibi: sit ille benedictus. Jdeo dr Deut. xj. En ppono in conspectu vro hodie maledictionē ⁊ benedictionem. Bñdictionez: si obedieritis mandatis dei vestri. Maledictionem: si ea audieritis nec feceritis: sed recesseritis de via quā ego nūc ostēdā vobis ⁊ ambulaueritʒ post deos ⁊c. Jō eccla ppter inobedientiam infligit anathema. ¶ Sexto sequitur eterne vite acq̄sitio. Deute. vj. Audi israel precepta dñi: ⁊ ea in corde tuo q̄si in libro scribe: ⁊ dabo tibi terrā lacte ⁊ melle manantē. Glosa. i. terrā viuentiuz que fluit lacte hūanitatis ⁊ melle chr̄i deitatʒ. ¶ Secundo est obediendū spūali ptāti rōne instructionis. Ad Heb. xiij. Obedite prepositis vris ⁊ subiacete eis. Jp̄i em̄ peruigilāt quasi rōnem reddituri p aīabus vestris. Sic obediendū est pape ⁊ epis ⁊ aliis plātis spūalibus: q̄a ipsi peruigilāt. s. p̄dicādo studendo ⁊ p̄cepta dādo: sicut dicit Bonifacius papa octau⁹ ī p̄ncipio decretalium de semetipso. Amplectimur quippe nos p ipsoz quiete labores ⁊ noctes q̄ns transigimus insomnes vt scandala remoueam⁹ ab ipsis. Jō dr. xix. dis. Sic oēs apostolice sedis sanxiones accipiende sunt tanq̄ ipsius diuina voce petri firmate. Jtem dicit quasi rationē reddituri pro aīmabus vestris: quia tenentur reddere rationem pro oībus sibi subiectis. Jdeo merito obligamur eis obedire tanq̄ patribus nostris spiritualib⁹. Jdcirco summ⁹ pontifex in fine bullarum suarū semper annectit. Nulli hominū hanc paginā nostri statuti ordinationis: concessionis infringere licet: vel ei ausu temerario ?traire. Si q̄s aūt hoc attentare p̄sumpserit: indignationē omnipotentis dei ⁊ beatorum Petri ⁊ Pauli se nouerit incursurum. Sed dubitatur in quo cōsistit obediētia? Bñdet Raymundus. q̄ consistit in tribus. Primo in reuerentia vt inferior assurgat ⁊ cedat superiori ei dādo primū locū in choro: in mēsa: sedēdo: eundo. Sic seculares debent venerari suos sacerdotes. ¶ Scō consistit in iudicio. Jlle habet eum iudicare: q̄ alteri obedire teneī sic plāti spūales ⁊ sacerdotes habēt iudicare seculares: ⁊ non ecōtra. vt ptz. xj. q. j. c. sacerdotibus. vbi dicit. Ecclīastica q̄q; hystoria: cuz pie memorie Constantino principi scripto oblate accusatiōes ?tra episcopos

A fuissent: libellos quidem accusatiōis accepit: ⁊ ipsos conuocans dixit. Non est dignum vt nos iudicemus deos. Ideoq; dicitur extra de iudicijs. ca. Clerici non debent respondere in seculari iudicio consuetudine contraria non obstante. Idem extra de fo. compe. per totū. ¶ Tertio consistit in precepto: quia superior habet precipere inferiori ⁊ non ecōtra. Scd̄o dubitat̄ vñ orit̄ inobedientia: q̄ nos cernimus maxime vigere inobedientiā tam in secularibus q̄ in spūalibus. Rñr. q̄ ex tribus orit̄. Primo ex supbia contēnente: q̄ dicit Basilius in hexameron. Superbus subesse renuit: p̄esse cupit: legem alios seruare querit nullā pro se hr̄e. Ideo dicit Aug. super Gen̄. li. xij. ad lr̄am. q̄ primus hō quadam ptāte elat⁹ contempsit seruare p̄ceptū. Secundo ꝓcedit ex ignorantia cōtingente: q̄a multi offendūt in legez: q̄a nō cognoscūt se malefacere. Uñ apl̄s. j. ad Cor. xiiij. Ois ignorās ignorabit̄. Multi sunt qui non vadunt ad sermonē vt possint se excusare per ignorātiā cōtra regulā iuris. li. vj. c. Igno
B rantia facti nō iuris excusat. Itē extra de cōstitutionib⁹. li. vj. c. animarū periculis. q̄ ignorantia crassa ⁊ affectata non excusat. Tertio venit ex īpunitate negligentis. Uñ Bern̄. ad Eugeniuz papā. Impunitas ausum parit: ausus excessum. Iō statuta male seruant̄: q̄a nō puniunt̄ trāsgressores tā clerici q̄ laici: īmo minus clerici. Ideo vulgares hñt cōe ꝓuerbiuz. Qui vult impune viuere fiat cleric⁹. Et si aliq̄ puniunt̄ sunt paupes: tam in statu clericali q̄ laicali. Iō dicit Ualerius li. viij. q̄ leges erāt sil̄es telis araneaꝝ: q̄ paruas muscas retinēt: ⁊ a magnis frangunt̄. Nō fecit sic zelatus quidam. de q̄ dicit Ualeri⁹ li. vj. Ille fecit statutum q̄ deprehensus in adulterio vtroq; oculo orbaret̄. Tandē fili⁹ suus fuit deprehensus. Quē apprehendit volens in eo rigorem legis implere. Sed ꝓpter seniorum intercessionem vt legi satisfieret sibi eruit vnū oculū: ⁊ filio etiā vnum. ¶ Tertio debemus obedire dñoꝝ ptāti: rōne suppositionis. j. Pet. ij. Subditi estote omni creature: siue regi tanq̄ precellenti ⁊ c̄. ad vindictam malefactoꝝ: laudem ꝟo bonoꝝ: q̄a non est minus pctm̄ aliqñ nō obedire prece C ptis dñi tēpalis q̄ spūalis. In his maxie ordo iusticie cōsistit. Iō d̄r ad Roma. xiij. Ois ptās a deo est: ⁊ qui ptāti resistit: deo resistit. Iō rñdit chr̄s pilato. Non hr̄es in me ptātem vllam: nisi tibi datū desup fuisset. Jo. xix. Uñ Aug. li. v. de ciui. dei. cap̄. xxj. Qui romanum imperium dedit mario ipse ⁊ gayo. qui augusto: ipse ⁊ neroni. qui vespasianis: pr̄i ⁊ filio suauissimis impatoribus: ipse ⁊ Domiciano crudelissimo. Et ne p singulos ire necesse sit: qui cōstantino ipse apostate Juliano. Hec Aug. Iō debemus seculari ptāti obedire: ⁊ maxime imperatori romanoꝝ: qui solet coronari triplici corona. vt dicit Jo. and̄. de iureiur̄. in cle. c. romani principes. sup ꝟbo vestigijs. q̄ rex romanoruz solet coronari triplici corona. Prima ferrea: quaz recipit ab episcopo Colon̄. aquisgrani eiusdē diocesis. Et significat fortitudinez q̄ vincere debet rebelles ⁊ fideles cōculcare. Scd̄a est argētea quā recipit in ingressu italie a mediolanē. archiep̄o. Et significat mūdiciā ⁊ claritatē quā debet hr̄e. Tertia est de auro quā reci D pit rome a papa. Et signat q̄ sic̄ aurū oib⁹ metallis est excellētissimū. Ita impator in iusticia ⁊ potētia debet excellere alios reges. Olim his trib⁹ dabat̄ tributū romāis In p̄mo q̄nquēnio ferrū ad faciēdum lanceas ⁊ gladios ⁊ c̄. In scd̄o q̄nquennio argentū ad faciendū monetā p stipendiarijs cōducendis. In tertio aurū pro ornatu tēploꝝ ⁊ deoꝝ. Istud tp̄s q̄ndecim annorū vocatur indictio. Ergo illi obligamur obedire q̄tum ad tp̄alem militiam. Sic regi in suo regno: duci in ducatu: mgr̄o ciuiū in ciuitate: vxores maritis: vasalli principibus serui dñis. Ideo d̄r ad Roma. xij. Omnis aīa ptātib⁹ sublimiorib⁹ subdita sit. Ex his infero tria documenta. Primo si homo mā sisset in statu innocentie: nō habuisset regimen impialis vel papalis eminentie. Probat̄ p Grego. in pastorali. c. xviij. dicentē. Om̄es hoīes natura eq̄les genuit ⁊ c̄. Nota in sermone p̄cedenti. in. v. mēbro. Idem dicit Petrus raueñ. vtz ibidez. Ideo dicit mgr̄ Egidius in li. de regimine principum. q̄ tres sunt actus p̄ncipatus. s. defendere

E corrigere ⁊ docere. Primi duo actus ibi nō fuissent: qz ibi nemo aliū inuasisset. Ergo non prim⁹ nec scōs: qz vbi nullum pctm̄: ibi non est necessaria correctio: qa ibi nullum fuisset pctm̄ per casuz positū. Tertius ex aliq̄ mō ibi fuisset licet impropꝛie. ¶ Secundū documētū est q̄ regimen papale at q̄ impiale non erit post hanc vitā in regno superno. Probaf̄ per illud. j. ad Thoꝛ. xv. Cum tradiderit regnū deo pri. i. ad visionem dei p̄ris chr̄s electos ducet: ⁊ euacuabit oēm p̄ncipatū ⁊ ptātem. Ubi dicit glo. ⁊ ponit a magꝛo li. ij. di. vj. Dū mūdus inquit durat: angeli angelis: demōes demonib⁹: hoies hoīb⁹ p̄sunt. Ratio huius est qz in p̄nti vita semp peccam⁹. Indigemus ergo p̄latis qui corꝛigant nos. Sequit corꝛelarie: q̄ sicut homines de die in diē deteriozant: sic eccl̄ie p̄lati peiozāf̄. Jō dicit Sap̄. viii. Per me reges regnant ⁊ tyranni tenent terraz. Jō dicit Job. Qui regnare facit hypocritā ꝓpter pctā ppli. Cuius similitudinē recitat Ualerius li. vi. de q̄dam vetula q̄ oꝛabat deum pꝛo vita Dionisii tyF ranni. A q̄ cuz ille q̄reret. Quo merito suo hoc ipsa faceret: Ñdit. Qñ eram puella graue habuim⁹ tyrannū. Carere eo cupiebant. Quo interfecto: deterioꝛ arcem occupauit. Et⁹ q̄q̄ finiri dñationē cupiebāt. Tertiū te inopoꝛtunioꝛē sup omnibus hr̄e cepimus rectoꝛez. Timeo itaq̄ si tu fueris assumpt⁹ q̄ deterioꝛ in locū tuū succedat. ¶ Tertiū documētū. Auctoꝛitas papalis i magna auctoꝛitate excellit imperialē. vtz. xcvi. di. c. Duo sunt q̄b⁹ hic mūdus p̄ncipaliter regiť. vt scribit Gelasius papa Anastasio impatoꝛi. s. auctas sacra pontificuz: ⁊ regalis ptās: in quibns tanto graui⁹ est pondus sacerdotū: quāto etiā ꝓ ipsis regiminibus hoīm in diuino examine reddituri sunt rōnem. Et infra. Aurū non tam pꝛeciosius plumbo est: q̄ regia ptāte sit altioꝛ oꝛdo sacerdotalis. Idē ptz de ma. ⁊ obedi. c. solite. Ubi papa scribit imperatoꝛi. Nosse inquit debueras q̄ deus fecit duo luminaria magna in firmamento celi. Luminare maius vt pꝛeesset diei. Luminare min⁹ vt p̄esset nocti. Utrūq̄ magnū: sed alterū maius. Ad firmamētum ḡ celi hoc est vtis ecclesie: fecit deus duo luminaria magna. i. duas instituit dignitates: q̄ sunt pontificalis auctas ⁊ regalis ptās. Sed illa q̄ pꝛeest dieb⁹. i. spūalibus maioꝛ est. Que vero carnalib⁹ minoꝛ. Ut quāta est inter lunam ⁊ solem: tanta inter p̄tifices ⁊ reges differentia noscaf̄. Hec ibi. Idem ptz in multis exemplis i aia ⁊ corpe. Itē papa habet coꝛonare imperatoꝛē ⁊ inūgere. vtz de electione. c. venerabilē. Sequit q̄ magis est obediendū summis p̄tificib⁹ q̄ imperatoꝛib⁹ aut regib⁹ aut ducib⁹: qz nō imperatoꝛibus aut regibus dictū est: sed petro. Tibi dabo claues regni celoꝛ ⁊c. Itē nō impatoꝛib⁹ aut regib⁹ dictū est. Accipite spm̄ sanctum q̄z remiseritis pctā ⁊c. vt patet Jo. xxiii. ¶ Quarto debem⁹ obedire p̄latoꝛ voluntati rōne ꝓfessionis. Jō dicit Aug. in regula. Pꝛeposito nr̄o tanq̄ p̄ri obediatur: multo magis p̄sbytero qui oim nr̄m curā gerit ad Heb. xiii. Obedite p̄positis vr̄is. Ipsi em̄ peruigilāt q̄si rōnem reddituri pꝛo animabus vr̄is. Tales tenent obedire ad que per votū se obligauerūt: vt sunt omnes religiosi. De his Hugo in li. de claustro aie. Leuioꝛ est laboꝛ claustri q̄ castri: ⁊ tamen plus timeť. Leuius est p̄dus tunice q̄ loꝛice. Tuti⁹ est claustrū q̄ castrū. Tuti⁹ ē abbatis obedientia q̄ regis iussio. Hec inter gladios mittit illa pericula vitat. Hec ille. Sciendū q̄ fm beatū Augustinū tria sunt genera monachoꝛ. vtz in fmone de generibus monachoꝛ. Unum est genus cenobitarū qui in cōgregatione pariter habitantes vnius senioꝛis iudicio gubernāt̄. Et dicti sunt fm papiam. a cenon q̄ est cōmune latine. Inde cenobite dicunt quasi i cōmune viuētes: qz in talibus p̄mo debet esse cōitas localis habitationis: scō spūalis vnionis. Et tertio tēpoꝛalis possessionis. Pꝛimo debet esse vnitas localis cohabitatiōis. s. monasteriū. Cuius initiū venit ab aplis: qz simul habitauerunt in hierlm in cenaculo grandi pseuerantes in oꝛone cū mulieribus ⁊ maria ⁊c. Tales grauiť peccant q̄ ab hac sctā cōione recedunt. Cuius pctī grauitas ptz ex multis: qa excōicatus est tam a canone si habituz dimiserit: q̄ ab oꝛdine: etiā si habituz retinuerit. Scō in-

A utilis est ad vitam eternam obtinendā. Iu
xta illud euangelij. Nemo mittens manum
ad aratrum ⁊ respiciēs retro aptus est re-
gno dei. Qm̄ sicut piscis sine aqua: sic mo-
nachus sine monasterio caret vita. vt legi-
tur. xvj. q. j. c. placuit. Sed quia apostoli a
quib⁹ incipit talis cōmunio: non sp̄ habita
uerunt simul: imo sicut legit̄ in actib⁹ ap̄lo-
rum: ipsi disp̄gebant̄ p̄ totū mundū ad pre-
dicandū verbū dei: ⁊ tñ eoꝝ cōio non fuit
dissipata. Sic in proposito aliqui frēs rite
exeūt de monasterio: nō tamē recedunt ab
hac cōione seruatis q̄nq̄. Primū est si semp̄
retineat̄ anim⁹ ad reuertēdū. Si quis au-
tem anīo non redeūdi exiret: proculdubio
esset apostata. ¶ Scd̄m est vt causa legiti-
ma pretendat̄. Non em̄ ex quacūq̄ leui cā
religiosus debet exire monasterium: sed p̄
negocio cōmuni conuentus seu pro questu
aut ad predicādum. Simile est de monia-
libus. ¶ Tertium est vt licentia superioris
habeatur. Aliter esset sicut membrum ab-
scisum. ¶ Quartum est vt a prelato sibi so-
B cius adiūgat̄: ⁊ ex hoc prelatus saluat eū
vt nō sit extra collegiū vel congregationez
cum duo faciāt cōgregationē. vt patet ex-
tra de elect. c. j. et tres collegium. ff. de ver
bo. signi. l. neratius. Ideo Aug. volens su-
os fratres nunq̄ esse sine collegio dixit in
regula. Nec eant ad balnea sine quacunq̄
necessitate: nisi sint duo vel tres. Alia ra-
tio hui⁹ est: vt seinuicem custodiant. Ideo
ait Augustin⁹. Quādo estis in ecclesia vel
vbicunq̄ femine sunt: inuicem vestrā pudi-
citiam custodite. Tertio vt frater sue casti-
tatis testem habeat. Sic dixit quidaz puer
associatus seni. Qui senex ait. O puer ad
quid venisti? Respondit. Ueni vt sim testis
probitatis socij mei. Secūdo debet in illis
esse cōmunio temporalis possessionis. De
qua Actuuz. iij. Nec quisq̄ eoꝝ possidebat
aliquid: nec suū esse dicebat: sed erant illis
omnia cōmunia. Sed olim in collegio apo
stolorū fuit vnus fur. s. Judas. Sed nunc
est in cōmunitate quorundā religiosoꝝ vix
vnus Petrus: sed bene plures fures. Et il-
li sunt peiores q̄ Judas. Tertio ibi debet
esse cōmunitas spūalis vnionis. vnde Au-
gustinus. Quid p̄dest si nos continet vna
domus: ⁊ separat diuersa volūtas? Opor C
tet em̄ in vnū sim⁹ cōgregati corporaliter
⁊ simul habitemus spūaliter. Non aliquis
locus facit hominez sanctum. xl. dist. capi.
Illud. ps̄. Ecce q̄ bonū ⁊ q̄ iocundū: habi
tare fratres in vnū. Unde August. in regu
la. Sit vobis cor vnum ⁊ anima vna in do
mino. Hic est rectus ordo viuendi. Primo
vt sit voluntas vna. Deinde concors vita.
Si ego volo facere voluntatem meam ⁊ il
le suam: tunc fiunt diuisiones ⁊ oriuntur li
tes. Secūdū genus monachoꝝ est heremi
tarū: cuius p̄ncipes Paulum ⁊ Anthoniū
nouim⁹ fuisse ad imitationē Joānis bapti-
ste: qui in heremo tota etate permansit. A
quo incepit in nouo testamento ordo here-
mitaruz. vt patet. ij. q. vij. §. vltimo. Tales
tenent̄ obedire ep̄is ne videant̄ acephali.
dist. xcij. c. nulla. ⁊. c. sequenti. ⁊. xj. q. iij. si
aūt. Talis aut est deus aut bestia. Dubita-
tur: vtruz sit p̄fectius viuere in heremo: q̄
in cōmuni vita fratrū sub vno prelato? Re
spondet̄ q̄ multo securi⁹ est viuere in com-
muni vita fratrum p̄pter quatuor. Primo D
ex sancta instructione. Juxta illud. Cum
sancto sanctus eris: quia faciliter potest so
litarius incidere in errorem: ⁊ quis talem
tunc informaret? Unde Hiero. ad Rusti-
cum monachum. Mihi inquit placet vt ha
beas sacrum cōtuberniū. In solitudine ci-
to subrepit superbia: dormit hō quando vo
luerit: nullum veret̄. Tu aūt in cōmunita-
te q̄ viuis: nō facis qd̄ vis. Comedis quod
iuberis: subijcieris cui nō vis. ¶ Secundo
p̄pter morum directionez. Nam exemplis
⁊ moribus alioꝝ corrigunt̄. Salomon. Ue
soli: quia si ceciderit: nō habet subleuantē.
Nemo bene cognoscit defectus proprios.
¶ Tertio in orationū exauditione. Uñ sal-
uator inquit Joan. xviij. Si duo ex vobis
⁊ c̄. Et subdit. Ubi duo vel tres ⁊ c̄. Si hoc
de duob⁹ vl̄ tribus dictū est: quāto magis
in multoꝝ cōgregatione. Sequit̄ correla-
rie: q̄ melius est dicere horas canonicas
in cōgregatione fratrū in eccl̄ia: q̄ seorsuz
sicut patet in carbonibus bñ coadunatis q̄
bene ardēt. ¶ Quarto in tentationum su-
peratione facilius hō supat tētatiōes dia-
boli in cōgregatione. Uñ Hiero. ad Rusti-

E cum monachū: scribens de quodaz fratre qui ex industria patrū fuit liberatus a maxima tentatione: ⁊ subdit. O si solus fuisset: quo adiutorio supasset? q̄si dice. Nullo Cōuenit ḡ vita illa ꝑfectis. vt fuit Joānes baptista ⁊ Paul⁹ ⁊c̄. Tertiū gen⁹ est sarabaytaꝝ. Hi foris p̄dicabant paupertatem. Nullā egestatē portare volentes. In cunctis suis opibus q̄rūt laudari ⁊ venerari. Corpa foris despectis vestib⁹ tegūt: sz intus ad carnē purpura induunt̄. In cinere p̄dicāt se iacere: sed in palatijs mollia strata nō despiciūt. Angelicā faciē foris ostendūt: sz lupinā eos intus hr̄e nō dubitam⁹. Tales nulli⁹ senioris volūt subdi imperio. Tales nūc plures hn̄t imitatores q̄ falsum nomen portāt religiosoꝝ p̄dicātes paupertatem: ⁊ summo studio captāt rerū ꝓsperitatem: foris religiosi: sed intus lupini: oīno sil̄es sepulchris dealbatis. De quibus mathei. xxiij. Ue vobis pharisei qui predicant sobrietatem: ⁊ sunt ipsimet gulosi: predicāt continentiam: ⁊ sunt luxuriosissimi ⁊c̄. Potius deberet homo pueruz suum iugulare:
F q̄z portare ad tale claustꝝ vbi esset vita dissoluta. Aut ponere filiam suam ad ꝓstibulum: q̄z ad claustrū monialiuz vbi est mala vita. Et qui suadēt alicui ꝙ intret claustrū non reformatū: peccāt mortal̄r. Patet per dictū nr̄i saluatoris dicentis. Math. xxiij. Ue vobis scribe ⁊ pharisei q̄ circuitꝭ mare ⁊ aridā vt faciatis vnū ꝓselitū: ⁊ cū fact⁹ fuerit facitis eū filium gehenne. Ad lr̄am pharisei currebant ꝑ mare ⁊ terram predicando ⁊ aliquē gentilem ad eoꝝ ritū inducendo qui dicebat̄ ꝓselitus: qui in mala vita eos sectabat̄ ⁊ fuit dānatus. Sic faciūt quidā religiosi qui quosdam simplices alliciunt ad eoꝝ malā vitam ⁊ sic cū eis damnant̄ ⁊c̄. ¶ Quinto debem⁹ obedire parētū dignitati: rōne ꝓpagationis. ad Colos. iij. Filij obedite parentibus ꝑ om̄ia. Dicit sanctus Thom̄. ij. ij. q. ciiij. arti. v. ꝙ in his que ꝑtinēt ad corpis sustentationē ⁊ ꝓlis generationē non tenentur nec serui dominis nec filij parētibus obedire vicz de matrimonio cōtrahēdo vel virginitate seruāda. Sed in his q̄ pertinent ad dispensationē actuū ⁊ rerum humanarū tenet̄ subdit⁹ supiori obedire s̄m rōnē supioritatis: sicut miles duci exercitus in his q̄ ꝑtinēt ad bellū: seruus dn̄o in his q̄ ꝑtinēt ad opa seruilia exequenda. Fili⁹ pr̄i ī his q̄ pertinēt ad disciplinā vite ⁊ curā domesticā. Dicit em̄ Seneca in. iiij. de bn̄ficijs. Errat si q̄s estimat seruitutem in totū hoīem descendere. Pars em̄ melior excepta est. Corpa obnoxia sunt ⁊ despecta: animus q̄dem me⁹ est sui iuris. Jō in his q̄ ꝑtinent ad interiorez motum volūtatis hō nō tenet̄ obedire hoī sed soli deo: qꝛ om̄es hoīes natura sunt pares in his q̄ ꝑtinēt ad corporis sustentationē ⁊ ꝓlis generationē. Jō in his non tenētur serui dn̄is obedire nec filij parētibus. hec Thomas vbi. s̄. De obedientia filiorū nota in primo sermone huius p̄cepti.

¶ Honora patrem ⁊ matrem.

Decio peccāt ꝯtra illud p̄ceptū oēs illi q̄ nō curāt excōicatiōes p̄latorum eccl̄ie: contra illud q̄d d̄r Mat. xviij. Tibi dabo claues regni celoꝝ. Et q̄dcūq̄z ligaueris sup terrā erit ligatū ⁊ in celis: ⁊ quodcūq̄z solueris: erit so. ⁊c̄. Has claues diffinit magr̄ sn̄iaꝝ li. iiij. dist. xviij. dicens ꝙ clauis ē ptās ligādi ⁊ soluēdi. Quia ecclesiasticus iudex dignos pōt recipe ⁊ indignos excludere a gloria. Has dn̄s dedit petro ⁊ oībus ep̄is mediante Petro. vt ptz xxij. di. c. oēs. vbi d̄r. Chr̄s solus ecclesiaz fundauit: ⁊ supra petrā fidei mox nascētis erexit. Qui beato petro clauigero terreni simul ⁊ celestis impij iura cōmisit. Ideo papa ꝓ suis armis habet claues albas in rubeo clipeo: in signuz ꝙ sibi sunt cōmisse claues ligandi atq̄z soluendi. Notandum s̄m Scotū. iiij. sen. dis. xviij. ꝙ est duplex iudiciū. Primū est occultū q̄d chr̄s tāgit Mat. xviij. cum dixit petr⁹. Si frater ī me peccat quotiens dimittam ei? Usq̄z septies. Rn̄dit chr̄s. Nō dico tibi septies sed septuagesies septies. In tali em̄ foro idem est accusator ⁊ reus. Scd̄m est iudiciū publicū. de q̄ etiam Math. xviij. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te ⁊ ipsum solū ⁊c̄. Sequit̄. Si ecclesiā non audierit: sit tibi sicut ethnicus ⁊ publicanus. Tūc sequit̄ auctoritas cū d̄r. Quodcunq̄z ligaueris super terram ⁊c̄. Sed talis ptās excōmunicandi

A nunc minime curatur: qz tam laici qꝫ clerici nunc talibus cõicant: ĩmo a clericis vilipenditur ꝺa cõmunicãt cũ excõicatis sine verecundia in mẽsa z in osculo zc. Jõ hic tria sunt dicenda. Primo quare excõicatio est maxime ab oĩbus formidanda. Scõo in ꝺbus casibus non est tenenda. Tertio qualiter snĩa interdicti sit obseruãda. ¶Dico primo ꝙ excõicatio est timenda ꝓpter octo rões. Primo quia est ictus gladij spũalis q̃ magis est timẽdus qꝫ materialis. De qui bus gladijs Lu. xxij. Ecce duo gladij hic. Naz materialis pcutit corp⁹: spũalis vero aiam. Materialis sepat corp⁹ ab aĩa: spũalis vero aiam a deo. Uñ Aug. Qui excõicaĸ grauiꝰ est illi qꝫ si gladio ferireĸ si a feris deuorareĸ z si a flammis exurereĸ. De his gladijs ꝺr. xxiij. q. ij. ca. Interfectores z criminosos spũali gladio non materiali ecclĩastica disciplina ferire iubet. Tali gladio excõicationis põt papa excõicare oẽs malos reges z ꝓncipes. Quia chr̃s sibi dixit. Quodcunq; ligaueris sup terrã zc. Ex B hoc ptz fallsitas illiꝰ qõ dicit speculũ saronũ. clxxxij. c. ꝙ nec papa nec aliqs aliꝰ possit impatorẽ excõicare nisi in tribꝰ casibus: scz si ꝺubitet in fide: si repudiet vxorem vel ꝺestruat ecclĩas. Falsitas huiꝰ ptz qz btũs Ambrosius eps mediolañ. excõmunicauit Theodosiũ imperatorẽ ꝓpter subitã sentẽtiã mortis. Et ibi non fuit aliqs casuuz. Et ponit hĩstoria. xj. q. iij. c. cum apud Thes. Itẽ Innocentius. iij. deposuit Ottonẽ tertium: ꝺa fidelitatẽ iuramenti qõ eccĩe fecerat non seruauit. Itẽ Innocẽtius q̃rtꝰ excõmunicauit Fredericũ z eus deposuit: qz eadẽ res p qs cãs nascit p easdem etiã ꝺestruit. vtz extra de re. iu. Sz imperator fit p electionẽ z pape cõfirmationẽ: vnctionem z coronationẽ: q̃ p eiꝰ depositionẽ etiã imperator deponit. Item falsificaĸ alius articulus in eo. spe. posit⁹. c. xc. vicz ꝙ excõicatio neminẽ ipediat a iure terre vl feuditi. Oppositũ determinaĸ de senten. ex. li. vj. Decernim⁹ vt iudices seculares per censurã ecclĩasticã ab ecclĩasticis iudicib⁹ canonica etiã monitione pmissa repellere excõicatos z abagẽdo patrocinãdo z testificando in suis curijs z iudicijs cõpellant. Hec Alexãder q̃rtꝰ. Rõ huiꝰ est ne ptãs secularis recipiat hunc: quem sua mr̃ excludit vt spũs eiꝰ saluꝰ fiat. Tenẽtes istos artickos ꝺe facto sunt excõicati. vtz extra de sentẽ. excõ. c. nouerit. ¶Clariꝰ eadez materia ptz. xcvj. c. duo sunt. vbi ꝺr. ꝙ gelasiꝰ anastasiũ impatorẽ excõicauit. Et Innocentiꝰ papa ij. archadiũ impatorẽ. Nã leges impatorũ q̃ sunt ꝓtra canones nulliꝰ sũt momẽti. vtz de testa. c. cũ eẽs. z extra de no. op. nũc. c. j. ĩmo impator oẽs leges suas subijcit correctioni aplice sedis. vtz in aut. ꝺ ec. titu. cod. ix §. j. ꝺubitaĸ vñ excõicatio habuit orũ. Rñr. ꝙ habuit ortũ ex q̃druplici lege. s.

Ex lege mosaica.
Ex lege euangelica.
Ex lege apostolica.
Ex lege canonica.

¶Primo venit ex lege mosayca. vt patet Deute. xxvij. ꝙ sex tribus steterũt in monte garizim ad maledicendũ. Et sex in monte gebal: vbi leuite pnunciabant. Maledictus hõ qui facit sculptile z cõflatile. Et respondit oĩs ppls. Amẽ. Maledictꝰ qui nõ honorat patrẽ z mr̃em: maledictꝰ qui peruertit iudiciũ aduene pupilli z vidue. Rñdit oĩs ppls. Amen. vtz. ibidẽ. ¶Scõo venit ex statuto euãgelico. Mat. xviij. Si ecclesiã dei nõ audierit: sit tibi sicut ethnicus zc. ¶Tertio venit ex lege aplica. j. ad Corinthꝫ. v. quãdo aplꝰ Paulus tradidit fornicatorẽ sathane ad interituz carnis vt spũs saluus fiat. Jõ ꝺr. xxiiij. q. iij. c. aplice. Qz excõicationẽ traxit eccĩa ab aplo q̃ Corinthum tradidit sathane. Et. xi. q. i. c. omnis zc. Et hoc quarto iam ex lege canonica. ¶Scõo ideo est timenda: qz excõicatus sathane tradiĸ vtz. xi. q. iii. c. Oĩs chr̃ianꝰ qui a sacerdote excõicaĸ sathane traditur Quia extra eccĩam diabolꝰ est sicut in ecclesia chr̃us est. Ac ꝓ hoc diabolo tradiĸ q̃ excõicaĸ. Uñ aplꝰ. i. ad Cor. v. Ego quidẽ absens corpe sed pñs spũ: in virtute dñi nr̃i ihesu chr̃i tradere iudicaui hmõi hoiem sathane. quia hãc ptãtẽ habuit aplꝰ: vt cũ aliquem a stulticia sua nõ posset remouere diabolo eum vexandum tradidit: quousq; penitentiam a malo ageret. Hec glosa magistri ibidẽ. ¶Tertio est excõmunicatio ti-

E menda: qa excõicatus est quasi mẽbruz abscisum a corpore qõ nullius valoris est. Unde Auguſt. 7 ponit. xj. q. iij. c. Nihil sic formidare debet chr̃ian⁹: q̃ separari a corpore chr̃i. Si em̃ separat a corpe chr̃i iam non est membrũ eius. Si non est membrũ eius iaz non vegetatur spũ eius. Hic etiam est sicut ramus a trunco abscisus: qui statim post abscisionẽ arescit: 7 qui ad nihilum valet nisi ad eternũ ignẽ. Hoc patet ex euangelio: vbi dñs dicit. Ego sum vitis vera: vos palmites. Sed homo excommunicatus est similis palmiti absciso a vite, vnde Ezechiel. Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum que sunt inter ligna siluarũ 7 c̃. Ex autez talis auctoritas p̃latoz habeat magnam potestatẽ in ligando 7 soluendo: patet per tale exẽplũ. Quidam comes fuit in Tolosa ciuitate: qui fuit fautor 7 receptor hereticorũ. Et omnis talis de facto est excõmunicatus vna cum hereticis. Et quidã sanctus abbas fuit ad eundem comitẽ missus admonenduz eum. Qui cũ viro sancto nollet acquiescere nec
F excõmunicationem timeret: sciens vir sanctus q̃ cor puersum verbis nõ compungit dixit comiti. Ut tu 7 tui videant factis q̃ infecta sit aia: q̃ vinculo excõicatiõis est in nodata volo mihi apportare album panẽ. Quo sibi allato dixit. O panis licet tu nõ mereris: tñ vt in te ostendat fidei veritas excõico te. Quo dicto panis inter manus eius qui ante erat candidus mox niger factus est. Quem p̃cepit ī duas partes diuidi: 7 interius sic̃ apparuit niger muscidus 7 corruptus. Tũc subiũxit. Ut etiã sciatis virtutem absolutionis: accepto pane absoluit eũ: qui in priorem spẽm 7 candorem est reuersus. Ergo bñ diffinitũt excõicationez dicẽtes: q̃ est a cõione fideliũ 7 a pceptione sacroz legitima sepatio. Et est duplex scz minor 7 maior. Minor est tñ a separatione sacroz. Sed maior est a separatione sacroz 7 etiã a cõione fideliũ 7 c̃. ¶ Quarto est timenda: qa excõicatus est q̃si leprosus qui separat ab aliis hoibus. Si ergo lepra corpalis timet ab hominibus: multo magis spũalis. Ideo dr̃. xxiij. q. iij. ca. Resecande sunt putride carnes: 7 scabiosa ouis a caulis repellenda est: ne tota dom⁹ massa 7 corpus ardeat 7 corrumpat. Arrius fuit vna scintilla in alexandria: q̃ totã illam patriã accendit. Sicut ergo leprosus separat a cõsortio hoim. vt pz Hume. xij. de maria sorore moysi: q̃ fuit sepata a cõsortio hoim: 7 sic ẽ leprosus spũalis: ne alios inficiat. Et in hoc est deterior aliis pctoribus: qa cum aliis peccatorib⁹ licet loqui comedere 7 orare: sed non cũ excõicato: quia facimus peccatũ mortale: quotiẽs cum eo oram⁹ in eccl̃ia: quotiens eũ salutamus in via: quotiens sibi damus osculũ: quotiens cũ eo cõicamus in actib⁹ ciuilibus: 7 quotiens cum eo in mensa comedim⁹: 7 si vale dicimus. vt pz in hoc metro. Os orare vale cõmunio mẽsa negat. Excipiunt tñ aliq casus q̃ patent in isto versu. Utile lex humile res ignorata necesse. Utile. i. ppter vtilitatem suã. s. qñ loquit de his secũ q̃ pertinent ad absolutionẽ vel ad salutem aie sue licet alia ꝛba incidẽtaliter parat: vt magis pficiat. Lex. i. mr̃imoniũ: qa vxor eius est excusata: si pticipat cuz viro. Humile. filij excusant a pticipatione p̃is excõicati. Et
H hoc intelligit fm Guilhelmum de filijs qui adhuc sunt sub ptate patris 7 sunt cõmẽsales. Sic etiã excusant serui 7 ancille: q̃ ante excõicationẽ fuerũt in seruitio illi⁹ excõmunicati. Res ignorata. i. cũ quis facit p̃pter ignorantiã. s. cum quis ignorat illum esse excõmunicatum. Necesse. i. cuz viator ambulat per terras excommunicator vbi oportet eũ emere necessaria vite tunc excusatur. Alij semp peccant mortaliter: vt qui cum illis bibũt aut edunt: 7 sic de alijs. Si em̃ hõ sciret se incurrere lepram corporalem cũ participatiõe vnius leprosi quantũ caueret: quãto magis debet qs cauere ī lepra spũali. ¶ Quinto excõicatio est timenda: qr excõicatus priuatus est oñi auxilio 7 oim bonoz eccl̃ie q̃ in ea fiũt. Quã pticipationẽ Dauid instanter petijt dicẽs. Participem me fac deus oim timentiuz te. Sic ille priuatus est oim missarũ orationũ fideliũ 7 ieiuniorz que fiũt in eccl̃ia dei. Quis em̃ digne sufficeret estimare valorẽ vnius misse. Quid tunc de oibus q̃ per totũ mundũ celebrant: 7 de oñibus bonis mũdi qui

A bus ille excõicat⁹ carebit: q̃diu ꝑdurat in excõicatione: immo talis perit in corpore ⁊ aĩa. Cui⁹ exẽplũ ptz in li. de illustrib⁹ virꝫ cisterciẽ. de q̃dam coruo: qui anulum corbeiensis abbatis furat⁹ fuit: ⁊ sentẽtia excõmunicationis post furẽ promulgata fuit Coruus ꝯo penas excõicationis luit vsq̃ ad deplumntionẽ: ⁊ appetitus comedendi priuationẽ fere vsq̃ ad mortem. Quod ex hoc patuit: quia anulo reperto in nidulo suo: ⁊ relaxata sententia: cepit statim corruus replumescere: ⁊ appetitum comedẽdi recupare atq̃ conualescendo reuiuiscere. Sic hoc in volucre factum est: quid nõ fiet in hoie? Sequit corrolarie: ꝙ fatue loquũ tur tales laici qui dicũt. Iste sacerdos diu debet me excõicare quousq̃ frangat mihi aliquod os in corpe. ¶ Sexto est timenda quia impedit absolutionẽ pctõrũ. vt patet xxiij. q. j. c. quicunq̃. vbi dicit Beda. Quicunq̃ ab vnitate fidei vel societate Petri ⁊ Pauli quolibet modo semetipsos segregauerint: tales nec a viculis peccatoꝝ absolui: nec ianuam pñt celestis regni ingredi. Et hoc verum est q̃diu est excõicatus: nisi in articulo mortis. vt patet. xvij. q. iiij. c. Si quis suadente: quia ꝓpter pctũ mortale excõmunicat: sed nõ pro quocũq̃ peccato mortali: sed pro cõtumacia. vt ptz. xj. q. iij. eꝑi. Hec em̃ contumacia est triplex. Nam alia est non veniendo ad iudicium ꝙ recepta citatione venire contẽnit. Secunda: q⁹ maliciose seipsum occultat siue impedit: ne possit ad eum citatio venire. Tertio quando citat⁹ ad iudiciũ venit: sed nõ vult stare iuri vel ante sentẽtiã diffinitiuã pertinaciter recedit: talis semper est in peccato mortali. Ergo q̃diu ptinaciter retinet inobedientiã que est peccatũ mortale: tãdiu non põt absolui a pctis. Sequit corrolarie: ꝙ oẽs inobedientes ecclie: vt sunt hereticꝰ pagani ⁊ sic de aliis: non pñt absolui a peccatis: ⁊ sunt fugiẽdi tanq̃ mẽbra putrida. Exẽplo Joãnis euãgeliste. de q̃. xxiij. q. j. c. ois. vbi dr ꝙ q̃dam tpe cũ Joãnes apud ephesum balnea lauãdi gra fuisset ingressus: ⁊ vidisset ibi cherinthũ: exiliit cõtinuo ⁊ discessit non lotus dicẽs. Fugiam⁹ hinc ne balnea ipsa corruãt: in q̃bus cherinth⁹ lauat inimicus veritatis. Septimo excõi- C
catio est timenda: q⁹ excõicatus si moritur eius corp⁹ non põt sepeliri in cimiterio. vt ptz. xxiij. q. ij. c. Sane. vbi dicit Leo papa doctor egregius. Quib⁹ viuis non cõmunicamus nec mortuis cõicare debem⁹: imo cimiteriũ esset violatũ. Itẽ ptz extra de sepul. ca. sacris. Cõtigit modernis tpibus ꝙ illius de forti brachio q̃ fuerat excõicatus a papa martino: post mortem pape ab amicis eius ossa fuerũt exhumata ⁊ in ecclia rome sepulta. Sequenti nocte muri ecclie intrauerũt terrã ad quãtitatẽ homis. Nisi ista ossa fuissent ab eccia ꝓiecta: tota eccia a terra fuisset absorpta. Itẽ ptz li. ij. dialo. de duabus monialibus excõicatis: q̃ sempe tpe diuinoꝝ surrexerũt ⁊ exierũt ecclam. vt ptz ibidẽ. ca. xxiiij. ¶ Octauo est timenda: q⁹ corpus excõicati in terra iacens non põt in cinerez resolui: q⁹ sicut est ligatus in aĩa: sic etiã est ligat⁹ in corpe. ¶ Nono excõicatio est timẽda: q⁹ bestie ⁊ aues excõicationẽ fugiũt. Cuius exẽplum legit ꝙ pa D
pa Grego. nonus. quendã diuitẽ excõicauit: qui dũ contẽneret excõicationẽ pape: tũc miraculo dei ciconie que nidificauerũt sup domũ eius recesserũt ⁊ nidũ transtulerũt ad domũ alteri⁹. Ꝙ vidẽs talis contumax: admonit⁹ est a cognatis eius qui hoc idẽ considerauerũt. Postea humiliauit corr suũ petens absolutionẽ. Et quãcito absolutus fuit a snia excõicationis: tunc dicte ciconie redierũc: ⁊ nidum suũ supra domuz reportauerũt. Aliud exemplum legit: ꝙ in ecclia sancti Vincẽtij martyris multi passeres solebant intrare ecclam: ⁊ ibidẽ sedere ⁊ diuinũ officiũ impedire: cũ aũt non possent excludi: epus loci eos excõicauit: mortẽ cõminãs eis si ecclam reintrarent. Recedentes aũt nũq̃ ecclam intrauerũt imo si qs capet aliquẽ violẽter ⁊ i ecclam posuisset: statim moriebat. Timenda est ergo snia prelatorũ: q⁹ dñs eis dixit. Quodcunq̃ ligaueris sup terram ⁊c. ¶ Scõo dicendũ est: in quib⁹ casib⁹ snia non est timenda. Nñr. in septem casibus. Primo si fertur snia a non suo iudice. vtz. xj. q. iij. c. sentẽtia. Scõo si a suo iudice sz excõicato. vt ptz. xxiiij. q. j. c. audiuim⁹. Tertio si qs ex-

E cõicat a delegato ꝯtra itẽtionẽ delegãtis vtz de p̃ben.ca.finali. Quarto si snia continet intolerabilez errorem: vt excõico te: q̃a credis in deum: vel q̃a non fornicaris ⁊ c̃. Uel ſm Ganfredum. Intolerabilis error dr̃ quodlibet pctm̃ mortale. Et talis error reddit sniam nullaz. Quinto si lata sit post legitimã appellationem. Sexto si ferat a suspenso a iurisdictione. Septio qñ fert in participantes nulla p̃missa monitiõe. vtz c.statuimus.li.vj.de sentẽ.excõ. Qui taliter iniusto excõicat: nõ debet timere sniam pastoris. Sed dr̃ iniusta adhuc q̃drupl̃r: ⁊ tũc adhuc ẽ timẽda. ſm illd̃.xj.q.iij.c. Sententia pastoris sp̃ est timẽda siue iusta siue iniusta fuerit. Primo dr̃ ex anio iniusto: vt qñ causa rõnalis exprimit: nõ tñ ex zelo iusticie sed indignatiõis ⁊ inuidie vel odij fomite ab excõicatore snia ꝓmulgat vt patet xj.q.iij.c.ira. ⁊ .c.cũ medicinalis. li.vj.eo.ti. Ideo tutũ cõsiliũ est ꝙ si q̃s offendit nõ p̃ se sed per aliũ qui charitate moueat sententiam ꝓmulget. Uel si per se hoc facere vult: ad min⁹ non faciet hoc dum mouetur
F sed p̃mittat motũ cholericũ aliq̃ntulũ residere. Scdo modo dr̃ iniusta ex causa: quia forte nulla pretendit in snia: vt in nouella Innocẽtij.de sen.excõi.c. cũ medicinalis. Uel si p̃tendit non vera: vel si vera sit: non tamẽ est sufficiẽs ⁊ rõnabilis. vtz.eo.ti.c. sacro. Tertio dr̃ iniusta ex ordine cum vera causa ⁊ rõnabilis p̃tendit ⁊ proferens ex charitate mouet: attamen non precessit monitio competens.s. trina monitio siue vna ꝓ om̃ibus maxime in notorio. Quarto modo dr̃ iniusta qñ non preferẽ in scriptis ⁊ exẽplar scripture tenet tradere excõicator excõicato infra mẽsem si fuerit requisitus. vt patet libro.vj.eo.titu.cap̃.cum medicinalis. In illis casibus q̃uis iniusta sit: tamen semper est timenda. Tertio dicendum est quomodo sententia interdicti est seruanda. Circa qd̃ notãdum: q̃uis cõmunitas non põt excõicari: tamẽ põt interdici ⁊ hoc duplici rõne. Primo ꝓpter statutum ecclesiasticuz. vt ptz de sen. excõ.li.vj. ca. Romana eccl̃ia.i fine. vbi dicit. In vniuersitatẽ v̄o collegiũ ꝓferri excõicationis sententiaz penit⁹ ꝓhibemus: volentes animarũ vitari periculũ qd̃ ide sequi posset cũ nõnunq̃ cõtingeret innoxios hmõi sententia irretiri: sed in illos dũtaxat de collegio vel vniuersitate quos culpabiles esse cõstiterit. hec ibi. Scdo ꝓpter diuinũ iudicium imitandũ. Gen̄.xix. Dixit Abraã. Domine perdes iustum cũ impio: si fuerint ibi quinquaginta iusti nõ delebis ciuitatẽ. Rñdit. Non delebo ꝓpter quinquaginta ⁊ c̃. Põt tamen interdici. Et interdictum ſm Raymundũ eccl̃iastica censura in penã cõtumacie vel offensa lata arcens p̃cipue populuz ne cõmunicet sacramẽtis: hoc est obseruãdum tp̃e generalis interdicti: ꝙ hoies p̃nt admitti ad penitentiã tam infirmi q̃ sani: dũmodo excõicati non fuerint: qui non admittuntur nisi in mortis articulo. vt ptz de senten.excõ.li.vj.ca.alma mater. Et.xvij. q.iiij.ca.si quis suadente. Idem ptz de peni. ⁊ remis.ca.qd̃ in te. vbi dicit ꝙ ad sacramentum penitentie remittunt tam infirmi q̃ sani: sed ad cõmunionez infirmi nõ sani. Secũdo ad sacramentum baptismi ⁊ cõfirmationis tam paruuli q̃ adulti admittuntur. vt ptz de sen.excõ.ca.responso. ⁊ crisma per ep̃m cõficitur.eo.ti.li.vj.ca.quoniam. Tertio non admittũtur infirmi ad extremã vnctionẽ nec ecclesiasticam sepulturam: nisi sint clerici vel exempti. vt ptz de peni. ⁊ remissi.cap̃.qd̃ in te. Quarto missa ⁊ alia diuina officia in ecclesia possunt celebrari: ianuis clausis: campanis non pulsatis: submissa voce excommunicatis ⁊ interdictis exclusis. vt patet de senten.excõ. libro.vj.cap̃.alma mater. Exceptis quattuor festiuitatibus: quia tunc possunt dici diuina officia: ianuis apertis: cãpanis pulsatis. vt patet ibidẽ vsq̃ ad vesperaz inclusiue ſm Joannem andree. ⁊ ſm Guidonez includitur completorium diei. Quinto nõ possunt esse interdicti omnes in diuinis officijs: scilicet in aliquo loco: vbi celebrãtur diuina. vt patet eo.titu.lib.vj.ca.si sententia. vbi dr̃. Cuz vero populus alicuius terre interdicto innodatur singulares ex co p̃sone quas interdictas esse constat ne sententia careat effectu: cuz diuinoꝝ auditio ⁊ sacramentoruz perceptio populo in vniuerso non competat: non debent alicui ca-

A sibus expressis a iure dūtaxat exceptis au
dire diuina vl' ecclesiastica suscipere sacra
menta. Sexto non debent admitti ad diui
na familiares religiosorum ⁊ monasterio-
rum. vt patet lib. vj. de priuilegijs. c. licet.
in fine. nisi super hoc fuerint priuilegiati.
Septimo non debēt admitti ad diuina fra
tres ⁊ sorores de tertia regula sancti Frā-
cisci. vt ptz in cle. eo. titu. c. cum ex eo. nisi
sint priuilegiati: ⁊ hoc sub pena late snie.
Octauo omes ecclie toti⁹ ciuitatis debēt
se cōformare matrici ecclie sub pena excōi-
cationis late sententie a qua nisi p summū
pontificē pñt absolui. vtz in cle. de senten.
excō. c. cū ex frequētib⁹. Et hoc est verum:
nisi sint priuilegiati sicut nos. Nam possu-
mus admittere ad diuia nr̄os iuratos fra-
tres tpe interdicti: qd̄ ptz in quodā priuile-
gio nostro a sede apl'ica nobis collato.

¶ Honora patrem ⁊ matrem.

Vndecimo peccāt ꝯtra illud p̄ceptū
q̄ nolūt semel ad min⁹ ī anno cōfite-
ri suo ꝓprio sacerdoti eoꝝ pctā. de
B quo ait ps̄. Sicut miseret̄ pr̄ filioꝝ: miser-
tus est dñs timētibus se. Sed diceres. Uñ
venit ꝙ pctā nr̄a debem⁹ confiteri. Rñr. ꝙ
venit ab Adam. Uñ Grego. iiij. moralium.
Primi parentes ad hoc requisiti fuerūt vt
pctm̄ qd̄ trāsgrediēdo cōmiserāt cōfitendo
delerēt. Uñ ⁊ serpens ille ꝑsuasor malorū
q̄ non erat reuocandus ad veniā: de culpa
non est req̄situs. Interrogat⁹ itaq̄ hō vbi
esset: vt ꝑpetratā culpā aspiceret ⁊ cogno-
sceret q̄ꝫ longe a conditoris sui via abisset.
Sed adhibere sibimet vtiq̄ defensionis so
latia q̄ꝫ confessionis elegerūt. Cunq̄ excu-
sare pctm̄ voluit vir per mulierem: mulier
per serpentem auxerunt culpam: quā tue-
ri conati sunt. Hec Gregorius. Alij dicunt
ꝙ venit a Cayn. Genes. iiij. Cum domin⁹
dixit ad Cayn. Ubi est Abel frater tuus.
Debuisset confiteri peccatum suum: sed di-
xit. Nescio? Nunq̄d custos fratris mei sum
ego? De peniten. distin. j. ca. serpens. vbi
dicitur. Deniq̄ Cayn qui voluit crimē ne-
gare indignus iudicatus est qui puniretur
in peccato. Et s̄m magistrum in historijs
cōmisit septem peccata. Nota ibidem. Alij
dicunt ꝙ incepit tpe iosue: qñ p̄cepit achor
vt cōfiteret̄ qd̄ acceperat de anathemate. C
vt ptz Josue. vij. Alij dicunt ꝙ incepit ī ve
teri testamēto. Esa. xliii. Dic tu iniq̄tates
tuas vt iustificeris. ps̄. Dixi cōfitebor ad-
uersum me iniquitates meas: ⁊ tu remisi-
sti iniquitatē pcti mei. Sed in veteri testa-
mento fuit solū deo ⁊ nō homini cōfitēdū
quēadmodū iudei adhuc seruant. Sed in
nouo testamēto cōfiteri tenemur deo ⁊ ho
mini: quod venit ex triplici statuto: scz
Ex statuto dominico.
Ex statuto apostolico.
Ex statuto ecclesiastico.
Primo venit ex statuto dñico: quia chr̄us
postq̄ꝫ mundauit leprosum: dixit ei. Uade
oñde te sacerdotib⁹ ⁊ offer munus ⁊c̄. vtz
Mat. viii. Dubitat̄ vtꝝ ꝯfitēs debet aliq̄d
offerre sacerdoti vel si etiaz tenet̄? Rñr. ꝙ
nō: q̄a d̄r extra de simo. Sacramenta sunt
libere recipienda: ⁊ libere sunt p ministros
cōferēda. Offerre igit̄ sacerdoti aliq̄d cui
confitet̄ hō pōt intelligi dupl'r. Primo pro-
pter sacramenti emptionem vel pactionē: ⁊
sic illicitū est ⁊ dānosum ⁊ sue damnatiōis
sniam recipit cū simone mago a beato Pe- D
tro apl'o: a q̄ audiuit. Pecunia tua tecū sit
in ꝑditionē: donuz dei possidere ⁊c̄. Scd̄o
ꝓpter ip̄ius ministri sustentationē. Nā mi-
nistri sacramētoꝝ p eoꝝ administrationē
viuere debent. Quia ꝓpriis stipendiis nul
lus militare tenet̄. Uñ Nume. xviii. pro su-
stentatione sacr̄oꝝ decime fuerūt ordinate
vt dicit dñs filiis Leui. Dedi omnes deci-
mas ⁊ possessionē misterio q̄ seruiūt mihi
in tabernaculis: ⁊ ipsi portabūt pctā popu-
li mei. Uñ illi ministri qui nec decimas nec
aliquos redditus a ppl'o recipiunt: licite p
administratiōe sacr̄oꝝ pñt aliq̄d accipere
in sustentationē vite ipsoꝝ: vt sunt religio-
si paupes ⁊ p̄sbyteri coducti in ecclesiis: q̄
bus non dat̄ nisi q̄ a ppl'o gratis offerunt̄.
Talibus em̄ curiale est quodāmodo ⁊ de-
bitū aliq̄d eis offerre: cū ab eis aliquod sa-
cramentū accipit̄ ad sustentandā vitā ipso
rum. Secundo ptz hoc idem per hoc quod
dicit̄ Joānis. xx. Ubi dixit dñs apostolis.
Accipite spm̄ sanctū: quoꝝ remiseritis pec-
cata ⁊c̄. Item Math. xviii. Tibi dabo cla
ues regni celoꝝ ⁊c̄. Utile est confiteri pro-

Epter multa. Primo ratione congruitatis: quia in veteri testamēto deus nō fuit hō: ergo sufficiebat cōfiteri deo solū. Sed nūc de⁹ fact⁹ est hō: ḡ oportet nos cōfiteri deo z hoī. Secūdo rōne vtilitatis qz vtile est rōne pctī cognitionis. Quia pctōr aliqñ credit aliqđ pctm esse veniale qđ est mortale. Jō ē vtile vt sup̄ his instruat a legisperito q̄lis debet esse sacerdos. Deut. xxij. Ascēde ad locū quē elegerit dñs deus tu⁹: veni eisq; ad sacerdotem leuitici generis z querens ab eis z illi indicabūt tibi veritatem. Tertio est vtile ꝓpter celerē pctī remissionē z eius maioris satisfactionē q̄ fit in verecūdiā z cōfessionē qñ cōfitēs hoī ꝓfiteť. Eccli. iiij. Quarto est vtile ꝓpter pctī diminutionē q̄ fit ex vi clauiū. Potest em̄ sacerdos aliqđ relaxare quod fit ex vi clauium. Quinto ꝓpť gr̄e augmētationē z sacerdotis intercessionē: qz gr̄a infusa in contritione frequēter augmētať in cōfessiōe z cōfessor teneť orare p ꝓfitēte. ¶ Scđo venit ex p̄cepto ap̄lico Jaco. v. Cōfitemi alterutr pctā vra. Añ Hugo de sctō Victore. Plus em̄ facit q̄ seruo hūiliať ꝓpť deū q̄z ipi deo soli. Jō cōgruebat tpe gr̄e q⁹ pctōr cōfitere tur non solū deo sed etiā homini. Hec ille. ¶ Tertio venit ex p̄cepto eccl̄iastico. vtz extra de pe. z re. c. Omis vtriusq; sex⁹ fidelis z ē. Hō huius statuti est triplex. Prima est generalis. s. indigentia: qz oēs peccauerunt z egent gr̄a dei. Jō q̄libet debet glorificare deū cōfitēdo z dicēdo se esse pctōrē. Scđa ratio est specialis: scz reuerentia sacre cōmunionis: quia oēs tenenť sub p̄cepto cōmunicare scz paschę. vt patet i eadem cōstitutione. Jdeo primo debēt se purgare a pctis p confessionē ne indigne accedant z iudiciū sibi manducēt z bibāt. j. ad Cor. xj. Tertio est singularis. s. vt habeatur discretio gregis dñice. Ne lupi. i. infideles z heretici inter agnos. i. fideles latitent. Jgiť qui non confitenť quasi heretici z īfideles habeanť. Ergo dicit ꝑmo. Omis vtriusq; sexus: quia tales liganť sacramentis eccl̄esie fidelis: quia non baptizati non liganť huic cōstitutioni. vt patet de diuortijs. ca. gaudemus. Nec etiam cathecumini. Sicut em̄ ad fidem non sunt compellendi: ita nec ad alia sacramenta: cum baptismus sit ianua oīm sacramentorū. vt patet de bap. z eius affec. c. maiores. Dicq̄ non habet baptismū nō est susceptiuus alicui⁹ sacramenti. Scđo qz ante annos discretionis nō teneť: qz dicit postq̄ ad annos discretionis puenerit: qz al's actualia peccata non habent: nisi sint doli capaces: ergo nec ante cōfiteri teneť. vt patet de cō. dis. iiij. c. a paruulo. Jdem de furiosis z amentibus. Tertio cōfessio nō est diuidenda: qđ dicit omnia. Nā non debet dicere vnā partem vni sacerdoti z aliaz alteri: vel aliqua tacendo cōfiteri: quia hypocrisis esset: tuz etiam quia mendax videretur. Debet ergo primo cogitare antequā vadat ad sacerdotē quid in iuuentute fecit: in adolescentia: in tali loco: in tali tpe: cum tali persona: et tūc oia simul euomere. Quarto debet esse secreta: quia dicit solus z nō alius. i. nō cū alio non p nunciū: non per scripturaz. Dubitať vtrū liceat alicui cōfiteri scripto. Respōdit Cesarius q⁹ non: nisi in necessitate: vt si homo loqui non posset: qz ore cōfessio fit ad salutem: qz qui semel pctā sua ore fuerit cōfessus post scripto se amplius confundere poterit sicut penitēs. Sicuti sanctus Aug⁹. fecisse legiť in li. cōfeš. Tunc obijcit discipulus: quid est qđ de Karolo impatore legimus in vita sancti Egidij. Jdem dr in speculo hystoriali li. xxiiij. Cum sanctus Egidius venisset ad p̄sentiā regis Karoli: eū reuerēter suscepit. Quē iter cetera salutis colloqa rogauit rex: vt p ipso dignaretur orare: qz qđdā enorme facinus cōmiserat qđ nulli vnq̄ aut ipi auderet confiteri. Sequenti aūt dñica cū egidius celebraret p rege orauit. Cui angelus apparēs cedulam sup altare posuit: in qua scriptum erat regis pctm̄ p ordinē: z egidij pcibus ei esse dimissum si tamen penitēs z cōfitens ab illo deinde abstineret. Adiunctumq; erat in fine q⁹ quicunq; sanctuz Egidiū inuocaret p quocunq; cōmisso: si tñ ab illo desisteret eius meritis sibi remissum non dubitaret. Oblata igiť regi cedula z pctō suo cognito ventā postulauit. Dicit Cesarius vbi. s. q⁹ diuina miracula nō sunt imitāda: sed potius admirāda: vt si qs vellet sua ꝑ ctā scri-

A bere in cartula ⁊ eā tradere sacerdoti: non valeret. Legim⁹ tñ hoc factū fuisse ꝓpter cām rationabilē ⁊ iussu sacerdotis. Sicut idē Cesari⁹ dicit dist. ij. c. x. q⁹ anno domini. cxcix. erat Parisius quidam iuuenis in studio: q̄ suggerēte humani generis inimico q̄dam pctā cōmiserat. Que obstāte erubescentia nulli homi cōfiteri potuit. Cogitans tñ q̄ malis ꝑparata sunt tormenta gehēne: ⁊ q̄ bonis abscōdita sunt gaudia perhennis vite: timēs etiā quotidie iudicium dei sup se: ini⁹ torquebaꝫ morsu ꝙscie ⁊ foris tabescebat in corpore. Quid plura miserante deo in adolescente timor ille seruilis verecundiā vicit: veniens ad sctm̄ Victorē priorē vocauit. Qui statim venit ad locum p cōfessione deputatū. Mira res tantā cōtritionē misericors deus cordi eius cōtulit vt ꝗtiēs incipet cōfiteri: totiēs singultibus intercepta vox deficit. In ocḱis lachrymе suspiria in pectore: singultus in gutture. Hec vt vidit prior dicit scholari. Vade ⁊ scribe peccata tua i cedula: ⁊ defer ad me. Placuit cōsilium. Iuuenis abiit ⁊ scripsit: altera die rediit. Et si cōfiteri posset iteruz
B tentans sz vt ꝑus defecit. Et cū nihil proficeret: cedulam priori porrexit. Legit prior ⁊ obstupuit: dixitq̄ iuueni. Non sufficio tibi solus dare cōsiliū: vis vt oñdā abbati et licentiauit eum. Venit prior ad abbatē ⁊ ei porrexit cedulā legendā rem ei p ordinem exponens. Quid deinde gestum sit audiant peccatores: ⁊ ꝙsolenꝫ desperati. Abbas vt abbas cartulā legendā aptuit totā ei⁹ cōtinētiā deletā inuenit. Et dixit abbas ꝑori Quid legam in cedula ista: nihil in ea scriptum est. Hec vt prior audiuit: cedulam simul cum abbate respexit: dixitq̄ ad illum. Sciat ꝑ certo pñitas vra dictū iuuenem in hac cedula scripsisse pctā sua: ⁊ cuz a me fuisset lecta vobis donaui illam legendam sed vt video misericors de⁹ qui maximā iuuenis cōtritionē attēdit culpam iā sufficienter deleuit: ⁊ vocātes scholarē oñderūt ei cedulā dicētes eius pctā diuinitus deleta quā cū ꝑspexisset ⁊ ex signis cartā cognouisset: intantū cor ei⁹ ex magnitudine gaudij est dilatatū: inquātum pri⁹ ex magnitudine tristitie fuerit āgustiatū nullā ei iniūgēs satisfactionē: monuerūt q̄ten⁹ de perceptis bñficijs gras deo ageret: ⁊ de cetero viueret cauti⁹. Quito debet ꝙfiteri sua pctā ⁊ nō aliena: sic mḱti faciūt di. Bñe nō sum vsurari⁹ sic vicin⁹ me⁹: nō eñ debet q̄s aliū i ꝙfessiōe reuelare. vtz de pe. di. j. c. q̄is nisi in hereſi. Et nō debet psonā noiare cū q̄ peccauit. Itē sacerdos nō debet interrogare: ⁊ in tali casu pōt ꝑpriū sacerdotez dimittere ⁊ cōfiteri alieno: si peccauit cuz sorore q⁹ forte nō noscit aliā psonā. Sexto debēt cōfiteri solū sua pctā nō alia: q⁹ dicit pctā: q⁹ nō bona facta sicut begutte q̄ occupant sacerdotē q⁹ est spēs iactātie. vtz. vj. q. j. īcitare. nec debet ex hūilitate aliq̄ pctā dicere q̄ scit se non fecisse q⁹ mendaciū est. Septio hoc debet fieri ad min⁹ sel̄ i anno. Quia dicit sel̄ in anno: ⁊ sic q̄libet q̄tūcūq̄ sctūs si etiā nō fecit pctm̄ debet cōfiteri i signū obedīētie eccl̄ie: qđ est cōtra multos q̄ in tribus vel in quattuor annis nunq̄ sunt cōfessi: ꝯ tales sunt eccl̄ie romane inobedientes: q̄ ꝓcepit q⁹ ad min⁹ sel̄ i anno q̄libet debet ꝙfiteri nisi in q̄ttuor casib⁹. Primo si
D q̄s vellet cōicare: tūc statim anteq̄ cōmuni cet debet cōfiteri. Scdo si q̄s esset in extremis tūc itez debet cito ꝙfiteri. Tertio si q̄s vellet peregrinari. Quarto rōne dubij: qa dubitat an alibi posset hr̄e ꝙfessorē q̄ habz auctoritatē. Quinto est rōne ꝙscie: q⁹ ꝙscia dictat sibi q⁹ tūc ꝙfiteaꝫ. Octauo ꝙfessio debet fieri ꝑpio sacerdoti. Est autem triplex ꝑprius sacerdos. s. papa: epūs ⁊ parrochianus: ⁊ quib⁹ illi tres suas vices cōmittunt vel auctoritatē tribuunt: vt sunt religiosi priuilegiati. Illi sunt ꝑprij sacerdotes sicut ⁊ parrochiani: ⁊ hoc auctate aplica. vt patet in cle. de sepultu. ca. dudū. vbi ḡz. Statuimus q⁹ magistri priores: prouinciales: predicatorum ministri aut custodes minor̄ ad pñtiam plator̄ se cōferant p se vel p frēs: quos ad hoc idoneos fore putauerint humiliter petituri vt fratres q̄ ad hoc electi fuerint in eor̄ ciuitatibus ⁊ diocesibus cōfessiones subditor̄ cōfiteri eis volētium audire libere valeant. Hec ibi. Vbi nota Joā. an. sup illo verbo libere. dicit q⁹ nō est necesse licētiā sacerdotis hr̄e. Et est simile de ꝑbendis. c. licet epūs. vbi ꝑm Jo.

H

E de ligñ. sup eodem ꝟbo libere, nota q̄ hec auctoritas ⁊ licētia coartari ⁊ limitari nō possit: q̄tum ad psonas: tp̄us ⁊ loca. Non q̄tum ad personas: siue sit clericus siue laicus: siue mulier: siue masculus: diues vel pauper: iuuenis vel senex. Nec quo ad tēpus: siue sit tēpore infirmitatis vel sanitatis: pasche: pentecoste vel natalis. Nec loco: siue sit i eccl̄ia siue in choro vl̄ in cimiterio castro villa vel campo. Hec Joannes de lignano sup eodem ꝟbo libere. Et ratio huius est: q⁹ libere signat oēm libertatē respectu cōfessionis audiēde: q̄ termin⁹ infinitiuus in iure signat vl̄iter. vtz. xix. dist. si romanor. Et vbicunq; libertas alicuius actus vel rei cōcedit cōditionē quā ius vel iuris cōditor nō adiecit nullus addere pōt nec libertatē ampli⁹ cōditione vl̄ seruitute p̄grauare. Aſſ. sike. extra de electiōe. ca. vbi periculū. li. vj. vbi archidiacon⁹ exponit libere. i. absq; ol cōditiōe. Sūt ergo religiosi p̄uilegiati auctoritate aplica p̄prij sacerdotes sicut parrochiani. Circa quod notādum q̄ p̄prium capit dupl̄r. Primo p̄ut diuidit cōtra alienum: ⁊ sic accipit Joan. x. Oues p̄priū sequunt pastorē: fugiunt aūt
F alienū. Secundo accipit p̄priū p̄ut diuiditur cōtra cōmune: ⁊ sic accipit. j. Topicor. vbi dr q̄ p̄priū est quod vni soli conuenit: ⁊ cōuersim predicat de: ⁊ indicat quid est esse rei. Primo modo accipiendo p̄prius vt diuiditur contra alienum stante illa decretali. Omnis vtriusq; sexus papa nō potest facere q̄ aliquis nō confiteat semel in anno p̄prio sacerdoti vl̄ alieno sine eius licentia. Sed secundo modo stante illa decretali p̄prio sacerdoti: vt p̄prium diuiditur cōtra cōmune: sic papa i toto orbe est sacerdos cōmunis: vt cum quis cōfitet pape vel alteri de suo mandato cōfitet p̄prio sacerdoti: cum etiam nec curat⁹ sit p̄prius sacerdos nisi de mandato pape: ⁊ sic quilibet religiosus p̄uilegiat⁹ a papa est p̄pri⁹ sacerdos: p̄ut p̄priū diuidit cōtra alienū. Item ep̄s potest in qualibet parrochia ordinare aliquos viros idoneos p̄ter p̄prios sacerdotes in cōfessionib⁹ audiendis ⁊ penitentijs iniūgendis. vtz de offi. iudi. ordi. c. Inter cetera. Ergo multo forti⁹ hoc pōt papa in tota eccl̄ia. Item p̄ p̄priū sacerdotē 15
volunt intelligere sacerdotē parrochialē: ⁊ tūc sequit q̄ cōfessus dño pape ⁊ ei⁹ penitentiario teneat iterq̄ cōfiteri eadē pcta suo parrochiano; q̄ fatuū est dr̄e ⁊ erroneū. Item ip̄i ponūt capellanos suos ⁊ q̄ cōfitent illis sunt absoluti a pctis eor: ⁊ sunt cōfessi p̄prio sacerdoti. Ergo q̄ sunt cōfessi penitētiarijs pape vel eor capellanis sunt etiā absoluti a pctis eor. Fatuū em̄ eēt dicere: q⁹ tales cōfessi penitētiarijs pape deberēt iterū eadē pcta cōfiteri suo parrochiano. Nō em̄ papa est min⁹ potēs ponere capellanos in tota eccl̄ia q̄ ipsi in eccl̄ia sua. Sūt g̃ religiosi p̄prij sacerdotes p̄out p̄priū distinguit cōtra alienū ⁊ papa ⁊ ep̄s. Papa cuiuslibet catholici: ⁊ ep̄s cuiuslibet exēptis in suo epatu. Sc̄do mō papa nō est p̄prius sacerdos vni: qui etiā sit cōis illi ⁊ alteri: sed sacerdos parrochialis est p̄pri⁹ vni⁹ eccl̄ie sue ⁊ de sua prochia q̄ est oīno alien⁹ de illis q̄ sunt de parrochia alteri⁹. Ergo eccl̄ia in cōfessiōib⁹ audiēdis posuit q̄tuor ordines in coadiutores prochianorum: ⁊ hoc p̄pter tria. Primo p̄pter ipsorum ruditatem: q̄ em̄ vult cōfiteri pcta sua vt iueniat g̃ram sicut dicit Aug. debet q̄rere sacerdotē q̄ sciat ligare ⁊ soluere: ne cuz negligētes circa se extiterit negligat etiaz a deo qui misericorditer monet vt cecus ceco ducatū nō p̄stet ne ambo in foueā cadant. Planū est em̄ q⁹ ignorātia magna in sacerdotib⁹ dei tolerat. vt dicit Volusian⁹ in q̄dam ep̄la sua ad Aug. Multū g̃ detraheret sacre scripture ⁊ saluti aīaz si chr̄i fideles ruditati sacerdotū relinquerent. Secūdo p̄pter ꝟfitētiū pluralitatē. Sicut em̄ ap̄li videntes q⁹ messis erat multa ⁊ operarij pauci: rogauerunt dñm messis vt operarios mitteret in vineā suā. Lu. x. Ita nunc faciendū est p papam ⁊ ep̄os. de religiosis ⁊ alijs viris idoneis. Tertio p̄pter sacerdotū familiaritatē. Haz familiaritas sacerdotum circa aliq̄s q̄nq; parit contemptum seu erubescentiā: ⁊ q̄nq; pulpēdentiā circa aliquos: cū ipsi hoies sint hītes rancorem ⁊ maliuolentiā ex q̄bus oēs chr̄ifideles retrahi p̄nt ne eis cōfiteant. Nono debet fieri sacerdoti ⁊ nō laico aut diacono: nisi in

A articulo necessitatis. Ideo dicit sacerdoti Sed qlis debet esse sacerdos? Rñr. q in se debet habere sex: q ponunt i ca. dudū. vbi supra. Primo debet esse sufficiēs i scia. Naz defect⁹ scie facit aliquē ineligibilē extra de elect. c. cōgregatio. Añ assumēdi debēt habere noticiā canonū. di. xxxviij. ca. q ipsis. Scdo debz eē idone⁹ fm hugonē. Idone⁹ est irrepḥēsibilis vtilis z cōueniēs: z quasi cōformis cuilibet z mature etatis: quia periculosum est valde q iuuenes mulieres cōfitent istis iuuenib⁹ sacerdotib⁹: qz possent eos icitare ad sīle pctm. Ergo requiratur etas matura. de eta. z qli. ordi. ex tenore. Tertio reqrat q sit vite pbate: als bonam vitam z modestā suadere alijs non posset xxvj. di. vna tm̄. z. xlvij. di. c. sicut hij. §. nec esse. Ideo dr Eccli. xlij. Qui sibi nec⁹: cui bonus? vñ Bern̄. ad Eugenīū. Probatos oportet eligi: nō pbandos. Quarto reqratur q sit psona discreta z sciat soluere z ligare: z miscōiaz cū rigore miscere. vt patet xlv. di. c. disciplina vl miscōia. multū desistuit si vna sine altera teneat. Itē debet eē discret⁹ caute inqrēdo circūstantias pctī: z nulli pctm̄ reuelare. vtz in eadē. Dis qui iuste. Quito debet eē modest⁹: q cōsistit in tpantia z pudore. xxxv. di. Eccle pncipes An nō ignominia z ?fusio iesum chym̄ crucifixū pauperē z esurietem farsis pdicare corpib⁹: z ieiunioz doctrinā rubentes buccas tumentiaqz ora pferre. Hec Hierony. Sexto debet esse perit⁹ vt sciat discernere inter lepram̄ z lepram̄. de pe. di. v. consideret. Ista reqrunt ad tā salubre officiū in volēti bus audire cōfessionē. Decio debet pniam sibi iniūctā pprijs viribꝰ adimplere. Debēt eñ sacerdotes in penitētijs iniūgendis nō esse nimis rigidi. Hanc questionē determinat Chrys. sup Mat. supra illō verbū. Alligāt onera grauia z importabilia z imponūt in humeros hoīm. Ostendens triplici rōne confessores nō grauem z importabilē penitentiā cōfitentibus debere imponere. Primo quidem ex pte dei: quia si pfamilias est largus: dispēsator nō debet esse parcus z tenax: sed deus largus est z benign⁹ ideo sacerdos austerus minus esse debet. Cuius exemplum patet i adultera: cui dominus dixit. Vade: z ñoli amplius peccare. Itē in maria magdalena. Secundo ex pte pctoris. Si eñ aliquis fascē magnum super humeros alicuius pueri imponeret: necessarium est vel vt fascem reijciat: vel q sub pondere restringatur. Sic si graue pondus pene imponitur alicui: necesse est aut q penam impositam non portet: aut si portare incipiat dum ipsam sufferre nō potest q amplius peccet. Si sic sequitur q dū penam fugit: eternam vitam contemnit. Tertio ex parte sacerdotis: qui multum delinquit fm Gregorium. vt iusticia sine misericordia: vel misericordia sine iusticia teneatur semper tutius est z laudabilius magis declinare ad misericordiam q̄z ad rigorem iusticie. Añ dicit Chrys. Hic si cōtigit nos errare modicā pniam imponentes: melius tñ est vt ppter miscōiam reddam⁹ rationē q̄z de crudelitate iusticie. Undecimo debet penitentiā iniūctam pprijs viribus portare. Nō dicit pprijs viribus. Querit: vtruz vnus hō p altero satisfacere posset? Rñdet Petr⁹ de tarantasia: q duplex est effectus satisfactionis. Unus solutio debiti pctōz p̄cedentium. Alter exclusio causarum pctōz sequētium. Quo ad hunc effectū secundū: non potest vnus hō satisfacere p altero: qz p ieiuniū vnius: caro alterius non domat. Quo ad primū effectum est distinguendū: qz si alius est impotēs p se facere tunc alius q est in charitate: pōt p eo satisfacere. Si aūt est potēs: tūc oportet q ipse met apud deum satisfaciat. Potest tñ iuuari p alterū. Sed Tho. dicit q etiā si potēs est iste penitens nihilomin⁹ alius pōt p eo satisfacere. Sed nō est pmittendū vt aliqs p alio satisfaciat: nisi defectus aliqs appareat in penitente vel corpalis: q quē fit impotens ad sustinendū: vel spūalis q quem fit promptus ad portandū penā. Duodecimo debet licentiā petere: si vult alieno sacerdoti cōfiteri. qr dr. Si qs iusta de causa voluerit alieno sacerdoti cōfiteri: pus obtineat licentiā pprij sacerdotis. Hoc est verum put pprijs distinguit contra alienū: z non put distinguit cōtra cōe. Quia si quis vellet alieno parrochiali pastori cōfiteri: teneꝰ petere licentiaz sui pprij pastoris: cum

B

C

D

E alius nõ posset eũ ligare vl' soluere. Si autem ꝓprium distinguit̃ cõtra cc̃e: nõ tenet̃ petere licentiã a suo plebano: q̃a ep̃s est sacerdos cõis: nec si q̃s vellet confiteri pape aut eius penitẽtiario: vel habenti ab eo generalem licentiã: vt sunt religiosi p̃uilegiati q̃ nõ tenent̃ petere licẽtiã. Quia isti sunt ꝓprij sacerdotes sicut ⁊ plebanus: ꝓut propriũ distinguit̃ ꝯtra alienũ. Si tñ petat licentiã nõ peccat: sed meret̃ dupl'r. Primo q̃ in petẽdo licentiã ꝑ bonũ obediẽtie meretur: ⁊ finis magis meritoriꝰ reddit̃. Secũdo q̃ per humilitatẽ petẽdi licentiã a nota cõtẽptus ⁊ inobediẽtie excusat̃. Quaꝫ notã fortassis videret̃ incurrere: si non petita licentia alij p̃sumeret cõfiteri. Sunt tamen multi casus in quibus de irreq̃sito curato ĩmo contra ip̃ius ꝓhibitionẽ exp̃ssam põt confiteri. Primꝰ si sacerdos sit inscius. Scd̃s si est reuelator cõfessionis. Tertius si ipsemet est particeps criminis. s. si peccauit cũ ꝑsona que cõfiteri cõcupiscit: tũc tollitur erubescẽtia cõfitẽti: q̃ est pars satisfactionis. Quartꝰ si timeat̃ ꝙ ꝑsona cõfitẽtẽ
F sollicitet ad peccatũ: ⁊ maxime si hoc constat ex ꝓbabilibꝰ indicijs. Quintus si peccatũ cõmissuꝫ sit directe ꝯtra ꝑsonã curati ⁊ potissime si sit tale pctm̃ cuiꝰ cõfessio requirit exp̃ssam circũstantiam illiꝰ ꝑsone in qua cõmissum est. vicꝫ de infamia ⁊ de detractione ⁊c̃. Sed q̃d fiet si ex mẽtis pertinatia petitã a subditis neget licentiã: ⁊ prohibet ne alteri cõfiteat̃. Dicẽdum ꝙ in hoc casu dicũt magni doctores: ꝙ subditꝰ non tenet̃ sibi obedire in h̃ casu: q̃ est cõtra suã salutẽ. Uadat ad illũ qui auc̃te apl'ica vel etiam ep̃i ipsum põt absoluere. Non enim tenet̃ ei obedire in hoc casu: quia talis prohibitio est directe cõtra charitatẽ ⁊ cõtra subditi salutẽ. Priuilegiatꝰ tamen si aliquẽ absoluit: debet ei iniungere ꝙ p̃sentet se ꝓprio sacerdoti: ⁊ dicat se esse ꝯfessum ⁊ absolutum: ⁊ sacerdos tenet̃ ei credere ⁊ ei eucharistiam ministrare.

¶ Honora patrem ⁊ matrem.

Duodecimo peccãt contra illud preceptum. Honora patrem ⁊ matrem. s. qui non honorant p̃rem sup̃naturalem. s. deũ oĩpotentẽ. De q̃bus ipse dicit ꝑ os Malachie ꝓph̃e. Si ego pater sum: vbi est honor meꝰ? Nã ab illo p̃re habemꝰ esse magis ꝑfectũ. Nã a parẽtibus habemꝰ carnẽ: a deo humanitatẽ. Deute. xxxij. Nũq̃d ipse est p̃r tuus qui te creauit? Non tm̃ noster sed oĩm creaturaꝝ. vt ptꝫ Job. xxxviij. Quis est pluuie pat̃: aut q̃s genuit stillas roris ⁊c̃. Secundo ipse est p̃r noster per gubernationẽ ⁊ oĩm creaturarũ. Sapi. xiiij. Tu pater om̃ia gubernas tua prouidẽtia. Et licet om̃ia gubernat: tamẽ hominẽ precipue: q̃ nõ est cura deo de bobus. vt apostolus ait ad Corinth̃. Item Ps̃. Hoĩes ⁊ iumẽta saluabis dñe. Sed non eque sequitur. Filij aũt hominum sperabũt in tegmine alarum tuaꝝ. Tertio est pater noster ꝑ castigationem. Prouerbio. iij. Quẽ em̃ dominus diligit corripit ⁊ castigat. idem Prouerbi. xij. Quarto est p̃r nr̃ ꝑ adoptionem. ad Roma. viij. Non em̃ accepistis sp̃m seruitutis sed adoptionis: in q̃ clamamꝰ abba pater. Quĩto ꝑ eternã glorificationẽ. Pater noster qui es in celis. Math̃. vj. Idem ca. xxiij. Patrẽ nolite vobis vocare super terraꝫ. Unus em̃ p̃r vester in celis est. Sed multi hunc vocant patrẽ cuiꝰ non sunt filij sed illiꝰ de q̃ scriptũ est. Joan. viij. Uos ex patre diabolo estis: vt sunt vsurarij: raptores: cõcubinarij ⁊c̃. Et talẽ p̃rem nõ debemus nos honorare: sed deum. dicẽte apl'o ad Romanos. Benedictio ⁊ claritas honor ⁊ gr̃arũactio: ⁊ virtus deo nr̃o in secula seculoꝝ. Sed tñ p̃rem debemꝰ honorare quadrupliciter. Primo in seipso. Secundo in eius vnico filio. Tertio in eccl'ia sua sancta. Quarto in eius mr̃e bñdicta. Primo debemus eũ honorare ĩ seip̃o ꝑ oĩbus suis bñficijs: tam donis naturalibꝰ q̃ꝫ gratuitis donis iuges gr̃arumactiões referẽdo. Ad q̃d exequendum te monet scriptura corꝑalis creatura ⁊ angelica natura. Scriptura dicit. Benedicã dñm in om̃i tempore: semperq̃ laus eius in ore meo. De creatura dicit propheta. Laudate eum sol ⁊ luna: laudate eũ oẽs stelle ⁊ lumen ⁊c̃. Laudate eum in tympano ⁊ choro: laudate eũ in chordis ⁊ organo. Uidemꝰ em̃ ꝙ auicule statim cãtant: ⁊ suũ factorẽ laudãt: cum in aurora lucis beneficiũ dei sentiunt. Ualde

A aũt absurdum est q̃ ibi obmutescit rõnalis creatura vbi deo plaudit ⁊ iubilat irrationalis creatura. Idẽ patet in angelica creatura, Esaie. vj. Vidi duo seraphin clamantia alter ad alterũ: sanctus: sanctus: sctũs dñs deus sabaoth. Plena est terra omnis gloria eius. Item Job. Ubi eras cũ me laudarent astra matutina ⁊ iubilarent oñes filij dei. Igitur deum patrem oñes debemus laudare ⁊ honorare: tam clericus q̃ laicus. Clericus cantu ⁊ deuota iubilatione: laicus vero deuota oratione. Primo igit clerici debent deum laudare cum cantu ⁊ iubilatione dicentes cum Esa. c. vi. Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vinee mee. Circa quod notãdum q̃ quadruplex est cantus scz

Cantus erroris ⁊ vanitatis.
Cantus honoris ⁊ dignitatis.
Cantus amoris ⁊ sanctitatis.
Cantus inexplicabilis dulcoris ⁊ felicitatis. Primus ꝺ cantus erroris ⁊ vanitatis. De quo Amos. viij. Cõuertã festiuitates vestras in luctum: ⁊ omnia cantica in planctũ. Inducã sup omne dorsum vestrũ
B saccũ: ⁊ sup oñe caput vestrũ caluitiũ. Cõsiderare hic debem⁹ q̃ iustus iudex sit deus. Quia in festiuitatib⁹ solent hoies plus cõuersari inuicem ⁊ cantica vanitatis frequẽtare. Ideo dicit. Cõuertã ciuitates vestras in luctũ ⁊ oñia cantica in planctum. Hec ad lr̃az oñdit post mortẽ. O miser homo qui mundũ nunc diligis ⁊ multum sollicitus es cum vadis ad choream. s. de ornatu vestium depositione criniũ: ⁊ non cogitas penam venturã. Igit istud canticuz non est canendum. Primo rõne loci. Nam stultus homo reputaretur qui cantaret cũ ad mortẽ duceret. Sic multi sunt iuuenculi: tales eñ sunt ad mortẽ tripudiantes. vñ Auguſt. Presens vita nihil aliud est q̃ cursus ad mortem. Añ Francis. petrar. li. j. de re. vtri. fortu. ca. xxiij. Añdet discipulo suo gloriãti. Cano dulciter. Respõdet. Nescis q̃ dulciter morti ppinquus olor canit. Plures olim gaudio q̃ tristicia periere. Cauenam scriptũ est. Extrema gaudij luctus occupat. Et rursus. Ad ruinam exaltabit impius. Et non imerito. Singuli eñ dies horę ⁊ momẽta ad sepulchrũ te vehũt. Et infra. O si audires suspiria sanctorum. O si hinc aures tuas dãnatoꝝ gemit⁹ ⁊ lamẽta pcellerent: hinc btõꝝ iubilus ⁊ cant⁹ angelici atq̃ illa celestis armonia: quã pithagoras ponit: Aristo. euertit: Cicero instaurat. Tibi autez pietas fidesq̃ suggerit esse ibi ppetuas ⁊ ꝑdulces voces necnõ celoꝝ ac celestiũ incolarũ ꝑmã illã cãm ⁊ eternã sine fine laudantiũ. Si hec omnia tuis auribus inferrent q̃ clare decerneres: q̃s cõcẽtus dulcior: quis inde salubrior. Nũc surdo sensui solum iudicium committis. Hec ille. Quõ q̃ possum⁹ cantare in valle huius miserie: Huius figurã habem⁹ in filijs israel in babylonia sedentib⁹. Añ ps̃. Sup flumina babylonis illic sedimus ⁊ c̃. Dixerũt eis babylonij. Cantate nobis de cãticis syon. Rñderũt. Quõ cantabim⁹ canticuz dñi in terra aliena? Quid tunc debet esse de cantu diaboli? Unde Auguſti. In valle huius
C miserie sumus: i qua est magis flendũ quo minus fleamus. Ergo inuocamus matrẽ diuine misc̃die dicentes. Ad te clamamus exules filij eue. Ad te suspiramus gementes ⁊ flẽtes i hac lachrymarũ valle. Sc̃o
D ratione exempli. Añ Grego. Oñis christi actio est nostra instructio. Quis inquit flere non debeat: cum chr̃s verbo ⁊ exemplo nos moneat dicens. Beati qui lugent quoniã ipsi cõsolabunt. Et Luce. xix. Cum appropinquasset hierusolymã videns ciuitatem fleuit sup illam. Berñ. Cõpatit dei filius ⁊ ploratꝰ: hõ patitur ⁊ ridet. Tertio rõne finis: quia ducit ad penam. Añ Gregorius. Momentaneum est quod delectat eternuz ꝺo qõ cruciat. Añ. Post magnum risum sequitur sepissime fletus. Prouerbiorum. xiiij. Risus doloꝛe miscebitur: ⁊ extrema gaudij luctus occupat. Añ Franci. petrar. vbi. s. Prestantius enim est flẽdo ad gaudiũ q̃ gaudendo ad gemituz puenire. Fere etiaz cantu ⁊ volucres fallunt: ⁊ qõ mirabilius est musica pisces tangi. Nota tibi arionis est fabula ac delphinis qui de tanto periculo incolumis euasit: primũ terris appulsus est natantis piscis tergo insidens fidicen. Adhuc cyrenes cãtu fallere creditũ. Illud vero non creditũ: sed cõper-

E tum est vt q̄tidie blandis verbis hō hoīem fallit. Et nihil ad fallendum voce aptius. Hec ille. Legimus de sorore sancti Damiani: que semel steterat in sua deuotione: ⁊ audierat vnam valde dulciter cantantem. Illa ꝟo surgēs accessit ad fenestrā auscultans ibi. Quo cantu mirabiliter delectabatur. Et finaliter ipsa decessit de hac vita: ⁊ ducta fuit ad purgatoriuz. In q̄ triginta diebus stetit: ⁊ illis trigita diebus elapsis apparuit fratri suo. Qui interrogauit eā: quō se hr̄et. Illa respōdit ꝙ triginta dieb⁹ fuit in purgatorio ꝓpter hoc ꝙ audiuit dulciter cantare secularē cantū. Ecce si tantū fuit illa punita ꝙ audierat: q̄d tūc illis qui cantāt ⁊ dictant hmōi cātica denigrantes famā virginū ⁊ religiosoꝝ. Dubitat̄ vtruz componere cantica amatoria ⁊ cātilenas carnalis amoris sit mortale peccatū. Rn̄detur ꝙ hoc tribus modis potest esse peccatū mortale. Primo si hoc fiat propter sui vel alterius cōcupiscētie excitationē ⁊ calefactionem. Obedit em̄ corpus nostrum imaginationi q̄tum ad alterationē sicut ad motionem. Unde sicut excitantur oculi ad lachrymandum auditis aliquib⁹ hymnis et
F psalmis tristicie modo quo dicit Augusti. ꝙ voces hymnoꝝ ⁊ psalmorum influebant auribus eius ⁊ fluebāt lachryme ⁊c̄. Sic mēbra carnis pn̄t inflāmari ⁊ excitari ad cupiscendū: auditis cantilenis exprimentibus particulares opationes ⁊ verba amatoꝝ. Qui ergo tali fine hmōi cantica cōponit: vt ad cōcupiscentiā vl̄ alteri⁹ inordinate excitet̄ ⁊ inflāmet̄ sine pctō non pōt esse ⁊ est bn̄ mortale: quia plus est pctm̄ ore ꝓrūpere q̄ꝫ corde cōcipe: sicut plus est pctm̄ operari q̄ꝫ ore loqui. Sed cōstat ꝙ dicente Saluatore. q̄ viderit mulierē ad cōcupiscēdū eam: iā mechatus est eam in corde suo. Ergo talē cōcupiscētiā ore ⁊ cātu exprimere amplius pctm̄ est. De his dicit Salomō in Ecclesiaste. c. ij. Feci mihi cātores ⁊ cātatrices ⁊ delicias filiorum hoīm ciphos ⁊ vrceolos in ministerio ⁊c̄. Hec dicit̄ vana delectatio. de quibus Job. xxj. Tenēt tympanū ⁊ cytharā ⁊ gaudent ad sonitū organi: ⁊ ducūt ī bonis dies suos ⁊ in pūcto ad infernū descendunt. Querit̄ vtrum liceat vti aliqn̄ cantorib⁹ ⁊ cātatricibus ⁊ carmi G
nibus secularib⁹. Respōdet̄ ꝙ sic dūmodo nō fiant a ꝑsonis eccl̄iasticis sacerdotibus ⁊ religiosis in locis ⁊ tp̄ib⁹ interdictis ex dissolutiōe mentis: causa lasciuie ⁊ maxīe in publicis choreis. Istis exceptis dūmodo fiant causa recreationis animi fatigati cū moderamine: causa exercitatiōis: turpi dictamine excluso pn̄t licite tolerari: q̄a est eutropolia: de q̄ nota supra in sermone de ludo. Jō quo ad clericos scribitur in canone. xxxiiij. disti. c. Presbyteri diacones subdiaconi: his cetibus non misceātur vbi amatoria cantātur aut turpia aut obsceni mot⁹ corpis choreis ⁊ saltatiōib⁹ efferuntur: ne auditus ⁊ obtutus sacris misterijs deputat⁹ turpiū spectaculoꝝ atq̄ verboꝝ cōtagiōe polluant̄. Si ergo inhibet̄ eis auditus seculariū cantoꝝ: multo magis eorū cantus. A fortiori hoc non conuenit monachis: q̄a scribit Hierony. aduersus vigilantiū dicens. Monachus plangentis officiū habet q̄ se vel mūdū lugeat ⁊ dn̄i pauidus p̄stolet̄ aduentū. Et ponit̄. xvj. q. j. ca. Monachus. Si ergo officium monachi est plā- H
gere vel lugere nullo mō sibi cōpetit seculariter decātare. Neq̄ etiā monialib⁹ q̄ nunc frequēter intersunt. Immo ip̄e meli⁹ sciūt canere cātica secularia q̄ꝫ seculares ꝑsone. De quo d̄r in Cano. xcij. dist. c. Cantantes ⁊ psallantes in cordibus vestris dn̄o. Audiant hoc adolescētuli: audiant hoc quib⁹ in eccl̄ia psallendi officiū deo: nō voce: sed corde cantandū est: nec tragediarum more guttur ⁊ fauces medicamine liniēde sunt: vt in eccl̄ia theatrales moduli audiantur. Ubi dicit glo. sup ꝟbo tragediarū. Tragedie dicuntur a trag⁹. i. hyrcus. ⁊ odos q̄d est laus. Ergo tragedie dicuntur cant⁹ seu discantus sono capraꝝ cōsimilis. In ecclesijs ergo prohibet̄ caprisare seu ad modum caprarū discantare. Hmōi cantica sunt sagitta diaboli: a q̄bus non offendit̄ nec murus nec paries. Jō legit̄ Marci. vj. ꝙ saltatrix fecit amputari caput Joānis baptiste. Etiaz sunt syrene. De quib⁹ Esaie. xiij. Syrene in delubris voluptatis: ⁊ vlule respōdebūt in edib⁹ suis. Syrene sunt pisces marini s̄m quosdam in specie mulierū: que

A dulci cantilena hoies decipiunt ⁊ trahũt
nauigãtes in mari: ⁊ sic submergunt. Ut
le aues sunt que rostro ī palude affixo stri
dent: q̃ significãt cãtatrices: q̃ rostro in pa
lude luxurie infixe cantant: ⁊ sic assistẽtes
ad libidinẽ inflãmãt: sicut cãtus ecclesiasti
cus excitat ad spũalem deuotionez. Scõ
vti cantatoꝝ ei⁹ pctm̃ mortale: si fiat pro
pter dei amici debilitationẽ. Nam planum
est q̃ si duo inimici bellarẽt ad inuicem: hõ
non posset auxiliũ prestare vni sine iniuria
alterius: ḋa auxiliuz inimici est debilitatio
alteri⁹. Hũc aũt caro nr̃a est inimicus hu
ius seculi: ⁊ spũs est amicus dei: ⁊ sic ini
micant adinuicẽ. Et dicẽte apl̃o semp ad
inuicem pugnãt. Cũ ergo per tales cantile
nas caro delectet ⁊ iuuetur ī his que appe
tit ⁊ desiderat: non põt carni tale auxilium
prestari sine iniuria spũs ⁊ sine debilitate
eius: sic dicente btõ Jacobo. Amicus hui⁹
seculi inimicꝰ dei cõstituit. Oportet q̃ talī
fine q̃ componit cantica amatoria vt ami
cos dei debilitet ⁊ inimicuz fortificet: ⁊ sic
pctm̃ incurrat: ḋa sine iniuria dei esse non
põt. Tertio si fit ꝑpter opis virtuosi ⁊ spi
ritualis remotionẽ ⁊ retractionem. Vide
mus eñ ad sensum: q̃ aĩa dedita spũalibus
retrahit a sensibilib⁹: sicut cũ q̃s vehemen
ter aliquẽ nõ videt transeũtẽ iuxta se. Sic
eodẽ modo cũ q̃s multuz afficit circa canti
lenas amatorias: oportet q̃ retrahat a di
uino amore ⁊ ab opibus virtuosis. Unde
hac de causa pht̃ in grecia ordinauerũt: q̃
poete fingentes vel cõponẽtes cãtica ama
toria: deberent expelli a ciuitatib⁹: in q̃bus
moralis pht̃ia morabat vt docebat. Aduer
tẽtes q̃ studẽtes audientes retraherent a
studio: ⁊ a cõtemplatiõe pht̃ie. Ergo cõpo
nere cãtilenas ꝑpter virtutis retractionẽ
sine pctõ mortali esse non põt. Dubitat se
cũdo vtrũ cãtica amatoria audire vel ipsa
cãtare sit peccatũ mortale? Rñr. q̃ dicere
vel audire cãtilenas amoris tripl̃r põt esse
pctm̃. Primo si ꝓpter hoc spiritualis de
lectatio obliuioni tradat. Multi eñ in tali
bus cantilenis ⁊ ludis sic assuescunt: q̃ to
tam diem in talib⁹ cõsumũt noctẽ etiam oc
cupãtes: ⁊ spũalium bonoꝝ oĩno obliuiscẽ
tes. De talib⁹ loquit̃ ꝓpheta. Obliuiscet
dextera eoꝝ. i. vita eterna eis ꝓmissa. Se
cundo si hõ ꝑpter hoc spũalibus canticis
⁊ spũalibus delectationib⁹ mut⁹ ⁊ surdus
efficit. Nam in multis adheret lingua fau
cibus eorũ in loquendo bona ⁊ honesta: ⁊
in audiẽdo verba bona ⁊ honesta ⁊ sancta
Sed ad audiendũ ⁊ loquẽdũ vana habẽt
os semp apertũ. De quibus dicit spũssanc
tus. Qui obturãt aures suas ne audiant
verba prudentia ⁊ legẽ dei: oratio ei⁹ erit
execrabilis. Tertio si ꝓpter hoc delecta
tio in docendo vel audiendo hmõi cantile
nas delectationi hierl̃m celestisq̃ patrie p̃
ponatur. Nam audire q̃ñq̃ talia ad q̃ndã
recreationẽ: nõ est dicendũ q̃ semꝑ sit pec
catum mortale: quia virtus eutropolie est
ſm philosophum vti ludis ⁊ recreationib⁹
corporalibus ſm debitũ modum. Modus
autem iste est: vt homo ꝓpter talia de vir
tuosis ⁊ spiritualibus delectationibus nõ
retrahatur nec obliuiscatur: vt nec per ip̃a
in spiritualibus doctrinis surdus nec mu
tus efficiatur: ⁊ vt semper delectatio spiri
tualis tanquam finis prefigatur ⁊ omni
bus mundi delectationibus preponatur. B
Secundus actus est cantus amoris ⁊ san
ctitatis. De quo dicit ad Colosen. iij. Do
centes ⁊ cõmonentes vosmetipsos in psal
mis ⁊ hymnis spiritualibus cantantes in
cordibus vestris domino. In hoc deus ho
noratur ⁊ laudat. Et habet fieri tripl̃r ſm
Aug. de doct. chr̃iana. Primo flatu tuba
rũ aut tibiarũ. Un ps. Laudate eũ ī sono
tube: laudate eũ in chordis ⁊ organo. Aut
habet fieri pulsu: sicut ī cytharꝫ ⁊ organis.
Peccãt ergo illi qui in organis canunt can
tica secularia. Aut fit cantu in vocib⁹. De
quo ps. Laudabo nomen dei cum cãtico:
⁊ magnificabo eũ in laude. Querit: vtruz
cytharis ⁊ lyris ⁊ canticis liceat vti in ec
clesijs in sctoꝝ solennitatibus? Videtur q̃
non: q⁹ talia ꝓuocant hoiem ad libidinem
⁊ sic de aliis. In cõtrariũ est vsus ⁊ ꝙsuetu
do eccl̃ie. Rñdet ergo ſm Gratianũ. dist̃.
xxxvij. Turbat acumen legentiũ: q̃ secula
res l̃ras quidã legunt ad voluptatem: delec
tati in ornatu verboꝝ poetaꝝ: q̃dã ꝙo ad
eruditionẽ eas addiscunt: vt errores genti
lium legendo detestent: ⁊ vtilia q̃ in eis in-

E ueniuntur ad vsum sacre eruditiōis cōuertantur. Tales laudabiliter lr̄as poetarū legunt. Sic in ꝓposito q̄dam in eccl̄ia diuini officij vtunt̄ instrumētis musicalibus ⁊ cāticis diuersis ꝓpter honorē dei p̄ncipalit̄ qui se iussit laudari in tympano ⁊ choro. vt dicit ps̄. Tales laudabiliter vtuntur instrumētis musicalibus vel ꝓpter aliquam deuotionē ad gemitū spūalem ꝓuocandū tūc licet: sed qui talib⁹ vtunt̄ ad delectationem peccant. Dicit tamen sanctus Tho. in secūda secūde. q. xcj. in respōsione ad q̄rtū membrū: ꝙ hmōi instrumēta magis animū mouent ad delectationē q̄ ad deuotionē. In veteri aūt testamēto erat vsus taliū instrumētoꝝ: q̄ ppl's erat durus ⁊ carnalis. Jō ꝑ hmōi instrumenta ꝓuocādus: sicut ꝑ ꝓmissiones terrenas ad cultū dei. Jō consultius est q̄d nō fiat. Etiam ne imitari idolatras qui in hmōi instrumētis seruiebant dijs suis. vt ptz Daniel. iij. Cū audieritis sonū tube fistule ⁊ cythare ⁊c̄. Scdo dubitatur: vtꝝ discant⁹ possint licite fieri in horis canonicis? Rn̄det Gobelin⁹ in chronica sua: ꝙ Joannes vicesimusscd̄s ꝓhibuit fieri in horis canonicis ⁊ in missis cum discantu tripli ⁊ mutetis vulgaribus. Nec tn̄ per hoc voluit ꝓhibere cōsonātias musicales. s. octauas q̄ntas ⁊ q̄rtas: sic ꝙ musica bn̄ mutata: ꝑ ip̄as nō īmutet̄. Est ḡ rep̄hēsibilis fractio vocis. Nam fractio vocis est signū fracti animi. Sicut crispatio criniuz ⁊ corrugatio vestium in mulieribus: sic fractio vocis in cātantib⁹ est signū vanitatis. Sic etiam est rep̄hēsibilis nimia exaltatio vocis: sicut illi qui clamant ⁊ aliq̄n rumpūtur. Tales poti⁹ boant q̄ cantant. Et sicut delectant̄ altitudine vocis: sic etiā delectātur altitudine mentis. Talem cantū deus parum reputat ⁊ demon approbat. Un̄ refert Cesarius. ꝙ in q̄dam festiuitate clericis quibusdā cantantibus ⁊ voces tumulosas in sublime extollentibus: vidit quidam vir religiosus quendam demonem in loco eminentiori eccl̄ie: saccū magnū in sinistra manu tenere: ⁊ canticorum voces dextera in eundem saccū mittebat. Illis aūt expleto cātu inter se gloriantibus tanq̄ bene ⁊ fortiter deum laudassent. Rn̄dit ille qui viderat visionē. Bn̄ quidez cantastis: q̄ cantastis saccū plenū. Mirantibus ⁊ interrogantibus illis cur hoc diceret: exposuit eis visionē. Un̄ quidā ait. Nō vox: sed votum: non musica cordula: sed cor: nō clamor: sed amor cantat in aure dei. Qn̄ autē deuote canit̄: angeli nobiscū canunt: q̄d patet per tale exemplū. Ciuitatē gallie vidi diutius excōicationi subiacuisse non nisi sub silētio diuina mysteria celebrasse clericos. In vigilia assumptionis beate virginis dn̄s Joannes agnominatus rees prior canonicorū regulariū sancti Joānis assumptis secū trib⁹ frībus deuotissimis in monte ꝓximo vbi q̄ndaz heremita residebat ad celebrandam festiuitatē gl̄iose virginis iuerūt. Inclinato aūt die: cātatz vesp̄is panē ⁊ aquā ore sobrio libauerūt. Et dicto completorio post deuotas or̄ones mēbra sup̄ nudā humū vt paululū quiescerēt ꝓstrauerūt. Surgūt ad matutinas cantāt simpl̄r ⁊ deuote. At vbi prior nonā lectionem finiuit: subito concent⁹ mirabilis insonuit angeloꝝ: ⁊ rn̄soriū Felix nāq̄. altissimis vocibus cantāt. Quo pacto: tm̄ q̄tuor ex illa mirabili multitudine versum cū gloria singulariter succinuerūt multitudine cū repetitiōe rn̄dente. Post repetitionē vero iteratā Felix nanq̄ inchoauerunt. Finito aūt rn̄sorio factū est silentium angeloꝝ. Priore inchoante. Te deū: matutinas ꝑfecerunt. Quibus dictis quot singultus: quot lachryme: quot suspiria in recordatione suauissimi modulaminis ab imo pectoris ediderūt: non est possibile effari. Hec magr̄ in lib. apum. Fit autem cantus in eccl̄ia multis de causis. Primo q̄ cor liq̄facit in affectum ⁊ spūalem gemitū ꝓuocat. Jō dicit. b. Aug. in lib. cōfes. Flebam autem vberrime in hymnis ⁊ canticis suaue sonantis eccl̄ie vocibus vehementer affectus. Unde Isido. li. iij. de summo bono. Multi reperiunt̄ q̄ suauitate cātus cōmoti sua crimina plāgūt. Legitur in vita p̄ris nr̄i. b. Augustini: ꝙ cū iustina imperatrix errore arrianoꝝ seducta: beatum Ambrosiū ⁊ alios catholicos ꝑsequeretur atrociter: ⁊ illi sancti in eccl̄ia excubantes ⁊ mori expectantes: idem antistes Ambrosius alioꝝ magis q̄ sue cōpatiens afflicti-

A oni instituit: vt fm morem oriē talium psal-
mi ⁊ hymni in ecclesijs decantarent vt cā-
ticis spiritualibus fideles intenti meroris
⁊ tedij obliuiscerent. Cessante aūt ꝑsecu-
tione cōsuetudo psallendi in eccl'ia remāsit
vsq; in hodiernū diem. Scdo fit ideo can
tus vt mentē eleuet. vñ August. li. x. cōfes.
Cantādi cōsuetudo ideo approbata est in
ecclesia: vt per oblectamēta auriū infirmo
rū animus in affectū pietatis cōsurgat. Jō
Guilhelmus Durandi dicit in rōnali diui-
noꝝ ꝙ ꝓpter carnales ⁊ non spūales can-
tandi vsus est in eccl'ia institutus: vt q̄ ver-
bis nō cōpunguntur: suauitate modulami-
nis moueant. Et hoc debet fieri cum cor-
dis deuotione: ⁊ nō vocis ostentatiōe. Jō
dicit Aug. x. confessio. Cum aūt accidit vt
me amplius cantus q̄ res que canitur mo-
ueat penaliter me peccare confiteor: ⁊ tūc
mallem non audire cantare. Ideo dicit in
decretis. xcij. distin. c. In sancta. Plerum-
q; fit dū blanda vox querit cōgrua vita ne
gligatur. De illis dicit Hugo. in li. de clau-
stro anime. Quid inquit cantant vt place-
B ant populo magis q̄ deo? Qui sic cantant
non cantant in choro cuz sorore moysi: sed
in pallacio cum herodiade vt placeant he-
rodi ⁊ discumbētibus. Timeo aūt ne dele-
ctentur in altitudine vocis: ꝙ sic etiam de-
lectentur elatiōe mentis. Tales etiā in pre
senti vita cōfunduntur frequenter. Huius
exemplum ptz in quodaz sacerdote q̄ pessi-
me cantabat sicut asinus: tamē videbat si-
bi ꝙ optime caneret: ⁊ multum delectabat
in voce sua asinina. Qui cū semel in missa
cantaret prefationem: mulier quedam au-
diēs incepit dure flere ⁊ lachrymari. Qd
percipiēs sacerdos putabat eam ꝓuocatā
ad deuotionē ex suo cantu ⁊ ex dulci sua
melodia: ⁊ ob hoc sacerdos magis eleua-
uit vocem suaz: ⁊ mulier altius clamabat.
De quo sacerdos in cantando missam ha-
buit magnā vanaz gloriam. Et statim post
missam vocauit eam sacerdos coram toto
populo: ⁊ petijt ab ipsa q̄re ita dure fleret.
Cui dixit mulier. Dñe. Ego sum ista infe-
lix mulier: que perdidit altera die asinum
suum: quē comederunt lupi. Et quādo au-
dio vocem vr̄am recordor asini mei. Ideo
qñ audio vos innouantur dolores mei de C
asino amisso: ideoq; cogor flere. Et sic co-
ram oībus fuit cōfusus. Ideo dicit Esop⁹.
Displicet imprudēs: vñ placere putat. Se-
cundo ideo canit: q̄a hoc deū magis dele-
ctat. iuxta illud Cantico. ij. Sonet vox tua
in auribus meis: quia sic seruimus deo: nō
solum corde ⁊ ore: sed etiaz voce. Ideo di
cebat Apostolus. Psallam spū: id est voce:
psallam ⁊ mente. Et sic cantare cum deuo-
tione est deo acceptū ⁊ valde gratum in ec
clesijs. Et econtrario cantare cum desidia
⁊ somnolentia ⁊ leuitate deo valde displi
cet. Unde modernis temꝑibus in oppido
gordis cannenensis diocesis: cum fratres
nostri leues ⁊ indeuoti quadaz nocte cum
insolentia ⁊ truphis matutinam cantarēt
aperte viderunt diabolum in forma gigan
tis: ⁊ terribili aspectu cū claua choꝝ intra-
re ac si fratres leues vellet occidere. Qd
videntes fratres nimio terrore percussi ad
vnum chorum concurrerūt: cōtriti statim
oēs deuotionē resumentes: sanctumq; pa- D
trem inuocantes Augustinum. Tandem
hostis ille antiquus cū claua sua ignea su-
per sedē percussit: que vestigiū cōbustiōis
in assere reliq̄t horribile. Quod signum ibi
adhuc mōstratur: ⁊ sic hostis ille euanuit.
Quarto qr ecclesiam militantē vertit in si-
militudinem triūphantis q̄ sp deo iubilat.
vñ Bern̄. super cantica. Nihil in terris ita
ꝓprie repñtat celestis habitationis statuz
sicut alacritas laudātiū deū. Job. xxxviij.
Ubi eras cū me laudarent astra matutina
⁊ iubilarent omnes filij dei. Esaie. lj. Gau-
dium ⁊ leticia inuenieť in ea: gr̄arūactio ⁊
vox laudis. Sed hoc nō debet fieri cū som-
nolentia: sicut quidā faciūt qui stant in cho
ro quasi somniant. De quibus legitur ex-
emplum in vitaspa. Quidam fratres fue-
runt valde somnolenti: ⁊ vnus de illis ste-
tit in choro dormiendo: ⁊ videbatur sibi ꝙ
diabolus veniret ad chorum cum chalda-
rio pleno pice ⁊ sulphure: ⁊ cepit circum-
ire sedes fratrū: ⁊ propinauit vnicuiq; fra
trū vnuz coclear plenum de pice. Ueniens
aūt ad eum: volensq; etiā sibi propinare re-
traxit caput suum: ⁊ percussit caput ad se-
dem vsq; ad effusionem sanguinis: ⁊ sic ex-

E pergefactus est. Quinto inimicos ecclesie pturbat. j. Paralip. xx. Cum cepissent laudes canere vertit dñs insidias inimicorum in seipsos: ⁊ percussi sunt. dicit Martinus I chro. sua. q anno dñi. M.cxlj. Floruit rex Robertus tempore Joānis pape. xix. qui fuit rex francoꝝ vita ⁊ scientia p̄clamatus. Qui tante deuotionis fuit q in festis semp in aliquo monasterio propter officiū voluit esse. Et non solum cū monachis cantabat: verūetiam ppria serica indutus chorum regebat. Unde cū quoddam castrū obsedisset dimisso exercitu ppter festum sancti Auiani aurelianum venit. Et cum chorum regendo ibidem alta voce ter agnus dei flectendo genua incepisset: muri castri: quos obsederat funditus corruerunt. Hic etiam fecit sequentiam. Sancti spūs assit nobis gr̄a. Hec Martinus. Sexto diabolū fugit. j. Regum. xvj. Tollebat citharam Dauid ⁊ psallebat manu ⁊ recedebat ab eo. s. Saul spiritꝰ malus: deuotiō dauid quam habuit expulit demones. Septimo cor ad infusionem gr̄e p̄parat. Unde Grego. super Ezech. Cum vox psalmodie p intentionē cordis agit: oīpotenti deo
F iter ad cor p̄parat. ps. Psalmus dicite nomini eius. Sequitur. Iter facite ⁊ c̄. Item iiij. Regū. iij. Cuz caneret psaltes facta est sup heliseū manus dñi. Octauo tristiciam malam depellit. Glo. sup verbo Jaco. v. Tristatur aliqs vestrū. Crebre psalmodie tristiciā passim e corde depellunt. Ideo dicit Dauid. Exultabūt labia mea cum cātauero tibi. Dicit Hug. in didascalon. q cantus incepit tpe Dauid. Qui cultum dei voluit solennius ampliare: cantores instituit qui coram arca federis musicis instrumentis ⁊ modulatis vocibus decantarent. Inter quos p̄cipui erant Eman ⁊ Asaph ⁊ Ethan. vt patet in lib. Paral. Sed tamen in primitiua eccl̄ia diuersi diuersa quisq; pro suo velle cantabant dūmō quod cantabant ad dei laudem caneret. Uerū Theodosius impator rogauit Damasum papaz vt p aliquē p̄udentē ⁊ catholicū virum ecclesiasticū officium ordinari faceret. Unde idem papa c̄epit btō Hiero. in bethleem: quatenꝰ officiū ordinaret. Ipse nāq; noue-
rat multas linguas hebraicam: chaldaicā grecam ⁊ latinā. Quod ipse obtēperās fecit. Ordinauit itaq; quantuz de psalmis in die dñica: quantū in feria secunda ⁊ tertia ⁊ c̄. cantarek. Euāgelia quoq; ⁊ epistolas q̄ de no. ⁊ ve. testa. legunt: magna ex parte ordinauit. Ꝯ opus expletū. Jdē Hieronymus romaz misit ⁊ a damaso canonisatum est ⁊ p̄ceptū est cunctis ecclesijs obseruari. Hec Guilhelmus durādi in rationali diuinoruz. Consequenter tñ b. Greg. ⁊ Gelasius orationes ⁊ cātus addiderūt gradualia ⁊ alleluia ⁊ responsoria ad missam cantari instituerunt. Quod etiaz fecit beatus Ambrosius. Nam legit in vita Gregorij. Eo tēpore duz ambrosianū officium magis q̄ gregorianū ab ecclesijs seruaretur: romanus pōtifex adrianus concilium cōuocauit. Jnde statutū est vt gregorianū officium vniuersaliter deberet obseruari. Cuius rei karolus imperator executor existens: per diuersas discurrens prouincias omnes clericos minis ⁊ suppliciis ad hoc cogebat ⁊ libros ambrosiani officij vbiq; comburebat multosq; clericos rebelles incarcerauerit. Proficiscēs etiam beatꝰ Eugenius ad cōcilīū inuenit ipsum concilium per triduū iam solutū: suaq; prudentia dominum papaz adijt ⁊ induxit oēs prelatos q̄ cōcilio interfuerunt reuocauit: cōcilio ergo cōuocato oim patrum hec vna erat sententia: vt missale ambrosianū ⁊ gregorianū super altare sancti Petri ponerentur: vt dominus p signū aliqō reuelaret: ⁊ fores ecclesie optime clauderentur ⁊ sigillis episcopoꝝ diligentissime munirentur ⁊ tota nocte insisterent: quod horū officiorum ab ecclesijs magis obseruari vellet. Sicq; p oīa vt ordinauerat facientes. Mane ianuas ecclesie aperuerunt: ⁊ vtrūq; sup altare inuenerunt. Uel vt alij asserūt. Missale gregorij penitꝰ dissolutum: ⁊ huc illucq; dispersum penitus inuenerunt. Ambrosianū ꝙ solūmō apertū sup altare in eodem loco in quo ip̄m posuerūt inuenerūt. Quo signo diuinitus docti sunt vt gregorianuz officium deberet per totuz mūdū dispergi: ambrosianuz tñ in sua ecclesia obseruari. Et sic sancti patres statuerūt: ⁊ hodierna

A die obseruat. ¶ Tertius cantus est honoris
et dignitatis. de q. j. Regum. xviij. Egresse
sunt mulieres de vniuersis vrbibus israel
cantantes et psallentes. Percussit Saul mil
le: et Dauid decem milia. Sic etiam can-
tauerunt moyses et filij israel egyptijs sub-
mersis. Exo. xiiij. Hec autem cantica canta-
uerunt multis de causis. Primo propter ex-
cellentem victoriam inimicorum: qualia fuerunt
illa duo cantica premissa. Secundo in libe-
ratione alicuius magni periculi: quale fuit can-
ticum Judith. vtz Judith vlti. c. quod dixit do-
mino canticum in tympanis: quia tunc fuerunt
liberati ab Holoferne: et propter hoc Eze-
chias fuit percussus in infirmitate: quia non
cantauit canticum domino. sicut patz Esa. xxxviij.
et. iiij. Regum. Quod tamen postea fecit recupera-
ta sanitate. Tertio cantauerunt cantica in
beneficiorum receptione. vnde ps. Cantabo domino
qui bona tribuit mihi. Sic cantauit Anna
j. Reg. ij. Exultauit cor meum etc. Etiam de
prolis receptione: et sic beata virgo cantauit di
cens. Magnificat anima mea dominum. Sed in
B tali generatione prolis. s. christi plus omnibus
alijs debemus canere illud canticum. In quo
deus fecit nobis magna. Nam in tali benefi-
cio incarnationis est nostra natura super omnes
angelos exaltata. Etiam nostra natura re
dempta est a morte perpetua. Jo quando canitur cre-
do et quando peruenitur ad illud. Et homo factus est: de-
bemus omnes flectere genua: ad gratiandum deo
de tam magno beneficio. Jo canitur pro sexto
psalmo: quia in sexta etate tale beneficium fa
ctum est nobis. Ideoque quando canitur magnificat:
quod est canticum virginis quilibet debet re
uerenter surgere cum capite discooperto et
deuote canere et recolere beneficium incarna-
tionis. Quarto cantauerunt canticum nouum
in promissi adeptione: qualiter Simeon can
tauit illud canticum. Nunc dimittis seruum tuum
domine: secundum verbum tuum in pace. Quia re-
sponsum accepit a spiritusancto se non visu-
rum mortem: nisi videret christum domini. Qui
cum accepit eum in vlnas suas cantauit illud
canticum. Nunc dimittis etc. Ideo canimus
illud in completorio in fine diei: quia Simeon
cantauit illud in fine vite sue. Quinto can-
tabant cantica noua in beneficiorum recor
datione: quale fuit canticum Esaie. vtz. c.
v. dicens. Cantabo dilecto meo canticum C
patruelis. Ideo dicit Propheta. Cantate
domino canticum nouum: laus eius in ecclesia san-
ctorum. Nam si reducimus ad memoriam bene-
ficia a deo recepta: iugiter et imprtermisse
esset a nobis laudandus. Nam in creatione
multa recepimus. s. corpus pulchrum etc. Unde
poeta. Pronaque cum spectent animantia ce-
tera terram. Os homini sublime dedit: ce-
lumque videre Jussit: et erectos ad sidera tol
lere vultus. Insuper et recepimus animam ra
tionalem in illo corpore. Tertio dominium
omnium creaturarum mundi. vnde ps. Omnia
subiecisti sub pedibus eius: oues et boues
vniuersas etc. Quarto custodiam angelorum.
ps. Angelis suis mandauit de te: vt custo-
diant te in omnibus vijs tuis. Quinto nos
cibat suo corpore et sanguine precioso. Joan.
vj. Caro mea vere est cibus: et sanguis me-
us vere est potus. Sexto creauit nos ad
eternam beatitudinem. vt patet per magistrum sen.
lib. ij. di. j. Ideo creatus est homo: vt deum
diligat et diligendo possideat. Quinto est
canticum inexplicabilis dulcoris et felicita- D
tis: quod cantant generaliter innocentes
et deum videntes. secundum illud Apocalip. xiiij.
Nemo poterat dicere illud canticum nisi cen-
tum quadraginta quatuor milia qui empti
sunt de terra. Hij sunt enim qui cum mulie-
ribus non sunt coinquinati: virgines enim
etc. Per. cxliiij. milia vniuersitas sanctorum
designatur qui quotidie deum laudant. Per
canticum presumitur quod etiam ibi sit cantus
vocalis: quia Esaias audiuit duos cheru-
bin: qui clamabant alter ad alterum. San-
ctus: sanctus: sanctus: dominus deus saba-
oth. Immo post hanc vitam erit laus voca-
lis in patria post resurrectionem generalem.
dicente Dauid. Exultationes dei in guttu
re eorum. Quod etiam probat Magister
Egidius in quotlibetis. quotlibeto sexto.
q. vltima. triplici ratione. Primo quantum ad
deum: quia teste apostolo nihil habemus quod non
accepimus. j. ad Corinth. iiij. Habemus
enim a deo corpus et animam. Ergo cum
vtroque debemus sibi reddere laudes: hic et
in patria non solum ad laudandum mentaliter
quia accepimus ab eo mentem: sed etiam voca
liter: quia accepimus ab eo corpus. Secundo

E alia membra: vt visus auditus gressus habebũt ibi sua officia: q̃re non lingua q̃ p̃ncipaliter data est homini vt deũ laudet. Tertio hõ naturaliter est anial politicum. ſm Aristo. j. poli. Ideo sibi datus est sermo q̃ nulli animali est datus. Sed in patria loq̃la vocalis non tollit̃: immo p̃ficit̃ sicut ⁊ societas amãtissima. Et d̃r ꝙ tunc sancti habebunt aerem cõnaturalẽ in gutture ad loquendũ ⁊ laudanduz: sicut hõ nunc habet aerem cõnaturalẽ in aure ad audiendum. Ideo ibi non indigent aere exteriori ⁊c̃.

¶ Honora patrem ⁊ matrem.

Secundo istum patrem debemus honorare in ei⁹ benedicto filio dño nostro iesu christo. Quia ipse dicit Lu. x. Qui me spernit: spernit eum qui me misit. Ergo a contrario. Qui eũ honorat: honorat eũ qui misit eũ. s. p̃rem: ⁊ hoc debet fieri tripliciter. s.

Semel ad minus in anno cõmunicando.
Missam omni die deuote audiendo.
Et ipsum reuerenter adorando.

¶ Primo debes ipsum ad minus semel in
F anno dulciter inuitare ad hospitium cordis tui. Et qui hoc non facit peccat mortaliter. Quia facit cõtra statutum ecclesie. vt patet de peni. ⁊ remis. c. Om̃is vtriusq̃ sexus: nisi hoc dimittat ex rationabili causa vtz infra. Solebant em̃ in p̃mitiua ecclesia fideles om̃i die cõmunicare. vtz Act̃. ij. Erãt perseuerãtes fideles i doctrina apostolorum ⁊ in cõione fractionis panis. Super quo dicit mgr̃ in scholasti. historia. Panis. s. eucharistie: quia in p̃mitiua ecclesia quasi omni die accipiebant eucharistie sacramentũ. Jõ d̃r de cõse. di. xij. c. Illa. vbi d̃r. Alij ieiunant sabbatũ: alij non. Alij v̄o quotidie cõmunicãt corpori ⁊ sanguini dñi alij certis diebus accipiũt. De illis dicitur de cõse. dist. ij. quotidie eucharistie cõmunionem accipere nec laudo nec vitupero: omnib⁹ tñ dñicis diebus cõicandũ esse exhortor. Vñ dicit glo. ꝙ etiam dicit August. Ignorans mentes sumentiũ vtrũ sumant digne: tanq̃ qui in mentem alterius videre non potuit. Dicit archidia. super eodẽ. Nec laudo: q̃a est forte malus: nec vitupero: q̃r forte bonus est q̃ accipit. Vel non laudo: quia hoc potest facere mala intentione: B
nec vitupero: quia hoc põt facere bona intẽtione. Huius figura p̃cessit in vete. test. in manna: q̃d filij israel omni die comedebant. vtz Exodi. xvj. Nam istud manna fuit signum ⁊ figura corp̃is chr̃i: q̃d omni die sumebant. Primo rõne originis: quia illud descendebat de celo. Exo. xvj. Ecce pluaz vobis panes de celo. Et hoc chr̃s dicit de seip̃o. Jo. vj. Ego sum panis viuus qui de celo descendi. Scd̃o rõne pulchritudinis. Erat em̃ illud manna candidum ⁊ albũ: sicut semen coriandri. Nume. xj. Et de chr̃o dicit̃ in ps̃. Speciosus forma p̃ filijs. Tertio rõne dulcedinis. Nam Sapiẽ. vij. dicitur. ꝙ habebat in se omne delectamentum ⁊ oẽm saporis suauitatẽ. Et ꝙ se conuertebat ad quod quicunq̃ volebat. Sic corpus chr̃i est mentali gustui bene disposito: oĩs saporis sp̃ualis suauitas. Quarto rõe plenitudinis. de q̃ dicit̃ Exodi. xvj. Qui plus ⁊ qui minus colligebant ſm eandẽ mensuram. habebant. Sic de chr̃o non plus percipit qui mille hostias comedit q̃ qui vnam: nec minus qui millesimam p̃cipit q̃ qui totam. Quinto rõne collectionis: q̃a colligebat̃ de mane: sic corp⁹ chr̃i debet accipi ieiuno stomacho. de cõse. dist. ij. c. Liquido. H
Sexto rõne durationis. Durabat em̃ manna q̃diu fuerunt filij israel in deserto. Cũ aũt attigerunt finẽ terre p̃missionis defecit ille cibus. vtz Josue. ij. Sic ⁊ nostrũ sacramentũ durabit q̃diu hoĩes sunt in deserto huius miserie. Depost surrexit alius modus: qui fuit: ꝙ om̃es fideles cõicabant om̃ibus diebus dñicis. Et sic a p̃mo feruore recesserunt. Jõ dicit Aug. vbi. s̃. in. c. q̃tidie. Oĩbus tñ dñicis diebus cõicandum exhortor. Iste modus figuratus est in panibus propositionis: qui omni sabbato comedebãtur a sacerdotibus. vtz Exo. Sed ille modus iterũ venit in dissuetudinem: ⁊ surrexit tertius modus. s. ꝙ om̃es chr̃iani ad minus in quattuor festiuitatibus cõmunicabant. Ideo d̃r de cõse. di. ij. ca. Seculares qui in natali dñi pasche ⁊ pentecostes non cõicauerint catholici nõ credant̃: nec inter catholicos habeantur. Ibidem. c. Si non frequentius: saltem ter in anno homi-

A nes cõicent: nisi forte quis maioribus criminibus impediatur. In pascha pentecosten ⁊ natalis domini. Huius figura p̃cessit in veteri testamento. vt patet Deutero. xvj. vbi legitur. Tribus vicibus per annuꝫ apparebit omne masculinum in conspectu domini dei tui: i loco quem elegerit cilicet pascha pentecoste ⁊ scenophegie. Sed ille modus iterũ abijt in dissuetudinẽ ⁊ venit quartus mod⁹. s. ꝙ quilibet chr̃icola tenetur cõmunicare ex p̃cepto ecclesie ad minus semel in anno. vt patet de peniten. ⁊ remis. cap̃. Omnis vtriusq̃ sexus. vbi dicitur. Suscipiens reuerenter ad minus in pascha eucharistie sacr̃m nisi forte de proprij sacerdotis cõsilio ob aliquã rõnabilem causam ad temp⁹ ab eius ꝑceptione duxerit abstinendum. Alioquin viuens ab ingressu ecclesie arceatur ⁊ moriẽs chr̃iana careat sepultura. Uñ hoc salutare statutũ frequenter in ecclesijs publicetur ne quisq̃ ex ignorantie cecitate velamen excusationis sumat. Hec ibi. Dicit ergo primo suscipiens reuerenter: quia debet accedere cũ

B magna deuotione accedendo ad altare cũ vestibus melioribus: non ad pompam: caputio deposito in viris: flexis genib⁹: mundando os ⁊ dentes. Jeiunus. qꝛ d̃r de cõdistinctiõe. ij. c. Liquido. ꝙ excepta necessitate eucharistia est ieiuno stomacho sumenda: ⁊ seculares in thoro legitimo existentes: debent se abstinere ab opere carnali tribus vel quatuor diebus ante eucharistie sumptionem. vt patet de cõse. di. ij. c. Omnis homo. dicit glosa. super verbo abstinere. quantũ in se est non exigat: exact⁹ tamen reddere debet quolibet tempe. Secundo dicit ad minus semel: q̃a p̃sumitur alias de eo contra eum de infidelitate vtꝫ in. c. vbi supra seculares. ⁊ in. c. Om̃is homo ibidem. nisi ad humilitatem vel peccati conscientiã ipsum obmisisse perhibetur. Unde dicit lex. Qui se ab ecclesia separat: nec sanctam cõmunionẽ accipit hereticus est credendus. vt ptꝫ in autentico de priuidotis hereti. mu. non prestan. collati. viij. Unde qui per longa tẽpora sacramentum non petit contemnere videtur. ⁊ contra talem de infidelitate presumitur. Tertio dicit ꝙ hoc debet fieri in pascha: quia hoc tẽ C pus est aptius: tum ꝓpter tempus quadragesimale precedens in quo purgantur crimina: tum etiã q̃a in memoriam passionis dñice est institutũ que ꝓxima die veneris est acta. Quarto dicit. nisi de proprij sacerdotis consilio ⁊ c̃. quia ob causam rationabilem potest quis abstinere ab eucharistia: sed non a penitẽtia vel confessiõe. ⁊ s̃m Joannem andree. qui gerit inuidiam vl̃ odiũ vel habet peccatũ de quo dicit se non posse abstinere: ⁊ sic non est penitẽs neq̃ mundus. Quinto non debet facere propria auctoritate: sed ex consilio. Ideo dicit text⁹. Nisi cõsilio rõnabili ad temp⁹ ab eius perceptione abstineat. Sexto non consilio cuiuscunq̃ sacerdotis vel religiosi aut sancti sed proprij sacerdotis. Septĩo ꝙ ista causa debet esse rõnabilis ⁊ non leuis. Octauo ꝙ ad illud consilium vel abstinentia debet esse ad tempus ⁊ non ad ꝑpetuũ. Dubitat̃ quare laici non cõmunicant sub vtraq̃ specie sicut sacerdotes: sed tantũ sub specie pa D nis: sicut bohemi ⁊ alij heretici garriunt contra eccl̃iam? Rñdetur. Primo propter periculũ distillationis ⁊ effusionis sanguinis dñi nr̃i: quẽ tractare ẽ valde periculosum ꝓpter specieꝝ naturalium fluxibilitatem que de facili effundi possent: cũ in multitudine p̃sertim sit p̃ssura. Et ad cõicationem veniunt hoĩes tremuli ⁊ infirmi: paruuli barbati ⁊ annosi: circa quoꝝ sacr̃i susceptionem effusiõis periculũ immineret. Scd̃a rõ est ꝓpter vitare errorẽ: qꝛ popul⁹ cõis ⁊ grossus: qui tm̃ iudicat s̃m sensum posset credere chr̃m non esse totũ sub vna specie. Quia sanguis sumit̃ ab oĩbus cõicantib⁹ sub specie panis. Nam chr̃s totum sanguinẽ reassumpsit in resurrectione. vt dicit. s. Tho. in. iiij. sentẽ. distin. iiij. Ergo assumens corpus etiam accipit sanguinẽ: q̃a corpus sine sanguine esse non põt: quãuis sub specie panis ibi sit corpus ex vi verboꝝ consecrationis: ⁊ sanguis ex cõcomitatione propinqua. Tertia ratio est vt veritas respondeat figure: quia in lege nihil habebant etiam offerentes de libamine: sed hoc spectat ad sacerdotes. Quando ergo dicunt heretici illud Joãnis. vj. Nisi

manducaueritis carnem filij hominis ⁊ c̄. Respondetur q̄ hoc intelligit̄ spiritualiter non corporaliter ꝺm q̄ xp̄s infra exponit dicens. Verba que ego locutus sum spiritus ⁊ vita sunt: quia spūs est qui viuificat caro aūt id est carnalis sensus nihil ꝓdest. Dubitaꝫ secundo: quare nō sumim⁹ xp̄m sub propria specie. ſ. carnis: sed sub specie aliena ⁊ sub specie panis. Respōdeꝫ q̄ hoc fit ꝓpter tria. Primo ne horreamus cruoris ⁊ sanguinis sumptionem. vtz de cōse. dist. ij. c. Forte dicas: ꝙa multi sunt qui abhorrerent sumere carnem crudam aut sanguinē. Secūdo vt vitaremus paganor̄ ⁊ infideliū derisionē. vtz de cōse. distin. ij. c. vtrū in fine. Tertio ꝓpter meritū fidei. vtz de cōse. di. ij. c. quid sit ante finem. Quia fides non habet meritū: vbi humana rō prebet expimentū. Ergo illud sacramentū q̄libet xp̄ianus teneꝫ semel in anno ad minus accipe. Cuius figura p̄cessit in vet̄i testamento in comestione agni paschalis: qui semel comedebatur in anno. ſ. decimoquarto die mensis primi: in signum q̄ nemo debet accipe illud sacr̄m: nisi impleuit decem precepta cū quatuor euāgelijs. Caput cū pedibus. i. diuinitatē cū humanitate. assum igni. i. crucifixum in cruce. cū lactucis agrestibus. i. cum amaritudine penitētie. baculū. i. fidē habeat. in manibus. id est ī intellectu. cū panibus azymis id est sine conscientia alicuius fermenti. i. peccati. Debent comedere festinanter. id est ex feruenti desiderio. renes vestros succingetis: id est opus carnis non facietis: exemplo Oze qui fuit pcussus. ij. Reguz. vj. De hoc nota supra de celebratione sabbati in sermone de peccatis carnis. Etiam exemplo Abimelech qui noluit dare seruis dauid panes ꝓpositionis: nisi essent mundi a mulieribus. vtz. j. Reg. xxj. O quanto magis requirit̄ mūditia in sumptione eucharistie. Calciamēta in pedibus. id est terrena non debemus tunc tangere p̄ inordinatum amorē. Sed alienigena seruus ⁊ aduena de agno comedere nō poterant. id est excōmunicati infideles ⁊ publici peccatores. Etiam non debent sumere hoc sacramentū pueri iuuenes fatui ⁊ stulti nō habētes vsum rōnis. Quarto quilibet tenentur ⁊ debent cōicare existentes in extremis: ⁊ hoc propter tria. Primo ꝓpter cōfortationem: quia homo habet ire longam viam. Et sicut corpus sine cibo deficit ⁊ p̄ cibum cōfortatur. Sic aīa p̄ illum cibū. i. sacramētum eucharistie. Unde. iij. Reg. xix. Angelus dixit Helie. Surge comede: grandis eñ restat tibi via. Qui surgens ⁊ comedit ⁊ ambulauit in fortitudine cibi illius vsq̄ ad montem dei oreb. Sic homo confortatione cibi illi⁹. i. venerabilis sacramēti debet ambulare ad montem dei. id est ad celum: quia illud sacramentum est cibus anime: nō corpis. Secūdo eucharistia iō datur homini in agone: q̄ moriturus est iturus per viam tenebrosam ⁊ ignotam. Ergo vt ductorem habeat qui viam ei ostendat: ⁊ saluo conductu eum cōducat: tūc homo accipit istud sacramentum. i. xp̄m. Unde ps̄. Notam fac mihi viam in qua ambulē: quia ad te leuaui animam meā. Debet infirmus deuote petere. Et itez. Notas feci sti mihi vias vite: adimplebis me leticia cū vultu tuo. Item moriens non solum vadit viam ignotam: sed etiam tenebrosam. Ergo deuote debet xp̄m in sacramento accipere: q̄ est lux vera que illuminat oēm hominem venientē in hūc mūdū: vt ei illuminet illam viam tenebrosam. Ideo daꝫ homini candela ad manū: vt xp̄s qui est lux sibi illuminet ad vitam eternam. Hoc quisq̄ moriens desiderare debet cum sibi cādela ad manuz daꝫ. Tertio ideo eucharistia daꝫ homini morienti: q̄ tunc magnum p̄eliū instat hoī: q̄ maximas tentationes hō in fine vite habet. Ergo vt homo habeat protectorē in fine vite sue: tunc summe debet desiderare xp̄m in sacr̄o: quia diaboli tūc te maxime infestāt: ⁊ omnes amici tui te dereliquerunt ⁊ nullus proteget te: tunc xp̄m in sacr̄o sumimus vt nos protegat: ⁊ defendat cum angelis suis. Dani. vij. Milia miliū ministrabant ei: ⁊ decies centena milia assistebant ei. Qū aūt tūc demones maxime infestant hoiem: ptz per tale exēplū: quod ponit Cesarius de quodam milite qui erat iacens in agone. Ad quem venit diabolus in specie simie habentis cor-

A nua ad modum capre. Territus ille dixit. Que es tu monstruosa illa bestia? Respō-
dit. Ego sum diabolus expectans animaz tuā. Et ille. Nō habebis in me partē. Tunc miles interrogauit euz. Unde venis. Et ille. De obitu alicui⁹ abbatisse. Tunc ait miles. Eratis ibi multi? Respōdit diabolus. Eramus ibi tot quot sunt arene in littore maris. Tunc miles interrogauit eum. Ubi eras quādo moriebatur quidam comes sibi notus. Respōdit diabolus q̄ erat ibi tantus cum tanta societate quot sunt folia in maxima silua. Tunc miles. Ubi eras quando moriebaꝛ sanct⁹ Bernhardus. Respōdit q̄ erat ibi cum tota sua comitiua. Et ille. Quō est q̄ vos maligni spirit⁹ estis ausi accedere ad finez sanctoꝝ viroꝝ. Respōdit diabolus. Non mireris. Ego eram ille qui stetit in sinistro brachio crucis quando chr̄s moriebaꝛ: z sperabam me habere aīam illius: z sic disparuit. Quinto q̄a existentes in paradiso. s. Enoch z Helias z si qui alij sunt: videtur cōicare. Immo dicit
B mgr⁹ Jo. zacharie super illud Apocal. xij. Apertum est tēplum in celo. Satis ꝓbabile est sacerdotes in statu innocentie: corpus chr̄i: virtute verboꝝ quibus nūc in cōsecratione vtimur confecisse z alijs non sacerdotibus in augmentū pfectionis dedisse: qō ꝓbat sic. Nam natura humana si integra in statu innocentie pmansisset cibuz suū habuisset congruū p aīa sicut habuit lignum vite p corpore. Sed nullus cibus est ita congruus aie sicut panis celestis: ḡ z c̄.

¶ De honore beate Marie virginis.

Secundū sentētiā Aristo. j. lib. retho. Honorandi inquit iuste q̄ bñficia prestiterūt vel bñficia p̄stare p̄nt in his q̄ ad salutē ptinēt. Sed de bt̄a virgie infinita accepimus beneficia teste doctore mellifluo Bernhardo in quodaz sermone qui incipit. Signū magnū apparuit in celo: dicens. Maria omnibus sinum misericordie aperuit: vt de plenitudine ei⁹ accipiāt vniuersi. Captiuus redemptionem: eger curationem: tristis consolationem: peccator venia: iustus gr̄am: angelus leticiaz: tota trinitas gloriā. hec Bern̄. Cum decurrissent a creatione prime eue anni circiter quinq̄ milia. cxcix. cōcepit litteris versis eua: cui C angelus dixit. Aue gr̄a plena dñs tecum: bñdicta tu in mulierib⁹. vtz Luc̄. j. Et sicut vna eaz erat dānatrix: ita alia redēptrix vna vocatur eua: alia ecōuerso literis versis aue. Ita ecōtrario habuerunt se in moribus. dicente beato Augusti. in sermone quodam. Eua inquit luxit: Maria exultauit: eua lachrymas: maria gaudiū habuit i ventre. Quia illa peccatoꝛe: ista edidit innocentem. Et infra. Mater generis nostri penam intulit mundo: genitrix dei salutem attulit mundo. Auctrix peccati eua auctrix meriti Maria. Illa occidendo obfuit: ista viuificando profuit. Percussit illa: sanauit ista. Pro inobedientia eue: obedientia cōmutatur marie. hec Aug. Jō ambos parentes beatus Bernhardus super missus est. sic alloquitur Omelia prima dicens. Letare tu pater adam: sed magis tu mater eua exulta: quia sicut omniū fuistis parentes: ita omniuz fuistis peremptores magis q̄ parentes: ambo tamen consolamini super filia. Uerumtamē hee due mulieres: eua damnatrix: maria saluatrix in D. multis conueniunt. Nam ambe fuerunt miraculose producte. Illa de viri costa: ista de sterili matre Anna. Ambe q̄ cito susceperunt vitam susceperunt z gratiam. Illa in paradiso: hec in matris vtero. Eua in sua etate habuit magnam rerum noticiam: Maria autem in etate adulta tantam accepit a spiritusancto rerum humanarū z diuinarum scientiam quantum possibile est homini: vt dicit beatus Bernhardus vbi supra in eodem. Merito ergo ipsa tanquam mater omnium nostrum est pre cunctis creaturis honoranda. ¶ Circa quod notandum q̄ multe sunt cause ꝓpter quas aliquis est honorandus. sm Thomam de aquino z Johannem de sancto Geminiano. Primo propter virtutem. Unde dicit Aristo. iij. Ethico. Honor est premium virtutis. vñ q̄cunq̄ cognoscit virtuosus: talis est honorādus: q̄ habet materiā honoris. Uerbi gr̄a. Est humilis castus misericors z c̄. Jō dicit Aristo. ij. ethico. Uirtuti perfecte nō pōt reddi cōdignus honor. Jō dicit Aug. li. v. de ciui. dei. c. xij. q̄ antiquit⁹ ro-

E mani colebant virtutē ⁊ honorem ꝑ diis. Cū duo templa cōstruxerunt sic sita q̄ nullus poterat intrare templum honoris nisi prius ptransiret tēplum virtutis: ad signifi candū q̄ nullꝰ dignus est honoris nisi meruerit eundem honorē. Sed virgo gloriosa non fuit sola virtuosa: sed etiā exemplus omniū virtutū: ergo ipa est maxime honoranda. Fuit em̄ exēplar castitatis: humilitatis: misēdie ⁊ pietatis. Nam ipsa fuit prima q̄ deo vouit virginitatē: qđ ptz ex eius rñsione ad angelum. Quō inq̄t fiet istud: quoniam virum non cognosco? id est in voto ⁊ in ꝓposito habeo non cognoscere virum sicut cōiter dicit. Nō comedo carnes: id est in voto habeo nō comedere carnes. Sic in ꝓposito dixit beata virgo maria. Virum non cognosco. Vouit tñ sub conditione. ſ. nisi deus vellet aliter cum ea dispone re. Ideo ei modū angelus exprimit dicēs. Spūssanctꝰ supueniet in te: ⁊ virtꝰ altissimi obumbrabit tibi. id est non p virum: sed p opationē spūssancti fiet ista cōceptio: nō de spū diabolico. sicut narrat Aug. lib. xiij. F de ciui. dei. c. ⁊ c̄. De quibusdam spiritibus quos gallici drusios vocant: qui feminas corrumpunt ⁊ impregnant. Sicut legit genitus merlinus vates britanie. De quo vide Martinū in chronica: quō fuit filiꝰ virginis ⁊ caruit pre. Silis hystoria tangitur iii. de ciui. dei. c. v. q̄ virgo vestalis genuisse dr romulum ⁊ remū: quos dixerunt romani filios martis ⁊ deorum. Sed oēs dii gentiū demonia. Si ergo hoc pōt spiritus malus: quare nō potuit bonꝰ? Itē de eius humilitate ptz Lu. i. cū dixit. Ecce ancilla dñi: fiat mihi sm̄ verbū tuū. Que esset mulier illa cum audiret q̄ deberet esse mr̄ dei que nō se eleuaret ⁊ tumesceret sicut ꝑma mulier fecit cū a diabolo audiuit. Eritis sicut dii: statim intumuit. Nō sic fecit maria vñ Bern. sup missus est. omel. iii. Non est magnū humilē eē in abiectiōe: magna prius ⁊ rara virtus humilitas honorata. Se quit ibidem. Vidi plures in eccl'ia de ignobilibus nobiles: de paupib⁹ diuites factos subito intumescere: pristine obliuisci abiectionis: genusq̄ suum erubescere: infimos dedignari parentes. Nō sic fecit maria: q̄a respexit humilitatē ancille sue. Ideo dicit Bern. ibidem. Laudabilis virtus virginitas: sed magis humilitas est necessaria. Illa cōsulit: ista ꝓcipit. de illa dr. Qui pōt capere capiat. de illa dr. Nisi q̄s efficiat sicut paruulus iste nō intrabit in regnū celorū. Illa ergo remunerat: ista exigitur. Potes deniq̄ sine virginitate saluari: sine humilitate non potes aliq̄ mō placere. Etiam sine humilitate audeo dicere: nec virginitas marie placuisset deo. hec Bern. Ideꝫ dicit. Homo est sperma fetidū: saccus stercoꝝ ⁊ cibus vermiū. Attende q̄d fuisti. Vile semen: sanguis coagulatus in vtero: q̄d supbis puluis ⁊ cinis: cuius cōceptus culpa: nasci miseria: viuere pena: mori angustia. Sz q̄ se humiliat exaltabit. Lu. xviii. Refert Valerius li. ix. ca. i. q̄ brutus ⁊ tarquinius filii tarquinii inter se de dominio patris altercantes petierunt tandē ab Apolline: quis illoꝝ regnare deberet in roma. Rñdit ille. Qui ꝑmo mr̄em suam oscularetur. Quod audiēs brutꝰ subito cecidit in terrā: ⁊ ipam osculatꝰ est dicēs. En mater mea q̄ me genuisti: ⁊ tunc ille regnauit deinceps in roma. Sed quis est verus humilis. Rñdeꝫ qui fugit laudes ⁊ honores huius mūdi: ⁊ qui diligit psonas humiles q̄a omne simile applaudit suo simili: ⁊ si se ceteris viliorez reputat. Ad Philippen. ii. In humilitate supiores inuicem arbitrantes. Nam aliq̄ bonū posset esse occultum in alio hoīe: quo sit nobis supior: exemplo apostoli q̄ fuit raptꝰ in tertiū celū: q̄ etiam dicebat. Non sum dignus vocari apūs. i. Cor. xv. De. s. Francisco legimus. q̄ vidit aliquē humiliorē se ⁊ viliorem: multum se vilipendit. Item q̄ amat ab aliis sperni: ⁊ vilis ab illis reputari. Cuiꝰ exemplū ponit Grego. in dialogo. de quodam viro pusille stature. Cui cum quidam dixisset q̄ nihil homis hꝫet. Protinus vir sanctus ruit in eius complexus ⁊ magnas gr̄as agere cepit dicens. Tu solus es qui oculos apertos habuisti. Itez si ad oīa officia humilia se paratum reddiderit: exemplo Abigail. i. Regum. xv. Pro qua cum misisset rex Dauid vt eā accipet in vxorē. Ipsa respondit. Famula tua sit tibi in ancillam: vt lauet pe

A des seruoꝝ tuoꝝ. Ideo dauid dilexit eam
7 fecit eam reginaꝫ supꝫ ceteras mulieres.
Sic etiã btã virgo ꝓpter eius humilita-
tem facta est mr̃ dei. ¶ Secundo aliqs ho-
mo honorandus est ꝓpter dignitatẽ 7 po-
testatẽ: 7 sic principes 7 prelati debent ho
norari a subditis. Ideo dicit in decretis q̃
nos reuerentiam exhibere debemus ali-
cui ratiõe dignitatis eius. xvj. q. ij. ca. nisi
Non quidem rõne malitie: sed inquantum
gerunt vicem dei 7 cõitatis cui preferun-
tur. Unde. j. Petri. ij. Deum timete: regem
honorate. Unde Augustinus in Regula.
Honore coram vobis sit prelatus vester.
Quanto sunt maiores prelati: tanto plus
honorandi sunt. Ut papa in toto mundo:
episcopus in dioceſi sua: plebanus in par-
rochia sua: magiſter ciuiuꝫ in ciuitate sua.
Similiter vxor debet honorare maritũ suũ
quia vir est caput eius. Sic seruꝰ dominũ
suum: ancilla dñam suam: 7 quilibet sub-
ditus suũ superiorẽ: quẽ debet loco dei ho-
norare 7 ei obedire. Unde Apostolus ad
Romanos. xiij. Nõ est potestas niſi a deo:
7 qui potestati resistit deo resistit. Ergo a
B fortiori virgo gloriosa est honorãda: quia
dignior est omnibꝰ creaturis: q̃ eum de se
genera uit q̃ est super omnia benedictus in
secula. Etiam potentior cũctis q̃ regina.
Ergo dixit ei angelus. Benedicta tu i mu-
lieribus. Ipsa est iuxta mulieres natura-
li cõformitate. Ideo vocauit eam bis mu-
lierem. Joan. ij. 7. xix. Infra mulieres sin-
gulari humilitate: quam admirans Elisa-
beth dixit Luc̃. ij. Unde mihi hoc q̃ mater
domini mei venit ad me? vnde sequit. Be
nedicta tu inter mulieres. Est etiam supra
mulieres imperiali auctoritate. Est enim
omnium domina. de quo Apocal. xij. Mu-
lier amicta sole 7 c̃. Est etiam preter mulie
res virginali fecunditate. Ipsa est mulier
quam preparauit dominus filio suo. Señ.
xiiij. Contra mulieres virtuali stabilitate
7 potestate. De ipsa dicit Señ. iij. Mulier
cõteret caput tuũ. Inter mulieres miseri-
cordi benignitate. De ea põt dici illud ver-
bum Judith. viij. Ora ꝓ nobis qñ mulier
sancta es. Ideo omnes mulieres ꝓpter eã
sunt diligende. Ad Ephes. v. Uiri diligite
vxores vestras: sicut christus dilexit eccle- C
siam. Item propter eam sunt omnes vene
rande. j. Pe. iij. Infirmiori vaſculo hono-
rem impartientes. Nam honor est exhibi-
tio reuerentie in signum virtutis. vt patet
j. Ethi. Nam aliqua virtus est i viris: q̃ in
duplo inuenit in mulieribus. Si castitatẽ
q̃ris. Ecce Susanna q̃ potius mori voluit
q̃ contra legem dei agere. O quot sunt vi-
ri frangẽtes mr̃imoniũ. Si inuenitur vna
mulier frangens fidem: inueniunt inter vi
ros centũ. De sanctitate 7 deuotiõe si loq̃-
mur: precellit mulier virum. Si de pietate
loq̃mur: ꝑcellit mulier virũ. Jõ dicit Aug.
Intercede ꝓ deuoto femineo sexu. non di-
cit hoc de viris. Ergo sunt honorãde. Ter-
tio aliquis est honorandus. s. ratiõe gene-
rationis. Sic parẽtes sunt honorandi. Jõ
dicit Aristote. ix. Ethicoꝝ. Dijs magiſtris
7 parentibus non possumus reddere equi
ualens. Sed filij qui non honorant paren-
tes suos sed vituperant: maledictionez in-
currunt. Deute. xxiiij. Maledictus hõ qui D
non honorat patrem 7 matrez. Ergo a for
tiori virgo gloriosa 7 semper benedicta est
super oñes patres 7 matres sinceriter ho
norande: cum sit mater omnium nostrũ di
cẽte Anselmo. O domina si filius tuus fa-
ctus est per te frater noster: nonne tu per
illum facta es mater nostra? q̃a ipse dicit.
Narrabo nomẽ tuũ fratribus meis. Ideo
ipa de se dicit. Ego mater pulchre dilectio
nis 7 timoris 7 agnitionis 7 sancte spei.
Eccle. xxiiij. Quia mater illius est qui pro-
pter pulchritudinẽ suã ab oñibus est am-
mirandus 7 ab omnibꝰ timendus diligen-
dus agnoscendus 7 sperandus. Ergo me-
rito debemus dicere cum marcella pedisse
qua marthe. Beatus venter qui portauit
7 vbera que suxisti. Dicit Aristo. libro. j. re-
thoꝝ. cap. xij. Partes honoris sunt sacrifi-
cia recordationes in metris: 7 sine metris
cõstructio templi: antiqua prioritas: sedes
monumenta: imagines: adorationes 7 do
na preciosa. Hec sunt Marie excellẽter at-
tribuenda. Primo deo propter ipsum sacri-
ficium. dicẽte beato Augustino. xxij. li. de
ciuita. dei. ca. x. Deniq; illi talibus dijs su-
is templa edificauerunt. Nos autẽ marty

E ribus nostris non templa sicut dijs sed memorias sicut hominibus mortuis: quorum apud deū viuunt spūs fabricam⁹ ⁊ non ibi erigimus altaria: in quibus sacrificemus martyribus: sed vni deo martyrum nostra sacrificia immolamus, hec Augustꝰ. Possumus ergo sacrificare deo propter eum scz missam cantando ⁊ dicendo. De quo sacrificio dicit Psalmista. Sacrificium laudis honorificabit me. Dicit Cesarius di. vij. c. iiij. Cū in diocesi Cantuariensi esset sacerdos qdā idiota tpe btī Thome epī ⁊ martyris nullam sciēs missam nisi de domina nostra: quā quotidie celebrabat: ⁊ apud eūdem episcopū de hoc accusareꝝ prohibitus est ob honorem sacramenti a beato episcopo decetero dicere missas. Qui cū esset in tribulatione ⁊ egeret: beatamq; virginem iugiter inuocaret: illa ei apparens ait. Vade ad episcopum ⁊ dic ei ex parte mea: quatenus tibi restituat officiū tuuz. Respondit sacerdos. Domina ego sum paup ⁊ psona despecta non audiet me. Beata virgo subiūxit, Tu dices p ligno q cum tali hora ⁊ tali loco ciliciū suū dissutuz resartiret: ego illud ex pte vna tenebā adiuuans eū: ⁊ sta tim credet tibi. Mane sacerdos accessit ad epm: ei beate dei genitricis deferens nuncium. Et cū ille diceret signū de cilicio sanctus pontifex stupens ⁊ pauēs respondit. Ecce reddo tibi officiū tuū: ⁊ pcipio tibi vt tñi de dña nostra missam dicas vel cātes. Sile exemplū qđ sequit ibidē nota. Secunda pars est recordatio in metris ⁊ sine metris: ⁊ sic olim honorabant poete reges et principes ⁊ alios bene operātes: fingētes carmina aut scripta. Sic virgo benedicta est honorata metris scripture veterꝭ ac noui testamenti: sicut legitur in speculo historiali. libro. viij. capi. cxx. q sanctus Ildefonsus composuit insigne volumē de eius sanctissima virginitate: qđ ita sctē dei genitrici placuit: vt ei ipm librum manutenens apperet: ⁊ p tali ope gr̄as referret. hec ibi Tertia ps ē tēpla erigere: qđ olim fecerūt in honorē deoꝝ gentiles: ḡ ⁊ nos in honorē dei ⁊ btē ✠ginis debem⁹ tēpla erigere. Quātū in hoc btā virgo honorat: patet in hystoria de festo niuis quam vide ⁊ plege.

Quarta est ei facere imagines: ⁊ sic romani honorauerunt terrā: ⁊ vocat apud eos alma mater: q: multa de ea generant. Vel Cibeles quasi cubeles a cubon quod est firmum. Proserpina: eo q proserpant fruges de ea. Vesta quasi floribus ⁊ herbis vestita: ⁊ eam pinxerūt ⁊ figurauerūt tanq̄ deam. Quia ſm Ysidoꝝ. xxiiij. ethimol. Videntes antiqui q terra mater est ⁊ nutrix omnium viuentiū coluerunt eam vt deam ⁊ fecerunt sibi imaginem: quam alma matrem vocauerūt: quam sedentem in curru collocauerunt: quia ipsa terra pendet in aqua ⁊ in aere. Clauē in manu tradiderūt: qa tellus in hyeme clauditur ⁊ in vere aperitur vt fruges nascantur, Tympanū habet in alia manu ꝓpter figuram eius tympanalem, In capite eius coronaz de turribus: propter ciuitates ⁊ turres quas portat ⁊ sedes circa eam in signum q cum omnia moueantur: ipsa manet immota. Galli seruiunt ei in signum q qui semine indiget terram oportet sequi ⁊ colere. In eius pręsentia leones prosternuntur: in signum q ipa omnia domat. Ista alma mater signat beatam virginem ſm q ecclesia canit. Alma redemptoris mater. Hec est posita in curru ecclesie. iij. Reg. ij. Posit⁹ est thron⁹ matris regis: ⁊ sedet ad dexteram eius, Ipsa tenet clauem misericordie in manu: p quam regnū celoꝝ peccatorib⁹ aperit. Tenet tympanum iusticie in manu aut potentiam: per quā demones terrētur. iuxta illud Cantico. vj. Terribilis vt castrorum acies ordinata. In capite eius habet coronam: quia est regina angelorum. Galli. i. angeli sequuntur eā seruiendo ei. Leones id est peccatores debent coram ea prosterni. Quinta pars honoris est prioritas sedis: scz dando sibi primum locū in sedendo. dicente dño nostro. Lu. ix. Cū inuitatus fueris ad nuptias recumbe in nouissimo loco: ne forte honoratior te sit inuitatus. Queritur vtꝝ petñ sit inanis glorie in ecclesia vl in mensa primū locū tenere. Respōdet magister Augusti. de anchona sup Matth. q stare vel tenere primū locū in ecclesia vl in mensa pōt referri ad officium ad statū vel ad desideriū vel appetitū ⁊ quodlibet non

A pōt esse pctm̄ inanis glorie. ꝑm Chrysosto.
Nam sedere in primo loco in ecclesia vel
mensa illis quibus conuenit ex officio non
est peccatum inanis glorie: sed debitum iu
sticie: quia ordo iusticie sic requirit vt supe
riores ⁊ primi in officio sint primi ⁊ superi-
ores in loco. Sed in loco primo sedere illis
quibus ex officio non conuenit nec ex supe-
rioris mandato: sed solum ex presumptio-
ne: sine nota superbie ⁊ vicio inanis glorie
esse non potest. Si ergo refertur ad statū:
tunc clericis quia dei ministri sunt conue-
nit stare in primo loco: tam in ecclesijs q̄ꝫ in
mensis: quia ratione status eorum cōmu-
niter ab hominibus pre alijs honorantur.
Et quia vident se semper ab alijs honora-
ri: cōiter viciuꝫ inanis glorie plus habet in
clero ⁊ sacerdotio locum q̄ꝫ alia vicia cum
non semper hoc referatur in deum: sed qn̄-
q̄ꝫ in laudem hominū. Si vero in primo lo-
co referatur ad desiderium vel volūtatem
semper est vicium inanis glorie. Nam mul-
ti supbi sedentes in nouissimo loco: cordis
tamē elatione vident̄ sibi in primo sedere.
B Et multi sedēt in p̄mo qui se in eorum con-
scientia ⁊ reputatione in nouissimo sede-
re existimant. Non em̄ vitupauit eos dn̄s
qui primū locū tenent: sed eos tm̄ q̄ amant
⁊ diligunt. dicendo Matth̄. xxiij. Ue vo-
bis q̄ diligitis primas cathedras ⁊ primos
recubitus ⁊c̄. Cum igit̄ beata virgo hic in
terris ex humilitate tenuit infimum locuꝫ
merito iā in celis tenet superiorē locum: q̄a
sup om̄es choros est exaltata. Sexta pars
honoris sunt adoratiōes. dicit em̄ sanctus
Tho. in. iij. di. ix. q. ij. ar. iij. ꝙ btā virgo est
adoranda yperdulia adoratione: qꝛ nō so-
lum adoratur rōne sui dulie: sed etiaꝫ rōne
filij vt mater dei. Ideo adorat̄ inquātū p-
tinet ad chr̄m yperdulie: sic etiam reges ⁊
principes debent adorari dulie. Et est du-
lia seruitus non ꝓpter se: sed ꝓpter alium.
Sic venerat̄ aliq̄s seruus ꝓpter dn̄m. Et
sic adoramus papam ꝓpter chr̄m: q̄a tenet
locū chr̄i. Sic etiam reges ⁊ p̄ncipes ado-
ramus dulie: qꝛ tenent locum dei. Sed btā
virgo solū tenet supremū gradū adoratio-
nis inter oēs creaturas. s. yperdulie. Sed
dubitat̄ quib⁹ verbis debemus vti in ado-
ratione eius? Respōdet̄ ꝙ verbis illis qui-
bus eam angelus adorauit. Si enim ange C
lus eam sic adorauit: multo magis homo.
Un̄ dixit. Aue gratia plena dominus ⁊c̄.
Item Bernar. Que est hec virgo tam no-
bilis vt salutet̄ ab angelo: tam humilis vt
despōsata sit fabro? Secundo ꝓpter tripu-
dium Joannis: q̄ in aduentu virginis cuꝫ
verbo non posset salutationem exprimere:
totum se excussit in vtero matris sue ad re-
salutādam eam exultauit in gaudio. Dicit
ibi glo. q̄a lingua non poterat animo exul-
tante salutat. Tertium est reuerentia virgi
nis: qꝛ est regina celi. Ideo est adoranda:
veneranda ⁊ salutanda. ps̄. Astitit regina
a dextris tuis. sicut qui adorat regē debet
etiam adorare reginam q̄ stat iuxta regeꝫ.
Quartum est vitatio ingratitudinis. Ma-
gna em̄ est ingratitudo recipe tot bn̄ficia a
beata v̄gine ⁊ nō recognoscere ⁊ nō regra
tiari sibi frequenter salutando. Quintū est
altitudo contenti: scilicet que continent̄ in
ipsa salutatiōe: que tota plena est mirabili-
bus ⁊ altis mysterijs: que omnia redūdāt
in salutē nostrā. Sextum est lucrum resalu D
tationis. Qui enim libens salutat beatam
virginem resalutat̄ ab ea. Prouerbi. viij.
qui mane vigilauerit ad me. s. ad legēdum
vel cantādum mihi: Aue: inueniet me. Cu
ius exemplū patet in. s. Thoma cantuari-
ensi. Qui existens iuuenis eam deuote sa-
lutauit ⁊ imago ei porrexit preparamenta
ad celebrandum. de quo nota in eius legē-
da. Dico ergo vobis cum Apl̄o ad Roma.
vlti. Salutate mariam que multum labora
uit. s. chr̄m concipiendo: nutriendo: in egy-
ptum fugiendo: ad mortē eū sequendo ⁊c̄.
Erat q̄dam miles inueteratus qui ordineꝫ
cisterciensiū intrauit: q̄situs a magr̄o noui
cioꝝ si sciret orationem dn̄icam: negauit se
vnq̄ꝫ discere potuisse. Fit labor inanis vt
disceret. Et cum non potuisset precepit ab
bas vt saltem breuem salutationem angeli
cam disceret. Quod cum multo ⁊ diutino
labore factum est. Et cum sepius rumina-
ret ⁊ frequenti vsu tantam in ipsa saluta-
tione mentis dulcedinem concepit: vt cor-
di eius ⁊ ori sola memoria Marie indeli-
biliter adhereret. Cōtigit postea illum mo-

ri ⁊ inter fratres sepeliri. Mira res de tumulo eius non multo post arbor nasci ignoti generis visa est. Cuius folia litteris aureis insignita. Aue maria gratia plena ⁊c. notabiliter singula continebant. Ad locuz veniunt ⁊ arboris radicem scrutati sunt diligenter: ⁊ eam de ore eius ortum inuenerunt. Quarto modo aliquis est honorandus propter senectutē. Unde Leuitici. xix. Coram cano capite cōsurge: ⁊ honora personam senis. De hoc nota superius in sermone de senib⁹. Sed virgo gloriosa ⁊ semper benedicta est matrona omnium nfor ergo a nobis est honoranda. Quam filius suus tantum honorauit: nonne eam nos etiam debemus honorare? Dubitaꝫ vtruz virgo maria fuit filio suo tanq̄ ancilla vel sicut mater reputata? Ūñ q̄ honorauit eā sicut matrem. Patet primo in eius adolescentia. Lu. ij. Descendit cum eis in Nazareth ⁊c. Secundo in alior pſentia. Joan. ij. Quando ad petitionē matris conuertit aquam in vinum. Tertio in eius absentia. Nā pēdens in cruce curā habuit de matre
F sua dicens. Mulier ecce filius tuus. ⁊ Joanni. Ecce mater tua. Quarto in fauorabili diligentia: qñ cum toto exercitu angelorū venit obuiā matri sue: quando de hoc mūdo migrauit. Quinto aliquis est honorandus: quia sanctificatus est. Sic omnes sacerdotes sunt honorandi: quia sunt sanctificati. Jō dicit dñs p ꝓphetā. Nolite tāgere christos meos. i. vnctos sacerdotes. De hoc nota supius. Ergo magis btā virgo maria: que fuit in vtero sanctificata: ⁊ sicut sacerdotes anteq̄ cōsecrāt corp⁹ chr̄i sunt sanctificati ⁊ consecrati: sic beata virgo anteq̄ cōcepit filiū dei fuit in vtero sanctificata. Sicut ipsi conficiunt corpus chr̄i in altari cum quinq̄ verbis: sic ipsa concepit filiū dei in vtero cum quinq̄ verbis. Et sicut ip̄i locāt ⁊ leuāt ⁊ portāt corp⁹ chr̄i in altari: sic ipa portauit in vtero suo in manibus: in brachijs: q̄a est imago dei. Sic quilibet hō est honorandus: q̄a est ad imaginē dei creatus: quia credendum est q̄ quilibet homo habeat aliq̄ bonum q̄uis lateat propter q̄ est honorandus. Jō dicit ad Philip. In humilitate supiores sibi inuicem arbitrantes. Peccat tñ q̄s cum honorem sibi exhibitum non refert in gloriam dei sed in gloriam vanā. Secundo cū quis querit honorem de pctō sicut in choreis: cātilenis illicitis: in superbia vestiū: in torneamentis. Unde Bernar. Quid est magis illicitum ⁊ periculosum q̄ letari cum male feceris ⁊ in rebus pessimis exultare. Tertio cum propter honorē quē querit odit aliū qui plus ab eo honoraꝫ ⁊ non fauet illi honorē illū. Q̄ est contra charitatē ꝓximi ⁊ indignatur ꝓtra eū q̄a eū honorat. sicut fecit Āmā Mardocheo iudeo. Quarto cum quis nimiam complacentiam habeat in honore sibi exhibito: vt cū caputiū coram eo deponitur: vel eum dñm vocando vel domicellaz vel pulchrā dominā ⁊ sanctū ⁊c. qñ in huiusmodi maiorem complacētiā habet q̄ in deo tunc deum grauiter offendit. Quia dicit Augustī. Nullum pctm̄ est adeo veniale qō non fiat mortale dū placet. Est ergo talis honor suscipiendus cū metu ⁊ reuerentia. vt patet. j. q. j. c. nō est. ⁊ est deo cū humili corde offerendus: dicendo cū ps̄. Nō nobis dñe non nobis: sed nomini tuo da gloriam. Ideo dicit apl's. Soli deo honor ⁊ gloria. Quinto cuz dolent de hoc q̄ non honorant sicut alij vñ spernant. Ūñ Frā. petrar. li. ij. de re. vtri. for. c. xxxv. dic discipulo suo. Spernor. Rñdit. Circa hoc verbū vnū tria bona dixere esse aliq̄. s. spernere mūdum: spernere sese: ⁊ spernere se sperni. Hoc tibi vltimo opus est. Sequit infra. Nōcūq̄ maximū est herodes pessimus miserrimusq̄ hoim: christuz spreuit. Hec ille. Non em̄ debemus dolere q̄ ab aliqb⁹ spernamur cū hoc chr̄o dño accidit: nō em̄ debemus q̄rere hic in pſenti honorē: sicut faciunt pagani ⁊ increduli q̄ non hñt de futura vita: sed debemus appetere honorē future vite: vbi est honor ⁊ gloria sempiterna: quam nobis prestare dignetur ille qui viuit ⁊ regnat ⁊ cetera.

De honore quem tenemur ecclesie.

Honorem maternum obligamur ecclesie. De qua ad Gala. iiij. Que sursum est hierl'm mater nra libera est. Sursum est q̄ ad desideriuz. Ūñ Tho. iiij. Honorē habebis ad matrē tuā oibus die-

A bus vite tue: ⁊ gemitus matris tue ne vnq̄ obliuiscaris. Dicit glo. sup ps̄. xxvj. Sicut mr̄ carnalis in sobole carnali qn̄q̄ vicissitudinē obseruat: ita spirituali educatiōe sctā eccl̄ia eadem obseruat. Primo enim in vtero cōcipit̄ puer. Scd̄o in vtero alitur. Tertio in lucem emittit̄. Quarto manib⁹ mr̄is gestat̄. Quinto ablactat̄ vt ad mensam patris accedat validiori cibo alatur: ita ⁊ q̄s sancta ecclesia educat. Primo in vtero nascunt̄. i. cōcipiunt̄: dū rudimēta chr̄iane fidei in cathecismo ⁊ exorcismo suscipiunt. Secundo in vtero aluntur dum in illis rudimentis plenius informātur. Tertio per baptismum ⁊ aliorū sacramentoꝝ ꝑceptionem generantur. Quarto quasi manibus ecclesie portantur ⁊ lacte nutriunt̄ dū simpliciori ⁊ faciliori ecclesie doctrina imbuuntur. Quinto ablactantur quādo a lacte simplicis sensus accedūt ad mensam vt solido vescantur pane: cibo scilicet angeloꝝ. Hec glosa. De illis beneficijs ecclesiam nō honorare ⁊ ei gratias non referre magna ingratitudo est. Unde Bernar. super Qui habitat. Accipiendis indignus est: qui fuerit de acceptis ingratus. Sunt tamen multi filij ecclesie prochdolor valde ingrati: vt sunt ecclesiarum violatores: ecclesiarum persecutores: ecclesiarum spoliatores: ecclesiarum exactores. Tales enim non honorant matrem: quia ipsa omnium bonoꝝ mater est. Sapientie. vij. Primi sunt ecclesie violatores: que violatur in multis casibus. Primo si fuerit combusta: ⁊ in illo casu ecclesia est consecranda. Sed si tectum vel aliquod huiusmodi ⁊ non parietes: nō oportet nisi esset ecclesia testudinata: q̄ per cōbustionē destruerēt̄ enormiter: tūc oporteret. vt ptz extra de cōse. ec. c. ꝓposuisti. ⁊ de cōse. dist. j. ca. ecclesijs. vbi d̄r. Ecclesijs semel cōsecratis non debet iteꝝ cōsecratio adhiberi: nisi ab igne cōbuste aut sanguis effusiōe aut cuiusq̄ semīe pollute fuerint. Jō attēdant quantū peccāt q̄ incendunt ecclesias. Tales debent penitere. xij. annis. vt ptz. xvij. q. iiij. ca. Si quis eccl̄iam igne cōbusserit. xij. annis peniteat ⁊ eandem sedule restituat: ⁊ tales sunt ipso facto excōicati, vt patet extra de sen. excō. c. tua nos duxit fraternitas ꝯsulēda. Et ifra. Fraternitati tue taliter rn̄demus q̄ nō solū hi qui in clericos temerarias manus inijciūt: sed etiā incēdiarij: exq̄ sunt ꝑ eccl̄iasticā sn̄iam publicati ꝑ absolutionis bn̄ficio habendo ad sedem apl̄icā sunt mittendi. hec ibi. Sed qn̄ nō sunt denunciati pn̄t ab ep̄o absolui: vt ptz ibidē. c. nup. vbi d̄r. qn̄ cōditor canonis sibi absolutionē nō reseruat eo ipso cōcessisse videt̄ facultatē alijs relaxādi. Quidā etiā extendunt hanc sn̄iam ad incendiarios domoꝝ religiosaꝝ. Scd̄o est recōcilianda: qn̄ est polluta effusiōe sanguinis: vt patet de cōse. di. Ecclesijs semel deo consecratis nō debet iterū cōsecratio adhiberi: nisi sanguis effusione pollute fuerint ⁊ c̄. Sed si polluit̄ cimiteriū: nō ꝓpter hoc violata est eccl̄ia: q̄ min⁹ nō trahit ad se mai⁹: sed bene econtra. vt patet de conse. eccle. libro. vj. c. si ecclesiam. vbi dicitur. Si ecclesiam pollui sanguinis aut seminis effusione contingat: ipsum cimiterium si cōtiguuz sit ecclesie cēset̄ esse pollutuz. Unde antequā recōciliatū fuerit: non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si remotus fuerit ab eodē. Non sic quoq̄ in casu econtrario: vt videlicet polluto cimiterio q̄uis ecclesie contiguo debeat eccl̄ia reputari polluta: ne minus dignū maius aliquid accessoriuz principale ad se trahere videat̄. Hec Glo. Joan. an. super verbo sanguinis dicit humani ⁊ animo iniurioso. Unde si ibi occidatur canis vel humanus sanguis casu effundit̄ ecclesia non est reconcilianda. Sed si in ea occiditur homo sine sanguinis effusione reconciliabitur propter criminis horrorem. vt patet de conse. eccle. c. proposuisti. Etiā si sanctus homo in ea occideretur. Quia quāuis ꝓpter sanguinis effusionem sanctificaret̄: polluit̄ tn̄ propter peccatum occisoris. Tertio violat̄ ꝓpter effusionem seminis. s. humani. non canis. vt ptz de ꝯse. di. j. c. ecclesie. Ubi dicitur. Aut cuiuscunq̄ semine polluta. Dicit glo. per fornicationē ⁊ adulterium. Dicit Joannes andree in ca. si ecclesia. li. vj. de cōse, eccle. vbi supra super verbo seminis etiam vxoris. Caueant ergo seculares cum tractant de amore et fornicatione q̄ egrediant̄ ecclesiam aut ci-

Emiterium: quia in his casibus oportet q̄ ecclesia reconcilietur ⁊ cimiterū: si cōsecrata sint per aquā pontificalē que fit ex cinere ⁊ vino ⁊c̄. vt patet de cōse. eccle. c. ppo fuisti. ⁊ .c. aqua. Sed si non fuerit cōsecrata: ⁊ violatur seminis aut sanguinis effusione poterit eam reconciliare simplex sacerdos cū aqua exorcisata. vt patet de consecra. eccle. ca. si ecclesia. Quarto polluit ecclesia ⁊ cimiterū cū in eis tumulant corpora excōicatoꝝ: vt si iudeus vel paganus vel excōicatus i ecclesia vel cimiterio sepeliant sunt violata. vt patet extra de conse. eccle. ca. cōsuluisti. vbi dicit. Cimiteria in quibus excōmunicatoꝝ corpora sepeliri cōtingat: recōcilianda erūt aspersione solenniter benedicta: sicut in dedicatione ecclesiarū solet fieri ⁊ consueuit. Hec ibidem. Et illa corpora si discerni possunt sunt exhumanda ⁊ extra cimiterū pjcienda. vtꝫ extra de sepul. ca. sacris. Idem fieri debet si est in ecclesia: sicut fecit beatus Martinus. Nam legit in eius vita cū quidaꝫ sub nomine martyris coleretur: ⁊ a Martino nihil de eius vita vel merito inuenire posset: quadam die super sepulchrū stans orauit vt quis esset vel cuius meriti indicaret. Conuersus ad leuam vidit vmbram nigerrimam stare. Qui a Martino iuratus dixit se latronem fuisse ⁊ ob scelera sua percussum esse. Continuo ergo sanctus Martinus eū exhumari fecit. Quinto mō violatur si per violentiam de ecclesia vel cimiterio aliquis abstrahatur. Iste casus plus est de consuetudine q̄ de iure: quia ecclesia tueri debet illos qui fugiunt ad eam: vt patet. xvij. q. iiij. ca. reū. vbi dicitur. Reuꝫ ad ecclesiam fugientem nemo abstrahere audeat: neq̄ inde damnare ad penam vel ad mortē: vt honor ecclesie ꝓseruet: sed rectores eius pacē ⁊ vitā ⁊ mēbra obtinere studeant. Hec ibi. Idē patet. xxiij. q. v. ca. reos sanguinis defendat ecclesia: ne effusionis sanguis particeps fiat. Idē patet extra de emu. eccle. ca. inter alia. Hoc habemus ex veteri testamento. j. Macha. x. vbi dicit q̄ rex demetrius statuit q̄ quicūq̄ fugerit in templū qđ est in hierm̄ ⁊ in oibus finibus eius obnoxius regi in omni negocio dimittat. Idē venit ex statuto gentilium: sicut dicit Augusti. libro. j. de ciui. dei. ca. xxiij. q̄ Romulus ⁊ Remus azilū constituisse phibent: quo cū qs ꝓfugeret ab oi noxa liber esset augere querentes creande multitudinē ciuitatis. Mirandum in hono rē christi precessit exēplū. Hoc cōstituerūt euasores vbis quod antea conditores. Et hoc fecerunt illi vt ciuiū suoꝝ numerus cōpleret: quod fecerūt isti vt suoꝝ hostiū numerositas seruaret. Hanc hystoriam recitat Augustinus cōtra romanos asserentes: dum populus romanus cultui multorum deoꝝ fuit deditus: nō est passus talia qualia tēporibus christianoꝝ: ⁊ semp succubuerūt. Cōtra quos inducit q̄ anno domini quadringentesimo duodecimo: quando roma fuit capta a gothis ꝑceptum erat a rege gothorum scz Alarico prius q̄ vbs caperet: vt si q̄ in sancta loca precipue apostolorum Petri ⁊ Pauli confugissent securi ⁊ inuiolati sinerētur. Deinde quantum possent a sanguine temperarent. Ecce quo modo eis precipiebat ꝓpter reuerentiam nominis christi: quia in nulla hystoria eoꝝ legitur: q̄ hostes capta aliqua ciuitate pepercerunt fugientibus in templa deorum suorū: sicut ipsi ad loca apostoloꝝ. Et probat hoc per poetam Virgilium in Eneidis de Priamo: qui tempore excidij troiani regnabat: qui ad aram Iouis fugiēs ibidem trucidatus est. Ideo quātū ad illud exemplum christi alludens verbis Virgilij: sic dicit. Vidit Eneas Priamuꝫ per aras sanguine fedantem: quos ipse sacrauerat ignes: id est quibus i sacrificijs vsus fuerat. Aliud exemplum Virgilij ponit ibidem: q̄ Diomedes ⁊ Ulixes cesis summe custodibus arcis corripuere sacram effigiem manibusq̄ cruentis virgineas ausi diue contingere vittas. Fuit enim palladium quoddam simulachrū dee Palladis: de qua prophetatū fuit ab Apolline q̄ q̄diu troia haberet palladium: tamdiu staret eius imperiū. Trucidatis ergo troianis in captione vrbis deliberauerūt greci qđ de his agendum esset qui ad templa deorum confugerent. Et decretum est a grecis concorditer q̄ necarentur. Et sic Diomedes ⁊ Ulixes

A interfecerunt custodes illius simulachri coram simulachro in arce. Tertiū exemplum ponit Augustinus libro primo de ciuitate dei. capitu. vj. de Marco Marcello: qui Siracusam vrbē ornatissimā cepit. De quo fertur eam prius fleuisse ruiturā. Nec vspiam legitur ab imperatore tam casto fuisse preceptū: vt quisq; si ad illud templum fugisset haberetur illesus. Et sic patet ꝙ romani fuerunt per exemplum defensati: ꝙ nullus confugiens ad loca martyrum aut ad ecclesias vel cimiteria esset per vim extrahendus: etiā si iudeus vel paganus ibi concurreret. vt dicunt Guilhelmus ⁊ Innocentius. C. de his qui ad ecclesiam confugiunt. l. j. Fallit hoc tamen primo quando est public⁹ latro: vt patet extra de emunitate ecclesiaruz. capitulo. Inter cetera. De talibus intelligendum est quod dicitur Exodi. xxj. Si quis de iudustria occiderit proximū suum ⁊ per insidias de altari meo euelles eum vt moriatur. Qui percusserit patrem suum aut matrem: morte moriatur ⁊c. Extra de homicidijs. cap. j. Sic Joab

B fuit captus ab altari cum interfecisset amasam. vt patet. iij. Regū. ij. Secūdo fallit in illo qui est nocturnus depopulator agrorum. Tertio qui mutilationē membrorum ⁊ cedes in earum cimiterijs facit: quia frustra inuocat legis auxilium qui cōmittit in legem. Et ille casus patet de emu. ecclesi. ca. Immunitatem. Dubitatur si quis confugiens ad ecclesiam obuiat sacerdoti portanti corpus christi ⁊ ei adhereat nunquid defendetur. Respōdet Hostien. ꝙ sic q̄uis non sit expressum in iure. Nam mulier que tetigit fimbriam vestimenti christi salua facta est. Matthei. ix. Sunt ergo templa dei in magna reuerentia ⁊ honore habenda: quia est mater nostra in qua sumus spiritualiter generati: ⁊ ibi accepim⁹ sacramēta. Ergo peccant illi qui faciūt ibi iudicium sanguinis: cōtra illud qd̄ d̄r extra de emu. eccle. ca. Cū ecclesia dei s̄m euangelicā veritatē dom⁹ orōnis debeat esse: non spelunca latronū aut sanguinis forum: seculares iudices causas vbi de sanguinis effusione ⁊ corporali pena agit̄ in ecclesijs vel cimiterijs agitare sub interminatione anathematis ꝓhibemus. Absurdū est em̄ ⁊ crude

C le ibi iudiciū sanguinis exerceri vbi est tutela refugij cōstituta. Secundo ibi non debēt fieri placita secularia vt patet extra de emu. eccle. li. vj. ca. decet domū dei. vbi dicit̄. Sit ad ecclesias humilis ⁊ deuotus ingressus: sit in eis quieta conuersatio: deo grata: inspicientib⁹ placita. Sequit̄ infra. Nullus ibidē seditionē excitet ⁊ conclamationem moueat impetumue cōmittat. Cessent in illis vniuersitatū ⁊ societatum quarūlibet cōsilia: cōtiones ⁊ publica parlamēta. Cessent ibi vana ⁊ multo fortius feda ⁊ ꝓphana colloquia: cessent cōfabulationes quelibet. Sequit̄ ibidez: cessentq; in ecclesijs ⁊ eaꝝ cimiterijs negociatiōes ⁊ precipue nundinaꝝ ac fori aut cuiuscunq; tumultus oīs in eis seculariū iudiciorū strepitus cōquiescat nulla inibi per laicos causa criminalis agitetur. Hec ibidem. Tertio nō debz suppellectilib⁹ occupari. vt ptz extra de custo. eucha. ca. relinqui. nisi propter hostiles incursus aut incendia repentina aut alias necessitates vrgētes ad eas

D oportet habere refugiū: sic tñ vt necessitate cessante res in loco pristina reportētur. Quarto ibi nō debent fieri cōuiuia. vt ptz xlij. dist. ca. Non oportet in basilicis seu ecclesijs agapem facere: ⁊ intus māducare: aut accubitus sternere. Quinto non debēt incastellari. vtz. x. q. j. c. Sanctoꝝ patrum ⁊ hoc sub anathemate: nisi propter metuz hereticoꝝ ⁊ paganoꝝ. Et non debēt ibi facere guerrā: nec ibi recipi qui guerram faciunt. ¶ Sexto nō debēt fedari hominum stercore aut equoꝝ. Dicit em̄ magr̄ in historijs super. ij. Macha. de Pompeyo romano: postq̄ equos ī templum iudeoꝝ in hierusalē posuit: nunq̄ postmodū in bello valuit q̄ tñ victoriosissimus añ fuit. ¶ Secundi sunt qui inhonorant eccl̄iam: ⁊ sunt ei⁹ spoliatores: ⁊ tales ipso facto sunt excōicati. vtz extra de sen. excō. in. c. Cōquesti. de illis. s. qui ibi violentiam faciunt. s. crucem frangēdo aut eucharistiā effundendo: aut furando: aut frangēdo sunt excōicati. Tales si sunt denunciati nō pñt absolui ab episcopo: sed solū a papa. Si vero nō sunt denūciati pñt absolui ab ep̄o. vt ptz extra de

E sen. excō. c. nup. Qualiter hoc pctm̃ deus punit. ptz Dañ. v. de balthasar rege. Qui abstulit vasa de tēplo: de quibus bibit ꝛ comedit: ꝛ vidit manū scribentem in pariete. Mane thetel phares. Idē patet de helyo doro. ij. Macha. iij. Nota ibidem ꝙ est sacrilegium magnū. dicit Gale. li. j. de neglecta religione. ꝙ P. leuinius q̄dam noīe dū esset in asiam missus. Hic dum venit in tēplum ꝓserpine i quodā loco: idem templuz thesauro spoliauit: ꝛ statim senat⁹ eūdem reuocauit ꝛ incarcerauit. In quo carcere fuit factus demens ꝛ furiosus ꝛ mortuus est. Cui⁹ bōa cōfiscādo senat⁹ dee veste du plū restituit. Hec ille. Ecce quō fideles fuerunt gentiles dijs suis: ergo tales spoliatores sunt peiores q̄ gentiles. Et singulariter dñi ꝛ ꝓlati qui hoc sciunt ꝛ nō puniūt: sīles i culpa sunt ꝛ spoliāt clericos ꝛ monachos in bonis cū quib⁹ debēt deo seruire. Cuius exēplum patet quod cōtigit in diocesi Beluacen. Ubi est quedam arida silua ꝛ sterile quoddam stagnum iuxta siluam. Cuius causam referunt incole loci talem:

F ꝙ miles quidam abstulit eādem siluam cuz stagno per violentiam a quibusdam religiosis. Cuius cum abbas loci illius nec prece nec precio nec placitis recuperare posset ablatam sibi possessionem venit ad locū dicens silue ꝛ stagno. Sicut debitam ꝛ veram iurisdictionem in vobis habemus: ita sub interminatione anathematis vobis inhibemus: ne de cetero fructus aut res aliquas producatis vnde gaudeant: qui vos nobis iniuste abstulerunt. Et extūc silua aruit: ꝛ stagnum sine piscibus permānsit. Sic adhuc prelati facere possent eorum spoliatorib⁹ si deifice ꝛ deuote viuerent. Simile legitur in vita sancti Remigij de quodam molendinario ꝛc. Tertio inhonorāt ecclesiam ipsius ecclesie persecutores. De quibus dicit Augustinus in sermone de vno martyre. Pugnauit inquit ecclesia priorib⁹ temporibus aduersus Leonem: modo pugnat aduersus Draconē. Sed modo victus⁹ est leo: vincitur ꝛ draco. Olim em̃ fuit leo quilibet imperator tyrannus: qui propter idola persequebat christianos. Nam tenta ti sunt: secti sunt in occisione gladij mortui sunt. Ad Hebreos. xj. Circuierūt in melotis ꝛ in pellibus caprinis: egentes: angustiati afflicti: quibus dignus non erat mundus ꝛc. Recitat Martin⁹ in chronica sua. ꝙ tempore Diocletiani imperatoris infra decem dies. xxij. milia hoīm christianorum promiscui sexus interfecti sunt. Et tūc papa Marcellus timore ductus idolis immolauit. Hec persecutio durabat vsq̄ ad Constantinum: qui dedit pacem ecclesie: ꝛ tūc pugnauit cōtra draconē: id est hereticos. Quia dicit Augu. vbi supra. Sicut leo aperte irascit: ita draco occulte insidiatur. Sic heretici occulte insidiabant cum falsa doctrina: quales Arrius Manicheus Sabellius ꝛ ceteri fuerunt. Sed nunc persequitur a falsis fratribus. i. a falsis christianis. vt scribentes ꝛ dictantes mala: machinantes statuta cōtra ecclesiasticā libertatē. Et tales oñes ipso facto sunt excōicati. vt ptz extra de senten. excō. ca. Nouerit fraternitas tua. ꝙ excōicamus omnes hereticos vtriusq̄ sexus quocūq̄ nomine cēseantur: ꝛ fautores ꝛ q̄ decetero seruare fecerit statuta edita ꝛ cōsuetudines introductas cōtra ecclesiasticā libertatez ꝛ potestatē: nisi ꝛ ea de capitularibus suis infra duos mēses post hmōi publicationem sententie fecerint amoueri. Item excōicamus statuarios ꝛ scriptores statutorum ipsorumq̄ nec non potestates consules ꝛ rectores: ꝛ cōsiliarios locorum: vbi decetero hmōi statuta ꝛ cōsuetudines edite fuerint vt seruate. Necnō ꝛ illos qui sm̃ eos ꝓsumpserint iudicare: vel in publicā formam scribere iudicata. hec ibi. Illi oñes sunt excōicati: ꝛ raro vel nunq̄ ꝓsecutores bona morte moriuntur. Cuius exēplum patet in Juliano apostata. De quo nota i passionali: quō ꝙ mercurium militem fuerat interfectus. Quarto inhonorant suam matrē. i. eccl'iam. De quibus extra de emu. eccle. c. Non minus vbi dicit. In diuersis mūdi partib⁹ consules ciuitatū ꝛ rectores: necnō ꝛ alij q̄ potestatē habere vident: tot onera frequenter imponūt ecclesijs vt deteriorīs cōditionis factum sub eis sacerdotium videat q̄ sub pharaone fuerit qui legis diuine noticiaz non habebat. Ille quidē oībus alijs seru-

A tuti subiectis sacerdotes ⁊ possessiones eorum in pristina libertate dimisit: ⁊ de publico eis alimoniā ministrauit. Isti vero onera sua fere vniuersa imponunt ecclesijs: ⁊ tot angarijs eas infligūt: vt eis quod Hieremias deplorat cōpetere videatur. Princeps ꝓuinciaꝝ facta est sub tributo: siue q̄dem fossata seu expeditiōes seu alia quelibet arbitrent̄ agenda de bonis ecclesiarū clericoꝝ ⁊ pauperꝝ chr̄i vsibus deputatis: volunt fere cuncta compleri. Iurisdictionem etiam ⁊ auctoritatem prelatorum ita euacuant vt nihil potestatis eis in suis videatur bonis remansisse. Quo circa sub anathematis districtione fieri decetero talia prohibemus: nisi episcopus vl' clericus tantam necessitatem vel vtilitatem perspexerit: vt absq; vlla exactiōe ad reuelandas cōmunes vtilitates vel necessitates vbi laicorum non suppetunt facultates subsidia per ecclesiā existiment conferenda. Si aūt consules ⁊ alij decetero ista cōmiserint ⁊ cōmoniti desistere noluerint: tam ipsi q̄ꝫ factores eoruꝫ excōmunicationi se nouerint

B subiacere: nec cōmunioni reddātur donec satisfactionem fecerint competētem. Hec ibi. Ex his patet ꝙ sacerdotes debent esse immunes ab omni actione ⁊ tributo seculari. vt patet. xxiij. questione vltima. capitulo. Conuenior ipse. ⁊ §. q̄uis. C. de sacrosan. eccl'. l. ad instructiones. ⁊ l. placet. xj. questione prima. si tributum. xvj. questione prima. capi. generaliter. §. nouarum. xj. questione prima. sacerdotibus. Hoc etiam patet ex lege diuina. Genes. xlviij. vbi dicitur. Emit Joseph omnem terram egypti videntibus singulis possessiones suas propter magnitudinem famis. Subiecitq; eam Pharaoni ⁊ cunctos populos eius: a nouissimis terminis egypti vsq; ad extremos fines eius preter terram sacerdotum quibus statuta cibaria ex horreis publicis prebebantur. Ubi dicit glo. Nico. de lyra. Erantq; deputati ad cultum deoruꝫ illius populi: ⁊ etiam ad studium scientiarū speculatiuarū. s̄m q̄d dicit ph̄us. j. Metha. ꝙ gens sacerdotum egypti in primo studere cōcessa est. Et Josephus li. antiquitatū dicit. ꝙ Abraam quādo descēdit in egyptum docuit sacerdotes in egypto astronomiam ⁊ tūc in talibus scientijs studere ceperunt. Ideo a rege habebant victū. Unde subdit̄ ibidē. Ex eo tp̄e vsq; in p̄sentē diem in vniuersa terra egypti regib⁹ q̄nta pars soluit̄. Et factū est quasi pro lege absq; sacerdotali terra q̄ libera ab hac cōditione fuit. Itez Esdre. vij. dixit artarxerses. Uobis quoq; notum facimus de vniuersis sacerdotib⁹ ⁊ leuitis cantoribus ianitoribus nathineis ⁊ ministris domus dei: vt vectigal ⁊ tributum vos nō habeatis potestatē imponendi sup eos ⁊c̄. Et sic patet ex lege diuina ⁊ humana: ꝙ sacerdotes ⁊ clerici exempti sunt ab omni tributo.

Explicit quartū preceptū.

¶ Incipit preceptum quintum.

Non occides

Istud est quintum preceptū inhibens nocumentum proximo fieri quantū ad p̄sonā scz non occidendo eam. Et est notandum ꝙ istud p̄ceptum nō occides fuit in lege nature inchoatuz: ⁊ fuit in lege Moysi explicatū: ⁊ fuit in lege gr̄e recte cōsummatū. Fuit em̄ in lege nature inchoatum. Nam q̄libet homo inclinat̄ alteri non facere q̄d sibi non vult fieri: ⁊ alteri facere quod sibi velit fieri. Sed quilibet vellet ab alio non occidi: sed ⁊ magis sibi misereri: ⁊ sic lege nature non tenet̄ occidere ꝓximū. Secūdo fuit in lege moysi explicatū. vt ptz Exod. xx. vbi d̄r manifeste. Non occides. Tertio fuit ī lege gr̄e ꝑ chr̄m ꝑfecte cōsummatū. vt ptz Math. v. vbi Saluator dicit. Audistis q̄r dictū est antiq̄s. Non occides. Ego aūt dico vobis. Om̄is q̄ irascitur fratri suo: reus erit iudicio. In quo non solū occisionē sed etiā animi cōmotionē: que est radix homicidij ꝓhibuit. Et h̄ merito christus debuit facere. s. ꝓhibere radicem occisionis q̄d non fecit lex Moysi propter tria. Primo quia maiori p̄cio fuit acq̄sita. Illa nanq; sanguine hyrcoꝝ ⁊ vituloꝝ fuit acquisita ⁊ data ppl'o chr̄ianoꝝ: hec aūt sanguine agni īmaculati ⁊c̄. Secundo q̄a maiori premio est remunerata: quia illa remu-

E nerata est bonis terrenis ⁊ tẽporalib⁹. hec autẽ est ꝓmiata ⁊ remunerata bonis celestibus ⁊ eternis. Tertio ꝙa matori doctore ꝓmulgata est: quia illa per ℳoysen qui fuit purus hõ: hec aũt ꝑ chr̃m qui fuit de⁹ ⁊ hõ. Lex em̃ ꝑ ℳoysen data est: sed gr̃a ⁊ veritas ꝑ Jesum chr̃m. Ergo decẽs fuit ꝙ lex euangelica ꝓhiberet radicẽ occisionis q̃ est ira. Circa illud ꝑceptum multi errauerunt. Primo illud nimis extenderunt dicentes in hoc ꝙ dicit: non occides oĩa viuentia: vt plante ⁊ arbores ⁊ oĩa aialia quecũq; vniuersaliter cõcludi: nõ solũ ꝓfecta vt oues ⁊ boues: sed etiam minuta vt muscę canes ⁊ pulices ⁊ sextupes. Illius opinionis fuerũt manichei: in qua etiaz fuit Augustinus qui credebat ficũ plorare cuz ab eo folũ carperetur. vt patet in libro confessionũ. Illi⁹ opinionis fuit Anaxagoras: qui dixit aias humanas transire in corpa bestiaꝝ. Ergo posuit in lege sua peccatum esse occidere bestias. Iste autẽ intellectus falsus ⁊ ꝓ hęresi pessima habẽdus est. Qõ patet ꝓmo ex diuia auctoritate. Nã Gen. ix. statim post diluuiũ dixit dñs Noe ⁊ filijs ei⁹. Oĩe qõ mouet ⁊ viuit: erit vobis in cibũ ⁊ olera virẽtia: ⁊ tradidi vobis oĩa ex ꝑcepto: ⁊ carnẽ cũ sanguie nõ comedetȝ Qõ hui⁹ sequit ibidẽ: qz sanguinẽ aniarum
F requiram de manu bestiaꝝ cunctarũ: ⁊ de manu hominis: de manu viri ⁊ fratris req̃ram animam eius. Jdeo ꝓhibuit esum sanguinis ne fierent ꝓni ad effundendũ sanguinem hominis. Jdeo carnifices sicut ꝓbat Egidius in libro. de regimine principũ sunt ꝓniores ad homicidium ꝙ alij: quia non abhorrent effusionem sanguinis. Dicit Augustin⁹. ꝙ ꝓ li omne intelligit distributio accõmoda: vt vicz omne quod est vobis vtile: concedo ꝙ possitis licite comedere: quia inter animalia terrestria sunt multa venenosa: que comedere esset mortifex: sed talia aialia que mouent ⁊ viuũt comedi non possunt nisi occidant. Ergo diuina auctoritate habet ꝙ licet aialia occidere. Secũdo patet hoc phỹsica veritate: quia ꝓmo Politicoꝝ dicit philosophus. ꝙ iuste possumus venari animalia: ⁊ iustũ bellum nobis inest contra cũcta animantia nobis subiecta: quia sicut plante veniunt in cibũ animalium: sic animalia veniunt in cibum G hominum. Licet ergo nobis occidere animalia. Contra eos etiam inuehit beatus Augustinus. li. j. de ciui. dei. ca. xx. dicens ꝙ hic non prohibet ordinata virgulti aut irrõnabilitũ animaliuz occisio: quoꝝ vita ⁊ mors ordinatione creatoris nostris vsibus subdit. Jdeo dicit sanctus Thomas in secũda scõe. q. lxiij. ꝙ nullus peccat vtendo re sua ad hoc qõ est ordinata. Ordinatiõe autem diuina generaliter plante sunt ꝓpter aialia: ⁊ aialia ꝓpter hominẽ: vsus autem eoꝝ in cibum maxime necessarius. Hoc aũt sine occisione fieri non põt. Jdeo dicit Augusti. vbi supra. Justissima ordinatione creatoris vita ⁊ mors animalium nostris vsibus subditur. Hec ille. Potest esse peccatũ inquantũ occisio esset in nocumentum proximi vel dominoꝝ eoꝝ. Sicut recitat btus Gregorius li. ij. dialogoꝝ. Cum quidaz discipul⁹ beati Benedicti haberet quendã vasum: ⁊ sibi ad custodienduz tres oues cõmisisset: sic obedienter curam outũ suscepit: vt eas debitis horis ad pastũ de- H ducęret: ac si esset homo. Et quas comedere consueuerat: diligẽter ex obediẽtia sancti viri custodiebat. Quod miraculum socij cuiusdam alterius inimici sancti Benedicti audientes ⁊ videntes ꝙ plus crescebat in fama sanctitatis ille ꝙ eorum magr̃ vasum illum interfecerunt: ꝓpter cuius interfectionẽ elephantino morbo oẽs ꝑcussi sunt. Jdeo dicit dñs Exodi. xxiij. Si occurreris boui inimici tui aut asino errati: reduc eũ. Et si videris asinum odientis te iacere sub onere: nõ ꝑtransibis sed leuabis eũ. Jtem Exodi. xxij. Si quis cõmendauerit ꝓximo suo asinum bouem ⁊ ouem ⁊ omne iumentũ ad custodiã: ⁊ mortuũ fuerit aut debilitatum vel captũ ab hostibus nulluſq; hec viderit: iusiurandũ erit in medio ꝙ non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipiet dñs iramentũ ⁊ ille reddere non cogit. Qz si furto ablatũ fuerit restituet dãnũ dño. Si comestũ a bestia deferet ad eũ qõ occisum est: ⁊ non restituet. Hec ibi. Sc̃o q̃dam errauerũt circa illud ꝑceptũ dicẽtes. Non occides. ſ. aliũ: sed hõ

A possit bene seipm occidere. Et probant hoc dicentes: quia sampson se occidit: ⁊ Cato se occidit: ⁊ qdam femine volentes fugere violatores castitatis sue seipos occiderūt. Respōdit Augustin⁹. q hoc fecerunt ex instinctu spiritussancti. Cōtra qō dicit sanct⁹ Thomas scda scde. q. lxj. q tales primo faciunt contra naturalē inclinationē: q vna queq res nitit seipsam conseruare quātuz potest. Secundo faciunt contra charitate: qa hō tenet se diligere. Tertio faciunt inturiā cōmunitati: qa quilibet hō pars communitatis est. Quarto peccāt in deū: sicut qui alienū seruū interficit peccat cōtra dominū. Ideo hoc nullo modo licet. Unde dicit glo. super illud. Non occides. supple etiam teipsum. Unde dicit in Canone. xxiij. q. v. Placuit vt hij qui sibijpsis voluntarie aut per ferrum aut per venenū aut p precipitiū aut p suspendium: vel quōlibet modo inferunt mortem: q nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat: neq cum psalmis ad sepulturā eoz cadauera reducant. Dicit glo. sup verbo voluntarie. Secus si per furorē: quia tunc non imputatur

B xv. q. j. capitu. Si quis insaniens. Primo: nemo debet seipsum occidere ppter hostium vltionem: sicut Sampson: quia ille fecit hoc instinctu spiritussancti. vt patet per Augustinū libro primo de ciuitate dei. Et ponitur. xxiij. q. v. capo. Si non licet. Ubi dicitur. Neq Sampson aliter excusatur q seipm cū hostibus in ruina domus oppressit: nisi quia sanctus spiritus latēter hoc iusserat: qui per illum mirabilia faciebat. Hec ibi. Historia ponitur Judicū. xvj. Secundo neq propter peccatorum desperationem: vt Judas. De quo Augustinus. et ponitur. xxiij. q. v. capi. Si non licet. Ubi dicitur. Profecto qui seipsum occiderit: homicida est: ⁊ tanto nocentior cum se occiderit: quanto innocentia in eo causa fuit: qa se occidēdum putauit. Nam si Jude factuz merito detestatū est: eiq veritas iudicat cum laqueo se suspendit sceleritate illius traditionis auxisse potius q expiasse commissum: quoniā de dei misericordia desperando exitiabiliter penitens nullum salubri penitentie locum reliquit: quanto magis a nece sua abstinere se debet: q tali supplicio quod in se puniat nō habet. Et multa de hac materia ibidem nota. Tertio neq propter melioris vite acquisitionez: sicut multi heretici. Et Theobrotus. de quo dicit Augustinus libro primo de ciuitate dei capi. xxij. q Theobrotus philosophus legēs librum Platonis: ⁊ animam hominis immortalem esse: spe ⁊ desiderio future vite seipsum interfecit. Et de illo dicit Tullius libro primo. Tusculanis questionibus. q cū nihil accidisset ei aduersitatis: de muro se in mari proiecit lecto Platonis libro: qui intitulatur in Phedrone. Et de illis dicit Lactantius. libro tertio de vera ⁊ falsa sapiētia. q multis inquit ex his qui eternas animas suspicabantur tanq in celum migraturi essent: sibijpsis man⁹ intulerūt: vt Cleanos Luecippus ⁊ zeno ⁊ Empedocles: qui se in ardentis ethne specū intempesta nocte deiecit: ⁊ cum repente non apparuisset abisse ad deos crederetur. Sequitur ibidem. Nam si homicida nepharius est qui hominis extinctor est: eidem sceleri obstrictus est qui se necat quia hominem necat: immo vero maius esset illud facinus existimandum. Cuius vltio soli deo subiacet. Nam sicut in hanc vitam non nostra sponte venimus: ita rursus ex hoc domicilio corporis: quod ad tuendum nobis assignatum est eiusdem iussu recidendum est: quia nos in hoc corpus induxit. Hec Lactantius. Quarto neq propter persecutionis vitationem: sicut Catho Uticensis: qui victus est vticensis ab vtica ciuitate affrice: vbi seipsuz interfecit. Cuius causa erat: quia nolebat esse sub Julio cesare: cum esset bellum ciuile inter cesarem et Pompeyum magnum. Iste Catho fouebat partem Pompey cōtra cesarem. Postmodum cum Cesar vicisset ⁊ Pompeyus in Egyptum turpiter fugeret: vbi a rege egyptī decollatus est: ⁊ caput eius missum cesari. Tunc iste Catho fugit in affricam. Et cū videret cesarem in omnibus prosperari: ⁊ partem Pompeyi in omnibus succumbere: nolens aliquo modo subesse cesari: apud vticam ciuitatem seipsum interfecit: cum tamen sciret cesarem clementissi-

C

D

E mum. Sicut etiam seipsam interfecit Cleopatra regina egypti: que post mortem Anthonij sui viri apponēs duas aspides corpori suo. Quinto necp propter peccatorum vitationem: sicut legitur de sancta Apolonia: que se proiecit in ignē ex instinctu spiritussancti: ne consentiret idolatris: sicut etiam multe femine se proiecerunt in fluuium ne polluerentur a barbaris. vt patet p Augustinū libro primo de ciuitate dei. ca. xxv. ⁊ .xxvj. Arguit eñ Augustinus libro. j. capi. xvj. q si hoc esset licitum: vt propter peccatum futurum vitandum: deberet homo se vel alium occidere: hortandi essent homines statim cum baptisati fuerint vt se ipsos occiderent: quia tūc esset tempus cauendi omnia futura peccata: cum oia ptērita essent deleta. Sz si hoc non licet: ergo nec illud. Arguit eñ ibi de virginitate que consistit in integritate mētis ⁊ non carnis dicens: q pro illa re que sine consensu meo auferri non potest non debet se aliquis occidere: ⁊ talis est virginitas. Sexto necp propter scandali vitationem: vt Lucretia.

F De quo Augustin⁹ libro. j. de ciuitate dei. ca. xix. ⁊ Titus liuius de origine vrbis. libro primo narrat: cum maritus Lucretie Collatin⁹ nomine: in obsidione ardee ciuitatis rutilox esset: ⁊ teneret cū sexto filio Tarquinio filio Tarquinij superbi ⁊ alijs iuuenibus: inter ipsos ortus est sermo de vxoribus suis: ⁊ cepit vnusquisqp vxorē suam laudare: ⁊ vxori alteri⁹ preferre. Tunc ait maritus Lucretie. Nō est opus verbis. Nā veritas facto sciri potest. Ascenderunt ergo equos ⁊ suas vxores visitabāt ex inopinato vt scirent quid agerent. Aliqui inuenerunt suas vxores in conuiuijs ⁊ luxurijs occupatas. Procedentes vlterius in oppidum Collatinum prope Rhomam: inuenerunt Lucretiam cum ancillis suis in lanificijs occupatam: ⁊ laus vxorū penes Lucretiam remansit. Sextus vero Tarquinius filius regis amore eius statim captus: deliberauit quomodo copiam eius habere posset. Igitur paucis diebus interiectis ignorante Collatino ad Lucretiam cuz vno comite tantū venit. Que benigne ipsum receptum post cenam ad cubiculum deduci fecit. Qui omnibus dormientibus ad Lucretiam clam accessit: ⁊ sinistra manu pectus Lucretie opprimens. Tace inquit Lucretia: Sext⁹ Tarquinius sum: ferrum in manu habens: quo morieris si vocem emiseris. Ad hec verba pauida tacuit. Tunc ei amorē suum indicabat. Quam cū non potuisset sic vincere minatur se interfecturum vnum ex seruis eius: ⁊ interfectū positurū in locum eius iuxta ipsam etiā interfectam: vt sic in adulterio necata videretur. Quo timore victa cōsensit. Que postea in presentia viri ⁊ patris sui se interfecit cum ferro. Quod factū deleuit regium nomen de vrbe. Septimo necp ppter amati adhesionē: vt Tysbes ⁊ formelius: seneca ⁊ paulina vxor eius. vt dicit Joannes Boccaci⁹. in libro de claris mulierib⁹. Tales omnes homicide sunt: ⁊ p cōsequēs dānati sunt. Tertio quidā errauerunt dicentes: q homo posset aliū occidere quādo daret sibi licentiam vel iuberet: qđ falsum est. Naz dato q aliquis peteret ⁊ vellet occidi ab alio: nō excusaretur alius ab homicidio occidendo ipsum. Unde. ij. Regū. j. Dauid mandauit puniri sicut homicidā illum qui dicebat se occidisse Saul: eo tamē petente ⁊ volente. Quarto quidā errauerūt dicentes: q quilibet chr̄ianus licite possit occidere iudeum ⁊ sarracenū: ⁊ nō facit cōtra illud. Non occides quod falsum est: vel aliū peccatorē: furem aut pessimū hoīem: quia dicit Augustinus li. j. de ciuitate dei. Qui sine publica administratiōe maleficū interfecerit velut homicida iudicabit: tāto amplius quāto sibi potestatē a deo non cōmissam vsurpare non timuit. Hec Augustin⁹.

B

¶ Ideo dr. xxiij. q. iiij. ca. Ille gladium accipit: qui nulla superiori ac legitima potestate iubente vel cōcedente in sanguinē alicuius armatur. ⁊. xxiij. q. viij. ca. quicunqp percutit. Pertinet hoc tantū ad habentem auctoritatē sicut ad principem vel ad iudicem. Exēplum ponit Thomas vbi supra. Sicut ad medicuz cui cura infirmi est commissa pertinet prescindere membrum putridū ⁊ nō ad aliū cui nō est cōmissum. Quinto quidam errauerūt circa illud p̄ceptum. Non occides: dicentes q non licet occi-

dere quacunq; auctoritate siue publica siue priuata: quia deus simplr dicit. Nō occides. Talis opinionis sunt sarraceni q̄ malos de lege ipsoruz non occidunt: sed qui semel furatur mutilant eum ī pede vel manu ꝛ si secūdo facit opus malum: mutilāt euz in altero pede vel manu ꝑm exigētiam delicti: sed hec opinio est cōtra sacrā scripturam veteris testamenti. Exodi. xxiij. Maleficos non patieris viuere super terram. Item. Si quis de industria atq; per insidias occiderit primuz: ab altari meo euelles eum ꝛ morieť. ꝛ ponit extra de homicidijs. capi. j. Non ergo peccant iudices aut principes si occidunt maleficum dummodo non fecerint ex odio ꝛ auaricia. Ideo dicit Thomas in libro de regimine principum: q̄ magnum meritū iudex cōsequitur reum occidendo: sicut magnum supplicium meretur innocentē damnando. Dicit sanctus Thomas vbi supra. Sicut est in corpore naturali: sic etiam est in corpore mystico ꝛ ciuili. Sed in corpe naturali pro eius salute abscinditur aliquādo membrum putridum vt totum corpus seruetur: sic vnus periculosus cōmunitati ꝛ corruptiuꝰ aliorum laudabiliter ꝛ salubriter sine pctō occiditur: vt bonum cōmune conseruet. Modicum enī fermentū totam massam corrūpit. vt dicit prima ad Corinthios. v. Simile patet in malis herbis que ab hortulanis eradicanť ꝛ suspēdunť ne bonas destruāt hoc idem patet in canone. ab imperatorib⁹ xxiij. q. iij. §. penultimo. vbi sic dicit. Ecce q̄ nonnunq; est obuiandū peruersis ꝛ iniuria sceleroz̄ est armis propulsanda vt ꝛ malis adempta facultas delinquendi ꝛ bonis optata facultas libere cōsulēdi ecclesie ministreť. ꝛ. xxiij. q. v. ca. Miles cum est obediēs potestati sub qua legitime cōstitutus est qui hoīem occidit: nulla ciuitatis sue lege reus homicidij est imo nisi fecerit: reus erit imperij deserti atq; cōtempti. Item in ca. reus sanguinis. vbi dicit Gregori. Qui enim potestate publica functus ipsi⁹ legis imperio malos punit: nec illius precepti transgressor: nec a celesti patria alien⁹ habeť. Itē dr̄ in. c. cū minister. ꝛ. c. lex eterna ꝛ. c. officia. Vbi dicit. Officia vindicte pñt iplere boni bono aīo: quō ꝛ iudex ꝛ lex. et xxiij. q. viij. c. Quicunq; percutit malos in eo q̄ mali sunt: ꝛ habet causam. i. potestatem occisionis: minister dei est. Qui sine aliqua publica administratione maleficum: furem: sacrilegum: adulterum ꝛ periurum ꝛ quemlibet criminosum interfecerit aut trucidauerit: vel membrū debilitauerit: velut homicida iudicabitur: ꝛ tanto acrius quanto non sibi a deo concessam potestatem abusiue vsurpare non timuit. hec Augustinus libro p̄mo de ciuitate dei. Nō ergo peccat iudex si occidit maleficuz imo mereť si facit ꝓpter iusticiam. Sed si faciat ꝓpter odium aut ꝓpter vindictam: peccat mortaliter. Si aūt facit propter conseruationē cōis boni vel propter executionez iusticie est sibi meritoriū apud deum. Cui⁹ rei exēplum recitat Martinus in chronica sua. q̄ anno dñi. M. cccc. viij. fuit papa Gregorius sext⁹. qui latrones in ptibus romanoz occidit p se faciens securitatē peregrinis. Quare clamabant in roma q̄ esset homicida: non papa. Cui post infirmo cardinales dixerunt: q̄ nō liceret eū inter papas in ecclesia sancti Petri sepeliri. Quibus rñdit: q̄ stulte loquerenť. qm̄ Ezechi. xiij. dñs p̄cepit sacerdotib⁹ q̄ se deberent ponere muz̄ pro domo israel. Sic ipe fecisset: ꝛ tm̄ iussit q̄ corpus suū mortuū poneretur extra clausam ecclam sci Petri. Si voluntate diuina reserareť ecclesia: corp⁹ inferrēt. Si nō: tunc facerēt cū corpe quicquid vellēt. Postea turbo diuinitus venit ꝛ ecclesiam aperiēs predictum corpus imponendum docuit.

¶ De triplici inhibitione homicidij.

Hic triplex homicidium inhibetur. Primū est ī corde: ꝛ dicit spirituale. Scōm est in ore: ꝛ dicit vocale. Tertium est in ope: ꝛ dr̄ reale. Homicidiū cordis tripliciter cōmittit. Primo odiendo ad mortez. Scōo ꝓponendo occidere. Tertio cōsentiendo in mortē primi. Peccant ergo p̄mo ꝙtra illud p̄ceptū qui odiūt frēs suos vsq; ad mortē: ꝛ tales dicunť homicide in corde. ꝑm illud Joan. iij. Qui odit fratrez suū homicida est. Tale siquidem potuit dici homicidiū fratrū Joseph. Gen̄. xxxvij.

E Oderant em̄ eum rēs eius: nec poterāt ei quicq̄ pacifice loqui. Et cum deliberassent eū occidere: dixit Judas frib⁹ suis. Quid ꝓdest si occiderimus eū? Melius est vt venundet̄. De tali homicidio d̄r de pe. distin. j. c. Homicidioꝝ vero tria genera dicebat btūs Petrus esse: ⁊ penam eoꝝ parilem fore dicebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrū: ita ⁊ detractores quoq̄ eorū eosq̄ odiētes: homicidas esse manifestum est: q̄ qui occidit ⁊ qui odit frēm suuz ⁊ qui ei detrahit homicide pariter eē demōstrātur. Sed q̄rit sanctus Tho. in scd̄a scd̄e. q. xxxiiij. ar. iij. vtrū omne odiū ꝓximi sit peccatum mortale? Rn̄det. ꝙ hō in fratre pōt hr̄e odio pctm̄: ⁊ oē illud qd̄ ꝑtinet ad defectum diuine iusticie: sed ipsam naturā fratris non pōt aliquis hr̄e odio sine peccato Ideo dicit̄. lxxxvj. di. c. Odio habent̄ peccata non homines. Hoc autē qd̄ in frē odimus. s. culpam ⁊ defectum boni ꝑtinet ad fratris amorē. Ideo dicit ꝓpha. Perfecto odio oderam illos. Sup quo dicit Cassiodorus. Perfectum odium est hoīes diligere eoꝝ vicia semper horrere. Et Hugo super Eccl̄iasten dicit. ꝙ perfectū odium est:
F quo crimina odiunt̄: ⁊ non hoīes. Ubi aūt est pctm̄ mortale: est grauissimū pctōꝝ considerando ipsam deordinationez: q̄ hō per odium directe se opponit charitati odiendo ip̄m proximum. Notandum ꝙ in sacra scriptura inuenit̄ triplex odiuz: q̄ scz inuenit̄. Odiū diuinū qd̄ est formidandū. Odium ꝑfectum qd̄ est frequētandū. Odiū imꝑfectum qd̄ est euitādū. Primo inuenitur odiū diuinuz qd̄ est formidandum. De quo Eccl̄i. xij. Altissimus odio habet pctōres. i. ad modum odiētis se habet: quia cū talis motus animi: quem nos vocamus odium: non possit cadere in deū: habet se tamē ad modū odiētis inquātū subtrahit gr̄am malis ⁊ gloriam: ⁊ eis infligit penam. Ideo dicit̄ Sapiē. xiiij. ꝙ odio sunt deo impius ⁊ impietas eius. Odit tamen singulariter sex pctā pre alijs pctis: ⁊ septimū detestat̄ anima eius. s. oculos sublimes. Linguam mendacē. Manus effundētes innoxiū sanguinem. Cor machinās cogitatiōes pessimas. Pedes veloces ad currendum in malum. Proferentē mēdacia. Testē fallacem ⁊ eū qui seminat inter fratres discordias. G
Secūdo est odiū ꝑfectum qd̄ est frequētandum dicendo cum ꝓpheta. Iniquos odio habui: ⁊ legem tuam dilexi. Amos. ij. Odite malum. ⁊ diligite bonum. Et sic faciebat Dauid dicens. Odiui ecclesiā malignantium. Ut cuilibet nr̄m a dn̄o dicatur. Dilexisti iusticiā ⁊ odisti iniquitatē: ꝓpterea vnxit te deus ⁊ c̄. Sed iam non mali sed boni cōiter habent̄ odio. Ergo languet virtus: destruuntur ciuitates: ⁊ annihilant̄ cōmunitates. Cuius exēplum ponit btūs Augustinus lib. v. de ciuita. dei. c. ix. de ciuitate romana: que tamdiu durauit in potentia ⁊ fama q̄diu prudentes ⁊ sapientes odio habuerūt prauos ⁊ malos. Sed postq̄ admiserunt malos ad eoꝝ defectus non aggrauare: intātum multiplicata est prauitas vt boni ⁊ virtuosi pauci remanerēt: ⁊ in breui ciuitas defecit. Iō dicit Aug. li. v. de ciui. dei. c. ix. Introducēs dictū sapiētis catonis: qd̄ ponit Salustius in Catilinario. Inter bonos ⁊ malos discrimen nullum. Omnia virtutis premia ambitio possidet. H
Ideo sequit̄ destructio ciuitatū ⁊ annihilatio terraꝝ: q̄a inter bonos ⁊ malos nulla differentia habet̄: q̄a equaliter admittuntur ad officia: adulteri: vsurarij ⁊ homicide. Tertio est odium quod est euitandū: ⁊ istud est ꝑ quod non oditur malum: sed hō oditur. De quo ꝓpheta ī ps̄. Odio iniquo oderunt me gratis. Et ꝓpheta Aggeus. c. penultimo. Unusquisq̄ odit ꝓximū suum: ⁊ damnū ꝓ damno: vindictam ꝓ vindicta sanguinem ꝓ sanguine requirit dominus. Istud aūt odium orit̄ ex duplici causa s̄m qd̄ declarat sanct⁹ Thomas scd̄a secunde. Prima est inuidia. Secūda est ira. Primo em̄ nascitur ex inuidia: q̄a inuidia est tristicia de bono alterius. Ad quam sequit̄ desideriū priuationis illius boni qd̄ proprie est odium: q̄ sicut amare est valde bonū amato. i. ꝙ amatus habeat bonum. Ita odium quod est oppositum amori est nolle bonum odito. i. ꝙ oditus priuet̄ illo bono. Ut ostendit Anselmus in li. de concordia. Et habet istud odiuz s̄m hoc producere tres fructus iniquos. De quibus loquit̄ Bernardus in

A sermone quodã. vbi dicit q̃ inuidia odium odium vero damnũ ⁊ obdurationẽ: obduratio crudelitatem parit. Est ergo primus fructus istius odij dãnificatio: qz q̃ inique odit: querit semp damnum eius quez odit vt ponit Augustinus in quadaz omelia dicens: q̃ septẽ dãna q̃rit odiẽs cõtra aduersarium. Primũ est in infamia. Scõm est in substantia. Tertiũ est in familia. Quartuz in amicitia. Quintũ in cõditione. Sextum in pria. Septimũ in psona. Scõs fructus est obduratio cordis: quia odium obdurat cor sicut lapidem super inimicũ. Et est durum cor ſm Bernũ. in li. de cõsideratiõe ad Eugeniũ: qõ ꝓtritiõe nõ scindit pietate nõ emollit: ꝓcibus nõ flectit: minis non cedit: flagellis indurat. Legit etiã in Suetonio de duodecim cesaribus: q̃ dum domician⁹ impator mortuus fuisset: corpus eius positum est in rogo. i. in igne ſm morem gentilium. Et combusto corpe cor eius integruz fuit repertũ. De quo admirati ministri qui rem viderant: iteruz ipm cor posuerunt ad B ignẽ: qõ minime cõburi potuit: sed versum est in materiam q̃dãmodo lapidis ⁊ duricie. Ostẽdẽtes aũt illud pitis medicis: inuẽtum est q̃ ex veneno quodam subtili vñ mortu⁹ erat domician⁹ hoc ꝓtigisset. Istõ corsi recte sentimus est proprie cor odij veneno respersum: ita q̃ induratũ est: qz sicut dicit Bernũ. Cõtritione non scindit: qa q̃z q̃z fiat cõfessio ⁊ aliõliter moueat ad cõtritionem: remanet tñ integrũ odio. vt ptz experientia de istis odijs ⁊ ptialitatib⁹ ciuiũ inter se. Pietate non emollitur: imo crudelior efficit: qõ ẽ ꝓprie cõtra naturã. Si aũt vt ait Seneca. quis pietatis natura mouetur ad egrum: ⁊ mente moueri debet: qz sicut languor corpis: ita viciũ morb⁹ est aiarum. Est etiã duz: qz nõ flectit ꝑcibus siue sint preces amicoz: siue preces prelatoz: siue q̃ plus est preces dei. Et minis nõ cedit qz si flagellat infirmitate aut dãnatiõe tẽporalium aut priuatiõe filioz: non tamẽ cedit deo vt velit inimicitias deponere. Finaliter flagellis induratur: ꝓpter quod inquit prophẽta. Aufer a me cor lapideum: ⁊ da mihi cor carneũ. Tertius fructus istius odij est inhumanitas: id est crudelitas: qa obduratus odio contra proximũ est crudelis vsq̃ ad occisionez proximi. Et sic patet C q̃ odiens fratrem suum: non solũ est homicida anime sue ꝑ peccatum mortale. s. odium: sed etiam sequit homicidiuz reale proximi. Quod patet tribus exemplis. Primo in Cayn contra Abel fratrem suum. vt patet Geneſis. iiij. Videns Cayn q̃ munera Abel erant accepta apud deum magis q̃z sua: odium contra ipm concepit vt interficeret eũ. Dr ergo Gene. iiij. Obtulit Cayn de fructib⁹ terre munera domino. i. spicas triticeas corosas. Abel aũt obtulit de primogenitis gregis sui: id est de melioribus Et respexit dominus ad Abel ⁊ ad munera eius: sed ad Cayn ⁊ ad munera ei⁹ non respexit. Nam percepit Cayn q̃ munera Abel erant deo accepta: ⁊ nõ sua: per ignẽ immissum a deo consumentem oblationez Abel. Unde translatio Theodosionis habet. Et inflammauit deus super Abel. Et talis inflammatio fuit signum manifestum diuine acceptatiõis: sicut patet in oblatione Gedeonis. Judicum. vj. Et in oblatiõe Helie. iij. Regũ. xviij. Et in oblatione Salomonis. ij. Paral. iiij. Sequit. Irat⁹ Cayn vehementer. s. inuidens gre fratris innocẽtis: ⁊ cõcidit vult⁹ ei⁹: qz tristicia mentis apparet ex deiectione vultus. Et duxit eũ foras in agrũ: ⁊ eũ occidit. Cui dns dixit. Ubi est Abel frater tuus? Qui rñdit. Nescio. addẽs mendaciũ fratricidio. Nunquid custos fratris mei sum ego? q. d. non. Et dns dixit. Quid feciſti? Uox sanguinis fris tui clamat ad me de terra. nũc g̃ male dictus eris: quia maledicet tibi ꝓpter horrorẽ maleficij tui. Cũ operatus fueris terrã nõ dabit fructus suos: vagus ⁊ pfugus eris sup terrã: quia oñibus eris odiosus. Et ideo in nullo loco securus. Sic erit et omnibus homicidis. Sequitur. Posuit dominus signum in Cayn: scz vt ab omnibus cognosceretur fratrem suum occidisse. Sic omnes homicide signuz habent in facie. s. visum horribilem post homicidium. Scõo hoc patet in fratribus Joseph qui propter odiũ quod habuerunt contra eũ posuerũt eum in cisternã vt eum occiderent ⁊ vendiderũt eum in egypto: vt patuit supra. Ter-

tio hoc patuit in Romulo ⁊ Remo: quia Romulus ex odio quod habuit contra fratrem suum eum occidi fecit. vt patet. vij. q. j. c. in apibus. vbi dicit Hieronymus. Roma condita simul duos fratres reges habere non potuit sed parricidio dedicat̄: id est maculat̄. Historia ponit̄ ab Augustino in de ciuitate dei. Istud odium non solum fuit inter Cayn ⁊ Abel: inter fratres Joseph ⁊ eū inter Romulum ⁊ Remum: sed nunc inter deum ⁊ diabolum. ps̄. Supbia eoꝝ qui te oderūt ascēdit semp. Inter sanctos ⁊ damnatos: inter clericos ⁊ laicos: sicut inter cattum ⁊ canem. Nota causam huius in quodam exemplo. Item inter virum ⁊ vxorem: inter patrem ⁊ filium: inter matrem ⁊ filiam: inter frēs: inter cōsanguineos: inter p̄ncipes seculares ⁊ spūales: qꝛ principes seculares vellent habere dn̄ium spūaliū: ⁊ tn̄ q̄diu ista nō hn̄t non cessant: ⁊ econtra spūales vellent dominium habere tp̄aliū. Est etiam inter frēs religiosos ⁊ sacerdotes secl̄ares. Causam hui⁹ assignauit quidam burdose rn̄dens dixit. ꝙ frēs libenter vescunt̄ ouis assatis: sacerdotes seculares libenter comedunt pullos assatos ⁊ sic fratres odiūt sacerdotes q̄ comedunt pullos: vnde debeant ꝓduci oua. Et sacerdotes odiunt fratres: qꝛ comedunt oua vn̄ debeant procreari pulli. Sed fortassis mihi obijciet aduersarius illud Luce. xiiij. qd̄ dixit chr̄s ad turbaꝫ. Si quis venit ad me: ⁊ non odit patrē suū ⁊ matrē ⁊ vxores ⁊ filios ⁊ fratres ⁊ sorores: adhuc aūt ⁊ aīam suam: non pōt meus esse discipul⁹. Ad hoc respōdet beatus Gregorius ibidē in omel. dicens. Si percunctari libet quō parentes ⁊ carnaliter propinquos p̄cipimur odisse q̄ iubemur ⁊ inimicos diligere. Sed si vim precepti perpendimus vtrumq̄ agere per discretionē valemus: vt ⁊ eos q̄ nobis carnis cognatione coniuncti sunt: ⁊ quos ꝓximos nouimus diligamus: ⁊ quos aduersarios in via dei patimur: odiendo ⁊ fugiendo nesciamus. Hec Gregori. Sequitur. Adhuc aūt ⁊ aīam suā ⁊c̄. Tunc em̄ aīam nostram odimus: cū eius carnalib⁹ desiderijs nō acquiescimus: ⁊ cū eius appetitum frangimus: ⁊ eius voluptatib⁹ reluctam⁹.

Sed nunc generaliter est odium:
Circa bonorum operū executores.
Circa suoꝝ scelerum rep̄hensores.
Circa peccatoꝝ informatores.

Dico primo ꝙ mali odiunt bonorum executores in seculo et in claustro. Illi a malis amplius odiunt̄ ⁊ contēnunt̄ qui in bonis operibus amplius et diligētius occupant̄. s̄m illud Prouer. xxix. Viri iniqui oderunt simplicē. Et sic oderūt egyptij filios israel: qd̄ est potius ad eoꝝ cōmendationeꝫ q̄ꝫ vituperationē: qd̄ patet quadruplici exēplo. Primo exēplo lucis: q̄a non est derogatio lucis sed cōmendatio si eam fugiūt vespertiliones. Sancti em̄ viri sunt lux: quia habent lucidā cōscientiam et famā. Vespertiliones aūt pctōres sunt: qui diligunt opera tenebraꝝ et odiunt lucem: ideo cuꝫ lucidis viris conuenire non possunt. prima ad Corinth̄. vj. Que societas lucis ad tenebras. Scd̄o patet hoc exemplo odoris. Non em̄ est derogatio: sed commendatio odoris: si eū fugiūt serpētes. Sed serui dei sunt odoriferi in fama. ij. ad Corinth̄. Bonus odor christi sumus in omni loco. Mali aūt sunt serpētini: quia virus detractionis semper portant in lingua. Psalmus. Venenū aspidum sub lingua eorum. Tertio hoc patet exemplo coloris. Non enim est derogatio: sed cōmendatio coloris: si ceci falsa de ipso iudicant. Sed sancti viri sunt colorati albo puritatis: nigro humilitatis: rubeo charitatis: peccatores autem ceci sunt. Sapientie. ij. Excecauit enim eos malicia eorum. Unde cum quidam iuuenis speciosus diceret Diogeni ph̄o. Si omnes me odirent sicut te: suspendio me perimerem. Respondit. Et ego perirem: si me quēadmodum te amarent. Quarto hoc patet exemplo medici: quia non est derogatio medicoꝝ: sed cōmendatio si frenetici eos cōtemnūt. Sꝫ serui dei sunt medici ab om̄ibus honorandi. Ecclesi. xxxviij. Honora medicum propter instantem necessitatem. Frenetici aūt sunt pctōres qui manus sibi inijciūt. Sap̄. vj. Occidit homo ꝑ maliciaꝫ animā suam. Causa hui⁹ odij est dissimilitudo vite, Jō dicit Joannes apostolus. Nolite mirari si odit vos mundus: quoniā translati sumus

A de morte culpe ad vitā gratie. Ideo dixerunt impij. Grauis est nobis etiam ad videdum: quia dissimilis est operibus nostris. Sap. ij. Tale fuit odiū qđ cayn habuit aduersus Abel. Secunda causa est prerogatiua amoris ⁊ gratie: quia cum bonos vitros vident apud deum ⁊ homines proficere odiunt eos ⁊ dolent. Genesis. xxxij. Oderat enim Esau Jacob. Sic Gen. xxxvj. Videntes fratres Joseph q̄ a patre cunctis fratribus plus amaretur oderant eū. Tertia causa est odium dñi. Ideo eos diligere non possunt. Joannis. iij. Si mundus vos odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit. Nō potest placere seruus vbi displicet dñs. Matth. x. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meū. Secūdo odiū est circa suos scelerū reprehensores. Amos. x. Odio habuerunt corripientē in porta: ⁊ perfecte loquentē abominati sunt. Cuius exēplū ptz in rege Achab iij. Reg. xxij. quia de pphēta Michea dicebat. Odio inquit eum: quia nō pphetat mihi bonū: sed malū oīm tempore. Sic mali odiunt eos correctores. Aliud exemplū
B patet in Apostolo: qui scribebat ad Gala. iiij. Factus sum vobis inimicus verum dicens. Ideo dicebat Augustin⁹. li. x. cōfes. Veritas odiū parit. Omnes quippe amant veritatē lucentē: sed odiunt eā redarguentem. Sic multi ppter veritatē annunciandam occisi sunt. Nam Esaias serratus est: qa dixit iudeis. Audite principes sodomorū ⁊c. Jeremias lapidatus ⁊c. Joannes baptista decollatus: qa dixit regi Herodi. Nō licet tibi habere vxorē fratris tui. Apostoli ⁊ ceteri martyres occisi sunt. Item hostiliter dicit: q̄ fuit quedā dña que habuit tres gallos: ⁊ habuit amasiū suū in camera. Primus gallus cantauit: ⁊ ancilla finxit se intelligere cantū galli dicens domine sue. Dña nō intelligitis quid iste gallus cantu suo dicit. Respondit non. Ancilla dixit. Gallus dicit vos habere amasium vestrū in camera. Respōdit domina. Propter hoc debet mori. Eo comesto secūdus gallus cantauit. Tunc ancilla ad dominā ait. Auditis quid iste dicit. Respondit. Nō Tunc ancilla. Gallus dicit. Socius meus mortuus est propter veritatem. Respōdit C
domina. Propter hoc debet mori. Et eo occiso tertius gallus cātauit. Tunc dixit ancilla. Iste gallus cantat. Qui vult habere pacem: debet esse surdus mutus ⁊ cecus. Moraliter. Per mulierem denotat ecclesia que habet tres gallos. i. tria genera p̄dicatorū. Primi sunt apli qui propter veritatem occisi sunt: ⁊ psecuti sunt. Scōi sunt sancti viri q̄ hoc ppo p̄dicauerunt qđ eorū socij. i. apli: ⁊ ppter veritatē perdiderūt vitam. Sed moderni p̄dicatores qui significant per tertiū gallū p̄dicant: ⁊ q̄ volūt habere pacē temporalem sunt muti surdi ⁊ ceci. Muti sunt q⁹ non corrigunt vicia hoīm. Juxta illud. Canes muti non valentes latrare. Contra quos dicit. xj. q. iij. c. Nolite timere eos qui occidunt corpus: ne forte ppter timorē mortis non libere dicatis quod audistis: nec fiducialiter predicetis omnibus quod i aure solt audistis. Sequitur. Non solū ille proditor est veritatis qui D
transgrediens veritatem pro veritate mendacium dicit: sed etiam ille qui non libere veritatē pnūciat quā pnūciare debet. Nō debent ergo formidare predicatores malorū detractionē ⁊ odiū eorundē: sed libere ⁊ ?stāter redarguere eorū mala opa. Dubitat sctūs Thom̄. in. j. ij. q. xxix. arti. v. vtrū veritas possit haberi odio? Rñdet q̄ verū inquātum habet rationē repugnantis contrarij potest haberi odio: quod contingit fieri tripliciter. Uno modo sm qđ veritas est causaliter ⁊ originaliter in ipsis rebus: ⁊ sic hō aliq̄ odit aliquaz veritatē dū esse nollet verū qđ est verum. Alio mō sm q̄ veritas est in cognitiōe ipsius hois qui impedit ipm a psecutione amati: sicut si aliq̄ nollēt cognosere veritatem fidei vt libere peccarēt. Jn quorum persona dicit Job. xxij. scientiā viarū tuarū nolumus. Tertio modo habet odio veritas tanq̄ repugnās: p vt est in intellectu alteri⁹: puta cū qs iaceret in pctō odit q̄ aliq̄s veritatē circa suum pctm̄ cognosceret: ⁊ sm hoc dicit Augusti. x. cōfessionū. q̄ hoies ?itatē amāt lucētē sed odiunt eam redarguentē. Hec Thom̄. Tertio odiūt scie informationē. Isti enim nō solum odiūt reprehendi: imo etiā informa- P

E tionē.ſ.doceri ⁊ informari: ſicut aues īmū
dē odiūt lucē ac ꝓ hoc tales odiūt ſapiētiā
⁊ doctrinā. Jo.iij. Oīs q̄ male agit odit
lucē ⁊ c̄. Boetius lib.ij.de conſola.pſa.vj.
Quid eſt ꝙ quiſq; in alium facere poſſit qđ
ab alio ſuſtinere non poſſit? Buſiridē acce
pimus ⁊ c̄. Unde Eſopus. Sic nocet innoc
cuo nocuus: cauamq; nocēdi. Inuenit: hi
regnant quilibet vbe lupi.

SEcūdo modo habet fieri homicidiū
in corde ꝓponendo occidere ſicut
ꝓpoſuit Eſau occidere fratrē ſuum
Jacob dicēs. Ueniēt dies luctus pris mei
⁊ occidā frēm meum Jacob. vt ptz Gene.
xxvij. Tales ſunt vindicatiui qui expectāt
locū ⁊ tēpus quo uſq; vindicent ſe aut mu
tilando aut occidēdo primū. Cōtra quos
Franciſcus petrarcha lib.j.de re.vtri.for.
c.j. Nobiliſſimū vindicte genꝰ inqt eſt par
cere. Nam multo eſt ſanctius multoq; dei
formius obliuiſci iniuria q̄ vlciſci. Genero
ſior nulla eſt obliuio q̄ offenſe. Sequit. Ul
tionis momentanea delectatio: miſericor
die ſempiterna. Duorum nempe delecta
biliū eſt pferendū: qđ diutius delectat. Uñ
fac tu hoc quo perpetuo delecteris. Uñ ibi
F dē rñdet diſcipulo ſuo dicēti. Licitū eſt vl
ciſci. Rñdet ei. Nulla lege licitum eſt. Ue
lo ꝙ defenſio licita ſit: ſed vltio fetida eſt.
Scriptū eñ eſt. Qui vindicare vult a deo
inueniat vindictaz. Et rurſus. Mea eſt vl
tio: ⁊ ego retribuā eis in tpe vicit dñs. Illud
tps expecta. Sequit infra. Multos q̄dem
vindicaſſe penituit: neminē pepciſſe.
Hec ille. Notandum ꝙ in ſacra ſcriptura
inuenit triplex vindicta: ſcilicet crudelita
tis ⁊ ſeuicie quā facit petō: crudelis. Equi
tatis ⁊ iuſticie quā facit ꝑlatus fidelis: au
ctoritatis ⁊ potentie quā facit deꝰ in celis.
Prima eſt crudelitatis ⁊ ſeuicie: cōtra quā
Leuiti.xix. Nō queras vltionē nec memo
ris iniurie ciuiū tuoꝝ. ad Roma. xij. Mihi
vindictā: ⁊ ego retribuā. Sed multi ſunt
q̄ diuinū officiū vſurpāt ⁊ ꝑſumūt vſq; ad
vltimā ſeuitiā ſe vidicare: ſimiles cani qui
lapidē piectū ſolet in ore recipe: ⁊ ꝑ ardo
re vindicte ipm tentat mordere. Et ſic ꝓ
prias dētes deſtruit. Hec aūt vindicta cō
tingit ſex modis eſſe peccatū. Primo appe
tendo vindictā de illo q̄ non meruit ſcz ſup B
innocentē. Ergo peſſime faciūt illi q̄ vnum
ictum de iniurijs illatis ſumūt in filijs aut
ꝓpinq; faciētes vindictā ſanguinis ſup eo
q̄ nullā culpā cōmiſit. Sike patet i guerris
vbi paup ruſticꝰ ⁊ innocēs ꝓpter peccatū
alterius eiuſdē loci bonis priuaf ſpoliaf ⁊
occidif. Scdo q̄ñ appetit plus q̄ meruit vt
ſi q̄s in verbo vnico offendif manu aut pu
gno percutit aut gladio. Dubitaf vtrū licī
tū ſit aliq̄ñ primum pcutere. Reſpōdetur
ſm Raymūdū ꝙ percuſſio aliq̄ñ fit ex ma
licia: aliq̄ñ ex ſuꝑbia: aliq̄ñ ex odio. Et hoc
eſt peccatū mortale. Quādoq; autez fit ex
charitate.ſ.cauſa correctionis ⁊ huiuſmo
di. Et hec percuſſio in omnibꝰ habentibus
poteſtatem eſt licita in ſuos ſubditos: quā
do non fit ex vindicta. Dubitaf vtrū percu
tienti vnam maxillam altera ſit prebēda?
Reſpōdet Auguſt. in epiſtola de puero cē
turionis dicens. Precepta patiētie magis
ſunt ad preparationē cordis q̄ ad opus qđ
in aperto fit vt in ſecreto teneaf animi pa
tientia: in manifeſto aūt id fiat quod eis vi
detur prodeſſe ad ſalutē quibus bene velle B
debemus. Uñ ⁊ dñs Jeſus ſe percutientē
reprehendit dicens. Si male locutus ſum
teſtimoniū phibe de malo. Si autez bene:
cur me cedis. Joā. xviij. Et plus percuſſus
in faciem dixit. Percutiet te deus paries
dealbate. Actuum. xxiij. Tertio vidicta fit
cum peccato quādo non debito ordine fit:
quando ꝑ ſe homo vult vindicare ⁊ non ꝑ
iudicem vel ꝑlatum: ad quod de iure perti
net vindicta. Non vos defendentes charif
ſimi ſed date locum ire. Ad Romanos. xij.
Item dicit ibidē. xiij. de iudice. Non eñ ſi
ne cauſa gladiū portat: dei enim miniſter
eſt vinder in iram ei qui malum agit. Itē
patet. xxiij.q.v.capitu.j.⁊.c.reus ſangui
nis. ⁊ in multis capitulis. Querit vtrum
iniurie malorum ſunt tolerande. Reſpon
det Thomas ſecūda ſcde.q.cviij. dicens ꝙ
mali tolerandi ſunt a bonis in hoc ꝙ iniu
rias proprias patienter ſuſtinent: ſm quod
oportet. Unde ſuper Lāticorum. ij. Sicut
lilium inter ſpinas. Dicit Gloſa. Non fu
it bonus qui malos tolerare non potuit.
Secundo ſi eius iniuria redundat in iniu

A riam ecclesie nō debet sustinere: sed se vin-
dicare. Unde Augustinus in epistola ad
Bonifacium. ⁊ ponitur. xxiij. q. iij. vbi ma-
ximianus cōmendat episcopū inuocantem
auxilium imperatoris contra hostes eccle
sie dicit Augustinus. Si non fecisset hoc
non fuisset in eo laudanda sua patientia:
sed rep̄hendenda sua negligentia. Tertio
quando vergit in iniuriā dei tūc pōt q̄s ꝓ-
priam iniuriā vlcisci: vt patet de helya qui
fecit ignem descēdere super illos qui vene-
rant ad capiendū illum. vt patet. iiij. Reg.
j. Legit̄ etiam de Thoma apostolo ꝙ im-
precat⁹ fuit ei qui manu ei dederat alapaz
vt a canibus manus cōuiuio portaret̄ non
zelo vindicte exercende: sed zelo diuine iu
sticie ⁊ potentie manifestande. Sic Silue-
ster papa excōmunicauit eos qui miserunt
eum in exilium. vt patet. xxiij. q. iiij. ca. qui
lisarius patricius vester. Quarto quando
vindicta propter odium fit quando solum
appetit vindictam vt vindicet: non vt bo-
num iusticie cōseruet̄. Ideo dicitur. xxiij.
B q. iiij. c. ꝙ christus. Ibi dicit̄ ꝙ christus di-
scipulos suos increpauit quia ignem de ce
lo venire super eos gestiebant qui ip̄m nō
receperant. Sequit̄ ibidem. Apostoli non
zelo iusticie sed amaritudinis odio ob in-
iuriam sue expulsiōis vindicandam sama-
ritanos igne volunt consumere: dominus
autem volens iniuriam proprie persone cū
patientia ⁊ gaudio tolerare: iniuriā vero
diuinam nō inultam relinquere ait. Nesci-
tis cuius spiritus estis historia patet Luce
ix. ¶ Sed diceres. Ex quo patienter suffer
re debeo: rogo vt mihi aliqua dones do-
cumenta cōtra impatientiā: ⁊ qualiter me
debeo habere in iniurijs illatis? Respon-
detur ꝙ homo debet quatuor seruare. Pri-
mo vt eam in solatiū cōuertat. de quo Se-
neca ponit exemplum in libro de ira. Cum
Diogones inq̄t philosophus quandā cau-
sam habuisset tractare cum lentulo: lentu-
lus attracta pingui saliua expuit in faciez
eius. Ille autem faciem extergens dixit.
Affirmo eñ o Lentule omnes falli qui ne-
gāt te os habere. Ideo dicit Seneca. In-
iuria data in risum iocumq̄z vertat̄. Secū-
do vt iniuriam recepisse obliuioni tradat̄.

Cuius figura habet̄ Gene. xlj. de Joseph C
qui fuit oblitus scelus fratrū suoꝝ dicens.
Obliuisci me fecit deus oīm maloꝝ. Ideo
dicit Salomō. Eccl̄i. iiij. Omnis iniurie ꝓ
ximi tui ne memineris. Tertio vt in iniu-
rijs māsuete respondeat. Ideo dicit ph̄us
ꝙ mansuetudo est quietatio ire. Prouer-
bioꝝ. iiij. d̄r. Respōsio mollis frangit iram:
sermo aūt durus suscitat furorem. Narrat
Seneca vbi supra de augusto cesare: ꝙ cū
quidā diceret ei: o tyranne: o tyranne. Re-
spondit. Si essem tyrānus nō diceres illa.
Quarto vt iniuriā recepisse neget̄. de quo
Seneca vbi supra. Quid facit sapiens co-
laphis percussus? R̄ndet. Faciet sicut Ca-
to: quem cū quidam in os percuteret: nega-
uit se iniuriā ab illo recepisse. iō dicit apl̄s
ii. ad Corinth̄. xii. Libenter suffertis insi-
pientes cum sitis ipsi sapientes. ¶ Notan-
dum ꝙ iniuria est duplex. s. grauis ⁊ leuis
Leuis est q̄ modica impulsione vel ꝑcussio-
ne palme manus pedis vel lapidis aut ba-
culi illata est. Sed grauis iniuria est mem-
brorum mutilatio: fractio dētis: capillatio D
magna effusio sanguinis. Nota ꝙ iniuria
fit tribus modis. s. re: cum manus inferun-
tur: verbis q̄n̄ fit conuiciū: literis cū aliq̄s
ad infamiā alicuius libellum vel famosum
carmē cōficit: ascribit vel prodit. Qd̄ est pe
na capitis. vt ptz. C. de famosis libellis. l.
vnica. Item s̄m canones sunt excōicandi.
vtz. v. q. i. c. Quidā maligni. ⁊. ca. sequenti
dicit̄. Hi qui inuēti fuerint famosos libel-
los in ecclesia ponere anathematisent̄. Et
ibidē. c. Si quis famosum libellum siue do-
mi siue ī publico siue in quocūq̄z loco igna-
rus repperit aut corrūpat p̄us q̄z alter iue-
niat aut nulli ꝯfiteat̄ inuentū. Si vero nō
statim easdez cartulas corruperit vel igne
cōbusserit: sz vim eaꝝ dolose manifestaue-
rit: sciat se q̄si auctorē hm̄oi delicti capita-
li sentētia subiugādū. Hec ibi. Item quidā
sunt q̄ iniuriam facere non p̄nt: vt furiosus
⁊ impubes ⁊ fatui q̄ dolicapaces non sunt.
¶ Querit̄ vtꝝ inimicis veniā petentibus
teneamur remittere? Uidetur ꝙ sic. ad Co
lossen. iii. Donantes vobismetipsis si quis
aduersus aliquē habz q̄relā. Itē Saluator
Dimitte ⁊ dimittemini. Respōdet quidā su-

per. iij. sniarū. Ex nimio damno illato alicui solent tria oriri. scilicet Rācor in corde. Signa rancoris in opere. Actio iuris contra iniuriantē. Primū teneť hō statim dimittere ventā veraciter petēti: ꝛ parato se emēdare cōtra facultatē suam. De q̄ pōt intelligi. Luce. xvij. Si reuersus fuerit ad te dicens. Penitet me. Dimitte illi. Immo etiam si nō petat: adhuc tenetur homo remittere signa rancoris. ¶ Pro intellectu illius est sciendum: q̄ duplicia sunt signa rancoris. Propinqua. s. ex quibus potest quis faciliter cognosci: vtz gerat rancorem cōtra alium: sicut si prius locutus est ei salutando eū: ꝛ hoc iam non facit. Alia sunt signa remota ex quib⁹ nō potest faciliter cognosci vtrū odiū gerat: vt si non totiens loquiť ei. Vel non totiens vadit ad domū eius vt prius. Talia teneť hō remittere. Tertium scz actionē iuris cōtra iniuriantē non tenetur homo dimittere; nisi ille sibi satis faciat ſm suum posse. Ideo dicitur in Decretis. xxxiij. q. iiij. Si illic. Nemo teneť remittere iniurią: nisi sibi satis factū sit. Ideo etiaz
F dicit de iniurijs ꝛ damno datis. cap. Si rixati fuerint homes ꝛ pcusserit alter fratrē suū lapide vel pugno: ꝛ mortuus nō fuerit sed iacuerit in lecto: qui percusserit operas eius. s. amissas ꝛ expensas in medicos restituat. Et sic de alijs damnis ibidē. Quinto est pctm̄ qñ in passione vindicte nimis seuit ab intra ꝛ ab extra: sic q̄ non curat facere contra preceptum dei vel charitatem proximi cum maledictionibus ꝛ blasphemijs. Contra quos Franciscus petrarcha de re. vtri. for. dicens. Da ire spacium: da consilio tempus: frena impetum. Defert aut desinit aut lentescet breuis hora cedit iratum equor. Sequitur. Plus teipsum leseris q̄z hostem. Illi corpus forsitan aut opus: tibi animam famāq̄z corporis. Hec ille. Sūt quidam qui propter paruam offensam eis illatam excellēter inflammantur: ꝛ cum verbis ꝛ factis se parāt ad vindictā: quod tamen non expedit. Cuius exemplū in lupo patuit: qui leuiter offensus a capra fuerat que semel inspexerat eum: propter quod lupus semper ei minabatur mortem. Finaliter lupus ꝛ capra statuerunt diē q̄ vellent mutuo conuenire: vt quilibet ppo- G
neret ius suum. Vulpes debuit esse iudex. Adijt capra canes rogans quatenus irēt secum contra lupum tenendo diem. Qui venientes cum ea: tamen occultando se in arbustis. Cōqueritur lupus vulpi de iniuria sibi illata: vulpes videns canes latitantes: dixit lupo. Chare frater consulerē tibi vt tam paruā iniuriam non vindicares: sed remitteres. Respondit lupus. Nequaq̄z arripiens capram per collum. Qua voci ferante: mox canes venerūt ita q̄ vix euasit. Tandem veniens ed vulpem: conquestus est se terribiliter laceratū. Respondit vulpes. Nonne dixi tibi: q̄ tam paruā iniuriam non deberes vindicare. Sic exemplariter contingit illis qui paruā iniuriam excellenter volūt vindicare. Sexto potest fieri sine peccato: ꝛ hoc tribus modis. Primo ppter malor correctionez. Sunt eñ pene quedam medicine peccantiū. Vñ tēporalē penā optare peccatoribus: vt corrigank ꝛ a peccatis desistant: dei beneficij est indiciū. Sic eñ scribiť. ij. Machabe. vj. Et eñ H
non sinere multo tēpore peccatorib⁹ ex sententia agere: sed statim vltiones adhibere magni beneficij indicium est. Secundo ꝓpter boni publici cōseruationem. Dicit eñ Gregorius. xxij. moralium. Euenire plerū q̄z solet: vt non amissa charitate inimici nos ruina letificet. Et rursus. Eius gloria sine inuidie culpa contristet cum ruente eo quosdam bene erigi credimus: ꝛ proficiente illo plures iniuste opprimi formidamus. Tertio propter diuine iusticie manifestationem. Si enim nullo modo vindicta malorum esset appetenda: Propheta non dixisset. Letabiť iustus cū viderit vindictam. Sic Moyses occidit. xxiij. milia hominuz propter idolatriam. vt patet Exodi. xxxij. Non zelo vindicte: sed zelo diuine iusticie manifestande. Non eñ debem⁹ nosmetipsos vindicare ppter multa. Prio: q: ex tua vindicta vel defensione post illatā iniurią nullus fructus sequiť. Si eñ eruis oculuz eius qui eruit tuū: ppter hoc non restituiť tibi tuus: q: si q̄s cōtra legē te pcutit: dign⁹ est vt repercutiať. Sed tu nō es dignus vt eū repcutias: qa es discipulus eius: q̄ pcul

A sus nō repcutiebat. Quare si tu repcutis:
nō solū te suū discipulū esse negas verbis:
sed etiaz factis Geñ.xxxvij. Quid prodest
nobis si occiderim⁹ frēm nr̄m? Scdo quia
fructū patiētie perdis. Nā si malum ꝑ ma-
lo reddis: fructū patiētie perdidisti. Si ma
lum ꝑ malo non reddis: membruz ꝑdidisti
sed fructū patientie q̄siuisti: qr dixit Jesus
In patiētia vr̄a possidebitis aīas vestras.
Et Jaco.j. Patientia ꝑfectū opus habet.
Tertio q̄a causam tuaz iniustā facis: vnde
Ps̄. Si reddidi retribuentibus mihi mala
ꝛc̄. Quasi dicat: cadam a iusticia mea. Jō
dicit apl̄us ad Roma.xij. Noli vinci a ma-
lo: sed vince ī bono malū. Quarto de⁹ me-
lius vindicabit te: si ei vindictā seruauerꝫ.
Sicut em̄ est etern⁹: ita eternū vuln⁹ infli-
git. Mat.xxv. Ibunt hij in suppliciū eter-
nuz. Ideo ipse dicit. Mihi vindictā: ꝛ ego
retribuam. dicit dn̄s ad Roma.xij. Et ad
Heb.x. Deute.xxvj. Prouer.xxij. Quinto
facit ꝯtra euāgeliū. Math.v. Dictū est an
tiquis. Oculū ꝑ oculo: dentē pro dēte ꝛc̄.
Ego autez dico vobis: non resistere malo.
Jō dicit apl̄us ad Roma.xij. Non vos de-
B fendētes charissimi: sed date locū ire. Sed
contra. Paulus vt se ab iniurijs liberaret:
cōminatus fuit militib⁹: se asserens ciuem
romanum. vt ptz Actuū.xxij. Ergo resiste
bat malo.i. violentie. Itez canon concedit
defensionē sui in casu in quo aliquis vellet
aliū occidere: ꝛ ille defenderet se: inuaso-
rem occidendo ꝙ tūc non esset irregularis
vt ptz extra de homicidijs.ca.vnico.in cle.
Ergo resistere malo ē licitū. Rn̄r resistere
malo vel repellere iniuriā cōtingit dupl̄r.
Aut liuore vindicte: ꝛ sic nunq̄z licet. Aut
zelo iusticie: ꝛ hoc etiā dupl̄r. Aliqn̄ ꝟbis
ꝑsuadendo ne inferat̄ iniuria: ꝛ sic licet oī
bus. Et isto modo resistebat Paulus vt al-
legatum est. Aut factis repugnādo: ꝛ hoc
adhuc dupliciter. Uel iniuria: tunc est pu-
blica ꝛ ineuitabilis quo ad mortem: ꝛ tunc
licet iussu principis vel militis seu commu-
nis officialis: cui ex officio incumbit iniu-
riatos defendere. Uel talis iniuria est per-
sonalis ꝛ priuata: ꝛ tūc si est necessitas ine
uitabilis que vitari non potest: nec ꝑ fugā:
neq̄z ꝑ aliud impedimentū: sic ꝑmittit̄ cle-
rico ꝛ laico defendere se: ꝛ vim vi repelle C
re licet cuz moderamine inculpate tutele.
Christus autē loquebatur illud.s.non resi-
stere malo ad personas priuatas de iniu-
ria priuata: nō ad personas cōmunes ꝛ of
ficiales: qui ex lege ꝛ zelo iusticie malefi-
cos habent corrigere. ¶ Legit̄ in speculo
historiali.libro.xviij.c.lxxj. de sancto Ma-
chario. Qui quodam die dū in cella sua se
deret: ꝛ a culice vulneratus fuisset in pede
dolensq̄z manu sua eū peremit qui moriēs
plurimum cruoris effudit. Reprehendens
igit̄ se ꝙ iniuriā ꝓpriam vindicasset: ita se
condēnauit vt in pratis nudus ꝑ sex men-
ses sederet vbi per culices ꝛ scabrones plu
rimū ꝑforatus est in cute: sic ergo illic tot⁹
exulceratus est vt oīb⁹ suis mēbris elephā
tosus apperet. Itē de mira patiētia ph̄oꝝ
lib.iij. de ira. Itē de Diogene ph̄o de quo
dicit Seneca tractāti causam de Lētulo.
Qui attracta pingui saliua in ore suo spuit
in frontē ph̄i mediā. Ille abstergēs faciem
suam dixit. O lentule affirmo omnes falli
qui te negant os habere. Et sic iniuriam in
risum cōuertit. Item ibidem de patientia D
principum. Cum ad regem Philippum ve
nissent legati Atheniensiū ait ad eos phi-
lippus. Quid possum facere quod sit gra-
tum atheniensibus? Rn̄dit vnus ex lega-
tis. Te inquit suspēdere esset gratū. Et cū
contra eum ministri regis vellent irruere:
ꝓhibuit rex dicens. Renunciate athenien
sibus: multo superbiores esse illos q̄ ista di
cunt: q̄z q̄ impune audiūt. Itez de patiētia
cōiugū dr̄ in vitas ph̄oꝝ de Socrate. Qui
cū post multas iniurias vxoꝝ fuisset aqua
immūda ab vna ꝑfusus: nihil aliud respon
dit q̄z sciebā ꝙ post illud tonitruum debuit
venire pluuia. Itē de patiētia sancti Mar
tini: qualiter cuz baculis ꝛ flagris fuit per-
cussus a militibus ꝛc̄. Scdo inuenitur vin-
dicta que est equitatis ꝛ iusticie: quā facit
prelatus aut iudex fidelis. De quo dicitur
ad Roma.xiij. Uis autem nō timere pote-
statem: bonum fac. Sequitur. Si autē ma-
lefeceris: time. Non enim sine causa gladi-
um portat. Dei enim minister est vindex in
iram ei: qui malum agit. Non enim debet
se vindicare: sed lesum ostendere cōmitten

E do deo: qui dixit. Mihi vindictam: ⁊ ego
retribuam. Dubitatur vtrum iudex debet
vindicare proximum lesum ꝑm legem ta-
lionis que ponitur Exod. xxj. Reddat ani
mam ꝑ aīa: oculū ꝑ oculo: dentē ꝑ dente:
manū ꝑ manu: pedem ꝑ pede. Itē Leuiti.
xxiiij. ⁊ Deut. xix. Rñdet ꝙ in lege iudeo-
rum fuerunt triplicia p̄cepta. Prima mora
lia vt decem p̄cepta: quoꝝ oppositū nullo
modo fuit licitum. Alia fuerunt cerimonia
lia. q̄ cessauerunt sicut dicit apl's ad Gala.
v. Si circūdamini: christꝰ vobis nihil pro-
dest. Tertia fuerūt iudicialia q̄bus vti pos-
sumus si expedierit. Ergo iudices si ꝑm le-
ges talionis iudicarēt: nō peccarēt dūmō
hoc ꝑ lege statuerēt. Dubitat scdo vtrum
iudei omnia punierūt ꝑm legē taliōis? Rñ-
det ꝙ non: quia dicit magr̄ sup leuitico. ꝙ
non ad iniurias reꝝ exterioꝝ: sed corpoꝝ
lex talionis extendebat: q̄a ꝑ vno boue fu-
rato quinq̄ boues: ⁊ pro vna oue quattu-
or oues reddebant. Dicit Augustinus lib.
xxj. de ciuita. dei. ꝙ Tulliꝰ octo genera pe
F narum in lege fuisse scribit: scz damnū vin
cula: verbera: talionē: ignominiā: exilium:
mortē ⁊ seruitutē. Nam pena damni infe-
rebat ꝑ culpa furti. vt ptz Exodi. xxij. Si
q̄s furatus fuerit bouē q̄nq̄ boues restitu-
at. Pena carceris inferebat ꝑ pctō: cuius
pena nō erat taxata in lege: sicut legit Nu-
meri. xv. ꝙ filij israel inuenerunt quēdam
hominem colligentez ligna in die sabbati.
Quē recluserūt in carcere donec ꝯsulerēt
dñm qua pena esset puniendus. Pena ver
beris inferebat ꝑ pctō ꝑm arbitrium iudi-
cū: vt quādo iudices eū qui peccauit vide-
bant esse cōdignū plagis faciebāt eū ꝓster-
nere ante se ⁊ corā eis fecerūt verberari: si
cut dr̄ Deute. xxj. Pena autem talionis pu
niebant illi qui īueniebant aliq̄s ꝑcussisse
vel mutilasse in membris ⁊ illi q̄ falsum te-
stimoniū dicebāt cōtra ꝓximum suum. Pe
na vero ignominie ⁊ verecundie inferebatur
illis qui nolebant accipere vxorem fra-
tris sui defuncti. Tunc enim tollebant cal-
ciamentū de pedibus suis ⁊ spuebant in fa
ciem suā. vt ptz Deute. xxv. Pena exilij pu
niebant illi qui casuale cōmittebant homi-
cidiū per ignorantiā vl' alio modo. Et tunc
debebant stare in ciuitatibus refugij vsq̄ G
ad mortē summi sacerdotis. vt ptz Nume.
xxxv. ⁊. Deute. xl. Pena ꝛo mortis punie-
bant illi qui maledicebant patri. vt ptz Le
uiti. xx. Et qui erant filij nolentes se corri-
gere de luxurijs ⁊ comessationibꝰ: ⁊ tales
a populo debebant lapidari. vt ptz Deut.
xxj. Pena seruitutis inferebat illis qui no-
lebant vti bñficio legis. Mādabat em̄ lex
Exodi. xx. ꝙ seruus emptus in septimo an-
no potest egredi liber a domino suo. Si er-
go volebat stare ⁊ non vti bñficio legis in
perpetuū efficiebat seruꝰ. Multis ergo pe
nis puniebat lex Moysi preter penam tali
onis. Sic etiā iudices chr̄ianoꝝ p̄nt puni-
ri multis alijs modis q̄ꝫ pena taliōis. Non
ergo habet vim obligandi: quia tale prece-
ptum fuit iudiciale preceptū concessum iu-
deis ꝑ dispositione status eoꝝ: quia trāsla
to sacerdotio necesse est vt legis translatio
fiat. Licitum est tamē iudici vel ecclesie de
nouo pro dispositione status p̄sentis popu
li statuere tali pena esse aliqua peccata pu-
niēda. Scribit em̄. iij. q. viij. ꝙ si quis obij-
cit crimen alicui: offerens se probaturū ob- H
ligat se ad talionē si in probatiōe deficiat.
Igitur quantū ad obligationē illius legis
pena talionis est remota sicut omnia iudi-
cialia non tamē quantū ad punitionē pec-
catorū. Tertia vindicta est auctoritatis et
potētie: quam fecit deus in celis in presen-
ti ⁊ in futuro. De qua Deutero. xxiij. Uin-
dictam retribuet ī hostes eorum scilicet bo
norum. Hieremie. xxxvj. Uindictam tribu-
et inimicis suis. De qua etiam vindicta di-
citur Apocalyp. vj. Omnes sancti clamāt
Uindica domine sanguinē nostrū qui effu-
sus est. Quod Augustinꝰ exponēs in que-
stionibus veteris et noui testamenti dicit.
ꝙ anime occisorū clamant vindicari se po-
stulantes: sicut sanguis Abel clamauit de
terra non voce sed ratione. Nam opus opi-
ficem laudare dicit ꝑ hoc ꝙ videntē oble-
ctat. Non em̄ tam impatientes sunt sancti
vt vrgeant fieri quod sciunt tēpore p̄finito
futurū. Aliter exponit Haymo ibidem di-
cens. Sciendū inq̄t ꝙ illi sancti iam in con-
spectu creatoris sui cōsistētes vidēt volun-
tatē illiꝰ: ⁊ ab ip̄o creatore accipiūt q̄d ip̄m

facere velle nouerunt. Et subdit. Petunt
A aũt vindictam de inimicis duobus modis
⁊ hoc rõne charitatis: vt scz qui ad vitam
eternam predestinati sunt conuertantur a
malo ad bonũ. Qui ꝟo p̃sciente deo dam-
nandi sunt moriant̃ ⁊ peccare desistãt. Et
vt ꝑ hoc minorẽ penã in inferno habeant:
vbi vnusquisq; ſm qualitatẽ operum susti-
nebit magnitudinem penarum. Qđ petere
vtiq; charitatis est. Secũdo petunt vindi-
ctam: q̃a optant venire diem extremi iudi-
cij: ⁊ resurrectionẽ corpoꝝ suoꝝ. Hec hay
mo. De hac vindicta dicit Ualeri⁹ lib. vij.
ca. ij. Lento enim gradu ad vindictã sui di-
uina iusticia ꝓcedit. Cum aũt venerit ꝑcu
tit qñq; multos tꝑaliter nõ eternaliter pro-
pter prauitatem vni⁹ ꝑsone. Dicit sanctus
Thomas in. ij. ij. q. centesima. ꝙ deus pu-
nit pena corꝑali vnũ pro alio tripl̃r. s. Pro-
pter participationem cõmunitatis nature
propter imitationẽ criminose culpe ⁊ pro-
pter incorporationẽ persone colligate. Pri
mo punit ꝑ alio qñ ꝑticipant naturã: sicut
B corpus filij punit̃ ꝑ pctõ patris. Sic puni-
ti fuerũt infantes ⁊ pueri sodomoꝝ. vt ptz
Geneſ. xix. ꝓpter pctã parentũ. Et chana
an pro peccato cham patris sui. Secundo
punit̃ vnus pro alio propter imitationẽ cri
minose culpe: vt qñ imitat̃ culpã alterius:
sic etiã punitur filius ꝑ patre inquantũ ex
peccato patris etiam ipse peccat maluz ex-
emplum sumendo. Ad istum intellectum lo
quitur dominus. Leuiti. xx. Ego deus ze-
lotes visitans iniquitates patrum ĩ filios
vsq; in tertiã ⁊ quartam generationes. Si
cut patet in vsurarijs ⁊ in male acquisita
habentibus. Ideo inde trahit̃ prouerbiũ.
De male acquisitis non gaudebit tertius
heres. ¶ Tertio punit̃ vnus ꝑ alio ratio-
ne incorꝑationis ꝑsone: quãdo scz est mẽ-
brũ vnius corꝑis qđ rõne alteri⁹ meretur
puniri: quia interdũ pena vnius redundat
in omnes. Sic pro peccato rectoris punit̃
quãdoq; populus inquãtũ rector est caput
istius. vt patet. ii. Regum vlti. de peccato
dauid numerãte populũ: propter qđ sunt
occisi. lxx. milia hominum in pestilentia: sic
puniuntur boni pro peccatis maloruz. Sic
propter peccatum Achor: qui furatus fue-
rat cõtra preceptum domini de anathema C
te id est de bonis interdictis a deo ⁊ illici-
tis ciuitatis Jericho: ꝓpter quod popul⁹
israel traditus est in man⁹ hostium. vt pa-
tet Josue. vii. quia sicut patet ĩ corpore hu
mano aliquando propter peccatum factuz
a manu eruitur quandoq; oculus ⁊ ꝓpter
peccatum factum a lingua: sicut infamia ⁊
falsum testimonium interdum abscinditur
pes vel manus: quia sunt membra vnius
corporis: ⁊ pena vnius membri redundat
in totum corpus. Sed contra predicta scri-
bitur Ezechielis. xviii. Filius non porta-
bit iniquitatem patris: nec econuerso. Ad
hoc respondet sanctus Thomas vbi supra
ꝙ hoc intelligitur de pena spirituali: scili-
cet de pena anime: quia non punietur ani-
ma filii pro peccatis patris: nec econuerso:
quia anima est a deo: corpus autẽ a patre.
Etiam intelligitur de pena eternali: non
temporali.

¶ Non occides.

Tertii sunt qui peccant contra illud
preceptum. Non occides verbaliter D
⁊ ore. Primo cõsentiẽdo in mortem
proximi: sicut Achab in mortem Naboth.
Naz Jesabel vxor achab regis samarie oc
cidit naboth per duos falsos testes: vt A-
chab possideret vineã eius. Et fact⁹ est ser
mo dñi ad Helyã dicens. Hec dicit dñs.
Occidisti insuper ⁊ possedisti. Et post hoc
addidit. Hec dicit dñs in loco hoc in quo
linxerunt canes sanguinem Naboth: lam-
bent quoq; tuum sanguinẽ. Historia poni-
tur. iii. Regũ. xxi. Contra quos scribitur.
lxxxvi. di. c. Faciẽtis ꝓculdubio culpã ha-
bet q̃ qđ põt corrigere negligit emendare.
Scriptũ quippe est. s. Leuiti. xx. Nõ solum
qui faciũt sed etiã q̃ consentiũt facientibus
participes iudicantur. Sequit̃. Negligere
cũ possis perturbare peruersos nihil aliud
est q̃ eos fouere. Nec caret scrupulo socie-
tatis occulte: q̃ manifesto facinori desinit
obuiare. Idẽ dicit̃. lxxxiii. dist. cap̃. Error
cui nõ resistit̃ approbat̃: ⁊ veritas cũ mini-
me defensat̃ opprimit̃. Idẽ. xxiii. q. iii. ca.
Qui põt obuiare ⁊ ꝑturbare peruersos et
non facit nihil aliud est q̃ fouere impieta-
tẽ eoꝝ. Idez. xi. q. iii. ca. Qui peccantibus

E consentit ꝛ defendit aliū delinquentē: maledictus erit apud deū ꝛ hoies. Et infra. Si quis alterius erroꝛi cōsentit sciat se cum illo simili mō culpabilē iudicandū. Hec Isidoꝛus. Idez dicitur. ij. q. vij. ca. negligere. Ergo oēs cōsentiētes in mortē alicuius innocentes sunt homicide coꝛaz deo. Iste cōsensus potest fieri dupliciter. Aut cōsentiendo expresse in mortē alicuius: aut non impediēdo dum possit: quia non vetat malum fieri cum possit. Ergo quando in consilijs tractatur negociū vnde possit fieri aut sequi sanguinis effusio: aut innocentum oppressio: debetis videre quō assentiatis ne participes criminis efficiamini: ꝛ ne homicide efficiamini forte non minus q̄ illi qui manibus occidunt. Idco dicit dñs per prophetam de quolibet eoꝝ. Sāguinem eius de manu tua requiram. Ergo iudei qui cōsenserunt in mortē christi fuerunt mirabiliter puniti. Secundo modo habet fieri homicidiū oꝛe ꝛ etiam voce mandando. Q̄ legitur de Herode: qui mittens occidit multos pueros qui erant in bethleem ꝛ in finibus eius. Sic pharao mandauit submergi pueros hebꝛeoꝝ. vt ptz Exodi. ij. Propter hoc idem in aquis cuz suis submersus est. Sic herodes mandauit occidi Joannem, vt patet Mar. vj. Idco dicit de reg. iu. li. vj. qō quis facit per aliū: tantū est ac si faceret p seipsum. Idco tales cum iubēt homicidiū fieri: homicide iudicant. vt patet de peni. dist. j. ca. piculose. Sic multi tyranni occiderūt martyres aut per carnifices aut per bestias ꝛc̄. Sic etiā qui mādat aliquē verberari: licet expresse inhibeat ne occidat vllatenꝰ vel in mēbꝛo aliquo mutiletur: irregularis efficit si mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat vt patet extra de homici. c. Is qui mādat. libꝛo. vj. Tertio habet fieri homicidium in voce cōsilium dando: sicut Cayphas fecit in cōsilio cōtra christū dicēs. Vos nescitis quicq̄. Expedit enim vobis vt vnus homo moꝛiatur pꝛo populo: ne tota gens pereat. De hoc genere homicidij vꝛ de peni. dist. j. ca. Periculose se decipiunt: qui estimant eos tm̄ homicidas esse qui manibus homines occidūt: ꝛ non potius eos per quoꝝ cōsilium ꝛ fraudem ꝛ exhoꝛtatiōes hoies extinguuntur. Nam iudei nequaq̄ propꝛijs manibus interfecerūt christū: sicut scriptū est Joānis. xviij. Nobis non licet interficere quenq̄. Sed tamen illis dñi moꝛs imputatur: quia ipsi eū lingua interfecerūt: dicētes. Crucifige: crucifige euz. hec Aug. De illo cōsilio ꝓphetauit Jacob Gen. xlix. Symeon ꝛ leui vasa iniquitatis in eoꝝ cōsiliū nō veniat aīa mea: q̄a occiderūt virū in furoꝛe. Quia de illis tribubus fuerūt q̄ chm occiderunt. Nā pharisei fuerunt de tribu simeon: sacerdotes aūt de tribu leui. Istud cōsiliū fuit malū. Nā cōsiliū debet eē de tribus iustis: sed istud fuit iniustū: qꝛ ꝓtra iustū: q̄ pctm̄ nō fecit: nec inuētꝰ est dolꝰ i oꝛe eiꝰ. Scdo non fuit ꝓspectiuū ad futura: qđ req̄rit ad cōsiliū: qꝛ dicit Aristo. q̄ de ꝓteritis nō est cōsiliū: nec de pñti: cū parū perseuerēt. Idco vꝛ in Prouerbi. Quicq̄d agis prudēter agas: ꝛ respice finē. Sed tale nō fuit cōsiliū iudeoꝝ: q̄a futura nō bene prospexerūt. Unde propter pctm̄ mortis chꝛi: destructi sunt iudei: atq̄ per totum mūduz dispersi. Tertio cōsiliū debet esse deliberatiuū. Quia dicit Seneca in ꝓuerbiis. Duo sunt ꝓtraria cōsilio. s. festinantia ꝛ ira. Dicit ibidē idem. Deliberandū est diu q̄cquid faciendū est semel. Sed consilium iudeoꝝ cōtra christū nō fuit deliberatiuū: sed statim audita resuscitatiōe Lazari cū festinatiōe ꝛ iracūdia cōsilium cōtra Jesum inierūt. Quarto debet esse secretū. Nā in laude romanoꝝ dicit Ualeriꝰ li. i. c. ii. q̄ consilia sic tenebātur arcana: vt multis seculis nemo senatoꝝ ea enudauerit. Dicit ibidē de pōpeyo. li. iii. c. iii. Qui dū captus esset: ꝓpus digito lucerne appositō: deinde aliis penis afflictus consilia senatus nunq̄ prodere voluit. Sed consiliū iudeoꝝ cōtra chm̄ non fuit secretū: qꝛ statim chꝛs ꝛ discipuli eius cognouerunt. Tales homicide etiam sunt illi qui cōsulunt principibus guerras ꝛ discordias: vnde multa sequanꝰ homicidia innocentū ꝛ paupeꝝ. Q̄t sunt hoies modernis temporibus occisi: submersi: in cippis iugulati in istis guerris principum: quoꝝ sanguis vt Abel in celum deum contra eos instigat: fm̄ q̄ dicit Joannes in Al-

A pocalyp. Audiui voces inquit occisoꝝ clamantium ⁊ dicentiuꝫ. Vindica sanguinem nostrum deus noster. Nota de consiliarijs superius in quarto precepto. Quarto habet fieri homicidium instigando: sicut de diabolo dicit. Joānis. viij. Ille homicida erat ab initio Sapien. ij. Invidia diaboli mors introiuit in orbem terraruꝫ. Imitantur autem illū qui sunt ex parte illi⁹. Ergo sunt imitatores diaboli qui alium instigāt ad homicidium. Quinto false iudicando De illo nota infra. Sexto false accusando sicut falsi testes: quod nota infra in sermone de iudicio.

Quarto peccant cōtra illud p̄ceptum detractores. de quibus dr de pe. distin. j. c. Homicidioꝝ tria genera docebat esse beatus Petrus ⁊ penam eorum parilem esse docebat. Sicut eñ homicidas interfectores fratrū: ita ⁊ detractores q̄z eoꝝ eosq̄z odientes homicidas esse manifestabat. Ideo dr. vj. q. j. c. Sūma iniq̄tas est fratribus detrahere ⁊ accusare. Unde scriptum est Joānis. iij. Qis qui detrahit fratri suo homicida est. Et oñis homicida nō habet partē in regno christi ⁊ dei. Et dr. xj q. iij. c. Nemo peritoꝝ aut prudētum putet q̄ min⁹ sit periculū i verbis lingua mētiendo: q̄z manibus fundendo sanguineꝫ. Hos vocat apl̄us ad Roma. j. deo odibiles dicēs. Susurrones ⁊ detractores deo odibiles. Et habet fieri multiplicit. P̄mo mala hominis recitando. Cōtra q̄s dr Leui. xix Non maledices surdo. Glo. Surdo maledicit qui absenti detrahit. Et tales assimilantur porco: qui intrat hortū amenitatib⁹ plenum: vbi ex vna pte videt flores ⁊ alia stercora: ⁊ neglectis floribus currit ad sterco ra: ⁊ rostrū i eis figit. Sic detractores virtutum flores transeūt: ⁊ stercoribus. i. peccatis alioꝝ insidunt: ⁊ semp hñt os in luto pctōꝝ. Scō modo fit bonū in malum conuertendo. De quo Esa. v. Ue vobis q̄ dicitis bonū malum ⁊ malū bonū. Si boni ieiunant: dicunt q̄ hypocrite sunt. Si elemosynā dant: vani gloriosi sunt. Si non largiuntur auari sunt. Tertio fit falsum crimen imponendo. De quo p̄s. Venenū aspidum sub labijs eoꝝ. Quoꝝ os maledictione et amaritudine plenū est. Nā sicut venenum occidit hoiem: sic detractor falsa crimina imponendo: occidit bonā famam. Quarto fit occulta revelando P̄rouer. xj. Qui ambulat fraudulenter: revelat arcana. Qui aūt fidelis est: celat amici cōmissum. Ideo hic gr̄a hui⁹ ponā quinq̄z documenta. P̄rimum. Videns solus ⁊ secrete p̄primum peccare: nō debet illud sub pena peccati mortalis revelare. Patet hoc primo: quia est contra legem nature. Matth. vij. Qd tibi non vis fieri: alteri ne feceris. Sed tuuz peccatum secretū nolles per aliū revelari. Ideꝫ Thobie. iiij. Qd tibi odis ab alio fieri: tu ipse ne alteri feceris. Secūdo est contra legem euangelij. Matth. xviij. Si peccaverit in te frater tuus: corripe eū inter te ⁊ ipsuꝫ solū. Tertio est ꝓtra ius canonicū. ij. q. j. c. Si peccaverit. Ubi dicit Aug. Si solus nosti: q̄ peccauit in te: ⁊ eū vis coram oñib⁹ arguere: nō es corrector erroris sed prodictor. Dicit archidiaconus in rosario, ⁊ alij doctores, Null⁹ debet revelare secretū qđ ipse solus scit: vel quod adhuc est occultū: etiā si p̄latus preciperet sub pena excōicationis: quia p̄lati non habēt visitare de occultis factis: sed de apertis. vt dicit Archidiaconus vbi supra. Quia si p̄latus hoc p̄ciperet tale p̄ceptū eēt ꝓtra deū. Et est notandum q̄ secretū dicit tripliciter. P̄rimo ex cognitione: vt si solus scit: peccat mortaliter qui revelat: ⁊ specialiter qñ nō seruat ordinem iuris: qui ponit Matth. xviij. Si peccaverit in te frater tu⁹ corripe eū. Sed magis peccat qui auget culpā ⁊ facit de festuca trabem: ⁊ dicit plusq̄z fuit in veritate qui est cōis error hoim. Etiam grauiꝫ peccat qui hoc facit in auribꝫ insipientū ⁊ coram leuibus p̄sonis: que vbiq̄z hoc possent divulgare. Ideo dr P̄rouerbi. xxiij. In auribus insipientū ne loquaris. Posset tñ dicere alicui persone occulte: qui posset p̄desse ⁊ nō obesse: sicut defectū filij patri: defectum serui dño: pctīm fris priori ⁊c. Secundo modo dr aliquid secretuz ex cōmissione sicut quando dicunt laici. Dico tibi hoc sub sigillo cōfessionis: ⁊ ista non est cōfessio sacramentalis: sed sigillū secreti tñ fm Holkot, super librum Sapie. Unde talis sic re-

E cipiens secretum ⁊ postea reuelās: peccat mortaliter. Prouerbio. xiiij. Qui ambulat fraudulenter: reuelat arcana. Qui autē fidelis est: celat amici cōmissum. Ut sicut fidem frāgit: qui rem repositam apud se aut sibi cōmissa: alteri dat. Ita fidem frangit: qui secretum sibi cōmissum: alteri reuelat. Et iudex vel alius prelatus non potest sibi precipere ꝙ hanc fidem frangat: quia tale secretū seruandū est de iure naturali. Nihil autem precipi potest contra ius naturale. vt patet. ff. de regulis iuris. ⁊. xj. q. iiij. c. Si domus. Item reuelare tale secretuz est contra bonū totius policie: quia facit ꝙ nullus potest de alio confiteri. Ideo quilibet tenet̄ tale secretum silere dūmodo hoc poterit silere sine pctō. Si aūt non possum sine pctō silere: non teneor illud silere: vt si quis mihi reuelaret ꝙ ipse vellet talem hominem occidere vel comburere ciuitatē: illud non teneor silere: q̄a dicit Bernardus in lib. de precepto ⁊ dispensatione. Quod pro charitate institutū est: contra charitatem militare non debet. Tertio est secretū

F ex confessione: ⁊ hoc est maximū: vt patet de peni. ⁊ re. c. omnis vtriusq̄ sexus. Ubi dicit̄ in fine. Caueat aūt sacerdos oīno: ne verbo aut signo aut quouis alio mō ꝓdat aliquaten⁹ peccatorē. Sequit̄ ibidez. Qui peccatū in penitentiali iudicio sibi detectū p̄sumpserit reuelare: non solum a sacerdotali officio deponendū decreuimus: veruz etiā ad peragendā perpetuā pn̄iam ī arctū monasteriū retrudendum. Ergo stulte faciunt sacerdotes dicētes. Hodie tale pctm̄ habui in cōfessione. Sunt etiā quidam fatui sacerdotes qui nolūt confitentē absoluere: nisi nominet personam cum qua peccauit: qd̄ est valde absurdū: q̄ q̄uis persona sit nominanda in genere dicendo peccaui cum soluta vel ligata: cum sacerdote vel monacho: non tamē licet noīare personaz ꝓprio noīe: quia nemo debet alium scandalisare in confessione. Et multa alia mala q̄ inde oriunt̄. Quod ꝓbat Cesari⁹ di. iij. c. xxxix. dicēs. ꝙ sacerdos quidam in Susacia habuit concubinā: quā adolescens quidam cōcupiscens cū ea peccauit. Id q̄dragesima vero ad eundē sacerdotē veniens: confessus est pctm̄ simul ⁊ personā. Cū au- G
disset aūt hoc sacerdos: turbatus est valde ⁊ eum ab eius amore abstrahere volēs durius arguit peccatū ⁊ aggrauauit: ⁊ penitentiam asperā ⁊ durā nimis iniūxit. Rācor iste nō sine periculo fuit. Unde īuectio tā aspera penitētia tā dura: nisi ex propalata ꝑsona. Secūdū documentū. Mala ꝓximi ꝑ infamiā reuelata: nō sunt cito credenda: sed veritate inuestigata sunt duri⁹ corrigenda. Probat̄ per illud qd̄ scribitur. ij. q. j. c. Deus omnipotens vt nos a precipitande sententie prolatione compesceret: ⁊ cuz omnia nuda ⁊ apta sint oculis eius: mala tamē zodome noluit audita iudicare prius q̄ manifeste cognosceret que dicebantur. Unde ait ipse. Ego descendam ⁊ videbo vtrū clamorē qui venit ad me: opere compleuerint: an non? Sequitur infra. Non ꝙ ea ignoraret: sed vt nobis exempluz daret ne p̄cipites in discutiēdis ⁊ iudicandis negocijs essemus: ⁊ ne mala proximoꝝ prius quisq̄ presumat ante credere q̄ probare. Hec ibi. Si igit̄ deus omnipotens noluit pctā zodomoꝝ: quoꝝ clamor vsq̄ ad celum H
peruenerat: ⁊ cui oīa cognita sunt anteq̄ fiāt credere: nisi prius probaret: multomagis nos qui sumus om̄es ignari: nullū ante veram ꝓbationē cōdemnare debemus. Ideo dicit̄. lxxxvj. di. c. Si quid de quocūq̄ clerico ad aures tuas ꝑuenerit: quod te iuste possit offendere: facile nō credas: nec te ad vindictā res accendat incognita: sed p̄sentib⁹ ecclesie senioribꝰ diligenter est veritas ꝑscrutanda. Tunc si qualitas rei poposcerit canonica districtio culpam feriat delinquētis. Hec ibi. Itē dicit̄ tertia. q. ix. c. Caueant iudices. ⁊. xj. q. iij. In cunctis. Sed vn̄ oritur ꝙ homines citius credunt malū de homine q̄ bonuz? Rn̄det sanctus Thomas scd̄a scd̄e. q. lxj. ꝙ suspitio mala orit̄ primo ex consideratione ꝓprie malicie id est s̄m ꝓpria peccata iudicat aliū. Eccl̄i x. In via stultus ambulat: ⁊ cū ipse sit insipiens om̄es homines stultos estimat. Secundo venit ex affectata inimicitia: vt quādo q̄s alteri inimicat̄ faciliter malū de ip̄o ꝓbatū credit. vn̄ ph̄s. ij. retho. Unusq̄sq̄ faciliter credit quod cupit: sed tales cupiunt

A emulis detrahere. Tertio venit ex senio ⁊
peritia. Et iō dicit philosophus. ij. Retho.
ꝙ senes sunt maxime suspiciosi tāq̄ aliorꝫ
defectus multotiens expti. Sed contra ta
les dicit̄. xj. q. iij. cap̄. In cunctis sacri elo-
quij verbis testimonium tenemus vt mala
maiora cum forsitan dicunt̄ nisi ꝓbata cre-
di non debent: sed citius ꝓbata vlcisci ⁊ c̄.
Sed quare non debemus credere cito ma
la ꝓximorꝫ? Rn̄det̄. ꝙ multi false infaman
tur. Cuius exemplū patet Gene. xxxix. de
Joseph. Quem mulier accusauit false de
adulterio. Aliud exemplū recitat Cirillus
in epistola ad Augustinū. de Siluano epi-
scopo: cuius historiā habes supra in primo
precepto: sermone quinto: in fine. Dubita-
tur. Cur deus permittit aliquando bonos
sic diffamari? Respondetur propter qua-
tuor. Primo ad exercendā patientiam. Et
sic Joseph castus de adulterio ⁊ sanctꝰ sil
uanus habiti sunt. Vn̄ Apl̄us. ij. ad Corꝫ.
vj. Oportet nos exhibere ⁊ c̄. Per bonam
famā ⁊ infamiā: vt seductores ⁊ veraces.
Scdo eueniūt false diffamatiōes ad puni-
B endū culpam occultā. Qui em̄ se non conti
net ab occulta culpa cuiꝰ non patit̄ infami
am: iuste ꝑmittit deus hominem falsis ru-
moribus flagellari in quibus non est reus.
Tertio facit ad futurorū cautelam. Si em̄
quis false notatur de crimine: hoc fit vt ca
ueat sibi verum crimē admittere. Quarto
fit ideo: quia de bona fama nimiū gloriant̄
sicut dr̄. vj. q. j. ca. Sunt plurimi qui vitā bo
norꝫ fortassis amplius q̄ debent laudant:
⁊ ne qua elatio subrepat de laude permit-
tit om̄ipotens malos in obtrectationem ⁊
obiurgationez ꝓrūpere: vt si qua culpa ab
ore laudantiū ī corde nascitur: ab ore vitu-
perantium suffocet̄. Hec sctūs Gregorius.
Tertiū documentum: magis peccant falsi
hominū infamatores q̄ rerū tēporaliū fu-
res ⁊ raptores. Patet hoc per illud quod
dicit̄. vj. q. j. ca. Deteriores sunt qui docto-
rum vitam moresq̄ corrumpunt his qui
substantiam aliorꝫ prediaq̄ diripiunt. Ip̄i
em̄ ea q̄ extra nos sunt licet nostra sint au-
ferunt nostri quoq̄ detractores ⁊ morꝫ bo
norū corruptores nosip̄os decipiunt. Hec
Ambrosius. Ideo dicit Salomon Proue.
xxij. Melius est nomen bonum q̄ diuitie C
multe. Item Eccl̄i. vij. Melius est nomen
bonum q̄ vnguēta preciosa. Ex quibus se-
quitur ꝙ auferēs nomen bonum vel bonā
famā: furatur homini plus q̄ diuitias mul
tas: ⁊ vnguenta preciosa; ⁊ sic peccat infa-
mator plus q̄ fur vel raptor. Et quāto ma
ior est persona que infamatur: tanto maiꝰ
est peccatum. Ergo magis peccat qui infa
mat sacerdotem q̄ secularē quod minus iu
ste fit: quia sacerdos potius pateret̄ absci-
sionem lingue sue anteq̄ reuelaret tua pec
cata. Non sic modo faciunt seculares: sicut
de Constantino legit̄. vt etiam. ii. q. ii. c. in
scripturis. Narrat̄ dixisse Constanti. Ue-
re si ꝓpriis oculis vidissem sacerdotez aut
aliquē eoruz qui monachico habitu circū
amicti sunt peccantē: chlamidem meuz ex-
plicarem vt cooperirem eum: ne ab aliquo
videretur. Hec ille. Sed prochdolor nunc
adeo ꝑuersi ⁊ maliciosi sunt aliqui: si vide-
rent sacerdotē aliquid facientem; nequaq̄
tegunt eum: sed mox reuelant ⁊ diffamant
īmo componunt de hoc carmina vt latius
diffamet̄. Insup plus peccant qui infamāt D
ep̄m q̄ simplicē sacerdotē: ⁊ magis papaz
aut cardinalē: ⁊ magis sanctum aut iustuz
q̄ malum aut peccatorem. Unde Petrus
Blesen̄. epistola. iiii. ad quēdam amicū su-
um scribit dicens. Res plena periculo est:
sinistra de hoīe innoxio suspicari. Sequi-
tur ibidez. Lepra infamie que sanctorꝫ affi
cit innocentiā: munda est. Nam cum exte-
rius excurrat sinistra opinio cum exterius
mētiat̄ iniquitas sibi: sanctorum anime in
manu dei sunt. Justiq̄ ꝟba exterioris con
tumelie contēnentes: de thesauro ꝯsciētie
sunt securi. Nota in christo huius lepre ve-
stigia q̄ a capite ī membra a patre in filios
deriuat̄. Curabat dn̄s languentē ⁊ viola-
tor sabbati dicebatur. Non est dicebant hic
homo a deo qui sabbatū non custodit. Eii-
ciebat demones: ⁊ hoc maleficiis ascribe-
bant. In beelzebub principe demoniorum
inquiunt eiicit demonia. Nūc samaritanū
nunc eum esse filiū fabri vocant. Hec ille.
Insup est maius peccatū infamare virgi-
nem q̄ simplicē mulierē: sicut quidam glo-
riant̄ se violasse talē vel talē virginē: sicut

E faciũt illi potatores in tabernis. Etiam est maius pctũ infamare magistrũ ciuium q̃ simplicẽ ciuem. Consulatũ vel ciuitatẽ aut patriã sicut multi dicũt. In tali patria sunt multi latrones: ꝛ in tali multi fures ꝛc. Et magis peccant q̃ infamant regem q̃ militem. Ideo dicit Petrus bleseñ. vbi supra Uerba quibus vita principũ deprauat: occultari non possunt: atq; in publicum deducta: magnã tamen suscitãt dedignationẽ: ꝛ ab auctoribus suis cõuertunt in malũ. Salomon dicit. Ne detraxeris principi in occulto: aues enim celi portabunt verbum: ꝛ qui habẽt pennas annũciabunt sententiã. Indignatio regis nũcius est mortis. Hec ille. Ex his sequitur q̃ infamator maiorez debet facere penitẽtiam q̃ fur: quia aufert maius bonũ. quia ſm mẽsuram delicti debet esse plagaꝛ modus. Deutero. xxv. Secundo sequit. Sicut nõ potest penitere fur vel raptor nisi restituat. vt patet. xiiij. q. vj. c. Si res reddi potest ꝛ non redditur: pẽnitentia non agitur sed simulatur. ꝛ de regulis iuris. libro. vj. Pctũ non dimittitur: nisi res ablata restituat. Sic nec multominꝰ F infamator nisi restituat famaz. Sed posito casu q̃ aliquis aliquẽ infamet in verbis: sicut q̃ b. videret a. adulterari cuz c. ꝛ ꝟ nullus sciat nisi b. a. ꝛ c. Tunc b. dicit publice q̃ a. fornicatus sit cum c. Querit vtrum b. teneat a. reddere famã? Et videtur q̃ non quia b. non potest in tali casu a. reddere famam suam: nisi retractãdo dicta sua. Sed hoc faciendo loquitur cõtra conscientiam suam: mentiretur. Et mentiri nõ debet propter tuendã vitaz propriã. vt patet. xxij. q. ij. Si q̃libet culpa. Respondet magister Johannes cleincock. sup. iiij. sniaꝛ. di. xv. dicens: q̃ talis tenet reddere famam suã alteri: sed nõ simpliciter retractãdo: sed dicẽdo. Male dixi falsc imponẽdo sibi. Et hoc est verum: quia dixit quod probare nescit. Quartũ documentũ est: q̃ quilibet diligẽter debet gerere curam vt bonam exteriorem habeat famam. Probatur illud Eccli. xli. Cura habe de bono noĩe. Hoc enim magis pmanebit tibi q̃ mille thesauri magni ꝛ preciosi. Prouerbio. xxij. Melius est nomen bonum q̃ diuitie multe Ecclesiastes vij. Melius est nomen bonum q̃ vnguenta pciosa. Patet etiam illa probatio per oppositum scz per infamiã. Nam infamia est valde periculosa in homine. Nã primo est dignitatis exclusiua. vt patet in regula iuris. libro. vj. Infamibus porte dignitatis patere non debent. Secũdo est morum corruptiua. Nã habens bonã famam assimilatur candele: q̃diu est accensa est delectabilis: sed quando est extincta intantũ fetet q̃ mortificat fetor ille fetum in vtero pregnãtis ſm Aristo. v. de animalibus. Et sic habens bonam famã lucet verbo ꝛ exemplo. Mathꝫ. v. Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videãt opera vestra bona ꝛ glorificent patrẽ vestrũ qui in celis est. Sed extinctus in fama fetet intantum q̃ mortificat fetũ boni operis in corde proximi. Tertio est difficulter abstersiua. Unde Poeta. Que semel horrendis maculis infamia nigrat: ad bene tergendum multa laborat aqua. Quarto est bestialitatis indicatiua: q; dicit salomõ. Crudelis ẽ q̃ negligit famã suã. Jõ fatue dicũt illi: q̃ dicunt. Non curo q̃d hoĩes de me dicãt: dũmõ ego bonꝰ sum B Dc quibus. xj. q. iii. ca. Nõ sunt audiendi sive viri sive femine: qui quando reprehenduntur in aliqua negligẽtia scz non ostendendo bonam famam: per quam fit vt in malam veniant superstitionem: vnde suaz vitam longe abesse sciant. Sequitur infra. Quisquis a criminibus vel flagitiorum atq; facinorum vitam suam custodit: sibi bene facit: quisquis autez custodit famam suam: ꝛ in aliis est misericors. Nobis eñ necessaria est vita nostra: aliis autẽ fama nostra. Hec Augustinus. Idem dicit Hieronymus. ꝛ ponit. xi. q. i. capi. i. Nolo si dixeris: sufficit mihi cõscientia mea: habeo dominũ iudicẽ: qui conscientie mee testis est: non curo hoĩes. Audi apostolũ. Prouidemus autem bona: nõ solum coram deo: sed etiaz coram omnibus hominibus. Sequitur primo q̃ quilibet non debet suam propriaz infamiã tolerare: sed se quantocitius poterit expurgare. Probat hoc: quia dicitur extra de purga. ca. c. nos inter. q̃ infamatus apud bonos ꝛ graues viros vndecunq; ortã sit infamia: dũmodo a malivolis non sit

A etiam si nullus appareret accusator se pur-
gare est compellendus. Glosa ibidem idem
dicit. ⁊ ibidem. ca. cum dilectus. ⁊ .ij.q.iiij.
ca. presbyter. ¶ Ideo diffinitur purgatio
sic. Purgatio est obiecto crimine: innocen-
tis ostēsio: ⁊ est duplex. ¶ Primo vocatur
purgatio canonica: ⁊ habet fieri per iura-
mentum. extra eo. cap̄. quotiens in hac for
ma: ꝙ infamatus iurabit se immunem a cri
mine quo infamatur: ꝙ nec per se nec per
submissam personam nec aliquis pro eo se
sciente cōmiserit illud. Deinde cōpurgato-
res iurabunt super sancta dei euangelia:
ꝙ credunt ipsum verum iurasse. vt patet
extra eo. ti. ca. de testibus. Episcopus pur-
gabit se cum duodecim sui ordinis. Sacer
dotes cū septem: diaconꝰ cū tribus. vt pa-
tet in decreto in multis. c. ij. q. j. ⁊ tales de-
bent esse bone fame. extra de purga. ca. c.
quotiēs. Sed olim quidā se purgabant mi-
raculose: sicut legit̄ de sancto Brictio: qui
fuit innocens probatus per puerū tringin-
ta dierū: vt patet in legenda sua. Sed alie
B dicunt̄ purgationes vulgares: vt inire du-
ellum: ⁊ portare ferrum candens: ⁊ iurare
super manū mortui abscisam. Iste purga-
tiones ꝓhibite sunt. Primo ideo: quia deꝰ
ibidem tentat̄. Contra quod Deut. vj. Nō
tentabis dn̄m deū tuū. Scd̄o qr̄ false sunt:
vtz extra de pur. vulga. c. significātibꝰ. Ibi
allegat̄ casus: ꝙ quidā de furti crimine ac-
cusatus: coactꝰ est inire duellū. In q̄ alijs
peccatis suis ꝓpedientibꝰ cecidit: ⁊ postea
furtū apud alienos est inuentum. Sic etiā
de iudicio ferri cādentis sepius contingit:
ꝙ vrit aliqn̄ innocentē propter quedā alia
occulta peccata. Propter quod i. c. dilecti.
ibidē inhibet̄. Nec valet argumentū: ꝙ da-
uid pugnauit cum golia. vtz. j. Regū. xvij.
quia hoc nō est trahēdum in exēplum. Pu-
gnauit etiā cum leone. vt ptz ibidez. Si q̄s
hoc iam faceret esset infamis, vt ptz. C. de
arenarijs. Insup lex impialis ꝓhibet. C.
de gladi. l. vnica. Quintū documentū: qui
nō potest se ab īfamia expurgare debet eaz
patienter propter meritū tolerare: probat̄
ꝑ illud Mat. v. Beati eritis cum maledixe
rint vobis hoīes mentientes ꝓpter me: ⁊
dixerint omne maluz: gaudete ⁊ exultate:
quoniā merces vestra copiosa est in celis. C
Cuius exēplum patet in sancta Marina:
de qua nota in fine vitaspatrum.

Octauo peccant cōtra illud p̄ceptum
iudices falsi innocentem condemnā
do: ⁊ non seruādo iuris ordinem: si-
cut Pilatus ꝯtra christū. de quo Lu. xxiij.
Adiudicauit fieri petitionem eoꝝ. De qui-
bus Sapiē. vj. Cum essetis ministri regis
illiꝰ nō recte iudicastis neq̄ custodistꝫ legē
iusticie: neq̄ ꝑm volūtatē dei ambulastis.
Et tales iudices tenent locum diaboli: si-
cut veri ⁊ boni locum dei. vt ptz de sentē. ⁊
re iudi. ca. vlti. Ideo dicit̄. ij. Paral. xix.
Cōstituit Josaphat rex Juda iudices ter-
re: precipiens eis. Uidete q̄d faciatis. Non
em̄ hominis exercetis iudiciū sed domini.
Et quodcunq̄ iudicaueritis: in vos redun
dabit. Sit timor domini vobiscū: ⁊ cum di-
ligentia cuncta facite. Non est em̄ apud de-
um nostrū iniquitas nec ꝑsonarū acceptio
nec cupido muneꝝ: quia si iudex iniuste iu-
dicauit scienter deliberate tenet̄ p̄cise reo
ad omne interesse: nisi posset inducere illū
pro quo tulit sn̄iam ad plenariā restitutio- D
nem. vt patet. C. de pena iudi. l. vltima. Et
debet insup tanq̄ pro grauissimo crimine
imponi sibi penitētia. xij. q. iij. ca. quicunq̄.
Et si est iudex eccl̄iasticus suspēsus est per
annū ab executione officij: ⁊ si suspensione
durāte ingerit se diuinis efficietur irregu-
laris: ⁊ nō nisi per papam absolui poterit.
vt ptz extra de sentē. ⁊ re iudi. c. cū eterni.
libro. vj. Si false innocentē iudicat aliquē
ad mortem: in caput iudicis redundabit.
Sciendum ꝙ sunt quinq̄ persone tanq̄ ho
micide habēde in iudicio peruerso scz. Ut
sunt vindicatiui rancoris ⁊ impatientie.
Appetitiui honoris ⁊ reuerentie. Judices
iniqui. Ministri peruersi. Testes falsi. Pri-
mi sunt iudices ⁊ prelati vindicatiui ran-
coris ⁊ sapientie: testes em̄ ostendūt se esse
amatores iusticie: ⁊ nō sunt. Contra quos
Sap̄. vj. Horrende ⁊ cito apparebit vobis
quoniaz durissimū iudicium fiet in his qui
p̄sunt scz ira ⁊ rancore. Nam inter malas
passiones que in iudice esse possunt: est ira
⁊ odium: quia ira impedit animum ne pos-
sit discernere verum. Unde Sen̄. lib. j. de

E rancore ⁊ ira: de quodã malo iudice ⁊ Tyranno: qui furore accensus damnauit ad mortẽ tres milites innocentes p hunc modum. Unum iussit occidi: quia de via redierat sine socio: imponens ei q eum interfecerat. Preceptiq; statim cuidã militi astanti vt eum duceret ad locum supplicij. Cum aũt esset eductus: rediit miles socius eius sanus ⁊ incolumis: pro quo alius plectens ducebaꝯ. Uidẽs aũt ille tertius miles qui primũ ducebat rediit ad iudicem ⁊ ambos milites coram eo pſentauit. Quos vt vidit tyrannus furore accẽsus iudicium tale dedit. Primo dixit. Te iubeo occidi: quia missus es occidere: ⁊ imperatori nõ obedisti. Secundo dixit. Te iubeo interfici: quia damnatus es. Tertio siliter dixit. Te iubeo occidi: quia causa mortis tui cõmilitonis fuisti. O q̃ mala est iracũdia ⁊ inuidia in prelatis ⁊ iudicibus: qa tres hij damnati sunt ꝓpter vnius innocẽtiam. Jdeo cõqueritur Boetius li. ij. de consol. metro. vj. di. Deu grauẽ sortem quotiens iniquus additur seuo gladius veneno ⁊ c. Et loquit ibi de nerone qui occidit multos romanos: imo ꝓpriam matrem vt videret locum sue conceptionis: etiã ꝓprium fatrẽ suũ. Jdeo dicit Boetius vbi supra. Nouimus quãtas dederit ruinas vbe flãmata patribusq; cesis fratre qui quondam ferus interempto effuso matris maduit cruore. Interfecit etiam ꝓprium magrm suũ scz Senecã: qui q̃dam presagio sortitus est tale nomẽ. Et dicit q̃li se necans. Quia dixit sibi Nero q debebat mori: ⁊ q eligeret genus mortis. Tũc elegit q in balneo vellet aperire oẽs venas ⁊ sic effundere totum sanguinẽ. Et hoc faciens in tali effusiõe sanguinis mortuꝰ est. Talis falsus iudex ⁊ sui sequaces multos innocẽtes chrianos occiderũt. Tales etiã sunt illi prelati q in ira ⁊ furore exequũtur suas sentẽtias. Cuius exẽplum ptz in Theodosio. ⁊ ponit in ecclia stica hystoria lib. ix. ⁊ habet. xj. q. iij. c. Cũ apud thessalonicã. id est nunc bononiã vel thesauloniã ciuitatem quidam iudices fuissent lapidati. Indignatus Theodosiꝰ omnes passim interimi iussit. Ubi septem milia sunt occisi: non precedente iudicio. Uulꝰ autem cladis errorem audiens beatus Ambrosius cũ princeps venisset mediolanũ in tẽplum: occurrit ei beatus Ambrosiꝰ ⁊ ipsum reprehẽdit dicens: q indignus esset sacri templi limina calcare: nec illud eum debere intrare ꝓpter necem illoꝝ viroꝝ. Et dixit imperatori. Recede nephande: ⁊ suscipe vinculum quo ligauit te olim deus. His auditis gemens obediuit imperator dicẽs ad Ambrosium. Tuum est impedimenta imponere: meũ est sustinere. Et cuz imperator allegaret dauid adulterũ ⁊ homicidã fuisse. Rñdit Ambrosius. Secutus es errãtes: sequere ⁊ penitentes: ⁊ cum excõicatione sustinuisset per octo menses: eũ absoluit. Et fecit eũ scribere decretũ q nunc̃ exequeretur in causa sanguinis mandatũ imperatoris nisi post triginta dies. Jdeo dicit Jacobus in canonica sua: q ira viri dei iusticiam non operat. Secundi sunt appetitiui honoris ⁊ reuerentie: ⁊ tales sunt reges principes ⁊ ꝓlati qui nolunt habere consortes in regimine: ⁊ occidunt fratres: nepotes: cõsobrinos ⁊ alios de parẽtela. Cuiꝰ exemplũ patuit in Abimelech. Judicũ. ix. ca. Ubi dicit q Gedeon dux populi israel habuit septem filios legitimos: ⁊ vnum de concubina: qui dictus est Abimelech. Qui mortuo patre anhelauit ad regnũ qõ frẽs sui iam pacifice possidebãt. Accessit autem ad ciuitatẽ Sychẽ vbi ⁊ vnde erat mater sua: ⁊ vocatis ad se attinentibus ⁊ consanguineis dixit. Uos scitis q ego sum os ⁊ caro vestra: melius est vt regnũ p vnũ gubernet q̃ p septẽ: quare instituatis me dominũ vrm: qõ factũ est. Et accessit cuz multitudine ad domũ pris sui: ⁊ occidit in dolo septẽ fratres suos vt solꝰ regnaret. Propter cuius maliciã multe ciuitates recesserunt ab eo: inter quas fuit oppidũ thebes: vbi obsidens turrim ad quam nobiles fugierũt: ⁊ eã ipse volens succẽdere ignem ad ostium aduexit. Et ecce vna mulier fragmen mole desuper proijciens fregit caput eius. Et statim vocauit ad se armigeruz dicens. Occidas me gladio: ne dicat q vna mulier interfecit eũ. Sic attalia oñe semẽ regiũ deleuit: vt ipa sola regnaret. vtz. iiij. Reg. xj. Sic Romulꝰ interfecit frẽm suũ vt

A solus regnaret in ciuitate romana. vt ptz vij.q.j.c.in apibus. Sic Henricus rex dacie inclitus ab abel minori suo fratre vt regnaret p eo in mari suffocat. Et hoc anno dñi.M.ccl. sm Martinū in chronica sua. Sed ille idem a frisonibus interfectus est: quos voluit subiugare sequenti anno. Sic etiā recitatur de regno danor: q interfectis.xxix.regibus per populū:cesar eis regem dare debuit. Qui negauit illis dare regē hoiem:sed dedit eis canem pro rege: quē oportuit vt venerarent vt regem. Sic adhuc hodierna die filij occidūt parētes: vt habeant eor bona z hereditatē. Tertij sunt iudices iusticie executores sine ꝓuio examine. Sunt em quidaz iudices z plati qui vt videantur iusticie zelatores occidūt z suspēdunt malefactorē sine ꝓuio iudicio penitētiali. Tales sunt homicide nō solum corporis sed etiā anime. Contra tales dicitur de peni. z remis.c.cū sm statuta in cle. vbi dicitur. Cum sm statuta canonica vltimo deputandis supplicio negari si petant non debeat penitētie sacramentū abusum B dānabilē in quibusdā partibus contra hoc introductū aboleri oīno volentes iusticiarios oēs z dños tales: vt ab hmōi desistant abusu: hortamur in dño z obsecramus p viscera miscōie Jesu chr̄i. Locoruz nihilomin9 ordinarijs iniungentes: vt eos ad hoc vt cum primuz cōmode poterint diligēter monere: z si necesse fuerit ecclastica censura compellere nō obmittant. Hec ibi. Immo possunt cōicare sicut alij chr̄iani morituri cū viatico sicut moris est in italia fieri p biduū ante eor mortē. Etiā corpora illor pñt sepeliri in cimiterio cū alijs chr̄ianis. vt ptz.xiij.q.ij.c. Quesitū est nobis ab aliquib9 fribus de his qui in patibulis suspendunt p suis sceleribus post confessionē deo peractā: vtrū cadauera eoruz ad ecclias deferenda sint: z oblationes p eis chr̄o offerēde z misse celebrāde aut nō. Quib9 ita respōdem9. Si de omnib9 pctis suis puraz cōfessionem agentibus z digne penitētibus cōmunio in fine sm p̄cepta canonica danda est: cur canones cōmunionē z sepulturā eis interdicunt: qui pro peccatis suis penā extremā persoluunt z cōfitent vel confiteri desiderant. Scriptuz est em scz Naum.i. Non iudicabit deus bis in idipsum. Hec ibi. Possunt ergo deponi iudicio z sepeliri: sed hoc debet fieri de licentia iudicis secularis. vt ptz.ff.de cadauer ribus punitor.l.ii. Sic etiaz grauiter peccant tanq̄ homicide: qui sine ordine iudiciario malefactorē interficiunt. quia dicit Actuū.xxv. Dixit Festus p̄ses. Nō est consuetudo romanis dānare aliquē hominez priusq̄ is qui accusatur p̄sentes habeat accusatores: locūq̄ defendēdi accipiat ad abluenda crimina. Ideo tanq̄ homicide peccant illi qui occulte suos cōsanguineos interimunt ne publice iudicent in eor confusionē. Patet hoc q gētiles neminem solebant dānare: nisi haberet locum se defendendi in iudicio. Ergo peiores sunt q̄ gentiles. Sequitur etiam q grauiter peccāt illi p̄ncipes z dñi terraz qui per assessiuos id est occultos homicidas pmittunt homines occidere. Contra quos dicit de homicidiis.xvi.ca. Pro humani generis redemptione oēs tales incidunt in sniam excōicationis: z deponit eos ab oēi honore ordine officio vel beneficio ipso facto. Primo interfici faciens per assessiuos. Scōo mandās hoc licet mors inde nō sequat. Tertio casus est receptās tales assessiuos. Quarto defendens eos in iudicio: etiā solo verbo. Quinto occultās eos. Et omnes isti sunt excōicati ipso facto z tanq̄ homicide iudicandi. Ratio hui9 est: quia ordo iudiciarius requirit cause discussionē. Job.xxix. Causam quā nesciebā diligentissime inuestigabam. Cui9 exēplum ptz in dño nro Gene. xviii. Clamor inquit sodomor z gomorre orum multiplicatus est nimis: z pctm eor grauatū est nimis. Descendam inq̄t et videbo vtrū clamorē qui venit ad me: opere adimpleuerint an non. In hoc dedit exemplum iudicib9 q̄uis omnia sciuit: tamē descendere voluit z videre: dans nobis exēplum q mala p̄mi non debem9 cito credere: sed probare an verū sit. Aliud exemplū habemus in dño nostro Jesu chr̄o ioan.viii. q̄ diligenter discussit causam mulieris adultere quam pharisei accusabāt. Primo inclinans se deorsum digito scri-

E bebat in terra. Et rursus se erigens dixit. Qui sine pctō est vestrū primus in illam lapidem mittat. Ecce q̄z diligenter causam discussit. Ideo dicit Gregorius. xix. Moralium. q̄ maiora crimina tardius credenda sunt cum audiunt̄ & citius puniēda cum veracius cognoscuntur. Ponens ibi exemplū de putiphare q̄ nimis credulus verbis coniugis innocētem Joseph incarcerauit. vt ptz Gen. xxxvj. Sic heu multi iniuste ad mortem damnantur. Quia causa nō bene discutit̄. Cuius exēplum recitat Cirillus in epistolis ad beatum Augustinū de duobus iuuenibus rhomanis volentib⁹ sepulchrum & corpus gloriosi Hieronymi visitare. Cum aūt iuuenes venissent ad cōstātinopolitanam vrbem: a pud eosdē cōtigit duos homines interimi: quoruz mortis rumore rustici ibidē congregregati quis hoz interfectoz esset ceperūt pquirere: & neminem adesse nisi predictos iuuenes viderūt quos tenuerunt ab eisdē homines foz interfectores. Mirātur iuuenes ignari hoz se nil scire totis viribus iurabant. Illi pro nihilo eoz ꝑba reputātes duxerūt eos ad vrbē cōstātinopolitanā. Qui tormentoz rigore confessi adducunt̄ more solito decollandi. Flentes iuuenes dicebant. O beate Hieronyme hoc tale ne est pmiuz quod obsequētibus te pstas? nec est vere tale qđ labore tui itineris meruimus? Ducti autē ad locum supplicij flexis genibus & manibus eleuatis in celū: magna voce inquiūt. O hieronyme nr̄e salutis & auxilij portus nostreq̄ spei anchora saluberrima in hac hora nostris indignis supplicationibus pias aures inclina. Quod si fecimus malum puniamur: si nautem tuis auxilijs liberemur. Qui colla extenderunt carnificibus nil aliud dicentes: succurre o glorioſe Hieronyme. Carnifices colla eoz ferūt: & ad colla percussionū signa vti porphirici lapidis respiciunt. Mirantur carnifices credētibus se ictibus fefellisse. Denuo enses eleuant & fortiꝰ feriunt. Sed vt prius colla eorū vt palee iuuenes sentiūt. Orit interim inter astantes admiratio & stupor. Putantes iudices & carnifices hoc fieri ex maleficijs p̄cepit iudex ministris oīm mora posita arsuros. Igit̄ ignis copiosus mox accendit̄: infundit̄ oleū & pix vt vita eorū citius destruat̄. Sed qui protexit iuuenes ab ensibus etiā ab igne potuit ptegere. Positi igit̄ in ignē: flāma sursum scādit: & in tali igne velut in ameno viridario requiescebant neq̄ in capillis aut vestib⁹ lesi fuerūt. Tunc iudex nesciebat vtz hoc ascribendū sit miraculis aut maleficijs cupiēs expiri. Si inqt hi octo dieb⁹ suspensi viuerēt: quo vellent abirent soluti & liberi censuit. Suspensis itaq̄ illis mox Hieronymi glorioſi p̄sentia minime defecit qui plantas peduz eoruz manibus tenens illesos statutis diebus seruauit. Currunt ergo octauo die viri ciuitatis & iudex: & cernūt clare miraculū glorioſi Hieronymi & laudes i excelsis peragunt creatoꝛi & Hieronymo. Moz deeculeo innoxij iuuenes deponunt̄ & maximis obsequijs honoz ab omni populo veneranꝰ: & vrbem intrauerūt cum maximo gaudio. Tandē in bethleem venerunt & depositi seculari habitu cenobium glorioſi Hieronymi intrauerunt: & visitantes reliquias ibidem deo & sancto Hieronymo seruierunt. Dubitatur vtrū iudex sciens hominem innocentē iudicare debeat fm allegata & probata & cōdemnare eum ad mortē quē scit certitudinaliter innocentē. Rñdēt quidam q̄ sic: quia scit illū innocentē vt priuata persona non vt iudex vel vt persona publica. Et probant ergo per canonē. iij. q. vij. c. Judices. Ubi dicit Ambro. q̄ bonus iudex nihil de arbitrio suo facit & domestice proprie voluntatis sed iuxta leges & iura pronunciat qui iudicat non voluntati sue obtēperare debet sed tenere quod legū est. Item in ore duoz vel trium stat omne testimonium. Deute. xix. Sed contra. Ex hoc sequeret̄ q̄ Pilatus dando sentētiam contra chm̄ non peccasset: quē tamen certitudinaliter cognouit esse innocētē: vt cōcordant euangeliste cum expresse diceret. Ego nullā causam inuenio in homine isto. Item innocens ego sum a sanguine iusti huius. Sed nullus diceret q̄ Pilatus non peccasset q̄ tñ iudicauit fm allegata & probata. Ideo. xxiij. q. v. c. Si non licet priuata potestate alicui hominē occidere inno-

centem: cuius occidendi licentia lex nulla
concedit ꝓfecto etiam qui seipm occidit ho
micida est ⁊c. Itē iudiciuz humanū debet
se cōformare cū iudicio diuino in omnibus
actibus vbi non cadit miraculuz: sed deus
iudicat ꝑm veritatem ⁊ non ꝑm falsitatem
siue falsas allegationes: ergo ⁊c. Item iu
dex in iudicio tenet locum dei qui est pri=
mus iudex ⁊ principalis viuoꝝ ⁊ mortuo=
rū. Sed deus in iudicio prohibet interfice=
re innocentē ex̄tūcunq; i iudicio phibet cō=
tra eū. vt ptz Exod. xxiij. vbi dicit. Nō susci
pies vocē mendacij nec iungas manum vt
ꝑ impio dicas falsum testimoniū. Non se=
quaris turbā ad faciendum malum: nec in
iudicio plurimoꝝ acquiescas sententie vt
a vero deuies. Et ibidez subdit. Insontem
⁊ iustum non occides. Prouerbio. vj. Sex
sunt que odit deus. s. oculos sublimes ⁊ ma
nus effundētes sanguinem innoxium ⁊c.
Peccat ergo iudex si scit innocentem ⁊ in=
terficit eū: potius deberet renunciare offi
cium suū: q̄z occidere innocentē vel suspen=
dere sententiā ⁊ veritatem clarius ac astu
tius inuestigare ⁊ eoꝝ falsitatē manifesta
re. Ad argumentū in oppositum est dicen=
dū q̄ est verū quādo testes veri sunt ⁊ non
falsi. Secundo ordo iudiciarius requirit
in reo cause iuste impositionem scz propter
quā lex iubet hominez occidere: quēadmo
dū dr. Exodi. xxiij. Maleficos nō patieris
viuere. Sic oēs iudices tyranni interfi=
cientes martyres ⁊ apostolos fuerunt pes
simi homicide: q̄a causa fuit iniusta scilicet
ꝓpter iusticiam vt Abel: vel propter veri=
tatem vt Esaias Hieremias ⁊ Joannes
Baptista. Vel propter defensionem eccle=
sie ⁊ libertatis eius: vt sanctus Thomas
Canthuariensis. Vel propter fidem vt lau
rentius Sebastianus Adrianus ⁊c. Hec
Christus eis prophetauit. Joannis. xv.
Veniet hora vt omnis qui interficit vos ar
bitretur se obsequium prestare deo: vel ꝓ
pter legem quā nolebat trāsgredi: sicut ma
chabei. vt ptz. ij. Machabe. vij. Ibi narra=
tur qualiter fuerūt martyrisati q̄ noluerūt
comedere carnes porcinas. Sic etiam nar
rat Grego. in. iij. lib. dia. q. xl. christiani in=
terfecti fuerūt qui noluerūt comedere car=
nes imolaticias. Ibidem alij. xl. interfecti
fuerunt a longobardis: q̄ noluerūt adora
re caput capre: q̄ ipsi prius adorauerunt.
Tales sepius a deo puniti sunt. Cui⁹ exē=
plū ponit ibidez Gregorius in. iij. dialo. de
sanctulo. Cum quidaz diaconus ducebat
a longobardis: quē interficere cogitabant
petijt idem sanctulus q̄ ei virū dei darent
quod oīno facere negauerunt. Petijt tan=
dem vt sibi ad custodiā darēt. Respōderūt
Eum tibi damus ea cōditione interposita:
vt si ipse fugerit q̄ pro eo morieris. Quod
vir dñi libenter accipiens: p̄dictum diaco=
num suscepit in nocte media: ⁊ cum longo
bardos graui somno depressos cerneret ex=
citauit eum dicēs. Surge ⁊ fuge. Liberet
te deus omnipotēs. Rndit. Si ego fugero
tu ꝑ me morieris. Respōdit. In manu dei
sum: tantū in me pnt facere quantū ipse p=
miserit. Fugit igit diaconus ⁊ permānsit fi=
deiussor. De mane vero petierūt ab eo dia
conū quē sibi dederunt. Rndit eū fugisse.
Tūc dixerūt. Morieris pro eo capitali sen
tētia. Et ex oībus viris electus est vn⁹ de
quo dubiū non esset: q̄n vno ictu caput ei⁹
abscideret. Sed sctūs vir statim ad sua ar=
ma cucurrit: ⁊ petijt vt sibi orandi paululū
licentia daretur. Consensum fuit sibi. Qui
in terra se pstrauit: ⁊ adorauit deum. Tūc
carnifex electus cum calce pulsauit dicēs
ei. Surge ⁊ extende ceruicē. Qui surgens
ceruicē extendit: ⁊ videns spatā contra se
dixit. Sancte Joannes suscipe ictū. Tunc
carnifex cuaginatū gladiū tenens nisu for
ti brachiū in altum eleuauit fortiter pcus=
surus: sed deponere nullo modo potuit: ⁊
erectū in celum gladio brachium inflexibi=
le remansit. Tunc omnes longobardi q̄ ad
spectaculum illud venerāt mirari ceperūt:
⁊ virū dei venerari cū timore ceperunt: ⁊
dixerūt q̄ surgeret postulātes vt brachiuz
carnificis sanaret. Et negauit dicens: ego
pro eo nullo modo orabo: nisi mihi antea
iuramentum dederit q̄ cū manu illa nunq̄
christianū hoiem occidat. Facto iuramen=
to vir dei precepit ei dicens. Depone de or
sum manum. Qui statim deposuit brachiū
⁊ sic sanatus est. Et sic patet q̄ non est le=
ue peccatū occidere hominē innocentē si=

E ne causa iusta: sed ecōtrario nō est paruuz peccatum dimittere hoiem dignum morte ab his qui habēt potestatē. sicut patet. iij. Regum. xx. vbi dicit ꝓpheta ad Achab regē israel. Hec dicit domin⁹: quia dimisisti virum dignū morte de manu tua: erit aīa tua p aīa eius. Et popul⁹ tuus p populo eius. Sic faciunt iudices moderni ꝛ domini terrarū. Capiūt pecuniā ꝛ dimittūt maleficos viuere. Dubitatur vtrum iudex potest aliquē iudicare: vbi non sit aliquis accusator. Respōdet Thomas scōa secūde. q. lxvij. arti. iij. dicens. ꝙ iudex est interpres iusticie. Ideo dicit pħus. ij. ethīc. Ad iudicem confugiunt sicut ad quādā iusticiā aīatam. Justicia autē non est ad seipm: sed ad alterum. Ideo oportet ꝙ iudex inter illos duos iudicet: quod fit cū vn⁹ est auctor ꝛ alius reus. Ideo in criminibus non potest aliquem in iudicio cōdemnare: nisi habeat accusatorem. ſm illud Actuū. xxv. Non est cōsuetudo romanis aliquē hominem condēnare priusq̄ is qui accusat presentes habeat accusatores ꝛ locum defendēdi accipiat ad abluenda crimina que ei obiciuntur. Nihilomin⁹ tamen interdum infamia habet locum accusatoris. Unde sup illud Genes. iiij. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Dicit glosa. Euidentia patrati sceleris nō indiget voce accusatoris. vt ponitur in Cano. euidentia. extra de accusa. Dubitat secūdo: vtrū iudex possit licite penam relaxare? Rñdet Raymūdus ꝛ Thomas vbi supra. arti. iiij. dicens. ꝙ duo sunt q̄ctum ad ꝓpositū ptinet cōseruāda. Quorū vnū est: ꝙ ipe habet iudicare inter accusatorē ꝛ reum. Aliud aūt est ꝙ ipse nō fert iudicij sniam quasi ex propria: sed quasi ex publica potestate. Duplici ergo ratiōe impedit iudex vt reum a pena absoluere non possit. Primo ex pte accusatoris: ad cuius ius q̄ſq̄ pertinet vt reus puniat: puta propter iniuriā in ipsum cōmissam: cuius relaxatio non est in arbitrio alicui⁹ iudicis: ꝙa quilibet iudex tenet ius suuz reddere vnicuiq̄. Alio modo impedit ex pte reipublice cuius potestate fungit: ꝛ ad cuius bonū ptinet ꝙ malefactores puniant. Sed tū q̄ctū ad ħ est differētia int̄ inferiores iudices ꝛ supmū. s. ꝓncipē: cui ē plenaria ptās publica cōmissa punire. Judex em̄ inferior nō habet ptātem absoluēdi reū cōtra leges a superiori ipositas. Ūñ sup illō Joā. xix. Nō haberes aduersum me vllaz potestatē: nisi tibi datū fuisset ꝛc̄. Dicit Aug. Talē deus dedit potestatē pilato: vt esset sub cesaris potestate vt ei oīno liberū esset accusatum absoluere. Ergo ꝓnceps q̄ habet plenā potestatē in republica: si ille q̄ passus est iniuriā velit remittere: licite possit eū absoluere: si hoc publice vtilitati nō viderit esse nocumentū. Si aūt inordinate remitteret penā cōtati noceret cui expedit maleficia punire. Noceret etiā psone cui illata est iniuria q̄ recōpēsationē p penā accipit iniuriātis. Tertio req̄rit ordo iudiciari⁹ rei auditionē. ſm illō Deute. j. Ita puū audietis sicut magnū: nec personā cuiusq̄ accipietis quia dei iudiciū est. Itē patet p illud Act. xxv. tam allegatum. Ubi Festus preses regi indicauit de paulo dicens. Uir quidam est derelictus a felice vinctus: de quo adierunt me principes iudeoꝝ postulantes eū dānari. Ad quos respōdi: q̄ non est cōsuetudo romanis dānare aliquē hoiem prius q̄ is qui accusat presentes habeat accusatores locū defendendi accipiat. Ex hoc patet illi qui occulte interficiūt malefactores homicide sunt de quib⁹ dictū est superius. Dubitat: vtrū iudiciū illud secretū q̄ō vigere dicit in vuestphalia ꝛ laica lingua noīatū de vēme. sit licitū? Et arguit ꝙ nō: quia princeps nō debet esse maioris crudelitatis q̄ illi q̄ crucifixerūt chīm ꝛ damnauerūt. Sed illi audierūt chīm. vt ptz in euāgelio Cū dixit pilatus. Nō respōdes ad ea q̄ tibi obiciunt ab his? In cōtrariū est illud statutū q̄ō potuit princeps statuere: quod cū statutū sic tolerat ab eccl̄ia. et cui⁹ scabini sunt prelati eccl̄ie: ꝛ archiepi ꝛ epi ꝛ munitum inuenit literis imperatoris ꝛ bullis aureis. Sed lex siue iudicium supra dictū est hmōi ꝛc̄. Respondetur: ꝙ aliqui volentes iustificare illud iudiciū secretū: dicunt ipsum esse iustū ꝛ equum. Primo propter bonū quod ex eo prouenit: quia magna est emēdatio cōitatis: quia valde multa transierunt impunita: sicut periuriū: subtractio

seruoꝝ a dño: ⁊ peccatū contra naturā: ⁊
A multa similia. de qb⁹ aliquādo certuz est ꝙ
sunt cōmissa: ⁊ tamen desunt probationes
vt in alio iudicio cōuincant̄: que om̄ia per
illud secretū iudicium puniūtur. Secundo
ꝓpter maliciaz ⁊ peruersitatē hominū ter
re illius que modo cōis iudicij non potuit
extirpari ⁊ cohiberi. Tertio propter ido-
neitatē illoꝝ qui illud exercent: q̄a sunt no
biliores de terra qui munera non accipiūt
nihil etiā ipsius dānati: post illius mortem
sibi vendicant ⁊ sub iuramento suo agunt.
Quarto ex ꝑte modi: quia vt dicit̄ iustissi-
me ꝓcedunt. Unus em̄ sub iuramento ac-
cusat: alius sub iuramēto probat. Inde da
tur sententia diffinitiua tanq̄ contra cōui-
ctum. Ergo videt̄ tale iudiciū esse iustum.
Sed ecōtra multa vident̄ in eo esse dubia.
Ideo hic nihil determino: quia durum est
dānare tantā multitudinē: ⁊ dicere om̄es
homicidas esse. Tamen aliqua tangā que
reddūt illud iudiciū magis suspectum. Pri
mo ex parte modi quo procedit: quia in se
B creto reo absente. Cui⁹ est impossibile co-
piam habere: nec audit̄ nec admonet̄ nec
vllo modo licet innotescere per aliuz. Hoc
autem videt̄ esse cōtra legē diuinam ⁊ con
tra ius naturale: quia nullo modo videt̄ es
se ordinatū ad correctionē hominis: sed ad
simplicē ⁊ dolosam dānationem: quia sibi
non licet innotescere. Item sic quilibet pos
set se vindicare de inimico sub pretextu fal-
se iusticie: ex quo reus est absens ⁊ nullus
repellit testem suspectum. Secūdo ex par-
te pene quam infligit omnino videtur ini-
quū: quia in penitentijs quas imponit nul-
lum gradū respicit: sed statim dānat imme-
diate vltima pena que in aliquē potest ca-
dere scilicet morte: quia suspēdunt in pati-
bulo nullū supponētes gradū correctionis
incōfessus ⁊ incōuictus qđ est cōtra legem
nature: q̄a nulli ꝓhibet̄ defensio cōtra mor
tē: cū in secreto damnat̄ cōtra legem diui-
nā sepe allegatā Actu. xxv. ⁊c̄. Tertio mō
ex parte criminū sup que cadūt quia eque
suspendunt hominē de eo qđ est cōmissum
ante. xxx. vel. lxx. annos: pro quo satis fe-
cit deo ⁊ hoībus: q̄ tñ nihil sil̄e postea ꝑpe-
trauit: sicut de peccato ꝯtra naturā ꝑ qđ in
iuuentute peccauit ⁊ corrigit publica incē-
dia homicidia ⁊ latrocinia ⁊ vsuras ⁊c̄. C
Quarto ex ꝑte secreti: quia nec in foro cō-
scientie nec in confessione ex eoruz statuto
licet eis reuelare modū ⁊ ꝓcessum illius fa
cti. Ergo videt̄ ꝙ sit cōtra ius diuinū īmo
si papa eis preciperet non debent ei reuela
re. Respōdēt tamē scabini si eis opponit̄ ꝙ
reus damnat̄ absens: ⁊ dicunt ꝙ si non est
scabinus tūc trina vice monet̄ ⁊ datur eti-
am sibi iudiciū apertū. Et si tūc venerit dā
nat̄. Sed quicquid sit: de⁹ scit. Caueat ta-
men q̄libet p̄dicator ne istam q̄stionē publi-
ce predicet ne offendat scabinos. Quarto
requirit ordo iudiciarius pene infligende
mitigationē. Iō dr̄ Iaco. ij. ca. Iudicium
sine misc̄dia illi fiet qui nō facit cuz ꝓximo
misc̄diam. Nā reo cōuicto imponi debet pe
nitentia ordinaria si in iure pena inuenia-
tur. C. de vi. pu. vel priua. l. seruos ⁊ extra
de transact. c. vl. In humaniorē partē de-
clinādo. Et pōt iudex penā semp mitigare
ex cā. puta quādo non ex ꝓposito sed casu
culpa fuit cōmissa: ita ꝙ delinquens dolo
careat. Etiā etati parcitur vt pena mitior D
imponat̄. Parcitur etiam senectuti. Ideo
Aristo. ponit decem ratiōes p̄mo rethori-
coꝝ. que iudices debēt monere vt sint ma-
gis clementes q̄ crudeles: ꝓut recitat ma-
gister Egidius libro. iij. ꝑte. ij. ca. xxiiij. de
regimine principum. Prima est q̄a ipsa na-
tura clamat ꝓ clementia delinquētis. Naz
cū natura humana de se sit debilis ⁊ ꝓna
ad malū: si cōtingat aliquē delinquere: in-
firmitas nature supplicat ꝓ venia. Iō dici
tur p̄mo rethoricoꝝ. ꝙ epyekes q̄ est supra
iustū est īdulgere humanis. Ph̄s ergo par
centē humanis appellat sup iustum: q̄a cle
mentia est extollēda sup seueritate. Secū-
da rō que inclinare debet iudicez ad clemē
tiā est ipse legislator. Naz forte ipse rex vel
princeps cuius est leges ferre si considera-
ret cōditiones peccantis indulgeret ei. Iō
dicit̄. j. rethoricoꝝ. ꝙ iudicās poti⁹ debet
ad legislatorem aspicere q̄ ad leges. Ter-
tio inclinans ad misc̄diam est intentio ope-
rantis. Nam licet opus de quo incusatur
sit de genere maloꝝ: tamē forte ip̄e non ha
buit malam intentionē: q̄a dubia iudicāda

E sunt in meliorem partem vel si habuit praua-
uam: forte nō habuit adeo prauā sicut op⁹
ostendit: quia forte peccauit ex ignorantia
vel infortunio. Ideo vr. j. Rethoricor. q̄
iudicans nō debet aspicere ad actionē sed
ad electionē. Quartū iudicium ad miseri-
cordiam est multitudo bonor operū. Nam
forte qui nunc deliquit multa bona opera
prius fecit. Ideo dicit p̄mo rethoricor. q̄
iudicans non debet respicere ad partē: sed
ad totū id est ad multa bona opera q̄ prius
fecit. Etiā primo rethoricor dicit ꝛ iudex
debet aspicere nō qualis quidā nunc est in-
cusatus: sed qualis quidā fuit semp in mul
to tpe p̄cedente. Quintū est patiētia incu-
sati. Nā si aliquis incusatur de aliquo de-
licto pro quo puniet a iudice: si punitionez
patiēter sustinet ꝛ non murmurat in pena
sibi impēsa: cum illo magis misericorditer
agendum est. Ideo dicitur primo Retho.
indulgendum est humanis si contingit eū
patiētem esse. Sextum est incorrigibilitas
peccantis. Nam sunt aliqui ita corrigibiles
ꝛ disciplinabiles q̄ sola increpatione ꝛ so
F lo sermone meliorantur ꝛ desinunt praua
agere. Talibus ergo valde indulgendum
est. Ideo dicit. j. Rethoricor. q̄ iudex de-
bet indulgere humanis si credit peccātem
magis velle iudicari sermone q̄ opere. Se
ptimum inclinans ad clemētiam est humi-
litas delinquētis. Nam si delinquens ani-
mo se subijcit ꝛ se humiliat ꝛ ponit se totū
in arbitrio iudicantis est cum eo mitius a-
gendum. Ideo dicit primo Rethoricor. q̄
iudex epiekes. i. super iustos debet indul-
gere humanis: si viderit delinquentem ma
gis velle ire ad arbitriū q̄ ad disceptatio-
nem. Non em̄ est contra rōnem humilibus
parcere: cum bestie hoc agant. Canes em̄
non offendunt humiliātem se coraz eis: vt
patet. j. rethoricor. Quinto requirit ordo
iudiciarius ordinare iurisdictiones ꝛ com
missionē: ne eis dicat illud Exo. ij. Quis
te iudicē constituit super me. ꝛ ad Roma.
xiiij. Tu quis es qui iudicas alienū seruū.
Ideo dicit. xxv. q. v. ca. Miles cum obedi-
ens potestati sub qua legitime constitutus
est hominez occiderit nulla ciuitatis sue le
ge reus est homicidij: immo nisi fecerit re-
us imperij deserti atq̄ cōtempti est. Q̄ si
sua sponte atq̄ auctoritate fecisset: crimen
effusi sanguis humani incidisset. Itaq̄ vn
de puniet si fecerit iniussus inde puniet si
nō fecerit iussus. Et. xxiij. q. iiij. c. Ille gla-
dium accipit: qui nulla superiori atq̄ legiti
ma ptāte vel iubente vel cōsentiente in san-
guine alicuius armat. Hec August. Ideo
dicit Augustin⁹ ibidē lib. j. de ciuitate dei.
Qui sine aliqua publica administratione
maleficum interficit: velut homicida iudi-
cabit: ꝛ tanto amplius quāto sibi potestatē
a deo non concessam vsurpare non timuit
Si aūt habet auctoritatē a p̄ncipe: nō pec-
cat maleficū interficiēdo: nisi fiat ab eo liuo
re vindicte vel delectatiōe fundēdi huma-
nū sanguinē. Licet iuste ille occidat: iudex
tamē peccat mortaliter propter intētionez
corruptā. Si vero amore iusticie hoc facit:
non peccat ip̄m interficiendo ꝛ ad mortem
condemnando ꝛ p̄cipiendo ministro vt oc-
cidat eū. Quarto peccant mortaliter minis-
tri iudicū peruersi: cū delectātur fundere
humanū sanguinē: aut propter pecuniam
quia dicit. xxiij. q. v. ca. cum minister. Vbi
dicit. Cū minister iudicis occidit eū quem
iudex iussit occidi: profecto si illud sponte
facit homicida est: etiā si eum occidat quez
scit a iudice debuisse occidi. Ibidem ca. se-
quēti. sic lex eterna. Lex eterna ita medio
loco posuit aliqua vt in eis vsurpādis me-
rito reprehendatur audacia ꝛ in exequen-
dis iure laudetur obedientia. Abraam si spō-
taneus in occidēdo filio suo motus fuisset
execrabilis haberetur. At iubenti deo ob-
secūdās famulat⁹ est ꝛ .c. Officia vindicte
p̄nt impleri boni bono animo: quō iudex ꝛ
quō lex. Sic si faciunt propter iussum. i. p̄-
pter executionem iusticie non peccant: nec
etiā tales suspensores debēt dictare aut p̄-
nūciare sniam: sicut fit cōiter in ptibus no-
stris. Quinto peccant tanq̄ homicide te-
stes iniqui: q̄ causa sanguis sunt: q̄les fue-
runt illi duo senes cōtra Susannā. de qui-
bus Daniel. xiii. ꝛ tales essent occidendi.
vt ptz Deute. xix. Cūq̄ diligētissime pscru
tantes inuenerūt falsum testem contra fra
trem suū dixisse mendaciū reddent ei sicut
fratri suo facere cogitauit: sic̄ de facto istis

falsis testibus Susannā accusantib⁹ factū fuerat. Tales deberēt penitere quadragīta diebus in pane ⁊ aqua: ⁊ septem annos sequētes: si accusatus occisus fuerit. vt patet extra de elect. c. accusati. Et si membrū perdiderit per triennium.

Exto peccant contra illud p̄ceptum. Non occides. qui manu occidunt realiter. De quo Exodi. xxj. Si quis p̄ industriam occiderit proximum suum: ab altari meo euellas eū: ⁊ moriat. Et ponit extra de homi. c. j. Grauitas hui⁹ peccati: patet ex septem. Primo ex pene grauitate q̄a dicit Leui. xxiiij. Qui occiderit hominem: morte moriat. Gene. ix. Quicunq; fuderit sanguinē hois: fundet sanguis illi⁹. Matħ. xxvj. Qui accipit gladium: gladio peribit. Dicit Plini⁹. q̄ gladius cū quo homo occisus est: nunq̄ pōt rectificari. Exo. xxj. Qui occiderit hominem volēs morte moriat. De iure politico regulariter eadē pena p̄ homicidio infligenda est: si est voluntariū. vt ptz. ff. ad. l. corne. de siccariis. l. is qui. Sed maior pena est dānatio eterna si non penitet. In iure aūt canonico infligitur sibi irregularitas. extra ne cle. vel mo. c. sniam sanguis. ⁊ extra de ho. c. sic di gnū. ⁊ c. significasti. Secūdo patet ex clamoris impetuositate ⁊ imensitate: quia tale petiū semp petit vindictam contra occisorem. Gen. iiij. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Sequit. Maledictus eris super terram ⁊ vagus ⁊ profugus eris. Nōne p̄ experiētiam vidimus q̄ de manu arida ⁊ siccata. xxx. annis in p̄sentia occisoris sanguis stillabatur. Unde est hoc? nisi quia ex diuino miraculo tale peccatum est vindicandum. Ideo dr Apoc. ix. Oēs sancti clamant. Uindica dñe sanguinē nostrū q̄ effusus est. Tertio ptz hoc ex demonis paritate. q⁹ Jo. viij. dicit. Ille homicida erat ab initio: q⁹ interfecit nostros parētes. Immo si a deo permitteret omnes nos occideret in puo tpe: sicut sunt illi homicide filij diaboli imitatores demonis. Quarto hoc patet ex hominis paritate ad bestias: quia nec leo leonem nec lup⁹ lupum: nec serpens serpentem interficit: sed bene animal alterius speciei. Sed homicida peior est brutis: qui hominem sibi similem in specie mactat. Ideo dicit Aristoteles. viij. Ethicoꝝ. Decies milliesies plura mala facit homo malus q̄ bestia. Et primo Politicoꝝ. Seuissima est iniusticia habens arma prudentia ⁊ virtute. i. roboreo quibus ad cōtraria est vti. Sequitur q̄ scelestissimum ⁊ siluestrissimū animal est homo sine virtute ad venerea ⁊ ad voracitatem pessimū. Quinto grauitas huius peccati patet ex fraternitate q̄ est iter christianos: q⁹ oēs chr̄iani sunt frēs fraternitate spūali ⁊ naturali ex vno p̄re ⁊ ex vna matre scz eccl̄ia. Ideo homicidiū iter christianos est fratricidiū. Ad quod potest referri illud Gene. xxxvij. Quid nobis proderit si occiderimus fratrē nostrum ⁊ celauerim⁹ sanguinē illius? Melius est vt venūdetur ⁊ manus nostre non polluantur. Tales peiores sunt q̄ Cayn: quia ille occidit fratrē suū naturalē: iste spūalem. Et sicut ille fuit maledict⁹: sic iste. Et sicut ille fuit profugus sup terraz: sic iste habuit signum in facie q̄ fuit fratricida. Sic etiā homicida habet signum in facie. sicut visum horribilē ille habuit in signū sui fratricidij. Sexto ptz hoc ex diuina offensione: q̄a offendit patrem q̄ eū in esse produxit: filiū qui eum in sanguine suo redemit: spūsanctū cuius templum violat. dicēte apło. j. ad Corinth. iij. Nescitis q̄a corpa vestra tēpluz sunt spūssancti. Immo occidit filium dei. j. Joā. iij. Uidete qualē charitatē nobis fecit vt filij eius nominemur ⁊ simus. Joan. j. Dedit eis potestatem filios dei fieri. Matħ. xxvj. Nolite vobis vocare patrem super terram: vnus est eī⁹ pater vr̄ in celis. Septimo ptz eius grauitas ex oīm sanctoꝝ offensione: ⁊ primo angeloꝝ: q⁹ occidit illū cui angelus deputatus est ad custodiā: q⁹ angeli eoꝝ semper vident faciē patris Mat. xviij. Et beatam virginē ⁊ oēs sanctos: q⁹ eos acciden tali gaudio priuasti: si fuit malus eius aiaz dānasti. Etiā contra totā eccl̄siā cui membrū abscidisti. Etiā amicos eius: patrem ⁊ matrē: fratrē ⁊ sororē. Circa ista est notandum: q⁹ septē modis cū manu cōmittit homicidium: scz cōceptionem hois impediendo. Fetū natū voluntarie occidendo. Pue

Ꝛum natū negligendo. Homicidium a morte nō liberando. Veneno occulte intoxicando. In necessitate non pascēdo. Aliqō membrum mutilando. Gladio vel lancea perforando Primo cōmittit conceptionem fetus impediendo: sicut Onā filius Jude: qui fundebat semen in terram ne filij nascerentur. vt dicitur Gen. xxxviij. ⁊ .xxxij.q.ij.capō. q vero nō formatū. Sequit ibidez de Onā. Percussit eū dñs. i. subitanea morte obijt. Sic ibidem legit de Her nec̄ filio Jude. Causam assignat Nicolaꝰ de lyra ibidem: q hebrei dicunt q fuit silis in nequitia sui fratris Onā: qui in coitu cuz sua vxore stu debat fundere semen in terrā. i. extra vas muliebre. Sed hoc faciebat alio motuo. quia iste Her libidinose afficiebat ad suam vxorem Thamar: ideo cauebat ne impregnaret: ⁊ ne ex impregnatiōe eiꝰ pulchritudo minueret: ⁊ sic eius concubitu ad tēpus priuaret cū esset ppīqua partui. Si Onā frater eius etiā faciebat silr: ppter quod a deo morte repentina occisi sunt. Sic etiam illi boni socij qui nolebant fundere semē ad ppīum locū ne virginem aut viduā in partu confundant. Alio modo potest hoc fieri mulierem sterilisando. De quo dicit extra de homi. vo. vel inuo. capi. si aliquis. Ubi dicit. si aliquis causa explē de libidinis vel odij meditatione: homini aut mulieri aliquid fecerit vel ad potandū dederit: vt nō possit generare aut concipere vel nasci soboles: vt homicida teneat. Hec ibi. Dicit glo. super verbo homicida. quantū ad penam legalem. ff. de penis. l. diuus adrianꝰ ⁊ .ff. ad. l. corne. de siccariis. l. si mulierem. Sed non est irregularis: quia illa irregularitas non contrahitur: nisi actu homo interficiatur. vt patet ibidem. capitulo. sicut. Cogitent iste iuuencule quantū peccatuz sit se sterilem facere vel abortum procurare. Alio modo habet fieri mulierem impregnatam percutiendo: ⁊ si fetus animatum fuerit homicida iudicabit. vt patet. xxxij. q.ij. capi. q vero non formatum. Item Augustinus in libro questionū veteris ⁊ noui testamenti. Moyses tradidit. Si quis percusserit mulierem in vtero habentem fetū: si abortiuit: reddet animam pro anima: ⁊ si formatum non fuerit: mulctetur pecunia. Historia ponitur Exodi. xxj. Idē dicit lex ff. de penis. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. Et sic patet q est homicidij peccatum venena sterilitatis procurando aut abortum. Et mulieres impregnate deberent se multum abstinere ab ope laborioso ⁊ a saltu ⁊ compressiōe: ne fetum in vtero destruant. De ista materia nota magistrum sententiarum. libro. iiij. distin. xxj. Secundo modo cōmittit homicidiuz natum fetū aut puerū negligēdo: ⁊ hoc habet fieri multis modis. ſ. non nutriendo proprio lacte. Ille homicide sunt. vt ptz ex sanctoꝝ dictis ⁊ scriptis: dicentiū q nullum lac est ita cōueniēs puero nutriēdo sicut lac matris: vnde cū puer alio lacte nutrit ꝙtrario ⁊ incōueenti sepe pereunt: qa forte cōplexio mulieris lactātis cōtraria est cōplexione pueri. Ita puerꝰ ex lacte sibi ꝙtrario quādā corruptionē ꝙtrahit: qō patet ex eo q gētiles ex lacte feraꝝ filios suos qñq nutriri fecerūt vt inde feritatē cōtraherēt. Crudelior est aiūt oīs fera mulier: q fetum quē genuit nutrire ppīo lacte contēnit. Pauit eum in vtero sanguine menstruoso: ⁊ nūc nutrire negligit lacte diuinitus sibi dato. Ideo em̄ deus māmas mulieri dedit: ⁊ lac in eis nasci p̄cepit: vt prolem suaz inde nutriret. Nūc vero multe mulieres opus dei irritare nitūtur: ⁊ lac qō creauit deus ad vsum extinguunt ad nihilum vt voluntatē cū viris habeāt: ⁊ alijs mulieribus dant ad nutriendū: ⁊ sic puer morit ex lacte disconuenienti. Sed multe dicūt q sunt: q tantum laborē sustinere nō possunt. Quibus respō detur. Nōne adeo delicate ⁊ fortes fuerūt q coitum cū viris p̄fecerunt: cur non possunt lactare? Ideo dicit magr Egidius li. ij. de regimine principū. pte. ij. ca. xv. q infantes debent ali ppīe lacte matris. Et si contingat illos aliud lac sugere q̄ maternum: querenda est femina silis matri quantū ad complexionē: eo q lac maternū maxime videt esse proportionatū proprio filio. Etiam debent phiberi a vino: maxime illo tēpore quando lac sugunt: ⁊ ꝫm phm propter egritudines: qa facilliter ex hoc egrotant. Immo dicunt magni medici q p hoc

disponunt ad lepram. Hec ille. Alius mo-
A dus est in somno negligendo & opprimen-
do. iij. Regū. iij. Dormiens oppressit eum.
De hoc vr extra de his q̄ filios occidunt.
ca. de infantibus aūt qui mortui moriunt
cū patre & matre: & nō apparet vtrū a p̄re
vel a matre opp̄ssus sit ipse vel suffocat⁹ vl
ppria morte defunct⁹: nō debēt inde parē-
tes esse securi nec etiā sine pena: sed tamē
cōsideratio debet esse pietatis vbi nō volū
tas: sed euentus mortis causa fuit. Si aūt
eos non latet interfectores esse scire debēt
se grauiter deliquisse. Quidā aūt penitē-
tia trium annoz iudicāt esse debere: quoz
vnū peragant in pane & aqua. Hec ibi. Di
cit glo. sup̄ verbo. nec sine penitentia si euen
tus fuit causa mortis. Non pena eis impo-
ni debet: quia nō peccauerūt: tamē ad cau-
telā tutius est q̄ inde penitētiā agant: quia
forsitan minorē diligentiam adhibuerunt.
vt ptz. xxxiiij. q. ij. in lectum mariti absen-
te vxore sororis iuit & c̄. quia bonaz mentiuz
est ibi culpam recognoscere vbi culpa non
B est. De obseruatione ieiuniorum. c. cōsilium.
Sed si hoc sponte fecerit pena grauissima
est ei iniungenda: & maior q̄z pro alio ho-
micidio: quia maius pctm̄ est proprium filiū
um occidere q̄z alium hominē. vt patet ex-
tra de homicidijs. ca. cum iuramēto. ff. ad
l. pompeyam. de paricidijs. l. i. Si vero cul
pa graui p̄cedente: tunc pnia quinq̄z vel se-
ptem annoz eis est iniungenda. ar. l. dist.
Si qua femina. & ca. si quis sponte. de pe.
& remiss. quesitū. Si leuis culpa p̄cessit pos
sit imponi penitētia triū annoz. vt hic. Et
nō deberēt parētes hmōi pueros secū por-
tare in lectū ne suffocarētur eis dormienti
bus & c̄. Tertio habet fieri ppriū natū vo-
luntarie occidēdo: quod est grauissimū pec
catum & cōtra naturā omniū bestiarū que
suos fetus cōseruant & se periculo exponūt
pro defensione eoz. Tales deberent indu
ci vt intrarēt in aliquod monasteriuz: & sic
eoz peccata ppetua penitētia lugeant. vt
patet extra de his qui filios suos occi. ca.
veniens. Si quis tamē nō possit ad hoc p̄
pter carnis fragilitatē induci: cōcedenda
est ei licentia vt cōtrahat matrimoniū: im-
posita sibi graui penitentia: vel qui habet
virū vel puerū quib⁹ abesse nō potest: & sic C
ppter pniam diabolo pctā occultant. Cu-
ius exemplum ponit in speculo hystoriali.
viii. c. xiiii. Fuit quedam mulier rome bone
fame: q̄ de ppio filio concepit fetum. Sen
tiens se igit̄ concepisse angustiabatur & do
lebat: spe tamen venie animata: a ieiunijs
& oronib⁹ nō desistebat. Interim veste cō-
grua tumorē ventris occultabat: q̄ tandem
peperit: & timor & verecūdia eā impellebat
vt natum puerū arripiens suffocaret: & suf
focatum in ima latrine proiecit. Quod grā
de piaculum hominēs latuit. Sed diabo-
lus sumpto habitu scholaris romam venit
curiā imperatoris intrauit. Interrogatus
quis esset: Clericus sum inquit: peritus in
scripturis: & nullus mihi sit⁹ in questioni-
bus soluendis: secretisq̄z reuelandis. Qui
de multis secretis & furtis interrogatus:
ad singula respōdebat. Et dum sic placita
regi & optimatib⁹ multa referaret: regem
& pōpulū circūstantem sic allocut⁹ est. Si
credere velletz mira vobis loqrer: & qō vix
auditu est credibile: dictu horribile: qa mi- D
sericordia dñi est q̄ nō estis cōsumpti: & q̄
rhoma funditus non corruit ppter q̄ddam
facinus in ea perpetratuz: quia mulier illa
quā sanctissimā putatis de ppio filio con-
ceptum filiū propriis manib⁹ trucidauit: &
ne videretur in latrinam proiecit. Ad hanc
vocem omnes consternati. Noli inquiunt
dicere. Hec mulier est omniū mulierū spe-
culum in virturibus. Qui respondit. Exa-
minet. Quod placuit regi & satrapis eius.
Missis igit̄ satellitibus est ad p̄sentiam re-
gis introducta. Et ait rex ad eam. Non te
lateat noui vatis fama quez suscitauit de-
us in salutem rhomane gentis qui in mul-
tis te accusat. Confitere ergo peccatū tuū
& da gloriā deo. Que respōdit. Grauis est
causa: & nihil sine consilio agere docet sa-
piens. Sic acceptis induciis egressa est.
Non confisa in homine sed in deo: accessit
ad Lucianū tunc papā prouoluta ante pe-
des eius cum multis lachrymis & gemiti-
bus: vulsis crinibus confitens pctm̄ suū &
dicens: an ne posset veniaz sui reatus con-
sequi. Animequior inq̄t filia esto: quia ma-
ior est dei pietas q̄z queuis iniquitas. Naz

Petrus apostolus p lachrymas nō solum reatus sui veniam: sed etiā apostolici principatus obtinuit dignitatem. Sic Maria magdalena ppter effusionē lachrymaruz meruit fieri vas glorie. Nolo tibi multa iungere quia tēpus breue est: oronē dñicam tibi iniūgo pro pctō tuo: matrem vero Jesu Mariā consulo vt pre omnibus inuoces. Et sic aiata recessit: eam assiduis precibus inuocans. Die statuto venit ad curiaz regis. Tunc rex ait clerico. En quam accusasti dñam pñs est: narra si qd habes. At ille intuit⁹ mulierē mirabaf dicens. Reuera non est ipsa q̄ prius: sed alterata p gr̄am spūssancti. Et cū omnes dicerent q̄ ipsa esset eadez. Rñdit. Non est hec homicida z incestuosa: sed sancta z speciosa: z hoc inter filias hierlm. Dō video tacere nō possum: video matrē christi ei astantē z custodientē. Ad hāc vocē oēs in stupore ꝓsi: frōtes suas vexillo crucis armauerunt. Quā crucē diabol⁹ ferre nō potuit: sed quasi fumus euanuit: z sic mulier ē liberata. Sed adhuc grau⁹ pctm̄ est interficere puerum in honorem idoloz. dicēte pō. Immolauerunt filios suos z filias suas demonijs. Et Leuit. xx. Si qs dederit de semine suo idolo moloch: morte moriatur. Dicunt hebrei: q̄ moloch erat idolum cupreū ad formā hominis factū: interi⁹ concauū: z in illa concauitate fiebat ignis q̄uq̄z idolū esset quasi ignitū: tūc ponebaf puer inter man⁹ idoli: z sacerdotes tympana pcutientes tm̄ sonitū faciebāt q̄ vox morientis pueri audiri nō potuit ne parētes cōpaterenf: sz magis crederēt aiam acceptā a dijs in quiete z sine dolore esse. Sicut Lactāti⁹ narrat i libro. j. dō falsa religiōe. quō carthaginēses victi p agatoclē siculoz regē timētes deos iratos: qb⁹ cōsueuerūt humanas hostias Imolare offerendo cōbusserūt ducētos nobiles pueros carthaginenses. Sike reprehēdit lactātius in litātib⁹ virilia virorum. Sic thare pr̄ abraā credit frēm abrae litasse. Sic sennacherib voluit immolare duos filios deo suo. Quod intelligentes filij sui eū interfecerūt. Nō tm̄ culpādus est abraā qui voluit Imolare filium suū isaac. Gene. xxij. De q̄ Aug. li. j. de ciui. dei. c. xxj. Non inq̄t culpādus abraā de crude itatis crimine q̄ voluit filiū suū nō scelerate sed obedienter occidere. Querit Aug. vbi supra. ca. xxj. sed non soluit. q̄re Jepte nō fuit ꝓhibitus ab Imolatione filie suc: sicut abraam ab immolatiōe filij sui? Rñr. q̄ iepte fuit spurius abraā legitim⁹. Abraā conuersationis bone Jepte princeps latronum. Abraam fuit iusticie testimonium nō Jepte. Abrae fuit hoc preceptum vt ostenderef diligere deum non sic Jepte. Abraam non dubitauit credendo q̄ deus qui dedit sibi filium de sterili matre: posset euz resuscitare. Sic equaliter voluit deus Abraam pati vt iusti premiarentur: sed Jepte male voluit. Quid si canis vel asinus ei obuiasset: que deus offerri prohibuit z c. Quarto cōmittitur homicidium cum manu hominem a morte non liberando vel liberationem impediendo. Prouerbio. xxiiij. Erue eos qui ducuntur ad mortem: z qui trahuntur ad interitum liberare non cesses. Intellige si iniuste trahūf. Si aūt iuste: tūc cessa. Jō dicif. xxiij. q. iij. ca. Non in inferenda. Ubi dicit Ambrosius in lib. de officiis. Non in inferenda sed in repellenda iniuria lex virtutis est. Qui eñ nō repellit a socio suo iniuriā si pōt: tam est in vicio q̄ ille qui facit. Unde sanctus Moyses hinc primum exorsus est tentamenta imbellis fortitudinis. Nam cum vidisset hebreū ab egyptio accipientē iniuriā defendit eū: ita vt egyptiuz pesterneret atq̄z in arenā absconderet. hec ille. Historia ponif Exodi. iij. Et ideo scribitur extra de homicidio. c. Sicut dignuz. Ubi dicif. Ille qui potuit liberare hoiem a morte z non liberauit eū: iꝑm occidit. Jō dicēdū est de eo. Qui pōt defendere clericum ne verbereF: z nō facit: excōicatus est. Sic quilibet ex debito charitatis tenetur repellere a ꝓximo iniuriā z violentiā si potest. Quinto cōmittif homicidium veneno scz occulte intoxicando. Uñ Joannes cuz homicidia noīat: veneficia adiungit. Apocaf. ix. Et nō egerūt penitentiā ab homicidijs suis neq̄z a veneficijs suis. Et Apocalypf. xviii. Quia in veneficijs tuis errauerunt oēs gentes: z in ea sanguis ꝓphetaz z sanctoz inuētus est. Tale homicidiū est

maximum: quia peius est occidere veneno
A q̄ gladio. vt habetur. C. de maleficis. l. j.
Similiter peccant qui vendunt venenosa sci-
enter: ⁊ ea q̄ ad vsum homicidij apta sunt.
xxvij. q. ij. c. si tu abstines. ⁊ .xj. q. iij. capl'o.
p̄cipue. quia dicitur extra de iniu. ⁊ dam.
dato. c. si culpa. Qui occasionem dāni dat
damnuz dedisse videt. Sed q̄d de illis qui
faciunt gladios vel vēdunt cultellos: sagit
tas balistas venenum ⁊ alia intoxicatiua?
Rñdet Raymūdus in titulo de emptione
⁊ venditiōe. §. vj. sed quid de illis dicens.
In his ⁊ sil'ibus semp attenditur intentio
puta si ꝓpter hoc vēderēt vt homines ha-
berēt talia ad abusum: vel si scienter donāt
vel vendunt alicui quez sciant vel credant
talibus abusurū. Talis inquit intentio est
pctm̄ grauissimū ⁊ mortale: ⁊ omnia pecca
ta que postea occasione illaꝝ rerū ab alijs
perpetrant̄: illis imputant̄ allegādo predi-
cta allegata. scilicet si tu abstines. ⁊ p̄cipue
Ideo debēt pre om̄ibus penā sustinere. ij.
q. j. cap̄. notū. in fine. quia sunt cooperato-
B res omnium scelerū p̄dictorum. Si autē di
cant se habuisse bonam intentionem: quia
credebant talia emere propter aliquē lici-
tum vsum: vel habuerunt animū ⁊ indiffe-
renter nihil sup hoc cogitabant: vel igno-
rabant q̄ esset illicitum talia vendere. In
om̄ibus istis casibus distinguo: quia aut il
le res sunt tales que ad humanū vsum pos
sunt esse vtiles: sicut arma ī iusto bello: cul-
tellus ad scindendum panem: ⁊ q̄dam ve-
nena que a medicis apponūtur in quibus-
dam confectionibus ad sanandum. In tali
casu non peccant mortaliter si non habent
intentionem corruptam: vt dictū est supra
Nisi forte cognosceret vel probabiliter di-
ctaret sibi conscientia: q̄ ille nō querit rem
illam nisi ad malum finē: tūc non debet si-
bi vendere contra talē conscientiā. vt. xiij.
q. v. cap̄. de occidendis. ⁊ .v. q. v. Non om-
nis. Vel sunt q̄ ad nullum vsum sunt vtiles
nisi ad peccandum: vt sunt quedam vene-
na mortifera ad nullum bonum vsum vti-
lia. In tali casu peccant vendendo: facien-
do: tenendo vel alienando. Et est optima
lex ad hoc. ff. de contrahen. empt. l. q̄ sepe
§ veneni mali. Ubi ponitur distinctio su-
pra p̄dicta de veneno. Et addit̄ regula ta- C
lis q̄ flagitiose rei. glosa. i. q̄ nullo mō per
adiectionē alterius materie pōt esse vtilis
vsui humano nec emptio nec mandatum
nec societas valere pōt: ⁊ om̄ia mala q̄ in-
de sequuntur possunt isti imputari. Sūt ḡ
tales pessimi homicide: ⁊ frequentius ve-
nit q̄ tale homicidiū redundat in suū acto-
rē: quod ptz in tali exēplo. Fuit quidaz or-
dinis sancti Bñdicti qui cum aspirabat ad
abbatie dignitatē: sciēs q̄ hoc non poterat
adipisci abbate viuente ordinauit ꝑ quēdā
pueꝝ: quē abbas paterna dilectiōe corrige
re solebat quosdā pulueres venenosos di-
cens puero. Si hos pulueres sparserꝫ sup
pultes quas abbati in mensa apposueris:
semp te diligeret ⁊ nūq̄ postea ita austere
te corrigeret. Innocēs puer acceptis pul-
ueribus cogitauit ītra se: tu sparges dimi-
dietatē supra pultes si ī posteꝝ insurgeret
ira abbatis ꝯtra te facies sil'r. Proiectꝫ igi
tur pulueribꝰ ī cibū abbatꝫ: gustato cibo ab
bas mortuꝰ est. Tunc ille nephariꝰ homici-
da in locū suū electus est: qui eundē puerū
sicut primus correxit. Cogitauit puer. Bo D
nū est q̄ tibi reseruasti partē pulueris: faci
es illi abbati sicut primo vt eius amicitias
mercari valeas. Puer malicie ignarus ac
ceptis pulueribus fecit illi sicut p̄mo. Qui
etiā obijt sicut primꝰ: qꝛ ꝑ que quis peccat:
per hec ⁊ torquet̄. Sap̄. xj. Itē habes plu-
ra exēpla huiꝰ venenatiōis in secūdo libro
dial'. de sctō Bñdicto. ⁊ vnū. c. iij. De illis
fratribus quoꝝ vnꝰ sibi obtulit vas vitreū
in quo pestifer potus habebatur. Qui edi-
to signo crucis super vas rūpebat̄. Aliud
exemplum est de pane infecto ꝑ venenū ꝑ
coruū longe ꝓiectū. ca. viij. Sic aliqñ sub-
diti prelatū: mulier virū suū: ⁊ econtra in-
toxicant: q̄tenus se abonerent ab eis. Sex
to cōmittit̄ homicidium in necessitate: non
pascēdo: ⁊ necessaria ei subtrahendo. Pro-
uerbio. xj. Qui abscōdit frumentum: male-
dicetur in populo. Prouer. xviij. Qui sub-
trahit aliq̄d a paupe: ꝑticeps homicidij ē.
Ideo. lxxxvj. dist. c. Pasce. Et sunt verba
beati Ambro. in lib. de officijs. Pasce fame
morientē: quisq̄ em̄ pascēdo hoīem serua-
re poteris: si nō pauisti occidisti. Dicit glo.

q̄ in tpe necessitatis cibaria cōia sunt. Sic illi qui emūt frumēta ⁊ faciūt caristiā sunt paupes homicide. Nota. iiij. Regū. vj. Et samaria quō fuit obsessa. Jdeo. xlviij. di. c. sicut hij. Non minoris criminis est habenti tollere: q̄ cū possis ⁊ abundas indigentib⁹ denegare. Esurientiū panis est: quē tu retines: nudoꝝ indumentū est: qō tu recludis ⁊ c̄. Septio habet fieri homicidiū a manu sibijpsi aliqō membrū amputando. vt patet lv. dist. c. Si quis semetipsum absciderit id est si q̄s amputauerit sibi virilia ne fiat clericus: ḋa sui homicida est. Dicit glo. super verbo homicida. Propter homicidij periculū quod consequi poterat sectionē d̄i homicida: sicut qui infantes exponit dicit homicida. vtz. lxxxvij. di. c. vlti. q̄ nō est considerandū qō euenit: sed qō euenire possit Sed opponit glo. de origene q̄ se eunuchū fecit: vt liberius in occulto posset predicare mulierib⁹: ⁊ tñ postea p cesarē fact⁹ est sacerdos. Et marcus p̄scidit pollicē vt sic indignus fieret sacerdotio. Añdit ibidem. q̄ hec non sunt trahēda ad q̄ñtiā. q̄ dicit extra de regu. iu. li. vj. Que a iure cōi exorbitant: ad q̄ñtiā nō sunt trahēda. Tales cū peccant quadrupliciter. Primo ḋa sunt homicide suijpsius: vt dictus est supra. Scō quia alienū inuadit: ⁊ sic furtū facit: q̄ nemo est dñs membroꝝ suoꝝ. ff. ad. l. aquiliā l. liber hō. Tertio ḋa presumitur q̄ in alijs tyrannidem exerceat: qui i seipm ausus est seuire: quia q̄ audet seuire in proprium corpus: quid non faciet in alienū? Quarto q̄ est inimicus dei conditioni. di. lv. c. si quis absciderit. Jō tales non p̄mouenḋ ⁊ proijciunḋ promoti. vt ptz extra de corpe vi. c. significauit. Hec hostiensis. Quidā senex tale dedit exemplum. vt legit in vitaspatꝝ Q̄ duo seculares intrātes religionē ⁊ habentes zelū euāgelij ⁊ nō fm sciam castrauerunt seipos in carne p̄pter regnum celorum. Quod audiēs archiep̄s excōmunicauit eos. Qui credentes se bñ fecisse: iuerūt ad p̄triarcham dicētes. Venimus: quia caput nr̄m es: cōquerētes de archiepo. Qui sikiter eos excōmunicauit. Tunc iuerūt ad papam dicentes. Nos venim⁹ ad te: ḋa caput nostrū es: sic fecerunt nobis epūs ⁊ patriarcha. Qui sic eis dixit. Et ego excōico vos. Tūc dixerunt isti: episcopi sibi mutuo deferūt ⁊ consentiūt. Jdcirco cōgregabanḋ in synodo dicentes. Eamus ad virum sanctum episcopū epiphaniū de cypro. qui p̄pheta est: ⁊ persona nō accipit hominis. Qui intelligens in spiritu: misit ad eos dicens q̄ non intrarent ciuitatem. Tunc illi in se reuersi: cognouerūt se male fecisse. Octauo peccant lancea vel gladio p̄forādo. Exodi. xxiij. Si quis de industria occiderit proximū suū: ab altari meo euellas eū: vt moriaḋ. Et ponit extra de homicidijs. ca. j. ⁊ Exo. xxj. Qui percusserit hominē volens morte moriatur. Jdem. ff. ad. l. corneli. de siccarijs. l. is qui cum telo. Jn iure autem canonico talis temperatur: quia efficitur irregularis. extra ne cleric⁹ vel monachus. ca. sententiam sanguinis. ⁊ extra de homicidijs. ca. sicut dignū ⁊ ca. significasti. Talis deberet agere penitentiam: vt in consilio terbuenensi est determinatum. Jn primis non habet licentiam intrādi ecclesias p̄primas: ⁊ quadragīta dies nudis pedibus incedat: ⁊ nullo vehiculo vtatur. Jn laneis vestibus sit: absq̄ femoralibus. Firma non ferat: ⁊ nihil sumat in his. xl. diebus nisi panē ⁊ sal ⁊ purā aquā bibat. Nullā cōionem cū ceteris christianis neq̄ cum alio penitente habeat in cibo vl̄ potu anteq̄. xl. dies impleanḋ. Et ex cibo quem sumit nullus alius manducet: ⁊ cū nulla femina his diebus misceaḋ. Poterit tamen dispensari eū eo visa qualitate p̄sone ⁊ infirmitate q̄ comedat de pomis vel olerib⁹. Juxta ecclesiam sedeat. Ante cuius ianuā peccata sua defleat. Et non de loco ad locum pergat: sed in vno loco. Sic completis xl. diebus aqua lotus vestimenta sua reinduat: ⁊ capillos tondeat ⁊ septem annos sequētes peniteat cū penitētia ibidem descripta. Quid aūt in primo secundo tertio ⁊ c̄. anno faciet dicit Scotus in. iiij. sentē. distin. xv. q̄ debet sibi imponi penitētia q̄ sicut hoiem p̄uauit vita: ita seipm p defensione fidei ⁊ chr̄i: periculo mortis se exponat. Si tamen hoc nō fecit voluntarie sed casu: quinq̄ annis peniteat. vt ptz. xxx. q. j. si qua. ⁊ c. si q̄s. Hoc intelligitur si culpa

A precessit casum. Sed grauior pena est in-
iungenda matricide: q̄ debet penitere octo
annis ſm penitentiā sibi p̄scriptam. xxxiij.
q̄sti. ij. latorem. Sed vxoricide adhuc gra-
uior penitentia est iniungenda. De qua.
xxxiij. q. ii. ca. admonere te. Iste debet pe-
nitere omnibus diebus vite sue vinū ⁊ sice
ram non bibet: carnes non comedet nisi in
pascha ⁊ natali dñi. In pane ⁊ aqua ⁊ sa
le ieiunet: orōnib⁹ ⁊ elemosynis penitētiā
agat: arma non sumat: vxorem nō ducat:
balneo non vtat̄ in ecclesiis ab aliis segre-
gatus post ostiū stet: ingrediētiū ⁊ egredi-
entium orationibus se recōmendet: in tota
vita sua nō cōicet: sed in morte tm̄. Adhuc
grauius punitur qui occidit sacerdotē aut
episcopū. Sed q̄uis iste penitentie sunt in
iure prescripte: discretus tamen sacerdos
ſm vel iuxta conditionem confitentis arbi
trabit̄ penitentiā imponendā. vtz. xxvi. q.
vii. tp̄a penitudinis. ⁊ de pe. di. i. mēsurā.
extra de pe. ⁊ re. deus. ⁊ extra de homi.
sicut dignum. Nono habet fieri homicidi-
um ad mortem tradendo sicut Judas: cui
B dixit dñs. Osculo tradis filium hominis.
Lu. xxii. de quo loquit̄ Fran. pe. lib. ii. de
re. vtri. fortu. c. lxxix. dicens. Plus ille sibi
nocuit q̄ tibi: Te ꝓdidit: se perdidit: te pu-
pugit: se confundit: te dum spoliat: se peri-
mit: tibi regnū vel opes: sibi animam ⁊ fa-
mam eripuit ⁊c̄. Sequitur. Nil scelestius
ꝓditione: nil turpius sol videt cuius obsce-
nitas tanta est vt qui artificio eius egent
execrent̄ artificē qui ceteroꝝ famā querūt
huius infamiam reformidant. hec ille. Ta-
les deberēt se suspendere: sicut Judas. O
quot fratres adhuc habet iudas. Erant in
flandria duo viri qui cōtra se grauiter ini-
mici erant ⁊ oportunitatē querebant qua-
liter vnus alteꝝ caperet vel necaret. Erat
aūt quidā nequissimus qui vni⁹ seru⁹ fue-
rat ⁊ nūc alteri seruiebat. Ad hūc ergo cui
olim seruiebat. conquestus est de dño cui⁹
ad p̄sens seruus erat: sibiq̄ fore perfacile
vt eius manib⁹ eum tradat. Qui gauisus
est ⁊ ei pecuniam spopondit. Et sic domi-
num tradidit in manus inimici. Quo occi-
so venit proditor ad amicos partis aduer-
se: ⁊ simili dolo tradendum illis obtulit oc-
cisorem: sed comprehensus oblatus est iu- C
dici ⁊ suspensus: sed scelus facto postmo-
dum claruit turpiori. Cuz amicoꝝ precib⁹
de patibulo deponi permissus: ⁊ ī terra se
pultus fuisset: ignoti canes currentes ad
sepulchrū: multis videntibus extraxerūt ⁊
intra se membratim miserabiliter discerpse
runt. Narratur in gestis romanoꝝ q̄ medi
cus pyrrhi regis ad fabricium nocte venit
ꝓmittens se pyrrhuz occisurū veneno si si-
bi aliq̄d muneris vel encenii polliceretur.
Quē medicū fabricius vinctuz reduci ius
sit ad dñm suū pirrhū q̄ ꝯtra caput ei⁹ me-
dicus spopondisset traditori. Et rex pirrh⁹
admiratus ei dixisse fert̄. Fabricius diffu-
sus honestate fidem tenet.

Septimo peccāt cōtra illum p̄ceptuz.
Non occides. qui occidūt hoīes bel-
lo iniusto. de q̄ dicit Augusti. in libro
xii. de ciui. dei. ca. xxiii. Neq̄ em̄ vnq̄ leo-
nes inter se: aut inter se dracones qualia
hoīes gessere bella. hec ille. Et tales homi
nes sunt homicide si est iniustum bellum.
Si aūt iustū est: ab homicidio excusat̄. vtz D
xxiii. q. v. c. si non licet §. Itē non occides.
dicit Aug. Nequaq̄ cōtra hoc preceptū fe-
cerūt q̄ dictum est. Nō occides: qui deo au
ctore bella gesserūt. Ibidē. c. Miles. cū est
obediens ptāti sub qua legitime constitut⁹
est si hominē occiderit: nulla ciuitas sua le
ge reus est homicidii. Et hoc est veruz dū
modo non bellant desiderio fundendi san-
guinē: sed ꝓpter rempublicā in fide christi
ampliandaz. vt dicit̄. xxiii. q. iiii. c. Si non
ex fidei merito. Notandū q̄ bellum iustum
videt̄ esse motum in sacra scriptura multi-
pliciter. Primo quando gētiles nollent no-
biscum conuersari aut viuere. vtz Deute.
xx. Mādat dñs Moysi. Quādo ingressus
fueris ad expugnandum ciuitatē aliquam
offeres primo pacez eis. Et si te receperint
⁊ aperierint tibi portas: cunctus populus
qui in eo est saluabit̄. Si aūt noluerīt reci-
pere pacem: expugnabis eam: ⁊ ꝑcuties in
ore gladii omne masculinū q̄d in ea est: ex-
ceptis mulieribus ⁊ paruulis: qꝛ istis nō li-
cet bellare. Omnem predaz exercitui diui
des ⁊ comedes de spoliis hostiū tuoꝝ que
dñs dederit tibi. Et sicut tunc erant genti-

les respectu iudeorum: sic modo sunt infideles respectu christianorum. Et tales fuerūt excusati. Ergo et christiani. Secundo qui nobiscū nollent stare sine contumelia creatoris nostri et absq; eo q; eorum cōuersatione psuasione aut seductione vellent trahere fideles ad ritū eorum. Ideo hac de causa mādauit moyses occidi mlieres et paruulos madianitarum dicēs. Cur feminas vobis reseruastis? Nonne iste sunt que deceperunt filios israel: et puaricari fecerūt vos a domino. Tertio si a cultu dei recedat. Deutē. xiij. Si audieris in vna vrbiū tuarū quam dñs deus dabit tibi ad habitandū: et egressi fuerint belial filij de medio tui et auerterint habitatores vrbis tue atq; dixerit. Eamus et seruiamus dijs alienis. Sequitur. Percuties habitatores vrbis illius in ore gladij: et delebis ea: et oīa que i illis sunt vsq; ad pecora et c̄. nota ibidem. Quarto si fidelitas tēporalis domini deserat. ꝺ hoc patet. iiij. Regū. iij. q; quidam de Joram et Josaphat mouerūt bellum cōtra Moab: qa rex Moab soluebat regi israel tributū. s. cē
F tum milia agnorum et centum milia arietum. Et mortuo Achab recessit a Joram. Sed Joram rex israel: et Josaphat rex Juda surgentes contra Moab percusserūt Moab in ore gladij. Quinto quādo iniuria publica principi irrogatur. vt patet. ij. Regū. x. de bello Dauid contra Amon: qui fecerat radi barbas nunciorum Dauid in contēptum eius. Sexto si res propria repetatur. de hoc. ij. Regū. iii. de bello Dauid contra Isboseth repetendo regnū quod erat sibi datum a deo ꝓpter iustam causam. Nam solum contra iniustos bellū cōmitti potest q; vt dicit Augu. et ponit. xxiii. q. ii. ca. dominus. vbi ꝺ. Tunc gens vel ciuitas iuste p bella petenda est qñ nil iudicare neglexerit qꝺ improbe a suis factū est: vel reddere quod per iniuriā ablatum est. Septimo vt hostis repellat patet. ii. Regū. viii. de bello Dauid contra philisteos. Octauo vt amicus ab hostibus liberetur vel eripiatur patet Gen̄. xiiii. de bello Abrae contra reges qui captiuauerunt Loth nepotē suum. Nono cōtra illum p quem hostis roborat. vt. ii. Regū. viii. patet de bello Dauid contra syriam damasci eo q; ferebat auxilium 15
ad Seyr. Decimo si tyrannia i presidē vel p̄sidente exerceat. patet. i. machabe. de bello contra Antiochū. Circa qꝺ notandū q; ad bellū iustum requirunt multa. Primo q; sit psona secularis non spūalis. Ꝺ̄ ꝓbat sanctus Tho. ii. ii. q. lxiii. arti. iiii. duplici rōne: qa clerici non debent aliquē pcutere aut occidere: quia sunt electi ad altaris ministerium in quo rep̄sentat passio chr̄i q; cum pcutere nō repercutiebat. vt dicit. i. Pet. ii. Ideo non conuenit vt clerici sint pcussores aut bellatores. Debent em̄ magr̄i suum dñm imitari. sm illud Ecclesia. x. sm iudicem ppl̄i sic et ministri ei⁹. Secunda rō est: quia clericis cōmittit ministerium noue legis in qua non determinabit pena pcussionis aut occisionis vel mutilationis corporalis. Mathei. v. Audistis quia dictum est antiqs. Oculum pro oculo: dentē p dente. Ego autē dico vobis. Non resistere malo. Qui ergo repcutit: non ostēdit se esse discipulū chr̄i: sed pdit patientie meritū. Ideo dicit. xxiii. q. i. c. Nisi bella ista carnalia figurā bellorum spūaliū gererent: nunq̄ vt opinor iudaicarum hystoriarū libri discipulis chr̄i qui venit pacē docere legēdi in ecclesiis fuissent ab apl̄is traditi. Quomō etiam eis bellorum ꝓficeret ista descriptio. De qb⁹ dicit ab Jesu in euangelio. Pacem meam do vobis: pacē meā relinquo vobis: et quibus p apostolum dicit et iubetur. Non vosmetipsos defendentes charissimi vel vindicantes: sed magis iniuriam percipite: et magis fraudem patimini. Unde venit q; sciens apl̄us dicit iam non vobis bella vltra non esse carnaliter peragēda sed animē certamina circa spirituales aduersarios desudanda. hec Grego. Ideo p̄cipit clericis religiosis et sacerdotib⁹ q; nō portent arma. vt ptz extra de vi. et ho. cle. ca. Clerici arma portantes et vsurarii excōicent: quia arma clericorum sunt orones et lachrymē. vtz. xxiii. q. viii. c. cōuentor ipse. monachi autez intercepta monasterii arma sine sñia tenētes abbatis vel sup̄ioris ex iusta et rōnabili causa cōcessa ipso iure sunt excōicati. vtz in. c. ne in agro. de statu religi. in. cle. Excipiuntur hii religiosi quibus ex or-

A dine cõuenit bellare ꝯtra saracenos ⁊ infi
deles ⁊ sunt fratres ⁊ religiosi sancti Joã-
nis ⁊ ordinis sancti Georgij. Isti non sunt
subiecti hac lege. Dubitaꝛ vtruꝫ clericis li-
ceat aliquo modo arma portare. Uideꝛ ꝙ
non: quia iura iam allegata sunt in contra-
rium vt dicitur. xxiiij. q. viij. c. j. De episco-
pis vero vel quibustibet clericis ꝙ nec sua
auctoritate romani pontificis arma arri-
pere valeant facile probatur. Cum em̃ Pe
trus qui primus apostolus a dño fuit ele-
ctus materialem gladiũ eximeret vt magi-
strum a iudeorum iniuria defensaret: audi
uit. Conuerte gladiuꝫ tuũ in vaginã. Oĩs
em̃ qui acceperit gladium gladio peribit.
Ac si aperte ei diceret. Hactenus tibi tu-
isqꝫ predecessoribus inimicos dei corporali
gladio licuit persequi. Deinceps in exem-
plum patientie gladiũ tuum id est tibi ha-
ctenus cõmissum conuerte in vaginã: ⁊ spi
ritualẽ tm̃ gladiũ quod est verbũ dei ĩ ma-
ctatione veteris vite exerce. hec ibi. Respõ
dit glo. decreti super illo canone allegatũ
B recitando quatuor opiniões. Primi dicũt
ꝙ clerici possunt vti armis defensionis tã-
tum: vt clypeo ⁊ lorica: sed non armis im-
pugnationis ⁊ ense: lancea vel gladio pũ
gitiuo. Secundi dicunt ꝙ licet ea sumere:
sed non vti nisi causa defensionis: ⁊ quãdo
aliter euadere nõ pñt. extra de homi. c. in-
terfecisti. ⁊. c. sicut dignũ. ⁊. c. suscipimus.
Tertij dicunt ꝙ auctoritate pape possunt
hoc alias nõ. Sed Gratianus dicit ꝙ hoc
pñt per alios non in propria persona. xxiij
q. j. c. vlti. vt pridem. Hanc opinionem te-
net Bernardus ad Eugenium vbi de duo
bus gladijs disputat: quos ecclesia habet
dicens. Aggredere hostes ecclesie: nõ fer-
ro sed verbo. Quid tu denuo vsurpare tũc
tentas: quod semel iussus es reponere in
vaginam. Quem gladium qui tuum negat
non satis mihi videtur attendere verbum
domini dicentis. Conuerte gladium tuuꝫ
in vaginam. Tuus ergo est ⁊ forsitan tuo
nutu non tua manu euaginandus. Hec il-
le. Ideo dicit ꝙ licet clericis arma portare
in quatuor casibus. Primo pro defensione
sui ⁊ vehementissima cogente necessitate.
vt extra de regulis iuris. Quod non est li-
citum necessitas licitum facit. Secundo C
contra paganos iussu maioris sui vel vbi
habẽt iudiciariam potestatem. Et ſm hoc
intellige capi. Quicunqꝫ ex clero. xxiij. q.
vltima. §. His itaqꝫ respondetur. ⁊ capitu-
lo sequenti. Tertio pro defensione iusticie
de consilio episcopi. de peni. distin. v. capi-
tulo. falsas. Quarto pro feudo temporali.
xxiij. q. vltima. capitulo. si in morte. §. Ecce
Etiam clerici habẽtes iurisdictionem tem-
poralem indistincte possunt arma sumere
pro defensione sua ⁊ suorum: quia hoc per
mittunt iura. ⁊ probatur. xxiij. q. j. noli exi
stimare. ⁊. q. vltima. §. itaqꝫ respondetur.
Et in capitulo. suppliciter §. In registro.
Concordat cum hoc Bernar. in glosa sup
capitulo. clerici. Etiam si transeant per lo-
ca periculosa: tunc quidem possunt porta-
re arma ad terrorem latronum licet percu
tere non debeant. Ar. xxiij. q. iij. Maximi-
anus. Concordat cum hoc Hostien. in glo
sa ibidem. Debet ergo esse persona secula-
ris ⁊ non spiritualis. Recitat Paulus dia-
conus libro. xj. ꝙ valẽs imperator per mor-
tem Ualentiniani fratris sui tenuit impe- D
rium orientis ⁊ dedit legem ꝙ monachi mi
litarent: ⁊ nolentes iussit per tribunos et
milites fustibus interfici: quoꝝ innumera
multitudo precipue ĩ egypto martyrij pal-
mam consecuta est. Sed iam non est neces-
se cogere eos ad militandum: quia propria
⁊ peruersa voluntate nunc militant mun-
do ⁊ diabolo. Scdo dubitaꝛ vtrũ sacerdo
ti vl̃ alij homini licitũ sit occidere hoĩem se
defendendo. s. ne ab alio occidaꝛ. Et videꝛ
ꝙ sic. q̃a d̃r extra de ho. in cle. ca. vnico. Si
furiosus aut infans seu dormiẽs hoĩeꝫ mu
tilat vl̃ occidit: nullã ex hoc irregularitatẽ
incurrit. Idem censemus qui mortem ali-
ter vitare non valens suum occidit vel mu
tilat inuasorẽ. Hec ibi. Distinguunt autem
doctores dicentes: ꝙ illa necessitas aut fu
it euitabilis ⁊ poterat euadere: ⁊ tũc est re
us homicidij: ⁊ tanq̃ꝫ ꝑ mortali debet age
re pñiam: aut fuit necessitas ineuitabilis:
quia occidit hoĩem odij meditatione: ĩmo
cũ dolore animi se ⁊ sua liberãdo cum al̃s
non poterat euadere. Hic dicit̃ non pecca-
re: nec astringitur ad pñiam: nisi ad caute-

E lam ꝓpter ambiguũ duplicitatis. vt patet xxiij.q.v.ca.excõicatoꝝ. dicit glo. ibi quia debet timere in aliquo ne excesserit vel ne ex indignatione vel iracundia vel libidine vindicte motus fuerit: ⁊ non ex sola se defendendi necessitate: interiorem tamen pñiam semp debet habere: ⁊ q̃si suis peccatis ascribere. Bonarum quippe mentium est ibi culpã agnoscere vbi culpa nõ est. extra de homi.c.interfeciſti. Concordant in hoc Ray. Hanfre. Hostieñ. ⁊ Tho. in.ij. ij.q.lxiiij.arti.vij. Dicit qñ hõ intendit hominem occidere vt seip̃m defendat hoc est licitũ nisi ei q̃ publicã auctoritatẽ habet: qr dicit Aug.ad publicolã. ⁊ ponit.xxiij.q.v. c. De occidendis hoibus ne ab eis q̃q̃ occidatur: non mihi placet consilium nisi forte sit miles aut publica functiõe teneat: potest tñ vim vi repellere cũ moderatiõe iculpate tutele: q̃a plus tenet ꝓuidere vite sue q̃ alteri⁹: ⁊ ita ꝓter intentiõem defendẽtis si ille occidit non peccat. Item quilibet tenet sibi quantum socio. Sed ſm Ambro. li.j.de offi. ⁊ allegat.xxiij.q.iij.c.nõ in in-
F ferenda. Qui non repellit a socio iniuriaz qñ põt: in culpa est tam ille q̃ facit: q̃ ille q̃ non repellit. Et cõmendat de hoc moyses q egyptiuz interfecit hebreũ defendendo. Item licet a bestia se tueri ne perimat ip̃m etiã cũ morte bestie: sed homo volens aliũ occidere est peior bestia. vtz.j.Pol. Si ꝯ solũ intẽdit vite tuitionẽ nõ peccat ⁊ non intendit necẽ alteri⁹: sed in defensionem sui ⁊ aliq̃d mali tunc occidit: hoc est ꝓter intentionem suã. Pro reb⁹ aũt tpalib⁹ cõseruandis nullo mõ licet ꝓximũ occidere: quia vita ꝓximi ꝓferẽda est rebus fortune. Est ergo distinguendum intentio. Vel hoc fit ex instinctu nature: quia q̃libet res nititr se cõseruare: ⁊ sic est licitũ: q̃a oñe q̃d est de iure naturali est licitũ: vl fit ex instinctu nature informare ꝑ gr̃am innuẽs ꝓuari vita ꝓpter informationẽ luminis gr̃e ⁊ virtutũ ⁊ sic potius vult eum occidere q̃ occidi: ne dicat. In dimidio dieruz suoꝝ vadam ad portas inferi quia assidue orat ⁊ dicit. Ne reuoces me in dimidio dieꝝ meoꝝ. i. in pfectione luminis gr̃e ⁊ virtutũ. Et hoc est magis licitum q̃ illud q̃d ꝓmissum est. Vel est ex superfluo amore huius vite: vl ex odio q̃d cõcepit cõtra eũ: vel ex supbia eius qui verecundatur fugere inualorem. Vel sponte se ponunt in talem necessitatẽ: sicut faciunt latrones ⁊ adulteri. Et tunc simpliciter est illicitũ. Et sic loquit Aug. in ꝓcallegato.ca.vt.xxiij.q.v.de occidendis. Secundo debet esse ꝑsona virilis ⁊ nõ mulieb- 15
ris: sicut ꝓbat magr̃ Egidius li.iij.de regimi.princi.contra Socratem.qui dicebat mulieres esse instruendas ad opera bellica ⁊ deberent bellare sicut viri: assumens exemplum in bestijs in q̃bus tam mares q̃ fe mine bellãt. Sed q̃ reges ⁊ principes non debẽt mulieres ordinare ad bellica opera. patet ex tribus. Primo quia bellatores debent esse mente cauti. Jõ aliq̃n pauci cauti superant multos fortes. Sed mulieres deficiunt in industria: quia habent cõsiliũ inualidũ. Secũdo debẽt esse impauidi: respectu mortis. Item Gedeon solum elegit illos ad bella q̃ lingua lambuerũt aquas. sicut dicit Judicũ.vij. Sed mulieres sunt valde pauide ꝓpter defectũ caloris naturalis: q̃a sunt frigide cõplexionis. Tertio 16
debent esse corpe robusti ad arma portanda. Sed mulieres sunt debiles. Sed aliquando accidit q̃ sunt fortiores viris. sicut patuit in amazonibus: q̃ ſm Jsid. libro.ix. ethymo. fuerunt vxores gothoꝝ. Maritis suis in dolo interfectis viroꝝ suoruz arma arripientes ⁊ hostes virili animo aggresse: de maritoꝝ suoꝝ nece debitam sumpserũt vltionem. Nã oẽm masculũ a sene vsq̃ ad puulũ in ore gladij peremerũt: femias reseruantes ⁊ hostium spolia diripiẽtes ⁊ deinceps pariter sine masculoꝝ cõsortio viuere cõsueuerũt ⁊ decreuerũt. Que duas reginas sup se solebant hr̃e: q̃ꝝ vna procedens cũ exercitu cõtra hostes dimicabat: altera interim rempublicaz gubernabat: ⁊ effecte sunt tam feroces in breui bellantes q̃ magnã partẽ asie centuz annis dominio suo subiecerũt. Inter ipsas vero nullũ penitus masculũ viuere vel morari rõne aliqua ꝓmiserũt: ex finitimis tñ gentibus maritos sobolis gratia elegerũt. Ad quos statutis tẽporibus accedentes plem concepe runt. Sed tẽpore debito filijs conceptis ⁊

A geñeratis: si masculus erat mactabant: vel
pr̄ibus mittebant tp̄e congruo ⁊ a se rece-
dere coegerūt: filias vero sibi reseruantes
eas ad sagittanduz informabant. Et ne in
sagittaꝝ ictibus ⁊ in clypei vsu mammilla-
rum grossicie impedirentur: eis in septimo
anno vt dicit̄ sinistrā mammā exurebant.
Ideo dicunt̄ amasones quasi sine māma.
Et de illis legit̄ in historia Alexandri ma-
gni regina amasonū Alexandro postulan-
ti tributū ab eis ꝑ nuncios rescripsisse. De
tua prudentia est mirādū ꝙ cū feminis con
fligere voluisti ⁊ statuisti: q̄a si fauente no
bis fortuna succūbere te contingit: merito
es cōfusus cū a mulierib⁹ sis deuict⁹. Qđ
si iratis nobis dijs nos deuinceris: parū ti
bi cedere poterit ad honorem: quia de mu-
lierculis triūphasti. Sup̄ cuius responsiōe
regine in admirationem ductus rex glori-
osus dixit. Decens fore: non ꝑ gladiū ⁊ fu-
rorem mulieres vincere: sed potius ꝑ amo-
rem ꝓpter qđ libertatē eis cōcessit ⁊ ipsas
non violētia: sed potius amicitia suo impe-
rio subiugauit. Tertio caueat princeps ꝙ
B non habeat secū malos in bello qui non ti-
meant deū ⁊ mandata dei non seruāt ꝓut
ait Achor alloquens Holofernē Judith.
vj. Ubi cū recitasset bñficia dei populo ex-
hibita concludit. Nūc ergo inq̄t perquire si
est iniquitas aliqua eorū in conspectu dei.
Ascendam⁹ ad illos qm̄ tradet deus illos
tibi. Si aūt nō est offensio populi huius co-
rā deo suo: nō poterimus resistere ei. Nu.
xxiiij. Nolite timere deus nobiscum est. Et
Leui. xxvj. Si in p̄ceptis meis ambulaue-
ritis ꝑseq̄mini inimicos vestros ⁊ corruēt
corā vobis ecōtrario Josue. vij. dicit̄ ꝙ ꝓ-
pter peccatū vnius. s. Achor multi fuerunt
occisi de ppl'o. Qui vult ergo victoriam ha
bere in bellis: habeat deū secum. Exemplo
Abrae Moysi Josue ⁊ etiā Dauid. Quar-
to excludunt̄ de bello persone timide ⁊ for
midolose. de q̄bus Deute. xx. Qui edifica-
uit domū nouā ⁊ nō dedicauit eā ⁊ c̄. No-
ta ibidem de illis quatuor. Quinto stude-
at princeps ꝙ habeat secum in bello senes
⁊ prudentes. Ideo Alexander macedo to-
tam orbem terraꝝ aggressus est ⁊ innume
ras hostiū copias fudit: q̄a habuit secū do
ctam militiā. s. prudentes ⁊ exptos ⁊ vete- C
ranos. Ideo Xerses rex persarū sepe fuit
victus: licet haberet tot duces exercitus
quot p̄ multitudine numerari non possent
disciplinatos autem nullos. Studeat etiā
ꝙ sit inter eos amor ⁊ concordia ⁊ fideli-
tas. Vñ ait Julius cesar. Qui non laborat
vt sit militib⁹ charus militez nescit amare.
Ideo oportet eū multū dare militantibus
⁊ c̄. Secundū qđ requirit̄ ad bellū est ꝙ sit
licitum ⁊ iustū ⁊ iusta de causa. Ideo dicit̄
xxiij. q. j. c. Militare non est pctm̄: sed pro-
pter predam militare est pctm̄. Ibidez. No
li existimare neminem placere deo posse q̄
armis bellicis ministrat. Ex his enim erat
sanctus dauid: cui dñs tam magnū perhi-
buit testimonium. Ex his q̄plurimi illius
tēporis iusti. Ex his sanctus ille Centurio
qui dño dixit. Non sum dignus vt intres
sub tectū meū. Et. xxiij. q. ij. c. Justū belluz
est qđ ex edicto gerit̄ de rebus repetendis
aut ꝓpulsandoꝝ hostium causa puta si fit
offensus: ⁊ querēs iusticiam non inueniat.
vñ Aug. in li. lxxxiij. q̄stionū. ⁊ ponit̄. xxiij
q. ij. c. dñs nr̄. Justa bella diffiniri solent q̄ D
vlciscuntur iniurias. Sic gens vel ciuitas
petēda est q̄ vel vindicare neglexerit: qđ a
suis improbe factū est vel reddere qđ ꝑ in-
iuriā ablatū ē. Sed nūc milites paꝝ curāt
vtrū causa sit iusta vl' iniusta. de q̄b⁹ petr⁹
blesensis in epl'a. xlix. Ordo militū nūc est
ordinare non tenere. Naz cuius os maiori
verboꝝ spurcitia polluit̄ q̄ detestabili⁹ iu-
rat: q̄ minus deū timet: q̄ ministros dei vili
ficat: q̄ eccl'iam nō veret̄ iste hodie in cetu
militu z fortior ⁊ noiatior reputat̄. Sequit̄
ibidem. Olim se iuramenti vinculo milites
obligabant: ꝙ stare vellēt ꝓ reipublice sta-
tu: ꝙ in acie nō fugerent: ꝙ vita ꝓpria rem
publicam defensarent. Et olim tirones en
ses suos receperunt de altari vt ꝓfiterent̄
se filios eccl'ie atq̄ ad honorem sacerdotij
ad tuitionē pauperū: ad vindictā malefa-
ctoꝝ pr̄ieq̄ liberationē gladiuz accepisse.
Porro res in ꝯtrariū facta est. Nā exq̄ ho-
die cingulo militari decorant̄: statim insur-
gunt in christos dñi: deseuiunt in patrimo-
niū chr̄i spoliāt ⁊ depredant̄ subiectos cru
cifixi: ⁊ pauperes miserabiliter ⁊ immise-

E ricoꝛditer affligũt: vt in doloꝛib⁹ alienis illicitos appetit⁹ ⁊ extra oꝛdinarias impleant voluptates. hec ille. dicit Vegetius li. iiij. de re militari. Jurãt q̃dam milites per deũ ⁊ chr̃m eius ⁊ spũsanctũ ⁊ p maiestatem principis q̃ sm deum põsidet: se strenue facturos oĩa q̃ precepit princeps: ⁊ nũq̃ moꝛtem recusaturos p republica ⁊ p ecclesia: ⁊ cũ hoc iuramẽtũ faciũt ⁊ dicanꝫ cingulo militari. Et licet sint aliqui milites dicentes se non teneri ecclie ⁊ sacro solenni: q; iam ex cõsuetudine plerũq; nõ prestanꝫ nullus tñ est qui sacro tacito vel exp̃sso ecclesie nõ teneaꝫ obnoxi⁹. Forte ideo cessauit apud alios solennitas iuramenti: q; ad hoc hoꝛtatur eos necessitas fidei ⁊ auctoritas officij. Tales milites pro republica ⁊ defensione ecclie debent hostẽ ferire. Nihil nisi fugam timere: hyemem estũ ⁊ laborem ⁊ inopiã equanimiter tolerare: sub diuo ⁊ humo quiescere: ferrũ gestare: balnea nescire: delicias peꝛhoꝛrescere. Sed econtra milites moderni effeminati sunt pigri ⁊ delicati: ociis vacãtes: aleis ⁊ aucupiis insistentes: ⁊ in armis nitidioꝛibus plus q̃ securioꝛibus gloꝛiantes. Non tñ dico q; vituperanda sunt arma oꝛnata ⁊ fulgẽtia dũ tñ non fiant cã vanitatis ⁊ ostẽtatiõis gra quia legim⁹ machabeos habuisse clipeos aureos: sed hoc habuerunt ad eoꝛ magnificentiã ⁊ exercitationẽ mutuam ⁊ aduersarioꝛũ dissipatiõem: q; ex fulgoꝛe clipeoꝛ foꝛtitudo gentiũ dissipata est. Sed inaurare arma ex ostentatione ⁊ vanitate ⁊ pompositate femineũ est. vt ait Bernar. Poꝛtare in scuto ⁊ armis leonẽ depictũ ⁊ tñ esse foꝛmidolosum: signũ est falsissimũ. Operitis equos sericis depĩgitis hastas clipeos ⁊ telas frena calcaria auro ⁊ argẽto oꝛnatis. Militaria sunt hec insignia an potius muliebria oꝛnamenta. Alia tñ rõne voluit Julius cesar armari cõmilitones suos armis pciosis: vt metu damni se defenderent ⁊ ne ea pderent. vt vi in li. de vita cesarũ. Sed q̃d est de armis ab eccl'ia prohibitis: vt sunt baliste ⁊ alia? Vñr extra de sagittarijs. c. Unico. Illam artem balistarioꝛum moꝛtiferã ⁊ odibilez aduersus chr̃istianos ⁊ catholicos exerceri. Et v̄ cetero sub anathemate phibem⁹. Glo. Secus est de sarracenis ⁊ in bello iusto p defensione ecclesie. de illis dicit Fran. pe. de re. vtri. foꝛtu. Quod q̃ balistã pmo inuenit aut pauidus aut nocendi auidus ⁊ metuẽs fuit hostes. Foꝛtis bellatoꝛ congressum hostis exoptat quẽ sagittarius vitat. hec ille. Tertium q̃ requiritur ad bellũ iustũ est recta intentio scz vt bonũ pmoueaꝫ ⁊ malum euitetur: ⁊ mali compescanꝫ ⁊ coꝛriganꝫ. xxiij. q. j. ca. Quid culpatur in bello: an quia moꝛiũtur q̃ moꝛituri vt dominentur in pace victuri. Hoc em̃ hoĩm tumidoꝛ ⁊ non religioꝛ implacatus atq; implacabilis animus feritas rebellandi libido. Sequitur nocendi cupiditas: vlciscendi crudelitas: libido damnandi ⁊ c̃. Hec sunt que in bello culpãtur. Idem. ca. sequẽ. Militare non est peccatum sed ppter p̃dam militare est pctm̃. Sequiꝫ ibidem. Propterea quadam prudentia militibus stipendia constituta sunt: ne dũ sumptus queriꝫ predo grasseꝫ. Hec ibi. Sic cõiter nostri curiales bellant ea intentione vt possint rapere. cõtra canones xiiij. q. v. capi. Penale est occulte auferre: multo maioꝛis pene est visibiliter rapere. Ratio est: quia est magis cõtra voluntatẽ. Talis est peioꝛ vsurario: qa in vsura cõcurrit voluntas dantis: in rapina autem non. Tertio sunt paupeꝛ homicide. Eccl'iastici xxxiiij. Qui aufert panem acquisitũ in sudoꝛe: quasi qui occidit proximũ suum: quia auferunt ei bona temporalia in quibus vita eoꝛ p̃sistit. Quarto sunt peioꝛes diabolo: quia diabolus punit illũ solũ qui demeruit: sed illi puniũt nocentes ⁊ innocẽtes. Diabol⁹ punit ĩ inferno: sed isti hic in mundo. Audiui ab vno milite castrensi eum tot rapinas fecisse in iumentis ⁊ animalibus: q; ex eoꝛ ossibus castruz maius suo castro edificare faciliter posset. Et intulit quo mõ mihi possibile est vt ista restituam? Alius dixit. Tot equos rapui: q; si caudis connexi essent: possent ad tria miliaria extendi. De quibus Petrus Blesensis epl'a. xiiij. Hodie nostri curiales sunt in laboꝛe ⁊ in erumna: in vigilijs multis: periculis maris: periculis fluminum: periculis põtium: periculis montium: periculis in falsis fra-

A tribus: in mortibus frequēter: in fractione
⁊ lassitudine corporis atq; in alijs vite di-
scriminibus: in quibus gloriam martyrij
mererentur: si ⁊ hec ꝓ chr̄i nomine susti-
nerent. Nūc aūt sunt martyres seculi mun-
di professores: discipuli curie: milites dia-
boli. Per multas siquidē tribulationes in-
trant iusti in regnū celoꝝ. Hij aūt per mul-
tas tribulationes intrāt in infernū. Quin-
to sunt maledicti ab ecclesia. vt patz extra
de rapi. c. j. Etiam a proximo. Eccl̄i. xxxiiij
Unus orans ⁊ alius maledicēs: cui⁹ vocē
audiet dn̄s. Si vnus est q̄ orat pro eis: mul
ti sunt qui maledicunt. Erunt etiam male-
dicti a deo. Mathei. xxv. Ite maledicti in
ignē eternū. Si em̄ maledicit illis qui pro-
pria non tribuūt: quanto magis qui aliena
rapiunt. Dicit em̄. Esuriui ⁊ non dedistis
mihi manducare. Ori meo abstraxistis: ⁊
dedistis canibus ⁊ auibus. Nam auferunt
de ore dei: ⁊ ponūt in os diaboli. Sitiui ⁊
abstulistis mihi qd̄ debui bibere: imo quod
plus est sanguinem meū in pauperib⁹ bibi-
stis. Item hospes eram: ⁊ non me collegi-
stis: immo domum meam cōbussistis. Itez
B nudus fui: ⁊ non cooperuistis me. Immo
vos subtraxistis vestes meas. De quibus
vestris vxoribus fecistis fieri vestes candi-
datas. Et quandoq; trahunt etiam in cau-
da sua totam substātiam vnius pauperis.
Item infirmus fui: ⁊ nō visitastis me: sed
vos vulnerastis me. In carcere fui: ⁊ non
eruistis me: sed vos in carceribus crucia-
stis me: immo fregistis mihi crura brachia
⁊ oīa membra. Ergo dicet dominus. Ite
maledicti in ignem eternum. Dicit Eusebi-
us in chronica sua: ꝙ circa annum domini
M. c. xxiij. in pago ꝛvormaciēsi videbatur
per aliquot dies non modica armata mul-
titudo equitum eūtium ⁊ redeuntium nūc
hic nunc illic turmas facere. Circa nonam
vero horam cuidam monti a quo visi sunt
exisse videbant̄ se reddere. Tādē q̄dam in
regione illi⁹ non sine magno timore hmōi
tam prodigiose concioni crucis signaculo
munitus appropinquat. Mox q̄dā ex illis
occurrentē sibi ꝑsonā per nomē omnipotē-
tis dei nostri ad manifestanduz cām popu-
li q̄ sic apparet adiurauit. Cui ille inter ce-
tera. Non sumus inquit fantasmata vt pu- C
tatis nec militum turma vt videtis sed ani-
me militum non longe ante interfectorum
Arma vero ⁊ habitus atq; equi que pro no
bis prius fuerūt instrumenta peccādi: nūc
sunt nobis materia tormenti. Et vere to-
tum ignitum est qd̄ in nobis cernitis: q̄uis
vos id corporalibus oculis discernere non
possitis. hec Eusebi⁹. Tales etiā gloriant̄
de eoruz armis signis ⁊ insignibus: ⁊ post
mortē illa suspendunt in ecclesijs: cum qui-
bus tn̄ spoliauerūt eccl̄ias: q̄ potius debe-
rent suspēdere ante culum diaboli. Quar-
tū qd̄ requirit̄ ad belluz est auctoritas. Jō
dicit. xxiij. q. j. c. q̄d culpat̄. vbi dicit Aug.
Ordo naturalis mortaliū paci accōmoda-
tus hoc poscit vt suscipiēdi belli auctoritas
atq; consiliū penes principes sit. Nullus er
go bellare pōt nisi auctoritate principis. vt
patet manifeste ī iure ciuili. Similiter prin-
ceps ecclesiastic⁹ pōt indicere bellū. vt ptz
xxiij. q. viij. c. Igit̄. ⁊. ca. Jō. ⁊. c. se. Sed
bella nūc fiūt magis ex p̄ncipe maloꝝ. i. de
monū q̄ hoīm. Ideo recitat Aug. li. ij. de
ciui. dei. c. xxv. ꝙ in planicie campanie de- D
mones: quos romani deos crediderūt visi
sunt pugnare: vt ostenderent bella ciuilia
eis placere: ⁊ audaciā darēt pugnandi. Et
postea ibidem magnū bellū fuit secutuz. vt
dicit Marti. in chroni. ꝙ anno ab vrbe con
dita. cccccxlj. Hannibal cum romanis infe
licissime pugnauit apud cannosam Apulie
vicum. In qua pugna. xliiij. milia romano
rum interfecti sunt. Hannibal vero in te-
stimonium tante victorie tres modios anu
lorum aureoruz Carthaginem misit: quos
ex manibus nobilium interfectorum extra
xerat. Et sicut dicit Orosius. Intantū de-
sperauerunt rhomani ꝙ fugere ab vrbe vo
lebant: nisi Scipio eos coercuisset. Legi-
tur in speculo historiali. libro. xxvj. cap̄. xix
Cum Henricus tertius celebraret penthe
costen apud Maguntiam paulo ante mis-
sam: cum sedilia pararentur in ecclesia or-
tum est iurgium inter cubicularios archi-
episcopi ⁊ abbatis vuldensis cenobij: quo-
rum dominus iuxta imperatorem sederet.
Nam vuldense cenobium in saxonia sancti
Galli corpe insignitū ⁊ p̄dijs est ditatū ꝑ-

E magnificis. Cui⁹ loci abbas sexaginta milia armatoꝝ prebet in hostes imperatori: ⁊ habet ex antiquo priuilegio vt ī magnis festiuitatibus ad dexterā eius sedeat. Itaq; ventum est ad pugnam: furoreq; per ecclesiam grassante: pauimentum sanguine inundauit. Sed statim episcopis conuolantibus pace inter aliquos dissidentes facta templum purgatū est: ⁊ missa festiuis clamoribus est acta. Sequentia autem cantata ⁊ vltimo eius versu dicto. s. hunc diem fecisti gloriosum: vox ab aere lapsa est: hūc diem ego feci bellicosum. Rigentib⁹ omnibus pre timore imperator diligenter intelligēs leticiā diaboli resumpsit missam. Quīto debet fieri propter pacem. xxiij. q. j. cap̄. Noli. Ubi dicit August. Non em̄ pax queritur vt bellū exerceat̄: sed bellum geritur vt pax habeat̄. Sed quare in ꝛvestphalia raro vel nūq̄ est pax. Rn̄r ꝓpter q̄tuor. Prīo ex mala cōstellatiōe qꝛ hic mars habet suū dominiū magis q̄ alibi: qui est deus belli. Secūdo quia hic nō corrigunt̄ mali raptores. Un̄ Bern̄. Impunitas ausum parit ⁊ ausus excessum. Tertio q̄a nō solum impuniti: sꝫ etiā honorati ⁊ reputati sunt. Ideo dicit Boe. li. j. de cōsol̄. ꝑsa. iiij. Flagitiosum quēq; ad audendum q̄dem facinus impunitate ad efficiēdum ꝟo p̄mijs incitari. Quarto ex pluralitate ⁊ diuersitate dominantiū nō subordinatoꝝ. Sicut in monarchia ē pax ita ī pluralitate discordia. Stātibus his quinq; cōditiōibus bellum est iustum ⁊ bellans excusat̄ de homicidio. Sextū q̄d magis in bellante requirit̄ est deuota oratio ad deū: ⁊ diuini auxilij īuocatio. Cui⁹ exēplū patet in Abraam bellāte ꝯtra q̄nq; reges. vt Gene. xiiij. dicente Ps̄. Non saluabit̄ rex per multā virtutē: neq; gigas in multitudine virtutis sue. Secundū exēplum ptꝫ in moyse Exod̄. xvij. qn̄ populus israel voluit pugnare cōtra amalech: tunc quādo moyses eleuauit manū suā vīcebat israel. Tertiū exēplū patet. j. Reg. vij. Cū filij israel voluerūt pugnare cōtra philisteos dixerūt ad Samuelē. Ne cesses clamare ad dn̄m nostrū vt saluet nos de philistinorū manu. Tulit igit̄ Samuel agnum lactantem ⁊ obtulit illū in holocaustū ⁊ clamauit Samuel ꝑ israel. Et audiuit eū dominus ⁊ introiuit dn̄s fragore magno in bello super philistijm ⁊ exterruit eos: ⁊ cesi sunt multi a filijs israel. Idē patet de Sennacherib. iiij. Regum. xix. Ubi dixit Sennacherib ad Ezechiam. Non te seducat deus tuus in quem habes fiduciam: neq; dicas. Non tradetur hierusalem in manu regis assyrioꝝ. Sequitur. Cum accepisset litteras rex Ezechias ascendit in domum dn̄i: ⁊ expandit eas coram dn̄o ⁊ orauit dicens. Dn̄e deus israel: qui sedes super cherubin: tu es deus solus ⁊ regum oīm terre tu fecisti celū ⁊ terram. Inclina aurē tuaꝫ ⁊ audi. Aperi oculos tuos ⁊ vide ⁊ audi verba Sennacherib qui misit: vt exprobraret nobis deū viuentē. Sequitur. Saluos fac nos de manu ei⁹ domine deus noster: vt sciant om̄ia regna q̄a tu es deus solus. Et ꝑcussit angelus de exercitu Sēnacherib. clxxxv. milia hominū. Quīto patet de Judith. c. ix. Que ingressa est oratoriū suum induens se cilicio ⁊ posuit cinerē super caput ꝓsternēs se ⁊ dicēs. Non est in multitudine virtus tua: neq; in equorū viribus voluntas tua. Nec superbi ab initio placuerūt tibi: sed humiliū ⁊ mansuetoꝝ tibi placuit semꝑ deprecatio. Deus celoꝝ creator aquaꝝ ⁊ totius creature exaudi me miseram deprecantem: ⁊ amputauit caput Holoferni. Sexto patet de Josaphat. ij. Paralip. xx. Nota historiā. Septimo patet de Juda machabeo. qui ⁊ ipse orauit ⁊ obtinuit victoriā. Et qn̄ nō orauit cōuersus est in fugam. Sil̄e ptꝫ ꝑ Aug. v. de ciuita. dei de Theodosio contra Eugenium ⁊c̄.

Explicit preceptum quintum.

¶ Incipit preceptum sextum.

Non mechaberis. Istud preceptuꝫ cōgrue sexto loco ponitur: q̄a sicut sexto die homo fuit creatus sic in sexto precepto prohibetur eius inordinata generatio. Istud enim preceptum immediate sequitur illud. Non occides: quia maius peccatū est hoīem offendere in ꝑsona coniūcta: q̄d fit ꝑ mechiā q̄ in bonis tꝑalibus q̄d fit per furtū. Et mi

A nus est pctm̄ offendere hoīem in persona si
bi cōiuncta q̄ꝫ in ꝑsona ꝓpria: qđ fit per ho
micidiū. Qđ patet tripliciter. Primo quia
ꝓximus plus ledit̄ ⁊ charitati ꝓximi ma-
gis opponit̄. qđ patet. Naꝫ per homicidiū
offendit̄ hō in propria ꝑsona: ⁊ tollit̄ vita
ꝓprie ꝑsone. Per mechiā vero offenditur
in ꝑsona cōiuncta: q̄ est q̄si vna caro cū eo.
Constat aūt ꝙ magis repugnat charitati
proximi offendere eū in persona propria: ⁊
destruere vitā eius: q̄ꝫ in persona sibi cōiū-
cta. Potissime etiam q̄a mechari procedit
ex ardore carnalitatis: ⁊ multo plus repu-
gnat charitati proximi liuoris crudelitas
q̄ꝫ ardoris carnalitas. Grauius ergo pec-
catū est occidere q̄ꝫ mechari. Secundo per
ipsum homicidiuꝫ maius bonum tollit̄: qđ
patet: qꝛ per mechari tollit̄ bonuꝫ ꝓlis na-
scende vel ꝓducende: ꝑ occidere vero tol-
litur ⁊ destruit̄ iā natus ⁊ ꝓductus. Ma-
ius ergo bonū destruit̄ ꝑ homicidiū q̄ꝫ per
adulteriū. Tertio ꝓpter euitationem eius
aliud pctm̄ licite cōmittit̄ anteq̄ꝫ illud per-
B petratur. Qđ sic ostēdit̄. Querit em̄ Aug.
li. j. de ciui. dei. c. xxiiij. Si mulier aliter nō
pōt vitare corruptionem: nisi interficiet se
ipsam: debet ne seipsam interficere anteq̄ꝫ
se ꝑmittat violari aut corrumpi? Et rn̄det
ꝙ castitas mentis tolli non pōt ꝑ violatio-
nem corporꝫ: imo magis coronat̄. Unde di
xit beata Lucia Pascasio. Si me inuitam
feceris violari: castitas mihi duplicabitur
ad coronam. Sed dato ꝙ dubitaret vel ti-
meret ꝙ in cōmixtione per violentiaꝫ acce
deret cōsensus mētis: deberet ne sic timen-
do occidere corruptorē. Rn̄det Augusti. ꝙ
illud nō est aliud dicere q̄ꝫ peccem⁹ nūc ne
forte postea peccem⁹: ⁊ nunc ꝑpetrem⁹ ho-
micidiū ne forte deueniamus in adulteriū
qđ est vt ait detestabile ⁊ dānabile facin⁹.
Et nūc cōcludit August. ꝙ satius. i. minus
malū est de futuro adulteriū q̄ꝫ de pn̄ti ho-
micidium. Et cām subdit: qꝛ satius est flagi
ciū ⁊ facili⁹ qđ penitēdo sanat̄ q̄ꝫ tale vbi
locus salubris pn̄ie non relinquitur. Istud
etiā dicit glo. exp̄sse sup illo verbo Deute.
xx. Si acceperit hō vxorē: ⁊ non inuenerit
gr̄am in oculis eius: scribat in manu ei⁹ li-
bellū repudij ⁊ c̄. vide inq̄t quātū maluꝫ est
homicidiū: ꝓ quo multa adulteria toleran C
tur vt vitet̄. Ergo maius pctm̄ est homici-
diū q̄ꝫ adulteriū: ac ꝑ hoc homicidium pre-
cedit istud p̄ceptum. Non mechaberis. Et
ꝟm Aug. ꝓhibet oēm illicitū concubitum ⁊
illoꝝ mēbroꝝ oēm illicitū vsum: ⁊ omnem
immūditiā carnis ⁊ illicitā ꝯcupiam eius.
Circa qđ notandū ꝙ octo modis peccatur
contra illud p̄ceptum. Non mechaberis. si
ne actu. s. cōsentiēdo: loquendo: osculando
amplexando: videndo: corpus ornando:
munuscula dando: auxiliādo. Primo com-
mittit̄ consentiendo in actum. s. si facultas
adesset. Un̄ sicut in primo parente peccan-
te concurrebant tres ꝑsone. s. diabolus in
specie serpētis qui suggessit mulieri: ⁊ mu
lier dedit viro: ⁊ vir comedit de pomo ve-
tito: ⁊ tunc peccatū consummatū fuit. Sic
perficit̄ peccatū i nobis. ꝟm Augusti. quia
suggestio serpētis est primus motus in no-
bis ex fomite ꝓueniēs. s. cū hō habet turpē
cogitationē sine delectatione: ⁊ tūc nulluꝫ
est pctm̄. vn̄ Grego. sup Ezech̄. Quātūcū-
q̄ꝫ immūda cogitatio sit: mentē non polluit
si rō non consentit. Ergo non debem⁹ mul- D
tum turbari: si tales turpes imaginatiōes
inciderim⁹: dūmō volūtas non consentiat.
Un̄ Bern̄. in li. medita. Demonū est tenta
tiones immittere: nostrū est illis non cōsen
tire. Scđo concurrebat ibi comestio mulie
ris: ⁊ hec est delectatio sine cōsensu plene
rationis: ⁊ tūc est pctm̄ veniale. Tertio ibi
concurrebat comestio viri: ⁊ hec est dele-
ctatio ⁊ ꝯsensus i morosam delectationē.
Sicut em̄ cū quis delectat̄ cū plena ratiōe
in malis cogitationibus: ⁊ in eisdem se in-
uoluit: tūc talis morosa delectatio est pec-
catum mortale. Et vocatur morosa dele-
ctatio: non ꝟm moram vel diuturnitatem
temporis: sed magis ex eo ꝙ ratio delibe-
rans circa ea immorat̄ ipsam tenens: nec
eam repellit q̄ꝫ statim vt animum attigerit
repellere debuerat: sic̄ faciunt multe reli-
giose virgines. Et quedam vidue infeli-
ces: que deo in castitate firmiter seruire ꝓ
miserunt adhuc in lasciuis cogitatiōibus
⁊ carnalibus spurcitijs delectant̄. In quo
casu mortale peccatū incurrunt. Si em̄ ali-
quis morose in carnali delectatione dele-

Ectatur: etiã si nunq̃ volũtas adesset talem turpitudinẽ perficiẽdi in opere: adhuc fm Aug. peccatũ mortale incurrũt. Cuius ratio est: qr talis cogitatio morosa includit in se deformitatẽ peccati mortalis. Ideo cum volũtas p cõsensum z deliberationẽ rationis in talem interiorẽ delectationem inclinatur ipsam acceptando: z in ea delectando: constat q̃ inclinatur in obiectum deforme peccati mortalis: z p cõsequẽs talis inclinatio voluntatis in delectationẽ interiorem turpis actus est peccatum mortale. Hec dicit Henricus de vrima: in codẽ precepto. Maius peccatũ est talis consensus in actũ turpem: si adest psona locus z tps. Scdo cõmittit locutiõe vel risu: cũ quis loquit aut arridet alicui psone ea intẽtione: vt eam alliciet ad actũ illicitum: sic peccat mortaliter. Verbi gra. Si quis verbum loquitur ociosuz ea intẽtione vt personã illã ad actum illicitum alliciat: tunc tale verbũ ociosum est sibi peccatum mortale ꝓpter malam intentionem. vt patet Luce. vj. Ue vobis qui nunc ridetis. Si quis autem arF rideret aliquã personã ꝓpter noticiam vel ex quadam leuitate vl cõsuetudine vel admiratione vel ioco: tũc peccat vix venialiter. Sciendũ q̃ aliqne etiã mulieres qñq̃ z virgines sepe loquunt verba scurrilia z luxuriosa: z est valde reprehensibile: z per hoc ostendunt q̃ habent corda valde impudica, qr dicit Math. xij. Ex abundantia cordis os loquit. Super quo dicit Chrysostomus. Quale cor habz vnusquisq̃ talia verba loquit z opat z taliter viuit. In signũ hui⁹ spũales psone z homines deuoti sepe nominãt deũ z beatã virginẽ: z loquuntur tm̃ licita: qr habent corda pudica. Sed oppositum faciunt impudici z pferunt verba scurrilia z luxuriosa. Tertio cõmittit osculando z amplexando: z hoc vocat fm apostolum turpitudo. Et fm magistrum in cõpendio theologice veritatis: tanto maius est peccatum: quanto libido magis per talia accenditur. Et hoc contra septimum errorem Bachardor. qui allegatur in Clementi. extra de hereti. c. ad nostrũ. in quo dicitur q̃ mulieris osculũ cũ ad hoc nõ inclinat natura est mortale peccatuz. Actus aũt carnalis cum ad hunc inclinat natura peccatum non est: maxime cum tentat exercens. Ubi dicit Joannes Andree super verbo osculum. Sciendum inquit q̃ peccatũ mortale potest dici dupliciter. Uno modo fm suã spẽm: vt furtũ: adulterium z periurium. de iureiurã. c. z si christus. Et hoc modo oscula z amplexus z tactus nõ sunt pctã mortalia: cũ possint absq̃ libidine fieri. Uel ex cõsuetudine regionis: vl ꝓpter pacem: vel aliam necessariam vel rationabilem causam. Alio modo dicitur mortale ꝓcedens ex inordinata z mala causa. Unde peccat mortaliter dans elemosynã pauperi: vt illũ ducat i heresim. Cum ergo nõ solũ deliberatus consensus in actũ peccati mortalis: sed etiã i delectationẽ ei annexã fm Aug⁹. z theologos sit pctm̃ mortale si oscula libidinosa z amplexus z tactus fiunt ꝓpter delectationẽ z libidinem sunt peccata mortalia. vt etiã tenet Tho. scda scde. q. cliiij. arti. iiij. Nec mirũ cũ id etiam dicat de libidinoso aspectu. vt ptz. xxxiij. q. v. nec solo. Et falsa est ratio eor. Si em̃ aliquid esset mortale: quia natura ad hoc non inclinat. Ergo ieiunare z peregrinari essent mortalia: quod est insanum: ergo nõ semp natura inclinat ad illa ordinate: sed inordinate. Ideo dicit. xxvij. q. j. cap. Nec aliqua. Ubi dicitur q̃ ipse complexus ipsa cõfabulatio z osculatio z cõiacentiũ duorum turpis z feda dormitio quantũ sit dedecoris z criminis confitentur. ¶ Quarto fit videndo: cum quis ea intentione inspicit q̃ eam concupiscere velit. Math. v. Qui viderit mulierem ad concupiscendaz eã: vt scz cõcupiscẽtia trãseat in affectũ cordis z in consensum rõnis: z etiã si opportunitas assit facere disponat: iam mechatus est eam i corde suo. verbi gra. Si quis vna die centũ dom⁹ intraret: z in qualibet domo talem sibi per visum acquisierit: tot peccata mortalia cõmitteret. Ergo necessaria est custodia oculorum. Primo quia veloces sunt ad nocendũ aie. Jõ predonibus comparant. Treñ. iiij. Oculus meus depdat⁹ est aiam meã. Item Gene. iij. Uidit mulier lignũ qđ pulchrũ erat ad vescendum. Unde Grego. Nõ em̃ eua lignũ cõtigisset nisi pri-

A us incaute respexisset. Ideo ppheta Dauid cecidit in adulteriū: qa vidit mulierem se lauantem. vtz. j. Reg. xj. Ergo mulieres deberēt crura z māmillas abscondere ne puocarēt viros ad malā cōcupiscentiā. Et etiā viri non deberent incedere impudice in pīsentia mulier. Sūt ergo oculi custodiendi dicente Job. xxxj. Pepegi fedus cum oculis meis ne quidem cogitarem de virgine. Quia oculi sunt q̄si due porte in castro corporis nr̄i. Qui em̄ habet portas alicuius castri: habet ipsum castrum. Sic si diabolus habet oculos nostros: tūc habet castrum corporis nr̄i: ac per hoc consequēter deus nihil habet in homine. Scdo sunt custodiendi oculi z visus ex pte mulierū: qa a planta pedis vsq; ad verticem capitis nō est locus in ea ordinatus: quin sit laqueus diaboli ad capiendas animas. Unde dicit Eccli. ix. Non respicias mulierem comptā: ne forte incidas in laqueū eius: quia diabolus vtitur mulieribus pompose ornatis tanq̄ retibus z gladijs ad capiendas animas. Fuit quidam rex z habuit filiū z dicebāt ei medici peritissimi: q̄ si puer ille infra decē annos videret solē vel ignem: omnino lumine priuaret: hoc em̄ oculorum ei⁹ dispositio significabat. Rex autez vt audiuit incidi fecit spelūcam in quadā petra in qua filiū suū inclusit: vt nullo mō infra decem annos solem videret. Finitis autē decem annis de antro puer educitur: nullam mūdialiū rex habēs noticiā. Tunc rex iubet oīa sibi sm̄ genus suū exhiberi z ostendi viros quidem in vno loco z in alio mulieres. Hic aurū z argentum: ibi margaritas z lapides pr̄ciosos z vestes cādidas. Interrogante aūt ip̄o quid vnūquodq; vocarēt: ipsi ei omnia indicauerūt. Cū autez mulieris nomen addiscere anxie quereret ferē spicari⁹ regis ludendo dixisse: eas demones esse qui seducunt hoīes. Cor autez pueri illax desiderio plus q̄ ceteris rebus anhelabat. Cūq; ostēsis sibi oīnibus ad regem eum adduxissent. Interrogabat rex filium suū quid amplius amaret ex omnib⁹ que viderat. Respondit q̄ demones qui seducunt homines pr̄e ceteris magis amaret: ergo visus est custodiēdus. ¶ Quinto

B corp⁹ ornādo. Prouerbio. vij. Ecce mulier occurrit illi in ornatu meretricio: p̄parata ad capiendas aīas. Hiero. Gladius igneus est spēs mulieris pōpose ornate. Eccli. ix. Non respicias mulierem comptā: ne forte incidas in laqueum eius. Nam talis ornatus est signū luxurie. Sic vbi est magn⁹ fum⁹ signū est q̄ ibi est magnus ignis. Sic vbi est talis ornatus superfluus signuz est q̄ ibi est magnuz incendium luxurie. Ubi em̄ pendet amphora ante ianuam: signum est q̄ ibi venditur ceruisia. Aut circulus q̄ ibi vēditur vinum. Et quando aliquis equus est venalis: ponitur surculus viridis ei in capite. Sic iste sunt venales. Non debent ergo isti boni socij interrogare an sint venales sed quantū valeāt. Iste ornatus est rethe diaboli: quo piscatur infinitas animas. Sed dicunt quedam. Nos habemus in ornatu bonam intentionem. Cuibus respondetur q̄ habet diabolus malam: quia est instrumētū suū: quia dicit extra de iu. iur̄. z damno dato. ca. si culpa. Qui occasionem dāni dat damnuz dedisse videtur. Sed quid est faciendum cum viderit perso- D nam sic superflue ornatam. Respondetur q̄ duo sunt cogitanda. Primo q̄ nūq̄ tantaz curam habuisti ad ornandā animam tuaz eternaliter victuram z ad complacendum deo: sicut illa persona habet ad ornandum corpus suum putridū z mortale z ad complacendum mundo. Et sic dolere debes de accidia z negligentia istius anime: quam pompose vides incedere. Sic legitur in vitaspatx de quodam sancto patre. Qui cū vidisset ornatum cuiusdaz mulieris fleuit. Ignosce mihi inquit omnipotens deus q̄ vnius diei huius mulieris ornat⁹ superauit totius vite mee industriā ad ornādam aīam meā. Et quidam alius videns mulierem fleuit. Et interrogantibus causam fletus ait. Due res me mouent. Una de eius perditione. Allia quia nō habeo tale studiū placendi deo: quale studium habet ista vt hominib⁹ placeat. Secūdo est cogitanduz q̄ pulchre facies in celo sunt z quomō ornabuntur stola glorie. Si ille moralis qui nūc est z cras moritur tā pulcher est ad videndum: quid tunc est de immortalib⁹ post

E iudicium eternaliter viuētibus. ¶ Sexto habet fieri auxiliando: vt sunt vetule truffatrices que sunt mediatores ⁊ consiliatores: quod est peccatū magnum ⁊ sunt similes diabolo: quia sicut diabolus instigat: sic ⁊ ip̄e instigant ad malum. Secūdo sunt peiores diabolo: quia quod diabolus perficere nō potest ꝑ se hoc ipse ꝑficiūt. Tertio sunt serpentes diaboli quia sicut diabolus per serpentem decepit Euā: sic ꝑ ipsas demon decipit ancillas. de quib⁹ ait Ps̄. Acuerunt linguas suas sicut serpentes: venenū aspidum sub labijs eorum. Legit̄ in libro de disciplina clericali. ꝙ quidam nobilis habuit castā vxorem ⁊ speciosam. Contigit autem ip̄am ire oratiōis gratia. Qui aūt iuuenis mulierē ipsi⁹ adamauit ardentius: quā verbis sollicitari cepit. Iuuenis aūt se ꝯtēptū vidēs p̄ nimio dolore pariter ⁊ amore decubuit. Altera aūt die dum in platea languidus ⁊ anxi⁹ expectaret: ecce anus habitu religioso īduta iuueni obuia fuit. Et illa de tanta mesticia interrogauit ipsum. Respondit. Pre amore illius mulieris diutius egrotaui ⁊ ei cōsentire noluit. Rn̄dit anus. Ego cū adiutorio tibi auxiliabor: ⁊ abijt. Igit̄ caniculā quaꝫ apud se habebat duobus diebus ieiunare fecit: ⁊ tertia die panem cum sinapi cōfectū ieiunāti cani dedit: quē cū gustaret p̄ nimia amaritudine oculi ei⁹ ceperūt lachrymari. Tunc vetula domuꝫ illius pudice mulieris adijt ⁊ honorifice pre magna religiōis specie ab ipsa suscepta est. Hanc autē secuta est sua canicula: quā cū vidisset mulier lachrymātē: cām req̄siuit. Anus ait. Ne queras hoc charissima. Hec (quam vides caniculam) mea fuit filia casta nimis ⁊ decora: quam quidā iuuenis adamauit ⁊ nihil ipse apud ipsam amoris obtinere potuit. Qui ꝑ amore grauiter sauciat⁹ in lecto decubuit. Pro qua culpa ordinante deo filia mea canicula facta est. His dictis anus singultiendo lachrymas fudit ⁊ dolorem nimium simulauit. Ad hec pudica dn̄a similis peccati cōscia. Quid inquit factura sum: me etiaꝫ dilexit iuuenis ⁊ sibi eodem modo accidit. Cui anus dixit. Consulo tibi vt illum amorem foueas vt eum periclitari nō sinas: ne tibi forsitan contingat sicut huic filie mee. Sic mulier pudica ex cōsilio vetule iuuenē admisit: ⁊ diu seruatā castitatis famā perdidit seq̄ fedauit. Mirādum est certe ꝙ lex ciuilis non punit tales: cū tn̄ puniat furē ꝑ re modica. Lex em̄ Moysi in leuitico precepit ꝙ si q̄s hoīem furatus fuerit ⁊ vendiderit sine vlla misc̄dia moriat̄. Qua ḡ pena plectenda est illa mediatrix q̄ sic animā puelle tradit diabolo ⁊ corpus lenocinio? Fuit quidā faber lignarius habens mulierē pulchrā ⁊ bonam. In hanc quidā diues oculos iniecerat: misitq̄ ad eam vetulam nephādā: q̄ intrās domū ei⁹ ⁊ circūductis oculis fatigatam se plangit. Querit iuuencula cur venerit. Et vetula. Si ipsa sis nescio talis noīs: talis matris filia quā habere me credo in ista vicinia consobrinā. Cui iuuencula. Si sum nescio: talis mulieris filia sum. Et vetula ruens in oscula iuuēcule. Bn̄ inq̄t assil̄aris optīe mr̄i tue. Tu aūt qualem virū habes? Bonū inquit fabrum lignarium. Tunc vetula cum gemitu. Heu inquit optime tue matris filia: quomō ad istū miseruꝫ deuenisti fabrū: q̄ tot magnos in pericula tua habuisti: ⁊ sic recessit. In q̄rto die reuersa est. Uere inq̄t multum sollicitor vt post infortuniū tuū saltē copiosius rebus valeas abundare. Inueni ergo viā qua hoc fieri poterit: si consentire velis. Est in ciuitate ista vir diues ⁊ potens qui vt mihi heri dixit cuꝫ tuum infortuniū deplorarem sup oīa diligēs concupiscit. Cuꝫ isto habebis quicq̄d corpori placere potuerit: veni ergo mecū ad eccl̄iam. b. virginis. Nihil iuuēcula suspicans mali iuit cum ea. Et cū ante portā diuitis transiret vt preordinauerat vetula trahit̄ iuuencula ⁊ rapit̄ in cōclaui: ⁊ ibidē angustiat̄ ad cōsentiēdū diuiti. Ad aures igit̄ vetule inclinauit iuuencula dicens. Mihi contigit iuxta ꝯsuetudinem feminarū. Nunc ergo liberes me: spondeo cras reuerti. Uadit ad domum ⁊ p̄ꝑauit de vicinis tres fortes feminas cuꝫ scobis: ⁊ venientē feminā percutiunt vsq̄ ad sanguinis effusionē. Audiūt cūcti q̄d factū: ⁊ in magna gl̄ia ⁊ fama iuuencula extollit̄. ¶ Septimo habet fieri donando cū q̄s alicui ꝑsone aliq̄d clinodiuꝫ dat: ea in-

tentione vt sic eā ad malā cōcupiscentiaz ꝛ
actū inclinet. Talis sic dās sibi siue sit pro
nouo anno siue ꝑ alio tpe: peccat mortaliter ꝑ mala intentiōe. Immo mechanicus qui ꝓparat vel vendit tale clinodium: q̄ sic certitudinaliter scit eos velle abuti: reus ē illius peccati. Insuper nuncius qui est mediator illaꝝ personarū: ꝛ omnes tales recipientes tenē tur ad restitutionem. Si clericus fuerit ꝛ dederit de bonis ecclesie vel monasterij: tenetur restituere monasterio: ꝛ si habeat vxorem tenetur restituere vxori. Sic pariformiter si mulier dederit aliq̄d viro alteri: tenetur restituere: nisi dederit de bonis parafernalibus amasio suo. Si autem mulier est soluta ꝛ sui iuris: ꝛ dederit amasio aliquid de rebus ꝓprijs: licet honestum sit q̄ illud expendat in pias causas: non tamen credo q̄ teneatur restituere nisi velit. Poterit tamen etiam restituere ei qui dedit q̄ melius videtur si peniteat. ¶ Octauo habet fieri cantando ꝛ cantica secularia de amore carnali componendo. De hoc nota supra in quarto ꝓcepto de cantu in primo membro.

Secundi qui peccant contra hoc ꝓceptum sunt qui viuunt i amore carnali: qui hereos dicitur. Ille amor totaliter amorem diuinum excludit. dicente dño. Matħ. vj. Nemo potest duob⁹ dominis seruire: aut enī vnuz diligit ꝛ alium odit. Igit vulnerati tali amore deum diligere nō possunt: exēplo vasis. Dicit Aug⁹. Si inquit in te habitat amor mundi: vas es ꝛ plenus es: effunde q̄ habes: ꝛ recipi es q̄ non habes: effunde amorez seculi: vt recipias amorē dei. Et Ciprianus de duodecim abusionibus dicit. Mundi amor inquit ꝛ dei pariter in vno corꝓre habitare non ꝓfit: quēadmodū oculi nostri celum ꝛ terrā nequaq̄ simul cōspiciūt. Igit qui tali fedo amore hereo vulneratus atq̄ cecat⁹ est nunq̄ potest christo seruire sed diabolo de hoc amore loquit Hieron⁹. in quadam epistola dicens. O ignis infernalis: cuius materia gula: cuius flamma superbia: cuius scitille feda colloquia: cuius cinis infamia cuius finis gehenna. Hec Hieronymus. De hoc etiam Francis. petrar. li. j. de remedio vtri. for. ca. lxix. Est enī talis amor inquit latens ignis: gratum vulnus: sapidum venenum: dulcis amaritudo: delectabilis morbus: iocunduz supplicū: blanda mors. Hec ille. ibidez. Libidinem amorē dicitis: illū colitis: illū nephāda scientia deū facitz: vt probra vestra qui vix celum regit excuset. Illi deo vro aras erigite ꝛ thura porrigite ne cū vos ad celū vehit: vnus vo celi deus illū ꝛ vos trudat in tartaruz. Hec ille. Hic quatuor sunt dicenda de illo amore hereo. Primo de eius ortu ꝛ causatiōe. Secdo de ei⁹ signis ꝛ cognitiōe. Tertio de ei⁹ ꝓiculo ꝛ cōfusiōe. Quarto de ei⁹ cura ꝛ remotiōe. Primo de ei⁹ ortu ꝛ causatione: de hoc recitat Bernar. de gordonijs di. q̄ passionis hui⁹ causa est corruptio estimati ue ꝑpter formā ꝛ figurā affixam. Cū cum aliquis captus est in amorē alicui⁹ mulierz ita fortiter cōcipit formam mulieris illius ꝛ modū q̄ credit ꝛ opinat hanc mulierē pulchriorem magis castā venerabilem: speciosam: meli⁹ doctā in naturalib⁹ ꝛ moralib⁹ q̄ aliquā aliaꝝ: iō ardēti⁹ cōcupiscit eā sine mō ꝛ mēsura opinās q̄ si possit finē attige re q̄ hoc esset sua felicitas ꝛ bītudo ꝛ intātū corruptū est iudiciū rōnis q̄ cōtinue cogitat de ea: ꝛ dimittit omnes suas operationes. Ita q̄ si aliquis loquat cū ipso vix intelligit aliqua alia. Et q̄a est incontinua meditatiōe: iō melancolia appellat. Et hereus dicit quasi hereos. i. nobilis: q̄a nobiles ꝑpter deliciaꝝ affluentiam istā passionem cōsueuerūt incurrere ꝛ intantū cōcupiscunt q̄ insani efficiunt. iuxta illud Ouidij. Attrahe sublimi triste pependit onus. Judiciū etiam ipoꝝ corruptū est. Jdeo dicebat versificator. Dis amans cecus: non est amor arbiter equus. Nam deforme pecus iudicat esse decus. Et alibi. Quisquis amat ranam: ranā putat esse dianā. Jdeo diffinit eū ibidē dicens. Amor qui hereos dicit esse sollicitudo melācolica ꝑpter mulierū amorē. Vel est mētis insania: qua animus vagat ꝑ inania: crebris doloꝛib⁹ permiscens gaudia. Et vt frequenter magis venit viris q̄ mulieribus: ꝑ tanto quia viri sunt calidiores: ꝛ vniuersalit femine frigidiores. Et hoc ꝓz in masculis bꝛutoꝛum

E qui cum furia ⁊ impetu mouent ad coitus implendum. Nunc autē viri ꝙa calidiores sunt: ideo in coitu ardentius delectantur: mulieres autē extensiue plus: quia in semine viri ⁊ in semine proprio. ¶Dubitatur vtrum talis amor magis consistit in concupiscentia delectatiōis q̄ fm tactū est: q̄ fm visum: Rñr ꝙ magis fm tactum: quia magis delectat tangere q̄ videre. In contrariū est Aristo. ix. ethi. qui dicit ꝙ magis eligunt se videre: ergo magis consistit in visu q̄ tactu. Respōdet magr Henri. de vrima. sup. ix. librū Ethicor dicens. ꝙ iste amor magis consistit in delectatione: que est circa visum: q̄ que est per tactū. Quod dupliciter rōne probat. Prima est ꝙ in illius sensus delectatione maxime cōsistit ille amor: per cuius actū generat nutrit ⁊ auget. Sed ille amor maxime generat p visum: qđ ptz. Tū quia nullus amat aliquid: nisi ei⁹ specie fuerit delectatus. vt dicit Aristoteles vbi supra. Tum etiam quia ille amor causatur per iudiciū estimatiue: que per ipsa sensata iudicat de non sensatis. Visus aūt solus plures delectatiōes cōfert concupiscētie: ⁊ magis efficaciter imprimit q̄ tactus vel oēs alij sensus. Tum etiam estimatiua magis capit ex visu q̄ ex tactu. Sequit ꝙ ille amor magis cōsistit in delectatione sensus visus q̄ tactus. Secūda ratio est: quia in illa delectatiōe magis cōsistit ille amor per quā maxie cōseruat. Sed hoc est p visum: p illuz em̄ ille amor maxime cōseruat sicut ⁊ generat. Inde est vt dicit Auicē. ꝙ qđā mulieres viris se vehemēter amātib⁹ coitū negāt: ne in eaz amore corrumpant aut deficiant. Tertius visus est naturaliter purior: spūalior ⁊ nobilior: ideo efficacior est ad causanduz illū amorē q̄ sensus tactus. Ideo dicit Martinus i chronica sua. ꝙ anno dñi. cj. fuit Faustina Anthonij pij filia: vxor Marci Anthonij: q̄ cum vidisset gladiatores duos pugnare: exarsit in vnū ⁊ cum ppter eū languere cepisset viro suo Marco anthonio causam languoris manifestauit: q̄ p cōsiliū medicor chaldeor ipm gladiatorē fecit interfici ⁊ sanguine illius Faustine corpus perūgi. Quo facto tentatio ⁊ infirmitas cessauit. Hec Martinus.

¶Dubitat scđo. Utrū melius sit amare vt amari: Rñdet Henri. de vri. sup. viij. libro Ethicor. allegans ibidē Aristo. ꝙ melius sit amare q̄ amari: ꝓbans hoc ex dictis eiusdē pḣi Aristo. in. ij. li. moral. triplici ratione. Primo quia amare importat actū nobilissimū ⁊ delectabilissimū ipsius amantis: amari aūt nullū actuz amati importat: sed potius quādam passionem. Constat aūt ꝙ actio simpliciter est perfectior passiōe. Secundo ꝙa sicut noscere est melius q̄ nosci: ita amare melius est q̄ amari. Antecedēs ꝓbat p hoc: ꝙa noscere ⁊ amare solū est in aiatis: cognosci aūt ⁊ amari cōuenit: etiā inanimatis. Tertio ꝙa esse bñfactiuū ē simpliciter melius eo ꝙ non est benefactiuum sed amans inquātū hmōi est benefactiuus amatus ꝫo inq̄tū hmōi non est bñfactiu⁹. Ergo amare simpliciter ⁊ fm se est melius ⁊ pfectius q̄ amari. Et ibi est abundantia quedā vt ibidē dicit pḣus. Semp em̄ quod amat supabundat aut diuitijs aut virtute aut pulchritudine. Et qr amator bonor superabūdātiā desiderat. ¶Quarta aūt ratio est: ꝙa amare certū est in amato: amari dubium est. Hanc tangit Francis. petrarcha. li. j. de reme. vtri. fortu. Respondit discipulo suo dicenti. Amo vt vicissim amer. Respondit. Primū noscere potest. Secūdum in ambiguo est: nisi forte nocturnum mulierc̄larum murmur in testimonium trahat Sequitur. O insane: nihil vnq̄ impudice presertim femine credas. Natura sexus ardor leuitas cōsuetudo mentiendi: fallendi studiū: fructus fallacie. Hec singula multa q̄ maxime: hec oia q̄cq̄d illius ore prodierit suspectū faciunt. Hec ille. Si em̄ dicunt se diligere virū: diligūt eū in ea pte qua pera pēdet. Exm̄ hui⁹ ptz. Fuit qđā iuuenis lasciu⁹: q̄ cordialiter dilexit duas amasias intantū ꝙ oia bona sua cōsumpsit cū illis p ter vnam diploidem. Omnibus his bonis dilapsis: cōpulsus fuerat fugere a ciuitate p verecūdia. tūc vna illaz cepit flere fallaciter de fuga ⁊ recessu dilecti. Illa redarguta ab alia: cur fles inquit: terge oculos tuos cito habebis aliū. Respōdit ei. Si vis scire cur lugeo. Rñdit. Cupio scire. Et illa. Plangeo ⁊ doleo: ꝙa illā diploidem no

A uam secũ portat inconsumptam nobiscum.
Hoc sit oĩbus iuuenibus exemplũ: vt quan
do plãgũt amasie: hoc faciũt ꝓpter diploi-
dem incõsumptã. Non em̃ diligunt ꝑsonã:
sed bursam. ¶ Scdo dicendũ est de signis
dilectionis ⁊ amoris. de quibus dicit ibi-
dem auctor lilij medicine vbi supra. Signa
sunt inquit quãdo amittunt somnũ: cibum
potũ: ⁊ macerant̃ ꝑ totũ corpus: principa
liter tñ oculi ꝑfundunt̃: ⁊ habẽt cogitatio-
nes occultas: ⁊ ꝓfundas cũ suspirijs luctu
osis. Et si audiũt cantilenas de separatiõe
amoris: statim incipiũt flere ⁊ tristari. S
aũt audiũt de cõiunctione amoris: statim
incipiũt ridere ⁊ cantare. Pulsus aũt eoꝝ
est diuersus ⁊ inordinatꝰ: ſz velox frequẽs
⁊ altus. Et si mulier quã diligit nominatur
pulsus eiꝰ erit velox. Et ꝑ hunc modum co
gnouit Galienꝰ passionem cuiusdam iuue-
nis. Patiẽs em̃ erat: in lecto tristis ⁊ maci-
lentus ⁊ pulsus eius erat occultus ⁊ inor-
dinatus: ⁊ nolebat Galieno reuelare: tũc
accidit a fortuna ꝙ mulier quam diligebat
corã eo trãsiuit: ⁊ tũc fuit subito fortiter ex-
citatus. Et cũ mulier trãsiuisset pulsus est
conuersus ad naturã primã. Et tũc Galie-
B nus cognouit ꝙ philocaptus erat: ⁊ dixit
patienti. Tu es in tali passione: quia talez
diligis mulierẽ: ⁊ alter fuit admiratus cũ
cognouisset passionẽ ⁊ mulierẽ. Hec in pri
mo p̃nosticoꝝ. Et iõ si aliquis vult scire no
men mulieris quam diligit: nominet sibi
multas: ⁊ cum nominatur illa quam dili-
git: statim excitabit̃ pulsus. Illa est. Fugi-
atis ab ea. hec ille. Tales etiã ꝓpter amati
absentiã sepius infirmant̃. vt Cãticoꝝ. ij.
Fulcite me floribus stipate me malis: quia
amore lãgueo. Cuius patet exemplum in
Amon filio dauid ꝓpter sororem suam tha
mar: quam ipse corrupit simulans se infir-
mum: ⁊ postea eã cognitam abiecit. ij. Re.
xiij. Sed quidã excusant se dicẽtes: ꝙ non
carnaliter: sed spũaliter se amant. Contra
quos sunt signa amoris carnalis ⁊ spiritua
lis. Primũ signum est: quia qui diligunt se
carnaliter semꝑ loquũtur vana ⁊ ociosas
fabulas qñ sunt mutuo: ⁊ maxime de car-
nali dilectione. ſm illud Matthei. xij. Ex
abundantia cordis os loquit̃. Et quantuz
ipse eam diligit ⁊ econtra: ita ꝙ ad hmõi C
colloquia non sufficiunt hore ⁊ dies ⁊ cete
ra. Sed spũaliter se amantes: semꝑ loquũ-
tur de deo ⁊ sanctis eius. Secũdum signũ
est insolentia gestuũ quãdo sunt pariter: se
taliter amantes: vnꝰ pedem alterius tan-
git. Signũ dant cum oculis. Continuo se
mutuo aspiciunt: vbi sunt in congregatiõe
amplexant̃ ⁊ osculant̃ furtiue: sed spũalis
amor tantam disciplinaz seruat in occulto
sicut in publico. Nõ querit angulos conti-
net oculos in occulto sicut in publico: ⁊ cõ-
tinet manus oculos pedes ⁊ omnia mem-
bra sub custodia modestie. Tertiũ signum
est ĩquietudo cordis: quãdo sunt absentes
cogitando inuicem vbi sit quid faciat: cur
mihi non demandat qđ audit ꝓspeꝝ est ei
refrigeratoriũ in corde. Inquietus est nec
laborare nec orare põt. Sed spũalis amor
quiescit in deo ⁊ amicũ suũ fideliter in ora
tione cõmendat. Quartũ signum est impa
tientia condilecti si aliquem secũ diligat: si
aliũ benignius salutat. Inde dolet: tristat̃
⁊ sequunt̃ litigia opprobria ⁊ reuelatiões
secretoꝝ. Sed spũalis amor vult oẽs secũ D
diligi: q̃a charitas est cõicatiua: ⁊ in hoc
gaudet ꝙ plures eũ diligunt. Quintum si-
gnũ est dare munuscula ⁊ dulces litteras
⁊ amatoria carmina. Uñ Hieroñ. Dulces
litteras ⁊ sudariola sanctꝰ amor nõ habet.
Quas quasi pro reliquijs venerant̃ carna-
les: ⁊ tanq̃ ꝓ memorali. Sed non sic amor
spũalis ⁊ dilectio. Sextum est inordinata
dissimulatio viciorum adinuicem ita ꝙ mu
tuo se excusant: fouent: astant sibi mutuo
cõtra arguẽtes corrigentes: ⁊ furat̃ vnus
innocentiã alterius: sicut fur furem: adul-
ter adulterã. Spũalis aũt dilectio om̃ia vi
cia detestat̃ ĩ dilecto: sicut pater magis do
let deformitatis maculaz in filio proprio q̃
alieno. Sic dilectus in suo condilecto ma-
gis dolet de macula deformitatis q̃ ĩ alie-
no. ¶ Tertio dicendũ est de illius amoris
carnalis periculo ⁊ confusione. Nam talis
amor mulieris mala infinita fecit. Naz pri-
mo paradisum nobis abstulit: ⁊ mortez no-
bis intulit. vt ptz Gene. iij. vbi dicit̃. Nunc
ergo ne forte mittat manũ suã ⁊ sumat de
ligno vite: ⁊ comedat ⁊ viuat ineternum:

E misit eum dñs de paradiso voluptatis: vt operaret terrā de qua assumptꝰ est. Unde illud malū nobis venit nisi ꝓpter amorem mulierū: quia adam fructū vetitū comedit ne mulierē contristaret: sicut dicit Aug. li. xiiij. de ciui. dei. c. xj. dicens. Credendum illū viruz sue femine vnū vni: hoiem homi cōiugem coniugi: ad legē dei transgredien dam non tanꝫ virum loquēti credidisse seductum: sed sociali necessitudine paruisse. Nō eñ frustra dixit apls. Adam non est se ductus: mulier aūt seducta est: qa ipsa qō ei serpens locutus est tanꝫ vex esset accepit Ille aūt ab vnico noluit consortio dirimi: etiā nec in cōione peccati. Nec ideo minus reus sciens prudensqz peccauit. Hec Aug. Secundo amor mulierū mundū deleuit Gene. vj. Uidentes filij dei filias hominuz ꝙ essent pulchre: acceperūt sibi vxores ꝛc. Filij dei. id est. filij seth religiosi viderūt filias hominum. id est de stirpe cayn q̄rāt curiose ꝛ dissolute ꝛ lubrice: ꝛ de illis preceperat seth filijs suis de voluntate domi ni ꝙ nō cōtraherent matrimoniū cum eis: F sicut dominus precepit filijs israel: vt non contraherent matrimonium cum mulieribus chananeis. Sed precedente tempore transgressi sunt preceptum hoc: ꝛ abutebā tur vxoribus ꝛ exarserunt hoies in inuicē coeuntes ꝓpter qō dñs deleuit mundum. Tertio Joseph incarcerauit. Genesis. xxxix. Factū ē aūt ꝙ dña sua oculos iniecit in ioseph. ꝛ ait. Dormi mecum. Qui rñdit. Omnia sua tradidit mihi dñs meꝰ preter te. Quomō ergo possum hoc facere ꝛ pec care in deum meum? Accidit aūt vt ait Jo sephus vt publica festiuitas instaret cui eti am mulieres interesse debebant. Tunc illa simulabat se habere egritudinē: ꝛ apprehē sa lacinia pallij Joseph. Ait illi. Dormi me cum. Qui iratus relicto pallio in manu eiꝰ egressus est foras. Illa cōtemptā se dolēs in argumentum fidei retentum palliū ostēdit viro reuertēti dicens. Egressus est ser uus hebreus vt illuderet mihi. Ille nimis credulus coniugi sue. Joseph tradidit in carcerem regis ꝛ c̄. Quarto salomonez sapientissimum infatuauit. Nam propter amorem mulieruz adorauit idola. vt patet iij. Reg. xj. de quo Augusti. dicit. li. iiij. de ciui. dei. ca. xj. Sicut aaron inquit erranti populo ad idolum fabricandū non consen sit inductus: sed cessit obstrictus: ita nec sa lomonē credibile est erroꝛe putasse idolis seruiendum: sed blanditijs femineis ad il la sacrilegia fuisse compulsum. Hec Augꝰ. Sed adhuc q̄ plures doctos ꝛ sapientes mulierum amor infatuat. Dubitatur de sa lomone vtruz sit saluatus. Dicunt q̄dam ꝙ sit damnatus. Et huius opinionis videtur esse August. sup ps. cxlv. dicens. Salomō mulierū fuit amator ꝛ reprobatus a deo. Et in li. contra faustum dicit. Quid dicam de salomone: quē tam vehementer arguit scriptura ꝛ condemnat. Idem dicit Beda super questionibus in libris Reg. q. xxix. di cens ꝙ salomon de admisso idolatrie scele re nunqz perfecte penituit. Nam si fructus penitētie dignos fecerat satageret añ oia vt idola q̄ edificauerat ob amorem mulie rū alienigenaꝝ de ciuitate tollerent: ꝛ nō in scandalum stultoꝝ: que ipse cū fecisset sa pientissimus erronee fecerat: sed quasi sa pienter ꝛ recta facta relinqueret. In oppo sitū est Hiero. sup Ezechi. li. xj. dicens de salomone q̄ peccasset: tū egit penitenti am scribens ꝓuerbia. vbi dicit. Nouissime ego egi pniam ꝛ respexi vt eligerem disci plinam. Item Hiero. sup Eccli. Aiunt he brei hūc librū esse salomonis penitētiā agē tis. Item Ambro. in apologia Dauid di. Quid de dauid dicā: q̄d de sctō salomone. Item dicit Hiero. Dicunt hebrei salomo nem quinquies tractum fuisse per plateas hierusalem causa pnie ꝛ tūc venisse in tem plū qō ipse edificauerat: cuz quinqz virgis vt verberaret a quinqz legisperitis. Qui dū voluissent manū mittere in christū dñi a seipso depositus est de regno. Item. ij. Regum. vij. scribitur ꝙ dñs predixerat de salomone. Ego ero illi in pātem: ꝛ ipse erit mihi in filiū. Qui si inique aliq̄d gesserit ar guam eum in virga viroꝝ ꝛ in plagis filio rum hoim. Misericordiā aūt meam nō au feram ab eo sicut abstuli a Saul ꝛ c̄. Ergo ipse fuit filius dei ꝓ adoptiōem: ꝛ per cōse quēs dilectus ab eo. Ideo vocatum est no men eius amabilis dño. Sed de nullo re-

A probo legit̄ ꝙ deus adoptasset eū in filium
immo potius odire eos dicit̄. ꝑm illud Ma
lach̄. j. Jacob dilexi: Esau aūt odio habui.
Item dicit dn̄s de eo. Si inq̄t aliquid ges-
serit arguam eum in virga furoris. Mise-
ricordiam aūt meā nō auferam ab eo. Qd̄
aūt dicit Aug. hoc est referendum ad pec-
catum idolatrie: sed non ad finalem peni-
tentiam. Talis amor adhuc infatuat sapi-
entes. Cuius exemplū legit̄ de alexandro
imperatore qui nimis diligebat vxorē suā.
Et cū eam frequētaret sepissime etiā plus
q̄ reipublice expediret: reprehensus est ab
Aristotele magr̄o suo. Qd̄ audiens impe-
ratrix valde molesta fuit ꝙ virū suuz qua-
si effeminatū esse dicebat: ⁊ cogitauit qua-
liter Aristotelē decipere posset. Finxit er-
go se diligere eū adeo ꝙ amore ei⁹ capt⁹ fu
it ⁊ de adulterio interpellauit eādem. Ro-
gauit ita ip̄m Aristotelē vt manibus ⁊ pe-
dibus reptaret sup terraz: ⁊ sederet super
ipsum imperatrix. Qui victus amore eius
placidus acquieuit. Quo facto īperatrix
fecit abscondi in viridario maritum suum
B cū militibus aliquibus: ⁊ sic venit sup Ari
stotelem residendo. Qd̄ admirans impera
tor redarguit eū dicens. Decetero me non
reprehendatis ꝙ diligo eam: q̄a plus illu-
sit te sapientem. Unde dicit Aristo. Si me
decepit sapientem: multo plus om̄es calli-
ditates eius timere debes. Unde Ecclesi.
ix. Non des mulieri potestatem anime tue
ne egrediatur de tua virtute ⁊ confunda-
ris. Quinto dauid sanctissimum fedauit: si
cut patet. ij. Regū. xj. ꝙ propter hoc factus
est adulter ⁊ homicida. Et adhuc mlta ho
die sequūtur homicidia. Sexto fortissimuz
ligauit Samsonem. sicut patet Judicum
xiij. ca. Nota historiam. ¶ Septimo Joan-
nem baptistam decollauit. Marci. vj. vbi
dicitur. Cunqz Herodes in natali suo ce-
nam fecisset tribunis ⁊ principibus suis: ⁊
intrasset filia herodiadis ⁊ saltasset ⁊ pla-
cuisset Herodi. Ait rex puelle. Pete a me
quid vis ⁊ dabo tibi. Et iurauit illi. Quic-
q̄d petieris a me dabo tibi: licet dimidiū re
gni mei. Que cū exisset dixit matri sue. q̄d
petā? Et dixit mr̄. Caput Joannis bapti-
ste. Et cōtristat⁹ est rex illo audito. Et mis-
so spiculatore p̄cepit amputari caput Jo- C
annis. ¶ Octauo hodie plures propter ip
sum amorē seipsos suspenderunt. Cui⁹ exē
plum ponit sanctus Cirillus ī epistola ad
Augustinū dicens. Sācti monialis q̄dam
dn̄a pulcherrima etate iuuencula: sed ani-
mi sapientia valde cana: beati Hieronymi
deuotissima: in quodā cenobio dn̄arū mul
ta sanctitate viuēs. Et hec debet esse alijs
in exēplum: q̄ huc illucqz per vicos ⁊ plate
as discurrere nunq̄z cessant illaqueantes
aīas visiōe sua. Hec nūq̄z nisi cogēte neces-
sitate extra suā cellam gradum fixit. Huic
serpens antiquus inuidit: ⁊ cuiusdam no-
bilissimi iuuenis animū in eiusdem monia-
lis īcitauit cōcupiscētiam. Qui nil poterat
die noctuqz aliud cogitare: nisi quomō eaz
possit attingere: ⁊ circa monasterium veri
luminis splendore cecatus cōtinue p̄gens
nullū remedium aliud recipe quibat. Tan
te inscie nube caligatus extitit: vt multoti-
ens se suis manibus interficere: aut alias
aquis submergere voluit. Sz om̄i auxilio
destitut⁹ iuuenis quēdā magū adijt: ⁊ ma- D
gnā pecuniā p̄misit si suis incantationibus
animū monialis in suū amorē conuertere
posset. Qd̄ p̄misit magus. Demonem vo-
cat: ⁊ ad cellulā monialis mittit deceptio-
nis gr̄a: sed demon intrare cellulā non fuit
ausus propter gloriosi Hieronymi imagi-
nem ibidē depictā: ac p̄ hoc cōmissum op⁹
explere demon nō poterat. Reuertit̄: ⁊ ad
mittentē dicit: ꝙ propter imaginez intrare
non poterat. Quē deridens mag⁹ mox ali-
um misit ad idē opus. Fit secūdo quod pri-
mo. Mittit̄ tertius qui intrauit cellulam: ⁊
coactus voces excelsas cepit emittere. Si
ne Hieronyme me hinc recedere: huc vlte-
rius non reuertar. Ad hec stupefacta mu-
lier q̄ or̄oni vacabat q̄s istas effuderit vo-
ces p̄cunctat̄. Nimio pauore p̄territa non
cessante diabolo: sic excitate sunt monia-
les illius cenobij timore p̄cusse. Ad illam
cellulam currunt cruce dn̄i preeunte: ac il-
lum sp̄m neq̄z nesciūt: eūdē cōiurāt vt debe-
at intimare qua de causa veniret. Narrās
igit̄ diabol⁹ rei seriē: seqz gemitibus ⁊ vlu-
latu magno dixit esse vinctū a beato Hie-
ronymo cathenis igneis. Rogauit eas vt

E earũ p̃cibus abeũdi gr̃am inueniret. Et vt
hec moniales audiũt: deo ⁊ gl̃ioso Hiero.
laudes reddũt: suppliciter postulantes vt
demonẽ hunc nullatenꝰ reuersurũ de eodẽ
cenobio effugaret. Mox or̃onũ verbis fini
tis diabolus cũ magnis stridoribus de eo-
dem loco recedens magũ adijt: eũq; verbe
ribus ⁊ cruciatibꝰ flagellauit: vt per multa
horaꝝ spacia nullũ vitale signũ appareret
dicens. Mei cruciatus causa fuisti: ad illã
me destinasti monialẽ: certe te eisdẽ verbe-
ribus vindicabo. Uidens magus se neci ꝓ-
pinquum: votum vouit glorioso Hieronymo:
q̃ si suis auxilijs a tam horribili flagel-
lo liberaret̃: a suis obsequijs nunq̃ vellet
recedere. Quod ⁊ factum est. Qui ꝑ annũ
iacuit in lecto: ⁊ surgens a lecto combussit
oẽs libros suos: ⁊ in spelunca q̃daꝫ se clau-
dens Hiero. gl̃ioso seruiuit: videns iuue-
nis insanus oĩno se voluptatibus defrau-
dari: quadã nocte laqueo se suspendit: ⁊ sic
infelix tp̃ali vita simul ⁊ eternali se priua-
uit. Nono amor mulieruꝫ Troyam destru
xit. vt ptꝫ de Paride qui rapuit vxorẽ Me-
F nelai regis grecoꝝ: propter quod greci de-
struxerunt Troiam. Insup multos depau
perauit: infatuauit ⁊ occidit ⁊c̃. ¶ Quar-
to videndũ est de eiꝰ cura ⁊ remotione. De
quo dicit ibidem auctor Lilij medicine vbi
supra. q̃ hereos q̃ incurrũt in maniã cadũt
aut moriunt̃: patiẽs ille aut est obediẽs ra-
tioni aut nõ. Si ẽ obediẽs: remoueat̃ ab il-
la falsa imaginatione ab aliq̃ prudẽte viro
quẽ timeat ⁊ de q̃ verecundet̃ cũ verbis ⁊
monitionibꝰ oñdendo ꝑicula seculi: diẽ iu-
dicij ⁊ gaudia paradisi. Aut nũcient̃ sibi al
ta delectabilia: vt scꝫ q̃ factus sit senescal-
lus: vel bñficiũ grande est collatũ sibi ⁊ ita
reuocabit̃: q̃a honores de q̃ Ouidiꝰ. Ocia
si tollas periere cupidinis arcus. Deinde
occupet̃ in aliq̃ actiõe necessaria. De quo
Ouidiꝰ vacue mẽti q̃ teneat̃ opꝰ. Deinde
distrahat̃ ad longinq̃s rõnes vt videat va
ria ⁊ diuersa. De q̃ Ouidiꝰ. Uade ꝑ vrba-
ne splẽdida castra troie. Pixides inuenies
⁊ rerũ mille colores. Deinde hortetur ad
diligendũ multas vt distrahat̃ amor vniꝰ
ꝓpter amoreꝫ alterius. De quo Ouidius.
Hortor vt pariter habeatꝫ duas amicas.
Fortius ⁊ plures si quis hr̃e põt. Utile est G
etiã se mutare ⁊ esse inter amicos ⁊ notos
⁊ vadat ꝑ loca vbi sunt prata: fontes: mon
tes: nemora: odores boni: pulchri aspectus
cantus auiũ ⁊ instrumẽta musica. Tamen
dicit Auicenna. q̃ aliqui plus mouent̃ pro
pter instrumẽta musica. Finaliter autẽ im-
ploremus consiliũ vetulaꝝ: vt ip̃am deho-
nestent ⁊ diffament q̃tũ possunt. Ipse em̃
habẽt artem sagacẽ q̃tuꝫ ad hoc plus q̃ vi
ri. Unde dicit Auicenna. q̃ aliqui sunt qui
gaudent in audiendo fetida ⁊ illicita. Que
ratur ergo vetula turpissima in aspectu cũ
magnis dentibus ⁊ barba ⁊ cũ turpi ac vi-
li habitu: ⁊ q̃ portet subtus gremiũ pannũ
menstruatũ ⁊ adueniens philocapto q̃ in-
cipiat dehonestare amasiam suã dicendo.
Quõ est grossa: ebriosa: ⁊ q̃ mingat ad le-
ctum: ⁊ q̃ est tynniosa ⁊ est epilẽtica ⁊ im-
pudica: ⁊ q̃ in corpe suo sunt excrescentie
enormes cũ fetore anhelitus ⁊ alijs oĩbus
enormibꝰ in q̃bꝰ vetule sint edocte. Si autẽ
ex his ꝑsuasiõibus nolit dimittere: subito
extrahat pannũ menstruatũ corã facie de-
portando ⁊ dicendo. Talis est amica tua. H
Et si ex his non dimiserit: iam non est hõ:
sed diabolus incarnatꝰ. Uñ Franciscus pe
trar. li. j. de re. vtri. fortu. ca. lxix. Multos
p̃terea inquit curauit pudor: q̃d maxĩe ge-
nerosis animis accidit dum aduersat̃ infa
mia irrisioq; dũq; se digito signari vulgiq;
fabula fieri dolet: dũ sub oculis reddit rei
feditas: fructu vacua: plena dedecore: ple-
na ꝑiculis: plenaq; doloribꝰ ⁊ pnĩe causis.
Ibidẽ. Et loci mutatio q̃ vt corpori sic ani-
mo egrotãti salubris interdũ est. Ibidem.
Euitatio em̃ fugaq; diligens quibꝰ amati
vultꝰ in memoriã nõ redit. Ibidem. Occu
patio quoq; traductioq; animi ad alias cu-
ras nouasq; sollicitudines quibꝰ morbi ve-
teris vestigia deleant̃. Curandũ est etiaꝫ
illud viciuꝫ non ꝑ castigationẽ: sed per me-
dicinalẽ cautelã. Uñ q̃dã ep̃s habens insa
no amore incorrigibiliter laborantem: su-
scitauit ei litem de bñficio suo: ⁊ tãdiu liti-
bus ⁊ sumptibꝰ fatigari fecit: donec eiꝰ insa
ni amoris oblitus fuit. Alius ep̃us fuit q̃ in
consimili casu impetrabat a p̃ncipe: vt cle-
ricũ suũ ita amantẽ in arduo ⁊ ꝑiculoso ne-

A gocio ad curiã mitteret romanã. In q̃ negocio tot aduersitates sustinuit ⁊ labores: q̃ cũ redisset: insani amoris nõ recordabatur. Quidã etiã ep̃us clericũ suũ cũ adultera insanientẽ: simul cum illa inclusit in cella: ⁊ eis ꝑ multos dies caute ministrare fecit: sed nec die nec nocte eos exire ꝑmisit: nec abinuicẽ separi. Cuz igit̃ post multos dies vsq̃ ad capitis ꝟtiginẽ se cleric⁹ extenuasset luxuriãdo: petijt vt liceret ei a muliere illa separari: ⁊ cautionẽ obtulit iuramẽti se nũq̃ ad amplex⁹ illi⁹ mulieris esse reuersurum: ⁊ ita q̃dãmodo sathana sathanam expellente ab insania curat⁹ est. Quedam etiã matrona in amore cuiusdã sacerdotis ardebat intantũ: q̃ se prius velle deum negare q̃ illius amorẽ relinquere dicebat. Tandẽ per viri discreti sollicitudinem munuscula q̃ illa sacerdoti dederat: tradita sunt in potestatem alterius mulieris: q̃ habens illa apud se in manibus quodaz festo ante oculos insane amatricis est adducta: ⁊ videns munuscula putabat ea in sui
B contemptũ illi esse data. Tũc illa sacerdotem odio habere cepit: ita q̃ etiam eum videre noluit. ¶ Non mechaberis.

Primus gradus luxurie in ope est fornicatio. Et accipit̃ cõmunit̃ pro omni luxuria extra leges matrimonij: ꝓprie tamẽ accipitur ꝑ actu venereo soluti cũ soluta. Et d̃r fornicatio ſm Isidoꝝ. xj. ethymol. a fornicib⁹: eo q̃ loca illa ĩ quib⁹ mulieres publice ꝓstituebant̃ fornices dicebant̃: vl̃ d̃r fornicatio a furto: q̃a a quacunq̃ non sua: vel a quocunq̃ nõ suo furtiue ⁊ tanq̃ res aliena exigit̃ actus ille. Uel d̃r a fornace: eo q̃ in actu illo magis exardescit concupiscentia sicut in fornace q̃ in aliquo alio peccato. Uel d̃r a foro eo q̃ mulier fornicaria foralem se ⁊ etiã app̃ciabilẽ facit vili precio. Hec em̃ fornicatio primo

Est deo odiosa.
Angelis criminosa.
Demonibus gaudiosa.
Proximo iniuriosa.
Homini periculosa.
Sibi finaliter damnosa.

¶ Dixi p̃mo q̃ est deo odiosa. de q̃ apl̃s. j. ad Coꝝ. vj. an nescitis q̃r iniqui regnũ dei ñoñ possidebunt. Neq̃ em̃ fornicarij neq̃ idolis seruientes: neq̃ adulteri: neq̃ molles: neq̃ masculoꝝ cõcubitores regnuz dei possidebunt. De hoc dicit Aug. in li. de doctrina chr̃iana. Luxuria est inimica deo: inimica virtutibus perdit oẽm substantiaz ⁊ p̃ris volũtatem declinãs: futurã nõ sinit cogitare pauptatẽ. ¶ Scd̃o est angelis lachrymosa. j. ad Coꝝ. x. Neq̃ fornicemur sicut q̃dã ex ip̃is: ⁊ ceciderũt vna die. xxiiij. milia hoim. Historia ponit̃ Num̃. xxv. hoc Thobias dixit filio suo. Thobi. iiij. Fili mi attẽde tibi ab oĩ fornicatione p̃ter vxorem tuã. Legimus in vitaspatꝝ de q̃dam angelo q̃ obturauit nares ad aspectũ cuiusdam luxuriosi. Jõ dicit Berñ. In q̃uis diuersorio in q̃uis angulo reuerentiã exhibe angelo tuo. Et ne audeas illo presente qd̃ me vidẽte non auderes. Itẽ dicit apl̃s q̃ mulier debz velare caput suũ ꝓpt̃ angl̃os. ¶ Tertio est diabolo gaudiosa. Jõ dicit̃ Osee. v. Spũs fornicatiõis eoꝝ in medio est ⁊ dominũ nõ cognouerũt. De hoc legit̃ in spe. histo. li. xvj. c. xcvj. q̃ q̃dam fili⁹ sacerdotis idoloꝝ cũ q̃dam die vidisset patrẽ suum in D
tẽplo sacrificantẽ idolis: vidit ⁊ sathanam cũ militia eius astantẽ. Quẽ cũ adorassent demones: retulerũt facta neq̃cie sue diuersimode. Un⁹ retulit se per tres dies hoĩes vni⁹ ꝓuincie plurimos occidisse. Alius retulit se plurimos submersisse in mari per viginti dies. Tertius se interfuisse q̃busdam nuptiis ⁊ spõsum occidisse: ⁊ multũ sanguinis effusionẽ per decez dies incitasse. Hec cũ audisset Sathan: p̃cepit eos oẽs flagellari dicẽs. Cũ tm̃ tp̃s ĩ h̃ solo cõsumpsistis cedi meruistis. Postremo vero q̃dam ait se per. xl. annos incitasse quẽdam monachũ in heremo ad peccandũ: ⁊ vix illa nocte illũ cõpulisse fornicari. Tunc surrexit sathanas ⁊ osculat⁹ est eum. Imposuitq̃ capiti eius coronã quã habebat dicẽs: illum maximũ quid egisse ⁊ c̃. ¶ Quarto est ꝓximo iniuriosa. j. ad Corin. v. Scripsi em̃ vobis in epl̃a ne cõmisceamini fornicarijs. Ratio est quia dũ iuuẽcula est impregnata: fornicator se ab ea separat ⁊ dimittit eã sine cura. ¶ Quĩto est sibi nociua ⁊ periculosa. j. ad Coꝝ. vj. Omne em̃ pctm̃ quodcũq̃ fecerit

E hō extra corpus est: q̄ autē fornicat̄ in corpus suū peccat scz corpus suū destruendo. Uñ versus. Luxus corpus opes aīam vim lumīa sensus. Uocē annihilat: necat: eripit orbat acerbat. Qꝫ ꝑdit substātiam ptz Lu. xv. de filio ꝓdigo q̄ dissipauit totā substantiā suā viuēdo luxuriose. ¶ Sexto est finaliter damnosa. Eccl̄i. ix. ꝓpter speciem mulierꝫ multi perierunt. Ideo dicit̄ in sermone de septem donis. Omnis fornicatio tollit gr̄am: ledit famā: ⁊ occidit animā vulnerat ⁊ grauat naturā: corpi dat infirmitatē oculis cecitatem. Deo displicet: angelis fetet ⁊ ꝓximis nocet: vitam tollit: ⁊ sanctos offendit. Hec est que bursam euacuat: consumit substantiā: corpus ⁊ aīam proijcit in gehennā. Ergo dicit apl̄us. j. ad Corin. vj. Fugite fornicationem. ¶ Pro vlteriori declaratione notanduz ꝙ istiꝰ materie pono tres cōclusiones. Prima ꝙ grauiter errāt asserētes simplicē fornicationem ⁊ vicium carnale nō eē ꝯtra diuinū p̄ceptū neqꝫ peccatū mortale. Ista conclusio ꝓbat̄ q̄a nihil excludit a regno dei nisi pctm̄ mortale: sed
F fornicatio simplex excludit a regno dei. dicēte apl̄o ad Ephe. v. Intelligētes ꝙ oīs fornicator aut immūdus aut auarus qd̄ est idoloꝝ seruitus nō habet hereditatē in regno chr̄i ⁊ dei. Et. j. ad Corinth̄. vj. Neqꝫ fornicarij neqꝫ idolis seruientes: neqꝫ adulteri: neqꝫ molles: neqꝫ masculoꝝ concubitores ⁊ ceteri regnū dei possidebūt. Ergo sequit̄ ꝙ est pctm̄ mortale. Secūda ratio est Coitus cum muliere nō excusatur a peccato nisi ꝓpter bona matrimonij: que sunt fides ꝓles ⁊ sacramentū. Nunc autez fornicator non seruat fornicarie fidem nec econtra: nec actus fornicarius est actus cōiunctionis christi ⁊ ecclesie sicut actꝰ matrimonialis. vt dicit apostolus ad Ephe. v. Neqꝫ fornicator querit bonuz prolis: quia nec desiderat ꝓlem. Et si sequit̄ non educit eā quia ignorat an sit sua. Ideo filij fornicationum sunt male morigerati. Tertio in hoc p̄cepto. Non mechaberis: nō solum ꝓhibetur adulterium: sed etiam fornicatio stuprum ⁊ incestus: ⁊ peccatum contra naturam quod vt patet in speciali in fornicatione in verbis christi dicentis Math̄. v.

Qui viderit mulierē ad cōcupiscendā eam G
iam mechatus est eā in corde suo. Absolute dicit mulierem non vxorem: hoc intelligens de quacunqꝫ muliere. Quarto qꝛ ſm primā cōstitutionē nature hō nō debet coniūgi mulieri carnal̄r nisi sit vxor eiꝰ Ge. ij. Dixit Adaz. Propter hoc relinquet homo patrē ⁊ matrē ⁊ adherebit vxori sue. Quīto qꝛ d̄r Job. xxxj. Cogitare de virgine. i. cōsentire ī actū malū cū v̄gine est iniq̄tas magna. Certū est autē ꝙ defloratio virginis q̄ spōsum nō habet fornicatio quedam est licet maior q̄ꝫ cum muliere soluta ⁊ corrupta. Ideo dicit̄. xxvij. q. j. ca. Nubendi. ꝙ fornicatio carnalis nulli impune cōceditur. ⁊. xxxij. q. iiij. ca. dicat. ⁊. ca. Meretrices. dicit̄ ꝙ simplex fornicatio que est soluti cum soluta est peccatū. Cur inquit queritur tale cōiugium: de quo nati filij nō sunt testes mr̄imonij sed adulterij: ⁊ hoc in. ca. nubendi. Sexto quicquid est cōtra bonum ꝓlis est peccatū: sed simplex fornicatio est cōtra bonū ꝓlis educatio ⁊ eius districtio ad cultuz dei requirit ꝑpetuā cohabitationē ⁊ indissolubilem adhesionē viri ⁊ vxoris qd̄ fornicator non facit: q̄a facta fornicatione ipse recedit. Uidemus in naturalibus ꝙ vbi femella potest sola nutrire pueros: ibi ⁊ mas post coitū recedit. Ubi autē nō pōt ibi manēt mutuo vsqꝫ ad debitā crescentiā ⁊ robur filioꝝ vt in aliq̄bꝰ auibus ⁊ aīalibus. Sed eductio hoīs plura req̄rit q̄ꝫ bestie. s. nutritionē: cōseruationē ⁊ informationē: requirit̄ ergo ꝙ vir ⁊ mulier maneāt mutuo indiuisibl̄r. Correlariū ex hoc seq̄t̄: ꝙ falsus ē error grecoꝝ bachardoꝝ ⁊ q̄rūdam ph̄oꝝ. Nam greci dicunt simplicē fornicationem nō esse peccatū. Quia simplex fornicatio si esset bona: nunq̄ꝫ deus ꝓhibuisset ī lege ꝙ nihil de mercede prostibili offerretur. Nūc aūt hoc ꝓhibet. vtz Deute. xxiij. Et non erit meretrix de filiabꝰ israel. Arguunt em̄ greci sic: q̄a Gene. j. omnibus indifferenter dicit̄. Crescite ⁊ multiplicamini: ⁊ fuit dictum post fornicationē Eue: ⁊ institutione matrimonij. Et si ante dictū fuit: hoc fuit ꝓpter cōtinuationē operꝫ sex dierū. Qꝫ autē subdit: occupanti concedit̄ qd̄ non est in bonis alicuius intelligit̄ de il

A lis quoꝝ dominiū datū fuit hoī: nō de mulieribus vel hoibus. Talibus em̄ ex peccatis puenit q̄ hō hoī dñet. vt dicit Grego. vel intelligitur occupanti ad vsum licitum non ad vsum illicitum. Ad secūdū q̄ vti re sua q̄libet pōt nō tñ abuti: ancilla autez nō est deputata homini ad vsum fornicarium sed ad alia obsequa faciēda. Secūdo sequit q̄ falsus est error bachardoꝝ z multorum hereticoꝝ dicentium q̄ actus carnalis cū ad hoc natura inclinat pctm̄ non est: maxime cū tentat exercens: sicut ꝛ extra de hereti. in cle. ca. ad nr̄am. in. vij. erroꝛe. Contra quos Thobi. iiij. ꝛ q̄ Thobias docuit filiū suum dicēs. Attende tibi ab oī fornicatione p̄ter ppr̄ā vxorē tuā non patieris crimen. Sed crimen importat peccatū mortale Ad Gal. v. Manifesta sunt opera carnis: que sunt fornicatio: immundicia: impudicitia luxuria z c. qui talia agunt regnuz dei nō possidebūt. Consequēter. j. ad Co. vj. Fugite fornicationem. Tertio sequit q̄ falsus est erroꝛ nicolaitaruz z socratis qui asserebant q̄ mulieres deberent esse cōmunes oībus viris indifferenter. Et de nicolaitis ꝛ Apocal. vj. Qui odisti facta nicolaitarū q̄ z ego odi. Dicit glosa super illud c. ij. q. vij. nō oēs. Iste nicolaus fuit vn⁹ de septē diaconib⁹ q̄s apli cōstituerūt: sed fuit reprobatus sicut Judas i collegio apostoloꝝ. Idez dicit Isidoꝛus libꝛo. viij. ethimolo. ca. v. Et alleganť eius verba. xxiiij. q. iij. quidam. §. nicolaite. Nicolaite dicti sunt a nicolao diacono ecclesie hierosolymoꝝ. qui cum stephano z cum ceteris constitutus est a petro: q̄ ppter pulchritudinē relinquens vxorē: dixit vt qui vellet ea vteretur. Et versa est in stupꝛum talis consuetudo vt inuicē coniugia mutarenť: z sic factus est hereticus z recessit a fide. Hoc idē voluit etiam Socrates philosoph⁹. Quez Aristo. improbat dicens. ij. li. pol. non esse bonū si essent oīa cōia z maxime vxoꝛes ppt̄ tres cās. Prīa q̄ tūc nō discernerētur liberi a seruis. Nam de quolibet dubitaret an pater suus fuisset liber vel seru⁹. Secūda equaliter fieret coitus patris cū filia: z filij cū soꝛoꝛe z c. qō nō est rōnale in aliqua lege. Tertia tūc proles non diligeret eo q̄ quilibet hesitaret an̄ esset fili⁹ suus. Quarta tūc summum merituz. i. castitas tolleret de medio sine necessitate: z hec est maxie meritoria. sm̄ illud Eccli. xxvj. Non est digna pōderatio anime cōtinentis. Scda conclusio: peccata carnis sunt minoꝛis culpe z p ea hoies magis infamanť: tñ ex variis circūstantiis eadem pctā magis vel minus aggrauanť. Ptz p beatū Thomā in secunda scē. q. clxiij. ar. iij. Allegantē beatū Grego. z dicentē: q̄ carnalia peccata sunt minoꝛis culpe q̄ spūalia: sz maioꝛis infamie Et hoc est verū in solutis z non in affinitate vel cōsanguinitate cōiūctis aut i ligatis Est em̄ illis magis pctm̄. Scda cōclusio patet i his metris. Aggrauat oꝛdo locus peccata sciētia tēpus. Etas cōditio numerus moꝛa copia causa. Est modus in culpa status altus lucta pusilla. Primo graui⁹ peccāt in pctō luxurie in oꝛdine sacro exīstes: q̄ plus cleric⁹ q̄ laic⁹: plus diacon⁹ q̄ subdiaconus: presbyter q̄ diacon⁹. Primo pter votū cōtinentie: q̄ō illis oꝛdinibus est annexū. vtz de vo. re. li. vi. c. vnico. Scdo ppter malū exempluz q̄ō dant laicis si publice viuūt in fornicatione: dando occasiō nē peccādi aliis: q̄ō est valde periculosum vt ptz. xi. q. iij. ca. p̄cipue. vbi dicit Grego. Prelati si vnq̄ perueꝛse ppetrant: tot moꝛtibus digni sunt quot exēpla prauitatis in posteris derelinquūt. Et necesse est vt tanto se cauti⁹ a culpa custodiāt: quāto p prauā q̄ faciūt nō soli moꝛianť. Sic etiā grauius peccat monialis velata q̄ alia ꝛgo aut virgo simpleꝛ. Secundo aggrauat loc⁹: q̄a graui⁹ peccať in loco sacro q̄ in non sacro q: si q̄s in eccl̄ia vel cimiterio fornicať: grauius peccat q̄ si hoc faceret in alio loco: q: per hoc eccl̄ia vel cimiteriuz violať. vt ptz li. vj. c. Eccl̄ia. de cōse. eccl. Vel aliter. Si aūt hoc solum fit in cimiterio: z non in ecclesia: solum cimiteriū violať: z nō ecclesia vt ibidem determinať. Cogitēt ergo illi viri z mulieres q̄ se in ecclesijs cōfederant in actu venereo quātū peccēt. Tertio aggrauat scia: ergo graui⁹ peccat chr̄ianus q̄ gētilis l̄atus z sciens scripturam q̄ laycus: sm̄ illā regulam q̄ pctā scientiū pctis ignorantie p̄ponunť, vt dicit. vj. q. i. q̄re ergo.

E Ideo Salomon maxime peccauit: cui deꝰ tantā sciam dedit: ꝙ nō habuit silem ante nec post eū. vtz. iij. Regū. iij. ⁊ .xxxij. q. iiij. ca. Salomon quippe immoderato vsu atq; assiduitate mulieꝝ ad hoc vsq; pductꝰ ē vt tēplū idolis fabricaret: ⁊ q̄ p̄mitꝰ deo templū cōstruxerat: assiduitate libidinis ⁊ pfidie substratꝰ: idolis ꝯstruere tēpla nō timuit. Quarto aggrauat̄ ex tēpore: qꝛ plꝰ peccat q̄ fornicat̄ in sacra nocte vel die: q̄ q̄ in alijs diebꝰ ferialibus fornicat̄. Idem dicit̄ xxxiij. q. iiij. c. Quotienscūq; dies natalis dñi vel alia festiuitas celebrat̄: nō soluz ab infelici cōcubinaꝝ cōsortio: sed a ꝓprijs q̄z vxoribꝰ est abstinendum. Hec ibi. Nota de hoc tria exēpla in tertio p̄cepto in sermone de indiscreta multiplicatione dierū celebrium. Quinto aggrauat etas: qꝛ magis peccat vir fornicando: q̄ iuuenis seu q̄ adolescēs. Et iuuenis q̄ puer. Iō dicit̄ extra de delictis pueroꝝ. ca. Pueris grandiusculis pctm̄ nolūt attribuere quidā nisi ab annis xiiij. cū pubescere ceperint: qd̄ merito crederemus si nulla essent pctā nisi q̄ mēbris
F genitalibus admittunt̄. Quis ꝟo audeat affirmare furta: mēdacia: incendia: periuria nō eē pctā. His plena est puerilis etas q̄uis in eis nō ita vt in maioribꝰ punienda videant̄. Hec ibi. Dū ergo pueri sunt infra q̄tuordecim annos: nō p̄nt cōmittere pctā carnis: nisi malicia suppleat etatē. vt ptz ī Salomone: q̄ genuit in .xj. anno. Sed ifra septem annos non p̄nt cōmittere pctā alia nisi malicia suppleat etatē. vtz ī puero q̄nquēnio blasphemāte: quē diabolus rapuit de manibus p̄ris. vt dicit Grego. in dialo. Sexto grauat conditio. i. status: qꝛ plꝰ peccat meretrix publica q̄ fornicaria occulta. Multi sunt qui credunt se cum talibus peccare simplici fornicatione: cū tñ cōmittunt q̄nq; adulterium vel incestum. Sepe em̄ tales mulieres cōiugate sunt: ⁊ forsitan a cō sanguineis qui peccant cum eis cognite: ⁊ sic non cōmittunt adulteriū sed incestū: qd̄ dñs ꝓhibuit. Deute. xxiij. Nō sit meretrix ī filiabꝰ israel. De his dicit̄. xxxij. q. iiij. ca. Meretrices esse ⁊ ad meretrices accedere prohibet dominus: quarū publice venalis est turpitudo. Hec Augustinus. Tales etiam non deberent offerre preciū eoꝝ ad altare. dicente dño Deute. xxiij. Non offeres mercedez ꝓstibuli: q̄a est q̄d vile. Ideo vocatur turpe lucrū. Ideo talia offerre domino maxime in publico pertinet ad dei irreuerentiā. Potest tamen de hoc fieri elemosyna. Ratio huiꝰ est: qꝛ ibi transfert̄ dominiū: qꝛ inhibitio non cadit super lucruz: sed super actum scz fornicariū. Ideo ibi est dominiū ⁊ non in vsura: vbi ꝓhibet̄ actus ⁊ lucrum. vt dicit Thomas in. iiij. sententiarū. Tales non deberent morari in publicis plateis: sed apud muros seorsum propter reuerentiā venerabiliū dñaꝝ: ⁊ etiaz sacerdotū ⁊ religiosoꝝ ne ab his scandalizent̄. Cuiꝰ exemplū ptz in quodaz fratre ordinis p̄dicatoꝝ. qui fuit in opinione hominū sctissimus ⁊ acceptissimꝰ regis castelle. Que quedam meretrix vidit ⁊ inuidit: ⁊ dixit ei. Quid creditis de isto homie quē sanctissimū putatis? ostendam vobis quis ipse sit: ⁊ eū vobis videntibꝰ ad concubitū flectam. Cum autē quodam die p̄dictꝰ vir stabat in publica p̄dicatiōe: finito sermone meretrix eiulatu magno ⁊ lachrymis spectante populo se ꝓstrauit ante pedes eius H Vir aūt ille exhilaratꝰ est de cōuersiōe peccatricis: ⁊ facta eiꝰ ꝯfessiōe dixit finaliter ꝙ vnū optaret ab eo: qd̄ si hoc haberet: cessaret a fletu. Rñdit vir. Audacter pete qd̄ vis. Scio ꝙ mei misericors inquit est deus vnū restat: quo pacto sum parata in mortē ⁊ ī penā ire. Quid est hoc dixit vir. Respōdit meretrix suspirijs ⁊ vlulatibus magnis verecundor inquit dicere: sed si semel possem frui tuo ꝯcubitu: tūc esset spes mee salutis. Mox ille dolum viperee mētis intelligēs. Nec hoc inquit frustraberis: hoc dicēs assignauit ei locū ⁊ horā. Diebꝰ intermedijs vir btūs in orōne continue ꝑnoctabat. Mulier vero regi quid actum sit occulte intimauit: ⁊ seruis iubēs eos introitum suū obseruare. Prestolante autē rege cum suis q̄d fieri debeat: sanctus vir circa horā assignatā ignē copiosum cū carbonibꝰ ignitis ad instar lecti preparauit: ⁊ mane pulsante ad ostiū muliere intromisit eaz cū baculo confricans ignem vt magis arderet ⁊ deposuit se super ignē dicens. Hic lectꝰ ta-

A li ope dignus est: hoc cũ vidit mulier quasi
mortua cecidit. Milites autem ex insidijs
irruentes btm̃ virũ adustiõe aliqua corpo-
ris nil ledi viderunt: horrore ⁊ admiratio-
ne cõfusi: flexis genibus rogãt eũ ab igne
surgere ⁊ suis stulticijs ĩdulgere. Ideo de
hac muliere Salomõ cõquerit̃ dicẽs. In-
ueni amariorẽ morte mulierẽ: que laque⁹
est venatoꝝ ⁊ sagena cor eius. Ecclesi. vij.
Querit̃ quare ecclesia sustinet meretrices
cũ teneat̃ om̃ia peccata notoria extirpare
⁊ incorrigibiles ꝑ sniam excõicationis co-
ercere? Quare ergo magis feneratores q̃ꝫ
meretrices aut adulteros excõicat? Rñde
tur ꝙ cũ fragilitas humana presentis tꝑis
valde sit in libidine ꝓna: vt vix possit aliq̃s
cõpelli vel ꝑsuaderi ad continentiã ad de-
teriorem libidinẽ vitandã meretrices scor-
tatores in ecclesia sustinent̃ ⁊ ab eccl̃ia. Si
cut moyses permisit dare libellum repudij
ad vitandũ vxoricidiũ. Sic ꝑmittit̃ ab ec-
clesia: ne deterior libido assumat̃ in vsum
ita tñ ꝙ sꝑ arceant̃ ab eucharistia nisi pe-
nituerint. vtꝫ de cõse. di. ij. ca. pro dilectio-
ne tua. ¶ Septimo grauat numerus: quia
B idem pctm̃ sepius iteratũ magis grauat q̃ꝫ
si semel fuisset cõmissuꝫ. ¶ Octauo grauat
mora. Jõ illi magis peccãt q̃ iacent in for-
nicatiõe. x. aut. xx. annis q̃ꝫ illi q̃ hoc faciũt
ꝑ annũ aut duos. Ideo dicit̃ de simonia.
ca. nõ satis ĩ fine. Diuturnitas tꝑis nõ mi-
nuit pctm̃ sed auget. Et ibidẽ. ca. cum in ec-
clesie corꝑe dicit̃. Tanto grauiora sunt cri
mina: quãto diutius infelicẽ animã tenue-
rũt alligatã. ¶ Nono grauat copia. Jõ ma
gis peccat vel grauius qui habet tres vel
quatuor cõcubinas q̃ꝫ q̃ soluꝫ habet vnam.
¶ Decimo grauat mod⁹: q̃a graui⁹ peccat
q̃ nõ tenet modũ naturalẽ q̃ꝫ q̃ tenet. Etiaꝫ
graui⁹ peccat q̃ illud facit publice ⁊ mani-
feste q̃ꝫ occulte sicut cynici. De quib⁹ dicit
btũs Aug. li. xiiij. de ciui. dei. ca. ij. di. Illi
cinici phi. i. canini sunt. Hoc illi nõ viderũt
ꝓferẽtes cõtra humanã verecundiã ꝙ nõ
est aliud q̃ꝫ caninam: hoc est immũdam im
pudentemq̃ꝫ sniam: vt scꝫ qm̃ iustum est qđ
fit in vxorẽ: palam nõ pudeat id agere nec
in vico nec in platea quẽlibet concubitum
deuitare. Et ibidẽ dicit Diogenẽ huius se-
cte fuisse auctoreꝫ. Hec fuit in illis magna C
inuerecundia. Sic etiã in illis publicis for-
nicatorib⁹ qui sine humana verecũdia pu-
blice tenent cõcubinas: qui bñ cinicis assi-
milant̃. ¶ Undecimo grauat status altus
q̃a grauius peccat ꝑlatus fornicans q̃ꝫ sub-
diaconus: quia quãto grad⁹ altior: tãto ca-
sus ꝑiculosior. ¶ Duodecimo grauat̃ si est
modica lucta: qꝛ grauius peccat q̃ ex modi
ca tentatione cadit q̃ꝫ ille q̃ cadit ex magna
tentatione. Ergo non sufficit solũ pctm̃ cõ-
fiteri in se: sed etiã circũstantias pctõrũ: si-
cut bagute faciunt. Vel si confitent̃ occul-
tant circũstantias: sicut q̃dam dixit in con-
fitendo confessori. Dñe cooperui me cum
vna cappa: sed ꝙ frater intus latitabat in
cappa: hoc tacuit. ¶ Tertia cõclusio. Gra-
uiter vident̃ errare ĩmo mortaliter pecca-
re asserentes ꝙ impossibile sit hominem se
a pctõ carnis ꝑconseruare: probat̃: q̃a Ge-
nesi. iiij. vbi dñs ad Cayn loquens de pec-
cato. Subter te inquit erit appetitus tuus
⁊ tu dominaberis illius. Uñ quasi menda-
cium deo imponũt qui dicunt se non posse
continere a pctõ luxurie. Scđo hoc patet D
Eccl̃i. xv. Ubi dominus dicit. Apposui tibi
ignem ⁊ aquam ad quod volueris porrige
manum tuam. Sequitur ibidem. Ante ho-
minem vita ⁊ mors bonũ ⁊ malũ quodcũ-
q̃ꝫ placuerit dabit̃ illi. Ideo dicit Aposto-
lus. Fidelis deus qui non ꝑmittit vos ten-
tari super id quod potestis. Et. j. Joan. v.
Hec est em̃ charitas dei vt mandata eius
custodiamus ⁊ mandata eius grauia non
sunt. Unde Hieroñ. Maledictus qui dicit
deum ꝑcepisse impossibile. Ideo idem ad
demetriadem virginem. Fastidiorũ inquit
ac superborum est ac neq̃ꝫ more ꝙ in os do
mini reclamamus ⁊ dicimus. Durum est:
arduũ est: non possumus: homines sumus
fragili carne circundamur. O cecam vesa-
niam. O ꝓphanam temeritatem. Duplici
ignorantia accusamus dominũ vt videat̃
nescire quid fecerit ⁊ nescire quid iusserit:
quasi oblitus fragilitatis humane: cuius
auctor ipse est: ⁊ imposuerit homini man-
data q̃ ferre non possit simulq̃ꝫ pro nephas
ascribimus: impietatẽ iusto pio crudelita-
tẽ. hec Hiero. Tales ꝑmo faciunt verecun

E diã sibiſpis. Cõfitenť vilissimã partem sibi dominari: scz carnez spiritui: ibi mulier dominatur super viruz: id est sensualitas sup animã. Scdo tales sunt similes brutis animalibus: que sequunť appetitũ carnis. De quibus ps. Homo cũ in honore esset nõ intellexit: cõparatus est iumentis insipientibus: z similis factus est illis: immo sunt peiores q̃s iumenta. Nam piscis temperat se ab esca: si hamũ videat: z etiaz auis a granis frumenti si laqueum videat. Miser homo timore mortis eterne nõ vult tẽperare se ab esca voluptatis momẽtanee. Tertio tales vno homine p̃sente nõ audent fornicari: sola verecundia cohibet eos: quanto magis dei p̃sentia z angelorz q̃ eis deputati sunt ad custodiã deberent eos cohibere. Ideo dicit Boetius li. v. de consolatio. Magna vobis indicta necessitas probitatis si dissimulare non vultis cũ omnia agitis ante oculos iudicis cuncta cernentis. Quarto dicimus q̃ nõ est verisimile q̃ domus alicui⁹ hominis eo inuito comburať: F exq̃ ipse ignẽ voluntarie apponat propriis manibus: sed talis ponit ignẽ in domũ corporis sui: qui cibũ z potũ ad libidinem exq̃sitantes sumit z hoc in nimia quantitate. Quinto non debet dici inuitus mori q̃ voluntarie hostes insequiť z inter man⁹ eorz se imponit: cum sciat se nõ posse eis resistere. Et nõ debet dicere se nõ cõtinere q̃ consortia non vult fugere cum debilẽ se agnoscat. Sexto q̃rať ab his q̃ dicũt se non posse cõtinere a quo cogantur ad fornicanduz vtrum a diabolo carne aut muliere. Nõ a diabolo. quia dicit Grego. Nõ est timẽdus hostis q̃ non põt vincere nisi volentem. Si dicũt se cogi a muliere ridiculosum est hoc cũ poti⁹ ipe eã p̃cibus z muneribus⁹ sollicitet zc. Si a carne iterũ non vt patuit superi⁹. Tertio querať ab his vtrũ intelligãt q̃ nõ possint cõtinere suis viribus: aut ettã q̃ adiuti a deo non possint. Si primo mõ verũ est q̃a sine adiutorio diuino nihil possum⁹ Joan. iij. Sine me nihil potestis facere. ij. ad Corinthꝫ. iij. Nõ sum⁹ sufficiẽtes cogitare aliq̃d ex nobis quasi a nobis: sed sufficientia nra a deo est Sap. viij. dicit Salomon Scio q̃ aliter non possum esse cõtinens: nisi deus det: z hoc ipm erat sapientia scire q̃ hoc esset donuz dei. Jõ adij ad dñm zc. Mathꝫ. xv. Si autẽ scdo mõ hoc est manifeste falsum z sapit hereſim: quia si volunt deũ inuocare z corpus castigare: tunc possunt. Si autẽ nolunt vitare malas cogitationes z carnis illecebras: tunc difficiliter possunt. Cui⁹ exemplũ patet in vitaspatrũ q̃ quidam frater molestiã sustinebat a spiritu fornicationis. Abijt autẽ ad quendam probatissimũ seniorem z precabať eum dicẽs. Sanctissime pater orate pro me: quia grauiter me impugnat passio fornicationis. Hoc cum senior audisset: orabat intente diebus ac noctibus pro eo. Iterum autẽ veniebat idem frater z rogabat vt magis intentius p eo oraret. Similiter autẽ cum sollicitudine beat⁹ senior orabat intentius pro eo'. Frequenter autem venientem ad se monachum videns senior z deprecantem se vt oraret valde cõtristatus admirabať q̃ domin⁹ non exaudiret oronem ei⁹. Eadem autez nocte reuelauit ei domin⁹ q̃ circa illũ monachũ erant negligentie ignorantie z ignominie: z vidit resolutiones z delectationes fore corporeas cordis eius. Ita autem ostensum est sancto seniori. Vidit aũt sedentẽ illum monachũ z spiritum fornicationis in diuersis mulierum formis ante illum ludentẽ z ipsum condelectari videbat. Et angelum astantẽ z indignantem fortiter contra eundem quia non surgebat neq̃ prosternebat se in orationib⁹ ad dñm: sed magis delectabať in cogitationibus suis. Hec aũt ostensa sunt per reuelationem sancto seniori. Cognouit aũt q̃ culpa z negligentia illius monachi erat vt non exaudirentur orationes eius. Et tunc dixit ei senior. Quia culpa tua frater erat q̃ non sis liberatus qui condelectabaris cogitationibus tuis. Impossibile est em̃ spiritũ fornicationis immundum a te discedere: aliorum orationibus deũ pro te deprecantib⁹ nisi z tu ipse labore assumas in ieiunijs z oronibus z vigilijs multis cum gemitu deprecans vt misereatur tuã z adiutoriũ det gresue p̃beatq̃ tibi dñs chr̃us vt possis resistere malis cogitatiõib⁹. Nã medici q̃ corpib⁹ hoim medicamẽta cõficiunt z adhibent q̃

A uis oia cū summa diligentia faciāt verūta
men si ille q̄ infirmaf̄ non se abstineat a no
xijs cibis vel ab alijs que solent ledere in-
firmum: nihil ei ꝓficit cura diligentia ꝫ sol
licitudo. ꝫ sic de alijs.

¶ Non mechaberis.

SEcundo peccant contra illud ꝓcep-
ptum: non mechaberis q̄ stupr̄ū com
mittūt. Et est stupr̄um virginū defloꝛ-
ratio. Ideo dicit defloratio quasi florꝫ vir
ginitatis depositio. Ergo maioꝛ est penitē-
tia illi iniungenda qui defloꝛat virginem:
ꝯ q̄ facit simplicem fornicationē. Dz autē
sit maius ptz ex quinq̄. Primo ꝓpter le-
gum grauē punitionē. Scō ꝓpter templi
spūssecti violationē. Tertio ꝓpter impos-
sibilem virginitatis reuocationem. Quar-
to ꝓpter verecundie remotionē. Quinto
ꝓpter virtutis virginalis putationem. Pri
mo ꝓpter leguz grauē punitionē: vt est lex
mosayca. de q̄ Exō. xxij. Si seduxerit q̄s
inquit virginē necdū desponsatam: dormi
eritq̄ cum ea: dotabit eam ꝫ habebit eam
B in vxoꝛem. Si pater eius dare noluerit pe-
cuniā reddet iuxta modum dotis quā vir-
gines accipe cōsueuerant. Dicit Nicolaus
de lyra sup illud: si pater virginis dare no-
luerit eo q̄ puella nobilioꝛ ē aut ditioꝛ aut
alia de causa: reddet pecuniam scz q̄ dece-
pit eā iuxta modū dotis quā vir. ꝛc. Et est
quinquaginta siclorum argenti. vt habetur
Deutero. xxij. de virgine corrupta ab ali-
quo anteq̄ sit affidata viro. Ita q̄ duplex
est ibi dos. Una que dat vxoꝛi. Alia q̄ dat
patri. hec Lyra. Hoc idem etiam dicit sub
eisdem verbis. extra de adulterio ꝫ stupro
ca. si duxerit. Dicit glo. sup verbo dotabit
eā ꝫ donationez ꝓpter nuptias assignabit
ei. Vel ꝓprie potiꝰ: qꝛ dabit pecuniā mulie-
ri: quaz retinebit sibi ꝓ dote q̄ fieri pōt. ff.
de donati. inter vi. ꝫ vxo. l. si q̄s vxoꝛē. Si
ue etiam cū ea nō cōtrahat nihilominꝰ ha-
bebit illā pecuniā. vt sequit in lra. Idez dꝛ
sup verbo. iuxta modū dotis. q̄ estimabit
iuxta facultatē illius ꝫ dignitatem puelle.
C. de epali. audi. l. penuk. Si ipse eā acci-
pere noluerit dicēdū q̄ tūc faciēdū est sicut
dicit extra de adul. ꝫ stupro. c. puenit. vbi
scribit Grego. epo sipontino, Peruenit ad
nos q̄ felix quādam virginem stupro dece- C
pit: q̄ si verū est ꝯ̄uis esset de lege plena
plectēdus: nos tñ aliquatenus legis duri-
ciem mollientes hoc mō disponim⁹ vt aut
quā stupr̄auerit vxoꝛē habebit: aut si renu-
erit coꝛpaliter castigat⁹ excōicatusq̄ in mo
nasterio in q̄ agat pn̄iam retrudat de quo
nulla sit egrediendi sine ꝓceptiōe licentia.
hec ibi. Dicit glosa super verbo. virga casti
gatus. ꝑm quod visum fuerit iudici aut ꝑm
leges releget: si vilis persona fuerit verbe-
retur in institutis. ꝫ. §. sinaūt stupr̄auerit.
Et est stupr̄ū ꝓprie in virgie. vtz. xxvj. q. j.
ca. j. Itē sup ꝟbo excōicat⁹ dicit glosa quo
ad cōtionem sackoꝛ quousq̄ visum fuerit su
periori: sed in foro pn̄iali inīūgendum est ei
q̄ ipi satisf̄ faciat vel cū ea cōponat. vt dicit
Guilhelmus. Et supius dictū est: intelligit
de foro causarū si est ꝓ dolū iducta. Ideo
dicit. Si q̄s seduxerit. i. seoꝛsum duxerit ꝓ
dolū. Igit legit in vita kinderini episcopi:
q̄ apud antiquos saxones sancitum fuit q̄
q̄libet virgo in paternis edibus sponte de-
floꝛata viua absq̄ vlla miscōia sepeliri de-
buit: ꝫ violatoꝛ sup ei⁹ sepulchꝛū supponi.
Scō si illā stupr̄auerit q̄ alteri despōsata
est adhuc grauius est pctū̄. vtz Deut. xxij
Si puellā virginē desponsauerit vir: ꝫ in-
uenerit eam aliq̄s in ciuitate ꝫ cōcubuerit
cum illa educes vtrumq̄ ad portas ciuita-
tis illius ꝫ lapidib⁹ obruent. Puella quia
nō clamauit cum esset in ciuitate: vir qꝛ hu-
miliauit vxoꝛē ꝓximi sui: ꝫ auferes malum
de medio tui. Si autē in agro repperit vir-
ginē puellā q̄ despōsata est apprehendens
cōcubuerit cū illa ipse solus moꝛiat: puella
autē nihil patiet nec est causa mortis. Hec
ibi. Hoc totū intelligit de puella q̄ est viro
affidata añ tū cōsummationē matrimonij.
Tales ꝑm canones deberent penitere. xl.
diebus in pane ꝫ aqua q̄ō carenam vocāt
cum septē sequentibus annis. vtz extra de
spon. duo. ca. Accepisti tibi illam in vxoꝛē:
quā alter habuerat sibi despōsatā. s. ꝓ ver-
ba de pn̄ti dimitte illā: quia nunq̄ pōt fieri
legitima. ꝫ. xl. dies in pane ꝫ aqua q̄ō ka-
renā vocāt cū septē sequētib⁹ annis penite
as. hec ibi. Tertio adhuc grauiꝰ est pctū̄
q̄ puelle violēter rapiūt ꝫ oppr̄imūt sic ꝺ

E na filia Jacob. de q̄ Gen̄. xxxiiij. Egressa ē inquit filia Lye: vt videret mulieres regionis illius: quam cum vidisset Sichem filius Emmor princeps terre illius adamauit eā ⁊ rapuit ⁊ dormiuit cū illa vi opprimēs virginē: propter qd̄ pctm̄ egressi sunt duo filij Jacob simeon ⁊ Leui frēs Dyne ⁊ arreptis gladijs interfecerunt Sichimitas in ore gladij: in vltionez stupri: ⁊ oues ⁊ boues ⁊ asinos vxores puulos eoꝝ duxerūt captiuos. De hac specie dr̄. xxxvj. q. j. c. de raptoribus ī fine. Hic ergo raptū cōmisit q̄ florē virginitatis puelle renitenti violēter eripuit: siue puelle solūmō siue parētib⁹ tm̄ siue vtrisq̄ vis illata fuerit. Pena autem raptoris mulierū ſm leges est ꝙ capite punit̄: nisi forte raperet meretricē ⁊ substātia eius rapte applicabit̄ si ingenuā rapet. Si vero ancillā vl̄ liberā substantiā nō amittit sed tn̄ decapitat̄ C. de rap. virg. l. vnica. ⁊ xxxvj. q. j. c. si quis nō. Scd̄m canones aūt raptor efficit̄ seruus rapte: nisi velit se redimere. vtz in. c. de rapto. tamen ſm Glo. hec pena non infligit̄ in foro penitentiali.

F Item debet excōmunicari raptor cuz suis fautoribus. xxxvj. q. ij. ca. de puellis. si tn̄ rapta velit contrahere cum raptore potest vt ptz extra de rapto. c. Accedens. Ubi dicit Innocē. terti⁹. ꝙ rapta puella legitime cōtrahere pōt cum raptore si prior dissensio transeat post mr̄imoniū in consensum: vt qd̄ ante displicuit: tandē incipiat cōplacere dūmō ad cōtrahendum legitime sunt ꝑsone. hec ibi. Sic Romulus cōdita roma rapuit puellas sabinarū. vt dicit Aug⁹. li. ij. de ciui. dei. cap̄. xvij. Dicit titusliuius de origine vrbis. ꝙ cū romul⁹ muros cōdidisset ciuitatis amplissime: nec sufficerent eis mulieres misit ad vicinas ciuitatis postulando filias eoꝝ in vxores sibi dari: sed statim fuit ciuitas odiosa alijs. Timebant illā multitudinē viroꝝ. Et rn̄derūt ꝙ filias suas eis dare nollēt. Romul⁹ vero hoc audiens censuit postmoduz ludos deo celso celebrandos: ⁊ hoc ꝑ prouincias ⁊ ciuitates ꝓcurauit diuulgando: vt multi confluerēt vicinoꝝ. Instantibus vero ludis precepit seruis suis: vt cū de sabinis q̄ terra est ꝓpe romā cōuenirēt ad ludos spectandos quilibet sibi recipet vxorē quā vellet. Quod factū est. Postmodū vero cū patribus q̄ volebant vlcisci iniuriam ⁊ filias repetere romani bella habuerunt litis inter eos ⁊ sabinos ꝑ meditatiōem filiaꝝ q̄ se duob⁹ exercitibus opposuerunt pax facta est ⁊ c̄. Secūdo h̄ est graui⁹ pctm̄ ꝓpter tēpli spūssancti violationē. Nō est paruū pctm̄ violare tēplū dei materiale: ḡ violare tēplū dei spirituale: scz corp⁹ virginū qd̄ est tēplū spūsscti ē mai⁹ pctm̄. Jō dr̄. j. ad Coꝝ. iij. Nescitis qr̄ templū dei estis vos ⁊ spūs dei habitat in vobis. Si quis autē templuz dei violauerit perdet illuz deus. Sed virginē deflorantes tale templum spūssancti violant cum virgines deflorant: que fuissent fortassis perpetua tēpla spiritussancti contra q̄s dicit ꝓpheta. Deus venerūt gentes in hereditatē tuā: polluerūt templum sanctum tuum ⁊ c̄. Qd̄ etiā cōquerit̄ Hiero. in epistola de lapsu Susanne di. ad te nunc mihi sermo: q̄ caput tanq̄ malo ꝝ es q̄ multipliciter misera es: cū gl̄iam v̄ginitatis etiā ꝑdidisti. Nephas est em̄ te vocari susannā que capta non es. Sequit̄ ibidē. Eras virgo in paradiso dei vtiq̄ inter flores eccl̄ie eras spōsa chr̄i: eras tēplū dei: eras habitaculū spūssancti. Et cū totiens dico eras totiens necesse est vt ingemiscas: quia nō es quod fuisti. Incedebas in eccl̄ia tanq̄ colūba illa. de qua scriptū est. Penne columbe deargentate. Splendebas em̄ vt argentum: fulgebas vt auruz. Eras tanq̄ stella in manu dn̄i. Que ē ista subita cōuersio? que est ista repētina mutatio? De virgine facta es corruptio sathane: de sponsa chr̄i scortuz execrabile: de templo dei phanuz immūdicie: de habitaculo spūssancti tuguriū diaboli. Que incedebas cum fiducia vt columba: nunc lates in tenebris vt vespertilio. Que fulgebas vt aurum ꝓpter virginitatis decorem: nunc vilior facta es luto platearū. Que fueras stella radiās in manu dn̄i velut de alto cadens: conuersa es in carbonē extinctū. Ue tibi misera ⁊ iterū ve: que tanta bona pariter ꝓpter parui tp̄is luxuriam ꝑdidisti. hec Hieron̄. Querit Aug. libro. j. de ciui. dei. c. xxviij. Quare de⁹ ꝑmisit aliq̄s virgines violari ip̄is inuitis. Rn̄det ibi-

A dē. Nolite admirari hoc vos amisisse vnde hoibus placere gessistis: illud vero remansisse qō oīdi hoīb⁹ non pōt. Sequit. Quarū nō corda interrogata respōderēt nunq̄ se de bono virginitatis aut viduitatis supbisse: aut cuiq̄ paris excellentie ꝛ sanctitatis inuidisse. Sic adhuc hodie ꝓpter quarundā supbiā de virginitate permittit eas cadere in diffamiā vt se recognoscant: vel quia denigrant alias paris excellentie vel detrahunt eis. Sunt quedam corrupte et virginitatis dignitatē amisērūt: tñ gerunt se pro virginibus tales ēdiu virgines nuncupant: quousq̄ crucifixi fratres nō veniunt id est pueri. ¶ Nota circa hoc q̄ ad stupū faciendū inducunt sex. Primū est libertas effrenans. Ideo discursus iuuenculārū cohibendi sunt. Nam sicut cōmoditas facit furē qñ habet locū ꝛ tempus: sic opportunitatem malefaciendi in puellis facit locus ꝛ tempus. Ideo dicit Aristo. in li. Rethoricoꝝ. q̄ hoies malefaciunt cum resistere pñt. Nam ex tali libertate discurrendi fiunt iuuencule familiares viris. Sicut alia domestica permittūt se palpari ꝛ tange

B re: siluestria ꝺo nec tactuz nec approximationē sustinent. Sic est de iuuēculis si multū discurrunt per plateas ꝛ ad consortia virorū permittūt se palpari ꝛ postea ascendere. Ideo nō debēt esse vage tam seculares virgines q̄ spirituales: ne cum dyna ad videndum mulieres regionis corrumpant. Gen. c. xxxiij. Ñ Ambro. sup illud Luc. ij. Mansit apud cognatā suam dicit. Discite sancte vos mulieres: non circūcursare per alienas edes: nō aliquos ī publico miscere sermones. Ñ Franciscus petrar. lib. ij. de re. vtri. for. ca. xxij. Ñdet discipulo dicenti. Lasciuire icipit filia. Respōdit. Lautas dapes ꝛ vestes illi molles ꝛ fulgidos anulos ꝛ armillas detrahe: ꝛ quicquid est aliud quo ꝛ ipa sibi placet ꝛ placere alijs studet. Obijce illi domesticas curas. Pensa acus ꝛ colum: ꝛ si q̄d est opis qō suaues et molles man⁹ duret. Seduce eaz a spectaculis ꝛ concursu ppli: festis etiam dieb⁹ illaz domi cōtine. Nullū tempus vagis ac discolis cogitatiōibus linque. Sequit ibidem. Ecclesiasticū consiliū est: sup filiā luxurio-

sam cōfirma custodiā: nequādo te faciat in C
opprobrium venire. Hec Franciscus. Secundū est affluentia resoluens. Nam quando viuūt in superfluitate esce ꝛ potus: cito cadunt in libidinem. dicēte Hierony. ꝛ ponūtur eius verba. xxxv. di. c. Uenter mero estuans cito spumat in libidinem. Ideo dicit Hierony. in epistola ad Eusto. ꝛ Pauli. Si experimēto inquit creditur hoc primo moneo: vt spōsa chr̄i vinū fugiat tanq̄ venenū: qa hoc aduersus adolescentiam: prima sunt arma demonū. Ut qd ergo oleum flāme adijcimus? quid ardenti corpusculo tormenta ignium ministramus? Tertium est iuuētus lasciuiēs: quia ꝓpni sunt sensus hominis ab adolescētia sua in malum. Gene⁹. viij. Ideo dicit cōmentator super. vj. Phȳsicoꝝ. Uita iuuenū calida ꝛ humida: senum frigida ꝛ sicca. Ideo puelle sunt maxime custodiende singulariter circa annuz xiij. vel. xiiij. quia tunc incipiunt mot⁹ carnales vigere. Nam in iuuentute diabolus hominem tentat in luxuria. In virili etate in superbia. In senio ī auaricia. Cui⁹ exēplum ptz in quadā virgine velociter currēte. Nota hīstoriam: q̄ cōmunis est. Si hō D
in iuuentute euadit luxuriam: in virili etate superbiā: vix tamen tertiuz scz auaricia in senio. Quartū est pulchritudo alliciens ideo dicit Franciscus li. j. de re. vtri. fortuca. lxxij. Pulchritudo inquit ꝛ castitas raro cohabitāt. Sequit ibidē. Quod assidue placato mari naute: q̄t p siluas saluis mercibus ꝑtereunt mercatores nec pirata illis nec his preda obuius fuit. Quam tu mihi formosam interptatāq̄ dabis casta licet obsidebit oppugnabit. Quis animus mulieb⁹ corruptoribus tot resistet. Admouentur muro scale blandicia: machineq̄ munerū ꝛ latētes sub terra fraudiū cuniculi. Si his artibus non pficit: manu improbavis auferet. Si fidē queris famosissim⁹ raptus ad memoriam reduc. Forma multos tentauit ac tentandos ꝑbuit. Quosdā strauit ꝛ vel in crimen impulit vel in mortem. Fuit apud hebreos exēplū tētationis acerrime Joseph ꝛ thamar. Hec Franciscus. Pulchritudo non est curanda singulariter quo ad virgines volētes seruare castitatē

E ꝓpter tria. Primo quia nõ est deo acceptiua: est cito defectiua: est mulierꝫ infectiua. Primo non est deo acceptiua: ſz potiꝰ interior. Pſ. Om̃is gloria eiꝰ filie regis ab intus est. Unde Petrus bleſeñ. epl̃a. lv. scribens ad vnã monialez dicens. Tanto eris acceptior ſponſo tuo chr̃o: quãto es ĩ veste vilior: in cultu corporis tui abiectior: in ſermone rarior: in vultu deiectior: in aſpectu verecundior: in inceſſu maturior. Hec ille. Que bñ ꝯſiderãs illa nobilis romana ꝟgo Galla: de qua Greg. in. iiij. dialo. ꝙ medici dixerunt ꝙ habitura eſſet barbam ſi nõ nuberet. Sed illa nihil deformitatis exteriꝰ timuit: qꝛ chr̃m amauit: qui nõ exteriores: ſed interiores req̃rit pulchritudines. dicente apl̃o. j. ad Cor̃. vij. Mulier innupta. j. vidua ⁊ virgo cogitat q̃ dñi ſunt: vt ſit ſancta corpore ⁊ ſpũ. Scd̃o eſt quoddã bonũ defectiuũ. Jõ dicit Franciſcus petrarcha li. j. de re. vtri. fortu. c. ij. Breuiſſimũ inq̃t tempus erit qñ oris habitus ꝫ coloꝝ mutabit̃ cadet flaua ceſaries. i. crines: reliq̃e. i. dentes albeſcent: teneras genas ⁊ ſerenã frõ-
F tem ſqualentes arabunt ruge: letas oculorum facies ⁊ lucida ſydera meſta teget nubes: leue dentium ebur ⁊ cãdidum: ſcaber obducet ⁊c̃. recta ceruix atq̃ agiles humeri curueſcent guttur lene criſpabit̃: aridas manꝰ ⁊ recuruos pedes ſuſpicerꝫ tuos nõ fuiſſe. Quid multa? Ueniet tẽpus q̃ te ĩ ſpeculo non agnoſces. Hec Frãciſcus. Jõ dicit Boetius. iij. de conſola. proſa. viij. Forme vero nitor vt rapidus eſt ⁊ velox ⁊ velut vernaliũ florum mutabilitate fugatior. Sequit̃ ibidez. Si homines linceis oculis vterent̃: vt eorũ viſus obſtantia queq̃ penetraret nunquid illud corpus alcibiadis in ſuꝑficie pulcherrimũ introſpectis viſceribus turpiſſimũ videret̃? Non ergo te pulchrum facit tua natura ſed oculoꝝ infirmitas. Tertio eſt maloꝝ multorũ incitatiua. Prouerbio. vltimo. Fallax gr̃a ⁊ vana eſt pulchritudo: mulier timens deum ipſa laudabitur. De hoc dicit Franciſcus petrarcha libro. j. de re. vtri. fortu. c. lxxij. Hi ſunt labilis forme inquit ⁊ caduci fructus: qui ꝑſepe nõ opulentas tm̃ domꝰ ſed ⁊ ingentes vrbes ⁊ magna nõnunq̃ imperia euerterunt. Note ſunt hiſtorie. Certe niſi formoſa adeo fuiſſet helena: troia manſiſſet incolumis. Romanoꝝ regnũ non tam velociter corruiſſet: niſi tã pulchra fuiſſet lucretia. Hec Franciſcus. Tertio peccat grauius qui ſtuprum cõmittit propter impoſſibilem ꝟginitatis reuocationẽ. Ideo dicit Job. xxxj. Pepegi fedus cum oculis meis: vt ne quidẽ cogitarẽ de virgine: qꝛ non poteſt poſt caſuz reſuſcitari. qd̃ etiã dicit Hiero. in epl̃a ad Euſtochiũ. ⁊ ponunt̃ eiꝰ verba. xxxij. q. v. c. Si paulꝰ vas electionis et ꝑparatus in euãgelio chr̃i ob carnis aculeos ⁊ incẽtiua vicioꝝ reprimit corpus ſuũ ⁊ ſeruituti ſubijcit: ne alijs ꝑdicãs ipe reprobus inueniat̃: ⁊ tamen videt aliam legẽ in mẽbris ſuis repugnantem legi mentis ſue ⁊ captiuantẽ ſe in lege peccati. Si poſt nuditatez ieiunia carceres flagella ſupplicia ĩ ſemetipſo clamat. Infelix homo quis me liberabit d̃ corpore mortis huius? ne te tu putes ſecuram eſſe debere. Caue queſo ne quando de te dicat deus: virgo iſrael cecidit: non eſt qui ſuſcitet eam. Audenter dicam cum om̃ia deus poſſit: ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam. Ualet quidẽ de pena liberare: ſed non vult coronare corruptam. Hec Hieronymus. Idem dicitur lex. §. de raptu virgi. in prĩcipio dicitur ibi ſuper verbo nõ poteſt. Nonne excecato poteſt reſtituere viſum: quare ergo non virginitatem? Reſpõdet ibidem. Non poteſt facere quando fuerit corrupta: quia peccatũ non poteſt eſſe non factum. ff. de ca. in bello. §. Facte. Et ſm hoc idem eſſe poteſt in ceco. Reſpõdet. ꝙ hic non refertur ad carnis corrupte reſtaurationem: ſed virginis palme retributionem. Et dic non poteſt: id eſt non congruit eius potentie: vt aureola coronet corruptas: hoc em̃ eſſet cõtra iuſticiam. Ideo illud eſſe non poteſt. Hec glo. Quã impoſſibilẽ recuperationẽ conſiderauerũt multe virgines. Ideo rogauerũt ſui corporis deformitatẽ ne a tyrãnis violenter corrumperent̃. Sicut legit̃ in vita beate Brigide: ꝙ cũ q̃dam nobilis peteret eaz in cõiugem: ipa ꝟginitatꝫ zelo petijt a deo aliquã ſibi dari corꝑis deformitatẽ: q̃ mediãte oim procerũ in ea ceſſaret inſtãtia li-

bidinosa. Et extūc ad p̄ces eius vnus oculus crepuit: ⁊ deturpata est facies ei⁹. Q̄ videns pater ei⁹ permisit eā velari: sed statim facta p̄fessione de virginitate: oculum eius restituit de⁹ ex sua solita pietate. Sic ⁊ q̄dam sibiipsis intulerāt manus quatenꝰ virginitatē seruarēt. Sic legit de q̄dā sancta moniali: quā videns rex quidam mirabiliter concupiuit. Cui⁹ cōcupiscentie causam cū a rege req̄reret. R̄ndit rex. Oculorū tuoꝝ mira pulchritudine captꝰ sum. Et illa. Noli inquit dñe mi de his sollicitari. Habebis em̄ quod desideraisti. Et in sero thalamū ingrediens ambos sibi oculos effodit: ⁊ illos regi transmisit dicens. Ecce mitto tibi q̄ cōcupisti exterius: ⁊ tamē mihi remanet visus interius: in quo delectat dñs meus ⁊ sponsus Jesus chr̄s. Quedā se occiderunt: sicut dicit Hiero. li. j. contra Jouinianū. Hā scriptores narrāt quādam virginē thebanā: quam hostis macedo corruperat: q̄ assilkauit paulisp dolorem ⁊ violationem virginitatis sue: violatorē postea dormiētem iugulasse: seq̄ interfecisse cum gladio: q̄a viuere noluit post perditā virginitatem. Hec ante mortē elegit: q̄ sue corruptionis vltrix existeret. Hec Hieronym⁹. Jdeoq̄ querit vtrū virgo suuꝫ corruptorē volentē ipam violenter corrumpere possit sine pctō interficere? Respōdet q̄ nō: quia maius malum est interficere q̄ fornicari. Ergo p̄o nullo bono obseruando licet homicidium ꝑpetrare. Istā q̄stionē determinat Aug. li. j. de ciuita. dei. capi. xviij. Ubi primo assignat rōnem q̄re licet p seruāda pudicitia nec se nec alium occidere. Ratio sua est talis. Presupponit em̄ q̄ continentia ⁊ virginitas consistat in integritate mētis nō carnis nisi materialiter solum: ⁊ ptinet precipue ad bona anie q̄ nolētibus auferri non possunt. Nam si nobis nolētibus possit auferri: iam non esset virtus anime ipsa pudicitia: nec contineretur inter bona anime: sed bona corporis. Tunc arguit Augustinus. P̄o illa re que sine consensu meo auferri non potest: ⁊ que sine decremento anime: immo cum magno lucro anime per violentiam tolli non potest: non licet mihi occidere hoiem volentem ipsam auferre. Sed talis res est ipsa pudicitia et virginitas: que sine consensu mentis auferri non potest. Jdeo dixit sancta Lucia. Si inuitam me feceris violari: tunc mihi duplicabit corona castitatis. Tunc soluit obiectionem. Possibile sibi fieri. Sed posset aliquis obijcere. Timendum est ⁊ cauendum ne libidini hostili subditum corp⁹ illecebrosissima voluptate: animus consentiat peccato: vt iam non propter alienum: sed propter suum peccatum anteq̄ virgo cōmittat debeat se vel corruptorem interficere. Ad quod respondet Augustinus. Si hoc esset licitum vt propter futurum peccatū vitandum deberet homo se vel corruptorem occidere: hortandi essent homines: q̄ statim cum baptisati fuerint vt seipsos occidant: quia tunc esset tempus cauendi omnia futura peccata: cuz sint oīa preterita deleta. Scō magis debet cōfidere q̄ anim⁹ eius nos sentiat libidinem carnis sue excōmunicatiōe libidis aliene q̄ diffidere. Tertio min⁹ est de futuro adulterū q̄ certū de p̄senti homicidiū. Non g̃ nunc debemus peccare ne forte postea peccem⁹: nec nunc ꝓpetremus homicidiū ne forte postea incidamus in adulteriū. Et tales nō ꝑdiderūt virginitatē: si ibi non fuit cōsensus mētis. De his dicit Aug. li. j. de ciui. dei. ca. xxvj. sic. Sed q̄d est dicēdū q̄ q̄dā femine sctē tēpe persecutionis vt insectatores sue pudicitie deuitarent in rapturum atq̄ necaturum se fluuiū proiecerunt: eoq̄ modo defuncte sunt: earumq̄ memorie in catholica ecclesia veneratione celeberrima frequentant. Respondit Aug⁹. De his nihil temere audeo iudicare. Sequitur. Potest fieri vt ita sit: si hoc fecerint humanitus decepte vel diuinitus iusse non errantes: sed obedientes: sicut Samson. Et aliud nobis phas non est credere. Hec Augustinus. Quarto grauius peccat qui virginem defloratꝫ: q̄ q̄ cōmittit simplicem fornicationez: quia reddit eā audacē ad multa peccata carnis ⁊ fit occasio fornicationū eius quas ipa facit postea: ⁊ aufert ei quandoq̄ q̄ nunq̄ de cetero maritū habebit: quia cū semel proierit aquam per caput fit audacior q̄ pri⁹ ⁊ de post fit inuerecūda ad illud peccatū.

E Ideo dicit .ij. Regū .xiij. Difficile videbatur ei vt quispiam inhoneste ageret cuz ea cum virgo esset. Et sit occasio omniuz maloꝝ que inde sequunt. ptz per tale exēpluz quia si quis haberet hortuz bene z optime circūseptum si aliquis illum clausum bene aperiret vt bestie intrarent: nōne talis aperiens hortum esset occasio totius damni? Sic in ꝓposito de⁹ habet hortū virginalē quē stupratoꝛ aperit. Ideo erit z ē occasio oīm maloꝝ sequentiū. Iō dicit sctūs Tho. in .ij. ij. q. cliij. arti. vj. Et virgo sub custodia patris existens si corrumpat est quedā specialis difformitas pcti ex pte puelle q̄ ex hoc q̄ violat nulla pactione cōiugali p̄cedente impeditur a legitimo matrimonio contrahendo: z ponit in via meretricandi a quo retrahebat ne signaculū amitteret. Hec Thomas. Et omniuz illoꝝ peccatoꝝ z multoꝝ maloꝝ iste defloratoꝛ reus est z erit: quod patet p tale exemplū. Nam contigit tpe hilarij q̄ q̄dam parrochiani hilarij epi deferebāt mortuū ad eccliaz vt sepelirēt eū: z dū foderūt sepulchrū inuenerūt F corpus cuiusdā mulieris integrū sub terra iacēs: z duos serpētes sugētes sanguinez de mamillis ei⁹. Viso hoc miraculo: plurimi cōcurrerunt ad sanctū Hilarium: quia tunc in ecclesia missam celebrauit: dicentes ei que viderunt. Sanctus Hilarius festinauit ad sepulchrum vt videret que audierat ab eis. Quo viso z audito fleuit amare z sternēs se ad terram. Fleuit z orauit dominum: z rogauit populū vt secū inuocarēt misericordiam vt opem dignaret ostendere quid hoc corpus egisset in hoc mundo q̄ non potuit cum terra misceri et quare serpentes sic sugerent illud. Cū aūt sanctus Hilarius oraſſet: spirit⁹ redijt ad corpus z leuauit se coram omnibus in sepulchro z clamauit dicens. Sancte hilari miserere mihi peccatrici: z sua pctā cōfitēti. Rndit btūs Hilarius. Dic mihi z cōfitere pctā tua. Ait illa. Filia fui nobilis domicelli z fui tenere nutrita in domo p̄ris mei z quidā iuuenis cōcubuit mecū z genui ab eo duos pueros z occulte interfeci eos: timens infamiā hois: z illud pctm̄ celaui coram sacerdote meo ꝓpter nimiam verecūdiā: sperās illud emēdare z cōfiteri in senectute mea. Sed ego in iuuentute mea morte ꝓuenta sum nec pctm̄ illud cōfessa. Nūc dñe miserere mei z ora p me: q⁹ ego confitebor tibi oīa pcta mea hic in carne mea z sub p̄nti stola coram omni ppło. Cū aūt hec dixisset puella: sanctus Hilarius posuit stolam sup caput eius z ait. Indulgētiā z absolutionē z c̄. Et statim serpentes euanuerunt z cadauer liquefactū est ad instar niuis in p̄ntia radioꝝ solarū. Et sic patet q̄ ille defloratoꝛ illius puelle fuit reus oīm maloꝝ: de q̄bus rōnē reddere tenebat z c̄. Quinto est maius pctm̄ ꝓpter virtutis virginalis reputationem. Ideo dicit Eccle. xxvj. Nō est digna pōderatio alc cōtinētis ergo ei debet fructus cētesim⁹. Satis deteriorat terram q̄ facit vt nō possit reddere sexagesimum fructū vel tricesimū cū prius redderet centesimū. Ergo grauius peccat qui defloraꝛ virginem que possit facere fructum cētesimū q̄ qui fornicat cū corrupta. Habet em̄ cōtinentia sup statū cōiugalem sex p̄rogatiuas. Habet nanq̄ primo maiorē dignitatē: q̄a p cōtinentiā homines assimilant angelis. Secūdo maiorē puritatē. Trahit em̄ spūs p actū cōiugalē ad immūdiciam carnis z efficit q̄si caro. Tertio maiorē libertatē habet: quia ptātez sui corpis non habet vxor sed vir. Quarto habet maiorem vnitatem. Quia qui cum vxore est sollicitus est quomō placeat vxori: z diuisus est. Quinto habet maiorem sanctitatē quia coniugati tribulationem carnis habent z impulsionem maiorem q̄ non coniugati. Sexto habet maiorem vtilitatem: quia maius p̄miū z maior fructus sibi debet. s. cētesimus. Ergo quilibet se diligēter abstineat a stupro virginum: non solum ꝓpter peccatum in se: sed etiam ꝓpter virginem virginum. s. Mariaz: quia ab ea maximum p̄miū consequit. Cui⁹ exēplū recitat in speculo hystoriali. libro. viij. z. c. ij. Erat q̄dā miles in bellis famosus q̄ matrimoniū ociū reputabat licet ī cōcupiscētijs feminarū esset totus. Hic ad q̄ddā torneamentū in normanie partib⁹ cōcelebrādum cū multo apparatu pergēs: cū per q̄ddam castrū tam oculis q̄ corde transiret: iuuen-

A culã quandã in itinere vidit. Cuius pulchritudine captus cuidã famulo suo dixit. Vade ⁊ interroga patrẽ ⁊ matrem puelle q̃ si mihi habere eã consenserint vna nocte eis dabo decem libras argẽti: ⁊ insuper vestẽ vnam ad ornatum filie sue. Qui cum iussa complesset: illa mutatorijs induta ⁊ ad patris sui imperiũ vt seruus sequeretur inducta: ipso duce ad militis diuersoriũ venit: ⁊ post cibũ ⁊ potũ: ambos cõis lectus recepit. Cũq; ille cõgressum cũ pudica virgine pararet ⁊ illa suspirioso corde sue dignitatis captiuitatem expectaret. Erat aũt nox sabbati quã deuotio fideliũ memorie virginis matris cõsecrauit. Miles ait. Charissima q̃ nomẽ est tibi: ⁊ cur tale sup me sumpsisti lamẽtũ? Cur me sic accipis quasi hostem ⁊ nõ amicum? Cui illa voce tremula respõdit. Maria vocor: digneq; lachrymis afficior ⁊ planctũ facio: q̃a melius est mihi mori q̃ turpiter viuere cũ virginitatis decremento ⁊ maxime cũ marie cõtinentiaz meã vouerim ⁊ desponderim me vni viro B virginẽ castã exhibere chr̃o. Voluerã quidem mores ⁊ habitũ sctimonialiũ imitari: nisi patris mei pauptas reclamaret. Nam agnosco lr̃as ⁊ de sancta maria didici horas a quodã paupculo clerico: q̃ apud patrẽ meum diuersoriũ habet. Tũc spũs dñi descendit in mentem militis: ⁊ excussit de cogitatiõe eius flãmas ignis libidinis: ita vt diceret. Quia nox sabbati est: ⁊ tu vocaris Maria ppter noctis ⁊ nois huius honorabile sacr̃m: iã nunc cessabo ⁊ cor meũ a tua inquietudine reuoco: nec opabor in te opa tenebraz: qr vt dixisti voluntarium est tibi chr̃o seruire in cetu montaliuz. Satisfaciaz desiderio tuo. Dormiuit igit̃ tota nocte secura. Et de mane eam miles i monasterio q̃ iuxta torneamenti locũ contubernio sanctimonialiũ tradidit pmittens iureiurãdo: q̃ illum locũ multis donarijs honoraret. Sed postea inde digressus torneamẽti cõgressu occisus est ⁊ ibidẽ sepultus. Cũq; miles non reuerteret: illa iuuencula btãm Mariã lachrymosis interpellauit p̃cibus: vt de militis statu reuelationẽ aliquam sibi daret. Cui btã virgo maria seipsam per visionẽ exhibuit dicens, Parce charissima: parce fletibus ⁊ suspirijs. Ego C sum mr̃ Jesu consolatrix tua scias q̃ cr̃cito recessit a te ille tuus i chr̃o dilectus in torneamenti congressu occubuit: ⁊ in eodẽ loco sepulturam accepit. Qui q̃n mihi detulit in te ⁊ bona tibi propter me veraciter in morte compũctus eternam meruit salutẽ. Ibis ergo ad abbatissam ⁊ annunciabis ei quatenus illuc citius pergat: et corpus huc trãslatuz in cimiterio trãsponat: vt per ecclasticoz suffragioz cõionem adiuuet. Hoc autẽ in grande signum q̃ tibi locuta sum erit. Rosam sup sepulchrũ vernantem reperies in sup ficie: cuius radix de ore sepulti pullulat in viscerib⁹ terre. Illa g̃ gaudens dñe celestis imperium abbatisse retulit. Sed abbatissa credere noluit. Iterum ipsa cũ lachrymis ad btãm virginem recurrit. Cui illa sicut prius apparuit mandans denuo ad abbatissam iret. Et addidit de quodã peccato eius occulto: quod ipsa cõfiteri ⁊ cũ lachrymis punire deberet: ⁊ fic D cũ puro corde ⁊ prompto gressu ire. Quod abbatissa audiens ⁊ signũ recognoscẽs cõfessione facta ad locum pperauit ⁊ indicio rose corpus militis inuentum ad monasteriũ suũ trãslatũ honorifice ibidẽ sepeliuit.

¶ De peccato adulterij.

Tertio peccãt in ope exteriori ꝓtra illud p̃ceptũ adulteri qui grauiꝰ peccãt q̃ simplices fornicatores aut defloratores virginuz. vt patet. xxxij. q. vij. c. quemadmodũ. Et ibidẽ in. c. adulterij. vbi dicit: q̃ adulterij malũ vicit fornicationẽ. Adhuc grauius est qñ adulteriũ ex vtraq; parte cõmittit: vt qñ tã vir q̃ mulier sunt ligati mr̃imonio legitimo. Jõ dr ibidẽ in. ca. Quẽadmodũ. Grauius quoq; est q̃ vxorez habẽs ad cõiugem pximi accedit q̃ q̃ sine vxore thorũ alteriꝰ violat: vl vxoratꝰ ad solutã accedẽs. hec ibi. Et sic hr̃ duplex adulteriũ. Illud pctm̃ grauat nõ solũ qr ẽ ꝓtra diuinũ p̃ceptũ: sz ppter septẽ alia mala vel octo q̃ inde oriunt. Prio ppter diuinaz legũ transgressionẽ: ppter homicidij cõsecutionẽ: ppt heredis falsi institutionẽ: ppter graue legz punitionẽ: ppt furti cõmissionẽ ppter fidei ⁊ sacri violationẽ: ppt mr̃imonij sepationẽ: ppter purgatorij punitionẽ.

E Primo ppter legũ diuinaꝝ trãſgreſſionẽ. Nam in adulterio tranſgredit̃ ꝓmo lex nature. Mat. vij. Q̃ tibi non vis fieri: alteri ne feceris. Sed nullus vellet q̃ aliq̃s haberet vxorẽ ſuã: ergo hoc alteri non debet facere. Scõo lex moyſi. vtz Leui. xx. Si mechatus fuerit vir cũ vxore alteri⁹ ⁊ adulteriũ ppetrauerit cũ cõiuge ꝓximi ſui morte moriat̃ ⁊ mechus ⁊ adultera. Jdeo i ſexto ꝑcepto: non mechaberis: ⁊ in nono: nõ cõcupiſces vxorem ꝓximi tui: imo in adulterio trãſgrediunt̃ omnia ꝑcepta diuina. vtz in ſingulis. Tertio in hoc trãſgreditur lex euangelij. Math. xix. Dico vobis inq̃t: qui cunq̃ dimiſerit vxorem niſi ob fornicationẽ id eſt adulteriũ ⁊ aliã duxerit mechat̃: ⁊ q̃ dimiſſam duxerit mechat̃. A fortiori ille mechat̃ q̃ non cauſa matrimonij: ſed cauſa libidinis accipit aliam. Dubitat̃ vtr matrimoniũ ſoluat̃ ppter fornicationem carnalem: cũ dñs dicit excepta cauſa fornicationis? Rñdet Aug. de anchona ſup Math. q̃ mr̃imoniũ ſolui per fornicationẽ põt dupliciter intelligi. Primo quantum ad cohabitationẽ ⁊ carnalis copule cõmixtionem. F Scõo q̃tũ ad ſecundaꝝ nuptiarũ celebrationẽ: ita q̃ liceat viro aliaz accipe. Primo ppter fornicationem ſolam vxor põt dimitti: vt homo nõ cõmiſceat̃ ſibi carnali copula: ꝓmo quo ad thorũ: ⁊ hoc facere põt propria auctoritate: ⁊ etiã q̃ ad cohabitationẽ ⁊ ꝫ auctoritate eccl̃ie: q⁹ ſicut ꝓtractũ eſt i facie eccleſie: ſic etiã debet abſolui in facie eccleſie q̃ ad cohabitationẽ. Scõo mõ q̃tũ ad ſcdaꝝ nuptiarũ celebrationẽ matrimoniũ nõ ſoluit̃: etiã ppter fornicationẽ. Añ ſaluator illũ mechũ notat qui vxorẽ dimiſſam fornicationis cã accepit: ⁊ hoc probat̃ xxxij. q. vij. c. Apls dicit. Et Auguſti. ex auctoritate apli. Nã aplus dicit. j. ad Corĩñ. vij. Iis q̃ mr̃imonio cõiũcti ſunt precipio: nõ ego ſed dñs vxorẽ a viro nõ diſcedere. Q̃ ſi diſceſſerit. ſ. fornicationis cauſa manere innuptã. Grauiter ergo peccãt q̃ ex q̃cunq̃ alia cã preter fornicatiõem vxores a viris ſeparant. Dant em̃ tales vtriſq̃ cãm fornicandi. Dubitat̃ ſcõo. vtrum ſoluat̃ ꝑpter fornicationẽ ſpũalẽ? Reſpõdet idẽ doctor vbi. ſ. Scõo modo iſtud pctũ grauatur ppter multa homicidia q̃ inde generãtur ⁊ cauſant̃. vtz i exẽplis multarũ hiſtoriarũ. vñ ppter adulteriuz paridis ⁊ helene celeberrima troia fuit deſtructa: ⁊ multa milia hoĩm occiſa ſunt. Jtez ppter adulteriũ q̃ũ viri cõmiſere cuz vxore leuite fere tota tribus beniamin fuit interfecta. Iſtoria ponit̃ Judicũ. Jtẽ ppter adulteriuz dauid cũ berſabee vxas coniunx eius fuit interfectus: ⁊ dictũ erat ppter hoc ad David. Dẽ tibi a dño. Non recedet gladius de domo tua ineternũ. Jtẽ ppter adulteriuz Lucretie rex Tarq̃nius fuit expulſus: ⁊ reges a roma expulſi vſq̃ ad quadringentos lxx. annos. Jtẽ pharao grauiter fuit punitus ppter vxorẽ abrae cuz qua voluit coiſſe Geñ. xij. Sic̃ abimelech rex ppter eandem Geñ. xx. Jtem quãta mala ⁊ homicidia facta ſunt ppter dñam hollandie. ptz multis expientijs q̃ a viro ſuo viuẽte adiit angliã: adherẽs duci gloceſtrie. anno dñi M.cccc.xxvj. Jõ dr̃. xxxij. q. vij. ca. Quid in oĩbus pctis adulterio grauius. Secũdũ nanq̃ locuz obtinet in penis. Glo. i. in prohibitionibus ſcõe tabule tenet ſcõm locum q⁹ imediate poſt homicidiũ dr̃: non mechaberis. Dubitat̃: vtrũ hõ interficiens vxorẽ ppter adulteriũ ⁊ fornicationem: pena homicidij debeat puniri? Rñdet Auguſti. de anchona ſuper Math. q̃ ſi vir interfecerit vxorẽ fornicariã extra actũ fornicationis: ita q̃ non videret neq̃ apphenderet eam actualiter fornicari: tũc tam lege humana q̃ diuina eſſet puniẽdus pena homicidij. Nõ em̃ debet ꝓpio iudicio quẽq̃ interficere: ſed debet eã coraz iudice accuſare: ⁊ penã allegatã ⁊ impoſitã expetere: ⁊ hoc nõ liuore vindicte ſed amore iuſticie. Et hoc ſi penam ⁊ culpã homicidij ſubterfugere velet. Sed ſi vir inueniret vxorẽ actu fornicãtẽ: ita q̃ videret ⁊ cõprehẽderet eã in ope fornicationis: ſi eã tũc occideret ppter magnũ iuſticie ardorẽ quẽ hr̃et videndo carnẽ ſuã diuidi ⁊ turpiter tractari: lex humana nõ apponit penã. Et ex hac lege humana dr̃ licere q̃ nõ ꝑcipiat ſed etiã nõ ꝓhibet ſed penã taxat ꝓſiderãdo magnũ viri incitatiuũ. Añ dicẽdũ q̃ ſi ipam interficeret: lege humana nõ puniret pena homicidij: le

A ge tñ diuīa si q̄s q̄litercūq; ꝓprio iudicio in
terficeret vxorē: pena homicidij eēt puniē-
dus. Hec ille. Legit̄ de henrico. iiij. impe-
ratore: sicut dic̄ gobolin⁹ in chroni. sua. ꝙ
ipe quēdā militē instigauit ad h̄ ꝙ impatri
cē de adulterio interpellaret: sed impatrix
renuit ⁊ miles instat. Tādē impatrix dixit
ꝙ impatore absente suā volūtatē eēt adim
pletura. Qđ impator ītelligēs a milite: ad
recedēdū se disposuit: ⁊ postq̄ recessisse pu
tabat̄: vestimēta militis induit ⁊ ad cubicu
lū impatricis se diuertit. Impatrix v̄o q̄s-
dā iuuenes fortes vestib⁹ femineis īdutos
habuit penes se: ⁊ imperatorē sub spē mili
tis venientē ꝑ eosdez app̄hensum fecit for
titer baculari: donec clamaret ꝙ ipse esset
imperator. Uñ ipsa impatrix accurrēs de-
fendit eū: ⁊ postea de hoc facto euz acriter
increpauit. Ipse vero militem iussit occidi.
Q̄t homicidia occulta occurrunt inter p-
sonas legitimas propter adulterium. Naz
mulier vt habeat adulterū: suū virū legiti-
mū occulte interficit: ⁊ adulterū in verū vi
rum accipit, ⁊ econtra. Qđ mr̄imoniū nul-
B lo modo stare potest. vt ptz. xxxj. q. j. ca. Si
quis viuente. Et extra de eo q̄ duxit in ma
trimoniū: quā polluit ꝑ adulteriū. in. j. c. si
machinata est in viri sui mortē vel si inter-
uenit iuramētum: vel fidei datio impedit̄.
⁊ hoc siue adulteriū interueniat ante fidei
donationē siue post. vt ptz extra de eo qui
dux. in ma. ca. si q̄s vxorē. Idē de simplici
ꝓmissione ⁊ iuramento. vt notauit Hugo
q̄a noīe fidei intelligit̄ q̄libet ꝓmissio: ⁊ est
quasi quedam despōsatio de futuro. Idez
etiā est si cū adultero cōueniat: ꝙ de facto
ducat̄ viuente altero cōiugū, extra de eo q̄
duxit. c. ⁊ cum h̄ret. Si tñ adultera nescit
eum h̄re vxorem nō impedit̄ mr̄imoniū ob
fauorē nesciētis extra eo. c. j. ¶ Tertio illđ
pctm̄ est periculosum propter heredis insti
tutionē Eccl̄i. xxiij. Mulier relinquens vi-
rum suum peccabit: statuens hereditatē ex
alieno matrimonio: q̄r non est paruū pctm̄
facere heredē falsum. Iō dicit̄ Iudi. xj. de
Iepte: heres ī domo p̄ris nostri esse nō po
teris: q̄r de adultera matre nat⁹ es. Fuit q̄
dā vxorē habēs: ⁊ de ea tres filios habuit
s̄m opinionē suam. Cui vxor eius cuz qua-
dam die cum eo litigaret: obiecit ei ꝙ tātū C
vn⁹ de illis trib⁹ su⁹ verus esset fili⁹: ⁊ alij
duo nō essent sui. Req̄sita q̄s suus eēt: non
voluit ei īdicare. Uerū tñ cū pater infirma
ret̄ ad mortē ⁊ vxor defuncta esset: ipse fa-
ciēs testamentū oīa dimisit illi q̄ fili⁹ suus
erat. Post mortem vero facta est contentio
inter illos tres: quos tanq̄ filios suos nu-
triebat. Quilibet em̄ dicebat ꝙ ipe esset le-
gitimus: ⁊ sibi hereditas esset danda. Uñ
cū delatū esset ad iudicem: p̄cepit iudex ꝙ
p̄r mortuus alligaret̄ ad arborem: ⁊ q̄ dire
ctius sagittaret eum: ille hereditatē habe-
ret. Uñ alligato patre ad arborem: duo sa
gittauerunt eū. Tertius vero vidēs patrē
suū sagittari: iratus est vltra modū contra
alios dicens: ꝙ nullo mō sagittaret patrē
suū. Ex quo cognitū est ꝙ ipse erat ver⁹ fi-
lius eius: ⁊ data est ei hereditas tota. Sic
ꝓpter īgratitudinē tales filij illegitimi me-
rent̄ hereditate priuari. Sed q̄d faciet mu
lier talis q̄ sic genuit filiuz in adulterio: q̄a
nisi impediat falsum heredē a perceptione
hereditatis iniuriabit̄ veris heredibus in D
portione. Rñr. ꝙ tali mulieri non est dene-
ganda penitentia ꝑ discretū sacerdotez: vt
ptz extra de penit̄. ⁊ re. c. officij. vbi est si-
milis casus de muliere que supposuit par-
tum alienū: quē maritus educens credidit
esse suū. Ibi rñdit Clemens tertius: ꝙ mu
lieri tali non sit penitētia deneganda ꝑ dis-
cretū sacerdotez: dūmodo talis hereditas
ad putatiuū filiū nō deuoluat̄: q̄a nisi resti
tuat̄: ablatum pctm̄ non dimittit̄: ac ꝑ hoc
pnīa nō agit̄ sed simulat̄. vt patet. xiiij. q.
vj. ca. si res. Quia sequeret̄ ex hoc ꝙ aliq̄s
in hac vita h̄ret desp̄are: si suū peccatū es-
set inemēdabile. Cui⁹ falsitas ptz ꝑ Aug⁹.
in lib. de vera ⁊ falsa pnīa: ⁊ fuit error no-
uatiani. Respondet̄ ergo ꝙ p̄dicta femina
est inducenda: si q̄ modo pōt ꝙ predictum fi
lium inducat vt ingrediat̄ religionē vel ta-
lem statum ꝙ hereditatem talem nō possi-
deat. Uel posset inducere verū patrem scz
pueri: ꝙ tantū sibi daret de bonis suis: vel
si femina tātū h̄ret de bono suo vel labore
aut de dote: aut de parafernalib⁹ de q̄bus
ip̄a daret illi illegitimo: vel pōt illud reue-
lare alicui discreto confessori: vt ille indu-

E cat spurium vl' suppositum quibuscũq; modis posset ꝙ declinet hereditatez: recepto prius ab eo iuramento de secreto tenendo sicut dicit Raymũdus. Põt tñ ſm Hostiẽ. dicere viro si non timet ꝑiculũ: vl' si vir est consci⁹ adulterij: sicut q̃dam femina in Britannia fecit. de qua dicit Frãciscus petrarcha. li. ij. ca. xxxix. q̃a ipsa duodecim filios a totidem viris habuit. Et instante mortis hora vocari virũ suũ iubet. Non est inquit amplius tẽp⁹ ludi. Nullus hoꝝ filioꝝ inq̃t ad te spectat p̃ter maiorem solum. Primo em̃ anno nr̃i connubij casta fui. Sedebant forte tunc pueri oẽs humi circa ignẽ more gentis aliq̃d manducantes. Stupẽte viro ⁊ illis rei nouitate suspensis: illa ꝑ ordinẽ pr̃es noĩabat. Qđ audiens oĩm minimus qui triennis erat: panẽ quem dextera ⁊ rapam quam sinistra manu habebat: in terrã posuit: ⁊ tremens desiderio ac ambabus manibus in altum erectis adorãtis more. Da mihi inq̃t genitrix q̃so patrẽ bonum ac diuitem. Et cũ illa ĩ fine verboꝝ nominasset pr̃em ꝑuuli famosum quendam diuitez resumpto in manus cibo. Bene habet inq̃t bonus est pr̃. Hec Franciscus. Sed posito ꝙ spurius vel suppositus non vult credere mulieri sicut credere tenetur nisi esset multum honesta: vel si sibi nõ põt sine periculo Tunc mulier satisfaciat veris heredib⁹ de sponsalitio suo vel de alijs: ⁊ doleat ꝙ nõ põt oĩno satisfacere: ⁊ habeat voluntatem satisfaciendi: ⁊ erit in statu salutis. sicut dicũt Raymũ. Guilhel'. ⁊ Hostiẽ. Potest etiam de cõsensu legitimoꝝ filioꝝ facere illegitimos filios coheredes legitimoꝝ filiorum vel heredum alioꝝ: nisi repugnat loci consuetudo. Et si oẽs vie defecerint: tunc tamẽ cũ tali femina faciendũ esset: sicut cũ illo qui dãnũ intulit ⁊ nõ põt soluere. vt ptz xiiij. q. vj. c. si res. Et sic patet grauitas huius peccati ex falsi heredis institutiõe. Sequũtur etiam plura alia mala. s. incestus ⁊ affinitate ꝯiũcti mr̃imonio copulant̃ ⁊ frater ducit sororem: ⁊ huiusmõi multa infinita mala. ¶ Quarto est graue illđ ꝓpt̃ grauem legis punitionem. Nam si adulteriuz fuit occultum: puniebat̃ in lege Moysi taliter, sicut đr Nume, v, Si latet adulteriuz ⁊ testibus argui nõ põt: ⁊ spũs zelotipie. i. suspitio concitauerit virũ contra vxorẽ suam que polluta est: adducet eam ad sacerdotem ⁊ offeret pro ea oblationẽ: decimaz partẽ sati farine ordeacee. Non fundet desuper oleuz nec thus imponet. Sacerdos autem statuet eaz coram dño ⁊ ponet ĩ manibus eius in vase fictili aquas viuas ⁊ de oblatione farine pugillum incendet sup altare ⁊ mittet in aquam modicum pulueris de pauimẽto tabernaculi ⁊ nudabit caput eius: scribetq; ĩ membranula ſm Josephũ nomen dei: facietq; eam iurare ꝙ nihil nouerit viro in his que sibi obijciuntur. Et dicet sacerdos. Si polluta non es: deserto viri thoro: non te noceant aque iste amarissime. Sin autem declinasti a viro tuo ingrediantur aque iste maledicte in ventrem tuum ⁊ ipsum tumescere faciant ⁊ putrescat femur tuum. Et dicet mulier. Amen. Qđ ⁊ factum fuit. vt patet ibidem. Sin aũt manifestum fuit: tũc puniebat̃ morte. vtz Leui. xx. Si mechatus fuerit vir cum vxore alterius ⁊ adulterium ꝑpetrauerit cum vxore ꝓximi sui: morte moriatur mechus ⁊ adultera. Nã tales lapidabant̃. vt ptz Jo. viij. Moyses mandauit hmõi lapidari. Sed si nunc tales deberent lapidari: timeo ꝙ lapides deficerẽt. Itẽ ꝑmittebant̃ occidi vxores in adulterio deprehense ꝑ maritos. vt ptz. ff. de adulte. l. marito. ad legẽ iul'. Ubi dicit̃. ꝙ licite marit⁹ interficit adulterũ cũ adultera dep̃hensum in domo sua. Idẽ cõcedit lex mosayca. Sed lex canonica prohibet. Itẽ alique gentes decapitant eos ⁊ alique submergunt: ⁊ alique suspendũt ⁊c̃. que oẽs sunt pene mortis. Legitur ĩ speculo histo. lib. xxiiij. ca. xv. ꝙ anno vndecimo Cõstantini fuit sctũs Gengulphus in burgundia. Hic sanctus fontẽ quendã emit in gallia: ⁊ eum oriri fecit in Burgundia. Cuius venditor dum emptorẽ irrideret repente vidit fontẽ suũ exiccatuz. Cũ ḡ quadam die iuxta fontem illuz in horto suo sederet cũ vxore sua adultera: cepit illam arguere de adulterij sui infamia. Quod crimen cũ illa vehemẽter negaret: facillimam purgationẽ ei apposuit dicens. Si vis vt credaz te sub hac infamia falso laborare: denuda-

A brachiũ tuũ ⁊ aufer mihi lapillum de fundo fonticuli hui⁹: ⁊ si illesum brachium retraxeris: credã q̃ innocens sis. Quod illa audiens secure brachiũ imersit fonti: ⁊ statim combustũ velut ab igne retraxit. Tunc sanctus ad illã. Ecce inquit appet veritas: flagitij tui. Habe ergo tua ⁊ mane per te ⁊ cũ adultero. Naz socia mea vltra non eris sed data dimidia pte substãtie sue mansit per se. Non multo post dormiens in domo sua: occisus est a quodam clerico qui cum vxore sua adulterare solebat. Cuius corpus dum feretro ad sepulturam portaret multi infirmi de tactu sanati sunt. Dumq̃ hoc illius vxori refertur ab ancilla sua: scz dominũ suum tãq̃ martyrẽ sanctum miracula facere: irridens illa ⁊ subsannãs ait. Gengulph⁹ miracula facit ac vt anus meus cãtat. Horq̃ ab ano suo turpes sonos ⁊ numerosos vellet nollet cepit emittere. Quod ei postea contigit oĩ vita sua in sexta feria: vt quotiẽs in eadẽ feria in qua vir eius martyr effect⁹ est aliq̃ verbũ ab ore

B pferret: totiens ab ano turpem sonũ audiret. Hec ibidẽ in specu. Tales etiam deberent acriter puniri in sinodis eorum: sed pchdolor capiunt pecuniam eorum: ⁊ dimittũt eos in pctis. Tales etiã adulteros confessores grauiter affligere deberẽt. ſ. cũ penitentia septẽ annor. vt ptz. xxij. q. j. c. predicandũ. vbi dr. Talez de periurio pniam iponere deberet q̃lem de adulterio: hoc est verũ dicit glo. quo ad numer. annor: nõ q̃ ad aspitatẽ pnie: sed piur⁹ penitere debet xl. diebus ⁊ septẽ sequentib⁹ annis. vt ptz vj. q. j. ca. Si q̃s piurauerit. Ergo etiã adulter deberet tm̃ tempus penitere. Adhuc grauj⁹ essent puniẽdi illi q̃ scienter tolerãt adulteriũ vxoris. De quibus. xxxij. q. ij. ca. Q̃ si in adulterio perseuerare elegerit: patronus turpitudinis ⁊ lenocinij reus maritus hr. Nã qui scienter tenet adulterã vel qui recipit pecuniã leno dicit. ff. de adul. l. ij. ⁊ §. Lenocinij. Utilissim⁹ aũt est q̃ vxorem suam sponte relinquit ad turpitudinẽ p̃ qua deberet certare vsq̃ ad mortẽ ⁊ tueri pudicitiã eius. ¶ Quito est graue illud p̃ter cõmissionẽ. q̃a dicit. j. ad Corin. vij. Mulier non habet potestatẽ sui: sed vir. et econtra. Nam in mr̃imonio vir dat mulieri: ⁊ mulier viro corpus suũ: quo nihil melius habet sub celo p̃eter animaz. Et totã sui corporis potestatẽ transfert in alteruz. Licet eñ vir sit caput mulieris quo ad regimen ⁊ castigationem in corporib⁹: tamẽ suis parem habent potestatẽ. Capere aũt rem q̃ in potestatẽ alterius est inuito dño non est aliud nisi furtum. Sed miruz est q̃ furtũ rerum punitur suspẽdio ⁊ morte: sed tale furtũ. ſ. adulteriũ grauj⁹ est ⁊ non punitur. Sed cur non punit? q̃ ipsimet rectores cõmunitatuz adulterio maculati sunt: habent eñ duas aut tres cõcubinas cũ p̃pria vxore. Dubitatur q̃d faciet mulier vt virũ suũ posset reuocare ab adulterio. Nõ eñ debet dicere si vir meus adulteriũ committit: ego sic̃r faciã: ⁊ eligã sociũ bonum. Rñdet q̃ p̃mo debet euz ꝟbis dulciter admonere p̃ponẽdo ei timorẽ dei. Scõo debet cũ obiurgare: expectãdo tempus oportunũ scz quãdo non est ebrius. Tertio si nõ

D p̃dest dicat rectori ecclesie ⁊ ecclesie iudicibus si est manifestũ. Quarto si nõ p̃odest confugiat ad deũ deuotis oronib⁹ vt virũ suũ cõuertat a via sua mala: sed q̃dam mulieres hoc non faciunt: aliqñ p̃opter timorem virorũ: sed magis timendus est deus. Aliquãdo etiã superãt mlieres falsis excusationibus: iurant ⁊ piurãt. Aliqñ dicunt nos sumus viri: estote vos femine: ⁊ non debetis regere nos: vos estis membra: nõ capita. Nos domini vos ancille, O qualis excusatio: velles ne q̃ mulier hoc idem tibi faceret? Certe non. Debet ergo talis mulier instanter rogare deum vt eũ auertat a via sua mala: aut inferat ei tẽporalẽ confusionem aut penam q̃ desistat. Sicut legimus de quodam milite: qui de latere cõiugis de nocte surgebat: ⁊ completo adulterio cũ aliena muliere domũ suam lucẽte lucna redibat. Cuius faciem per fenestraz intrantis vxor eminus contemplata clamat horrifice. Ad cuius clamorem ancilla domus ⁊ familia concurrentes: morq̃ ad intuitũ domini pariter clamauerũt: quasi a cõspectu demõis p̃territi. Quod vt miles vidit animo aduertit faciem suam a p̃pria forma recessisse diuino iudicio: et fm vili-

E tatem peccati confusionis ignominiam induisse. De mane ergo ꝓperauit ad ecclesiā vt confessus sacerdoti formā ꝓpriam recipere mereret. Cui cū vacce ⁊ pecudes ville procedentes ad pascua obuiarent: mox reddidere mugitus ⁊ diffugerūt: ⁊ idē pastores pecudum fecerunt. Sacerdos autē in ostio ecclesie ad dicēdas horas residēs: mox vt illū vidit: se signauit ⁊ intrans ostium post se clausit. Tunc miles se prosternens ante fores ecclesie. Miserere inquit pater sancte mihi miserrimo peccatori. Nō enim sum ille qui videor: sed hoc mihi peccatis meis exigentibus accidit: vt in me laruata quasi facies deformetur: sed penitenti iniunge quid vis: ⁊ sic de me quod voluerit deus expectabo. Nec mora. Ubi miles cum contritione ⁊ lachrymis est confessus ⁊ larualis illa confusio detersa est ⁊ propriā faciē cum sua integritate recepit. Uidimus plures ex his qui militē optime cognouerunt. ¶ Sexto est graue pctm̄ adulteriū ꝓpter fidei ⁊ sacramenti violationē. Ideo dr̄ adulteriū q̄si alterius thori violatio. Sunt em̄ tria ex q̄bus excusat̄ act⁹ matrimonij. ſm̄ ꝙ dicit mgr̄ sen. li. iiij. dist. iij. dicēs. Tria bona sunt inquit coniugij. Un̄ Aug⁹. Nuptiale bonū triptitū est. s. fides: sacr̄m ⁊ ꝓles. ¶ In fide attenditur ne post vinculū cōiugale cū alio vel cū alia coeat̄. Sed cōtra illud bonū facit adulter ⁊ adultera. Sepe enim accidit ꝙ viri habent vxores pulchras ⁊ lectos nitidos: ⁊ tn̄ vadūt ad mulieres turpes ⁊ fetidas: q̄a tales sciunt se reddere affabiles: sic etiā alique mulieres habēt viros bonos yconomos q̄ sūt boni gubernatores: ⁊ tn̄ alios admittunt. Sequit̄ in magr̄o. Consistit etiā in prole vt vnaniminit̄ suscipiat̄: ⁊ religiose educat̄. In sacramento: vt cōiugiū non separet̄ vt dimissus vel dimissa. Nec causa prolis coniungat̄ alteri. Separatio aūt gemina est corporalis ⁊ sacramētalis. Corpaliter pn̄t separari causa fornicationis vel ex cōi cōsensu cā religionis: siue ad tp̄us siue vsq̄ ad finē. Sacramentalit̄ ꝟo separe nequeūt dū viuunt si legitime sunt persone. Hec magr̄ q̄a manet vinculū cōiugale in ꝑpetuū. Dubitat̄ vtrū mulier adulterando vel mechādo magis vel grauius peccet q̄ vir. Respōdet Aug⁹. de anchona sup magnificat. dicēs ꝙ mulier adultera maius ⁊ graui⁹ peccatū cōmittit q̄ vir ꝓpter tria. Nam ad mulieris adulteriū cōcurrūt pctā aggrauātia que ꝑ se non cōcurrunt ad viri adulterium scz furtum homicidiū ⁊ sacrilegiū. Est ergo mulier adulterans furatrix ⁊ homicidij ꝓuocatrix: ⁊ est sacrilega. Est autē furtum acceptio rei aliene inuito dn̄o: quia ergo filijs debet̄ patria hereditas ex q̄ mulier adulterat̄: hereditatē paternā dat alienis filijs: ⁊ sic inuito dn̄o. Merito ḡ quādo casus talis venerit sollicite deberet ꝓcurare vt tales filij efficerent̄ religiosi: aliter furti iudicio cōdemnanda est. Secūdo est homicidij ꝓuocatrix: q̄a cum vxor cum viro sit vna caro: non pōt vir maiorem iniuriam recipere per carnē suā ꝓpriaz q̄ videre vel audire adulteriū. Un̄ ꝓpter mai⁹ incēdium qd̄ habet vir de adultera ⁊ mecha vxore: lex ciuilis penaz homicidij non apposuit viro interficienti vxorem actualiter adulterantē ⁊ mechantē. Lex tn̄ euangelij hoc non admittit: quia sublata est lex ciuilis ꝑ chr̄m: qn̄ dixit ad adulterā accusatā. Nec ego te cōdēnabo. Joā. viij. Tertio efficit̄ sacrilega: quia aliquādo propter multiplicationem humani generis ad cultum dei licituz fuit vni viro plures vxores habere: sicut fuit ī Abraam Job ⁊ alijs antiquis patribus: sed nūq̄ de lege licuit vni mulieri plures viros habere. Unde mulier mechans ⁊ adulterās vl̄r ſm̄ oē tp̄s est p̄uaricatrix legis diuine: ⁊ violatrix legis chr̄i ⁊ legis mosayce: sed non ſm̄ oē tēpus vir efficicit̄ sacrileg⁹ adulterās. Ergo tria aggrauāt adulteriū mulieris magis q̄ viri. s. furtū homicidiū ⁊ sacrilegiū. ¶ Scd̄o q̄rit̄ vtrū plus peccet frangendo fidem matrimonij vir q̄ mulier. Rn̄det idem doctor vbi supra dicēs ꝙ aliud est q̄rere q̄s maius peccatū cōmittit: scz mulier vel vir adulterās: ⁊ aliud est querere quis hoꝝ plus peccat: q̄a maius pctm̄ refert̄ ad operationē ⁊ actum peccati: sed plus peccare refert̄ ad conditionē ⁊ statum peccantis. Maius ergo peccatū cōmittit mulier adultera q̄ vir propter illa tria que dicta sunt. Sed plus

A peccat vir ꝙ mulier adulterãdo ꝓpter triplicem conditionem: quia vir precellit mulierem. Primo vir est deo propinquior. Secundo in cõplexione fortior. Tertio in doctrina est ⁊ etiam in rõne doctior. Fuit em̃ vir imediate a deo creatus sine medio: sed mulier ꝓducta est mediante viro. Vñ dicit apls. q mulier debet velare caput suũ: qa est gloria dei. Est em̃ propria passio mulieris carnalis cõcupiscentia: ⁊ hoc est ex debilitate complexionis. Non em̃ ipsa sic faciliter vitare põt ⁊ vincere sicut vir. In doctrina ⁊ ratione est doctior ⁊ efficatior. Unde dicit Apostolus q mulieres in ecclesijs taceant: ⁊ si quid volunt discere domi viros suos interrogent. Sic plus peccat prelatus clericus ꝙ laicus ⁊ populus religiosus ꝙ secularis eodem genere peccati: quia sunt superiores quantũ ad statũ ⁊ deo ꝓpinquiores. Ergo eodez modo pl⁹ peccat vir adulterans ꝙ mulier: quia ipse superior est ⁊ deo ꝓpinquior. Itez quia est fortior. Vñ si ipse quia fortior est non vincit cõcupiscentiã carnalem sic excusat mu-
B lier saltem a tanto plus ꝙ vir: si ipsa non vincat. Tertio plus peccat vir ꝙ mulier: q debet ipsam instruere ⁊ docere. Unde sicut in eodem gñe peccati plus peccat mgr̃ ꝙ discipulus: sic plus vir adulterans. Debẽt ergo mulieres seruare q chr̃s dixit iudeis de scribis ⁊ phariseis. Quecunq; dixerint vobis docendo seruate ⁊ facite. sm opa eor̃ nolite facere. Dicunt viri mulieribus q seruent cõtinentiã: sed ipsi nihil faciunt ⁊ imponunt eis onera grauia: ⁊ digito suo nolũt ea mouere. Magnitudo em̃ huius pcti ptz i tali expẽplo. Quidã negociator habuit vxorẽ q tpe quodam summo mane surgens ad negociũ suũ dimisit vxorem in lecto. Cognouit aũt hoc vicinus suus q vxorem negociatoris inordinato dilexit amore: ⁊ intrauit domuz ad lectum negociatoris ⁊ cognouit vxorẽ: nesciente muliere q vir alius erat. Rediens vero maritus q̃siuit ab ea q̃d factuz esset: ⁊ cognouit q vir ali⁹ decepit eã: ⁊ petijt vidictã a deo Adulter vero intrãs eccliã arreptus est a diabolo: ⁊ exclamauit q vxorez eius decepisset: ⁊ caput; tanq̃ insan⁹ cũ lapidib⁹ percussit ⁊ miserabili morte expirauit. C Septimo est graue illõ pctm̃ ꝓpter mr̃imonij separationẽ ⁊ adulterij accusationẽ: q̃ maritus põt accusare ⁊ dimittere vxorẽ ꝓpter fornicationem ⁊ ecõuerso. Dicente dño in euãgel. Mat. xix. Quis qui dimiserit vxorẽ suã excepta cã fornicatiõis: facit eã mechari: ⁊ sic vxor põt accusare viruz: qa in tali cã ad paria iudicant. vtz. xxxij. q. v. cap. si vxorẽ q̃s. Si igit adulteriũ est manifestũ ⁊ incorrigibile: ita q negari non põt: vir eam dimittere põt: ⁊ põt petere diuortiũ scribẽdo libelluz. Forma aũt libelli potest esse talis. Anno dñi iesu chr̃i. M. cccc. lxj. residẽte dño. N. papa in aplica sede. Et dño conrado epo osnaburgẽsi. v. idus octobris. indictione. x. Ego. p. accuso bertam vxorem meã apud te dñe. osnaburgeñ. epm. et dico eã cõmisisse adulteriũ cum martino in villa tali: q̃ paratus sum legitime ꝓbare. Vñ peto a cohabitatione ei⁹ ⁊ seruitute; qua et sum obligatus absolui. Et hec forma libelli habet. c. tue fraternitatis. extra de procura. C Querit in quibus casibus adulte-
D ra a viro accusari non põt vel dimitti? Vñ detur sm Rayn̄. in septẽ casibus. Primus est si vir cõuincit de fornicatione. vt patet xxxij. q. vj. per totũ. Secundus si ipse pstituit eam. extra de eo qui cogno. consang. vxo. sue. ca. discretionẽ. Tertius cum ipsa credebat virum defunctum ⁊ nupsit alij et marit⁹ rediit: tenet eã recipere. Quart⁹ si cognita fuit latenter ab aliquo quem credebat esse virum suum. vt patet. xxxiiij. q. ij. in lectum. Quintus si fuerit vi oppressa intellige de vi absoluta. alias non excusat vt patet. xxxij. q. v. ꝓposito. Sextus q̃ reconciliauit eã sibi post adulteriũ vel eã publice adulterantem retinet in consortio maritali. vt patet. xxxij. q. j. ij. iij. Septimus si quis vxorem repudiat: ⁊ illa unbat alteri: ⁊ postea vir cõuertat ad fidem similiter et mulier tenet accipere illaz. vt ptz extra de diuor. ca. gaudemus. C Octauo est graue peccatũ ꝓpter grauem ignis purgatorij et inferni punitionem: quod patet in tali exẽplo. Nam carbonarius quidam faciẽs carbones in silua: vidit in media nocte quendam hominẽ in equo insidentẽ: habentem

E gladium ī manu sua: qui equitauit ad ignē in quo erat mulier nuda: ⁊ transfixit eam terribiliter: ⁊ sic fecit sepius ⁊ erat dolor nimius. Hoc videns carbonarius intimauit cuidam comiti qui vidit visionem ⁊ coniurauit hominem vt diceret quid hoc esset. Et respondit. Hec mulier vxor erat cuiusdam viri: ⁊ mecum vixit in adulterio ⁊ ego cū ipsa crucior nimis ⁊ confessi sumus anteq̄ moreremur: sed cito mortui penitentiam quā implere debuissem⁹ non potuimus implere. Sed si feceris pro nobis missas celebrari ⁊ orones fideliū ꝓ nobis ꝓcuraueris liberari possumus. Et cuz hic reuersus fueris ⁊ nō inueneris nos redēpti sumus. Punit etiā pena eternali. Apo. Pars eorū in stagno ignis ⁊ sulphuris ardētis est. Legitur ꝙ duo adulter ⁊ adultera mutuo peccauerunt in sacratissima nocte pasche: cuz ille iaceret in ope nephario dixit ad mulierē: vtinā possemus sic ꝑseuerare illū actū ī ꝑpetuū. Rñdit illa. Utinā possemus. Mox spūs malignus ambos extixit ⁊ neq̄q̄ potuerunt ab inuicē separi. Et sic fuerūt cōfusi tēporaliter ⁊ eternaliter simul damnati.

F ¶ In matrimonio agētes inordinate actū coniugalem peccant.

Quarto peccant contra illud p̄ceptū. Non mechaberis: qui in matrimonio agūt istū actū inordinate ⁊ contra institutionē nature. Dicit Lactāti⁹ ī li. diuinaꝝ institu. Cū de⁹ excogitasset duorū sexuū rōnē: attribuit his vt seinuicē appeterēt ⁊ cōiūctiōe gauderēt. Itaq̄ ardentissimā cupiditatē cūctaꝝ animātiū corpibus admiscuit: vt in hos affect⁹ auidissime ruerēt ea rōne ꝓpagari ⁊ multiplicari genera possent. Que cupiditas ⁊ appetētia in hoīe vehemētior ⁊ acrior inuenit: vel qꝛ hoīm multitudinē voluit esse maiorem: vel qñ ꝟtutē soli hoī dedit vt esset laus ⁊ gloria in coercendis voluptatibus. Hec ille. Talis aūt cōiūctio pōt fieri q̄druplici intētione. Primo causa suscipiēdi ꝓlis: ⁊ talis nō habz culpā. vtz. j. ad Cor. vij. Si nupserit ꝟgo nō peccat. Si em̄ sine pctō non posset fieri ꝯiugalis ꝯcubit⁹: nō p̄cepisset dñs post diluuiū eū copulari dicēs. Crescite ⁊ multiplicamini: cū sine carnali ꝯcupīa non p̄nt cōmisceri. Scdo hz fieri cā reddēdi debitū: ⁊ sic est act⁹ iusticie: ⁊ si nō possit fieri sine pctō: apl's non dixisset vbi supra. vxori vir debitū reddat. Ideo dicit Aug. ⁊ ponūtur ei⁹ verba. xxxiij. q. v. si dicat. vbi dicit Aug. Redde debitū: si non exigis redde ꝓ sctificatiōe ꝑfecta de⁹ tibi cōputabit. Tertio habet fieri causa vitāde fornicationis. De quo dicit apl's vbi. s. ꝓpter fornicationē vitādā vnusq̄sq̄ ꝓpriā habeat. Quarto mō habet fieri cā saturande libidinis si hoc est infra limites mr̄imonij. s. ꝙ cuz alia muliere hoc non faceret: tūc est veniale pctm̄ s̄m Thomā. Si aūt delectationē q̄rit in ea vt in meretrice: extēdendo scz affectum ꝙ si non esset vxor idez faceret. dicit Tho. ꝙ tūc ē mortale: ⁊ sic peccat ꝯtra illd̄ p̄ceptū p̄mo in mr̄imonio. Nō mechaberis. Idem dicit Hieroñ. ⁊ ponunt ei⁹ verba. xxxij. q. iiij. c. Origo q̄dem. Nihil est fedius q̄ amare vxorē quasi adulterā. Sequitur. Imitētur saltē pecudes. Ibidem. Adulter est inquit in suā vxorē amator ardentior. Glos. ibidē dicit. Adulter d̄r non reatu criminis illius capitalis: sed similitudine adulterine libidinis. Sicut em̄ adulter in adulteram ardet: sic iste in ꝓpriā. Tales faciūt sicut cerusa dña. Cui cū per villicū portatus fuerat vn⁹ calatus cerusoꝝ: dña cerusa cū calato intrauit camerā ꝓpter ingluuiē: ⁊ mox impleuit os cerusis: inglutiendo ossa cuz pelliculis: ⁊ rusticus vidit q̄cunq̄ fecit. Deinde cū marit⁹ esset in mēsa cum rustico: ista bona dña p̄ntauit aliq̄ de cerusis ad comedēdum: volēs aūt dña se ostendere moderate cepit vnū cerusum: aspiciens dixit ad villicum. Quō comedetis de cerusis in villa? Rñdit rustic⁹. Bona dña nos capim⁹ q̄tū possumus implere os nr̄m: ⁊ glutim⁹ cū ossib⁹ ⁊ pelliculis sicut vos fecistis in camera pauloante. Sic mlti viri ⁊ mulieres in p̄ntia hoīm sunt valde tēperati dicētes. Nos vix semel in anno facimus illum actū sed in absentia sunt luxuriosissimi. Contra apl'm. j. ad Coꝝ. vij. Qui hñt vxores sint tanq̄ non hñtes. Et sic Thobias vsus est coniugio suo. De q̄ dicit Thobi. viij. Qui ait ad Sarā vxorem suam. Surge hodie ⁊ cras ⁊ postcras: ⁊ oremus dñm. Et sequi-

tur. Filij eñ sanctoꝝ sumus: ꝛ nō possum⁹ ita coniungi sicut gētes qui ignorant deū. Unde ꝛ asmodeus demon fornicationis septem viros dicte Sare ꝓpter impetuosum ardorē libidinis occidit. vtz ibidem parum ante. ¶ Scdo peccāt i mrimonio ꝓtra illō ꝓceptū. Non mechaberis: qñ exercēt illum actū i festiuitatib⁹ sanctoꝝ. De quo Aug⁹. ꝛ ponit. xxxiij. q. iiij. c. Quotiescunq; dies natalis dñi: aut reliquę festiuitates aduenerint: nō solū ab infelici cōcubinaꝝ cōsortio: sed etiā a ꝓꝑijs vxoribus abstinere debemus. Ibidem. c. fratres. ꝛ. c. sancta. ꝛ in cap. chr̄iano. Qꝝ aūt hoc sit peccatū cōmittere sic actū luxurie: etiā patet i triplici exemplo. De quibus nota in tertio ꝓcepto. in sermone de indiscreta multiplicatiōe festoꝝ. Jdeo dicit btūs Aug. ꝛ ponunt eius ꝛba. xxxiij. q. iiij. c. Chr̄iano cuꝝ vxore sua conuenire aliqñ licet: aliqñ non licet. Propter ꝓcessiōes eñ ꝛ dies ieiunioꝝ aliqñ non licet eis conuenire: qꝛ etiā a licitis abstinendū est vt facilius possit impetrari qđ postulat. vñ. j. ad Coꝝ. vij. Ex cōsensu abstinendū ad tempus vt vacetis oꝛoni. Hec Aug. Rō aūt huius est: qa dies ꝓcessionum ꝛ orationum ꝛ ieuniorum instituti sunt ꝓpter eleuationem mentis a carnalibus ad spūalia. Jn vsu ꝛo cōiugali fit depssio mētis a spiritualib⁹ ad carnalia. Jdeo cōuenienter est institutū vt in illis diebus abstineāt cōiuges ab vsu carnali. Jdem faciēdum est tpe cōionis. vt ptz. xxxiij. q. iiij. c. sciatis. vbi dicit Hieroñ. Sciatis frēs charissimi: qꝝ quicunq; vxori debitū reddit: vacare non potest oꝛoni nec de carnib⁹ agni comedere debet. Si panis ꝓpositionis ab his qui vxores suas tetigerūt comedi non poterat: quāto magꝫ ille panis qui de celo descendit non potest ab his q̄ coniugalib⁹ paulo añ hesere cōplexib⁹ violari atq; contingi. hīsto. de panib⁹ ponit. j. Reguꝫ. xxij. Non tñ peccat ille q̄ reddit debituꝫ: sed qui exigit. Et si hoc facit causa saturande libidinis: mortaliter peccat. Si ꝛo aliqua infirmitate ductꝝ sine vllo ꝓpōsito siue irreuerētia vel exhortatiōe ecclie: nō peccat mortaliter. ¶ Tertio grauiter peccat qñ fit cōtra naturā mō zodomitico aut bestialit: qđ est graue pctm̄ inter ꝑsonas legitimas. O bestia coniuncta: dic mihi si tu videres hominem faciē habentē retro: nō videretur tibi aliquid mirabile ꝛ horrendū visu? O bestialis hō: asin⁹ ꝛ canis non facerent q̄ tu facis: in tāta necessitate es positus. Vult eñ Aug. nō tātū scelus esse cū mr̄e sicut cōtra naturā agere. Modus aūt quē natura docet est. Et est qꝝ mulier iacet in dorso: vir aūt in vētre succūbat: ꝛ sic facilius cōcipiūt mulieres. Minor aūt deuiatio est concubitus lateralis: ꝛ maioꝛ qñ sunt sedentes. Ad huc maioꝛ stantiū est. Maxim⁹ q̄ est retroꝛsum mō iumentoꝝ. Qñ aūt modus mutat ꝓpter corꝑis grossiciē vl̄ ꝓpter aliquā aliā infirmitatē: aut ꝓpter impꝛegnationē: ꝛ timet de suffocatiōe part⁹: credo qꝝ non peccet mortaliter ꝓpter infirmitatē mulieris. Qñ aūt facit causa saturāde libidinis: tūc peccat mortaliter. ¶ Quarto peccant coniugꝫ qñ nō fundunt semen ad debitū vas ne mulieres impgnent. Et quantū pctm̄ sit illud hr̄ Gen̄. xxxviij. vbi dr. Dixit ergo iudas ad onā filiū suum. Jngredere ad vxorem fratris tui vt suscites semē fratri tuo. Ille sciens sibi nō nasci filios: introiens ad vxorē fratris sui: semen fundebat in terram ne liberi nascerēt. Jdcirco pcussit eū dñs eo qꝝ rem detestabilē faceret: hoc etiā fecit her frater eius q̄ fuit neꝯ in cōspectu dñi: vt ibidē. Que aūt fuit ei⁹ neqtia i textu nō exꝑmit. Dicunt aūt hebꝛei qꝝ fuit sicis neqtia frīs sui onā: q̄ in coitu cuꝝ sua vxore studebat fundere semē i terrā extra vas mulieris. Sed hoc faciebat alio motiuo: qa iste her libidinose afficiebat ad suā vxorē thamar. Jō cauebat ne impgnaret ne ei⁹ pulchritudo minueret: ꝛ ne ei⁹ cōcubitu ad tē pus priuaret. ſ. cū esset ꝓpinqua ptui ꝛ in partu iacēs vsq; ad purificationē: sed onā alia intētiōe faciebat. vtz i lr̄a. Jdeo vterꝯ interfect⁹ est a dño vt identitas pene testaret sīlitudinē culpe. Hec Nico. de lyra. ¶ Quinto peccāt qñ coeunt tpe mēstrui: sicut dñs ꝓhibuit Leui. xviij. Ad mulierem q̄ patit menstruū nō accedes: nec reueles feditatē eius. vñ ꝓpha. Si vir non accesserit ad mulierē mēstruatā nō morietur. Nam mēstruū est ifirmitas nālis qua nāliter ve-

T

E nit mulierib⁹ omni mēse. Jō tūc abstinēdū est a coitu: qꝛ ſm phicos tūc ꝯcipiunt̄ ⁊ nascunt̄ gibbosi ⁊ leprosi scabiosi vel cum turpi signo in facie: vt hmōi deformitates sepe videm⁹. Dubitat̄ ḡ vtꝝ ſp sit pctm̄ tempore menstruoꝝ debitū exigere vel reddere: Rñdet Joānes in summa. ꝙ q̄dā dicūt ꝙ exigere est de volūtate cōiugis: ſz reddere de necessitate iurꝭ. Primū intendit moyses tpe mēstruoꝝ Leui. xviij. sed non scd̄m alij addūt. Aut petenti imminet periculum p̄sumptū ꝓbabiliter de fornicatiōe aut nō. Si sic debet reddi: quia preceptū est morale: nō cerimoniale aut figurale. Alij dicūt Aut passio naturalis est determinato tempore contingens: ⁊ tunc non licet exigere vel reddere. Et quicunqꝫ sciēter exigit vel voluntarie reddit peccat mortaliter: quia tunc concipiunt̄ fetus vt supra dictum est. Aut est passio innaturalis: ⁊ tunc saltem licet reddere: quia tūc non potest fetus concipi. Sed in his opinionibus prima securior est ⁊ cōmunior. Dicit em̄ Hugo ꝙ mulier tenetur reuelare viro suo menstruum si exigat ab ea debitum petens vt desistat. Guilhelmus dicit super verbo abstinendū ꝙ ſm Hugonem tam vir q̄ꝫ mulier petens debitum tempore menstruoꝝ: peccant mortaliter: sed qui reddit exactus non peccat. Potest tamē denegari sine peccato: nisi videat exigentiā imminere periculum fornicationis. Hec Joānes. ¶ Sexto peccant quando vir cognoscit vxorem post partum ante purificationē. Patet distin. v. Ad ei⁹ concubitum vir suus accedere non debet: quousqꝫ proles que gignit̄ ablactet̄. Hee itaqꝫ que filios suos ex praua cōsuetudine aliis ad nutriendum dant nisi prius tēpus purgationis transierit: viris non debent admisceri. Hec Augusti. Et si peteret mulier debitū tali tpe: vir non debet ei reddere debituꝫ: nisi timeret̄ eius fornicatio. vtꝫ xiij. dist. Duo mala. Et econtra si vir petat debitum a muliere: negabit ei. Dubitat̄ si vir cognoscit vxorem ante purificationem nūquid est mortale pctm̄. Rñdet Joan. in sum. li. iiij. ti. xij. c. ij. Credo inquit ꝙ non. licet cōtra videat̄. dist. v. c. Ad eius. vt. s̄. ⁊. xxxiij. q. iiij. c. si eā. Et. xxxij. q. iiij. c. Origo. ⁊. q. vij. Non solum. Sed illa capitula quātū ad hoc loquunt̄ de honestate ⁊ cōsilio: ſz q̄ reddit his tpibus nō peccat. Ideo dicit̄ extra de purifi. post partū. ca. vnico. Si mulieres intrare volunt post partuꝫ ecclesiam ad agendū gratias nō peccant nec sunt prohibende. Si tñ ex veneratione voluerint aliquantulū diu abstinere deuotio eaꝝ non est improbanda. ¶ Septimo peccant in matrimonio mortaliter: quando de viro fit mulier: ⁊ ecōtra de muliere fit vir. Et tales actus non cōueniunt statui matrimoniali: qꝛ sic mutat̄ in pecudes. Et ꝓpter illud pctm̄ venit diluuiū ⁊ perijt mundus. vtꝫ Gen̄. vj. ¶ Octauo peccant qñ vnus alteri subtrahit debitū. vñ Apl̄s. j. Coꝝ. vij. Uir vxori debitū reddet ⁊ ecōtra. qñ ḡ mulier subtrahit viro debitū ⁊ ecōtra: peccāt mortal̄r. vt ptꝫ. xxvij. q. ij. c. si tu abstines. ¶ Nono peccāt qñ in locis sacris coeunt: qꝛ licet debitū reddendū sit oī tpe: nō tñ est sile de loco: q̄a loc⁹ pollui pōt ita vt indigeat recōciliatiōe nō aūt tp̄s. Jō si ali⁹ locus haberi potest: mortaliter peccat qui in loco sacro reddit.

¶ Non mechaberis.

Quinto peccant cōtra illud p̄ceptum nō mechaberis. incestuosi. s. qui cuꝫ cōsanguineis suis vel cognatis fornicant̄: qd̄ est graui⁹ q̄ꝫ adulteriū. vt patet xxxij. q. vij. Quēadmodū. Ubi enumerata fornicatione ⁊ adulterio sequit̄ in fine. ca. hos oēs incestuosi transcēdunt. Et in. c. sequenti dicit Aug. Adulterij malum vincit fornicationem: vincit̄ aūt ab incestu. De illo pctō dicit̄. xxxvj. q. j. c. Lex illa. §. cū ḡ. vbi d̄r ꝙ incestus est cōsanguineoꝝ vel affiniū abusus. Uñ incestuosi dicunt̄ qui consanguineis vel affinib⁹ abutūtur. Hec ibi. Talis incestus impedit mr̄imoniū contrahendū sed nō dirimit contractū. vtꝫ extra de eo qui cog. cōsang. vx. sue. c. trāsmisse. Et habet fieri quadrupliciter.

Primo in cognatione. i. in cōsanguinitate.
Secundo in affinitate reali.
Tertio in cognatione spirituali.
Quarto in cognatione legali.

¶ Primo fit incestus in cognatione carnali: vt filius cū mr̄e: pr̄ cū filia: frater cum so

A rore: vel filij ⁊ filie duor̃ frat̃ aut sororuz ⁊ sic vlteri⁹ vsq̃ ad q̃ntũ graduz exclusiue. Talis affinitas impedit mr̃imoniũ ⁊ trahẽ dũ ⁊ dirimit cõtractũ. vtz extra de cõsang. ⁊ affi. c. nõ debet. Et si tales mutuo coeunt peccãt grauiter: qz̃ ptz p̃mo ex diuĩe legis phibitione. vtz Leuit. xviii. Dis hõ inquit dñs ad p̃rimũ sanguinis sui non accedat: nec reuelet turpitudinẽ eius: q̃a ego dñs. Per reuelationẽ turpitudinis intelligitur quicunq̃ concubitus carnalis. Jdeo membra deseruientia ad concubitũ dicũtur pudenda fm Aug. xiiii. li. de ciui. dei. c. xxiii. Dicunt ideo pudenda: quia pudet animuz resisti sibi a corpore. Jdeo ista mẽbra occultamus quia mouent cõtra imperium voluntatis quod nõ faciũt alia mẽbra vt manus aut pedes. Jdeo dñs dicit. Turpitudinez p̃ris tui: ⁊ turpitudinem mr̃is tue nõ discoperies mr̃ eñ tua est: nõ reuelabis turpitudinez eius. Turpitudinẽ vxoris p̃ris tui id est nouerce nõ discooperies: turpitudo eñ p̃ris tui est. Turpitudinẽ sororis ex p̃re siue mr̃e q̃ domi vel foris genita est non reuelabis: q⁊ turpitudo tua est. Turpitudinẽ filie vxoris p̃ris tui: quã peperit p̃ri tuo: ⁊ est soror tua non reuelabis. Turpitudinez sororis patris tui nõ discooperies quia caro est patr̃ tui. Turpitudinẽ sororis mr̃is tue nõ reuelabis: eo q̃ caro sit matris tue. Jlli gradus olim in lege prohibiti sunt: sed nunc plures additi sunt ab ecclesia: quia nunc prohibetur vsq̃ ad quartum gradum inclusiue. Sic ibidem prohibetur gradus affinitatis: que est proxime prouenies ex sola copula carnali. Jdeo dicitur ibidem. Turpitudinem patris tui non reuelabis: nec accedes ad vxorem eius: quia tibi affinitate cõiungitur. Turpitudinẽ nurus tue non reuelabis: q̃a v[illegible] filii tui est ⁊ c. vsq̃ ad quartuz gradum inclusiue. ¶ Secundo ⁊ patet grauitas huius peccati ex legis graui punitione: vt ptz Leui. xx. vbi dr̃ a dño. Qui dormierit cum nouerca sua ⁊ reuelauerit ignominiã p̃ris sui: morte moriantur ambo: sanguis eor̃ sup eos. Qui dormierit cũ nuru sua morte moriat̃. Sequit. Qui supra vxorem filiam aut matrez eius duxerit scelus opatus est viuus ardebit cuz eis nec permanebit tantũ nephas i medio vestri. Unde sequit ibidẽ. Qui acceperit sororem filiã p̃ris sui ⁊ filiã matris sue ⁊ viderit turpitudinẽ eius: ⁊ illa que conspexerit fris ignominiã nephariã rem operati sunt occident̃ ambo in cõspectu populi. Oñes illi tunc excluſi fuerunt a matrimonio. Nã in principio generis humani ꝓpter raritatem hoim tm̃ duas personas excluſit a coniugio. ſ. vt nec fili⁹ matri nec filia patri copularet̃. Jdeo adã dixit ꝓpt hoc hõ relinquet p̃rem ⁊ mr̃em. ſ. quo ad mr̃imonii copulationem ⁊ adherebit vxori sue. Tunc eñ frater accepit sororem suam. Dicit mgr̃ in hiſto. vbi tractat de generatione Seth. q⁹ Adam legit habuiſſe. xxx. filios ⁊ totidem filias: qui inuicẽ cõtraxerũt matrimoniũ: ꝓter Cayn ⁊ Abel. Sub lege fere. xii. ꝑsonas excluſit. vtz. Leui. xviii. Sed etiaz olim p̃es excluſit. ſ. vsq̃ ad sextum graduz inclusiue. vt patet. xxxv. q. iii. c. Nulli ex p̃pinquitate sanguinis vsq̃ ad septimũ gradũ vxores ducãt. Et causa ponit̃ infra. ca. consanguinitatis: q̃a sicut ex etatibus mũdi generatio ⁊ hois status finit̃: ita ꝓpinquitas generis tot gradibus terminatur. Sed nunc statuit q⁹ nemo infra quartum gradũ siue cõsanguinitatẽ cõtrahat ⁊ reuocant̃ priores in cõtrariũ editi. extra de consangui. ⁊ affi. c. nõ debet. Ratio ibidẽ ponitur: q̃a quattuor sunt humores in corpore qz̃ cõstat ex quatuor elemẽtis. Cum ergo iam vsq̃ ad gradũ quartũ p̃hibitio coniugalis copule sit restricta: eam ita volumus esse ꝓpetuã: nõ obstãtibus ꝓstitutiõib⁹ sup hoc editis ab aliis vel a nobis. Si q̃s cõtra inhibitionẽ hmõi p̃sumpserit copulari: nulla longinq̃tate defendat̃ annoz: cũ diutur nitas tpm nõ minuit pctm̃ sed auget. Tantoz̃ sunt grauiora crimina: quãto diutius infelicẽ aiam detinẽt alligatã. hec ibi. Sic vsq̃ ad q̃rtũ gradũ cõit̃ durat hoim memoria: vt sciãt grad⁹ cõputare. Et corp⁹ hũanũ ex q̃ttuor elementis in generatiõe cõponit̃ ⁊ cũ in q̃libet generatiõe sit q̃dam cõmixtio cũ alieno sanguĩe paulatim euanescit cõtinẽtia cõpõnis p̃me: ita vt in p̃ma generatione euanescit elemẽtũ subtili⁹. i. ignis. In scõa aer. In terra aq̃. In quarta terra

E In q̄nta cōtrahere pñt neq; incestus cōmit
tit̄ ſm.s.Tho. Sic hodie terminat̄ cōſan-
guinitas ī quarto gradu ſaltē quo ad copu
le carnalis ꝓhibitionē: tñ quo ad ſucceſſio-
nē hereditatꝫ durat vſq; ad decimū gradū
vt patet.xxxv.q.v.c.ad ſedem. Tertio ptz
grauitas huius peccati ex diuina maledi-
ctione: ſicut ptz Deut̄.xxvij. Maledictus q̄
dormit cū vxore patris ſui: ⁊ reuelat operi
mentū lectuli ſui. Et dicet omnis populus
Amen. Maledictus qui dormit cum ſorore
ſua filia p̄ris ſui vel m̄ris ſue. Et dicet oīs
populus amen. Maledictus qui dormit cū
ſocru ſua. Et dicet om̄is ppl's amen. Nam
ſi terra fuit maledicta ꝓpter peccatū primi
hominis. vtz Geñ.iij. quāto magis ille in-
ceſtuoſus a deo meruit maledici. Si ſer-
pens fuit maledictus. vt patet ibidem. Ma
ledictus eris īter oīa animātia terre: ideo
quia induxit hominem ad pctm̄: quātoma-
gis inceſtuoſus ⁊ ſerpens infernalis. Si
cayn a deo fuit maledict⁹: q̄a occidit frēm
ſuū. vtz Geñ.iiij. quāto magis ille inceſtuo
ſus. Item ſi arbor meruit maledici: q̄a non
F portauit niſi folia. vtz Mat.xij. quantoma
gis ille inceſtum faciens. Ideo Jacob filiū
ſuum maledixit ruben: quia dormiuit cum
vxore ſua. vt ptz Geñ.xlix. dicens. Ruben
primogenitus meus effuſus es ſicut aqua.
Non creſcas: quia aſcendiſti cubile patris
tui. ¶ Quarto ptz grauitas huius peccati
ex eccleſie ꝓhibitione. Nam inceſtū primo
ꝓhibet ſub pena infamie. vt ptz.vj.q.j.ca.
Infames eas ꝑſonas eſſe dicimus que ꝓ
aliqua culpa notant̄. ſ. inceſtuoſos ꝑiuros
homicidas raptores ⁊c̄. Neq; etiam teſta-
ri nec accuſare pñt. vtz.iij.q.iiij.c.conſan-
guineoꝝ. Dicit Calixtus papa ꝙ om̄is in-
ceſti macula pollutus infamis eſt: ⁊ accu-
ſare ſupradictos non ꝑmittit̄. Sic etiā nec
teſtari pōt vt ptz ibidem. Sequit̄ ergo. Nō
ſoli hij repellendi ſunt ⁊ infames efficiunt̄
ſed etiā eis oēs cōſentiētes. ſ. approbando
defendendo: patrociniū preſtando: quo ca
ſu non minus peccat q̄ faciens. Item ſunt
a cōmuniōe fideliū ſeparādi. vt ptz.xxxv.
q.ij.c. de his qui ſe inceſti pollutione com-
maculent placuit quouſq; in ipſo deteſtan-
do ⁊ illicito cōtubernio carnis ꝑſeuerāt ꝙ
vſq; ad miſſam tantuz cathecuminorum in
eccl'ia admittant̄. Cū quibus nec etiā cibū G
ſumere vlli chr̄ianoꝝ licet ſicut apl's iuſſit
j.ad Cor̄.v. Itē nec debet ꝯtrahere matri-
moniū. vtz.xxxij.q.vlt.c. Quedā cū fratre
viri ſui dormiuit: decretum eſt vt adulteri
nunq̄ in cōiugio copulent̄. Item in.ca.ſe-
quēti dicitur. Si quis viduam vxorē duxe
rit: ⁊ poſtea cum filiaſtra fornicatus fuerit
ſeu cū duabus ſororibus: aut ſi qua cū duo
bus fratrib⁹ ſeu cū p̄re ⁊ filio. Si q̄s relictā
fr̄is: ſi q̄s neptē aut nouercā aut nurū aut
cōſobrinā aut filiā auunculi aut ei⁹ relictā
aut preuignā polluerit: eos diſiungi ⁊ vlte
rius nunq̄ cōiugio copulari p̄cipim⁹. Idē
dicit̄.xxxiiij.q.vlti.c.in lectū. Et de eo qui
cog.cōſang.vxo.ſue.c.j. Si aūt fit ex igno-
rantia pñt. vt patet ibidem.c.in lectū. Itez
filij de inceſtu procreati non reputant̄ filij
quantū ad paternā ſucceſſionē. vtz.xxxv.
q.vij.c.j. Item punit in debiti petitione: q̄
qui inceſtū cū cōſanguinea vel vxoris affi-
ne cōmiſit: debitū ab vxore nō poteſt pete-
re: ſed reddere tenet̄. vtz extra ꝺ eo q̄ cog. H
cōſan.vxo.ſue.c.trāſmiſſe. ⁊ in.c. Si q̄s cū
filiaſtra ſua fornicatus fuerit ſciēter: nec a
m̄re debitū petere: nec filiam vnq̄ h̄re pōt
in vxorem: nec filiaſtra nec ille vnq̄ tēpore
alij ſe poterint m̄rimonio copulare. Dicit
glo.ſup verbo debitū. exactus tñ reddere
tenet̄. vt patet ibidem in.c.tranſmiſſe. Le-
ges etiā imperiales grauiter puniūt vt ptz
C. de inceſt. ⁊ inutilibus nup.l. Si quis in-
ceſti vetitiq; ꝯiugij ſeſe nuptijs funeſtauit
ꝓprias q̄diu vixerit teneat facultates: ſed
neq; vxorē neq; filios ex ea editos habere
credat̄. Nihil ꝓrſus p̄dictis: neq; per inter-
poſitam quidez perſonā vel donet ſupſtes
vel mortuus derelinquat. Dos ſi qua ſolē-
niter aut data fuerit aut ꝓmiſſa iuxta ius
antiquum noſtri fiſci cōmodis cedat. In te
ſtamēto ſuo extraneis nihil relinquat ⁊c̄.
ibidē. ¶ Quinto patet grauitas hui⁹ pec-
cati ex ſathane poſſeſſione: q̄ tales ſunt in
dñio ſathane. vt ptz.i.ad Coꝝ.v.apl's de
quodā dicit īceſtuoſo. Audit̄ inter vos for
nicatio qualis nec inter gētes ſupple eſt vt
ſcz vxorē patris aliquis habeat: ſequit̄ ibi-
dem, Ego quidē abſens corꝑe: p̄ſens autē

A spū ſā iudicaui qui ſic operatus eſt in noie
ſi Jeſu chſi tradere huiuſmodi ſathane
in interitum carnis: vt ſpiritus ſaluus fiat
in die domini noſtri ieſu chſi. Sup q̄ dicit
glo. vt ſathanas eum corporaliter vexet: ꝛ
ſic ille reſipiſcat. Hanc em̄ poteſtatē dicit
habuiſſe apl's: vt cum aliquē a ſtultitia ſua
non poſſet remouere: diabolo eum vexan-
dum tradidit: quouſq; penitentiam ageret
ꝛ a malo deſiſteret. ꝛ hec glo. Caueant er
go cuncti fideles a tali laqueo. Dicunt em̄
quidam: ſoror mea eſt: poſſum ſecure dor-
mire cū ea: aut filia patris mei aut ſororis
quod eſt valde piculoſum dicere ꝛ facere.
Cuius exempluz ſcribit Cyrillus epūs ad
ſanctū Auguſti. de miraculis glorioſi Hie-
ro. de quodam monacho qui erat i quodā
monaſterio: ꝛ erat amator caſtitatz ad hie
ronymū gloriosum magnā deuotionē ha-
buit. Cū pater illius ad mortem egrotaret
ad patrē idem iuuenis compulſus eſt veni-
re. Cum tertio die completo cum ſua ſoro-
re: que erat pulchritudinis inaudite quadā
hora crura pris cōtingeret cōfricare: acci-
dit q̄ dexteram ſororis tangeret. Inde tā-
B tis eſtibus libidinis inflammatus a diabo-
lo ꝛ cor eius fuit vulneratū: q̄ eā ad actū
illicitum cupiebat incitare. Sanaꝛ p̄: mo-
nachus ad cōuentum reuertiꝛ: libidine ar-
det quotidie: cogitans modum vt nephas
precogitatū perficiat. Et diabolo inſtigan-
te in laicali habitu i nocte media ad fores
cenobij claues in manibus ferēs ad fores
properat: ſed ianuam minime inuenire po-
tuit: reuertitur ad cameram: ſed ſecunda ꝛ
tertia nocte tentauit ſimiliter ſic quaſi per
menſem. Tandem Hierony. glorioſus cui-
dam ſancto viro illi⁹ monaſterij apparuit
ei reuelans quid iſte monachus pretende-
bat: mandanſq; illi vt debeat illi monacho
declarare q̄ ſanctus ꝓpter impenſam ſibi
reuerentiam eum cuſtodiuit: vt oſtia non
videret ad tale nephas perpetrādū. Qua-
ne facto quod ille ſanctus homo viderat ei
intimauit. Audiens hoc ille cepit deteſtari
ſacramētis ꝛ dicere ꝓpter cerebri vacuita
tē hec ſibi ſomnia eueniſſe: ſed nocte ſequē
te ille monachus nullā reuerentiā exhibu-
it ſctō Hiero. Tūc oſtiū monaſterij exiens
ptāte ſibi a diabolo data venit ad domum C
p̄ris: ꝛ intrans puelle thalamū ſpoliatz ve
ſtibus lateri ei⁹ ſe applicuit. Soror excita-
tur virū iuxta ſe ſentiens viris emiſſis cla-
moribus ad ſe parentes euocauit. Currūt
ad puelle thalamum cuz lumine: ꝛ in lecto
inuenerunt hunc iacentē. Stupent paren-
tes condolent ꝛ interrogant cauſam tanti
diſcriminis: ꝛ filiꝰ ſuū ꝓfiteꝛ debitū: volu-
it glorioſus Hieroñ. ſuā ſtulticiā experiri:
vt i poſterū ꝛ humilior ꝛ aſtutior fieret ad
cauēdū. Sexto patet grauitas hui⁹ pec
cati in multis malis q̄ inde ſequuntur. Haz
illud pctm̄ reddit hominē quaſi canē. Ca-
nis em̄ in ope illo nō ſeruat cōſanguinita-
tē. Inde etiam ſepius ſequunꝛ homicidia:
ſicut ptz. ij. Regū. iij. q̄ amon q̄ ſororē ſuam
corruperat interfect⁹ fuit a fratre ſuo abſa-
lon. Niſi homines ab hoc pctō caueren ſe-
querenꝛ inde non ſolum odia homicidia ꝛ
fratricidia: ſed vna tota ciuitas vel patria
poſſet totaliter pire. Sed tales peſſimi in-
ceſtuoſi querētes excuſationes in pctis al-
legant Abraā: q̄a habuit ſaray in vxorem D
ſuā filiā p̄ris ſui. ſ. ſororem Loth. Et Iſa-
ac rebeccam in vxorē accepit: q̄ fuit filia cō
ſobrini matris ſue. Jacob duas ſorores ly-
am ꝛ rachel laban auunculi ſui ſibi in mri-
monio ſociauit. Loth duas filias ſuas in
monte impgnauit. Nōdet. ca. q̄ aūt. xxxv.
q. j. H. His itaq; reſpōdetur q̄ cōſanguineo
rū cōiunctiōes alias cauſa neceſſitatz per-
miſſe. Alias cauſa iuſte rōnis inueniuntur
iperate. Cuz em̄ vn⁹ ab initio vir atq; vna
ex latere eius mulier a deo formareꝛ neceſ
ſario ſorores fratribus copulabantur. Nō
aūt neceſſitate cogente fit ceſſante neceſſi-
tate pariter ceſſare oportet ꝛ illud. Tanto
ergo nūc dānabili⁹ vſurpaꝛ cōſanguineoꝝ
coniūctio: quāto min⁹ neceſſaria pbaꝛ. Nā
hmōi copula poſtea in lege phibita inueni
tur: dicēte dño per moyſen. Turpitudinez
ſororis tue non reuelabis. Sequiꝛ in. ca. ſe
quenti. Habita eſt illius rō certiſſima cha-
ritatis: vt hoies quibus eſſet vtilis atq; ho
neſtiſſima cōcordia diuerſarū neceſſitudi-
nū. i. dilectionū vinculis necterenꝛ vt vn⁹
in vno multas haberet neceſſitudines: et
ſingule ſpargerenꝛ in ſingulos: ac ſi ad ſo-

E cialem vitā diligentius plurime plurimos obtinerent. Pater quippe ⁊ soror duarum sunt necessitudinū nomina. Dū ergo quis habeat aliū pr̄em ⁊ aliā socrum numerosi⁹ se charitas porrigit sic mō fit. Et infra in c. sequenti. Alia causa qua id factū est poterat intelligere ꝙ ceteris idolatria fedatis: sola familia habet in cultu vni⁹ dei remansit. Sequit̄. Ne ergo ex ꝯiunctione infideliū fideles ad idolatriā ꝓlaberēt̄ ⁊ ita deum offenderent: sic quodā tp̄e ante diluuiū filij dei cōmixti cū filiabus hoīm ipsum ad iracūdiā ꝓuocauerūt: certissime cautū est vt pr̄iarche viri scti non nisi de propria cognatione: hoc est familia fidelium sibi vxores acciperēt. Hic est vt filij israel ītraturi terrā ꝓmissionis a dn̄o audirent: ne filias chananeoꝝ sibi in vxores acciperēt: nec suas eis nuptijs traderēt. Statim subiūgit dicens. Ne faciant vos recedere a deo vr̄o ⁊ fornicari cū dijs alienis. hec vbi. s̄. Sed ecclesia nūc satis est dilatata: ꝙ non est necesse ꝙ de sanguīe suo q̄libet nubat. Cesset ḡ

F talis excusatio friuola. ¶ Septīo patz grauitas hui⁹ peccati qꝛ est ꝯtra legē nālis inclinatiōis. Jō Arist. in li. politi. Sola naturali rōe duct⁹ excepit aliq̄s ꝑsonas a cōiugio detrahēdo. Nūq̄ꝫ em̄ fuit licitū alicui ⁊ apud nullas gētes ꝑmissum īuenim⁹ vt q̄s cū mr̄e vel pr̄e cōtraheret. Naz vxor debet esse subiecta viro. Incōueniens esset: matrē esse subiectā filio. Sic em̄ non esset mutua reuerētia ī parētib⁹ ⁊ filijs ⁊ etiā cōsanguineis. Nā bruta aīalia hoc facere verēt̄. vt ptz de camelo: q̄ sue mr̄i cōmisceri naturaliter refugit. vn̄ narrat Arist. x. de aīali. ꝙ q̄dā oc̄los cameli ꝓpria chlamide sua obstruxerat ⁊ mr̄ez ei⁹ submisit. Qd̄ cū camelus post ꝯcubitū agnouisset statim illū calcib⁹ suis ꝑemit ⁊ pedib⁹ ꝯculcauit. Sz tūc dubiū est de Loth: q̄ se miscuit cū filiabus suis: an peccauerit ip̄e ⁊ filie eius. De quibus Genes. xix. Ascendit Loth de segor et mansit in monte: due quoq̄ filie eius cum eo. Dixit ergo maior ad minorem. Pater noster senex est: ⁊ nullus viroruz remansit in terra qui posset ingredi ad nos. Ac si dicerent. Cito deficiet in eo virtus generandi: vel forsitan morietur: ⁊ nullus remansit in terra qui posset ingredi ad nos: ⁊ sic deficiet gen⁹ hūanū. Credebāt em̄ ꝙ sic̄ ꝑ diliuuiū oēs mortui fuerant: excepto noe ⁊ q̄ cū eo erāt in archa: ita mortui essent generaliter ꝑ p̄dictū incēdiū: ⁊ maxime quia audierāt a pr̄e mūdū ꝑiturū incendio futuro sicut ꝑierat diluuio ī p̄terito. Jō habuerūt piā intētionē. s. cōseruationē humani generis: licet hoc vellēt malo mō. s. ꝑ incestum. Ergo dixerūt. Inebriem⁹ eum vino ⁊ dormiamus cū eo: vt ꝑuare possem⁹ ex pr̄e nostro semē. Et ingressa est maior dormiuitq̄ cū pr̄e. At ille non sensit nec qn̄ accubuit filia nec qn̄ surrexit. De quo d̄r. xv. q. j. capi. Inebriauerūt loth filie eius: ⁊ se nescienti miscuerūt: quapropter culpād⁹ est q̄dē: nō tn̄ quātū ille incest⁹: sed quantū ebrietas illa meret̄. Dicit glo. ibidē. ꝙ h̄ loth nō erat nesciēs. Natura em̄ nō patit̄ ꝙ aliq̄s coeat nesciēs: sed nesci⁹: qꝛ nesciebat esse filias suas: credebat em̄ esse vxorē suā. Dicit Nico. de lyra. sup eodē. ꝙ loth ꝑ hoc non excusatur: qꝛ in crastino non cauit a sil̄i pctō. Nec etiā filie sunt excusate totaliter: sed a tāto vt dicit glo. sup illud. xxxij. q. iiij. c. dixit sara. vbi dicit̄ in fine. Deniq̄ꝫ loth sancti filie hanc causam querēde posteritatis habuerūt: ne gen⁹ deficeret hūanū: ⁊ ideo publici mūeris. i. officij q̄ publice seruire hūano generi videbant̄ gr̄a priuatam culpam pretexuit. Hec Ambrosius. Dicit glo. ibidem. sup ꝟbo pretexuit. i. diminuit. Non aūt extinxit. di. xxv. c. sexto die. Et est argumentum ꝙ malū factuz excusat̄ ꝓpter bonā intentionē: vt etiā in obstetricib⁹: q̄ licet peccauerunt mentiendo: tn̄ ꝓpter bonā intentionē remunerate sunt. vtz. xxij. q. ij. c. si q̄libet: sic etiā hic. ¶ Octauo patet grauitas huius pctī ꝓpter mortem subitaneā q̄ sepi⁹ inde orit̄. vtz Leuiti. xviij. Postq̄ꝫ dn̄s prohibuit īcestū ⁊ pctm̄ ꝯtra naturā: subdit ibidē. Oīs aīa q̄ fecerit d̄ abominatiōib⁹ his q̄ppiā: peribit de medio ppl̄i sui. Cui⁹ exemplū ptz in specu. histo. lib. xxvj. cap̄. lxv. Fuit q̄daz nobilis genere: sed degener moribus: q̄ duxit cōsanguineā suā in clauoniaco regno. Excōicat⁹ est ab ep̄o suo: quē ille cōtēpsit: sed ad iudiciū diuine indignationis contigit: vt panes de nuptialib⁹ mēsis

A ante canes prolecti: a canibus non tangerentur. Nō multo post ille in cubiculo dormiens fulminatus est. Etiam sequitur (nisi penituerint) mors eternalis: que est perpetua damnatio. Quod patet in tali exemplo. Duo predicatores simul ibant per viaz quorum vnus erat penitentiarius pape z sanctus homo: z alius erat pius. Cū ergo ad quoddā castrū venissent: erat ibi quedā mulier que incestū cū fratre suo carnali cōmiserat: z ppter enormitatē peccati z erubescentiam humanā. xj. annis absqz confessione remanlit. Dum aūt vidisset illos fratres in ecclesia celebrantes: dixit intra se. Isti non cognoscūt te nec vnqz redibūt ad istas partes: ideo istis dices peccata tua. Celebrata missa ad penitentiariū accessit: stante socio ex opposito. Et cū peccata cōfiteret: ad quālibet expssionē vni9 peccati bufo exibat de ore eius: z tandē cōfessis oibus cū venisset ad illud pctm incestus: pre verecūdia noluit cōfiteri illud. Et qdā draco qui extenderat caput extra os: retraxit B caput suū. Et dum absolueret a penitētiario: socius penitentiarij vidit q omnes illi bufones qui exierant cum draconе turma tim reingressi sunt. Et recessit mulier. Et cū p vnā leucā venissent: socius penitētiarij reuelauit ei visionem quā viderat. Qui territus z tristis dixit. Celauit aliqd peccatum in sua confessione. Et cum redissent vt eam conuerterent: inuenerunt eam suffocatam. Qui contristabili z mirabili modo cū ieiunijs z orationibus ceperūt inuocare diuinam clementiā: vt dignaret ostēdere eis quid significaret p visionem ostēsam. Tertia die appuit eis mulier equitās super draconem: z duo serpētes crudeles cingentes collum eius: sugebant vbera ei9 z duo bufones terribiles erant super oculos eius: z de ore eius ignis sulphureus expirabat: z duo canes deuorabant man9 eius crudeliter. Et due sagitte ignite mittebant per aures eius: z in capite eius stabant lachryme. Quā cuz vidissent fratres territi corruerūt. Tunc illa. Nolite timere amici dei: nā ego suz mulier illa maledicta q̄ fui vobis cōfessa alio die. Et qa celaui in confessione tale pctm: ideo sum adiudicata huic pene ppetue. Tūc pniarius ait. Adiuro te p chrm: vt informes me i duobus dubijs. Primo qd significet hec diuersitas penarū. Tūc illa. lacerte capitis sunt in punitionē ornamētoz capitis. Bufones ocloz sunt in punitionē aspectuū. Sagitte ignite in punitionē corruptionis auditus. Ignis oris in punitionē diffamationū osculorum carminū z immundoz verboz. Serpētes sugentes vbera in punitionem: qa sustinui immundos tactus. Crudelitas canū in punitionē imūdoz tactuū. Et etiā multa dedi porcis z canib9: de quibus poterant nutriri paupes chfi. Insup lusi cuz canticulis z tēpus inutiliter cōsumpsi. Equito sup hūc draconem: qui inexpressibili dolore me cruciat: in punitionē imūdaz opationū. Tūc dixit pniarius. Rogo vt mihi soluas secundū dubiū. Que sunt pctā p quibus hoies magis damnantur? Tunc mulier ait. Per oēm viam pctoz ad infernum descendunt: sed mulieres p qtuor genera pctoz: scz per peccata lingue: per peccata vani ornat9: p peccata sortilegij: p erubescentiā cōfessionis. Cū ergo interrogaret si posset iuuari. D Draco cum mirabili cruciatu ipsam subito eleuās ad infernuz portauit. Cogitēt ergo incestuosi grauitatē huius peccati z agant pniam si volunt euadere penam eternalē. Vaz qui ignoranter agnoscit duas sorores vel matrē z filiam: vel amicam vel neptez septē annis peniteat: si scienter ppetuo careat cōiugio. vt pt3. xxxiiij. q. j. c. Si qs cuz duabus z c. Et. xxxv. q. ij. c. Si quis fornicatus sit cū muliere: z frater eius nesciens eandē duxerit vxorē frater eo q fratri crimen celauerit: peniteat septē annis z post penitentiā nubat. Mulier autem vsqz mortem peniteat: z sine spe coniugij maneat. ¶ Scdo habet fieri incestus in cognatiōe spūali: que est attinētia proueniēs ex sacri datione vel detentione. Et est sciendum q qñ pf ptrahit cū cōmatre: dirimit mrimoniū. vt pt3 decog. spi. c. martinus. z. ca. veniens. Et verū est cū paternitas pcessit matrimoniū: si aūt esset secuta scienter vel ignoranter: mrimoniū nō sepat. vt ibidem in. ca. si vir. Imponitur tamen pnia quasi dolose faciēti, eo. ti, c, ptractio. Et scias si alter cō

E iugũ mr̃imonio cõsummato leuet puerũ in sacro fonte: ambo sunt cõpatres parẽtibus infantis eo.ti.c.martinus. ⁊ li.vj.ca.j. Si aũt filius alterius tãtũ leuat̃ de sacro fonte: non tamẽ ꝓpter hoc alter cuius nõ erat filius fit cõpater leuãtis. Et quod dicitur de cõpaternitate q̃ fit in baptismate: intelligit̃ etiã de ea q̃ fit in cõfirmatiõe. Que aũt fit ꝑ cathecismũ impedit: sed non dirimit. vtz li.vj.c.iij.eo.ti. Scias ꝙ sicut cõtrahit̃ paternitas inter leuãtẽ ⁊ leuatũ ⁊ eiꝰ parẽtes: sic ĩter baptisantẽ ⁊ baptisatũ ⁊ eiꝰ parẽtes. vt ptz eo.ti.c.j.li.vj. Uñ viginti sunt casus ꝟm Joan.an. in quodam tractatu. in quibꝰ cõmittit̃ incestꝰ: qui etiam impediunt mr̃imoniũ ꝯtrahẽdũ ⁊ dirimũt ꝯtractũ. s. inter baptisantẽ ⁊ leuantẽ baptisatũ ⁊ filios leuãtis baptisatũ ⁊ cõiugẽ leuãtis ꝑius cognitã: leuãtẽ ⁊ parẽtes leuati. Inter baptisatũ ⁊ baptisantẽ: baptisatũ ⁊ baptisantis filios: baptisatũ ⁊ cõiugẽ baptisantis ꝑꝰ cognitam: baptisantẽ ⁊ parẽtes baptisati. Item inter confirmatũ ⁊ leuantem: cõfirmatum ⁊ filios leuãtis. Confirmatũ ⁊ cõ-
F iugem leuantis prius cognitam ⁊ parẽtes confirmati. Inter confirmatũ ⁊ filios confirmantis: confirmatũ ⁊ coniugem confirmantis prius cognitam. Confirmantem ⁊ parentes cõfirmati. Parẽtes supradictos patrẽ ⁊ matrem intelligas. Et hec probantur eodẽ titu.capl̃o. martinus. ⁊ libro.vj. cap̃.j.⁊c̃. Quantũ autem peccatũ sit committere incestũ cũ filia spirituali: patet per tale exemplũ: quod ponit Gregorius in.iij. dialog. dicens. Q̃ quidam curialis illic in sacratissimo paschali sabbato iuuenculam cuiusdam filiam ĩ baptismate suscepit: qui post ieiunium domum reuersus ⁊ multo vino inebriatus: eandem filiam suam secum manere petijt: eamq̃ nocte illa quod dicto nephas est stuprauit. Cuz mane autem facto surrexisset reꝰ: cogitare cepit vt ad balneum pergeret: ac si aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit ergo ⁊ lauit ⁊ trepide ecclesiam ingressus est. Si enim tãto die non iret ad ecclesiam: erubescebat homines. Si vero iret: pertimescebat iudicium dei. Uicit itaq̃ humana verecundia: ⁊ perrexit ad ecclesiam: sed tremens ⁊ pauẽs stetit: atq̃ per singula momenta suspectus qua hora immundo spiritui traderetur: ⁊ coram omni populo vexaret̃. Cunq̃ vehementer timeret: letus exijt. Et sic cum per septẽ dies continuos letus ac securus procederet: estimans ꝙ eius zelus dominus non vidisset: aut visum misericorditer dimisisset: die septima subita morte defunctus est. Cunq̃ sepulture traditus fuisset per longũ tempus cũctis videntibus de sepulchro ipiꝰ flãma exijt: ⁊ tam diu ossa eiꝰ cõcremauit q̃usq̃ sepulchrũ oẽ consumpsit. Q̃d ideo factũ est vt deus ostenderet quid aĩa ĩ occulto sustinuit: cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma cõsumpsit. Talem incestum debet sacerdos qui est pater spũalis pueri maxime vitare ⁊ etiã patrini: quia sanctior est copula aniaꝝ q̃ corporis. Nam si sacerdos filiam suã quam baptisauit: corrũpit: si crimen publicũ est grauiter debet puniri. ꝟm canones. vt patet. xxxij.q.j. Si quis sacerdos cũ spirituali filia fornicatus fuerit: sciat se graue adulteriũ cõmisisse. Idcirco femĩa si laica est oĩa derelinquat: ⁊ res suas pauperibus tradat: ⁊ conuersa in monasterio deo vsq̃ ad mortem seruiat. Sacerdos autem ꝙ malũ exemplũ dedit: ab omni offtcio deponat̃: ⁊ peregrinando.xv.annis peniteat. Postea vero ad monasteriuz vadat: ⁊ ibidẽ cũctis diebus vite sue seruiat. Idẽ dicitur in.c.sequenti. Nõ debet ep̃s aut p̃sbyter cõmisceri cum mulieribus ei sua pctã cõfessis. Q̃d si forte (quod absit) cõtigerit peniteat: quõde filia spũali. Ep̃us duodecim peniteat annis: pres byter deponit̃ cum in cõsciẽtiã ppl̃i deuenerit. Hec ibi. Celestinus ⁊.xxx q.iiij. Si pr̃ ⁊ filius aut duo frẽs cum vna muliere aut si cũ cõmatre ⁊ filia aut cũ duabus cõmatribꝰ aliquis cõcubuerit ꝟm antiquã ⁊ humaniorẽ diffinitionẽ octo annis peniteat. Hec ibi. Potest tñ talis pnĩa nũc ꝟm arbitriũ cõfessoris moderari visa cõditione ⁊ statu cõfitentis. Tertio habet fieri incestus in cognatiõe legali. De qua dicit̃ extra de cogna.legali.c. vnico. vbi dicitur Si qua ꝑ adoptionẽ mihi soror esse ceperit q̃ diu durat adoptio inter me ⁊ ipsam nuptie cõsistere non pñt. Hec ibi. Et talis co-

A gnatio legalis est ꝓximitas ꝑ adoptionez ꝓueniens. Et habet tres ꝓhibitiones vnā tꝑalem ⁊ duas ꝑpetuas. Tꝑalis ē: q̄a frater carnalis nō cōtrahit cum sorore adoptiua durante adoptiōe: sed ea finita puta ꝑ emancipationē bñ cōtrahit. vtz in. ca. allegato. Alia est ꝑpetua. s. inter adoptantem ⁊ adoptatuz. Etiam soluta. ff. de ritu nu. l. adoptiuus: primo respōso. Et. l. q̄ etiam nephas. Tertia est etiaz ꝑptetua. s. inter adoptantē ⁊ vxorē adoptati. ⁊ inter adoptatū ⁊ vxorē adoptantis. ff. de ritu nup. l. adoptiuus. ij. responso.

¶ Non mechaberis.

Sexto peccant contra illud preceptū. Non mechaberis: qui fornicant̄ cum personis deo cōsecratis ⁊ etiā ipe ꝑsone ī se: ⁊ vocat̄ ſm quosdā incestus spūalis. Sed sctūs Tho. in. ij. ij. q. cliiij. arti. iiij. vbi noīat illud viciū sacrilegiū: q̄si sacrum ledens: q̄a ledit̄ ꝑsona deo cōsecrata quod grauius est q̄ fornicatio laicoꝝ: q̄a grauiꝰ est pondus sanctuarij ⁊ maius ceteris pon-
B deribus mercatoꝝ ⁊ ciuiū. Sic peccata religiosoꝝ ⁊ clericoꝝ grauiora sunt pctīs laicoruz. Et sunt in triplici drñtia. Nam aliud est p̄s byteroꝝ seculariū. Aliud religiosoꝝ claustraliū. Aliud deuotaꝝ monialiū. Primū sacrilegiū est sacerdotū seculariuz diaconoꝝ ⁊ subdiaconoꝝ. Seculariū ꝑsonarum quod aggrauat̄ ex septem. Primū est voti fractio qd̄ nō est paruū pctm̄ frangere votū solenne quod quis vouit deo om̄ipotēti. Sed diaconus subdiaconus ⁊ p̄s byteri seculares oēs faciūt votū votū solēne cōtinētie ī receptiōe sacri ordinis. vtz. lib. vj. de vo. ⁊ vo. re. cap̄. vnico. Jō dr. xxvij. q. j. cap̄. Uiduas. Si em̄ inter hoīes solet bone fidei contractus nulla ratiōe dissolui q̄to magis illa pollicitatio quam hō cū deo pepigit. Hec Grego. Talis transgressor voti magis peccat q̄ periurꝰ: qr votū est magis obligatoriū q̄ iuramentū. vtz. s̄. in. ij. p̄cepto in sermone de voto. Ergo magis peccat transgressor voti q̄ periurus. Itez magis peccat sacerdos fornicando: q̄ laicus adulterando. Ratio huiꝰ est: q̄a sacerdos vouit solēniter cōtinere ⁊ ab om̄i muliere abstinere ⁊ totaliter se deo dedicauit: vir aūt soli mulieri fidē dedit ⁊ ad oppositum C cōtinentie se oblauigauit si vxor velit. Ergo sacerdos magis se ab actu carnis elōgauit. Itē votū solēne sacerdotis ē per sacrū ordinem solennizatum: quare illud magis ligat: cū sacramētū sit maioris reuerentie q̄ viri simplex iuramentū īmo quotiens ordinat̄: totiēs ꝓtestat̄ votum solēnizatum. Quare illud magꝭ ligat cuz sit sacramētū. Item sacerdos facit tres ꝓtestationes de cōtinētia obseruāda. s. in receptiōe subdiaconatus diaconatꝰ ⁊ presbyteratꝰ ordinis Ergo plus peccat subdiaconus fornicando q̄ laicus adulterando. Est etiam sacramētū ordinis maiꝰ q̄ sit sacramētū mr̄imonij: q̄a sacr̄m ordinis ordinat̄ ad corpus christi verū cōsecranduz: mr̄imoniū aūt ad corpꝰ christi mysticū figurandū. Qꝛ autē grauiꝰ peccet sacerdos fornicando ptz. xxvij. q. j. c. sicut bonuz. ¶ Scd̄o ptz grauitas huius pctī: q̄a est scādalū ppl̄i ⁊ irrisio. Jō dr. xj. q. iij. c. p̄cipue. ex verbis Greg. Scire nāq̄ D debent p̄lati: ꝙ si vnq̄ peruersa ꝑpetrēt tot mortibus digni sunt: quot exempla prauitatis in posteros relinquunt. Ideo necesse est: vt tanto cautius se a culpa custodiāt quāto ꝑ praua que faciūt nō soli moriunt̄. Hec Grego. q̄a dr extra de vo. ⁊ vo. re. ca. magne. Quicq̄d a p̄latis agit̄ facile trahitur a subditis in exemplum. Juxta qd̄ dñs ait in Leuit̄. Si sacerdos q̄ vnctꝰ est peccauerit: faciet delīquere ppl̄m. Ideo modernis tꝑibus fornicatio adulterium ⁊ incestꝰ q̄si ꝑ nullo reputant̄: q̄a vident sacerdotes in his laborare inuerecunde ⁊ publice. Noui quosdam subito ⁊ improuise in latrinam ⁊ fetore vitam suam fetidam terminasse: ⁊ quendā aliū in ipo actu simul cū fine opis expirasse. ¶ Tertio est graue pctm̄: q̄a habent corpus chr̄i cōsecrare ⁊ tangere seu ꝑtractare. Ideo clamat Esaias. Mūdamini q̄ fertis vasa dñi. Eiusdem. lij. Ergo grauissimū pctm̄ est tāgere corpus meretricis eisdē manibꝰ q̄bus paulo añ tetigit corpus chr̄i. Cōtra q̄s clamat btūs Greg. in q̄dam sermone. Quid tibi inquit cum mulieribus qui ad altare famularis: qui eisdem labijs oscularis filiā veneris q̄bꝰ paulo añ osculatus es filium virginis. O iuda nūq̄ oscu

E lo trādis filiū hois ? Recitat Cesarius di. ix.c.vj. Sacerdos quidā luxuriosus femi-
nā p malo actu pcabat. Et cū illius nō pos
set habere cōsensum dicta missa corp⁹ dñi
mundissimum in ore tenuit sperans si sic il-
lā oscularet q vi sacri volūtas illius ad su-
os libitos inclinaret. Sed dñs q̄ per zacha
riā cōquerit de hmōi sacerdotibus di. Et
me crucifigitis gens tota die. Tali ordine
maleficia eius impediuit. Cū vellet exire
de ostio ecclesie sic sibi crescere videbat vt
laquearia oratorij vertice pulsarēt. Territ-
us ille miser hostiam de ore suo retraxit:
z q̄a mētis inops erat i angulo ecclesie eā
sepeliuit. Et timēs vltionem diuinā super
se ocius venturā: sacerdoti cuidam sibi fa-
miliari cōfessus ē sacrilegiū. Qui simul ad
locum accedentes reiecto puluere non in-
uenerunt spēm panis: sed formam licet mo
dicam hominis in cruce pendentis: q̄ erat
carnea z cruentata. Dicit ibi Cesarius q⁹
ille sacerdos fuit peior crucifigentib⁹ dñm
q̄a illi si sciuissent: nunq̄ dñm glorie cruci-
fixissent. Igitur tales immūdi sacerdotes
F grauiter peccant: si em̄ mundi a mulierib⁹
debebant esse q̄ comedebant panes ppositi-
onis: quanto magis mūdi a mulierib⁹ de-
bent esse qui comedunt non panes propositi
onis: sed corpus christi? Histo. ptz. ij. Re-
gū. xxij. Scribit Cesarius di. ij. cap. iiij. q⁹
erat quidam sacerdos qui in ipsa nocte na
talis dñi transire debebat p breuē campuz
de vna villa ad aliā vt ibidem sm cōsuetu-
dinē suam matutinas diceret missamq̄ ce-
lebraret. Opere igitur diaboli vt credit iu-
xta villam soli sola mulier occurrit: z q̄a si
ne teste fuit solus cū sola peccauit: ppetra-
ta culpa tam nepharia: nō retraxit a maio
ri cōtemptu accusatrix ꝓscia: sed magis ti-
mens humanā verecundiā q̄ diuinam vin
dictam ecclesiam intrauit: dictisq̄ matuti-
nis missam de nocte in p̄mo gallicantu sm
morē solēniter ichoabat. Trāssubstātiatio-
ne facta videlicet panis in corpus: z vinū
in sanguinē chri columba niuea ipso sacer
dote aspiciente sup altare descēdit: totūq̄
ebibens q̄ erat in calice: z hostiam rostro
suo tulit z euolauit: videns ista sacerdos ter
ritus est: z quid faceret nō parū perplex⁹:
canone ppter ppm circūstantē quantū ad
verba z signa cōpleuit. Et cum missam se- 15
cundam celebraret: de mane eo q nō hret
qui vicē suam suppleret: eadē columba ho-
ra qua prius iterum venit z sacrm abstulit
z recessit. Fuerat em̄ colūba talis q̄ repelli
nō poterat: sz nō cessauit a p̄sumptiōe sua.
Nam tertio accedens ad altare celebratu-
rus missam de die: p eādem columbā mō q̄
primo z scdo ei sacrm abstulit. Tandē in se
ille miser reuersus: z a culpa licet indign⁹
dei tñ gra cōpunctus venit ad quēdam ab
batem cōfessionē ei facies: exposuit ei oēm
ordinem rei cū multis lachrymis. Abbas
vero vir prudens virtutē eius cōtritionis
volēs pbare p̄cepit vt ocius iret celebrare
missam. Ille vero obediēs cōfessori suo cū
multo timore z lachrymis ad altare mis-
sam celebraturus accessit. Quez pius dñs
humiliter letificauit. Nā ante horā assum-
ptionis colūba rediēs: tres hostias q̄s sin-
gulatim tulerat: simul in rostro deferens:
corporalt imposuit: z triū missarū liquorē
de gutture calici imisit z recessit. Videns
hec pres byter: gaudio repletus est: z gras 16
agēs deo: z reuersus ad abbatē: diuinā ei
consolationē recitauit: z vt ab eo in mona-
chū recipet hūiliter supplicauit. ¶ Quar-
to ptz grauitas huius pcti: q̄a ipsi sunt in-
ter deū z hoiem mediatores z intercesso-
res: q̄ tenent esse puri z mūdi. Jō dr. j. q.
j. Ipsi sacerdotes p ppło interpellant: q̄a
pctā populi comedūt: q: suis p̄cibus ea de-
lent atq̄ consumūt. Qui quāto digniores
sunt: tāto in necessitatib⁹ p quib⁹ clamant
exaudiunt. Si igit sunt immundi z lubrici
pps frustrat eoz oronib⁹: q̄a a deo nō ex-
audiunt: eo q manus eoz sanguine plene
sunt. Neq̄ etiaz alios p̄nt digne mundare
a sordibus pctoz. vtz. j. q. j. ca. Necesse est
vt man⁹ munda sit q̄ sordes diluere curat
ne tactu q̄q̄ suo deteri⁹ inq̄net: si sequens
sordida lutū teneat: scriptū nanq̄ est. Mū-
damini qui fertis vasa dñi. Idem dr. iij. q.
vij. c. in graui⁹ q̄s pctis posit⁹ dū suis cri-
minibus premit: aliena nō diluit. Cunctis
em̄ liquet q̄ cū is qui displicet ad intercedē-
dum mittit: irati anim⁹ ad deteriora pro-
cat. scriptū est. Victime impioz abomina-

A biles sunt deo: vota aũt iustorũ placabilia. Hec Grego. Tales nanq; concubinarij raro vel nũq; vere: sed ficte confitent. Dicũt ore dolere se de pctõ: sed in corde intendũt continuare. Talis etiã querit cõfessorẽ qui est siklis sibi in eodẽ vicio. Mittunt etiam sibi mutuo suas cõcubinas. Et sic vnus focarista cõcubinam alterius absoluit. Sed tales sacerdotes ⁊ etiam eorũ concubine nũ q; pñt absolui: nisi aucte epi: cum sit casus epalis. Quia voti fractores p epm sunt absoluendi. vtz. de vo. ⁊ vo. redẽp. c. j. Item peccãt plus q; adulteri qui etiã sunt abepo absoluendi. vtz in. c. si clerici. de iudicijs. et C. de adulteris. ⁊ .xxiiij. di. c. fraternitatz extra de tẽp. or. c. finali. Itez sunt sacrilegi q̃s debet eps absoluere. vt ptz in. c. si quis presbyter. Idẽ extra de furtis. c. finali. Si aũt tales sacerdotes ⁊ ꝯcubine eor ad discretos ⁊ castos sacerdotes accederẽt q̃ eis incestũ suũ ⁊ fetorẽ ⁊ errorẽ criminis aperirẽt: multi forte desisterẽt. Sed soctjs suis cõfitent q̃ sunt eis pares in crimine. Et sic falsam agũt pniam: ⁊ sic finaliter dãnant.

B Nõ ptz in tali exẽplo Cyrilli i epistola ad Aug. dicentis. Sacerdos quidã in ciuitate candia impudicus ac ebrietati ⁊ luxurie deditus: miserrime de hoc secko migrauit cuius corp⁹ inter alios sacerdotes i eccka fuit sepultũ. Sequẽti nocte tãtus in eccka eiusq; cimiterio fuit strepitus q; rumore nimio ibidẽ cõmorantes excitati pauore ingenti velut amentes ad eccklaz cõcurrerẽt stant itaq; oẽs circa eccklam strepitus vehementes cãpanarũq; sonit⁹ audiẽtes: sed minime q̃d videntes. Diuinã quidem exorant clementiã: q̃ten⁹ cur ista fiant debeat reuelare: ſz nullũ exauditiõis sentiũt iuuamen diluculo cessante quassatione cũcta q̃ fuerãt i eccka reppererũt reuoluta ⁊ quasi vndiq; flãmis ignium violata: adhue pontifex oones indicens pplo: ⁊ nocte sequẽti duplex strepit⁹ ⁊ pauoris tribulatio est secuta. Qua de re replet⁹ ppls amaritudine ⁊ dolore: cernẽs sibi a dño nullũ adiutoriũ euenire: die elucente oibus in eccka p oronib⁹ cõgregatis gkiosus Hieronymus subito sole splendidior in ecclesia veniens ⁊ ad altare gradiẽs cũctis videntibus populis: hec propter sacerdotis illius miserimũ cadauer sacris indigne locis conditũ ad terrorem peccantiũ cõtigisse intimauit: eisdem mandans: vt cadauer miserum tartareis post resurrectionẽ oĩm deputandũ flãmis dissepultuz .ptinus concremarent. Alioquin incepta pestilẽtia nõ abiret: ⁊ sic intuentiũ oculis sublat⁹ est. Quod factum est: ⁊ cessauit tẽpestas illa. C Quinto ptz grauitas huius pctĩ: quia sunt soctj sanctorum angelor. Ideo dr. j. ad Cor. xj. Mulier velamẽ habere debet sup caput suũ propter angelos. Sup quo dicit glo. ppter angelos. i. sacerdotes ne in eius faciem respicientes irritentur ad libidinem. Idẽ patet Malach. ij. Sic aliquãdo angeli dij nũcupant. Dubitat vtrũ ecclesia debuit hoc instituere: ⁊ per statutũ clericos ad continẽtiam coartare? Et videt q̃ non. q; mrimoniũ est in remediũ cõcuple: sed hic morbus maxime viget i clericis. vt ptz. ergo nõ debuit eis denegare remediũ. Item difficillimũ est viris iuuenib⁹ abstinere. Ideo cõtinentia eis p merito cõputat a Hiero, sed lex noua debet eẽ lex leuitatz. Itẽ ad ea q̃ D sunt pfectiõis debem⁹ p ꝯsiliũ induci: non mãdato obligari: sed abstinere ab oĩ mulliere est pfectiõis: ergo clerici ad hoc mandato non debẽt obligari. Itẽ non est maioris perfectionis moderna ecclesia q̃ primitiua: sed tunc nõ fuit indicta clericis continẽtia ergo nõ debet iduci nũc. In cõtrariũ est statutũ. Rñdet q̃ istud statutũ de clericorũ ꝯtinẽtia fecit eccka: q; potuit licuit ⁊ decuit seu expediẽs fuit. Potuit autẽ ecclesia duplr. Tum ppter auctem platon: maxime summon pontificũ. Tum ppter cõsensum subditon. Sed huic aucti ⁊ ptãti successit i latinis volũtas obtẽperãdi: sed greci dederunt tergũ: q; non cõsenserunt in nobile statutũ: vt vasa sua seruarẽt mũda. Et sic potuit ⁊ licuit. Decuit etiam ⁊ hoc propter duo: q̃m in actu mrimoniali q̃ est vsus mrimonij: vt plurimum est libido: ⁊ in cohabitatione est sollicitudo. Et libido siue carnis delectatio reddit hominem fetiduz siue immũdum: ⁊ sollicitudo reddit eũ diuisum. Et q̃m clericũ in sacris ordinibus constitutũ decet esse mũduz cũ ferat vasa dñi.

Decet nihilominus esse sollicitū ⁊ attentū vt sollicite ⁊ diligēter seruiat domīo: ⁊ studeat quō placet dño Jesu chr̄o. Jō decēs fuit eos ab vxoribꝫ segregari: vt per oīa idonei forent ministri altaris. Si enim qui comedebant panes ꝓpositionis vasa sctā hr̄e debuerant: quāto magis isti q̄ agno immaculato assistunt dispēsant ⁊ sumūt: oīi puritate fulgere debent. Insup necessariū fuit ad vitādū irregularitatis piculū ⁊ furtum: ꝗa si mulier q̄ est vxor alicuius ab aliq̄ cognoscat viro: si tūc sꝰ vir post hoc recognoscat eaz: iam irregularis est. Jō si vxor sacerdotis greci fornicat: iam amplius cū illa fornicare non pōt. ¶Scdō ꝓpter vitādum furtum. Si em̄ sacerdotes vxores haberent filij: eoꝝ oīa bona ecclesie raperēt ⁊ furarent. Jō paupibus pauca vel nulla remanerent. Si em̄ nūc ditāt nepotes suos: qd facerent si hr̄ent filios legitimos? Jdeo ex instinctu spūssancti hoc statutū in ecclia dei factum est: vt clerici volentes accedere ad sacros ordines debēt viuere cōtinēter.

¶Ad illud quod primo obijciebat Rñr. ꝙ non solum mr̄imonīū est remediū ad vitandum fornicationē: sed multo nobilꝰ remedium est macerare carnē. Cū em̄ nutrit caro: tunc prestat fomentuz libidini. Si enim carnē macerarent: tali remedio nō indigerent: sed istud remediū cōuenit eoꝝ statui. Ad aliud dicēdū: ꝙ qui ignē absconditꝫ in sinu suo: quō pōt eū ferre: vt plante eius nō ardeāt? Difficillimum est enim extinguere ignē imittēdo ligna: ⁊ facillimū est superinfundendo aquā. Jta si vis cōtinere: necesse habes mulierē fugere: ⁊ carnez macerare, maxime si iuuenis es. Et si hoc idem feceris: nō soluz difficile est sed facile. ¶Ad tertiuz rñdet. ꝙ ecclia neminem compellit absoluta cōpulsione: sed sub cōditione q̄ est in voluntate hoīs: vt ptz si velit ordinem suscipe: ⁊ hoc non est simplr̄ cōpellere: sed voluntarie se obligat cum ordinē assumit.

¶Ad quartū dicēdū: ꝙ illi statui non cōpetebat: tum ꝓpter personaꝝ paucitatē: tum etiā ꝓpter modestiā ⁊ honestatem. Primo ꝓpter paucitatē: ꝗa oportebat clericos fieri de nouo cōuersos: qui vt plurimum vxores habebāt: nūc aūt a cunabilis instruuntur. Tū etiā ꝓpter paupertatē: qr̄ tante nō erant in ecclia diuitie. Jdeo erat timendū de furto. Tum etiā ꝓpter modestiam quia moderate sciebāt vti vxoribus suis. ¶Sexto ptz grauitas hui⁹ peccati: ꝗa sacerdotes generationi vacant spūali q̄ est munda ergo debēt abstinere a generatione carnali q̄ est īmūda: quia ab īmundo quis mundabitur?. Habēt em̄ generare per baptismuz ⁊ alia sacr̄a filios spūales. vt ptz. xxxij. q. iiij. c. recurrat. Ergo decens est vt a tali fecda ⁊ īmūda generatiōe desistāt. Sed pch̄ dolor nūc magis insistūt corporali generationi ⁊ fede q̄ spūali: ⁊ hoc fide occultata habent enim filios ⁊ mulieres in domibus suis: sicut alij viri vxorati iuerecūde. Qui triplr̄ puniunt. Primo canonis suspensione. vt ptz. xxxij. dist. ca. Nullus audiat missam sacerdotis quem indubitāter scit concubinā habere: ⁊ dū cōuictus vel cōfessus est coram suo epo sustinet ⁊ dum prefertur contra ipm̄ sentētia suspensionis: tunc debēt laici se subtrahere ⁊ ante non: ꝗa q̄diu sacerdos ab epo sustinetur: tādiu debet a subditz substineri. Quod patet ex eo: quia dñs sustinuit iudam ꝓditorē licet eū sciret esse talē. Sed epi sustinēs tales magis dicendus est canis impudic⁹ q̄ epus. vt patz lxxxiij. di. c. nemo. ⁊ ibidem in. c. error. Et concubine eoꝝ sunt excōicande. vtz extra de sen. ex. c. cōcubine. ⁊ in. c. si qs excō. de coha. cle. ⁊ mu. etiam si noluerint desistere sunt in seruitutē redigēde. vtz. xxxij. di. c. eos. vbi dr̄. Jndulgemus oībus ꝓncipibus terrarū ꝙ valeāt hmōi concubinas redigere in seruitutē: ⁊ si desistere noluerint erūt finaliṫ caballi diaboli i inferno. Cui⁹ exm̄ patet in Cesario. de quodaz qui rapt⁹ fuit in penas infernales: ⁊ inter ceteras mulieres vidit mulierem ibidem que atrocissime puniebat: quā q̄dā horribilissimus demon equitabat ad moduz caballi cum calcarib⁹ ignitis: vtens capillis capitis sui pro freno nunc de magno igne ad aq̄s frigidissimas nūc ecōuersō. ¶Septio ptz grauitas hui⁹ pctī: qr̄ habent spōsam nobilissimam. s. eternam sciētiam ⁊ eccliam. Ergo dimittere illam sponsam ⁊ adherere fedissime meretrici per fornicationē nō ē paruū pctm̄. Nā

A sacerdotes gentilium obligati fuerunt ad
continentiā: quāto magis sacerdotes chr̄i.
Jō dicit Aug. li. ij. de ciui. dei. ca. iiij. ꝙ sa-
cerdotes berinthie castrabant̄ quaten⁹ cō
tinēter viuerēt. Jō dicit Hiero. in li. cōtra
Jouinianū di. ꝙ om̄es sacerdotes eoꝝ vir
tuosi erāt ⁊ oib⁹ negocijs postpositis semp
in tēplo fuerūt: ⁊ reꝝ naturas causas ac si
derū rōnes ꝯtēplati sunt. Nūq̄ se mulieri-
bus miscuerunt: nūq̄ cognatos aut ꝓpin-
quos aut liberos viderunt ab eo tp̄e q̄ in-
ceperūt diuino cultui se mācipare: a carni-
bus ⁊ vino sp̄ se abstinuerūt ꝓpter tenuita
tem sensus ⁊ ꝓpter appetitum libidinis co
hibendū: q̄ ex nimio cibo ⁊ potu generat̄.
Narrat ibidē de alijs sacerdotib⁹ qui tante
cōtinentie fuerūt ꝙ tm̄ pomis arboruz aut
tenui pulmento aut corticib⁹ aut farina ꝓ
cibo alebant̄: quos cum reges sepissime vi
sitarent: adorabāt eos: pacē sue ꝓuincie ꝓ
pter eoꝝ merita eis asscribentes. Jō dicit
Plato in thimeo. ꝙ apud athenienses pre-
dicti sacerdotes separatim a ceteris ppl̄is
B cōuiuebant: ne aliq̄ ꝓphana cogitatiōe ca-
stitas eoꝝ pollueret̄. Et Sen̄. lib. j. decla.
loquēs de virginib⁹ ministrātib⁹ in sacris
dee veste dicit ꝙ a sacerdotio repelleban-
tur apud gentiles captiue mulieres ꝓstitu
te ⁊ homicide. Jō he non poterant petere
sacerdotium: q̄a sacerdos dee veste debu-
it esse casta cū castis: pura cū puris: ⁊ si ali
qua illarum transisset in lupanar indigna
erat sacerdotio. Insup̄ flamines apud gē-
tiles ⁊ si praui antea fuissent post suscepti-
onem dignitatis vitam correxerunt: prout
narrat Ualeri⁹ lib. vj. c. ix. Et Hierony. in
epl̄a. xcvj. ait. ꝙ sacerdotes gētiles erant
vnius vxoris viri: ⁊ ꝙ virgines dee veste
⁊ appollinis in ꝑpetua sacerdotij virgini-
tate marcescebāt. Sed heu miseri sacerdo-
tes chr̄iani qui vitā castaz ducebāt ante sa
cerdotiū: flagitiores ⁊ viliores fiunt omni
populo post susceptū officiū. Et cū laycus
vnā tantā habeat vxorē ⁊ suam tm̄ ꝓpter
fornicationē vitandā: sacerdotes nō abhor
rent multas habere. s. solutas coniugatas
virgines: siue moniales ⁊ non suas: sed ꝓ-
pter explendā libidinē ⁊ suaz damnationē
cumulandā. Tales nō ꝑpendunt grauē pe
nitentiā eis in canone quondā prescriptā. C
De qua habet̄. lxxxij. di. c. Presbyter si for-
nicationem fecerit. Nota eā ibi. Sacerdo-
tes tales merito ab illis pctis desisterent:
quia ꝓpter chr̄m multis gratijs ⁊ priuile-
gijs sunt priuilegiati. Non em̄ laborant vt
rustici ⁊ mechanici: sed viuunt de patrimo
nio chr̄i. Jō de illis cōquerit̄ ps̄. In labo-
re hominū nō sunt. Ideo tenuit eos super-
bia. Item non pugnant nec ponūt corp⁹ ⁊
aīam ꝓ defensione cōitatis ⁊ bonis eorū.
Sed hoc faciūt laici q̄ se exponūt periculo
pro eis. Item sunt priuilegiati a laicoꝝ vi-
olentia: vt q̄ ꝑcusserit clericū est excōicat⁹
vtz. xvij. q. iiij. si q̄s suadente. Item in ciui-
tatū oneribus ⁊ exactiōibus. vtz de emu.
eccle. c. non min⁹. ⁊. c. aduersus consules.
Etiaz a theoloneis. vtz extra de censi. lib.
vj. c. q̄q̄. ⁊ in cle. c. vl. Insuper ditati sunt
multis p̄bendis ꝓpter chr̄m. Habent enim
equos pingues ac faleratos ad equitandū
Hn̄t mulieres iuuenculas ad luxuriandū: D
⁊ si non sufficit eis vna: omni nocte vnam
recentē habēt mediatrices suas: habent vi-
carios suos in bn̄ficijs eoꝝ: ⁊ si nolūt visi-
tare chorū in ꝓpria ꝑsona habēt vicarios
suos in choro in oībus habēt vicarios dē-
pto in vno: q̄ nō habēt vicarios in tormen-
tis infernalibus. Audiui de quodā ditissi-
mo p̄lato Hildensemmensis ecclesie. Qui
iacuit in agone: ⁊ circūsteterunt cōplures
sui vicarij. Qui dixit eis: vos vicarij mei
fuistis. Jam vni vr̄m vellē dare decem mi-
lia florenoꝝ: si aliq̄s vellet ꝓ me ire ad dia
bolum: ⁊ esse apud illū vicari⁹ meus. Sed
talē vicariū hr̄e nō potuit. Ergo desp̄atus
dixit. Ueniat diabolus q̄ncunq̄ vult ⁊ por
tet me secū in regnū suū: ⁊ mox iugulatus
est. Quantū aūt malū sit tale pctm̄ ī prela-
tis eccl̄ie ptz ꝑ tale exēplū: qd̄ ꝯtigit anno
dn̄i nongentesimo. lxxxv. in diocesi Mag-
deburgen̄. tp̄e Ottonis. iij. Quidam noīe
Udo liberalib⁹ lr̄is insudabat. Qui cū eēt
inertis ingenij nihil om̄ino proficere pote-
rat quantūcūq̄ verberib⁹ torqueret̄. Qua-
dam aūt vice post enormes plagas de sco-
lis exiens ecclesiā maiorez ad honorem. s.
Mauricij sociorūq̄ eius magnifice fabri-
catam intrauit. Ibiq̄ cū ingenti deuotiōe

E ꝓsternens se regine celi eius clemẽtiam ⁊ beati Mauricij patrociniũ ꝑ illuminatiõe ingenij implorabat. Et ipse in precibus positus paululũ obdormiuit. Cui ꝑtinus mater miscdie apparens dixit. Audiui oronẽ tuã: ⁊ vidi afflictiõem tuam. Ecce nõ solũ scie munus tibi dabo: immo etiaz post mortem archiepi qui modo preest ecclesie principis mei Mauricij eam tue fidelitati recõmendo. Quã si bene rexeris: premium grãde consequeris: si aũt male in corpe ⁊ anima morieris. His dictis beata virgo disparuit: ⁊ iuuenis euigilans scholas more solito intrauit. Cũ aũt ad loquendũ os suum aperuisset cepit omnib⁹ preualere: ⁊ in disputando concludere: ac in omni scia peritissimus apparere. Stupebant omes dicẽtes: vñ huic tanta ⁊ tam insperata scientia Nõne iste est Udo qui heri mactabatur vt pecus: ⁊ ecce hodie ꝓbatur esse phs: Post bienniũ archiepus morit Magdeburgeñ. ⁊ Udo a cunctis electus metropolitanus efficit. Confirmatus igit ⁊ pallio infulaqꝫ decoratus aliquãtulum diu bene vixit. Et

F quia honores mutant mores: cepit processu tẽporis cõsilium matris dei negligere ⁊ proprie salutis immemor esse: ⁊ in voluptatibus deseruire ⁊ dilapidare eccle bona. Et non solũ seculares feminas: sed etiam velatas violare cepit. Insup qd deteri⁹ ẽ absqꝫ vllo timore ad omnia flagitiorum genera habenas laxare: sicqꝫ facta ẽ vita ei⁹ omnibus odiosa ac omnib⁹ detestãda. Cũqꝫ per multa annoꝝ curricula memoratus epus aerem ⁊ mũdum suis sceleribus corrupisset: ⁊ quadam nocte nigrarum monialiũ abbatissam de regali cenobio: qd nunc vallis lilioꝝ dicit cistercieñ. ordinis secum haberet: audiuit vocem in hec verba terribiliter intonantem. Cessa de ludo: qa satis lusisti Udo. His auditis multum cachinnans ficticiũ suspicabat: ⁊ mane facto rursus delicijs inuoluit se factusqꝫ durus vt lapis ad ꝓdigiose vocis cõminationem minime cõpungebat. Sequenti etiam nocte vocẽ similẽ audiuit: sed paruipendens stultus ille Udo adhuc in duricia sua perdurauit. Nocte igit tertia apud abbatissam predictam cubans cũ nephandũ opus cõmixtionis libidinose exercuisset vox sepe dicta cũ ingenti fragore intonuit dicens. Cessa de ludo quia satis lusisti Udo. Hac igitur voce audita vehemẽter stupefact⁹ aliquãtuluz ingemuit sed non desistebat. Uerũtñ damnationi iam proximus miser ille coruinum cras cecinit: sed nequaqꝫ ad penitentie lauachrum ꝓperauit. Si talia saxones apud qs gesta sunt silerent: lapides clamarent. Post mẽses igit tres canonicus qdaz Magdeburgensis Fredericus noie in choro. s. Mauricij exñs ⁊ oroni vacans: feruenti⁹ deũ precabat ꝑ eccla Magdeburgensi: vt conditor oim iustus iudex aut citius morbidum caput. s. Udonez epum per mortem de medio tolleret: aut certe in melius cõmutaret. Uerba põdus habuerunt. Et ecce secuta est visio nimis terribilis cunctis mortalibus metuenda: sed maxime ecclesiarũ rectoribus. Uidit em ꝙ vẽtus quidam oẽs lampades eccle extinxit: ⁊ tunc venerunt duo iuuenes duos cereos gestãtes ⁊ ꝓcedẽtes ad altare. Post qs ingressi sunt ⁊ alij: qꝝ vn⁹ tapecia añ altare decenter ꝓsternebat. Alter ꝟo duas aureas cathedras desup collocauit: post illos alter qdã solus intrauit: q velut pugil strẽnuus incedebat euaginatũ tenens gladiũ ⁊ stãs in medio eccle clamauit. Omes sancti qꝝ hic hñt reliqe surgite ⁊ venite ad iudiciuz dei: his dictis appuit maxima ⁊ ꝑfulgida multitudo vtriusqꝫ sexus. Alij militari habitu adornati. Alij pontificalibus infulis insigniti: intrantes chorũ ꝟm ordinẽ. Tunc venerunt. xij. viri: in quoꝝ medio gradiebat quidam sole splendidior: regio diademate ⁊ sceptro adornat⁹: ⁊ fuerunt apli cũ chro. Quem mox vt viderunt deuotissime adorauerũt ⁊ supra cathedrã sedere fecerunt. Affuit ⁊ regina celoruz luna ⁊ stellis clarior quã clarissima turba virginũ sequebatur: ⁊ apli genicularitet susceperũt. Cui chrs mox occurrẽs ⁊ manũ eius apprehẽdens iuxta se eam venerabiliter collocauit. Et postremo apparuit. s. Mauricius dux gloriosus cũ sua legione: qui se vnanimiter ꝓsternentes dixerunt. Equissime iudex ⁊ cõditor seculoꝝ da iudiciũ. Cõtinuo quidã ex astantib⁹ abierunt ⁊ miserũ Udo-

A nem de latere abbatisse trahentes misera-
biliter extraxerunt. Quē. s. Mauricius ac
cusans dixit. Domine mi. Ecce iste Udo nō
est ep̄us sed lupus: non pastor sed raptor:
maculator ⁊ deuorator gregis tui. Cui hāc
eccl̄iam ad honorē nominis mei sociorum
q̄ meoꝝ factā cōmendasti. Iste etiā est cui
dn̄a mea mater tua sancta sciētiā donauit
predicens si bene ecclesiam regeret: vitam
eternam possideret. Si autē male regeret
mortē ī corpore ⁊ anima mereret̄. Iste mi-
ser admonit⁹ est semel: ⁊ iterū secūdo ⁊ ter
tio: ⁊ se corrigere noluit. Et non solū hanc
ecclesiam Magdeburgensem: sed etiam se
⁊ omnia q̄ erāt ei cōmissa prophanādo ad
nihilū redegit: immo sponsas tuas semper
⁊ vbiq̄ ⁊ turpiter violauit. Ergo iudica de
eo iudex equissime. His auditis dn̄s pre-
sidens iudicio sanctosq̄ respiciens dixit.
Quid vobis videt̄ de isto? Pugil autem se
pe dict⁹ voce magna clamauit dicēs. Re⁹
est mortis. Tunc ait iudex. Caput amitte-
re meruit: qui sine capite tp̄us cōsumēdo ī
sordibus cōputruit. Quo dicto pugil confe
B stim p̄cepit Udoni vt ceruicem extenderet.
Qd̄ cum Udo fecisset ⁊ pugil ad ictū gladi
um leuasset: q̄dam clamauit di. contine ma
nū donec reliquie ab eo auferant̄. Tūc q̄-
dam cum calice coram Udone stans quo-
usq̄ pugil miserrimi hominis collum cū pu
gna multis vicibus valide p̄cussit. Et ecce
post quēlibet pulsum hostia polluta per os
ep̄i exiēs corruit in calicē. Quas om̄es re-
gina celi reuerēter accipiens diligētissime
lauit: ⁊ super altare ī calice posuit. Cui sua
turba decēter īclinauit abijt ⁊ recessit: post
hec miserabilē Udonem pugil ille decolla-
uit sic q̄ tota illa ꝯgregatio disp̄uit. Cano
nicus aūt frederic⁹ supradict⁹ hō iust⁹ q̄ h̄
vidit manifeste nō in somnis s̄z aptis ocl̄is
stupēs ⁊ tremēs: lumē in cripta reperiens
oēs eccl̄ie lāpades reaccendit. Cūq̄ de fa
cto adhuc dubi⁹ ⁊ anxi⁹ secū mirarēt̄ tan-
dem resumpta audacia ad locū iudicij pau
lulū p̄cessit: viditq̄ calicē cum hostijs in al
tari: ⁊ caput Udonis a trunco corpis lon-
gius p̄iectū: necnō pauimentū sanguīe ma
defactū: dicēs ītra se. O triste spectaculū.
O tremēdū dei iudiciū: q̄ horrendū est in-
cidere in manus dei viuētis. De mane ꝟo C
hec oībus que viderat narrauit: ⁊ ostendit
ep̄m in suo sanguīe madefactū ⁊ tabefactū
Eadē hora vn⁹ ex capellanis eius Bruno
noīe cū legationem sibi cōmissam p̄egisset:
ad ciuitatem Magdeburgen̄. voluit reme-
are. Interim graui opp̄ssus somno: arborē
quādā vmbrosaz vidit. Et de eq̄ descendit
⁊ frenū ad brachiū fortiter ligās ibidē pau
lulū requieuit. Et ecce ingēs glob⁹ spirituū
immūdoꝝ cū tubis ⁊ tympanis cū gladijs
⁊ fustib⁹ ibidē venerūt ⁊ fortit̄ clamauerūt
Date locum ecce p̄nceps nr̄ charissimus
Udo venit. His dictis satellites Sathane
miseram Udonis animam ī effigie corpali
cathena ignea ad collū ei⁹ cōstricta ad suū
principē perduxerūt. Cui sathanas p̄tin⁹
assurrexit dicens ei. Bn̄ venisti o p̄ceps
⁊ fautor ⁊ dilatator regni nr̄i. Ecce para-
tissimus sum tibi ⁊ oīb⁹ amicis nr̄is fideli-
bus reddere talionē. Cū autē Udo obmu-
tesceret dixit sathan. Fatigatus est iste di
lectus noster: iō cōsolet̄ ⁊ date ei māduca-
re. Illo aūt tremente ⁊ caput vertente cru D
deles ministri ori eius bufones ⁊ serpen-
tes violenter impresserunt ⁊ liquorem sul-
phureum infuderunt. Adhuc illo non lo-
quente: sathan precepit dicens. Ad balne-
um principum deducatur. Et ecce non pro
cul erat puteus cooperculū habens. Quo
ablato flāma vorax vsq̄ ad celum erumpe
bat: q̄ non solū montes arbores ⁊ lapides
īmo etiā aquā iuxta manantē velut stipulā
cōsumebat. In quā illā infelicē aīam Udo-
nis p̄cipitauerūt: ⁊ postmodū extrahētes ī
modū ferri cādentis totā igneā detulerūt.
Cui subridens dixit. Non balneum suaue
habuisti o princeps? Tunc Udo se damna-
tum omnino videns cepit blasphemare et
dicere. Maledictus sathan ⁊ tota familia
eius. Maledictus deus q̄ me creauit. Ma-
ledicta terra que me portauit. Maledicti
parentes qui me genuerunt: ⁊ maledicta
omnis creatura in celo ⁊ in terra. Tūc de-
mones vna cum principe suo ceperunt ma
nibus plaudere ⁊ dicere. Uere dignus est
manere nobiscū q̄ optime scit officium no
strū. Mittat̄ ergo nūc ad principalem scho
lam damnatoꝝ: vt videat ⁊ audiat ⁊ addi

E scat amplius. Et inde non exeat amplius in secula seculorum. Vix verba finierat: et ecce vnanimiter in odiosam illam animam irruerunt: eamq; tam impetuose in illud tartarū iactando immiserunt: ac si celum ⁊ terra ⁊ oēs montes huius mundi inuicem quassarent. Capellanus autez supradict⁹ hec oīa in somno videns ⁊ audiens timuit vehementer. Tunc princeps tenebrarū eū digito ostendens dixit. Videte ne clericus iste effugiat qui nos aspicit: qui semper maliciaꝝ suaꝝ cooperator conscius ⁊ defensor erat. Ergo sicut fuit fautor culpe sit particeps ⁊ vindicte. Ideo ī illū puteum ad dominū suū demergat. Quo dicto cū demones eū capere vellent ⁊ fugere conaret repēte a somno exiliēs euigilauit. Sicq; ei⁹ equus territus tamdiu hinc inde saltabat trahens miserū hoīem: donec a sua iunctura ei⁹ brachiū penit⁹ soluebat. Difficulter tandē equū ascēdens. Magdeburgum venit: moxq; dn̄m suum mortuum esse cognouit: ⁊ visionem visioni terrorēq; terrori: iudiciū iudicio cumulās: om̄ia que viderat ⁊
F audierat narrauit. Qui ostēdens brachiū suū auulsum etiaz vaticinauit argumentū veritatis. Ciues aūt hec audiētes timuerūt vehemēter ⁊ cadauer illd̄ ignobile ab vrbe in palude iactauerūt. Qd̄ bestie infernales cū plausib⁹ ⁊ lusib⁹ ꝓtin⁹ acceperūt ⁊ huc illucq; trahendo morsibus discerpserūt: ⁊ rurales iuxta hītātes varijs iniurijs sepi⁹ affecerūt. Tandē inito consilio glebā illam maledictā de palude trahentes combusserunt in puluerē: ⁊ in albam fluuiū ꝓiecerunt. Mira res tunc oēs pisces suū gurgitē relinquētes oceanum adierūt: donec letanijs ⁊ orationibus ⁊ penitētijs placatus iam deus post decimū annū vix redierunt. Huius horrendi ꝓdigij memoriā ingerit oculis nr̄is cruor Udonis ex ipsi⁹ decollatione effusus super pauimentum marmoreum candidū positus. Qui tam visibiliter adheret: vt de essentia marmorum esse videat. Sup locū aūt illū vbi decollatio facta est: semp ꝓsternūt tapecia ⁊ qn̄ sup electum. Te deū iuxta morē canit: tolluntur ⁊ ibi ad or̄onem sternunt: vt videntes sibi caueant ne pereāt sicut ille. Istud deberet esse exemplū oīm maloꝝ p̄latoꝝ vt audiētes cōtremiscant diuinam vltionem super malos prelatos seuerissimam. G

¶ Non mechaberis.

Septimo peccant contra illud preceptum. Nō mechaberis: qui deo simpliciter vouerunt: ⁊ a mundo se totaliter abdicauerunt: vt fratres monachi et moniales. Et si tales incidūt in vicium fornicationis grauius sacrilegium cōmittunt q̄ꝫ p̄cedentes ⁊ magis faciūt cōtra illud p̄ceptū. Et hoc ꝓpter duplex votum qd̄ deo vouerūt. Unū in receptione sacri ordinis: aliud aūt in ꝓfessiōe religiōis. Multa aūt ꝑ q̄ ostēdit magnitudo huius peccati. Primū q̄a Moyses Gen̄. vi. narrat tanq̄ꝫ causam diluuii: cū cepissent hoīes multiplicari sup terrā ⁊ filios ꝓcreassent. Uidentes filii dei filias hoīm ꝙ essent pulchre: acceperunt sibi vxores ex omnib⁹ q̄s elegerāt. Per filios dei intelligunt illi qui descenderunt de Seth q̄ a patre suo fuerūt instructi in cultu diuino. Per filias autē hoīm intelligunt mulieres descendentes de Cayn: q̄ erant curiose ⁊ dissolute ⁊ lubrice. Et de illis p̄cepit seth filiis suis ꝙ nō cōtraherent mr̄imoniū cuz eis. Sicut dn̄s p̄cepit filiis israel: vt nō cōtraherēt mr̄imoniū cū mulierib⁹ chananeis. Sz filii seth ꝓcedēte tpe trāsgressi sunt h̄ p̄ceptū: ꝓpt qd̄ venit diluuiū. Si autē displicuit deo ꝙ filii seth acceperūt filias cayn: quātū credēdū est displicere deo cū filii dei ⁊ religiose ꝑsone fornicant cū filiab⁹ hoīz. ¶ Scd̄o ptz grauitas hui⁹ pctī ꝓpter scandalū: q̄ magis scādalisant ppl̄m pctā religiosoꝝ q̄ꝫ alioruz. Contra q̄s d̄r in euā. Math̄. xviii. Qui scandalisauerit vnū ex pusillis istis q̄ ī me credūt ⁊c̄. Jō d̄r. xcvi. di. c. In scripturis. Quod pctā religiosoꝝ ꝓpter scādala sunt occultā
A da. Dubitat vtrū religiosus eodem genere peccati grauius peccet q̄ꝫ secularꝫ. Rn̄det Tho. in. ii. ii. q. clxxxvi. arti. x. ꝙ pctm̄ qd̄ a religiosis cōmittit pōt esse graui⁹ pctō secularium eiusdē speciei tripl̄r. Primo si sit ꝯtra votum religionis: puta si religiosus fornicat vel furat: q̄ fornicādo facit cōtra votū cōtinētie: furādo cōtra votū paupertatis. Scd̄o si ex ꝯtēptu peccet: q̄ hoc videt esse

magis ingrat⁹ diuis bñficijs in quibus est
A sublimat⁹ ad statū pfectionis. sicut Aplus
ad Hebre. vj. q fidelis grauiora supplicia
meret in hoc q peccādo filiū dei conculcat
p ?tēptū. vñ dñs cōqrit Hier. xj. Quid est
q dilectus me⁹ in domo mea scelera facit
multa? Tertio pctm religiosi pōt esse gra-
uius ppter scandalū: q: ad vitā ei⁹ plures
respiciunt. Si ?ro religiosus nō ex cōtēptu
vel ex infirmitate aliqō peccatū cōmiserit:
qō nō ē ?tra votū sue pfectiōis ab scādalo
puta in occulto: leuius peccat eodem gene
re pctī q̄ secularis: qa pctm eius si sit leue
q̄si absorbet ex multis bonis opib⁹ q̄ facit
t si sit mortale pctm facili⁹ ab eo resurgit.
Prio ppter intētionē quā erectā habet ad
deū: q̄ si ad horā itercipiat defacili ad pri-
stina reparat. Juuat etiā a socijs ad corri
gēdū. vtz Eccl. iiij. Si vnus ceci t c. Ter-
tio est graue illud: q: pctm carnis in religi-
osis est apostasia. Si em̄ q̄ habitū religiōis
deserit apostata iudicat: cū castitas magz
sit substātialis religiōi q̄ hītus: q̄ castitatē
deserit apostata est. Un de tali vez est qō
B legit Prouer. vj. Hō apostata vir inutilis:
q: q̄cq̄d facit in claustro nō valet ei ad meri
tū vite eterne: t q̄ ad hoies inutilis ē cū sit
hoibus in scādalū t derisionē. Sed nō est
scandalū si nūc religiosi sepius ruunt in vi
ciū fornicatiōis ppter frequētē mulierū cō-
uersationē. Allegāt em̄ p excusatiōe suoz
errorū illud q̄ helyas māsit apud viduā in
sarepta. Etiā apli mulieres comites secuz
circūducebāt. Itē Joānes mfez dñi assum
pſit chīo delegante: t dñs mulieres secuz
duxit. Nā seq̄bant eū t mīstrabāt ei de fa-
cultatibus suis. vtz. Lu. viij. Cui etiā mar-
tha mīstrabat. Et singl'r ad puteū locut⁹ ē
cū muliere. Quare q̄ non ipsi? Ad q̄ rñdet
Aug. in li. de singularitate clericoz. Calli-
di argumētatores t iurisperiti in quā falla
ces q̄dā volūt puaricari: ipsa iura trāsuer-
tūt t incōueniētibus exēplis sibes cōiectu-
ras obijciūt: qa p salomonē in ipsius legis
sagacitate pducunt. Pctō: inqt homo vita
bit correctiōem t pm volūtatē suā inuenit
cōparationē. Solēt aūt q̄dā hoc cōtra eos
fraudulēter obijcere. Primo q: faciūt argu
m. tū a maiori affirmatiue: qō nō valet. Si
cut em̄ nō valeret hoc argumentū. Ille mi C
les fortis subijt tale certamē t vicit. Ergo
iste debilis potest hoc idem facere vt vin-
cat. Ita non valet. Apli t ppḥe cohabita-
uerūt cū mulierib⁹ t euaserūt sine pctō: g̊ t
nos hoc idē facere possum⁹. Sequit ibidē
Reuera hoies q̄ comparāt se sanctis q̄ exi
mia cōuersatio nra ppḥetz vl aplis videa-
tur equalis. hec Aug. Et loquit ibi ironice
Scdo q: si in hoc imitandos dicūt sanctos
t imitari volunt debēt t in alijs opib⁹ vir
tuosis imitari: qō tm nolūt. Tertio quia nō
est eadē cā nobis q̄ fuit in sanctis. Dñs em̄
puidens q̄ erant futuri heretici q̄ nuptias
cō dēnarēt: noluit mulieres a se t ab aplis
elongare oīno: ne ex hoc error iste confir-
maret. Quarto: qa illa familiaritas ex cā
rōnabili valde modica fuit. Nam si allocu-
tus est dñs samaritanā hoc ad horam fuit
quā docuit t recessit. Et post. Factū est in-
quit euangelista q̄ faciebat iter p castella
t ciuitates: euāgelisans regnū dei. t. xij.
cū illo: t mulieres q̄ erāt curate a spiritib⁹
immūdis t infirmitatib⁹. t maria mag. de
qua eiecerat. vij. demonia t c. Ecce cā rō- D
nabilis: cur sequebant. Sic etiā helias mis
sus a dño intrauit tabernaculuz vidue ad
magnalia facienda: vt famis tpe tā ipsi vi-
due q̄ pupillis subueniret. Sic etiā fuit de
aplis t alijs sanctis. Ergo nō excusat eos
allegatio illoz sanctoz: sed poti⁹ dñt fuge-
re qō signat eoz habit⁹: qa portāt cappam
in dorso q̄ est ī modū clypei: in signū q̄ ipsi
debēt pugnare ?tra mūdū fugiēdo nō ag-
grediendo: q: aggrediendo in pugna car-
nali hō faciliter vicit. Cuius exm̄ ptz ī vi-
taspa. vbi dr: q̄ diabolus volēs quendā he-
remitā deijcere: venit ad cellam eius circa
noctē: rogans vt dimitteret eam: t illa no-
cte q̄escēret apud eū. Qō cū annuisset post
receptionem stetit cū eo iuxta ignē: postea
inceperūt loq̄ de multis atq̄ cepit ammira
ri barbā suā t tangere t iocari: tādem post
hmōi mkta q̄si familiaris effecta ꝓuocauit
eū ad turpē ?mixtiōem. Ad qō cū ille se pa
raret euanuit subito de manib⁹ suis. Et fa-
cta est vox ī aere di. O monache q̄ te extol
lebas vsq̄ ad celuz quō cecidisti. Et iō vtile
est bonoz virorz nullā familiaritatem hre

U

E cū mulierib⁹. Quarto est gaudiū demonis ideo excellēter studet q religiosi cadant in pctā carnis. Ecc. Venatio leonis onager i heremo. Leo est diabolus cui⁹ est venatio monachus i claustro. Quē cum facit cadere in pctm̄ carnis mirabiliter gaudet ⁊ delectat. Cui⁹ exm̄ ptz in vitaspa. Cū q̄dā filius sacerdotis idoloꝝ quadaz die vidisset patrez suū in templo sacrificantē idolis vidit ⁊ sathan cū militia ei⁹ astantem. Quez cū singuli demões adorassent cōtulerūt facta nequicie sue. Et vnus ait. Per. xxx. dies hoies vnius quincie ad bella instigaui: ⁊ plurimi occisi sunt. Ali⁹ dixit. Per. xx. dies in mari fui: ⁊ suscitaui tēpestatē ⁊ multi hoies submersi sunt in mari. Alius dixit p xxx. dies se interfuisse nuptijs ⁊ spōsum ⁊ sponsam occidisse ⁊ multā sanguis effusionem procurasse: hoc audito sathan oēs flagellari iussit. Tandem vnus ait. Per. xl. annos incitaui quēdam monachū in heremo ad peccandū: ⁊ vix illa nocte compuli eum fornicari. Tūc surgēs osculat⁹ est eū: ⁊ imposuit ei coronā quā habebat dicēs euz q̄d maximū fecisse. Q̄ō ei maxime placet luxuria religiosoꝝ. ptz in. iij. dialo. de Andrea fundane ciuitatis epo: q̄ cū vitā virtutibus plenā duceret ⁊ ptinentiā quādam monialē quā p̄us secū habuerat noluit ab epatus sui curia repellere: cert⁹ de sui ⁊ eius continentia. Sed hostis eius spēm cepit oculis ei⁹ impmere aditū tentationis exquirens. Quadā vero die iude⁹ de campania alio tēdens: cū esset nox nesciens quo declinaret iuxta appollinis tēplum se cōtulit. Nocte vero media dū p timore vigilaret: vidit malignoꝝ spirituū turbā in eccliam aduenire. Quoruz p̄nceps discutere cepit quid egissent. Et vnus exiliens asseruit q in andree aīm specie sctimonialis p quādā tētationē carnis cōmouisset. Cū ꝯo malignus spūs q̄ perat inhiāter audiret: adiunxit q ad hoc deuenit tentatio: vt die preterito interga eiusdē monialis fele alapā dedisset. Tūc blande exhortat⁹ est eū vt p̄ficeret qđ inceperat ⁊ singularē palmā teneret. Tūc iudeus accedēs ad epm diligenter ab eo licet vellet celare rem extorsit. Quē eps conuertit ⁊ baptisauit. ¶ Quinto hoc ptz q̄a legit de⁹ ista grauit punisse pctā: q̄ facta sunt in claustris. Primuz claustrum in celo fuit in q̄ ipse deus abbas fuit. In q̄ illi peruersi monachi. ſ. demones absq; spe venie damnati sunt. Scōm fuit i terrestri padiso i q̄ q̄ iobediētes fuerāt ō padiso expulsi sūt ⁊ mortui cū tota posteritate damnati. Tertiū claustrū fuit i primo statu ecclie in quo petrus fuit abbas in q̄ q̄ pprietarij esse voluerūt: morte subitanea perierūt. ¶ Sexto ptz hoc: q⁹ ē vita angelica. Imitari em̄ debēt angelos in puritate. Ergo claustralis angel⁹ ē si bon⁹ ē: vl si mal⁹ ē diabolus est. Tales claustrales sunt demones incubi. Hiero. Professi christiane religionis militiam medij sunt inter angelos ⁊ demones aut em̄ angelis erunt eq̄les aut demonib⁹ nō impares. Igit in claustralib⁹ videt hoc maximū pctm̄ esse ⁊ indecens: q̄a spiritualissimi debēt ee: ⁊ hoc pctm̄ p ceterz carnales reddit. Efficit em̄ hoc pctō homo tot⁹ caro. Nā macula i oculo est intolerabilis q̄ parū grauaret in alio mēbro. Sed viri cōtēplatiui sunt oculi. Ideo dicit Aug. ⁊ ponunt ei⁹ verba. iiij. q. vij. c. q̄tūlibet i fine. Nō vidi inquit peiores q̄z q̄ in monasterijs defecerūt: nec meliores si profecerunt.

¶ Non mechaberis.

Octauo peccant contra illud p̄ceptū. Nō mechaberis: qui fornicant cum monialibus: ⁊ etiam ipse moniales: qđ est adeo graue q nō solū ē fornicatio immo ⁊ adulteriū: q̄a ibi fit accessus ad sponsam chr̄i: ⁊ est valde graue gen⁹ adulterij si attēdam⁹ cui despōsata est: q̄a altissimo. Quāto em̄ nobilioꝝ cui desponsata est: tāto maioꝝ ē cōtumelia. Ipi em̄ ē desponsata cui angeli fuiūt. Attēdere etiā debet q̄ eā sollicitat q est spōsa dei sui ⁊ dñi sui ⁊ creatorz rex. Et tales vident excōicati. vt ptz. xvij. q. j. c. si qua. vbi dicit Grego. Qui cum huiusmodi feis in aliq̄ fuerit iniq̄tate reptus cōione priuet si laic⁹ est: si ꝯo clericus est a suo quoq; remotus officio pro suis cōtinue lugendis excessib⁹ in monasteriū detrudatur. Idē dr. c. eos. ibidē. ⁊ si quis cum hmōi mrimoniū cōtraxerit: ipso facto est excōicatus. vtz in. c. eos. in cle. de affini. ⁊ cōsan. Ad hoc precauēdum precipit extra de vi.

A ⁊ ho.cle. Monasteria sanctimonialium si
q̄s clericus sine manifesta ⁊ rōnabili causa
frequētare p̄sumpserit per ep̄m arceat̄: ⁊ si
non destiterit ab officio eccl̄iastico reddat̄
immunis: ⁊ si laici sint excōicatiōi subdan-
tur: ⁊ a cetu fideliū fiāt penitus alieni. Ta
les debēt attendere ꝙ dn̄a Joseph dixit si
bi. Dormi mecū. Qui respōdit. Nō possum
facere hoc malū ⁊ peccare in dn̄m meum.
Gen̄.xxxix. Attēdere ergo debet ꝙ sponsa
ista adeo dilecta est a dn̄o suo ꝙ iclusit eā
⁊ oblita est ppl̄m suū ⁊ domū patris sui. vn̄
cōcupiuit rex decorē eius. iuxta illud ꝟbū
ps̄ ⁊c̄. Audiui de q̄dam clerico ꝙ quādam
monialē traxit de monasterio: ⁊ iuit cū ea
ꝑ quādam siluā: ⁊ cū vellet cū ea fornicari
incepit arbor sub q̄ iacuerūt terribiliter ar-
dere: ⁊ illi territi ⁊ ꝯpūcti desistebāt ab ope
nephario: ⁊ clericus reduxit monialem ad
mōasteriū. ¶ Scd̄o ptz grauitas huiꝰ pec-
cati: qꝛ ibi cōmittit̄ stuprū.i. illicita deflora
tio virginum: q̄ vt frequēter est ibi. Recitat
Augꝰ.li.iij.de ciui.dei.ca.v.ꝙ sacerdotes
B dee veste romani antiq̄tus viuas defodie-
bant in adulterio deprehensas. Nam he sa
cerdotes fuerūt virgīes. Si virgines ido-
lorū viui fodiebant̄ ī terra: quātomagꝫ vir
gines chr̄i? Recitat Aug. ibidē de q̄dā vir-
gine claudia noīe: que cū in suspitionē fal-
sam stupri venisset: ad ꝓbandū sue virgini-
tatis pudorem cingulo in vado tyberis na
uē traxit: quā copiosa hominū multitudo
trahere nō potuit. Sed de quadam virgīe
alia dicit Aug.li.xxij.de ci.dei.c.xj. Que
cū periclitaret̄ falsa suspitiōe de stupro cri
bruꝫ implesse aq̄ de tyberi ad suos iudices
nulla eius ꝑte stillante portasse. dicit ibidē
Aug. de virtute demonū poterat suspendi
sursum ī cribro ne caderet deorsum aut an-
gelus vel deꝰ. ¶ Tertio est incestus: ⁊ est
valde graue genus: qꝛ cū vxore patris tui.
vnde ad hoc pōt referri quod legitur. j.ad
Coꝝ.v. Auditur inter vos fornicatio. ⁊ ta
lis fornicatio qualis nec inter gentes: ita
vt vxorem patris aliquis habeat. Ad idem
Gene.penul. Ruben effusus es sicut aqua
quando ascendisti cubile patris tui ⁊ macu
lasti stratū eius. Tales sunt inimici patris
omnipotentis ⁊ filij ⁊ spiritussancti: san-
ctorum angeloꝝ ⁊ totiꝰ celestis exercitus.
C ¶ Quarto ibi q̄dāmō est viciū ꝯtra naturā
qꝛ fornicat̄ cū mortua ⁊ iā sudario inuolu-
ta: quia religiose persone que perfecte or-
dinē suū seruant cōtinue sudariū suū ferūt
quia in habitu suo sepeliūtur. Tales de iu
re deberent agere penitentiam.x.annoꝝ:
⁊ ipsa sil̄r ꝟm formā traditā. xxvij.q.j.c.de
filia. ⁊.c.deuotā. Quantum autē displicet
deo ⁊ beate virgini patet de quadā moni-
ali. De qua dicit Cesarius di.vij.c.xxxiij.
dicens: ꝙ erat quedam sanctimonialis fe-
mina virgo a quodā clerico luxuriosis ver-
bis stimulata: ⁊ intm̄ flante illo vehemen-
ter: cuius anhelitus etiam prunas ardere
facit: succensa est vt cum corde ⁊ ore peti-
tioni eius consentiret: promittens ꝙ dicto
cōpletorio ad locuꝫ designatum venire vel
let. Erat em̄ custos ecclesie. Dicto comple-
torio cum conuentus ascendisset dormito-
rium ⁊ illa exire vellet de oratorio in ipso
ostio chr̄m manibus in cruce expansis sta-
re cōspexit. Cui cum egressus non pateret
ad ostiuꝫ qd̄ erat in opposito cucurrit. Ita
succensa fuerat in amore clerici: vt pene ra D
tionis expers: q̄d circa se diuinitus agere-
tur minime aduerteret. Quid plura? oēs
ianuas adijt ⁊ crucifixū in om̄ibus ianuis
inuenit. Tunc primum ad se versa ⁊ terri-
ta dixit intra se: forte volūtas dei nō est vt
vsq̄ꝫ vadas. Solita fuerat eadeꝫ virgo sin-
gulis diebꝰ spēalem quādam or̄onem dice-
re de passiōe dn̄i: quā dn̄s in tāto periculo
remunerauit visione tam vtili. Que tre-
mens ad imaginem dei genitricis iuit: se
ꝓstrauit de suo pctō veniam postulans. A
qua cum imago faciem verteret ⁊ illa ob-
noxius supplicatura propius accederet:
imago maxillā eiꝰ ꝑcussit dicēs. Quo vis
ire fatua: vade in dormitoriū tuum: tā for-
tis erat illa alapa vt in terram ruens sic ia-
ceret vsq̄ꝫ ad tempus matutinale. Alie mo-
niales eā reperiētes eā erexerūt: ⁊ sic refo
cillata narrauit oīa circa se gesta ⁊ fuit ꝓr-
sus a tentatiōe per alapam liberata. Sed
dubitatur de monialibꝰ occulte corruptis
in aliquibus monasterijs est consuetudo:
ꝙ virgines in festiuitatibus portent accen-
sos cereos alie ꝟo extinctos: virgines eti-

E am cũ ab ep̄o cõsecrant̄ cereos habẽt accẽsos. Quid dabitur moniali occulte corrupte? Si cereum portat accensum deo mentitur ⁊ peccat mortaliter. Si vero extinctũ crimen suuz detegit ⁊ sorores scandalisat. Respõdet Tho. i suo tractatu pniali. di. ꝙ ꝯsiliũ est ꝙ tali die simulet se ifirmam: nec mẽtit̄: qꝛ habet ifirmitatẽ mẽtis sue que totaliter impedit me ad cereũ accensum deportandum accedat. De illis corruptis monialibus loquit̄ Hiero. in epl̄a ad Susannam di. Ad te nunc mihi sermo que caput tantoꝝ maloꝝ es que multipl̄r misera es: cũ nomen virginitatis etiã perdidisti. Nephas est em̄ te vocari susannã que casta nõ es. Sequit̄ ibidem. Eras virgo i paradiso dei vtiqꝫ iter flores ecclesie eras spõsa christi: eras templũ dei: eras habitaculum spiritussancti. Et cuz totiẽs dico eras totiens necesse est vt ingemiscas: q̃a non es qđ fuisti. Incedebas in eccl̄ia tanq̃ columba. Illa de qua scriptũ est. penne columbe deargẽtate. Splendebas vt argentũ: fulgebas vt aurũ. Eras em̄ vt stella in manu dei. Que

F est ista subita ꝯuersio: q̃ repẽtina mutatio? De virgine facta es corruptio sathane: de sponsa chr̄i scortũ execrabile: de tẽplo dei phanũ immundicie: de hĩtaculo spũssancti tuguriũ diaboli. Que incedebas cum fiducia vt colũba: nunc lates in tenebris vt vespertilio. Que fulgebas vt aurũ ꝓpter virginitatis decorez: nunc facta es vilior luto plateaꝝ. Que fueras stella radians in manu dñi: de alto cadens cõuersa es in carbonem extinctum: ve tibi misera ⁊ iterũ ve: q̃ tãta bona ꝓpter parui tp̄is luxuriã ꝑdidisti. hec Hieroñ. Tales lasciuas moniales tripliciter sancta ecclesia punit. s.

Monasterij inclusione.
Ornatus exterioris priuatione.
Introitus viroꝝ ꝓhibitione.

¶ Primo monasterij inclusiõe: q̃a non debent egredi monasteria: nisi in magna necessitate. vtz de statu regulariũ. li. vj. cap̄. Periculose ⁊ detestabili quorũdam monialium statui q̃ honestatis laxatis habenis: ⁊ monachali modestia sexusqꝫ verecũdia impudẽter abiectis extra sua monasteria nõnunq̃ ꝑ hĩtacula secularium ꝑsonaꝝ discurrunt: frequẽter intra eadẽ monasteria ꝑsonas suspectas admittũt in dei offensam: ⁊ religionis opprobriũ ⁊ scandalũ plurimorũ obuiare cupiẽtes salubriter pñti constitutione sanxim⁹: vniuersas ⁊ singulas moniales ꝑpetuo in suis monasterijs debere decetero ꝑmanere in clausura: ⁊ nulla debet egredi monasterium nisi in magna necessitate ⁊ cã rõnabili. Et si debet facere p̄orissa aut abbatissa alicui p̄ncipi seu domino tẽporali homagiũ vel fidelitatis sacr̄m: tũc egredi debẽt cũ honesta ⁊ decenti societate: ⁊ facto homagio mox euestigio ad monasteriũ reuertant̄. Rogat etiã oẽs p̄ncipes ⁊ dños tp̄ales ꝑ viscera iesu: ne moniales hẽant occasionẽ vagãdi: sed ꝙ possint causas agere ꝑ ꝓcuratores earũ in curijs aut in tribunalib⁹: earũqꝫ ep̄is ⁊ etiã p̄latis ibidẽ precipit̄: ꝙ hoc debẽt ordinare vt ista per ꝓcuratorem fiãt. Etiã p̄cipit̄ ibidem om̄ibus p̄latis spũalibus: pr̄iarchis: p̄matib⁹ archiep̄is i virtute sctẽ obediẽtie: ⁊ sub attestatiõe diuini iudicij ⁊ intimatiõe maledictiõis eterne: q̃tenus i monasterijs eis subiectis debitã ꝓcurẽt clausurã. Sed ꝓchdolor h̄ minime i monialib⁹ seruatur. Nã ꝯtinue discurrũt per ciuitates ⁊ villas ⁊ qđ peius est ꝑ castra raptoꝝ vehũtur in eq̃s ad hastiludia: choreas ⁊ cõuenticula secularia qđ antiq̃tus minime fieri solebat Nã nõ cognouerũt viros ⁊ mulieres. Cuius exẽpluz ponit Cesarius di. vj. c. xxvij. de quadam puella que tam simplex fuerat ꝙ vix poterat discernere iter pec⁹ ⁊ hoĩez. Die em̄ q̃dã murũ pomerij capra ascendit. Quã illa vidẽs: q̃d eẽt a sorore astante interrogauit. Illa cognoscẽs eius simplicitatem iocular̄iter rñdit. Mulier est secularis quia qñ seculares mulieres senescunt: cornua ⁊ barbas emittũt. Que sic permãsit in sua simplicitate. ¶ Scđo eas eccl̄ia punit ornatus exterioris p̄uatione. dicente apl̄o j. ad Coriñ. vij: Mulier inupta ⁊ virgo cogitat quõ deo placeat ⁊ quõ sit sancta corpore ⁊ spũ. Non em̄ debent curare exteriorem pulchritudinem sed interiorẽ. sicut dicit Petr⁹ bleseñ. epl̄a. lv. ad vnam monialem. Om̄is gl̄ia inq̃t filie regis abintus. Et tanto eris sponso tuo Christo acceptior:

quanto es in veste vilior: in cultu corporis tui abiectior: in sermone rarior: i vultu deterior: in aspectu verecundior: z in incessu maturior. hec ille. Sed prochdolor oppositum est cum illis que nō querūt mō ornatū interiorē sed exteriorē in ceruicib⁹ z in corallis. Nō placere studēt chr̄o sed homini. Non veste vilior: sed preciosior: de mane apparent in veste religiosa: sed post prandium in seculari odiosa deo z angelis ei⁹ nō in corpe abiectior sed pulchrior: non in sermone rarior: sed verbis seculi studiosior cōponendo z cantando carmina secularia z amatoria: nō i vultu deiectior: sed ornatior peplis cerannis, z anulis: non incessu maturior: sed petulantior vagis oculis et luxuriosis: de q̄bus ōr in cle. de sta. mo. c. Attendentes. Ubi ōr q̄ visitatores monialiū huius sollicitudinis studiū diligēter impendant vt moniales ipse quarū nōnullas audiuimus dolentes in subscriptis excedere pannis sericis varior̄ foderaturis: vel sandaliciis comatis z cornutis crinibus z scacatis z virgatis caputiolis nō vtant: nō choreas: nō secularū festa p̄sequātur. Non die noctuq̄ per vicos z plateas incedant: aut voluptuosam vitā ducāt z c̄. hec z silia his ibidē inhibent. ¶Tertio puniuntur introit⁹ viror̄ p̄hibitiōe. vtz li. vj. in c. Periculoso. de sta. reg. z in. ca. monasteria. z extra de vi. z ho. cle. c. vt. s. Cui⁹ exemplū ponit Cesa. di. vij. ca. xxxiij. Dō fuit in quodā monasterio sanctimonialium: cui⁹ nomen ignoro: virgo q̄dam noie beatrix. Erat aūt corpore speciosa mēte deuota: z in obsequio dei genitricis feruentissima. Quā clericus q̄dam videns z sepi⁹ visitans: concupiscēs p̄cari cepit. Illa verba luxurie spernente illoq̄ tāto importunius instante serpēs antiquus tā vehemēter pectus eius succendit vt flāmaz amoris ferre non posset. Accessit ad altare. b. virgis di. Dña quāto deuoti⁹ potui fuiui tibi: ecce tibi claues tuas resigno: quia fuit sacrista: z tentationes carnis diuti⁹ sustinere non valeo z clam secuta est clericū. Quā cum miser ille corrupisset post dies paucos abiecit. Illa cū non hr̄et vñ viueret: z ad claustrū redire erubesceret facta est meretrix. In q̄ vicio. xv. annis pmansit. Finito autē illo tpe q̄dam die in habitu seculari ad portam monasterij venit. Que cū dixisset portario. Nosti beatricem q̄q̄ huius oratorij custodē. Rndit. Optie noui. Est em̄ domina p̄ba z sctā z sine q̄rela vsq̄ in hanc diem in hoc loco cōuersata. Illa aūt p̄ba ei⁹ notans sed nō intelligens: duz abire vellet mater mie in effigie nota ei apparens ait. Ego p. xv. annos absentie tue officiū tuū suppleui: reuertere nunc in locū tuū z penitentiā age: q̄ nullus hoīm nouit excessum tuū. In forma q̄dē z habitu illius dei genitrix opus egerat custodie. Que mox ingressa q̄diu vixit gratias egit. Ex hoc patet si ille clericus mansisset extra claustrum non corruisset monialis illa.

¶Non mechaberis.

Quono peccant cōtra illud p̄ceptū. Nō mechaberis. s. q̄ agūt p̄tra naturam: vt sunt sodomite: z quod oīm p̄dictoq̄ pessimū est. vtz p Aug. z ponitur xxxij. q. vij. c. Adulterij malū. dicentem q̄ oīm illoq̄ pessimū est qō est cōtra naturaz. Et ibidē. ca. flagitia. dicit Aug. q̄ pctm̄ sodomor̄ū apud oīes gētes est detestabile. Idē dicit Hieron̄. vsus cōtra naturā sp illicitus est z p̄oculdubio flagitior atq̄ turpior. Hā dicit Augusti. in. ca. Adulterij. q̄ pctm̄ sodome graui⁹ est q̄q̄ cū matre p̄pria peccare: p̄pter qō mutū vel indicibile dicit eo q̄ pctm̄ illud noiare turpissimum est: ita vt eos os dicentis z aures audientiū polluant. vtz. xxxij. q. iiij. in eo. Et repugnat ordini naturali quē natura īstituit. Ideo vocatur vicium cōtra naturā. Et sunt ibi multi gradus. sm q̄ dicit. s. Thom̄. in. ij. ij. q. xj. Uno mō si absq̄ oi cōcubitu cā delectationis veneree pollutio p̄curetur qō pertinet ad pctm̄ immundicie: quā q̄dem molliciem noiant: sicut faciūt aliq̄ puelle z iuuenes puocātes se manu vl̄ quouis alio ingenio ad pollutiōem. ¶Scō fit p concubitū ad rem non eiusdē spēi: qō vocat bestialitas. de q̄ ōr Leui. xviij. Cū omni pecore nō coibis nec maculaberis cum eo. Mulier non succūbet iumento nec miscebit ei. Dō scelus ptz Exo. xxij. Qui coierit cum iumēto morte moriat pec⁹ q̄q̄ occidite: sup q̄ dicit

E Nico. de ly. Nõ qꝛ peccauerit cũ nõ habeat liberũ arbitriũ: sed in detestatiõem crimis: ⁊ ne ex aspectu talis aĩalis a q̃ inclinarent̃ ad idẽ pctm̃. Sequit̃ ibidẽ. Mulier q̃ succubuerit cuilibet iumẽto: simul interficiat̃ cũ eo: sanguis eorũ sup eos sit. Tertio mõ fit ꝑ cõcubitũ ad nõ debitũ sexũ: puta alicui⁹ masculi ad masculũ: vl̃ etiã femine ad feminã. Sicut Apl̃s ad Ro. j. Propterea tradidit illos de⁹ in passiões ignominie. s. nõ nominãde. Nã feĩe eoꝝ mutauerũt naturalẽ vsum in eũ q̃ est ꝯtra naturã: sil̃r ⁊ masculi relicto nãli vsu feĩe exarserũt in desiderijs suis inuicẽ masculi ĩ masculos turpitudinẽ operãtes. De illo pctõ loquit̃ dñs Leuiti. xx. Qui dormierit cum masculo coitu femineo vterqꝫ opatus est malũ morte moriant̃ ⁊ sanguis eoꝝ sit sup eos. Et apl̃s. j. Coꝝ. vj. Neqꝫ fornicarij neqꝫ idolis seruientes: neqꝫ adulteri neqꝫ molles neqꝫ masculoruꝫ cõcubitores ⁊ c̃. reg. dei pos. ¶ Quarto hꝫ fieri si nõ seruat̃ nãlis modus cõcubit⁹ aut cõcũbendi aut quãtũ ad instrumẽtũ nõ debitũ aut quãtũ ad alios ⁊ mẽstruosos ⁊ bestiales ꝯcũbẽdi modos. Dicit sctũs Tho. ĩ q. sequẽti in rñsiõe ad. iiij. arg. ꝙ oĩm illoꝝ grauissimũ est pctm̃ bestiale vbi nõ seruat̃ debita spẽs. Idẽ glo. sup illud Genes. xxxvij. Accusauit frẽs suos crimine pessimo: dicit. ꝙ cũ pecoribus miscebant̃. Post hoc est viciũ sodomiticũ vbi nõ seruat̃ debitus modus. hec Tho. ¶ Grauitas hui⁹ peccati patet Gen̄. xix. ⁊ ponunt̃ illa ꝟba. xxxij. q. vij. offerebat sctũs Loth filiaꝝ pudoreꝫ. Nã etsi illa q̃qꝫ flagitiosa impunitas erat: tñ min⁹ erat ꝟm naturaꝫ coire q̃ꝫ aduersus naturã delinquere. vñ dicebat ad zodomitas. Nolite q̃so frẽs mei nolite facere hoc malũ: habeo em̃ duas filias q̃ nõdũ habuerunt virũ: adducã eas ad vos ⁊ abutimĩ eis sicut vobis placuerit: dũ virꝫ istis nihil faciatis. ¶ Dubitat̃ vtrum Loth peccauit offerẽdo filias suas illis zodomitis: Et videt̃ ꝙ nõ: qꝛ ĩ duob⁹ malis min⁹ malũ ẽ admittẽdũ: sed mai⁹ malũ est viciũ ꝯtra naturã q̃ꝫ defloratio virginũ. ḡ. Itẽ Moyses ꝑmisit dare libellũ repudij q̃d erat illicituꝫ. Vñ ꝯ Math. xix. Ad duriciã cordis vestri ⁊ c̃. dicit glo. Permissum est eis repudium: ne vxores occidãt sed tñ moyses sctũs fuit nec in hoc peccauit: ḡ nec loth ad vitandũ viciũ cõtra naturã ⁊ violentiã hospitũ suorũ. Itẽ licite permittunt̃ meretrices in ciuitate: ne oĩa turpent̃ libidinibus. Item ꝟm Aug. videt̃ cõtra naturã per dictũ Aug. ꝙ Loth turbatus dixit hoc: qꝛ tales cõmutationes nõ sunt faciẽde. Dicendũ ꝙ illicituꝫ fuit cõcedere abusum filiarũ suarũ. Charitas em̃ est ordinata: iõ null⁹ aliq̃d inordinatũ cõmittere dꝫ: vt p̃caueat aliud inordinatũ adhuc stãte maiori pctõ alterius. Unde Aug. li. ꝯtra mẽdaciũ: etiã ad p̃cauẽdũ homicidiũ nõ est dicendũ mẽdaciũ. Loth aũt non potuit offerre filias suas predicto mõ q̃n cõsentiret in illud q̃d erat pctm̃ de genere nõ solũ veniale sicut mẽdaciũ officiosuꝫ sed etiã mortale. Tũ exonerat⁹ fuit a tãto ⁊ si nõ a toto: tũ rõne ꝑturbatiõis mẽtis in q̃ erat: tũ q̃a vicio pessimo in suis cõciuib⁹ ⁊ violẽtie in suis hospitib⁹ occurrere intẽdebat. Ad p̃mũ dicẽdũ ꝙ verũ est in corpalib⁹: sꝫ ꝙ hõ faciat pctm̃ quodcũqꝫ minimũ ad euitandũ mai⁹ in alio nõ est licitũ. Non em̃ facienda sunt mala: vt inde eueniãt bona. Ad scd̃m rñdet̃. ꝙ repudium vxoris fuit ꝑmissum: qꝛ nõ puniebant̃ in lege: non ꝙ per hoc fieret licitũ: sicut dare vsurã extraneo. vt hr̃ Deute. xxiiij. Ad tertiũ dicẽdũ: ꝙ lex humana ꝑmittit meretrices inquãtũ nõ punit talẽ fornicationẽ: q̃a nõ põt oĩa punire: sed aliq̃ rõnabiliter dimittit dei iudicio punienda. Et tñ nõ est licitũ legislatori ad meretricium vel fornicationẽ inducere: etiã ꝑ maiori malo vitando. ¶ Quarto ptꝫ grauitas hui⁹ pctĩ: q̃a grauissima pnĩa ꝑ illa iniũgẽda ẽ ꝟm canones. vtꝫ extra de exces. p̃la. ⁊ sub. c. clerici. vbi dicit̃. Quicũqꝫ illa incõtinẽtia q̃ est cõtra naturã: ⁊ ꝓpt̃ quã ira dei venit in filios diffidentie: ⁊ q̃nqꝫ ciuitates igne cõsumpsit deprehensi fuerint deijciant̃ a clero: vel ad agẽdum ꝑpetuam pnĩam ĩ monasterijs detrudant̃: sed si fuerint layci excõicationi subdant̃ ⁊ a cetu fideliũ fiant penitus alieni: hoc consiliũ lateranẽse. Sed ꝟm leges debẽt capite puniri. vt in autẽ. vt nõ luxurient̃ cõtra naturam. circa fi. col̃. vj. Et qui cum brutis coierit plusq̃ꝫ septẽ annis peniteat, ⁊ idẽ pro in-

A cestu. xxxiij. q. ij. c. hoc ipm. ⁊ in. c. sequēti.
¶ Tertio patet grauitas hui⁹ pcti: qa est vnū de pctis que clamant vindictā ad dominū. vtpz Gene. xviij. vbi dr. ¶ Clamor sodomoꝝ ⁊ gomorreoꝝ multiplicatus est ⁊ pctm̄ eoꝝ grauatuz est nimis: qa in ppatulo ⁊ manifeste ⁊ sine verecūdia exercebāt. Abraam vero compatiēs perditioni homi nū dixit dño. Nunquid perdes iustum cuz impio? Si fuerint ibi. l. iusti in ciuitate perdes illos? Respōdit domin⁹. Si fuerint ibi l. iusti. dimittam propter eos. Tūc ait. Si minus q̄z. l. fuerit delebis propter. xlv. rursus ait. Si. xl. fuerint inuenti quid facies. Ait nō percuttam propter. xl. Ne queso indigneris dñe si loquar. Quid si inuēti fuerint. xxx. Rndit. Non faciam si numero ibi xxx. Quid si inuenti fuerint. xx. dixit dñs. Non interficiā ppter. xx. Obsecro inqt ne irascaris dñe si loquar adhuc semel. quid si inuenti fuerint. x. Rn̄. Nō delebo ppter decē. Sequit in. c. sequēti. ¶ Cū fuisset loth educt⁹ dñs pluit sup sodomā ⁊ gomorram
B sulphur ⁊ ignem de celo: ⁊ subuertit ciuitates has ⁊ oēs habitatores vbium: ⁊ cūcta terre virentia: ⁊ sic perierunt in igne ⁊ sulphure. Ignis em̄ sulphure⁹ habet ardorē ⁊ fetorē ad significandū vicium sodomitarū: qō fetet vilitate: ⁊ ardet cōcupie feruore. Nascunt etiam ibi quedā poma virētia sub tāta specie maturitatis: vt edendi desiderū gignāt. Sed si carpas euanescūt ⁊ resoluunt in cinerē: fumūq̄z exalant quasi adhuc ardeant. Ergo adhuc ibi relinquit vmbra cōbustionis. hec Ysido. li. iiij. ethimol.
¶ Quarto patet grauitas huius pcti ex diuina maledictione. sicut Exo. xxvij. ¶ Maledictus qui dormit cum omni iumento. Et dicet omnis populus Amen.

¶ Non mechaberis.

Decimo peccant cōtra illud pceptum Nō mechaberis. q̄ cum demonibus fornicant qui vocant incubi vel succubi. de quibus loquit Aug. li. xxv. c. xxiij. de ci. dei. dicēs. qm̄ celeberrima fama est: multiq̄z se asserūt esse expertos: vel ab eis qui expti essent: de quoꝝ fide nō esset dubi tādū audiuisse? firmāt siluanos ⁊ faunos q̄s vulgo incubos vocāt improbos se cōmi scuisse mulierib⁹ ⁊ eaꝝ appetisse ⁊ pegisse cōcubitū ⁊ quosdā demōes quos druidos C
galli nūcupant assidue hāc imundiciā tentare ⁊ efficere plures tales qui asseuerant vt hoc negare impudētie videat: non hinc audeo aliq̄d diffinire: vtz aliq̄ spiritus elementi aerei corpati. Nam hoc elemētum etiā cum agitat flabello sensu corpis tactu q̄z sentit possint hanc pati etiaz libidinē: vt que possint scientib⁹ feminis misceant. hec Aug. hoc aūt potest fieri tripliciter. s.
Per modum viri incubando.
Aut per modū femine se succubando.
Aut semen in vuluam trāsponendo.
¶ Primo per modum viri incubando: ⁊ talis vocat incubus. Si aūt hoc fit voluntarie est grauissimū peccatū. Cui⁹ exm̄ ponit Cesarius ⁊ etiā ponit in specu. histo. libro xxviij. c. xiiij. dicens q̄ quedā mulier in regione manueti a quodaz petulāti demone septennis habito eius consensu incredibili libidine vexata est. Appuerat em̄ ei in spē pulcherrimi militis ⁊ se abutebat: ⁊ inuisibiliter marito ei⁹ in eodē lecto cubante lasciuus ipse spūs hoc faciebat. Que anno D
septimo timore correpta: veniente in predictā ciuitatē. b. Bernardo Clareuallis abbate misera mulier ad pedes eius corruit: ⁊ passionē horribilē ⁊ ludificationem diabolicā multis cū lachrymis cōfessa succurri sibi flagitauit. A quo cōsolata ⁊ quid facere deberet edocta: post cōfessionē diabol⁹ ad illā accedere nō potuit ⁊ verbis eam terruit q̄ sicut fuit eius amator: sic nunc crudelissimus vellet esse psecutor. Aliud exm̄ ponit Cesa. di. iiij. c. viij. q̄ in bunna ⁊ in parrochia. s. Remigij. Sacerdos quidam fuit arnold⁹ noie filiā hns speciosam. Quā nimis diligēs q: pulchra erat sed ppter iuuenes ⁊ maxime ppter canonicos būnenses ei custodiā tantā adhibuit: vt quotiens de domo exiret: in solario domus illā clauderet. Die quadā apparens ei diabol⁹ in spē viri cepit aīm eius intus suggestione latenti ⁊ foris suggestione blandienti inclinare. Quid plura. Persuasa misera ⁊ corrupta septius postea demoni ad suam perniciem cōsensit. Una dierū sacerdos solariū ascendens filiā gementē flentēq̄z inuenit. A qua

E causam doloris vix extorquere potuit ⁊ cõfessa est pri q̃ deluſa eẽt a demone ⁊ oppſſa: ideoq̃ ſe merito dolere. Que etiam ita dementata eſt ⁊ ſenſu alienata: tum ex dolore: tum ex diabolica operatione: vt vermiculos quos de ſinu colligebat in os mitteret ⁊ maſticaret. Triſtis factus pr̃ miſit illã trans flumen reni ſperans eam ex mutatione aeris aliquid poſſe meliorari: ⁊ ob fluminis interpoſitionez ab incubo demõe liberari. Trãſmiſſa puella apparuit demõ ſacerdoti dicens. Male ſacerdos q̃re mihi abſtuliſti vxorẽ meam: ⁊ mox truſit euz in ſuo pectore tam valide: vt proprium ſanguinem ſuum vomens tertia die moreret. Huius rei teſtes plurimi fuerunt hoc ſcientes. Dubitatur autem cur demones frequenter puellas delicatas cuſtodiunt: vt aſmodeus ſaram thobie iunioris vxorem. Rñdet in lib. de rebus ⁊ ptib⁹ q̃ hoc fit ex ſpeciali dei ordinatione: vt in Sara iã picta. Aliud exemplũ patet qõ factũ eſt in caſtro ſchyrenberge. Erat quoddam demonium ibi quod dicebat reyneke: cuſtodiens
F vnã puellã q̃ dicebat Styne. Cui q̃daz occurrens in campo dedit ſibi pomũ: quẽ ille demon deprehendit dicẽs. Non facies iterũ Et ille. Nihil plus feci niſi q̃ pomum dedi. Reſpõdit. Scio q̃ plus intẽdiſti: ⁊ nihil de illo demone niſi manus videbantur. Scõo eas cuſtodiunt q̃tenus p eas multos iuuenes in eĩ⁹ libidinis cõcupiſcentiã incendãt. Et tales ſunt ſpũs fornicatiõis q̃ tanq̃ per inſtrumentũ illis vtunt ad incẽdium luxurie. Narrat Gobolinus in chronica ſua. q̃ anno dñi. M.cclxxx. quidam incubus nominans ſe regẽ goldemer cõiunxit ſe familiaritati: cuidã viro armoz mundanis actib⁹ per oĩa dedito: appellato Heueluch de Hardenburgk. in comitatu marcka prope flumen rure habitanti in caſtro. Et loquebatur ſecũ ⁊ cũ aliis hoĩbus ⁊ luſit dulciſſime in inſtrumento muſicali cordis aptato: ⁊ luſit ad taxillos ⁊ pecunias expoſuit ⁊ vinũ bibit ⁊ ſepe cũ eo in lecto vno p noctem requieuit. Viſitabant eum tã religioſi q̃ ſeculares: quib⁹ reſponſa dedit. Sed crebre religioſis ad ſue cõditionis reuelationem anhelantes ſcelera eoz occulta recitando cõfudit: ⁊ hoſpitẽ predictũ ſepius inimicorũ ſuoz aduentu p̃monuit: ⁊ qualiter eorũ machinationes euaderet ſibi ꝑſilia dedit: manus ſibi dũtaxat palpãdas prebuit: ſed videri negauit. Et erant manus graciles ⁊ molles: vt ſi quis tangeret murem. Chriſti anos fidem in verbis: iudeos in lapidibus pretioſis: ⁊ paganos i herbis ponere aſſeruit. Vñ hic Heueluch habuit tunc ſororem pulchrã cui⁹ gratia hũc incubũ nõnulli moram ſecũ trahere ſuſpicabant. Vñ ſolitus erat eũ noiare generũ ſuũ: ⁊ ipſe docuit eũ vt hoc verſu ſe lignaret. Increatus pr̃: increatus filius: increatus ſpũſſctũs. Dubitaꝝ cur demones delectanꝝ fornicari cũ iſtis puellis cũ tñ nõ hñt ſenſum tact⁹: ⁊ ſic iſta exerceãt p corp⁹ aſſumptũ: Rñ. q̃ delectantur in hoc q̃ hõ cõmittit pctã mortalia: inter q̃ eſt luxuria: vt hoiem finaliter ſecuz trahãt ad ꝑpetuã dãnationẽ: non q̃ in hoc carnaliter delectenꝝ cũ carnẽ naturaliter nõ hñt neq̃ ſenſum tactus: ſed delectãtur mirabiliter i iſtis turpib⁹ pctis. Scõo h̃ habet fieri ſuccubãdo ⁊ p modũ mulierz ſe ſupponẽdo. De q̃ ponit tale exñ in ſpe. hi. libro. xxvj. c. xxix. Qõ tpe Henrici imperatoris. iij. erat quidã iuuenis locuples ⁊ nobilis: q̃ vxorẽ nouiter duxerat. Poſt cibum iuit ad campũ cũ ſodalib⁹ ſuis vt luderent. Interim anulũ ſpõſalitiũ digito extẽſo ſtatue veneris eree q̃ primo aſtabat ipoſuit: finito ludo repetere volẽs anulũ iuenit ſtatue digitũ vſq̃ ad volam curuatũ: diuq̃ luctat⁹ eſt: nec anulũ eruere potuit nec digitũ frangere. Tacitus diſcedẽs rẽ celauit. Nocte intẽpeſta cũ famulo rediens digitũ inuenerũt extẽſum ⁊ anulũ ſubreptũ ad nupta rediit cũ ſe in lecto iuxta eã collocaſſet: ſenſit q̃ſi nebuloſum ⁊ dẽſum inter ſe ⁊ illã volutari: qõ ſentiri ſed videri nõ poterat: ⁊ hoc obſtaculo ab ãplexu ꝓhibeꝝ. Eludiuit ⁊ vocẽ. Mecũ cõcube: quia hodie me deſpõſaſti: ego ſuz ven⁹: cui⁹ digito ipoſuiſti anulũ illũ: nec reddã. Territ⁹ aũt ille tanto prodigio: nihil referre auſus eſt vel potuit: inſomnem duxit noctẽ illã multũ ſecũ deliberatus. Sic factũ ẽ p multũ tps: vt q̃cũq̃ hora cũ ſpõſa ꝓcũbere vellet idẽ ſentiret ⁊ audiret. Erat ſane alias valẽs domi: ⁊ aptus

militie. Tãdẽ q̃relis vxor ꝯcõmot⁹ rẽ parẽti
A bus detulit. Illi inito cõsilio palũbo cuidã
presbytero pãdũt rẽ. Is erat nigromãtic⁹
z erat potẽs in malicijs. Illect⁹ ergo ꝓmis
sis multis cõpositã epłam dedit iuueni di-
cens. Uade illa hora ad cãpũ vbi q̃tuor vie
conueniũt z stans tacite cõsidera. Transi-
bunt ibi figure hoim vtriusq; sexus oĩusq;
etatis grad⁹ z cõditionis eq̃tes z pedites
q̃dam leti z q̃dam tristes: q̃cq̃d audieris nõ
loqueris. Sequit illã turbã q̃dam statura
pceriꝛ forma coꝛpulentioꝛ in curru sedẽs:
huic tacit⁹ trades epłam legendã: z statim
fiet qõ postulas. Et sic factũ est. Inter cete
ros trãseũtes vtriusq; sexus vidit ibi muli-
erẽ ornatu meretricio sup mulã equitantẽ
crine soluto p hũeros iactata vitta aurea
cõstricta aureã virgã gerentẽ in manibus
qua mulã regebat: gestus exequens impu-
dicos. Que cãs vic a iuuene requirens ni-
hil rñdit: sed extensa manu porrigit ei epi-
stolã. Demõ notũ sigillũ nõ ausus contem-
nere: legit scriptum: moxq; brachijs in ce-
B lum eleuatis. De⁹ inquit omnipotẽs q̃diu
patieris neq̃tias palũbi pſbyteri. Nec mo-
ra satellites de latere suo mittit: qui anulũ
extoꝛquerent a venere. Illa multum tergi-
uersata vix tandem reddidit. Ita iuuenis
voti compos sine obstaculo potitus est diu
suſpiratis amoꝛibus. Sic recitat Hugo su
per Dañ. Cũ priceps lingonoꝛ cũ persis
cõtra romanos fuit in expeditione propter
qõ charissimus regi pſaꝛ factus fuit: ideo
filiã eius in vxorẽ meruit. Quã ducens se-
cũ lingonas ibi multitudinẽ fantasmatum:
que dicunt succubones secũ itrasse z totũ
territoꝛiũ suũ tantũ impleuisse q̃ tpe mul-
to mille mulieres ibi grauidabant neq; pu-
eri nascebant: q̃a viris ad vxores accedere
volentibus aliquod gratiosum coꝛpus q̃si
mulieꝛ eis supposuit credẽtib⁹ ipis q̃ eẽnt
vxores: z coitu cõpleto disputt: vxoꝛib⁹ de-
bitũ petentib⁹ viri exhausti p succubones
reddere non potuerũ. Req̃sit⁹ demon: cur
hoc faceret. Respõdit. Princeps vester oc-
cidendo viros nr̃os de patria nos expulit:
z nos eũ cũ ppło fraudando nuptias suas
z aliꝛ disturbabim⁹ de patria sua. Et ob
ticuit. Rex pſaꝛ ꝙsulit z deus inuocat: z
illa coꝛpa triuꝫ pueroꝛ. ſ. Sydrach: misach C
z abdenago misit lingonas: vt eoꝛ presen-
tia fugaret demones. Qõ z factuꝫ est: qui
nũc sepulti sunt in medio choꝛi maioꝛis ec-
clesie lingonen. vbi tale sub sepulchꝛo epi-
gramma habet. Hic iacet i sarcophago Sy-
drach: mysach z abdenago. Igne visti vt
pelago: quos rex persaꝛ ꝛoꝛaab transferri
iussit Lingonas ad expugnãdũ demones.
Tertio habet fieri hoc semen transponen-
do in vuluam mulieris. Dicunt em̃ theolo-
gi q̃ demon vel angelus non generat com-
plete p fornicatiuã virtutẽ: sed põt cõiunge
re actiua z passiua. verbi gr̃a. Demon sup-
posuit se sub viro recipiẽs semen ab eo: qõ
postmodũ in mulierem transfundit factus
incubus ad eam: z sic generatus nõ est fili
us demonis sed hois: a quo semen decisuꝫ
est. Et sic Joseph exponit illud Genes. vj.
Uidentes filij dei filias hoim q̃ essent pul
chre acceperunt sibi vxores. Per filios dei
intelligit incubos: z inde generati sunt gi-
gãtes viri potẽtes: q̃ dicit Tho. j. sen. dist.
iij. q̃ demones põt scire ꝑtutẽ seminis de-
cisi ex dispõne ei⁹ a quo decisum est: z sic
mulierẽ ꝓportionatã ad seminis illius pro-
portionẽ z iterũ cõstellationẽ iuuãtem ad
effectũ coꝛpalẽ. Quib⁹ oĩbus concurrenti
bus possibile est genitũ fieri potentẽ z ma-
gnũ. Sic comites de clive dicunt ab incu-
bo ꝓcreati. sicut legit in lib. de rebus z tpi
bus memoꝛabilibus. Q̃ mortuis de castro
hossen oĩbus ad eũ pertinentibus vna sola
puella filia comitis vltimi supstes fuit iaꝫ
nubilis z multũ speciosa. Que quadaꝫ die
iuxta flumen rheni ꝓpe hossen cũ puellis z
militibus ambulans vidit cignum in cathe
na argentea trahentẽ nauẽ ad littus: z in
naui iuuenẽ venustissimũ. Quo littus ascẽ
dente cygn⁹ nauẽ abduxit: z iuuenis in ca
stro colligit z honeste tractat. Tandẽ pu-
ella gratijs ei⁹ capta sibi mr̃imonialiter co
pulat: interposita prius pactiõe ne vnq̃ q̃-
reret ab eo q̃s esset z vnde veniſſet. Gene-
rant filios z filias. Sꝫ puella tandẽ vel ob
lita vel de ei⁹ amoꝛe confisa vñ venerit sci-
scitat. Qui rñdit. Sicut dixi amm̃o me ha-
bere nõ poteris. Ad littus ergo vnde vene
rat regredit: z a cygno cunctis vidẽtibus

E naui recipit̄ ⁊ abducitur. Et sic progenies de cliue fuit reparata: ⁊ vsq; hodie in om̄ibus munitionibus suis cygnū hn̄s generꝫ sui monimentū. Sic etiā marlinus fuit natus. De quo Marti. in chroni. dicit ꝙ tēpe Simplicij pape fuit in britannia marlinus vates ex filia regis britonum sanctimoniali noīe demecia ab incubo demone natꝰ: q̄ demecia inter moniales in eccl̄ia. s. Petri degebat in vrbe londoniorum. hec dixit se nūq̄ cognouisse virū: sed q̄dā iuuenis ī specie pulcherrima ip̄am frequēter deosculās ⁊ euanescēs ⁊ rursus apparēs ⁊ eā amplectens eā grauidā reliq̄t. Sic etiaꝫ nati sunt Romulꝰ ⁊ Remꝰ ꝑm Augusti. li. ij. de ciui. dei. ⁊ multi alij ⁊ c̄. hec oīa fiunt vel ꝓpter hoīs demeritū q̄ ꝑ libidine puniendꝰ est in qua deliq̄t vel ꝓpter neq̄ciosum demonis studiū. Cuiꝰ exēpla multa ponit Cesariꝰ.

AB ista inordinata luxuria abstinendū est ꝓpter mala q̄ īde sequunt̄. De quibus Greg. xj. mor̄. ⁊ c. lj. dicit. ꝙ de luxuria orit̄ cecitas mentis: incōsideratio: inconstātia: p̄cipitatio: amor: odiū: affectus p̄ntis seculi horror vel desperatio futuri seculi. ¶ Primo cecitas mentis: q̄a ꝑm Aug. ⁊ ph̄m in actu carnali ratio totaliter absorbet̄: ita ꝙ lumen ratiōis q̄dāmodo extinguit̄: q̄a totus hō q̄si carnalis efficit̄: inde est ꝙ viciū carnis plus hoīem vilificat ⁊ ꝑ infamiā denigrat q̄ alia vicia maiora qđ cōtingit ꝑ hoc: qꝛ ꝑ extinctionē ratiōis hō priuat̄ naturali sua dignitate: qꝛ ꝑ vsum rationis cetera p̄cellit. Nā ita cecatꝰ est ī sua mēte ꝙ dimittit verū deū ⁊ fruit̄ creatura. Ideo in eius persona dixit Eccī. ca. j. Dixi in corde meo. Uadā ⁊ affluā delicijs ⁊ fruar bonis. ibidem. c. xj. Perfruere vita cum vxore quā diligis cunctis diebus instabilitatis tue: q̄ dati sunt tibi sub sole oī tp̄e vanitatis tue: ⁊ talis cecitas est pctm̄ mortale. Sap̄. j. Excecauit eos malicia eorū. In tantū em̄ sunt excecati: ꝙ putant sua vicia deū latere. Tales sunt sil̄es asino q̄ caput suū occultat in rubo corpe foris manente: sic ꝙ ab alijs non videat̄. Sic tales putant luxuriā deū ⁊ hoīes latere. ¶ Scđo orit̄ de luxuria incōsideratio mortis ⁊ inferni: intantū em̄ voluntas carnis delectatiōi immergitur: ꝙ nec de amaritudine mortis cogitant: nec penā inferni formidāt: quasi sp̄ liceret viuere ⁊ semp̄ vellent peccare. Inde est ꝙ deꝰ iusto iudicio actū pcti transitoriū eternaliter punit: q̄a ꝑm Augus. Si hō malus eternaliter viueret sp̄ ip̄m peccare liberet. De illis dicit̄ Dan̄. xiij. Auerterūt sensuū suū: vt non recordarent̄ iudiciorum iustoꝝ. Tertiū est mentis inconstantia: q̄a ita incōstātes sunt: ꝙ statim abiectis p̄ntibꝰ vel vix apprehensis in luxuriā resoluūtur: vel ad delectationē illicitā ex cōsensu ꝓrūpunt̄. Qđ ꝓuenit ex hoc: q̄a per volūtateꝫ malaꝫ intendit delectari transitorie. Ideo necesse est variari mentē ꝓut vna delectatio momentanea alteri succedit. Sola autē mens in cōstātia illa figit̄ q̄ bono immobili ⁊ inuariabili ꝑ amorē innitit̄. ¶ Quarto sequitur amor sui: q̄a carnalis si crescat vsq; ad contēptū dei est pctm̄ mortale. Hec oīa in sui cōmodū ordinauit: vt in eis peramplius delectet̄. Talis em̄ longam vitaꝫ desiderat: vt diutius carnali delectationi insistat. ¶ Quinto sequit̄ precipitatio sui: qꝛ q̄ feruore concupīe est excecatus p̄cipitatur ad luxuriā frequenter se exponēs periculo mortis ꝓpter libidinē explendam. De illo đꝛ Prouer. vij. de vecordi iuuene victo a meretrice ꝙ statim eam sequit̄ quasi bos ductus ad victimam ⁊ quasi agnus lasciuiens. Et infra. Nescit ꝙ de periculo aīe eiꝰ agatur. ¶ Sexto sequit̄ odiuꝫ dei. Et licet deꝰ sit purū ⁊ summū bonū qđ directe odiri nō pōt: tn̄ indirecte odiri potest propter duo. s. vel propter penaꝫ: quā iusto iudicio peccantibꝰ infligit: vel ꝓpter bonum delectabile qđ pia prouidentia ei subtrahit: ne grauius peccet: qđ nō solū est pctm̄ mortale: sed etiā pctm̄ in spiritū sanctū. ¶ Septimo sequitur amor p̄ntis seculi cum carnalibus inherent ꝑ appetitū bonoꝝ ⁊ diuitiarū: sanitatis: fortitudinis ⁊ ceteroruꝫ per q̄ carnalis affectus suū finē consequit̄: ⁊ delectatione momentanea fruit̄. Ideo in persona illoꝝ luxuriosoꝝ Sap̄. ij. dicit̄. Uenite ergo ⁊ fruamur bonis que sunt tanq̄ in iuuentute celeriter: ⁊ vino p̄cioso ⁊ vnguētis nos impleamꝰ: ⁊ non p̄tereat nos flos tēporꝫ. Coronemus nos rosis anteq̄ mar

A cescant. Nullum pratũ sit qđ non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrũ sit exors luxurie nostre. Contra quos. j. Jo. ij. Nolite diligere mundũ: neqꝫ ea que in mundo sunt. Quoniã omne quod in mundo est cõcupiscentia carnis ⁊c. Si autẽ talis amor crescit ꝙ preponat̃ amori dei vel vite eterne vel redundat in iniuriã proximi: tũc est peccatũ mortale. ¶ Octauo sequit̃ desperatio future beatitudinis: q̃a carnalis affectus concupiscentie carnali finaliter immersus sibijpsi male conscius diffidit de futura gloria vel venia consequenda. Sic rationabiliter cum eius spes sit certa expectatio future beatitudinis ex merito ꝓueniens. Ille qui nullum conspicit in se meritum: de futura gloria diffidit. Hec omnia ponit Grego. vbi supra.

¶ Explicit sextum preceptum.
Incipit septimum preceptum.

On furtũ facies. Hoc est septimum preceptum in quo dominus ꝓhibet nocumentum fieri ꝓximo in rebus temporalib⁹. scilicet nõ furãdo occulte bona sua tꝑalia: B q̃ hoc est cõtra charitatẽ ꝓximi: ꝯ est pctm̃ mortale. Est etiã cõtra iusticiã: que reddit vnicuiqꝫ qđ suũ est. Est etiã ꝯtra manifestationẽ veritatis ꝓpter occultã fraudulẽtiã. Ergo merito dñs tãqꝫ malũ ĩ septimo loco ꝓhibuit dicẽs nõ furtuꝫ facies. ¶ Dubitat̃ vtrũ furtum sit graui⁹ pctm̃ qꝫ homicidium vel adulteriuꝫ. Rñdet Aug. de ancho. sup math. di. Aliud est q̃rere an furtũ sit grauius pctm̃ qꝫ homicidiũ vel adulterium: ⁊ aliud an sit ꝑiculosi⁹. Planũ est em̃ ꝙ homicidiũ vel adulteriũ graui⁹ pctm̃ est qꝫ furtum ex ꝑte illius q̃ offendit̃. Ista em̃ tria homicidiũ adulteriũ ⁊ furtũ intantũ sunt nociua iquãtũ ꝓxim⁹ ꝑ ea offendit̃. Planũ est aũt ꝙ hõ magis vel proximus offendit̃ per homicidiũ qꝫ ꝑ adulteriũ: ⁊ magis ꝑ adulteriũ qꝫ ꝑ furtũ: q̃a ꝑ homicidiũ offenditur hõ in ꝑsona ꝓpria eo ꝙ tollit̃ vita ei⁹: per adulteriũ offendit̃ in ꝑsona sibi cõiuncta q̃ est q̃si vna caro cũ ipso. Sed ꝑ furtũ offenditur in reb⁹ exterioꝛib⁹ sed ex ꝑte offendẽtis: periculosi⁹ est furtũ qꝫ adulteriũ qđ ptꝫ C tripl̃r. Prĩo tale pctm̃ difficilius homini remittit̃. Scđo q̃ in plures deriuat̃. Tertio quia in homicidio ⁊ adulterio assimilatur. Primũ sic ꝓbat̃. Nam tale pctm̃ non remittit̃ nisi hõ peniteat satis faciendo. De homicidio aũt vel de adulterio statim cessante ira ⁊ rancore penitet ⁊ satis facit ⁊ cessante libidine sil̃r. Sed đ furto dato ꝙ hõ peniteat nõ faciliter satis facit: ⁊ potissime cum tenet̃ hõ reddere nõ solum qđ furtiue accepit: sed etiã dãnũ qđ ꝓxim⁹ inde esset cõsecut⁹: ⁊ sup ꝯ tenet̃ portare pñiam de pctõ. Ideo spũssanct⁹ impcat̃ furtũ facientibus maledicens. Ue qui multiplicat non sua. Scđo faciẽs furtũ nõ solũ perdit aĩam suã: sed si nõ restituit ꝑdit etiã aĩas filioruꝫ ⁊ posteroꝝ suoꝝ: quibus hoc dimittit: cuꝫ ipsi etiã teneant̃ restituere. Non aũt sic est de homicidio vel de adulterio: q̃a aĩa que peccat tali pctõ ipsa morit̃ ⁊ nõ deriuat̃ in alios: sicut furtũ. Tertio furtũ est causa homicidij ⁊ adulterij. Cũ em̃ hõ absqꝫ reb⁹ exterioꝛib⁹ in vita sensibili non posset sustentari: sed cõtingit aliquẽ vl̃ aliquã exterioꝛibus rebus spoliari: ⁊ vita eius amittitur: vl̃ hõ cogitat facere homicidiũ vt possit viuere: ⁊ mulier cogitat facere adulterium: D sicut videm⁹ in terris tyrannoꝝ: in quibus multi hoĩes efficiũtur homicide expoliati ꝑ tyrãnos ⁊ mulieres fiunt adultere ⁊ meretrices. Ideo ꝓpter suam maliciã est contra om̃es leges. s. contra legẽ naturalem. Contra legem euangelicã. Contra legem mosaycã. Contra legem canonicam. Primo est cõtra legem nature. vt patet Mat. vij. Que non vis tibi fieri: alteri ne feceris. Sed nemo vellet ꝙ sibi furarentur bona sua: ꝯ alteri minime facere deberet: iõ dicit Aristo. in. ij. li. Retho. Om̃is fur malignus. Ideo dicit Aug. in li. cõfessi. de minimis rebus furatis confitetur dicẽs. Furtũ punit lex tua dñe: ⁊ lex scripta in corde hominis. Quam nec ipsa delet iniquitas. Quis em̃ fur equo animo furem patit̃. Et ego furtum feci nulla compulsus egestate. Sequit̃. Illa em̃ poma que furat⁹ sum decerpta proieci epulatus in sola iniquitate. Hoc est contra multos qui nõ confitentur

nisi magna furta: ⁊ de paruis sibi non faciunt conscientiã. Dubitatur vtrum in paruis rebus ita committatur furtum: sicut in magnis. Respondet Raymun. in fine eoti. q̃ sic. Unde Hieron⁹. Nam furtum non solum in maioribus: sed etiam in minorib⁹ iudicatur non esse quod furto ablatum est: sed mens furantis attenditur. vt. xiiii. q. vj. capko vltimo. Idem dicit Hostien. rubrica de furtis. Hoc tamen intelligendum est sm Guil. in. §. dicit autẽ. quando voluntas talis esset q̃ etiam maiora subtraheret si posset: quod patet hic ex verbis Hieron⁹. premissis. Vel intelligit quando illa res parua tante magnitudinis est: q̃ ex ablatione ei⁹ molestatur dominus: alias em̃ non tractat inuito domino. Addit Thom̃. in scda scde q. lxvj. ar. vj. in responsione ad vlti. arg. dicens q̃ si habebat animũ fraudandi ⁊ inferendi nocumentũ proximo etiam in talib⁹ potest esse peccatum mortale: sicut in solo cogitatu per consensum: vt tales sunt q̃ fructum agrorum rapas caules pira: ⁊ sic de alijs primo subtrahũt. Sitr pullos aucas anseres ⁊ q̃cũq̃ cũ aratro agrũ primorum diminuũt. Exm̃ ptz de parẽtib⁹ qui debẽt pueros fideliter intimare: q̃ nec ipsis nec alicui homini aliquid furtiue accipiãt. Legitur enim q̃ quidam puer defunctus est ⁊ iudici pnãtatus. ⁊ diabolus eũdem puerum accusauit dicens. Dne iudica sm iusticiam quia iste puer germano suo obulum furatus est: nec inde fecit penitentiã nec etiã restituit ablatũ. Cui domin⁹. Uelles q̃ p tãtillo hũc puerũ damnarem? Absit iusticia non est sine misericordia. Supplicantibus p̃ puero quibusdã sanctis q̃bus puer seruierat: culpa puero remittit ⁊ p̃ceptũ iudicis puer in puteum pijcit: in quo tantã penam sustinuit q̃ postmodum hanc verbis exprimere non potuit. Extractus postea de puteo puer ob preces sanctor̃ anima restituit corpi: ⁊ sic puer reuixit ⁊ iussus est a iudice ablatũ soluere: ⁊ sic postmodũ vixit in timore dñi. Pot tñ esse ita puũ q̃ ille qui accipit putat hoc nõ esse ꝓtra volũtatẽ illius cui accipit: ⁊ sic potest esse aliq̃n sine peccato. ¶ Scdo est ꝓtra legẽ mosaycam. vtz q: dñs p̃cepit iudeis, Non furtum faciet. Exodi. xx. Et ibidem. Si quis furat⁹ fuerit ouem vel bouem: ⁊ occiderit vel vẽdiderit: q̃nq̃ boues pro vno restituet ⁊ q̃tuor oues pro vna oue. dicit Nicola. de lyra. Quare p̃cipit pro vno boue reddi quinq̃: ⁊ p vna oue quatuor? Ñr. q̃a puniuntur aliqua pcta grauius: non solũ ꝓpter maiorem peccati grauitatem: sed ꝓpter prauitatem rep̃mendam: ne hoies ad talia nimis se relaxarent. Res autem q̃ in domo custodiuntur vt aurũ ⁊ argentũ non ita defacili pñt furto subtrahi: sicut oues que pascunt in campo. Et q̃a facilitas accipiẽdi rẽ alienam inducit cõmissionẽ furti. Ideo p furto ouis imponunt quatuor restituende: q̃a facili⁹ potest subtrahi furto q̃ alie res que seruant in domo. Et. v. boues p vno: quia boues adhuc non ita facilius custodiũtur: q̃a non ita gregatim ⁊ simul se tenẽt in pastu sicut oues. Scdo adhuc aliter punieba tur in lege mosayca: quia si quis occidebat furem nocturnũ non erat reus homicidij. Jõ sequit ibidẽ. Si effringẽs fur domum: siue suffodiẽs fuerit inuctus ⁊ accepto vulnere mortuus fuerit: pcussor non erit reus sanguinis. Super quo dicit Nico. de lyra. q: presumptio est ꝓtra furem: q̃ non solum veniebat ad furandũ: sed etiam ad occidendũ si inueniret resistentiam. Ideo erat debitor mortis. Sequit ibidem. Quod si orto sole hoc fecerit homicidium perpetrauit: ⁊ ipe morie. Sup quo dicit ibidem Nicola. de ly. q̃ Rabisalomon dicit. q̃ hec est metaphorica locutio. ⁊ est sensus. si clarũ sit sicut dies est clara: q̃ ille non veniebat ad occidendũ: vtputa si sit p̃s dñi domus vel frater vel ita amic⁹ ei⁹: q̃ luce clarius ẽ q̃ non venit ad occidendum eum: sed solum ad furandũ pro indulgentia supplenda. Et in tali casu pcussor est re⁹ homicidij ⁊ debet mori. Ista vero expositio ꝯcordat cũ canone. extra de homi. c. pfodiẽs. Sequit ibidem. Hoc etiã in antiqs legib⁹ secularibus quibus ista est antiqor inuenit impune. s. occidendo nocturnũ furẽ: diurnum aũt sub telo se defenderit: iaz em̃ plus est q̃ fur. dicit ibidez glo. sup verbo legib⁹ secularibus vt patet. ff. ad. l. aq̃l. itaq̃ §. lex. ⁊. ff. ad. l. cor. de sicca. l. furem. Sed posito q̃ vult me in-

terficere: nunqd possum eū ꝓuenire? dicūt
A q̄ sic. arti. C. ad. l. corne. de sic. Sed posito
q̄ pcussit ⁊ recessit. Nūqd possum eū sequi
vt percutiā? Hugo dicit q̄ non: q̄ sic iniuri
am vellet vlcisci qđ non licet. xlvj. di. sedi-
tionarios: q̄a illud in cōtinenti licet vim vi
repellere. de sen. exc. c. si vero. ⁊ de homi.
c. significasti. Tertio puniunt furē venditi-
one. Sequit ibidem Exo. xxij. Si non ha-
buerit q̄ ꝓ furto reddat ipm venundabit.
dicit Nicol. de ly. ibidē. q̄ hoc refertur ad
legem supra positam de eo q̄ furat⁹ est ouē
vel bouē ⁊ occidit vel vendidit: si non ha-
bet vñ restituat. v. boues vel. iiij. oues de-
bet vendi: vt de ꝑcio eius fiat dicta restitu
tio. Sed si inuentū fuerit apud eū qđ fura-
tus est viuēs: siue bos siue asinus vel ouis
duplo restituet: q̄a pōt hīi aliqua ꝓsumpt-
ptio q̄ vellet restituere ex quo reseruauit
apud se. Dubitat vtruz fures nunc in lege
noua debeant interfici aut suspēdi. Arguit
Jo. Sco. in. iiij. sen. dist. lv. q̄ nō: quia de-
bet nemo puniri vltra q̄ꝫ demeruit ī bonis
B tēporalib⁹: ergo solū debet puniri in rebus
tēporalibus. Maior ptz. q̄ ꝑm mensurā de-
licti erit plagaꝝ modus. vt ptz Deut. xxv.
Minor patz sic. Si ergo fur occidit punit
vltra q̄ꝫ demeruit: ⁊ sic faciunt iudices con
tra legē nature seu naturalis eq̄tatis. Jtē
diuina lex nō taxauit penā mortis furi: sed
restitutiōis in q̄ ponit duplū aut q̄ntuplū.
Ergo nullibi lex debet statuere ī oppositū:
scz q̄ fur interficiat. Ñdet Ray mū. §. iij.
Pena furti variatur ꝑm q̄ varie de ipo agi
tur. Nam quādoq̄ criminaliter. i. ad penā
corpis infligendā: q̄nq̄ ciuiliter. i. ad penā pe
cuniariā. In ꝓmo casu nō est fur suspendē-
dus: aut demēbrandus aut eculādus: sed
aliter arbitrio iudicis puniendus. s. vt fusti
get vel exulet: vel alio mō ꝓut iudici con-
gruū videbit ī simplici fure. Hui⁹ tñ ꝯtra-
riū ī mltis locis ꝓuat de ꝯsuetudine vbi iu-
gulant ⁊ suspēdunt. Dic guil. q̄ hāc cōsue-
tudinē facit necessitas pacis cōis: ⁊ frequēs
incorrigibilitas ⁊ hoīm malicia. Jō iuste
fit si sunt famosi latrones. C. de penis. l. ca
pitaliū. Hodie etiā ꝑm cōsuetudinē ⁊ cōsti
tutionē Frederici. §. si q̄nq̄. colū. x. si aliqs
q̄nq̄ solidos aureos valens furat: suspēdi-
tur: si minus scopis vel forcipe corrigatur. C
vtz. §. si q̄nq̄. in auc. de pace tenenda. colū.
x. Dubitat q̄ pena iponat ꝓ furto an ciui-
lis an criminalis. Vide late per doct. in. l.
si. C. de furtis. Nā de iure ciuili nēo debet
mori ꝓ furto. auē. sed nouo iure. C. de ser.
fugi. Fallit tñ hoc q̄ñ fur frangit publicam
pacē. vt in §. si q̄nq̄. in auē. de pace tenen.
colū. x. q̄ tūc ad furcas supēditur. Secūdo
fallit si sit vir famosus: quia cōmisit tria ma
gna furta. vtz in dicta glosa auē. sed nouo
iure ⁊ c̄. Tertio fallit q̄ñ ꝓ statuta terrarū
aliq̄d disponit q̄ de iure sunt approbata. l.
oēs ppli. ff. de iusti. ⁊ iure. Quarto fallit
q̄ñ est latro ⁊ aggressor strataꝝ publicarū
q̄ tūc suspēdit. l. Ca. §. famo. ff. de penis.
Sed ꝓhdolor nūc magni fures suspendūt
minores: sicut legit dixisse diogenes cum
vidisset q̄ duo duxissent tertium: tūc risit.
Interrogatus cur rideret? Ñdit. Jō: q̄a
video q̄ magni fures ducūt puū ad suspen
diū. Sic nūc parui fures suspēdunt q̄ furā- D
tur duos vel tres florenos: sed qui defrau-
dant rempublicam in mille: nō suspendunt
imo honorant ⁊ exaltant. Secdo dubitat:
vtruz furari sp sit pctū mortale? Ñdr q̄ in
tribus casibus pōt fieri sine pctō. Primo si
fit nō ex cupiditate: sz ex obediētia ⁊ ex ꝑce
pto diuino: sicut fecerūt filij israel auferēdo
vasa egyptioꝝ: sicut dicit mgr̄ senten. li. iij.
di. xxxvij. Si ꝙo q̄rit de filijs israel: q̄ dño
iubēte ab egyptijs mutuauerūt vasa aurea
⁊ argentea ⁊ vestes ꝑciosas asportauerūt
vtrū furtū cōmiserunt? Ñdr: q̄ deo iubēte
illud fecerunt: ⁊ ideo nec fecisse furtuz nec
oīno peccasse. Ñ Augu. Jsraelite furtū
nō fecerūt: sed deo iubēte ministertū ꝑbue-
rūt. Hoc em̄ de⁹ iussit q̄ ꝑm legē sicut mini-
stri iudicis sine pctō occidunt quē lex ꝓcei
pit occidi: sed si illud spōte facit: homicida
est. Jdeo dr̄ Sap. x. Tulerūt iusti spolia im
piorū. Sed opponit q̄ nālē legē transgres-
si sunt q̄ dicit. Que tibi non vis fieri: alteri
ne feceris. Quam veritas scripsit in corde
hois. Et quia nō legebat in corde: iterabat
in tabulis: vt ⁊ voce forinsecus adunata re
diret ad cor: ⁊ ibi inueniret qđ extra legerat
hāc illi ꝑuaricati sunt. Respōdet q̄ hoc sic
intelligēdū est: vt nō alij iniuste fieret. s. nō

facies quod tibi non vis fieri. Alioquin iudex preuaricator est dum punit reum volens aliquid tale sibi fieri. Ita etiam illud intelligendū est: ꝛ sic non fecerunt furtum quia auctoritate dñi hoc fecerūt: qui dñs oim rerū est. Ideo sine iniuria iuste potest vni auferri ꝛ alteri dare: ꝑm suam voluntatem. Etiam fuit valde rōnabilis ista dei ordinatio: quia hebrei in multis alijs grauibus seruierūt egyptijs: de qb⁹ non habuerunt laboris cōpensationē: ideo hoc p̄cepit deus. Scdo mō hz fieri sine pctō in extrema necessitate. s. famis vel frigoris aut sitis: ita q̄ si non furet credat se non posse euadere mortē: nisi cōmittat furtum. Ideo dicit extra de furtis. cap. si quis ꝓpter necessitatē famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria vestem vel pecus: peniteat per hebdomadas tres: ꝛ si reddiderit non cogatur ieiunare. Si em̄ fuerit magna necessitas: nō imponat ei pnia. vtz de cōse. di. v. ca. discipulos cū p segetes transeūndo euellerēt spicas ꝛ ederēt ipsi⁹ chr̄i vox innocentes vocat: qa coacti hoc fecerunt.

Ratio huius est: qa in necessitate extrema oīa sunt cōia. vtz. xlvij. di. sicut hij. ꝛ maxime cibaria. sicut patet. ff. ad. l. rodiam de iact. l. ij. §. cum eadem. Sic ꝓpter necessitatem famis dauid comedit panes ꝓpositionis. vt patet. ij. Reguz. xxj. In tali quilibet vtiq̄ iure suo. vnde pōt tunc occulte subtrahere non tm̄ p se sed etiā pro alio existente in necessitate eadem. Si aūt non patiat magnam necessitatē: peccat quidē: sed tamen attenuat peccatū ꝓpter necessitatez. Tertio pōt fieri sine pctō qñ fit ex cautela: vt si aliquis furaretur gladium furioso ne sibi vel alijs noceat: ꝛ ille gladius non est sibi reddendus durāte furia. vtz. xxij. q. ij. c. ne quis. ¶ Tertio est cōtra legem euāgelicā. Mathei. vij. Furta blasphemie adulteria ꝛc̄. Ista sunt q̄ coinquināt hominē. Joan. xij. Judas fur. Eph̄. iiij. Qui furabat iam non furet: magis autem laboret vt habeat vnde tribuat necessitatem patiēti: quia ad p̄cepta decalogi etiā chr̄iani sunt obligati. Nō sic debent furari inferiores superioribus sicut sunt serui ꝛ ancille: q̄ res dñi⁹ suos cōsumūt furtiue: ꝛ aliqñ etiā de reb⁹ dñoꝝ eis inuitis elemosinā faciūt. Tales em̄ ꝓpter pia intentionē a pctō mortali nō excusant: q: non sunt facienda mala: vt inde bona eueniāt. Sitr̄ neq̄ vxores debent furtiue subtrahere res viroꝝ: vt de ipis contra volūtatē maritoꝝ elemosinas faciāt qō fieri nō debet. Jō scribit. xxxiij. q. v. q̄ deo. Nihil g̃ de tua veste nihil de auro vl̄ argēto vel de q̄cūq̄ pecunia vel de terrenis reb⁹ tuis sine arbitrio ei⁹ facere debuisti. Fallit tñ hoc p̀mo si vxor fuerit lucratia. vt notat Joā. xxxiij. q. v. q̄ deo. Scdo si habuerit pafernalia. De talib⁹ em̄ bonis sicut ꝛ reb⁹ lucratis: mulieres pñt facere elemosinā. Tertio si faciūt elemosinā de rebus sue dispēsatiōi cōmissis: puta de pane: cereuisia ꝛc̄. maxime qñ marit⁹ est nimis dur⁹ i actib⁹ pietatis. Et tūc mulier pōt facere elemosinā sue dispēsationi cōmissis pro salute viri: dū tñ sit moderata: sic q̄ egestatē coniugalis non inducat. Etiā superiores nō dñt furari inferioribus. s. seruis ꝛ ancillis mercedē suā iniuriose retinendo: qa hoc est de pctis clamantibus in deū. vtz Jaco. v. Dubitat: vtrū serui ꝛ ancille si nō pñt hr̄e mercedē nisi p furtū: vtrū ne possint tantū furari a dñis suis? Rñdet q̄ nō: q: nemo debz sibi vsurpare sue rei iudiciū: aut esse su⁹ ꝓprius iudex. Idez iudiciū est qñ illud quod meū est ab alio detinet: ꝛ non possum illud recupare: recupo tm̄ de suo valore: quod fieri non debet ꝑm sanctū Tho. in. ij. ij. q. lxvj. ar. v. Quia peccat ꝓtra cōem iusticiā: dū ipse sibi vsurpat sue rei iudiciuz: ordine iuris pretermisso. Pōt tñ esse casus in quo recupatio talis esset licita: qñ scz aliqs haberet certitudinē q̄ ille qui alteri⁹ rem detineret nunq̄ ei restitueret: nec cōsciam de hoc faceret: nec eā posset recuperare p viā iuris. In tali casu videt quibusdā q̄ tantū Pōt recuperare de suo qō de tuo hz. Et declarant hoc ex scriptura Gene. xxxj. vbi legit q̄ socer Jacob dictus labā tractauit eū male: ꝛ dānificauit eū in bonis tēporalib⁹. Ñ cum iacob cū vxoribus suis recessit ab eo rachel vxor iacob filia laban: secrete abstulit secum deos p̄tis sui cōpositos de auro ꝛ argento p̄cioso: qs ipse adorabat ꝛ colebat. Jn hoc recuperādo p̄ciuz qō p̄ suus

A debebat viro suo: q̃ etiã sciebat p̃rem suum de hoc non velle facere ꝓsciam: ita vt viro suo p̃ciũ deseruitũ daret. Sic etiã deus ꝺa eq̃les non debẽt furari equalib⁹. ¶Quarto mõ est ꝓtra legẽ imperialẽ. vtz. ff. de furtis. l. j. ꝛ insti. de obligationibus q̃ ex delictis nascunt. l. furtum. Et ꝺr furtũ a furno id est nigro: q; clam ꝛ obscure fit: ꝛ vt pluri mũ in nocte: vel a fraudo vel ferendo. i. auferendo vel fusco. i. nigro. Et diffinitur sic. Furtũ est ꝓtrectatio rei aliene mobilis corporalis: fraudulosa: inuito dño lucrifaciẽdi cã. ¶Cõtrectatio ponit in diffinitione: ꝺa sine ea nõ est furtũ ꝓprie: licet interueniat volũtas ꝛbis vel scriptis. Alias si cõcupiscat rẽ alienã illicite sine cõtrectatiõe ẽ trãsgressor illius p̃cepti. Non concupisces rem p̃rimi tui. Aliene rei ideo apponit: ꝺa qui non cõmittit furtũ in re plenissime: proprie plenissime dico: quasi accipiẽs rem ad certum locũ accõmodatã: sed eum vltra ducit furtum committit nisi dño credat placere. Similiter si q̃s vtit re ad aliũ vsum ad quẽ nõ est sibi cõcessa. Et similiter creditor furB tum cõmittit si pignore sibi obligato vtat. ff. eo. ti. de pignore. ¶Mobilis ꝛ corporalis dicit quia in rebus imobilib⁹ ꝛ incorporalibus non cõmittit furtum: vt sunt agri: domus: ꝛ in incorpalibus vt sunt virtutes angeli. Fraudulosa apponit: q; si aliquis crederet rem esse suã: ꝛ tamẽ credebat sibi licere illam rem surripere: furtuz non cõmittit: tenet tamen restituere. Inuito dño q; si credebat dominũ p̃missurũ ꝛ subest iusta causa credẽdi non peccat. Hostien. aũt dicit. Dominus dicitur inuitus etiã si videat rẽ auferri q̃uis nõ cõtradicit. ff. eodẽ titu. l. inter oñes. §. penulti. Lucrifaciendi gr̃a dicit: quia si quis ancillam alienam meretricem rapuerit: non causa lucrifaciẽdi sed libidinis exercende: non cõmittit furtum: licet alias grauiter peccet. Et nõ solũ factores rei: sed ille cuius opere ꝛ cõsilio furtuz factum est: sicut qui nummos tibi excussit: vt alios eos raperet: vel obstiterit tibi vt alius rem tuam eriperet aut oues tuas vel boues fugauerit vt alius eos raperet: vel qui scalas fenestris superposuit aut ipsas fenestras aut ostiũ effregerit: vt alius furtũ faceret ac scalas cõmodauit. Tales rei C
sunt. vt patet in institu. vbi supra. Taliter etiam furãtur sartores pistores ꝛ textores ꝛ c̃. ¶Quinto est cõtra legẽ canonicã. vtz xiij. q. v. c. Cõstituim⁹ cũ oĩbus q̃ nobiscum sunt eẽis: vt homicide: malefici: fures: sacrilegi: raptores: adulteri ꝛ c̃. Nullatenus ad accusationẽ vel ad testimoniuz sint admittendi: quia infames sunt ꝛ iuste repellendi. Idem ptz. vj. q. j. c. infames. Secundo punitur si in furãdo fur occidit: non est ꝓ eo orandum. vt ptz extra de furtis. c. fures. vbi dicit. Fures ꝛ similiter latrones si in furando ꝛ deꝑdando occidunt: visuz ẽ ꝓ eis non esse oranduz. Dicit ibidem: quia in mortale peccatum eos decidisse constat. xxxij. q. v. c. Placuit. Sequit ibidem in. c. fures. sed si cõprehẽsi aut vulnerati p̃sbytero vel diacono confessi fuerint sua pcta: cõionem eis non negamus. Dicit ibidem glosa sup illo verbo cõionẽ. i. eucharistiam corpis chr̃i. Etiam sepulturã exquo cõfessi sunt. vtz. xiij. q. ij. c. quesitũ. Si p̃sbyter fuerit deꝑhensus aut diaconus oñi honore est priuandus ꝛ deponẽdus. vtz. lxxxj. dis. c. p̃sbyter. Tertio punit furẽ restitutiõe q̃a D
nõ põt penitere nisi furtũ restituat vt patet xiiij. q. vj. ca. si res. Dicit Aug. Res aliena ꝓpter quã pctñ est cũ reddi possit ꝛ nõ reddit: pnia nõ agit sed sit̃atur. Si aũt veraciter agit. Non remittit pctñ nisi ablatũ restituat. Idem dicit regul. iu. lib. vj. Nõ dimittit pctñ nisi restituat ablatuz. Et si decem viri furati fuissent vnã vaccam vel aucam: q̃libet tenet in solidũ. Idem intelligit de cõsentientib⁹ ꝛ ptic̃ipãtib⁹. vtz extra de furtis. ca. Qui cum fure partit: occidit animã suã. Et nõ fur solũ: sed ille reus tenet q̃ furti cõscius q̃rente possessore nõ indicat. Sequit etiã sepe talis cõfusio. Cuius exẽplũ narrat Grego. in li. dial. de q̃dam monacho hortulano. Fur q̃dã venire cõsueuerat: ꝛ ꝓ sepẽ ascendere ꝛ occulte olera auferre. Cũ ille multa plantaret q̃ min⁹ inueniret: ꝛ alia pedib⁹ cõculcata: alia q̃q; direpta cõspiceret: totũ hortum circũiens: inuenit iter vñ fur ꝓsueuerat venire. Reꝑperit etiã serpentẽ. Cui p̃cipiens dixit. Sequere me: aditũ furis inuenies imperauit serpen-

E ti dicens. In noie iesu p̄cipio tibi vt aditu3 istū custodias: ⁊ furē huc ingredi non permittas ꝓtinus serpens se in itinere tetendit ⁊ monachus abijt. Cū meridiano tpe frēs q̄escerēt fur venit ⁊ ascendit sepē. Et dū in hortū pedem poneret subito serpens tēsus clausit viā. Fur tremefactus: eiusq̄ pes i sude sepis inhesit. Venit hortulanus ⁊ pendentē in sude furē repperit ⁊ serpenti dixit. Gr̄as ago deo: implesti quod iussi: mō recede: ⁊ ad furē dixit. Tradidit te mihi deus: quare furtū fecisti? Hec dicēs: pedes ei⁹ soluit: ducēs eū ad hortū ⁊ dans sibi de oleribus. Vade inq̄t: ⁊ post hoc furtū nō facias. Sed cum necesse habes: venies ad me ⁊ dabo tibi ne cū peccato tollas illa.

¶ De peccato sacrilegij.

Secundo peccant cōtra illud p̄ceptu3 sacrilegi. Et est sacrilegium sacre rei violatio vel eiusdem vsurpatio. Dicitur autem sacrilegiū quasi sacru3 ledēs vl̄ sacre rei lesio. Et habet fieri multis modis scz quādoq̄ ratiōe persone: quādoq̄ rōne loci. Rōne persone cum quis verberat cle-
F ricū aut p̄sonā religiosam. vtz. xvij. q. iiij. si quis suadente. Vel si q̄s furaret̄ personā liberam ⁊ venderet. De q̄ Exodi. xxj. dicit̄. Qui furatus fuerit hominem ⁊ vendiderit eum: conuictus noxe morte moriat̄. Ita q̄ ad incurrendam penam mortis vtrūq̄ requirat̄. s. furtū ⁊ venditio. Idē textus ponit̄ extra de furtis. ca. j. ⁊ vocat̄ s̄m leges plagiū. ff. ad. l. flauiā. de plagi. l. vl. Sz s̄m canonem hec pena non imponit̄. vtz extra de rap. ca. in archiep̄atu. ⁊. xxxiiij. q. ij. inter hec. Hoc largo mō pōt vocari sacrilegium: inquantū furat̄ persona deo consecrata in baptismo. ¶ Scd̄o habet fieri rōne loci. vt ecclesie aut cimiterij cum illa violant̄ sacrilegiū dicit̄. Tertio habet fieri ratione rei: vt cū res cōsecrata vel sacro vsui deputata vsurpat̄ vel qn̄ materia sacra applicatur ad aliquē vsum maluz ⁊ indebitū. s. ad peccandū: vicz rapiendo crisma sacrum de ecclesia vl̄ aquam baptismatis ad faciēdū amorē inter mulierē ⁊ virū: dando sibi comedere crisma. Vel vtit̄ ad sanitatem corporis: sicut faciunt multi cum aqua baptismatis cū innouant̄ fontes tunc faciunt sibi dari. Ad idē reducit̄ si quis ex ossibus mortuorū terre cimiterij consecrati in aliquem vsum malum vteret̄: ⁊ maxime cum eucharistia. Et hoc membrū subdiuiditur in tria: q̄ cōmittit̄ auferēdo sacrū de sacro: vel sacrū de nō sacro: vel nō sacru3 de sacro. vtz xvij. q. iiij. ca. si quis contumax. Sacrilegiū est inquit quotiens q̄d sacrū violat̄: vel auferēdo sacrū de sacro: vel sacrū de nō sacro: vl̄ nō sacrū de sacro. hec ibi. Prio habz fieri qn̄ aufert̄ sacru3 de sacro: vt sunt calices mōstrātie vestimēta ⁊ illa rapiendo de ecclesia: qd̄ ē maximū pctm̄: q̄a talia nemo debet tāgere nisi habēs man⁹ cōsecratas. vtz de cōse. di. j. c. In sancta apostolica sede ꝯstitutū ē vt vasa sacrata nō ab alijs nisi a sacratis: dn̄oq̄ dedicatz hoib⁹ cōtrectētur: ne ꝓ talibus p̄sumptionib⁹ iratus dn̄s plagā imponat ppl̄o suo: ⁊ hi etiā q̄ nō peccauerūt pereāt: q̄a perit iustus sepissime cū impio. Et in. c. sequēti. vestimēta eccl̄ie quibus dn̄o ministrat̄ cōsecrata dn̄t esse ⁊ honesta q̄b⁹ i alijs vsib⁹ nō dn̄t frui q̄ eccl̄iasticis ⁊ deo dignis officijs: q̄ nec ab alijs debēt ꝯtingi aut auferri nisi a sacratis hoibus: ne vltio q̄ balthasar regez p̄cussit sup hos trāsgrediētes veniat. hec ibi. histo. ptz Dan̄. v. Q̄ balthasar rex babylonie grande cōuiuiū fecit optimatib⁹ suis. Cū ḡ eēt temulentus p̄cepit eis vt afferrent vasa argentea: q̄ nabuchodonosor asportauerat de templo qd̄ fuit in hierusalem: vt biberēt in eis rex ⁊ optimates vxores ei⁹ ⁊ concubine. Et factū est ita. Bibebant aūt vinum ⁊ laudabāt: ⁊ eadē hora apparuerūt digiti manus scribentes in pariete. Qd̄ rex conspiciēs turbat⁹ est: ⁊ cōuocauit oēs sapientes babylonis: ⁊ nullus scripturam legere poterat aut interp̄tari. Tandē vocatus daniel dixit scripturā significare mortem regis: ꝓ eo q̄ ꝯtaminauerat vasa dom⁹ dei. Scp̄tura aūt erat. Mane thetel phares. Mane. i. numerauit dies regni. thetel. i. appēsum est in statera: ⁊ inuētum est min⁹ hn̄s. phares. i. diuisum est regnū tuū ⁊ datū est persis ⁊ medis. Et eadē nocte mortuus est rex. Qualr̄ aūt istud pctm̄ sacrilegij fuit punitū. ptz. ij. Macha. iij. vbi d̄r q̄ rex syrie misit heliodoꝝ vt spoliaret templum

in hierl'm. Cũq; ip̄e intraret ad spoliandũ
A erariũ spũs om̄ipotẽtis dei fecit sue offen-
sionis euidentiã: ita vt oẽs q̄ ausi fuerãt ei
parere intuẽtes dei virtutẽ in formidinem
conuerterentur. Apparuit em̄ illis quidaz
equus hñs terribilẽ sessorem: optimis ope-
rimentis adornat⁹. Ille cum impetu helio
doro priores calices elisit. Qui autez ei in-
sidebat videbat̄ hr̄e arma aurea. Alij etiã
apparuerũt duo iuuenes decori: ⁊ ex vtra
q; parte eũ flagellabãt sine ĩtermissiõe mul
tis plagis eũ verberantes. Subito helio-
dorus cecidit in terrã. Jacebat mutus ⁊ oĩ
spe salutis priuatus. Tandẽ onie sacerdo-
tis p̄cib⁹ liberat⁹ est. Cui iuuenes illi dixe
runt Onie sacerdoti gr̄as age. Naz ꝓpter
eũ dñs tibi vitaz donauit Heliodorus deo
⁊ onie gr̄as agẽs: recepto exercitu repeda
uit ad regẽ ⁊ narrauit q̄ ei acciderãt. Cũq;
rex interrogasset heliodoꝝ quis esset apt⁹
adhuc semel mitti hierosolymã. Rñdit. Si
quẽ habes hostẽ aut insidiatorẽ illum mit-
te illuc ⁊ flagellatũ recipies: si tamẽ euase-
rit. hec ibi. Hoc attẽdere deberẽt illi sacri-
legi qui rumpunt truncos aut cippos in ec
B clesijs aut spoliant altaria ornamẽtis aut
imagines sanctoꝝ spoliant a suis ornamẽ
tis. Peccant etiã illi qui sctõꝝ reliquias fu-
rant̄ de ecclesijs: q̄a d̄r de cõse. di. j. c. Cor-
pora sctõꝝ de loco ad locũ nullus transfer
re p̄sumat sine cõsilio principis vel ep̄oruz
sanctoꝝ sctẽq; synodi licentia. Dicit glo-
sa sup̄ verbo p̄ncipis. i. pape. xviij. q. ij. ca.
Diffiniamus. Et hoc verũ est cum corpus
est traditum ꝑpetue sepulture. C. de reli. l.
vl. nisi necessitas ĩmineat. Tunc sufficit au-
ctoritas p̄sidis ꝓuincie. C. e. l. j. Si aũt nõ
est traditũ ꝑpetue sepulture: tunc bene põt
transferri sine aucte alicui⁹ ad aliũ locũ.
C. e. ti. l. si nec eum. Ideo corpa sctõꝝ fura
ri fraudulenter ⁊ violenter de locis vbi hõ
norifice ⁊ deifice ⁊ deuote seruantur: ⁊ re
uerẽter ꝑtractant̄ q̄tũcunq; hoc fieret cã
deuotionis: puto q; sine pctõ fieri non pos
set. Sed si hmõi corpa sanctoꝝ essent apud
infideles ⁊ irreuerenter ab eis tractarent̄
nec deuote ip̄a colerent ⁊ fideliter: nisi for
te causa lucri ⁊ cupiditatis: puto q; sine pec
cato possent ab eis tolli hac intentione vt
deuote ⁊ fideliter seruarent̄: quia tunc nõ C
inferretur violẽtia rebus sacratis sed ma-
gis honor ⁊ deuotio. Hec Aug. de ancho-
na sup̄ Mat. Sed grauissimũ peccatum sa
crilegij esset: si aliquis furaret̄ corpus chr̄i
de ecclesia aut pixide: vt cum eo faceret in-
cãtationẽ vl' aliq̄d aliud sctẽ fidei cõtrariũ
hoc aũt esset grauissimũ pctm̄ sacrilegij: q̄r
dicit sctũs Tho. in. ij. ij. q. xcix. ar. iij. q; sa-
crilegiũ est tãto graui⁹ quãto res sacra: in
quã peccat̄ maiorẽ ꝯtinet sctitatẽ. Attribu
itur aũt sctitas p̄sonis sacris. i. diuĩs culti-
b⁹ deditis ⁊ reb⁹ sacris ⁊ locis q̄busdã ⁊c̄.
Sctitas autẽ loci ordinat̄ ad sctitatẽ hoĩs
q̄ in loco sacro cultũ exhibet deo. Ideo di-
citur. ij. Mach̄. v. Nõ ꝓpter locũ gentẽ: sed
ꝓpter gentẽ dñs locũ elegit. Jõ graui⁹ est
sacrilegiũ q̄ peccat̄ in p̄sonam sacrã q̄ quo
peccat̄ in locũ sacrũ: ⁊ sil'r in rẽ sacrã. Int̄
que p̄mũ continet̄ sacr̄m eucharistie: scd̄m
locũ tenẽt vasa cõsecrata ad sacrorũ susce-
ptionẽ: ⁊ ipse imagines sacre ⁊ ip̄e sctõꝝ re
liq̄e: in q̄bus q̄dãmõ ipse p̄sone sanctoꝝ ve-
nerant̄. Deinde q̄ ꝑtinent ad ornamentum
eccl'ie ⁊ ministrorũ: deinde q̄ sunt redẽpta D
ad sustentationẽ ministroꝝ: siue sint mobi-
lia siue ĩmobilia. Quicũq; aũt cõtra aliq̄d
p̄dictoꝝ peccat: crimen sacrilegij incurrit.
Hec Tho. vbi. s̄. Et quanto res est magis
sctã: tãto crimen sacrilegij grauius est. Et
grauissimũ est cuz rapit̄ eucharistie sacr̄m
ad aliquẽ vsum inordinatũ: sic̄ factũ est in
oppido blõburgeñ. aderburneñ. dioc̄. q; q̄-
dã mulier intrãs eccl'iam ⁊ accipiẽs q̄sdaz
ꝑticulas sacr̄i: q̄s in vna torta pistabat: vo
lens illã tortã dare cuidã iuueni vt eum in-
stigaret virtute sacr̄i ad amorẽ suuz: ꝓpter
qd̄ nephas fuit cõbusta. Sil'e exẽplum nar
rat Cesari⁹ di. ix. c. ix. q; in puella q̄daz ob-
sessa diabolo req̄sito a q̄dam sacerdote cur
tãto tp̄e tã crudeliter puella torq̄ret̄? Rñ-
dit. Optime meruit. Ip̄a em̄ altissimũ sup̄
olera ei⁹ seminauit. Dic̄ sacerdos. Qualit̄
hoc factũ est. Rñdit. qñ erã iuuẽcula ⁊ hor-
tũ excolendũ suscepissem: nocte q̄dã mulie
rem vagam hospitio recepi. Cui dũ dãna
horti mei exposuissem asserẽs om̄ia olera
ab erucis deuorari. Rñdit illa. Bonam ti-
bi instruaz medicinam. Accipe corp⁹ dñi ⁊

E cõminue illõ sic q̃ sup olera spargas: ꝛ statim lues cessabit. Ego misera cui maior cura erat de horto q̃ de sacramẽto. Cũ i pascha corpus dñi suscepissem: ꝛ extracto de ore fecissem vt edocta fuerã q̃ oleri⁹ in remediũ put abã teste diabolo factũ est in tormentũ. Dicit Cesari⁹ q̃ crudelior erat hec mulier ministris pilati: qui iesu mortuo pepercerũt ne ossa eius cõminuerent. Aliud exemplũ ibidẽ ponit de muliere q̃ posuit sacramentũ in alueari: ꝛ apes fecerũt sibi ecclesiã. ¶ Scõus grad⁹ sacrilegij est qñ auferꝛ non sacrũ de sacro. vtẽ. xvij. q. iij. ca. sacrilegiũ. ꝛ c. q̃s. Quis sicut ille furaꝛ de ecclesijs candelas vel candelabra vel aliq̃d illius vel de cimiterio rapiendo ligna lapides vaccas ꝛc. Ex tũ aũt pctm̃ sit patet p Greg. in li. diaꝛ. In valeria inquit prouincia res hec gesta est. Erat q̃daꝫ sacerdos q̃ cũ clericis suis in dei laudib⁹ bonis operibus intent⁹ sctẽ cõuersatiõis vitã ducebat. Supueniẽte aũt vocatiõis die defunct⁹ est ꝛ apud ecclesiaꝫ sepult⁹. In fine vero ecclie
F caule inherebãt ouiũ atq̃ eisdẽ locus in q̃ sepultus est ad easdem oues tẽdentib⁹ via erat. Quadã aũt nocte clericis intra ecclesiã psallentib⁹: q̃dam fur venit ꝛ ingressus caulas furtiue veruecẽ accepit ꝛ ꝓcit⁹ exijt. Cũ aũt pueniss̃et ad locũ vbi vir dei sepultus erat: repẽte hesit ꝛ gressum mouere nõ potuit: veruecẽ quidem de collo posuit: eũ q̃ dimittere voluit: sed manũ laxare nõ valuit. Cepit g̃ miser stare cũ preda sua reus ꝛ ligat⁹ volebat q̃dem veruecez dimittere nec valebat. Volebat q̃dẽ egredi cũ veruece nec poterat: miro itaq̃ mõ fur q̃ a viuis videri timuerat hũc mortuus tenebat. Cũq̃ ita gressus manusq̃ fuissent obstricte: immobilis perstitit. Facto aũt mane expletis laudibus dei ab eccl̃ia egressi sunt clerici ꝛ inuenerũt ignotũ hoiem veruecẽ tenere in manu. Res venit in dubiuz an veruecẽ furatus fuisset: an offerre voluit: sed culpe reus citius indicauit penã. Mirati sunt oẽs quia ingressus fur viri dei merito ad predã suam stabat ligatus. Tunc se pro eo protinus in orationem dederunt: suisq̃ precib⁹ vix obtinere valuerunt: vt qui res eorum venerat rapere: saltem vacuus exire mere
retur: ꝛ hoc fur qui diu steterat cum preda captiu⁹ vacu⁹ ꝛ liber exijt. ¶ Terti⁹ grad⁹ sacrilegij est quando furaꝛ sacrũ de non sacro. Ideo dicit sacrilegiũ fm Isidoꝛ. quasi sacrũ legens de loco non sacro: vt si aliq̃s furaꝛ calices: monstrantias: imagines sanctorum aut reliquias de domib⁹ secularũ psonaꝝ vel aliis locis non sacris. Dicunt etiam bona tẽporalia sacerdotũ sancta que ordinanꝛ ad cultum sanctũ. Ergo maxime peccant ancille sacerdotum que furanꝛ bona eoꝝ tpalia occ̃lte vl̃ manifeste. ¶ Quartus est luadere vl̃ auferre res ecc̃lie. vt ptz xij. q. ij. c. predia. vbi dicit pius papa. Predia diuinis vsib⁹ tradita q̃dã humanis vsibus applicãt: ꝛ deo nr̃o cui tradita sũt subtrahũt vt sibi inde fuiaꝛ. Sequiꝛ ibidẽ. Q̃ si q̃s tale ꝓsumpserit: vt sacrilegus iudiceꝛ. Ibidẽ in. c. indigne ad altare ꝓperare permittiꝛ qui res eccl̃iasticas audet inuadere aut iniuste possidere. Sequiꝛ infra. Valde iniquum ꝛ ingẽs sacrilegiũ est: vt q̃dcunq̃ vel pro remedio pctõꝝ: vel pro salute ac requie animaꝝ suaꝝ vnusq̃sq̃ ecc̃lie venerabili ꝓtulerit auferri. Idẽ. c. hmõi ꝓquest⁹. Ista est etiaz snia scti Tho. scõa secũde. q. xcix. dicens q̃ ea q̃ sunt data ad sustẽtationem ministroꝝ siue sint imobilia siue mobilia q̃cũq̃ tollens p̃dictoꝝ quodcũq̃ peccat ꝛ crimen sacrilegij incurrit. hec Thom̃. Et tales saluari non p̃nt nisi restituãt. Cuius exẽplum ponit Cesari⁹ in di. j. c. xxxiij. q̃ quidã noie Lodouic⁹ lãtgraui⁹ thuringie. Qui dum moreꝛ reliq̃t duos filios heredes. s. Lodouicũ ꝛ Hermannũ: qui eidem in p̃ncipatu succesꝛit: qui quidẽ tyrãnus tale edictũ ꝓposuit. Si mõ aliq̃s esset inquit qui veris indicijs vera mihi de anima p̃ris mei diceret: bonã curiã a me reciperet. Audiebat hoc quidã miles paup qui fratrẽ habuit clericũ in nigromãtia satis pitũ. Cui cũ verba p̃ncipis indicasset. Respõdit. Bone frater diabolũ aliq̃n p carmina vocare cõsueui: ꝛ diu est q̃ suis artib⁹ renũciaui. instante milite ꝛ importune ad memoriã ei reducente ꝓpriã paupertatẽ. ꝓpriũq̃ honorẽ p̃cib⁹ ei⁹ tandẽ clericꝰ victus: demonem vocauit. Et vocatus: q̃d vellet q̃siuit: Ñ̃t clericus. Penitet me tanto tpe recessisse a

A te. Indica mihi obsecro: vbi sit anīa domi-
ni mei lantgrauij? Rñt demon. Si vis me-
cū ꝑgere: ego tibi illū ostēdam? Et ille. Li-
benter illū viderē si sine ꝑiculo vite mee il-
lum videre possem? Cui diabolus. Juro ti
bi ꝑ altissimū deū ⁊ ꝑ tremendū ei⁹ iudici-
um si fidei mee cōmiseris huc te reducam.
Ponēs ille clericus ꝓpter frēm suum aīaꝫ
suā in manib⁹ suis: collū demonis ascēdit.
Quē infra breue tp̄s ante portas inferi de-
posuit. Introspiciens clericus contempla-
tus est loca nimis horrēda penarūq; diuer
sa genera: ⁊ demonē q̄ndā aspectu terribi-
lem sup optū puteū residentē. Clericus vt
hec vidit: totus tremuit ⁊ clamauit demō
ad demonez baiulum. Quis est ille quē te-
nes in collo? adduc eum huc. Qui respon-
dit. Amic⁹ nr̄ est: ⁊ iuraui ei ꝑ ꝟtutes tuas
magnas ꝙ eū nō lederē: sed animā lātgra-
uij dñi sui oñderē: sanūq; reducerē vt om̄i-
bus tuā immēsam p̄dicet virtutē. Ille vero
statim operculū igneū cui insedit amouit: ⁊
tuba eneo puteo īmissa tam valide buccina
uit: vt videret clerico tremere totus mun-
B dus. Post horaꝫ vt ei videbatur puteo eru
ctante flāmas sulphureas lātgraui⁹ inter
scintillas ascēdentes sil' ascendit: ⁊ viden-
dū se clerico collotenus p̄buit. Ad quē ait.
Ecce p̄sto sum miser ille lantgrauius quon
dam dñs tuus. Cui clericus. Missus sum
a filio vr̄o vt ei renunciare possim de statu
vr̄o: ⁊ si in aliquo iuuari potestis mihi dice
re debetis. Rñdit ille. Statū meū bene vi-
des: h̄ tm̄ scias: ꝙ si filij mei restituere vel-
lent tales possessiones taliū ecclesiarū pro
prijs noībus eas exp̄mēs: quas mihi iniu-
ste vsurpaui ⁊ sub stilo hereditario ip̄is re-
liqui: magnū anīe mee cōferrēt remediuꝫ.
Cui cū clericus dixit. Dñe nō credēt mihi.
Rñdit. Ego dicā tibi signū: quod nemo no-
uit preter me ⁊ filios meos. Quo accepto
⁊ lātgrauio eo vidente puteo īmerso ꝑ de-
monē reduct⁹ est. Qui lꝫ vitā nō ꝑdidit: ita
tñ pallidus ⁊ languid⁹ redijt vt vix cogno-
scereť. Verba patris ille filijs retulit: signa
ostēdit. sꝫ modicū ꝓfecit: nā non in hoc con
sentire voluerūt vt possessiōes restituerēt.
Rñdit tñ Ludouic⁹. Signa cognosco: pa-
trē meū te vidisse non dubito: ꝓpositū tibi
p̄miū non renuo. Ad quē ille. Dñe curetis
vr̄a: ego cogitabo qđ anīe mee expediat: ⁊ C
relictis oībus fact⁹ est monach⁹ cistercien-
sis ordinis. De illo nota supius in q̄rto p̄ce
pto: de honore eccl'ie matris nr̄e. ¶ Quin-
tus gradus sacrilegij ē q̄ relicta in testamē
tis retinere p̄sumpserint. De q̄b⁹. xiij. q. ij.
c. q̄ oblatiōes defūctoꝝ retinēt: ⁊ ecclesijs
tradere demorant: vt infideles sunt ab ec-
clesia deijciēdi. Et īfra. Amico rape furtū.
eccl'iam defraudare sacrilegiū est. xvj. q. j.
c. In canonib⁹ valde iniquū ⁊ ingēs sacrile
gium est q̄ ꝓ remedio pctōꝝ vel pro salute
aut requie aīaꝝ suaꝝ quisq; ecc̄ie ꝯtulerit
retinere. Tales sunt pauperū homicide: ⁊
aīaꝝ deceptores. vt ptꝫ. xiij. q. ij. c. clerici.
Seculares q̄q; q̄ oblatiōes parētū aut do-
nata ī testō retinere p̄sumpserint: aut ꝙ ip̄i
dictauerint eccl'ijs vl' monasterijs credide-
rint auferēdū: sic̄ sctā synod⁹ ꝯstituit velut
necatores pauperū q̄usq; reddāt ab eccl'ia
excludent. Itē sunt aīaꝝ traditores. Nōne
ille traditor eēt q̄ ordinaret ꝙ suus cōciuis
ducereť ad cippū inimicoꝝ sic ipsi faciunt:
qꝛ cōtingit ꝙ habuerūt bona iniusta q̄ ordi- D
nauerūt restitui in testō ⁊ illa retinēt ꝓpt
q̄ detinēť ī penis īferni vl' purgatorij: hui⁹
exēplū ptꝫ in histo. Karoli magni. q̄ de q̄-
dā milite dū laborasset in extremis ⁊ prece
pisset ꝯsanguineo suo: vt equū suū vēderet
⁊ daret p̄ciū ꝓ aīa sua paupibus: quē vēdi
dit ꝓ centū solidis q̄s in voluptatibus suis
cōsumpsit. Cui appuit mortu⁹ die. xxx. di-
cens: ꝙ qꝛ iniuste elynā retinuisti: scias me
fuisse in tormentis ꝑ. xxx. dies: te aūt in lo-
co infernali: vñ egressus sum scias esse po-
nendū ⁊ me ī paradisum iturū. Et euigila-
uit tremefact⁹ clamorē demonū in aere q̄si
leonū ⁊ lupoꝝ audiēs viu⁹ rapt⁹ ē: ⁊ post
mortē inuēt⁹ ē: tales sunt veri sacrilegi. vtꝫ
xvij. q. iiij. c. sacrilegiū est si q̄s qđ venera-
bilib⁹ locꝫ relinquiť voluptate praua tētat
suis ꝯpēdijs retinere. Tales vocant testa-
mētarij. i. testōꝝ executores. Itē talis exe-
cutio nō ē differēda: qꝛ q̄ alteri aliq̄d cōmit
tit dꝫ illđ exeq̄. Nō dꝫ facere sicut q̄dā solēt
q̄ tenent sibi cōmissam pecuniā ꝑ duos aut
tres annos lucrādo cū eadē pecunia. Pec
cāt etiā illi grauiť q̄ dicūt ꝙ nemo pōt in ex

Extremis sine cōsensu alioꝝ suoꝝ heredū aliq̄d legare qđ est falsissimū ⁊ piculosissimū: q; posset cōtingere q̄ hret res iniustas q̄ in extremis teneť restituere sub spē donationis si vult famā seruare illesam. Sed obijciunt q̄ sic posset nos totaľr exhereditare p talia legata. Rñr. q̄ tūc eis subueniť p legē falcidiā ⁊ redderet testm̄ inofficiosuz si totā hereditatē trāsferret i alienos. vtz in instit. de heredib⁹ liberoꝝ. in p̄ncipio. §. sed hic dicť. Qui filiū in ptāte habet curare debet vt eū in heredem restituat: vel ex heredem eum nominatim faciat. Alioquin si eum silentio ptransit: inutiliter testabiť. hec ille. Si habet filiā aut descēdētes illos instituat heredes in toto vľ in pte. Alioq̄n non valet testm̄ ⁊ posset rūpi: si non habeat liberos capiat p̄ez aut matrē. C. de testa. l. iubem⁹. vbi non exp̄miť nomen heredis ibi nullū est testm̄. Subueniť etiam heredibus eq̄tate naturali: siue iure spūali p Augustinū. ⁊ poniť. xvij. q. iiij. c. vl. vbi dicť. Quicūq̄ exheredato filio vult facere hered̄ eccl̄iā: vadat ad alīū: nō ad augusti. ⁊ c. Cōsulo etiā q̄ cū appropinquat senect⁹ q̄ deo potius q̄ filio tuo te cōmittas: disponas legata diligentibus p̄sonā tuā cōmitte aiam tuā diligētibus aiam suā. Debent ergo testamentarij fideliter exequi legata: q; vltima voluntas defuncti est oībus modis seruanda. vtz. xiij. q. ij. c. vl. Jō vr extra de te. ca. Si heredes iussa testatoris non adimpleuerint ab epo loci illius omnis res q̄ eis relicta est canonice interdicať. i. auferatur cū fructib⁹ ⁊ ceteris emolimētis vt vota defuncti adimpleanť. Jbidē ca. tua nos fraternitas. ⁊ c. iudicāte. Pena sacrilegorū est infamia. vt ptz. xvj. q. j. ca. Jnfames eas p̄sonas esse dicim⁹ fures sacrilegos ⁊ c. Secūda pena est excōicatio minor. ptz xvij. q. iiij. c. si quis domum dei violauerit ⁊ aliq̄d sine licentia illi⁹ cui cōmissa dinoscitur inde abstulerit vľ ecclesiasticis p̄sonis iniuriā fecerit: donec in conuentu admonitus legittime satisfaciat: sciat se communione fidelium p̄iuatuz fore. Tertia pena est anathema. vt patet. xij. q. ij. ca. indigne. Ubi vr. Qui p̄dia ecclesie tradita pterierit ⁊ acceperit aut possederit: nisi cito se correxerit: quoꝝ iratus deus animas pcutit anathemate feriať. Jdē patet extra de for. cōpe. c. cōquestus. vbi dicit Grego. ix. Cū valde sit iniquū ea q̄ collecta sunt p remedio pctoꝝ venerabilibus ecclesijs vel relictis vel eis iustis modis alijs acquisitis: alijs vsibus applicari: p̄opter quod merito inuasores ip̄arum rerum tanq̄ sacrilegi sunt anathemati vsq̄ ad satisf factionē congruam supponendi. Hec ibi. Si autem de facto frangit ecclesiam: vt inde aliquid rapiat est excōmunicatus. vt patet extra de senten. excō. c. cōquesti. Jdeo dicť. xvij. q. iiij. ca. oīes ecclesie raptores atq̄ facultatum suarū alienatores: a limitibus sctē matris ecclesie pellimus anathematisamus: apostolica auctoritate damnamus atq̄ sacrilegos esse iudicam⁹ nō solū eos sed etiā oīes cōsentiētes eis: q; nō solum q̄ faciūt rei iudicanť: sed etiā q̄ cōsentiūt faciētib⁹. Par eīm pena agentes ⁊ cōsentiētes cōprehendit. hec ille papa. Quarto puniť pena pecuniaria. vt patet. xvij. q. iiij. c. Quisq̄s inuētus fuerit re⁹ sacrilegij epis vel abbatibus siue p̄sonis ad q̄s q̄rimonia sacrilegij iuste puenerit. xxx. libras examinati argenti purissimi componat. Quinto impedit sacrilegiū p̄mouendū ad quālibet dignitatē ⁊ honorē etiā laicū. vtz extra de ele. c. venerabilez. Sexta pena est eterna dānatio cū oībus suis nisi restituat. Cuius exēplū ptz in spec. hist. li. xxvj. c. lxiij. q̄ fuit quidam comes in teutonia bone opinionis et vite innocentis ſm opinionem hominum. Post eius obitum quidā vir religiosus per spm̄ ad inferiora descendens vidit eūdem comitē in sup̄mo gradu cuiusdaz scale: que scala inter stridentes ⁊ trepidantes flammas videbať erecta ad suscipiēdos hoies de eadē genealogia descendentes. Surgebat aūt illa scala de imenso baratro ⁊ q̄ nouus aduenieb̄at sup̄mū gradum scale tenebat. Cūq̄ vir hoc aspiceret: requirebat q̄d ille comes sui tp̄is q̄ tā iuste vixerat illic tor q̄reť: audiuit p̄pter quādā possessionē meten. eccl̄ie: quaz bt̄o Stephano pauus et⁹ abstulerat: cui iste tā decimus i hereditate successerat. Sike exēplu z legiť de bt̄o Laurentio in eius legenda de illo qui tres do-

A mos occupauerat: q̄ erāt eccl'ie sancti Laurentij. Nota ibidez qualiter fuit iudicatus in locum iude traditoris: sed si hanc penaz volunt euadere sacrilegi: restituāt p̄mo ablatū ⁊ postea agāt pniam eis p̄scriptā. xij. q. ij. c. de viro. Que est septem annoꝝ ⁊ primo anno extra eccl'iam maneat: scd̄o anno ante fores eccl'ie sine cōione maneat: tertio anno eccl'iam intret sine oblatiōe nō mādu cans carnes nec bibens vinum: in quarto anno cōmunionē cū alijs accipiet: ⁊ sic vsq̄ ad septimū annum tribus dieb⁹ in hebdomoda sine vsu carnium ⁊ vini potatiōe maneat penitus.

¶ Non furtum facies.

Tertio peccant cōtra illud preceptū qui cōmittunt furtum in republica: quod furtū vocatur peculatus. xxiij q. iiij. c. Quid ergo voluit dn̄s vbi dicitur. Peculatus d̄r furtuz de republica. Non sic iudicat̄ furtū reipublice quō priuate. dicit glo. sup̄ v̄bo peculatus. q̄ furtuz peculat⁹ cōmittit̄ in re sacra vel religiosa vel publica. vtz ad. l. iul'. pecu. l. j. Illud autē furtuz de republica potest fieri multis modis. scz

B Rē debitā cōitati retinendo vel alia bona cōitati retinēdo: vel a cōitate bona auferēdo. ¶ Primo habet fieri furtum in republica: qn̄ res debita cōitati retinet̄ q̄d est maius pctm̄ q̄ simplex furtū: qr bonū quanto cōius tāto diuini⁹. vt ptz. j. Ethi. Ergo fur in re cōi tanto peior est quāto res est cōmunior. Taliter primo peccant qui cōmunem exactionē diminute persoluūt cōmunitati seu redditus cōmunitati debitos retinent vi vel fraude: etiā qui dn̄is suis retinēt cēsus annuales vt sunt rustici coloni. Sic etiam peccāt q̄ mutuāt a p̄ximo pecuniam in certo termino soluendā ⁊ postea negāt et periurāt se nihil obligari illi monitori. Tales si faciant maliciā peccant mortaliter: et sunt sp̄ i pctō mortali. ¶ Scd̄o peccāt cōtra illud qui bona feudalia tāq̄ ꝓpria retinent vel qui feudū alicuius in aliū dn̄m transferunt: vel ipsum sine veri dn̄i consensu diminuunt. Et d̄r feudū a fidelitate: qr vasallus debet feudatario p̄stare iuramentū fidelitatis. vt ptz extra de iureiur̄. c. v̄itatis. Si aūt minuit vl' transfert in alium dn̄m: quō seruat iuramentū suū. Forma iuramēti talis est. Iuro ego ad sancta euāgelia dei q̄ ammodo ⁊ in antea ero fidelis huic sicut debet esse vasallus dn̄o suo. Tercio peccāt cōtra hoc qui retinēt rē p̄scriptā quā habēt mala fide: contra illā regulā li. vj. de re. iu. Possessor male fidei nullo tēpore p̄scribit. Hoc etiā determinat magr̄ Aug. de anchona in summa de eccl'iastica ptāte. q. lxij. arti. iiij. dicens q̄ om̄i tp̄e tenet̄ restituere rē male fidei p̄scriptā. Quia sub illo p̄cepto. Non furtū facies ꝓhibet̄ oīs vsurpatio rei aliene. vtz. xiiij. q. v. §. Itē obijcit̄ quia cū sit preceptum negatiuum obligat ad semp̄ ratione qua prescriptū: ⁊ pro semp̄ ratiōe qua preceptū: vnde cum tale sit de iure nature vl' de iure diuino: nulla lege humana potest tolli. Planū est aūt q̄ p̄scriptio lege humana posita est: q̄ licet ꝓ statu reipublice sit iusta ⁊ seruanda in nullo tamē potest preiudicare legi naturali vel diuine. Pessime ergo isti allegant. Hoc habeo ex hereditate parentū meoꝝ. Ergo non teneor restituere: quia requiritur q̄ habuerit bona fide. Scd̄a rō: qr d̄r extra de rescrip. ca. qm̄ vbi d̄r. q̄ omne q̄d non est ex fide pctm̄ est. Ideo sinodali iudicio diffinimus: q̄ nulla valeat p̄scriptio absq̄ bona fide tam canonica q̄ ciuilis cū generaliter sit om̄i cōstitutioni atq̄ ꝯsuetudini derogatiuū: q̄d absq̄ pctō mortali non pōt obseruari. Unde oportet q̄ q̄ p̄scribit q̄ in nulla tp̄is parte habeat ꝯsciaz rei aliene. Sed ꝯtra hoc tn̄ scribitur. xvj. q. iiij. q̄ repeti nō pn̄t q̄ triginta annis quiete possident̄. Itez q̄ iure possidet̄ iuste possidet̄: ⁊ si iuste reddere nō tenet̄. Respōdet̄ ad p̄mū q̄ illd̄ q̄d bona fide possidet̄ triginta annis reddere nō tenet̄. Ad secūdū id q̄d in iure naturali vl' diuīo possidet̄ iuste possidet̄ ⁊ bn̄: sz q̄d possidet̄ iure positiuo nō sp̄ iuste possidet̄. Multa nāq̄ cōcedit lex ciuilis q̄ p̄ diuinā legē corrigūt̄. ¶ Quarto peccant retinēdo q̄ oblatiōes ⁊ p̄mitias retinēt: ⁊ non dant sacerdotibus. Nā tales oblationes pastores recipiūt ex debito. vtz de sta. mo. ca. theodosi⁹. Et singulariter in q̄tuor festiuitatib⁹. Dicūt Thomas ⁊ Raymūdus: q̄ oblatiōes offerre est de necessitate p̄cepti i quatuor casib⁹. Pri-

C

D

A mus est in cõuẽtiõe vt cũ cõcedit̃ alicui fundus aliq̃s: vt determinato tp̃e certaz oblationẽ offerat. Scd̃s est cũ aliq̃d ad hoc est deputatũ vl̃ ꝓmissum: sicut sunt relicta ĩ testamẽto vel gratꝫ data iter viuos. Tertiꝰ ẽ cũ mĩstri eccl̃ie sunt ĩ necessitate ꝯstituti q̃ non hñt vñ sustentent̃ imo ſm Ganfreduz sacerdos in hoc casu põt eos cogere ad offerẽdũ ꝑ subtractionẽ diuĩoꝝ: q̃ nemo cogit̃ suis stipẽdijs militare. ex. de sim̃. c. Cũ sit. ⁊ .c. apl̃ica. Quartꝰ casus ẽ cũ est talis cõsuetudo: tenent̃ fideles ĩ aliq̃bꝰ festiuitatibus ad aliq̃s oblatiões cõsuetas. Ad quã tñ seruãdã nõ sunt arctãdi ab ip̃o p̃s bytero sꝫ ab ep̃o. vt ex. de simo. c. ad apl̃icã. Subtrahẽs ḡ oblatiões ĩ illis casibꝰ cõmittit furtũ. Notandũ etiã ſm Ray. ꝙ eccl̃ia non recipit oblatiões q̃ opprimũt paupes. vtz. xc. di. c. oblatiões. Nec raptoꝝ vtz ex. de rap. c. sup eos. Itẽ vsurarioꝝ. vtz ex. de vsu. c. q̃ in oĩbꝰ. Itẽ meretricis. ⁊ ꝓpt̃ aliud crimen notoriũ ⁊ horrendũ. vtz. xvij. q. iiij. c. Miror. Idẽ est de violantibus emunitatẽ. ibidẽ. Idem etiã est de hereticis publicis ⁊ excõicato publico. Idem etiã de sacrilego xij. q. ij. c. de viro. Dubitat̃ vtrũ recipi debeant oblationes iudeoꝝ ab eccl̃ia. Rñdet ꝛvil. Si nihil habent nisi de vsura: ecclesia recipe nõ debet: ne videat̃ pctis eoꝝ cõsentire vel cõicare. Et ĩ hoc loquit̃ decretalis ex. de vsu. c. quãto. vbi aũt aliq̃d hñt iusto titulo põt eccl̃ia ab eis oblationes debitas exigere faciendo pro septimana anniuersaria ⁊ hmõi. Dubitat̃ vtrũ liceat religiosis oblatiões recipe. Rñdet Tho. ij. ij. q. lxxxvj. ꝙ hoc fit tripliciter. Uno mõ sic̃ ꝑ dispẽsationẽ sacerdotũ ⁊ eccl̃ie. Scd̃o mõ si sint ministri altarꝫ: ⁊ sic pñt recipere oblatiões sponte factas. Tertio mõ si sint parrochie eoꝝ: tũc ex debito pñt recipe sicut eccl̃ie rectores. Et de illis oblationibus nota in tertio p̃cepto de celebratiõe sabbati. ¶ Quinto mõ peccãt ꝯtra illd̃ p̃ceptũ q̃ retinẽt decimas. Et tales cõmittunt furtũ. Scd̃o deum offendunt qui hoc precipit. Primo in lege naturali sicut ptz de Jacob ⁊ Abraã vt patet. xvj. q. j. ⁊ .vij. decimas. ⁊ Gen̄. xiiij. vbi legit̃ Abraam dedisse decimas melchisedech. Itez in lege mosayca. vtz. xvj. q. j. decimas a ppl̃o sacerdotibꝰ ac leuitis esse reddendas diuine legis sanxit auctoritas. Item in lege scripta ⁊ prophetica. vtz. xvj q. j. ca. reuertimini. Item in lege canonica xvj. q. j. c. j. Consequunt̃ em̃ duo bona q̃ bene decimas dant. Primo abundantia fructuũ: secũdo corp̃is sanitas: sicut patz. xvj. q. j. ca. decime. Dicit Aug. ibidem. Decime tributa sunt egẽtium animarũ: quia si decimas dederis non solũ abundantiã fructuũ sed etiã sanitatẽ corp̃is cõsequeris. Et ecõtra qui nõ dãt depauperant̃. Ideo subdit Augꝰ. ibidẽ. Dabis impio militi quod non vis dare sacerdoti: sic etiã sepius infirmãtur. Nota ꝙ decime sunt duplices. s. prediales ⁊ personales. Prediales sunt que dãtur de p̃dijs ⁊ agro ⁊c̃. personales sunt q̃ dant̃ ex artificiali sciẽtia: militia ⁊ venatione. vt ptz extra de decimis. ca. ad apl̃ice. quedã sunt mixte vt de fetibus aĩaliũ. Dubitat̃ cuius sunt decime. Rñdet̃ ꝙ sacerdotibus pertinẽt ⁊ hoc iure diuĩo. vtz Gene. xiiij. Abraaz dedit decimas melchisedech sacerdoti dei altissimi. Nũe. xviij. Filijs leui dedi decimas ꝑ ministerio quo seruiũt mihi in tabernaculo federis. Leuit̃. xxvij. Oẽs decime terre siue frugibus siue de pomis arboꝝ dñi sunt ⁊ illa sctificant̃ Deutero. xij. determinat. Itẽ eccl̃iam extra de decimis. c. ad apl̃ice. vbi d̃r ꝙ decime p̃sonales dãde sunt eccl̃ie parrochiali in q̃ dãtes audiunt diuĩa recipiũt sacr̃a: prediales vero debent̃ illis clericis in q̃ꝝ parrochijs p̃dia sunt ꝯstituta. ex. eo. c. qm̃. ⁊ .xvj. q. j. c. laicꝰ. Naz rõ naturalis dictat: vt his q̃ ꝓ salute totiꝰ diuino cultui mĩstrabãt: ip̃e populus necessaria mĩstrarẽt vt honorabiliꝰ viuerent ⁊ in quieta mẽte dño deseruirẽt. Et sic receperũt decimas triplici de causa Primo ꝓpt̃ sacerdotũ sustẽtationẽ. de q̃. s̃. Nũe. xviij. Scd̃o ꝓpt̃ sctĩficatoꝝ oblationẽ. Tertio ꝓpt̃ pauperũ ⁊ hospitũ receptionẽ. De q̃ Deute. xiiij. Sed sacerdotes noui testamẽti sunt maioris dignitatis q̃ꝫ veteris testamẽti ḡ ip̃is de iure diuĩo magis debent̃ decime q̃ꝫ illis. Sed quare est ꝙ sacerdotes non accipiũt in partibꝰ ꝛvestphalie ⁊ alijs multis partibꝰ decimas. Respõdet gobol̃. in chronica sua. ꝙ Karolus ma-

A gnus in istis partib⁹ decimas mense regie reseruauit: inde est q laici in partibus illis decimas obtinēt aut eas acceperūt ab ecclesia i feudū vt ecclam defensarēt. Et q̄liter hoc faciūt videāt ipsi. Sexto peccāt retinendo p modū furti oēs sacerdotes multiplicantes bñficia ecclastica in p̄iudiciuz ecclie z pauper̄ clericor̄. Contra quos loquit Bern̄. in epistola ad fulconē dicens. Quicq̄d p̄ter victū z vestitū retines tuum non est: pauperū est: furtuz est: rapina est. Sed instāt illi. Nōne dicit extra de p̄bē. c. De multa puidentia q honorabiles p̄sone possunt honorari plurib⁹ bñficijs. Respondēt q̄dam doctores sup eo. c. q tales debēt facere tantū fructū quot h̄nt bñficia: alias salua cōscia nō p̄nt plura tenere. Sed multi sunt viri inutiles: imo laici eccle in nullo deseruiētes: imo cōtra eā malis moribus pugnātes: sed adhuc instant q habent dispensationē super pluralitatē beneficior̄. Quibus respondetur q valet talis dispensatio de iure fori: non de iure poli. vt patet xvij. q. iiij. c. viti. Sed adhuc instant q̄a licite possunt quia habēt vicarios in beneficijs. Quib⁹ rñdet: vtinam haberēt etiā vicarios in tormentis infernalibus: quia recipiunt fructus illius beneficij p̄o quo nihil faciunt z metunt vbi non seminant. Dicit Esaias. Maledict⁹ qui congregat domos domini z agrum agro copulat. Ergo a fortiori qui congregat bñficium bñficio. Sed instant adhuc q habent exile bñficiū z nō possunt in vno sustentari. Quibus respondetur. Si beneficiū est debile suppleāt defectum scribendo: scholares informando: vel sint capellani querendo regnū dei per laudabilem cōuersationem. Et hec omnia adijcient sibi de illis. De illis nota in quarto p̄cepto de honore patris spūalis exempla. Etiā fures sunt illi clerici qui plura habent bñficia curata z non faciūt se statuto tpe ad ordines p̄moueri. Et illi dicunt fures reipublice non solū q̄ furant z male sibi vsurpant bona illa que sunt p bono cōi fideliū deputata: vez etiaz q̄a a dño furant aias fideliū q̄ eas decipiūt z absolutionibus sacramētalib⁹ deludūt. vt ō̄ extra de electi. li. vj. c. canon. q ecclia parrochialis nō debet alicui p̄ferri nisi attigerit. xxv. annū: alias collatio nulla est. Et infra annum debet i sacerdotē p̄moueri. Alioq̄n vacat ecclia ip̄o iure: hoc aūt nō extendit ad collegiatas ecclas etiā si parrochiales extiterint: z sic tantū ad assumptos ad ipsor̄uz regimen: vt p̄z extra de elec. c. statutū. li. vj. Ille q̄ retinet talē ecclam nō intēdens p̄moueri nisi p̄motus fuerit tenetur ad restitutionē fructuum p̄ceptor̄. vt̄z extra de elec. c. missa. li. vj. Septimo peccant retinēdo p modū furti oēs monachi z religiosi p̄p̄rietarij. Qui etiam sunt fures reipublice: z qui assimilantur iude traditori: q̄ fur erat z loculos habuit. vt̄z Joā. xij. De illis loquit Aug. in regula. Qui rem sibi collatam celauerit: furti iudicio cōdemnetur. Grauitas huius peccati p̄z ex tribus. Primo ex figura. Nā pp̄s israeliticus lapidauit nachor̄ q̄ fuerat furatus de anathemate hierycho. In figura omniū p̄p̄rietarior̄ lapidauerūt cū z oīa q̄ ei⁹ fuerāt cōsumpserūt igne: vt patet Josue. vij. Secundo ex pena p̄mittiue ecclesie. Nam ananias z saphira sibi modicum retinentes ad verbum petri morte subitanea sunt perēpti: z factus est timor magnus in vniuersa ecclesia. vt ō̄ Actuū. v. Ideo dicit Bern̄. Olim inter duodecim erat vnus Judas qui fur erat. Utinam nūc inter centum esset vnus petr⁹ qui oia reliq̄sset. Tertio patet: q̄ valde seueriter punitū ē viciū p̄petatis a sanctis p̄rib⁹. Nā Greg. p̄cepit p̄p̄rietarius sepeliri in sterq̄linio dicētib⁹ frib⁹ omnibus. Pecunia tua tecū sit in perditionē: z p̄scientibus tres aureos cū eo in sepulturā: q̄s occulte habuit. vt̄z in. iiij. dial. z ponit extra de statu reg. z monacho. c. cū ad monasteriū. Ibi h̄cipit q p̄p̄rietarii debent sepeliri in sterq̄linio cū eisdem verbis. s. Pecunia tua tecū sit in p̄ditionē. Scōus modus furandi est a cōitate: vicz auferendo bona mobilia aut immobilia a cōitate: q̄ō fit multis modis. Primo acq̄rēdo indebitas exactiones z a subditis extor̄quēdo. Ad cuius euidētiā est sciendū: q census ille q̄ fuit ab initio impositus sine dolo z fraude integraliter dari debet: z si q̄s hoc subtrahit peccat mortaliter. Sed hic distinguēdū ē: q̄a aut est

E certũ ꝙ talis census seu onus ab initio rei fuit impositus vel nõ. Si sit certũ tunc q̃lecũq; sit onus siue cẽsus dari debet qꝛ vnusq̃sq; in re sua põt onus ĩponere. Si aũt census non sit certus: nescit̃ tñ an licite vel illicite sit institutus: sic peccant recipiẽtes: q̃a mala fide recipiũt ⁊ tenent̃ restituere. vtz ꝑ Bern̄. extra de cẽsib⁹. Innocenti⁹ tñ dicit ꝙ licet ignoret̃ causa cẽsus. Si tñ certũ sit ip̃m ab antiq̃ debere solui dari debz vtz de cẽs. c. quãto. Sz si dñs vltra cõuenta ⁊ statuta aliq̃ spõte ablata nll̃a pactiõe adhibita vel minis aut coactiõe ĩdirecte recipiat: nõ tenet̃ ad restitutionẽ: sed coacta a se vel a suis directe vl̃ ĩdirecte tenet̃ restituere. vt di. xviij. de eulogijs. Indirecte autẽ cogit ꝑm glo. qñ denegat eis iusticiã vl̃ nõ defendit vt dz. Sec⁹ tñ est de ꝑuis: qꝛ res illoꝝ sunt dñi. Nõ ḡ dñs tenet̃ ad restitutionẽ: licet peccet nimis grauãdo ꝑuos suos: põt tñ dñs vltra cõsuetũ recipe. Prĩo ꝓ defensiõe p̃rie: maxĩe suoꝝ castroꝝ ⁊ locoꝝ: ad hoc em̃ om̃es tenent̃ res suas imꝑtiri ⁊ totaliter laborare. xxiiij. q. iij. c. fortitudo.

F Scd̃o qñ vadit in exercitũ indictum ab ecclesia vl̃ a p̃ncipe ꝯtra hereticos vel paganos: tũc põt petere subsidiũ a subditꝫ. Tertio si ĩ bello iusto capit̃ ex parte sui nec põt soluere redẽptionẽ nisi graui dãno. Quarto qñ dñs maritat filiã aut filiũ suũ militẽ facit. Quinto ꝓpter reparationẽ pontium vel viarũ: ⁊ quãdo iusta causa depauꝑat⁹ est vel nimis obligatus: vel quia nõ habet quod comedat. In talibus casibus tenent̃ subditi dño subuenire. Sed si domin⁹ vult ludere ad aleam vel vltra vires ad vanitatem extendere: ⁊ sic de alijs: nõ debet propter hoc a subditis aliq̃d exigere: si fecerit tenet̃ ad restitutionẽ: ⁊ est furtũ reipublice. Idem est de officialib⁹ eoꝝ si aliq̃d extorquẽt a subditis. s. ne eos incusent apud dominos aut eos defendant cõtra iusticiã furtũ faciunt: ⁊ tenẽtur ad restitutionem. Similiter peccãt principes ⁊ presides q̃ faciunt exactiões indebitas in personas aut res eccl̃iasticas. De qua nota supra ĩ quarto p̃cepto: in sermone de honore. ¶ Secundo cõmittunt furtum in recipiendo rempublicam p̃ncipes aut cõmunitates imponentes de nouo: ⁊ sine causa rõnabili theolonia ⁊ guidagia. Et dicunt̃ pedagia q̃ dantur a transeũtibus in locis cõstitutis a principe. Guidagia vero que dantur pro ducatu per terrã alicuius vt securius vadat. Dicũt autem doctores iuris: ꝙ theolonia antiqua imposita a principibus vel regibus: ⁊ p̃cipue auctoritate ecclesie ⁊ ex iusta causa: puta pro defensiõe strate publice vel fidei vel patrie vel pro reparatiõe põtium licite recipiunt̃: al's erit rapina. xxiiii. q. iii. Si cui aliquid contra formam istam acceptum est: et debet reddi ei a quo acceptum est si sciri potest: alias cum consilio ecclesie in pias causas erogandum est. Si autem sunt iusta theolonia: id est propter iustam causam imposita: tam nouũ q̃ꝫ antiquũ: tenẽtur mercatores soluere theoloniũ. Et si subtraxerint furtum cõmittũt: ⁊ tenent̃ ad restitutionem. Illud intellige quando recipiens facit id propter quod institutum est theoloniũ. Alias possunt sup hoc adire iudicem vel non soluere: quia non seruanti fidem: nõ est fides seruãda. distin. lxj. §. his omnibus. Clerici vero siue eccl̃iastice ꝑsone non debent dare theoloniũ: nec tenent̃ dare de personis suis vel de rebus que nõ negociandi causa deferunt vel deferre faciunt. Alioquin extorquent ab eis si persone singulares sint ip̃o facto sunt excommunicati. Uniuersitas vero si est: tũc est interdicta: a quibus non potest relaxari: nisi restitutione facta ⁊ de precepti transgressione satisfecerint. vt patet extra de cens. ca. Quãq̃ꝫ. libro. vi. Et has sententias ep̃i dicunt̃ ꝓmulgari facere. Et idẽ est si exigãt pedagia vel guidagia. vtz extra de cens. c. p̃nti in cle. Tertio sic peccant q̃ nocumenta reipublice inferunt puta monetas falsificãdo in pondere vel valore: vel argentũ semiplene depurgãdo. Tales fures exurunt̃ in aqua bulienti. vtz. ff. de falsariis monetarũ. l. ii. nec talis moneta liberat soluentem ff. de purgationib⁹. l. eligerãt. Et dicit̃ moneta q̃a monet nos ne fraus fiat in ea emẽdo vl̃ vẽdendo. Dicũt iudei ꝙ abraam fuit primus qui induxit formã nũmoꝝ egyptiis vt recitat Gobolin⁹ in chronica sua. Iõ prima moneta legit̃ Gene. xxiii. tꝑe sue fuisse

dū abraam voluit emere terrā ꝑ sepultura
A Sare. Ubi dicit. Dñe mi terra quam postu
las q̄dringentis siclis valet. Istud est p̄ciū
inter te ⁊ me ⁊c̄. Cū hoc audisset abraam
appēdit pecuniā quā ephron postulauerat
q̄dringentos argēti siclos ꝓbate monete.
Ubi q̄tuor tangūtur ad monetā requisita.
Primo materia: q̄a dicit argentuz. Forma
q̄a siclus. Pōdus qꝛ appēdit: ⁊ valor: quia
q̄dringentis siclis. Siclus em̄ grece dicit
stater: qui viginti obulos valet siue decem
scrupulos. Papias dicit ꝙ stater est nūm⁹
qui ⁊ siclus dictus est. Primo requirit ma-
teria: qꝛ dz esse argētea vel aurea: q̄a p̄mo
fiebant nūmi de corio pecudū: ⁊ signabant
vt dicit Isid. xvj. li. Etym̄. c. xvij. Jō dicit
pecunia a pecudib⁹: vel ideo q̄a q̄cquid an-
tiqui habebant totū in pecudib⁹ habebant
vt ptz. j. q. iij. ca. totū. Dicit Isido. vbi. s̄. A
saturno ene⁹ nūmus inuēt⁹ est. Ipse signa
ri nummos ⁊ inscribi instituit: ꝓpterea sa-
turno erariū a gētibus cōsecratū est. Nunc
aūt fit de materia argentea ⁊ aurea rara ⁊
B nobili. Jō falsificātes aurū ⁊ argentū sunt
falsarij monetarū: vt sunt alchimiste. Dicit
Albert⁹ in li. mineraliū Auicennā dixisse.
Sciant artifices alchimie spēs rerū trans-
mutari nō posse: sed sil̄ia his facere: vt tin-
gere rubrū citrino: vt aurū videat. Idē di-
cit mgr̄ Egidius in quotlibetis suis. Unde
Francisc⁹ petrar. li. j. de re. vtri. fortu. cap̄.
cx. Respōdit discipulo dicēti. Spero alchi-
mie ꝓsperos exit⁹. Respōdit. Mirū est vn-
de id speres: quod nec tibi vnq̄ vere acci-
dit: nec cuiq̄ ⁊ si accidisse nonnullis fama
fuit. Sequitur. Notasti ne aliquos pruden
tes ī reliquis hac insania laborare: ⁊ quos-
dam opulentissimos hac vanitate consum
ptos: dū opulētiores fieri student. Sequi
tur ibidem. Dicit discipulus. Promissum
ab artifice aurū spero. Respondit. Qui ti-
bi aurū suū spōdet: cum tuo auro improui-
sus aufugiet. Sequitur. Magna mihi pro-
mittit. Respōdit. Primū suā pellit inopiā.
Est em̄ fere mendicū genus hominū: cum-
q̄ se pauperes fateant ditare alios volūt:
q̄si aliena illis q̄ ꝓpria molestior sit paup-
tas. Dubitatur quare raro alchimie artez
aut nunq̄ attingant? Respondet: si per ar-
tem deberet fieri aurū: oporteret scire mo- C
dum ⁊ processum nature in generatione:
exquo ars est imitatrix nature. Modo pro
pter defectū ⁊ imperfectionē particularis
philosophie specialiter circa mineralia: ta-
lis modus nondum est a philosophis con-
corditer conscriptus. Sed vnus opinatur
ꝙ aurum tali modo ⁊ ex talibus materia-
libus fiat. Alius alio modo. Ideo casuale
est si aliquis attingit per artificialem ap-
plicationem actiuorum ⁊ passiuorum au-
ri ⁊ argenti. Secunda est ꝙ constat argen
tum viuū ⁊ sulphur esse materialia metal-
lorum: ⁊ agens esse calorem dirigentem et
tamen difficillimum est scire proportionem
commixtionis materialium: quam propor-
tionem requirit generatio auri. Et dato ꝙ
talem proportionem a casu attingant: non
possunt illam in alia operatione resumere
propter latentes varietates materialium
⁊ actiuorum ⁊ passiuorum applicationem.
Tertia causa est peccatuz auaricie aut va
ne curiositatis: propter quod fiunt indigni
consequi talem scientiam: quia abuteren- D
tur ea ipsi in perditionem animarū. Quar
ta causa q̄a diabolus introducet antichri-
stum mediante auro ⁊ argento. Ideo ip̄m
effectum artis nititur impedire: vt tempo-
re suo charum sit aurum ⁊ argentum. Et
sic patet ꝙ deus ⁊ diabolus resistunt pra-
cticatoribus huius artis: qui non sunt con-
tenti auro ⁊ argento: quod per naturam
deus hominibus fecit. Ista ars merito ꝓ-
hibenda esset a legislatoribus christianis.
Primo quia fabricare student idola auari-
cie: que sunt aurū ⁊ argentum: quia dicit
apostol⁹. Auaricia est idolorū seruit⁹. Se-
cūdo. qꝛ s̄m Aristo. nūmisma debet eē raꝝ
vt sit carum. Uilesceret aūt nūmisma mul-
tiplicato auro ⁊ argēto ꝑ talem artē. Ter-
tio qꝛ attēto ꝙ demones sciunt per applica
tionē actiuorū naturaliū ad passiua facere
aurū ⁊ argentū: faciliter auaricia ⁊ cupi-
ditate ꝑuertēte ⁊ excecāte homies recurre
rent ad demones pro informatione in tali
arte. Quarto: qꝛ vt expientia patet practi-
cante artis cupiditate ⁊ excecāte. Etiā vo
catos sapiētes sophisticat: deceptores mul
tiplicat: principes infatuat: diuites depau-

perat: paupes olno denudat. Multos depauat: z damnatos turpiter condemnat: hunc suspendendo: illum comburendo. Quibus non obstantibus adhuc occulte laborant in penetralibus regum z principū inardescente cupiditate z curiositate sacerdotum z laicorum: quia a maximo vsq; ad minimū omnes auaricie studet. Cui⁹ exēplum recitat Martinus in chronica sua anno dñi. dcccc. xlviij. q; otto secundus imperator cum teutonicis longobardis z gallicis ac rhomanis z beneuentanis: terga vertentibus chr̄ianor̄ exercitus pene oīno esset extinctus. Imperator vero ad mare prouenies: quosdam vt ip̄m in nauim reciperent rogauit: asserens se fore vnum ex militib⁹ imperatoris. Qui suscepto eo in nauim considerantes dispositionē z decorez ipsius loquebant grece. Et videtes ipsum non intelligere z cōsiderātes q; ip̄e eēt imperator z q; vellēt ipsum cōstantinopolim ducere ad imperatorē suū. Q̄ imperator intelligens z grauiter dolens circumuenit ipsos asserens se magnā pecuniā z aurum reconditū habere i silicia: vt illuc irēt: z accepta pecunia simul cum gaudio properarent. Ipsis autez ꝓpter hoc ad littus accedentibus imperator vidit ep̄m in armis probum petrū nomine: z inuocato suo auxilio omnes nautas scz lxj. trucidauerūt. Et sic p virtutē apli petri quē inuocabat imperator liberatus fuit. Hec Martinus. Secundo requirit in moneta debita forma. Ideo dicit Señ. xxiij. siclus. Quādo eñ homies ceperunt primo mercari mediante moneta nondum erat in ea impressio vel imago: sed vna portio argenti vel eris dabat pro potu vel cibo. Que quidē portio mensurabatur ad pondus. Sed quia tediosum erat ita crebro ad trutinā recurrere nec bene poterāt pecuniā mercaturis equiparare per pōdus: cum etiam venditor vt in pluribus non poterat cognoscere metalli substātiaz siue modum mixtionis: ideo per sapientes illius tēporis prudēter prouisum est q; portiones monete de certa materia z determinati pōderis essent: z q; in eis imprimeretur figura que cunctis notoria esset z significaret quantitatē materie numismatis z ponderis veritate: qua posset valor monete sine suspitione z labore recognosci: sicut patet Mathē. xxij. cum chr̄s dixit. Cuius est hec imago z supscriptio? Hoc ostēdunt antiqua nomina monetarū. Nā dicit nūmisma ꝑm Ysido. vbi supra: quia nominibus principū effigiisq; designatur. Nummi autē a numa rege romanor̄ vocati sunt qui eos apud latinos imaginibus notauit: z titulo nominis sui inscripsit. Sunt ergo falsarij monete tales formas z imagines falsificantes. Tertio requiritur ibi pōdus. Ideo sequit vbi supra: z appendit. Ergo illi grauiter peccant in rempublicam qui abscindunt nummos seu radunt. Similiter illi qui cōflant antiquos nūmos in massas. Hij ꝑm Aristo. reprobantur in tertio politicor̄: z vocat oblatica id est ponderis excessiua: z tales sūt fures reipublice. Quarto requirit in eo valor. Ideo sequit ibidem quadringentis siclis. Si quis igitur facit monetā plus vel minus valere falsari⁹ est: vt quando reprobant bonā z aliam permittunt transire vt habeant de ea bonum lucrum. Et tales falsarij sunt infames. z. C. de falsarijs. l. j. Puniuntur eñ vltimo supplicio. Et si quis militum huiusmodi personam suspectaz de custodia exire fecerit: capite puniat: domus vero i qua hec ꝑpetrata sunt fisco vendicet. Ibidem in. l. ij. Etiam punit pena ignis. Quarto peccant furando rempublicā omnes mercatores falsificantes suas mercantias: mensuras: pōdera vlnas z c̄. Et tales etiam sunt fures reipublice: sed de illis post erit spēalis sermo: ideo ad p̄sens breuiter transeo. Quinto contra hoc peccant in rempublicam hospites qui vocātur proprie stulrauber: qui nimium computant suis hospitibus: z habent iniustam mensuram z vinum noctue temperant ꝓpter lucrum. Etiā permittunt homines scienter inebriari: maledicere p̄ximis blasphemare deū z sanctos aut ludere z taxillare. Etiam permittūt meretrices scienter intrare domos suas z peccare cum hospitibus eor̄: z sic erunt rei oīm illor̄ peccator̄. q̄a dicit extra de iniurijs. z damno dato. c. si culpa. Qui occasionem damni dat damnū dedisse videt. Et cōsen-

tientes ꝛ faciẽtes pari pena plectẽdi sunt. A
lxxvj. di. ꝛ .c. facien. Etiã amministrat aliquando hospitib⁹ suis cibaria inhibita ꝓpter lucrum: vt in quarta feria carnes ꝛ butirũ in sextis feriis. In quo non modicum peccãt tã comedẽtes q̃ etiã ãministrantes nisi sint infirmi. Patet extra de obseruan. ieiu. c. cõsiliũ. Sexto peccant ꝑ modũ furti laboratores cões: qui hoc faciunt in tribus vel quatuor diebus: quod possunt facere i vno vl̃ duob⁹: faciẽtes directe ꝓtra illũ ꝑceptũ naturalis legis. Q̃ tibi non vis fieri: alteri ne feceris. Sed ipsi minime vellẽt ꝙ aliq̃s eis sic laboraret. Et tales etiã sunt fures reipublice: ꝛ tales tenent ad restitutionem. Septimo peccant in rempublicaz oĩes artifices falsificãtes suos labores: sicut pistor si pistat panem cãtabriciuz aut in parua quantitate nimia: aut est semicoctũ: ꝛ tamen inde recipit equale ꝓcium. Sic etiam peccat sartor qui infideliter laborat: aut nimiũ recipit ꝑ salario: q̃ accipit aliquando tres solidos: sed vix meruit duos. Sic B
etiam peccãt cõtra rempublicam textrices ꝛ textores q̃ subtrahũt partẽ staminis aut filoz: sic etiam peccant mercatores: qui falsificant sua mercata: sic braxatores ꝛ caupones qui vendunt vinũ corruptũ: ꝛ penestici vendentes butirũ corruptũ. Sic etiam peccant sutores q̃ corũ comburũt et faciunt sotulares: et pellifices quando faciunt pellicea de pellibus corruptis aut rimiculosis ꝛc̃. De alijs officijs pctã eoz redundant in magnos gildonũ qui talia non corrigunt: quia cõsentiẽtes ꝛ faciẽtes pari pena plectendi sunt: nec caret scrupulo societatis occulte: qui manifesto facinori desinit obuiare. vtz. ca. error. lxxxiij. di. Tertius modus furãdi rẽpublicã est in expẽdendo q̃ bona reipublice dilapidant vltra necessitatẽ a gubernatorib⁹ reipublice. Nam magnũ pctm̃ est dilapidare bona ppria: ergo grauius pctm̃ est cõsumere superflue bona cõmunitatis. Sic etiam peccant illi officiales cõmunitatis qui ppriã ꝓcurant vtilitatem de pecunijs vel bonis ciuitatis. Et hoc de iure minime facere possunt: nisi habeant licentiã a cõitate. Q̃ ptz ꝑ tale exẽplũ. Fuit quidã ciuis bononiẽsis de maioribus q̃ cõmunitati fuit infidelissimus: bona cõmunitatis dilapidãdo: recipiẽdo qualitercunq̃ potuit. Qui dum iacuit in agone voluit ordinare testm̃ dicẽs notario. Scribe. Omnia bona que relinquo do vxori ꝛ filio meo. Corpus meũ do vermibus: aiam vo trado diabolo trucidandã impetuũ. Audientes hoc circunstantes fuerunt territi ꝛ dixerunt. Cur sic animã daret diabolo: q̃ nullo modo deberet facere. Rñdet. Quod scripsi scripsi. Adducti fuerunt viri spirituales: vt eum a tali proposito auerterent: ꝛ ille minime facere voluit. Qui eum finaliter interrogauerunt: cur sic aiam daret diabolo. Rñdit. Ego defraudaui communitatẽ quasi in mille ducatis: quos ego inutiliter consumpsi: q̃s restituere non possum. Et sic in tali desperatione mortu⁹ est: ꝛ in eccl̃ia sepultus. De mane inuenerunt eum reiectũ de sepulchro tanq̃ indignũ in tali loco sepeliri. Qui iterũ terra cooptus est: ꝛ in nocte sequẽti fuit tantus strepitus in ecclesia causatus ꝛ sonitus campanarũ ꝙ vicini putauerunt ecclesiam funditus submergi: ꝛ inuenerũt cadauer illud de ecclesia eiectum. Tandem corpus illud proiecerunt in vnam foueam plenam aqua: in qua diabol⁹ horribilia operabat: ita ꝙ nemo erat ausus accedere seu appropiquare ad eam. D

¶ Non furtum facies.

Quarto peccant contra illud ꝑceptũ raptores. vt ptz. xiiij. q. vj. c. penale. Dicit ibidem Augustin⁹. Penale est occulte auferre: multo maioris pene est visibiliter eripe seu auferre. Ergo rapientes siue occulte siue palã habẽt ꝑceptũ suum. Furti em̃ nole bene intelligit omnis illicita vsurpatio rei aliene. Non em̃ rapinam permisit qui furtum prohibuit. Utiq̃ furti nomine in lege veteris testamenti ꝛ rapinaz intelligi voluit. Aperte enim significauit quicq̃d illicite rei primis aufert. Hec Augusti. Sic patet ꝙ magis delinquit raptor q̃ fur. Idem patet in institutis de vi bo. rap. in principio. Omnis raptor est fur: vt patet ibidem. Et sunt in rapine in quatuor gradus: scz C

Res violenter auferendo.
Res inuentas retinendo.
Nautas spoliando.
Superflua non distribuendo.

¶ Primus gradus est res violenter auferendo: vt sunt raptores bestiarum: qui vocant abigei. ff. ad. l. iuliam. l. j. per totum. 7. xxiij. q. iiij. quid ergo. Et de illis dicitur Job. xij. Ebundant tabernacula predonuz 7 audacter prouocāt deum cum ipse dederit omnia in manibus eorū. Sup q̄ dicit beatus Gregorius. Sed intelligendum nobis est quomodo predones appellant cuz protinus addatur: cum ipse dederit omnia in manibus eorū. Et dubium non est: quia violentoz adiutor deus non est. Respondet. Sciendum est q̄ aliud est qđ omnipotens deus misericorditer tribuit: aliud qđ iratus habere sinit. Nam quod peruersi p̄dones faciunt: hoc dispensator equissimus fieri non nisi iuste p̄mittit: vt 7 is qui recipere sinitur: cecatus mēte culpam augeat 7 is qui rapinam patitur: iam eiusdem rapine damno pro alia quam ante perpetrauit culpa feriatur. Ecce em̄ quidam in mōtis fauce constitutus insidiatur itineranti b⁹. Sed is qui iter agit iniqua fortasse aliquando quedam perpetrauit. Eiq̄ om̄ipotens deus malum suū in p̄senti vita retribuens atq̄ hunc insidiatorem manibus vl̄ spoliari rebus vel etiam interire permittit. Qđ ergo predo iniuste appetit: hoc equissimus iudex omnino iuste fieri permisit: vt 7 ille reciperet hoc quod iniuste fecerat: et iste grauius quandoq̄ feriatur: p̄ cuius ne quiciam nequissimā voluntatem 7 culpam omnipotēs deus in alterum iuste vindicauit. Ille purgatur qui opp̄imitur in isto iusto: reatus auget qui opp̄imit. Utinam ille de profundo nequitie quandoq̄ ad penitentiam redeat. Hec Gregorius. Et talis rapina est maius peccatū q̄ furtum. vt ptz p̄. ca. xiiij. q. v. c. Penale est occulte auferre: multo maioris pene est visibiliter rape. Idem dicit sanctus Thomas secunda secūde. q. lxvj. Nam violentia est magis contra voluntatem: q̄ si fieret ex ignorantia. Etiaz per rapinam non solum infertur alicui damnum in rebus: sed etiam vergit in iniuriam persone. Secūdo est peioz q̄ vsurarius: quia in vsura concurrit voluntas dantis vsuram: sed in rapina nullo modo immo compelluntur pauperes accedere ad vsurarios. Tertio est peioz diabolo propter tria: quia diabolus solū torquet in futuro qui hic male agunt. Sed illi ecōuerso plus hic torquent bonos q̄ malos. Prouer biorum. ij. Viri sanguinum oderunt simplicem. Diabolus enim se iustificare potest in comparatione istorum dicens. Ego afflixi in inferno solum illos qui meruerunt: sed illi econuerso illos spoliauerunt qui nunq̄ meruerunt. Secūdo quia diabolus timet angelum hominis 7 signum crucis: aquā benedictam 7 alia sacramenta. Sed raptores: nec ipsum deum: nec angelum: nec signum crucis: nec aquam benedictam timent: sed seuiciam suam exercent violenter in homine ipsum spoliādo. Tertio quia diabolus solum punit in inferno: vbi est proprius locus tormētorum: sed illi in mundo: vbi deus dedit homini libertatem de suis rebus fm̄ suam voluntatem: ergo merito illi raptores possunt dici diaboli in mū dum missi: ad faciendum illud in mundo: quod diabolus facit in inferno. Quarto sunt pauperum homicide. Ecclesiastici. xxxiiij. Qui aufert panem acquisitum in sudore quasi qui occiderit proximum suuz: quia isti auferunt ab eis bona temporalia: in quibus eorum vita consistit: ergo ipsi digni sunt morte. sicut patet. ij. Regum. xiiij. Cum Nathan proposuisset parabolam dauid de diuite qui abstulerat pauperi vnicam ouem: dixit eum dignum morte. Ideo dicitur in canone. lxxxvj. distin. capitulo. Pasche fame esurientē: si non pauisti occidisti. Quinto sunt a deo maledicti: 7 prima ab ecclesia. vt patet extra de rap. ca. j. Ubi dicit. Illi autez de loco ad locum iter faciunt 7 ibi rapinas 7 depredatiōes faciunt: placuit vt ab illius loci prelato excommunicētur: 7 intelligo rapinam esse quando est bellum iniustū ex parte rapientis: 7 denegetur eis penitentia nisi reddant ablata si possint: vel cautionem faciant de reddendo. Si autem quis distulerit vsq̄ ad articulum mortis: et si petit peni-

A tentiam tunc non est ei deneganda: si propinqui volunt pro eo satisfacere. Qui etiã ad hoc cogi debent quantũ habent de bonis eius cui succedũt. vt patet extra de rapto.ca.in lr̃is. Si autem q̃uis sit vere penitens fecit qd̃ potuit: licet tamen tarde et non habet vnde reddat: nec etiam propinqui vel heredes volunt pro eo satisfacere: licet ⁊ potest absolui: ⁊ viaticum potest sibi dari: tamẽ nullus clericoꝝ debet interesse eius sepulture: neq; elemosynas eius recipere. vt patz extra.e.sup eo. dicit Innocentius. q̃ hoc intelligit̃ de notorijs raptoribus ⁊ non de occultis. ſm leges raptor infra annũ punit̃ in quadruplum. Post annum in simplum: re ipsa in quadruplũ computata. extra. ff. de vi bo. rapto. l. j. ⁊ .ij. Et hoc si agatur ciuiliter. Si aũt criminaliter deportatur si facit cuz armis vim repellendo. Si autẽ sine armis punit̃ amissiõe tertie partis bonoꝝ. vt patet insti. de pub. iudi. §. Item lex iulia. Secũdo maledicunt̃ a proximis Eccl̃i. xxxiiij. Unus orans ⁊ alius maledicens: cuius vocem exaudiet dominus. Si est vnus qui orat: pro eis multi sunt qui maledicunt. Cuius vocem finaliter audit dominus. Certe maledicẽtium. Ergo frequenter penã tẽporalem eis optatam incurrunt. Cuius exemplũ ponitur in speculo historiali lib. xxvj. cap̃. lxv. q̃ quidam porcum vidue abstulit. Plorauit illa: sed non est exaudita. Qui cum comederet percussus est in gutture. Quod vulnus dũ vixit: a medicis sanare non potuit. Et ille conuersus ad religionẽ tanta laboris gutturis molestia afflictus: vt cum alimenta perciperet: ⁊ ad geminã refectionẽ fratrũ sibi succedentiũ discũberet: vix tm̃ in tanto spacio sumeret vt stomachũ recrearet. Tertio maledicent̃ a domino deo ĩ extremo iudicio. dicente illud Math̃. xxv. Ite maledicti in ignem eternum. Si enim maledicit illis qui propria nõ distribuũt dicẽs. Esuriui ⁊ non dedistis mihi mãducare. Quid faciet raptoribus aut quid dicet? Esuriui et abstulistis mihi manducare. Ori meo abstraxistis ⁊ dedistis canibus ⁊ auibus. Nã auferunt de ore dei ⁊ ponũt in os diaboli. Sitiui: ⁊ abstulistis mihi qd̃ debui bibere: ĩmo quod peius est: sanguinẽ meum ĩ pauperibus bibistis. Hospes eram ⁊ non collegistis me ĩmo domũ meam combussistis. Item nudus fui ⁊ nõ cooperuistis me: ĩmo vos substraxistis vestes meas. De quibus vestris vxoribus fecistis vestes caudatas. Et quãdoq; trahũt ĩ cauda sua totam substantiã vnius pauperis. Itẽ infirmus fui: ⁊ nõ visitastis me: sed vos vulnerastis me. In carcere fui ⁊ non eruistis me: sed vos in carceribus me cruciastis immo fregistis mihi crura ⁊ omnia mẽbra mea. Et quod adhuc peius est gloriãtur de illis. Audiui em̃ ab vno milite castrensi eum tot rapinas fecisse in iumentis ⁊ animalibus q̃ ex eoꝝ ossibus maius suo castro edificari posset. Alius dixit se tot equos rapuisse: q̃ si caudis connexi essent: possent extendi ad tria miliaria. Inde gloriant̃ vnde deberent verecundari ⁊ dolere ⁊ penitere: vnde incurrunt istam horribilem ⁊ diuinam maledictionem. Ite maledicti in ignẽ eternum ⁊ c̃. Legit̃ etiam q̃ quidã miles rapuit cuidam vidue vnam vaccam. Que cum fleret ⁊ instãter peteret vt ei vaccam restitueret ꝓpter paruos pueros quos haberet. Rñt Si ego nõ raperẽ tunc vnus alius sequẽs me hoc faceret: ⁊ sic vaccam retinuit. Post obitũ vero punitus est a diuersis demonibus. Et tamen vnus inter alios incessanter ⁊ infatigabiliter puniuit animaz eius. At ille ait. Cur me ꝑsequeris ⁊ punis magis q̃ aliquis alius? Respõdit. Si ego hoc non facerem: vnus alius sequens me faceret. Et hec sunt verba que dixisti vidue: dum eius vaccam rapuisti. O quot clamores viduaꝝ quot fletꝰ pauperꝝ quot lamenta orphanoꝝ ⁊ pueroꝝ ipsi capiũt sup animas? Uñ in Eccl̃i. dicit̃. Nunquid despicit dominus preces pupilli ⁊ vidue si effundit gemitus? Multũ ergo timere debent tales raptores: quia preces eorũ deus non exaudiet. Quia dicit̃ Esa. j. Orationes vestras non exaudiam: q̃a manus vestre sanguine plene sunt: ĩmo neq; orationes bonoruz q̃a feruentiores sunt preces pupilloruz ⁊ pauperũ q̃ bonoꝝ hominum. Sicut nullus obtinet causam in curia principis: si habet ibi multos ⁊ fortes cõtradictores. Sexto de-

Ebet cohibere raptores: quia est pena grauissima raptorum: quia in die nouissimo paupes erunt iudices raptor. Unde Job. Judiciū pauperib⁹ tribuit. Item Sapien. v. Tūc stabūt iusti in magna cōstantia aduersus eos qui se angustiauerunt. Et tunc rapine eorū collis eorū imponētur: ⁊ sic in inferno suspendunt. Septimo deberet eos cogere: quia sepe hic opprimunt egestate. Unde dicit Prouerbior. xj. Alij diuidunt propria ⁊ fiūt dittores. Alij rapiunt aliena ⁊ semp in egestate sunt: imo magis torquētur hic pro inferno habendo ꝙ pro regno celor. De quibus Petrus bleseñ. in epistola. xiiij. Hodie inqt nostri curiales in labore ⁊ in erumna: in vigilijs multis: in periculis maris: periculis fluminū: periculis pōtium: periculis montiū: periculis in falsis fratrib⁹: in mortib⁹ frequēter: in cōfractiōe ⁊ lassitudine corpis atq; in alijs discriminibus: in quib⁹ gloriā martyrij mererent: si hec pro chri nomine sustinerent. Nūc autem sunt martyres seculi: mundi professores: discipuli curie: milites diaboli. Per
F multas siquidem tribulationes intrant in infernum. Justi siquidem per multas tribulationes intrāt regnum celorum. Hec ille. Octauo debent eos cohibere: quia rapina est deo odiosa. Juxta illō Esa. lxj. Ego dñs amans iudiciū: ⁊ odio habēs rapinā. Etiā diabolo est obsequiosa. Est etiaz proximo iniurioſa: qa vt habeant occasionem rapiendi querūt causam ⁊ mittunt literas guerrar. cōtra illud qō dr. Jo. iij. Neminē cōcutiatis: sed estote cōtēti stipēdijs vris. Nemini calumniā inferatis. Nā nunc recedunt de aratro ⁊ fiūt armigeri: ⁊ pmittūt se vocari nobiles ⁊ sunt rustici nati ⁊ c. hāc materiam diffusius queras in precepto de homicidio: in sermone de bello. ¶ Secūdi sunt raptores rerū inuentores. De quibus xiiij. q. v. capi. Si quid inueniſti: ⁊ non reddidiſti: rapuiſti: quātū potuiſti feciſti: quia plus non inueniſti. Qui alienum retinet: si posset etiam tolleret. Deus enim cor interrogat: non manū. Hec Augustinus. Idem dicit in ca. Multi eñ sine peccato putant esse: si alienū quod inuenerūt teneant. Dicunt enim, Deus mihi dedit cui habeo reddere. Discāt ergo hoc peccatū simile eē rapine: si quis inuenta non reddit. Si autem eo animo accepiſti vt domino restituas: non committis furtum. Hoc tamen in libello debes protestari. vt habetur. ff. de furtis. l. falsis §. Qui alienum. Sicut quidam de quo dicit beatus Augustin⁹ in sermonibus ad heremitas. in sermone de inuentione reddenda. Qz illo tempore quo ipse fuit mediolani: quidam iuenit pecunie sacculū ⁊ ille fecit scribi epitaphium ad valuas ecclesie. Et inuento epitaphio qui pecuniam perdidit legit. Et accessit ad illum pro restitutione. Et ille interrogauit sacculi quantitatem: ⁊ alius qualitatem descripsit. Tūc aperiēs sacculum obtulit ei. xx. solidos. et ille noluit accipere: tunc obtulit decē ⁊ noluit accipe: obtulit quinqz ⁊ noluit. Tūc ille stomachatus proiecit sacculum dicens. Nec ego aliquid pdidi: vtinam tales nunc essent inuentores rerū. Querit ergo: vtrū res inuenta sit semp restituenda? Respondetur de re inuēta alicubi est triplex distinctio facienda. Prima est qz res inuenitur que nunqz fuit in bonis alicuius saltem de propinquo sicut gemme vel lapides precio si inuenti in littore maris: ⁊ tales res licite potest retinere homo. Secunda est res inuenta que de proximo fuit in bonis alicuius nec p derelicta habet a domino ei⁹. Tūc eñ si homo talem rem inuenit animo restituendi ei cuius fuit: absqz peccato furti potest ipaz recipe vt restituat ei: vel pauperibus distribuat si ignorat dominum facta proclamatione: vt sunt thesauri inuenti in terra. De quibus in institutis de rer. diui. §. thesauros. si in loco proprio statim inuentoris sunt. Si autem in loco alieno ⁊ casu fortuito inuenit eū: dimidius sit inuētoris ⁊ dimidius dñi loci. Si vero studiose quesiuit: sicut illi qui vocant diabolum p ostētatione thesauri: ⁊ inuenit eum in loco alterius: totus erit domini loci. Si vero in sacro vel religioso loco ⁊ casu fortuito inuenit thesaurū: tot⁹ inuentoris fit. Idem ptz. C. de thesauris. l. Nemo. Tertia distinctio est: si res alicuius fuit de propinquo ⁊ scit cuius est: vel non ostēdit: sed eam recipit animo retinendi: tunc est fur-

A tum rapina ⁊ peccatū mortale. Tertij sunt raptores qui spoliant naufragantes: et tales grauiter peccant: quia nihil talibus est auferendum: imo quicquid de ipso naufragio inuentū fuerit siue in mari: siue in littore restituendū est. vt patet. ff. de incen. rui. ⁊ naufra. l. si quis ex naufragio. Nec excusatur a peccato mortali: nisi ea intentione receperit vt restituat ei cuius est. Nec excusatur quis aliqua consuetudine statuto vel etiā p̄cepto. Hoc em̄ est contra preceptum dñi Leuiti. xix. Diliges proximū tuum sicut teip̄m Mat. vij. Omnia que vultis vt faciāt vobis homines: ⁊ vos eadē facite illis. Itē Thobi. v. Quod tibi odis ab alio fieri: alteri ne feceris. Idez est de illis qui frangunt pontes aut subuertūt curruz ⁊ tangunt solum. Si ep̄us vel quilibet p̄latus tanti criminis esset pticeps vel consentiēs esset deponēdus. vt ptz extra de accu. capi. cum dilecti. Laicus vero admonitus nisi satisfecerit est excōmunicatus ipso facto. vt ptz extra de rapto. ca. excōicationi.

B vbi dicit. Illi qui chr̄ianos naufragiū patiētes: quibus ꝑm regulam fidei suffragio esse tenentur: damnata cupiditate spoliāt rebus suis: nisi ablata restituerint: excommunicationi se nouerint subiacere. Et hoc intellige nisi pirate sint vel aliquam tyrānidem exerceāt. Alij qui spoliāt peregrinos ⁊ chr̄ianos p̄o negociatiōe vel alijs honestis causis nauigio vectos sunt excōmunicādi. vt ptz in cap̄. excōicationi. vbi supra. Tales oēs tenent ad restitutionē. Et nō solum hij spoliatores sed qui cōtinentur in his metris. Jussio consensus cōsilium palpo recursus. Participans mutus non obstans non manifestās. Isti fiūt participes ꝑm illud p̄s̄. Si videbas furem currebas cū eo ⁊c̄. Primus est iubens furtū vel rapinam. Illi equaliter peccant: imo aliq̄n magis iubens q̄ faciens: sicut quādo superiores iubēt malum fieri: quibus non est obediendum Actuū. v. Oportet magis obedire deo q̄ hominibus. Idem. xj. q. iij. capō qui resistit. Nam Herodes nequaq̄ Joannem baptistam decollauit: sed spiculator: ⁊ tamen sibi mors Joānis imputat. Ideo dicitur in regula iuris. libro. vj. Quod q̄s facit per alium: per se facere videtur. Sic Pilatus non crucifixit Christum nec iudei propijs manibus: sed milites: tamē mors christi eis imputatur. Sic ⁊ precipiens rapinam q̄uis non faciat propijs manibus: tamen rei sunt omnium illorum malorum que iubent: ⁊ etiam damnantur p̄o illis malis nisi restituāt. Sicut enim bonus qui iubet facere bonum remuneratur p̄o illo: sic ⁊ malus iubens fieri malum damnatur p̄o illo. ¶ Secundus est consilians rapinam aut furtum: et tales sunt filij cayphe: qui dedit consilium vt christus occideret. Si igitur quis dat consilium: vt proximus dānificetur: tenetur ad restitutionez. Sed est distinguēdum. Aut enim predo ille siue fur hoc erat facturus etiam sine consilio: ⁊ tunc minus peccat q̄ faciens: nec tenet ad restitutionem. Aut non erat facturus: ⁊ sic par est delictum facientis ⁊ consilians tis. vt patet. ff. de furtis. l. qui seruo. et talis tenetur ad restitutionem. Sic grauiter peccant illi qui dant cōsilium principibus: immo instigant eos ad guerras rapinas ⁊ incendia. Tales illorum malorum rei sunt Eccli. xxvij. Facienti consilium nequissimum super illud deuoluetur: ⁊ non cognoscet vnde veniet illi. Cuius exemplum patet in Aman Hester. iij. ⁊ vij. qui fuit suspensus in patibulo: quod parauerat Mardocheo. Idem patet de principibus qui dederunt consilium contra Danielem: vt mitteretur in lacum leonuz: qui postea per se fuerunt missi in lacum leonum. Et deuorati sunt a leonibus. vt patet Danielis. vj. Idem patet de consilio Achitofel: qui malum consilium dedit contra Dauid: et suspendit semetipsum. vt patet. iij. Regum. Et sic patet q̄ cōsilium malum venit super Dantem. Ideo dicitur Ecclesiastici. xxvij. A cōsiliario malo serua animā tuā. ¶ Tertius est consentiens. De quibus dicitur extra de offi. delega. capi. primo. Q̄ consentientes ⁊ faciētes: pari pena puniunt. Sic etiam cōsensus operationis in bonum. De quo. xi. q. iij. capō. Qui peccantibus consentit: ⁊ defendit alium delinquentem: maledictus erit apud deum ⁊ homines. Idē habet. lxxxvi. distin. capi. facientis. Talis

E reus est omnium malorum: ⁊ tenetur ad restitutionem. ¶Quartus est palpo: id est adulator laudans raptorem vel furez. Unde ꝑsal'. Laudatur peccator in desideriis anime sue: ⁊ iniquus benedicit'. Tales pervertunt ordinem rationis: quia laudant illud quod est vituperabile: ⁊ sic mali confortantur in malicijs suis. Talibus minatur dominus ve eterne damnationis. Esaie quinto. Ue qui dicitis bonum malum: et malum bonum: ponentes tenebras lucem ⁊ lucem tenebras. Quare est q̄ tam viri q̄ mulieres multiplicantur in malicijs: nisi quia laudantur in malicijs suis ⁊ in peccatis eorum sicut dicunt de raptoribus. Isti non habent manus sanctorum: audent em̄ rapere. Unde Hieronymus super ꝑsalm̄. Nihil est quod tam facile corrumpit mentes hominum: sicut adulatio. Plus nocet lingua adulantis q̄ gladius persecutoris. Sed ista adulatio potest fieri triplicit̄er. Primo attribuendo alicui hominum quod quis habet: ⁊ hoc mala intentione: sicut pharisei christo. Cui attribuebant veritatem: F scilicet doctrine vite ⁊ iusticie dicentes. Magister scimus quia verax es. Ecce veritas vite ⁊ iusticie: propter secūdum dicebant. Omnia in veritate doces. Propter tertium subdunt. Non est tibi cura de aliquo. Hoc fecerunt vt eum caperent in sermone: ergo est mortale peccatum. Secūdo fit approbando malum quod quis habet: quod est mortale peccatum. vt patet. xlvj. distin. cap̄. sunt nonnulli qui dum malefacta hominum laudibus efferunt augēt quod increpare debuerunt. Tertio fit vt bonum q̄ quis habet nimis extollendo: ⁊ hoc potest esse veniale ⁊ aliquando mortale. ¶Quintus est participans id est partē capiens de furto vel rapina vt primo qui inde comedunt vel bibunt. Et tales tenentur ad restitutionez. Sed quid faciet uxor raptoris vel furis. Potest ne comedere de furto vel rapina. Respōdetur q̄ si maritus habet aliquid de iusto: de illo mulier separatim debet viuere. Si vero nihil habet nisi rapinam debet suis propriis manibus laborare vel ostiatim mendicare ⁊ sic victuz querere, vt dicit Hostien̄. Si autem maritus sit ita malus q̄ omnino cogat eam viuere de rebus raptis: nec potest sibi aliunde victum querere tunc ne fame moriatur: restat ei triplex remedium. Unum q̄ ipsa viuat de dote vel de spōsalicio. Secūdum est q̄ ipsa denūciet episcopo qui potest cōpellere maritum: vt pascat uxorem suā de iusto. vt patet. ij. q. j. capō. Si peccauerit. Tertio si de nullo alio sustentari posset nisi de rapina comedat inde in dei nomine; quia necessitas legem non habet: ⁊ proponat tamen restituere quāto citius poterit. Secundo etiam participant ementes rapinam vel furtum: ⁊ tunc est distinguendum tamen. Nam ille qui emit rapinam aut intendit gerere negocium alterius cui res est ablata: ⁊ tunc potest repetere precium quod dedit: ⁊ expensas quas circa illam rem fecit. vt patet. C. de re. vē. l. domum. Aut intendit gerere negocium proprium: puta quia emit vt retineat: aut ergo emit fide bona aut mala. Si fide mala: puta quia sciuit rem fuisse furatam: sic emptor grauatur sex modis. Primo semper tenetur restituere rem: etiam si alias moriatur vel violenter auferatur. Secundo tenetur restituere omnes fructus perceptos in medio tempore: ⁊ qui medio tempore percipi poterant. Tertio res est estimanda ꝑm eius optimum tempus: puta si res tempore venditionis fuit melior q̄ postea. Quarto non potest repetere precium quod dedit. Quinto non potest agere de precio soluto contra venditorem. Obstat enim sua turpitudo: nisi de hoc expresse tacuit. vt. iiij. q. v. capi. Hoc ius. Sexto perdit etiam expensas voluntarias. Si enim emit fide bona: puta quia credit rem esse iustam: sic bona fides quattuor sibi confert. Primo non tenetur rem restituere durante bona conscientia. Secundo potest rem alienare ⁊ vendere durante bona conscientia. Tertio non tenetur rem restituere in casu fortuito durante bona fide: ⁊ si res interim pereat absq̄ culpa sua in nullo tenetur respondere. ¶Quarto post restitutionem rei potest agere contra venditorem de precio quod dedit. Si autem probabiliter credit bellum iustum fuisse: puta quia vicini vel etiam sa-

a pientes hoc dicunt: tamen similiter illa bona fides confert sibi illa quatuor supradicta. Si autem postea sciuerit bellum iniustum fuisse: tunc debent restituere rem et fructus extantes: non autem cōsumptos. ¶Septimus est mutus id est qui solo verbo posset prohibere rapinam vel defendere ne alij raperēt. Quia dicit regula iuris libro sexto. Qui tacet consentire videtur. Sicut custos turris videns rapiētem ⁊ nō clamans consentit. Ergo ꝑm Bernardum ītelligitur de illo qui ex officio tenetur defendere alias non: vt de illo qui tacet in synodo vel etiam ciuili iudicio vbi talia fore facta merito debēt publicari. ¶Octauus est hospitatus vel colligens furem aut raptorem eum occultādo. Qui enim non indicant furem domino suo ipsum querenti: participes furti sunt. vt extra de furtis. ca. qui cum fure. Sed hoc intelligendum est de illo qui furē ideo nō vult prodere vt particeps furti fiat. Et tales tenentur ad restitutionem. ¶Nonus est non obstans id est qui de facto posset resistere sine suo periculo: ⁊ non facit: ⁊ si ad hoc ex officio teneatur obstare vt sunt principes ⁊ prelati: participes sunt omnium illorum peccatorum. vt patet. xxiij. q. iij. Qui potest obuiare et perturbare puersos ⁊ nō facit: nihil aliud est q̄ impietatē eor fouere: nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. Et. xij. q. vij. negligere. Hij omnes tenentur restituere quilibet in solidum nisi vnus satisfecerit: q̄ bona fides non patit q̄ idez bis exigatur. ff. de re. iur. bona fides. Alij dicunt q̄ qui causa fuit totius spolij talis tenetur reddere in solidum: alias non tenetur nisi de parte percepta. Vtinam tales compellerentur ad restitutionem: sicut de quibusdam de quibus beatus Grego. in. j. dial. dicit. Cuncta dārida gothorum comes cum exercitu in loco eodem venisset dei seruus libertinus ex caballo in quo sedebat ab eius seruis proiectus est: qui iumenti perditi dannum libenter ferens etiam flagellum quod tenebat: diripientibus obtulit dicens. Tollite vt habeatis qualiter hoc iumentum minari possitis: quib⁹ dictis ꝑtin⁹ se in oīonem dedit. Cursu aūt rapido ꝑdicti ducis exercitus ꝑuenit ad flumē nomīe vulturnū: ibi equos suos ceperunt singuli ḥactis tundere calcaribus cruentare: sed tamen equi calcaribus cesi: calcaribus cruentati: fatigari quidem poterant: sed moueri non poterant: sicq̄ aquam fluminis tāgere quasi mortale precipitium pertimescebāt. Cuncta diu sessores singuli fatigarent vnus eorum intulit: q̄ ex culpa quam seruo dei i via fecerant illa itineris sui stipendia tolerarēt. Qui statim reuersi post se: libertinum inuenerunt in oratiōe prostratum. Cui cum dicerent. Surge tolle caballum tuum. Ille respondit. Ite cum bono. Ego opus caballo non habeo. Descendentes vero eū inuitum super caballum de quo eum posuerāt leuauerunt: ⁊ protinus abscesserūt. Quorum equi tanto cursu illum quē prius transire non poterant fluuium transierunt: ac si ille fluminis alueus aquam minime haberet. ¶Quartus gradus raptorum est superflua retinere. de quib⁹. xlij. di. hospitationē. vbi dicit Hiero. Aliena rape conuincit: qui vltra sibi necessaria retinere p- b baſ. Et. xliij. di. c. sicut hij. sub verbis Ambrosij. Non minoris criminis est habenti tollere: q̄ cum possis ⁊ abundas indigentibus denegare. Esurientiū panis est quez tu detines: nudorum indumētum est quod tu recludis: miserorum redemptio ⁊ absolutio captiuorum est pecunia quam in terra defodis. Hec ille. Sequitur q̄ maxime peccant plati ecclesiarum thesaurisantes sibi de bonis ecclesie. Unde Bernar. ad fulconem. Quicquid vltra victum ⁊ vestitum retines tuum non est: pauperum est: furtū est: rapina est. Unde Ambrosius: ⁊ ponunt eius ꝟba. xiij. q. ij. c. Aurum habet ecclesia non vt seruet sed vt eroget et subueniat in necessitatibus. Et in capi. Gloria episcopi est pauperum prouidere penurijs: ignominia omnium sacerdotum est propriis studere diuitijs. Sic etiā sunt raptores diuites huius seculi tenaces. c

¶De peccantibus per vsuram.

Quinto peccāt contra illud preceptū vsurarij: quia nomine furti intelligitur omnis illicita rei aliene occupa-

E tio vel vsurpatio. vt patet. xliij. q. v. capko penale. Ideo dicitur rapina. vt patet. xliij q. iiij. Si quis vsuram accipit: rapinam cõmittit. De illis vsurarijs loquit Franciscꝰ petrar. lib. j. de re. vtri. for. ca. lxv. dicens. Paulo ante hoc tempus feneratores vt leprosi a consortio hominum segregati erãt. Nullus tamen ad eos accesserat nisi egenꝰ sed vt male olentes atq; contagiosi ab alijs vitarentur. Nunc iam non modo cum populo sed cum principibus conuersantur et matrimonia contrahunt et dignitates adipiscuntur. Hec ille. Quã vilitudinem considerãs prophęta ait. In plateis eius vsura ⁊ dolus. Antiquitus enim in vna ciuitate vix inueniebatur vnus feneratoꝛ: ⁊ dicebat domus eius domus diaboli ⁊ vinea eius vinea diaboli ⁊ c̃. Osculum pacis ei nõ dabatur in missa. Ignis a vicinis eius in domo eius nõ sumebatur: homines eiꝰ occursum expauescebant: et eũ digito ostendentes non strabant. Nunc prochdoloꝛ tanta multitudo est q audẽt dicere vsuram non esse peccatum. Contra quos dicitur i clem. extra de vsuris. capko. graue. §. sane. Si quis in illum erroꝛem inciderit: vt pertinaciter affirmare p̃sumat exercere vsuras non esse peccatum: decernimus eũ quasi hereticuz puniendũ: locoꝝ nihilominus ordinarijs ⁊ hęretice prauitatis inquisitoꝛibus districtius iniungentes vt cõtra eos quos in erroꝛe hmõi diffamatos inuenerint ⁊ suspectos tanq̃ contra hęresim procedere non obmittant. Hec ibi. Et nulla causa huius paruip̃sionis peccati est: nisi multitudo et impunitas ⁊ etiã prelati ⁊ ipsimet spirituales ⁊ sacerdotes faciunt: non curantes illud quod dicitur extra de vita ⁊ hone. cle. capi. Clerici arma portãtes ⁊ vsurarij excõmunicent. Sed q sit peccatum magnum patet: quia est contra omnem legem dei.

Est contra legem naturalem.

Est contra legem mosaycam.

Est contra legem euangelicam.

Est contra legem canonicam.

Primo em̃ est cõtra legem nature. Thobie. v. Quod tibi non vis fieri: alteri ne feceris. Sed nemo vellet q mutuans ab aliquo reciperet ab eo vltra sortem: sed quilibet hoc odit ab alio sibi fieri. Ideo probat Aristoteles. j. Politi. q sit cõtra naturam quia vnũ ens artificiale nõ generat aliud: licut scamnum non generat scamnũ: sed bene equus generat equũ. Sed denarius est ens artificiale: ergo non potest generare alium denarium: quod tñ vsurarius intendit. Ergo vocat eaz Aristoteles ibidem kacos. i. pecunie generatiuam: ergo vsura in se est mala. Item vsura solum consistit in rebus que mensurãtur: ponderanꝰ vel numerantur. Sed talia habent certũ valoꝛẽ in natura ab arte. Ergo accipiens lucrum ab his vult habere furtuz: cum habeat certum valoꝛẽ. Item vult q res naturalis vel artificialis valeat vltra suaz naturam vel artẽ: ḡ vsura est cõtra naturaz. Secõ est contra legẽ mosaycam. Exodi. xxij. Si pecuniam mutuam dederis pauperi qui tecũ est nõ vrgebis eũ quasi exactoꝛ: nec vsuris opprimes eum. Super quo dicit Rabisalomon. q ibi non excluditur gentilis: quia ab illis poterant accipere vsuram. vtz Deut. xxiij. Non feneraberis fratri tuo: sed alieno. Et hoc fuit eis permissuz tanq̃ minus malum ad maius malum vitanduz. Idem ptz Leuiti. xxv. Pecuniã tuam non dabis fratri tuo ad vsuram ⁊ frugũ abundantiaz non exiges. Idez patet Deut. xxiij. Fratri tuo absq̃ vsura id quod indiget accõmoda bis: vt benedicat tibi dñs in omni tempoꝛe tuo. Sequit. Q; si chr̃ianus accipit vsuraz a chr̃istiano: est peioꝛ q̃ vnq̃ iudei: qui hoc non acceperũt a fratribꝰ suis. s. iudeis. Tales sunt illi pessimi iudei: qui proximo suo in mutuo dant duos modios auene vel siliginis. Idem ptz in prophetis qui vsuraz inhibent. Unde prophęta Dauid querit. Quis ascendet in mõtem dñi: aut quis stabit in loco sancto eius? Rñdet. Innocens manus ⁊ mũdo coꝛde: qui pecuniam suam non dedit in vsuram. Idem Ezech̃. xviij. Neemie. v. Usuras singuli a fratribus vestris ne exigatz. Et loquit ibi ꝓtra iudeos: qui centesimã partem frumenti vini ⁊ olei exigebant. Sed chr̃iani nõ centesimã: sed prochdoloꝛ decimam aut octauam aut sextam capiunt. Noui duos fratres carnales: quoꝝ vnus alteri in sua necessita-

A te cõcessit sex florenos. Anno vero elapso compulsus fuerat sibi reddere nouem florenos. Si ille ꝯ fecit fratri suo carnali qđ nõ faceret extraneo? ¶Tertio est cõtra legem euangelicã: vt patet Luc. vj. Mutuũ dantes ⁊ nihil inde sperantes. Primus est consiliũ: secundus est ꝓceptũ: qa spes lucri facit vsurariũ. vtz extra de vsuris. ca. Cõsuluit. Sed nunc ꝓchdolor refrigescit charitas multor: quia nemo alteri aliquid cõcedit sine lucro. Vbi est pietas antiquorum patrum? Vbi est pietas Thobie quia concessit gabelo decem talenta argẽti existenti i captiuitate. vtz Thob. j. Vbi est pietas ⁊ miscõia sancti Nicolai: qui dedit tribus vicibus pondus auri paupi? Nã tres liberauit filias ne lupanari macularẽtur infamia. Vbi est pietas sancti Pauli: qui se dedit in seruum pro redemptione cuiusdã filij vidue? Vbi est pietas sancti Nicolai de tolẽtino: qui mendicauit ostiatim: vt quendã incarceratũ redimeret? Vbi nũc inueni res talẽ monachũ? ¶Quarto est cõtra legem canonicam. vt patet. xiiij. q. iiij. capi. B Si quis timorem dei oblitus est ⁊ sanctar scripturam que dicunt. Qui pecuniã suam non dedit ad vsuram: post hanc cognitionem magni consilij fenerauerit: vel centesimam exegerit aut ex quolibet negocio inhoneſto turpis lucri aliquid quesierit: aut per diuersas species vini vel frugis aliqua incrementa susceperit: de gradu suo deiectus alienus habeat. Ibidem. capi. Quoniam multi. ⁊ extra de vsuris. ca. Sup eo. Jõ ecclesia eos multipliciter punit. ¶Primo excõmunicatiõe: quia oĩs vsurarius est excõmunicatus: quia dicit extra de vsuris. libro. vj. capõ. Vsurarũ voraginem que animas deuorat: facultates exhaurit: cõpescere cupientes constitutionũ lateranensis cõcilij cõtra vsurarios editã: sub diuinẽ maledictionis interminatiõe ꝓcipimus inuiolabiliter ac integraliter obseruari. Hec ponit extra eodẽ titulo. Quia in omnibus vbi primo ponitur: q̃ non debent admitti ad cõmunionẽ altar̃: quia sunt excõmunicati: qđ nõ est paruũ: qa qui excõmunicat: sathane tradit. vt ptz. xj. q. iij. capõ. Oĩs. ¶Secundo nõ debẽt recipi eor oblatiões qr̃ dr̃ Prouer. iij. Honora dñm tuum de tuis iustis laborib9. Et Eccli. ix. Qui offert de rapina paupis: quasi qui victimat filium in conspectu patris. Audiui de quodã vsurario in italia: qui non restituebat vsuras: sed omnia que habebat cuidaz monasterio dereliquit. Abbas vero ⁊ monachi ꝓmiserunt ei salutem dicentes: q̃ multũ placeret deo q̃ eis sua bona relinq̃bat. Cum aũt eo mortuo in ecclesia staret corpus eius ⁊ pro ania ipsius vsurarij monachi solẽnes exequias celebrabant: surgens mortuus accepit candelabrũ ferreũ ⁊ oẽs fugauit: ⁊ monachos multos vulnerauit: dicens. Vos estis traditores qui mihi salutem promittebatis ⁊ decepistis me: ⁊ nũc crucior in inferno: ⁊ statim euanuit. Non ergo debent reddere ecclesie: sed heredibus. Si aũt heredes non sunt: reddant pauperibus. Tercio nõ debẽt recipi ad chr̃ianã sepulturã si cũ ꝯo pctõ decesserint. vtz. eo. ti. c. i oib9. ⁊ eo. ti. ca. Ex ꝑ. vbi dr̃. Omnes religiosos ⁊ alios q̃ manifestos vsurarios cõtra presentis sanctiõis formã ecclesiasticam ausi fuerint admittere ad sepulturã pene latranensis cõcilij cõtra vsurarios ꝓmulgare statuimus subiacere. Non eñ cimiterium aut ecclesia est sepultura vsurariorũ: sed patibulum. Cuius exemplum patet. Fuit quidam vsurarius qui nolebat restituere. Qui infirmatus vocauit sacerdotes ⁊ petiit sacramentum ⁊ ecclesiasticã sepulturã. Respondit sacerdos q̃ non daret sibi: nisi plene restitueret. Quod facere noluit: et sic mortuus est. Reuocatus est aũt sacerdos vt animã deo cõmendaret ⁊ angelis eius. Respondit. Ego commendo eam demonibus. Rogauerunt etiã amici vt mortuũ sepeliret in cimiterio propter amicorum honorem. Quod ille negauit quia in vita sua vsuras restituere noluit. Ideo in morte sepultura ecclesiastica carebit. Habebat autem sacerdos vnum asinum: qui nihil aliud fecit: cõ q̃ libros ad ecclesiam ferebat: ideo nullam aliam viam sciebat. Rogauerũt amici defuncti sacerdotem: vt corpus super asinum poneret: ⁊ ad quem locum illud deferret: ibi sepeliretur: putantes q̃ ad ecclesiam illud delaturus esset.

C

D

quia aliam viam nesciebat. Placuit sacerdoti pactum. Asinus corpus vsurarij supra se positum: non declinās ad dexteram neq; ad sinistram: tulit ad patibulum: et excutiens se coram omni populo: proiecit illud sub patibulo: et ibi sepultus est. ¶ Quarta pena est: q̄ non debet absolui a peccatis: nisi prius de vsuris satisfecerit: vel idoneam prestet cautionem. vt patet eodē titu. libro. vj. capitulo. Quāq̄. Vbi dicitur in fine. Nullus manifestorum vsuriorum testamentis intersit: aut eos ad confessionem admittat siue ipos absoluat: nisi de vsuris satisfecerint: vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum prestēt: vt premittitur idoneam cautionem. Audiui de quodam vsurario defuncto Bononie qui filio suo cōmisit in vltima voluntate: q̄ omnib⁹ vsuram restitueret a q̄bus receperat. Mortuo patre filius fecit proclamare: q̄ oēs illi a quibus pater suus acceperat pecuniā vsurariam: venirēt tali die: quia vellet eis pecuniam restituere et vsuram. Et venerunt prima die vltra tria milia: et restituit
F vltra septem milia ducatorum. Sed quare ecclesia ita fortiter punit peccatum vsure? Respondetur propter magnitudinem peccati: quia vsurarius est peior fure: quia fur solum nocte furatur: sed vsurarius die noctuq̄: et etiam magis depauperat. Secundo est peior iuda traditore: quia iudas semel deum vendidit sed vsurarius totiēs christum vendit quotiens vsuram accipit: et non sicut iudas pro. xxx. denarijs: sed p vno denario Christum vendit. Item Judas trigita denarios restituit quos iniuste acquisiuit. Mathei. xxvij. Penitentia ductus retulit triginta argenteos: sed vsurarius nullo modo vult restituere que iniuste acquisiuit. Tertio est peior omni peccatore: quia cum alij peccatores quandoq̄ a peccatis cessant: sicuti superb⁹ a superbia luxuriosus a luxuria: gulosus quandoq̄ ieiunat. Sed vsurarius peccatum vsure omni die committit: siue sit in die natiuitatis christi: siue in die resurrectionis siue ascensionis. Item peccat in omni loco siue in ecclesia audiendo missam: siue in mensa comedendo siue in loco dormiendo et vbicunq̄ fuerit semper eius peccatum augmentatur. Quarto facit contumeliam beate virgini et sanctis eius et angelis: in quorum festiuitatibus continue peccat vsuram committendo. Ideo destitutus erit in extremis auxilio dei et omnium sanctor̄. Unde cum dicitur. Miserere anime huius vsurarij: potest chr̄s respondere. Quomō miserebor ei quia nec ipso die in quo genus humanū redemi: me honorare voluit. Quinto est peior morte corporali: quia mors solum interimit corpus: sed vsurarius corp⁹ et animam. Cuius exemplum ponit Cesarius di. ij. c. xxxij. Fuit quidam vsurarius colonie qui diuino compunctus iudicio sacerdotem adijt ad confessionem: et vt domi nū pro suis peccatis placaret: pollicitus est quia omnia bona sua pauperib⁹ erogaret. Cui sacerdos respondit. Incide de panibus tuis elemosynam ita vt cistam ex eis impleas: claudeq̄ illam. Qui cum die altera arcam aperuit: quot ibi posuit elemosynas tot ibi repperit bufones. Cui cum sacerdos diceret. Vides nunc quantum deo placeant elemosyne de vsura. Territ⁹ ille respondit. Domine quid faciam? Si vis inquit salu⁹ fieri hac nocte in vermes istos nudus iaceas. Mira contritio. Ille licet stratum nimis abhorreret vermibus tamē moriturum se proponens cum timore gehē ne: et cum amore celestis patrie nudus se super vermes iactauit. Sacerdos vero arcam clausit et abijt. Quam die postera cuz aperuisset: nil preter ossa hominis inuenit que in porticu sancti Gereonis martyris sepulta dicuntur et tante esse virtutis vt vsq̄ hodie nullus bufo terminos eiusdem sepulchri possit intrare. Sexto est peior diabolo: quia diabolus neminem nisi malos punit: sed vsurarios punit bonos et etiam malos. ¶ Quinto ecclesia punit vsurariuz eum restringendo omnibus modis quibus potuit: quia contra solutionem multiplex remedium adhibuit: quia si aliquis promissum soluere non debet cogi ad soluendum: quia vsure sunt indebite. vt patet in ca. debitores. et de iureiur. vbi dicitur. Debitores ad soluendas vsuras in quibus se obligauerunt cogi non debēt. Si vero de ipsa:

A rum solutione iurauerint: cogendi sunt domino reddere iuramentum: ⁊ cum vsure solute fuerint: creditores ad eas restituēdas sunt ecclesiastica seueritate: si necesse fuerit compellendi. Potest enim ecclesia compellere vsurarium: ꝙ relaxet iuramentum ⁊ si non potest tunc soluat ⁊ repetat. Si autem iurauit non repetere nō repetat directe propter iuramentum: sed denunciet ecclesie vt illa compellat eum ad restituendum. Sed si iurauit non denunciare: illicitum est iuramentum: ⁊ non est seruādum. vt patet extra de cogna. spiri. ca. a nobis. Ideo in cle. extra de vsuris. cap̄. ex graui. excōmunicant̄ omnes cōmunitates ciuitates capitanei rectores consules facientes statuta ⁊ approbantes vsurariam prauitatem: statuentes vsuras exigi ⁊ solui: ⁊ debitores ad soluendum compellunt: ⁊ ꝙ vsure non repetantur: tales de facto sunt excommunicati: nisi huiusmodi statuta infra tres mēses deleuerint. Hoc totum intelligitur de publicis vsurarijs quia sunt duplices vsurarij: scilicet publici ⁊ occulti. Primi sunt qñ mutuant cum intentione: accipientes vltra. Et hoc verum est: qñ nullo modo mutuaret: nisi speraret lucrum. Et tales ꝓpter spem lucri fiunt vsurarij. vt ptz extra de vsuris. Quia dicit saluator. Mutuum dantes ⁊ nihil inde sperātes. Secūdi sunt qui mutuāt res suas ad certū terminū vel finē: quo veniente nolūt p̄stare vlteriorem dilationem donec aliquod emolimentū recipiant: licet expresse nihil petant. vt patet in capl̄o. consuluit. vbi supra. Tertij sunt qui pro mutuo accipiunt munus ⁊ si fit ex pacto tacito vel expresso vsura est ꝑm Thomam. Dicitur hic munus non solum a manu: sed etiam a lingua vel obsequio: vt domini molendinaꝝ qui mutuant pistoribus vt ad eorū molendinam molant: ⁊ sic vsuram cōmittunt ꝑm Guilhelmū. non tamen tenētur ad restitutionē: nisi inquantū ip̄os ꝑ hoc damnificarent. Quarti sunt qui vendunt res longe carius propter dilationem solutionis q̄ si eis incontinenti soluerent. vt patet in ca. consuluit. eo. ti. Si enim venditor statuit in corde suo pro quanto velit rem suam dare non potest sine peccato propter dilationem p̄cium augmētare: vel ante exponunt vel minus dent pro se. Quinti sunt qui emunt vinum vel bladum cum adhuc crescit in tam bono foro ꝙ verisimile est ꝙ nullo tempore solutionis ita modicum solueret. Tales vsuram committunt. Uerbi gr̄a sicut qui in quadragesima emūt vinum ab ipsis vindemiatoribus cum sint in necessitate constituti: ⁊ pro tam vili precio tempore solutionis indubitanter multo plus solueret. Similiter qui emunt a rusticis frumēta pro tam vili p̄cio: ꝙ tempore solutionis plus valerēt: si aūt dubitat̄ an debent plus vel minus valere excusat̄ vt patet extra de vsuris. c. i ciuitate. Sexti sunt qui recipiunt aliquod pignus: vel concedūt pecuniam super aliquod p̄dium: ⁊ fructus non computant in sortem. Similiter illi qui dāt pecuniam super aliquod castrū vsurarij sunt. vtz extra de pig. c. Illi nos. Et illi qui faciunt expensas inutiles in re pignorata. Idem est circa obsides qui talibus vtūtur in labore ⁊ non computāt labores in sortem. Septimi sunt qui emunt a pauperib⁹ oues vel boues: quas ille forte non habēt ⁊ talia anīalia locant eis. Et tales ꝑm Guilhelmuz sunt vsurarij: ⁊ sic sunt adhuc multi alij modi: quib⁹ homines inuoluūtur. ¶ Sexto eccl̄ia punit vsurarium cum infamia: qꝛ om̄is vsurari⁹ infamis est vt ptz. vj. q. j. ca. infames. Et qui locāt eis domos: scz manifestis vsurarijs q̄ nō sunt oriūdi de terra eorū. Qui cōtra fecerint: si sunt persone eccl̄iastice suspēsi sunt: minores ꝟo excōicati sunt. Si ꝟo est collegium vel vniuersitas: est suppositū ecclesiastico interdicto q̄diu ibidem illi vsurarij morātur. vt patet eo. ti. li. vj. ca. vsurarū voraginē. Dubitat̄ vtrū liceat recipere vsuram ꝓ interesse: ratiōe more: vt quia mihi nō soluisti tp̄e debito recepi pecuniā ad vsuram propter agenda negocia mea. Rñr. ꝙ debitor tenet̄ soluere illas vsuras loco īteresse. i. loco dāni. vtz extra de fideiussoribus. c. peruenit. Scd̄o dubitat̄ de seruiētibus vsurarijs. Respōdet Guilhelmus ꝙ licite pñt accipere mercedem ab eis: si seruiūt eis ī licitis ⁊ honestis ⁊ necessarijs. Si autē seruiūt eis in illicitis: nō credo ꝙ debeant re-

E cipere mercedē ab eis. Sed diceres vtrum licitum sit recipere pecuniam ab eis mutuo sub vsura. Rñdet sctūs Tho. ij. ij. q. lxxviij. ar. iiij. ꝙ nō peccat q̄ iniuriā patit̄ ſm phm in. v. ethicoꝝ. Inducere aūt hoīem ad peccādū nō licet: vti tñ pctō alterius ad bonuz licitū est: quia ⁊ deꝰ vtit̄ oīibus peccatis ad bonū: ex quolibet eñ malo elicit bonuz. vt dicit Aug. in enchiridion. Unde ⁊ publice querēti: vtrū liceret vti iuramēto eius q̄ ꝑ falsos deos iurat: in quo manifeste peccat eis reuerētiam diuinam exhibens. Respōdetur ꝙ qui vtit̄ fide illius qui ꝑ falsos deos iurat non ad malum sed ad bonum: ⁊ peccato eius non consentit quo per demonia iurauit: sed pacto eius bono quo fidem seruauit: non peccat. Si tamen induceret eum ad iurādum ꝑ falsos deos peccaret. Ita etiam in proposito: ꝙ nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum pecuniam sub vsura: licet tamen vti eo propter aliquod bonum: quod est subuentio sue necessitatis: vel etiam cuiuscunqꝫ alterius. Sicut etiam licet ei qui incidit in latrones manifestare oīa bona que habet tamē latrones diripiendo peccant ad hoc ꝙ nō occidatur. Exemplo decem virorum qui dixerunt ad israel. Noli occidere nos: quia habemus thesauros multos in agro. Hiere. xlj. Eādem sententiam tenet etiam Guilhelmus: ⁊ addit ꝙ non solum in necessitate: sed etiaz pro vtilitate quam quis cōsequitur agendo negocia sua licite accipit mutuum ad vsuram. Si aūt hoc facit propter aliquod licitum: scilicet propter luduz alee ⁊c̄. est pctm̄ mortale accipe mutuū ad vsuram. Alij dicunt ꝙ peccant mortaliter: probātes per illud extra de vsuris. ca. Super eo. vbi dicitur: ꝙ super crimen vsurarū dispensatio fieri non debet. Nec potest pro redemptione captiuorū: quia non sunt mala faciēda: vt inde eueniant bona. Ad Roma. iij. Item. j. q. j. Nō est putandum. Hostieñ. ⁊ Joannes andree super illud capi. Super eo. dicūt ꝙ recipientes ad vsuram cōmunicant in peccato: ⁊ dant occasionē peccādi. Ergo peccant. vt patet in ca. si concubine. extra de sen. ex. ⁊ in. c. finali. de iniur̄. ⁊ dam. dato. ⁊ in ca. super eo. dicit textus. ne etiam pro redimenda vita captiui vsurarū crimen inuoluat̄. Ubi Joan. and. dicit ꝙ peccant simul cum vsurario. Si eñ non esset qui reciperet: non esset qui daret vt in. c. Non satis. extra de symo. Hostieñ. tamen dicit. ꝙ hec opinio non est nimis rigida. Et si indistincta vera esset iuramentum in hoc non obligaret: quod tamen ligat. vt patet extra de iniur̄. ca. Debitores. Alij tamen dicunt. vt refert Innocentius. ꝙ hoc licet pro opere virtuoso ⁊ meritorio vt si vellet inde facere elemosynam: edificare eccl̄iam: vel aliud opus pium. Nō autem ꝓpter luxuriā aut lasciuiā licet accipe vsuram: ⁊ cum sit ex magna necessitate. s. ad redimēdum captiuos: vel ad pascēdum pauperes. Sed si quis cupiditate moueat̄ ⁊ principaliter ad recipiendum mutuū sub vsura: scz vt diuitias cumulet aut pompaz exerceat: non excusatur a peccato mortali: cum cupiditas sit radix omnium maloruz.

¶ Septimo punitur pena infernali que est eterna damnatio. De qua ezechielis. xxij. Usuram ⁊ supabundantiā accepisti: ⁊ auare proximos calumniebaris: meiqꝫ oblitus es dicit dominus. Ecce complosi manus meas super auariciam quam fecisti. Et cōplosa manu ⁊ nō aperta palma ꝑcutiet eū pena infernali. Erit etiaz maledictus a patre ⁊ filio ⁊ spiritusancto: a beata virgine ⁊ omnibus sanctis: quorum festa frangit. Si enim fuit lapidatus qui ligna colligebat in sabbato: quid erit de vsurario qui in omnibus festis exercet vsuram? Erit etiaz maledictus a proprijs filijs Eccl̄i. xlj. De patre impio cōqueruntur filij impij: qm̄ ꝓpter illum sunt in opprobriū. Et sic sibi mutuo maledicūt pater ⁊ filius ⁊ oīes in hereditate succedētes. Dicit pater filio. Maledictus sis tu: quia propter te sum in tormentis vt te ditarem. Et filius ecōuerso. Maledictus tu pater: quia ꝓpter tuā vsuram dānatus sum. Cuiꝰ exemplū patet de vsurario damnato ⁊ eius filio: qui visi fuerunt in quodam puteo.

¶ Non furtum facies.

Sexto peccant contra illud preceptuz qui sibi summam magnā pecuniaruz thesaurizant inique. De quibus Ps.

A Thesaurizant ⁊ ignorãt cui congregabũt ea. Quid eis dicet: nisi illud euangelij Luce. xij. Stulte hac nocte repetent animam tuam a te: que parasti cuius erũt? Querit vtrũ chr̃ianus qui vult in chr̃ianismo iuste viuere ac perseuerare possit sibi pecuniam aut alia bona thesaurizare? Et videtur ꝙ non. quia dicitur Math. vj. Nolite cogitare de crastino: ⁊ quilibet tenet seruare euãgelium chr̃i. Etiam ibi. Nolite esse solliciti ergo ⁊c. In oppositum est illud Joannis. xiij. ꝙ chr̃s loculos habebat. Ut patet ĩ canone. xij. q. j. Exemplum domini. Accipite cõuersantis in terra: quare habuit loculos cui angeli ministrabant: nisi quia ecclesia ipsius loculos habitura erat. Idẽ. xij. q. j. ca. Habebat dominus loculos a fidelibus oblata conseruans ⁊ suorum necessitatib⁹ alijsq; indigentibus tribuebat. Ista habuit vt indigentibus tribueret. vt patet. xxiij. q. iiij. Duo. Secundo vt ecclesiam significaret loculos habiturã. Et in ca. Exemplũ vbi supra. Item Chrysost. super illud. Nolite cogitare de crastino. id est de superfluo exponit. Etiam dicit glosa. j. ad Cor. xvj. B De crastino cogitat si quis ꝓpter ista deo militat: ⁊ principaliter vt in operibus non regnum dei: sed illorũ inquisitionẽ intueatur. Et apostoli cogitauerunt de crastino. vt patet. j. Cor. xvj. De collectis autẽ que fiebant in sabbato: sicut ordinaui in ecclesijs gallathie. Ita ⁊ vos facite per vnã sabbati. Item agabus fecit collectam contra famem futuram. vt patet Actuum. xj. Itẽ Paulus accepit necessaria ad nauem quãdo appellauit cesarẽ. vt patet Actu. xxviij. Quare ergo non alij chr̃iani possunt facere collectã pecuniarũ contra futuruz defectum? Rñdet ergo ꝙ hoc potest fieri quadrupliciter. ¶ Primo fieri potest ex prouidentia respectu necessitatis pro cura familiari respectu vtilitatis: pro cura regali respectu cupiditatis: ꝑ cura mundiali respectu copiositatis pro emptione reddituali. Primo modo potest fieri ex prouidentia respectu necessitatis pro cura familiari: et sic cõceditur parẽtibus secularibus ob necessitatem filioꝝ educandoꝝ pecuniã congregare. Juxta sentẽtiam apl̃i. j. Thim̃. v. Si quis aũt suoꝝ ⁊ maxime domesticoruz curam non habet: fidem negauit: ⁊ est infideli deterior. Et. ij. Cor. xij. Non debẽt fili thesaurizare parentibus sed parentes filijs: sicut ramus recipit humorem a radice ⁊ non ecõtra. Item põt hoc cõtingere propter filioꝝ ⁊ filiaꝝ in nuptijs prouisionẽ: ⁊ sic iterum licitũ est. Legit in historia romana sub Foca imperatore de quodam fabro qui omni die ex suo labore acquirebat octo denarios. Nota historiam quia cõmunis est. ¶ Secũdo potest fieri hoc respectu vtilitatis pro cura regali. vtputa ꝑ regni defensione vel cultus diuini ampliatione: sic conuenit ⁊ licitum est thesaurizare pro vtilitate reipublice: vel spũalis ⁊ tpalis in ecclesia christi tam pape ⁊ aliis prelatis ecclesie: q̃ꝫ impatori ⁊ regibus ⁊ principibus gubernatoribus reipublice. Ideo dicit. xii q. ii. c. Aurum habet ecclesia non vt seruet: sed vt eroget ⁊ subueniat in necessitatib⁹. Quid est opus custodire id quod nihil adiuuat in necessitatibus? An ignoram⁹ quãtum auri ⁊ argenti de templo domini assyrii abstulerũt? Nõne dicturus est domin⁹. D Cur passus es tot inopes fame mori in terra habẽs aurum? Cur tot captiui sunt nõ redempti ab hoste. Contra illud Mathei. xxv. Quod vni ex minimis meis fecistis: mihi fecistis. Sic etiaz potest fieri propter cõmunitatis prouisionem. vt patet in Joseph. De q̃ Genes. xlvi. Qui recepit quintam partem frugũ tempore fertilitatis: vt cõmunitatem sustentaret tempore caristie. Sic posset adhuc fieri etiam ꝓpter pauperum sustentationẽ: vt sunt aridi: contracti: leprosi: qui non possunt laborare: vt tunc ipse per suos labores ⁊ lucra habeat vñ tribuat necessitatem patiẽti ⁊c. ¶ Tertio põt hoc contingere rõne cupiditatis pro cura mundiali: non habito respectu ad necessitatem vel vtilitatem yconomice vel politice. Nulli dubium quin hoc omnino sit prohibitum: q̃a cupiditas est radix omniuz maloꝝ. vt dicit apostolus. i. ad Thim̃. vl. Nihil intulimus in hunc mundum: nulli dubium ꝙ nec auferre aliquid possimus. Habentes autem alimenta et quibus tegamur his contenti simus. Nam qui vo-

E luñt diuites fieri incidunt in laqueum ⁊ in tentationem diaboli ⁊c̄. Si autem fit propter superbie ⁊ iactantie expletionē: sic est peccatum mortale: sicut nunc multi congregant pecuniam: vt magni apud mūdum habeantur; ⁊ cum magna pōpa ⁊ apparatu incedant. Contra quos Sapientie. v. dicitur. Quid profuit nobis iactantia aut superbia diuitiarū: Hec est q̄ symoniam introduxit: hec est que rapinam adinuenit. hec est que furtum dolum ⁊ vsuram ⁊ oñia mala mūdi adinuenit: hec est que pactum dissoluit: violat iuramentum: corrumpit testimonium ⁊ peruertit iudicium ⁊c̄. Hec dicit Petrus de tharantasia super illo verbo. Cupiditas est radix omnium malorum.

¶ Quarto modo habet fieri respectu copiositatis in emptione reddituali: scilicet q̄ quis congreget pecuniam ad comparandum redditus ad vitam: vel perpetue ſm reemptionem. Illum cōtractum illicitum esse non audeo dicere: quia cōtradicerem iuri cōmuni. vt patet de re. ec. non alie. ca. monasteriorum in cle. Etiam contradicerem F cuidam declarationi Martini pape in quadam bulla et cetera. Et contradicerem ipsi consuetudini totius ecclesie: que vtitur huiusmodi cōtractibus in fundatione altarium ⁊ beneficiorum: ⁊ multi sacerdotes religiosi ⁊ monasteria vtuntur tali contractu. Sed econtra non audeo eum dicere simpliciter esse licitum propter multas deceptiones que fiunt in illis. Et hic lata conscientia saltat approbando simpliciter: hic stricta conscientia trepidat reprobando indifferenter. Hic vnus esurit alter ebrius est; hic vnus reprobat alter concedit. ¶ Pro declaratione istius ponam hic tria documenta. Primum constitui redditus pecuniarum vel aliarum rerum bladi aut vini in vniuersitate seu communitate licitum est expediēsq̄ in republica: dum modo tamen hoc fiat intentione recta ex ratiōabili causa: cum equitate ⁊ discretione debita: vt si emuntur in oñibus bonis ciuitatis: ville: ac etiā monasterij certi census in perpetuum aut ad tēpus: licitus est cōtractus. Quod ꝑbat per cap. monasteriorum. de re ecc̄. nō alie. in cle. Idem probatur de excess. prelat. in capto. frequēs. §. preterea. in cle. Idem patet i quadam bulla Martini pape quinti nouiter defuncti que incipit. regimen respectu vniuersalis ecclesie. vbi papa sic dicit. Cōperimus huiusmodi contractus veridicos ⁊ iuxta determinationem doctor licitos fore ad huiusmodi ambiguitatis tollēdum dubium in premissis cōtractus licitos ac iuri communi cōformes ac ipsor censuum venditores ad ipsorum solutionem remoto cōtradictionis obstaculo obligari. Et loquitur ibidē de reemptionibus. Non ergo committunt vsuram emptores illor cēsuum taz seculares q̄ spirituales. vt ibidem declarat papa. sicut venditores eis obijciebant. Item vsura solum cōmittitur i mutuo ſm dictuz christi. Mutuum dantes nihil inde sperantes: sed hic nō est mutuuz sed emptio: ergo nō est vsura. Sed dixi primo q̄ hoc debet fieri ex causa rationabili aut propter diuinum cultum cōtinuandum. Nam hoc iustū est vt illi habeant redditus qui nō possunt vacare laboribus manuum: sed vacant cultui diuino: vt scilicet eorum oblationibus respublica iuuetur. sicut patuit in veteri testamento: vbi dominus constituit sacerdotibus decimas primitias ⁊ oblationes. Etiam in nouo testamēto patet. j. ad Thymo. v. Qui bene presunt presbyteri duplici honore digni habeantur in vita ⁊ doctrina. Dicit glosa. Duplici honore. scilicet vt spiritualiter eis obediant: ⁊ exteriora ministrent. Et hāc sententiam amplius probat auctoritate veteris testamēti dicēs. Non alligabis os boui trituranti fruges. Et etiaz allegat eam. j. ad Corinth. ix. Et intelligit per bouem predicatorem: qui laborat fideliter in area dñi. Item Luce. ix. Dign⁹ est operarius mercede sua. Itē Matthei. x. Ergo dignū est q̄ vacāt spiritualib⁹ q̄ habeāt redditus tēporales. Ideo dicit apls. j. ad Cor. ix. Si vobis spiritualia seminam⁹: nō est magnū si nos vra carnalia metamus. Secda causa ratiōabilis est qa p̄sunt reipublice: vt sunt reges: duces ⁊ principes: milites ⁊ alij rectores reipublice: et hoc ratiōabile est vt illi habeāt cēsus vnde viuant: qui pro defensione terre militant: ⁊

A eam ab hostibus ⁊ latronib⁹ defendant: q̄ pacem ⁊ iusticiam inter hoīes ꝓcurāt ⁊ cōseruāt. Ergo christus dixit. Reddite q̄ sunt cesaris cesari: ⁊ que sunt dei deo: cum fuit īterrogatus an licet cēsum dare cesari: an non. Et sanctus Joannes baptista ad milites dicebat. Estote contenti stipendijs vestris. Tertia causa rōnabilis pōt esse de pauperibus: infirmis: aridis ⁊ contractis qui manib⁹ laborare nō possunt: quia hoc ꝑtinet ad opus miscdie. De quibus Luce. vj. Estote misericordes. Ibidem. Date et dabitur vobis. Quarta causa pōt esse ī seruis dei ⁊ religionibus diuino cultui vacātibus: cū tales p̄sint alijs in spiritualibus: scz predicatiōibus ⁊ oratiōibus ⁊c̄. Quinta causa est pro fundatiōe ⁊ edificatiōe ecclesiarū ⁊ cōseruatiōe earūdem: ⁊ ꝓ vasis sacris ⁊ vestib⁹ alijsq̄ reb⁹ spiritualib⁹ quibus deo famulat̄. Sexta causa potest esse pro minutione ⁊ defensiōe: ⁊ bono statu ciuitatis: ville aut patrie: quia talium munitio ⁊ bona ordinatio deseruit ad pacem in B qua ꝯsistit magna felicitas politica. Si autem causa est illicita ⁊ irratiōabilis grāde peccatum est: quia pro hoībus fortib⁹ ad laborādum: nec per diuinum cultum impeditis nec in republica necessarijs redditus cōstitui non debent: quia etiam multitudine reddituum pro talibus periret respublica: cum sic ditati ocijs vanis subiecti fodere vel laborare nolūt. Et de his loquit̄ Esa. Ue qui cōiūgitis domum domui ⁊ agrum agro: nūquid vos soli habitabitis in terra. Secūdo dixi: ꝙ debet fieri cum discretiōe debita. s. ꝙ nō constituatur in libera persona: qꝛ libera ꝑsona nō potest obligari. vtz extra de pigno. ca. igit̄. Sed debet fieri in vniuersitatē: villam vel agrū. Et respiciēdum est: an de talibus rebus tot redditus possint peruenire: ⁊ si res casu vel incendio periret: ⁊ emens nihilominus vellet esse certus de prouentibus sibi dandis: illicitus ⁊ illiberalis esset contractus: quia tūc fieret obligatio personalis. Item ꝙ sit equalitas inter ementem ⁊ vendentem vt vendant. v. pro centum florenis annuatim vel ſm cōmunem vsum laudabilē patrie in reemptiōe. Item ꝙ pactum appositū sit licitum: ⁊ ꝙ pactum reemptionis debet apponere venditor ⁊ non emptor: quia alias cōtract⁹ esset pignoraticius: ⁊ ꝑ cōsequēs vsurarius: si emptor posset repostulare pecuniam quādo ipse vellet. vt patet ī capl̄o. Illo nos. extra de pigno. vl̄ esset simulat⁹. vt in cap̄. ad nostrā. de empti. ⁊ vendi. Aliquando est etiam talis pena apposita q̄ est multum impia: vt si census debitus solut⁹ non fuerit: semper post decem dies a termino solutiōis dupletur: donec adequet̄ sorti principali. vt reemptio expiret: ⁊ emptori adiudicētur bona simpliciter ⁊ quiete pro censu non soluto. Et talis contractus est illicitus ⁊ ad angustiandū inuentus: cōtra illud ps̄. Tota die miseret̄ ⁊ cōmodat. Et alibi idem. Justus autē miseretur ⁊ retribuet. Tertio requiritur ꝙ fiat intentiōe recta: scz ꝙ non decipiat fratrem suum in negocio scz neq̄ in precio: ⁊ ꝙ precium sit equale: ⁊ ꝙ vendibile sit tale: ⁊ sit equalitas inter ementem ⁊ vendentem. Si autē precium esset minus q̄ res valet: ⁊ est de consensu venditoris: tunc contractus bene valet: quia venditor mera voluntate possit rem illam dare emptori. vt patet de fide instru. ca. cum Joannes. Si autem nō est de cōsensu voluntario ⁊ vendens est angustiatus ad vēdendum rem suam pro minori precio: ⁊ emptor nō habet causam minorādi precium nisi propter pactum reemptionis: sic cōtractus est illicitus repugnās iusticie cōmutatiue: cōtra illud preceptum. Quod tibi non vis fieri: alteri ne feceris. Item in insti. ⁊ in §. iuris precepta. ¶ Secundū documentū est: q̄uis contract⁹ emptionis ⁊ vēditionis redditiuum ad vitam in se non sit illicitus aut viciosus: sepe tamen est emēti aut vēdenti periculosus. Et hoc magni doctores dicunt. vt Henricus de Gandauo ī quodlibeto. j. q. xxxix. dicit simpliciter: ꝙ nō est licitus singulariter qñ emūtur redditus pecuniarū pro pecunia: quia si exponeret cētum vt annuatim haberet decem: in vndecimo anno h̄ret decē vltra cētum: quod est vsura. Sed alij tenent oppositū: sicut mgr̄ Egidius ī quodlibetis suis. ⁊ doctores iuris sup. c. in ciuitate de vsuris. Et est ratio: qꝛ si emuntur redditus

petui aut reemptionis ⁊ seruaret debita adequatio inter datū ⁊ acceptū: valeret cō tractus: vt dictū est supra: ꝙ etiā ad vitā qz par est ratio. Itē vsura solū ē in mutuo: sed hic est emptio. Ergo talis etiā nō plus subleuat ꝑ sortez: qz sors vel summa quā emit ⁊ ius ꝓcipiēdi tales reddit⁹: illud ius retinet omni anno. Et sic quicqd capit: cadit sibi in sortē suā: ergo in .xj. anno non accipit vltra sortem. Et si hoc argumentum cōcluderet emptio de perpetuis possessionibus: nihil cōcluderet. Sed scōa pars patet: qa emēs aliquādo efficit sollicitus timore deficiendi. Est etiam sollicitus de vite necessarijs sollicitudine superflua. contra illud ℳath. vj. Nolite solliciti esse. Item venditor sperat emptorem cito moriturum: vt retineat pecuniam: ⁊ sic est homicida in mēte: etiam emptor sperat se diu victurū vt in triplo vel quadruplo recipiat. ¶ Item emptor aliquando intendit resistere pene generali Ade ⁊ suis posteris iuste inflicte: que est. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Genes. iij. Et sic sequitur ociositas viuendi: ⁊ sequitur destructio reipublice: ergo multi doctores propter ista pericula dissuadent istum contractum non tanꝙ in se malum: sed propter ista que sequuntur: sepius etiam persone fortes que possunt laborare manibus: in quibus non iste cause precedentes subsunt: non possunt habere: quia debēt querere victū ⁊ vestitum cum labore: dicēte domino. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. ¶ Tertiū documentum est pactum de retro vēdendo pro eodem precio solum appositum: non viciat contractum emptionis: alias licitum. Probatur: quia quilibet in traditione rei sue potest apponere pactum non improbatum lege. patet. ff. de pac. l. ⁊ c̄. C. de cōtra. emp. l. iij. in fine. Sed pactum hmōi dummodo fiat per tradentem ⁊ vēdentem. In huius arbitrio stat reemptio non emptoris: non est improbatū a lege: imo approbatum per legem si fundū. C. de pac. vbi dicit. Si vendatur fundus iusto precio ea lege: vt quandocunqz placuerit venditori restituto precio fundus ad eum reuertatur: licitus est contractus: ⁊ emptor lucratus est fructus. Et hec iunt vera: dummodo alias ibi fuerit iustum precium: vel ad minus non fit dubium: tunc tenet cōtractus. vt patet in capto. In ciuitate de vsuris. Et trāsfertur hic dominiū. Verum in emptore statim tenet venditio. Quod probat. cap. Ille nos. de pac. ⁊ facit optime ad hoc. c. verum de condi. appo. Idem patet quod permissum fuit in veteri lege hoc non est vicioſum: est etiam preceptum: sed tale pactū fuit hmōi. vt ptz Leuit. xxv. vbi dicit. Qui vēdiderit domū suā intra muros vbis ⁊ c̄. Corelariū ꝙ cōtractus in se licitus ꝑ penaꝫ appositionem fit sepe illicitus: vt sunt iuramenta ⁊ varie pene arbitrarie vt si census solutus non fuerit infra decem dies: vt supra patuit: quia talis contractus est cōtra charitatem dei ⁊ proximi. Caueāt ergo tales redditurij diuites: ꝙ non nimis diligant eas. pō. Diuitie si affluant nolite cor apponere: quia dicit. ij. ad Thim. vj. Qui volunt diuites fieri incidunt in laqueum diaboli. Secundo caueant ne eas retineant. j. Joan. iij. Qui habuerit substantiam huius mundi: ⁊ viderit fratrē suum necessitatem habētem ⁊ clauserit viscera sua quomō charitas pris est in eo. Tertio caueant ne in eis superbiāt. ij. ad Thi. vj. Diuitib⁹ hui⁹ seculi ꝓcipe supba nō sapere: ⁊ non sperare in incerto diuitiarū. Quarto cogitent ꝙ non possint eas secum ducere. Job. xxxj. Dives cum dormierit nihil secū affert: quia nihil tulimus in hunc mundū: ideo nihil nobiscum ferre possumus. Unde Gregor⁹. xviij. moral. Diu cum rebus nostris manere non possumus qz illas aut moriendo deserimus: aut ille nos viuēdo deserūt. Sequit ibidem. Terrena seruādo pdimus: largiēdo seruam⁹. Item Luc. vj. Facite vobis amicos de māmona iniqtatis. Voluit em⁹ de⁹ vt aliq̄ essent pauperes ⁊ aliqui diuites. Pauperis est orare ꝑ diuite vt habeat regnū dei: diuitis est erogare. Ideo sibiinuicem sunt necessarij. Quinto debent attendere penam eis minatam Luce. vj. Ve vobis diuitibus qui habetis hic cōsolationē vr̄am. Jaco. v. Agite nunc diuites: plorate vlulantes in miseriis vestris: quia lucrum in arca est: damnum in

A cōscientia. Caueāt ergo q̄ non lucrentur eas per furtū: rapinam: dolū: falsam mercantiam: ⁊ sic de alijs. Recitat Cesarius di. x. ca. xxxix. q̄ in ciuitate metensi q̄dam vsurarius defunctus est: qui cum moriturus esset supplicauit vxori sue: vt crumenā in denarijs refertam iuxta eū poneret in sepulchro. Quod cum illa fecisset quāto secretius potuisset: tamē latere nō potuit. Accedētes aliq̄ sepulchrū latēter aperuerūt. Et ecce duos bufones ibi suspicabātur vnum in ore crumene: alterum in illius pectore. Ille denarios de crumena extrahens. Iste suscipiens cordi eius immittebat. Ac si dicerent. Nos pecunia satiabimus cor tuum insatiabile. Quibus visis illi timore percussi fugerunt. Quid putas animam huius pati in inferno: si tam horrenda demōstrata sunt in eius sepulchro. Sexto cōsiderare debēt q̄ diuitie sunt muscipule ⁊ onera grauia diligētibus illas. patet Sapiē. xiiij. Creature dei facte sunt in tētationem hominū ⁊ in muscipulam insipientium. B Ideo suis possessoribus valde periculose sunt: quia difficile est eas habere ⁊ nō amare. Iō dixit chs. Difficile est diuitem intrare in regnum celorum. Non ergo extollant se diuites. Quia dicit sanctus Grego. q̄ successus tēporalium rerum est certum damnationis indicium. Cuius exemplum patet in illo diuite: de quo narrat in vita sancti Ambrosij: qui periit cum tota domo sua ⁊ omnibus que habuit. Nota ibidem. Cogitēt etiam paupes qui istas diuitias non habent q̄ debent esse patientes de sufferētia sue paupertatis vt eam libenter sustinere valeant: quasi sit eis medicamētum ⁊ purgamentū peccatorum cogitanti illud quod illi diuiti epuloni accidit: quia pauptas est ipsorum purgatorium. Esa. xlviij. Elegi te in camino paupertatis. Secundo debent diuitias spirituales acquirere vt in deo sint diuites Augusti. super Joan. omel. xxv. Felix est qui bono modo habet aurum in arca: sed felicior est qui habet deū in conscientia: quia primꝰ habet q̄ perire potest: sed q̄ deum habet nec perire pōt nec ab eo nolente auferri. Tertio pauperes debēt considerare pericula diuitū et incōmoda: ⁊ sic paupertatis onus facilius C sufferre poterunt: quia vbi multi sunt opes ibi multi sunt qui comedunt illas. Nutriūt enī hystriones ribaldos ⁊ meretrices. Tales compellūtur sustinere rationem dignitatum vel honoris: vel ipsi sine illis pauperes esse possunt. Quarto pauperes sunt magis securi ab hostibus. Juxta illud. Cātabit vacuus coram latrone viator. Et etiā sunt magis securi in conscientia. Quinto debent cogitare: q̄ ipsorū est regnū celorum. Ūñ Math. v. Beati paupes spū qm̄ ipsorū est regnū celorum. Cogitēt ergo: qualiter Lazarus in sinum abrae est deportatus: ⁊ dives epulo in inferno sepultus: vbi est p̄ prīū sepulchrū malorum diuitū. Cogitēt etiam quot falsa iuramēta: quot guerre quot inuidie ⁊ rancores ⁊ discordie fiunt ꝓpter bona diuitum.

Non furtum facies.

Septimo peccant contra illud preceptum falsi artifices ⁊ mercatores qui sua mercata falsificant. Et tales quiescere non possunt: nisi septies in die decipiant proximum suum. De quibus Franc. petrar. in li. ij. de reg. vtri. fortu. ca. lxj. D Hunc homo hominem decipit: fides exulat: regnat fraus. Sequitur. Nō tanto studio: nec tot laqueis venatores aut aucupes feras aut volucres captant: quot versuti homines alios quoq̄ simpliciores. Quod si nūq̄ verū fuit nostra etate verissimū mōstratur digito: fraudiū magr̄ ⁊ ille prudentior iudicat qui paratior est ad fallendum. Vis igitur nō decipi: aut morere: aut fuge hominum cōsortia. Hec ille. Tales deceptores sunt sicut vetule turpes: q̄ se curiosius ornāt: ne earū appeat turpitudo a's quilibet eas abhorreret. Sic tales deceptores suas fallacias occultāt: ne ab aliis cognosci valeant. Sunt enī tot fraudes in emptione ⁊ venditione: q̄ vix aut nunquā fiant sine peccatis mortalibus. vt dicit de peni. dist. v. ca. Qualitas. Difficile inqt ca non vbi est inter ementis vendentisq̄ commertiū non interuenire pctm̄. Ideo sequit ibidem in capi. nego. ex verbis bti Gregorii. Sunt plura negocia q̄ sine peccatis exhibere vix aut nullatenus possunt: sicut cura

rei familiaris: procuratio administratio et mercatio. Idē dist. lxxxviij. cap̄. Ejiciens. Ubi dicit. Ejiciens dñs ementes ⁊ vēdentes de templo: significauit q̄ mercatores nunq̄ pōt placere deo. Ideo nullus christian⁹ debet esse mercator. Aut si voluerit esse p̄iciat de sancta matre ecclesia. Et loquitur ibi textus de ipsa mercatione cupiditatis. Sed opponit Chryſ. hoc qđ Petrus vendidit pisces. ⁊ q̄ Paulus fecit artem scenofactoriaz. i. cordas ad papiliones. vt patet Actuum. xviij. Itē Joseph vēdidit frumēta egyptijs primo pro pecunia: secūdo p̄ pecoribus ⁊ tertio pro terris. Respōdet q̄ duplex est negociatio: scz cupiditatis q̄ prohibet. in. lxxxviij. di. c. Ejiciens. Alia est necessitas ī cōmunē vtilitatē reipublice: quia vnus indiget re alterius: ⁊ dat sibi pecuniam pro re vel rem pro re. Est etiam introducta propter amicitiam ⁊ dilectionem inter homines habendam: aut propter bonū virtutis quando indigētia alicuius auxilium petere compellit: et pietas amore virtutis mutuum daret: ⁊ largitas in operib⁹ donum tribueret. Sed iam sunt tot fraudes ⁊ fallacie in ementibus ⁊ vēdentibus propter statum hominis corruptum: q̄ vix aut nūq̄ sine peccato fiūt. Circa quod notādum: q̄ decem modis cōmittit peccatū ī emptione ⁊ vēditione: quos dominus eiecit de tēplo eternitatis. i. de regno celoz. Primi sunt qui emunt ⁊ vendunt in dominicis ⁊ alijs diebus solēnibus. De quibus dictum est sufficiēter in tertio precepto de sanctificatione sabbati. Sermone tertio. Secundi sunt qui in statera ⁊ ponderibus delinquunt. De quibus Leuitī. xix. Nolite facere iniquum aliquid ī iudicio in regula: id est in vlna: in pondere: in mensura. Statera iusta ⁊ equa sint pondera: iustus modius equusq̄ sextarius sit tibi. Ego dominus deus vester. Ideo dicitur Prouerbioz. xj. Apud dominum abominatio pondus ⁊ statera dolosa. Unde Michee. vj. Nunquid iustificabo stateram ⁊ sacceli pōdera dolosa: ī quibus diuites eorum repleti sunt iniquitate: ⁊ habitatores eoz loquūtur mēdacium: ⁊ lingua fraudulenta in ore eorum. Sed cōtingit tripliciter fallere aut decipere ī pōdere aut mēsura. Primo cum habet diuersa pondera: sic q̄ emit ad maius. ⁊ vēdit ad minus. Cōtra quos dicitur Deute. xxv. Nec erit in domo tua modius maior ⁊ minor: nec pondus maius ⁊ minus. Sequitur. Ut multo tēpore viuas. Ergo p̄ oppositum: tales cito moriūtur qui sic decipiunt proximos. Tales etiam torquentur in statera michaelis qui deliquunt in statera. Et de illis loquit ius canonicū. extra de emp. ⁊ ven. ca. vt mensura. Ubi dicit. Si quis iustas mensuras ⁊ iusta pondera lucri cā mutare p̄sumpserit. xxx. dies ī pane ⁊ aqua peniteat. Scdo habz fieri si pōdus iustū hz ⁊ iustā mēsuram: tñ sciēter male mensurat: vt faciūt pānicide ⁊ etiam caupones: q̄ replēt mēsuram spuma: ⁊ q̄ digitū libre supponūt. Recitat Cesarius lib. x. c. xxx. Qz in oppido Duysberg vidua q̄dam ceruisiā braxare atq̄ vēdere solebat. Die q̄dam cū ciuitas casu fuisset incēsa: ipsumq̄ incēdium domui ei⁹ appropinq̄sset. Illa tā nō habēs spem ī auxilio hūano: ad diuinū cōfugit. Naz oīa sua vasa quibus ceruisiā emptoribus mēsurare solebat: ad ostiū domus cōtra flāmas ponēs in multa cordis sui simplicitate sic orauit: dicens. Dñe deus iustus ⁊ misericors: si vnquā aliquem his mēsuris decepi: volo vt domus hec comburat. Si autez feci qđ rectū est in oculis tuis: p̄cor iusticiā tuam vt in hac hora respicias misc̄iter necessitatē meam: ⁊ mihi meeq̄ supellectili parcere digneris. Mira fides femie: ⁊ mira dei hūilitas. Is qui dixit. Qua mēsura mēsi fueritis remetiet vobis. Sic flāma oīa circūita deuorās: a domo ei⁹ compescuit oratiōe: cūctis stupētib⁹ q̄ ignis furēs materiā cremabilē lāberet nec incēderet. Tertio habz fieri cū gs iustā habet mēsurā ⁊ iusta pōdera: ⁊ etiam iuste mēsurat ⁊ pōderat: sed tñ facit vt res pōderosior sit tēpore vēditorz: vt qui lanam spargūt aqua: ⁊ q̄ vinū cum aqua lymphant: ⁊ oleū cū amurca: ⁊ ceruisiā cum fece vendūt. De quibus Esa. v. Ue vobis qui dicitis bonū malū: ⁊ malū bonum. Uinū tuum mixtū est aqua. Quarto hz fieri si hñt iusta pōdera ⁊ iustas mēsuras: ⁊ etiaz iuste ponderant ⁊ mēsurant. Neq̄ etiā est sophi-

A sticatū. Uēdūt tñ pegrinis ⁊ extraneis carius q̄ꝫ intraneis. Cōtra quos d̄r extra de emp. ⁊ vendi. ca. Placuit vt pres byteri plebes suas moneant. Sequit. Ut nō vendant carius trāseuntib⁹: q̄ꝫ mercatores vendere possint. Alioq̄n ad p̄s byterū. i. ad episcopū transeuntes hoc referāt: vt illi⁹ iussu cū humanitate sibi vendant. Heu q̄ꝫplures sunt qui simplices aduenas valde decipiunt: tā mercatores q̄ꝫ macellarij: quod suis vicinis non audent facere. Contra q̄s Exodi. xij. Eadem lex erit indigene ⁊ colono qui peregrinat̄ apud vos. Tales mercatores assimilant̄ aranee que facit telam vt capiat muscam. Cū musca venerit in laqueum currit ad eam sugendo ipsam. Sic mercatores faciūt telam de mercantia. Et adueniente rustico seu extraneo sugit cito querens. Quid cupis? Unde es? Respondit. De tali villa sum. Et ait. Ille homo semper solebat mecum emere: ⁊ pater tuus bonus homo fuit: ⁊ tunc pugit eum ⁊ sugit sicut aranea muscam. Tertio fit cum pec-
B cato si tēpore messis vel vindemie tantum emunt ⁊ sibi congregant: ꝙ ceteri compellunt̄ ab ipso emere ad libitum suum. Et sic quandoq̄ꝫ caristiam inducunt: ⁊ emūt pro paruo precio: ⁊ postea vendunt ꝓ magno. De quibus dicitur in Decretis. xiiij. q. iiij. capi. Quicunq̄ꝫ tempore messis vel vindemie non causa necessitatis: sed propter cupiditatē comparat annonā vel vinū. Uerbi gratia. Pro duobus denariis comparat modium vnum: ⁊ seruat vsq̄ꝫdum vendat̄ pro denariis quatuor aut amplius. Hoc turpe lucrū esse dicim⁹. Sed diceres. Possit ne fieri sine peccato? Respondet̄ ꝙ sic. Primo propter bonum cōmune: sicut Joseph qui emit frumenta tēpore abūdantie: vt haberet vnde populo ꝓuideret tempore famis. Secūdo modo si fiat rōnabili prouidentia: vt si aliquis emat talia: timens tamen ꝙ oporteat eum carius emere cum indiguerit. Talis em̄ si videat se non indigere: sicut credo si illa frumenta tunc carius vendat: non peccat. A fortiori aūt non peccat: si non emat vltra suam necessitatem. Tertio modo si emit ex pura pietate vt ip̄e ex lucro venditionis habeat vnde pauperibus prouidere possit: dummodo ita moderate hoc faciat: ꝙ per caristiam cōmunitas non ledat̄. Quarto ne res deportent̄ ad alienas nationes: ⁊ ne a multis inutiliter consumant̄: ⁊ tunc ille tp̄e necessitatis debet ea vendere ꝓ iusto p̄cio s̄m arbitriuꝫ gubernantiuꝫ rempublicā. ¶ Quarti sunt qui peccant in emendo ⁊ vēdendo: q̄ aliud ostēdunt ⁊ aliud vēdunt: vt sunt illi q̄ occultant maluꝫ sub bono: ⁊ inferi⁹ ponūt id q̄d deteri⁹ est: ⁊ dicūt ꝙ totū sit sicut superi⁹: ⁊ sic vendunt defectuosum pro bono: infirmū ꝓ sano. Querit̄ vtrū vēditor teneatur dicere viciū rei vendite. Rñt Tho. ii. ii. q. lxxvii. arti. iii. Uēditor q̄ rem viciosam euidenter exponit ex hoc ipso dat emptori occasionem damni: si hmōi vicia sunt occulta: ⁊ venditor non detegit: erit tūc illa venditio iniusta: ⁊ tenet̄ ad dāni recōpensationē. Jō Tulli⁹ in li. de officiis ꝓbat hoc per sil̄e dicens. Si q̄s aliū in via videret errare: quē nō dirigeret si posset: ille peccaret. Sic videns ementē in acquirēdis necessariis quē non dirigeret peccaret. Sic etiā si viciū est manifestū: puta equus monocul⁹ D
⁊ vēditor ꝓpter hoc subtrahit de p̄cio: nō tenet̄ ad manifestandū viciū rei. Et est triplex defectus rei. Prim⁹ est ex p̄te speciei vt si q̄s venderet aquā ꝓ vino: auricalcum ꝓ auro. De quibus Esa. i. Argētū tuū versum est in scoriā: vinū tuuꝫ mixtū est aqua. Ue qui dicitis malū bonū: ⁊ bonū malum. Esa. v. Scd̄o est defect⁹ in quātitate: vt q̄n quis venderet paruū ꝓ magno. Tertio ī q̄litate: vt si q̄s venderet infirmuꝫ ꝓ sano: et malum ꝓ bono. Audiui de quodā apotecario ī italia: q̄ infirmatus vocato notario et testibus voluit ordinare testamētum suū: ⁊ in p̄sentia testium ait ad notariū. Scribe ꝙ oīa bona relinquo vxori ⁊ filiis meis. Corpus do terre ⁊ vermib⁹. Aīam vero trado diabolo cruciādam perpetue. Stupefacti oēs circūstantes dixerunt sibi: ꝙ tale testamentum reclamaret. Rñt. Nequaq̄ꝫ: quod scripsi scripsi. Interrogauerūt eū. Cur sic aīam traderet diabolo? Rñt: ꝙ totiēs decepi ꝓximū meū vendens aquā pluuialem ꝓ aqua distillata: ita ꝙ lucratus fui q̄ngentos ducatos: quā pecuniā restituere nolo.

E Qui finalit mortuꝰ est ⁊ sepultꝰ in cimiterio. De mane fuit reiectus de sepulchro tāq̄ indignus sepeliri in tali loco. Qui iteruz terre cooptus est. Sequēti die factū ē sile ⁊ in tertia die. Qui tandē de cimiterio tractus: ⁊ in loco nō cōsecrato sepultꝰ est: vbi vicini tantos demonioꝝ strepitꝰ audierūt ꝙ cōpulsi sunt cadauer suum inde portare: ⁊ in quendā lacū ꝓiecerūt: vbi diabolꝰ adhuc opat̄ tot horribilia: ꝙ nemo ausus est appropinquare lacui. ¶ Quinti sunt q̄ peccant emēdo ⁊ vendendo. s. qui in necessitate ꝓximi vilius emunt q̄ res valet: vicz si possent emerent ꝑ vno floreno qđ valeret decē. Et de hoc nō faciūt sibi ꝯsciam: ⁊ cū ꝓmpta pecunia emunt in necessitate proximi vel carius vendunt q̄ res valet: ꝓpter dilationē solutionis qđ est vsura. vt ptz in ca. In ciuitate. extra de vsuris. De illis dicit̄ Prouerbi. xiiij. Est via que apparet homini recta: ⁊ nouissima eius ducūt ad mortem: ⁊ est via per quā multi ad infernū vadunt. De illis dicit Augustinꝰ. mimū quendam dixisse. xiij. de trinitate. ꝙ oēs vultis
F vili emere ⁊ care vendere. Dubitat̄: vtruz emptio ⁊ venditio cum dolo valeat? Respondet Ganfre. Hostieñ. Cum dolo dat causam contractui: puta dolo te induxi ꝙ venderes qđ venditurus non eras: non tenet contractus. vt patet. ff. de dolo. l. j. eleganter. ⁊. xij. q. ij. quisquis episcopus. Secūdo si dolus incidit in contractū: vt quia eras venditurus: sed ꝑ circūuentionem te induxi vt minori precio venderes: tenet cōtractus: sed purgandus est dolus. vt patet ff. de empti. ⁊ venditio. l. iulia. quia fraus ⁊ dolus nemini debēt patrocinari. vt patz in ca. ad nr̄am. extra de emp. ⁊ vēd. ⁊ in. c. cum dilecti. Et ibidem allegat̄ lex ꝙ circa mediū iusti precij inter ementem ⁊ vendentem licita sit deceptio. Sed hec lex repugnat legi dei. Glosatur igit̄ sic. Licet decipere i. lex exterior hoc non punit: licet malum sit: quia non datur virtuosis: sed populo in quo multi sunt deficientes a virtute. Unde prohibet tm̄ exteriora que destruunt humanū victū: alia non ꝑmittit. Lex aūt diuina nihil impunitū relinquit: quod est virtuti contrariū. Ideo illicitum reputat si est ibi inequalitas iusticie que n̄on est punctalis: sed in quadam estimatione consistit: ita ꝙ modica additio vel minutio talem equalitatē non videt̄ tollere. Ideo dicit sanctus Tho. secunda secūde. q. lxxvij. ꝙ de emptione ⁊ venditione possumus loqui dupliciter. Uno modo ꝑm se: ⁊ sic sunt pro communi vtilitate vtriusq̄: dum re alterius quis indiget: ⁊ ecōuerso. Quod autem pro cōmuni bono est introductuz: non debet esse magis in grauamine vnius q̄ alterius. Ideo debet fieri ꝑm equalitatem rei inter eos. Igitur si res excedit in valore vel precium: non seruat̄ equalitas. Alio modo possumus loqui de emptione ⁊ venditione per accidens: inquantū cedit in vtilitatem vnius ⁊ decrementū alterius: puta cum vnus indiget multum re alterius: et alius inde leditur si careat. In tali casu propter damnum quod venditor incurrit: potest licite plus vendi q̄ valeat. ¶ Sexti sunt qui peccant ⁊ eijciuntur de templo beatitudinis eterne: qui cum mendacijs ⁊ falsis iuramentis emunt ⁊ vendunt. De q̄bus dicit Raymū. Quotiens causa decipiendi periurāt: vel mentiuntur scienter peccant mortaliter. Ideo completum est in illis illud Apocal̄. xiij. de bestia quam vidit Ioannes ꝙ nemo poterat emere vel vendere: nisi haberet nomen bestie ⁊ caracterem eius. Per bestiam diabolus significatur: cuius imago est falsitas ⁊ mendaciū: quia mendax est ⁊ pater eius. Johan. viij. Sic faciunt contra apostolum: dicentem. Loquimini veritatem vnusquisq̄ cum ꝓximo suo: qui sumus inuicem membra. Etiam dicit dominus in euangelio. Sit sermo vester est est: non non: quod autem amplius est a malo est. Sicut ergo dicimus non ore sic etiam corde. Et sicut affirmamus ore: sic ⁊ corde. Ideo dicit dupliciter: est est: nō non. O quot sunt iam mendaces in emendo ⁊ vendendo. Non sic fecit quidam monachus laicus: qui debebat vēdere duos asinos inueteratos. Qui quidem accepit ab abbate in mandato: ꝙ non mentiret̄ in venditione. Qui ducens asinos ad forum interrogatus fuit ab emptoribus: vtrum asini etiam valerent. Respondet ꝙ nihil

valerent. quia essent antiqui ⁊ depilati ex antiquitate: ⁊ finaliter reduxit alinos ad abbatem ꝙ vendere non poterat. Interrogauit eum pater quare non vendidisset alinos. Respōdit quia dixi veritatem ideo vendere non potui. Utinam tales nunc essent venditores. Dicunt quidam mercatores: si semper veritatem deberemus dicere et non iurare: nunc̄ esset nobis lucrum: ⁊ sic finaliter incurrere possem⁹ paupertatem. Quibus respondetur. Si non mentirentur ⁊ non iurarent tunc ditarēt: et deus illis multiplicaret bona. Cuius exemplum ponit Cesarius dia. iij. ca. xxxvij. ꝙ duo ciues Colonien. inter cetera peccata sua confessi sunt duo peccatorꝝ genera q̄ q̄dē in se sunt valde magna: licet propter vsum mercatoribus parua videantur ⁊ quasi nulla mendacium. s. ⁊ periurij. Domine inquit pene nihil possumus emere aut vendere: nisi oporteat nos mentiri ⁊ iurare. Quibus cū diceret plebanꝰ. Peccata ista valde sunt grauia ⁊ a saluatore p hibita dicente. Sit sermo vester: est est: non non. Responderunt. Non possumus hoc preceptum in nostris negociationibus custodire. Ait sacerdos. Utimini consilio meo ⁊ bene erit vobis. Nolite mentiri et iurare. Et sicut mercatum vestrū vare vultis: sic eū laudate. Et ꝓmiserunt ei ꝙ tentare vellent vno anno hoc enim petiuit. Impediente eos sathana: qui semper saluti humane aduersatur: pene nihil illo anno vendere potuerunt. Reuersiq̄ anno reuoluto ad suū plebanum dixerunt. Obedientia huius anni fuit nobis multū damnosa. Homines enim nobis defluūt: nec aliquid sine iuramento vendere possumus. Tunc sacerdos. Nolite dubitare: quia tentatio diaboli est: fixum tenete in corde vestro q̄ nulla aduersitas ⁊ nulla vos paupertas a tali proposito auertat: ⁊ domin⁹ vobis benedicet: promiseruntq̄ ei domino inspirante: ꝙ custodire vellent eius consilium ⁊ diuinum preceptum per oēs dies vite sue: etiam si oporteret eos mendicare. Mira res: statim deus immissam compescuit tentationem: ⁊ ceperunt eos homines plus q̄ ceteros mercatores frequentare. Factiq̄ sunt in breui diuites: ita vt mirarentur: et reuersi ad suum confessorem gratias agentes: eo ꝙ per eius consilium a tam grauib⁹ peccatis sunt erepti. ¶ Septimi sunt qui peccant in emendo ⁊ vendendo: qui vendunt illas res que ad nullum iustum vsum pertinent seu valent nisi ad peccandum: vt taxilli: ludus scachorū ⁊ cartarum: ⁊ sic de alijs. Et tam facientes q̄ vendentes peccant mortaliter: ⁊ fiunt participes omniū illorꝝ peccatorꝝ q̄ cū illis faciunt. Quia ōr de iniu. ⁊ dam. da. c. Culpa. Qui occasionem damni dat damnū dedisse videt. Si autē res ille vendende possunt esse vtiles: vt arma in iusto bello: venenum ad medicinalia: vel contra animalia nociua: ⁊ si talia vendant non peccant: nisi forte scirent ꝙ emptor vellet illis male vti. Sicut aurifaber faciens anulum alicui mulieri ad alliciendum virum. ⁊ ecōtra. ⁊ talis est reus illorum peccatorꝝ. Exemplum ad hoc ponitur. Si quis alteri ostenderet prostibulū nunquid reus esset illorum peccatorum. ¶ Octaui sunt mercatores peccantes qui tenebrosa loca eligūt: ⁊ hoc faciunt vt res aliter appareat q̄ sit: sicut pannicide faciunt: ⁊ sic decipiunt oculos intuentium. Johannis. iij. Omnis qui male agit odit lucem vt non arguantur opera eius. Qui autē facit veritatem venit ad lucē. Et tales quantum in eis est oculos ꝓximi velant cum iudeis. Et si tales nunc̄ decepissent proximum suū: tamen sola intētio eos damnat: ⁊ finaliter eiscientur de templo eterne beatitudinis. ¶ Noni sunt illi mercatores qui inter se conueniūt vt certo precio vēdant. Vel ꝙ vnus solus tales merces vendat. Nam fm Hostien. pactum illicitum est. Similiter si quis in ciuitate impetrat: vt sibi soli vendere liceat. Qō si quis huiusmodi officium exerceat: debet fm leges bonis suis spoliari: ⁊ exilio ꝑpetuo damnari. Sic̄ter concedentes, ⁊ admittentes debent puniri. vt patet. C. de monopolijs. l. Unica. Dubitatur ergo ad quem spectat determinare rei valorem? Respondetur ꝙ ad presidentes reipublice qui debent respectum habere ad quatuor circa vendibilia. Primum est ne fiat sophisticatio varia quā

ardor habendi circa vendibilia induxit. a
Secundum est ne res corrupte aut putrefacte & fetide vendant: vnde cōmunitas possit morbum incurrere. Tertium est ne multiplex fallacia quam auiditas lucrandi adinuenit fiat circa pondera et mensuras. Quartum est q̄ debent determinare valorem rerum vendibilium circa festum Michaelis fm leges: prout omnibus statibus congruit. Qui valor determinatur & mensuratur ex humana indigentia. Vñ Arist. v. Ethico. Indigentia humanū est mensura naturalis cōmutabilium. Quod ꝓbant philosophi sic. Nam valor rei attenditur ex fine & bonitas eius dicēte Cōmentatore. xii. Metaphysice. Q̄ nihil est bonū nisi ꝓpter causas finales: sed finis cōmutabilium est supplementum indigentie humane. Nam videmus q̄ illo tempore quo blada deficiunt: tūc magis indigem⁹: & tūc fiunt cariora. Non debent igitur ꝓmittere p̄sidentes pro arbitrio ementium & vendentium precia rex crescere: sed debēt precium taxare fm defectum & abundantiā rerū. ¶ Decimi sunt mercatores qui peccāt: scilicet qui emunt rapinam. de quibus nota supra in sermone de rapina. f

¶ De simoniace peccantibus.

Octauo peccant contra illud preceptum simoniaci. Et est simonia studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexū. Et vocantur simoniaci a Simone mago qui voluit emere gr̄am spūssancti. Venditores autē vocantur yesite a yesi discipulo helysei: qui vendidit donum sanitatis. iiii. Regū. v. Talis emptio in clericis p̄t esse peccatum quadrupliciter. Primo ratione tēporis: quia fit emptio in sacro tēpore. De quo superius dictum est. Secūdo rōne loci: q̄a fit in loco sacro: vt in ecclesia vel cimiterio. Et hoc dominus significare voluit: quando emētes & vēdentes de templo eiecit: q̄a in templo nemo debet emere vel vendere: vel eius cimiterio. Causam subiungit dicēs. Domus mea domus oronis vocabitur. Vnde Aug. in regula. In oratorio nemo aliquid agat: nisi ad q̄ factū est: & vnde nomē accepit. Ideo dicit extra de emu. eccle. ca. decet domū dei. li. vi. vbi dicitur. Cessent in ecclesiis earumdemq̄ cimiteriis negociationes p̄cipue nundinarū aut fori cuiuscunq̄ tumultus ois ibi seculariū iudicioꝝ strepit⁹ q̄escat. Tertio est illicita rōne p̄sone: q̄a spūales p̄sone non dñt exercere mercātias: vt sunt clerici religiosi & sacerdotes. vtz. lxxxiii. di. ca. negociatorem. Vbi dicit Hiero. Negociatore cleri cum ex inope diuitē: ex ignobili gloriosū: quasi quandam pestem fuge. Ibidem in. c. Fornicari. dicit August. Fornicari semper non licet: negociari vero aliquando licet. Anteq̄ enim ecclesiasticus quis sit licet negociari: facto supple ecclesiastico iam non licet. Quia dicit. i. Thimo. ij. Non turpis lucri gr̄a: q̄a nemo militans deo implicat se negociis secularibus. Ideo p̄cipitur extra ne cle. vel mo. se imise. nego. c. Secūdū instituta p̄decessoꝝ nostroꝝ sub interminatione anathematis prohibemus ne monachi vel clerici: causa lucri negocient. Hec ibi de monachis. dicit Augustin⁹ in sermonibus ad heremitas. Mercantiam inquit in monachis vsuram occultam existimamus. Sed est duplex negociatio. s. cupiditatis & necessitatis. Cupiditatis est radix omnium malorū. Et illa non licet eis vt dictum est: sed bene necessitatis: quia dicitur extra ne cle. vel mo. se. imise. ne. ca. Multa. vbi dr. Nec tñ iustū negociū est cōtradicendū: propter necessitates diuersas: q̄ legim⁹ sctōs apl̄os negociatores fuisse. vtz Actu. ii. in fine. & etiā in sermone precedēte. Licet etiā causa pietatis. s. propter pauperes sustentandos posset clericus negociari. Quarto est illicitum rōne materie. vt vendere liberū hominem: sicut fratres Joseph eū vendiderunt. vtz Gen. xxxvii. Et iudas chr̄m. De quo Exo. xxi. Qui furat⁹ fuerit hoiem & venderet eū: cōuict⁹ nocte moriatur: ita q̄ ad incurrendam penam mortis vtrūq̄ requirit. s. furtum & vēditio. Idem textus ponit extra de fur. ca. i. & vocat fm leges plagiū. ff. ad. l. flauiam de plagi. l. vl. Sed fm Canones hec pena non imponit. vtz extra de rap. c. In archiepatu. & xxxiii. q. ii. Inter hec. Sic etiam est illicita ex materia sacra: q̄ rem sacram b

A emere vel vendere non licet: quia hoc reprehēsum fuit ī simone mago. Actu. viij. ⁊ ī Giezi. iiij. Re. v. q̄ ꝑ sanitate Naamā recepit munera ⁊ fuit lepra ꝑcussus. Et rō est ſm. s. Tho. in. iiij. senten. Primo qꝛ nō pñt ꝑcio cōmensurari: secundo q̄a tūc nō essent gratie qꝛ nō darent̄ gratis. ſm dictū euangel'. Gratis date gratis accepistis. Tertio qꝛ nullꝰ hō est dñs sacramētoꝝ aut spūaliū bonoꝝ sed solꝰ chr̄s: ergo nullus hō habet ea vēdere. Prima rō patet: q̄a non possunt appreciari cū ꝑciū nūq̄ possit attingere valorē taliū. Nā talia spūalia tm̄ valēt ꝑ quāto fuerūt empta sanguine chr̄i: q̄ est infinite virtutis rōne ꝑsone q̄ erat deꝰ ⁊ hō. Tātū etiā valet quātū est bonū quod cōsequit̄ ꝑ ea: sed talia spūalia ducūt ad vitā eternā qꝛ gr̄a dei est vita eterna. vt dicit apl's. Ergo nō īmerito dicit Salo. Prouer. iij. Preciosior est cūctis opibꝰ: ⁊ oīa q̄ desiderant̄ huic non valent comparari. Quia totū aurū mūdi nō posset emere miscd̄iam ⁊ gr̄aꝫ. Ideo dixit Petrus simoni mago Actuuꝫ. viij. dum ipse simon portauit pecuniam volens emere gr̄am spūssancti. Uidit em̄ per B impositionē manuū apl'oꝝ dari spm̄sctm̄. Dixit eis. Date ⁊ mihi hanc potestatem vt cuicunq̄ imposuero manus accipiat spūm sanctū. Cui rn̄dit Petrus. Pecunia tua tecū sit in perditionē q̄ donum dei existimasti pecunia possideri. Non sit tibi pars neq̄ sors in sermone isto. Cor em̄ tuū non est rectū coraꝫ deo. Penitētiā inq̄t age ab hac nequitia tua ⁊ roga deū si forte remittat tibi. Et hec estimatio pessima totam corrumpit eccl'iam. Scd̄a rō est quare nō possunt emi aut vēdi: qꝛ nō sunt ꝓpria ministrorum sed sunt chr̄i: ⁊ iō mīstri nō pñt ea vēdere. Emptio em̄ debet fieri a dño rei. Prelati vero ⁊ ceteri ministri sunt tm̄ dispēsatores ⁊ non dñi. vñ apl's. j. ad Coꝝ. iiij. Sic nos existimet hō vt ministros chr̄i: ⁊ dispēsatores misterioꝝ dei. Sed possumꝰ dicere cū apl'o. Hic iā querit̄ inter dispensatores vt fidelis quis inueniat̄: qꝛ maxime beneficia ⁊ dignitates nō nisi per pecuniā dispēsantur. Tertia ratio est: quia gratis dantur a deo. Non em̄ propter merita debentur nobis sacramenta ⁊ gratie: similiter ⁊ alia bona spiritualia. Sed ista habemꝰ ex bonitate ⁊ gratuito dei dono: qui dat omnibꝰ affluenter: ⁊ non improperat. vt dicit̄ Jaco. j. Ideo vult vt gratis ⁊ sine precio donemus: dicente saluatore nostro. Mathei. x. Gratis accepistis gratis date. Et hee sunt rōnes sancti Thome in. iiij. senten. distin. xxv. Sed contra hoc multi peccant in ecclesia dei. ¶ Primi sunt clerici ⁊ sacerdotes ementes ⁊ vendentes beneficia sua ecclesiastica: ac si esset equus ⁊ vacca. Et tales similes sunt Jude traditori. vt patet j. q. i. ca. eos. qui dei occisoribus christum vendidit pro. xxx. denarijs. sed isti non pro xxx. sed pro quingētis. aut. cc. vendunt. Ergo sunt peiores q̄ Judas vnquā fuit. Nam ipse Judas fuit primus simoniacus in nouo testamēto: sicut Esau in veteri testamēto qui vēdidit primogenita sua. Quis em̄ pauper quantūcūq̄ virtuosus habebit hodie beneficium vel dignitatem? Quis em̄ quantūcūq̄ viciosus si habuerit pecuniam ⁊ voluerit cōparare nō inueniet bñficiū? Et sic omnes dignitates ⁊ omnia beneficia sunt venales: ⁊ maior practica fit in curijs prelatorum de similibus: q̄ fiat in foro mercatorum de mercantijs: non attendentes penam canonis q̄ sunt suspensi quo ad se ⁊ quo ad alios. vtꝫ extra de elec. ca. dudū. Et si hñt curā aīaꝝ: tales tenentur resignare bñficiū ⁊ restituere oēs fructꝰ perceptos. vt patet. xiiii. q. vi. Si res. Si autem recipit ordinem simoniace: est etiam suspēsus vt patet extra de simonia. capi. tanta. ¶ Secundo contra hanc peccant prelati superiores qui emunt aut vendunt prelaturas ecclesiasticas. Et tales prauitatem simonie incurrunt: ⁊ ex consequenti eternam damnationeꝫ. vt patet. i. q. i. c. presbyter si ecclesiam per pecuniam obtinuerit: nō solum ecclesia priuetur: sed etiam sacerdotij honore spolietur quia altare ⁊ decimas ⁊ spiritumsanctum emere vel vendere simoniacam heresim esse nullus fidelium ignorat. Idem patet. i. q. i. ca. principatus. ⁊ c. vulnerato. Et debent deponi: et pecunia non simoniacis sed ecclesie: in cuius iniuriā data est debet refundi. vt patet eo. titu. c. de hoc autē. Quātum aūt pecca

C

D

E tum sit istud patet per tale exemplū: quod ponit Martinus in chronica sua. quod contigit anno domini. M. lvij. tempore Henrici imperatoris. iij. ꝙ cum quidaꝫ curialis legatus pape ad franciam Hildebrandis nomine: contra simoniacos multos missus: tamen contra vnū episcopū multū infamatū ꝓcedere voluisset ⁊ ille testes qui ipsum accusauerunt corrupisset dixit legatus in concilio. Cesset humanū iudicium ⁊ ducatur in mediū diuinitatis oraculū cum certū sit ꝙ ep̄alis gratia donum dei sit. Et quicunq; mercatur ep̄atum facit cōtra spiritumsanctū. Si tu igit̄ cōtra spiritumsanctum non fecisti. dic. Gloria patri et filio ⁊ spirituisancto. Quod cū incepisset nullatenus spirituisctō dicere potuit frequentius repetendo. Sed eiectus ab ep̄atu tunc plene dixit. Tales etiaꝫ raro bona morte moriuntur. sicut legitur. j. Macha. xiiij. de alchinno qui offerebat coronā auream ꝙ pallium demetrio regi: ⁊ obtinuit summum sacerdotiuꝫ. Qui post multa flagitia sua eiectus est ⁊ occisus gladio. Simile patet de iasone ibidē. c. vij. vel tēporalem incurrunt confusionē. Cui⁹ exemplū ponit Cesarius di. vj. ca. xiiij. Cum abbas sancti Dionysij gentis francoꝝ ⁊ illa ditissima abbatia vacaret ⁊ ad illā plures aspirarent: venit ad regem is qui in cōgregatiōe videbatur potior: p̄positus videlicet pro abbatia supplicans ⁊ dicēs. Dn̄e quingentas vobis offero libras: vt propitius mihi sitis in hac abbatia. Cui rex nihil promittens sed simoniacum muneris receptione quasi in arce spei ponens. Respōdit. Date pecuniam camerario meo secrete. Recedente ergo preposito ⁊ quasi de regio fauore certificato: cellarius nihil de his sciens eūdem regem adijt ⁊ ꝓposito similia petens similē pecunie quantitatem obtulit. A quo simile respōsum accepit. Nouissime vero venit thesauroꝝ inuidus custos ⁊ ipse pro abbatia q̄ngentas libras obtulit. Cui sicut prioribꝰ responsum est. Et licet rex sicut homo dissimularet plurimū tamen ei displicebat illorum triū monachoꝝ ambitio ⁊ ꝓprietatis viciū: immo tam execrabile furtum ⁊ simonia: sciēs ablatam pecuniā monasterio fuisse subtractam. Prefixit tamen conuen̄tui diem in qua abbatē eis cōstitueret eo ꝙ abbatia in manus eius deuoluta fuisset. Sedente autē rege in capitulo: verbis idoneis premissis cum diligenter circumspiceret ⁊ ꝑsonas cōsideraret: tres predicti monachi: p̄positus. s. cellarius ⁊ thesaurarius in summa expectatiōe erāt positi singuli per momenta singula abbatiam sibi esse porrigendam. Et licet spes sancta nō confundatur: om̄es tn̄ in sua expectatione sunt confusi. Nam ⁊ rex videns monachū quendā simplicem in angulo capituli residentem ⁊ nihil de abbatia sperātem: inspiratione diuina vt surgeret precepit. Stante illo cum verecūdia ante regē: dictū est ei ab eodem rege. Dn̄e en cōmitto vobis abbatiam sancti Dionysij. Quo audito cū homo ille simplex regi non assentiret: immo fortiter reclamaret se esse personā humilē priuatam ⁊ despectam atq; ad tantam dignitatē nimis indignum ⁊ nimis insufficientem sic se vituperando. Rex coegit eum. Et postea subiecit. Domine ecclesia illa in plurimis debitis est obligata nec est vnde soluatur. Cui rex subridendo respōdit. Nunc in instanti mille ⁊ quingentas libras vobis dabo: ⁊ cum necesse fuerit accōmodabo vobis pecuniam. Insuper auxilium vobis impendam. Precepitq; camerario supradictam pecuniam afferre. Et melius fuit domus ꝑ euꝫ recta q̄ꝫ ꝑ illos q̄ ad hoc aspirauerāt. ¶ Tertio peccant cū simonia illa collegia que neminem volunt recipere in canonicū illius ecclesie nisi det centum aut ducentos florenos collegio. In his s̄m Hostiē. si interueniat pactū vel exactio simonia est nulla obstante contraria cōsuetudine. vtꝫ extra de simo. c. j. ⁊ c. sicut pro certo. Si aūt est consuetudo ꝙ canonicus dat cappam vel aliquid ad structurā tanq̄ꝫ laudabilis est seruāda arg. extra de prebē. c. signatum. pōt tamen aliquid recipi. Primo q̄n̄ gratis datur aliq̄d munus: non pro spūalibus. vtꝫ. j. q. j. ca. quicq̄d. Secundo si datur ꝑ operibꝰ spiritualibꝰ ad que non tenetur ex officio. vtꝫ. xij. q. ij. ca. charitatē. Ex hoc patet ꝙ sacerdotes possunt opas suas vendere si nō habent vn̄ viuant. Ter-

A cio cum ꝓ quibusdam spiritualib⁹ operib⁹ visitatur datur cũ videlicet eps̄ visitat epa tum potest exigere vnicã ꝓcurationem: vt extra eo. ti. cũ sit romana. Sed hoc nõ debet exigere ꝓ actu visitandi aut cõsecrandi sed pro expensis vie. Quarto pro redimenda vexatiõe: que sibi fit iniuste sup aliquo iure spũali acquisito. extra eo. ti. c. dilectus filius. Et hoc debet intelligi quando alicui plenũ ius est acquisitũ. Sed si nullum ius haberet: ⁊ si tunc aliquid daret simoniacus esset. ¶ Quarto peccant cum simonia omnes qui dant vel recipiunt ꝓ introitu religionis vel etiam cum aliquis precio ad religionem inducit. vt. j. q. ij. quam pio. Quãdo tamen monasteriũ est depauperatum dicit san. Tho. in. iiij. sentẽ. dist. xxv. ⁊ etiam Raymun. debent gratis eum recipere: sed possunt dicere ei ꝙ secum ferat vnde viuat. Quia ꝓpter pauptatẽ nõ possunt ei prouidere. Unde si tunc talis se ⁊ sua offerat non est simonia. extra eo. ti. tua nos. immo possunt taxare quantũ portare debeat. Sed si pactũ fiat vt nullus re

B cipiatur nisi det centum libras ꝓ introitu religiõis simonia est. Et tales omnes sunt excõmunicati ſm quandam cõstitutionem Urbani sexti: contra tales editam. Grauitas huius peccati patet per tale exẽplũ: qđ sanctus Cirillus in epistolis ad sanctũ Augusti. de miraculis beati Hiero. narrat dicens ꝙ apud superiorem thebaidam fuit quoddam monasteriuz ditissimũ: in quo fuerunt ducente moniales in quo hec abusio seruabatur: vt si quam in monialem vellent recipere: illa nõ poterat habere introitum nisi certam pecunie quantitatem secum portaret. In hoc monasterio erat quedam domina nobilis ⁊ grandeua: que ab infantia sua deuote vixit: et que vicium illud q̃plurimũ abhorrebat. Cui nocte quadam posite in oratione gloriosus Hieronymus apparens locum illum immenso illustrans lumine precipiens ei vt ad abbatissam: ceterasq; illius cenobij moniales iret: ⁊ vt a tali peccato iam narrato cessarent: alias vltionẽ diuinã subito sentirẽt. Mane facto omnes in capitulo pulsato tintinnabulo congregauit: ⁊ que viderat ⁊ audierat omnibus patefecit. Sed om̃es C eã deridebant fatuã ⁊ exclamabant eã ista somniasse: forte ex nimia ebrietate. Illa vero accepta contumelia patienter sustinuit dolens de earum pertinacia supplicans continue ne hoc eis eueniret. Transactis igitur diebus decẽ sanctus Hieronymus apparuit eidem moniali in nocte media in oratione posite: vt quod prius nũciauerat eisdem denuo intrepide nunciaret. Fecit quod precepit sicut prius: sed antequã verba finierat cum magnis cachinnationibus de capitulo recesserũt. Sed post trib⁹ diebus transactis gloriosus Hieronymus eidem moniali cum magna multitudine angeloꝝ apparuit: ⁊ excitauit eam dicens ꝙ protinus exiret monasteriũ ne diuinã sentiret vltionem. Cũ illa vero multis lachrymis supplicaret ne hoc fieret. Respondit Hierony. Ad abbatissam pergito: ⁊ ad ceteras ⁊ omni mora postposita eis nuncies: ꝙ nisi peniteant hac nocte diuinam sentient vltionem. Si autem in sua pertinacia permanebunt statim exies: his finitis abscessit ⁊ capitulum adijt: campanam pul- D sauit. Abbatissa autẽ ira cõmota videns eã diris minis eam increpans: nullum verbũ voluit audire: promittens ꝙ nisi cessaret amplius in monasterio non maneret: et illa non cessans: tandem eam de monasterio expulerunt. Que egressa est cũ lachrymis ⁊ perfusa doloribus ⁊ subito monasteriuz corruit: omnes opprimens moniales: ita vt ex eis aliqua viua non remanserit. Sed quid est dicẽdum de fraternitatibus q̃ ita constitute sunt ꝙ nullus recipiatur nisi promittat vel iuret se daturũ annuatim decez vel plures solidos. Respondet Raymun. ꝙ si huiusmodi cõfraternitates fiũt ꝓpter causam honestam puta pro alendis pauperibus: ⁊ pro redimendis captiuis vel similibus non est simonia: nec sunt reprobande: immo grãgense conciliũ dicit anathematisandum. qui eos despicit. vtz. xlij. dist. ca. si quis despicit. Et ecclesia vniuersalis approbat iuramentũ: tamen ego nõ approbo ꝓpter periculũ ꝑiurij. Si vero statutuz est ꝙ semel vel bis in anno cõueniant omnes cõfratres ad tractãdum de salute aĩarum

E ⁊ ad audiendũ verbuz dei: ad celebrãdum missas ⁊ orationes pro viuis ⁊ defunctis: ⁊ ad excitandum deuotionẽ. Ideo ponũt singulis annis certã quantitatẽ ex qua reficiantur pauperes. Bonũ est dũmodo intentiones sint mũde ⁊ principaliter in deo fixe. Non tñ est licitũ in forma negatiua. s. ꝙ nullus recipiat̃ nisi det tm̃: sed in forma affirmatiua licet vt quicunq; receptus fuerit dabit tm̃. Et hec forma tutior ẽ ſm ꝛvil. ¶ Quinto cõmittũt simoniam iudices spirituales qui capiunt pecuniam pro absolutione ab excõmunicatis q̃a pecuniã nõ debent accipere tanq̃ preciũ absolutionis: qꝛ hoc esset simoniacum. Sed possunt accipere pecuniam in penã pctĩ vel culpe p̃cedentis ꝓ qua q̃s fuit excõicatus. Et dicunt doctores iuris ꝙ excõicatus absolui debet libere ⁊ eo absoluto cogi potest ad satisfaciẽdũ de pena. Sed ante nõ põt exigi cuz nec pro illa fuerit excõicatus. Sic intellige decretalem illã extra de simonia ad aplicã et ad aures. ¶ Sexto cõmittitur simonia cuz aliquis dat aliquid ep̃o ordinanti ipsum et si aliter non esset ipsum ordinaturus. vt ex
F tra de elec. ca. significasti. ⁊ extra de simo. c. i. vbi dicit̃. Sicut non debet ep̃s manum quã imponit: ita nec minister vel notarius in ordinatione eius notam vel calamũ vendere. Pro ordinatiõe igitur ⁊ vsu pallij seu cartis atq; absq; pastellis eũ qui ordinatur omnino quid dare prohibemus. Hec ibi. Si tamen dat aliquid gratis põt recipere. Ideo dicit̃ Esa. xxxiij. Beat⁹ qui manus suas excutit ab omni munere. Non dicit solũ a munere sed ab omni munere. Aliud est em̃ munus a manu: aliud ab obsequijs aliud a lingua. Mun⁹ a manu pecunia est. Munus ab obsequio est seruitus indebite impensus. Munus a lingua est fauor. vt ptz. i. q. i. sunt nonnulli. ¶ Septimo habet fieri cũ aliquis facit pactũ de spirituali vel spũali annexo. vtz extra de rerũ ꝑmu. ca. quesitũ. Ut faciunt illi sacerdotes q̃ fingunt aureas missas. b. Grego. Nam exigere aliquid pro missa dicenda cũ al's ad hoc teneatur est simoniacũ. vtz. i. q. iij. c. vẽdentes. Si ꝟo alias nõ tenet̃ dicere ⁊ desunt ei sumptus põt licite (non in precium misse sed in signũ ministri sustẽtationis) aliquid accipere. Quia qui altari seruit: de altari viuit. In omnibus his ⁊ similibus: puta in dicẽdo psalterium vel alias orõnes si fiat sine pacto ⁊ pecunia non est principale motiuum: sed tm̃ secundariũ. Sed vt per pecuniam incitet alium ad deuote orandũ ꝓ eo vt habeat vñ viuat: sicut ad faciendum anniuersariũ ⁊ sil̃ia pñt dare pecuniaz ⁊ alii recipe. Sic etiã pñt p̃dicare p̃mo ⁊ principaliter ꝓpter deũ ⁊ ad edificationem ꝓximi ⁊ ex cõsequẽti pñt petere sumptus vnde viuãt. ¶ Octauo cõmittit̃ simonia in vẽditione sacr̃aliũ ⁊ ad sacr̃a ordinata vt est aq̃ bñdicta panis bñdictus sepultura: hec em̃ vendi non pñt sicut nec sacr̃a. vt. i. q. i. cap̃. placuit. ⁊. ca. ad nr̃am. Calix tñ vendi põt rõe mere dũmõ intentio solũ ferat̃ ad tpale nõ ad spũale. Calix tñ nõ debet vendi laico nisi cõflat⁹. vtz. iiii. q. ii. hoc ius q̃d correctũ. ¶ Nono cõmittit̃ simonia: cũ sit trãsactio sup spũalib⁹. vtz ex. de trãsac. ⁊. c. cõstitut⁹. ⁊. c. sup eo. Põt tñ fieri amicabilis in his cõpositio ſm Ber̃. sup. ca. super eo. Uñ si res spũalis petit̃ tanq̃ beneficiũ nõ põt fieri sup eo transactio secus si petat̃ vt ꝓprietas. vt dicit Bernar. ibidem. ¶ Decimo cõmittit̃ simonia: qñ aliq̃s tali pacto offert bona sua ecclesie: vt ip̃a bona in p̃bẽdã accipiat: secus est si pure propter deũ dat̃ sibi p̃benda sine pacto. Si tamen est vtrobiq; corrupta intẽtio erit vtrobiq; simonia extra eo. ti. ca. Tua nos.

¶ De taxillatoribus.

Nono peccant contra illud preceptum taxillatores ⁊ aleatores. Tales cum iudeis christum lapidant. De quib⁹ Joan. viii. Magna siquidem iniquitas impiorum quib⁹ non sufficit per ora euomere verba crudelissima: sed etiam eorum manus p̃parant exacerbissima opera perpetrare. Ecce mansuetissime Jesu famam tuam iudeorum turbe ⁊ principes sacerdotũ non tm̃ blasphemiis maculare satagebant verũetiam lapidibus eius vitam extinguere curabant. sicut Joannes dicit. Tulerunt lapides iudei vt iacerent in eũ. Et hoꝝ impietatũ imitatores sunt aleatores: quoruz opera neq̃ nihil aliud sunt nisi

A lapides quibus ipsum dominum Jesum lapidabant: ⁊ ꝓpter hoc congregatio ecclia diaboli vocatur. Et distinguitur in triplex ministeriū. Primū est inuentionis. Secundum est offensionis. Tertiū obligationis. de quibus prophęta. Odiui ecclesiam ecce primū malignantiū: ecce secundum: ⁊ cum impijs non sedebo: ecce tertiū. Primum est inuentionis. De quo dicit Jsido. lib. xviij. Ethimo. ꝙ ludus alee inuentus fuit a grecis in ocio troiani belli per quendam militem alea dictū: ⁊ ab illo ludus nomen accepit. Sed verius est ꝙ diabolus dicitur inuenisse illum ludū. Legit ꝙ quidam senator romanus lepra elephantina fuit infectus: qui desperatus dixit. O deus si possem tibi facere tantam displicentiā: quantā mihi fecisti non obmitterem. Cui mox diabolus aderat dicens. Si deo vellet facere magnam displicentiam: deberet facere tabulam quadratam ⁊ tres lapides punctatos: ita ꝙ in vno latere esset vnus pūctus: ⁊ in alio latere duo: ⁊ in tertio tres: ⁊ i q̄r to quatuor: ⁊ sic de aliis. Et sic quādo proijcerent vnum punctū hoc deberent facere B in contemptū vnius oīnipotentis dei. Q̄ proijcerent duo puncta hoc deberent facere in cōtemptum chr̄i ⁊ matris eius. Et q̄ tria: in cōtemptum sanctissime trinitatis. Et quando quatuor: in contemptū quatuor euangeliorum: ⁊ quinq̄ in contemptum quinq̄ vulnerū chr̄i: ⁊ quādo sex in contēptum sex operū misericordie: q̄ septem in contēptum septem donor̄ spūssancti ⁊ q̄ octo in cōtemptū octo beatitudinum: si nouem in contemptū sanctor̄ angelor̄ in nouem chorīs: si decem in contemptum decē preceptor̄: si vndecim in contemptum omniū sanctor̄ q̄ sunt in regno dei: si duodecim in contemptum. xij. apostolor̄ ⁊ c̄. Attendat ergo illi sceleratissimi taxillatores quāta committūt pctā mortalia: ⁊ qui sunt imitatores luciferi: q̄ est inuētor oīm malorū ⁊ cōuocatis omnibus demonibus ⁊ clamantib⁹. Placet: cōstituamus ecclesiam sicut chr̄s dicens. Ego ero papa in damnatiōe aiar̄ lusor̄: ⁊ oīnibus demonib⁹ clamātibus. Placet nobis quod dicis. Cardinales erunt oēs mali demones missi ad ludū hoīes instigantes ⁊ spēaliter mercatores tabulas scakaria ⁊ cartulas per mūdū C ad vendendum portantes. Ēpalia sunt castra dn̄or̄ ⁊ domus publice in quib⁹ in diebus festiuis conuenīunt ⁊ denarios subditis dant: vt offerant ad missam: ⁊ maxime in chr̄i natiuitate. Ecclesie sunt taberne lenonibus ⁊ meretricib⁹ plene. Plebes sunt lusores: plebani sunt tabernarij hac conditione adiuncta: ꝙ nūq̄ predicationem vel missam audiant. Ceroferarij sunt tenētes lumen ad ludendum: vt sic ludant in contumeliam dei. Oratoria sunt domus barbitōsorum ⁊ aliorum artificum. Jbis ecclesijs dicit papa. i. Lucifer suis episcopis. Jubeo ꝓcurari feruentiores concursus populorū q̄ sit in ecclesijs chr̄i nostri aduersarij. Secūdo disponamus ecclesiastica paramēta. Altare enim i mea ecclesia sunt tabularia ⁊ in latere sit quedā vacuitas ad ponendū reliquias. s. nummos sacrorum lusorum. Missale decium seu taxillus esse volo: ⁊ in tribus decijs sunt. xviij. littere seu note ad cantandum. Calices sunt crateres ad inebriandum gulam ⁊ guerram generantes patena sunt flozeni. Tertio de ordine mis- D se est disponendum. Introitus sit ipsa lusorum inductio ⁊ concordia ad ludendum Kyrieleison pluries replicatum est lusorū cōtentio ⁊ litigiū vnus dicit: sic fuit: alius dicit sic fuit. Gloria in excelsis sint execrande blasphemie contra deū ⁊ sanctos. Dominus vobiscum: quod sit versus occidēs est optatio perpetue dānationis. Sic lucifer cecidit de oriente. i. de celo empyreo in baratr̄ inferni. iuxta illud Ezech̄. Quō cecidisti lucifer qui mane oriebar̄ ⁊ c̄. Ofo est maledictio eterne damnationis. Epla sic incipit. Titiuillus apostolus princeps tenebrarū ad ebrios. Fratres estote ebrij. Graduale erit gradatim ruere in grauiora peccata. Primū est desiderium lucrandi. Secundum voluntas spoliandi. Tertium vsura maxima. Quartū multitudo mēdaciorum. Quintū blasphemie ⁊ periurioru. vñ de excel. pla. inter dilectos condēnatur quidam qui. xj. denarios. p. xij. commutauit in ludo. Sextum est scandālū inspicientiū. Mat. xviij. Qui scandalizaue-

E rit vnū de pusillis istis ⁊c̄. Septimū est cōceptus ꝓhibitionis eccl̄ie qđ est pctm̄ inobedientie. Qđ aūt sint ꝓhibiti patet in. ca. clerici officia. ⁊ de vi. ⁊ ho. cle. ⁊ in. ca. honestate tali. ī textu ⁊ in glo. ff. de aleatoribus ꝑ totū. In auten. de sanctissimis ep̄is .§. Interdicimus. ix. coll. Octauū est amissio tēporis. Nonū est homicidiū. Decimuz est desperatio. Contigit em̄ in ciuitate mutine in italia: ꝙ vnus tm̄ fuit desperat⁹ de perditione denarioꝝ ꝙ ter seipsum suspendit: sed in primis duabus vicibus per vicinos liberatus. In tertia vice damnatus. Secūdus iussit vxorem ⁊ filios ire dormitum: ⁊ cōgregauit lignoꝝ ⁊ straminū multitudinem: ⁊ incendit vt se ⁊ oīa cremaret: sed auxilio vicinoꝝ fuit liberatus. Terti⁹ vero ascēdit murū ciuitatis ⁊ affuit demō in spē grifonis: subito ducens eū in corpore ⁊ aīa in baratrū inferni. Euangelium lusorum sint suspiria. Dn̄s vobiscū. Heu mihi qꝛ iaz perdidi. Rn̄t socius proficiat tibi. Offertorium sint oblationes denariorum: ⁊ sic de alijs.

F ¶ Explicit septimum preceptum.
Incipit octauum preceptum.

On falsum testimonium dices. In precepto precedēti deus ꝓhibuit ꝓximo nocumētum esse inferendū in rebus tēporalib⁹ dicendo. Non furtum facies. Nunc in isto octauo precepto prohibet deus ꝓximo nocumentū esse inferendū in fama: qđ est maximum bonū hoīs: dicens. Non falsum testimoniū dices. Neqꝫ cōtra ꝓximū tuū neqꝫ cōtra teip̄m. ſm qđ dicit Aug. li. j. de ci. dei. c. ij. Sicut falsum inquit testimonium ꝓhibet cū vitaret dicendo falsum testimoniū nō dices cōtra ꝓximū tuū: nec ideo tamen si aduersus seip̄m q̄sq̄ falsum testimoniū dixerit ab hoc crimine se putauerit alienū. hec Aug. Sed ſm eundez Aug. hic ꝓhibet dn̄s om̄e nocumentū oris quo quis per falsitatē oris ledit ꝓximū. In secundo autē p̄cepto prohibet mendacij falsitas respectu dei ꝓut cadit in ipso periurio: dicit san. Tho. se. se. q. vij. ꝙ falsum testimoniuz est semꝑ peccatū aut mortale aut veniale. G Nam habet triplicem deformitatem. Uno modo ex ꝑiurio: qꝛ testes nō admittunt̄ nisi iurati: ⁊ hoc est semꝑ pctm̄ mortale. Secundo est ibi violatio iusticie: ⁊ hoc mō est peccatū mortale in suo genere sicut ⁊ quelibet iniusticia. Tertio est ibi mēdaciū qđ sꝑ est peccatū mortale aut veniale. Prīo peccant cōtra illud p̄ceptū oēs illi q̄ falsitatem cōmittunt in iudicio. s. Judex falsam sentētiam proferēdo. Actor false reum accusando. Testis falsum testimonium proferēdo. Aduocatus falsam sentētiam defendēdo. Primo iudex falsam sentētiam ꝓferendo. Contra qđ Leui. xix. Nolite facere iniquū aliq̄d in iudicio. Deute. xxvij. Maledictus qui peruertit iudicium aduene pupilli ⁊ vidue. Acceperūt munera ⁊ ꝑuerterūt iudicia. j. Reg. viij. Judex enim si bn̄ iudicat tenet locū dei: sed si male iudicat tenet locuz diaboli. Jō p̄cipit̄ iudicib⁹ ecclesiasticis. c. cū eter. de se. ⁊ re. iudi. li. vj. Caueāt ecclesiastici iudices ⁊ prudēter attendant vt in causaꝝ ꝓcessibus nil vendicet odiū vel fauor vsurpet: timor exulet: premiū vel exultatio premij iusticiā non subuertat: sed staterā gestat in manibus: lances appendant equo libramine: ⁊ in oībus que ī causis agēda fuerint p̄sertim in concipiendis sententijs ⁊ ferendis: pre oculis solū deū habeāt. H Et infra. Si iudex ecclesiasticus ordinari⁹ vel delegatus cōtra cōsciam suā iustam in grauamen partis alterius in iudicio quicq̄ fecerit ꝑ gratiaz. i. per preces vel sordes id est ꝑ preciū ab officio suo ē suspēsus. Et si ingerit se diuinis interim efficitur irregularis. A qua non pōt absolui nisi ꝑ summum pōtificem. Hec ibi. Si enim iudex ex amore siue odio siue cupiditate siue alia causa iniusta iniquam tulerit sentētiam tenetur precise ad omne interesse illi qui ex tali sententia lesus est: nisi forte posset inducere illum quo tulerit ad plenariā restitutionem faciēdam ei qui fuit lesus. vt patet. C. de pe. iudi. l. vl. ⁊ xj. q. iij. quatuor. Et debet ei imponi grauissima penitentia: tanquaz pro grauissimo crimine. vtz. xj. q. iij. quicūqꝫ. ¶ Secundo peccant cōtra hoc actores reuz false incusando exēplo iudeo

A rū qui chm false accusabant. Marci. xv. Accusabant cum summi sacerdotes. Aut crimen falsum imponendo: aut peccatum augendo ꝛ aggrauando. Tales diabolo assignantur vl assimilantur: qui accusator fratrū dicit Apocal. xij. Projectus est accusator fratrum nostrorū qui accusabat illos afi cōspectū dei nri die ac nocte. De talib⁹ dicit extra de accu. c. accusasti aliquez ꝛ p tuā accusatiōem occisus est nisi p pace xl. dies in pane ꝛ aq̄ qō carena vocat cuz vij. sequētib⁹ annis peniteas. Si aūt p tuā delaturā debilitat⁹ ē p tres debes quadragesimas penitere. Hec ibi. Peccant ergo tanquā falsi testes false accusantes aut ex odio aut ex rancore aut inuidia: sed ex charitate accusare debet: alias nō sunt audiēdi. vtz. j. c. de accusa. Si legitimus non fuerit accusator nō fatigetur accusatus. Hec ibi. Quia criminosus non potest alium accusare. iij. q. vij. quonīā sine. ꝛ. ca. postulatus. Qui trabem gestat in oculo: festucam de oculo fratris non potest eicere. Peccat etiam mortaliter reus accusatus si ne-
B gat veritatem in iudicio fm sanctuz Tho. se. se. q. lxix. quia hoc pertinet ad debitum q aliquis obediat suo supiori. Judex autē est superior. Jdeo ex debito iusticie tenet reus iudici veritatem exponere. Si autem mendaciter negat peccat mortaliter: ꝛ si iudex hoc exquirit quod non potest fm ordinem iuris tenetur accusatus ei respondere: sed potest per appellationē aliter licite subterfugere mendaciū tñ dicere non licet. Jō dixit Josue ad Achor. Fili da gloriam deo israel ꝛ confitere petīn tuū ꝛ indica mihi quid feceris. vt patz Josue. vij. Tertio peccāt cōtra hoc ibidez testes false testimoniū proferendo. De illis principaliter dixit dñs. Non falsum testimonium dices. Sed tñ de testib⁹ tria sunt notāda. s. De eor numerositate. De eor qualitate. De eor veritate. ¶ De ꝑmo em̄ dicitur q ad min⁹ debēt eē duo. vtz Deute. xvij. In ore duor vel triū peribit q̄ interficiet. Nemo occidat vno contra se testimonio. Speculū saxonū dicit. ¶ Cuz homo corā iudicio nō fecerit quantūcunz hoc sit notorium se suo iuramēto liberabit: nec in hac parte cō tra ipm quodcūz testimonium prevalebit: qō est cōtra euāgeliū. vt ptz Matth. xvj. Si C peccauerit in te frater tuus: adhibe tibi duos aut tres: qa in ore duor vel triū stat oē verbū. Est etiā ptra ius canonicū. vtz in. c. extra de testibus vbi or. In ore duor vel triū. i. non paucor: sed aliquando plurium stat omne verbum: nisi sint magne persone vtz. ij. q. v. ca. Presul non damnat nisi cum lxxij. testibus: presbyter aut cardinalis nisi cū. xliiij. nō deponat. Diaconus vero cardinalis: vbis rome non nisi in. xxvij. testibus cōdemnabitur. Et in ca. sequēti dicit: q ep̄s non damnat nisi in. xij. testibus epi scopis aut per. xxij. alios idoneos testes. Sed quare tot testes requirunt in magnis personis. Respondit san. Tho. in se. se. q. lxx. ar. ij. propter eorū dignitatez: qa tales institui debent quor sanctitati plus creditur cz̄ in iusticia testibus. Secundo: qa homines qui habent alios iudicare sepe propter iusticiaz multos habent aduersarios. Unde non est passim credendum testibus contra eos: nisi multitudo magna conueniat. Tertio quia ex condemnatione alicuius eor derogaretur in opinione hominū D dignitati illi⁹ ecclesie ꝛ auctoritati: qō est periculosius cz̄ in ea tolerare aliquem peccatorē nisi valde publicū ꝛ manifestuz. de quo graue scandalū oriret sed nec euangeliū nec vlla diuina humanaq̄ lex vnius testimonio ꝛ hoc idoneo quēpiam condemnat vel iustificat: vt or. xxxiij. q. ij. cap. admonere. Et Deute. xvij. Nemo interficietur vno testimonio cōtra se habētē: sed debent esse duo ad minus. Rationē assignat sanctus Thom̄. scda scde. q. lxx. arti. ij. qa omnis multitudo in tribus comprehendit scz principio medio ꝛ fine. Un fm philosophū. j. de celo ꝛ mūdo. Ome ꝛ totū i trib⁹ ponimus: sicut ternarius constituit cū sint duo testes ꝛ cum accusatore erūt tres ad maiorē certitudinē: vt cū ternarius constituitur sit quedam multitudo p̄fecta in ipis testib⁹. Jō Eccli. iiij. or. Funiculus triplex difficile rumpit. Aug. aūt sup illud Joan. viij. Duor hominū testimoniū verum est. dicit q in hoc trinitas fm misteriū est commendata: in qua est ꝑpetua firmitas veri-

E tatis. Et hoc est verum nisi manifesta infamia sit in cōtrarium: q̄a euidentia patrati sceleris non indiget voce accusatoris: vt optime probatur in titulo de accusatiōib⁹ c. euidētia. Scd̄o dicēdū est de testiū q̄litate. Quereret aliquis quales debēt esse testes. Respondet̄ ꝙ debēt in se habere septē conditiones que continent̄ in his metris. Cōditio sexus etas discretio fama. Et fortuna fides in testibus ista requires. Primo debet esse liber non seru⁹. vtz. iiij. q. iij. ca. serui: q̄a seruus metu dn̄i supprimit veritatē. Unde serui neq; ꝓ dn̄o neq; aduersus dn̄m sed pro facto suo interrogari possunt. vt dicit̄ ibidem. Ratio est q̄r metu domini forte supprimit veritatez. vtz de verbo. sig. c. forus. Fallit tn̄ hoc qn̄ nō agit̄ de factis dn̄i sui: q̄a tūc seruus pōt esse testis. ¶ Scd̄o debet eē vir nō mulier: sz hoc ē verū in causa criminali. Cui⁹ rōnē ponit decretalis. extra de ver. sig. c. forus. q̄a femīa variabilis atq; mutabilis est. Ideo dicitur xxxiij. q. v. ca. mulierē constat esse subiectā dominio viri sui ⁊ nullā auctoritatez habe

F re. Neq; docere potest: nec testis esse nec fidem dare: nec iudicare. Dicit glosa ꝙ hoc intelligitur in causa criminali: sed in ciuilibus potest esse testis. vt patet. xv. q. iij. ca. ex eo. in textu ⁊ in glosa. ¶ Tertio debet habere legitimā etatem: scz quatuordecim annos. vt patet. iiij. q. iij. c. testes. vbi dicitur. Ad testimoniū autē infra quartūdecimū annū etatis sue cōstituti nō admittunt̄ q̄r etas puerilis plena est mendacijs atq; ꝑ iurijs. vt patet de delic. pue. ca. j. Secūdo q̄r testis debet iurare: pueri aūt non coguntur ad iuramentum: ergo nec ad testimonium. vt patet. xxij. q. v. ca. pueri. Sed decretum cōtra hoc obijcit. iiij. q. iij. c. si quis. §. obijcit̄. vbi dicit̄. Sed obijcit̄ illud briccij qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens ꝓbatus est. Rn̄det ꝙ miracula diuina sunt admiranda ⁊ nō in exēplum humane actiōis trahenda. Dubitat̄ vtrū testis semꝑ debeat iurare? Respōdet Augusti. de ancho. in summa de Ecclesiastica ptāte. q. lv. arti. iiij. dicens. ꝙ iudiciū nō est cōfirmandū iuramento: sed simpliciter ꝓferendum ne incurrat̄ periuriū: sed in iudicio conuenienter interponit̄ iuramentum. Primo propter testis timorationem. Plus em̄ timet homo peccare contra mandatum dei q̄ꝫ contra mandatum proximi. Et quia falsum testimonium est contra ꝓximū: ꝑiuriū ꝟo cōtra deū: ideo satis plus timet hō deū offendere ꝑ ꝑiuriū q̄ꝫ per falsum testimonium. Ut ergo testis timeat falsum dicere testimoniuz contra ꝓximum in iudicio semper debet admitti testis iuratus. Secundo propter testimonij certificationem. Nam testimoniū hominis confirmatur ⁊ certificat̄ veritate humana q̄ potest falli ⁊ fallere. Iuramentū vero firmat̄ ⁊ certificat̄ veritate diuina q̄ nec fallit nec fallitur vt genus testimonium testis sit ineffabile. Ut non fallat nec fallatur in iudicio: iuratus semper est admittendus. Tertio propter mendacij vitationem. Quarto testis debet esse discretus. Ideo furiosus ⁊ fatu⁹ repellunt̄. vtz. iij. q. vij. c. infamis. §. tria sunt quib⁹ aliqui impediuntur vt iudices non fiant. Natura: vt surdus mutus ⁊ ꝑpetuo furiosus. glo. dicit ibidem. secus esset si ad tempus: q̄a si habet interuallum ratiōis potest esse iudex. Quinto testis nō debet esse infamis. vtz. iij. q. vij. capi. infamis. vbi dicit̄ infamis ꝑsona nec ꝓcurator pōt esse nec cognitor. Sunt autez infames ſm iura fures heretici raptores ⁊c̄. vt ptz vj. q. j. c. infames. Idem dicit̄ de reg. iuris lib. vj. Infamibus porte dignitatis patere non debent. Et de verbo. signi. c. forus. dicitur ꝙ testis debet esse probatus ī vita vt sit innocens ⁊ integer in actu. Nam si in vita bona desierit: fide carebit. Nam iusticia cum scelerato hoīe non pōt habere commertiū. Ideo multū fatue faciunt illi q̄ dicunt. Sufficit mihi conscientia bona. Non curo quid homines dicāt: habeo testem in celo. Audiant illi apl'm ad Roma. xj. Prouidemus bona non solum coram deo: sed etiam coram omnib⁹ hominibus. Uita bona est nobis necessaria propter nos: sed fama bona propter alios. Unde Grego. ⁊ ponuntur eius verba. xj. q. iij. c. Non sunt audiendi viri siue femine qn̄ reprehēdunt̄ in aliq̄ negligētia nō ostendendo bonā famā suā: ꝑ quā fit vt in malā veniāt suspitionē.

A Sequit. Quisquis a criminibus vitā suam custodit sibi bene facit. Qui autez custodit famā suā in alijs misericors est. Nobis em̄ est necessaria vita nostra alijs fama nr̄a. Sexto non debet esse nimis paup. Als suspitio esset ꝙ ꝓpter aliqd̄ munus testaret. vtz.iiij.q.iij.testes. Sicut multi boni socij faciūt non timētes deū: q̄ accipiunt vnū sextarium vini ⁊ dant falsum testimoniū. Et tales tenētur ad restitutionem. vtz.xiiij.q.v.c.non sane. Etiam si verū dedit testimoniū: Pōt tamen aduocatus vendere iustuz patrociniū ⁊ consiliari⁹ consiliū prioꝝ. Rō est q̄a iudex ⁊ testis sunt ex vtraq̄ parte. Aduocatus ⁊ consiliari⁹ ex vna pte. Illoꝝ pnīa qui falsum testimoniū dixerunt ponit vj.q.j. Quicunq̄ scienter ꝑiurauerit ⁊ falsum testimonium dixerit. xl. dies in pane ⁊ aqua ieiunet: septē sequētes annos nunq̄ sit sine penitētia: ⁊ nunq̄ in testimoniū recipiat. Septimo debet esse fidelis ⁊ nō infidelis sicut iudeus ⁊ pagan⁹ ⁊ hereticus nō admittit cōtra chr̄ianū. vtz.ij.q.vij.c.si hereticus cōtra hereticū litigat licet cuiq̄ B eoꝝ testē hereticū adducere. Si aūt orthodoxus cōtra hereticū litigat ꝑ orthodoxo valet testimoniū: cōtra orthodoxū autē solius orthodoxi testimoniū valet. Sic iude⁹ contta christianū vel paganus testari non pōt. Rō huius ponit ibidem.c.nō pōt erga homines esse fidelis qui deo extitit infidelis. Tertio dicēdū est de eoꝝ ꝟitate ꝟm.s. Tho.vbi.s̄.ꝙ quilibet tenet perhibere testimoniū de manifestis: qn̄ iudex id ab eo requirit ꝟm ordinē iuris. Si aūt aliq̄s req̄rat testimoniū cui non tenet obedire: tunc nō tenet ferre testimoniū nisi per hoc liberet hoīem ab aliquo ꝑiculo: puta morte vl infamia iniusta. In quo casu tenetur ferre testimoniū etiā si nō requiratur. De his aūt q̄ aliquis habet sub sigillo confessionis nullo mō debet ferre testimoniū q̄a contra ius naturale faceret non seruando fidē: nisi essent talia q̄ essent multuz nociua multitudini corꝑaliter vel spūaliter: vel in grauamen ⁊ dānū alicui⁹ ꝑsone singulariter. ¶ Tales em̄ testes debent esse veri ⁊ non falsi: ⁊ hoc propter multa. Primo propter ꝓximi offensionem: q̄a dicit Isid. in lib. de sum. bono. Falsus testis trib⁹ est obnoxius C deo cui⁹ p̄sentiā contemnit: iudici quē fallit: ⁊ innocenti quez falso testimonio ledit. ¶ Scd̄o est periculosum ꝓpter ablati restitutionem. Nam falsus testis tenet ad restitutionē oīm q̄ proximus suus amisit ꝑ falsum testimoniū. vtz.xiiij.q.v.c. non sane. Etiam famaz. Cui⁹ exēplū scribit Eusebi⁹ in chronica sua. ꝙ anno dn̄i.ca.xiiij.cōtra Narciscū ep̄m īsurrexerūt tres falsi testes: sed duo mortui sunt ⁊ terti⁹ restituit famā. Mānsit ergo viuus ille. Cui⁹ exēplū nota ī sermone p̄mo scd̄i p̄cepti. ¶ Tertio ꝓpter infamie denigrationē: q̄a falsus testis efficitur infamis. ⁊ decetero nō pōt testari cōtra quēq̄. vtz.iij.q.v.c.statuimus. vbi d̄r. Constituimus cū oībus q̄ nobiscū sunt episcopis: vt homicide: malefici: fures: sacrilegi: adulteri: raptores: incestuosi: periuri vel qui falsum testimonium dixerint: nulla tenus sunt ad testimoniū admittēdi q̄ infames sunt: ⁊ sepi⁹ tꝑalē patiunt cōfusionē. Cui⁹ exēplū ptz ī spe.hist.li.xxiiij.c.xcj. de btō quintino martyre: ꝙ quidam bernfus nomīe in rebus eccl̄ie.b.quintini falsum ferebat testimoniū: volēs quandā siluā de p̄dio penitus auferre quē sanct⁹ martyr q̄ntinus in somno redarguit: app̄hendensq̄ nasum eius falsatorē eū ꝓclamauit. Ad qd̄ dictū ipse exꝑgefact⁹ pedib⁹ calciatus: cū faciē suā aqua lauaret accersita cōiuge cepit ei explanare q̄d in somnis vidisset. Ut aūt ꝑuentū est ad hoc q̄liter ip̄e martyr nasum ei⁹ tenens falsatorē esse vocauit extenta manu sua nasum suum cepit: ⁊ statim nasus (q̄a in vase q̄ aqua erat de manib⁹ ei⁹ defluebat) cecidit. Qui nimiuz territus ad pallaciū quo ipsa die ꝑ p̄fata silua deberet ire distulit: nec tn̄ hoc supplicio coercitus insuꝑ ob suꝑbie fastū aureum sibi nasum fabricare: catenulisq̄ aureis aptare conatus est. Quē iterū idem.s. Quintinus visu admonuit dicens. Nonne tibi naturalē nasuz abstuli: vt te omnibus monstrarem falsum testimonium dixisse: ⁊ nunc ob superbiam ausus es aureum supponere nasuz? Uade nunc ⁊ proijce illum abs te ⁊ cunctis innotescere stude te falsum testimonium protulisse. Ob indicium ergo fidei nasus ipse ab

Eauro multis diebus ad memoriam futuro
rum ibidem seruatus mānsit. ¶ Quarto est
periculosum ꝓpter pene talionē. Ideo di-
citur Deutero. xix. Cumq; diligentissime
perscrutantes inuenerit falsum testem con
tra fratem suū falsum dixisse testimonium
reddant ei sicut fratri suo facere cogitauit.
Idem patet Dañ. xix. de illis duobus testi
bus falsis Susannā accusantib⁹ quos Da-
niel deꝑhendit falsos fuisse: ⁊ sic eos inter-
fecit. cuius exēm etiā legit̄ in cronica impe-
ratorum de Ottone. iij. qui habuit vxorez
pulchram sed lasciuā ⁊ impudicam: q̄ quē-
dam comitem nobilem vt sibi in adulterio
cōmisceretur instigauit. Qui tale nephas
recusauit dicens se omnino non velle thо-
rum dñi sui impatoris maculare. Quare
indignata fuit cōtra eum regina: ⁊ accusa-
bat eū coram impatore: quō ipam voluisset
violenter oppressisse: ⁊ hāc accusationē ꝓ-
bauit falsis testibus. Cōmotus impat⁹ cō
tra comitē ipm iussit decollari non obstan-
te quacunq; cōtradictione. Tpe ꝙo de-
collationis vocauit comes ad se vxorē suam
F legitimam dicens. Ecce vxor mea ꝑdilecta
innocens huius criminis sum. Sed modo
caput meū tollas coꝝ rege: ⁊ debes face-
re expurgationē in igne: ⁊ meā coꝝ oībus
declarare innocentiā: q; nunq; contraxi cū
aliqua adulterij macula. Et sic cū ipsa etu-
latu corpus eius sustulit ⁊ diligenter custo
diuit. Factoq; interuallo tpis: impator Ot
to constituit diē iudiciariū in q̄ voluit red-
dere vnicuiq; iusticiam suam. Occurrebat
autē vxor comitis implorando iusticiā im-
peratoris dicens ad eū. Serenissime prin-
ceps: quid est illi faciendum qui iniuste cō-
demnat ⁊ occidit proximū? Cui imperator
respondit. Talis reus est mortis. Cui vi-
dua. Tu es ille qui iniuste occidisti mari-
tū meū. Ecce caput innocenter occisi. Ꝙ
probabo si in igne maneat illesum: ⁊ ego si-
militer maneo illesa. Et imperator stupe fa
ctus expurgationē vidue admisit: ⁊ copio-
sum ignē parari fecit. in quo ipa vidua vna
eū capite viri sui illesa pmansit. Tunc mul-
tū importunis ꝑcib⁹ instabat ⁊ mortē impa
toris postulabat. Videns impator q; via iu
ris mortē declinare nō poterat, inducias,
xviij. dierū petijt. interim impator cām co-
mitis occiſi diligēter ꝑscrutabat ⁊ comitē
innocentē ⁊ impatricē reā mortis inuenit.
Tūc ipam publice igne cōbussit ⁊ etiam fal
sos testes cū ea: ⁊ vxorē comitis multis mu
neribus ditauit: atq; territoriū ciusdem co
mitis q̄tuor validissimis castris ampliauit
¶ Quinto est piculosum ꝓpt eternā dāna
tionē nisi leso satisfecerit. vtz ꝓuer. xix. Te
stis falsus nō erit ipunit⁹. Et ꝓuer. xxij. Te
stis mendax pibit de ppō meo. ¶ Quarto
peccāt ꝓtra hoc idē aduocat⁹ falsam sniaz
defendēdo: ꝓtra quē scribit ꝓuer. xvij. Qui
iustificat impiū ⁊ ꝙdēnat iustū vterq; abo-
minabilis est apud deū. Ꝙ fit aut ex cupi
ditatis auaricia ⁊ c̄. Multi em̄ ꝓpt lucrū di
cunt bonū malū ⁊ malū bonū. Cōtra quos
Esa. v. Ue qui iustificatis impiū ꝓ mu-
neribus ⁊ iusticiā iusti aufertis ab eo. Se-
cundo fit ex certa scientia. Multi em̄ bene
sciunt causam esse iniustam ꝓ qua aduocāt
sed vel ex carnali affectiōe aut amicitie co-
pulatione scienter in tali causa patrocinū
prestant. Qui iuste iram dñi merent. iuxta
illud. j. Paralip. xix. Impio prebes auxiliū
et his qui oderunt dominū: amicitia iūge-
ris. Idcirco irā dñi merebaris. Tertio ex
quadā inani gloria. Multi em̄ cupientes vi
deri piti in iure: ⁊ famosi hīt in ppō iniu-
stam cām defendendā assumūt non curant
damnū alteri⁹ ptis. Tales tenent restitue
re totū damnū q̄ altera ps incurrit ꝓpter
eoꝝ auxiliū. Si ꝙo facerent ex ignorantia
essent aliq̄ mō excusandi: sed q; faciunt ex
auaricia aut suꝑbia vēdūt diabolo linguā
suā ⁊ sūr aīam. De quibus frequēter visuz
est q; in extremis tam voce q̄z lingua priuā-
tur. Cui⁹ rō est? q; nō est iustū q; aliq̄s ven-
dat alteri aliquid: ⁊ idem retineat sibi. Isti
aduocati iniusti suā vocē ⁊ facundiā aliis
vendiderūt falsē allegando contra cōscien-
tiam defendēdo: malicioſe obijciēdo ⁊ cau-
teloſe suggerēdo. Ideo iustū est q̄ in sum-
ma necessitate indigent voce q; ea priuent
Unde Isido. in quadam epla ait. Uidi in-
quit morbū incurabilē ad quem curandus
non inueniebat medicus. sed nunq; inuent
causam adeo deperditā quin ad eā tuendā
inueniret aduocatus. Isti peiores sunt q̄

A meretrices que vendūt vilissimā partē sui corporis. isti ꝟo honestissimā. s. linguam ⁊ os. Tales assimilant̄ lingue: que est in statera: que semꝑ ad minimū pōdus facit motum: ⁊ se inclinat ad partē grauiorem. Ita isti qualitercūq; sit de ꝟitate ad illam partem inclinant̄ q̄ in dādo pecuniā est magis ponderosa. Et de quolibet tali dicit̄ in ps̄. Mendaces filij hoim in stateris ⁊c̄. Etiaꝫ comparari possunt illis cherubin: qui tenet flāmeū gladiū: atq; versatilē ad impediendum reditū hominis in paradisum. Gene. iij. Reuera isti aduocati mali habēt flammeū gladiū q; lingua eoꝝ gladius acut⁹: ⁊ est valde versatilis: q; defacili verti pōt cōtra veritatē: ⁊ ꝑ ꝟitate. Cherubin em̄ int̄pretat̄ plenitudo scie: q; isti dicunt̄ sapientissimi apd̄ vulgares ad custodienduꝫ ligni vite viam. s. ne aliquis accedat ad christum qui est lignū vite: q; ipsi falsa ꝓcurāt: matrimonia disiungunt: eccl̄ias spoliāt: innocētes excōicant: symoniacos defendunt. Vñ quidā vidit Neronem in spū apud inferos B balneantē: ministri ꝟo vndiq; aurum buliens in os eius ⁊ circa eū infundebāt. Cūq; ꝟo vidisset vnam cohortē aduocatorū clamabat dicens. O venale genus hominum aduocati amici mei accedite huc et balneamini in vase isto: adhuc locus superest quē ꝑ vobis seruaui. Tales em̄ deberēt esse sicut stelle fixe cū motu firmamenti. i. veritatis. Vñ ꝓuer. xxj. Labiū veritatis firmum est imperpetuuꝫ. Sed certe ꝑ maiori parte hoīs inueniunt̄ erratice: q; mouent̄ duplici motu. s. cōtra veritatē ꝓpter munera: et qñq; cū veritate ducti ꝯscia. ¶ Dubitatur vtrū clericus potest esse aduocatus? Rñ. ꝙ hoc pōt fieri dupliciter. Aut coram iudice secl̄ari: ⁊ sic nullo mō licet: q; dicit̄ extra de postu. c. Clerici in subdiaconatu ⁊ supra corā seculari iudice aduocati fieri nō presumant. dicit̄ ibidem. Clericus si fecerit contra eccl̄iam in qua est beneficiat⁹ est tanq̄ ingratus beneficio spoliādus. Sed hoc verum est nisi ꝓpriam causam vel eorū eccl̄ie ꝓsequant̄: aut tale officiū assumant ꝑ miserabilibus ꝑsonis. Secūdo hoc fieri pōt coram spūali iudice: ⁊ sic pōt esse aduocatus q; est officiū pietatis. De quo Job se commendabat di. scꝫ. c. xxix. Pater eram pauperum: ⁊ causam quā nesciebam diligentissime inuestigabā. Cōterebā molas iniq̄: et de dentib⁹ illius auferebā predā. Et sic potest fieri sine pctō seruatis quattuor cōditionibus. Primo ꝙ diuinū officiū cui deseruit ꝑ talem aduocationē nullo mō impediatur. Scd̄o qñ talis aduocatio fiat sine lite ⁊ clamore et nimio ardore tꝑalis lucri exerceat̄. Tertio ꝙ nullū negociū seculare in tali aduocatiōe assumat̄. Quarto ꝙ de licētia suꝑioris tale officiū exerceat̄. Hec Aug. de anchona in summa de ecclesiastica ptāte. q. cxj. ar. j. Scd̄o dubitat̄ vtꝝ oēs laici indifferent̄ absq; pctō ad officiū aduocationis possunt admitti? Rñ. ibidem ar. ij. ꝙ aduocati debent in se habere quinq;. Primo debent habere in intellectu scientiam: ⁊ ergo pueri stulti ⁊ furiosi repelluntur ab aduocatione: quia constat eos scientia ⁊ cognitione carere. Secundo vt habeant in affectu constantiam. Et ergo mulieres sicut non admittuntur ad predicationē: sic non debent admitti ad inuocandum. Magis em̄ ex ipsarum colloquio habēt prouocare ad luxuriam q̄ ad iusticiā. Tertio debent in allegatione habere eloquentiā: ⁊ sic surdi ⁊ muti arcentur ab aduocatione. Quarto in responsitione clementiam: ⁊ sic precio pugnantes cum bestijs vel infames seu criminosi ab aduocatione repelluntur. Quinto in executione liberam sententiā. sic serui qui habent dñm ⁊ nō sunt sui iuris ad aduocationē non admittunt̄. Nam propter scientiam aduocati non decipiūtur ꝓpter constantiam non peruertunt̄: ꝓpter eloquentiā non ꝯfundūtur: propter clemētiam non irascuntur: propter liberam sententiam non repelluntur.

¶ Non falsum testimoniū dices.

Secundo peccant contra illud preceptum mendaces seu mendacium proferentes quod patet per diffinitionē mendacij, quā ponit mgr̄ sentē. lib. iij. dist. xviij. ex verbis btī Augu. ⁊ ponit̄. xxij. q. ij. §. ille ergo dicit ꝙ mendaciuꝫ est falsa significatio vocis cum intentione fallendi. s̄m qd̄ dicit. b. Augu. xv. li. de trinita. Verbum quod foris sonat est signum verbi qd̄

intus latet: ⁊ etiã ipsius rei exterius existẽtis. Habet ergo verbum triplicẽ comparationẽ. ſ. vnã ad rem ſignificatam et aliam ad proferentem. tertiam ad audientẽ. Nã ad rem ſignificatã hanc comparationẽ habet, vt rem ſicut vere eſt ſic vere ſignificare valeamus. Ad proferentem ꝙo habet hanc comparationem, vt affectum noſtrũ et cõceptũ vere ſicut eſt, alteri exprimam⁹. Sed ad audientẽ ſic compatur vt mentem eius per ſigna ad veritatem cognitionis excitemus. Omnis autem mentiens iſta triplici vtilitate verbum ſuum priuare intendit. Nam intendit ſignificare rem aliter quam ſit: ⁊ exprimere eius contrariũ quod in animo ſentit: ⁊ ad falſum excitare animã eius qui audit: ſed non põt verbum hominis carere vera rei ſignificatione: et loquentis vera expreſſione: ⁊ audientis vera informatione abſq; peccato. Cum apoſtolus dicat. Loquimini veritatem vnuſquiſq; cum proximo ſuo quoniã ſumus inuicem membra. Ideo dicit magiſter ſentẽ. vbi ſupra. Verba eĩm non ſunt inſtituta vt homines p ea ſibiinuicẽ fallãt. ſed vt homines per ea in alterius noticiã ſuas cogitatiões ferãt. Verbis ergo vti ad fallaciam: non ad quod ſunt inſtituta peccatum eſt. hec ille. Ergo dicit mentiri q̃ſi contra mentẽ ire. Sed aliter eſt de illo qui dicit falſum qõ putat verum ⁊ iſte nõ mentit. Ideo dicit magiſter ibidem. Nemo ſane mentis iudicandus eſt qui dicit falſum quod putat verum: q⁹ quantũ in ipo eſt nõ fallit ipſe ſed fallit. Et econtrario ille mentitur quantũ eſt in ipo qui dicit verũ qõ putat falſum. Vtrũ eĩm ad animũ ei⁹ attinet: q⁹ hoc nõ dicit qõ ſentit: q̃uis verũ nõ inueniatur qõ dicit. Nec vllo modo liber eſt a mendacio: qui ore neſciens verum loquit. Hec Auguſti. ⁊ ponunt eius verba. xxij. q. ij. c. is aũt. Illud aũt mẽdaciũ fit ſpecialiter quinq; modis. ſ. veritatem ſubticendo Cum ore mendaciũ pferendo. Cum deſiderio audiendo. Aut mendaciũ ſcribendo. Aut mendacium defendendo. De primo dicit extra de crimine falſi. c. j. vterq; re⁹ eſt: ⁊ qui veritatem occultat ⁊ qui mendacium dicit, qõ intelligit de teſte in iudicio requiſito. vt ptz. xj. q. iij. c. quiſquis metu cuiuſlibet poteſtatis veritatẽ occultat traz dei ſuper ſe ꝙocat: quia magis timet hominem q̃ deum. Et poſt pauca. Uterq; reus eſt ⁊ qui veritatem occultat ⁊ qui mendacium dicit: quia ille pdeſſe nõ vult: ⁊ iſte nocere deſiderat. Hec ibi. Quod poteſt fieri tribus modis ſm Hylariũ ſup Matth. Primo humana timiditate. Unde dicit gloſa ſuper illo verbo. Non abſcõdi miſericordiam tuam ⁊ veritatẽ tuam a conſilio multo. Et q̃ ꝓpter multos cõſiliantes ⁊ timorem incutientes veritas tacenda non eſt. exemplo apoſtolor: quibus phibuerũt iudei ne amplius loquerent in noĩe illo. Rñderũt. Magis oportet obediri deo q̃ hoibus. Scdo q̃ nõ fiat pecunie auiditate ſic cuſtodes veritatẽ reſurrectiõis celauerũt auiditate pecunie. Sup quo Hilari⁹ dicit q̃ reſurrectionis ſilentiũ emitur ⁊ mendacium furti argẽto cõparat: qñ cupiditate pecunie ⁊ honore ſeculi veritas denegatur. Tertio nõ diuine glie taciturnitate. Nõ dicere veritatez qñ quis tenetur eam dicere redundat in derogationẽ dei: q⁹ deus veritas eſt. vñ dixit Joſue ad Achor vt patet Joſue. vij. Da fili gloriam deo ⁊ cõfitere veritatẽ. De his tribus dr. iij. q. ij. c. accuſatores. q̃ tria ſolent impedire veritatem. videlicet carnalis amor timor atq; auaricia. Dubitat vtrũ predicatores ſine peccato põt tacere ſcelera ppli. Rñdit Augu. de anchona in ſumma de eccl'ia. ptãte. q. cvij. ar. iiij. q̃ p̃dicatorẽ quedã ꝓponunt tanq̃ credenda, quedaz ꝙo tanq̃ obſeruanda et opanda. quedam ſicut corrigenda. ⁊ q̃dam ſunt ad informationem bonorum morum. Falſitates ergo ⁊ errores que opponuntur credibilibus ⁊ his que ſunt de integritate fidei ⁊ ſacre ſcripture predicator tacere non debet. Tranſgreſſiones eĩm diuinor ꝓceptor eodẽ mõ tacenda vel nõ pronũcianda eſſe petã damnoſa peſtis eſt. In perſona talium ſcribit Treno. j. Prophete tui viderunt tibi falſa: ⁊ nõ aperiebant iniquitatem tuam. Ideo dicitur extra de reg. iuris. Utilius ſcandalũ naſci permittit q̃ veritas relinquatur. Et loquit ibi de veritate vite et iuſticie: non doctrine. Sed ũ

la q̄ sunt contra bonoꝝ moꝝ informationē
A corrigenda propter vitationē: quādoq̄ ma
ioris mali: ⁊ ne auditores qñq̄ peiores fi-
ant sunt dissimulanda. Ideo dicit Grego.
⁊ ponūtur eius verba di. Aliqui suo inge-
nio relinquēdi sunt: ne forte peiores fiant
si a tali consuetudine prohibeantur. Ideo
ꝓpheta dicit. Silui a bonis. Et sequit̄. Et
dolor meꝰ renouatꝰ est. Idez ptz in. c. xxij.
q. ij. cuz ergo. Scd̄o mō hz fieri mendaciū
proferendo. de quo Eccl̄i. vij. Noli amare
mendaciū. Et post in eodem. Noli mentiri
omne mendaciū. Illud vicium est maxime
fugiendum: quia est demonis imitatiuum.
Est falsitatis significatiuum.
Est anime intoxicatiuum.
Est fidei exclusiuum.
Est prauitatis excessiuum.
Est anime humane damnatiuum.
¶ Primo est demonis imitatiuū: q̄a de dia
bolo legitur Joan. viij. Mendax est ⁊ pa-
ter eius: q̄a ipse fuit primus mēdax quādo
dixit p̄mis parētibꝰ. Nequaq̄ moriemini:
B sed eritis sicut dij scientes bonum ⁊ malū.
Tales mēdosi sunt diaboli imitatores qui-
bus merito dicere possemus illud Joan.
viij. Uos ex patre diabolo estis: et deside-
ria patris vestri vultis implere. Sunt em̄
moraliter loquendo adinuicem commixta
duo regna. s. regnum christi ⁊ regnū diabo
li. Sicut ista differunt in legibus: sic diffe-
runt in idiomate. Nam idioma regni cele-
stis est veritas. dicente Psalm̄. Domine in
celo misc̄dia tua ⁊ veritas tua vsq̄ ad nu-
bes. Idioma ꝟo regni terrestris quod est
regnum diaboli est falsitas. Unde Ozee.
iiij. Non est veritas: non est misericordia:
non est scientia dei in terra: sed maledictū
homicidium: mendacium: furtum ⁊ adulte
rium inundauerunt. Si ergo homo velit
perpendere ad quod regnum pertineat:
videat cui regno in idiomate concordat.
Nam qui gallicum loquitur gallicus est:
qui teutonicū teutonicus est: quia sic argu
ebant contra Petrū ꝙ esset galileꝰ. Math̄.
xxviij. Uere ⁊ tu ex illis es. Nam ⁊ loque-
la tua manifestum te facit. Narratur in hi-
storijs ꝙ cuz Guilhelmus dux normandie
regnum anglie acq̄siuisset: deliberauit quō
saxonicam linguam posset destruere ⁊ an- C
gliam ⁊ normandiam in idiomate concor-
dare ⁊ ordinauit ꝙ nullus in curia regis
placitaret nisi in gallico: ⁊ iterum quilibet
puer ponendus ad litteras addiscendum
addisceret gallicū ⁊ post gallicum latinuz.
Isto modo moraliter princeps huius mun
di diabolus est. vt patet Joānis. xvj. Prin
ceps huius mundi iam iudicatus est: ideo-
ma suum ꝓprium est mendacium ⁊ falsitas
vtz Joan. viij. Cum loquitur mendacium
ex proprijs loquitur. Ut igitur concordet
mundum cum prouincia infernali in ideo-
mate suo ⁊ destruat ideoma christi q̄d est
veritas: ordinauit ꝙ om̄ia secularia in cō-
uentionibus ⁊ mercationibus vtant̄ men-
dacijs ⁊ hoc in palacio regis: quia faciunt
de domo dei spelūcam latronum. Etenim
puer docendus primo addiscit gallicum:
id est primo cuz seculo applicatur addiscit
mēdacium. ¶ Secūdo mēdacium est falsi-
tatis significatiuū: q̄d patet ꝑ diffinitionē
mendacij: quia mēdacium est falsa signifi-
catio vocis cum intentione fallendi: ⁊ si-
gnū est ꝙ est falsus homo qui mendax est. D
Ideo dicit̄ Eccl̄i. xx. Lapsus false lingue
quasi in pauimēto cadit. Ideo dicit Arist.
in ethicis. ꝙ plus peccat qui falsificat ser-
monē q̄ monetam. Ideo quantum preua-
let denarius bonus denario falso: tantum
preualet hō verax homini falso: sed vnus
bonus denarius valet centum falsos. Sic
vnus verax homo valet centum menda-
ces. Quis est em̄ qui non vellet habere bo-
nos denarios pro falsis denarijs: sed de se
ipsis non dolent quando se miseri inueni-
unt falsos. Dubitatur vtrum omne menda
cium sit peccatum. Respondet Augustinus
in lib. de mendacio: ⁊ ponuntur eiꝰ verba.
xxij. q. ij. c. j. in fine. Quisquis autez inquit
aliquod genus mendacij putauerit ꝙ pec-
catum non sit decipit seipsum turpiter. Et
infra in. c. Mihi autem absurdum nō esse
videtur omne quidem mēdacium esse pec-
catum. Ideo dicit Aristote. in. iiij. Ethico.
s̄m semetipsum autem mēdacium prauum
⁊ fugiendum est: verum autem ⁊ bonum
laudabile. Ideo dicit sanctus Tho. secūda
scd̄e. q. cx. Item Eccl̄i. vii. Noli velle men-

E tiri omne mendacium. Quare? quia malum est ꝙ aliquis significet voce: id quod non habet mente. Secūdo dubitaꝛ qñ est mortale ⁊ quando veniale. Respondetur ꝙ triplex est mendaciū. s. ꝑniciosum. i. dānabile: officiosum. i. vtile ⁊ iocosum quod dicitur in ioco vel sociali modo: non respectu cuiuscunqꝫ rei sed respectu rei iocose. Dicit. s. Tho. vbi supra in. iij. senten. ꝙ solū mendaciū ꝑniciosum est pctm̄ mortale: qꝛ cōtrariatur charitati dei ⁊ ꝓximi. Sed officiosum ⁊ iocosum ſm se sunt venalia. Sed Aug. in lib. mendacioꝝ (⁊ ponuntur eius verba. xxij. q. ij. c. primum) ponit octo genera mendacioꝝ: ⁊ tanto maius est peccatū: quāto magꝫ appropinquat ad primū ⁊ tāto minꝰ est pctm̄ quāto magis recedit a primo. Primū est capitale mendacium: ⁊ longe fugiendū: qđ fit in doctrina religionis. Glosa dicit ibidem. vt si quis diceret chr̄m nō esse passum: sicut q̄dā stulti faciūt vt videātur sapiētes: loquunt̄ cōtra articulos fidei. Cōtra quos dicit̄ Job. xiij. Nunquid deus indiget vestro mēdacio? Secūdum est vt cū q̄s aliuꝫ ledit iniuste quod tale est vt nulli ꝓsit ⁊ obsit alicui: quod fit cū q̄s detrahit alicui sancto viro: ⁊ hec detractio nulli ꝓdest: aut mēdacium falsi testis. Ista sunt mortalia pctā qꝛ sunt ꝯtra charitatē ꝓximi. Tertiuꝫ est qđ ꝓsit alicui ita vt obsit alteri: vt mendacium testis in causa pecuniaria. vt si quis dicat aliquem debere alicui decem solidos damnum est danti ⁊ proficuum recipienti. Hoc est mortale peccatum: quia est contra charitatem dei. Quartum est quod fit solum mētiendi fallendiqꝫ cupiditate: ⁊ hoc est mendacium sicut faciūt adulatores ad hoc vt placeant. Quintū est qđ fit placēdi cupiditate de suaui eloquio: his om̄ibus penitus euitatis atqꝫ reiectis sequit̄ sextū genꝰ quod nulli obest ⁊ ꝓdest alicui: veluti si quispiam pecuniam alicuius iniuste tollendā sciēs vbi sit nescire se mentitur: ⁊ hoc est veniale sicut ⁊ sequentia vt dicit glo. ibidem. Septimum est qđ nulli obest ⁊ prodest alicui: velut si volens ad mortem quesitū hominem perdere mentiatur. Et hoc non differt a sexto nisi in subiectione exempli. Octauuꝫ est qđ nulli obest: ⁊ ad hoc ꝓdest vt ab immūditia corꝑali aliquem tueat̄: vt si volenti cōcūbere cū soluta dicā eā esse cōiugatā. Sed si om̄e mendaciū est peccatū mortale quid tunc dicendū est de sanctis patribus qui tamē mentiti fuerūt. s. Abraam qui dixit regi abimelech: ꝙ sara esset soror sua. vt patet Gene. xx. Jacob dixit ad patrē suū. Ego sum primogenitus tuus Esau. Gene. xxv. Et iudith mentita est: qñ dixit ad holofernē se fugere a facie hebreoruꝫ quia nouerat eos dandos assyrijs in precationem ⁊ c̄. Item apl̄s videt̄ mentitus fuisse quando dixit. Nesciebaꝫ eū fuisse principē sacerdotum. Item nullū mendaciū remuneraꝛ: sed mendaciū meretricū fuit remuneratū. vt patet Exo. j. Quia dicit̄ ibidē ꝙ deꝰ edificauit eis domos terreas. respōdit Nicol. de lyra super Gene. c. xxv. dicens. Non videtur mihi magna necessitas excusandi patres veteris testamēti a mēdacio: ⁊ maxime officioso: q̄a certuꝫ est ꝙ apl̄i fuerunt multo ꝑfectiores eis: ⁊ tñ non fuerunt immunes a peccato veniali. Ideo dicit Joānes in canonica. j. Si dixerimus ꝙ peccatum non habemus nosmetipsos seducimus: ⁊ veritas in nobis non est. Multominus patres veteris testamenti fuerunt immunes a peccato veniali. Etiaꝫ plures eoꝝ leguntur peccasse mortaliter: sicut dauid in adulterio ⁊ homicidio. Et etiam patriarche ex odio ⁊ inuidia vendiderunt ioseph: quia accusabat eos apud patrem crimine pessimo. Sed Augustinus excusat Abraam: ⁊ ponuntur eius verba. xxij. q. ij. ca. Queritur. Ueritatem inquit voluit celari: non mēdaciū dici. Soror em̄ eius dicitur quia filia patris sui erat. Ideo excusabat se de mendacio. Gen̄. xx. dicēs. Soror mea est filia patrꝫ mei ⁊ nō matris mee quia ipsa erat filia aram fratris sui: ⁊ sic ꝑ consequens etiā iuste dicebatur filia Thare qui fuit pater Abrae: q̄a filij filioꝝ dicūtur filij auoꝝ. Sic licite pōt quis veritatē prudēter celare sub aliqua dissimulatione ⁊ non mendaciū dicere oportet. Et Jacob excusat ibidē Aug. vbi supra. dicens. ꝙ iacob dicendo se esse esau primogenitum nō est mentitus: non em̄ dixit se primogenituꝫ

A nascendo: sed ius primogeniture illo vidē-
te rite adeundo. Sic ⁊ chr̄s Joannē dixit
helyam esse: nō in persona sed imitatione
virtutis. Erat ergo iacob esau non nascen
do sed emptione primogenitoꝝ in primo-
genitum transeūdo. De Judith respondit
Tho. dicens ꝙ verba eius aliquā veritatē
habent figulariter ⁊ ꝓphetice ⁊ ſm intel-
lectum mysticum. Uel potest dici ꝙ laudat̄
Judith non quia mentita est holoferni sed
ꝓpter affectum quem habuit ad salutē po-
puli ꝑ quo periculis se exposuit. Sic etiam
excusat̄ Paulus qui ꝓphetice loquebatur
dicens. Nesciebam te principem sacerdo-
tum: id est scio sacerdotium iudeoꝝ esse re-
probatum a deo. Sic etiam mēdacium ob-
stetricū potest considerari quo ad effectum
beniuolentie in iudeos ⁊ quātum ad reue-
rentiam diuini timoris. Et sic debetur eis
remuneratio temporalis: q̄a scriptuz est ꝙ
deus edificauit eis domos: id est dedit eis
bona temporalia. Alio modo consideratur
quātum ad effectū exteriorē mēdacij: ⁊ sic
B nō fuit remuneratū. Huic cōcordat Tho-
mas scd̄a scd̄e. q. cx. ar. iij. Ex his em̄ patz
ꝙ mēdaciū semp est pctm̄ aut mortale aut
veniale. Dicit tn̄ glo. sup illud. cap̄. ne quis
arbitret̄. xxij. q. ij. ꝙ mēdacium malignita-
tis est omnibus mortale. Jocositatis vbi
nemo leditur non est mortale pctm̄. Beni-
gnitatis siue pietatis quod fit pro salute ali
cuius. de illo d̄r ꝙ mortale est perfectis: ve
niale imperfectis. ¶ Tertio mendaciuz est
anime intoxicatiuū. Sapi. j. Os quod mē-
tit̄ occidit animā. Ideo est quasi quoddam
venenū animam intoxicās. Mirum est ꝙ
miseri hoīes non timent qn̄ illud venenum
in ore sentiunt: cū hoc sit peius q̄ venenuz
materiale qd̄ occidit corp⁹. Sed per illud
anīa que est nobilior omni corpore. In cu-
ius signum quando diabolus voluit menti-
ri: ⁊ hoīem occidere ī corpore ⁊ anima: ap-
paruit in figura venenosi aīalis: scz serpen
tis: qr omnis mēdosus venenū diaboli ha-
bet in lingua intoxicans hoīem in anima
⁊ aliquando etiā in corpore. Cuius exēplū
legit̄ in vita sancti Juliani: ꝙ fuit quidam
Julianus noīe: frater beati Julij. Hi duo
fratres ad beatū Theodosiū imperatorez
chr̄ianissimum venerunt petentes vt tēpla C
idoloꝝ vbicunqz inuenirent destruerent:
⁊ tēpla christi edificarēt. Qd̄ imperator li-
benter faciens scripsit vt omnes debeant
eis obedire: ⁊ eos in omnibus sub pena ca
pitis adiuuare. Cūqz beat⁹ Julianus ⁊ iu
lius in loco qui dicit̄ Gaudianū: ecclesiam
fabricarent: ⁊ cūcti transeūtes eos in ope
ob ipsius imperatoris imperiū adiuuarēt.
Contigit ꝙ q̄dam cum carro inde transitū
facerent. Qui dixeruut adinuicē. Quā ex-
cusationem pretēdere poterimus vt liberi
transeam⁹: ⁊ in illo opere nō occupemur?
Dixeruntqz. Uenite: ꝓijciamus vnū ex no-
bis in plaustrū supinū: ⁊ cū pannis coope-
riamus eū. Dicemusqz ꝙ hominem mortu-
um in vehiculo habemus: ⁊ sic libere tran-
sire poterimus. Arripientes hominē viuū
in plaustris proiecerunt: eiqz dixerunt. Tu
sile ⁊ oculos claude: ⁊ quousqz transierim⁹
quasi mortu⁹ iaceas. Cū aūt hominem tā-
q̄ mortuum cooperuissent: ⁊ vsqz ad famu
los dei Julianū ⁊ iuliū venissent: dixerūt
eis ſui dei. Filioli parūper subsistite ⁊ nos
in opere hoc iuuate. Qui dixerunt ei. Nō D
possumus hic stare: qm̄ hominē mortuū in
plaustro habem⁹. Quib⁹ sanct⁹ Julianus
⁊ Julius dixerūt. Quid ita mētimini filio
li mei. Et illi. Non mētimur domini: sed sic
est vt loq̄mur. Sanct⁹ Julianus dixit: ſm
veritatē dei vestri ita vobis contingat. Et
illi boues pungentes ꝑtrāsierūt. Cūqz ꝓ-
cul ꝑtransissent: accedentes carrū: collegā
suum vocant cū noīe suo dicētes. Surge ⁊
stimula boues vt celeri⁹ transeamus. Cuz
aūt nullatenus se moueret: eū pulsare cepe
runt dicentes. Ut q̄d deliras? Sed cuz ille
nullatenus responderet: accedētes ad euz
discooꝑuerūt eum: ⁊ mortuū inuenerunt:
tantusqz timor ipsos ⁊ ceteros inuasit: vt
null⁹ de cetero famulis dei mētiri auderet
¶ Quarto mēdaciū est fidei exclusiuū: vn-
de Hieronym⁹. Mendaces faciunt vt nec
vera dicentibus credat̄. Ideo inuēta sunt
publica iuramenta sigilla ⁊ fideiussores: qr
hominibus mēdosis nō creditur. Unde sal-
uator nr̄ dixit Mat. v. Sit sermo vester est
est: non nō. Qd̄ aūt ampli⁹ est a malo est. i.
ac incredulitate hominū. Ideo Salomon

E petiit a deo Prouer. xxx. Uanitatem ⁊ verba mendacii longe fac a me. Incredulitas aũt insurgit ex tribus. s. ex parte loquẽtis ex ꝑte veritatis iminentis: ⁊ ex parte suscipientis. Primo ex parte persone loquentis quando em̃ est mẽdosa ⁊ non verax: talib⁹ non credit̃ non solũ quãdo mentiunt̃: sed etiam quãdo verũ dicũt. De talibus dicit̃ Abacuk. i. Nemo credit cum narrabit̃. Et Prouer. x. Qui nititur mẽdaciis. hic pascit vẽtos: quia non credit̃ in q̃buscũq; ⁊ quantũcũq; veris. Et ista est causa quare repti sunt fideiussores: publica instrumẽta: iuramenta: pignora: vt scz fide publica credatur. Et sic merito dicere possumus cũ propheta. Diminute sunt veritates a filijs hominum. Scd̃o cõtingit ex ꝑte veritatis imminentis: quando veritas excedit facultatem intellectus creati: vt qui nõ credit nisi quod potest ratione comp̃hendere: vt si q̃s vellet vnico rustico persuadere ꝙ sol esset octies maior q̃ tota terra: non crederet. Narrat̃ de quodaz rege qui dixit ioculatori suo. Inuenias mihi magnũ mẽdacium.

F Uidi inquit ioculator ꝙ quidam sagittator ꝑcussit fortiter ceruũ vnum: ⁊ intrauit sagitta per pedẽ dexterũ posteriorẽ ⁊ exiuit per aurẽ dexterã. Cui rex ait. Hoc est magnum mendacium quoniam est impossibile ꝙ sagitta intret per pedem dexterum vt exeat per aurem. Respõdit quidam alius. Certe non est mẽdacium: hoc est veritas: cum ceruus ille cum pede dextro fricaret aurem dexteram: sagitta ipsum pedem oppositum auri ꝑcutiẽs pertrãsiuit ip̃am aurem. Tertio modo venit ex parte suscipientis: puta si aliquis detineatur passiõe amoris vel etiam odii: non faciliter credit loquenti de amico suo vel inimico bonum aut malũ sicut narrat Ualerius. Cũ q̃dam deferret Platoni Xenocratem discipulum suũ multa contra eũ opprobria dixisse: noluit credere. Et criminator ait. Cur non crederet? Rñdit: non esse credibile vt quẽ tm̃ ip̃e amauerat: ꝙ ab eo nõ reamaretur. Similiter qui odit aliquẽ nõ credit bonum quod ab eo audit: etiaz si verũ sit. Ideo iudei de chr̃o scripta ⁊ dicta putant oĩa esse mendacia: quia ipsi odiũt eum. ¶ Quinto

est prauitas excessuũ. Unde Eccl̃i. xx. Potius fur est q̃ assiduitas viri mẽdacis. Ratio est quia fur nocet corpori. Ille vero qui mentit̃ nocet anime. Fur rapit temporalia mendax famam que melior est q̃ thesauri magni. Ideo dicit̃. vi. q. i. ca. debitores. Sunt peiores qui doctoruz vitam moresq; corrumpũt: q̃ qui substãtias alioꝝ prediaq; diripiunt. Ipsi em̃ qui extra nos sunt auferũt. Sed detractores que intra nos sunt auferũt. ¶ Legit̃ de q̃dam qui habuit tres filios: vnus fuit potator: alius fur: tertius filius fuit mendosus. Cogitans ille intra se qualiter posset illos tres filios compescere a maliciis suis ne sibi scandalum inferrẽt. Potatorẽ ergo fecit cellarium et sic fuit saturatus vino: secũdum scz furez fecit procuratorẽ: ⁊ sic ille fuit satiat⁹ pecunia. Tertium vero filium nõ poterat ponere in aliquod officium qui sibi plures guerras ⁊ rixas suscitauit q̃ om̃es alii. Ideo dicit̃ Eccl̃i. vii. Sex sunt que odit deus: ⁊ septimum detestatur ania eius scz oculos sublimes: linguam mendacem ⁊c̃. Ubi ergo est vnus mendax in domo aliqua: ille perturbat totã domũ: sicut ergo fur verecundat̃ cum deprehendit̃ in furto: sic mẽdax deberet verecũdari cũ deprehenderet̃ in mẽdacio. Dubitat̃ vtrũ quis posset dicere mendaciũ ex humilitate? Rñt Aug. in de ꝟbis apl̃i. et ponit̃. xxii. q. ii. c. Cũ hũilitatis cã mẽtiris ⁊ si non eras pctõr anteq̃ mẽtiris mentiendo efficieris. Sequit̃. vbi est talis hũilitas ibi regnat falsitas. Sed ꝯtra dist. viii. c: ad ei⁹ dicit̃. Bonaꝝ mẽtiũ est ibi culpã cognoscere: vbi culpa nõ est. Respõdet̃ ꝙ in genere põt se dicere pctõrẽ esse: q̃a nemo sine crimine viuit: sed spẽaliter dicẽdo aliquod pctm̃ de se cuius contrariũ est verum: mortaliter peccat. Uel vt dicit Aug. ꝙ in vno pctõ multa pñt notari pctã. Cum em̃ q̃s peccat cõmittit homicidium occidendo aĩam suã: cõmittit furtũ: q̃a se subtrahit deo: cõmittit adulteriũ: q̃a recedit a deo ⁊ fornicat̃ cũ diabolo: periuriũ q̃a fidẽ in baptismo non seruat ⁊c̃. Et qd̃ dicit in oĩb⁹ viciis in quib⁹ miser hõ peccare põt: ibi comprehendunt̃ gña singuloꝝ ⁊ nõ singula generũ. hec glo. Nõ est mentiendũ ex humili-

tate: neq; ex paupertate: neq; ex ptāte: nec ex senio ⁊ antiqtate sicut q̄dā solent. Unde dixit quidam metrice. Aliā can⁹ heros venator vigil amator. Ter tres nugeruli medicus questor ioculator. Vis in his primis mediis decet est opus imis. Primus est aquila q̄ remote volat ⁊ ambulat p alienas terras: ⁊ multa gl'iaī se vidisse vt sciēs apparet q̄ cōiter mendacia sunt. Scōs est canus. i. antiquus: q⁹ senes multa mētiunt q̄ dicunt facta fuisse suis tpib⁹. Tertiꝰ est heros. i. dūs aut miles. Nā dicit se talia magnalia fecisse in tali bello: q̄ aliq̄n minime vera sunt. Illi tres mētiuntur aliq̄n ex potētia: q⁹ nemo pōt cōtradicere. Quartꝰ est venator: q̄a clamat se inuenisse ferā vt letificet custodes laqueoꝝ. Quintꝰ est vigilator q̄ clamat nocturno tpe ꝓtra insidiātes. Ego video te: cum tū neminē videat. Sextus est amator. i. procax q̄ vult mīrimonium inire: ⁊ gl'iaī se abundare in multis: ⁊ econtra mulier facit sīlr: sic vnꝰ alium decipit. Septimus est medicus qui ꝑmittit infirmis sanitatē ⁊ cōualescentiā: q̄ tū minime ducit ad effectū. Octauus est questor q̄ vt extorq̄at pecuniā ⁊ alia bona ab hoīb⁹ promittit q̄ suis orationibus vult redimere alias parentū suoꝝ ⁊ ꝑmogenitoꝝ de purgatorio. Nonus est ioculator: qui ꝑmittit hoībus q⁹ debent videre vitā eternam vel aliud sīle. Decimus est peccator q̄ est peior inter hoies. ¶ Sexto mēdaciuz est animedānatio. dicēte ps. Perdes oēs qui loquūtur mēdaciū. Cuius exēplū ptz Act. v. de anania ⁊ saphyra. De q̄ Petrus ait. Non es mentitus hominibus: sed deo. Audiens hec Ananias cecidit ⁊ expirauit. Nonne mortui sunt subitanea morte illi exploratores: quos Moyses miserat ad explorandum terram ꝑmissionis. Reuersi vero terruerunt populū suū mendacijs. vt Nume. xiij. ⁊ xiiij. Non solum illi damnantur qui dicunt mendacia: sed etiam illi qui libēter audiūt mēdacia: ⁊ delectant in verbis mēdosis. Non sic fecit Diogenes: de q̄ legitur in vitas phoꝝ. Cū q̄dam ioculator laudasset Alexandrū ⁊ mira de eo retulisset. Audiens hec Diogenes obturauit aures suas. Interrogat⁹ aūt cur aures clauderet. Rñdit q⁹ non posset audire illa mēdacia q̄ ille retulisset. Capiāt g̃ parentes inde exēplū si habeāt filios aut filias aut ancillas mēdosas: ⁊ nō audiāt eoꝝ mēdacia: sz eos corrigāt ꝓbis ⁊ factz. Adhuc grauiꝰ dānātur q̄ mēdaciū scribūt in cartis ⁊ libris. In q̄bus nō soli peccāt sed oēs legētes ⁊ studētes in eis. Jō dicit Señ. in epla ad Lucillū. Turpe est aliud loq̄ ⁊ aliud sentire: quāto turpius aliud q̄ decet scribere. Grauiter etiā peccāt q̄ alijs mēdacia sua imporāt sicut q̄dā solēt dicere. Tu mentiris: q̄ valde inhonestū est: q̄n iuuenis hoc facit seni: mulier viro ⁊ filiꝰ pī. Adhuc grauius ē si hō facit h̄ sctō viro. vñ recitat Cirillꝰ i epla ad Aug. de miraculis sctī Hier. q⁹ cū q̄dā heretic⁹ pestifer arrianoꝝ in q̄dā disputatione cuidā gl'iosi Hieronymi auctoritatē ꝓtra eū iducēti sua temeritate respōdit q⁹ Hieronymꝰ mētiret subito fuit vltiōe diuia ꝑcussus ⁊ vocē deiceps nullatenus formauit. adhuc grauiꝰ peccāt q̄ dicūt diuinā scripturā mētiri q̄ est ispirata a spū sancto. ¶ Nō falsum testimoniū dices.

Tertio peccant cōtra illud ꝓceptū: omnes qui primum ledūt ꝓbis iuriosis. Et ꝑm Aug. hic non solum phibet mendaciū: sed etiā omne nocumentum: ⁊ sunt. xij. persone que verbis iniuriosis primum offendunt: quarū prime sex ledunt fraternā fidelitatē: alie sex fraternaz charitatem. Igitur tales sunt.

Derisores.	Susurrones.
Detractores.	Traditores.
Conuitiatores.	Jactatores.
Litigatores.	Cōminatores.
Falsi laudatores.	Judicatores.
Falsi adulatores.	Falsi cōsiliatores.

¶ Primi sunt derisores q̄ ledunt proximuz deridendo ⁊ subsannando. De quib⁹ vere dicit. Subsannās subsannabit derisōes deridebit. Cuiꝰ exempluz ptz in sctō Bzictio qui derisit sctm Martinuz q̄ postea fuit ab alio derisus. vt patet in sua legenda. Unde dicit Job capi. xij. Deridet iusti simplicitas. Nemo igit debet alīū deridere si cernit eū eē defectuosum i natura: sicut cōiter isti lasciui socij faciūt: teste Juuenale sic dicēte. Loripedē rectus derideat ethiopē al-

⁊

E bus. Dicit sanctus Tho. in. ij. ij. q. Derisor videt intendere q ille q̄ deridet erubescat. Est g̊ spēale pctm̄ qr habz spēalē finē: et est pctm̄ veniale qn̄ defectus q̄ in alio deridet paru⁹ est. Sed est pctm̄ mortale qn̄ ille defectus ⁊ illud malū qd̄ in ludū ⁊ risum vertit est magnū: ⁊ tanto graui⁹ quāto maior reuerētia debet psone q̄ illudit. Un̄ grauissimū pctm̄ est deridere deū: sicut iudei fecerūt chr̄o: deide parētes: deinde iustos. Jō micol deridēs Dauid: sterilis facta est. vtz ij. Reg. vj. Sic grauiter peccāt q̄ derident paupes in vili habitu incedentes. vtz. xxj. q. iij. ca. om̄es ⁊ etiā monachos. Primo filij nō debēt deridere parētes: ne videātur imitatores Cham q̄ derisit patrē suū: ⁊ in seruitutē a pr̄e redact⁹ est. vt ptz Gene. ix. Maledict⁹ Chanaā eris seruus seruorum fratr̄ tuor̄. In p̄mo seruit⁹ exorta est. Cōtra q̄s Prouer. iij. Oculū qui subsannat patrē ⁊ partū despiciet mr̄is sue suffodiāt corui de torrentib⁹: ⁊ comedāt eū filij aq̄le. A fortiori de patrib⁹ spūalib⁹ exēplo Helisei pphete q̄ maledicit pueris illudentib⁹ sibi.

F. Et egressi sunt duo vrsi de silua ⁊ laceraue runt. xlij. pueros. vtz. iiij. Regū. ij. Sic neq̄ subditi debēt deridere p̄latos. Secūdo mulier non debet deridere virū suū. Cui⁹ exemplū patet. ij. Reg. vj. Cū dauid saltauit ante arcā: qd̄ videns Micol derisit eū: propter qd̄ facta est sterilis. Tertio neq̄ iuuenes debent deridere senes. Senect⁹ em̄ laudabilis nō diuturna. Sap̄. iiij. Jō scribitur Eccl̄i. xxj. Fatuus in risu exaltat vocē suā vir aūt sapiēs vix tacite ridebit. Est em̄ senect⁹ honorāda nō deridenda. vn̄ Leuiti. xix. d̄r. Corā cano capite ꝯsurge: ⁊ honora psonā senis. A fortiori nō sunt deridendi iusti ⁊ simplices homines. Contra illud Job. xij. Deridet iusti simplicitas. vn̄ dicit Fran. pe. de re. vtri. for. lib. ij. ca. iij. Nihil em̄ est ridiculosi⁹ sed nil crebri⁹ est q̄ contēni sapientem ab insanis. Sequit circa hoc verbū spernor. Quatuor bona esse dixere aliqui scz spernere mundum: spernere nullum: spernere se: ⁊ se spernere sperni: hoc tibi vltimo opus est. Sequitur infra. Si a maioribus sperneris fer. Si a minoribus patere: quia illi suo iure vtunt. Fere nanq̄ contēptui sunt munera maiorib⁹. Sequit: G Herodes miserrimus pessimusq̄ hominuz chr̄m spreuit ⁊ irrisit. Secūdi sunt susurrones. Cōtra q̄s Leuiti. xix. Nō erit criminator ⁊ susurro in pp̄lo. Susurrones deo odibiles. dicit ap̄ls ad Roma. j. Itē differentia inter detractorē ⁊ susurronē. Nam detractor hoc facit apte: sed susurro detrahit aut diffamat occulte ⁊ in aure. Scd̄o susurro in̄ter amicos discordiā seminat. Detractor vero neq̄ alior̄ bona negat vel etiam minuit. Jō em̄ susurratio est graui⁹ pctm̄ q̄ detractio. Aufert em̄ amicitiā q̄ preeminet oīb⁹ tp̄alib⁹: q̄a sine amicis nullus pōt bn̄ viuere. vt dicit ph̄us. viij. ethico. Item Eccl̄i. vij. d̄r. amico fideli nulla est cōpatio qr vt ibidē subdit. Amicus fidelis est medicamentū vite ⁊ illā immortalē amicitiā susurro nitit auferre. Jō d̄r Prouer. vj. Sex sunt q̄ odit deus ⁊ septimū aīa ei⁹ detestat scz q̄ seminat inter frēs. i. amicos discordiam. Et tales sunt filij diaboli qui sp̄ nitunt discordiā seminare. Cuius exēplū ponit in speculo histo. li. xxvj. c. xix. Cū Henricus tertius celebraret pentecostē apud mogun H ciā: paulo ante missam cū sedilia pararent i eccl̄ia ortū est iurgiū iter cubicularios archiep̄i ⁊ abbatis vuldensis cenobij quorū dn̄s iuxta imp̄atorē sederet. Naz vuldense cenobiū in saxonia sancti Galli ab antiquo habet p̄uilegiū: vt in magnis festiuitatib⁹ ad dexterā eius sedeat. Ita vētū est ad pugnā: furoreq̄ p eccl̄iam grassante: pauimētū sanguine inundauit. Sed statim ep̄is cōuolātib⁹ pace iter aliq̄s dissidētes ꝯstituta tēplū purgatū est: ⁊ missa festiuis clamoribus est acta. Sequētia aūt cantata ⁊ vltimo ei⁹ v̄su dicto. s. hūc diē gl̄iosum fecisti: vox ab aere lapsa est. Hūc diem bellicosuz ego feci. Rigentib⁹ oīb⁹ p̄ timore: imperator diligenter attendens leticiā diaboli resumpsit missam. Istud semē seminauit diabolus p totū mundū. Tertij sunt conuiciatores. Contra quos Math̄. v. Qui dixerit fratri suo fatue: reus erit gehenne ignis. O q̄d tunc fiet in bello de illo q̄ dicit proximo suo fur nequā traditor ribalde ⁊c̄. Hec oīa sunt signa stulticie. vtz Prouer. xx. oēs stulti miscent cōtumelijs. Et ē dr̄ntia inter

A cõuiciũ ⁊ ꝓtumeliã: q; cõuiciũ est qñ obijcit alicui suus defect⁹ naturalis vt dicẽdo: tu surdus gibbosus mut⁹ cecus ⁊ sic de alijs defectib⁹. Sed cõtumelia vocat qñ alicui improperant pctã sua vt dicendo tu es fur meretrix: ⁊ sic de alijs suoꝝ ꝓgenitoꝝ: filius furis: fili⁹ meretricis fili⁹ ꝑsbyteri aut monachi. de illis dicit Prouer. x. Qui profert ꝓtumeliã insipiẽs est. Et bene insipiẽs est: q; oportet q; postea neget se dixisse aliqñ cũ iuramẽto: ⁊ sic fit ꝑiur⁹. Scõm est signũ superbie. Prouer. x. vbi fuerit superbia ibi cõtumelie dñabunt. Ideo dicit Ysido. i li. ethimol. q; ꝓtumelios⁹ tumet verbis iniurie. Dubitat vtrũ oñis cõtumelia sit pctũ mortale. Ñndet sctus Tho. in. ij. ij. q. lxxij. arti. ij. q; qñ cõuitium siue cõtumelia de suiꝝ rõne importat quãdã dehonoratiõem si intẽtio pferẽtis ad hoc inferat: vt aliqs per ꝟba q; pfert honorẽ alteri⁹ auferat: hoc est pctũ mortale: ⁊ nõ est min⁹ q; furtũ vel rapina. Non em̃ hõ min⁹ amat suũ honorẽ q; rẽ possessaz. Si ꝟo aliqs verbũ cõuicij vel cõtumelie dixerit non tñ aio dehonorandi
B vel ꝓpter correctionẽ vel aliq̃d hmõi: non dicit cõuiciũ vel cõtumeliã formalit ⁊ p se: sz p accidẽs ⁊ materialr: inquãtum. s. dicit id qd̃ põt esse cõuiciũ vl ꝓtumelia. Ñ hoc põt esse qñq; veniale: qñq; absq; oñi pctõ. In q̃ tñ est necessaria discretio: vt. s. hõ moderate talib⁹ verbis vtat q; nõ auferat honorẽ illi⁹ cõtra quẽ ꝓfert. Et sicut licitũ est aliquẽ ꝟberare vel in reb⁹ dãnificare causa discipline: sic etiã aliqs põt aliquẽ corrigere debet aliqd̃ ꝟbũ ꝙuicios⁹ dicere. Et hoc mõ dñs discipꝭos vocauit stultos Lu. vl. Et apꝭus Galathas insensatos. Ad galathas. iij. Tertio est signũ iracũdie. Ideo dr Eccli. xxvj. Mulier ebriosa ira magna ⁊ cõtumelia: ⁊ turpitudo illius nõ tegetur. Si qs aũt vult scire q̃lis sit: litiget cuz vna muliere mala ⁊ iracunda. Dubitat vtr hõ debeat cõtumelias sibi illatas patiẽter sustinere? Ñndet sctus Thom̃. vbi. s. arti. iij. dicens. q; sicut in alijs iniurijs sic in verbis cõtumelios⁹ cõtra q̃ nos dicunt hꝫe tenemur aim paratũ ad cõtumelias tolerãdas si expediens fuerit. Sic em̃ beat⁹ Aug. exponit illud ꝓceptũ dñi. Si qs te percusserit in vnã maxillam ⁊c. Q̃q; tñ oportet vt repellam⁹ cõtumeliã illatã ⁊ maxime ꝓpter C
duo. Primo ꝓpter bonũ eius qui eam infert: vt audacia eius reprimat ⁊ decetero talia non attentet. sm illud Prouer. xxvj. Ñnde stulto sm stulticiã suã ne sibi sapiens videat. Alio modo ꝓpter bonum multoꝝ quoꝝ defectus impedit ꝓ contumelias nobis illatas. vñ Greg. sup Ezechi. omel. ix. Vij q̃ꝝ vita in exẽplo imitationis est posita debẽt si pñt detrahẽtiũ sibi verba cõpescere: ne eoꝝ ꝓdicationẽ non exaudiãt q̃ audire poterant: ⁊ in hꝭ prauis moribus remanentes bñ viuere contẽnãt. Non tñ debet hõ ita faciliter reclamare verba ꝓtumeliosa sicut multi faciũt ꝓpt minimũ aliquãdo ꝟbũ cõtumeliosum reclamãt. De quib⁹ btus Gregor. i li. dial. Qualis quisq; apud se lateat ꝓtumelia illata ꝓbat. Hã sicut superbi honorib⁹: sic plerũq; humiles sua despectiõe gloriant. hec ille. Debẽt em̃ tales recurrere ad mẽtem si quid tale vnq̃ cõmiserunt. Dicẽte Gregorio li. ix. moral. Tunc illata vitia bñ toleram⁹: cũ in secreto mentis ad mala ꝓpetrata recurrim⁹. Leue q̃pe videbit q; iniuria pcutimur: dũ in actione nr̃a conspicimus qd̃ peius est qd̃ meremur. Ñ dauid cõtumeliosa verba sibi a semei dicta non tam cõuicia q̃ adiutoria credidit: quibus se purgari sibiq; deũ misereri posse iudicauit. Ñ reduxit ad memoriã q; ꝓpetrato cũ bersabee scelere filium fugit. D
Si igit aliqñ hõ conuiciat ⁊ si verũ est qd̃ dicit: nõ est inconuenies hoc loq̃ homies qd̃ tu facere ausus es. Si aũt falsum est nõ tibi nocet eoꝝ oblocutio. Verũtamen si alb⁹ esses: ⁊ aliquis diceret te esse nigrũ q̃d tibi obesset illius oblocutio? Sustinere q̃ debet hõ modicũ: ⁊ sic vincit aduersariũ: exẽplo illi⁹ qui canẽ latrantẽ minando ꝙuocat ad mordẽdũ: Qui si latrat⁹ ei⁹ nõ aduertit: citius cõpescit eũ. Sic hõ qñ nõ aduertit: contumelias illatas: tũc ꝙfundit i seipso ⁊ desistit: sic debet hꝫe ꝟba sua q̃si latrat⁹ canũ ⁊ garrit⁹ auiũ. Si aũt vindicare volueris te ⁊ defendere: aspiciẽt vos pariter mordẽtes: ⁊ despiciẽt vos parit. Legit de Augusto cesare ad palatiũ reuertẽte q; q̃dã cõtumelios⁹ clamabat: o tyrãne: o tyranne. Tu

gustus ꝓ̃o patiẽter rñdit. Si ego essem tyrãn⁹ nõ diceres illa. Itẽ vespasian⁹ impator audito a suis: q̃ qdam de ppło ei detrahẽrent iniuriosis verbis. Rñt. Inferioris psone hoc est facere: superioris vero hoc pati. Vñ dicit poeta. Nobile vincendi genus est patiẽtia: vicit q̃ patit: si vis vincere disce pati. Exẽplo etiaz apłoꝝ. de q̃bus legit in acti. apłoꝝ. Ibãt apłi gaudẽtes a cõspectu concilij: qm̃ digni habiti sunt ꝓ nomine Jesu cõtumelią pati. ¶ Quarti sunt detractores: de q̃bus satis dictũ est in q̃nto p̃cepto de homicidio. ¶ Quinti vocant iactatores: ꝛ sunt q̃ gł̃iant se magna ꝛ multa fecisse. Cõtra quos ꝓuer. xxvj. Laudet te alien⁹ ꝛ non os tuũ. Et tales sunt sĩles nabuchodonosoꝛ. De q̃ Dani. iiij. qui hec verba ꝓferebat dicens. Nõne hec est babylon ciuitas magna quã edificaui in domum regni ꝛ i robore fortitudinis mee: ꝛ i gł̃ia decoris mei? Adhuc sermo erat in oze regis: ꝛ vox de celo ruit. Tibi ꝺ̃ꝛ nabuchodonosoꝛ rex: regnũ tuum transeat a te: talis eñ fert testimoniũ de seipso. Joan. xij. Tu de teip̃o testimoniũ dicis: ꝛ testimoniũ tuũ nõ est verũ. Cõtra quos. j. ad Coꝛ. x. Non is qui seip̃m cõmendat: ille ꝓbatus est. Et est iactãtia ſm Tho. ij. ij. q. cxij. arti. j. Quando hõ ꝓ̃bis se extollit. Vñ eñ aliq̃s loquit de se supra illud q̃ nõ in se est: sed ꝛ supra illud q̃ hoies de eo opinant ꝛc. Vñ apostolus refugiens dixit. ij. ad Coꝛ. xi. Parco ne q̃s estimet me supra illud quod videt in me aut audit. Aut extollit se supra illud q̃ in se est ſm rei veritatem: ꝛ in opinione alioꝝ hec ꝓꝓie dicit iactantia. Dubitatur vtꝝ iactãtia ꝓꝓie sit pctm̃ mortale? Respõdet Tho. vbi supra q̃ iactãtia põt cõsiderari dupliciter. Uno mõ ſm se ꝓut est mendacium quoddaz: sic q̃libz est peccatũ mortale q̃libz veniale. Mortale qdem q̃ñ q̃s iactantiam de se ꝓfert q̃ꝺ est ꝓtra gł̃iam dei sicut ex persona regis tyri dicit Ezechi. xxviij. Eleuatũ est coꝛ tuũ ꝛ dixisti. Deꝰ ego sum. Vel etiã contra charitatẽ ꝓximi: sicut cum aliquis iactando seip̃m prozumpit in contumelias alioꝝ. Sicut dicitur Luc. xviij. de phariseo qui dixit. Nõ sum sicut ceteri hoꝛ̃es: raptoꝛes: iniusti ꝛ adulteri: velut h̃ etiam publicanus. Q̃libz est peccatũ venia le: quãdo sc̃z aliquis talia de se iactat que nec̃z sunt contra deũ nec̃z contra ꝓximuz. Alio modo potest iactãtia cõsiderari ſm causam suam sc̃z superbiam aut appetituz lucri aut inanis gloꝛie: ꝛ sic cum ꝓcedit ex superbia vel inani gloꝛia: que est peccatuz mortale: iactãtia erit pctm̃ mortale. Legit in vitaspatrũ de q̃ꝺaz heremita: q̃ pollens oĩb⁹ virtutib⁹ cepit iactare se. Et in specie mulieris diabol⁹ venit ad spelũcam suã dicẽs: q̃ a bestijs nocte illa eẽt deuoꝛãdus nisi suscipereꝯ i eius hospitio. Que suscepta diuersis blãdimẽtis duxit eũ ad hoc vt mẽbꝛa ei⁹ sigillatim tangeret. Et cum inclinaret se vt eã fede amplecteꝛeꝯ: tũc ipsa euanuit deridẽs eũ: ꝛ multitudo demonũ clamabat di. O monache qui te vsq̃ ad celuz extollebas: quõ demersus es in infernuz? Tũc ille desperãs ꝛ fugiẽs p̃ cõfusiõe conspectũ oĩm religiosoꝝ: reuersus est ad seculũ tradẽs se oĩni impuditicie. ¶ Sexto vocant traditoꝛes: ꝛ sunt qui proximũ verbis publicis ꝛ fucatis decipiũt: ꝑtẽdendo amorem in facie sed gerendo liuoꝛem in coꝛde. De quib⁹ ꝓpheta. Labia dolosa in coꝛde ꝛ coꝛde locuti sunt. Nel gerunt in oze: sed coꝛ felleũ abscondũt in mente. Tales sunt falsi amici. Nam in oze sunt amici: in coꝛde inimici. Dicunt oze q̃ bñ valeant. Arridẽt oze: sed in coꝛde machinant malũ. De quo Eccli. vj. Est amic⁹ ꝛ soci⁹ mẽse: ꝛ non permanebit in die necessitatis. i. paupertatis. vñ Boetius. Que fortuna facit amicũ: infortunij inimicũ. vnde poeta. Cũ fueris felix: multos numerabis amicos. Tpa si fuerint nubila solus eris. Item Eccli. xij. Non cognoscit in bonis amicus: ꝛ nõ abscondit in malis inimicus. Narrat petrus alfontij de quoꝺaz diuite q̃ quadam die q̃siuit a filio suo quot amicos acq̃siuisset? Rñdit: centum. Ait pater. Bñ fecisti. Ego in tota vita mea acq̃siui mihi vnũ. attamẽ iẽt pater ad filiũ: vt probes amicos tuos: accipe porcuz occisum ꝛ dic amico tuo: hunc hoiem occidi quem põzto in sacco: iuua me vt clam sepeliam cadauer. Rñdit ꝓmus istud. Nolo me periculo exponere ꝓpter te: sic rñdit secũdus ꝛ terti⁹ ꝛ q̃rtus: ꝛ sic de alijs. Tũc

A ait pr̃ ad filiũ. Vade ad amicum meũ ⁊ dic ei q̃ te iuuet amore mei: ⁊ fecit. ¶Septimi sunt litigatores ꝓuocantes hoies ad lites. Prouer. xix. Ibõ quersus suscitat lites Ibidẽ. ca. xviij. Labia stulti miscent rixas. Cauẽdũ est ne qs litiget cũ verboso. Ideo dicit Eccli. viij. Ne litiges cũ hoie lingua-to ⁊ ne struas ĩ ignẽ ei⁹ ligna. Vnde Cato Cõtra verbosos noli cõtendere ꝙbis. Ser mo dat cũctis vex sapia paucis. Scõo nõ cũ stulto Prouer. xxviij. Ne rideas stulto iuxta stulticiã suã ne sis ei esse videaris. Tertio cum hoie potente ne incidas in ma nus eius. Quarto cũ locuplete Eccli. iiij. Nõ cõtendas cum hoie locuplete: ne forte ecõtra cõstituat tibi litẽ. Multos em̃ pdit aurũ ⁊ argẽtũ. Quinto cũ hoie iracũdo nõ facies rixas. Istud viciũ est fugiẽdũ: qr est pctm̃ diaboli: vnde nihil simili⁹ actibus de monũ q̃ cõtẽdere. Vñ tales se ostẽdũt ser uos diaboli. vtz. ij. ad Timo. ij. Seruũ dei nõ oportet litigare. Et est peccatũ mortale ſm sctm̃ Tho. ij. ij. q. xxxviij. qñ est impu gnatio veritatis cũ cõfidẽtia clamoris. Si B aũt est impugnatio falsitatis cuz debito ⁊ ordinato mõ: sic est laudabilis. Legit in vi tas patr. q̃ orante Machario vox insonuit dicens. Nondũ ad mẽsurã duaꝝ mulieruz peueniſti q̃ habitãt in ciuitate. Cũq̃ macha rius hoc audito intrasset ciuitatẽ ⁊ quesi uisset ab eis cõuersationẽ earũ. Dixerũt ei q̃ essent vxores duoꝝ fratrũ. ⁊ .xv. annis simul fuerant: nec vnquã aliqua aliã dicto vel facto offendit. Legit ibidẽ de agatho ne. Nunq̃ inq̃t dormiui litẽ habẽs cũ aliq̃: nec p̃misi aliquẽ litẽ habẽtẽ mecũ dormire Iõ dicit Aug. in reg: Lites autẽ nullas ha beatis aut q̃celerrime finiatis ne ira cre scat ĩ odiũ. ¶Octaui sunt cõminatores. ſ. qui cõminant in discretis. vñ. j. Pet. ij. qui cũ paterẽt: nõ cõminabãt ⁊ c̃. Tales sũt stul ti q̃ cõminant illud qõ nunq̃ facturi sunt. Prouer. xiiij. Qui ĩpatiẽs est: exaltat vocẽ suã. ¶Noni sunt falsi hoim laudatores in malis. dicente pr̃. Laudat pctor in desi deriis aie sue: ⁊ iniquus bñdicit. Eccli. ix. nõ laudes virũ in spẽ sua. Iõ dicit Ambro. in sermone de sancto Eusebio. Ne laudauer ̃ hoiem in vita sua qñ nec adulatio nocet ne q̃ laudatũ tentet elatio. Si qs aũt aliquez C laudaret ne in tribulatiõib⁹ deficiat: nõ est peccatũ: vt in bono ꝓficere studeat. ¶De cimi sunt iudicatores q̃ oĩa iterpretant ad malũ. Cõtra quos apls. j. ad Cor. iiij. Nolĩ hi aũt p minimo est vt iudicer ab humano die. Luc. vj. Nolite iudicare ⁊ non iudica bimini: hoc est vex de malis occultis ⁊ nõ manifestis. Et q̃ pñt fieri bñ vel male indif ferẽter sunt in meliorẽ ptẽ interptãda dicit re. iu. ¶Undecimi sunt falsi consiliatores. Eccli. xxxvij. A ꝙsiliario malo ꝙserua aiaz tuã: neq̃ cũ stulto. Eccli. vij. Cũ fatuis non habe ꝙsiliũ. Tales sunt valde periculosi in cõitate. Dicit em̃ Tullius in li. de senectu te. Consiliator est in republica tanq̃ guber nator in naui. Jn q̃ alij sentinã exhauriũt: alij remigãt: alij malũ scandunt. Ille ꝙo te nens clauũ est q̃etus sedẽs in puppi multa maiora facit. Sic ⁊ ꝙsiliari⁹ si malus est to ta nauis reipublice periclitat. ¶Duodeci mi sunt adulatores ⁊ est pctm̃ mortale: q̃a contrariat charitati ꝓximi. Prio rõne ma terie cum qs laudat pctm̃ alicui⁹. Alio mõ rõne intẽtionis: puta cũ adulat alicui vt ei noceat corpalr vel spũalr: ⁊ hoc est morta le ſm illõ Prouer. xxviij. Melior a sunt vul nera diligẽtis ⁊ c̃. Tertio ꝓpter occasionẽ: cũ adulatio ẽ occasio alicui vt faciat malũ. D

¶De simulatoribus.

Quarto peccãt ꝓtra hoc p̃ceptũ q̃ i fa ctis falsitatis deũ offendũt. De quibus dicit Amb. ⁊ ponunt ei⁹ ꝙba. xx. q. v. c. Cauete frẽs mendaciũ: qr oẽs q̃ amãt mẽdaciũ filij sunt diaboli. Nec solum in fal sis ꝙbis: sz etiã ĩ simulatis opib⁹ mendaciũ est. mẽdaciũ nãq̃ ẽ chr̃ianũ se dicere ⁊ opa chr̃i nõ facere. Mẽdaciũ ẽ epm̃ sacerdotẽ vt clericũ p fiteri ⁊ ꝓtraria huic ordini opa ri. hec Ambro. Sũt g̃ tales falsi testes q̃ ali ud sunt in corde: ⁊ aliud sunt ĩ ope. Et sunt xij. ĩ numero. Nã q̃tuor oñdũt sub spẽ sita te sctitatz: q̃ttuor sub spẽ simulate veritatis q̃tuor sub spẽ simulate iusticie ⁊ equitatis. Prio habz fieri ĩ alieno habitu. Cui⁹ exm̃ habem⁹. iij. Reg. xiiij. de vxore Jeroboam cui⁹ filꝰ egrotauit: ⁊ ait rex vxori sue. Cõ muta habitũ ne cognoscar ̃ vxor mea: ⁊ va de ĩ sylo ad achiã ppham. Qui mihi q̃ndã

locutus est de regno: ipse indicabit tibi qd
euētuꝝ sit puero. Et venit mulier ad achi-
am pphaz: q̄ videre non poterat p̄ senectu
te: sed instruct⁹ a dño ait. Ingredere vxor
Jeroboā: q̄re te aliam simulas: vade & dic
Jeroboam. Exaltaui te de medio ppli & c̄.
vtz. iij. Regū. xxij. Idem fecit Codrus rex
athenien̄: put recitat Aug. xviij. lib. de ci.
dei. c. xix. Si q̄s h̄ faceret vt euaderet ma-
nus inimicoꝝ esset tolerabile. Sed si q̄s h̄
faceret vt eo expediti⁹ faceret aliq̄ malū
q̄ eēt ꝓtra charitatē dei & ꝓximi: sicut faci
unt ille muliercule q̄ in carnisp̄uio indu-
unt habituꝝ viri & econtra. De quib⁹ dicit
Deute. xxij. Nō vtatur mulier veste virili:
nec vir vtat veste feminea. Abhomīabilis
em̄ est apud deū q̄ facit hec. Idem in can̄.
xxx. di. c. Si qua mulier suo ꝓposito iudi
cans vtile vt virili veste vtat: & ꝓpter hoc
habituꝝ viri imitet: anathema sit. Hec ibi.
Talis socius repertus fuit tpe Nicolai ꝑ-
me: & cōbustus fuit ibidem q̄ multis modis
se cū mulieribus & cū iuuenculis cōmiscuit
in tali habitu. Taliter etiā q̄dā femīa venit
ad papatū. vt dicit Martinus in chronica
sua. Anno dñi. dccc. xlvij. post leonē q̄rtū
natione anglica: & fuit vocatus Joā. viij.
fm Joānē boccacij in de claris mulierib⁹.
Sic etiā peccāt ille mulieres & puelle q̄ ge-
rūt habitū ꝛginū & nō sunt ꝛgines. Tales
tādiu virgines sunt q̄diu nō veniunt cruci-
feri frēs. i. pueri. Sed est distinguēdū: aut
est manifestū aut occultū eoꝝ peccatū. Si
manifestū peccāt q̄ se ornāt tāq̄ virgines
& nō sunt virgines. Si aūt est occultū non
peccāt: q̄ nemo debz scādalizare seip̄m: q̄
talē pōt se q̄s ostēdere foris q̄lis est in opi-
nione. Sic chr̄s finxit se longius ire. Luce
xxiiij. Debet tn̄ de hoc dolere in corde q̄
taliter se foris ondit q̄lit ab intra nō ē. Sic
etiā peccāt clerici q̄ eoꝝ vestimēta clerica-
lia trāsmutāt in secularia. Nam sunt clerici
nōie & sacerdotes: sed in veste sunt armige
ri. Nōie sunt p̄sone spirituales sed i veste
seculares. Cōtra quos in. c. clerici officia.
Pānis rubeis ac viridibus necnō manicis
& sotularibus suticijs frenis sellis pectora-
libus calcarib⁹ deauratis non vtant. Dici
tur ibidē q̄ nō debēt habitū trāsmutar̄ nisi
iusta de cā. Sequit ibidē. Fibulas oīno nō
gerāt neq̄ corrigias auri vel argenti orna:
tū habētes: sed nec anulos: nisi q̄b⁹ cōpetit
ex officio dignitatis. Sic etiā peccant mo-
nachi q̄ ab extra i veste sctitatē fingūt: int⁹
sunt lupi rapaces. Foris habēt veste albaz
intus nigredine deturpati sunt pctōꝝ: fo-
ris habent aliq̄ veste nigrā aut griseā hūi-
litatis: sed intus hūt habitū supbie & vani-
tatis. De quib⁹ dicit ap̄s. j. ad Coꝝ. xiiij.
Periculum in falsis fratribus. ¶ Dubitat
vtrum hypocrisis sit semp̄ pctm̄ mortale.
Respōdet q̄ hypocrisis fit multis modis.
Primo q̄n̄ q̄s oīdit sctitatē quā nec habet
nec h̄re curat: sed tm̄ vt sctūs reputet: hoc
fm sctm̄ Thom̄. ij. ij. q. v. est pctm̄ mortale.
Ideo dicit Augu. p̄s. Simulata sanctitas
est duplex iniq̄tas: & sic est duplex pctm̄: q̄
occulte iniqui & mali sunt. Etiaz est ibi fal-
sitas q̄ fingunt & mentiunt se esse sctōs et
non sunt. Scdo si sanctitatem ostēdit vt fal
sam doctrinam seminare possit. Talis pec
cat mortaliter: q̄a facit cōtra deū & salutē
ꝓximi. Et talis simulatio sanctitatis est cō-
munis hereticis: q̄ hereticī ieiunant mul-
tū & genuflectunt: & sic hoies decipiunt vt
suis falsis doctrinis credant. Tertio si ostē
dunt sanctitatez vt possint eccleiasticā di-
gnitatem acquirere ad quam indigni sunt.
Talis deū grauit offendit. Vñ Bern̄. sup
missus est. O frēs q̄tiēs hoibus p̄esse desi-
dero: totiens deū meū p̄ire cōtēdo. Et tūc
vere nō sapio q̄ ip̄⁹ dei sunt. vñ Aug. in li.
de do. chr̄i. Cū hō inq̄t illis q̄ sibi naturaliꝫ
pares sunt hoc est hoib⁹ dñari affectat ito-
lerabilis q̄dē supbia est. Quarto si ostēdat
sctitatē vt acquirat bona tpalia in quib⁹ fi-
nem cōstituit: hoc fm Hermannū de schil-
ditz. est pctm̄ mortale: q̄a talis auarus est.
Quinto si ipsa fictione delectat cum alias
nullum malū p̄tendat. De q̄ Aristo. ij. ethi.
dicit. q̄ talis magis videt vanus q̄ malus
& tunc pōt esse veniale fm eūdem Hermā-
nū. Sexto si q̄s simulat sctitatē occultantē
suū pctm̄: ne alij ex hoc scandalizent. Hoc
fm sctm̄ Tho. ij. ij. pōt fieri laudabiliter q̄a
dr̄. Ne homini p quē scādalū fiat. Septio
q̄n̄ q̄s ad honorē dei & ꝓximoꝝ edificatio-
nem simulat sanctitatem: & iste non peccat

A sed mereꝫ. Ñ ꝛ Math. v. Sic lux vestra luceat coꝝ hoīb⁹ vt videāt opa vestra bona. ¶ Dubitaꝫ: vtrū hypocrita maiori dānatione dignus sit bonas operatiōes simulans: q̄ publicanus publice malefaciens ⁊ peccās. Rñdeꝫ q̄ sic: q; Mat. vj. ꝛ. Hi inquit saluator simulantes longā oronē sicut hypocrite accipiēs maiorē damnationem. Sup quo dicit Beda. q̄ hypocrite laudes ab hoibus ⁊ pecunias querūt: maiori damnatione plectunꝫ. Idem dicit Hiero. li. vj. sup Esa. ppe finem libri. Si prebeo elemosynam vt glorificer ab hominibus: accepi mercedem meā ⁊ mercennarius appellandus sum. Si castum me simulo ⁊ aliud in conscia habeo: gḱiam mercēnarij ⁊ supplicia peccatoꝝ in cōparatione duoꝝ maloꝝ inquit leui⁹ malū est apte peccare: q̄ simulare ⁊ fingere sanctitatē. hec Hiero. Idez ptz p Aug. ⁊ habenꝫ ei⁹ ꝟba in. ca. xij. q. j. Certe inq̄t maluz est cadere a ꝓposito: sed peius est simulare ꝓpositum. vbi dicit glo. Per hypocrisim peius est peccare q̄ manifeste. Et probat glo. hoc p. c. cum ex iniū B cto de hereticis ⁊ p. l. pala. ff. de ritu nup. Et subdit glo. q̄ plus est veneno occidere: q̄ gladio. C. de maleficis. l. j. Sed ⁊tra videꝫ esse Ambro. in li. de ꝑriarchis. ⁊ assumiꝫ i. c. xxxij. q. iiij. c. Nemo dicēs. Tolerabilior est culpa si latet: q̄ si culpe vsurpeꝫ auctoritas. Rñdet archidi. dicēs q̄ tolerabilior est culpa si latet q̄ si culpe vsurpetur auctoritas. i. si adulteriū vsurpetur ab aliqua auctoritate. s. ꝑriarcharū q̄ alias multeres ꝓter vxores cognouerūt. Talis dicitur plus peccare: qa suū pctm̄ vult defendere legis auctoritate vel exēplo ꝑriarcharū. ita illō. c. nemo est ⁊trariū huic. c. Certe. Et sic ptz q̄ grauiꝰ peccat hypocrita q̄ publice peccās. Nā peccatū suū aggrauaꝫ ex eo q̄ hoīes decipit. ¶ Scdo mō habz fieri fictio in aliquo actu sicut quādo q̄s agit ficte aliquid ꝓ aliqua causa qō aꝰs nō ageret. Sicut Jacob se finxit Esau qñ accessit ad patrem: ligatis pellib⁹ ad manus ⁊ ad collū eius dicens. Ego sum primogenitus tuus. Jn hoc non mentiebaꝫ: vt ptz in sermone p̄cedenti. Sic eñ multi sunt qui confitenꝫ ne ab alijs cōfundanꝫ: ⁊ tales grauiter peccant. Sic etiā ficte recipiens baptiſmū ⁊ corde dissentiens: nec caracterē nec C fidem nec venerabile sacramentum suscipit: q̄uis tamen aqua perfundaꝫ in nomine trinitatis. Hoc patz ꝓ magistrum in. iiij. senten. dist. iiij. Idē tenet Thomas de argentina. arg. iij. quia talis fictio totaliter contrariaꝫ sacramēto: vt ptz. xxvij. dist. c. q̄ interrogasti. Sic etiā si quis ficte cū aliqua cōtraheret: ⁊ nō cōsentiret: sed simularet se cōtrahere non est mr̄imoniū. vtz de spōsa. ⁊ mr̄imo. c. tua nos. Quia ibi defuit oīno cōsensus: sine q̄ nequeūt ꝑficere fed⁹ cōiugale. vt ꝛ ibidē i fine ⁊ simulate, nuptie nō sunt nuptie. ff. de ritu nup. l. simulatis. ¶ Dubitaꝫ vtruz simulatio aliq̄ fit licita. Rñdet Hiero. ⁊ ponūtur eius ꝟba. xxij. q. ij. c. vtilē simulationē. q̄ sic. dicens vtilem simulationē vt in tpe esse assumēdam. Jehu regis israel nos docuit exemplū qui cū nō potuisset interficere sacerdotes baal: nisi finxisset se idola velle colere dixit. Congregate mihi oēs sacerdotes baal: achab seruiuit eis i paucis: ego seruiā eis in multis Hist. ponitꝫ Regum. Etiam dauid mutauit faciē suā coram abimelech: ⁊ dimisit eū ⁊ abijt. vtz. j. Reg. xxj. sequitꝫ. vt supra. Nec mirum q̄uis iustos hoīes tñ aliq̄ simulare ꝓ tpe ob suā ⁊ aliorꝝ salutē: cum ⁊ ipe dñs nr̄ non hīs pctm̄ nec carnē peccati: simulationē pctōris assumpsit: vt condemnaret in carne pctm̄. Hec Hiero. Nemo tamē debet se simulare vt aliū decipiat: quia dolus vel simulatio ad fallēdum semp malus est. vt ptz. xxvij. di. c. q̄ interrogasti. tales simulatores sibi confundunꝫ. Cuius exemplū ponit Cesarius. di. x. dices q̄ quidam rusticus contra alium habens inimicitias cuidam maligno homini de ordine viatoꝝ quoꝝ multi sunt pecuniā dedit vt domum illius incēderet. Quā sub spē religionis intrauit: ⁊ tpe conuenienti succendit. Immemor miserrim⁹ hospitalitatis beneficio postq̄ dom⁹ fuit reedificata accepto precio renouauit incēdium. Turbatus homo de incendio repetito omnes de quibus suspitiōem habuit accusauit. Qui per candens ferrū se expurgauerunt ⁊ denuo domus incensa reedificata est ⁊ ferrum idem

in angulum ei⁹ reiectũ. Uenit rursum pseudo ille viator: antiqua corruptus auaricia humane satis susceptus. Cuz ferrũ iam dictũ vipisset ⁊ q̃s ei⁹ vsus eẽt interrogasset. Rñt ille. Nescio quis domũ hanc in altera vice succendit. Et cũ de q̃busdam suspitionẽ hr̃em cãdens illis ferrũ obtulit: tũc ille. Ad aliq̃s vsus posset ꝯuerti qđ cãdẽs nutu dei factũ est: ⁊ cũ clamore illud iactauit qđ vbi pr̃fa. videret incendiariũ per vestem tenens exclamauit. Uere tu es reus: moxq̃ ad iudicẽ duct⁹ culpã nollet vellet ꝯfessus est: sicq̃ pena rõnabili dãnatus est. ¶ Tercio habet fieri fictio in quantitate. s. qñ q̃s se fingit maiorẽ q̃ est: vt si esset aliquis qui diceret se esse ep̃m qui tñ non esset ep̃s: vt factũ fuit alias in diocesi moguntina: ⁊ cõbustus est. Et sil̃iter si quis fingeret se esse militẽ ⁊ esset rusticus: sicut cõtigit nr̃o priori osnaburgeñ. ad quẽ venerat quidaz trufator fingẽs se militarem: ⁊ de genere suo ⁊ fuit laute tractatus postea fuit perceptũ ꝙ erat ribaldus. Tales oẽs peccãt mortaliter: sic qñq̃ q̃s ex humilitate vocat se minorem tamen est maior. Cuius exẽplũ ptz in. ca. ij. q. vij. ca. q̃q̃. vbi allegantur verba beati Augusti. in epl̃a quadam ad Hiero. dicentem de seipso. Quãq̃ ſm vocabula q̃ vsus obtinuit ep̃s sit p̃s bitero maior. Aug. tñ Hieronymo minor est in multis. Hec ille. Et multa alia habent̃ ibidem. Ad propositũ dicit glosa ibidẽ: ꝙ ep̃us est nomen dignitatis: p̃s byter nomen ordinis. xcij. dist. Legimus Augu. forte hoc credebat. Non enim licuit ei ex humilitate mẽtiri. xxij. q. ij. c. cũ ex humilitate. Et cũ Hieronymus fuerit specialiter cardinalis. Sed multi faciũt hoc ex pura superbia ꝙ minores se dicunt: dicentes. Sum malus pessimus peccator. Si aũt hoc alij de ip̃is dicerent om̃ino non sustinerẽt: ⁊ verbis ꝓteruis cõtradicerẽt. Et hoc ẽ signũ sup̃bie. Uiciũ quod de se fateri quisq̃ spõte dedignatur: hoc sibi dici ab aliis dedignari non debet. Bonorũ ⁊ humiliũ est nec se laudare nec se culpare. Unde Catho. Nec te collaudes: nec te culpaueris ipse. Hoc faciunt stulti quos cenodoxia vexat. Fuit quidam frater q̃ in p̃sentia multoꝝ se plurimum ⁊ multum humiliauit: dicens se esse peccatorem ⁊ hominem vilẽ. Respõdit alter frater sibi. Tu dicis verum. Tũc ille indignatus verbis duris eum inuasit. Ipse autem dixit. Quid voluisti ꝙ ego dicerem? Nunquid debui dicere: tu mentiris? Absit vt ita irreuerenter tibi loquerer. Nunc autẽ dixi qđ tu dicis ⁊ inde turbaris. Quarto modo fit simulatio seu fictio in qualitate: quando q̃s se fingit talẽ qualis non est: sicut iudas finxit se amicũ chr̃i dicẽs. Aue rabbi Math. xxvj. Et ioab ficte osculatus fuit amasam fingens se amicum ⁊ non fuit. ij. Reg. xx. Et illa fictio cõmunis est nunc in mundo. O quot fratres adhuc habet iudas in mũdo ⁊ Joab similiter. Dicit Chrysost. super Math. Q̃ consuetudo maloꝝ est quãdo aliquẽ ledere volunt: tunc humilitatem fingunt: quia venenum nũq̃ periculosius datur nisi cum melle: sic vulpes se semel finxit infirmum: galli laudans cãtum dicẽs. Si possem semel audire dulcem melodiam cantus tui: ab infirmitate mea liberarer. Rñdit gallus. Pater meus bene sciuit cantare. Ait vulpes. Pater tu⁹ quãdo cãtauit: clausit oculos suos: ⁊ ideo dulciter cãtauit Tunc gallus adulatione vulpis deceptus cãtauit clausis oculis. Quem mox vulpes rapuit per collum. Sic valde periculosum est credere istis falsis amicis ⁊ adulatoribus ⁊ simulatorib⁹: ⁊ specialiter illis q̃ sunt alterius fidei aut legis. Ideo dicit Aristoteles in lib. de secretis secretorum. Nunq̃ credas homini qui non credit ſm legem tuam. Caue ne accidat tibi qđ accidit duobus hominibus qui dicuntur associati fuisse in vno itinere: quorũ vn⁹ erat gentilis ⁊ alius iudeus. Gentilis equitauit super mulam: iudeus vero incessit ꝑ pedes: non habens cibũ neq̃ alia necessaria. Cũ ergo fabularentur in via dixit gẽtilis iudeo. Que est lex tua: ⁊ q̃ tua fides. Rñdit iude⁹. Credo ꝙ in celo est vn⁹ deus quẽ adoro ⁊ expecto ab eo oẽ bonũ aĩe mee ⁊ remunerationẽ. Illis aũt q̃ cõicant mecum in fide mea ⁊ in lege mea volo bonum: et credulitas mea est ꝙ qui discrepat mecum in fide: licitum est mihi tollere sanguinẽ suũ: pecuniam suã ⁊ accidens suũ. i. vxorẽ suã. Insup

A maledictū est mihi si seruo ei fidē vel iuuo
ip̄m vel si facio sibi misericordiam vel par-
co ei. Consequēter inquit gentili. Demon-
straui tibi legē meam ⁊ fidem meā. Redde
me ergo tutū de fide ⁊ lege tua. Cui rn̄dit
gentilis. Mea fides ⁊ credulitas ⁊ lex est.
In primis volo mihi bonum ⁊ filijs gene-
ris mei. Nolo alicui creature malum: neq;
sequentibus legē meā: neq; discrepātibus
in eadē ⁊ credo eq̄tatē ⁊ misc̄diam seruan-
dā cuilibet viuēti: ⁊ nulla iniuria placet mi
hi. Uidet̄ etiam mihi ꝙ si mali aliq̄d alicui
accidit ꝙ illud malū me cōturbat. Affecto
ꝓsperitatē: sanitatē: felicitatē om̄ibus hoi
bus vniuersal̄r. Tunc iude⁹. Quid si iniu-
ria vel offensa tibi fiat. Cui gentilis. Scio
ꝙ ī celo est de⁹ iustus ⁊ bonus cui nihil est
occultū ⁊ nihil secretū: q̄ remunerat bonos
⁊ etiā punit malos: iuxta suas trāsgressio-
nes. Cui iude⁹. Quare ergo non seruas le
gē tuā: ⁊ q̄re non cōfirmas opib⁹ fidē tuā.
Rn̄dit gētilis. Quō fiet hoc. Cui iudeus.
Ego sum de filijs generis tui ⁊ tu me vides
B ambulare per pedes ⁊ fatigatum ⁊ fame-
licū: ⁊ tu es eques ⁊ saturat⁹ ⁊ quiet⁹. Cui
gentilis. Ueritas est hec. Et descēdens de
mula sua ⁊ aperiēs maletā suā cibauit eū:
⁊ potauit ⁊ fecit ip̄m eq̄tare sup mulā suā.
Postq̄ vero iude⁹ fuit bn̄ firmatus in equi
tando: punxit mulā cū calcaribus festinan
do relinquēs gentilem. Tūc cepit gentilis
clamare: expecta me: q̄a confisus fui in te.
Jude⁹ vero dicebat. Nunq̄d tibi indicaui
cōditionē meā ⁊ legē meā: ego volo eā con
firmare. Tūc forti⁹ stimulabat mulā. Gen-
tilis ꝟo sequēs vestigia: o iudee inq̄t noli
me derelinquere ī hoc deserto: ne forte in-
terficiar a leonibus aut moriar fame ⁊ siti.
Age ergo mecū misc̄diam sicut ⁊ ego tecū.
Judeus vero nec respiciebat retro nec in-
tendebat dictis suis: nec cessabat donec la-
tuit visum ei⁹. Tūc gentilis recordat⁹ legis
sue dixit. In celo est de⁹ iust⁹ iudex: cui ni-
hil occultū: nihil secretū: erigens in celum
oculos suos dixit. De⁹ meus tu nosti ꝙ cre
didi in te ⁊ in lege tua ⁊ in mandatis tuis
sctificaui te: sicut p̄cepisti. Cōfirma ḡ apud
iudeū laudem meā. Et his dictis statim in-
uenit iudeū ꝓstratū ⁊ iactatū de mula con
fractis tibijs ⁊ leso collo. Mula vero sta- C
bat iuxta eū: ⁊ ascendens mulam reliq̄t iu-
deū in dolore. Judeus aūt clamabat. Bo-
ne frater ꝓpter deū habe misc̄diam mecuz
quia morior serua legē tuam. Tunc incre-
pauit eum gētilis. Tu male peccasti in me
sine misericordia dereliq̄sti me. Cui iude⁹.
Ostendi tibi ꝙ hec est fides mea ⁊ lex mea.
Tunc misertus est ei gentilis: ⁊ portauit eū
post se: donec veniret ad locum gentis sue
quibus eum tradidit: qui postea statim ex-
pirauit. Audiens vero rex illius ciuitatis
opa pietatis illius gentilis fecit eum balli-
uum illius ciuitatis propter opera pieta-
tis sue. Non est ergo credenduz illis q̄ sunt
alterius fidei ⁊ legis. ¶ Quinto habet fie-
ri fictio ī doctrina. De qua dicitur. xxix. q.
j. ꝙ autē. §. ꝙ angelus malus se transfor-
mat in angelum lucis. Et si tunc creditur
bonus ⁊ quereret ab aliquo simplici si sue
beatitudinis velit esse particeps ⁊ ille re-
spondeat ꝙ sic. Nūquid dicendum esset in
diabolice damnationis societatem an po-
tius ī participationē eterne claritatis. Et
subdit alium casum. Si quis hereticorum D
per nomen bt̄i Augustini aut Hieronymi
alicui catholicoꝝ seip̄m offerret: atq; eum
ad imitationē sue fidei ꝓuocaret: iste prebe
ret assensum in cuius fidei sn̄ia diceret̄ cō-
sensisse. Non in hereticoꝝ sectā: sed in inte-
gritatē catholice fidei: quaz iste hereticus
mentiebat̄ se hr̄e. Hec canon. Istū eūdem
casum ponit magr̄ li. iiij. di. iij. dicens. ꝙ si
talis mal⁹ angel⁹ trās figurauit ⁊ credere-
tur eē bon⁹: nō esset error periculosus. Nec
tn̄ excusat̄ Saul q̄ adorauit demonē: quez
credidit esse samuelē. vtz. xxvj. q. v. capl̄o.
Nec mirū. Et hoc ideo: quia intercessit cul-
pa sua. vt dicit glo. ibidez. Nec excusantur
illi de lege machometi: qui finxit se esse ꝓ-
phetā missum a deo: quō saraceni credunt
veridicum ꝓphetā: sicuti nos Augustinum
vel Hieronymum. Quia ignorantia facti
non iuris excusat. li. vj. de reg. iu. Et legez
euangelij quilibet tenetur scire. Ideo dixit
chr̄s. Ite in mūdum vniuersum: ⁊ p̄dicate
euāgelium omni creature Mar. vlti. Falsi
ꝓphete ⁊ doctores plures in mundo appa
ruerunt: ⁊ heretici q̄ falsas doctrinas semi

nauerũt: sicut Machomet inter saracenos Thalmud int iudeos: ꝛ sic de alijs. ¶ Sexto qui fingũt se sunt falsi chr̃iani: de q̃bus Apoc. ij. Dicũt se iudeos. i. cõfitẽtes ꝛ non sunt. Item apls. Dicũt se nosse deũ: factis autẽ negant. Legit in hystoria triptita de quodã iudeo: qui ꝓpter pecuniã fecit se plures baptisare: fingens se chr̃istianũ. Cum aũt quadã vice deberẽt iterato baptisari: ꝛ dolium erat plenum aqua: statim coꝛã oñibus aqua disparuit. Et sic fictio eius manifesta fuit. Utinã fictio multoꝝ falsoꝝ chr̃istianoꝝ sic manifestaret. De q̃bus apls. j. ad Coꝝ. iiij. Periculũ in falsis fratribus. i. qui habẽt falsitatẽ in affectione ꝛ etiam in cogitatione. Tales sikes sunt culicibus qui sonitũ faciunt ꝛ vrunt: ꝛ tamẽ cum cauda pungunt. Sic sik̃ ipsi se fingunt amicos: ꝛ inimici sunt. De quibus dicit Hieremñ. ix. Unusquisq̃ se a ꝓximo suo custodiat: ꝛ in oñi fratre suo nõ habet fiduciã. Scõ habent falsitatẽ in locutiõe: vtz Prouer. xiiij. Fraudes labia eoꝝ loquunt. Unum dicũt et aliud sentiũt: dicũt album ꝛ notãt nigrũ. Tertio hñt falsitatẽ in opatione: q̃ vnus aliũ tradit sicut Judas chr̃m. Cuius exñ ponit magister in libro apũ: q̃ erant in flãdria duo viri qui cõtra se grauiter inimici erant. Oportunitatẽ querebant qualiter vnus alterũ caperet vel necaret. Erat aũt quidã nequissim⁹ qui vnius seruus fuerat: et alteri seruiebat. Veniens aũt ad hũc cui olim seruiebat: cõquestus est de dño: cuius ad p̃sens seru⁹ erat: sibiq̃ fore pfacile ait: vt eius manibus illũ tradat. Qui gauisus ei pecuniã spopõdit: ꝛ sic dominũ tradidit in manus inimici. Quo occiso venit prodito ad amicos partis aduerse: ꝛ simili dolo tradendũ illis obtulit occisorẽ: sed appẽhensus est ab illis: ꝛ oblatus est iudici ꝛ suspẽsus. Sed scelus illius facto postmodũ claruit turpiori. Amicoꝝ eñ precibus de patibulo deponi permissus est: ꝛ in terra sepultus. Nec mora cum die sequẽti de nocte sepultus fuisset: ignoti canes sepultum multis videntibus extraxerunt: ꝛ membratim inter te miserabiliter discerpserunt. Et sic patet malicia illoꝝ falsoꝝ hominũ qui fingunt pacem ꝛ non tenent. Dicitur ysopice. q̃ semel vulpes gallum in arbore vidẽs dixit. Galle descẽde: quia iam summa pax ꝛ tranquillitas facta est inter oñia aialia: ꝫ gallus non statim descendit: sed a remoto vidit duos canes velocissimos venire: q̃d intimauit vulpi. Tunc vulpes dixit. Oportet me fugere. Rñdit Gallus: q̃re tunc dixisti: q̃ esset optima pax int oñia animalia? Respondit vulpes. Non bene credo paci. ¶ Septimi sunt qui in fide dubitant. Die eñ credũt: sed in corde nõ credũt. Manifeste dicũt se catholicos: sed in mẽte sunt infideles. Et tales chr̃m negant adueniente tẽtatione: sicut Petrus chr̃m negauit. Cõtra q̃s dicit in euangelio. Qui me negauerit coꝛã hominib⁹: negabo ꝛ ego eũ coꝛam patre meo Lu. xij. Legit in li. j. triptite hystorie. q̃ postq̃ Constantinus credidit deo dubitauit an omnes sui vere crederent: ꝛ vt probaret qui veri ꝛ qui ficti cultores essent dei: simulauit se ad cultum ydolorum redire velle. Et statuto die: quidam dixerunt se paratos esse idolis immolare. Illi vo qui veri chr̃istiani erant: dixerunt se paratos esse potius mori q̃ chr̃istum negare Et illos imperator secum tenuit. Illos vo expulit: dicens se nunq̃ esse fideles sibi qui ita parati erant deum negare. Ideo dicit ij. q. vij. ca. Non potest erga homines esse fidelis qui extiterit deo infidelis. ¶ Octaui sunt qui sub specie zeli virtuosi: aliorum actus reprehendunt: ꝛ magis ex odio vel liuore q̃z ex charitate. Unde dicitur. lxxxvj. di. c. Odio habeant peccata: ꝛ non homines: sed corripiant tumidi: tolerent infirmi: ꝛ q̃d seueri⁹ castigare necesse est: nõ seuientis plectat aio: sed medẽtis. Idẽ ptz xxiij. q. iij. c. corripiant. ¶ Noni sũt qui ex amore priuato excessus aliquoꝝ excusant vel attenuant aliquoꝝ excessus: ꝛ aliquando magis aggrauant q̃z oportet. ¶ Decimi sunt qui simulate ꝛ ficte ꝓximoꝝ psperitatibus cõgaudẽt: vel ficte ipsis in aduersitatibus cõdolent. Quã quidẽ fictionẽ dominus detestat. ¶ Undecimi sunt q̃ ex odio vel amore pecunie rerũ ydẽnãt: sicut sunt falsi iudices aut testes in iudicio: q̃ sub spẽ simulate iusticie hoicm occidũt. ¶ Duodecimi sunt q̃ malis ꝙsilijs ꝛ iniq̃s statutis ꝓ-

A rimos ledunt. Tales etiam tenent ad restitutionē. Explicit octauuū p̄ceptū.

¶ Incipit Nonum preceptum.

Non falsum testimonium dices. Istud est nonū p̄ceptū vbi licet explicite solum p̄hibeatur concupiscentia oculorū in re aliena. Implicite tn̄ hic prohibet vniuersaliter oīs cōcupiscentia siue cupiditas male voluntatis rei aliene. Nam supius in septimo precepto p̄hibuit cupiditatē opis. Hic aūt prohibuit cupiditatē cordis inordinatam. Ideo dicit Exo. xx. Non concupisces rem p̄rimi tui. Sequit. Nō seruū: nō ancillam: nō bouem: nō asinū: nec oīa que illi⁹ sunt Dubitat: vtrū lex mosayca p̄hibuerit cōcupiscenti ī rei aliene? Rñdet mḡr Aug⁹. de anchona super Matth. dicēs: q̄ legē moysi p̄hibuisse cōcupiscentiā rerū proximorū: potest intelligi dupliciter. Primo q̄tum ad legislatoris intentionē ⁊ exp̄ssionē. Secdo B q̄tum ad pene trāsgressor: taxationē ⁊ impositionē. Primo modo planū est q̄ lex mosayca cōcupiscentiā p̄hibet: qđ tripl̄r patet Primo q: lex illa a deo fuit creata: vt patet Exo. ii. Sed de⁹ plus diligit mundiciā cordis q̄ opis: ⁊ ecōuerso plus odit iniquā cogitationē q̄ opationē. Ergo deus in lege illa. nō solum rei aliene actualem acceptionem. verūetiam inordinatā cogitationē accipiendi ⁊ concupiscendi p̄hibuit. Un̄ dicit Augu. in li. de decē cordis. Tange nouam cordā ⁊ interficiet bestia cupiditatis. Secūdo q: oīa p̄cepta illius legis tam affirmatiua q̄ etiā negatiua inducūt ip̄m hominem ad actum ⁊ opationē virtuosaz: ⁊ maxime ad dilectionē dei ⁊ p̄rimi: q̄ dilectio est forma oīm virtutū. Sed opatio virtuosa magis ꝯsistit in interiori intentione ⁊ cogitatione q̄z in opatione exteriori. Nō em̄ quis dr̄ iustus ex hoc q̄ iusta opa facit: sed si iuste ⁊ aīo iusto faciat. Nec dr̄ misericors ex eo q̄ elemosynā dat sed si recto aīo dat: ergo necessariū est q̄ lex illa p̄hibeat inordinatā intentionē ⁊ ꝯcupiam interiorem. Tertio q: illud p̄ceptū. Non ꝯcupisces rem et domū p̄rimi tui: inter alia p̄cepta illius legis numerat. Et vult Aug. in li. de decē cord. q̄ nō furari ⁊ non ꝯcupiscere aliena: C duo sunt p̄cepta legis: q: sicut aliud est non alienā rem furari ⁊ nō accipere: ⁊ aliud est ip̄am nō appetere ⁊ nō ꝯcupiscere. Sic aliud est voū p̄ceptū: ⁊ aliud est aliud. Sed secūdo mō verū est lex moysi nō p̄hibuit concupiscentiā nec cohibuit animū sed manū. Quia p̄ pctō interioris cogitatiōis penam nō taxauit: nec imposuit penam sicuti taxauit: ⁊ imposuit penā p̄ pctō exterioris opis: vt oculum p̄ oculo: dentē p̄ dente: quinq; boues p̄ vno boue ⁊c. sic̄ ptz Exo. xxij. Dubitat: vtrū lex ciuilis puniat ꝯcupiam animoz? Rñdet idē doctor vbi supra. dicēs q̄ lex humana in puniendo transgressores intribus videt differre a lege diuina. Primo quia q̄tum ad punitionē lex diuina oīa mala vniuersaliter punit vel docet esse punienda. Sed lex humana multa concedit: vel dissimulat propter euitationem maiorum malorum: ⁊ multa impunita relinquit D Unde dicit Augustinus in li. de libero arbitrio. q̄ lex humana in regendis ciuitatibus ⁊ terris multa mala ꝯcedit: ⁊ multa impunita relinquit: que per diuinā legem corriguntr̄: sicut patz in meretricio ⁊ sic de alijs. Secūdo differūt q̄tum ad modū puniendi ⁊ explicationē: quia lex humana solum punit dicta ⁊ facta: non autē cogitata: quia cogitata non possunt homini esse nota: cū hō tn̄ videat que foris patēt. Solus autem deus intuetur cor. vt dicitur. j. Regum. xvj. Et in cogitationibus solum homo subijcitur legi: ſz in cogitationibus put prumpūt in dicta vel facta hō subijcit legi hūane: vt duoz vel triuz testimonio possit conuinci ⁊ iudicari. Tertio q̄tum ad pene impositionē: q: lex humana solum imponit penā tpalē: q: non pōt esse plus pena legis q̄ ipsa lex. Humana autē lex non erit eterna: sed solum in hac vita sensibili ⁊ animali duratura: ⁊ postmodū necessaria nō erit. Diuina ꝛo lex imponit penam eternā: sicut ipsa eterna est: q: celum ⁊ terra transibunt. verba autē dei ex quibus est integra lex: in eternū durabunt. Patet ergo q̄ lex ciuilis p̄ cōcupiscentijs ⁊ interioribus pctis transgressores non punit nec prohibet. Et in

hoc differt hec humana lex a lege moysi: quia licet illa non taxaret penā p interioribꝫ cōcupiscentijs tamen phibuit: quādo dixit. Non concupisces qđ non fecit lex humana: sed ipsa lex diuina. ¶Tertio dubitatur vtrū sola lex chr̄i hanc cōcupiscentiā debuerit prohibere. Respondeť q sic: quia lex euangelica prohibet dicta facta ꝛ cogitata: quia data est ab illo qui est scrutator omniū cogitationum ꝛ intentionū cordis. Et nō soluꝫ phibet verūetiam punit: quod ptz de homicidio: pro quo taxauit lex moysi penam talionis. vt occidens occideretur sed lex chr̄i Math̄. v. p interiori ira ꝛ rancore primi taxat penā eternā dicens. Dis qui iraſcit fratri suo reus erit iudicio eterno. Et sicut deus pmittit obseruantibꝫ p̄miū eternū: sic transgredientibꝫ minať penā eternā. Itē lex moysi solū tēporalia pmittebat obseruātibꝫ. Ideoq; solam penā tpalem debebat taxare non obseruātibus. Igitur cogitata ꝛ pctā interiora non poterat punire cum non sint nota in iudicio sed lex chr̄i hec omnia punit ꝛ phibet dicens. Nō cōcupisces rem primi tui. Sic igiť primo peccāt ꝗtra istud p̄ceptū ꝗ inordinate ꝛ iniuste cōcupiscūt aliquā rem primi. Ideo dr̄ Exodi. xx. Nō cōcupisces rē primi tui: vel domū primi tui: nam hic phibeť cōcupiscentia respectu rei honorabilis ꝛ vtilis: nā quidā appetūt primoꝝ diuitiarū multitudinē. Jō sequiť non domū. Quidā platurę altitudinē. Jō sequiť: non seruū. Quidā primoꝝ pulchritudinē. Ideo sequitur: nō ancillā. Quidā annorū longitudinē. Ideo sequiť: nō asinum. Quidam virorꝝ fortitudinē. Jō dicit: non bouem. Quidam doctrū limpitudinez. Ideo dr̄: qꝛ nec que illius sunt. Ista sunt que homines cōmuniter appetūt in mundo aliquādo inordinate. Primo non debemus appetere primi diuitiarū multitudinē. Ideo dicit: non cōcupisces domum illius id est bona tpalia sua: ꝛ hoc inordinate quibus ve eterne damnationis minať Esaie. v. Ue vobis ꝗ ꝗiūgitis domū domui ꝛ agruꝫ agro copulatis. Et si tales possent omnia bona tpalia primi acquirere iniuste non dimitterent. Dixit notanter inordinate non debemus appetere: qa hoc potest fieri quadrupliciter. Primo vt est nobis innata: ꝛ sic cōcupiscētia non est peccatū mortale: sed veniale. Nobis autem nolentibus cōcupiscit caro aduersus spirituꝫ: quia sensibilia ꝛ delectabilia multotiēs audita vel visa aut imaginata semp se offerūt nobis ad cogitandū ꝛ imaginandū de eis ꝛ caro statim ꝛ subito insurgit vt talia delectabilia cogitata seu imaginata visa vel audita cōcupiscat non expectato rōnis iudicio ꝛ deliberatione voluntatis. Item talis cōcupiscentia non pōt esse pctm̄ mortale: qꝛ non est voluntaria. Secundo cōcupiscentia potest esse pctm̄ mortale: qa est voluntaria. Tertio quia cōcupiscentia potest esse rōnabiliter ordinata: vt si quis concupiscat rem vtilem ꝛ honorabilem fm dei mandatū ꝛ beneplacitū: ꝛ ppter bonum ꝛ virtuosum finem ꝛ iusto titulo: non in nocumentū alterius: tūc non est pctm̄ mortale: sed forte veniale: qa eoipso q̄ animꝰ implicať cogitatiōi tēporaliū retardať a feruore spūaliū bonoꝝ. Ista est volūtas cōditionata: dicendo si haberem hmōi res sine offensa ꝛ iniuria dei ꝛ primi: tūc nullū est peccatū vel saltē veniale. Tertio put est in nocumētum primi deliberata. s. iniusto titulo p furtū aut rapinā: hoc ē pctm̄ mortale. Et si facit hoc appetitu cōpleto: q̄ procederet in opꝰ si esset possibilitas: sic est mortale pctm̄: qa voluntas p facto reputať si deest facultas. vtz de pe. di. j. §. similiter ꝛ xxxij. q. v. si paulus. ꝛ. xxij. q. v. q̄ petorare. Adhuc grauiꝰ est pctm̄ qñ cū concupiscētia cōcurrit conatꝰ exterior p tali re obtinenda: q̄ q̄uis eā non obtineāt mortaľr tñ peccāt: sicut ptz i fure ꝛ latrone p furto ꝛ rapina laborātes. Qui licet effectu nō furent nec rapiāt mortaliter tñ peccāt ꝛ grauiꝰ q̄ primi. Adhuc grauiꝰ est si cū malis conatibꝰ ꝗcupita assequunť. De hoc Jacobus dicit in canonica sua. Pctm̄ cū cōsummatum fuerat generat mortē. Jstis nunq; remittitur pctm̄ nisi ablatū restituať. vtz lib. vj. de re. iu. Quarto fit ꝗcupiscētia qñ est i malū finē ordinata. s. cū qs appetit bona ad vanā gl̄iam ꝛ ad luxuriā: sicut diues ille fecit Lu. xvj. q epulabať q̄tidie splēdide. Jsti recte faciūt ꝗtra istō p̄ceptū: nō ꝗcupisces

A rem ꝓximi tui. Quinto habet hoc fieri per malũ artificiũ. qđ per se est pctm̃ mortale: sicut est meretriciũ ludus alee. Aut ꝑ amorẽ q̃ hereos dr̃: ⁊ sic adhuc est grauiꝰ pctm̃. Hec aũt ꝯcupia origo est totiꝰ mali: qꝛ hec est q̃ symoniã adinuenit: furtũ ⁊ rapinã: dolum ⁊ fraudẽ adduxit. Jõ dicit de ea apl'ꝰ j. ad Thim̃. vj. Cupiditas est radix oĩm maloꝝ. Hec est q̃ Balaã instigauit vt iret ad maledicendũ ppl'o ⁊ ab vsura redargutus est. Hec est que Achor lapidauit: q̃ tulerat de anathemate Josue. vij. Hec est que Nabath lapidauit vt Achab vineã possideret iij. Reg. xxij. Hec Jesi lepra ꝑfudit: qꝛ petijt ⁊ recepit vestes ⁊ argẽtũ noĩe Helizei Hec est q̃ Judã laqueo suspẽdit: qꝛ christũ vendidit. Hec Ananiã ⁊ Saphirã subitanea morte extinxit. Hec discordiã inter homines seminat. Scđo cupiditas est que hominẽ nunq̃ faciat. Jdeo dicitur Prouerb. xxx. Jgnis nunq̃ dicit sufficit. Jgnis enim ex appositione lignoꝝ siccoꝝ nõ extinguitur sed augeť. Sic nec cupiditas extingui-
B tur ex appositione diuitiarũ sed augeť. Si em̃ q̃s habeat decẽ florenos: laborat vt habeat viginti: ⁊ si habet viginti: laborat vt habeat triginta quadraginta ⁊ sic de alijs. Tertio cupiditas est que hoĩem nunq̃ dormire sinit: ⁊ somnũ cape Eccl'i. ij. Cũcti dies eiꝰ pleni sunt doloribꝰ ⁊ erũnis. Quarto homicidiũ introduxit ⁊ falsa iuramẽta atq̃ mendacia. Cuius exẽplũ ponit Cesarius di. iiij. c. xxviij. dicẽs. ꝙ quidam miles Cesarius noĩe fratrẽ habuit carnalẽ bunneñ. eccl'ie decanũ. Jste eidẽ cesario accõmodauerat de pecunia ecclesie sue viginti marcas Coloniẽsis monete. Mortuo decano ꝑpositꝰ ⁊ etiã fratres militẽ pecuniã suã sibi datã monebant reddere. Recusauit ille reddere. ĩmo qđ deterius est oĩno negauit. Sed qꝛ illũ testibus cõuincere nõ poterant: iurare cõpulerunt. Miles ꝟo stimulata auaricia: iurauit: equũ ascendit ⁊ abijt. Sed manum dñi effugere nõ potuit. Cum aũt cõplesset mediũ vie: ire volẽs ad domũ suã: ꝓcedere nõ potuit. Nam ꝓpter auariciaz q̃ est radix oĩm maloꝝ dñs gressum illius fixit in terrã. Et qꝛ mẽtitus fuerat lingue eũ officio priuauit. Sentiens se ille iusto dei iudicio nõ posse loqui nec ꝓcedere. sctm̃ Abraã pr̃iarchã q̃ tunc ei in mẽtem venit: satis deuote inuocauit dicens. Sctẽ Abraã si tuis meritis cum officio lingue gressum recepo: mox bũnã reuertar: ⁊ fratribus suã pecuniã restituã. Statim vt hoc vouit cepit loqui: gressumq̃ recepit: pecuniã reddidit: ⁊ de ꝑiurio penitẽtiã egit. ¶ Scđo quidã appetũt suoꝝ ꝑlatoꝝ altitudinẽ. nã alius decanatũ ⁊ aliꝰ eꝑatũ desiderat. Cõtra q̃s dr̃. viij. q. j. c. Jn scripturis dicit Gregorius. Locus regiminis sicut desiderãtibus negãdus est: ita fugiẽtibus est offerendus: sicut scriptũ est ad Heb. v. Nec quisq̃ sibi sumat honorẽ: sed qui vocatur a deo tanq̃ Aaron. ¶ Dubitať vtꝝ q̃s sine pctõ posset ꝑlaturã appetere? Rñsionẽ illius q̃stionis nota in ſmone de honore ꝑlatorũ spũaliũ in quarto ꝑcepto. O q̃t sunt hodie qui inordinate appetunt prelaturã alterius: ⁊ multi sunt qui cupiũt fieri sacerdotes: vt possent laute viuere ⁊ in foro vocari rabbi: sed vitam ⁊ mores sacerdotũ minime habere curant: sicut de Lupo legimus. Nota hystoriaz in quarto precepto de septẽ ordinibus. Tales cum adepti sunt sacerdotiũ ꝑbendis saturari non possunt. Olim em̃ ꝑbende dabanť virtuosis ac sciẽtificis ac morigeratis. sed nũc nõ nisi pecuniosis dantur. ¶ Tertio quidam appetũt ꝓximi pulchritudinẽ. Appetũt em̃ pulchritudinem Absalonis. ij. Regũ. xiiij. Porro Absalon erat vir pulcher in omni israel: ⁊ decorꝰ nimis. A vestigio pedis vsq̃ ad verticem non erat in eo vlla macula. Et quantomagis tondebat capillos: tanto amplius crescebant. Semel aũt in anno tondebantur: qꝛ grauabat eũ cesaries ⁊ ponderabat capillos sui capitꝫ siclis ducẽtis põdere publico. Sic tã viri q̃ mulieres appetunt decorẽ corꝑis alicuiꝰ quẽ vident. Vel propter vanã gloriaz aut ꝓpter luxuriã: vt ab aliis cõcupiscanť: sed de pulchritudine interiori parũ vel nihil curant. Unusquisq̃ em̃ deberet esse ꝯtẽtus in forma sibi data. Quia corporis pulchritudo.

Est luxurie incitatiua.

Est cito defectiua.

Est regnoꝝ destructiua.

E Est superbie causatiua.
¶ Primū patet Gen. vj. Videntes filij dei filias hoim q̄ essent pulchre: acceperūt sibi vxores. Per filios dei itelligunt filij Seth et p filias hoim filie Cayn: q̄ se mutuo cōmiscuerūt: z ppter hoc factū est diluuium. Ideo dr Eccli. xix. Ne respicias spēm alienā. Nā ppter speciē alienā multi perierunt Sic perijt Holofernes: z occidit dū incaute Judith spēm cōtemplabat: vt patet Judith. xvj. Et Dauid captꝰ est in specie Bersabee. ij. Reg. xj. Duo senes occisi sunt propter spēm Susanne. Ūñ dr. Semen Chanaan z nō Juda: spēs decepit te: z ꝯcupia subuertit cor tuū. Nihil em̄ est tam potens subuertere cor hūanū: sicut ꝯcupia z amor spēi. Jn cuiꝰ signū fingunt poete: z idē ponit Aug. li. iij. de ciui. dei. c. iij. q̄ Alexāder filius Priami Paris vocabat a paritate iudicij. Ūñ aūt ad eū misse fuerūt Juno Pallas z Venus: vt inter eas discerneret: cui pomū aureū debebat: qđ mittente dea discordia cecidit inter eas. Jn quo pomo scriptū erat q̄ pulchriori deberet. Certabāt g̃ ille tres dee que foret pomū habitura. Et pre ceteris Juno ꝓmisit diuitias z regnū Pallas laudem militie. Venus pulchriorē mulierē de grecia. Hic g̃ Paris nō obstante iudicij sui subtilitate: a ꝯcupia est subuersus: z pomum veneri adiudicauit donari. Nemo ergo debet dolere de sua turpitudine. Quia forsitā si decorē habuisset: fuisset sibi causa ruine: z cōtinentie subuersio: sic castrū qđ nunq̄ impugnat: nunq̄ vincitur. Sic sīr mulier turpis q̄ nō tentat: in castitate nō succūbit. ¶ Scdo est cito defectiua Unde Boetius li. iij. de ꝯsol. pſa. viij. Forme ꝙ nitor rapidus est z velox: z vernaliū flox mutatione fugatior. Oz si homies vt ait Aristo. linceis oculis vterent vt visus eox obstātia queq̄ penetraret: nōne introspectis viscerib⁹ illud alchibiadis corpꝰ superficie pulcherrimū turpissimū videret ergo te pulchrū videri nō fecit natura: sed oculox spectantiū infirmitas: vñ Frācisc⁹ petrar. de re. vtri. fort. li. j. ca. ij. Breuissimū tēpus erit q̄n oris habitus hic colorq̄ mutabit. Cadet flaua cesaries: relicte albescēt teneras genas: z serenā frontē squalētes arabūt ruge: letas oculox faces z lucis sydera mesta teget nubes: lene ventiuz ebur ac candidum scaber obducet: recta ceruix atq̄ agiles humeri curuescūt: guttur leue crispabit horridas manus z recuruos pedes suspicer tuos nō fuisse. Quid multa? Veniet em̄ dies q̄ te i speculo: nō agnoscas Hec oia e vicino sunt: q̄ abesse multū existimas. Hec ille. Magis est g̃ diligenda pulchritudo spūalis z interior. vñ ps. Omis gloria filie regis ab intꝰ est. Ūñ Petrꝰ blesen. epla. lv. scribēs ad vnā montalē dicit. Tanto acceptior eris spōso tuo chro: quāto eris in veste vilior: in cultu corpis tui abiectior: in ſmone rarior: in vultu delectior: in aspectu verecūdior: in incessu maturior. Hec ille. Hec bñ cōsiderauit: z cū summa diligentia aduertit illa nobilis romana virgo noie galla. De q̄ dicit. s. Grego. in. iiij. li. dyal. Oz medici dixerūt ei q̄ ipsa habitura esset barbā si nō nuberet. Sed illa nihil deformitatis exteriꝰ timuit: q̄ chm amauit: quia talis nō exteriores sed interiores requirit pulchritudines: dicēte apło. j. ad Cor. vij Mulier innupta. i. virgo z vidua cogitat q̄ dñi sunt vt sit sctā corpe z spū. ¶ Tertio est destructiua regnox. vñ Franciscꝰ petr. li. j. de re. vtri. fort. c. lxxij. Forme inqt labilis z caduci fructus sepe nō opulentas tm̄ domos: sed ingētes vrbes z magna nōnunq̄ impia cuerterūt. Note sunt hystorie: q̄a nisi formosa adeo fuisz Helena: troya mā sisset incolumis. Romanū regnū nō velociter corruisset: nisi tam pulchra fuisset Lucretia. Hec Frācisc⁹. Ideo dr Prouerb. vlti. Fallax grā z vana est pulchritudo: mulier timens deū ipsa laudabit. ¶ Quarto est vanitatis causatiua. Esa. ii. Omis caro fenū: z ois glia eius quasi flos agri. Nam multi ppter eorū pulchritudinē supbiunt. Alij ppt eox capillos flauos. Alij ppt eorum pulchram faciem. Alij ex procerita-te corpis. Refert Ouidꝰ li. iij. metamor. q̄ Narcisꝰ quidā puer tante fuit pulchritudinis vt statim natus ab oībus posset amari Parētes ergo sue pulchritudinis forma nimia moti consuluerunt quendā vatē si ille puer attingeret tēpus senectutis aut si eēt etatis longeue, Ñt ille, Diu inquit viuet si

A seipm nō nouerit. Qui adultus factus tan
tā cōcepit de suo decore supbiā: q̄ olim con
tēplit amorē tā iuuenū q̄ puellarū. Tandē
fatigatus quodā die diuertit se ad quendā
fontem purissimā cā sitis sedāde. Et dū vi
dit faciem suā in aqua: considerauit frontē
crines ꝛ oculos: ꝛ alloquit suā imaginē ꝛ
extēdit brachia vt apphendat osculatur ꝛ
submersus est. Iste puer signat ō sua facie
gloriantes qui tādiu viuūt q̄diu se non co
gnoscūt speciosos. Qui tandē se finaliter
cognoscētes: submergunt in aq̄s causa va
nitatis ꝛ supbie: qō est circa annū vicesimū
tūc em̄ incipit speciositas. Et qui tūc nō est
speciosus. nunq̄ erit speciosus: sicut in an
no tricesimo fortitudo. Et qui tūc nō est for
tis ꝛ velox: nunq̄ erit fortis. In quinq̄gesi
mo sapīa. Et qui tunc nō est sapiens: nunq̄
erit sapiens. In sexagesimo deuotio ꝛ puri
tas. Et qui tunc se non emēdat: nunq̄ se e
mendabit. Quarto quidā appetūt annorū
longitudinē. Vñ ps̄. Longitudine dierum
replebo eum ꝛc̄. Nam multi sunt qui appe
B tūt longā vitam primor. ¶ Dubitat vtrū
licitum sit petere a deo hic in p̄senti longā
vitā? Vñdet q̄ p mortē priuat quis primo
corpis pulchritudine: vita ꝛ sanitate. Secū
do delectatione ꝛ voluptate. Tertio bonis
exteriorib⁹: vt agris: vestibus: vxore pue
ris: cognatis: dignitate ꝛ sic de alijs. Si igi
tur times mortē solum ideo: q̄ priuaris bo
nis fortune: nature ꝛ delectationib⁹: ꝛ si sic
p longa vita exoraueris: grauiter peccas.
Talis em̄ si sibi posset cōtingere perpetuo
in illis vellet viuere: q̄ qua rōne aliquādiu
a fortiori perpetuo cū cōsuetudine prompti
ficat. Quod tū fm omnes doctores signum
notabile est eterne reprobationis. s. sic dili
gere transitoria vt nulla affectione habeā
mus eterna ex charitate. Sc̄o mors etiā
aufert bona spūalia. Nō em̄ post mortē pe
nitētia locū habeat: nec penas faciliter po
terimus cōmutare p mortalibus aut venia
libus soluendis. Nec opera virtutū exerce
re poterimus meritorie nec augere p̄miuz
nec p̄rimis: sicut hic poterimus subuenire
Que oīa mors aufert. Et ppter ista lau
dabile est mortem timere: ꝛ pro longa vita
deū exorare. Debet tū addi illud Matth.
xxvj. Fiat voluntas tua siue in iuuētute si
ue in senectute: ꝛ hoc exēplo chr̄i. cū tamē C
p longiori vita exorare volueris: intentio
tua sit vt peniteas de pctis ꝛ satisfacias h̄
p eis. Sc̄o vt virtutes opari valeas. Ter
tio vt p̄rimis p̄desse valeas: sicut beatus
Martinus orauit dicēs. Dñe si adhuc po
pulo tuo sum necessarius: nō recuso labor
Sc̄o dubitat. Quare hoies moderni tē
poris nō ita diu viuūt sicut olim: q̄ scriptū
est. Dies annor nostror septuaginta an
ni. In potētatibus aūt. i. bene cōplexionatis octoginta: ꝛ tūc amplius labor ꝛ volor
Nā ante diluuiū legunt quidā vixisse non
gentis sexagintanouem annis: sicut Ma
thusalem Gen̄. v. Et Noe sexcentor anno
rū erat q̄n erat diluuiū: ꝛ multis annis vi
xit post diluuiū. Legim⁹ etiaz alios vixisse
post diluuiū. cccciij. vtz ibidē. Rñdetur q̄
huius sunt multe cause. Prima fuit ex bo
nitate complexionis primor parentū. Fue
runt em̄ a deo immediate formati: ꝛ p cō
sequens bene cōplexionati: ꝛ sic ad longio D
rem vitam dispositi: ꝛ illa bonitas cōplexi
onis magis veniebat ad homines propin
quos illius tpis q̄ remotos. Secunda est
ex modo viuendi: quia tpate viuebant: sed
modo viuunt voluptuose. Ideo dī Eccli.
xxxvij. In multis escis nō deest infirmitas
Et ibidem. Propter crapulam multi perie
runt: qui aūt abstinens est: adiiciet vitam.
Vñ dicit de ipse. dt. v. c. Nihil em̄ sic iocun
dum est sicut cibus bene digestus: et nihil
sic salutē ꝛ nihil sic sensuum acumen opera
tur. nihil sic egritudinē fugat: sicut modera
ta refectio. Sequitur. Abundātia ꝺo mor
bum facit. molestias ingerit: ꝛ egritudines
generat. Tertia est ex bonitate nutrimen
ti: quia ante diluuiū terrena scentia fuerūt
meliora q̄ post: q̄ inundatio diluuij fuit p
maiori parte ex aquis oceani que sunt sal
se. Et inde inducunt sterilitatē terrenascē
tia peiora. ex quibus abbreuiat vita homi
nis. Et etiam post diluuiū fuerunt meliora
q̄ nūc sunt. Ptz Nūe. xiij. de illo botro ma
gno quem tulerūt duo in vecte vno ꝛc̄. Si
ita fuit de botris: etiam simile putandū est
de aristis segetum. seminibus ꝛ arboribus
Quarta fuit ex scientia Ade: quia forma-

tus fuit in perfecta sciētia. Ideo cognouit virtutes fructuū lapidū ⁊ herbaꝝ: q̄ faciūt ad cōseruandū sanitatē ⁊ vitā prolongandam: ⁊ de hoc docuit hoīes ad vitā plongandā. Quinta fuit ex aspectu syderū circa regionē illam in qua manebant: q̄ aspectus multū facit ad longitudinem vite: sed motus celi ꝓtinue mutatus est tpe. Sexta fuit ex diuina dispositiōe illud ordināte: vt p longā vitā hominū cito multiplicaretur genus humanū. Septima fuit ꝓpter peccata hominū. vñ ps. Viri sanguinū non dimidiabunt dies suos: q̄ homīes iam sunt pessimi: imo peiores q̄ vnq̄ fuerunt. Ideo expedit vt citius subtrahant̄ de terra ne grauius dānent̄ ꝓpter copiā multoꝝ pctōrū. Octaua est sicut est differentia in personarū longitudine ⁊ paruitate. Ita in breuitate ⁊ longitudine vite: q̄ ptz in gygātib⁹ ⁊ pigmeis q̄ in octauo āno senescūt. Et Aug. li. xv. de ciui. dei. dicit se vidisse dentē gygantis: qui si diuideret̄ faceret centū dentes hoīm cōis stature. Et Deut. iij. dicitur. De Og rege basan: q̄ monstrat̄ eius lect⁹ ferreus hn̄s nouē cubitos in longitudine. Pōt tamē deus quibusdā dare gr̄am si voluerit: q̄ viuāt vltra cōmunē cursum hoīm q̄ de facto fecit sicut recitat Martinus in cronica sua. Et idem ponit̄ in speculo hystoriali. q̄ tpe Conradi secundi imperatoris. Anno dn̄i. M. cxxix. fuit Johes de tpibus. qui annis. cccl xj. vixerat a tpe Ikaroli magni: cui⁹ ⁊ armiger fuerat tunc defunctus est. Quinto quidā appetūt proximi fortitudinē. s. Sāpsonis: ⁊ nō curāt de fortitudine virtuali. Cōtra quos Hieremi. j. Nō gloriet̄ fortis in fortitudine sua: neq̄ potens in potentia sua: q̄ in tali fortitudine aliq̄ debiles vincunt fortiores p industriam. Exemplū patet. j. Reg. xvj. de Dauid ⁊ Golia. Vñ Catho. Corpis exigui vires ꝓtēnere noli. Ingenio pollet: cui vim natura negauit. Non est gloriandum tali fortitudine: q̄ quis possit remote proiscere lapidem aut particam: seu multos in luctamine posse destruere: aut equū vel vaccaz posse portare. Hoc tam malis q̄ bonis cōuenit. Sicut de Ikarolo magno legimus: q̄ tāte fortitudinis erat q̄ militē armatum sup equū sedentē a ꝓtice capitis vsq̄ ad bases simul cū equo: vno ictu ꝓpria spata secabat: ⁊ quattuor ferraturas equoꝝ sil' cū manibus facillime extēdebat: militē armatum erectū stantē sup palmā suam a terra vsq̄ ad caput suū sola manu velociter eleuabat. Sic ⁊ milo qui bouē vnā in humeris gestabat ⁊ integrū comedit: sicut dixit Frāciscus petrarcha. li. j. d̄ re. vtri. fort. ca. xxix. Sed de fortitudine spūali gaudendū est Esa. xlviij. Sancti qui sperāt in domio: mutabunt fortitudinē suā. De qua Grego. sup illud Job. vij. Que est fortitudo mea. Justoꝝ inquit fortitudo est: carnem vincere: voluptatibus cōtraire: delectationē vite pn̄tis extinguere: huius mūdi aspa ꝓ eternis p̄mijs amare: ꝓsperitatis blandimenta contēnere: aduersitatis metū in corde superare. Sed fortitudo reproboꝝ est trā sitoria sine cessatione diligere: ꝓtra flagella ꝓditoris incessant̄ pdurare: ab amore rū tpaliū nec aduersitate quiescere: ad inanem gloriā etiā cum vite detrimēto peruenire: malicie augmēta exquirere: bonoruz vitam nō solū verbis ac moribꝰ: sed etiā gladijs impugnare: ⁊ in semetipsis spem ponere. Iniquitatē q̄tidie sine vllo desideriȝ defectu perpetrare. Hec ille. De illis dicit̄ in Can. xlvij. di. ca. oīes. Sexto aliqui cupiunt primoꝝ sapientiā. s. Salomonis vt magni apud mundū habeant̄: sicut Salomon de se dicit. Habeo ꝓpter hāc claritatē ad turbas: honorē apud senes. De q̄bꝰ btūs Bernar. dicit sup Cantica. sermone xxvj. Sunt qui scire volūt: eo fine tm̄ vt sciant: ⁊ turpis curiositas est. Sunt qui scire volunt vt sciant̄ ipsi: ⁊ turpis vanitas est. Sequitur. Sunt qui scire volunt vt scientiam suam vendant: ⁊ turpis questus est. Sequitur. Sūt qui scire volūt vt edificēt: et charitas est. Sūt q̄ scire volunt vt edificent̄: ⁊ prudentia est. Hec Bernardus.

¶ Nō concupisces rem alienam.

Secundo peccant cōtra istud p̄ceptuz qui bona sua in necessitate proximi non cōmunicant: sed auare retinent. Quod nihil aliud est q̄ res pauperum per violentiā auferre. Quia dicit. xlij. dist. ca. Hospitalē sub ꝛbis bti Hieronymi. Alie-

A na rapere cõuincit: qui vltra necessaria sibi retinere probat. xlvij. dist. capi. sicut hij sub verbis beati Ambrosij. Neq enim inquit minus est criminis habenti tollere q̃ cum possis & abundas indigentibus denegare. Esurientium panis est quē tu detines: nudoꝝ indumentum est qđ recludis: miseroꝝ redemptio & absolutio est pecunia quā tu in terrā fodis. Et modicuꝫ ante illa dicit ibidē Ambrosius. Propriuꝫ nemo dicat qđ est cōe: plus q̃ quod sufficit sumptui violēter obtentū est. Dicit glo. ibidem sup ꝟbo cōe. i. cōicandū. s. tpe necessitatis. vtꝫ xij. q. j. c. duo. & q. ij. auꝝ. et. lxxxvj. dis. nō satis. Et lex dicit: q̃ cibaria tpe necessitatꝫ sunt omnib⁹ cōicanda: et. ff. ad. l. rodiā. de iac. l. ij. §. cuꝫ in eadē. Jō Amb. dicit vbi s. Nūqd iniqu⁹ est de⁹ vt nobis nō eq̃liter distribuat vite subsidia: vt tu q̃dē esses affluens et abūdās alijs ꝟo deessent et egerēt. An et hoc magis: qa tibi voluit benignitatis sue cōferre exp̃imētū: et aliū p virtutē patiētie coronare. Hec Amb. vñ dic̃ Aug. in ser. xj. in li. de verbis dñi. Dives & pauper duo sunt ꝓtraria & sunt sibiinuicē necessaria. Sequit ibidē. Dives propter pauperē factus est: & paup ꝓpter diuitē. Pauperis est orare: diuitis erogare: & dei ē p paruis magna prestare. Si non vis errare: tribue paupi. Et si non vis flammis exuri: da ei in terra: qđ reddet tibi in celo. ¶ Circa largitionē reꝝ tpaliū sunt quinq̃ dicēda. Primo de dantiū necessitate. Secundo de recipientiū idoneitate. Tertio de tpalium porprietate. Quarto de elemosyne vtilitate. Quinto de illoꝝ qui nō dāt penalitate. De ꝓmo dico: q̃ dare elemosynam i necessitatis articulo cadit sub precepto: & peccat mortaliter: imo punieꝫ eternaliter qui nō dat. vtꝫ Mathꝫ. xxv. Esurivi & nō dedistis mihi manducare. Rō huiꝰ est: qa cum dilectio ꝓximi sit in p̃cepto: necesse est omnia illa cadere sub p̃cepto: sine quibus dilectio ꝓximi non conseruaꝫ: ad dilectionem autē ꝓximi ptinet: vt nō solū ei velimꝰ bonum: sed etiā operemur. fm illud Joā. iij. Diligamus nos inuicē: non verbo neq̃ lingua: sed ope & veritate. Jdeo dr. j. Joā. iij. Qui viderit frēm suuꝫ necessitatē hr̃e: & clauserit viscera sua ab eo: quō charitas pr̃is est in eo? Teneꝫ ergo quilibet dare elemosynaꝫ sub p̃cepto de supfluo suo: non solum respectu sui ipsius: sed etiam respectu alioꝝ quorum sibi cura incūbit: qa recta ratio dictat q̃ pr̃i⁹ vnusquisq̃ sibi prouideat: & hīs quorum sibi cura incumbit: & postea de residuo necessitati alioꝝ subueniat. Jō dr. lxxxvj. di. c. Pasce esurientē: si non pauisti occidisti. Sed licet ad hoc oēs obliganꝫ: maxie tñ prelati ecclesiaꝝ tenentes bona ecclesie: qm̃ illoꝝ bona paupeꝝ sunt. Ergo maxime obliganꝫ ad hoc. vt ptꝫ. xij. q. j. c. non dicatis. Et in glo. ibidem. Cui concordat Ambrosius in lib. de officijs. Et allegatur. xij. q. ij. capi. Aurum habet ecclesia: non vt seruet: sed vt eroget. Et ibi ponit Ambrosius tres causas in quib⁹ initiata. i. consecrata vasa licet conflari pro sustentatione pauperum: p redemptione captiuoꝝ & edificatione temploꝝ. Prima causa est p̃cipua quoniā vt dicit Hiero. & ponit in capto. multo maius est: imo debitū q̃ plus curentur homines q̃ parietes. Jdeo dicit saluator noster Mathꝫ. v. Nisi abundauerit iusticia vestra plus q̃ scribarū & phariseorum: nō intrabitis in regnū celorum. Sed illoꝝ iusticia fuit q̃ decimas dederunt & nullum mēdicare p̃miserunt inter se: sed iusticia prelatorum deficit ab illa. Ergo merito non intrabunt regnū celorū. Unde Hieronymus & allegatur ibidem vbi supra. Amico quippe rapere furtum est: ecclesiaꝫ defraudare sacrilegiū est: pauperibus erogandū reseruare apertissimi sceleris est: & eis aliquid subtrahere omnium predonū superat crudelitatem. Jdeo dicit. xij. q. ij. capto. Gloria episcopi est pauperibus p̃uidere: ignominia sacerdotis est: proprijs studere diuitijs. Et ibidem in ca. quatuor. & in capto sequenti determinatū fuit q̃ de oblationibus fideliū quatuor fiebant portiones quarum vna episcopo: secunda clericis: tertia pauperib⁹: quarta fabricis ecclesiarū solue batur. Sed prochdolor nunc nō pauperes sed consanguineos & meretrices ditant de bonis ecclesie. Cui⁹ exemplū nota superius in quarto p̃cepto de honore prelatorū. Aliqui vero si dant elemosinā: hoc nō faci-

unt ex charitate ⁊ intentione bona: sed ex
vana gloria. Contra quos Mathei. v. Te
E aũt faciente elemosinã: nesciat sinistra tua
quid faciat dextera tua. Que verba expo-
nit Augustinus dicẽs: ꝙ per dexterã intel-
ligitur intentio implendi p̃cepta dei ⁊ pla-
cendi sibi. Per sinistram vero intelligit̃ fa-
uor populi vl̃ elatio aut laus humana. Et
tũc exponitur sic. Cum vero facis elemosy
nam: nesciat sinistra tua. i. dilectio laudis
hũane q̃d faciat dextera tua. i. intẽtio p̃ce-
pta dei implendi ⁊ placendi sibi soli q̃a so-
lũ ꝓpter deũ non ꝓpter laudẽ mundi faciẽ
da est elemosyna. Dubitat̃ vtrum elemosy
na sit faciẽda in occulto vel manifesto. Re-
spõdet magr̃ Aug. de anchona super Ma-
theũ dicens: ꝙ tutius ⁊ securius est elemo
synam dare ⁊ facere in occulto q̃ꝫ in mani-
festo: ꝓpter illos qui faciunt: ⁊ ꝓpter illos
corã quib⁹ fit. Nã ſm Chryso. Fera occul-
ta est inanis gl̃ia: ⁊ dr̃ occulta: q̃a occulte
ingredit̃ ⁊ om̃ia q̃ intus in homie aufert.
Unde dubiũ est quia si in manifesto fiat ꝙ
subito insurgat in homine appetitus ina-
F nis glorie. Sufficit enim tres esse testes qñ
elemosyna fit: puta pauper cui sit angelus
quo inspectore fit. Juxta illud Tho. Quã-
do elemosynã faciebas orabas cuꝫ lachry-
mis: ego obtuli orationẽ tuam ⁊ elemosy-
nam tuã domino. Et ip̃e deus ꝓpter quem
fit. Quia in ore duorũ vel trium stat omne
verbum. Similiter ꝓpter illos coram qui-
bus fit tutius est facere elemosynam in oc-
bus q̃ꝫ in manifesto. Nam videntes te ele-
mosynam facere: forte ex hoc scandalizan-
tur aut quia verecũdantur: quia forte non
habent vnde faciãt sicut tu: ⁊ si habent nõ
possunt facere ita magnam: ⁊ in illo tempo
re quo tu facis. Uel forte quia credũt ideo
coram eis facere: vt ex hoc pre illis esse san
ctior ⁊ melior eis velis reputari. Sed nun
quid si homo credat sic scandalizari viden-
tes eum elemosynam facere debet dimitte
re ne faciat coram eis: supposito ꝙ ipse in
se puram intentionem habeat: solum pro-
pter deum faciens. Ad quod dicendum ꝙ
vel ille cui faciẽda est elemosyna est in ne-
cessitate ⁊ forte alio tẽpore non occurreret
ei ꝙ sic decenter possit sibi elemosynã face-
re. Quia forte paup̃ vel peregrin⁹ trãsit p̃ G
viam aut eccl̃iam quẽ nunq̃ꝫ postmodũ est
visuris. Et tunc ꝓpter tale scãdalum: quia
passiuũ est homo nõ debet dimittere quin
elemosynam faciat: quia in tali casu facere
elemosynam est debitũ iusticie que non est
dimittẽda ꝓpter passiuũ scandalũ. Sed si
talis cui elemosyna est facienda non est in
extrema necessitate ⁊ occurrit homini: sic
ꝙ in occulto q̃ petit possit elemosynã dare
tunc debet differre: ne elemosynã in mani-
festo faciat ad vitandũ illoꝝ scandalũ. Jõ
dicit̃ Math̃. v. Cũ ergo facis elemosynaꝫ
noli tuba canere ante te. Ille tuba ſm glo.
ante se canit q̃ sui opis solã iactantiã q̃rit.
Scd̃o dubitat̃ vtꝝ el̃yna liberet hoiem a
pctõ mortali. Rñdit idẽ doctor vbi s̃. dicẽs
ꝙ questio est dubia ꝓpter verba q̃ dixit an
gelus Thobie. Commẽdat enim angelus
el̃ynam Thob. c. xij. Elemosyna a morte li
berat: ⁊ non patitur aĩam ire in tenebras
quoniã ipsa est que purgat peccata ⁊ facit
inuenire vitam eternam. Daniel eodem
modo dãs consilium Nabuchodonosor qui
diuersis peccatis erat inuolutus dixit. vtꝫ H
Dañ. iiij. Cõsilium meum audi rex. Pecca-
ta tua elemosynis redime: ⁊ iniquitates tu
as misericordijs pauperꝝ. Sed cum morta
le pctm̃ non dimittat̃ nisi contritis ⁊ cum
gr̃a q̃ est vita anime: ⁊ elemosyna facta in
peccato mortali sit mortua nõ poterit dare
anime vitam: quia quod mortuum est: vitã
alteri dare nõ potest. Hanc igit̃ dubitatio-
nem determinat Aug. in enchiridion. cap̃.
xiiij. dicens ꝙ el̃yna nõ est aliud q̃ꝫ op⁹ mi-
sericoidie quam homo tenetur facere. Pri-
mo tenet̃ homo diligere seip̃m: de qua mi-
sericordia scriptũ est. Miserere anime tue
placens deo. At si dicat. Si vita tua debet
deo esse placẽs p̃ gr̃am q̃ sibi est displicẽs
per culpã: oportet ꝙ hãc elemosynã tibi fa-
cies ꝙ miserearꝫ aĩe tue: pctm̃ odiẽdo ⁊ cõ
tritionẽ de ipso habendo. Sicut em̃ q̃ dili-
git pctm̃ odit aĩam suã: sic qui cõteritur de
pctõ odiẽdo ip̃m: diligit ipsam ⁊ miseretur
anime sue: ac p̃ hoc misericordiã facit secũ
vel facit sibijpsi el̃ynaꝫ q̃ est opus misc̃die.
Tali ergo elemosyna contritione gratui-
ta ⁊ charitate verum est ꝙ pctm̃ mortale

dimittit formaliter: quia sicut formaliter veniente luce expelluntur tenebre. Ita cōtritione gratuita et displicentia charitatiua expellit peccatū. Et de illa elemosina quā homo sibijpsi facit intelligit illud verbum saluatoris p̄m Augusti. Date elemosynaz. Primo sibimetipsis: scz peccatum obiendo z detestando. Ecce omnia munda sunt vobis: quia vere peccato expulso per hāc elemosynam quicquid hō postmodū facit est mūdum: z ideo gratū z acceptū. Et de ista quatuor illa supradicta q̄ dixit angelus verificari hñt: qa a morte. i. a mortali peccato liberat qō erat p̄mū z non patit ire animam in tenebras: qō erat scōm: z ipsa purgat pctā qō erat tertiū z facit inuenire vitā eternā: qō est quartū. Sed nūq̄d elemosyna quā facit hō p̄rio suo liberet hoiem a pctō mortali. Possum⁹ dicere q̄ liberat hominem a pctō p̄terito iā ꝑpetrato per satisfactionē: qa dato q̄ hō sit liber a pctō mortali p ekynā quā fecit sibi per contritionē z detestationē de pctō: nō tñ est liber a pena illius pcti sed a culpa. Jō p ekynā quā fecit
B primo suo: satisfacit p pctō illo. Est enim elemosyna opus satisfactoriū. Liberat etiam a pctō futuro p quandā dispositionem: qa p elemosynā z alia bona opa: disponit hō ne pctm̄ incurrat: z si incurrit disponit vt cito reuertat. Tertio dubitat vtrū posset quis furari vt det elemosinā. Respōdet q̄ talis furtū cōmittit. Quia non sunt facienda mala vt inde eueniant bona: vt dicit apls. Jō si quis sic faceret teneret restituere. vtz. xvij. q. iiij. c. quicunq̄. Sic ancille z serui non debent furari dñis vt dent ekynā neq̄ vxor absq̄ licētia viri nisi habuerit bona paternalia p̄ter dotē: de illis potest sine licētia viri dare. Etiā pōt dare ō lucro suo z silr de pane z vino z carnibus z hmōi. Sed si facit sibi cōsciam q̄ oīno viro displiceat debet deponere ꝓsciam. Nō si nō pōt non debet dare. ¶ Scōo dicendū est de recipiētium idoneitate. s. quib⁹ ekyna danda sit. Et videt q̄ oībus vtz Luc. v. Omni petenti te tribue. dicit glos. Non sic acceptio persone petētis qm̄ qui oīe dicit nihil excipit Thob. iiij. Ne auertas faciē tuam ab vllo paupe. Jtē chr̄s postq̄ sciuit iudā scarioth esse malū: sustētauit ipm de elemosynis paupex. In oppositū arguit in ca. xlij C
q. j. ca. ad hoc tales. vbi dicit de tribus hospitib⁹ cauendū esse: vt mus in pera: ignis in sinu: serpens in gremio. Eccli. xij. Si bene feceris: attende cui feceris. Et allegat glosam Eccli. xxxiiij. Sed in litera nostra non inuenit vbi dicit. Desudet elemosyna in manu tua donec videas iustum cui des. Jtem Ambro. super illud Canti. iiij. Ordinauit in me charitatez dicit q̄ primo deus est diligendus: deinde parentes postea filij z propinqui: z postea sunt extranei recipiendi. Jtem Hieronymus dicit z allegat xvj. q. j. dicens q̄ elemosyna danda non tā paupertas est attendenda q̄ religio. Et sic ceteris paribus religiosis pauper est p̄ponendus. Respōdet q̄ p̄mo videndū est vtr̄ talis elemosyna danda sit de bonis ecclesie vel alienis. Et si primo modo tūc non p
D pinquiori sed simpliciter meliori z ecclesie vtiliori danda est. Si de bonis personalibus tunc propinquioribus. Primo patet p Aug. ad adletū: qa plus tenemur domesticis. ad Ephe. v. Si quis suoz z maxie domesticoz curā nō habet est infideli deterior. Dicit de Benedicto papa. xij. q̄ consueuit dicere. Si mei non fuerūt dñati: tūc immaculatus ero: z loq̄bat de cōsanguinib⁹ quātū ad bona ecclesie quoz nullū promouit. Postea secutus clemens sextus. Juuenes cōsanguineos fecit cardinales z p̄sules dicens cū apl̄o ad Ephes. v. Nemo carnem suā odio habuit: sed nutrit z fouet eā: qm̄ nouit dñs qui sunt eius. Aliter rñdet glo. decreti di. xlij. sup cap̄. quiescamus dicens. Vel tales petētes petūt ex debito videlicet: q: predicatores vel plati tales examinandi sunt: vtrū sint tales: qa non debēt predicare nisi missi: z illis q̄dām̄ debet ex debito: z dū officiū subtrahit videt q̄ beneficiū merito subtrahat. Alij aūt petunt ex corpis sustentatione. Et talibus omnibus est danda. vt ptz. xiiij. q. iij. ca. qm̄. Et si nō pōt omnibus satisfieri: p̄ius danda est bono q̄ malo. Religioso p̄ius q̄ non religioso. Propinquo potius q̄ extraneo. Fideli potius q̄ infideli: infirmo z debili potius q̄ valido. Nam talibus validis mendi

E cātibus deberet subtrahi elemosyna ⁊ dari infirmis ⁊ debilibus. Nam tales primo grauiter peccant: quia sunt fures ⁊ latrones ⁊ p̄dones cecoꝝ claudoꝝ ⁊ infirmoꝝ In quo deū ⁊ ꝓximū suum grauiter offendunt. Huius exemplū legit̄ ꝙ fuit quidam mendicus ⁊ sanus qui ocio semp̄ vacabat. Hic vero sepe monitus fuerat vt laborare deberet ⁊ cōitati deseruire: sed hoc om̄ino recusauit. Contigit semel vt dormiret tunc accessit vnus sanctus homo qui vitam in laboribus duxit honestis: hic accepit frustum pacis de sacco mendici ⁊ posuit super pectus eiusdem mendici dormientis ⁊ statim cepit in somnis miserabiliter se habere ⁊ laborare ⁊ vlulare. Qui cum hoc vidisset tulit panem de pectore eius et eum excitauit dicens. Quid obfuit tibi in somnis frater. Qui respōdit. Uidebat̄ mihi ꝙ magnus mōs cecidit sup̄ corp⁹ meū ⁊ depressit me vsq̄ ad profundum inferni. Cui sanctus hō ille rn̄dit. Erras frater: nō fuit mons sz parua elemosina de sacco tuo. Ergo manibus tuis labora: ⁊ noli mēdicitati insistere ⁊ vitā emendauit. Legim⁹ in vita
F beati Clementis: ꝙ btūs Petrus vidit matrē beati Clemētis mendicantē: ⁊ eā acriter increpauit dicens. Potius deberes laborare ⁊ victū manibus querere q̄ꝫ mendicare. Que se humiliter excusauit nā man⁹ aridas habuit ꝙ laborare non potuit. Secundo peccant isti validi mendicantes contra seipsos. Nam qui laborare pōt si se immiscet elemosine ⁊ nō vult laborare nec cōmuni bono seruire: redigit seip̄m ī seruitutē impatoris: q̄ꝫuis sit natus de libero vētre vt ptz. C. de vali. mendican. l. j. ⁊ dist. xxx cap̄. j. vbi dicit̄. His pauperibus dāda est elemosyna: q̄ suis manib⁹ laborare nō possunt. Excipiunt̄ tn̄ ordines mendicantiū: q̄ꝫuis validi sunt: possunt tn̄ de iure largiores elemosynas recipere q̄ꝫ alij mendici. Nam multe sunt cause ad dādum elemosinas. Una est ꝓpter indigentiam. j. Joā. iij. Si quis habuerit substātiam huius mūdi: ⁊ viderit frēm suū necesse hr̄e: ⁊ clauserit viscera sua ab eo ⁊c̄. ¶ Secūdo ꝓpter cultus dei reuerētiam. j. Paral̄. vlti. Si quis volūtarie volebat offerre ad edificatiōem tēpli: implebat manū suā ⁊ offerebat dn̄o quod volebat. ¶ Tertio propter debiti iusticiā. Justū est em̄ tp̄alia cōferre illis a q̄bus sp̄ūalia recipiunt̄. vt ptz. j. ad Coꝝ. j. G
¶ Quarto ꝓpter vite innocentiam Eccl̄i. xij. Da misericordi ⁊ ne suscipias hominē peccatoreē. Benefac humili: ⁊ ne des impio. ¶ Quinto ꝓpter recōpensationis euidentiā. Quanto em̄ maior est euidentia in illis qui recipiunt elemosinam ⁊ faciūt aliquā recompensationē in orationib⁹ in cōsilijs ⁊ alijs bonis spiritualib⁹: tanto magis est eis elemosyna tribuenda. Pensate ergo ꝙ oībus istis conditionib⁹ religiosi largiores elemosinas pn̄t recipe q̄ꝫ alij cōmuniter mendicātes. Primo q̄a sunt indigentes: q̄ reliq̄rūt oīa ꝓpter chr̄m: vt allexius ⁊c̄. Scd̄o q̄ cultui diuino sunt insistentes. Tertio euāgeliū sunt annūciātes: ergo est eis q̄si debituz. Quarto cōiter melius sunt vtentes. Quinto magis recōpensant. Dubitat̄ vtꝝ beatius sit dare q̄ꝫ accipe? Et videt̄ ꝙ nō: q̄ illud qd̄ inducit maximā humilitatē: hoc videt̄ beatius cū ꝑ hoc abijciat̄ sup̄bia: q̄ est initiū maloꝝ. Sed hoc est mēdicare ⁊ accipere ꝓpter deuz ꝓut religiosi mendicantes faciūt. Ergo est beatius accipere q̄ꝫ dare. Incontrariū est apl̄s Act̄. ij. ⁊ extra de cele. mis. c. cū marthe. vbi dr̄ ꝙ beati⁹ est dare q̄ꝫ accipere. Rn̄r. simpl̄r loquendo: ꝙ dare est beati⁹ q̄ꝫ accipe: si accipiat̄ vniformiter in eisdem bonis. vn̄ sicut dare sp̄ūalia bona est beati⁹ q̄ꝫ accipe: ita simpl̄r bona tp̄alia dare beatius est q̄ꝫ accipere. Quia accipe de se sp̄ indigentia ⁊ imp̄fectionē importat: dare vero ad liberalitatem ⁊ misericordiā: ⁊ sic cōcernit aliquā virtutē q̄ non facit accipe. Si tn̄ aliquis recipiat tp̄alia ab aliquo vt expediti⁹ eidem posset reddere sp̄ūalia: hoc est multo perfectius q̄ꝫ dare tp̄alia. Quia ḡ viri ecclesiastici ad hoc acceperūt: ⁊ quotidie accipiūt a laicis tp̄alia: vt eis liberius ministrare valeant sp̄ūalia. Ideo sic accipe nō est imperfectionis: sed potius p̄fectionis īmo quāto quis magis reddit̄ expeditior circa administrationē sp̄ūalium ex acceptione paucorum tp̄alium: tanto suū accipe magis facit ad p̄fectionez: cum ex hoc magis redditur

A idoneꝰ dare vel rependere potiora: ⁊ quia status religiosoꝝ mendicantiū pauciora q̄rit de tp̄alibus ea scz que solum ad quoticianū victum exigūtur dicentes cum apl'o j. ad Thymo. v. Habentes victum ⁊ vestitum: his contenti sumus. Ideo status eoꝝ ex hoc signanter censet̄ perfectior inter alios status ecclesie: q̄a de vilioribus bonis minus a fidelibus accipiunt ⁊ eis de bonis potioribus in vita ⁊ doctrina plura rependunt. Uelle ergo eos religiosos mendicantes ꝓpterea a statu perfectiōis excludere: q̄a recipiūt pauca tp̄alia a fidelibus: talis etiā deberet excludere statū p̄latoꝝ ⁊ oīm clericoꝝ a p̄fectione: q̄a oīs eoꝝ ꝓuisio facultatū est accepta de pia elemosyna ⁊ munifica largitiōe p̄ncipū seu alioꝝ fidelium. Clerici etiā seculares q̊tidie victum accipiunt: vel de decimis aut de oblatiōibꝰ fideliū. Quicūq; em̄ ocl'o rōnis voluerit aduertere q̄ꝫtū religiosi mēdicātes eccl'ie ꝓfecerūt ī vita exēplari ⁊ doctrīa salutari: satis ptz ꝙ suum panē non comedūt ociose: ⁊ ꝙ multo plus tam prelatis q̄ꝫ eoꝝ subditis de
B spūalibus contulerūt q̄ꝫ receperūt a tp̄alibus ab eisdem. Ideoq; omnes prelati ⁊ clerici qui nō querūt que sua sunt: sed intēdūt honorē dei ⁊ suoꝝ subditoꝝ salutem: tales religiosos merito fauorabiliter amplectuntur: nec reputant sibi a talibus: ꝓuenire dispēdiū: sed magis gaudēt sibi prouenisse ex ore fideli cooperatiōe sui laboris solatiuz. Et ex hoc patere pōt q̄ꝫ irrōnabiliter sunt moti q̄ ex quotidiana mēdicitate ꝓpter verbū istud. Beatiꝰ est dare q̄ꝫ accipe: ipsos a perfectionis statu excludere nitebant̄. Uesanū est em̄ dicere: ꝙ aliquem de statu p̄fectionis dei deijciat recipe ꝑuā elemosinā: que solū ad victuz quotidianū sufficiat. vñ sic recipiens liberior ⁊ expeditior redditur ad bona spūalia repēdenda: ⁊ nō deijciat̄ a statu perfectionis recipe magnas possessiones terras ⁊ castra: q̄ tamē pias mētes prelatoꝝ modernis tp̄ibus distrahunt: ꝙ vix sue saluti proprie intendere possunt nimijs terrenoꝝ occupationibus implicati. Ideo simpl'r est dicēdū: ꝙ in religiosis mēdicantibꝰ non est imp̄fectionis recipe q̊tidianas elemosinas: sed magis est in eis instrumētū ⁊ occasio p̄fectionis: quod patet triplici ratiōe. Prima sumit̄ ex eorū statu. C
Nā religiosi mendicantes sunt ab ecclesia īstituti ad actus cōtēplatiōis: vel ad opera vite actiue: q̄ ex plenitudine contemplationis ꝓdeunt. Sed tales actus sunt p̄fectissimi. Ergo ex eoꝝ statu appet ꝙ recipe ꝓpter deū non est in eis imp̄fectiōis. Scd̄a rō sumit̄ ex ipso actu receptionis elemosyne quē ꝓfitent̄. Qd̄ apparet ex tribus. Primo ex hoc ꝙ pauca de tēporalibꝰ accipiūt reddunt̄ expeditiores ad repēdendū fidelibus bona plurimi potiora: cū ex hoc contingat eos minꝰ circa tp̄aliū sollicitudinez occupari. Scd̄o quia ex tali q̊tidiano rubore mendicitatis curat̄ in eis radix sup̄bie ⁊ infundit̄ oīm virtutū custos humilitas: vt dr̄ de pe. di. ij. c. Si quidem oportet hominē p ꝯtraria ⁊ aduersa curari: sic multi beatiores app̄uerūt accipiēdo q̄ꝫ dādo: vt allexius q̄ omibus suis ꝓpter chr̄m dimissis gaudebat etiā se a ꝑuis suis elemosinā accepisse. Etiā de beato Arsenio legitur in vitaspatꝝ. ꝙ deo egit gr̄as de hoc ꝙ necessitate cogēte oportuit elemosinas petere. D
Tertia rō similiter ex mō recipiēdi: nā p̄dicti religiosi non accipiūt ab his quibus p̄dicant tāq̄ꝫ pure ⁊ liberaliter datū vel q̄si oīno alienū: sed quasi q̊dāmodo eis debitū: ⁊ si nō debito stricti iuris saltī debito charitatis vel forte debito naturalis eq̄tatꝫ: qd̄ patet ex tribus. Primo ex eo ꝙ predicāt ex auctoritate eccl'ie ⁊ p̄latoꝝ. Iō pñt dicere his quibus predicant. Si nos vobis spūalia seminamꝰ nō est magnū si vr̄a tēporalia metamus. j. ad Corin. ix. Et ideo si fideles eis nō sufficiēter necessaria ministrarēt q̄ ad hoc vt dictū est quodāmodo ex debito obligant̄ prelati ordinarij q̊ꝝ coop̄atores existūt ad hoc ex iuris debito tenent̄. Qd̄ probat̄ de officio iudicis ordinarij capl'o. Inter cetera q̄ ad salutem spectant populi chr̄iani pabulū verbi dei valde p̄maxīe noscit̄ sibi necessariū: q̄a sic̄ corpus materiale ⁊c̄. Istā rōnē innuit euidenter Augustinꝰ in li. de opere monachoꝝ. Si euangeliste inquit sunt: fateor plane hñt potestatez viuendi de sumptibꝰ subditoꝝ. Ideo singl'aris perfectionis fuit in Paulo ꝙ iusto iure

E vti noluit. Sed de labore manuũ vixit. Secundo ptz quia ex hoc debet eis accipe q ministri altaris sunt. Uñ. j. ad Corinth. ix. Qui altari deseruiũt: cũ altari participãt. Ita ⁊ dominus ordinauit his qui annunciant euangeliũ: de euãgelio viuere. Istã rationẽ similiter innuit Aug. in libro predicto dicens. Si ministri altaris sunt vt dispensatores sacramẽtoꝝ: fateor plane q habẽt potestatẽ viuẽdi de sumptibus fideliũ qui sibi istam non arrogãt: sed plane vendicãt potestatẽ. Et hoc ideo vt magni dicunt doctores: q̃a sacramentũ altaris vbicũq; agatur: cõe est ppl̃o fideliuz. Tertio q̃a insistũt studio sacre scripture ad cõmunem vtilitatem totius ecclesie. Unde dicit Hieronymus contra vigilantium. Hec consuetudo in iudea vsq; hodie perseuerat vt qui in lege dñi meditantur die ac nocte: ⁊ partem nõ habent in terra nisi solum deum totius orbis alimonijs foueãtur: imo hec consuetudo non solum fuit in iudea: sed etiaz fuit in egypto ⁊ in grecia: vbi gens sacerdotuz

F que ad inuestigandum scientias speculatiuas primo vacare dimissa est: de publico alimoniam recipiebant. vtz. j. Metaphy. ⁊ Gene. xlvij. ⁊ ponit extra de emu. eccle. c. non minus. Sic ergo ptz q tam prelatis q̃ clericis ⁊ etiã religiosis est beatius hoc mõ recipe q̃ laicis erogare. Tertio videndũ est de tẽporaliũ reꝝ ꝓprietate. De quibus est elemosyna facienda. Quia de illicitis acquisitis nõ debet fieri elemosyna. Quod ꝓbat decretũ. xiiij. q. iiij. c. quid dicam. Probans per illud: q qui offert elemosynã de rapina pauperũ victimat filiuz in conspectu pr̃is: vt dicit ꝓpha. Et per illud Prouerbi. iij. Honora dñm de tuis iustis laboribus. Et Deute. xxiij. Non accipies mercedẽ ꝓstibuli: q̃a illicite acq̃sita non sunt de bonis nostris. vtz in. c. q̃d dicã. vbi supra. Hic dicũt aliq̃ si in acq̃sitione taliuz nõ transfert dominiũ: tũc non debet de talibus elyna fieri: sicut ptz extra d̃ vsurꝫ. c. debitoris. ⁊ de simonia. c. veniens. Sed si transfert dominiũ tunc de talibus põt fieri elemosyna sicut de meretrice: qm̃ illud non põt repeti. Recitat Martinus in chronica sua q circa annũ dñi. M. vij. Benedictus papa octauus fuit visus a quodã ep̃o in equo nigro post mortem eius dicens ei. Nõne tu es benedictus papa: quẽ iam defunctum nouimus? Ego sum ille inquit infelix benedict⁹. Et quomodo inquit tibi est pater? Grauiter inquit torqueor: sed de dei misc̃dia non despero si mihi adiutoriũ prebeat. Uade inquit ad successorem meum ioannem papam ⁊ dic ei: vt in tali techa summã pecunie accipiẽs pauperibus distribuat: quia quicq̃d antea ꝓ me datũ fuit pauperibus: nihil mihi ꝓfuit: quia de rapinis fuit. Q̃d ep̃s fideliter expleuit ⁊ ep̃atui cedens monasterium intrauit. ¶ Quarto est dicendum de elemosynarum vtilitate. Prima vtilitas est: q̃r resistit peccatis Eccl̃i. iij. Ignẽ ardentẽ extinguit aqua: ⁊ elemosyna resistit peccatis. Secũdo deum placat Prouer. xxxj. Munus absconditum extinguit iras: ⁊ donũ in sinu indignationẽ maximã. Tertio bona tꝑalia multiplicat Luce. vj. Date ⁊ dabit vobis. Prouerbio. xij. Alij diuidunt propria: ⁊ ditiores sunt. Alij rapiũt nõ sua: ⁊ semꝑ in egestate sunt. Cuius exẽplũ ptz. iij. Reg. xvij. de vidua que

H heliã pauit: ⁊ farina ⁊ oleũ ei nõ defecerũt Quarto q̃ petit a deo illa impetrat. Eccl̃i. xix. Conclude elynã in sinu paupis: ⁊ hec orabit ꝓ te. Itẽ Esa. lviij. Frange esurienti panẽ tuũ ⁊c̃. tunc inuocabis ⁊ dñs exaudiet te: quia misericors est dñs deus tuus. Quinto ab omnibus benedici facit. vt ptz Prouer. xxij. q̃ ꝓnus est ad misericordiã benedicet. Sexto morienti societatem facit. Unde Ambro. non sunt bona hominis que secuz ferre nõ põt: sola misericordia comes est defunctorũ. Septimo animas in infernũ intrare nõ ꝑmittũt. Iõ dicit Thob. xij. Non permittit aĩas ire in tenebras. Octauo vitam eternam meret. Math. xxv. Uenite benedicti pr̃is mei ꝑcipite regnuz ⁊c̃. Sequitur ibidem. Esuriui ⁊ dedistis mihi manducare. Sitiui et dedistis mihi bibere ⁊c̃. Sed non dantib⁹ fiũt oĩa iam dicta in cõtrariũ. Nã peccatis non resistunt: deũ non placant. Ideo d̃r. xvj. q. i. ca. Reuertimini q plerunq; ex dei ira inuidus fame ⁊ penuria punit: qñ pauperib⁹ elyna subtrahitur. Itẽ i bonis tꝑalibus depauperant.

A Cuius exēplū ponit Cesarius dist. iiij. de quodā admiranti monasterium ditissimuz fuisse depauperatū. Respōdit q̄dā frater illi: dicens ꝙ in monasterio illo fuerunt duo fratres. Et vn⁹ vocabat̄ date: ⁊ ali⁹ vocabatur dabitur vobis. Sed cum illū fratrez qui date vocabat̄ expulistꝫ de monasterio tūc alius. s. dabit̄ vobis noluit manere vobiscum. Itez que petit a deo minime impetrat. Itē ab omnib⁹ maledict⁹ erit. Insup ad eternā dānationē vadit. vt ptz Math. xxv. Ite maledicti in ignem eternū. Sequitur. Esuriui ⁊ non dedistis mihi manducare. Nota exempla in. ij. li. dialo. ⁊ de diuite epulone. vt patet Luce. xvj.

¶ Non concupisces rem alienam.

Tertio peccant cōtra illud preceptū. Non concupisces rem ꝓximi tui: scz auare eam contra iusticiā retinēdo quā tenentur ꝓximo restituere: vt sunt fures: raptores: vsurarij: simoniaci ⁊ taxillatores ⁊ falsi mercatores. Ad hoc mouentur primo ex lege naturali. Math. vij. vbi dicit̄. Que vultis vt faciant vobis hoīes ⁊
B vos eadē facite. Sed quilibet vellet sibi restitui rem suam diu detentā. Ergo tu teneris idem facere. Item Thobie. iiij. Que tibi odis ab alio fieri: tu ipse alteri ne feceris. Sed quilibet odit rem suam ab alio teneri cōtra suā voluntatem. Scd̄o ad hoc mouent̄ ex lege mosayca. vtz Exodi. xxij. vbi d̄r. Si quis furatus fuerit vnum bouē: quinqꝫ boues restituet pro vno: si ouē: quatuor oues restituet. Sup q̄ dicit Nicolaus de ly. Quare q̄nqꝫ boues ꝓ vno tenebatur fur restituere ⁊ quatuor oues pro vna oue restituet. Rn̄dit dicens ꝙ aliq̄ pctā puniūtur grauius: nō solum ꝓpter maiorē peccati grauitatē: sed ꝓpter pronitatem reprimēdā: ne hoīes ad talia se nimis laxent. Res aūt q̄ in domo custodiunt̄ vt aurum ⁊ argētum: nō ita de facili possunt furto subtrahi sicut oues q̄ pascunt̄ in campis: q̄a accipiēdi facilitas rem alienam: inducit ad cōmissionē furti. Ideo ꝓ furto ouis inducuntur quattuor restituende: qr facilius furto subtrahunt̄ q̄ꝫ alie res q̄ custodiunt̄ in domo. Et quinqꝫ boues pro vno: quia adhuc difficilius custodiuntur: quia nō ita gregatim ⁊ simul se tenent in pastu sicut oues. Hec Nicolaus de lyra. Tertio adhuc mouent̄ C
ex lege euangelica. vt ptz Luce. xix. de zacheo qui dixit ad dominū. Ecce dimidium bonorū meorū domine do pauperibus ⁊ si quem defraudaui reddo quadruplum. Ait Jesus ad eum. Quia hodie salus huic domui facta est: eo ꝙ ⁊ ipe filius sit abrae ⁊c. Et propter hoc zacheus domino placuit: q̄a mala acq̄sita restituere ꝓposuit. Ideo in domo sua esse voluit: dicens ei. Hodie in domo tua oportet me manere: ⁊ ergo in domo illorū vbi sunt mala acquisita dominus non manebit: sed diabolus. Quarto ad hoc mouētur ex lege canonica. vt patet xiiij. q. vj. Si res aliena ꝓpter quam pctm̄ est reddi possit ⁊ non reddit̄: pnia nō agit̄ sed simulat̄. Si autē veraciter agit̄ non remittit̄ peccatū: nisi ablatū restituatur. hec Augusti. in epistola ad macedonium. Itez dicit̄ extra de regulis iuris li. vj. hoc idez. Quinto mouētur ad hoc per leges seculares. de quibus dicit̄. xij. q. ij. ca. cum deuotissima. vbi dicit Gregorius. In lege vulgari scz lumbarda sic scribitur. Si quis ma D
nu armata vsqꝫ ad quattuor homines in vicum alterius ad male faciendū venerit. Ille qui prior est pro illicita presumptione cōponat solidos nōgentos: sequaces eius vnusquisqꝫ solidos octoginta. Si vero incendium fecerit: in triplum componat. Si vero predaz in quadruplū restituat. Et infra. c. In legibus seculi tātum habetur qui rem surripit alienam: illi cui res direpta est in vndecuplum que sublata sunt sibi restituantur. Et infra. Si quis oblatiōes ecclesiasticas ⁊ quod deo cōsecratum est rapuerit vel consenserit facientibus: vt sacrilegus iudicetur ⁊ damnum in quadruplū restituat. Hec ibi. Et sic patet ꝙ restitutio in om̄i lege precipitur. ¶ Pro vlteriori declaratione ponam hic quattuor conclusiones. Prima conclusio qui rem alienam retinet inuito domino absqꝫ proposito restitutionis est semper in peccato mortali: tendens ad statum eterne damnationis. Probatur. Quicunqꝫ est iniustus est in peccato mortali: ⁊ per consequens tendit ad eternam damnationem. Sed habens rem alie

E nam sine ꝓposito restituẽdi est iniustus: ergo maior est vera. Minor patet quia talis non reddit vnicuiq; qđ suum est. Quia iustitia est ꝑpetua ⁊ cõstans volũtas reddẽs vnicuiq; qđ suũ est. vt dicit in institutis de iustitia ⁊ iure. l. j. Sicut ergo iustitia est ꝑclarissima virtutũ: vt vi. v. Ethi. Ita econtrario iniustitia est pessimũ vicium. Secũdo ꝓbat. Quicũq; peccat contra illud ꝑceptum dñi. Non furtũ facies ille est in pctõ mortali: sed habens rem alienã inuito domino cõmittit furtũ. Mi patet ꝙ diffinitionem furti que est cõtrectatio rei aliene inuito dño mobilis ⁊ lucri causa. vt patz. ff. de furtis. l. j. Ergo est fur ⁊ per cõsequẽs peccat mortalit. Ideo dicit Thob. ij. Videte ne furtiuus sit: ⁊ reddite euz dominis suis ꝙa non licet nobis comedere de furto aut contingere. Sequit primo corelarie ꝙ fures qui furant aliena ⁊ non habent ꝓpositum restituendi sunt in peccato mortali ꝙa furtum peccatum mortale est: non solũm in magnis sed etiaz in paruis. vt ptz per Hieron. xiiij. q. vj. c. Furtum aũt non solũ in maioribꝫ sed etiã in minoribꝫ iudicat. Non F em̃ qđ furto ablatũ est: sed mẽs furãtis attendit. Exẽplum ponit ibi de fornicatione siue mulier fuerit feda siue pulchra sp ẽ fornicatio. Videant ꝙ illi ꝙ furant poma vel pira vel caules de hortis ꝓximi: ꝙ sibi de hoc faciãt cõsciam: vt sctũs Augustinus fecit. vt patet in li. cõfessionũ. Est ergo semp peccatum mortale nisi in tribus casibus. Primo qm̃ iubente deo hoc faceret: sicut filij israel nõ peccauerũt qm̃ spoliauerũt egyptios in vasis aureis ⁊ argenteis. vt patet Exodi. xij. Secũdo quando fit in extrema necessitate: sicut apli nõ peccauerũt euellẽtes spicas. vt patet Mathꝫ. xij. quia i extrema necessitate oia sunt coia. vtz. xlvij. dist. c. sicut hij. Tertio qm̃ fit ex cautela vt si qs furioso furaret gladium ne sibi ⁊ alijs noceat: sz furia cessante teneat restituere. Secundi sunt raptores: qui grauius peccant cõ fures. vt ptz. xiiij. q. v. c. penale. vbi vi. Penale est occulte auferre multo maioris pene est visibiliter rapere: ꝙa ibi est maior violentia. Tales si non habent ꝓpositũ restituendi semper sunt in peccato mortali: ⁊ hoc est verũ si spoliauerit i bello iniusto. Sed casu posito ꝙ nihil habeat nisi de rapina vel furto: ⁊ si restituat compellit mendicare: ⁊ vxor ⁊ filij moriunt fame. Respõdit altisiodorensis in summa libro quarto dicens. Si ille qui tenet restituere non habeat alia bona cõ de rapina: faciliter põt induci ille cui debetur ad vandam dilationẽ aut remissionẽ. Tertij sunt rerum inuentores. de quibus. iiij. q. v. Si quid inueniſti ⁊ nõ restituisti rapuisti: quantũ potuisti fecisti. Sequit. Qui alienuz retinet: si posset etiã tolleret. Deus em̃ coz interrogat: non manum. Ibidem sequit in capto. Multi sine peccato putant esse si alienum retinent quod inuenerunt. Dicunt enim deus mihi dedit: cui habeo reddere. Discat ergo hoc pctm̃ esse simile rapine si quis inuenta non reddat. Si autẽ eo animo accepisti vt domino restituas: non cõmittis furtum. Hoc tamen in libello debes protestari. vt ptz. ff. de furtis. l. falsus. §. qui alienum. Sicut q̃ dam fecit de quo Augustinus in sermone ad heremitas dicit: ⁊ de quo habemus supra in ꝑcepto. Non furtum facies sermone iiij. Quarti sunt vsurarij: qui semper sunt in peccato mortali nisi restituant: qui sunt peiores cõ iudas qui tamen restituit. xxx. argenteos. Et illos punit ecclesia quadruplici pena. Primo excõmunicatiõe que est non parua pena. vt ptz. xj. q. iij. c. Omnis christianus qui a sacerdotibus excõmunicat sathane tradit. Secũda pena est communionis priuatio. Tertia est oblationis exclusio ⁊ sepulture priuatio: quia non debent in cimiterio sepeliri: vt patet extra de vsuris. c. q; in omnibus. Etiã nõ debẽt absolui nisi satisf faciãt vel cautionẽ faciãt de restitutiõe. vtz in. c. Qcũq;. libro. vj. Quinti sunt sacrilegi qui sunt spoliatores ecclesiarũ. De quo. xvij. q iiij. ca. Sacrilegium est quotiens quis aufert sacrũ de sacro. Cui9 pena patuit Daniel. v. Et de illa materia satis dictum est in septimo precepto. Sexti sunt falsi mercatores falsificantes sua mercata: ⁊ vendentes malum ꝙ bono. Cõtra quos dicit Esa. j. Argentum tuum versum est in scoriam: ⁊ vinum tuũ mixtũ est aqua ⁊ qui falsificant pondera ⁊ mensuras. Cõ

A tra quos dicit Deut. xxv. Non sit in domo tua pondus maius et minus: neq; maior et minor modius: vt longo tempore viuas. Contra illos etiam scribitur extra de emp. et venditione. c. vt mensura. Ubi dicitur. Si quis iustas mensuras et iusta pondera lucri causa mutare presumpserit. xxx. dies in pane et aqua peniteat. Et tales omnes tenentur ad restitutionem: ne contingat eis sicut cuidam apotecario. de quo vide in. vij. precepto de emptione et vendi. ¶ Septimi sunt taxillatores. Et de illis loquit lex. ff. de aleato. l. vltima. Et est constitutio greca que dicit. q vsq; ad. l. annos posset repeti q̄ ibi perdit Et hanc partem tenet glo. extra de vi. et ho. cleri. c. Clerici officia et comercia secularia non exerceant et maxime inhonesta et mimis ioculatoribus et hystrionibus non intendant et tabernas prorsus re. Hic dicunt Sanfredus et alij: q talis pecunia non debet reddi perdenti: sed distribui inter pauperes. Et hoc videt haberi ex Can. xiij. q. v. c. Non sane. Et est dictum Augustini: q
B illud quod datur iudici pro iudicando: licet iniuste det: tamen a dante non debet repeti sed in vsus pauperum distribui. Causa datur: quia turpitudo est vtrobiq; viciosa. Et ergo in penam dantis non redditur sibi. Ar. ad hoc. ff. de condi. ob tur. cau. Simile dicunt de ludo taxillorum. Illam opinionem tenent communiter omnes theologi et curia romana in foro contentioso. Si autem ludit cum illo qui non habet potestatem rem alienandi: vt sunt monachi filiusfamilias: tenetur restituere tutoribus suis aut monasterio. Si autem clericus perdiderit: restituendum est illi ecclesie in qua beneficiatus est. Iste autem ludus est vniuersaliter prohibitus: vt patet. xxxv. di. c. Epis. Ubi dicit. q episcopus presbyter aut dyaconus: alee aut ebrietati deseruiens: aut desinant aut damnetur. Sed subdyaconus aut acollitus. lector aut laycus excomunicentur. Hec ibi. Non solum ludentes sed etiam assidentes puniendi sunt. Idem extra de vita et honestate clericorum. c. Officia clerici. Ubi dicit. Clerici ad aleas et taxillos non ludant neq; huiusmodi intersint. In religione nostra est pena carceris. ¶ Octaui sunt qui retinent premium deseruitum. q̄ est peccatum in celum. C
Jacobi. v. Ideo Thobias docuit filium suum dicens. Si quis tibi aliquid operatus fuerit: statim reddes ei mercedem. Et merces mercennarij tui non manebit apud te vsq; mane. Item Leuit. xix. Non morabit opus mercenarij tui apud te vsq; mane. Ideo narrat Cesarius. Quidam conuersus quidam ordinis Cisterciensis: missus est ab abbate suo. Qui cum deberet transire quandam aquam et non haberet naulum promisit naute obulum transmittere. Qui cum postea mortuus esset et non misisset obulum nec confessus fuisset illam negligentiam quia vilipendebat: eo q parum esset. Postea obulum predictum ante oculos habebat qui tantum creuit q maior mundo videbatur. Et cum nihil aliud obsisteret ab ingressu celi eum impediens: ad beate virginis petitionem et omnium sanctorum anima reuertit ad corpus: et confessus est abbati obulus restituit: et sic mortuus est. Si ille non poterat habere introitum celi propter obulum vnum: quid tunc de illis fiet q̄ non obulum tm̄ obligant seruis et ancillis: sed sex aut octo florenos aut vltra. D
¶ Noni sunt qui contrahunt a primo: q̄ tamen minime intendunt psoluere: et tales tenent ad restitutionem si volunt saluari. ¶ Decimi sunt mechanici et artifices: q̄ fraudulenter laborant: vel qui nimium p salario recipiunt et faciunt illud in tribus diebus q̄ in vno aut in duobus pficere pnt: q̄ est contra legem nature. scz. Que tibi odis ab alio fieri: vide ne alteri feceris Thob. iiij. Correlarium primum. Quadiu homo est retentor rerum alienarum non est particeps bonorum ecclesie et indulgentiarum. Hoc patet ex conclusione precedente: q: est in peccato mortali. Quia committit furtum q̄ est pctm̄ mortale: vt ptz per diffinitionem furti superius posita que est contrectatio rei aliene mobilis: fraudulenta inuito domino re. vt patet. ff. de furtis. l. j. Ergo non potest esse particeps illorum bonorum ecclesie. De quo propheta dicit. Participem me fac deus omnium timentium te. O qt missas: quot orationes bonorum ieiuniorum: vigiliarum: castigationum et aliorum bonorum q̄ fiunt in tota ecclesia dei negligunt isti pessimi retentores rerum alienarum. Sic nec possunt

E esse participes indulgentiarũ: qꝛ ille dant̃ confessis ⁊ cõtritis. Sed isti non sunt contriti: qꝛ non intendũt reddere male acquisita: qđ requirit̃ ad veram cõtritionẽ. Correlariũ secundũ. Moriens in tali statu nõ solũ eterna vita est priuatus: sed ad penas infernales est ꝑpetue damnatus. Probat̃ ꝑ illud Luce. xvj. Qꝛ mortuus est diues ⁊ sepultus in inferno. Eleuans autẽ oculos suos cum esset in tormentis: vidit Abraam a longe ⁊ Lazarum in sinu eius: ⁊ ipse clamans dixit. Pater Abraam miserere mei ⁊ mitte Lazarum vt intingat extremũ digiti sui in aquam vt refrigeret linguam meam: qꝛ crucior in hac flamma. Et respondit illi Abram. Fili recordare quia recepisti bona ⁊c̃. Quia diues cum multis bonis iniustis ab hinc recessit: ideo dãnatus est. Insuper qui moritur in peccato mortali: est eternaliter damnatus. Sed tales semꝑ sunt in peccato mortali: si non habent ꝓpositum restituendi. Audiant illi indurati quid legit̃ in legenda sancti Laurentij. Quidam iudex Stephanus nomine rhome erat: qui libẽter munera accipiens: multoꝝ iudicia peruertebat. Hic tres domos eccl̃ie scti Laurentij ⁊ vnum hortum sancte Agnetis violenter abstulerat: ⁊ ablata iniuste possidebat. Accidit autẽ vt moreret̃: ⁊ ante iudicium duceret̃. Quẽ sanctus Laurẽtiꝰ cernens ad eum cum nimia indignatione accessit: ⁊ tribus vicibus brachiũ eiꝰ strinxit durissime ⁊ nimio dolore cruciauit. Sãcta ꝟo Agnes cum alijs virginibus in eum respicere noluit. Tunc iudex sup̃ eum sententiam ferens dixit. Quoniã aliena subtraxit ⁊ munera accipiens veritatẽ vendidit: in locum iude traditoris tradat̃. Sanctus ꝟo p̃iectus episcopus quẽ idem Stephanꝰ in vita sua dilexerat: ad beatũ Laurentiũ et sanctam Agnetẽ accedens pro eo veniã precabat̃. Illis ꝟo ⁊ beata virgine pro eo orantibus: concessum est vt eius anima ad corpus rediret: ⁊ ibidẽ triginta dies penitentiã ageret. Accepit insup̃ a beata virgine in mãdato: vt psalmũ Beati ĩmaculati ĩ via: singulis diebꝰ vite sue diceret. Cunqꝫ ad corpus redisset: brachiũ eius ita erat liuidũ ⁊ adustũ: acsi esset in corpore passus,

F

Qđ signũ in eo extitit q̃diu vixit. Male ergo ablata restituẽs: ⁊ pniam agens die tricesimo migrauit ad dñm. Aliud exempluꝫ et horribile huiꝰ rei ponit Cesariꝰ di. j. ca. xxxiiij. de Lodouico lãtgrauio hassie. Nota ibidẽ. Et nõ solum ille se dãnauit: sed etiam om̃es eius heredes: possidentes illam hereditatẽ malam. Secũda cõclusio. Restitutio reꝝ iniustarũ non est diu differẽda sed quãtocitius poterit est in effectu exeq̃nda. Hanc conclusionẽ sanctus Tho. secunda secũde. q. lxij. arti. viij. probat dicens. ꝙ tenent̃ statim restituere. Sic em̃ accipere rem alienã est peccatũ ⁊ cõtra iusticiã: ita etiã detinere eam: qꝛ ex hoc ꝙ aliquis retinet rem alienã inuito dño: impedit eum ab vsu rei sue: ⁊ sic facit ei iniuriã. Manifestũ est aũt ꝙ neqꝫ ꝑ modicũ tp̃s licet in peccato morari: sed quilibet tenetur peccatũ statim deserere: ꝟm illud Ecc̃i. xxj. Quasi a facie colubri fuge pctm̃. Ideo q̃libet tenet̃ statim restituere vel petere dilationem a dño rei. Dicit Thomas ꝙ eadem est ratio mercedis ⁊ rei iniuste detente. Sed de mercede mercẽnarij dicit̃ Leuit. xix. Nõ moretur opus mercẽnarij apud te vsqꝫ mane. Sed diceres nõ habeo. Illa bona sunt mihi ablata aut cõsumpsi: quõ restituere possum? Respondit Augustinꝰ: ⁊ ponit̃. xiiij. q. vj. c. si res. Plerũqꝫ em̃ inquit qui aufert aliquãdo amittit ea: siue malos patiẽdo: siue ip̃e male viuendo: nec aliud habet: vnde restituat. Huic certe nõ possumus dicere. Redde qđ abstulisti. Ideo dicit extra de resti. spolia. cap̃. olim. Non debent compelli ad restitutionem: qui non habent vnde restituant: donec ad pinguiorem perueniãt fortunã: quia inanis est actio quã inopia debitoris excludit. Hic ibi. Sed si persona est ei nota: tunc petat dilationem vel remissionẽ si saluo honore fieri potest. Doleat tamẽ ꝙ non potest restituere: ⁊ proponat restituere q̃cito poterit. Semper enim debet facere suum posse vsqꝫ ad mendicitatẽ. Correlarium primum. Grauiter ⁊ periculose videntur errare qui volunt rem alienam vsqꝫ ad mortem preseruare. Patet primo propt̃ incertitudinẽ mortis ⁊ loquele: quia incertum est: vtrum possumus habere vsum lin-

G

H

A gue ad disponendā restitutionē. Tum etiā propter infelicitatem heredum ⁊ hominuz quibus restitutio aliquādo cōmittitur quā min ime perficiunt. Ideo dicitur Hierem. xvij. Maledictus homo qui confidit in homine. Correlarium secundū. Non omnib⁹ indifferenter res aliena est restituēda: sed domino rei ⁊ suis heredibus est principaliter reddenda: vt patet Thobie. ij. cap. Ubi dicitur. Factum est autē vt mulier hedum caprarum accipiens: detulisset domi cuius cum vocem balantis vir eius scilicet Thobias audisset dixit. Videte ne forte furtiu⁹ sit: sed reddite eum dominis suis: quia non licet nobis edere de furto aliquid aut contingere. Ex hoc iam patet: q̄ restitutio rei alienc est domino rei facienda: non alijs indifferenter: quia dicit. Reddite eum dominis suis. Idem etiam habetur. iiij. q. j. reintegranda sunt omnia: spoliatis fere p totam questionem: ⁊ de restitutio. spolia. per totū. Fallit tamen hoc cū is qui dedit pecuniam: commisit turpitudinem in dando: vt patet in symonia. Et si dominus haberi non potest: aut quia mortuus est: tunc
B facienda est restitutio suis heredibus. Et hoc est verum: nisi aliter ordinatum sit in testamēto. Si enim ordinasset q̄ bona sua deberent distribui in pias causas: tunc nō heredibus sed executoribus facienda est restitutio. Si autem ignoratur dominus rei vel non inueniatur: tunc cum consilio et auctoritate ecclesie sue parochialis: distribuatur in pias causas: ⁊ hoc maxime in elemosynam pauperū vel in redemptionem captiuorum: ⁊ hoc in illa villa vbi fecit tale dampnum. Et si villa nescitur: saltē in illa dyocesi vbi facta est rapina. ¶ Tertia conclusio. Non solum fures ⁊ raptores principales obligantur ad restitutionem; verumetiam participantes ⁊ cooperātes. ad rei aliene ablationem. Patet per Esaiam prophetam dicentem. Principes tui infideles socij furum ⁊c. Esa. j. Item psalmista. Si videbas furem currebas cum eo Idem patet ad Roma. j. Non solum qui faciunt: sed qui consentiūt facientibus digni sunt morte: ⁊ lxxxvj. di. c. faciētis. Et sunt nouem qui participant in tali crimine: ⁊ tenentur ad restitutionem quilibet insolidū C et continentur in his metris. Jussio. consilium. consensus. palpo recursus. Participans mutus ⁊c. Et de his dictum est in septimo precepto. Sermone quarto.

Explicit Nonum preceptum.

¶ Incipit Decimū preceptum.

Non concupisces vxorē primi tui. Istud est decimum preceptū ⁊ vltimum: in quo prohibet⁹ oīs concupiscentia carnalis: sicut in nono precepto prohibetur concupiscentia oculoꝝ. Ideo autē dantur duo precepta prohibentia hanc duplicem concupiscentiam: eo q̄ ad has natura corrupta maxime inclinatur. Nam ad concupiscentiam oculorum inclinat⁹ per cōuersationez sui in esse indiuidui: sed ad concupiscentiam carnis ꝓpter sui cōseruationē in esse speciei. Peccant ergo primo contra hoc preceptuz oīes qui habent voluntatē violandi thorum proximi sui. Ubi considerandū est: q̄ si C dominus solum voluntatem huius peccati prohibet: quanto ergo rigore sue iusticie voluntatē suam facto implentes punict: ⁊ illos potissime q̄ pulchras: castas ⁊ ꝓbas vxores habētes animas suas diuina imagine insignitas: sordidis cōcupiscentijs aliarum maculant⁹ feminarū. Ad hanc vitandam monemur ex quattuor. Primo ꝓpter sanctoꝝ patrum imitationē. Scribitur em Gen. xxx. q̄ cum vxor putipharis principis exercitus Pharaonis videret Joseph pulchrum facie ⁊ decori aspectus: ⁊ diceret ei Dormi mecum. Ille abhorruit dicens. Dominus me⁹ mihi oīa tradidit: ⁊ nihil est q̄ nō est in ptāte mea preter te: quia vxor eius es: quō ergo hoc malū facere possuz? Thobie ꝙo quarto habet: q̄ inter alia documēta q̄ Thobias dedit filio suo hoc specialiter dixit. Attē de tibi fili mi ab oīi fornicatione: ⁊ preter vxorem tuam non patiaris crimen. De hoc singulariter gloriabatur sanctus Job. xxxj. capi. dicens. Si deceptum est cor meum super mulierē: ⁊ si ad ostium amici mei insidiatus sum: scortum

E sit alterius vxor mea: ⁊ super illam incurruentur alij. Secūdo debet vitari ppt̄ trāsgressor̄ correctionē. Scribit enī Gene. xx. q̄ cum Abraam egrederet egyptum dixit vxori sue. Noui q̄ pulchra sis mulier ⁊ cum viderint te egyptij dicturi sunt. Uxor eius est: ⁊ interficient me: ⁊ te reseruabūt. Dic ergo obsecro q̄ soror mea sis. Quod sic factum est: quia rex egypti concupiuit eam: et sic sublata est vxor Abrae in domū pharaonis. Cui dominus apparens per somnum dixit ei. Mortue morieris: quia vxorē alterius accepisti. Nec tamen mētitus fuit Abraam: quia vere soror eius erat: quia filia fratris eius ⁊c. Sed veritatē tacere voluit ⁊ mendacium non dicere: vt dicit Augustinus. Et ponitur. xxij. q. ij. Et hoc licet facere absq̄ peccato: saltem extra iudicium Etiam scribitur Danielis. xiij. quia illi duo senes qui per ardentem concupiscentiam rem turpem voluerunt agere cum Susanna vxore Joachim: iudiciali sententiā inF fecti sunt a deo: ⁊ saluatus est sanguis innoxius in illa die. Nam Daniel sanctus cōuicerat eos ponens eos in diuersis custodijs: ⁊ repperit eos mendaces: quia interrogati vnus dixit eos sub pruno peccasse. Dixit autem ei Daniel. Recte mentitus es ⁊c. Tertio propter christi prohibitionē: qui Matth̄. v. dicit. Dictum est antiquis. Non mechaberis: ſz ego dico vobis. Si quis viderit mulierem ad concupiscendā eam: iaz mechatus est eam in corde suo. Dubitatur quando concupiscentia est peccatū mortale: ⁊ quando veniale? Respondet Augustinus in libro de sermone domini in monte: dicens: q̄ concupiscere potest contingere tripliciter. Primo suggestione. Statim enī vel ex memoria vel ex vsu vel ex auditu aliquorum delectabiliū ſm tactum vel gustuz suggerit aliqua concupiscentia. Secundo delectatione: quia postmodum in concupiscentia illa signa gesta per visum ⁊ auditum anima incipit titillari aliqua delectatione optando illa delectabilia habere nondum deliberatione habita vtrum sit a deo prohibita vel non. Tertio consensione: quia si consentitur ⁊ deliberatur talis concupiscētia esse fienda vt oportunitate data quantūcunq̄ a deo prohibita opere compleatur et satietur. Primis igitur duob⁹ modis ſm Augustinū concupiscentia non est peccatū mortale q̄uis sit initium peccati. Sed tertio modo est peccatum mortale. Unde dicit Augustinus notabiliter christū dixisse. Non omnis qui viderit mulierem sed qui viderit mulierem ad concupiscenduz eam. id est hoc fine ⁊ hoc animo deliberato vt eam concupiscat quod non est iam titillare ex delectatione carnis sed deliberate consentire libidini vt non refrenetur illicitus appetitus sed oportunitate data satiaꝫ cōsensus. Quarto propter iuris canonici determinationem: vt patet. xxxij. questi. v. c. qui viderit mulierē: vbi dicitur aperte. Ueritas ostendit q̄ in solo visu turpiter virgo vel innupta concupiscit adulteriū perpetratur. Idem in. c. sicut enī. dicit Joannes Criso. Adulti enī corpore castigati studeant qui adulterium cōmittunt voluntate cū dominus dicat. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam: iam mechatus est eam in corde suo. Ergo volūtas sine opere peccat frequenter. Ibidem in ca. si Paulus: ⁊ sicut est in periurio sic est in illo. Sed paratus peierare est periurus: vt patz in canone Qui peierare. xxij. q. v. Idem de furto: vt patet de peniten. dist. j. c. magna: q̄ votum pro opere reputatur. Dubitatur vtrum voluntas semper pro opere reputetur. Respōdet magr̄ Henricus de vimaria super eodem precepto dicens q̄ distinguenduz est. Quia autē voluntas habet facultatē operādi ⁊ sic non reputatur pro facto. In quo casu loquitur Ambro. ⁊ ponit. lxxvj. dist. c. Non satis est bene velle sed etiā bene facere oportet. Nec iterū satis est bene facere nisi procedat ex bono fonte. id est ex bona voluntate. Aut nō habet facultatē: ⁊ sic iterum distinguitur. Aut est voluntas mala: et sic semp reputatur pro facto: ⁊ semp est peccatū mortale in voluntate sicut ⁊ in opere: licz nō tantū sit malū sicut peccatū in voluntate ⁊ operatione simul: ⁊ illud est verum q̄tum ad iudiciū diuinū quod intuet cor. sed q̄tum ad iudiciū ciuile si voluntas suis terminis sit contenta nō punit: vt ptz de peni. di. j. c. Cogitatio. Ubi dic Gregori

A us. Cogitatio non merek penam lege ciuili cum suis terminis sit contenta. Ibidem. Cogitationis penam nemo meretur. Glosa dicit. Ab homine sed a deo bene. Sed si voluntas progreditur ad actum vel etiam ad conatum: sic in criminib⁹ maxime punik solus conatus: licet machinatio non habuerit effectum. Sed lex non minus ponit eũ qui causa occidendi inuentus fuerit cum telo q̃ eum qui occiderit: vt patet de pentẽ. distinc. j.c. In minoribus ꝙo criminib⁹ nõ punitur solus conatus: quia non sum fur si sum conatus furari. ff. de furtis. l. quia furti ꝛc. Aut voluntas est bona. Et tunc. aut illa que vult cadunt sub precepto aut sub consilio. Si primo modo. sic voluntas non reputatur pro facto: vt patet in ieunijs ꝛ huiusmodi ab ecclesia editis. Et hoc potissime quando voluntas habet facultatẽ progrediendi in opus. Si aũt cadit sub cõsilio sic distingue: quia aut illa respiciũt premiũ aureole ꝛ sic iterũ voluntas reputatur pro facto: vt patet de sancto Martino: de quo

B canit ecclesia. O sanctissima anima quam et si gladius persecutoris non abstulit: tamen palmã martyrij non amisit. Aut respiciunt premiũ aureole: ꝛ sic iterum volũtas non reputatur pro opere. Quia non sufficit pro premio aureole sola voluntas continendi: nisi actus cõtinentie in ope cõtineatur. Quinto est cõcupiscentia carnalis fugienda propter appetitus insatiabilitatem quia est ad modũ ignis inextinguibilis animam inflãmans. De q̃ scribit Job. xxxj. Ignis est vsq̃ ad cõsummationẽ deuorãs. Non solum eñ animã inflammat sed etiam inflammando incinerat. Et tunc superuenit soror eius superbia vite ꝛ auaricia: que animaz tanq̃ sitis inextinguibilis cruciat. Dubitatur vtrũ aliquis sanctoꝝ hic in vita fuerit sine cõcupiscentia carnali. Respõdet magister Augustinus de anchona. super Magnificat dicens: q̃ querere an aliquis sanctoꝝ fuerit sine carnali concupiscẽtia est querere an aliquis fuerit sine peccato. Hanc ergo questionẽ mouet Augusti. in li. de bap. par. dicens: q̃ aliud est querere: an aliquis sctõꝝ fuerit sine pctõ ꝛ aliud an posset esse ꝛ aliud an posset esse cur nõ est. Ad primũ articulũ an fuerit aliqs sanctorum sine concupiscentia carnali vel sine C peccato planũ est q̃ non: ꝓter christũ ꝛ matrem eius gloriosam: quia vox sanctoꝝ est illa. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine: quia non iustificabit in conspectu tuo oñis viuens. Vox sanctorum est illa. Dixi confitebor aduersum me in iusticiam meam domino ꝛc. Et subdit. Pro hac. s. iusticia orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. Item vox sanctoꝝ est illa. mitte nobis debita nostra: sicut ꝛ nos dimittimus debitoribus nostris ꝛc. Etiã vox sanctorũ est illa. Si dixerimus: quia peccatum nõ habemus: nosmetipsos seducimus et veritas in nobis non est. Unde Augustinus ibidem de illis. cxliij. milibus sanctorum qui cum mulieribus non fuerunt coinquinati: qui sine macula sunt ante thronũ dei: scriptum est de eis q̃ in ore eorum non fuit mendaciũ inuentũ. Q̃ si seipsos dixissent fuisse sine peccato: mendacium in ore ipsorum fuisset. Ad secundũ articulũ scz an possit esse. Respondit q̃ posset esse p gr̃am D dei cooperante libero arbitrio quia nec mãdata dei sine gratia dei seruari possunt. Unde cum propheta dixisset. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis: statim adiũxit. Utinam dirigantur vie mee ad custodiendaz iusticiã tuam. Per qõ dedit intelligere nõ esse in potestate eius custodire mãdata dei sine gratia diuina dirigẽte. q̃ nemo optat obtinere: qõ est in sua potestate. Sed q̃tum ad tertium articulum. scz si potest esse cur non est. nec fuit? Respondit q̃ deus hoc permittit q̃ non sit propter repssionem humane superbie: aut ꝓpter cõseruationez diuine gratie per peccatũ. Ergo carnalem concupiscentiã nullus sanctoꝝ preter christũ ꝛ beatã virginẽ euadere potuit. Sexto talis concupiscentia est fugienda propter multoꝝ maloꝝ consecutionem Ideo dicit Eccli. xxv. Non cõcupiscas mulierem. Nam talis concupiscentia paradisum nobis abstulit: vt patet Geñ. iij. Et de hoc nota octo mala que malus amor mulierum nobis intulit in. vj. precepto in sermone. ij. et in membro. Dubitatur: vtrum concupiscentia carnalis fuerit aliqua lege

E prohibenda cum naturaliter insit homini Respōdet Augustin⁹ de anchona sup magnificat dicens: q concupiscētia potest accipi tripliciter. Primo vt est inchoata. Secundo vt est per cōsensum rationis deliberata. Tertio vt est per opus exterius consummata. Primo vt concupiscentia est nobis inchoata non est in lege prohibenda: q talis cōcupiscentia insurgit id nobis ex carne ⁊ inchoat in nobis absq; nostra voluntate. Nec est in potestate nostra q non insurgat: q lege phibet q p nostrā voluntatem possumus vitare. Est em talis concupiscentia inchoata vel initiata cohibenda ne pgressum faciat: ⁊ ne tantū insurgat q iudicium rōnis peruertat. Secūda ꝙo cōcupiscentia: que est per cōsensum rōnis bene deliberata est lege prohibenda: quia lex dat semp habenti rōnis vsum ⁊ liberū cōsensum. Unde exquo p rōnis ꝙsensum concupiscentia que insurgit in nobis potest ap probari: ⁊ non approbari ⁊ ei consentire ⁊ non consentire: potest talis cōcupiscētia lege prohiberi ne per rationē sibi consentiat F ſm quem modū prohibet quando dicitur. Non cōcupisces vxorē proximi tui. Ac si diceret lex cōcupiscentiā insurgentē in nobis de vxore proximi seu de aliqua inordinata delectatione non deliberata per rōnis consensum esse faciendaz: sed statim ipsam reprimatis ⁊ ipsi nō consentiatis per voluntatē cuius velle deus p facto putat. Sed concupiscentia opere exteriori cōsummata est punienda: quia tunc potest esse nota iudicio humano: quando iam per opus consummata est ⁊ completa. Cum homo illa debeat penitere que forīs apparent ⁊ que sibi possunt esse manifesta iudicio probationis ⁊ allegationis. Ergo concupiscētia inchoata est cohibenda. cōcupiscētia ꝙo deliberata est lege prohibenda. Sed cōcupiscentia opere: ꝙsummata est lege humana et diuina prohibenda. Ergo dicit dom⁹. Non concupisces vxorem proximi tui. Judei dicunt q hic non prohibet concupiscentia nisi aliqualiter prumpat in actus exteriores sicut ex concupiscentia aliene vxoris aliquis mouetur ad tangendā eam impudice vel sollicitando eam verbis vel muneribus: ⁊ ſm hoc dixerūt aliqui doctores nostri q lex vetus prohibeat manum ⁊ nō animū: vt habetur in glosa super epistolaz ad Philippens. iij. c. Sed contra illos dicit Nicolaus de lyra sup illud Exodi. xx. Non cōcupisces vxorem proximi tui dicens. Dicere q actus interior volūtatis nullius sit reatus: nisi aliquo modo prumpat in actū est multum irrationabile. cum ratio peccati magis accipitur a mala voluntate interiori q̄ etiam ab actu exteriori. Quia si nullo modo est voluntariū. nullo modo est peccatū: vt patet in amentibus ⁊ pueris. Jdeo dicit. xij. q. j. c. Ex volūtate itaq; peccata procedunt q̄ libero mentis arbitrio ⁊ delinquētis ppositō cōmittunt. Infra dic̄ Aug. in li. retractationū. c. Usq; adeo pctm̄ est volūtariū malū vt nullo modo sit pctm̄ nisi sit volūtariū. Ibidē in. c. merito: ⁊ .c. Illa cauenda sunt: q̄ ex nostra volūtate pcedūt. Hec Amb. Et volūtas est causa oīs vicij ⁊ mali ⁊ virtutis. lvj. dist. c. Nasci. ⁊. xviij. q. j. c. Statutum.

¶ Non cōcupisces vxorem pximi tui. B

Secundo peccant ꝙtra illud preceptū Nō cōcupisces vxorem proximi tui: q̄ formant sibi imagines de vxore pximi: cogitantes q̄ sit pulchra q̄ amabilis q̄ sit gratiosa. ¶ Conntra quod prochdolor faciunt tā viri q̄ mulieres ⁊ virgines. ¶ Primi sunt virgines ⁊ femine seculares q̄ statim vt viros aspiciunt: grauibus cogitationibus agitant. A quo tamē ppheta hortatur dicēs. Beatus qui tenebit. i. restringit impetum ⁊ motū illicite cogitationis ⁊ allidit paruulos suos. i. prim⁹ motus carnalium delectationū ad petram. i. ad chīm se exemplis ꝙfortādo: qui nunq; pertulit aliquē motū illicitū sensualitatz. Et sic faciūt viri ⁊ femine seculares qui licet nolunt cōcupiscere nec etiā cōcupisci: volunt tamen agere festū cum reliquijs turpiū cogitationum: qō nimis est periculosum. Quia faciliter ex hoc peccatū mortale incurrit. Uō probat Jacobus apostolus in sua canonica dicens. Concupiscentia autē. i. interior animi delectatio cum cōceperit subaudi cō sensum rōnis: vel ipam delectationē interiorem: aut etiā in opus extrinsecū prorupe-

rit: generat mortē. i. mortale peccatū. Ut
A aūt patefiat euidentius: quando cogitatio
sit peccatū mortale vel non. Sciendū q̄ du
plices motus p̄cedunt in nobis: cogitatio-
nem morosam scz motus primi qui sunt mo
tus in carne siue in sensualitate qui plene i
potestate nostra non sunt. Secundo mot⁹
subrepticij in rat̄e vel voluntate. Et post
hos motus videt sequi cogitatio morosa.
Quia dicit morosa non ex mora temporis
sed ex eo q̄ ratio deliberans circa eam im
moratur: nec tamen eam repellit vel tenēs
vel voluēs eam libenter. Que statim vt at-
tigerunt animū: respui debuerūt. Talis q̄-
dem cogitatio si sit de re licita: non oportet
dubitare an sit peccatū. Si autē est de re il
licita: ita tamen q̄ super eam non cadit nisi
veniale peccatū: tunc talis morosa cogita-
tio p̄ se loquendo nō excedit limites pecca-
ti venialis. Si autē sit illicita q̄ super eam
cadit mortale peccatum: tunc adhuc est di-
stinguendū. Quia aut talis cogitatio mo-
rosa versatur circa huiusmodi solum specu
B latiue. Et si adhuc non est peccatū: licet ra
tione materie sit periculosum. Aut versat
cogitatio circa illam rem per cōsensum de-
lectationis: ꝛ hoc est dupliciter. Aut p̄ cō-
sensum delectationis in cogitationē: ꝛ ta-
lis delectatio de genere suo nō est peccatū
mortale: sed quādoq̄ veniale: quādoq̄ nul
lum: puta cum speculando de fornicatione
in ipsa speculatione delectatur carnaliter.
Sed quia speculatio placet. Aut cōsensus
est in delectatione de ipa re ꝛ actu fornica
tionis: sic est mortale peccatuz. Qz eñ ali-
quis cogitās de fornicatiōe: delectetur de
ipso actu cogitatio: hec contingit ex hoc q̄
affectio eius est inclinata ad hunc actum: ꝛ
delectatur in ea. De illis dicitur Sapieñ.
j. Peruerse cogitationes separant a deo.
¶ Secundi sunt sacerdotes ꝛ clerici secu-
lares: cogitantes ꝛ in mente reuoluentes
imaginem vxoris proximi q̄ pulchra ꝛ q̄
formosa sit: immo disputant aliquando de
formis earundem mulieruz. Contra quos
Hieronymus ad rusticum monachum. Et
ponitur. xxxij. distin. cap. hospiciolum. di-
cit. Raro vel nunq̄ de formis mulierū di-
sputes: vt dicendo. Illa est pulchra: illa est
feda. Illa habet magnū culum: illa ꝓ par
uum. Illa collum habet longum. Illa ꝓ C
breue. Illa habet rubeos oculos: ista ni-
gros ꝛc. ¶ Tertij sunt persone religiose: li
cet sunt ficte: qui postq̄ deo se voto conti-
nentie astrinxerunt: adhuc delectantur in
spurcitijs carnaliū delectationū. Isti sunt
similes filijs israel qui egredientes de egy-
pto: manna celeste fastidiebant: ꝛ cibaria
vilia egypti appetebant. Sic ꝛ isti renun-
ciātes tanq̄ ab egypto recedentes ꝛ p̄ vo
tum continentie: paupertatis voluntarie:
ac vere obedientie: terre promissionis ap-
propinquantes: adhuc in deserto positi: in
statu religionis cōstituti. In quo oīa de-
lectabilia carnis ꝛ mundi per voluntariū
contēptum deserentes: adhuc cibaria vilia
egypti appetunt: ꝛ cibum celicū. i. suauita-
tem eterne deuotionis fastidiunt: q̄uis in
se retineat oīe delectamentū: oīis sapo-
ris suauitatem Sapieñ. xvj. Sed vt quili-
bet se valeat a tali fedo concupiscentia car-
nali p̄seruare: debet obseruare nouem. Pri- D
mo debet sensus suos custodire: ꝛ p̄sertim
oculos claudere ne in aliquā feminā figā-
tur: sm q̄ dicit Aug. in regula. Ideo dicit
Job. Pepigi fedus cum oculis meis: ne q̄-
dem cogitarem: de virgine. Super quo di
cit Grego. Ut munda sit mens in cogitatio-
ne a lasciuia voluptatis: deprimendi sunt
oculi carnis: quasi quidā raptores ad cul-
pam. Uñ Hugo super regulā Augustini su
per illud. Oculi vri si iaciantur in aliquā fe
minarū in nullā figant dic̄. Per illicitū vi-
sum cōcupiscētia orit: p̄ quā cū mētis inte-
gritas violat: necesse est vt seruus dei vi-
sum suū reprimat: ne p̄ concupiscentiā ꝛ im̄u-
dicā cordis deū offendat: ꝛ p̄ hoc in p̄cipi
tiū ruat. Uñ dicit Job. Pepigi fedus cum
oculis meis ne quidē cogitarē de virgine.
Et Hieremias dicit. Intrauit mors p̄ fene
stras nr̄as. Glo. Mors aie p̄ fenestras ocu
lor̄ ꝛc. Exēplū ptz in Dauid sanctissimo q̄
in feminam non solum oculos iniecit: sed ꝛ
fixit: illicito appetitu deuictus: adulteriuz
et homicidiū ꝑpetrauit. Si g̃ tātus vir per
incustodiam oculor̄ cecidit: nos qui longe
ab eius sanctitate distam⁹: tā mortale p̄ci-
pitiū cauere debemus. Legit in vitas patr̄

E de quodã: qui noluit sororem suam alloqui nisi clausis oculis. Scõo debet psortiũ mulierũ fugere. Unde Ambrosius ad rusticum monachũ. Hospitiolũ tuũ inquit raro vel nunq̃ mulierũ pedes terant: nec sub eodẽ tecto cum eis manseris: nec in p̃terita castitate confidas: q̃ nec Dauid sanctior: nec Salomone sapientior: nec Sãpsone potes esse fortior: qui tñ p mulieres lapsi sunt. Uñ miro modo sancti patres fugiebant consortia feminarũ. Propter qõ beatus Augustinus nec cum sorore sua habitare voluit dicens. Que cũ sorore mea sunt: sorores mee nõ sunt. Refert btũs Grego. in li. dyal. de quodã presbytero moriente: cum quedam mulier pscrutaret de expiratione eius dicebat ei. Recede mulier: adhuc em̃ ignis culus in me viuit: tolle palliũ. Et ergo nõ solum debẽt fugere psentiã corpalem: sz etiã presentiã intẽtionalẽ: vana de eis cogitando. Exemplũ ptz in beato Arsenio: q̃ mulieri nobili roganti: vt sui memoriã haberet in oronibus suis. Rñdit. Ego oro deuz vt deleat memoriã tui de corde meo. Et quãdo quis nõ potest vitare presentiã eius: vl aspectum: saltem euitet contactũ: quia caro mulierũ ignis est. Unde apls. j. ad Corinth. vij. Bonũ est inquit homini mulierẽ non tangere. Propter fornicationẽ autem vnusquisq̃ suaz vxorẽ habeat: z vnaquecq̃ suum virum habeat. Uxori vir debitũ reddat: similiter autẽ z vxor viro ẽ. Cuius exemplũ patet in Leone papa: cuius manum dum quedam matrona osculata fuisset: tam vehemẽs tentatio carnis in eo insurrexit: vt sibi manũ amputaret. Que postea per beatam virginẽ ei est restituta: vt dicit Martin9 in cronica sua: z habẽt etiã in passionali. Discant ergo q̃ periculosum sit mulieribus ingredi claustra religiosor: et periculosum sit viris claustra monialiũ: q̃ debent continẽter viuere ingredi. Ideo dicitur ex de vita z honesta. c. Monasteria sanctimonialiũ si quisq̃ clericus sine manifesta nec nõ rationabili causa frequentare presumpserit: per episcopũ arceatur. Et si non destiterit: ab officio ecclesiastico reddatur immunis. Si layci: ex cõmunicationi subdant. Tertio debent carnem suã macerare per ieiuniũ z subtractionẽ alimentorũ. Propter qõ Aug. in regula p̃cipit dicens. Carnẽ vestrã domate ieiunijs z abstinentia esce z potus: quantũ valitudo p̃mittit. Signanter ait. Domate: quia vt ait Hieronymus. Nihil sic inflammat corpora nostra z titillat membra genitalia: sicut indigestus cibus z potus: quia venter mero estuans: cito spumat in libidinem: propter quod sancti patres artissima ieiunia seruauerunt. Sicut legit in vitaspatrũ de Hylarione: q̃ quinq̃ caricis in die fuit ptentus et aquã bibit. Itẽ de beato Nicolao de tolẽtino legit: q̃ infra triginta annos nunq̃ carnes: oua: pisces aut aliqua pinguia aut lacticinia manducauit. Et nõ solum debet se castigare cũ ieiunijs: sed etiã cũ vigilijs et disciplinis z p aspitatẽ vestiũ z duriciẽ strati z p plagas verberũ z hmõi. Exẽplo apli qui sentiẽs stimulũ carnis. j. ad Cor. ix. Castigo inquit corpus meũ z in seruitutem redigo. Itẽ idẽ ptz in btõ Hieronymo qui grauiter vexabat passione stimuli carnis: ita vt diceret in epistola ad Eustochiũ Quotiens egoipse in heremo constitutus: putabã me romanis interesse delicijs: scorpionũ z ferarum tm̃ socius sepe chorris intereram puellarũ. Pallebãt ora ieunijs: et mẽs desideriis estuabat. In frigido corpore sola libidinũ incendia bulliebant. Aliud exemplum patet in ipso beato Benedicto: qui cum ex recordatione cuiusdã femine quã aliquãdo viderat instinctu diaboli tentationis igne inflãmatus esset proiecit se nudum in vrticarũ z spinarũ z vepriũ densa frutecta: z se in illis spinarũ aculeis et vrticarum incendijs tamdiu volutabat: donec ex eis toto corpore vulneratus exiit Et sic per cutis vulnera eduxit a corpore vulnus mentis. Aliud exemplum in vitaspatrum dicit de quodam solitario. Apud quẽ cum quedaz mulier hospitata esset de nocte: z diabolus stimularet cor eius in eã ipse accensa lucerna mittebat digitum suũ in lucernã. Quẽ cum accendisset ardorem non sentiebat propter nimiã flammã cõcupiscentie carnalis. Et ita vsq̃ mane faciẽs incendit omnes digitos suos: z sic mansit immaculatus: debet etiam in hora tentati-

Societ Jesu Paderborna

Es fehlt nichts wich.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

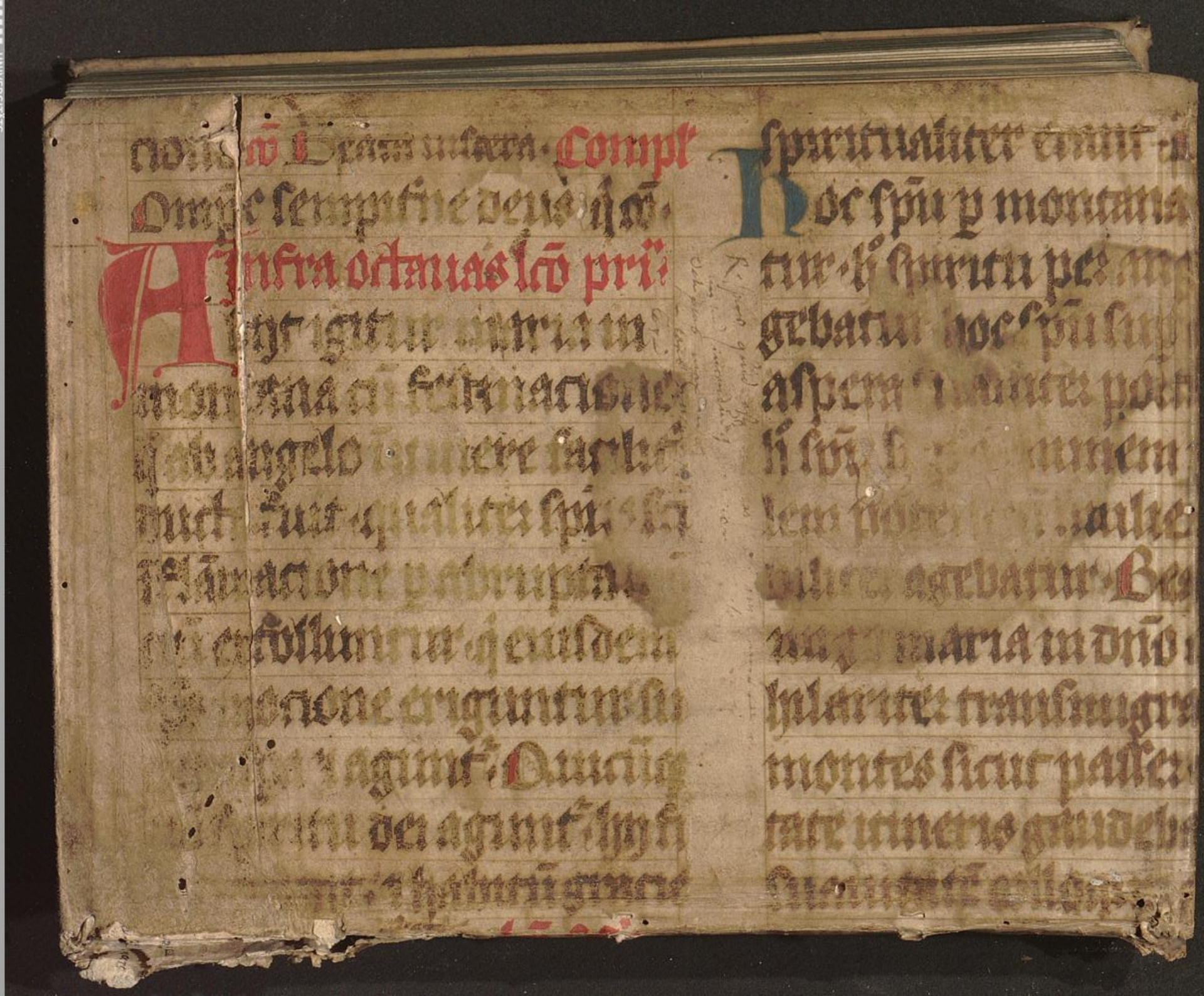

Th
6219
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN